LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

1 Janvier 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2076 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՋԱԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ չենք սխալիր, առաջին անգամ Սուրէն Պարթեւեանը գրի առած է այս բացատրութիւնը:

Թերեւս խորթ է բառը: Շինծու եւ թարգմանածոյ:

Բայց, հետզհետէ կը չեշտուի անոր մասնանշած երեւոյթը, — խուսափում՝ նորութենէ, բարձունքէ: Անկոխ գետիններէ: Եւ, ընդհակառակն, ձգտում՝ հարթ ճամբաները պահպանելու եւ յճախումը տարփողելու:

Այս տպաւորութիւնը կը ձգեն մեր վրայ՝ Փարիզի Գրական Ակումբին սալոնները, որ կը շարունակուին հինգ տարիէ ի վեր:

Որքան գիտենք, Ակումբին հիմնադիրները աւելի շատ «գրաւիրական» առաջադրութիւններ ունէին, քան գրական – գեղարուեստական: Նոյն իսկ վէճ կար անունի մասին:

Եւ տարասեռ տարրերէ կազմուած էր անոր կորիզը:

Այնտեղ կը տեսնէիր մտաւորականը, հանրային գործիչը, ուսուցչականը, գրագէտը եւ գրասէրը: Այր թէ կին:

Այլազան ծաղկեփունջ մը, որ հայկական մշակոյթի սէրն ունի ընդհանուր առաքինութիւն: Բայց, ունի նաեւ հակում՝ չմշկելու ակադեմական սառնակոյտի մը վրայ:

Մէկ տարիէն միւսը, Ակումբը դարձաւ հետզհետէ աւելի գրական: — Եւ անհաւասարի ստեղծեր է մթնոլորտ մը, որուն տիրական գիծն է միջակավարութիւնը:

Շատոնց ունէինք այս տպաւորութիւնը: Չենք ալ ծածկած:

Գրական Ակումբին վերջին մէկ – երկու սալոնները կուգան ստուգել մեր վախը:

ՅԱՌԱՋի վերջին երկու թիւերուն մէջ, հինգ սիւնակով, հրատարակուեցաւ այդ սալոններուն ամփոփումը: (Հին եւ նոր գրականութեան հարցը):

Այնտեղ կ'երեւան բոլոր խօսողները՝ իրենց տեսակէտներով:

Ի՞նչ է տպաւորութիւնը:

Նախ եւ առաջ՝ անպատրաստութիւն:

Մէկը զեկուցում կուտայ, բերանացի կամ գրաւոր: Եւ ներկաները կ'արտայայտուին մէջտեղ դնելով մտքեր՝ որ կա՛մ կանխակալ կարծիք են, կամ նոյն պահուն յղացուած գոհարներ, եւ կամ խելօք բայց անմշակ տեսակէտներ:

Անշուշտ ակումբ է, եւ իւրաքանչիւր անգամ իրաւունք ունի խօսք առնելու եւ կարծիք յայտնելու:

Բայց, այս ունակութիւնը վերջ ի վերջոյ չի՞ դծեր ներկաներուն իսկ հասկացողութիւնն ու ճաշակը՝ գրականութեան եւ գեղարուեստի մասին:

Մանաւանդ որ, ընդհանրապէս նոյն տարիքի եւ նոյն դաստիարակութեան մարդիկ են տիրական ձայները, եւ անդդալաբար դրացիական զաւեշտաց մըն է որ կը բացուի...

Դասընթացք մը՝ ուր տիրական ձայները իրենց դրոշմը կը նեն ստորինանարար, եւ 25 – 30 ունկնդիրներ «կը զարգանան» ըստ տաղաւական տպաւորութիւններով:

Այս իրողութեան ամէնէն պերճախօս փաստաթուղթը կուտայ եր հրատարակած զեկոյցը:

Առ նուազն երեք անգամներ, երեքն ալ միեւնոյն սերունդէն, յարգանքով դասի կանչած են նոր սերունդը, նոյն իսկ ժխտելով անվիճելի նուաճումներ:

Ու բոլորն ալ, հարցին կը մօտենան ոչ թէ գրական – գեղարուեստական մտահոգութիւններով, այլ ընկերային նախասիրութիւններով:

Զեկուցանողը ինք՝ հարցաքննիչ դատաւորի դիրք բռնած, եւ անազան նրբութիւններ իրար խառնելով, կը ժխտէ ո՛ր եւ է «նորութիւն» արտասահմանի գրականութեան մէջ:

— « Չեմ գտներ ո՛ր եւ է շեշտուած տարբերութիւն իրենց (նորերու) եւ հին գրողներու արտադրութեանց միջեւ:

« ... Արտասահմանի հայ գրականութիւնը զարգացման այնպիսի աստիճանի վրայ է կանգնած, որ հազիւ կրնայ գրական *սովորական* երկեր արտադրել» :

Ուրիշ մը, ամէն բանէ առաջ գործ կը պահանջէ:

— « Ոտքի միջավայրերու մէջ այդպէս կ'ընթանայ արուեստը: Իսկ մեր մէջ շատ աղմուկ՝ յանուն ոչինչի» :

Երրորդ մը՝ «նոր գաղափարախօսութիւն» չի գտներ նոր գրականութեան մէջ, այլ եղածը պահելու ճիգ:

— « Հետեւաբար, դուք նորերդ աւելի պահպանողական էք քան ձեր նախորդ սերունդները:

« ... Մեր նոր գրողները բոլորն ալ լաւ գրել գիտեն, լաւ ոճ ունին: Բայց միտ նորութիւն՝ բնաւ չկայ: Շահնուրի մէջ ձեւի ոչ մէկ նորութիւն. «Միտրան մը Արկածներ»ուն մէկ տարբեր *վարիասիոն*» :

Ինչպէս կը տեսնէք, յայտնուած մտքերուն մէջ ալ... նորութիւն չկայ: Այլ կա՛յ՝ նո՛ր եւ աւելի անարդար թիւրիմացութիւն:

Ժամանակին քբքրած ըլլալով այս հարցին գոնէ մէկ երեսը, պիտի ուզէինք մեր կարգին մխրճուիլ չափազանց խճճուած հանգոյցի մը մէջ:

Բոլորովին ուրիշ բան էր մեր մտահոգութիւնը:

Այս ընթացքով, Փարիզի Գրական Ակումբը կրնայ գրասիրական ժամանց հայթայթել իր անդամներուն, բայց նաեւ ճաշակ աղճատել:

Մանաւանդ որ, այս հոսմ կարծիքները չորս պատերէն դուրս ալ կը լսուին, մամուլի միջոցաւ:

Գրական Ակումբը կրնայ ծառայութիւններ մատուցանել իբրեւ ազդակ մը հայկական մշակոյթի արծարծման:

Բայց, քիչ մը նրբութիւն եւ արդարութիւն, երբ հայեացքներ ը նետուին սերունդէ սերունդ: Փոխադարձաբար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲՈՐ ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԱԶԵՐՆ ԱՆՈՆՑ...

Նոր լուր մը զարմանալ Ամերիկայէն:

Նոր լուրերը արդէն միշտ կուգան Ամերիկայէն:

Ամերիկացի բժիշկ մը կ'ըսէ թէ կիները, շարունակ կտրելով իրենց մազերը, ինչպէս այրերը, ի վերջոյ կը դատապարտուին մազեր ունենալու հոն ուր չունին:

Որովհետեւ, կ'ըսէ փրոֆէսէօրը, կնոջ մարմնին մէջ կայ մազային առատ աւիշ, որ առատ մազ կը բուսցնէ գանկին վրայ, ու երբ արգիլուի՝ կը բուսցնէ կուրծքին, թեւերուն, ոտքերուն վրայ եւ շրթներուն ու կզակին տակը:

Կ'երեւակայեմ այն հրէշային կերպարանքը, զոր պիտի ստանան կիները, անոնք որ սովոր են հիմա կտրելու իրենց գլխուն մազերը:

Ահա Օր. Նունիկը, *փալապըյըխ*, իր ռնին պէս առնական եւ սպառնացող:

Ահա Տիկին Զապէլ Եսայեանը, կարմիր մօրուքով, իր քերականութեան պէս թափփված եւ չմաքրուած:

Ահա օրիորդ բարեկամուհիս, նուրբ պեխերով, զոքս կ'ոլորէ տարփավառ:

Ահա տիկին դրացուհիս, իր կատուի թաւամազ բերնով:

Վերջապէս ահա... բայց սոսկում կը զգամ դիտելով կիներն այսպէս այլ դարձած:

ԱՐԱՋ

ԿՐԻԶԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ՝ կրիզի համաճարակ մը ծագած է Ամերիկայի 35 նահանգներուն մէջ:

Վերջին լուրերու համաձայն, համաճարակը սաստկացած է եւ չկայ նահանգ մը ուր վարակուած չըլլայ: Անցեալ շաբթուան վերջը արձանագրուած հիւանդներու թիւն էր 123.138: Նիւ Եորքի մէջ, ուր ամէնէն աւելի ազդուած է, 256 նոր դէպքեր պատահեցան: [illegible]

[illegible]ացութիւնը ծանրացած է տագնապին հետեւանքով: Հարիւր հազարաւոր գործազուրկներու դիմադրական կարողութիւնը սպառած է, իբրեւ հետեւանք իրենց կրած զրկանքներուն: Միեւնոյն պատճառով, կրիզը աւելի յանախ կը յանգի թոքատապի: Միայն մէկ շաբթուան ընթացքին թոքատապի 565 ծանր դէպքեր արձանագրուած են:

ԿԱՆՏԻ ԳԻՏԻ ԱՐՁԱԿՈՒԻ, ԵԹԷ...

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ՝ Անմաճի ազատ արձակուած է քանտէն արձակել կառավարութեան եւ իր բանտակիցները, եթէ յանձն առնէ եւ կենալ խորովայոյզ աղարքներէ եւ յարգել օրէնքը: Կանտի չէ պատասխանած տակաւին:

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Փարիզի քաղաքապետութիւնը տասը միլիոն զեղչեց ոստիկանական տեսչութեան ելմտացոյցը, քուէարկելով միայն 546 միլիոն փրանք:

Այս տարի, ոստիկանական վերատեսուչ Պ. Քիապ յայտնեց թէ բազմաթիւ միջոցներ ձեռք առնուած են անկարգ ազմուկներու դէմ: Պատիժի ենթարկուած են 827 օթոմոպիլներ, անտեղի աղմուկներու համար, 80 վաճառորդներ՝ ծայրայեղ կանչերու համար, 145 հոգի՝ գիշերային աղմկալի աշխատանքներ կատարած ըլլալով, 1188 հոգի ցերեկը եւ 1460 հոգի գիշերը չափազանցութեամբ տարած ըլլալով ինքնաշարժներու սուլումը: Աղջիկապահական տեսակէտով ալ անօրինութիւններ եղած են (զորգ թօթուել եւն.) :

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻԱ

Պելկրատի թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա միջոցներ կը խորհի, գաղթականներ տեղաւորելու համար Ալպանիոյ մէջ: Նախ, ծրագիր մը պատրաստուած է մաքսային միութիւն մը կնքելու: Յետոյ, իտալացի մասնագէտներու միջոցաւ պիտի կազմակերպուի Ալպանիոյ հողային բարենորոգումը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ներքին անցագիրը Խ. Միութեան մէջ

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՈՐ ՎԱՅ Կ'ԱՐՏԱՑԱՑԵՆ

Ինչպէս գրեցինք, ներքին անցագիրը վերահաստատուած է ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

Նոր լուրերու համաձայն, այս կարգադրութեամբ Կէփէուն (Չեկա) շատ աւելի խստութեամբ պիտի կրնայ հսկել քաղաքացիներու շարժումներուն վրայ քան ցարական շրջանի ոստիկանութիւնը: Քաղաքացիները պարտաւոր են միշտ իրենց վրայ պահել անցագիրը եւ ցուցնել ամէն անգամ որ պահանջուի, ապացուցանելու համար թէ «հակընկերային տարր» չեն:

Նոր կարգադրութեամբ, նոյնիսկ ամէնէն առանձնաշնորհեալ քաղաքացիներուն արգիլուած է քանի մը ժամէն աւելի այցելել իրենց ազգականներուն կամ բարեկամներուն, առանց արձանագրուելու տեղին ոստիկանական կայանը, կամ անցագրին վրայ նշանակուած բնակավայրէն տարբեր տեղ անցընել գիշերը: *Ոստիկանութիւնը դրուած Չեկային տրամադրութեան տակ: Գործաւորները, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն, չպիտի կրնան յաճախել ճարտարարուեստական կեդրոնները, այլ ուրիշ «անբաղձալի»ներու հետ պիտի աքսորուին հեռաւոր վայրեր: Խորհրդային մամուլը այս կարգադրութիւնը կը հռչակէ իբրեւ «մաքրագործման եւ նօսրացման մեծ գործողութիւն մը», որ շատոնց անհրաժեշտ դարձած էր ամէնէն բազմամարդ կեդրոններուն մէջ:*

Տարակոյս չկայ որ կարգադրութեան բուն նպատակը քաղաքական է, խորտակելու համար կանգուածներու խլրտումը: Վերջերս հետզհետէ կը շեշտուի դժգոհութիւնը՝ խորհրդային իշխանութեան ինչպէս եւ կուսակցութեան արդի վարիչներուն դէմ:

Եւ արդէն ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, բազմաթիւ պաշտօնեաներ, որոնք արձակուած էին վերջերս, պիտի կրնան գործ գտնել նոր կարգադրութեան շնորհիւ:

⁂ Խորհրդային նմուշաւորը երեք միլիառ րուբլիի բաց մը կը ցուցնէ, համաձայն Մոսկուայի թերթերուն:

Գերմանիա ետ կը պահանջէ Տանցիկը

Տանցիկի համաձայնման ընկերակցութիւնները որոշեցին վիթխարի ցոյց մը կազմակերպել յունուար 10ին, որ 13րդ տարեդարձն է Տանցիկի անջատման, համաձայն Վերսայլի դաշնագրին: Պիտի պահանջեն Գերմանիոյ վերադարձնել այդ հողամասը: Զայնարձակներով ամէն տեղ պիտի լսուին հանդիսութիւններն ու ճառերը: Այս ցոյցէն յետոյ, բուռն քարոզութիւն մը պիտի սկսի յունուար 11ին, օդանաւերով: Օդանաւորդները պիտի սաւառնին գերմանական 40 քաղաքներու վրայ, մասնաւոր օդանաւով մը որ պիտի ունենայ հետեւեալ արձանագրութիւնը — «Տանցիկը գերմանական է եւ կը մնայ»: Օդանաւորդները ճառեր պիտի խօսին իրենց այցելած բոլոր քաղաքներուն մէջ, պարզելով Տանցիկի եւ սահմանակից արեւելեան Գերմանիոյ կացութիւնը:

⁂ Գերմանական կարեւոր թերթ մը կը գրէ — «Գերմանիոյ արեւելեան սահմաններու վերաքննութիւնը պէտք է մեր արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակը ըլլայ 1933ի ընթացքին: Ներկայ արեւելեան սահմանը եւ Տանցիկի նրբանցքը աչքերու առաջ արդարութիւն մը կազմեն որուն աւելի երկար չի կրնար հանդուրժել Գերմանիան: Սահմանամերձ հողերու Գերմանիան փրկութեան օրուան կը սպասէ»:

ՍՈՎԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ

ՑԱՆՔԵՐԸ ՓՃԱՑԱԾ ԵՆ, ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՏԿԻՆ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ հողատարութեան ենթակայ երկիրները եւ մանաւանդ Հիւսիսային Սուրիոյ շրջանները կը տառապին տխրող սաստիկ երաշտէն: Ցանքերը բոլորովին փճացած են ու մարդիկ ինչպէս նաեւ ոչխարի հօտերը ուտելու ոչինչ կը գտնեն: Հարիւրաւոր ոչխարներ անօթութենէ մեռած են: Շարաթ չանցնիր որ մահ չպատահի: Գիւղացիները գետինէն արմատներ հանելով կ'ապրին:

Հալէպի «Էլ Թէքատտում» թերթը կը գրէ որ Ճարապլուսի մէջ սովը սկսած է ցոյց տալ իր ժանիքը: Առոր իբր անմիջական հետեւանք յառաջ եկած է թշուառութեան քստմնելի պատկեր մը:

Հարկահաւաքները Ճարապլուսի մէջ մէկ դահեկան իսկ չկրնալ գանձելով կը գրաւեն գիւղացիներու ինչքերը: Գիւղացիները կը գիմեն իրենց շրջանի իշխանութեան, կը յաջողին իրենց տուն կարասիները ետ առնելու հրաման մը ձեռք ձգել, բայց դի՞նչ վերադառնալու միջոցին իրենցմէ կարեւոր մաս մը անօթութեան եւ տխրող սաստիկ ցուրտին պատճառով կը մեռնի:

Գիւղերուն մէջ կը կազմուին զանազան պատուիրակութիւններ, որոնք Դամասկոսի տեղական եւ Ֆրանսական իշխանութիւններուն դիմելով օգնութիւն պիտի խնդրեն, սովահար գիւղացիներուն համար:

⁂ Ճարապլուսի շրջանին մէջ անօթութենէ տառապող վեց հոգի քանի մը կտոր ցորեն կողոպտած ըլլալով, ձերբակալուեցան կառավարական ուժերու կողմէ:

Անոնք յայտարարեցին որ իրենք աւազակներ չեն, բայց չեն կրնար ձեռնածալ նստելով անօթի մեռնիլ:

Նախկին խտիվը կը գործէ

Գրած էինք թէ Եգիպտոսի նախկին խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշա նորէն Սուրիա պիտի այցելէ, քաղաքական եւ տնտեսական ծրագիրներով:

Պաղեստինեան մամուլը կը ծանուցանէ թէ «Սուրիթ էլ Շէապ» շաբաթաթերթը օրաթերթ մը պիտի ըլլայ եւ պիտի ծառայէ նախկին խտիվին շահերուն:

Այս առթիւ նախկին խտիվին բարեկամներէն մէկը, եգիպտացի Մահմուտ Ազմին՝ «Սիասա»ի նախկին խմբագիր, Լոնտոն գնաց տեղեկատու գրասենեակ մը բանալու համար:

Այս կազմակերպութեան Լոնտոնի գրասենեակը մասնաճիւղեր ու թղթակիցներ պիտի ունենայ բոլոր արաբական երկիրներուն մէջ, Գահիրէ, Մէքքէ, Պաղտատ, Սասսա, Պէյրութ, Դամասկոս, Թունուզ, Ալժէ, Ֆէզ, Թանժէ, Ամման: Գրասենեակին գլխաւոր կեդրոնը պիտի ըլլայ Երուսաղէմ:

Պ. Մահմուտ Ազմի շուտով պիտի այցելէ Սուրիա, Լիբանան, Իրաք եւ արաբական միւս երկիրները: Նախկին խտիվն է որ պիտի հոգայ այս մեծ ձեռնարկին ծախսերը:

Ազմի ճանչցուած է Եգիպտոսի մէջ ախոյեան մը Աբպաս Հիլմի փաշայի դատին: Եգիպտական ներկայ կառավարութեան եւ Յունան Ա.ի դէմ կատարուած բուռն յարձակումներուն համար անոր արգիլուած է Եգիպտոս մտնել:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ԲԱՐԻ

ՅԱՌԱՋԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԼԵՀԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ. —

Ժամանակէ մը ի վեր, շնորհիւ Ընդհանուր Ապահովութեան եւ ոստիկանական գործունէութեան, բոլշեւիկ խառնակիչները կը զգուշանային ու եւ է ցոյց կատարելէ:

Բայց հիմա անոնք սկսած են իրենց աշխատանքը ուղղել դէպ ի լեռները, ուր կինք գիտնաք աւելի ապահով կը կարծեն: Պէտք է ընդունիլ որ Հայերը, ցրուած բոլոր գիւղերուն մէջ, կը գիւրացնեն անոնց գործը:

Այսպէս է որ բազմաթիւ թռուցիկներ գտնուեցան Սուգ էլ Ղարպի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ:

Գիւղացիները անմիջապէս այս թռուցիկները յանձնեցին ժանտարմաներու կայանին:

Քննութիւն մը բացուած է:

✕ Նոյն այս թռուցիկներէն գտնուած են նաեւ Տրիպոլսոյ մէջ Անմէտ Զէքի էլ Աֆիֆնի եւ Ռաշէտ էլ Էմտէնի, որոնք անմիջապէս ձերբակալուած են:

Մարճայունի մէջ գտնուեցան թռուցիկներ որ ուղղուած էին Լիբանանի ժանտարմներու Զէրքէզներու հասուածին դէմ:

Թռուցիկներու անծանօթ հեղինակները կը խօսին խեղճ լեռնցիներու հանդէպ գործադրուած խժդժութիւններէն:

Պէյրութի մէջ եւս գտնուեցան թռուցիկներ որոնք վաճառներու վարչութեան դէմ ուղղուած էին:

ԱՊՈԼՈՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԾԱԽՈՒԱԾ 300,000 ՏՈԼԱՐԻ

Արէնքի համալսարանին հնագիտութեան փրոֆէսէօրը՝ Պ. Անտոնիոս Արվանիթոփուլոս, դատ բացած է անծանօթի դէմ, Ապողոնի արձանին գողութեան համար: Արձանը, որ անցեալ տարի գտնուած էր պեղումներու ընթացքին, գաղտնօրէն Ամերիկա ղրկուած եւ հոն ծախուած է 300,000 տոլարի փոխարէն, ինչպէս կը տեսնուի Նիւ Եորքի թանգարանին կողմէ հրատարակուած ամսական տեղեկագրին մէջ:

Գողութեան համար, փրոֆէսէօրը պատասխանատու կը նկատէ կրթական նախարարութեան հնագիտական բաժնին տնօրէն Պ. Քուրունիոթիսը, որ եղած գողութիւնը, չէ իմացուցած կրթական նախարար Պ. Հանիաքոսին: Փրոֆէսէօրը, յիշեալ տնօրէնը հաւանական գործակից մը կը նկատէ այն գողերուն, որոնք փախցուցած են թանկագին արձանը, որովհետեւ ուրիշ անգամներ ալ, ան նմանօրինակ խնդիրներով ամբաստանուած է:

10,000 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ԱՆՕԹԻ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Ընդհ. կուսակալ Պ. Ցրակումիս յատուկ կոչ ուղղած է Սելանիկի առեւտրական ընկերակցութեանց, որպէս զի ուժ տան հանրային նպաստներու գործին եւ օգնեն անոր նիւթապէս: Կոչին մէջ կ'ըսուի, թէ այսօր, կատարուած վիճակագրութեանց համաձայն, 10,000 անօթի ընտանիքներ կան Սելանիկի մէջ: Այլ խօսքով, քաղաքին բնակչութեան մէկ հինգերորդը, աւելի հացի կարօտ վիճակի մը մէջ կը գտնուի:

ԿԹԻԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Լիոնէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օր արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ գործազուրկներու միջեւ: Մէկը, Անթուան Վուալէն, դանակով ծանրապէս վիրաւորեց իր ընկերը, Փոփազ, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Քանի մը օր առաջ, զոհը գլուխէն վիրաւորած էր միւսը: Փոփազ հազեվարք է: Մարդասպանը յայտարարեց թէ չի զղջար իր արարքին համար:

ՏԻԿԻՆ ՄԷՍԻԼ ՍՈՐԷԼ հրաժարեցաւ Քոմէտի Ֆրանսէզի անդամակցութենէն, աւելի ազատ ապրելու համար: Ուրիշ առաջնակարգ դերասանուհի մըն ալ, Տիկին Պէրթ Պով, ուզեց քաշուիլ, բայց վարչական խորհուրդը մերժեց:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՆՈԹԵՐ

Թէեւ Փարիզ եմ, բայց ոչ մէկ աղմուկ, կեանքի ոչ մէկ նշան, ութերորդ յարկի իմ մենարանիս մէջ:

Քաղաքը, այնքան մօտ, բայց այնքան հեռու, ապահովաբար՝ կը գոռայ…

Ես, ինկած թիկնաթոռիս ամէնէն խորը, կը նայիմ դիմացէս անցնող երկինքին:

Իրաւ է որ հզօր ռիթմով մը կ'արշաւէ երկինքը այսօր: Տժգոյն բայց եւ այնպէս կապոյտ fondի մը վրայէն կարծես տիեզերքին բոլոր ամպերը կ'անցնին այսօր, իմ փարիզեան պատուհանիս, եւ աչքերուս առջեւէն…

Եւ ահա փափուկ եւ ինքզինքը պարտադրող ծանրութիւն մը ուսիս վրայ. — Փուչիքան է, իմ վենետիկեան վաղեմի ճեփ – ճերմակ կատուս ու բարեկամս:

Եւ գիրկիս վրայ կը մագլցի նաեւ Անթառը, փարիզեան ամառի տաք գիշեր մը ծնած, գիշերի չափ սեւ եւ վագրի գոյն աչքերով իմ երկրորդ փոքրիկ կատու բարեկամս: Կը դառնայ, կը դառնայ, մինչեւ որ կը պլորուի, կ'ամփոփուի ինքն իր վրայ, ինքն իր մէջ, սեւ եւ կլոր կոյտ մը կը շինէ ինքզինքէն ղօղիս կարմիր վարդերով գլխարկին վրայ, եւ կը մտնէ, ապահովութեամբ եւ քաղցրութեամբ, ափրիկեան jungleներուն խորը քնացող իր նախնիքներուն քունին յիշատակներով եւ խուլ հռնդիւններով մրափի մը մէջ…

Իսկ Փուչիքան, որուն ականջներուն մէջ տակաւին ապահովաբար մնացած են վենետիկեան եկեղեցիներուն զանգակներուն ղօղանջները, թաթը կը սեղմէ ուսիս, եւ ճանկերը ջղաձգօրէն կը խոթէ մորթիս մէջ, երբ հեռաւոր Քլաքսոնի ձայն մը կը բարձրանայ մինչեւ մեզի, եւ կը ծակէ խաղաղութիւնը պատուհանիս…

×

Այսպէս, անցնող ամպերու, կատուի մռափներու, ճանկերու, եւ Քլաքսոնի յուսահատ կանչերու առաւօտ մըն էր որ գիտցայ հին տարիին անցնիլը, երբ թղթատարը իր տխրական բախումով դղրդեց իմ ձանձրացած բանաստեղծի մենարանիս դուռը, եւ նոր տարեցոյց մը դրաւ ձեռքիս մէջ:

Անկէ յետոյ ես նաեւ գիտցայ մէկ ամբողջ տարիի մը ծանրօրէն գլորած ըլլալը, երբ չափեցի նոր կոյտ մը ապրումներու հզօր արշաւը, գրաւումը եւ յաղթանակը իմ օրերուս վրայ…

×

Ծնունդին օրը արշալոյս ամպեր չկային: Փարիզի երկինքը հագած էր իր անթափանցելի գորշը, կապարի ճնշումներով:

Ես կծկտեցայ սոֆայիս վրայ, ծունկերուս վրայ բացած, Աւետարանի մը պէս, իմ հօրս վերջին գիրքը:

Եւ հոն կը կարդայի. — «Կամաց կամաց Սկիւտարը տեղ առաւ իմ ոգւոյս մէջ: Անոր պողոտաներուն լայնութիւնը, անոր բարձրութիւնները սկսայ սիրել, ու անոր եկեղեցիներուն մեծութիւնը, Ս. Խաչին սոսիները, Ս. Կարապետին առատալոյս պայծառութիւնը, եւ Սկիւտարցի հայ ժողովրդեան պարզութիւնը: Մարդ կը սիրէ այն տեղերը որոնց վրայ իր քրտինքը կը թափէ…»:

Գիրքը մնաց ծունկերուս վրայ, Փարիզի երկինքէն ալ կաթ մը աչքերուս մէջ…

Սկիւտարի Ծնունդները…

Երբ պատարագները կ'երգուէին եկեղեցիներուն մէջ: Եւ տուներուն մէջ կը բուրէր խունկի եւ թարմ [illegible] հոտը…

Մինչ այդ օրերուն, յետոյ Սկիւտարի լայն պողոտաներէն կ'երթային դէպ ի անոր բարձունքները, Մարմարային կապոյտ ջուրերուն, եւ անոնց մէջ ցոլացող կապոյտ երկինքին մէջ աւետելու Նոր Տարին:

Ծոյս կար Սկիւտարի Ծնունդներուն մէջ…

×

Կը լսեմ սանդուղներէն վեր ելլող ոտնաձայն մը: Քարին վրայ զարնուող սուր կրունկներէն խոր յոգնութեան եւ յուսահատութեան ճիչ մը կ'արձագանգէ տանը լռութեանը վրայ:

Ռուս դրացուհիս, Գաթէրինա Ստեփանովնան է որ կը վերադառնայ սենեակ, փարիզեան Ծնունդի այս իրիկունով:

Սենեակին դուռը վրայէն կը գոցէ գերեզմանի մը փակուող քարին հառած ձայնին չափ նման հծծիւնով մը…

×

Գաթէրինա Ստեփանովնային պատահած դժբախտութիւնը կրկին է. — Նախ բոլոր ունեցածը կորսնցնելով երկրին մէջ, անկարող եւ երազային, ինկած է Փարիզ: Անկէ յետոյ ալ, իբր երկրորդ դժբախտութիւն, ինկած է ամերիկեան գթասրտութեան գիրկը…

Հիմա, տարին բոլոր օրերը իր ծըռած պատերով սենեակին մէջ պայուսը կ'ուտէ, եւ կ'երթայ երգել մեր թաղին Բողոքականներու ժողովարանը, անոնց անհոգի հոգեւոր երգերը իր ռուսական կրբոտ ձայնով: Ասոր փոխարէն կը ստանայ քիչ մը դրամ եւ սոսկ կեղծ ժպիտ:

Իսկ տարին մէկ անգամ, Ծնունդին օրուան կէս օրին, հրաւիրուած է ուտելու քարոզիչին եւ անոր ընտանիքին հետ, ամերիկեան աւանդական հնդկահաւը, չաղանակներով ծանրաբեռնուած:

Ահա այդ ճաշին անչափելի ծանրութիւնը եւ անհուն տրտմութիւնն է որ սենեակ կը բերէ, փարիզեան Ծնունդի այս իրիկունով, տանը սանդուղներուն քարերը ծակծկելով իր հինաւուրց կօշիկներուն ծանր կրունկներով…

×

Անցնելով արագ Գաթէրինա Ստեփանովնային դրան առջեւէն, ուրկէ կուգայ տառապող երկաթէ փոքրիկ մահճակալին հծծիւնը, կ'իջնեմ փողոց…

Տօնի շունչը խենդերու պէս կը դառնայ քաղաքին վրայ…

Փողոցի մը անկիւնը, ուր սուր հով մը կը փչէ, կանգ կ'առնեմ [illegible] մը առջեւ ուր խեղճ կապիկ մը, եւ ահեղ առիւծ մը ցուցադրուած են քով քովի…

Ցետոյ մեր վաղեմի Սէն Միշէլին [illegible]ներն են, ուր կուրցնող լոյսերուն տակ ծախուածները գնող չկայ:

Ցուրտ է: Տեղ մը, Նիւար, մաքուր լաթերով, ակնոցաւոր ծեր օրիորդ մը քարոզ փօսթալներ կ'ընծայէ: Կը յուսայ ատով տակաւին ինքզինքը յիշեցնել տալ եւ գուցէ սիրցնել տալ երեւութական անձերու, ժամանակին եւ միջոցին մէջ ցիրուցան…

Քաֆէներուն մէջ, արդիական աղջիկները, իրենց [illegible] ժամանակաւոր անպատկառութեամբ մը անկած են իրենց զանկերուն մէկ կէսին վրայ: Միւս կէսէն դուրս կ'իյնայ ականջ մը, եւ կեղծ յօնքի մը ծայրը: Իրենց ընկերացող մանչերուն հետ անոնք հեռու են Ցիսուսի Սուրբ Ծնունդեան վրայ խօսելէ: Օթոյի եւ Joséphine Bakerին վրայ կը դառնան խօսակցութիւնները…

Կը քալեմ վար մեքենաբար, յետոյ կը դառնամ վեր:

Նոյն անկիւնին մէջ տակաւին ծեր օրիորդը քարոզ փօսթալներ կ'ընծայէ:

Եւ վերի անկիւնի [illegible] մէջ, մարդոց առջեւ տխրաբար ըմբոստացող առիւծը ներս են տարած:

Իսկ կապիկը տակաւին կը ժպտի…

×

Դեռ քիչ մըն ալ Պուլվարին ցուրտը, ցեխը, բազմութեան ամայութիւնը, եւ պէտք է հասնիմ սենեակիս ջերմութեան եւ լոյսին:

Եւ ահա քովէս կ'անցնին ամբողջ խումբ մը սայլերու, ծանրաբեռնուած Ծնունդեան բարեբաստիկ ղալարներով:

Մասէ կ'երթան, պատրանք ծախելու…

Անոնց մէկուն է'ն գագաթէն ամբողջ խուրձ մը կ'իյնայ վար, փողոցին ցեխին մէջ, ու կը մնայ իր փոքրիկ թարմ ու ճերմակ հատիկներով:

Օթօները կ'անցնին, կը կոխոտեն, բայց տակաւին կը մնայ հոն Ծնունդեան բարեբաստիկ ղալարը: Կը նետուիմ առաջ ու կը վերցնեմ ձեռքերուս մէջ. — բախտի ղալարն է անիկա…

Բա՛խտ… Այսինքն նոր անբախտութեան մը սկիզբը…

Բայց եւ այնպէս, երազային երջանկութեան խորհրդանշանն է ան, այսպէս անբուժելիօրէն միամիտ ձեռքերուս մէջ:

Առասպելական անտառներուն խորը ապրող վհուկի մը չափ աւելորդապաշտ դարձած, ամուր բռնած բախտին ղալարը, կը վազեմ տուն: Միայն չըլլա՛յ որ անցած տարուան տեղէն իր պատուհանէն սուր կկակով չար տանտիրուհիս. կամ անոր ճերմակ հաւերը իյնան անդութ գոհացման կնոջ մզլոտած աթոռին առջեւ…

Տանը վերելակը կոտր կոտր եղած, իջած է գետնայարկէն ալ աւելի վար: Կը մագլցիմ սենեակս տանող ութ սանդուղները, բախտին ղալարը ձեռքս: Մանաւանդ չըլլա՛յ որ ամերիկեան հնդկահաւով ծանրաբեռն Գաթէրինա Ստեփանովնան պոռչակէ…

Կը հասնիմ սենեակ: Երկու կատուներս իրենց գունդերը եւ թաթերը կ'երկարեն դէպ ի բախտին ղալարը:

Ազատ թիթառաններու եւ բարձր ընութեան թարմ բոյրով կը լեցուի շուրջին:

Սենեակին մէջտեղը, կատուներս խոլաբար եւ հեղձանքի քծծիծաղով մը կը խաղան բախտին ղալարէն վար գլտորած ճերմակ երազային գնդիկներուն հետ…

ՄԱՆՈՒԿ ԳԻՐԳԻՐԵԱՆ

Իրական երջանկութիւնը երբեմն քանի մը տխրանալով կ'ըլլայ. բայց շատ անգամ անոր տխրանալու յուսով:

× Ուրիշին հոգին մարդուս համար մութ անտառ մըն է:

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

(ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

1932ի տարուան փակումը միայն նոր տարուան մը յաջորդականութիւնը չէ, այլ տասնամեակի մը լրումն է:

Տարագիր հայութիւնը 1921ի վերիվայրումներէն յետոյ, 1922ին բազմաթիւ գունդեր իր եռեւէն կը փակէր եւ հոծ զանգուածներով ճամբայ կ'ելլէր դէպ ի աշխարհի բոլոր հորիզոնները:

1920 — 1922ի պատերազմներու եւ պայքարներու հորձաններէն հալածական հայութիւնը միայն 1922ի վերջերը կը զգար թէ տարագիր ազգ մը դարձած է:

Ահա, այդ թուականէն ասդին, հայ ժողովուրդի գրեթէ կէսը, հեւասպառ ճամբորդի մը պէս քալեց անցած տասնամեակի մէջէն, երբեմն յուսաց մօտակայ վերածնունդին՝ շատ անգամ յուսահատեցաւ իր բռնած անհատնում ճանապարհներէն, բայց ընդհանրապէս յամառօրէն կառչած մնաց իր գոյութեան պահպանման:

Տարագիր հոծ հայութիւնն անցաւ դժնդակ պայմաններէն, արտաքին եւ ներքին: Եւ սակայն ցեղային իր ինքնայատուկ կորովովը դիմացաւ բոլոր ալիքներուն, համախմբուեցաւ, տեղը ամրացուց, քիչ մը շունչ քաշեց ու իր անհատական մտահոգութիւններէն վերադարձաւ հանրային—ազգային մտահոգութիւններուն:

Գոյանցող երեւոյթներ, որոնք համեմատական չէին իր դժնդակ պայմաններուն:

Որովհետեւ, այդ ժողովուրդը դուրս նետուած էր իր բոլոր խարիսխներէն՝ տաշեղի մը պէս: Դուրս՝ իր հայրենիքէն, դուրս՝ իր ամուսնական կալուածէն, դուրս՝ նաեւ մշակութային բոլոր կարելիութիւններէն: Եւ սակայն, այդ աներեւակայելի եւ անակնկալ պայմաններուն մէջ հայ ժողովուրդը տաշեղի մը պէս երերուն չմնաց, ալիքներէն չկլանուեցաւ, մէկ խօսքով չփոշիացաւ: Այլ դիմադրաբար. ու ես պիտի ըսեմ՝ քաջաբար: Ցուսահատեցնող եւ սեւ իրողութիւններն անպակաս չէին: Տասը տարուան ընթացքին հարիւր անգամ արձանագրուեցան այս սեւ իրողութիւնները, եւ ողբն անպակաս եղաւ հայ սրտացաւ բերաններէն: Բայց չմոռնանք գրական երեւոյթներն ալ. երեւոյթներ, որոնք մեր ժողովուրդի դիմացկունութեան հրաշքը կը պարզեն պատմութիւնը կշռողներու աչքին:

Տարագիր հայութեան մտածող միտքը պէտք է յետադարձ ակնարկ մը նետէ իր անցուցած տասնամեակի վրայ, առարկայական կշռադատութեամբ: Բացասական երեւոյթները խարազանելով, անհրաժեշտ է կառչիլ դրական տուեալներու, ամրացնել ու ներգործօն դարձնել այդ դրական երեւոյթները՝ յառաջ ընթանալու համար:

Վերադնահատական այս աշխատանքին մենք կ'անդրադառնանք ուրիշ առիթներով:

Այսօր տարեմուտի նախադուռ մը բանանք՝ քանի մը ամփոփ մտածումներով:

Տասնամեայ ժամանակաշրջանի բազմաթիւ երեւոյթները կարող են դասաւորուիլ հայ ժողովուրդի յայտ բերած երկու խոշոր գծերուն տակ: Առաջին երեւոյթը հայ ժողովուրդի երիտասարդացումն ու հոգեփոխութիւնն է: Երկրորդ երեւոյթն անոր գործելակերպն է, ընդգրկելով բոլոր մարզերը:

Արդ, հայ ժողովուրդի ապրած ցնցումներն ինքնին բաւական էին մեծ հոգեփոխութեան մը: Մեր ապրած միջավայրերն ինքնին բաւ էին նոր նկարագիր մը տալու մեր հաւաքականութեան: Այս արտակարգ իրողութիւններուն վրայ կ'աւելնար նաեւ արտակարգ պարագայ մը, — դժնդակ պատմութիւնը մկրատի սուր հարուածներով իրարմէ կը բաժնէր հայրերն ու որդիները: Անհայր որդիներու խոշոր բանակով մը կը գունաւորուէր մեր իրականութիւնը: Ու այդ դժբախտ իրականութեան մէջ, փոթորիկէ փոթորիկ նետուելով՝ կը մեծնար նոր սերունդ մը: Այդ հոգեբանութեամբ կը կազմաւորուէին նաեւ մեր գաղութներն ալ, որոնք իրենց տեղահանութեան պատճառով, տեղահան հոգեբանութեամբ վարակուած էին: Անհայրենիք այս ժողովուրդը հետզհետէ կը նմանէր անհայր որդիներուն:

Ու այս պայմաններուն մէջ, որքան նեղ էին գործելու հորիզոնները, այնքան բուռն էին տենչանքներն ու յուզումները: Այսպիսով ֆիզիքական անզօրութեան փոխարինեց հոգեկան յուզականութիւնը:

Տասնամեակը հոգեկան յուզումնահար շրջան մը եղաւ:

Հայրենապաշտութիւնը, վրէժի կուտակում, յաւելեալ ուժերու գերագնահատում՝ ազգային կեանքին մէջ: Երիտասարդական հեւասպառ պայքար, տեղական տենդոտ կռիւներ՝ ազգային կազմակերպութեան համար: Գրական տենդ, հոգեկան ճիչ, անհամբեր վազք՝ դանէ դէպ ի հոգեկան ափրակալութիւն:

Միեւնոյն ժամանակ՝ հաւասարակշիռ ու հաստուն մտքի ներկայութիւն, որ իր գիտութեամբ եւ պայծառ գիտակցութեամբ կը հաւասարակշռէ մեր կեանքի լծակները:

Այսօր, տասնամեայ կեանքը կը փակուի մեր երկկուռն պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան առջեւ: Խանդավառութիւն, ցայգ, ցուցամոլութիւն, երբեմն հրաշալի թռիչքներ կուգան ու կը յանգին իրենց հասունութեան: Մեր կեանքը կը մտնէ, ուրեմն, հասուն շրջանի մը մէջ, ու երկկուռն անպատասխանատու երիտասարդութիւնը ստիպուած է հրապարակ գալ հասուն քայլերով եւ ծանր կշիռով, խնդութեան տեղ բանալու նորահաս պատանեկութեան, որուն նկարագիրը տակաւին դատողութեան տակ չի մտներ:

Երկու խօսք նաեւ գործելակերպի մասին: Մեր ապրած տասնամեակը իր բնոյթով եւ հարկադրուած պայմաններով երկպառակ պայքարի թելադրանքը կը բերէր մեզ: Սակայն տարագիր հայութիւնը այս տասնամեակը դիմաւորեց կարճատեւ պայքարի հոգեբանութեամբ: Ու այս իրողութեան հետեւանքով՝ որդեգրեց կարճատեւ պայքարի ձեւերը, որոնք կ'ըլլան բուռն, յաճախ փոփոխական, մանաւանդ անհամբերութեան շունչով: (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շարք մը հիմնական խնդիրներու մէջ, բարեբախտաբար մնաց անայլայլ իր տեւական պայքարի գծին վրայ):

Կեանքի հարկադրանքը եւ ցուցահանուած այս առօրեայ պայքարի գործելակերպը իրարու համեմատական չէին: Տասնամեակ մը բաւական է յստակ մտածողութիւն եւ որոշակի գործելակերպ հրապարակ դնելու:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Տարի մըն ալ անցաւ մեր պանդխտութեան վրայէն:

Տարիները պրկիչ մանեակներու պէս, երփներանգ օղակներով, պէտք է գան ու բոլորուին մեր ազգային պարանոցին շուրջ…

Մեր ազգային կեանքը այլ եւս անկարելի է տեղաւորել ու չափել տարիներու փոքրիկ միաւորներուն մէջ: Ցորդած գետի նման ելած է իր բնական հունէն եւ ինկած անբնական պայմաններու մէջ: Տարիները ցոլարձակ շողեր են միայն մեր յուսատու հորիզոններէն կախուած:

Մեր շարժումներն ու տագնապումները, առ հասարակ, յստակ ու բիւրեղացած գոյներու տակ կ'երկարին համրուած հանգրուաններով եւ կը պատին հիմնական առանցքի մը շուրջ:

Անմոռան դիմենք անցեալին, հիմնաւորելու համար ներկան եւ բնորոշելու համար մեր ազգային – քաղաքական մտքի զարգացման առանձնայատկութիւնները:

Անկիւնադարձ ծանրակշիռ թուական մը ունինք — 1917 — երբ ռուսական Մեծ Յեղափոխութիւնը իր ալիքներուն մէջ առաւ հայկական տենչերը եւ ենթարկեց իր թեւարկութեան:

Թէ ինչպէս:

Դէպքերը մեր հայրենի սահմաններուն վրայ գահավէժ կերպարանք առացան:

Ռուս զօրքը խոլաբար կը նահանջէր եւ կը լքէր ճակատը: «Դէպ ի տո՛ւն» մաղթանքի ու դրուիչ նշանաբանին տակ կովկասեան ճակատը կ'ամայանար: Մէկ օրէն միւսը ալեհեր դոյզ էին դարձած ռուսական զէնքի յաղթութեան պտուղներն ու հայկական պահանջները:

Պէտք էր ժառանգորդ դառնալ: Եւ բնական ժառանգորդները մենք էինք:

Այդ օրէն մեր ազգային գործունէութեան դաշտն անակնկալօրէն ընդարձակուեցաւ: Եւ մեր երկար տարիներու ինքնապաշտպանութեան գետնի վրայ մղած եղբօրական պայքարները յանգեցան [illegible] ֆիզիքական դիմադրութեան: Ինչ որ հասունցած էր յեղափոխական կուսակցութիւններու մեկուսի քաղաքներուն վրայ, կուգար համահայ ճակատին խօսքին տրուելու հայ ազատագրութեան դատին:

Այս նոր դարձակէտ մըն էր եւ քաղաքականութեան գրաւականներէն մէկն: Սակայն ամբողջը չէր:

Գրաւուած հայկական նահանգներ տէր դառնալու իրաւունքն է որ միայն համաւ ուժերով պիտի ջանայինք պահել:

Նոր տասնամեակը որ կը դիմաւորենք երկարատեւ պայքարի շրջան մըն է կը բանայ մեր առջեւ: Կը պահանջէ մեզմէ ամուր ջիղեր, ամուր հաւատք, դիմացկուն կամք՝ քալելու անսասան թափ, արհամարհելով սին պոռչտուքները՝ յառաջ ընթանալ յանդգնօրէն մինչեւ գիտակցելով որ մեր ճամբան երկար է:

Մեր կեանքի բոլոր հորիզոններուն վրայ, պէտք է վերջնականապէս գիտակցինք թէ՝ կը յաղթէ այն, որ ամուր կամք ունի, եւ երկարատեւ պայքարի կը դիմանայ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐԷՆ

Կաղանդ է այս գիշեր:

Մանկութեան օրերուս երջանկաւէտ կաղանդներ, կ'անցնիք դո՛ւք, մի առ մի շարժանկարի մը հանդոյն, սա պահուս, սա միայնակ սենեակիս պատերուն վրայէն:

Այս գիշեր, հոս, ես կը տեսնեմ այնքան յստակ, այդ կաղանդներէն մէկը մանաւանդ:

×

Այս գիշեր Կաղանդ է, եռուզեռ ամէնուր. Ձիւնը քանի մը թիզ է բարձրացեր արդէն դուրսը, եւ փողոցի անկիւնները ձողերուն վրայ բարձրացող լապտերներուն աղօտ լոյսին տակ փաթիլ փաթիլ երբ կ'իյնայ, կը պսպղայ կարծես:

Իրիկուն է, խանութպանները սովորականէն աւելի կանուխ գոցած են խանութները:

Ամէն մարդ արդէն մտած է իր տաքուկ տունը: Փոքրիկները շարուած Կաղանդի ծառին շուրջ՝ անհամբեր, պէշ պէշ կը նային այն փայլուն խաղալիկներուն որոնք այնքան շքեղօրէն կը զարդարեն ծառը:

Ծառին քովիկը սեղան մը կայ, մաքուր ճերմակ ծածկոցներով, վրան՝ խաղող դեղին կլոր հատիկներով, խնձորներ՝ կարմրուկ թուշերով, տանձեր՝ ջրոտ ու համով, ու չոր պտուղներ տեսակ տեսակ:

Ի՜նչ ախորժաբեր է տեսքն այդ սեղանին:

Կաղանդի ծառ, Կաղանդի սեղան, գեղեցիկ նուէրներ երախաներուն ձեռքը. մէկը ունի սիրունիկ ձիուկ մը, միւսը ջութակ, իսկ ես տակառիկ մը՝ մէջը կար չարաճճի լարախաղաց մը, եւ ամէն անգամ որ կը լարեմ տակառը ան մէջէն ծափիկ կը զարնէ:

Ի՜նչ ուրախ է այս գիշեր, եւ ի՜նչ բարի Կաղանդ պապան որ մեզի տուեր է առատ ամէն բան:

×

Կաղանդի գիշերուան ճաշն ալ տարբեր է տարուան միւս օրերուն ճաշէն, գիշերներէն, որովհետեւ մեր տանն է հաւաքուած ամբողջ ընտանիքը:

Սեղանին կը նախագահէ մեծ մայրս, ընտանիքին ամէնէն երէցը՝ ուր-տանեկան Կաղանդներու յիշատակը չալկած իր ուսերուն:

Մեծ մայրս, կողը ընտանիքին, քովը իր երկու աղջիկը՝ ծառին գլխաւոր թեւերը, իսկ հարսերն ու թոռները ճիւղաւորումն նոյն կոճղին:

Այնքա՜ն համով եմ կերեր ես այդ գիշերուան Կաղանդի ճաշէն, եւ այնքա՜ն անյագաբար:

×

Ճաշէն քիչ յետոյ ձայն մը փողոցէն.

— Թել, թել հէլվա:

Կամաց մը պատուհանին վարագոյրը մէկ կողմ կ'ընեմ:

— Հէլվա, թել, թել:

Գլխուն վրայ մեծ ափսէ մը, որուն մէկ ծայրը լապտեր մը կարմիր լոյսով, իր ծախէ մարդուկը՝ «հէլվա, թել, թել»:

Ի՜նչ քաղցրական է տեսքը այդ հէլվային ճեփ – ճերմակ Կաղանդի գիշերուան ձիւնին նման, եւ թել – թել երկայն, նման Կաղանդ պապային մօրուքին: Կարծես ձիւն է թափեր ափսէին մէջ:

Կաղանդի գիշեր է, ուստի «թել – թել հէլվան» հանդչեցաւ Կաղանդի սեղանին վրայ, այնքա՜ն համեղ պտուղներուն կողքին:

Կաղանդի գիշերուան յատուկ էր լուսաւորել տան ամէն կողմը Նոր Տարին լոյսերով դիմաւորել, որպէսզի ամբողջ տարին ըլլայ լուսաւոր:

Պատուհանին քովիկը նստած, մերթ ընդ մերթ վարագոյրին եռեւէն կը դիտեմ փողոցը՝ ուր ձիւնը կ'իյնայ անդադար, եւ ես կը սպասեմ այնքա՜ն խանդավառ Կաղանդի գիշերուան երգին:

×

Լապտերներ, գոյնզգոյն լապտերներ կը նշմարեմ փողոցին անկիւնը, կը զգամ թէ լոյսերու հոյլը կ'ուղղուի դէպ ի մեր տանը:

Դրան զանգակը կը զարնուի եւ գուրեկան ձայն մը.

— Շատ տարիներու, էֆէնտինե՛ր:

Կաղանդի գիշերուան նուագածուներն են, որոնք կը շրջին թաղէ թաղ, տունէ տուն եւ կ'երգեն Նոր Տարին:

Հիմա բակին մէջ շարուած են անոնք մէկ – մէկ «ֆէնէր» դրած, երկար պէխեր՝ որոնց ծայրերէն ձիւնը հալելով կաթիլ – կաթիլ կ'իյնայ օձիքներուն վրայ:

«Ուտ», «մանտոլին», ջութակ. ի՜նչ ոգեւորիչ եղանակներ են որ կը նուագեն այդ լարերէն դուրս:

Ի լուր այդ նուագին, կ'ոգեւորուի մանուկ հոգիս, եւ կայնած սանդուղին վերեւ, կը դիտեմ պէշ – պէշ ամէն մէկը այդ դէմքերէն. ոմանք նիհար, ոմանք գիրուկ, բայց ամէնքն ալ հըրապուրիչ, քանի որ Նոր Տարուայ մարդիկն են անոնք:

Ափսէ մը կ'իջնէ վար, ոսկի բաժակներով եւ պտուղ – շաքարով լի:

Բաժակները կը պարպուին, եւ իւրաքանչիւր նուագածու իր կողքին, դէպ ի տան տէրերը ուղղելով իր նայուածքը.

— Շատ տարիներու, էֆէնտինե՛ր:

Ցետոյ կլորիկ արծաթ մը կը սպրդի նուագածուին ափին մէջ, եւ ասոր վրայ, պետին հրամանով, եղանակ մը եւս. եւ պապա ֆէնէրուն ծայրերը շարժելով, կ'անհետանան:

×

Կարգը տան երախաներուն է եկած արտասանելու, երգելու…

Ցետոյ իւրաքանչիւրս գրկած մեր նուէրները, հրեշտակներու նման կը ջնջիկ՝ եւ մեր ծնողքի համբոյրներով դրոշմը մեր այտերուն, կ'երթանք նանելու մշիկ – մշիկ, վաղն առաւօտ արթննալու թռչուններուն հետ:

×

Այս գիշեր, այս լուռ սենեակիս մէջ… Հոս կանգ կ'առնէ շարժանկարը:

Այս գիշեր, երախտապարտ եմ քե՛զ ո՛վ անծանօթ, որ ինծի հետեւեցար մանկական կաղանդներուս շարժանկարին, քան զի միմայն էի ես այս իրիկուն, սա օտար աւազներուն [illegible] եւ այնքա՜ն տխուր:

ՀԵՐՄԻՆԷ

ԾԻԾԱՂ

Տր. X բժշկական ժողովի մը բանախօսութիւն կ'ընէր, իր մօտ[illegible]ցած բժիշկին կ'ըսէ.

— Ի՜նչ տեսակ բան է, մէկ [illegible] խնդալով կը քնանայ, իսկ արթ[illegible] եղողներն ալ խօսելով աղմուկ կը [illegible]նեն:

— Չէ՞ որ ձեր բանախօսութիւնն [illegible] թմրեցուցիչ դեղերու ազդեցութ[illegible] մասին է:

Եւ ահա, երբ ռուսական ուժերը տեղատուութեան մէջ էին, Հայկական ուժերը կը գտնուէին գերագոյնորէն մակընթացութեան մէջ։ Յաղթանակութեան յորդահոս ալիքը արտասովոր համեմատութիւններ կ'առնէր հայկական հորիզոններուն վրայ։ Հայկական բոլոր օրկանները ձգուած, բոլոր ջիղերը պրկուած եւ բոլոր ծակերը սեղմուած էին։ Ոչ զոհողութեան եւ ոչ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը կասկածի ենթարկուեցաւ եւ պակսեցաւ։

Սեփական եւ անկախ հայրենիքի ծուխրական պատկերը կը ստանէր բոլորի մաքերուն վրայ։ Ինքնուէլ խանձարուրի մէջ էր մեր ծածական ինքնիշխան գոյութիւնը։ Բնական եւ անդաւաճան ժառանգորդն էինք ռուսական ուժերու կատարած հողային կցումներուն, որուն այնքան նախերապահօրէն չէինք խնայած մեր աջակցութիւնը։ Մեր հայրենիքի դռները երբեք այդքան լայնօրէն չէին բացուած մեր առջեւ։ Պէտք էր ժամ հակադրել, փոխարինել անոնցմէ կատարուած իրականութեան աչեւ գրնել միջազգային քաղաքական միարը մինչեւ վերջնական հաշուեյարդար։

Եւ թշնամին արթուն կը դիտէր։ Գիտէ՞ք որ թշնամին։ Աւա՛ղ մէկ չէր անիկա։ Մեր դարաւոր թշնամիէն զատ, կովկասեան խառնարանին մէջ ունէինք կողակից թշնամիներ։ Երբ թաթարը կը դաւէր, Վրացի կը բանակցէր թշնամիին հետ մեր կռնակէն եւ հայութիւնը կը մեկուսանար։ Երբ համահայ գործակցութիւնն՝ համահայ ճակատը առեղծուած է, համակովկասեան քաղաքական եւ ռուսական միասնական ճակատը կը ճեղքուէր։

Եւ դէպքերու ողբերգական բերումով հայութիւնը միայնակ առացաւ թուրքական արշաւող ուժերուն դէմ։

Այնուհետեւ դէպքերը գալոյն ու ճակատագրական փախճան տեսցան։

Հայկական ուժերու կազմակերպութիւնն ու միջոցները չզօրութիւնը, մեծապէս դժուարցուց միջազգային դիմադրութեան գործը։ Կովկասեան ընդհանուր շփոթի ու տագնապի օրերու մէջ պէտք էր առեղծել Հայկական Բանակ եւ ցցել արշաւող թշնամիին դէմ։ Օգնական ուժերը ճակատ չհասան։ Ճակատը ճեղքուեցաւ եւ իրարու ետեւէ ինկան Երզնկան, Մամախաթունը, Բաբերդը, Կարինը եւն.։ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսամարտերը չկրցին մղել Կարինի բերդերուն տակ եւ Ճանապարհներու քառուղիներուն վրայ։ Այդ հերոսութիւնները պահեցին դէպքերը վարեցին մեզ։

Հայկական ազատագրական պայքարի եւ պատմութեան էջերէն մէկն է, երբ միգամ հայութիւնը Փիզիքապէս մարտադաշտ էր նետուած։

×

Այսօր, այս Նոր Տարուան չէմ կրնար պատահական ձեւով չէ որ կը յիշեմ այս երկու թուականները (1919 ու 1932) քով – քովի։ Մէկը խանձարուրն էր հայկական անկախութեան անունով մղուած պայքարին՝ երբ Փիզիքական դիմադրութիւն կը կազմակերպուէր, միւսը տարաշխարհիկ հայկական հոգեկան դիմադրութեան, չօժտելի եւ անշօշափելի թշնամիին դէմ։

Երէկ հայութիւնը կառչած իր Փիզիքական հայրենիքին կը դիմադրէր, կ'արիւնէր ու կը պաշտպանուէր, որովհետեւ իր զէնքին կ'առնէր իր միջավայրէն, իր պայմաններէն ու իր հարազատ ներշնչումներէն, այսօր իւրաքանչիւր երկրի մէջ գաղութահայութիւնը, կը նայի դէպ ի իր ներսը քուռակուած մշակութային դարաւոր հարստութեան։

Մեր դիմադրական ճակատը գաղութներու մէջ, կը մնայ չա՞տ աւելի հաստուն փուլի մը մէջ, որ այսուհետեւ պէտք է ձեւակերպուի եւ զինուորագրէ համահայ բոլոր պիտանի ուժերը։

Կաղանդի այս նուիրական երեկոյեան, հրճուանքի ու խրախճանքի սեղանին շուրջ, տարագիր հայութիւնը թող անդրադառնայ իր դիմադրական ուժին վրայ ու գօտեպնդուի հանդրուանէ հանդրուան քալելու համար, անխոով հոգիով եւ հուժկու կամքով։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1932ԻՆ

Մեր մամուլին օրը օրին հետեւողն արդէն որոշ ծանօթութիւն ունի 1932 թ. Հայաստանում տեղի ունեցած անցուդարձին։ «Դրօշակ»ը եւ «Հայրենիք» ամսագիրն իրենց տեսութիւններով այս ուղղութեամբ մնայուն նիւթ են հայթայթում, ամսէ ամիս ներկայացնելով Հայաստանի կեանքը։ Ի մի ամփոփելով խորհրդային աղբիւրներից քաղած տեղեկութիւնները, ներկայ յօդուածաշարքով պիտի ջանանք տալ Հայաստանի 1932 թ. յրիւ պատկերը։ Տարեկան տեսութիւնը կազմելիս, կանգ չենք առած խորհրդային քաղաքականութեան յուրի կողմերի վրայ։ Այդ մասին շատ ենք գրած եւ պիտի գրենք։ Աւելի ձգտած ենք ներկայացնել դրական գործերը, որոնք եւ մնալու են իբրեւ ժառանգութիւն մեր երկրին ու ժողովրդին։

Անցնող տարւայ տեսութիւնը տալէ առաջ, կ'արժէ մի յետադարձ հայեացք նետել նախորդի՝ 1931 թ. վրայ։

Վիճակագրութիւնը ցոյց է տալիս, որ 1931 թ. Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան (արդիւնաբերութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն) արտադրանքը հասել է 187 միլիոն ռուբլու, 1930 թւից 26 միլ. ռ. աւելի։ 1931 թ. ժողովրդական տնտեսութեանը յատկացուել է 74 միլ. ռ., բայց օգտագործուել է միայն այդ գումարի 62,6 տոկոսը։ Ցանքերի տարածութիւնը եղել է 372.000 հեկտար, սակայն, բերքը համեմատած նախորդ տարւայ հետ, զգալապէս ընկել է։ Օրինակ, բամպակ ցանուել է 26,680 հեկտար, որից պէտք է ստացուէր 28,000 թոն։ Դրա դիմաց, առ 1 յունուարի 1932 թ. հաւաքուել է միայն 10,478 թոն։ Այն ինչ, 1930 թ. ցանուած 16,000 հեկտարից ստացուել է 10,906 թոն բամպակ։ Չնայած այն բանին, որ լաւագոյն հողերը տրուած են եղել հաւաքական եւ խորհրդային տնտեսութիւններին, բայց անհատ տնտեսականներն աւելի նւազ են թերակատարել 1931 թ. ծրագիրը։ Իսկ արդիւնաբերութիւնն իր արտադրական ծրագիրը կատարել է մօտ 80 տոկոսով։ Խոշոր եղջիւրաւոր անասունների քանակը նախորդ տարւայ համեմատութեամբ, 1931 թ. պակասել է 3,3 տոկոսով։

Վատ վիճակում են եղած փոխադրական միջոցները։ Հայաստանի երկաթուղագիծը, որ ենթարկուած է անդրկովկասեան կեդրոնին, բոլորովին անտես է արուած։ Եւ երկաթուղային փոխադրութեան անկանոն վիճակն է եղած պատճառը, որ Արթիկ տուֆը եւ Անի – Պէմզան թերակատարել են տարեկան ծրագիրները։

1930—31 ուսումնական տարում առաջին աստիճանի դպրոցներում եղել են 120,000 աշակերտ։ Զանազան պատճառներով դպրոցներէն դուրս են մընացած 21,000 դպրոցական երեխաներ։

Մշակութային ասպարիզում 1931 թ. նշանաւոր դէպքը եղաւ ուժեղ հալածանք ոչ – բոլշեւիկ գիտնականների դէմ եւ Հայաստանի գիտական Ինստիտուտի փակումը, որի տեղ հիմնուեց Մարքս – Լէնինիզմի Ինստիտուտը։

Սակայն, 1931 թ. ամէնէն պատմական դէպքը եղաւ Համամիութենական կոմ. կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի հոկտեմբեր 31ի որոշումը։ Մոսկուայի այս որոշումը կարեւոր է այն տեսակէտից, որ շատ յստակ ձըգտում է անդրկովկասեան ազգային հանրապետութիւնների վարչական ու տնտեսական կացութիւնը։

Համաձայն այդ որոշման, գիւղացիական հարցում կուսակցական մարմինները թոյլատրել են կոպիտ սխալներ, մանաւանդ հացամթերումների եւ հաւաքական տնտեսութիւնների կազմակերպման գործում։

Կազմակերպութեան մէջ գոյութիւն չի ունեցել բոլշեւիկեան միասնութիւն եւ համախումբ վիճակ եւ տարուել է խմբակային պայքար։ Անդրկովկ. Երկրային Կոմիտէն Անդրկովկ. Դաշնակցութեան տնտեսական եւ մշակութային գործում վարել է խիստ կեդրոնացման քաղաքականութիւն, որն առաջ է բերել հանրապետական մարմինների դիմադրում։ Այս դիտողութիւններից յետոյ, Մոսկուան մատնանշում է տնտեսական այն ուղիները, որով այնուհետեւ պիտի առաջնորդուէին անդրկովկասեան երկիրները։

Ցայտնի է, որ անդրկովկասեան հանրապետութիւններից ամէնէն իրաւազուրկ վիճակում եղած է Հայաստանը։ Ղեկավար մարմինները գտնուելով Վրացիների եւ Ադրբէջանցիների ձեռքը, այդ մարդիկ անտեսած են Հայաստանի շահերը։ Հոկտեմբեր 31ի որոշումը մեզ այն յոյսը ներշնչեց, որ նման աղաղակող մէկ անարդարութիւն վերանալու է եւ յաջորդ տարին Հայաստանն իր տնտեսական ու մշակութային շինարարութեան զարգացման գործում յետ չպիտի մընար Ադրբէջանից ու Վրաստանից։

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԽՈՐԹ ԿԼԻՄԱՅԻ ՏԱԿ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԻՆ ԿԱՂԱՆԴԶԷՔԸ

Զուռնաչին խաղը կը մաշէ։ Փողահարը գործիքին բերանը եւ վիզը կը թօթուէ կլոր կլոր։ Թմբկահարը աջ աչքը կը կիսափակէ գաւազաններուն։

Իսկ սրահին օրիորդները ուռի եւ գլուխի, մերթ իրանի, ջղային շարժումներով իրենց անհամբերութիւնը կը ցուցադրեն։ Պարոնները, բաղդատաբար, պաղարիւն եւ գրեթէ անտարբեր են։

Եւ սակայն «Թանկօ»ն, առաջին պարը հարսանիքին, դեռ կը յամենայ, կը յամենա՛յ։

Արամ, օրուան փեսան, ահա ջերմեռանդօրէն եւ հանդիսաւորապէս խոստացաւ ամուսնի հավանին ընդմիշտ։ Ու հարսը, խանդրհարաբար, տիկնոջ հնազանդութիւնը երդուեցաւ։

Բայց չէ վերջացած տակաւին պսակի արարողութիւնը։ Քահանան ուժգին ցնցեց ձեռքի խաչը։ Ո՞ւր էր որ կը շողացնէր այդպէս։ Եւ ուսմի մը պէս պայթեցուց «Միրծիլ՝ ժողովուրդ»ը։

Անօգուտ են ձեր շարժումները, պարի խենդեր։ Քահանան յուզուած է եւ հոգւոյն խորէն վրէժ հանած դարձեալ գլուխ կը բարձրացնէ։ Ուրիշ պէտք է որ կատարուի անխուսափելին։ Մանաւանդ որ պահն ալ շատ յարմար է։ Ոգեւորելու է երիտասարդութիւնը։ Եւ ահաւասիկ, ճառին հուժկու բառերը կը բախին միտքի եւ սիրտի դուռները։

— Ո՛վ սիրելի ժողովուրդ, Թուրքը, անիծեալ Թուրքը մեզմէ առաւ ամէն ինչ, ամէն ինչ։ Բայց չկրցաւ, չի կրնար եւ պիտի երբեք չկրնայ առնել մէկ բան, — մեր ընտանիքը, հայ ընտանիքը, ընտանեկան սրբութիւնը։ Եւ դո՛ւք, հայոց սրբ կարիճներ, ու դուստրք սիրասուն իմ ցեղին, ող ըրէք ձեր ականջներուն ինչ որ պիտի ըսեմ։ Մէկ կտակ միայն ունինք, որպէս զի տակայ, ապրի մեր ազգը։ Հայ օջախն է անիկա։ Ու եթէ կ'ուզէք որ, եւ պէտք է որ ուզէք (հոս խաչը անգամ մը եւս կը ճեղքէ օդը), տեւէ մենք իբրեւ հայ ազգ, մէկզի վանեցէք ձեր գանկերէն նորելուկ եւ արտասոց սա գաղափարները թէ՝ ընտանիքը բնական հիմնարկութիւն մը չէ, ռեժիմ մէկն եղած է, թէ մարդն է որ հիմնած է զայն, եւլն, եւլն.։ Մի տարուիք սատանի խենդու մենք ցափռտուքներով։ Լաւ գիտցած ըլլաքոր, կորսուած ենք հայէ՛ն յաղթութեան մէկ ճամբայ միայն ունինք։ Կազմեցէք հայկական տուն եւ հարազատ բոյներ։ Տէրը օրհնէ ձեզ ամէնքդ ալ։ Ամէն։

Հարսնեւորները մէկիկ - մէկիկ կ'երթան ձեռքերը սեղմելու հարսին ու փեսային։ Ու փեսան, առանց յոգնելու, ժպիտին պայծառութեանը հետ, կը արբաձրէ անընդհատնելի մաղթանքը «Մէկ բարձի վրայ ծերանաք»ը եւ տեղը կը կրկնէ «Մէկ բարձի վրայ ապրիքաք»ը։ Արամ երջանկութեամբ է, կ'ուզէ ապրիլ, մանաւանդ որ նոր պիտի սկսի ապրիլ եւ չուզեր որ պսակուած օրն իսկ ծերութեան մասին խորհի։

*

Երեք տարիներ են անցեր դէպքին վրայէն, որ Արամը տարաւ ամուսնութիւն կոչուած երջանկութեան։ Արամ կը սիրէ «դէպքը» կոչել իր ազջիկներ տարօրինակ եւ անակնկալ։ Ու Արամին համար, որքանն պարտականութիւն մը ըլլայ կարծես վերաքաղի ենթարկել, ամէն տարի, Կաղանդին, իր հարսանիքը եւ աղջիկները։

Արամին աղջիկները։ Օ՛, համով այն իրիկունը։

Լաւ կը յիշէ։ Ծիշդ է թէ ժամանակը անցած է եւ Արամին համար չէ որ բացատութիւն մը ըրած պիտի ըլլար։ Բայց ի՛նչ փոյթ, եթէ որբուած են մանրամասնութիւնները։ Դէպքը միշտ թարմ է եւ կը դիմանայ ճակտն մասերովը։

Դեկտեմբերի վերջին իրիկունն էր։ Նոր տարուան մը նախօրեակը։ Կաղանդ։ Տխուր էր Արամ, ինչպէս միւս բոլոր տօնական օրերուն, որոնք կուզային կ'անցնէին, առար հոգին վրայ։

Ու դիտմամբ էր որ դանդաղաքայլ կ'ընէր վերելքը Պէլվիլի փողոցին, թէեւ ցուրտը դաժանօրէն կը խածնէր իր ականջները, քիթին ծայրը եւ դաստակները, որոնք դուրս կ'իյնային վերարկուին գրպաններէն։

Արամ գործէն տուն կը վերադառնար։ Տո՞ւն։ Պանդոկի մը թիւ 67 սենեակը, պարզապէս։ Ո՞ր Մխիթարութիւնը կը սպասէր իրեն ցուրտ ու ամայի սենեակին մէջ, որպէս զի փութացնէր քայլերը։

Մուտքին նորա, երբ 67 թիւ բանալին կ'առնէր, օրաթերթին հետ թղթիկ մը գտաւ, զոր ահաւասիկ ծոցին մէջ կը պահէ դեռ, որպէս թանկագին, անգին յիշատակ։

«Սիրելի Արամ,

Այս իրիկուն մեզի եկուր։ Չգալիք չըլլաս։ Գիտցած ըլլաս, ա՛լ քեզ չենք խօսիր։ Շողակաթ խաթունը եւ տիկինս կը փափաքին որ մեզի հետ անցընես Կաղանդը։ Իմ խօսքս չեմ ըներ։ Նոր չէ որ պիտի ճանչնաս զիս։ Համբոյրով՝ Մնիկ»։

Ու Արամ երրորդ վեցերորդ յարկը հասաւ, եւ բանալին կը դարձնէր, չմոռցաւ արտասանել — Diable! ces escaliers…

Ապուր չպատրաստեց։ Ոչ ալ լուբիայի «փիաղ»։ Ու գետնախնձոր ալ չտապկեց։ Երկար գործ էր տարիքա։ Երկու հաւկիթ կոտրեց ապուխտին վրայ. էհ, գինին ալ կը բաւէ։ Ո՞վ վար պիտի իջնէ, առոր համար։ Արամին հո՞գն է թէ ապուխտին բուրմունքը ուրիշի տուն պիտի տանի։ Սրբեց կարճուկ պեխը։ Անցուց «քասքէթ»ը։ Բնականաբար, չմոռցաւ ալ մարել լոյսը։ Պանդոկապետուհիին նրբին եւ սրամիտ դիտողութիւնները լսելու սիրտ չունէր Արամ։

Բարեբախտաբար հեռու չէն Մնիկենք։ Եւ ինչ լաւ որ պիտի խընայուէր իրեն օրուան հինգերորդ մեթրօն։

Երբ փոքր էր Արամ եւ իր չարաճճիութիւններովը մօրը հոգին կ'եփէր, միայն հոգաթափը չէր որ եւ տեւէն կը հասնէր։ —Գետնին տակը անցնիս, օղո՛ւլ։ Ուրիշ բան չեմ ըսեր, կ'որոտար մայրը, գաւ-դրացի ականջին տակ։

Արդարեւ, Արամ օրը չորս անգամ գետնին տակը կ'անցնի, հիմա, տարիներէ ի վեր, Փարիզի մէջ։ Եթէ դիտնար մայրը…

Բայց ինչ որ չէ ըմբռնած Արամ, տղոց պատժուիլն է։ Անիծուիլն է ծնողներու եւ վարժապետներու կողմէ, որոնք չարաճճիութիւնը չարութեան, վատութեան, զէշութեան հետ կը շփոթեն։ Արամ, զուցէ ծայրայեղական մը, կը գտնէ թէ, ընդհակառակն, մեծերը, այսինքն ծնողները եւ վարժապետներն է որ պէտք է պատժել, իրենց ամենօրեայ չարիքներուն համար։

Արամ աչքերը մութին վարժեցնելէ վերջ, տեսէ՛ք, դղուշաւոր կը բարձրանայ հնադարեան պանդոկ մը։ Ըլլայ թէ, անցքին վրայ, մէկու մը զարնուի։

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Բացուած է բաժանորդագրութիւնը «ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի

1933 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ 1933

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԱՐԴԱԼ Ա. ԷՋԻ ՃԱԿԱՏԸ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած էր զուտ ընկերական թէյասեղան մը Սալոն Լօնշանի շքեղ ու ընդարձակ սրահին մէջ, դեկտ. 26ին։ Գեղեցիկ պատեհութիւն մըն էր այս, ընկերները քով – քովի բերելու, մտերմական անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ։

Թէյասեղանին ներկայ էին բազմաթիւ ընկերներ Մարսէյլի եւ շրջանի գիւղերէն ու արուարձաններէն (Կարտան, Սէն Լու, Սէնթ Մարկրիթ, Սէնթ Անթուան եւն.)։ Թէյասեղանին ներկայ էր նաեւ ընկ. Մ. Վարանդեան, շրջապատուած փառաւոր ընկերներէ։ Յանդուգն երիտասարդութիւնը տեղ բռնած էր ընկերական շրջանակին մէջ։ Հաւաքոյթը բացաւ ընկ. Գ. Հիւսեան, շեշտելով այսպիսի ընկերական հանդէսներու անհրաժեշտութիւնը։ Աւելցուց նաեւ թէ ութ նոր ընկերներ դիմում կատարած են Շրջ. Կոմիտէին, երդում ընելու ընկ. Մ. Վարանդեանի կնքահայրութեամբ։ Նաեւ եօթը հին ընկերներ փափաք յայտնած կուսակցութեան շարքերուն միանալու։ Ուրեմն 15 ընկերներ միացան մեր շարքերուն, որոնց 8ին —նորընծաներու— երդման արարողութիւնը կատարեց ընկ. Գ. Հիւսեան։ Յանդաւոտ արամադրութեամբ համակուած էր սրահը։ Ընկերներու փափաքին համաձայն, ընդարուեցաւ սեղանապետ մը որ մինչեւ վերջ կառավարեց ընկերական այդ բացառիկ հաւաքոյթը։ Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Մ. Վարանդեան, ընդհանրապէս ծանրանալով մեր կուսակցութեան կազմակերպման ներքին եւ արտաքին հրատապ խնդիրներու վրայ։

Ցետոյ արտայայտուեցան զանազան ընկերներ, շեշտելով աւելի աշխոյժ գործունէութեան պահանջը։

Եղան զանազան երգեր Քեռիի կողմէ եւ ներկաներու մասնակցութեամբ։ Հաւաքոյթը ցրուեցաւ կէս գիշերին, «Մշակ բանուոր»ի բամբ ու խրոխտ արձագանգով։

Ընկերները մեկնեցան գոհ ու խորապէս տպաւորուած կուսակցական անկեղծ ու կարգապահ գիտակցութեամբ։

Լեւոն Գեղամեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, օրկան Զ. Ո. Միութեան, 31—33 միացեալ թիւերը, ճոխ բովանդակութեամբ։ Զ. Ո. Միութեան բողոքը Ազգերու Դաշնակցութեան եւ յօդուածներ, զորս ստորագրած են Փրոֆ. Աճառեան, Շ. Նարդունի, Մանուկեան, Սողիկեան, Սիրականեան, Կ. Բերդակցի եւ ուրիշներ. նմբանրկարներ եւ ծաղրանկարներ։

Տարեկան բաժնեգին 15 Ֆրանք, արտասահման 1 տոլար։ Դիմել A. Kapikian. 17 Avenue Philippe Auguste, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԸՓԻՒՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Բոց մը երեւցաւ իր աչքերուն մէջ։ Լառօքի սրճարանին մէջ գինով անարգող մարդը, տեսած ըլլա՞ր էր այդ նայուածքը։

— Գաղափարապաշտ եւ ուտոպիստ երիտասարդական մարմիններ կը կոչես այդ ամէնը։ Դուն ալ այդպէս չէի՞ր երբ պատանի էիր։ Չ՞ըր տեսած Աստուծոյ քաղաքը, հեռուէն բոցբոցը, դարուերը. չէի՞ր տեսած…

Ճորճ չուզեց որ աղջիկը խանգարէր այդ յիշատակներով. ընդմիջեց, որպէսզի ան չհետապնդէր իր անոր եւ ըսաւ.

— Ուրեմն, ինչո՞ւ այսպէս հիմա. լայն չէ՞ տարածութիւնը… եղ նուիրումը եւ…

— Եւ ի՞նչ…

Արագօրէն, բայց զգուշանալով զատեց իր բառերը։

— …Այս ցուցադրութիւն մարմինից, երկմարդոց։

Կալերուն նաւակոտ արտայայտութիւնը, այն տարօրինակ նշանը, մթագնեց անոր նայուածքը։ Յղացաւ եւ ըսաւ կամացուկ մը.

— Լայն տարածութի՛ւն. օր մը միայն, բարեկամս, ժամ մը, վայրկեան մը։

— Չհասկցայ։

— Ֆրանսացի քահանայ մը կար Պաթավիա. կը պատարագէր վանքին մէջ. նշխար մը դրաւ լեզուիս վրայ։

Փափուկը այդ բառին, ընդհատում մը եւ մեղմանուշ ակնարկ մը կոպերուն տակ։ Այդքան միայն պատմեց կեանքին այդ դրուագէն։ Բայց լուսանքը զոր տեղաց այդ բառը արտասանելէ ետք, կը նմանէր շրթունքներէն հոսող լաւայի մը։

Ա՜խ, այս Ֆրանսացիները, ինչպէ՜ս կ'ատէր զանոնք! անոնց գիտցածը կիներու մասին! ինչպէ՜ս կը ճանչնային անոնք կիներուն կարողութիւնը. ի՜նչ խորամանկութեամբ կը սորվեցնէին անոնք կիներուն՝ այդ կարողութիւնը օգտագործելու ձեւերը։ Անիկա կը նմանէր ցուցնել զաղանին իր ուժը որ վերջի վերջոյ պատճառը պիտի ըլլար անոր մահուան։

Աստուծոյ քաղցր շնորհներէն զատ ոչինչ ճանչցած էր ան այդ հին օրերուն։ Վանքին պատերէն ներս տեսած էր քոյրեր որոնք նոյնպէս բա՛ն չէին գիտեր. կա՞ր անոնցմէ աւելի երջանիկ կին, ամբողջ աշխարհքին մէջ։ Բայց հպարտ էր ան հիմա, որովհետեւ ամէն ինչ գիտէր. կրնար պարծենալ այդ գիտութիւնով, կրնար ուրախ ըլլալ ատոր համար։ Երբ զաղանը կը ճանչնայ իր ուժը, ի՞նչ օգուտ ունին զայն կաշկանդող պարանները։

Ճորճ վառարանին անդին կողմը նստած կը դիտէր աղջիկը։ Լիան կը ծիծաղէր։ Ցնցուեցաւ եւ իր ձեռքերուն մէջ առաւ աղուն երեսները.

— Վերացական գաղափարներ ունիս մաքիդ մէջ, ըսաւ ան, ինչպէս եւ ունէի բոլոր Թոյլուները, բոլոր ծաղիկներն ու Աստուծոյ բոլոր շնորհները։ Բայց ո՞ւր կը մնան այդ գաղափարները, երբ կին մը կեցած է առջեւդ։

— Բայց դուն իմ առջեւս կեցած էիր միայն որպէսզի նկարէի քեզ։ Ուրբացի չինցի մարմինից։ Պատկերակալին վրայ է ան, ահաւասիկ։ Երբեք չխորհեցայ քու մասիդ երբ կը գծէի. գիծ մը հոս, գիծ մը հոն. համեմատութիւններ. մէջքէդ մինչեւ ծունկերդ երկարող կորութիւնը եւ ուրիշ շատ մը բաներ. բայց ոչ այն մէկը…

— Ուրեմն ինչո՞ւ բերիր զայլը։

— Որպէսզի չմսիս։

Ոտքի ելաւ աղուն գիմացը՝ ժպիտ մը դէմքին վրայ որ կը պլպլար շարժուն լոյսի մը պէս։

— Սոտախօս, պոռաց երեսին։

2

Ժամը վեցին, առտուան մութին, Լիան Սոնբէյ վար իջաւ Լըփիք փողոցի տանը սանդուղներէն։ Մէկ ձեռքով բռնած էր թուղթի տոպրակը, իսկ միւսին մէջ կար Ճորճի հովանոցը։ Տակաւին անձրեւ կուգար։

Փորձեր էր կամացուկ մը փախչիլ, առանց արթնցնելու զայն։ Ճորճ զգաց որ տաքութիւն մը կը հեռանար իր կողքէն։ Պարապութեան Փիզիքական ենթագիտակցութիւնն էր այդ զգացումը։ Արթնցաւ։ Սենեակին մթութեան մէջ տեսաւ անոր շարժիլը՝ ստուերանի մը պէս։ Ամէն բան որ կը շարժի առտուան ազատ սաւերին մէջ, կը ստեղծէ այդ տպաւորութիւնը։ Քանի մը վայրկեան կրցաւ միայն նայիլ աղջկան, չխօսեցաւ, բայց հասկըցաւ որ ան երթալու կը պատրաստուէր, պիտի թողուր զինքը, պիտի անյայտանար։

Նստաւ անկողնին մէջ։

— Ո՞ւր կ'երթաս։

— Պիտի երթամ։

— Ինչո՞ւ, ո՞ւր։

— Աշխատելու։

— Ինչո՞ւ համար։

— Կերակուր պիտի պատրաստեմ։

— Ճաշէ՛ այստեղ, ինծի հետ։ Հաց եւ սուրճ, ինչ որ կ'ուզես։

— Ո՛չ, պէտք է երթամ.

— Օ՜հ…

— Ինչո՞ւ այդ բացագանչութիւնը։

— Զաւակդ…

Անշարժ կեցաւ աղջիկը։ Այդ ազատ առուները որ կը պատէր մութին մէջ, մարմին առաւ յանկարծ։ Ճորճ աւելի ուժգնօրէն զգաց որ մինակ պիտի մընար։

— Ո՞վ ըսաւ քեզի այդ երախային մասին։

— Փորձէ՛։

— Ա՜հ, այդ շոգմուղը…

— Բայց մէկը չանի՞ս որ հոգ տանի անոր…

Երիկմարդու խելք. կարծես երախան շուն մըն է որ կրնաս կապել խոհանոցին մէջ ու ոսկոր մը նետել անոր առջեւը։

— Եւ ուտելիք տալ։ Դուն այդպէ՞ս պիտի ընէիր. հագուեցնէ զայն եւ անոր հետ ըլլալ՝ անկողնին մէջ երբ ան արթննայ…

— Ուրեմն պիտի երթաս, հագուստներդ հանես ու անկողի՞ն մտնես դարձեալ.

— Անշո՛ւշտ.

— Քանի՞ տարեկան է։

— Երեք. քիչ մը աւելի, աղջիկ է։

Փորձեց իր աչքին առջեւ բերել այս աղջիկը իբրեւ մայր, երեք տարի առաջ։ Քանի տարեկան չէ՞ր հիմա. ուրեմն տասնըվեց, այն ատեն։ Այդ քահանան էր հայրը։ Չէր կրնար երեւակայել որ մայր եղած ըլլար ան. ունէ՞ր այդ բնազդը։ Այդ իմաստով ակնարկութիւն մը ըրած էր Ճորճ եւ լսեր էր անոր խուլ ծիծաղը։ Լիան վերցուց թուղթի տոպրակը, մութին մէջէն քալեց դէպի դուռը ուրուականի մը պէս ու կեցաւ այնտեղ։

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

3 Janvier 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2077 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ 1932ԻՆ

1932ը տնտեսական ճգնաժամութեան սաստկագոյն շրջանն եղաւ պալքանեան երեք երկիրներուն, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի համար:

Երեքն ալ տարիներէ ի վեր կը գալարուին անօրինակ տագնապի մը մէջ: Բայց, 1932ին էր որ, անհնարին չափերու հասաւ ներքին հիւծումը:

Ռումանիան բաղդատաբար լաւ էր քանի մը տարի առաջ, իսկ 1932ին ստիպուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել: Իրեն առաջարկեցին այնպիսի պայմաններ որոնք համազօր են օտար միջամտութեան: Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարզապէս կ'ուզէ հակակշռի տակ առնել Ռումանիոյ ելեւմուտքը, ո՛ր եւ է աջակցութիւն խոստանալէ առաջ:

Պուլկարիան հարկատու պետութիւն մը դարձած է 1920էն ի վեր: Իբրեւ պարտուած եւ պատժուած երկիր, ստիպուած է քամել իր կենսական երակները, վճարելու համար պատերազմական հատուցումները:

Ամբողջ շղթայ մը անցուած է Պուլկարիոյ վզին, 65 տարուան համար: Եւ ամէն անգամ որ յաղթականներու գթութեան կը դիմէ, ժպիտներ կը շռայլեն, բայց շղթան չեն քակեր:

Ընդհակառակն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սոֆիան ալ կ'ուզէ հակակշռի տակ առնել, որպէս զի ապահովէ իր գանձումները:

Իսկ Յունաստանը, որ երկու տարի առաջ կը հաւատար իր վերջնական վերելքին, այսօր աւելի ծանր վիճակի մը մատնուած է քան հարեւան Պուլկարիան: Այս վերջինը գոնէ հող ունի, մշակելու եւ պատառ մը հաց ճարելու համար:

Տարուան ընթացքին, դրախմին կորսնցուց իր արժէքը, կրկնապատիկ, եռապատիկ համեմատութեամբ: 1930ին մէկ ֆրանքը երեք դրախմի էր. այսօր կը տարուբերի 8 – 10ի միջեւ: Ցորենը 75էն բարձրացած է մինչեւ 200ի, իսկ ուրիշին հաշիւը դժուար է գտնել:

Կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ 1931ի աշնան, եւ անկէ ի վեր շարունակ հրամանագիրներ կը հրատարակէ, շահագիտութիւնը խափանելու եւ տեղային դրամը փրկելու համար: Տեսակ մը պաշարման վիճակ հրատարակուած է ինչպէս Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ, նոյնպէս եւ աւելի՝ Յունաստանի մէջ, որ իր ամենօրեայ հացի դրամն անգամ ոսկիով վճարելու հարկադրուած է: Մասնաւորապէս Մակեդոնիան եւ Թրակիան, որ տարիներ առաջ ոսկի կ'ածէին շնորհիւ ծխախոտին, այսօր կը տքան տնտեսական անշարժութեան, գործազրկութեան եւ համատարած թշուառութեան ճանկերուն մէջ:

×

Այս կացութիւնը ծանրապէս խախտած է, անշուշտ, նաեւ մեր տարագիր բազմութեանց բարօրութիւնը:

Ռումանիոյ մէջ մեծ թիւ մը չեն կազմեր բուն աշխատաւոր բազմութիւնները: 1922ին, հազիւ հազար հոգի կրցան մտնել այդ երկիրը. մինչդեռ Պուլկարիան ընդունեց քսան հազար, իսկ Յունաստանը՝ 60 — 65,000:

Տասը տարուան ընթացքին, նոր տեղափոխութիւններ նօսրացուցին այս բազմութիւնները: Բայց նորագոյն գաղթականութենէն այսօր Պուլկարիոյ մէջ ունինք առ նուազն 15,000 հոգի, իսկ Յունաստանի մէջ — բոլորն ալ 1922էն — 30 — 35,000:

1932ի ընթացքին, յունահայ գաղութին հոգերը աստիճան մը թեթեւցան շնորհիւ ներգաղթին, որ Հայաստան փոխադրեց 6500 հոգի: (Քանի մը հարիւր ալ նոր ճամբայ կ'ելլեն):

Պուլկարիան ամբողջ երկու տարի աչքը ճամբան պահելէ յետոյ, դեռ նոր կը ղրկէ մօտ հազար հոգի: Իսկ Ռումանիան առ այժմ չկրնար օգտուիլ ներգաղթէն:

Ուրեմն, երեք երկիրներուն մէջ ալ, մնացեալ բազմութիւնները ստիպուած են տապկուիլ իրենց իւղովը:

Եւ հարկ է մասնաւորապէս շեշտել որ՝ հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, երեքն ալ երբեք չընկրկեցան ազգապահպանման ճակատին վրայ:

Ընդհակառակն, աւելի կազդուրիչ երեւոյթներ արձանագրուեցան 1932ի ընթացքին:

Ռումանիան, որ արդէն պաշտօնապէս հաստատուած փոքրամասնութիւն է, մասնաւոր նախանձախնդրութեամբ կը պահէ իր կրթական հաստատութիւնները: Դպրոցներ եւ միութիւններ ունին բոլոր հայաշատ քաղաքները, — Պուքրէշ, Քոնսթանցա, Կալաց, Պրայլա, Եաշ, Սիլիսդրէ, Պազարճըք:

Պուլկարիոյ մէջ ալ, ճրագներ կը վառին ամէն ուր որ հայկական համրանք մը բոյն դրած է, — Սոֆիա, Ֆիլիպէ, Վառնա, Ռուսճուք, Խասքովօ, Շումէն, Սլիվէն, Թաթար Փազարճըք, Եամպոլ, Պուրկազ, Սթարա Զակորա, Այթոս եւն.: Սոֆիան ունի նաեւ մասնաւոր հաստատութիւն մը, Մեսրոպեան ճեմարան. իսկ Ֆիլիպէն, որ ատեն մը մինչեւ 6 — 700 աշակերտ կը համրէր ազգային դպրոցին մէջ, ունի նաեւ Մխիթարեան վարժարան մը:

Աւելի սրտառուչ է պատկերը Յունաստանի մէջ:

Տոկալով անհնարին դժուարութեանց, այդ իսկապէս «գաղթական» գաղութը ճար–ճարակ ըրած եւ ապահոված է ազգային դաստիարակութիւնը հինգ հազար աշակերտներու:

Միայն Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ վեց քաղաքներուն մէջ է որ դպրոց եւ եկեղեցի ունեցեր են հինէն, կամ յատկապէս շինուած: Հին Յունաստանի մէջ, ամէն ինչ նոր է. այսինքն արդիւնք՝ ցնցոտիներով ցամաք ելած կարաւաններու ճիգին եւ քրտինքին:

Ոչ ահաւոր տագնապը, ոչ ներքին վէճերը, ոչ ալ ներգաղթի առթիւ սարքուած խայտառակութիւնները չկրցան կոտրել թափը՝ այս տքնաջան գաղութին:

Ծ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՈՎ ՄՈՌԱՆԱՅ՝ ՋՈՒԽՏ ԱՉՔԵՐՈՎ ԿՈՒՐԱՆԱՅ »

90ական թուականներէն սկսած, անհանդարտ, բուռն, տենչահար ենթուզիազմի մը մէջ էր Հայը:

Ու կը հետապնդէր ··· հայերէնը: Կը փնտռէր զայն, կը սորվէր զայն, կ'իւրացնէր զայն, կը գեղեցկացնէր ու կը հարստացնէր զայն:

Ու մեր բովանդակ պատմութեան մէջ — կարելի է անվարան ըսել որ — 1890 — 1920, երեսուն տարուան համեմատաբար այդ փոքր շրջանը, համեմատաբար ամենամեծ թիւը ունեցած է Հայերու, որոնք գիտցած են հայերէնը՝ որպէս ընթերցման ու գրելու միջոց:

1920էն ասդին շրջած են դերերը:

Մեսրոպեան լեզուն — այս պճնազարդ, «հեզահնչուն», գեղատեսիլ ու քաղցրահունչ դուստրը Արարատեան աշխարհի — լքուած է իր սիրահարէն: Վազքը դադրած է իր քայլերուն հետեւէն: Հեւքը դադրած: Ունենալու, տիրանալու, իւրացնելու տենչը նուաղած: Եւ որովհետեւ Հայը դադրած է հետապնդելէ հայերէնը, վերջինս սկսած է··· Հայը հետապնդել:

Եւ Աստուածաշունչին «թագուհի»ի թագ ու պսակ դնող այս գեղուհին ու եղերական «աղջիկ»ը, որ քարքարոտ կամ դալարալանջ լեռներու արձագանգը ունի իր մէջ, հայրենի երկրի առուներու ծորերուն մրմունջը ամփոփած, արծիւներէն կանչ, առիւծներէն մռունչ, Արտաշէսէն ոսկեճամուկ պարեգօտ, մեր լիճերէն գուլալութիւն, քարայրներէն խորութիւն ու տաճարներէն խորհուրդ է առած, — իր երգիչներուն ակնեի՛ս շպարը ունի, իր աշուղներուն սազը անուշին, իր «սայլի պէս» եար–կտրիճներուն փողը ձեռքին, ու հին, հեքիաթե՛ս օրերու բամբիռը մատներուն, դալարաձայնակ, նռնենատակ, նազելի ու շիկնոտ, ոսկեղնի՛կ ու վայրի, անցեր է ծով ու ցամաք, ու հոն՝ պողոտաներուն վրայ, մայթերուն վրայ, սրահներէ ներս, մեքենաներուն ժխորին խոհին, հանքերու խորը, կը փնտռէ, կը տենչայ, կը հետապնդէ Հայը, մինչ այս վերջինը կ'ուրանայ զայն, կը ծամծմէ զայն, կ'անտեսէ զայն, կ'աղյաղնակէ զայն, կը չարչարէ զայն, կը պղծէ զայն, կը ցեխոտէ զայն ու կը վանէ՛ զայն···:

Այսուհանդերձ, Արարատեան դաշտի դուստրը դեռ կը ժպտի, դեռ կը յամառի, դեռ կը դարպասէ՛: Ու դեռ կը փորձէ իր դափնեպսակէն՝ դալարիք, պատմութենէն՝ գանձակ, փողէն՝ ցոլք ու ձայն, ու շրթներէն՝ մեղր տալու, — մինչ հարկ էր որ այլ եւս ան իր խորունկ սէրէն ծնող խորունկ բղդվզումն ու տանջելութիւնը երգէր՝ այս ապերա՛խտ Հայուն երեսին···:

Կամ երգէր բարբառձայն՝

— Ով մոռանայ՝ ջուխտ աչքերով կուրանայ···

ՍՕՍԵԱՅ ՏՂԱՆ

1145 ԹՈՒԱԿԱՆԷՆ ՄՆԱՑԱԾ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նոր տարուան առթիւ, Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին այցելեց պատուիրակութիւն մը՝ «Աղի ընկերներու» համայնքէն: Ամէն տարի, անոնք Հէլլէ քաղաքէն Պերլին կ'երթան, օրուան վեհապետին մատուցանելու համար ոչ միայն իրենց մաղթանքը, այլ եւ կապոց մը աղ եւ երշիկ մը որուն գաղտնիքը իրենք գիտեն: Նախագահ Հինտէնպուրկ պատուիրակութիւնը ընդունեց նոյն իսկ նախարարներէն եւ դեսպաններէն առաջ: Եղած–չեղած «Աղի ընկերները» քառասուն հոգի են. ընկերակցութիւնը հիմնուած է 1145ին: Կը կարծուի թէ սլաւական երկիրներէ եկած են, Հէլլէի աղահանքին մէջ աշխատելու համար: Ունին իրենց յատուկ տարազները եւ մասնաւոր օրէնքները: Իրենց պետն է՝ աղի դուքս մը, որուն կը գործակցին նախագահ մը եւ գանձապահ մը: Դարեր առաջ ստացած են մենաշնորհը՝ աղահանքին մէջ աշխատելու եւ գետերու մէջ ձուկ որսալու:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մակեդոնական երկու խմբակները

ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԻՐԱՐ ՋԱՐԴԵԼ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, քաղաքական շրջանակները մտահոգ են Մակեդոնական կազմակերպութեան երկու թեւերուն միջեւ բացուած արիւնոտ պայքարէն:

Միխայլովի կուսակիցները կը ծանուցանեն թէ Փրոթոկէրովի խմբակը քսանի ահաբեկիչներ կեդրոնացուցած է Սոֆիայի մէջ, գործադրելու համար Միխայլովի խմբակին վարիչներուն դէմ որոշուած մահավճիռները: Իսկ Փրոթոկէրովի կուսակիցները իրենց կարգին կը յայտնեն թէ Միխայլովի խմբակին կեդրոնէն լիազօր մը հասած է Սոֆիա, իբրեւ հրամանատար «մաքրագործման» ընդարձակ ձեռնարկի մը:

Ինչպէս կ'երեւայ, երկու խմբակները պիտի սաստկացնեն զինեալ պայքարը:

Նոր տարուան խաղաղական մաղթանքները

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Նոր Տարին: Այս առթիւ բարեմաղթութեան ճառեր խօսեցան օրուան վեհապետներն ու վարիչները: Մասնաւորապէս ուշագրաւ էին Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին խօսած ճառերը: Հինտէնպուրկ պատասխանելով պապական նուիրակին ուղերձին — ի դիմաց դեսպանական մարմինի — դիտել տուաւ թէ համաշխարհային տագնապը չի կրնար փարատիլ միայն տնտեսական ազդակներով: «Անհրաժեշտ է վերահաստատել փոխադարձ վստահութիւնը: Տնտեսական խնդիրներուն քով, կան քաղաքական կնճիռները, ոչ նուազ առողջական խնդիրներ որոնք արդարաբար լուծում կը պահանջեն: Արդ, եթէ կայ ժողովուրդ մը որ յարաճուն հետաքրքրութեամբ կը հետեւի այդ խնդիրներու զարգացման, այն ալ գերման ժողովուրդն է որուն կենսական շահերը վտանգուած են»···

Դեսպաններու այցելութենէն յետոյ, շնորհաւորութեան գացին նախարարները: Այս առթիւ, վարչապետը խօսելով զինաթափութեան մասին, շեշտեց թէ իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքը ընդունուած է եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին կ'իյնայ իրագործել զայն: «Գերմանիա զինաթափութեան խորհրդաժողովին կը վերադառնայ իրական զինաթափութիւն մը տեսնելու եւ իրեն համար ալ ձեռք բերելու այն ապահովութիւնը զոր կը վայելեն միւսները: Եթէ այս կերպով կարելի ըլլայ գերման երիտասարդութեան տալ իրաւունք՝ իրապէս պետութեան ծառայութեան մէջ մտնելու քաղաքապահ զօրքի սահմանին մէջ, մեծ յառաջդիմութիւն մը կատարուած պիտի ըլլայ հաշտեցնելու ներքին վէճերը եւ վերահաստատելու մեր հայրենիքին խաղաղութիւնը»:

⁂ Գերմանական թերթ մը կը գրէ թէ 1933ի դիւանագիտական բանակցութեանց մէջ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ արեւելեան սահմաններու վերաքննութեան խնդիրը, իբրեւ պայման ապահովութեան: Հաւանական է որ, Գերմանիա այս պարագան իսկ պաշտօնապէս մէջտեղ դնէ Տանցիկի խնդիրը:

⁂ 1933ի ընթացքին, «Տէօյչլանտ»էն զատ, երկրորդ գերմանական զրահաւոր մը պիտի շինուի: Իսկ երրորդ մը կը շինուի արդէն անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր: Չորրորդ եւ վերջին զրահաւորին շինութիւնը պիտի սկսի 1934ին:

⁂ 1932ին 33,280 գերման երիտասարդներ դիմում կատարած են, նաւատորմին մէջ մտնելու համար: Վերսայլի դաշնագրով, գերմանական նաւատորմին նաւազներուն թիւը պէտք է ըլլայ 15,000: Դիմողներէն ընդունուած են միայն 1251 հոգի:

1933ը վճռական տարի

Գերմանական թերթ մը նոր տարուան առթիւ հրատարակեց Մուսոլինիի մէկ յօդուածը՝ համաշխարհային տագնապի մասին: Մուսոլինի կ'ըսէ թէ 1933 թուականը վճռական պիտի ըլլայ. ժողովուրդները կամ յառաջ պիտի երթան կամ պիտի կործանին: «Երբ նաւ մը փոթորիկի բռնուած է, հարկ է նախաձեռնութիւնն ստանձնել բեռին մէկ մասը ծովը թափելու»: Մուսոլինի յոյսեր կը տեսնէ քաղաքական հորիզոնին վրայ. կը կարծէ թէ աշխարհը կրնայ բժշկուիլ, պայմանաւ որ իւրաքանչիւրը աշխատի մոլեգնօրէն: «1933ը կրնայ վերահաստատել միջազգային հաւասարակշռութիւնը»:

Յունաստանի տնտեսական հոգերը

Յունական կառավարութիւնը ծանուցագիրներ ուղղելով անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական կառավարութեանց, պարզեց ելմտական կացութիւնը, ինչպէս եւ այն պատճառները որ կը ստիպեն զինք միայն հարիւրին 30 համեմատութեամբ վճարելու իր միջազգային պարտքերը: Այս կացութեան հետեւանքով, վարչապետ Պ. Ցալտարիս Լոնտոն պիտի այցելէ մօտերս, նախապէս վստահութիւն պահանջելով խորհրդարանէն:

⁂ Ամանորի առթիւ, սիրալիր հեռագիրներ փոխանակեցին Թուրքիոյ եւ Յունաստանի նախագահները, վարչապետները եւ արտաքին նախարարները: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան այս արտայայտութեանց, շեշտելով թէ երկու երկիրները աւելի սերտ գործակցութիւն պիտի հաստատեն այսուհետեւ: Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ լարուած յարաբերութիւնները մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մէջ:

Փոխ դրամ պիտի առնէին, պարտքի տակ իյնան

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ քիչ յոյս կայ որ դրական արդիւնքի մը յանգին ելմտական այն բանակցութիւնները որոնք կը կատարուին Հռոմի դեսպան Վասըֆ պէյի եւ իտալական կառավարութեան միջեւ: Թուրքիա 17 միլիոն ոսկի պարտք ունի իտալական հաստատութեանց:

Իտալիա կ'առաջարկէր որ ծրագրուած 30 միլիոն ոսկիի փոխառութենէն զեղչուի այս 17 միլիոնը, իսկ մնացած 13 միլիոնին փոխարէնն ալ իտալական ապրանքներ գնուին:

«Կը տեսնուի որ իտալական հաստատութեանց մեր ունեցած 17 միլիոն ոսկիի պարտքը, պատրուակ եղած է որ 10 միլիոն ոսկի կանխիկ չվճարուի մեզի, ինչպէս ծրագրուած էր: Ետքը, Իտալիա հիմա կ'առաջարկէ որ մնացած 13 միլիոնին 10 միլիոնն ալ յատկացուի իտալական ապրանքներու գնման: Նա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱԼ ԾՈՄ ԿԸ ՊԱՀԵՆ

Պոլսոյ մէջ իբրեւ համայնավար դատապարտուած 18 բանտարկեալներէն 15 հոգին ծոմ յայտարարած են:

Ծոմին պատճառը այն է որ, Եղեռնադատ ատեանին վճիռին առթիւ եղած ցոյցի միջոցին, ոստիկանութիւնը միջամտած եւ ամբաստանեալներէն ոմանք վիրաւորուած են: Երկրորդ պատճառն ալ այն է որ անպարտ արձակուածներէն ոմանք դարձեալ ձերբակալուած են:

Համայնավար բանտարկեալները հաւաքական աղերսագիր մը տուած են ընդհ. դատախազութեան, պահանջելով — 1. Անպարտ արձակուած եւ կրկին ձերբակալուածները արձակել. — 2. Ամբաստանեալներուն վիրաւորման պատասխանատուները պատժել. — 3. Ամբաստանեալներէն ոմանց ծեծուած ըլլալու խնդիրը քննել եւ յանցաւորները պատժել:

Ընդհ. դատախազը մերժած է նկատի առնել այս խնդրագիրը, հաւաքաբար ստորագրուած ըլլալուն: Բանտարկեալները առանց այս պատասխանին սպասելու ծոմը սկսած են արդէն: Ծոմապահները կերակրելու համար քթի ծակերէն սնունդ կը ներարկեն: Տասնըութը դատապարտեալներէն երեքը հացադուլին չեն մասնակցած, հիւանդ ըլլալով:

ԿԱՄՊԷԹԹԱՅԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 1ին Բարիզի մէջ տօնուեցաւ Կամպէթթայի մահուան յիսնամեակը: Կաղանդի գիշերը լուսազարդուած էին քաղաքապետարանը եւ Կամպէթթայի արձանը: Կիրակի առտու ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր: Պատուիրակութեանց մէջ կ'երեւային 1870ի պատերազմէն մնացած վեթերաններ, որոնք յուզումով կը պատմէին մեծ հայրենասէրին յուսահատական ճիգերը՝ երկիրը փրկելու համար: Հանդիսութիւններէն յետոյ՝ կատարուեցաւ Կամպէթթայի թանգարանին բացումը:

Փարիզի մէջ ալ, Ժարտի այն տան մէջ ուր մեռաւ Կամպէթթա, հանդէսներ կատարուեցան նախագահութեամբ վարչապետին:

ՄԱՐԴ – ԿԱՊԻԿ ՄԸ ՇԻՆԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

Արտակարգ փորձ մը կը կատարուի այս միջոցին, Թուրքեստանի խորերը: Խումբ մը մարդիկ··· ամուսնացած են կապիկներու հետ, կէս–մարդու, կէս–կապիկի տիպար մը արտադրելու համար, ինչպէս եղած է նախամարդը, համաձայն կարգ մը գիտուններու: Ամերիկացի գիտնական մը, որ տեղին վրայ ուսումնասիրած է փորձը, զեկոյց մը տուաւ այս մասին: Փորձը կը վարէ ռուս գիտնական մը, Իլիա Իվանով: Խորհրդային կառավարութեան արտօնութեամբ եւ նիւթական աջակցութեամբ, ամերիկացի գիտունը մէկ տարի առաջ գացած է Թուրքեստանի հեռաւոր ծայրերը, խումբ մը օգնականներով եւ ութ էգ շիմփանզէներով: Այս վերջիններէն երեքը մեռած են, բայց փորձը կը շարունակուի եւ ամերիկացի գիտունը վստահ է թէ մէկ օրէն միւսը պիտի ծնի առաջին նմոյշը:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻԹԻՆԿԸ

Փարիզի սափրիչները մեծ միթինկ մը պիտի գումարեն վաղը, 4 յունուար, Պիւլիէի սրահին մէջ, պահանջելու որ շաբաթական աշխատանքը չանցնի 52 ժամը եւ ընդունուի միօրինակ ժամանակացոյց մը:

ՄԵՏԱՔՍԻ խոշոր մաքսանենգութիւն մը երեւան հանուեցաւ Պրայլայի մէջ (Ռումանիա): Իբրեւ մեղսակից ձերբակալուեցաւ Ֆրանսացի մը, Մառի Լուիզ, բայց ազատ արձակուեցաւ առժամապէս, սպասելով քննութեան արդիւնքին:

ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Շրջան մը կը փակուի արդէն։

Ուզենք չուզենք՝ ներկայիս հայ գրողներու մեծ խումբը կը կազմեն երիտասարդներ, որոնց չկամութիւն ցոյց տրուեցաւ յաճախ՝ երբ մուտք կը գործէին գրականութեանց ներս։ Մասնաւորապէս Թերադնահաուեցաւ, եթէ չուրացան, արժէքները, զորս կը բերէին անոնք։ Հիմա ուրի՞շ բան կ'ըսեն «հինէ ու «նորէ իրենց վէճերով։ Կ'ըսեն թէ «նորերը կը շարունակեն «հիներուն գործը, — բայց այսքա՞ն ալ մեծ դնահատութիւն է։ Ձեզ ուզեր հարցնել թէ ի՞նչ կ'ուզէին, որ բերէին երիտասարդները իրենց՝ իբրեւ նոր գործ եւ ոչ թէ իբրեւ շարունակութիւն։ Պէտք չէ՞ր հրճուել անոնցմով, կամ համբուրել զանոնք, ինչպէս կը գրէր այստեղ երիտասարդ վիպագիր մը, տեսնելով որ չեն ուրանար մեր ժողովուրդը եւ նարօտ կը նետեն, հայ ժողովուրդին գլխուն վրայէն, հիներուն։ Ու կ'ըմբռնե՞ն վերջապէս, որ, եթէ գեղեցիկ է այդ կապը, գեղեցիկ է գոհացութեամբը, զոր կը կատարեն երիտասարդները՝ մերժելով նոր օրերու ազդեցութիւնը, նոր միջավայրին դրոշմը եւ փաթթուելով, հաւատարմօրէն կապուելով հայ ժողովուրդին։ Կրնայի՞ն, այս սերունդին ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչները կրնային ընել գրականութիւնը, այն որ անհասկնալի է հիներուն, ու մեր ժողովուրդին։ Փաստ որ ամէն երիտասարդ գրող քիչ մը hermétique գրականութիւն ըրաւ բակիպէն։ Սակայն չուտով ամէնքը դարձան Հայու հոգիին։

Եւ իրաւ, արդի հայ գրականութիւնը, այն որ երիտասարդ է, հայկական է առաւելապէս։

Ի՞նչ է հայկական գրականութիւնը։ Այս է հարցը, ներկայիս, զոր պէտք է բանաձեւել, նահանջով մը հրաժարելով այլ եւս տոհմիկ գրականութեան հանգամանքէն, այնքան սիրելի եւ այնքան անկարելի։ Վերջապէս այս հարցին շուրջ պէտք է կեդրոնանան միտքերը, վաղբերնելով աղմուկը, զոր կը յարուցանեն առանց անցողի գրականութեանց ներս մտած մարդիկ՝ «հինէ ու «նորէ մասին։ Ճիշդ է թէ դժուար է խօսիլ հայկական գրականութեան մասին, որովհետեւ կը պահանջուի ծանօթ ըլլալ Հայոց գրականութեան պատմութեան, ազգային պատմութեան, հայ ժողովուրդին նրկարագրին ու վերջապէս հոգեբանական ուսումնասիրութիւններու։ Ատոր համար ալ, ի՞նչ լաւ բան, կը սոփուին լռել շատեր։

Առանձին յօդուած մը կը նուիրեմ այդ հարցին, բայց նախ քան հայկական գրականութեան վերլուծումը, նախ քան երիտասարդ գրողներու հայկական գրականութեան տարած աշխատանքին ներկայացումը, կ'արժէ խօսիլ սերունդին մասին, որ հասեր է ահա։

×

Անոնց համար, որ պայքար են մղեր ի նպաստ նոր սերունդին, տխուր է դիտել որ բառ մը, հասարակ բառ մը չա՛ռ եղծեց հոգինները։ «Նոր» բառն է այդ։ Մեր մէջ է միայն, որ մոլեգին ոէրով մը կապուած են նոր տիտղոսին։ Ու խորհիլ որ նոր տիտղոսը չխորուիր եւրոպական գրականութեան մէջ գրողներուն, որ կը հասնին։ Վասն զի, եւրոպական գրականութեան մէջ, նոր կը նշանակէ բոլորովին ուրիշ բան։ Իսկ մեր մէջ նոր բառը առաջին անգամ գործածուած է գրեթէ ժողովրդական իմաստով, — թարմ, մատղաշ, երիտասարդ։ Սակայն անոնք փոխեցին այդ բառին իմաստը, մեծ յաւակնութիւններ տուին անոր։ Անոնք չգոհացան այդ յաւակնութիւններով եւ ստեղծեցին նորագոյն բացատրութիւնը, — ըսին ու գրեցին նորագոյն գրող, նորագոյն գրականութիւն։ Արդ, բացարձակապէս սխալ բացատրութիւն է նորագոյն գրող կամ նորագոյն գրականութիւն բացատրութիւնը։ Ով որ կը գործածէ այս բացատրութիւնը, հաւատացէք որ չի դիտեր իմաստը, եթէ չի չփոթեր… կարուձեւի բէքլամին հետ։ Ֆրանսական գրականութեան մէջ, jeune կ'անուանեն ինչ որ մենք կ'ուզենք կոչել նոր։ Արդ, «երիտասարդ գրող» ըսելու փոխարէն «նոր գրող» ըսելով՝ շատերու մէջ հասունցաւ յաւակնութիւն մը թէ իրենցմով կը սկսի ամէն բան եւ քանդուած է հինը հիմնայատակ։

Այո՛, ինծի համար, որ կռուեր եմ ի նպաստ նոր սերունդին, տխուր է դիտել, որ այսքան հիւանդագին ձեւեր առացաւ նոր ուժերու եւ նոր արժէքներու փառաբանութիւնը։ Կանչեցինք, աղաղակեցինք թէ ահա կը հասնին նոր ուժեր, նոր տաղանդներ, ոչ միայն թարմ իրենց ստեղծագործութեամբ, այլ եւ տարբեր ու պայծառ իրենց աշխատանքով։ Երիտասարդներ, որ չեն նմանիր հիներուն, եւ միայն կը բերեն նոր ազդեցութիւն ու նոր հոգեբանութիւն։ Ու եթէ կը յիշուի, հինի ու նորի կռիւը բացատրեցի նաեւ սեռային հոգեբանական վիճակներով, ստեղծագործութեան շրջան անուանելով արբունքէն մինչեւ զաւաթ։ Կուիւ հրաւիրեցի նոր սերունդը անոնց դէմ, որ հոգեբանական պատճառով մը պարպուած տոպրակ են դարձեր առանց երբեք հրաժարելու գրելէ եւ, տարէց մարդու իրենց անձնասիրութեամբը, երիտասարդներուն թափը կոտրել։ Ըսի թէ անոնք «կը ստեղծագործեն» սովորութեամբ (հոգեբանական առումով) եւ մեքենայի մը նման, որ կը դառնայ տակաւին քանի մը ժամ, երբ հանած են դարձնող փոկը։

Հին արժէքներու տեղ գործի կոչել նորերը ինչո՞ւ յաւակնութեան տանէր սերունդը, որ նոր տիտղոսով մը կորսնցնէր ինքզինք եւ կարծէր, Եհովայի մը պէս, նոր տիեզերք ստեղծել։

Սակայն կոկոզավիզ այս յաւակնութիւնը անկողին կը բանայ մեր արդի ընկերային կազմալոյծ հասարակութեան մէջ, որ կը յիշեցնէ Խորենացիի օրերը. —

«Զարթի՛ր եւ ողբա հանդերձ մարգարէութեամբ որ ինչ թշուառացաք եւ որ ինչ թշուառանալոցս եմք։

Վիճակաւորք հպարտք, դատաւորք զրպարտք, ծոյլք, ատեցողք արուեստից եւ վարդապետական բանից, ախորժք վաճառաց եւ կատակերգութեանց։

Աշակերտք հեղգ առ ուսումն եւ փոյթ առ ի վարդապետել, որք նախ քան զտեսութիւնն՝ աստուածաբանք։

Ժողովրդականք վէտք, ամբարտաւանք, մեծախօսք, անվաստակք, այրեցողք, մնասակարք, փախչողք ի ժառանգութենէ։

Եւ բարձումն առ հասարակ յամենեցունց սիրոյ եւ ամօթոյ»։

Ընդհանուր այս փլուզումին մէջ խումբ մը երիտասարդներու պարկեշտ եւ անձնուէր աշխատանքը, հիներն իսկ զարմացնելու աստիճան թրուիչքը ոչ միայն մխիթարիչ է, այլ եւ խանդավառիչ։

Շրջանը, զոր ըսի թէ կը փակուի արդէն, մեզի կը բերէ այդ տղաքը, այժմ իրենց հասունութեան, լիութեան եւ գեղեցկութեան մէջ։ Տասը տարի պէտք եղաւ — եւ քաւական — որ «ոսկոր կապեն» անոնք։ Եւ հիմա անոնք են, որ կը տիրապետեն։ Հայ արուեստի տունը անոնցն է հիմա։

Օտար գրականութեանց մէջ, այս մեր սերունդին ժամանակակից երիտասարդները կը զգան արդէն, որ յետպատերազմեան երկրորդ նոր սերունդ մը կուգայ հրելու զիրենք։ Մեր սերունդը չունի այդ երջանկութիւնը, — ամայի՛ է իր ետեւը։ Վերջին գրողնե՞րն են ասոնք։ Ո՞վ գիտէ։ Արտահանդերձ, յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին պիտի թափին շատեր իրենցմէ, պիտի մնան հրաշալի տղաքը, որ պիտի շարունակեն գործը եւ հանգամանքը։ Անոնց կը մնայ բանաձեւել հանգամանքը, պատրաստել նոր շրջանի մը ճարտարապետութիւնը՝ առանց յաւակնութեան եւ մեծամտութեան։

Ու հիմա, երբ հասեր են նուիրեալ եւ օժտեալ տղաքը, — նոր վարպետները, — ու հիմա, երբ հետզհետէ կը լռէ միջոցը, — տե՞ն է գործի լծուելու, ՛համեստօրէն եւ խանդավառ։ Գործ եւ դրո՛շմ կը սպասէ մեր գժբախտ պատմութիւնը։

Յաջորդով բանաձեւենք ինչ որ կը սպասենք, քննադատելով տրուած գործերը եւ ճամբայ հարթելով հայկական գրականութեան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾԻԾԱՂ

Նախարար մը արձակուրդի միջոցին մայրաքաղաքին մօտակայ քաղաք մը գացած էր օդափոխութեան համար։ Ուզելով տեղւոյն չիմարանոցը այցելել, առանց մասնաւոր ձեւակերպութեան, երբ հաստատութեան տունէն ներս մտաւ, դռնապանը որ չէր ճանչնար այցելուն, կեցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն։

— Կ'ուզեմ այցելել հաստատութիւնը, ես նախարար եմ։

— Քիչ մը սպասեցէք որ չիմարապետը կանչեմ, ես այդ լեզուէն չեմ հասկնար, արդէն ներսը ձեզ նման «նախարար եմ» ըսողներ շատ կան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1932ԻՆ. — ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱԿԱՏ

1931 — 32 ուսումնական տարուան համար կրթական գործին յատկացուել է 15 միլիոն ռուբլի։ Ծրագրի համաձայն, առաջին աստիճանի դպրոցները պէտք է ընդունէին 142,000 աշակերտ, սակայն, հնարաւոր չի եղել ներս առնել 5000 երեխաներ։ Հայաստանում գոյութիւն ունին 9 բարձրագոյն դպրոցներ՝ 12,200 ուսանողներով։ Անգրագէտների թիւը 1932ին հասնում էր 303,000ի։

Առ հասարակ նկատելի է, որ դպրոցական շինարարութիւնը Հայաստանում զարգանում է բաւականին թոյլ եւ խիստ զգալի է շէնքերի, նստարանների, գրքերի եւ գրենական պիտոյքների պակասը։ Դէպքեր են եղած, որ շէնքի բացակայութեան հետեւանքով, դասաւանդութիւնը տեղի է ունեցել գիւղական գոմերում եւ «օդայ»ներում։ Վերը թուած անյարմարութիւնների պատճառով է, որ երեխաների որոշ քանակ ամէն տարի դուրսն է մնում եւ հնարաւոր չեղաւ այս տարի իրականացնել անգրագիտութեան վերացման ծրագիրը։

Յունուար 4ին Անդրկովկասեան Ակադեմիաարուեստական Կաճառը աւեց իր առաջին ընթացաւարտները։ Այդ դպրոցը հիմնել է Երեւանում 1928ին եւ ունէր 120 ուսանող Հայաստանից, Վրաստանից եւ Ադրբէջանից։ Աւարտել են 94 հոգի, որոնցից՝ 46ը Հայ, 20ը Վրացի, 14ը Թուրք եւ 14 ուրիշ ազգութիւններից։ Աւարտողներից Հայաստանում մնացել են միայն 27 հոգի եւ 13 հոգի էլ պահել են գիտական աշխատանքների համար։ Մնացածը վերադարձել են իրենց հայրենիքը, իսկ մէկ մասն էլ պաշտօնի են կոչել Թուսաստանի զանազան հիմնարկների կողմից։

Յունուար 25ին բացւեցաւ մշակոյթի աապարէզում աշխատող Քրտերի առաջին խորհրդաժողովը, որն անմամբ ողջունեց նաեւ Թրքական հիւպատոս Խալիլ պէյը։ Հիւպատոսը ողջոյնի խօսքը վերջացնում էր հետեւեալ բառերով. — «Ցանկանում եմ ձեզ յաջողութիւն այն ուղիղ ճանապարհին, որով ընթանում էք դուք»։ Ակնարկը պարզ է…

Անցած տարում Հայաստանի մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանը գիտական արշաւ կազմակերպեց դէպ ի Նախիջեւանի շրջանը եւ Զանգեզուր։ Արշաւախումբը այցելեց Ջուլֆա, Օրտուբադ, Օխչի ձորը Ղափանի հանքերը եւ Գեղուայ ձորը։ Այդ վայրերում գիտական խումբը մնացել է 55 օր, ուր եւ զբաղւել է հնագիտական աշխատանքներով, դրի է առել արժէքաւոր ազգագրական նիւթեր եւ ծանօթացել ժողովրդի հին և նոր կենցաղին։ Անցեալ տարի նման արշաւախումբ կազմակերպւել էր դէպ ի Սիսիանի եւ Գորիսի շրջանները, որտեղ նոյնպէս հաւաքել էին ազգագրական եւ հնագիտական նիւթեր։ Ծրագրւում է միացնել այդ երկու արշաւների հաւաքած նիւթերը եւ կազմակերպել մշտական ցուցահանդէս։

Հոկտեմբերին տեղի ունեցաւ Հայաստանի նիւթական մշակոյթի պատմութեան կաճառի ընդհանուր ժողովը։ Այդ ժողովում Սեւնքեցին Տէր Յակոբեանը կարդաց մի զեկոյց Արմաւիրի Բ. յունարէն արձանագրութեանց եւ Յ. Զօրեանը՝ Գեղարդի պեղումների մասին։ Երրորդ զեկոյցը նուիրուած էր Թալինի շրջանի հնագիտական, ազգագրական եւ քրտագիտական արշաւախմբի կատարած աշխատանքներին։ Այս զեկուցումից պարզւում է, որ արշաւախումբը գրի է առել Սասունցիների բերնից Սասմայ Ծռերի չորս փոփոխակ, մինչ այժմ անծանօթ հինգ պատմական զրոյցներ, մի քանի հէքեաթ, առակներ, վէպեր, երգեր եւ պարերգներ։

Յունուար 17 — 23 Երեւանում կայացաւ Հայ. Կոմ. կուսակցութեան ութերորդ համագումարը։ Իր զեկուցման մէջ, անդրադառնալով Հայաստանի գրականութեանը, կուսակցութեան առաջին քարտուղարը դժգոհութիւն է յայտնում, որ գրականութեան որակը չափազանց յետ է մնում նոր պայմանների աւելի բարձր պահանջներից եւ մինչեւ այժմ գեղարուեստօրէն չի արտայայտած խորհրդային պայքարն ու շինարարութիւնն իրենց ամբողջ ծաւալով ու խորութեամբ։ «Մեր գրականութիւնը դեռ չունեց էպոխայի պատկերացման ոչ մի մեծ կտաւ»։

Համագումարում տիրող նման արտայայտութիւնների հետեւանք էր, որ մարտ ամսին Կեդր. Կոմ.ի քարտուղարութիւնը մէկ շատ կարեւոր որոշում կայացրեց։ Այդ որոշումով, խիստ քննադատութեան է ենթարկւում Հայաստանի Պրոլետ-Գրողների Միութեան գործունէութիւնը եւ տրւում են նոր հրահանգներ գրականութեան ապագայ զարգացման համար։ Միութիւնը ղեկավարութիւնը կատարել է ձախ ու աջ ուղղութեամբ քաղաքական կոպիտ սխալներ, չի վերացրել իր միջից անսկզբունք խմբակայնութիւնը եւ չի խորացրել չերտաւորումը ոչ պրոլետ-գրողների մէջ։ Այն ինչ, «գրականութիւնը կարեւորագոյն զէնքերից մէկն է լայն աշխատաւորական զանգուածները դաստիարակելու դասակարգային անհաշտութեան ոգով, ոտքի հանելու նրանց վճռական պայքարի յանուն սոցիալիզմի կառուցման։ Անհրաժեշտ է սկզբունքայնութիւնը գրականութեան մէջ»։

Անցնելով գրական գեղարուեստական կազմակերպութիւնների վերակառուցման, որոշւում է. — 1. Հայաստանում ենթարկել Հայաստանի պրոլետ-գրողների կազմակերպութիւնը, Հայ.ի գրողների կազմակերպութիւնների գաշնակցութիւնը, Հայ.ի պրոլետ-երաժիշտների, պրոլետ. ճարտարապետների եւ նկարիչների միութիւնները. — 2. Կազմակերպել Խորհրդ. Գրողների Միութիւն՝ խորհրդային իշխանութեան ծրագիրը պաշտպանող եւ սոցիալիստական շինարարութեանը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներից, կազմակերպելով այդ միութեան կից կոմունիստական հատուած. — 3. Նոյն հիմունքներով կազմակերպել երաժիշտների, նկարիչների եւ կերպարուեստի ու ճարտարապետների միասնական միութիւններ եւ 4. Փակել «Նոր Ուղի» եւ «Գրական Դիրքերում» ամսագրերը եւ դրանց փոխարէն հրատարակել միայն մէկ ամսագիր, որ եւ լինելու է այդ միութիւնների պաշտօնական արտայայտիչը։

Մայիս 10 — 25 Հայաստանում կազմակերպւեց Կոմունիստական Ակադեմիայի տասնօրեակը։ Մոսկուայից ուղարկւեց գիտական «բրիգադ», որն օգնելու էր Հայաստանում գիտականօրէն քննելու տեսական աշխատանքի այն մի քանի հարցերը, որոնք կապւած են սոցիալիզմի շինարարութեան հետ։ Այդ օրերին կարդացւեցին մի շարք դասախօսութիւններ գիւղատնտեսութեան, պատմութեան, «դիալեկտիկական մատերիալիզմ»ի եւ գրամատիրութեան ճգնաժամի մասին։ Տասնօրեակը սկսաւ Ստալինի բացման ճառով, որի մէջ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը յայտարարում էր թէ մինչեւ խորհրդայնացում Հայաստանում գիտական եւ մշակութային աշխատանք չի եղած, որ Ալիշանները գիտնականներ չեն, Խորենացիները պալատական պնակալէզների դեր են կատարած եւ, իրենք, բոլշեւիկները, «նպատակ ունին քարը քարի վրայ չթողնել նացիոնալիստական գիտութիւնից…»։

Մարտ 30ին տօնուեցաւ Հայաստանի Պետական Թատրոնի տասնամեայ յոբելեանը։ Տաս տարուայ ընթացքում թատրոնը բեմադրել է 84 թատերակ եւ ունեցել է 1319 ներկայացում, որոնց յաճախել են 567,127 մարդ։ Յոբելեանի առթիւ աշխատանքի դրօշի շքանշան եւ տնհատական կենսաթոշակ են ստացել դերասաններ Գր. Աւետեանը եւ Միք. Մանուէլեանը, իսկ «Ժողովրդական» կոչումը ստացել են Հ. Բալայեան, Վ. Վաղարշեան դերասաններն Ա. Ամրեան, Հ. Ներսիսեանին եւ Վ. Վաղարշեանին տրւել է հանրապետական վաստակաւոր ռէժիսորի եւ դերասանի կոչում։

Հոկտեմբեր 4ին բացուեցաւ Պետական Թատրոնի այս տարուայ եղանակը՝ Մ. Գորկիի «Ցատակում» թատերակի բեմադրութեամբ։ Անցեալ բեմադրութիւններից այս տարի վերանորոգւելու են՝ «Պէպօ», «Խաթաբալա», «Պատուի գործը», «Ահ», «Եկամտաւոր պաշտօն», «Նաֆթ», «Օգակում» եւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»։

Այս տարի կատարւեց (շատ հաւնաւ) գերասան Յովհաննէս Աբէլեանի բեմական գործունէութեան յոբելեանը։ Ժողկոմխորհը որոշեց յատկացնել անհատական կենսաթոշակ՝ ամսական 280 ռուբլի եւ վարձատրեց աշխատանքի հերոսի շքանշանով։ Հոկտ. 5—8 Աբէլեանը Պետական Թատրոնում ունեցաւ թատերական շրջան, ներկայացնելով «Օգակում» պիէսը եւ «Նամուսի» երկրորդ արարը։

Սեպտեմբեր 28ին Հայաստանում մեծ շուքով տօնուեցաւ Մաքսիմ Գորկիի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։ Այդ առթիւ որոշուեցաւ Երեւանի բանւորական թատրոնը կոչել Մ. Գորկիի անունով եւ 10,000 ռուբլի մրցանակաբաշխութիւն սահմանել լաւագոյն թատերակների հեղինակների վարձատրելու համար։ Պետական Հրատարակչութիւնը ձեռնարկել է Մ. Գորկիի լաւագոյն երկերի հայերէն թարգմանութեանը, իսկ Հանրային Գրադարանը եւ թանգարանը կազմակերպել են սեպտ. 30 — հոկտ. 10 Մ. Գորկիին նուիրուած ցուցահանդէս։

1932ի երեք եռամսեակում Հայաստանի մէջ տպագրւել են 503 անուն հրատարակութիւն՝ 2,194,320 օրինակ տպագրութեամբ։ Ամբողջ երկրի մէջ լոյս է տեսնում 56 թերթ՝ 51 հայերէն, 3 թուրքերէն, 1 քրտերէն եւ 1 ռուսերէն ու 17 պարբերական՝ 16 հայերէն եւ 1 ռուսերէն։

Թէեւ Հայաստանի տպարաններն օժտուած են արդիական մեքենաներով, բայց տպագրութիւնը շատ անխնամ է եւ դժուար ընթեռնելի։ Պաշտօնաթերթ «Խորհրդ. Հայաստանի» կլիշէները միշտ խաւար են եւ գրերը մաշուած։ Կարդալու համար, խորհրդային բանւորն ու գիւղացին ահագին ճիգ ու եռանդ պիտի սպառեն։

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԽՈՐԹ ԿԼԻՄԱՅԻ ՏԱԿ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԻՆ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔԸ

(Շարունակութիւն կիրակիի թիւէն եւ վերջ)

— Հրամեցէք, պարոն Արամ, Օննիկը հիմա կուգայ. 25 թիւ սենեակին Կարապետ աղան բժիշկին տարաւ։ Ոտքը քանի մը օրէ ի վեր կը հազայ։ Թոքախտ բռնուած ըլլալ կը կարծէ։ Գնաց որ ռատիօյէ մը անցընեն զինքը։ Այսպէս հրամեցէք, Պ. Արամ վերջացուց Օննիկին կինը։

Շողակաթ խաթունը, անկիւնը, սէտիրին վրայ, ճիչդ իր քովիկը տեղ տալէ վերջ՝

— Մարիամ Աստուածածին, աս Փարիզին մէջ ալ, փորձ ցաւեցա՞ւ, զօրծողութիւն պէտք է ըլլայ, ափանտիսիթ, ունի, կ'ըսեն։ Գաղ առիր, քէֆի մը մանցա՞ր, հաղալդ ուրիշ կերպ չեն մեկներ։ Վախ, վա՜խ, ան ալ լմնցաւ. ապրանքի պէս կտրեցին նայեցէք թէ ի՞նչ եղաւ երկու օրուան մէջ։

Ու Շողակաթ խաթունը, առանց տեղէն ելլելու, Արամին կը ներկայացնէ Օրիորդ Փայլածուն եւ մայրը՝ Տիկին Իսգաբեր։

Արամ գաղտնօրէն կը զննէ Օր. Փայլածուն։ Շնորհքով հայկական մը, ըսելիք չունի։ Անշուշտ արտաքինով Ֆրանսականացած, որչափ որ կարելի է։ Միջավայրի պահանջ, կ'եզրակացնէ Արամ։

Օր. Փայլածու, գլուխէն ոտքը ուրախ, — մի մոռնաք դիտել որ օրիորդը երկայնահասակ է, — կը ճռուողէ, կը ճռուողէ։ Կ'ուզէ որ ամէն ոք զինքը մտիկ ընէ, իրմով զբաղի։

Ու Արամ չուշանար իմանալու թէ, Օր. Փայլածու նշանուած է բարեկիրթ, շա՜տ բարեկիրթ ու զարգացած Պ. Նիկողոսին հետ։ Պ. Նիկողոս դրամատան պաշտօնեայ է եղեր, բարձր պաշտօնով, բայց դժբախտաբար, ճամբուեր է իբրեւ օտար։ Հիմա գլխարկի գործով կը զբաղի եղեր։

Եւ ի՜նչ հպարտութեամբ, Օր. Փայլածու կուտայ այս տեղեկութիւնները Արամին։

Պիտի չուտով ամուսնանան, բայց թուղթի մը պատճառաւ կը ձգձգուի։ Մէռին ծննդեան վկայագիր կը պահանջէ Օր. Փայլածուէն։ Աքսորէն ողջ մնացած՝ չունի, չունի։

Գաւառիրակութիւն, Գաղթականաց, Եկեղեցի, ոտքի տակ կ'առնէ, Օր. Փայլածու։ Մէռին չընդունիր առանց թուղթերը։ Ինչպէ՞ս ընէ, ինչպէ՞ս ընէ։ Պիտի «տեսնուի»։ Տարբեր ելք չկայ։

Օննիկ բարեւելէ վերջ, գլխու թեթեւ շարժումով մը նրբանցք կը կանչէր Արամը եւ մեղմաձայն՝

— Եղբայր, կարծես աբըլիէէն ելած ուղղակի հոս ես եկեր։ Ձանձրացի՞ր, մարդ Աստուծոյ։ Դործի հաղուստով վտիլ բա՞ն է։ Հիւրեր ունինք եւ ուրիշներ ալ պիտի գան։

— Իրաւ մի՛ անցնիր, սիրելիս։ Զհամոզը պզտիկ աղջիկը թող տայ, կը կատակէ Արամ եւ Օննիկը սենեակ կը հրէ։

Ներս կը մտնէ յիսուն վրայ, կարմիր թուշերով, կարճ, հաստ, լայն եւ լեցուն տիկին մը։ Միջնիկ հանրման է ան։ Հազիւ թէ ոտքերը ծալլած էր, Շողակաթ խաթունին ձախ կողմը, սեղմին վրայ կը կենան երկու հոգի։

— Ո՛, հրամեցէք, հրամեցէք։ Բարի եկաք։

Սենեակին բովանդակ պարունակութիւնը ոտքի վրայ է։ Արամ կէս մը զարմացած է, այս բացառիկ ընդունելութեան առջեւ։ Շողակաթ խաթունը անգամ շարժեցաւ։

— Պ. Արամ, ձեզի կը ներկայացնեմ Օր. Համեստուհին։ Տիկինը օրիորդին մայրն է, կ'ըսէ եւ միանգամայն աւ… թոռ կ'երկարէ Օննիկին կինը։

Ու համդարտութիւնը վերստին կը տեղաւորուի։

Կը խօսին տիկինները։ Կը խօսին օրիորդները։ Լուռ է գրեթէ Արամ։ Երբեմն միայն, երեւոյթները փրկելու համար, խօսքի կը խառնուի։

Տիկինները բաւական երկար ըրին առատուն հայլին գնումներուն պատմութիւնը։ Մին սնտուկ մը քնկոյքը փոսած գտեր է։ Միւսին գնած սերկեւիլը շատ լաւ է եղեր, թէեւ քիչ մը սուղի նստեր է։

Բայց ընդհանրապէս, խօսակցութիւնը նշանաւուքի, պատիվ, ծնունդի շուրջ կը դառնար։ Շողակաթ խաթունն եղական դէմք մըն էր որ եւ է նիւթ վարպետօրէն տանիլ ամուսնութեան կապելու արուեստին մէջ։

— Ա՜, մէկ հատիկ են Թ. քաղաքին պտուղները եւ էրիկ մարդերը, քաղաքացիս Շողակաթ խաթուն, ու անմիջապէս զննեց Համեստուհին եւ Արամին նայուածքները։

Արամ թեթեւ մը ժպտեցաւ իր քաղաքին գովեստը լսելուն։

— Շողակաթ խաթուն, չիտակը խօսէ, քանի՞ որբի տուն տեղ ըլլալուն պատճառ եղար, կը հարցնէ Տիկ. Իսգաբեր։

— Տասնըհինգ օր առաջ քսանըմէկերորդը կարգեցինք, Իսգաբեր։ Աստուած ամէնուն ալ երջանկութիւն պարգեւէ։ Մեր որբերն են։ Մենք ալ որբութիւն չըսենք ՈՒ, հայ աղջկան կ' չկարենք ՈՒ այդ տէլիգամլընեը մէյմէկ Ֆրանսացիի մամզել … պիտի նստին։ Գտակ անգամ չեն … լար։ Փա՜ռք Աստուծոյ, ճարած … ջիկները ամէնքն ալ յարմար … ինկան։ Բայց մի կարծեր որ կարգած … ներէս մէկն ու մէկալը կռնակս … մուռ քիւրք մը անցուցին։ Վարձքը … չեմ նայիր։ Իրենք ողջ ըլլան։ Գործքերնիս կը կատարենք։

Ու Արամ միամիտ միամիտ … կ'ընէր։

Շողակաթ խաթուն հրամայեց … Օր. Համեստուհի եւ Պ. Արամ լրջին … սուրճի սկահակները։ Տիկ. Իսգաբեր … աքանչելի նայող մըն է եղեր։ … չմոռնալ որ չրթունքին կպած մաղ … դիմաց պիտի բերուի։

Գաղած են արդէն սկահակները … Տիկ. Իսգաբեր ձեռքին մէջ կը դարձնէ … Արամինը, կը քննէ, կը պրպտէ, կը … փնտռէ եւ կը դուշակէ յաւատես, հա… ճելի իրողութիւններ։ Արամ … պիտի առնայ։ Մեծ գումար մը ձեռ… քը պիտի անցնի։ Ծրար մըն ալ … Սիրտը մաքուր է։ Բարձրահասակ … մարդ մը իրեն պաշտպան կը կանգնի … Ճամբայ չունի, եռ. եռ.։ Բայց … որ ամէնէն կարեւորն է եւ ատիկա … սելու առեն, Տիկ. Իսգաբեր «կամ … կը բարձրացնէ ձայնը, Պ. Արամ, … օրէն, մինչեւ իսկ քանի մը օրէն, … տի իջնուի։ Արդէն ընտրած է … ուզածը։ Ու Տիկ. Իսգաբեր կը կարծէ … որ Պ. Արամ տանէ մը … ներս … մտնէ. տուն-փեսայ պիտի երթայ։

Օր. Համեստուհին ընտանի… բառ առ բառ նոյն բաները չկրկնեց… ցան։ Բայց ընդհանուր եզրակացու… թիւնը այն եղաւ որ, Օր. Համեստու… հին ալ քանի մը օրուան մէջ պիտի … չանուէր իր սրտին ընտրածին հետ։

Շողակաթ խաթուն յաջողած է … այս հեղ ալ։ Համեստուհիի եւ Արամ… սիրտերը չանթահար եղան։ Սիրեց… իրար։

Շողակաթ խաթուն աւելի՝ … աւելի չքնաղ կաղանդչէք չէր … նուիրել կօչկակար Արամին։

×

Ու այսօր, որքա՜ն երջանիկ է Արամ… Համեստուհիին հետ, եւ երկու … Գոհարիկը ծունկերուն վրայ։ Գո… րիկ արդէն «փափա»,«փափա» կը … չէ, հօրը պեխը կը քաշէ եւ կապու… թուփին լոյսերուն կը նայի պճլ… աչուկներովը։

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆ…

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Յուսահատութիւնը մեր սխալներ… ամէնէն մեծն է։

× Աւելի լաւ է ուշ իմանալ, … բոլորովին անգիտանալ։

× Հերոս մըն է այն որ կրնայ … դնել իր բարկութեան։

× Բարբարոս մը որչափ ալ գիտ… ըլլայ, կը պահէ իր հոգեբանութի…

× Այն որ շինելու վարժուած է, … խորշի աւրելէն։

«Բալուի» աւանդութեանց շուրջ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ցուսաբեր»ի մէջ, մեծ հետաքրքրութեամբ ու հաճոյքով կարդացի մեծանուն Ա. Ահարոնեանի գրախօսականը մեր հայրենակից Յարութիւն Քհնյ. Սարգիսեանի «Բալու» ազգագրական հատորի մասին։ (Այդ մասին խօսուած էր նաեւ «Յառաջ»ի մէջ)։

Այդպիսի հատորի մը արժանաւոր գնահատական եւ գրախօսական գրելը վայել է միայն Ահարոնեանի մը գրչին։ Սակայն, տաղանդաւոր գրագէտը, գրքին մէջ գտնուած աւանդութիւններու մասին խօսած պարագային, «Ամուսնութիւն—հարսանիք» գլուխին շուրջ, ուր Հայր Սարգիսեանը կ'ըսէ թէ՝ սուրը կը տրուի փեսայ — թագաւորին, իր նամուսը պաշտպանելու, պզտիկ ծանօթութիւն մը կուտայ Պ. Ահարոնեան, եւ կ'ըսէ.
— «Թուր տալը փեսին, ընդհանրական ձեւ է Հայոց մէջ և կ'աւելցնէ, սուրը՝ կը կարծենք թէ նամուսը պաշտպանելէ աւելի, ապահովելու կը ծառայէ որդեծնութիւնը մարդկային սերմն սպառնացող հազար եւ մէկ չարերէն, դեւերէն, որոնք պէսպէս հնարքներ ունին, հարսն անպտուղ դարձնել, կամ «փեսան կապել», եթէ պողպատէ Թուրի հակաին չըլլայ («Ցուս.» 18րդ տարի թիւ 190, Բալուի գրախօսական Բ. մաս)։

Ըլլալով Բալուցի եւ տեղւոյն ծննդավայրիս աւանդութիւններուն, հոս կը յայտնեմ թէ, Թրքահայաստանը նման չէր Ռուսահայաստանին, որ սուրը գործածուէր միայն «չարքերու դէմ», մեր գաւառին մէջ, աւելի ընդհանրական եւ հաստատական էր՝ սուրի գործածութիւնը մարդ«չարքերու դէմ». այդպէս էր նաեւ դրացի Թուրք գիւղերու մէջ։

Մարդ «չարքեր» անպակաս էին առաջասարի գիշերը մտնելու փեսին սենեակը, աւրելու անոր նամուսը եւ... նոյն իսկ սպաննելու զինքն ու փախցնելու Թագուհին։

Ու ճիշդ ատոր համար, փեսան կնքահայրենց փախցնելէ եւ քանի մը օր յետոյ իր հարսին քով դարձնելէ յետոյ, շատ տուեն, մինչեւ շաբաթ մը իսկ, ուշ գիշեր, կնքահայր կամ փեսամանուկներ—, որոնց պարտականութիւնն էր, փեսին «քաւոր» սուրնցնելէ՝ իր նոր կեանքի մասին ու մինչ միասին պառկիլ, զինուած փեսին պէս — պահնորդութիւն կ'ընէին նոր փեսի դուռին շուրջ։ Ու սակայն, ինչպէս ըսի, կը շարունակուէր նոյն իսկ շաբաթներ, մինչեւ որ կեանքը իր բնական հունին մէջ մտնէր, եւ ամէն մարդ իր գործին լծուելով՝ մոռնար թէ նոր հարսանիք մը եղած է, քանի մը օր առաջ։

Եղածը ոչինչ է, սակայն աւանդութիւն մը անաղարտ պահել եւ ժամուլի ու պատմութեան յանձնելը ամէն աւանդասէր — հայրենասէր Հայու պարտքը պէտք է ըլլայ։

Արդէն, յարգելի Հայր Սարգիսեան, ինք կը խոստովանի թէ՝ իր յառաջաբանին մէջ ձեռնտու հնարաւորութենէ զուրկ ըլլալով, չէ կրցած եղածէն աւելի ընդարձակը տալ, խօսիլ աւանդութիւններու շուրջ մանրամասնօրէն, որով Թիւրիմացութեան կէտ չպիտի մնար գրքին մէջ...։

Անշուշտ, Հայր Երբ. Սարգիսեան, «Ցուսաբեր»ի մէջ կարդացած ըլլալով այդ գրախօսականի վերջինիս հէտը, փութացած է ճշդում մը հրատարակել բայց, ես, ըլլալով Բալուցի ու ծննդավայրիս աւանդութեանց անաղարտ պահպանման նախանձախնդիր մէկը, կը փութամ սոյն ճշդումը կատարել եւ խնդրել «Յառաջ»էն, որ բարի ըլլայ տեղ մը տալ անոր, նոյնպէս «Ցուսաբեր»էն, որ հաճութիւնը ունենայ արտատպելու զայն։

Տիպար Սղամի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շագանակ

Գիւղատնտեսական Թանգարանին կազմէ արշաւախումբ մը Զանգեզուրի անտառներուն մէջ, Շիխաուզ գիւղին մօտ, Երեւան հանեց շագանակի վայրի ծառեր։ Արշաւախումբը կը կարծէ թէ կարելի է, արհեստ, շագանակ մշակել Հայաստանի անտառներուն մէջ։ Շագանակը տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի։ Կուտայ սննդարար եւ համեղ պտուղ, կեղեւը կը ծառայէ խաղախորդութեան մէջ, լաւ յատկութիւններ ունի փայտը։ Ուստի անհրաժեշտ կը համարուի քաջալերել շագանակի մշակութիւնը Մեղրիի եւ Զանգեզուրի անտառային շրջաններուն մէջ։

Տանձ

Հայաստանի մէջ այնքան առատ են վայրի տանձենիի տեսակները, որ ակադեմիկոս Ն. Ի. Վաւիլով Հայաստանը կը համարի տանձենիի հայրենիք եւ տանձենիի տարածման կեդրոն։

Լոռի-Փամբակի, Թարսլայի եւ Զանգեզուրի շրջաններուն մէջ չափազանց տարածուած է անտառի հասարակ տանձենին։ Հսկայ ծառեր են ատանք, որ կուտան ամառն պահեստ կոչուած տանձը։ Աւելի արժէք կը ներկայացնեն, սակայն, այն տանձենիները, որոնք կը սիրեն չոր հողեր եւ կ'աճին սարերու տակ կողերուն եւ ժայռերուն վրայ, լերկ դաշտերու մէջ։ Կարելի է պատուաստել եւ ստեղծել հարաւային չոր սարալանջերուն վրայ տանձենիի ընդարձակ պարտէզներ, ինչպէս կը փորձէ կատարել Ամերիկա։

Պիստակ եւ նուշ

Համամիութենական գիւղատնտեսական մարմինը ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ պիստակի եւ նուշի մշակութեան վրայ, Հայաստանի տաք շրջաններուն մէջ։

Ռուսական ներքին շուկան Պարսկաստանէն կը ներածէ պիստակն ու նուշը։ Վերջերս դրամական տագնապին պատճառով կրճատեց իր ներածումը։ Նախատակ պիստակի եւ նուշի պահանջքին որ մեծ է։

Այդ պահանջը կարելի է գոհացնել պիստակ ու նուշ մշակելով Հայաստանի մէջ։ Մեղրիի շրջանին զանազան կողմերը կ'աճի վայրի պիստակի տեսակ մը (pistacia mutica), զոր կարելի է պատուաստել։ Իսկ ոչ մէկ դժուարութիւն կայ սերմերով պիստակը բազմացնել մեր երկրին մէջ։

Նոյն դիտողութիւնը նաեւ նուշի մասին։

Թուզ

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ նաեւ Թուզի մշակութիւնը նոյն այդ վայրերուն մէջ։ Թէեւ Թուզ կը մշակուի Մեղրիի եւ Օրդուբադի պարտէզներուն մէջ, սակայն ցանկալի է որ մշակուի Իզմիրի Թուզը, լաւ չիր պատրաստելու համար, — արդարեւ չորթուզի մեծ պահանջ կայ շուկային մէջ։

Ձիթատու բոյսեր

Ձիթատու բոյսերէն Հայաստանի մէջ ծանօթ է քնջիթը (Sezamum oriental), որ կուտայ հրաշալի ձէթ։ Սակայն քնջիթի մշակութիւնը սահմանափակ է մեր երկրին մէջ բամպակի մրցումին պատճառով։

Կարելի է մշակել նաեւ ուրիշ ձիթատու բոյսեր, օրինակի համար ձիթենին, որ կուտայ ծանօթ ձէթը։ Ձիթապտուղը կը պարունակէ 25 առ հարիւր համեմատութեամբ ձէթ։ Ձիթենին խստապահանջ չէ հողի եւ ոռոգման մասին եւ շատ լաւ կ'աճի Ատրպէյճանի արեւելեան մասին մէջ, տալով առատ բերք։ Ձիթենին հիանալի կ'աճի նաեւ Թուզի մշակութեան յարմար շրջաններուն մէջ։

Այսպէս դիւրութեամբ կ'ընտելանայ Մեղրիի եւ Զանգեզուրի մէջ։ Ձիթենին կը դիմանայ մինչեւ 15 աստիճան ցուրտին. հետեւաբար դժուար թէ աճի այն շրջաններուն մէջ, ուր ձմեռը կը Թաղեն որթատունկը։

Սեւան

Գ. Զաւեան յօդուած մը ունի «Խ. Հայաստան»ի մէջ, մաքուր եւ հաճելի լեզուով յօդուած մը, որուն նմանը քիչ կը գտնենք Երեւանի թերթերուն մէջ։

Այդ յօդուածէն քաղուածաբար.—

Կղզին կը գտնուի 2000 մեդր բարձրութեան վրայ։ Դիմացը՝ Աղմաղանի լեռնաշղթան, քիչ մը անդին՝ դէպ ի Դիլիջան տանող ոլորապտոյտ խճուղին հսկայ ժապաւէնի նման, իսկ չորս բոլորը՝ ջուր, կապուտակ, վճիտ ջուր։ Փոքրիկ հրապարակին վրայ՝ 5—6 շէնք։ Հին են այդ շէնքերը, խորհրդային կարգերու հաստատումէն շատ առաջ կառուցուած։ Երկուքը վրաներ են հրապարակին երկու կողմերը, ծածկելով իրենց դէմքին մէկ մասը քանի մը տասնեակ տարիք ունեցող ճղաստ ծառերով։ Այդ շէնքերուն մէջ կը բնակին հանգստանալու գրկուած մտաւորականները։ Չեկային հանգստեան տունն է այդ։

Զանգը օրական չորս անգամ ձայն կը հրաւիրէ բոլորը։ Օրը չորս անգամ մաքուր եւ լուսաւոր ճաշարանը կը լեցուի ու կը պարպուի։ Տասնըհինգ սեղաններէն իւրաքանչիւրին մօտ կը նստի հինգ հոգի։

Սնունդը.— Առաւօտուն՝ թէյ, 50 կրամ թարմ կարագ, հաւկիթ, պանիր, հաց։ Ժամը 12ին՝ ընտիր ապուր, հաց պանիր եւ ուրիշ սննդարար ուտեստ մը։ Ճաշը երեք տեսակ։ Ժամը 8ին՝ ընթրիք։ Առատ երբեմն կուտան համեղ խաշ կամ ձուածեղ։

Բժիշկ մը կը հսկէ տրուած ուտեստին եւ կերակուրին պատրաստութեան վրայ։

Ուտեստը Թարմ է եւ մաքուր։ Կը պահուի Ելենովկայի սառնարանին մէջ կամ ուղղակի կը բերեն Երեւանէն, Միխայլի մեքենաշարժ նաւակով։ Կղզին ունի քանի մը կովեր, կաթի հայթայթման համար։

Վերջապէս, լաւ է սնունդը։ Սնունդին հետ, Սեւանի ալպեան օդը, ջիղերը հանգստացնող եւ առողջացնող ջուրի եւ արեւի լոգանքը հրաշալի ազդեցութիւն մը կը գործեն մտաւորականներուն վրայ։

Կան անշուշտ Թերութիւններ։ Մասնաւորաբար լողանքի կազմակերպութեան մէջ։ Յետոյ հանգստեան տունը սափրիչ չունի։ Եւ մարդիկ պարտաւոր են Ելենովկա երթալ սափրուելու համար։

70էն աւելի են հանգստացողները։ Եւ սենեակները կը պակսին։ Ոչինչ չինուած է այս տարի։ Կատարուած են միայն կարգ մը նորոգութիւններ բնակելի շէնքերուն մէջ։ Պատերէն քերած են կրօնաշունչ ոճով որմանկարները եւ պատերուն տրուած է կենսուրախ եւ առողջ գոյն։ Ուժեղացուցած են կղզիին լուսաւորութիւնը, այնպէս որ բլուրին գրեթէ ամբողջ բարձրութեան վրայ կը վառին փոքրիկ ջահեր։ Լոյսի այդ ջահերուն համար կ'աշխատի 20 ձիու ուժ ունեցող մոթէօր մը։ Այժմ կը շինուի ջրհան մեքենայ մը, ջուր հանելու համար լիճէն։ Շինուած է լոգարան մը իր բոլոր յարմարութիւններով։ Կայ գրադարան մը, որ ճոխ չէ եւ լուսանկարչատուն մը։ Այդ բոլորին համար ծախսուած է 56 հազար րուբլի։

Չեկան կը խորհի գալ տարի կատարել հիմնական փոփոխութիւններ։ Հանգստեան տունը փոխադրել կղզիին հարաւային կողմը, որ ապահովուած է Սեւանի միակ չարիքը կազմող քամիներէն։ Յետոյ ճամբաներ պիտի շինուին կղզիին մէջ։ Պիտի տնկուին նոր ծառեր, մասնաւորաբար հրապարակին ամբողջ բլուրին վրայ։ Անհրաժեշտ կը Թուի քանդել հրապարակին վրայ ցցուած եկեղեցին։

Սեւանի հանգստեան տան մէջ կազդուրուելու կ'երթան համալսարաններու դասախօսները, երաժշտագէտները, նկարիչները, գիտնականները, ճարտարապետները, գիւղատնտեսները։ Այսպէս անցեալ տարի այնտեղ էին փրոֆ. Ղամբարեան, դերասան Մանուէլեան, փրոֆ. Մելիք—Ադամեան եւ ուրիշներ։

Սեւանի սքանչելի կլիման այնքան կը կազդուրէ զանոնք, որ քիչ ժամանակի մէջ կ'աւելնայ բոլորին ծանրութիւնը եւ եռանդը։ Եւ ինչպէս կը խորհուի Սեւանի ջուրով ոռոգել եւ կազդուրել շրջակայ հողերը, որպէս զի առատանայ բերքը, այնպէս ալ Սեւանի կլիման կը նորոգէ եւ կը կազդուրէ մտաւորականները, որպէս զի աւելնայ անոնց ստեղծագործութեան եռանդը։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Նոր խումբ մը

ՄՈՆԹԱՐԺԻ, 28 դեկտ. (Յառաջ)՝ — Տարիներէ ի վեր անկազմակերպ կը մնար այս գաղութը, ինչպէս գրած էինք «Յառաջ»ին։

Վերջապէս երիտասարդներս գլուխ գլխի տալով ընկ. Եղիազարի ներկայութեամբ դեկտ. 24ին ընկ. Վարդավառ Սեդճեանի բնակարանին մէջ հիմը դրինք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբի մը,— «Բաբկէն Սիւնի»։

Կազմակերպիչ ընկերը աւելի ոգեւորուած նորեկ ընկերներու ներկայութենէն, ամփոփ կերպով պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործն ու նպատակը։ «Ընկերներ, ալ տանք հայ ժողովուրդի մայր կուսակցութեան, որ ծնած է ժողովուրդի ծոցէն եւ քառասուն երկու տարուան պայքարով գրաւած է ամուր դիրքեր։ Պէտք է հաւաքուինք ազգային կուսակցութեան բարձր դրօշին տակ, եւ ձեռք ձեռքի աշխատինք տէր դառնալ մեր իրաւունքներուն»։ Նորակազմ խումբը տաք մթնոլորտի մը մէջ ժողովը փակեց ուշ ատեն,

Ալիս

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՆՊԱ՞ՍՏ ԹԷ ԹՐՔԱՆՊԱՍՏ ՊՐՈՊԱԿԱՆՏ

«Հայրենիք» արդար դառնութեամբ կը ծաղրէ Լոնտոնի «Մասիս» թերթը, որ կը հրատարակուի անգլերէն լեզուով, իբրեւ «օրկան հայկական շահերու»։ Ճանչնալով թերթին խմբագիրը (Արշակ Սաֆրաստեան, ռամկավար), չենք զարմանար իր... գիւտերուն համար։

Առ այժմ խօսքը տանք «Հայրենիք»ի (14 դեկտ.)։

— «Կ'երեւի թէ մեր թերթի մէջ տպուած քննադատութիւնը մազաչափ անգամ ազդած չէ «Մասիս»ի խմբագրին վրայ։ Ան ալ աւելի այլանդակ ձեւով մը կը շարունակէ «հայկական շահերը» պաշտպանել Թուրքիան եւ Թուրքերը գովելով։ Ահա պերճախօս նմոյշ մը անգլերէն «Մասիս»ի այս տարուան սեպտ. — հոկտ. միացեալ թիւէն.—

« Այն ատեն, երբ մեր գաղթականներու ընդհանուր վիճակը Սուրիոյ մէջ անփոփոխելիօրէն անստոյգ եւ անորոշ կը մնայ, մեր (հայ) բեկորները հանրապետական Թուրքիոյ մէջ օր աւուր աւելի կը բարելաւեն իրենց հաւաքական կեանքն ու դիրքը։ Թուրք ազգը եւ մերինը կը զարգացնեն փոխադարձ շահերու նոր տեսակէտ մը։ Վերջերս «Վագըթ», Սթամպոլի Թրքական մեծ թերթերէն մէկը, գրած էր, թէ Թուրքերն ու Հայերը իրարու հանդէպ լաւագոյն վերաբերում ցոյց կուտան, երբ իրարու կը հանդիպին արտասահմանի մէջ։ Վերջին օգոստոս ամսուան մեր (հայ) հայրենակիցները Ֆրանսայի մէջ արքայական ընդունելութիւն մը ըրին Քէրիմ Համդիին՝ գեղեցկութեան Թագուհի օր. Եւրոպայի։ Այս փոխադարձ համակրութիւնը կ'աճի նաեւ Թուրքիոյ մէջ։ Վերջերս մեր եկեղեցիի բարձրաստիճան պաշտօնատարները պտտեցան Թուրք հանրապետութեան զանազան անկիւնները։ Հայր Սիմոն Ճամբուրդեան Տիարպէքիր, ուր ան իրարու քով բերաւ քաղաքի եւ շրջակայքի 300 ընտանիքները եւ հոգաց անոնց հոգեւոր պէտքերը։ Հայկական բեկորներուն հանդէպ ցոյց տրուած արդարութեան այսպիսի ապացոյցներ արձագանգ պիտի գտնեն Թուրքիոյ սահմաններէն շատ հեռուները»։ (Տես էջ 124 In Diaspora վերնագրով հատուածը)։

Այս տողերը անկասկած իրականութեան միանգամայն հակառակ գաղափար մը պիտի տան «Մասիս»ի անգլիախօս ընթերցողներուն հայու-թուրք յարաբերութեանց մասին։

Չենք կարծեր, թէ հայկական շահերը ո եւ է կերպով կրնան նպաստաւորուիլ նման կեղծիքներով կերակրելով օտար ընթերցողները, Այդ կեղծիքները չեն կրնար խաբել ո եւ է մէկը, որ գէթ թեթեւ ծանօթութիւն մը ունի հայու-թուրք յարաբերութեանց։ Նման կեղծիքները կրնան միայն զզուանք առաջ բերել եւ այն Հայերու հանդէպ, որոնք կը խորհին թէ ստրկամիտ հոգեբանութիւն մը երեւան բերելով կարելի է վերացնել հայու-Թուրք թշնամութիւնը։

«Մասիս»ի կեղծիքները այն վնասն ունին նաեւ, որ կրնան քնացնել հանրային խիղճը Հայերու վերաբերմամբ գործուած աղաղակող անարդարութեան հանդէպ եւ ներշնչել օտարներուն այն անհանդուրժելի գաղափարը, թէ հայկական դատը մոռցուած, թաղուած է արդէն եւ Հայերն ու Թուրքերն ալ հաշտուած են իրարու հետ»։

Ութ երիտասարդներ միացուեցան

ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՌՆԷՆ, 30 դեկտ. (Յառաջ).— Անցեալ ամիս ութ երիտասարդներ միացան Մարսէյլի կոմիտէին, երկու-երեքը նախկին ընկերներ որ չէին կրնար յաճախել ժողովներուն։

Նորեկները օրինական քննութենէն յետոյ, Մարսէյլի կոմիտէին ներկայացուցիչը ընկ. Նշան Կակոսեանի միջոցաւ իրենց երդումը կատարեցին։ Ընկերները իրենց ձեռքերը բարձրացնելով դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը, միաբերան յայտարարեցին.— «Կ'երդնունք մեր պատուին ու կեանքին վրայ՝ հաւատարիմ մնալ այս դրօշին մինչեւ անոր գաղափարի իրականացումը»։

Այս արարողութենէն վերջը խօսք առաւ ընկ. Ն. Կակոսեան որ բացատրեց Դաշնակցութեան սկզբունքը եւ գործելակերպը։

Յետոյ դառնալով նորեկ ընկերներուն, շեշտեց Դաշնակցութեան երկաթէ կարգապահութիւնը որ պարտադիր է պարզ ընկերներէն մինչեւ ղեկավարութիւնը եւ Գերագոյն Ժողովը։ «Դաշնակցութիւնը շատ դաժան է իր ընկերներուն հանդէպ, ձեր նուիրականէն մինչեւ ձեր կեանքը կը պահանջէ, եթէ հարկ ըլլայ։ Դաշնակցութեան մէջ խմբեր, անհատական շահեր եւ զանազան ինքնահաւանութիւններ գոյութիւն չեն կրնար ունենալ։ Իւրաքանչիւր Դաշնակցական անհատ թէ խումբ կամ ոչ եւ է մարմին պարտաւոր է ենթարկուիլ Գերագոյն Ժողովի կամքին»։

Այս ութ ընկերներէն զատ ուրիշ քանի մը երիտասարդներ եւս փափաք յայտնած են միանալու մեր շարքերուն եւ կը սպասեն Կոմիտէի կարգադրութեան։ Բոլորն ալ վրէժը իրենց աչքերուն մէջ վառվռուն ընկերներ, 22-24 տարեկան, որոնք կը դիմեն հարազատ հայ ժողովուրդի հզօր կուսակցութեան։

Լ. Օվիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

— Բնազդներ, գաղափարներ ու տարօրինակ միտքեր կան մէջս, որոնց ձեւ չունին, բարեկամս։ Ամէն կին մայր է առանց այդ բնազդին ալ, հաւատա՛։ Մայր է որովհետեւ էրիկմարդը կ'ըսէ «եկուր հոս» ու կինը կու գայ։ Կը վախնայ. Բայց ինչ փոյթ. էրիկմարդը վախ չունի։ Ինչո՞ւ վախնայ։ Հետեւանքը չի հետաքրքրեր զայն։

Միայն սէրը, յետոյ ոչինչ— «եկուր հոս»։ Անկէ վերջ, ա՜հ...

Բացաւ դուռը, պիտի երթար այդպէս։

— Ուրեմն երախան նշանակութիւն չունի քեզի համար։

— Օ՛, անշուշտ. երախայ է, չէ՞. պէ՛տք է լուալ անոր երեսը. պէտք է տալ ուտելիքը զոր չի կրնար բերանը դնել պէտք եղածին պէս. փոքր վախեր ունի երբ առանձին է, յետոյ կան տակաւին մանր մունր բաներ որոնք, կը հասկնաս, չի կրնար ընել ինքնիրենը. ահաւասիկ, երախան կը նշանակէ այս ամէնը։

Ճօրճ նստած էր դեռ անկողնին մէջ, քանը փախեր էր սենեակէն։ Մթութեան տեղ գորշ լոյս մը կը տիրէր հիմա անոր պատերէն ներս։ Այդ աղօտ լոյսին մէջէն տեսաւ աղջկան դէմքը ու սեւ գիծը շրթունքներուն որոնք կարմիր էին երէկ։ Թեւերը երկնցուց դէպի աղջիկը եւ ըսաւ.

— Հո՛ս եկուր։

Մօտեցաւ՝ ցած ու մրմունջի պէս ծիծաղ մը շրթունքներուն վրայ եւ բռնեց անոր ձեռքը.

— Ինչո՞ւ կը խնդաս։

— Չիմացա՞ր։

— Ի՞նչը։

— Քու ըսածդ։

— Ես ի՞նչ ըսի։

— «Հոս եկուր», ըսիր։

Ճօրճ Թեւերուն մէջ քաշեց զայն.

Լիան ինկաւ անոնց մէջ՝ հանդարտ եւ առանց ընդդիմութեան, հեռու բռնելով Թուղթի տոպրակը որպէսզի չճզմուի։

— Ինչո՞ւ կը հեռանաս ու կը Թողուս զիս։

— Կ'ըսեմ։

— Չե՞ս ուզեր այստեղ մնալ։

— Չե՛մ ուզե՛ր, օ՛ Աստուած իմ, երբ գիտեմ որ ամէն ինչ տաք է այստեղ ու ժամբիկ... Երբ գիտեմ որ դուն առաւօտ կանուխ՝ արեւը սենեակին մէջ, պիտի վառես կրակը եւ պատրաստես սուրճը ու ես նստած անկողինին մէջ, ծածկոցը մինչեւ գլուխս, պիտի դիտեմ քեզ, մէկ մը հոս, մէկ մը հոն... Երբ գիտեմ որ ամէն բան պատրաստելէ ետք անկողին պիտի գաս դարձեալ՝ պիտի տաքնանք, հացը պիտի ուտենք ու պիտի խմենք մեր սուրճը՝ պիտի խնդանք, պիտի խօսինք ու յետոյ... Չե՞մ ուզեր մնա՜լ... Աստուա՜ծ իմ...

— Ուրեմն ինչո՞ւ չես մնար։

— Կ'ըսեմ։

— Այս գիշեր ուրեմն...

— Նորէ՞ն...

— Այո՛, նորէն ու նորէն։

— Կը սիրե՞ս զիս։

— Կը պաշտեմ քեզ։

Լիան խնդաց։

— Իսկ ես նորէն ու նորէն պիտի ըլլամ այս անպիտան մութին. դուրս պիտի գամ՝ փողոցը եւ ոստիկանը պիտի կանչէ հետեւէս «chérie»։ Ու մարդիկ՝ մութին մէջ... Կը ճանչնամ մարդիկը. այս բոլորը պիտի ընեմ որովհետեւ կը սիրեմ քե՞զ...

— Կը սիրե՞ս զիս։

Լիան խնդաց դարձեալ։

— Այդ պզտիկ բառը խոշոր բառ է, չէ՞։

— Այդ ըսել կ'ուզեմ։

— Բայց շատ կարճ կը տեւէ ան, բարեկամս, եթէ սխալուած պիտի ըլլամ տասուն ժամը վեցին արթննալու։ Հաւատա՛ ինծի, ես գիտեմ. գաղափարներ ունիս. կը կարծես որ սէրը կրնայ ինքզինքը տաքցնել։

Զգաց որ Լիան գլուխը կը Թօթուէր իր Թեւերուն մէջ։

— Եկուր այստեղ բնակէ, մրմնջեց Ճօրճ։

— Այստե՞ղ...

— Այո՛։

— Այստե՞ղ ուր կը նկարես...

— Այո՛։

Ազատեցաւ անոր Թեւերէն ու նստաւ անկողինին վրայ։ Փախուկ էր այս մարդը։

— Ապրա՞ծ ես երբեք մէկ սենեակի մէջ՝ երախայի մը հետ։

— Ո՛չ։

— Ուրեմն չես գիտեր։ Եթէ ապրէիր, կը հասկնայիր որ Թռչունին վանդակին մէջ դրուած կապիկին կը նմանիս։ Աստուած իմ։ Մէկ օրէն կը խենդենաս. ես խենդեցած եմ։ Երբեմն մազերս կը փետտեմ ու կուլամ. երախան կը նայի, այնտեղ, գետնին վրայ ու միասին կուլանք. գժուելի չարչարանք...

Պարապ սենեակ մը կար վարի յարկը։ Կրնար գալ ու այնտեղ ապրիլ։ Ճօրճ չէր պարտուեր այդ դժուարութիւններէն։ Ինք պիտի վճարէր սենեակին վարձքը։ Իր նկարներէն դրա՞մ կը շահէր, ո՛չ, շատ քիչ։ Հոս, հոն, երբեմն, նկար մը կը ծախէր։ Տունէն ալ մաս մը կը ստանար։

— Տո՞ւն ունիս։

— Ինչո՞ւ չէ։

Լիան գլուխը շարժեց. կարծես տղուն բառ որ կալուած եւ հող ունէր. բան մը որ իրն էր, տեղ մը կամ չես գիտեր ինչ մը որուն համար կրնար ըսել «տունիս իմս է»։ Աղջիկը նայեցաւ անոր՝ հետաքրքրուած։

— Երբ ունեցածս չբաւէ, ըսաւ Ճօրճ, կը բաժնենք մեր միջեւ. երբ ունենամ, կը խնայես. ինքզինքիս համար ոչ եւ է բան չեմ ուզեր։ Միայն քեզի կ'ուզեմ այստեղ, ինծի հետ, ամէն օր, ամէն գիշեր, յաւիտեան։

— Իսկ զա՞ւակդ...

— Օ՛հ, կրնամ աշխատիլ եւ աւելի լաւ. Աստուա՛ծ իմ, ինչպէ՛ս պիտի ուզէի որ այստեղ ըլլայիր, միայն քեզ նկարելու համար։

— Ուրեմն գեղեցիկ եմ։

— Ո՞վ ըսաւ որ չես։

— Դո՛ւն։

— Ե՞րբ։

— Երէկ գիշեր, երբ նստայ դիմացդ, նկարուելու համար։

Աղջկան գլուխը առաւ նորէն իր Թեւերուն մէջ։

— Ըսածս չէի գիտեր. պատկերին մասին կը մտածէի, քու վրադ չխորհեցայ։

— Իմ վրաս կը խորհի՞ս հիմա...

— Եւ միա՛յն քու վրադ։

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Մատենագրութեան նախարար Մ. ՄԱՐՔՕՄԴԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

28 Յունուար Շաբաթ գիշեր, Hôtel Modernի հոյակապ սրահներուն մէջ Place de la République

Ձոխ յայտագիր — Պարի [եւ ծպտեալներու մրցումներ — երկու մեծ նուագախումբ — Ղեկավարութեամբ Պարի Փրօֆէսէօր՝ Գ. ԽԱՂՄՈՒՐԵԱՆԻ

ԾԱՆՕԹ.— Ծպտեալները պարտաւոր են ներկայացնել լափորները մրցումին կարենալ մասնակցելու համար:]

խապէս Իտալիա ընդունած էր որ ի հաշիւ պարտքերուն վար դրուելիք գումարին հարիւրին եօթուկէս տոկոս վճարուի: Բայց երբ խնդրոյ առարկայ եղաւ տոկոս չտալ ապրանքներու գնման յատուկ մասին համար, Իտալիա առաջարկեց որ վերի տոկոսը աւելնայ, ինչ որ արգիլք եղաւ բանակցութեանց առաջանալուն:

Միւս կողմէ, 30 միլիոն ոսկիի փոխատուութեան համար Իտալիոյ ուզած ապահովութիւնը թէեւ բարեկամական ձեւով կարգադրուած է, բայց տոկոսի խնդրին շուրջ տարակարծութիւն ծագած է»:

ՋԵԿԱՅԻ ՎԱՐԻՉ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Զիդնաուի մէջ (Պեսարապիա) ձերբակալուեցաւ Օտեսայի Ջեկային փոխ-տնօրէնը, Կրիկորի Տուաչէվ, որ այդ քաղաքը կը գտնուէր քանի մը օրէ ի վեր եւ պահուած էր տունի մը մէջ: Ձերբակալման պահուն, Տուաչէվ կատաղօրէն ընդդիմացաւ եւ ծխարձակ ռումբեր նետեց ոստիկաններուն դէմ. բայց չկրցաւ չկրցաւ ազատիլ: Բնակարանին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, կարեւոր փաստաթուղթեր երեւան հանուեցան:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Գուշ տիւ Ռօնի նախանգապետութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ կը ծանուցանէ թէ այն օտարականները, որոնց ինքնութեան թուղթերու (քառդ տ'իտանթիթէ) ժամանակամիջոցը կը լրանայ 1932 դեկտ. 31ին, պէտք է ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ, կեդրոնական ոստիկանատան (Քօմիսարիա Սանթրալ, Փլաս տը լա Մաժօռ) ինքնութեան թուղթերու ճիւղին դիմելով զանոնք վերանորոգեն: Գրասենեակները բաց են ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ կէս օր եւ ցերեկէ վերջ 2էն մինչեւ 6:

Յառաջիկայ մարտ 31էն վերջ, ժամանակն անցած եւ չվերանորոգուած թուղթերու տէրերը՝ պատժական օրէնքի 471րդ յօդուածի 15րդ պարբերութեան համաձայն, պիտի հետապնդուին, առանց հաշուելու վտարումը:

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ՝ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Էնկիւրիէն հասած հեռագրի մը համաձայն, նախկին վարչապետ Ֆէթհի պէյ Ուաշինկթընի դեսպան պիտի նշանակուի, իսկ ներկայ դեսպանը (Մուխթար պէյ) հանգստեան պիտի կոչուի:

Պիտի փոխուի նաեւ Եգիպտոսի թրքական դեսպանը:

Ց. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8.30ին գատանեկան միութեան գրադարանին մէջ, 49, րիւ Նասիոնալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Բացակաները խիստ նկատողութեան պիտի առնուին:

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին [Կամաւորներու Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 8 Ապրիլ 1933 Շաբաթ գիշեր: Կը խնդրուի ազգային կազմակերպութիւններէ եւ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը եւ չհաշտածեւել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Ց. Գ.— 140:
Փարիզ (16), Տիկ. Բ.— 140:
Լիօն, Մ. Մ.— 150:
Թուր, Խա.— 35:
Լաառշէլ, Ա. Ս.— 70:
Ռոնի Սու Պուա, Թ. Դ.— 70:
Համպուրկ, Գաավ.— 200: Մ.ի մէջոցաւ:
Անվերս, Մ. Ի.— 200:
Լիոն-Վէզ, Ա. Տ.— 35:
Փարիզ, Ա.— 29.
Թուլօն, Բաժ.— 140.
Սէն Թ'Ուէն, Յ. Մ.— 100:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Շիրմէք, Դ. Մ.— 33: Սկսանք ղրկել Դեկտ. 29 սկսեալ:

Քաշան, Մ. Հ.— Սկսանք ղրկել Յունուար 1էն:

Փիւժէ Սիւռ Արժան, Ս. Մ.— Նոյնպէս:

Վիէն, Գ. Է.— Նոյնպէս:

Լա Կարէն, Տիկին Խ.— Նոյնպէս. Յունուար 1էն:

Կալաց, Ա. Մ.— Սկսանք ղրկել Թ. Ս.ի Յունուար 1էն:

Փարիզ, (5), Վ.— Նոյնպէս:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի ընկ. Կէմէրէկցի Աւետիս Թորոսեան, 29-30 տարեկան, հօր անուն՝ Տէօօ, մօր անուն՝ Նուրի: 1928ին կը գտնուէր Թուլուզ: Այժմ ուր գտնուիլը յայտնի չէ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mihran Donabédian, 49, rue Mougrone, Vienne, (Isère):

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Ց Ա Ն Ո Ւ Ն
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

Փարիզի Հարաւային Շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութիւնը իր շրջանին մէջ ձեռնարկեց ի նպաստ տեղւոյն հայ դպրոցին հանգանակութեան: Ժողովուրդը ցոյց տուաւ խանդավառ ընդունելութիւն եւ արբայօժար սկսաւ տալ Հայ Լեզուի եւ Մշակոյթի համար իր տուրքը:

Ստորեւ կուտանք Ա. ցանկը նուիրատուներու.—

Գ. Մանուկ Պալճըեան՝ 50 ֆր.: Գ. Գ. Մ. Ալթունեան, Լ. Տօնիկեան 25 ական ֆրանք, Ս. Գարակէօզեան, Ե. Թեւանեան, Հ. Սրապեան, Գ. Վարդանեան, Ց. Ցակոբեան, Թ. Սարաճեան 20 ական ֆր.: Համբարձումեան, Լ. Զարմիսեան, Vepo Beuveriste, Դ. Դաւիթեան, Յ. Շէրպէթճեան, Ե. Յովհաննէսեան 15 ական ֆրանք: Խանչերեան, Մալխասեան, Սահակեան, Տիկ. Յայամիկ Խաչիկեան, Զալըքեան, Ադապապեան, Տ. Տէրօեան 10 ական ֆր.: Christos 6 ֆրանք: Պօղոսեան, Քիւրքճեան, Mlle Vassau, Nicolas, Համբարձումեան, Տիկին Տէրտէրեան 5 ական ֆրանք: Ընդհ. գումար՝ 416 ֆր.:

Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի: Կը փափաքինք որ շրջանիս հայութիւնը ինչպէս միշտ այս անգամ ալ ցոյց տայ իր համակրելի վերաբերումը:

Ի դիմաց
65 երկսեռ Մանուկներու
Վարչութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան Վարչութիւնը կը յայտարարէ որ իրեն թերթը Միութեան հետ որ եւ է կապ չունի:

Թերթին տնօրէնը հրաւիրուած է ջնջել «Organe des Anciens Volontaires Arméniens de l'Armée Français» խորագիրը:

Կը խնդրուի հայ մամուլէն արտատպել:

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 226.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԱՐԹԵՆԵԼԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

4 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2078

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՄԻՋԱԳԵՏՔ

Տնտեսական ճգնաժամութեան միեւնոյն երեւոյթները՝ այս գաղութներուն մէջ ալ, տարիներէ ի վեր եւ մանաւանդ 1932ին։

Տարուան վերջերը, անօթութեան պատմութիւններ սկսան հասնիլ Պէյրութէն եւ Թուրք–սուրիական սահմանագծի գիւղերէն։

Բնականէն չքաւոր եւ մանաւանդ զրկուած՝ եկամուտի եւ ապրուստի աղբիւրներէն (Անատոլու), թէ Սուրիան եւ թէ Լիբանանը տակաւին չունին տնտեսական բարգաւաճման հեռանկարներ։

Հզօրաւոր իշխանութիւնը միլիոններ թափած է, բայց անոնց արդիւնքը քաղաքներն են որ կը վայելեն։ Իսկ չափազանց խճողուած, քիթ քթի փակած են քաղաքները, իրենց սահմանափակ շահատաննով։ Բուն երկիրը կը մնայ ամայի։ Աւելի ճիշդ՝ կը կարօտի վերաշինութեան եւ վերամշակման։

Այս է պատճառը եթէ, տասնեակ հազարաւոր Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ ջուրի ճամբայ դարձուցեր են Հարաւ. Ամերիկան, վարակելով մեր հայրենակիցներն ալ։

Իսկ մնացողները անհամբերութեամբ կը սպասեն Մուսուլի նաւթամուղին շինութեան, գործ ճարելու, կամ իրենց ձեռքն եղած գործերը ծաղկեցնելու համար։

Երկրին քաղաքական կացութիւնն ալ մեծապէս ազդած է տնտեսութեան վրայ։

Ոչ հզօրաւոր իշխանութիւնը տրամադիր կ'երեւայ տնտեսական խոշոր ձեռնարկներ ստանձնելու, ոչ ալ տեղացիները ուժ կը զգան համարձակ ասպարէզ նետուելու։

Ինչ որ Սուրիա կը կոչենք, «ի լինելութեան» է տակաւին։

Ազգայնական զօրաւոր հոսանք մը դեռ չէ համակերպած կատարուած բաժանման (Սուրիա, Լիբանան, Ալէվիներու երկիր, Ճէպէլը Տրիւզ), եւ կը պահանջէ մէկ եւ անբաժան միութիւն, միաձոյլ պետութիւն։

Աւելի ծայրայեղ հոսանք մը կ'երազէ միութիւնը բոլոր արաբական երկիրներուն, — Սուրիա, Պաղեստին, Միջագետք եւն.։ Նոյն իսկ առաջարկելով թեկնածութիւնը Իրաքի Թագաւորին, իբրեւ վեհապետ։

Այս տրամադրութիւնները աւելի զօրաւորուեցան եւ թեւ առին, երբ Իրաքը ելք գտնելով իր անկախութեան, իր աթոռն ունեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. (1932 սեպտեմբեր)։

Այդ օրէն ի վեր, նոյն իսկ Ֆրանսայի միջոցներ կը խորհի կարելի եղածին չափ շուտ ազատելու համար հոգատարութեան յանձնառութիւններէն։

Ի հարկէ, դրամատիրական դասը չուզեր կորսնցնել ո՛ր եւ է շահաստան։

Բայց, թափուած միլիոնները չունին համապատասխան արդիւնք։ Շատ ուշ հասկցան թէ՝ Սուրիան Կիլիկիա չէ։ Մանաւանդ ներկայ սահմանագծումով։

×

Այս պայմաններուն տակ է որ, 100 — 120,000ի հայկական բազմութիւն մը կը շնչէ Սուրիոյ մէջ։

Անցած տասը տարիներու ընթացքին, ցնցումներ պակաս չեղան այս գաղութին գլխուն։ Տիւզլիներու ապստամբութեան ատեն, նոյն իսկ ընդհանուր արտագաղթի, տեղափոխութեան հոսանք մը սկսաւ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ, իր կարգին, կ'ուզէ տեղի տալ աջէն ձախէն արձակուած արտունջներու եւ գոնէ 10—20,000 գաղթականներ փոխադրել Հայաստան։

Իրողութիւնն այն է որ, Սուրիա եւ Լիբանան ապաստանած գաղթականութիւնը այլ եւս ընտելացած է տեղական պայմաններուն, եւ կազմակերպած՝ իր հաւաքական կեանքը։

Տեղական որոշ հոսանքներ մինչ ալ կ'օգտուին ամէն առիթէ, փնդռտելի հարուածներ տալու համար։ Սակայն գաղութը կայ եւ կը մնայ իբրեւ ամէնէն բազմամարդ զանգուածը։

1932ի ընթացքին, մեծագոյն մտահոգութիւնն եղաւ Թուրքիոյ նոր գրգռութիւնը՝ մաքսաննենգութեան պատրուակով։

Ընկիւրի նոյն իսկ պահանջեց 250 հոգի հեռացնել սահմանամերձ շրջաններէն. բայց ուժ չգզաց աւելի առաջ երթալու։

Միայն թէ՝ վերջ ի վերջոյ համաձայնութեան գալով հոգատար իշխանութեան հետ, պաշտօնապէս իրաւունք ստացաւ հանգիստ մարսելու փախստական Հայերու կալուածները։ Ինչպէս բրած է ակիզբէն ի վեր եւ ամէն տեղի համար։

Լայն ցանց մը կը կազմէ, այս գաղութին մէջ, ազգային գործունէութեան ճակատը։ Կաթողիկոսարան, բազմազան միութիւններ եւ անհամար դպրոցներ կ'ամբացնեն ազգապահպանման յենարանները։ 8 — 10,000 աշակերտներ ազգային կրթութիւն կը ստանան, աւելի կամ պակաս մխիթարական պայմաններու մէջ։ Տեղաւորման ձեռնարկը երկրորդական գծի վրայ մնաց 1932ի ընթացքին, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ յանձն առած էր գրամ ճարել Հայաստանի ներգաղթին համար։

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր ալ, չունինք հայկական ընդհանուր ուղեգիծ մը՝ այս գաղութին մէջ որ բացառութիւն կը կազմէ շատ մը տեսակէտներով։

Միջագետքի մէջ, ուր պետութիւնը մինչ ալ բարեացակամ եղած է հայ գաղթականութեան եւ միւս փոքրամասնութեանց հանդէպ, գաղթականները հողին կապելու աշխատանքը դանդաղեցաւ 1932ին։ Հազար կոչ եւ առաջարկ՝ ոչ իսկ հազար տոլար կրցան ճարել. մինչդեռ 200ի համար նախատեսուած գիւղախումբը (Հավրէզը), երկու հազարը անցած է այսօր։

Այս գաղութին համար նոր շահ մը եղաւ՝ պաշտօնական ճանաչումը իբրեւ փոքրամասնութիւն, իր առանձին սահմանադրութեամբ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵ՞ՂՔ Է...

Փարի՛զ, Փարի՛զ, ի՜նչ պատմութիւններ ունիս ամէն օր։ Օրուան բոլոր ժամերուն։

Երիտասարդ մը հանրակառքէն վար իջած ատեն, աչքին պոչովը կը ճշմարէ սիրուն աղջիկ մը, — սեւ մազերով, «չինար պոյով»։

Եւ, իբրեւ ճշմարիտ Փարիզցի, կը հետեւի քայլ առ քայլ։

Աղջիկը իր ճամբան կ'երթայ անխռով։

Ոչ մէկ պատասխան՝ երիտասարդին սիրահոյլ մրմունջներուն։

Երիտասարդը, ճարահատ, քերթեւ մը կը դպի աղջկան թեւին։

Կը շոյէ՜...

Աղջիկը, որ կ'երթայ թէ չափազանց լուրջ էր, շունչը կ'առնէ դատարան։

— Այս պարոնը ուզեց բռնանալ։ Թեւէս քաշեց...

Տղուն փաստաբանը, աւելի ճարպիկ, կը սկսի ճառ մը խօսիլ.

— Պարոն դատաւորներ, մի՛ բնէք, անմեղ մը պիտի դատապարտէք։ Բռնութեան խնդիր չկայ այստեղ, այլ հիացման, յափշտակութեան, գուրգուրանքի, փաղաքշանքի, շոյանքի...

Փոխանորդեալս ուզած էր իր հիացումը յայտնել օրիորդին այնքան ճապուկ, ձիւնի պէս ճերմակ եւ սնդուսի պէս փափուկ թեւերուն։ Մե՞ղք է շոյել գեղեցիկ դաստակ մը...

Դատարանին նախագահը, ալեխառն ծերուկի մը, մէկ աչք, մէկ ձախ նայելէ յետոյ, կը վճռէ.

— Օրինագրքին մէջ նախատեսուած չէ այս պարագան։ Չկայ յօդուած մը որ տրամադրէ թէ շոյելը մեղք է։

Եւ երիտասարդը ազատ կ'արձակուի։

Կը կարծէ՞ք թէ դժգոհ մնաց օրիորդը, քանի որ, դատական վճիռով ալ հաստատուեցաւ թէ՝ ունի գեղեցիկ թեւեր, ձիւնի պէս ճերմակ եւ սնդուսի պէս փափուկ...

ՎԱՐԱԶ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ

Անցեալ շաբթու Պէյրութ հասաւ Պաղտատի պարսկական դեսպանը, որ պիտի ուսումնասիրէ Միջերկրականի ծովեզերեայ պետութիւններուն հետ Պարսկաստանի եւ կեդրոնական Ասիոյ համար ազատ նաւահանգիստ մը բանեցնելու կարելիութիւնները։

Դեսպանը նախապէս գացած է Պաղեստին, Կիլիկիա եւ Հիւսիսային Սուրիա եւ քննած Հայֆայի, Մերսինի կամ Ալեքսանտրէթի նաւահանգիստներէն մէկը ընտրելու խնդիրը։

Պէյրութի Առեւտր. Սենեակի նախագահ Օմար պէյ Տաուզ բարի գալուստ մաղթելով, ցոյց տուաւ Պէյրութը իբր Թէհրանի նաւահանգիստ ընտրելու առաւելութիւնները։ Ան բսաւ որ Պէյրութը ամենամօտ նաւահանգիստն է Պարսկաստանի համար։ Լիբանանի կառավարութիւնը տրամադիր է ամէն դիւրութիւն ընծայելու այսքան կարեւոր ծրագրի մը իրականացումին համար եւ նաւահանգիստի ընկերութիւնը պատրաստ է իր սակերը զեղչելու եւ անհրաժեշտ աշխատանքները կատարելու, որպէս զի Պէյրութի նաւահանգիստը օժտուի բոլոր կատարելութիւններով։

Դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ հանրապետութեան նախագահին հետ։ Պէյրութէն պիտի անցնի Դամասկոս, ուր կը գտնուի մարզպանութեան փոխանորդը։

Դեսպանը երեք տեղեկագիր պատրաստած է Հայֆայի, Ալէքսանտրէթի եւ Պէյրութի նաւահանգիստներուն մասին։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՏՈՄԱՐԻՆ ԴԷՄ

Յունուար 1ին ցոյցեր տեղի ունեցան Աթէնքի եւ գաւառական քանի մը քաղաքներու մէջ, Գրիգորեան տոմարին դէմ։ Ցուցարարները չեն ուզեր որ փոխուի յուլեան տոմարը, որուն համաձայն կը կատարուին բոլոր տօները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հիմնակ ալ Ալբանիոյ խնդիր

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԱԼԲԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնի Եուկոսլաւ դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան այցելեց առջի օր։ Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս այցելութեան մասին, որուն շուրջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ենթադրուի թէ խօսակցութիւնը կապ ունի Ալպանիոյ ներքին կացութեան հետ, որ կրնայ արտաքին հոգեր պատճառել։ Զրոյցի մը համաձայն, Ալպանիոյ կառավարութիւնը ծանուցած է 1921ի համաձայնութիւնն ստորագրող պետութեանց, թէ ի հարկին պիտի դիմէ Իտալիոյ օժանդակութեան, ինչպէս նախատեսուած է այդ պայմանագրով։

⁂ Լուրի մը համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը կարգ մը պետութեանց իմացուցած է թէ Իտալիա մաքսային համաձայնութիւն մը առաջարկած է իրեն, փոխարէն խոստանալով դրամական օժանդակութիւն։ Կը յիշանակէ թէ Ալպանիա շատ ալ տրամադիր չէ ընդունելու այս համաձայնութիւնը։

Այս հակասական տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ՝ իսկապէս բաներ մը տեղի կ'ունենան Ադրիականի ափերուն վրայ եւ թէ Իտալիան կ'ուզէ աւելի ամրացնել իր հովանաւորութիւնը Ալպանիոյ վրայ։

Առաջին անգամ 1926 նոյեմբեր 29ին էր որ Իտալիա դաշնագիր մը կնքեց Ալպանիոյ հետ, երաշխաւորելով անոր «իրաւական եւ քաղաքական» կազմը։ Երկրորդ դաշնագրով մը (1927 հոկտ. 22) Իտալիա իր դիւանագիտական դաշնակցութիւնը կ'ընծայէր Զոկու Թագաւորին։ Իսկ ա՞յժմ։ Երեւոյթները կը ցուցնեն թէ նոր քայլ մը պիտի առնուի, մանաւանդ որ Ալպանիան տնտեսական եւ ելմտական տագնապի մատնուած է եւ արտաքին օժանդակութեան պէտք ունի։

Անշուշտ Հարեւան Եուկոսլավիան չի կրնար անտարբերութեամբ դիտել իտալական ազդեցութեան ծաւալումը՝ Ալպանիոյ վրայ։ Եւ քանի որ ինքն ալ կռնակ ունի (Ֆրանսա), վախ կայ որ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուի Ադրիականի մէջ, ի վնաս Եւրոպայի խաղաղութեան։

⁂ Իտալական թերթերը վերսկսան իրենց բուռն պայքարը՝ Եուկոսլավիոյ դէմ։ Բոլորն ալ ուշադրութեամբ կը հետեւին դրացի երկրին շարժումներուն։ «Ճիորնալէ տ'Իթալիա» առջի օր չորս սիւնակնոց գրութիւն մը հրատարակեց, որ կը ձգտի ապացուցանել թէ Եուկոսլաւիոյ քաղաքականութիւնը յարձակողական է եւ ամբողջովին ուղղուած՝ Իտալիոյ դէմ։

Ժոլնոլի մէջ կը խօսին, Շ. Առեւելքի մէջ կը կռուին

Առջի օր, ճափոնական բանակը յանկարծ յարձակողականի սկսաւ դէպ ի Թիէնցին։ Գէթ այսպէս կը պատմեն Չինացիները, իսկ Ճափոնցիները կ'ըսեն թէ Չինացին երկու ռումբ նետած էր իրենց պահականոցին վրայ։ Ճափոնցիները ամբողջ յետոյ գրաւեցին Շան–Քայ–Քուան քաղաքը, որ կը գտնուի Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ, Մեծ պարիսպին եզրը։ Չինացիները կը դիմադրեն, բայց ճափոնական ապայակոյտը որոշած է շարունակել յառաջխաղացումը։ Երկու կողմերն ալ մեծ կորուստներ կրած են։ Նոր յուզում կը տիրէ Փէքինի մէջ, ուր կը կարծեն թէ ճափոնի նպատակն է գրաւել Թիէնցինը։

Ճափոնական հրամանատարը վերջնագիր մը ղրկեց չինացի հրամանատարին, 24 ժամէն զոհացում պահանջելով Շան–Քայ–Քուանի դէպքին համար։ Չինացի հրամանատարը մերժեց քաշուիլ, յայտարարելով թէ ինք ստիպուած է պաշտպանել հայրենիքի հողը՝ օտար յարձակման դէմ։

⁂ Ճափոնի արտաքին նախարարը Ամանորի առթիւ պատգամագիր մը ուղղելով ազգին, կը յայտնէ թէ ճափոնական քաղաքականութեան վարիչ սկզբունքն է զարգացնել Մանչուրիոյ եւ Մոնկոլիոյ բնական հարստութիւնները, թէ Ճափոնցիներու եւ թէ միւս պետութեանց հպատակներու բարիքին համար։

⁂ Մինչ խաղերը կը շարունակուին աստուածութեամբ, Ժընեւի մէջ ժողով ժողովի վրայ կը գումարեն եւ... տեղեկագիրներ կը կազմեն։

Անգլօ-պարսիկ բանակցութիւնները

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը խնդրած է պարսկական դեսպանէն՝ որ առանձին բանակցութիւններ չկատարէ Անգլօ-պարսիկ Քարիւղի ընկերութեան հետ, որպէս զի չխանգարուին Ժընեւի բանակցութիւնները՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջեւ։

Պարսկաստանի պատուիրակները Փարիզ կը հասնին յունուար 8ին։ Լոնտոնի պարսկական դեսպանը Փարիզ պիտի գտնուի այդ օրը, խորհրդակցելու համար պատուիրակութեան հետ։

⁂ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որով պետական պաշտօնեաներուն եւ բարձրաստիճան սպաներուն կ'արգիլուի եւրոպացի կիներ առնել կամ ընդունիլ օտարներու կողմէ սարքուած ընդունելութեանց հրաւէրները(?)։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, պարսիկ առեւտրականները կը գանգատին թէ խորհրդային գործակալները չարաչար կը գործածեն առեւտրական դաշնագիրը։ Վաճառականները կը պահանջեն որ անմիջապէս յանձնաժողով մը կազմուի, դաշնագիրը վերաքննելու համար, որովհետեւ ռուսական արտածումներու գիները շարունակ կ'աւելնան եւ հասած են մակարդակի մը որ կ'անցնի դաշնագրին պայմանները։

Ցոյցեր պիտի վերսկսին Գերմանիոյ մէջ

Յունուար 2ին վերջացաւ այն քաղաքական զինադուլը զոր պարտադրած էր նախագահ Հինտէնպուրկ։ Այլ եւս ազատ են բոլոր հրապարակային ժողովները ու ցոյցերը։ Կուսակցութիւնները արդէն գործի ձեռնարկած են, թնդացնելու համար սրահները ու փողոցները։ Համայնավար կուսակցութիւնը վիթխարի միթինկ մը կազմակերպած է այսօրուան համար (4 յունուար), Պերլինի մեծ հրապարակին վրայ։ Այս միթինկը ազդանշանը պիտի ըլլայ շարք մը ժողովներու՝ բոլոր ճարտարարուեստական շրջաններուն մէջ։ Հիթլէրականներն ալ կազմակերպած են պրոպագանտի արշաւներ։

Կը կարծուի թէ վարչապետ Ֆոն Շլայխէր արտօ մը պիտի առաջարկէ Հիթլէրականներուն, որոնց ներքին պառակտումը չէ վերջացած տակաւին։

Անգլօ-ճափոնական դաշնագիրը

Անգլիական եւ ճափոնական թերթերը կը տեղեկանան թէ մօտերս պիտի վերսկսին բանակցութիւնները, լուծելու համար այն խնդիրները որ առկախ կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶՄԻ ՆՈՐԷՆ ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՆԱՑ

Շաբաթէ մը ի վեր Պէյրութ կը գտնուի թուրք յայտնի իթթիհատական եւ Պէյրութի նախկին կուսակալ Ազմի պէյ, որ պատերազմի միջոցին գործակցած էր Ճէմալի կողմէ Արաբներուն հանդէպ ի գործ դրուած խժդժութեանց։

Արաբական «Էլ Ահվալ» թերթը կը գրէ այս առթիւ.

— Մեր նանչցած թուրք ղեկավարները երկու տեսակ են, առաջինը անոնք որ անդարձ մեկնեցան, իսկ երկրորդ անոնք որ կը շնչեն եւ կ'երթան կուգան։ Այս երկրորդ կարգին կը պատկանի Պէյրութցիներու ծանօթ նախկին կուսակալ Ազմի պէյ, որուն իշխանութեան օրով Պէյրութցիներու վրայ ի գործ դրուած գուլումները յայտնի են։

Ազմի պէյ Պէյրութի մէջ դեռ բարեկամներ ունի որոնք հակառակ տարիներ անցած ըլլալուն, կը պահեն լռեցին հին կապերը։ Երբ Ազմի Պասուլ պանդոկը եկաւ, իր բարեկամները գացին իր քովը եւ ի հարկէ խօսեցան հին յիշատակներուն շուրջ։ Սակայն խորամանկ Ազմին այդ բոլորէն ալ կը պահէ իր այցելութեան նպատակը եւ երբ հարցուի իրեն թէ ինչո՞ւ եկած է, կը փոխէ իր խօսքը եւ կը սկսի պատմել ու խօսիլ Պէյրութի գեղեցկութենէն եւ կլիմայէն։

Անշուշտ Ազմի պէյ քաղաքականութեան մասին չի կրնար խօսիլ, որովհետեւ անոր Պէյրութ մուտքն ու ելքը խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։Իր երկրին մէջ ալ չի կրնար քաղաքականութեամբ զբաղիլ, որովհետեւ քէմալական կառավարութիւնը վստահութիւն չունի անոր վրայ։

Ըստ մեզ, Ազմի պէյ հոս կուգայ իր հին ընկերներու հետ խաչուեյարդար մը կատարելու համար։ Միեւնոյն ատեն ան Սըրսօգներու Մերսինի մէջ ունեցած կալուածներուն փոխանորդն է. ամէն տարի մեծաքանակ գումարներ կը ստանայ անոնցմէ։ Ատկէ զատ Ազմի կարեւոր շահաբաժին կը պահանջէ Պէյրութի ձիարշաւի ընկերութենէն, առարկելով որ ինք է հիմնադիրը այդ դարաստանին։

Արդեօք Ազմի պէյ փաստարուղթեր ունի՞...։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՇՆՈՐՀՆԵՐԷՆ...

Տարեգլուխի խրախճանութեանց առթիւ, երեք հարիւր հոգի վիրաւորուեցան Պերլինի մէջ։ Տասը տարիէ ի վեր այսպիսի բան չէր տեսնուած։ Ճաշարան, սրճարան, գարեջրատուն լեցուած էին անսովոր բազմութեամբ։ Սովորական կռիւներէ զատ, քաղաքական կիրքերն ալ տեղի տուին արիւնալի խռովութեանց։ Շատեր ալ փորձեցին անձնասպան ըլլալ։ Երեք հոգի մեռան։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՄԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը փորձեր կը կատարէ, գնելու համար Գօզոս (Պաւլ) ցարին գրադարանը, որ կը գտնուի Զուիցերիա։ Այս գրադարանը կը պարունակէ տասը հազար հատոր գիրք, անգլերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ լատիներէն, բոլորն ալ կաշեկազմ եւ կայսերական զինանշանով։ Գրադարանին այսօրուան տէրը կէս միլիոն զուիցերիական ֆրանք կը պահանջէ։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի ազգ. վարչութիւնը վտարման ենթակայ հայ բանուորներու համար դիմում կատարած ըլլալով Լիոնի երեսփոխաններուն, պատասխանը բստացած է ներքին նախարար Պ. Շօթանէ։

Նախարարը կը յայտնէ թէ՝ կարելի չէ ընդհանուր կարգադրութիւն մը ընել, բայց իր պաշտօնատունը կարելի բարեացակամութեամբ պիտի քննէ իւրաքանչիւր մասնաւոր պարագայ որ իրեն կը տեղեկագրուի ազգ. վարչութեան կողմէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Մասնաւոր գոհունակութեամբ մը ուզեցի այս անգամ թղթակցութիւնս խորագրել «Կուսակցական եւ հանրային կեանք»: Մասնաւոր գոհունակութեամբ, ըսի, անոր համար որ հակառակ աջէն ու ձախէն, առաջին եւ ներքին ճակատներէ հասած կռիւներուն, Դաշնակցական կեանքը, Դաշնակցական կազմակերպութիւնը կը բոլորէ վերելքի խիստ մխիթարական եւ խրախուսիչ շրջան մը, հոս, Աթէնքի շրջանին մէջ:

Մեր կուսակցական կազմերը, խորապէս գիտակից՝ մեր ժողովուրդին տագնապալի կացութեանը, ինքնաբուխ թափով մը լծուած են աշխատանքի, ծաւալուն եւ խանդավառ: Ըսի, եւ կը կրկնեմ, այս բոլորը անոր համար, որ մեր բոլոր տեսակի անարժան հակառակորդները համոզուին թէ «Դաշնակցութիւնը ճեղքուեցաւ, քայքայուեցաւ, կորա՜ւ, մեռա՜ւ»: Ողորմելինե՛ր, բոլոր ճակատներու: «Արեւմնեքէն մինչեւ «Գայքարսները»: Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ու այցելեցէք Աթէնքի մեր կազմերուն, անոնց բոլոր տեսակի ժողովներուն, — ներքին, կազմակերպչական, դաստիարակչական, վիճաբանական եւ ընկերա-համակրական, այցելեցէք, եթէ տակաւին լոյսին ու ճշմարտութեան դիմացող աչքեր ունիք, եթէ տակաւին զանոնք ըմբռնելու եւ խոստովանելու քաղաքացիական քաջութիւնը մնացեր է ձեր մէջ:

«Ճահիճները» փնտռեցէք ձեր շրջապատին մէջ: «Կազմալուծում» կ'երազէք, նայեցէք անգամ մը միայն, ձեր ներքին ապառատութեանց վրայ, բոլորդ, բոլոր տեսակի «Արեւմներդ»:

Միայն Աթէնքի շրջանը կը բաւէ ձեզ բոլորդ ալ յուսախաբութեան ժայռերուն զարնելու համար: Կուսակցական առաջին [illegible] արդէն, ահա, ամենուրեք նորանոր կազմեր, խմբակներ, օրիորդներու խումբեր: Եռուն եւ հաստատուն կեանք:

Ահա՛ Լիփազման, իր «Սամթնիկ» ընկերուհիներու խմբով եւ 25—30 անդամներով: Նոր, բոլորովին նոր, քանի մը չարթուան աշխատանքի արգիւնք միայն: Քանի մը ամիսէն, անոնք պիտի ըլլան 50է աւելի:

Իսկ Լիփազմայի կազմը, նոյն համեմատութեամբ աւելցած ու կազմակերպուած: Ու դեռ նոյն շրջանի Պատանեկանը, խանդավառ եւ հաւատաւոր հայ պատանիներով, տասնեակներ, տասնեակներ:

Ու Քօքինիան՝ այն շրջանը, որ քիչ մը առհասարակ հակառակորդներու բոյն կարծուած է: Հոն ալ «Յառաջամարտ» նոր խումբ մը, ընկերուհիներու, 25—30 անդամներով: Ծաւալելու եւ բազմանալու ճամբուն վրայ: Իր կարգին չորքայինը եւ Պատանեկանը: Ու այս շրջանին մէջ ձեռք բերուած այս նուաճումները շնորհիւ տեղական կազմին ճիգերուն եւ ընկ. Գ. Լաղեանի աշխատանքին:

Սինկրուն, «Վիչադ»ը, Սինկրուի «Շաքէ»ն, բոլորը, բոլորը համրանքով աւելցած եւ հաւատքով նոր թափ ու կրակ առած:

Բայց՝ Փիրէը: Զխօսինք այս մասին: Այս թաղամասի մեր կազմերը՝ չարքերէն մինչեւ «Ազատամարտ»ն ու Պատանեկանը, միշտ ալ գտնուած են առաջին գիծերուն վրայ, ու կը գտնուին նաեւ այժմ:

Ամենուրեք իրարու կը յաջորդեն հրապարակային հանդէս – բանախօսութիւններն ու թատերական ձեռնարկները, վիճաբանական ժողովներն ու դաստիարակչական հաւաքոյթները: Փիրէէն մինչեւ Սինկրու, Լիփազմա եւ Քօքինիա, կուսակցական զօրաշարժ կայ այս տարի: Կազմերը իրար գերազանցելու ձգտում մը ունին, այնքան խրախուսիչ եւ գովելի խանդավառութեամբ:

Ու իր կարգին պէտք է ըսել, որ այս բոլորին թեւ ու թիկունք կուտայ Կ. Կ.ը կը վարէ ու կը քաջալերէ կոմիտէութիւնները: Հոս՝ Լաղեանը, անդին՝ Միհրանը, Լիփազման՝ Անտոնը, Փիրէ՝ Կառավարենցը կը քամեն: Ու անոնք ալ կը քամուին խանդավառութեամբ եւ անձնուիրութեամբ:

Ուրիշ չարժում, այլ հոսանքներէ կազմակերպութիւններ, ձեռնարկներ կամ հայանպաստ, դաստիարակիչ աշխատանքներ, մի՛ փնտռէք, չկայ: Զկան անոնք:

Դաշնակցական կեանքը, Աթէնքի մէջ կամ Ֆրանսայի, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ թէ Եգիպտոս եւ այլուր, օրէ օր, աւելի ու աւելի պիտի ծաւալի, նորանոր եւ հաստատուն արմատներ պիտի նետէ հայաշխարհէն ներս եւ հայոց ազգի զաւակներուն հոգիներէն ներս:

Ու հանրային կեանք: Այո: Նորէն մեր կազմակերպութեան ծոցէն ելած միութիւններու շնորհիւ: Եւ ինչո՞ւ չէ, մեր շունչով առողջացած հոսանքներու մէջ:

Ահա ձեզի Հ. Կ. Խաչը: Հ. Մ. Ը. Միութիւնը: Առաջինը իր այս տարուան բացառիկ ձեռնարկներովը, երկրորդը՝ նոյնքան գնահատելի աշխատանքներովը: Բոլոր թաղամասերուն մէջ, Կ. Խաչի հանդէսներ ու հաւաքոյթներ, դպրոցական անկար եւ անօգնական պզտիկներու կէսօրուան տաք ճաշերուն համար: Փիրէի մէջ՝ 12, անդին՝ 10, ուրիշ տեղ մը՝ 6 կամ 5: Այս ձմեռ օրերուն, քանի մը աղքատիկ երեխաներու մեղքէն կամ ուրիշ տաք կերակուր մը հայթայթելը, կ'ըմբռնէ՞ք թէ նախախնամական ինչ գործ է: Այն ալ՝ առ տագնապին, առ՝ համատարած թշուառութեան օրերուն:

Զեմ յիշեր տակաւին, այս աշխատանքին զուգընթաց իւրաքանչիւր մասնաճիւղի կողմէ, իւրաքանչիւր թաղամասին աղքատներուն տրուած դրամական չաբաթական նպաստները, 20ով, 30ով, 50ով եւ 100ով:

Իսկ կրթական գո՞րծը: Զաւարեա՞նը, Քալանթա՞րը: Ամարուա՞ն: Ու ատոնց համար Աթէնքի շրջանէն ելած աւելի քան 120—150,000 դրախմիի պատկառելի գումա՞րը: Մտքով ու սրտով բթացած ըլլալու է, չտեսնելու համար այս բոլորը, չհրճուելու համար անոնցմով, եւ չքաջալերելու համար զանոնք մէջտեղ բերող Հ. Կ. Խաչի կազմակերպութիւնը:

Ու՝ Հ. Մ. Ը. Միութիւնը: Իր նոր կեդրոնական վարչութեամբ: Նոր ու գործունեայ մասնաճիւղերով: Հոգիի եւ սրտի մօտիկ ձեռնարկներով:

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օր»: Դեկտ. 25ը: Ու զօրաշարժ մը բոլոր արուարձաններուն մէջ: Հանդէսներ եւ նուիրահաւաքութիւններ: Միայն Փիրէի մէջ զարդանիշէ եւ հանգանակութենէ՝ 4000 դրախմի: Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին մէկ ներկայացումէն ալ՝ զուտ՝ 3500 դրախմի: Զարդանիշի հասոյթն ալ պատ:

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, Փիրէի Կոմիտէն մեղուի նման չարժման մէջ է: Այս իրիկուն կը տօնէ «Հերոսամարտերու յիշատակը»: Համազգային գետնի վրայ: Կը խօսին՝ Զօր. Բորզով, Արամ Կայծակ եւ ընկ. Միհրան Փափազեան: Օրուան տօնին յարմարցուած կոկիկ յայտագիր եւ ցուցադրութիւն հերոսներու՝ սինեմայով:

⁂ Խօսի՞մ քանի մը տողով, «ազգային» կոչուած կեանքի մասին: Քաոս: Մէկ բառ կը բաւէ: Զկայ գրեթէ վարչութիւն եւն.: Թաղերն ու դպրոցները իրենց վիճակին ձգուած են: Վերջերս Փիրէի Ազգ. վարժարանին բացը միայն հասաւ՝ 30,000 դրախմիի՝ երեք ամսուան մէջ: Բարեբախտաբար ուսուցիչները եւ բարեացակամ թաղականներ ու հոգաբարձուներ ձեռք ձեռքի տալով մէջտեղ բերին մօտաւորապէս 19—20,000 դրախմի: Յոյս կայ, որ Փիրէը պիտի գոցէ իր բացը, եթէ Բարեգործականը ժամանակին հասցնէ իր նպաստները, որոնց կը սպասեն բոլոր թաղերու դպրոցները անհամբեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԷՊ Ի ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂՏՆԻ ՃԱՄԲՈՎ

Մ. Նահանգներու նաւագնացու միութեան նախագահը յայտարարեց թէ ամէն տարի 1,250,000 հոգի ցամաք կ'ելլեն, իբրեւ նաւազ: Ասոնց իբր 750,000ը այլ եւս նաւ չեն վերադառնար: Եւրոպայէն եւ Մայր-Արեւելքէն Ամերիկա հասնող բազմաթիւ նաւեր պէտք եղածէն երկու երեք անգամ աւելի նաւաստի կ'ունենան: Կեղծ նաւաստիները ցամաք ելլելով կը հաստատուին Ամերիկայի մէջ, հակառակ ներգաղթի օրէնքին: Ասոնք 40—100 անգլ. ոսկի կը վճարեն, երբ նաւ նստած են Եւրոպայէն, իսկ 250 ոսկի՝ երբ Չինաստանէն կուգան: Օրէնքը նախատեսած չըլլալով [illegible] նաւերու նաւաստիները, օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին, այս չարիքը դարմանելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1932ԻՆ.-- ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ազգաբնակութեան թիւը ներկայումս հասնում է 1,124,000ի («Խ. Հ.», նոյմ. 29):

1932 թ. ժողովրդ. տնտեսութեան մէջ ներդրւել է 144 միլիոն րուբլի: Արդիւնաբերութեան ընդհանուր արտադրանքը կազմում է 51 տոկոս, իսկ գիւղատնտեսութեանը՝ հարիւրին 49:

Որպէս խոշոր ձեռնարկներ, ընթացիկ տարում Հայաստանում չինւում էին՝ Զօրագէսի ջրաէլեկտրակայանը, Երեւանի Բ. էլեկտրակայանը, Քանաքեռգէսը, Ղափան – Միջեւանի երկաթուղագիծը, Ղռերի ջրանցքը եւ Դաւալուի ցեմենտի, Ղարաքիլիսէի քիմիական, Ղափանի ֆլոտացիոն ու Ալլահվերդու պղնձաձոյլ գործարանները: Արտակարգ միջոցներ գործադրւելով, հնարաւոր եղաւ աւարտել Ղռերի ջրանցքը եւ տարւայ վերջին գործարկւեցին Զօրագէսը եւ Երեւանի Բ. էլեկտրակայանը: Իսկ Երեւանի թրամուէյը դեռ չի աւարտւած:

Շինարարութեան դանդաղ ընթացքի գլխաւոր պատճառը եղած է բանւորական ուժի եւ շինանիւթերի պակասը: Մի քանի հիմնարկներ յաճախ մարդիկ են ուղարկած Հիւսիսային Կովկաս եւ Ռուսաստանի ներքին գաւառները բանւորներ վարձելու համար: Երեւանի հիդրոկայանի աշխատանքները որոշ ժամանակ կանգ են առել 15 քիլօ տաս սանդիմեդրանոց մեխեր չլինելու պատճառով: Հայաստանի շինարարութեան զարգացման թափը թուլացնում է գլխաւորապէս փոխադրական միջոցների անմխիթար վիճակը եւ Ռուսաստանից ստացուելիք մեքենաների յապաղումը: Նման պայմաններում զարմանալի չէ, որ Զօրագէսի գործարկումը ձգձգուեց ամբողջ երկու տարով՝ ահագին խոր ծախսերի դուռ բանալով:

Ներկայիս Հայաստանում գործում են 36,451 կիլովատ ուժի եւ 80 միլիոն կիլովատ ժամի արտադրանքով էլեկտրակայաններ: Բնակչութեան մէկ շունչին ընկնում է 75 կիլովատ ժամ ուժ: Արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան խառն արտադրանքը 1932 թ. կազմելու էր 278 միլիոն րուբլի:

Ցանքերի տարածութիւնն անցեալ տարում եղել է 430,000 հեկտար: Հայաստանում օգտագործւում է 300 մեքենայարժ արօր: Հաւաքական տնտեսութիւնները կազմում են ամբողջ գիւղատնտեսութեան 37 տոկոսը: Գոյութիւն ունին 892 հաւաքական տնտեսութիւն, որոնց ընդգրկում են 64 հազար 600 տնտեսութիւններ եւ 55 խորհտնտեսութիւն: Շնորհիւ խորհրդային իշխանութեան վերջին երկու – երեք տարւայ գիւղացիական քաղաքականութեան, բերքը Հայաստանում սոսկալի նուազել է եւ 1932 թ. 4 միլիոն կենդինարի դիմաց, ստացուել է միայն 2,150,000 կենդինար բերք: Համեմատած 1926—27 թ. հետ, հացահատիկի, խաղողի եւ բամպակի բերքն ընկել է 40—50 տոկոսով:

Հայաստանում գործում է Արհեստակցական կոոպերացիա, որ հիմնւել է 1926 թ.՝ հազար րուբլի դրամագլխով: Այժմ արտադրում է մօտաւորապէս 33 միլիոն րուբլու ապրանք:

Հայաստանի Կարմիր Խաչը ունի 28 շրջանային կոմիտէներ, 680 բջիջ՝ 45 հազար հասակաւոր եւ 5000 պատանի անդամներով: Կարմիր Խաչը կազմակերպել է 7 կարճատեւ դասընթացքներ, (ուր ուսանել են 200 քոյրեր), 26 վարսավիրանոց, 4 [illegible] բաժիններ եւ 2 [illegible]:

Հայաստանի տնտեսական զարգացման խնդրում մեծ դեր ունի կառուցելիք Սեւան – Զանգուի ծրագիրը, որ մշակւել է 1932 թ. եւ պիտի իրականանայ երկրորդ հնգամեակում: Սեւան – Զանգուի ծրագիրն այնքան հոյակապ է եւ այնքան խոշոր նշանակութիւն ունի մեր երկրի համար, որ արժէ այդ ծրագրին ծանօթանալ աւելի մանրամասն: Այս ծրագիրն իր ամբողջութեամբ քննութեան նիւթ է եղած յաճախ խորհրդակցութիւնների մէջ, որի ամփոփումը մենք առնում ենք «Հայրենիք» ամսագրի 1932 տարւայ թիւ 12 ամսական տեսութիւնից.—

«Ենթադրւում է Սեւանի լճի ջուրը մի առանձին ջրանցքով բաց թողնել Զանգու գետի ուղղութեամբ դէպ ի Արարատեան դաշտը: Որովհետեւ լճի ջուրը գտնւում է աւելի մեծ բարձրութեան վրայ (1916 մեդր), քան դաշտը (900 մեդր), պարզ, բնական է, որ ջրի անկումը առաջացնելու է հսկայական ուժ, որ կարելի է օգտագործել ջրաէլեկտրակայաններ կառուցանելու համար: Ճարտարապետ Ց. Տէր Աստուածատրեանը ծրագրել է Սեւան – Զանգուի ջրվէժի վրայ կառուցել 10 հէկրոէլեկտրակայաններ, որոնք տալու են 2450 միլիոն կիլովատ ժամ էլեկտրուժ (533 հազար կիլովատ), որի մի կիլովատ ժամը միջին հաշւով արժենալու է 0,9 կոպէկ: Այսպիսի մեծ քանակութեամբ եւ այդքա՜ն էժան արժող էլեկտրուժի մի մասը գնալու է Անդրկովկասի միւս կայանների գործունէութիւնը կանոնաւորելու համար, իսկ միւս մասը գործ է դրուելու Հայաստանի պէտքերի վրայ:

Առաջին հերթին Սեւան – Զանգուի էլեկտրուժի հիման վրայ զարկ է տրուելու քիմիական արդիւնաբերութեան Երեւանի շրջանում: Լայնացւելու է կարբիդ – կալցիի գործարանը (20,000 տակառաչափ արտադրականութիւն), որի կառուցումը սկսուել է ընթացիկ տարում: Որպէս հում նիւթ գործ է ածւելու Դաւալուի կրաքարը: Այս կարբիդ – կալցիից վերամշակւելու են քիմիական մի շարք ուրիշ արտադրութիւններ, որոնցից ամենակարեւորներն են՝ քացախա-թթուի եւ արհեստական մետաքսի գործարանները: Բաց ի այդ՝ Սեւան – Զանգուի կայաններից ամենախոշորի՝ Գիւմիւշխանի մօտ կառուցւելու է կապուած – բորակածնի (ազոտ) գործարան, որի արտադրութիւնը փոսփորի հետ հանդիսանում են ամենալաւ պարարտանիւթերը Հայաստանի հողերի համար, ինչպէս պարզւել են փրոֆ. Քալանթարեանի եռամեայ փորձերից: Սեւան – Զանգուի ջրվէժի վրայ չինուող միւս կայանի՝ Քանաքեռի մօտ կառուցւելու է մետաղի ալիւմինի (արգիլի) գործարան, տարեկան 10,000 տակառաչափ արտադրականութեամբ:

Քիմիական այդ գործարաններից զատ, Սեւան – Զանգուի էլեկտրուժը գործադրւելու է Երեւանի եւ շրջակայքի ամբողջ արդիւնաբերութեան կարիքների վրայ, որոնց թւում յիշատակենք նոր շինուելիք բաղալարի հալեցման, Դաւալուի ցեմենտի, պահածոների եւ մի շարք ուրիշ գործարաններ: Եւ վերջապէս Սեւան – Զանգուի ծրագրի անբաժան մասն է կազմում Երեւան Աղստաֆա երկաթուղագծի հարցը, որի կառուցումը նոյնպէս նախատեսւում է եկող հնգամեակում: Այս նոր գծի շինութեամբ լայն չափով զարգանալու է այն հանքերի (դիատոմիտ բարիթ, շէյշաքար, մարմար, եղնգաքար եւն.) արդիւնաբերութիւնը, որոնք բաւականին առատութեամբ գտնւում են Սեւան – Զանգուի [illegible] շրջակայքում:

Էլեկտրուժից եւ քիմիական ու միւս կարգի արդիւնաբերութիւնից բաց ի, Սեւան – Զանգուի խնդրի հետ կապւած է նաեւ Արարատեան դաշտում գտնուող անապատների (Սարդարապատ եւ Ղռեր) ոռոգման հարցը: Լճից բաց թողնուող ջուրը, էլեկտրակայաններում գործադրւելուց յետոյ, հաւաքւելու է Եղւարդի մօտ շինւելիք ջրամբարում եւ ոռոգելու է մօտ 130,000 հեկտար ամայի հողեր, որոնց մշակւելու են՝ բամպակ, ծխախոտ, մրգատու պարտէզներ եւ խաղողի այգիներ»:

Ինչպէս ծրագիրն է ցոյց տալիս, Սեւան – Զանգուի հարցի լուծման հետ կապւած են Հայաստանի տնտեսութեան բոլոր կարեւոր ճիւղերը: Ցանկանք, որ յաջողութեամբ իրականանայ եւ, որ գլխաւորն է, այս ծրագրի վրայ էլ իրենց գիշատիչ թաթը չդնեն Վրացիներն ու Ադրբէջանցիները:

ԱՇՈՏ – ԱՐՄՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

«ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԳԱՅ»...

Անցնող տարուան գործունէութիւնը կը փակէ, կարծէք, Պերլինի մէջ, Ռուսաստանի ժամանակաւոր կառավարութեան վարիչը:

Ինչպէս Փարիզի, այնպէս ալ Պերլինի մէջ ամէնէն շատ է թիւր ռուս գաղթականներուն, որոնք մեծ պէս քաղաքական ելքի մը կը սպասեն: Կերենսկի ատոնց էր որ խօսեցաւ մանաւորապար: Ամբողջ դեկտեմբեր ամիս մնաց գրեթէ եւ խօսեցաւ քանի մը անգամ: Կուտամ ամփոփումները:

— Ամէն անգամ որ Ռուսիոյ ճակատագրին վրայ խօսիլ կը սկսիմ, բառերը կը պակսին: Այսօր կացութիւնը աւելի գէշ է քան երբեմն: Սիպերիան աւելի դաժան է քան առաջ. օրուան իշխանաւորները չալաթաններ են. ձախողանքէ ձախողանք կը գլորին: Մէկ մեծ հոմանմանը կար, այն ալ Լէնինն էր: Լէնինը՝ հիւանդութենէն առաջ: Ինքը, Կերենսկին ամենամեծ հիացողն է: Բայց միւսները՝ պարապութիւններ: Հնգամեայ ծրագիրը պատուող ձախողութիւն մըն է: Այն մեծ հեղհատոր գիրքը այդ մասին, որ առեն մը ամէնէն շատ կարդացուող գիրքն էր, այսօր միայն շատ վստահելի կուսակիցներու փախ կը տրուի ուսումնասիրական նպատակներու համար: Մեծ զանգուածին համար արգիլուած է զայն կարդալ: Տրոցկի, որ առաջինն էր այդ ծրագրին ոգեւորողներէն եւ կը գովէր, դարձեալ առաջինը եղաւ՝ յետոյ տեսնող՝ որ անկարելի էր իրագործումը եւ ճանչցաւ անոր ապարդիւն ըլլալը: «Դէպ ի ետ կոչ կ'ընէ Կերենսկի, դէպ ի նէպ: Գիւղացիութիւնը պէտք է, իբրեւ ազատ մարդ եւ ինքնիշխան [illegible] գայ: Երկու ծայրայեղ կուսակցութիւններ ելած են դէմ դէմի. խորհրդային կարգուսարքի հետեւողները եւ անոր շուրջինները: Ինք ծայրայեղ ազգասէր մըն է. անոնք բռնատէր:

Փլուզումը պիտի գայ. ե՞րբ, կարելի չէ ըսել. «Ես մարգարէ չեմ, բայց կը սպասեմ այդ փլուզումին. թէեւ ո՛չ մէկուն կ'ուզէի յանձնարարել որ հիմակուընէ բեռ կապէր: Առ այժմ պայքա՛ր, նորէն պայքար Ռուսնե՛ր ամէն խաւի եւ կուսակցութեանց որ դէմ էք սովետներուն, միացէ՛ք: (Ծափեր): Ազգային Ռուսիա մը պէտք է մեզի. օժանդակեցէ՛ք այդ պայքարողներուն, տուէք Ռուս Կ. Խաչին»:

X

— Ձեր երէկուան ճառին մէջ, Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ, 1917 հոկտեմբերի ձեր կառավարութեան անկման միակ պատճառը ցոյց կուտայիք, թէ պատերազմը շարունակել պէտք էր, թէեւ զինուած բանակը երկրին ներսերը հասած էր: Ուրիշ պատճառներ ալ չկայի՞ն:

— «Ո՛չ. ապացոյց այն որ վերջին պահու կամքի արտայայտութեանց ռուս ժողովուրդին, այսինքն ժողովրդ ընտրութիւններուն առթիւ, համայնավարները բացորոշ պարտութիւն ունեցան: Եթէ հակառակ ատոր որոշ ազդեցութիւն կը գործէին զանգուածներու վրայ, անո՛վ կարելի է բացատրել որ ամէն գնով խաղաղութեան կնքումին նշանախօսքը մէջտեղ նետած էին անոնք:

— Պատմական հարց մը. ճի՞շդ է որ խնդրած էք անգլիական կառավարութենէն զահընկէց ցարին եւ անոր ընտանիքին համար ապաստարան մը, բայց Լոյտ Ճորճ մերժած է:

— Այո՛. բացարձակ ճշմարիտ է:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Քորնիլովի մասին: Կ'ըսուի թէ այն ատեն ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որուն պետն էիք, մեծ սխալ մը գործեց այդ շարժման չմիանալով. որովհետեւ այդպէս կարելի էր միացեալ ճակատով ներկայանալ:

— Քորնիլովեան ըմբոստութիւնը, սկզբնաւորութիւն մըն էր միայն. որոշ չափով նախորդը համայնավար յեղափոխութեան: Անիկա սարսեց ժամանակաւոր կառավարութեան հեղինակութիւնը, որ այն ատեն իբր միակը կը կը ճանչցուէր ազգէն: Լէնին, ինքը խոստովանեցաւ որ այդ ըմբոստութիւնը առանձնայատուկ առիթ մը ներկայացուցած էր իր չարժման նախայարձակ ըլլալու համար:

— Ի՞նչ կը խորհիք Ռուսիոյ մէջ ժողովրդավար վարչաձեւի մը վերահաստատման մասին:

— Ռուսիոյ մէջ կը տիրէ այնպիսի անտանելի կացութիւն մը, որ ամէն տեսակի շարժում համայնավար կառավարութեան դէմ, պիտի տանի մեզ դէպ ի ազատութիւն: Քաղաքական եւ տնտեսական յետադարձ մը՝ դէպ ի նախապատերազմեան վիճակ՝ անկարելի է: Միակ պարտականութիւնը զոր ռուս գաղթականութիւնը ունի կատարելիք, ա՛յն է եւ կը մնայ, որ օգնէ ամէն միջոցով ռուս ժողովուրդին ազատութեան պայքարին մէջ: Ներքին բարեշրջումի մասին անիմաստ է խորհիլ. մանաւանդ անոր համար որ հնգամեայ ծրագրի կանգ առնել տալը հոգեբանական ազդեցութիւն մը կրնար ընել, որ ճակատագրական կրնար ըլլալ համայնավարներուն համար: Ներկայ դրութեան իրական ազդեցութիւնները, գրկանք եւ [illegible], ա՛յնքան սոսկալի են որ, կուսակցութիւնը գաղափարականին առնուած կ'ըլլայ կառչիլ միշտ. որոշ չափով անկէ կ'ապրի: Այնքան ատենով, որքան վաղը արեւ պիտի փայլի հորիզոնին վրայ, ժողովրդապետութիւնը պիտի դրուէ Ռուսիոյ մէջ կարմիր դիկտատուրայի տեղը. բայց ի՞նչպէս եւ ե՞րբ, ոչ ոք կրնայ ըսել: Գ. Ֆ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Կէօթէ... բանագող

Փրոֆ. Րոպէրթ Տէյլիսըն գերմանական գրական չաբաթաթերթի մը մէջ կը հրատարակէ հատուած մը Վոլթէրի Histoire d'un bon Braminէն, տպուած 1756ին, ցոյց տալու համար թէ Կէօթէ օգտուած է անկէ գրելու ատեն «Ֆաուսթ»ի առաջին մենախօսութիւնը: Տանք այդ հատուածը.—

«Կ'ուզէի ծնած չըլլալ երբեք... Կ'ուսումնասիրեմ եւ կը փիլիսոփայեմ քառասուն տարիներէ ի վեր, եւ կը [...] տեսնեմ որ կորսուած տարիներ են անոնք: Կ'ուսուցանեմ ուրիշներու մինչդեռ ես ոչինչ գիտեմ: Այս պարագան հոգիս կը լեցնէ ամօթով եւ նողկանքով, այնքան որ կեանքը անհանդուրժելի կը դառնայ ինծի: Ու միայն անծանօթ կը մնամ իմ [illegible] պատակին, այլ եւ տեղեակ չեմ չարժումներուս նպատակին: Զեմ գիտեր թէ ինչու համար կ'ապրիմ եւ գոյութիւն ունիմ: Բայց եւ այնպէս ամէն օր ինծի հարցումներ կ'ուղղեն այդ կէտերուն մասին: Պէտք է պատասխանել: Զեմ գիտեր ինչ պատասխանեմ: Շատ կը խօսիմ եւ շուարած կը մնամ, ամչնալով ինքզինքէս, խօսելէ յետոյ:

Ցաւած քիչ կը մնայ որ յուսահատութեան մատնուիմ բոլորովին, երբ կը խորհիմ որ, իմ բոլոր ուսումնասիրութիւններէս ետքը, չեմ գիտեր տակաւին թէ ո՞ւրկից կուգամ, ո՞վ եմ, ո՞ւր կ'երթամ, ի՞նչ պիտի դառնամ»:

Այս հատուածը արդարեւ ձեզի կը յիշեցնէ Ֆաուսթի առաջին մենախօսութիւնը:

Ոչինչ կայ զարմանալի: Կէօթէ իր [illegible] ըմբռնումը չունէր [illegible]: Խոստովանելով ատիկա, կ'աւելցնէր թէ արուեստագէտը, ամէն օրէն մինչեւ մահուան ժամը, [illegible] ազդեցութիւններու, որ կուգան ամէն կողմէ: Այդ ըմբռնումով Կէօթէ երբեք չուզեց ինքնատիպ ըլլալ, ոչ իր ոճովը, ոչ ալ իր արուեստովը:

Իր ժամանակի ամէն լաւ հեղինակներէն [...] մը տուած է Կէօթէի: Ու մանաւանդ Վոլթէրը, զոր շատ կը սիրէր: Երբ «Ֆաուսթ»ը ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ, Կէօթէ ուրախութենէն յայտնեց որ իր գիրքը կ'երեւի Վոլթէրի լեզուով, անոր, որ «կը տիրապետէր 50 տարիէ ի վեր»: Ու կ'աւելցնէր —«Զէք կրնար երեւակայել Վոլթէր եւ իր ժամանակակիցներուն ազդեցութիւնը երիտասարդութեանս վրայ» (Զրոյց Էքքէրմանի հետ, [...] 1829):

Հսկայ վէպեր

Ֆրանսացի գրական քննադատ[...] գիտել կուտան, որ հետզհետէ [...] կը առնայ վէպը, կ'ունի եւ կ[...]դի: Անկէց՝ վէպ-գետ անունը ([...]-fleuve):

Երկար ատենէ ի վեր կորսուած [...] հատորաւոր վէպը: Հիւկօներու [...] տիեզերքը տեղի տուաւ փոքրածաւալ վիպագրութեան, որ կ'երեւէր [...] ձեւով (Քօլէթի վէպերը): Ու վերջին վէպին կազմախօսութիւնը [...] տացաւ որոշ լայնք ու երկայնք: [...] բանասէրի հրատարակիչները [...] տարի գիտել կուտային թէ վէպ[...] երբ կը ներկայանայ 300 էջով, կարդացուիր վաղքի եւ հեւքի այս [...]ընթերուն: Եւ երեւցան վէպեր, [...] աւելի զպրոն էին: Երբ կը կարծ[...] թէ roman - nouvelleը պիտի [...] նոր շրջանի վիպագրութեան ձեւը[...] հա յանկարծ կը յայտնուի հսկայ [...] վէպը:

Արդարեւ վէպ-գետեր էին, որ [...] կայացուեցան գրական մրցանակ[...]ներու:

Ուրկէ՞ց այս ճաշակը: Ֆրան[...] քննադատները կը կարծեն թէ [...]ցութիւնը դուրսէն է, մանաւանդ[...] օտար վէպերն են, որ թարգման[...]լով՝ փոխեցին վէպին ֆրան[...] ճարտարապետութիւնը: Կարգ քննադատներ, սակայն, արժէք [...]տար վէպին ծաւալին, ու կ'ըս[...] կարճ նորավէպն անգամ, երբ ծ[...] չունի կամ անմէջ բովանդակ[...] մը ունի, նոյնքան երկար կը [...] որքան վէպ-գետը: Ուրիշներ կ'[...]ցնեն, որ չի կրնար ապրիլ վէպ[...] որ, երբ կ'ապրինք խաւլքի, չղ[...]թեան, անհանգստութեան, վերջ[...] կարճատեւ ուշադրութեան, դ[...]փուլ կամքի, յաղթարեկ միտքի[...] ծրագած ջիղերու շրջան մը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ»

Այս քննադատական վերնագրին տակ, «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագիրներէն մէկը փոքրիկ քրոնիկներ կը գրէր երբեմն: Վերջին օրերը յաջորդաբար գրած քրոնիկներուն կարեւորները թարգմանաբար կու տանք ստորեւ.—

ՅՐԱԳԻՐԷ ՅՐԱԳԻՐ

Սա ճշմարտութիւնը հասկցուած է. — չոգեկառք, երկաթուղի շինելը լաւ բան է, բայց հարկ է անով փոխադրելիք ապրանք ու անձ ալ գտնել: Իսկ ասիկա՝ չոգեկառքի գծին վրայ արտադրութեան եւ սպառումի կարողութիւնը աւելցնելով կ'ըլլայ:

Երկաթուղի շինելու համար ծրագիր ունինք: Բայց, դեռ չենք կրցած ծրագիր մը շինել՝ մեր երկաթուղիներուն փոխադրումի գործին յատուկ: Կը հասկցուի որ պէտք չէ ուշանալ այս գործին մէջ: Գոնիայի գիծը ատոր համար կանոնաւորելու սկսած էին: Ան անգամ դեռ լաւ չաշխատիր կարծեմ: Մինչդեռ միայն անոր լաւ աշխատիլը բաւարար չէ: Երկաթուղիներու երկայնքին՝ անոր նման մեծ ու պզտիկ ո՛րքան գործեր ստիպուած ենք լրացնել.

Այս գործերը ուսումնասիրելիք մասնագէտներու մարմին մը անյապաղ ...

չի՛ կրնար հաւաքել:

Իրապէս, եթէ մեր կառավարական կեդրոնի քաղաքականութիւնը ...

...

ՀԱ՛ՐԻԸ ՀԱՅԿԻԹԷՆ, ԹԷ՛...

...

— Ցարի-լովէտային Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը կանգուն կը պահէ: Էնկիւրիի քաղաքապետութիւնն ալ Բաշիտ Զիայի մարդոցմէն խումբի մը ծախքը ...

Թիմուրթաշ յետոյ ձեռնարկեց Պարսկաստանը ազատելու Մեծն Բրիտանիոյ ահզանաւորական խնամակալութենէն, որ ի գործ կը դրուէր կար...

...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ֆրանսայի շրջանային վարչութիւնը նամակով մը դիմած էր Ֆըրանսայի Մարմնակրթութեան նախարար Մ. Մարքօմպի. իր բարձր հովանաւորութիւնը խնդրելով այն պարահանդէսին համար զոր կը կազմակերպէ պարի փրօֆէսէօր Պ. Նազմուրեանի օժանդակութեամբ:

...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լուռ ցաւեր

Լիոն.— Օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրը անտեսական տագնապն է, որ անոր հետ երկուքուկէս տարիէ ի վեր է որ կը շարունակուի, քանդելով հայ աշխատաւորութեան խնայած վերջին լուման: Վաւերական պատկեր մը, գաղափար կազմելու համար:

Նոր տարիէն մէկ օր առաջ ընկերոջ մը հետ կը մտնենք խրճիթ մը, ուր ամէնէն առաջ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ կրակի չգոյութիւնը:

— Մայրիկ, ինչո՞ւ վառարանը ...

...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼՈՒԽ ՀՐԷՇ ՄԸ ԵՒ ՀԻՆԳ ՔՈՀԵՐ

Քասթիլյի գեղջի մը պատմութիւնը կը հանէ Պելկրատէն:

Երեք տարի առաջ, ուրուական մը կ'երեւայ հողագործ Սթանովիչի տունին մէջ: Հողագործին տղաքը կը պատմէին թէ տեսած էին առանց գլուխի մարդ մը, որ հին դրութեամբ հագուածէրեւ գանկը թեւին տակ առած, կը հալէր շունի մը պէս: Սթանովիչ նախ կարեւորութիւն չտուաւ տղոց պատմութեան, բայց գիշեր մը կասկածի մատնուելով, ինքն ալ ...

...

ողբերգութիւնը, եթէ ան զՄէլ Թաղէրի սրահներուն մէջ նշմարէք բացակայութիւնը այն հայերուն՝ որոնց անունը ծանօթ է Ֆրանսայի մէջ,— ու անշուշտ իրենց մարզական շարժումին հանդէպ ցոյց տուած համակրանքով: Վ.

...

ՄԱՄՈՒԼ

Անգլեւպարսիկ վէճը

«Ցուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ քննարկեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Նգլեւպարսիկ քարիւղի ընկերութեան մենաշնորհին ջնջման առթիւ (22 դեկտ.):

— «Բանի մը տարով առինք հարցի տնտեսական կողմը: Սակայն վէճը մեզ կը շահագրգռէ առաւելապէս իր քաղաքական պարագաներով: Անկասկած է, որ հարաւային Պարսկաստանի մէկ խուլ անկիւնը, Ապատանի մէջ, կը քակուի օղակներէն մէկը հակընդդէմ շահերու այն բարդ ցանցին, որ հիւսած են եւրոպական պետութիւնները: Կ'ենթադրուի, որ այս պայքարի մէկ ճակտին խմբուած են՝ Սթանտարտ, Բոյալ Տըչ Շէլ, Անգլօ-Փըրշըն եւ Ռումանական ընկերութիւնները (այլ խօսքով Անգլիա, Ամերիկա, Հոլանտա եւ Ռումանիա), իսկ միւս ճակտին՝ Ռուսիա, Ֆրանսա, Իրան եւ... Գ. Կիւլպէնկեան: Եւրոպական թերթերը արդէն սկսած են բաց կերպով հոլովել այս վերջին անունը, առաւելապէս անոր Թաքսին խաղերուն վերագրելով Իրանի յանդուգն ծառացումը Լոնտոնի դէմ: «Նշեւմտական շրջանակները կը կարծեն,— կը կը գրէր ցէպան,— թէ պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի գրգռուած է որ պարսիկ կառավարութիւնը ...

...

«Այո, որքան ալ տարօրինակ, սակայն հոս ալ անոր մատը կը տեսնենք: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ շահ ունի իրաքեան նաւթի այս մագնատը գրգռութիւն ստեղծելու եւ խզում առաջ բերելու պարսիկ կառավարութեան եւ Անգլեւպարսիկ Ընկերութեան միջեւ.

«Զըլլա՞յ թէ ան կ'ուզէ ժառանգել Անգլօ-Փըրշըն Ընկերութիւնը եւ կամ պիրանալ անոր նաւթահորերու մէկ մասին:

Այս հատուածը յիշատակեցինք ոչ թէ անոր տակ թաքնուած առեղծուածը լուծելու, այլ պարզապէս ցոյց տալու համար, թէ մեր աշխարհի միթնոլորտը ո՛րքան յղփացած է կասկածներով ու դաւերով:

Նաւթը ոչ միայն տնտեսական արժէք է, այլեւ քաղաքական: Առանց օրերուն Կիւլպէնկեանները յաճախ ոչ միայն տնտեսական բարիք կը քաղեն (իրենց համար), այլեւ քաղաքական գործեր կը շահեն (ուրիշներու համար): Ասկէ ընդամէնը հինգ-տասը տարի առաջ անկարելի էր խորհիլ, թէ փոքրիկ Իրանը կարող է ամենաբար հզօր Անգլիոյ դէմ ծառանալ: Ընդամէնը 12 տարի առաջ, ձեռնվայի խորհրդաժողովի օրերուն, Ռուսաստանը պատրաստ էր Պաքուի նաւթահորերը զոնցեսիոն հիմերով եւրոպական դրամագլուխին ...

... գերու մեծ մասը, նաւթային յայտնի մագնատը, նախկին բարեկամն ու գործակիցը. իսկ ատքէն Տէթերտինկի յայտնի թշնամին. «Նաւթային թագաւորը»:

... իրաւունքը ձեւացնես կը պատկանէր... Անգլիոյ:

Մեր աշխարհի գործերը երբեք այսքան խճճուած կերպարանք ունեցած չէին»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Մատենաշար Յառաջ»ի Բ. հատորը,

ԱՐԵ՛Ւ, ԱՐԵ՛Ւ...

(ՎԷՊ)

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Քանի մը օրէն՝ թիւ 1ը, — «ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր, ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր», Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Դիմել խմբագրութեան:

ԾԻԾԱՂ

Պարոն Բարսեղ առաջին անգամ ըլլալով մարդոց բարոյականին վրայ ուսումնասիրութիւն մը գրած էր, վերնագիրը՝ «Դէնչութիւն մի՛ ընէք»:

— Պարոն հրատարակիչ, կարծեմ գրածիս պիտի հաւնիք եւ հրատարակէք:

— Այո՛, պարոն, բաւական յաջող է. միայն թէ վերնագրին առաջին գիրը աւելորդ կը տեսնեմ:

×

Սալոմոն իր մէկ հին բարեկամին այցելութեան կ'երթայ:

Իսաք, շատ գոհ մնալով, իր զաւակները կը կանչէ, ներկայացնելու համար բարեկամին:

— Շատ ուրախ եմ որ հինգ զաւակ ունիք, բայց ազատութեան մէջ անճանաչելի դարձեր են:

— Հոգ չէ, բարեկամս, ես վարժուած եմ անոնց ձայնէն ճանչնալու:

Բացուած է բաժանորդագրութիւնը «ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի

1933 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ 1933

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԱՐԴԱԼ Ա. ԷՋԻ ՃԱԿԱՏԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼՔՓԻՒԹ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Ծպիտ մը կար աղջկան դէմքին վրայ, սառերի մէջ մնացած լոյս մը ...

Լիան: Ծովուն վրայ՝ ...

...

... մը որ անտառոյզ էր:

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ ՂԳՂԳԵԼՈՎ

ՈՉ ԴՈՒՆ ԿԸ ՇԱՀԻՍ, ՈՉ ԱԼ ԹԵՐԹԸ

մնան 1922էն ի վեր: (Օտարականներու պաշտպանութիւն, հաղորդակցութեան ապահովութիւն, Սուտանի խնդիր):

Եթէ բանակցութիւնները յաջողին, Անգլիա հետզհետէ պիտի քաշէ իր զօրքը՝ բուն Եգիպտոսէն:

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՑ ՉՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ 1933 ԴԵԿՏ. 31

Պաշտօնական յայտարարութիւն մը կը ծանուցանէ թէ՝ կառավարութիւնը որոշած է նոր պաշտօնեաներ չառնել պետական ծառայութեան մէջ, մինչեւ 1933 դեկտեմբեր 31:

Էռիոյի կառավարութիւնը կ'ուզէր ելմտացոյցին բացը գոցել՝ կրճատելով պաշտօնեաներու թոշակները: Նոր դահլիճը այդ փորձը պիտի կատարէ կրճատելով պաշտօնեաները, որոնք չափազանց խճողուած են վերջին տարիներու ընթացքին:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Տալիմիէ, Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը, շարք մը ծրագիրներ պատրաստած է, գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու համար:

Այժմ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 265,000, մինչդեռ անցեալ գարնան 315,000 էր: Անշուշտ պաշտօնական հաշիւն է այս: Իրականին մէջ շատ աւելի մեծ է գործազուրկներուն թիւը:

Էռիոյի դահլիճը խորհրդարանին առջեւ յայտարարած էր թէ պիտի ջնջէ միայն 180 օր (վեց ամիս) գործազրկութեան նպաստ բաշխելու օրէնքը: Էռիօն ինկաւ, բայց իր աշխատանքի նախարարը մաս կը կազմէ Փոլ Պոնքուրի դահլիճին, եւ գործադրած է այս որոշումը:

Նախապէս, նպաստ ստանալու պայմանաժամն էր 120 օր, յետոյ բարձրացուցին 150ի եւ վերջապէս 180ի: Այս պայմանաժամէն յետոյ, գործազուրկը հարկադրուած էր դիմելու բարեգործական հաստատութեանց ողորմութեան, ինչ որ չափազանց նուաստացուցիչ է: 180 օրուան պայմանաժամին ջնջումով, այժմ Փարիզի մէջ հազիւ 426 գործազուրկներ կապուած կը մնան բարեգործական հաստատութեանց:

Նախարարը միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք առած է բարեկամելու համար վիճակը այն բանուորներուն որոնք բոլորովին անգործ չեն, բայց պակաս օր կամ ժամ աշխատելով, չեն կրնար հոգալ իրենց ապրուստը:

Հետզհետէ պիտի ծանուցուին ուրիշ բարեփոխումներ:

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սթիրիոյ (Աւստրիա) շրջանէն հազարաւոր գիւղացիներ ըմբոստացած են տասը օրէ ի վեր, բողոքելով իրենց քանի մը ընկերներուն բանտարկութեան դէմ: Ասոնք մերժած էին վճարել պետական տուրքերը: Գիւղացիները կը պահանջեն անմիջապէս արձակել բանտարկեալները: Կառավարութիւնը զինուոր ղրկեց ըմբոստներուն դէմ, բայց ասոնք ձեռնատուներ, արտատուներ կապեր արձակեցին եւ նոյն իսկ գնդացիր գործածեցին: Ժողովէ մը յետոյ, ըմբոստները պահանջեցին որ տեղական իշխանութիւնը՝ կեդրոնէն հրաման առանայ ազատ արձակելու բանտարկեալները: Իշխանութիւնը, ճարահատ, հեռախօսով հրաման ուզեց: Հազար գիւղացիներ հրապարակին վրայ դիրք բռնած՝ կը սպասէին պատասխանին: Վերջապէս կեդրոնէն հրաման եկաւ արձակելու բանտարկեալները:

Կառանդին դիշերը, ըմբոստ գիւղացիները հինգ ռումբեր պայթեցուցած էին ոստիկանական պահականոցին եւ քաղաքապետարանին առջեւ:

Գաւառ

Յ.

Հ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8.30ին Պատանեկան Միութեան գրադարանին մէջ, 49, րիւ Նասիոնալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Բացակաները խիստ նկատողութեան պիտի առնուին:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր Օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էփինէ, *Ա. Տ. Յ.*— 120,
Թօլոնպ, *Բաթ.*— 35,
Նիս, *Մ. Տ.*— 35:
Փիէրֆիթ-Նէսթալա, *Ճան.*— 35,
Ժուան լէ փէն, *Ս. Կ.*— 145,
Լա Սիօթա, *Գ. Դ.*— 140,
Պարի, *Վ. Փ.*— 78 *լիրէթ*,
Արժանթէօյլ, *Թ. Բ.*— 35,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը կուգայ հրապարակաւ իր ժամանակ շնորհակալութիւնները յայտնել առաջնորդ Պալաքեան սրբազանին որ իր խորտական կուռ ճառով խրախուսեց բոլոր հանդիսականները: Նոյնպէս խորին շնորհակալութիւններ Կարգադիր Յանձնախումբին եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին գեղարուեստական բաժնին: Նաեւ ջերմ եւ սրտագին շնորհակալութիւններ Հայ ազնիւ ժողովուրդին որ հակառակ տիրող տագնապին, խուռներամ բազմութեամբ եկաւ քաջալերել մեր գաւառ մարդասիրական եւ գթութեան ձեռնարկը:

Մարսէյլի
Հ. Կ. Խաչի Վարչութիւն

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Բացուած է բաժանորդագրութիւնը «ՀԱՅՐԵՆԻՔ» Ամսագրի

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 — ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ, ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ, ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԵՑԷՔ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ, Տարեկան Բաժնեգին 5 տոլար

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ եւ ՕՐԱԹԵՐԹը միասին 10 տոլար

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» Ամսագիրը հայ իրականութեան ամենախայլունիվայրն է, ժամադրավայրը մեր լաւագոյն եւ կարողագոյն գրողներուն:

Իր գրական եւ քաղաքական բաժիններն անհամեմատ են հայ կեանքի մէջ:

Իր կանոնաւոր հրատարակութիւնը եւ տեւական կեանքը երեւոյթ մըն է անցեալ ու ներկայ մեր նման ձեռնարկներու կողքին

Իր ծաւալը կը գէ կ'անցնի նախընթաց փորձերուն:

Իր գրական բաժինը մանաւանդ արժանացած է ամենաջերմ գնահատութեան:

Մեր քաղաքական — ընկերային կեանքին նուիրուած էջերը հարուստ ամբարանոց մըն են ներկայի եւ ապագայի համար:

«Հայրենիք» Ամսագիրը վստահելի եւ ապահով մատուր առաջնորդ մըն է. միշտ ազգային ոգիին վրայ բազմող բարեկամ մը, սնէ ատեն նոյն եւ հարազատ արտայայտութիւնն ամենայն ընկեր մը:

Նոր տարեշրջանի բաժանորդագրութեան ներկայ քէմփէյնին առթիւ «Հայրենիք» Ամսագրին իրենց բաժանորդագրութիւնները նորոգողներէն իբր նուէր պիտի ստանան՝

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ

որ պիտի պարունակէ Խորհրդ. Հայաստանի եւ արտասահմանի մեր լաւագոյն գրողներու ամէնէն ընտիր, կարճ, համով հոտով պատմուածքները, որոնք պիտի ըլլան ընթերցանութեան ճշմարիտ խնճոյք մը եւ պիտի ունենան տեւական արժէք մեր գրադարաններուն մէջ:

ԱՄՍԱԳՐԻ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Այս ժողովածուէն զատ, Ամսագիրը պիտի հրատարակէ վերջին տասը տարուան ընթացքին «Հայրենիք» Ամսագրին մէջ երեւցած նիւթերու ցանկը, այբուբենական կարգով, հեղինակներու անուններով եւ թէ նիւթերու մանաւոր դասաւորումով: Նիւթերու ցանկն ալ արժէքաւոր գործմըն է, որ կը դիւրացնէ ընթերցողներու կատարելիք աշխատանքը եւ պրպտումները:

Հ. Յ. Դ. ԴԻՒԱՆԻ ԹՂԹԵՐԸ

«Հայրենիք» Ամսագիրը յառաջիկայ տարեշրջանին պիտի հրատարակէ բացի իր սովորական աշխատակիցներու գրութիւններէն, մեր ժամանակակից պատմութիւնը լուսաւորող նոր փաստաթուղթեր, քաղուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժնեւի դիւանատունէն: Ասոնք կը ներկայացնեն մեծ շահագրգռութիւն:

ԱՄՍԱԳՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒ

Դարձեալ յառաջիկայ տարուան ընթացքին Ամսագիրը պիտի հրատարակէ բացառիկ թիւ մը, մեր սովորական եւ լաւագոյն գրողներուն աշխատակցութեամբ իր տասնամեակին առթիւ

Հայրենասէր բաժանորդներ,

Պահ մը կ'անդրադառնա՞ք թէ ո՛րչափ շէնքին բաժնեգինի մը փոխարէն ձեզի կը տրուի այս հոյակապ ամսագիրը: Ամերիկեան նման հանդէսներն անգամ աւելի սուղ են:

Ձեր եւ մեր գրական, ընկերային եւ քաղաքական փոխադարձ շահերը կը պահանջեն որ ոչ միայն վերանորոգէք ձեր բաժանորդագրութիւնները, այլ եւ ջանաք յանձնարարել ձեր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն, որ բաժանորդագրուին, նուիրեն եւ տարածեն զայն:

Այս տեսակէտութիւնը մեր բարոյական իրաւունքն է:

Հարիւր եօթանասուն եւ վեց էջերէ բաղկացած այս պատկառելի հանդէսը կը մատուցուի ընթերցող հասարակութեան միմիայն տարեկան ՀԻՆԳ ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Հայ Մայրերու Օրօրուան առթիւ, եկեղեցական եւ աշխարհական ու հեղինակաւոր անձնաւորութիւններու գնահատական նամակները, հայ կազմակերպութիւններու կարծիքները եւ թելադրութիւնները, հայ մամուլին կարծիքները եւ թելադրութիւնները, գրական բաժին՝ ծանօթ մտաւորականներու կողմէ, «Հայ Մայրերու Միութեան» խօսքը հայ մայրերուն, եւ ընդարձակ ծանօթութիւններ հայ գաղութներու մասին, եւայլն. եւայլն.: Գինն է *10 ֆրանք* ամէն տեղի համար: Միակ կեդրոնատեղին է՝ 75. Ave. Berthelot, Lyon (Rhône) France:

Ազնիւ հայ ընթերցողներ, համեցէք հատ մը ապահովել մեր տարեցոյցէն, քաջալերելու համար Միութեանս ազգանուէր ջանքերը:

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.784

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	4 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

5 Janvier 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2079 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԴԷՊԻ ԱՒԵԼԻ ՀԵՌՈՒՆ

Լրացնելու համար այս ընդհանուր տեսութիւնը՝ հայկական գաղութներու կացութեան մասին, ակնարկ մըն ալ դէպի Ամերիկա եւ Պարսկաստան.

Բայց նախ երկու խօսք՝ Եգիպտոսի մասին:

Շատոնց կորսնցուցած՝ իր փարաւոնեան հանութիւնը, այս երկիրն ալ ծանրապէս կը տուժէ, իբրեւ հետեւանք ճգնաժամի եւ մանաւանդ բամպակի տագնապին:

Աճագին հարստութիւններ կործանեցան: Գիւղացին, «ֆէլլահ»ը, պարտքերու մէջ խեղդուած, նոր պայմանաժամ եւ մեծագումար աջակցութիւն կը սպասէ, իր մուխը պահելու համար:

Տարուան ընթացքին, փակուեցան ծխախոտի հայկական վերջին գործարաններն ալ, ցրուելով Զաքազիկի գաղութը: Երկու առաջնորդարանները, Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, յաղթահարելի միջոցներէ զրկուած են, հոգալու համար անհրաժեշտ պահանջները: Երկուքն ալ ունին կալուածներ, բայց եկամուտները մեծապէս պակսած են, թէ՛ սերտօրէն տագնապին եւ թէ՛ սպիտակ եւ անփոյթ մատակարարութեան հետեւանքով: Գահիրէն սպառնացող փոխատուութեան գիծ մը, անհրաժեշտ՝ 40,000 ոսկիլինի պարտքի մը դիմաց:

Այս կացութեան մէջ, անշուշտ ամէնէն առաջ դպրոցներն են որ կը տուժեն (ազգային թէ անհատական):

Զանր հարուած մը եղաւ նաեւ «Համազգային»ը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Գահիրէ, եւ որ ծրագրի լոյսով կը պահէ Պէյրութի ճեմարանը:

Տոգնաց, նաեւ, Պարսկաստանի մէջ, որ ունի ազգային մշակոյթի լայն եւ ատկէ գանձ մը, մանաւանդ Ատրպատականի շրջանին մէջ: Աւելորդ է քննել պատճառները, — համաշխարհային ճգնաժամ, դրամի անկում, առեւտուրի սահմանափակում եւ տեղական չքաւորութիւն:

Թաւրիզը ունի նաեւ ուրիշ հոգ մը: Ըլլալով սահմանակից Հայաստանի, Արաքսը անցնողը իր շունչը կ'առնէ առաջնորդարան.

Թէեւ, ոստիկանութիւնը այժմ թոյլ չի տար հանգիստը Թաւրիզ, եւ կը քշէ դէպի հարաւ, յաճախ մինչեւ Իրաքի սահմանագլուխ:

Բայց, առաջնորդարանը չի կրնար երես դարձնել, թշուառին երեսը տեսած չըլլալու համար:

Ստիպուած է գոնէ պատառ մը հաց, ձեռք մը հագուստ եւ ճամբու ծախք ճարել: Ո՞ր աղբիւրէն:

1932ի ընթացքին քանի մը հարիւր փախստականներ եկան ու անցան, բայց ոչ իսկ հարիւր ֆրանքի չէք մը գնաց Երուսաղէմէն.

«Ո՞րտ հաց: Մե՞նք բանք որ փախչինք»...

Այնքան կծկուած է մեր Լոյս-Քաղաքը Աչքերը կը խօսին լոյսէն. ի՞նչպէս տեսնեն խաւարն ու թշուառութիւնը...

Հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն եւ սեղմումներուն, կազդուրիչ է պատկերը պարսկահայ գաղութի կրթական գործունէութեան:

Առաջին անգամ կը գրաւէ, նորէն, Ատրպատականը Բայց, Թեհրանի մէջ ալ, աչքի կը զարնէ աշխուժացում մը:

Տարուան ընթացքին, դպրոցը գրկուեցաւ եկամուտի կարեւոր աղբիւր մը, քաղաքապետութիւնը փլցուցած ըլլալով խանութները: Անհրաժեշտ է նոր շէնք, 30 սենեակով, մօտ հազար աշակերտի համար: Ձեռնարկած են հանգանակութեան.

Դժբախտաբար նոյն վիճակին մէջ կը մնան Սպահանի շրջանին 60 գիւղերը (Չահարմահալ): Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու:

×

Բոլորովին տարբեր են պայմանները՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ուր նմանապէս տագնապը չուարման մատնած է անհամար բազմութիւններ:

Մ. Նահանգներուն մէջ, 40 — 50 տարի անցած է արդէն՝ առաջին գաղթականութեան գլխուն: Անջրպետը շատ խոր է՝ հօր եւ զաւկին, այս երկուքին եւ թոռնիկին միջեւ:

Վերջին տարիներու ընթացքին, կորսուած ըլլալով մօտաւոր ներգաղթի ո՛ր եւ է յոյս, սկսան զարմանազան միջոցներ մտածել, նոր սերունդին եթէ ոչ լեզուն, գոնէ հոգին փրկելու համար:

Այսպէս, հին ու նոր դպրոցներուն վրայ աւելցան, 1932ին, անգլերէն հրատարակութիւններ՝ ի պէտս օտարացած երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան:

«Հայրենիք» օրաթերթը նախ քննութիւն մը բացաւ, իսկ ահա վեց ամիսէ ի վեր ամէն օր առաջին էջի երկու սիւնակները կը յատկացնէ անգլերէն յօդուածներու, ինքնագիր կամ թարգմանութիւն:

Կը հրատարակուի նաեւ ուրիշ պարբերաթերթ մը, «Արմինիըն Միրըր» (Հայկական Հայելի), Պոսթընի մէջ: Եւ ուրիշ մը, «Արմինիըն Րիփորթըր» (Հայկական Տեղեկատու), Լոս Անճելըսի մէջ (Քալիֆորնիա):

Այս վերջինը իր չորս մեծադիր էջերուն երկուքը յատկացուցած է հայերէնի, երկուքը՝ անգլերէնի: Բարեգործականի Շրջանային վարչութիւնը եւս անգլերէն տետրակ մը կը հրատարակէ:

Մէկ է բոլորին ալ նպատակը, — նոր սերունդին սիրցնել հայկական պատմութիւնն ու կեանքը՝ իրենց սորված լեզուով:

Մնացեալը կը լրացնեն քաղաքական կուսակցութիւնները, մամուլը, Հայր. Միութիւնները եւ հանրային բազմաթիւ եւ բազմազան հաստատութիւններ:

Հարաւ. Ամերիկան ըլլալով աւելի նոր գաղութ, բազմ... 1922էն յետոյ, տակաւին այդ օրուան չէ հասած: 12 — ... հայրենակիցներ բոյն դրած են Արժանթինի, Պրազիլ... կուէյի մէջ եւ կը պահեն դպրոցներ. (Մեծ մասով ... մէջ, որ ունի մեծագոյն գանգուածը):

Այստեղ ալ, Սպանիոյ եւ Փորթուկալի տիրապետ... մնացած աղճատ լեզու մըն է որ կը սպառնայ հայ մանուկներ.

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ...

— —

— Յարի էրաւիյա ծ ... Չէ՞ երաւիրած

— Տասը հազարի գահարեղէն մը նուիրա՞ծ է. Չէ՞ նուիրած:

Այս է օրուան խօսակցութեան նիւթը՝ սրճարաններու մէջ:

Հասկցաք անշուշտ: Խօսքը Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի մասին է, որուն անունը շրջան բրաւ Պոլսոյ բոլոր թերթերուն մէջ, զնդեցիութեան թագուհիին կամ նոր հայրը քար մը գիտած ըլլալու...

Գ. Կիւլպէնկեան սովորութիւն չունի ո՛ր եւ է բացատրութիւն տալու: Ան կը սիրէ լռութիւնը:

Կը սպասէ որ ատոնց կանուխ աղբերոցը պարտք սեպէ հերքել ինչ որ անճշդատ է կամ մէկ համար:

Տասը հազարի պատմութիւնը հերքեց «Ապագայ»ն, հակելով «սրճարանական» ազբիւրէ մը:

Ճաշի խնդիրը, ամիսներ յետոյ, վերցուեցաւ Մասիս որ Վալէֆի: Թիւրիմացութի՞ւն:

Քանի մը տարի առաջ, Պոլսոյ առեւտրական թերթը, «Իքթիսատ Մէճմուասի». գրեց թէ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան քանի միլիոնի փոխառութիւն մը պիտի ապահովէ Թուրքիոյ, ինք վճարելով հինգ միլիոնը:

Այն առեն ալ, հարց-պատասխան: Եւ ... իրարանցում:

Լուռ. կարելի չեղաւ ճշդել, — ո՛ր եւ է խօսք եղե՞ր է այդ մասին.

Գ. Կիւլպէնկեան այն ատեն չուզեց որ հերքուի: Կամ ուզեց որ հերքուի ուրիշին բերնով:

Եւ այսպէս, միշտ խորհրդաւոր, ... մը ... մը կը ... հայ միլիոնատէրին բոլոր գործերուն շուրջը.

Կը հասկնանք որ լռութիւն պահէ Անգլեւպարսիկ Քարիւղի ընկերութեան կամ Վենեզուէլլայի Նաւթահանքերու պատմութիւններու մասին:

Դիւանագիտական խնդիր է:

Բայց ի՞նչ դիւանագիտական գաղտնիք է որ բանել չի տար. շիտակ շիտակ, դրամի կամ բերանացի.

— Ոչ ես, ոչ ալ տիկին Կիւլպէնկեան մտքէ անցուցած ենք տասը հազար ոսկիի կամ ֆրանքի զահարեղէն ղրկել Պոլիս. Քէրիմանի հանըմին:

Այսքան մը... բարոյական մխիթարութիւն շա՞տ է այն հազարաւոր հայ թշուառներուն համար որ չեն խօսիր, բայց խելք ունին, սիրտ ունին եւ կը դատեն:

ՎԱՐԱԶ

ԿՐԻՓԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— —

Ամերիկայէն եւ Անգլիայէն յետոյ, Փարիզն ալ վարակուեցաւ կրիփէն. բէեւ ոչ նոյն համեմատութեամբ: Ոստիկանութեան բժշկ. բժիշկը կը խոստովանի թէ հիւանդութիւնները աւելցած են: Բայց, չի կարծեր որ համաճարակի վերածուի, ինչպէս եղաւ 1890ին եւ 1918ին: Բարեբախտաբար արձանագրուած դէպքերը թեթեւ են: Առաջին օրը, հիւանդին տաքութիւնը կը բարձրանայ 40 աստիճանի. յետոյ արագօրէն կ'իջնայ, միայն բուռն քերուրտուք մը ձգելով շնչափողին վրայ: Հետեւաբար վտանգ չկայ, բայց անհրաժեշտ է զգուշանալ:

Անոր համար ալ կան պարզ դեղեր — քինին, ասփիրին, անթիփիրին, տաք ըմպելի (կրոգ): Լաւ է հանգստանալ սենեակին մէջ, տաք պահել ոտքերը, սովորականին պէս ուտել. որովհետեւ մարմնական տկարացումը կրնայ ծանրացնել հիւանդութիւնը.

Ինչէ՞ն Փարիզ ալ հասաւ հիւանդութիւնը:

Գլխաւոր պատճառը օդերու խոնաւութիւնն է: Յետոյ՝ քաղաքին խճողումը, տօնական օրերու առթիւ: Եւ խճողումը՝ սրահներու մէջ, զանազան հանդէսներու առթիւ: Կրիփը այնպիսի հիւանդութիւն մը չէ որուն յայտարարութիւնը պարտաւորիչ ըլլայ: ...էս որ, դժուար է թուանշաններ ...րգել Փարիզի պատկերը: Բայց, ...պէս կը շարունակուին օդե...կան է որ տեւէ համաճա...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻԱ

«Թայմզ» կը գրէ թէ ալպանական կառավարութիւնը չէ ընդունած Իտալիոյ առաջարկը՝ մաքսային միութիւն մը կնքելու մասին

Ալպանիոյ տնտեսական կացութիւնը լաւ չէ: Վերջերս աւելի ծանրացած ըլլալով, ստիպուեցան Իտալիոյ աջակցութեան դիմել: Այս վերջինը 193... ի համաձայնութեամբ յանձն առած է հարիւր միլիոն ֆրանք (ոսկեղէն) փոխել, տարեկան տասը միլիոն սահմանելով եւ առանց տոկոս պահանջելու: Ալպանիա այս պարտքը պիտի հատուցանէր, երբ չափուէր իր ելմտական վիճակը: Արդ, նկատելով որ մինչեւ հիմա ո՛ր եւ է վճարում չէ եղած եւ ընդհակառակն միշտ նոր գումարներ կը պահանջուին, Իտալիա մաքսային միութեան պայմանը դրած է, իբրեւ երաշխաւորութիւն: Ալպանական կառավարութիւնը այս մասին տեղեկութիւն տուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որպէս զի նոյն կացութեան չմատնուի, եթէ Իտալիան մերժէ:

Եուկոսլաւիոյ մէջ անձկութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին: Ինչպէս եւ Ֆրանսայի մէջ.

Յունաստանի տնտեսական ճգնաժամը

Յունաստանի 1933 — 1934 տարեշրջանի եկամտացոյցը բաց կը ցուցնէ 1200 միլիոն տրախմի եւ նոյն իսկ աւելի, եթէ նուազ պիտի ըլլայ 1932ի բացէն, որ բացառիկ էր:

Այս բացը գոցելու համար, կառավարութիւնը դիմած է բացառիկ խնայութեանց: Պետական ծախսերը պիտի կրճատուին նոյն իսկ նուազագոյն ... աւելի: Միայն պատերազմական նախարարութեան կ...ուտ կրճատուի 240 միլիոն տրախմի, զինուորութիւնը 14 ամիսէն 12ի վերջուած ըլլալով: 73 միլիոն պիտի խնայուի բանակին պարենաւորումէն եւ 71 միլիոն՝ ռազմակենամթերքէն: Արտաքին գործերու նախարարութեան նախահաշիւը վերջուած է 33 միլիոն, կրճատելով բոլորակները եւ ջնջելով Վիեննայի, Պեկինի, Փրակայի եւ Լահէի դեսպանութիւնները, ինչպէս եւ բազմաթիւ հիւպատոսութիւններ: Երկրագործական նախարարութեան համար նախատեսուած է 23 միլիոնի զեղչ մը, ջնջելով շատ մը վարչական եւ զաւառական պաշտօններ: Մինչեւ հիմա կատարուած կրճատումներուն գումարը կը հասնի 400 միլիոնի: Մնացեալ բացը գոցելու համար, կառավարութիւնը որոշած է. — 1. Կալուածական տուրք հաստատել նաեւ այն կալուածներուն համար որ զերծ հռչակուած են — 2. Հաստատել զործառնութեանց տուրք մը — 3. Աւելցնել ծխախոտի եւ պէնզինի տուրքերը. — 4. Աւելցնել մաքսատուրքը.

Առաջին հնգամեակին արդիւնքը

Առաջին հնգամեակը վերջացած ըլլալով, խորհրդային թերթերը յաղթական թուանշաններ կը հրատարակեն, հաստատելու համար կատարուած յառաջդիմութիւնը: «Պրաւդա» հրատարակեց քարտէս մը, որուն համաձայն աւելի քան 1500 ճարտարարուեստական ձեռնարկներ հաստատուած են, եւ 2820 խորհրդային տնտեսութիւններ եւ 249 մեքենական արօրի կայաններ կազմակերպուած: Հաստատուած նոր հնոցները օրական կ'արտադրեն 7000 թոն ձուլածոյ, այսինքն աշխարհի ամենօրեայ արտադրութեան մէկ երրորդը: Մակնիտոգորսքի մետաղագործարանը արդէն երկրին յանձնած է 343.000 թոն ձուլածոյ, Կուզնէցկի գործարանը՝ 243.000 թոն ձուլածոյ, 31.000 թոն պողպատ եւ 12 հազար թոն կոաքս: Ինքնաշարժի, մեքենաշարժ արօրի եւ գիւղատնտեսական մեքենաներու գործարանները հասցուցած են 2.550 ինքնաշարժ, 105.850 արօր եւ 13.500 մեքենայ: Ելեկտրական նոր կայանները արտադրած են իրր 8.000.000 քիլովաթ-ժամ: Ցեղափոխութենէն յետոյ առաջին անգամ հարիւրներու արտադրութիւնը կը կազմէ խորհրդային քարիւղի արտադրութեան կարեւոր մէկ մասը.

*** Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ տնտեսական կոչեր ուղղել գիւղացիներուն, որպէս զի կրկնապատկեն իրենց ջանքերը, ցորենի լաւ հունձք մը քաղելու համար: Արդ, աշխատանքը ամէնէն աւելի դանդաղ կ'ընթանայ ճիշդ այն շրջաններուն մէջ որոնցմէ կախում ունի հունձքին յաջողութիւնը (Ուկրանիա, Հիւսիսային Կովկաս, Ստորին Վոլկա): Թերթերը այս վիճակը կը վերագրեն հակայեղափոխական տարրերու խափանարար ընթացքին եւ խորհրդային կազմակերպութեանց կրաւորական դիրքին: Եւ կը չեշտեն թէ անհրաժեշտ է մեծ պայքար մը բանալ ցորենի ճակատին վրայ*

Դնեպրոպետրովսկի շրջանային դատարանը մահուան դատապարտեց երեք նախկին պաշտօնեաներ, Կոլովին, Գոլամարչուկ եւ Որբելեան, իբրեւ «խանգարիչներ ցորենի մատակարարման»: Ուրիշ երեք պաշտօնեաներ դատապարտուեցան 10 տարի, իսկ հինգ հոգի ալ ութ տարի բանտարկութեան

«Պարտքերը պէտք է վճարուին»

Գերմանական թերթի մը՝ «Լօքալ Անցայկըր»ի մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը, Մ. Նահանգներու նոր նախագահը կը յայտարարէ թէ պատերազմական պարտքերը պէտք է վճարուին: «Մարդկային ողջմտութիւնը կը պահանջէ վճարման դիւրութիւններ ընծայել պարտատիրոջ: Բայց, միւս կողմէ, պարտքերու ջնջումը ոչ կարելի է, ոչ ալ համապատասխան՝ պատուոյ եւ իրաւունքի զգացումին: Ցանձն առնուած պարտաւորութեանց ճանաչումով է որ կարելի պիտի ըլլայ ամրացնել դրամի միջազգային հրապարակը: Ամերիկեան յառաջիկայ կառավարութիւնը այս խնդիրը պիտի քննէ անաչառօրէն եւ առանց կանխակալ կարծիքներու, չարժելով պարկեշտութեան եւ արդարութեան սկզբունքին համաձայն: Բայց, չպիտի մոռնայ թէ մարդկութիւնը կը բաղկանայ զանազան ժողովուրդներէ եւ ազգերէ եւ հետեւաբար ամէն ազգային կառավարութեան պարտաւոր է նախ իր ժողովուրդի մասին մտածել: Այն դրամը զոր մեզի կը պարտի արտասահմանը, արդիւնքն է ազգային աշխատանքին, առանձին — առանձին անհատներու բազմութեան մը աշխատանքին»:

Իրլանտայի Խորհրդարանը լուծուած

Վերջերս բուռն դժգոհութիւններ արտայայտուած ըլլալով կառավարութեան դէմ, Տէ Վալէրա, Իրլանտայի Թուին ազգայնական վարչապետը, լուծեց խորհրդարանը: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին յունուար 24ին: Այս առթիւ, պիտի արծարծուի Անգլիոյ հետ համաձայնելու կամ ամէն կապ վերջնապէս խզելու սկզբունքը, որու մասին երկրին բաժնուած է հանրային կարծիքը: Տէ Վալէրա, որ կուսակից է խզման, կը յուսայ ջախջախիչ մեծա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ՋԱՐԴՈՒԱԾ

— —

ԿԻՆ ՄԸ՝ ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ ՍՊԱՆՆԵՑ ԱՄՈՒՍԻՆԸ, ՄԱՅՐԸ, ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՆՔԶԻՆՔԸ

— —

Երեքշաբթի օր անսելի ջարդ մը տեղի ունեցաւ Վերսայլի մէջ ... կին մը, Սիւզան ... 35 տարեկան, որ ամուսնացած է հանդերձ տարի մը հետ, յանկարծ մտաւոր խանգարումէ բռնուած, վարդակով մը գետին փռեց ամուսինը: Խեղճը գրաւած էր քիմիաբուժի գործիքը շտկելու: Յետոյ դարձաւ խոհանոց եւ դարձեալ գնդակով մը սպաննեց մայրը, 65 տարեկան պառաւ մը: Խոհանոցէն անցնելով սենեակը, խեղդեց 18 ամսու երախան, իսկ միւս զաւակը, 10 տարեկան, բռնաւորեց գնդակով: Յետոյ նամակ մը գրեց ոստիկանին, սեղանին վրայ ձգեց եւ գնդակ մըն ալ իր բերնին պարպելով, անձնասպան եղաւ: Նամակին մէջ կը գրէր թէ սպաննած է ամուսինը, մայրը, երկու զաւակները եւ ինքզինքը:

Առտուն, երբ կարճատեսոն ու հագուածները եկան, բնակարանը դուռը գոց գտան: Ոստիկանները, ... գարմացած էին: Հարկ եղաւ մեծ ոստիկանութեան, որ դուռը մը կանչելով բացաւ դուռը ... տեսարան մը կը պարզուէր բոլոր սենեակներուն մէջ: Խոհանոցին մէջ, Տիկին Սիւզան կը հանգչէր արեան ճապաղիքներու մէջ: Գնդակ մը ծակած էր բերնը: Վրան գտնուեցաւ առկայծ նամակ մը ... ան մնացած էր: Իր քովը փռուած էր մայրը, ... Ճաշասրահին մէջ, սեղանին վրայ գտնուեցաւ նամակը: Առաջին յարկի մէկ սենեակին մէջ, օրօրոցին վրայ խեղդուած գտան 18 ամսու երախան: Ցորակից սենեակին մէջ, փռուած էր զինակը միւս երախային. Նագուած եւ անկողինին վրայ ինկած Դեղակը ծակած է ... ... մտաւորին մէջ արիւնաթաթախ փռուած էր բնակարանին հայրը, դարձեալ քունին զարնուած:

ՄԵԾ-ԴՈՒՔՍԸ ԿԸ ՑՈՒԼԱՅ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

— —

Կիրիլ մեծ-դուքսը որ զարակամ բնտանիքին ժառանգորդը կը համարուի, կոչ մը ուղղեց... կայսերապաշտներուն, նոր տարուան առթիւ: Տեղական թերթերէն կը քաղենք կոչին գլխաւոր հատուածները.

— «Տարի մըն ալ անցաւ եւ այսուհետեւ յայտնի է թէ խորհրդային վարիչները ո՛ր աստիճան ծանրացուցին ժողովուրդին տաժանելի կացութիւնը: Ժողովուրդը փրկութեան ո՛ր եւ է նշոյլ չպիտի տեսնէ, քանի իշխանութեան ղեկը կը գտնուի հակազգային եւ ապիկար կառավարութեան մը ձեռքը: Ազգային գիտակցութիւնը կ'ամրապնդուի Ռուսիոյ մէջ: Մօտալուտ փրկութեան նշան մըն է այդ: Բանակը եւ նաւատորմը, որոնք տակաւին կայմիր անունը կը կրեն, խոլ...ալ. տոգորուած են ազգային զգացումով: Անոնք միակ ուժն են որ կրնայ արշաւանքէ, կազմալուծումէ եւ բոլշեւիկեան հալածանքներէ փրկել Ռուսաստանը: Ռուս զինուորնե՛ր, ձեզի՝ կը դիմեմ: Ձեր ուժը երաշխիք մըն է ռուս պետութեան անձեռնմխելիութեան եւ ապահովութեան: Դո՛ւք, ներկայացուցիչները ազգային զինեալ ուժի, անբաժանելի՝ ազգէն, ժառանգորդներն էք մեր ցամաքային եւ ծովային բանակներու դարաւոր փառքին: Երբ, աղօթմութեամբն Աստուծոյ, եւ համախորհուրդ՝ ժողովուրդին հետ, վերջ դնէք բոլշեւիկեան բռնակալութեան, պիտի նշէք ռուս պետութեան վերածնութեան ժամը եւ այն ատեն ձեզի կ'իյնայ պաշտպանել կայսրութեան ամբողջութիւնը եւ անոր բաղկացուցիչ ազգերուն ազատ զարգացումը: Ցիշեցէ՛ք անցեալին դասերը»:

ՍԷՍԻԼ ՍՈՐԷԼ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ — Տեղի տալով Քոմէտի Ֆրանսէզի վարչութեան պնդումներուն, Տիկին Սէսիլ Սորէլ յանձն առաւ մինչեւ 1933 դեկտեմբեր 31 մնալ նոյն թատրոնին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծխախոտը Թուրք տնտեսութեան գլխաւոր ազդակներէն մին է։ Թուրքիա մեծ քանակութեամբ ծխախոտ կ'արտադրէ ու, անոր մեծ մասը արտածելով, թէ գիւղացիին տնտեսութիւնը կը բարելաւէ եւ թէ իր առեւտրական հաշուեկշիռը կը հաւասարակշռէ։

Վերջերս, ծխախոտի մշակումն ու արտածումը կանոնաւորելու համար, օրինագիծ մը հրատարակեց Էնկիւրի։ Հարիւր ինը յօդուածէ բաղկացած այդ օրինագիծը պատրաստուեցաւ մաքսային, մենաշնորհներու, երկրագործական անձնակներու եւ ծխախոտի գործով շահագրգռուած հաստատութեանց, ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ երկրագործական գործավարութեանց ներկայացուցիչներու համաժողովին մէջ։

Մինչեւ երկու տարի առաջ, ծխախոտի մենաշնորհը՝ հին ռէժիմէն մնացած «Ծխախոտի մենաշնորհի Առժամեայ Օրէնքին» ենթակայ էր։ Ծխախոտի նման կարեւոր արտադրութիւն մը առժամեայ օրէնքի մը ենթարկելը լաւ չէր անշուշտ։ Երկու տարի առաջ, անոր տեղ գրուեցաւ Թիւ 1701 կոչուած օրէնք մը, նոր օրինագիծը պիտի անցնի №. 1701ին տեղը։

Նոր օրինագիծին գլխաւոր յատկանիշը այն է, որ ծխախոտի մշակումը բարելաւելու եւ արտածումը շատցնելու համար շատ մը միջոցներ կը նախատեսէ։ Հին օրէնքները զուրկ էին այս առաւելութենէն։ Անոնց համար միակ մտահոգիչ պարագան եկամուտ–տուրքն էր։ Նոր օրինագիծի պատրաստութեան ատեն, խնդրին ուզած են մօտենալ զուտ տնտեսական ակնոցով։

Բերքի բարելաւման համար, օրինագիծը զանազան միջոցներ կը նախատեսէ։ Օրինակ, հողագործներին ձրիօրէն հունտ պիտի բաշխուի։ Ծխախոտի շրջաններուն մէջ պիտի հիմնուին «գիտական հաստատութիւններ», որոնք հիւանդութիւններու դէմ պիտի պայքարին եւ հողագործին թելադրութիւններ պիտի ընեն։ Իսկ անոնք որ լաւ բերք կը հասցնեն, պարգեւ պիտի ստանան։

Օրինագիծին ամէնէն կարեւոր մասն է ծխախոտի մշակման վայրերու նուազումի պարագան։ Մինչեւ վերջին տարիները, ծխախոտը լաւ գինով կը վաճառուէր ու Թուրքիոյ բոլոր վայրերուն մէջ զարկ տրուեցաւ անոր մշակման։ Անցնող 2—3 տարուան ընթացքին, սակայն, արտածումը նուազեցաւ, ծխախոտը գին չըրաւ ու գիւղացին կամ արտադրողը մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ։ Համաձայն օրինագիծին, 42 կուսակալութիւններու մէջ (ինչպէս ծանօթ է Հանրապետութիւնը միւթէսարրֆութիւնները եւս կուսակալութեան վերածած է) ծխախոտ ցանելը բոլորովին արգիլուած է։ Իսկ միւս կուսակալութիւններու ամէն մէկ մասին մէջ ծխախոտի մշակումը արտօնուած չէ։ Այսպէս, ծխախոտի մշակումը ամբողջովին արգիլուած է Էնկիւրիի, Աֆիոն Գարահիսարի, Աքսարայի, Անթալիոյ, Արտուի, Երզնկայի, Էրզրումի, Էսկիշէհիրի, Սէլիֆքէի, Պայազիտի, Պուրտուրի, Չորումի, Սպարթայի, Րիզէի, Զոնկուլտաքի, Սղերդի, Սվազի, Կարսի, Շ. Գարահիսարի, Դիարպէքիրի, Դոնիզլիի, Դերսիմի, Կեսարիոյ, Կիւմիւշհանէի, Քէօթահիոյ, Կիրասոնի, Մերսինի, Նիկտէի, Վանի, Եոզկատի, Զանկըրիի, Մարաշի, Աղանայի, Գիլէճիկի, Ուրֆայի, Գալիի, Ճէպէլի Պէրէքէթի, Չանաքգալէի, Տէնիզլիի եւ Մարտինի կուսակալութիւններուն մէջ։ Յանձնախումբը, որ այս արգելքը դրած է, կ'ըսէ թէ իր նպատակն է եղած [illegible] ծխախոտին արտասահմանեան շուկաներուն վրայ աւելի մեծ վաճառք մը ապահովել։

Արգիլուած վայրերը անոնք են որոնք մինչեւ այժմ կամ հող չեն տարած եւ կամ, իրենց կլիմայական անյարմարութեամբ, լաւ ծխախոտ չեն արտադրած։ Կան վայրեր ալ որոնք կեդրոնէն շատ հեռու են եւ գնորդէ կը զրկուին։ Իսկ սահմանամերձ կամ այլ կուսակալութիւններ կան, ուր մաքսանենգութիւնը եւ փախստական ծխախոտի վաճառումը մեծ համեմատութիւններ էր առած։

Կը յիշուի, ասկէ զատ, որ ծխախոտ արտադրող Պալքանեան երեք պետութիւններ — Թուրքիա, Յունաստան եւ Պուլկարիա — փորձեցին ներքին համաձայնութիւն մը կնքել եւ ծխախոտի մշակումը համեմատաբար սահմանափակել։ Բայց, կարելի չեղաւ երեք ծայրերը իրար բերել։ Թուրքերուն գլխաւոր առարկութիւններէն մին այն էր որ Պալքանեան ծխախոտ բոլոր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ինչպէս եւ Եգիպտոսի մէջ կը հակնեան թրքական ծխախոտը, անոր անունն ու համբաւը։ Ու, կանգնած իր այդ տեսակէտին վրայ, ուզեց աւելի նպաստաւոր պայմաններ ապահովել իրեն։

Թուրքիա իր այս սահմանափակումի որոշման եկաւ վերջին տարիներու ստեղծուած աննպաստ վիճակին պատճառաւ։ Թուրքիոյ ներքին սպառումն է տարեկան շուրջ տասը միլիոն քիլօ։

Մինչ ան կ'արտադրէ 40–55 միլիոն քիլօ։ Օրինակ, անցեալ տարի 54 միլիոն քիլօ ծխախոտ արտադրեց։ Իր ներքին սպառումէն աւելցած 44 միլիոն քիլօն չկրցաւ ամբողջովին արտածել, ապրանքը մնաց գիւղացիին կամ մշակողին ձեռքը ու մեծ կորուստներ պատճառեց։ Ուրեմն, Թուրքիան կը ձգտի արտածման համար փնտռուելիք որակով ու արտածման բաւարար քանակով ծխախոտ հասցնելու։

Նոր օրինագիծը, սակայն, իր մէջ ունի հին կէտ մը։ Անիկա «կանանչ ենթադրութիւնն» է։ Երբ ծխախոտը դեռ կանանչ է ու դաշտին մէջ, յանձնախումբ մը կուգայ ու ենթադրութեամբ կը ճշդէ թէ քանի՛ օխա ծխախոտ պիտի տայ արտը։ Ու ըստ այնմ ալ արձանագրութիւն կ'ըլլայ։ Եթէ արտին տէրը ենթադրուածէն պակաս ցոյց տայ բերքը, պատասխանատու է։ Եւրոպայի մէջ կան բոլորովին այլ կերպեր, որոնք գիտական բնոյթ ունին։ Թուրքիոյ նոր օրինագիծը, սակայն, կրկին անտեսած է այն ճշմարտութիւնը թէ ծխախոտը արտին մէջ կարելի չէ ճշդել։ Ամէնէն փորձառու ենթադրողն իսկ անպայման կը սխալի։ Օրինագիծը, իբրեւ նորութիւն, կ'ըսէ միայն որ ենթադրուածին 10 առ հարիւրը պիտի չփնտռուի։

Թուրքիա ինչ միջոցներու ալ դիմէ, սակայն, իր ծխախոտին ամբողջական արտածումը դժուար պիտի ըլլայ։ Անշուշտ իր ծխախոտը միշտ պիտի փնտռուի. բայց, տագնապը այժմ փնտռել կուտայ երկրորդական, երրորդական ծխախոտը, մինչ Թուրքիոյ ունեցածը, ընդհանրապէս, լաւ ծխախոտ է։ Ասկէ զատ, ան նուազագոյն 35—40 միլիոն քիլօ կ'արտադրէ. ատոր 10 միլիոնը երկրին համար. մնացեալ 25—30ին ամբողջական սպառումը անկարելի է, 1932ին արտածած է, առաջին ութ ամիսներուն, 12 միլիոն 582,385 քիլօ (12,291,875 ոսկի արժէքով), իսկ անցեալ տարի, նոյնքան ատենուան մէջ, 10,740,637 քիլօ էր՝ 14,451,546 ոսկի արժէքով։ Մնացա՞ծը . .

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն, ամենայն սիրով աղջիկս քեզ կնութեան կուտամ։ Բայց դրամօժիտ չունի, միայն թէ իմ մահուընէս յետոյ միակ ժառանգորդն է։

— Եթէ գիտնամ որ այդ բանը շատ պիտի պատահի, ես ալ ամենայն սիրով կ'ընդունիմ, ձեր խօսքին վստահելով։

**

Երկու շաբաթ առաջ կնոջս հետ խօսած ժամանակս, բերնէս բառ մը փախաւ, անկէ ի վեր հետս չի խօսիր կինս։

— Շատ կ'աղաչեմ, բարեկամս, այդ բառը ինծի ալ ըսէ որ ես իմ շատախօս կնոջս բերանը գոցեմ եւ ձեզ բախտակից ըլլամ։

**

— Ա՛հ, տօքթոր, ինչ դժուար կացութեան մէջ թողուցիք զիս, կնոջս ըսեր էք թէ պէտք է գարունը համար Վիշի երթայ։

— Պարոն, իմ մասնագիտութիւնս հիւանդութիւնը որոշել է, զալով ձեր սփոտճէին, ատոր մասնագէտին դիմեցէք։

**

— Տղաս, շունին այդչափ շաքար չեն տար, շաքարը թանկ է։

— Մայրիկ, հոգ մի ըներ, ես ալ գիտեմ, շաքարը միայն շունին լզել կուտամ եւ յետոյ ամանին մէջ կը դնեմ նորէն։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Մեր անցեալ յօդուածից ինչպէս տեսանք, խորհրդային գիւղի միակ վիհապետը գիւղի կուսբջիջի քարտուղարն է, որ յենուելով Չեկայի վարձկան մարդասպանների վրայ, գիւղը պահում է սարսափի մէջ։ Սակայն սրանով չի վերջանում խորհրդային գիւղացու մեծագոյն դժբախտութիւնը։

Մտէք որ եւ է գիւղ աշնանը եւ ինչ կը տեսնէք, — «Պլանների կատարման եւ գերակատարման համար» կարմիր զինուորները պաշարել են անհատ գիւղացու բնակարանը — տո՛ւր հա տուր

— Չկայ, ո՞րտեղից տամ, պատասխանում է թշուառ գիւղացին։

— Ձանդ դուրս գայ, պիտի տաս — ասում է, «պլանների կատարման լիազօրը եւ մտնելով գիւղացու բնակարանը, յափշտակում է գիւղացու վերջին պանիրի կտորը կամ հացի փշրանքը։ Ի զուր խեղճ մարդու զաւակները արտասուալից աղաչում են գիւղխորհրդի առաջ։

— Բա մենք ինչո՞վ ապրենք, ասում են մանուկները հեծկլտալով։

— Ինչո՞ւ չէք մտնում կոլխոզ, մտէք կոլխոզ, լաւ կ'ապրէք։

— Այեր կոլխոզում բերքը բաժանում են գործօրով (որքան աշխատիս, այնքան պիտի ստանաս) եւ ոչ շնչով, իսկ ես տասը շունչ եմ եւ մէկ աշխատող, չէ՞ որ չեմ կարող ապրել

— Գեռուժիւնը կը բաւարարի, — սեղմելով քշում է ոչխարը եւ հեռանում գիւղացու տնից՝ սուգի մէջ թողնելով ամբողջ ընտանիքը։

Զարմանալի չէ որ դժոխային այս պայմաններում գիւղացին լքելով իր ընտանիքը մեկնում է քաղաք, հակառակ բոլոր պետական արգելքների։ Եւ ի՞նչ էք կարծում. նա կարո՞ղ է գէթ չոր հաց գտնել քաղաքում. ոչ երբեք։ Եւ նա հարկադրուած է լինում ուրիշ ուղիներ որոնել, ապրելու համար։ Նրա աչքը սկսում է մայից ընկնում է հարաւ։ Բուսաստան արհամարհելով լրտեսներին, Չեկայի սարսափը, Արաքսի ափերին թափառող շներին, սահմանապահ զինուորներին եւ հազար ու մի փորձանքները, նետում է իրեն Արաքսը, խեղդուելու կամ սովի ճիրաններից ազատուելու։

Հապա Սովխո՞զը։ Տողերիս գրողը ունեցել է մեծագոյն դժբախտութիւնը աշխատելու Արագածայանի ոչխարաբուծական սովխոզում։ Այս սովխոզի դիրեկտորը, ոմն Սամուէլն էր։ Սովխոզը իրենից ներկայացնում է հսկայական մի կալուածք, որովհետեւ շրջակայ գիւղերի հողը ամբողջովին յափշտակել է։ Սովխոզը ունէր 30,000 ոչխար, 3 տրակտոր, 200 բանուոր եւ ծառայող։ Ոչխարները ամբողջովին «կուլակներից» բռնի խլած են։

«Աօգնութեան» եւ «հարուածայնութեան» պատճառով բանուորները ստիպւածաբար գնում են աշխատելու եւ արեւամուտին գալիս են գիշերելու։

— Ընկեր Սամուէլ, ասված ենք դիմում ես իրեն, երեկոյեան, երբ նա նստած էր իր գրասենեակում։

— Ի՞նչ անեմ, դեռ երէկ եկար եւ այսօր փող ես պահանջում, ապա ի՞նչ պէս են ապրում Երեւանում բանուորները, որոնք չորս ամիս է աշխատավարձ չեն ստացել, պատասխանում է ընկ. Սամուէլը։

Ոչ մի պահանջ, ոչ մի խօսք ժամեւայ մասին։ Շատ կ'աշխատէք, շատ կը ստանաք, քիչ կ'աշխատէք, քիչ կը ստանաք։

— Ընկ. Սամուէլ, ես 500 խուրձ դամիչ (եղէգ) եմ քաղել, ինձ պէտք է 100 րուբլի վճարէք, ասում եմ։

— 300 խուրձը բրակ է (անպէտ), ես տեսայ քո խուրձերը, բաց ի դրանից խուրձը 15 կոպէկ արժէ եւ ոչ 20 կոպէկ։

— Ընկեր Սամուէլ, դուք 20 կոպէկ ասիք։

— Այո, բայց ընկեր Յանքեանը հրահանգ է ուղարկել այդ մասին։

— Այս հաշւով, ընկեր Սամուէլ, ես օրական 3 րուբլի էլ չեմ աշխատում, չնայած որ օրական 10 ժամից աւել եմ աշխատում, պատասխանում եմ։

— Ընկերներ, Խորհրդային Միութեան մէջ այժմ ժամ չկայ, ամէն տեղ գործարքային սիստեմ է, պատասխանում է ընկեր Սամուէլը։

Ճիշդ որ «գործարքային սիստեմ է», ի հարկէ սա թիւռ չի հակառում քաղաքատնտեսութեան «պրոֆէսորներ» Գեւորկ Ալեխանին եւ Ադօ Ադոյեանին, Հ. Յ. Ե. Հ. «Գիտական Համալսարանի» (այժմ մանկավարժական լսարանի) ամբիոններից քաղաքատնտեսութեան դասերին հաւկուրելու Ծորտին եւ բուրժուազիային, որ գործարքային սիստեմ են մտցնում իրենց գործարաններում։ Գործարքային սիստեմը ոչ միայն շահագործում է բանուոր դասակարգին, այլ եւ հնարաւորութիւն չի տալիս նրան կազմակերպելու իր պայքարը բուրժուազիայի դէմ։ Այսպէս էր քարոզում մեր քաղաքատնտեսութեան պրոֆէսորը Գեւորկ Ալեանը

— Իսկ պարոնայք Ալեխանները ինչո՞ւ են հետեւում բանուորի շահերին [illegible] Ծորտին։

Այս հարցին նրանք 1932 թիւ յունուարին պիտի պատասխանէին, բայց մինչեւ այժմ պապանձուել են։

Նեւթից չեղուեցինք, գանունք Արագածայան։ Այստեղ ժամանակաւորապէս եւ Խորհր. Միութեան մէջ ընդհանրապէս, բանուորների կացութիւնը, գիւղացու չափ տաժանելի չէ. որովհետեւ բանուորները ամէն ինչից զուրկ են։ Մտէք Արագածայան, բայց հարեւանցի եւ մատերի արանքով մի նայէք, այլ ուշադիր հետեւեցէք ամէն ինչին։

Ահա բանուորի բնակարանը։ Մի կեղտոտ, մութ սենեակ, որի յատակին ձգուած է մի սեւ քէչա (թաղիք) եւ որ բանուորի թէ վերմակն է եւ թէ դոշակը. այդ ի հարկէ չի խանգարում որ Չեկայի ծառայողները մետաքս հագնեն եւ չրքագին փողոցները։ Եւ նորից մտէք բանուորի ողորմելի բնակարանը, այնտեղ է նրա ստացած սեւ խմոր հացը, որ կուշտ ուտելու իրաւունքից զրկուած է։ Ի հարկէ սա չի խանգարում որ նարկոմը, կոմունիստը եւ չեկիստը վայելեն, որքան կամենան, սպիտակ հացը։

Բանուորը եւ իր ընտանիքը շաքար կամ կտոր ստանալու համար պէտք է սպասեն ամիսներ ու տարիներ, այո, տարիներ։ (Թող փորձեն ժխտել եւ կամ չափազանցութիւն համարեն այս մերկ իրականութիւնը, այն ժամանակ ես հազարաւոր փաստեր կը բերեմ պարոնայք ռամկավարներին), իսկ կոմունիստը, նարկոմը, չեկիստը եւ զինուորականը ամէն րոպէ կարող են վաճել այս ու այն կոոպերատիվը եւ իրենց «փակ բաշխիչներից» ստանալ։

Ես որ եւ է կուսակցութեան չեմ պատկանի։ Իմ համոզմունքը բղխում է իմ փորձառութիւնից։ Ես մեծ պատրաստակամութեամբ յետոյ ապրել եմ Խորհրդային Միութեան մէջ եւ ուրիշների պէս չեմ եղել ժամանակաւոր հիւր. բայց իմ խորին համոզմամբ Խորհրդային Միութեան մէջ գիւղացիական ոչինչ չկայ. չկայ եւ բանուորական կոչուած պետութիւն, այլ կայ մի բիւրոկրատիկ կազմակերպուած ուժ, որ թէեւ հռչակում է բանուոր դասակարգի անունը, բայց սարկացել է հենց այն դասակարգը որի անունը հոլովում է։ Այլապէս ո՞ր բանուորն է յօժար հինգ տարի փոխառութիւն վճարելու Մոպրին, Գազ–Աւիաքիմին, կոոպերատիվին, անաստուածութեան զանազան միութիւնների ռազմականացման եւ այլ բազմաթիւ [illegible] կոոպերատիվ կազմակերպութեանց, ամսական վճարելով իր չնչին ռոճիկի գրեթէ 50 առ հարիւրը։ Եւ բաց ի այդ իր մնացած գումարը վճարելով պետութեան, դարձեալ չի կարողանում ապրել։

Երեք ամիսը մէկ անգամ բանուորին տալիս են մէկ կտոր օճառ եւ 400 կրամ շաքար, որոնք ստանալու համար տասնեակ գրքոյկներ պիտի ունենայ եւ ժամերով էլ հերթի պիտի կանգնի։ Ցանախ կը հանդիպէք կոոպերատիվների առաջ հերթի կանգնածների մէջ վերմակով փաթթուած բանուորների։ Սակայն փառք կտար բանուորը Խ. Միութեան մէջ, եթէ սրանով վերջանար բոլորը։ Հապա ո՞ւր մնաց նրա իրաւական վիճակը՝ ընտրել եւ ընտրուելու իրաւունքը։ Միթէ նոյն [illegible] բոլշեւիկները չ՞են խաղում բանուորների գլխին, ինչ որ խաղում են գիւղացու գլխին.

Անամօթաբար ընտրելով իրենց ուզածին եւ ժողովին ի ցոյց եւ ի ծաղր բոլորին, յայտարարում են — այս ընկերը ընտրուած է տեղական կուսբջիջի կողմից գործարանի դիրեկտոր, ո՞վ է դէմ։ Վա՜յ նրան ով կը համարձակի ծպտուն հանելու։

Արագածայանի բանուորների կացութիւնը վերաբերում է բոլոր բանուորներին Խորհրդային Միութեան մէջ առանց կամ նուազ չափով։ Մի այստեղ լինելով Գարաքասաբին մի մօտիկ, բանուորներին [illegible] վիճակում չեն [illegible] սահմաններից հեռու վայրերում ապրողները։ Այդ էլ անում են նրա համար, որպէս զի բանուորները չփախչեն Պարսկաստան։

Այլ եւս զարմանալի չէ, որ բաց ի կոմունիստից, չեկիստից, կարմիր զինուորականից ամբողջ ազգաբնակչութիւնը իր մահու պէս ատէ Ստալինի ռէժիմը։

Այլ եւս զարմանալի չէ, որ հակառակ [illegible] խոստումներին, [illegible] Թաւրիզին Արաքսը, խեղդուելու [illegible] նոյնը ընկնելու գնով։ [illegible] խորհրդային երկրում թէ ինչ սանձարձակ [illegible] է կրում Հայ ժողովուրդի ձեռքում։

Հ. Մ.

Ո՞Վ ՊԷՏՔ Է ԿԱՌԱՎԱՐԷ

(ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՍՈԿՐԱՏԻ)

Աթէնքի մէջ, առաջնակարգի (archonte) ընտրութիւնները կը մօտենային։ Աթէնացի փիլիսոփային աշակերտները հարց տուին իրենց ուսուցչին թէ՝ ո՞ւր պէտք է քուէ տալ։

— Անոր, որ ատակ է կառավարելու, — պատասխանեց Սոկրատ։

Այն ատեն, աշակերտները փոխեցին իրենց հարցումը։

Ու ըսին.

— Ո՞վ ատակ է կառավարելու, որովհետեւ ով որ ատակ է՝ ան պէտք է կառավարէ։

Սոկրատ, իրեն յատուկ խօսակցական ձեւով, պատասխանեց՝

— Ձեզ գիտեք։

Աւելցուց, սակայն որ՝ եթէ հարցապատասխանի ձեւով մօտենան ու յանձն առնեն խօսակցիլ, խօսակցութեան յատուկ տրամաբանութեան ուժին շնորհիւ պիտի կարենան գտնել հարցումին ճիշդ պատասխանը։

Ու, դառնալով իր աշակերտներէն մէկուն, ունեցաւ հետեւեալ խօսակցութիւնը.

— Եթէ կօշիկներդ պատռին՝ ո՞ւր կ'երթաս զանոնք կարկտել տալու համար, ուսուցիչի՞ն, թէ՞ կօշկակարին։

— Կօշկակարին քով, Սոկրատ։

— Եթէ ուզես սորվիլ ու տղադ դաստիարակել, ո՞ւր կը դիմես, կօշկակարի՞ն, թէ՞ ուսուցիչին։

— Անշուշտ՝ ուսուցիչին։

— Ինչո՞ւ, այդպէս կը շարժիս երկու պարագաներուն մէջ ալ։

— Որովհետեւ, կօշկակարը կարող է կօշիկը կարկտել, իսկ ուսուցիչը ի վիճակի է դաստիարակելու։

— Լաւ. նաւ մը ունիս։ Մարդիկ իրենց ապրանքները եւ, նոյնիսկ, իրենց կեանքերը կը վստահին քեզի՝ զանոնք ապահով փոխադրելու համար որեւէ կղզի մը։ Քու նաւէդ ո՞վ պիտի նշանակես նաւապետ։ Քու բարեկա՞մդ։

— Ոչ, Սոկրատ։

— Թշնամի՞դ։

— Նմանապէս ոչ։

— Բարձրահասա՞կ մէկը, թէ՞ կարճահասակ մէկը։ Սեւաչուի՞ մը, թէ՞ կապուտաչուի մը։ Մարմնե՞ղ մէկը, թէ՞ նիհարակազմ անձ մը։

— Ոչ, Սոկրատ։ Ոչ մէկը պիտի փնտռեմ, ոչ ալ միւսը։

— Ի՞նչ պիտի փնտռես, ուրեմն։

— Պիտի փնտռեմ մէկ բան,—Տէ՞րն է իր արուեստին, կը ճանչնա՞յ ծովուն ժայռերը, գիտէ՞ թէ ո՞ւր ժայռեր կան եւ ո՞ւր նուազ խոր է ծովը։ Կարո՞ղ է ուղղութիւն տալ նաւուն, եւ թէ՝ ինչպէ՞ս կը շարժի փոթորկի ատեն։

— Այդ պարագային, ո՞րու պէտք է վստահիս ղեկավարութիւնը մեծ նաւուն՝ Աթէնքի հանրապետութեան, որուն վրայ բեռցուած են մեծաքանակ հարստութիւն, եւ հարիւր հազարաւոր մարդիկ իրենց կեանքը վստահած են անոր։

Աշակերտը ուսերը թօթուեց եւ լռեց. Սոկրատ շարունակեց.

— Առանձնակային մօտ վաճառականներ պիտի գա՞ն՝ իրենց գործերու մասին խորհուրդ առնելու եւ անոր պաշտպանութիւնն ու արդարադատութիւնը ուզելու

— Պիտի գան, Սոկրատ։

— Անոր քով պիտի գա՞ն հողագործներ՝ իրենց արհեստի մասին խորհուրդ առնելու, եւ անոր պաշտպանութիւնն ու արդարադատութիւնը խնդրելու համար։

— Այո, Սոկրատ։

— Զինուորականնե՞ր։

— Այո։

— Նաւազնե՞ր։ Գիտուննե՞ր։ Արուեստագէտնե՞ր։ Երկրաչափնե՞ր։ Մէկ խօսքով՝ քաղաքացիական կեանքի բոլոր ճիւղերէն մարդիկ պիտի դիմե՞ն իրեն։

— Այո, Սոկրատ, պիտի դիմեն։

— Ան պէ՞տք է որ կեանքի այդ բոլոր կողմերուն մասին գաղափար ունենայ։ Որովհետեւ, հակառակ պարագային, ինչպէ՞ս պիտի կարենայ խորհուրդ տալ, ուղղութիւն ցուցնել եւ իրաւունքը վճռել։

— Պէտք է, Սոկրատ։ Բայց, ո՞ւր կարող ենք գտնել այդպիսի բազմակողմանի հմտութեամբ հանճար մը։

— Ձեզ գիտեք,— պատասխանեց Սոկրատ։ Շարունակենք, սակայն խօսակցութիւնը։ Պիտի գտնենք։

Ու վերսկսաւ հարց տալ իր մէկ աշակերտին, որ արջառ ունէր։

— Դուն արջառ ունիս։ Երբ քու արօտներուն հօտը դաշտ կ'ուղարկես արածելու համար, որո՞ւ կը վստահիս անոնց պաշտպանութիւնը եւ լաւ արածել տալու հոգը— կենդանիներէդ մէկո՞ւն, թէ՞ մարդու մը։

— Մարդու մը, Սոկրատ։

— Երբ կովերդ կ'ուղարկես արածելու, որո՞ւ կը յանձնես զանոնք, կովերէն մէկո՞ւն, թէ՞ մարդու մը։

— Մարդու մը, Սոկրատ։

— Բայց՝ ինչո՞ւ մարդու մը։ Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է որ կովերէն եւ ոչխարներէն շատ աւելի բարձր էակ մը իր ժամանակը կորսնցնէ, երբ կովերէն մէկը նշանակելով կովերուն վրայ, եւ ոչխարներէն մէկը՝ ոչխարներուն վրայ, թէ իրենք զիրենք կը պաշտպանեն եւ թէ իրենց ընկերները։

— ...

— Գիտեմ, թէ ինչու չես պատասխաներ եւ ուս կը թօթուես։ Այդպէս պիտի չըլլայ՝ հետեւեալ պատճառաւ։ Եթէ կովերէն մէկը [illegible] միւսներուն հակառակ [illegible] մար, չարիքներ յառաջ պիտի գան։ Քու ընտրածդ պիտի [illegible], իր ընկերներուն պիտի [illegible] գերադասեալի մը նման, իսկ այս վերջինները պիտի ատեն զինքը։ Երկրորդ այդ կովին քով եղածներէն [illegible] պիտի սկսին զայն գովաբանել եւ [illegible] պիտի բռնեն։

— Ինչ արտակարգ կով ես [illegible] Աշխարհի մէջ նմանը չկայ։ Անշուշտ [illegible] համար է որ դուն մեզմէ աւելի իրաւունքներ ունիս. [illegible] գիմացիններէն, որոնք ծուռ կը նային քեզի։

Այդ ձեւով, անոնք զայն պիտի համոզեն թէ՝ ինք իրաւունք ունի ճարակելու ամէնէն լաւ խոտերը, որպէս զի իրենք՝ գովաբանողները եւս ճարակեն այդ լաւ խոտերէն, ու զայն պիտի գրգռեն միւս կովերուն դէմ՝ որպէս զի այդ կովին խելքին փչէ ու այդ ազդու մարդագետինին վրայ զիրենք փոխադրէ ուրիշ կովերով։

— Այսպէս կը մտածես, չէ՞։

— Այո, այսպէս, Սոկրատ։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը։ Ընտրեալն ու իր մերձաւորները [illegible] կանօրէն լաւ խոտ արածելէն պիտի պարարտանան եւ, գիրութենէն իրենց ժամանակին մեծ մասը [illegible] անցնեն պառկելով։ Ընդհակառակը մնացեալները,— ոմանք՝ նախանձ [illegible] ոմանք՝ լերկ սարերու եւ քարքարոտներու վրայ թափառելէն, [illegible] պիտի ուժաթափին, մինչեւ [illegible] մը, պիտի ըմբոստանան եւ, [illegible] մղուած, իրենց [illegible] սպաննեն պարարտ եւ ծանրամարմին կովերը։ Այդ պատահարէն վերջ [illegible] անգամ պիտի կրկնե՞ս նոյն [illegible] իր՝ կովերուն արածումը վստահ[illegible] կովերուն

— Ոչ, Սոկրատ, նոյնիսկ [illegible] անգամ այդպէս պիտի չշարժիմ։

— Իսկ ի՞նչ կ'ընէ մարդ–հօտապ[illegible]

— Դուն բա՛ց մեզի, Սոկրատ։ [illegible] գիտես

— Նախ, ան պիտի չյոխորտայ [illegible] ալ՝ Թոյլ պիտի տայ որ կովերը [illegible] վարանեն զինքը, որովհետեւ ինք [illegible] պատկանիր կենդանիներու [illegible] թեան։ Նոյնիսկ, ան իրեն [illegible] տարբերացուցիչ պիտի նկատէ [illegible] ցած էակներ արածելը, բայց պիտի [illegible] նէ այդ բանը՝ կամ ապրելու [illegible] ցէն եւ կամ պարտականութենէն [illegible] ուած։ Այսպէս թէ այնպէս, ան պի[illegible] ջանայ որ իրեն վստահուած կենդա[illegible] ները հաւասարապէս ճարակեն [illegible] խոտերը ու բոլորը հաւասարա[illegible] սնանին, որպէս զի իր տէրը գոհ [illegible] եւ կամ՝ իր պարտականութիւնը [illegible] կատարած ըլլայ։ Ան՝ արդարա[illegible] պիտի ըլլայ բոլորին հանդէպ, [illegible] որ կովային շահեր չունի ինք։

— Կը հասկնանք, Սոկրատ, թէ [illegible] ըսել կ'ուզես,— գոչեցին աշակերտները միաբերան— բայց... Ո՞ւր [illegible] րելի է գտնել այդպիսի գերմարդ [illegible] որ կառավարէ մարդիկը։ [illegible] մարդ գոյութիւն ունի՞։

— Միթէ լսած չէ՞ք Աստուածներու մասին։ Միթէ չէ՞ք գիտեր որ [illegible] մարդեր կան...

— Այո, միայն այդպիսիները [illegible] է կառավարեն մարդիկը, անոնք, [illegible] այն անոնք որ մարդկային շահեր [illegible] նին ...։

Թարգ. ՍՈՍԵԱՑ ՏԻ[illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին երեկոյթը

ԼԻՈՆ, 1 յունուար (Յառաջ). — Կազդուրիչ ու խրախուսիչ էր ընտանեկան երեկոյթը, զոր կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն, Ամանորի առթիւ, շաբաթ երեկոյ ընկ. Գ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ։

Որոշուած ժամուն, ընկերներ ու համակիրներ, իրենց ընտանիքներով ու զաւակներով գրաւած էին սեղանները, որոնց վրայ՝ իր մասնաւոր տեղը ունէին կարմիր գինին ու նարինջները։ Հանդիսականներէն շատեր, նախապէս որոշուած սակի մը համաձայն, իրենց իրիկուան ճաշերը տեղւոյն վրայ բրին, հանդէսին փայլը աւելի մտերմական դարձնելու համար։

Ժամը 9ին մօտ, օրուան նախագահն ու սեղանապետը միանգամայն, ընկ. Թադէոս Այվազեան, քանի մը գրաւիչ խօսքերով բացաւ երեկոյթը։ Բաժակները բարձրացան ու, առաջին առթիւ, խմուեցաւ Դաշնակցութեան միասնականութեան համար, անոր անցեալին ու ներկային, լուսաւոր յաղթանակութիւններով։ Յետոյ ներկայ հանդիսականները յոտնկայս, միաձայն եւ խրոխտ երգեցին, Հ. Յ. Դ. քայլերգը «Մշակ Բանուոր»։

Ու ընկերներու եւ համակիրներու միջեւ սկսաւ մտերմական խրախճանքը, երգն ու պարը, երգիծանքն ու պատմուածքը, մերթ ու մերթ, մէկը միւսէն հմայիչ, մէկը միւսէն կախարդիչ — «Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ», «Հայաստան», «Գնդակ որոտաց», «Կամաւոր հայ զինուորներ», «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Գանձ Սեւման» եւ մեր սիրելի Անիկին «Օ՜յ աման ամանը»։

Գեղարուեստական բաժինը լայն էր ու ճոխ։ Թերթին սիւնակներուն խնայելով, պէտք տամ միայն կարեւորները... Մնացածներէն ներողութիւն կը խնդրեմ։

Առաջին առթիւ, կ'ուզէի յիշել անուն մը, որ, Լիոնի մէջ ճանչցուած է իբրեւ «Փոքրիկն Երեմեան»։ Ինն մանկական թոթովանքը կայ իր լեզուին վրայ, բայց, արտասանած բառերը յստակ են ու չեչտուած։ Հայրն ու մայրը ջանք չեն խնայեր «օրը նոր բան մը նորը սորվեցնելու»։ Որանի՜ թէ բոլոր հայ ծնողները օրինակ առնէին։ Ու փոքրիկը կը բարձրանայ սեղանին վրայ, հօրը (մեր հաւատաւոր համակիրներէն՝ Գ. Կարապետ Երեմեան) օգնութեամբ ու կարմիր բաժակը բարձր բռնած ձեռքին մէջ, կ'արտասանէ. — «Ըը խմեմ այս բաժակը մեռնողներու յիշատակին, եւ այպուս բոլոր Դաշնակցականներուն եւ Դաշնակցականի պէս մտածողներուն կենացը»։ Բուռն ծափերէ վերջ, կ'ընէ երկու արտասանութիւն եւս՝ «Նահատակներուն» եւ «Հաճընցի եմ, Հաճընցի»։

Ուրիշ փոքրիկ մը արտասանեց ... ի՜նչ... Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։ Ան ո՞րտեղէն սորված է... Ե՞րբ է սորված...

Նոյնքան հմայիչ էին ընկ. Կ. Մանուկեանի փոքրիկներու արտասանութիւնները «Ես հայ աղայ մըն եմ, Ա. Բ. Գ.-ը չեմ կրնար սորվիլ», «Հայ եմ ես»։

Ու ահա նորէն հայկական չքնաղ կանչ մը, շնորհալի երգչուհի Օր. Ծով. Տէր Գէորգեանի բերնով. —

Բարի լոյսի զանգն է զարկում.
Զրնգ զրնգալէն անուշ, անո՜ւշ...
Լոյսը բացուեց մեր աշխարհին
Զրնգ զրնգալէն անուշ անո՜ւշ...

Ա՜հ, երբ կը տեսնէք մեր խեղկան արշալոյսը, բարի լոյսին ծագումը...։

Այս երգը իր՝ կախարդանքով առիթ տուաւ որ ձայն առնեն մեր ընկերներն ու համակիրները, — բոլորն ալ համակուած՝ թախիծով։ Կարգով խօսեցան ընկերներ Վարդան Երիմեան (Սէնթ Էթիէնէն), Կար. Տայեան, Ստ. Թիրեաքեան, Կարապետ Երեմեան, Կար. Մանուկեան, Թադ. Այվազեան եւ ուրիշներ։ Խօսեցան լայն ու յստակ, զանազան տեսակէտներով, բայց յանգելով միեւնոյն եզրակացութեան, — ամէն գնով ու ամէն տեղ համազաղթային կազմակերպութեան, կենդանի եւ զոհաբերող հոգիով մը փարիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ամէն բանէ վեր դասելով անոր միասնականութիւնը։

Ժամը ճիշդ 12ին, երբ տարուան վերջին վրայ, ընկ. Ստ. Թիրեաքեան կարդաց Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին շնորհաւորական նամակը։

Ընկ. Տօնապետ Տօնապետեան եւ ուրիշ ընկեր մը, ներկայացուցին, ծպտուած, երգիծական պատկեր մը։

Ու այսպէս, խինդ ու պար, երգ ու ծիծաղ մինչեւ առաւօտեան ժամը 6։ Այս առթիւ քանի մը համակիրներ փափաք յայտնեցին մտնելու Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ։ Կոմիտէն ընթացք պիտի տայ, համապատասխան ձեւականութիւնը կատարելէ վերջ։

Այս առթիւ երկու խօսք՝ բոլոր տեղական ծանծաղամիտներուն, որոնք Դաշնակցութեան «քայքայման» երազով կը զառանցեն։ Թող աչք եւ ականջ փակեն, ծով պահեն ու սաղմոս երգեն — «Դաշնակցութիւնը կը քայքայուի կոր...»

Ոյթնուկէս կատր «Արեւներ, ցնծացէք, Դաշնակցութիւնը կը քայքայուի՜...»

Գիւղական առածը կ'ըսէ. — Ոբ չի զարկեմ քո շա՞ն, դէ ու խեծնէ եղինկա կարկտա՞ն...

Միսաք – Միրզէ

ԾԻԾԱՂ

Դպրատանութիւն. — Պարոն տնօրէն, ամէնէն դժուար դերը ինծի վիճակեցաւ։

— Ինչպէս, ամենադիւրին դերը տուի քեզի, քանի որ խօսելու բան մը չունիս։

— Ճիշդ այս պատճառով։

×

— Մայրիկ, մարդերուն մէջ ինչո՞ւ ճերմակներ կան։

— Անառակութիւն շատ կ'ընեն, գիս կը նեղեն եւ կը ճերմկնան։

— Ուրեմն դուն ինծմէ աւելի անառակ ըլլալու ես որ մեծ մայրիկին մազերը ճեփ-ճերմակ եղած են։

×

— Ինչպէս շահեցար ազատարարի շքանշանը։

— Հրդեհի մը պատճառաւ շահեցայ։

— Գ'երեւի քանի մը հոգի ազատեցիր։

— Ոչ, պարոն, միայն ինքզինքս ազատեցի։

×

— Ես ամուսնոյս հետ երբեք վէճ չունիմ, երբ հարցի մը մէջ իրաւունք ունենամ, միշտ կը հաւանի։

— Բայց երբ ինք իրաւունք ունենա՞յ

— Ատիկա ցարդ պատահած չէ։

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏՕՔԹ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Մեր ընթերցողներուն համար անծանօթ մը չէ Տօքթ. Պարոնիկեանը, որ շահագործելով կարգ մը Գերմանացիներու բարեմտութիւնը, տարիներէ ի վեր գործեր կ'ընէ։ Իր վերջին ծրագիրն է՝ «Խրիմեան Ճեմարանի» մը ցնորքը, հայ եկեղեցականներ պատրաստելու համար։ Դժբախտաբար շատ մը եկեղեցականներ — առաջնորդ, եպիսկոպոս, պատրիարք — խաբուեցան իր անուշ լեզուէն եւ բերանացի կամ գրաւոր հաւատիքներ տուին։

Ահա նոր յայտնութիւն մը՝ իր մասին։

«Dr. Lepsius Deutsche Orient Mission» հայանպաստ ընկերութիւնը «հայ բարձր եկեղեցականութեան եւ մամուլին» ուղղած է գեկոյց մը, որուն գլխաւոր մասերը կու տանք ստորեւ. —

Գերմանաբնակ հայ բժիշկ Պարոնիկեան աւելի 16 տարի առաջ սկսաւ իրեն մատչելի գերման աւետարանական շրջանակներու մէջ կարեւոր գումարներ ժողվել, իբրեւ թէ աւելի յաջող եւ աւելի արագ հայ գաղթական ընկերներու օգնութիւն հասցնելու համար, քան թէ այդ գերման հայանպաստ ընկերութիւնները կ'ընեն։ Արդէն անոր արգելք չեղաւ որ, ամէն անգամ, երբ առիթ հանդիպեցաւ Արեւելք օգնութիւն մը ղրկելու, Պարոնիկեան ամէն տեսակ պատրուակներով մեկուսանայ։ Այսօր հաստատ է որ ան իր ժողված գումարներէն միայն չնչին բեկորներ հայ թշուառութիւնը ամոքելու բաժին հանած է, այն ալ կա՛մ ռեքլամ ընելու նպատակաւ եւ կամ այս այն վարչութեան անմիջական ճնշման ներքեւ։ Շատերը, անոր անվայել քարոզութեան մեթոտներէն հիասթափուած, երես դարձուցին անկէ։ Առանձնապէս իր Զուիցերիոյ բարեկամները հիասթափուեցան երբ տեսան յառաջ քաշուած Թուրքիոյ մը զուիցերիական հանրութիւնը Պարոնիկեանէ զգուշացնել, մինչ միւս կողմէ մարմնաւոր իշխանութիւնները անոր մասին Զուիցերիոյ պաշտօնապէս արգիլեցին։

Սակայն Պարոնիկեան կը յաջողի իր յաւելեալ յարատեւութեամբ միշտ նոր դիւրահաւատ կրօնական շրջանակներ կամ առանձին եկեղեցականներ գտնել, որոնք դէպ ի հայ ազգը տածած իրենց սէրէն ու յարգանքէն դրդուած՝ կը կարծեն թէ պէտք է Պարոնիկեանին նեցուկ հանդիսանան։ Իր վերջին տարիները Արեւելքի մէջ կատարած ձախորդութիւններէն յետոյ, «Նպատակիս համար» վերնագրին տակ գերմաներէն տետրակ մը հրատարակեց, որուն մէջ իր Պալքաններու Հայ համայնքներուն այցելութիւնը իբրեւ յաղթական երթ, եւ զինքը իբր ամէնէն ժողովրդական, ամէնէն ազդեցիկ հայ անձը կը ներկայացնէ, որմէ հայ ժողովուրդը ան ծնունդ իր ազգային կրօնական փրկութիւնը կը սպասէ, շնորհիւ Պարոնիկեանի Գերմանիոյ մէջ ծրագրած «Խրիմեան ճեմարանի», եւ արտասուչ կոչեր կ'ընէ գերման աւետարանական շրջանակներուն իրենց առատաձեռնութեամբ օգնելու իրեն՝ այդ ծրագիրները իրագործելու։

Մենք բաւականաչափ ձեռնհասութեամբ, ան չզգուշացաւ իր տետրակներուն մէջ գերման հայանպաստները հայկական շահերուն հակառակ մարմիններ ներկայացնել, որոնք դաւանափոխական նպատակներու հետեւած են իբր թէ, կանգ չառնելով միաժամանակ բազմաթիւ այլ վարկաբեկումներու առաջ։ Արդեօք հարկ կա՞յ հայ բանիմաց շրջանակներուն յիշեցնելու որ Տօքթ. Լեփսիուս այն անձը եղած է սկիզբէն ի վեր, որ իր այլ երախտիքներուն հետ միասին ամենախիստ կերպով միայն արտայայտուած է բոլոր այն օտար առաքելութիւններուն մասին, որոնք հայութեան ծոցին մէջ գործելով, դաւանափոխական ձգտումներ երեւան բերած են։ Հայ ազգային – լուսաւորչական եկեղեցիին անեղծութեան նախանձախնդրութիւնը չէ՞ արդեօք որ ան իր հիմնած որբանոցներուն դաստիարակութեան գործը գերազանցօրէն հայ մանկավարժներու յանձնած է, ինչ որ մեզի իր յաջորդներուն համար եւս, որպէս կտակ կը նկատուի։ Ցեխել է արդեօք թէ ինչպէս Տօքթ. Լեփսիուս եւ իր բարեկամները, առաջնորդուելով այդ սկզբունքէն եւ այդ հոգիով, առանձին գուրգուրանքով վերաբերուեր են բոլոր այն հայ աստուածաբաններուն, որ Գերմանիոյ մէջ հայ լուսաւորչական եկեղեցիին նուիրագործութեան համար պատրաստուեր են։ Սակայն Պարոնիկեան իր բոլոր տետրակներուն մէջ ի միջի այլոց մեր ընկերութիւնն ալ զրպարտելով, կը յաւակնէր հոլովել թէ հայ եկեղեցականներն ու հայ ժողովուրդը միայն եւ միայն իրեն կը վստահին։

Այնչափ ատեն որ Պարոնիկեան այդ ամէնը իր կողմէ եւ իր բերնով կ'ընէր, մենք անտարբերութեամբ վերաբերուած ենք նման ամբաստանութիւններուն. սակայն Պարոնիկեան յաջողած է վերջերս աւետարանական երիտասարդ գերման հոգեւորական մը իբր նախագահ իր մասնաժողովին, Թրպարեան Հայկ – Արամ Հայու մը ընկերակցութեամբ պալքանեան երկիրները ղրկել։ Արդ, այժմ այդ գերման հոգեւորականն է իբրեւ թէ, որ Պարոնիկեանի հրատարակած «Նոր Հայաստան» յորջորջուած տետրակներուն թիւ 32ի մէջ, իբրեւ հետեւանք հայ բարձր հոգեւորականներու եւ վարիչ մտաւորական շրջանակներու հետ իր ունեցած միտքերու փոխանակութեան, հետեւեալը կը տեղեկագրէ.

«Մեզմէ (Պարոնիկեանի մասնաժողովէն) ամէն ինչ կ'ակնկալեն, իսկ միւսներէն (գերման հայանպաստ ընկերութիւններէն) ... ոչինչ եւ...»։

Աեկոյցը ուրիշ կարգ մը հաստատումներ ալ քաղելով նոյն թերթէն եւ զարմանք յայտնելով տրուած հաւատիքներուն վրայ, կ'եզրակացնէ.

— Որչափ ալ Տօքթ. Լեփսիուսի գերման ընկերութիւնը վերջին գրեթէ 40 տարուան ընթացքին իր ամէնէն սկզբնական եւ ամէնէն քաղցր պարտականութիւնը նկատեց հայ թշուառներուն ճակատագրին հանդէպ նեցուկ հանդիսանալ եւ անոր ցաւերը ամոքելու միշտ գործին իր բաժինը բերել, նոյնքան սակայն իրաւունք ունի սպասելու որ հայ եկեղեցական ու մտաւորական վարիչները Պարոնիկեանի բրած յայտարարութիւններուն հանդէպ նոյնքան անկեղծ կերպով, նոյնքան հրապարակաւ իրենց դիրքը ճշդեն, եթէ չեն փափաքիր որ Տօքթ. Լեփսիուսի գերման առաքելութիւնը, տարակուսանքներու եւ հիասթափութեան մատնուած, ինքզինքը իր Արեւելքի գործունէութիւնը հիմնական վերաքննութեան ենթարկելու անհրաժեշտութեան առաջ գտնէ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԵՐԿՈՒՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒՆ

Երեւանցիները երկինք–գետին իրար կ'անցընեն, ապացուցանելու համար թէ Դաշնակցական կառավարութեան օրով Հայաստանը աւերակ էր, անտուն եւ թշուառ. իսկ այսօր դրախտ է դարձեր, շնորհիւ խորհրդային իշխանութեան։

Ներսերը կը մոռնան որ՝ Դաշնակցական իշխանութիւնը տեւեց միայն երեսուն ամիս, այն ալ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ. իսկ իրենք տեւ կ'իշխեն 12 տարիէ ի վեր։

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս մասին «Ռէֆլամ»ին առթիւ (29 դեկտ.).

— «Խորհրդային կառավարութիւնը չտեսաւ այնքան գործ իր առաջին երկու տարիներու գործունէութեան ընթացքին, քան ինչ որ Դաշնակցութիւնը կրցաւ ընել նոյնքան ժամանակաշրջանի մը մէջ։ Պատերազմէն ելած եւ պատերազմելու հարկադրուած հայրենիք մը, որ կիսով քարուքանդ էր եղած եւ ուր, անպաշտպան եւ սոված գաղթականութեան մը ահաւոր տագնապը շունչ առնել չէր տար օրուան վարիչներուն, հայրենիք մը, որ իր աշխարհագրական դիրքի եւ իր հարեւաններու թշնամութեան հետեւանքով, երկար ժամանակ կտրուած էր արտաքին աշխարհի հետ յարաբերելու կարելիութիւններէն, հայրենիք մը վերջապէս, ուր ամէն բան այրէն պէտք էր սկսիլ, չէր կրնար անշուշտ մէկ տարիէն միւսը դառնալ դրախտ եւ վերաշինուիլ այնպէս, ինչպէս որ պէտք էր։ Հակառակ այս դժուարութեանց սակայն, Դաշնակցութիւնը, իր երկամեայ տիրապետութեան շրջանին յաջողեցաւ ընել իր ուժերու ներածէն ալ աւելին։ Պետութիւն կազմակերպեց ամէնէն առաջ։ Բանակ տուաւ անոր։ Հիմնեց օրէնսդրութիւն։ Տուաւ դիւանագիտական աշխատանք։ Իրապէս եւ իրաւապէս ճանչցուեց Հայաստանը ամբողջ աշխարհին։ Ընդարձակեց սահմանները։ Ստորագրեց Սէվրի դաշնագիրը։ Վարկ գտաւ արտաքին աշխարհի մէջ։ Կարգաւորեց պետական փինանսները։ Կերակրեց սոված գաղթականութիւնը եւ պատսպարեց զայն կրցածին չափ։ Եւ այս բոլորը ըրաւ առանց Խորհրդային Միութիւն մը ունենալու իրեն աջակից եւ ամբողջ երկու տարի տեւած պատերազմական վիճակի մը մէջ։

Եթէ անհրաժեշտ է Դաշնակցութեան երկամեայ գործունէութիւնը բաղդատել խորհրդային իշխանութեան գործունէութեան հետ, այդ բաղդատականը պէտք է սահմանափակել նոյնքան ժամանակաշրջանի մը մէջ։ Թող հայ բոլշեւիկները բսեն մեզի, թէ իրենք ի՞նչ բրին իրենց տիրապետութեան առաջին երկու տարիներու ընթացքին, երբ, դէշ–աղէկ կազմակերպուած պետութեան մը ժառանգորդները դարձան։ Քանի՞ քար շարեցին իրարու վրայ եւ վերաշինական ի՞նչ գործ տեսան երկրի մը մէջ, որուն վրայ յարձակեցան սովալլուկ գայլերու պէս, ժողովուրդը հալածելով ու քամելով եւ սարսափի աննախընթաց տիրապետութիւն մը հաստատելով երկրին մէկ ծայրէն միւսը, Դաշնակցութենէն մնացած ամէն հետք աւրել – սրբելու համար։ Պատմութիւնը, դէպքերն ու թիւերը կ'ըսեն, որ բոլշեւիկները, ժողովուրդը տանջել, անոր ունեցածը թալանել, հացն ու հացահատիկը «եղբայր» Վրացիներուն ու Թաթարներուն կամ Հիւսիսային Կովկասցիներուն «նուէր» ղրկել զատ ուրիշ որ եւ է բան չըրին, ընել, հակառակ այն իրողութեան, որ սահմանային խաղաղութիւն կը տիրէր Հայաստանի մէջ եւ խորհրդային իշխանութիւնը իր կռնակը ունէր Հիւսիսի մեծ օգնականը»։

Մենք համոզուած ենք որ Պարոնիկեան եւ իր այնինք, Աթէնքի Մայրմենեան Սրբազանին ոչ – քննական վերաբերմունքին վրայ հիմնուած, վերալիշեալ ամբաստանութիւնները կ'ընեն։ Սակայն քանի որ անգամ մը նման զրպարտիչ վարկաբեկումներ հրապարակի վրայ գոյութիւն ունին, ուստի մենք թէ՛ գերման ժողովուրդին արժանապատուութեան եւ թէ մեր անմոռանալի հիմնադրին անուան յիշատակին հանդէպ պարտաւոր ենք յայտնապէս ակնկալելու որ հայ վարիչ շրջանակները մեր տարակուանքները փարատեն։

Օր. ԶՈՒԱՐԹ ՓՈՏՈՒՐԵԱՆ
եւ
Պր. ՀՐԱՆԴ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Նշանուած
1 Յունուար 1933 Գանելօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Զպիտի ուզէր ոչ մէկուն, նոյն իսկ Ճօրճին, ցոյց տալ այդ նախատինքը։ Արդէն շատ դժուարութիւնով համոզուած էր փոխադրուիլ Լըփիք փողոցի այդ տունը։ Այնտեղ էր հիմա, բայց թոյլ չպիտի տար որ խանգարէին իր առանձնութիւնը։

Ճօրճ երբեք չմտաւ այդ սենեակէն ներս։ Ամէն անգամ որ Լիան դուրս կ'ելլէր տունէն, կը կզպէր դուռը, նոյնը կը ձգէր երբեմն՝ Օրորան ու միասին կը տանէր բանալին։ Այս նախազգուշութիւնը ձեռք առած էր իր գալուն երկրորդ օրն իսկ, երբ իմացեր էր որ նախորդ օրը երախան սենեակէն դուրս ելլելով պտտեր էր սանդուղին գլուխը։

Լիան այս տեղեկութիւնը ստացաւ Ճօրճէն։ Երեքը միասին կը ճաշէին նկարիչին աշխատանոցին մէջ։ Լիան որ եւ է ակնարկ չըրաւ այդ մասին. շոյեց Օրորայի մազերը ու ժպտեցաւ։

Երբեմն, Լիանի բացակայութեան, երախան կը ծեծէր դուռը։ Բայց տարօրինակ կերպով հանդարտ, հնազանդ ու ինքն իր գլխուն երախայ մըն էր ան։ Մեծ մինակ, կը նստէր սենեակին մէջ ու մարդ չէր գիտեր թէ ինչով կը զբաղէր. Ճօրճ անոր ձայնը անգամ չէր լսեր իր աշխատանոցէն։

Ուրեմն այս ձեւով Լիան Սոնբէլ դարձաւ Ճօրճի սիրուհին։ Կ'ապրէին միեւնոյն տանը մէջ, կը ճաշէին միասին ու Լիան թոյլ չէր տար Փորէլի ողջակներուն մտերմանալ իրեն հետ։ Կապելայի յաճախորդներուն համար գաղտնիք չէր անոնց կենցաղը։ Լիան կը շարունակէր իր ներկայացումները, թէեւ անկանոն։ Համաձայն իրենց պայմանագրութեան — Ճօրճ անտեղեակ էր անոր մանրամասնութիւններուն — Լիան իր ազատ ժամերը կը յատկացնէր Մոնմարթրի միւս սրճարաններուն, Փորէլի կարգադրութեամբ։

Առաջին անհամաձայնութիւնը ծագեցաւ իրենց միջեւ այն ատեն երբ Փորէլ Լիանի համար գործ մը գտաւ Գալ Գուֆոնի մէջ՝ երրորդ աստիճանի պարասրահ մը որ փակուեցաւ պատերազմին սկիզբը։

Լիան նախասիրութիւն մը չունէր այդ պարասրահին համար, ոչ ալ առանձնապէս շահագրգռուած էր պայմանագրութիւնով։ Կ'երթար, որովհետեւ Ճօրճ կը նախանձէր։ Որքան ատեն որ Լիան կ'աշխատէր Փորէլի կապելային մէջ, ուր Ճօրճ կը դիմաւորէր զինքը ամէն գիշեր միասին տուն բերելու համար զայն, անիկա հոգն անգամ չէր ըներ երբ Լիան կը ցուցադրէր իր մերկութիւնը, քակելով օձը իր մարմինէն։ Շատ հաւանական է որ չէր սիրեր այդ երեւոյթը. ոչ մէկ սիրահար պիտի սիրէր ատիկա։ Բայց չէ՞ որ այդպէս ճանչցած էր զայն առաջին անգամ։ Այրերու առաւելական բնազդը տրամաբանութիւն չի ճանչնար. կոյր է, խուլ եւ համր։ Թէեւ արթուն ու արագաշարժ։

Երբ Ճօրճ առաջին անգամ լսեց Գալ Գուֆոնի մասին, խնդրեց աղջկան որ չերթայ այնտեղ։ Լիան աչքերը լայն լայն բացած, նայեցաւ անոր եւ հարցուց։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ չեմ ուզեր որ երթաս.

— Ինչո՞ւ համար։

Լիան կրկնեց հարցումը, առանց փոխելու իր ձայնին չեշտը

— Անիկա Փորէլի կապելային չի նմանիր։

— Բայց միեւնոյն բանն է։ Հոն ալ կը տանիմ օձը. մարմինէս կը քակեմ զայն. կը պարեմ հնդկական այն պարը որ սորված եմ Թանկորի Թամիլ տաճարին մէջ. յետոյ կը վերադառնամ։

— Այդ ըսել չուզեցի. միեւնոյն բաները կը կատարես այնտեղ. թերեւս. սակայն Գալ Գուֆոնը Փորէլի կապելան չէ։

Անօրոշ էին իր բառերը։ Կոյր հպարտութիւն մը ունէր իր ներսը ու չէր կրնար տեսնել որ տրամաբանութիւն չկար իր բառերուն մէջ։ Զպիտի յաղթէր աղջկան բացատրութիւններուն ալ։ Վախ մը ունէր սրտին մէջ ու կը փորձէր հիմնաւորել զինուիլ, պաշտպանելու համար զայն։

— Պարասրահ մըն է. միեւնոյնը։

— Բայց ո՛չ միեւնոյն բազմութիւնը. ամէն տեսակէն կայ այնտեղ. ամէն մարդ կ'երթայ հոն. Փորէլի կապելային մէջ բոլորը իրար կը ճանչնան։ Ամէն գիշեր միեւնոյն մարդիկը, միեւնոյն աղջիկները։

— Ա՜հ...

Միշտ կը կրկնէր այս ցած ու անզգայ բացագանչութիւնը, մանաւանդ այն վայրկեաններուն երբ ամէնէն աւելի դժուար էր Ճօրճի համար հասկնալ այդ աղջիկը։ Հազիւ տասը օր էր որ միասին էին ու Ճօրճ սկսած էր արդէն վախնալ այդ ձայնէն։ Վերապահ չեշտ մը կար անոր մէջ. հեգնութիւն մը առանց յոխորտանքի. արտայայտիչն էր այդ բառը Լիանի մտքէն անցնող գաղտնի մեքենայութիւններուն. կը լսուէր այդ ձայնը ամէն անգամ որ աղջիկը կը ծածկուէր ինքն իր մէջ. փախուստի մը շշուկը կամ վերադարձի մը որուն ետին կը ծածկէր իր միտքը ու կ'անյայտանար։

— Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես, ինչո՞ւ կը հանես այդ ձայնը։

— Կը ժպտիմ, որովհետեւ չես հասկնար։

— Բայց կը հասկնամ։

— Ո՛չ։

— Ուրեմն ի՞նչ...;

— Չես հասկնար որ ես պէտք է երթամ ուր որ կ'ուզեմ, պէտք է ընեմ ինչ որ կը փափաքիմ։ Ատիկա գիտեմ այն օրէն ի վեր երբ գետին անցնելէք Մրախտացի քահանան բաներ մը սորվեցուց ինծի. օ՛հ, այո՛, գիտեմ...

Լըփիք փողոցի աշխատանոցին մէջ դէմ դիմաց կեցած սկսան իրարու նայիլ. Ցերեկ էր, [illegible] կ'անցնէին դուրսը։ Աղաւնիներ կը մնային տանիքին վրայ, ուր ձմեռնային արեւուն պատառ մը ինկած էր։ Օրորա վարը՝ սենեակին մէջ բանտարկուած կ'երգէր ինքնիրենը երգ մը որ եղանակ չունէր։

Իրենց աչքերով կը կռուէին կարծես։ Բոց մը կար Ճօրճի նայուածքին մէջ. փայլուն եւ ցուրտ էին Լիանի աչքերը։ Մէկ աչքին խոլը աւելի վար կախուած էր այդ վայրկեանին։ Պարտուեցաւ Ճօրճ յուսահատօրէն։ Դրաւ ձեռքերը աղջկան ուսերուն վրայ եւ յետոյ մատներովը ուժգին սեղմեց անոր պարանոցը։ Երեսը մօտեցուց աղջկան երեսին, այնպէս մը որ իր բառերուն տաք շունչը կը շոյէր անոր այտերը ու բերնը։

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

մասնութիւն չահիլ նոր ընտրութեանց մէջ: Լուծուած խորհրդարանին մէջ իր կուսակցութիւնն ունէր 70 երեսփոխան, իսկ չախիասորները՝ 54:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ 34 համայնավարներ ձերբակալուեցան, երբ ժողով կը գումարէին: Մէկը երեսփոխան է:

Ռումանիոյ մէջ ալ, խմբական ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Երկու օրուան մէջ 160 համայնավարներ բանտ նետուեցան Պուքրէշի մէջ, իսկ 100 հոգի՝ գաւառի մէջ:

ՎՐԱՑԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԸ ՓԱԽԱԾ

Ֆր. սահմանապահ պահնորդները օրին օր ձերբակալեցին կին մը որ լեհական հողը մտած էր առանց անցագրի: Հարցաքննութեան ատեն, յայտարարեց թէ Տէրիւվիլի իշխանուհին է, վրացի: Իր պատմածին համաձայն, երեք ամիս ճամբորդած է Տոմսքէն մինչեւ սահմանագլուխ, գործարաններու մէջ աշխատելով կամ ամէնին գործեր կատարելով: Վերջերս իբրեւ խոհարարուհի ծառայած է սահմանամերձ Զեկայի գլխաւորին քով եւ յետոյ փախած:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Ա. Կ.— 140:

Շամօ տը Վու, Ա. Գ.— 70:

Լա Շօ տը Ֆոն, Գ. Ն.— 50 զուիցերիական ֆրանք:

Փարիզ (10), Ա. Շ. 140:

Սուլթանապատ, Ս. Շահ.— 8 տոլար:

Քրիւագ, Գ. Խ.— 35:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Ալֆորվիլ. Քիւրէլ — 25 ֆրանք: Սկսանք ղրկել Յունուար 1էն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Սէն Մարկրիթի (Մարսէյլ) «Համազասպ» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Հրանդ Յարութիւնեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն բոլոր ազնիւ նուիրատուներուն եւ աշխատողներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութեամբ ապահովեցին իր բարենպատակ փառատօնին յաջողութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի Սկաուտ Առաջնորդական Խորհուրդը, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ տեղւոյս Հայ Ուսուցչանական Ընկերակցութեան յարգելի անդամներուն, որոնք Միութեանս սարքած պարգեւաբաշխութեան առթիւ նուիրեցին 100 ֆրանք:

Նոյնպէս մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք «Բիւրակն» երգչախումբին, եւ իր ղեկավար Պ. Սաքօ Յակոբեանի, որ իրենց երգերով փայլ տուին մեր հանդէսին:

⁂

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի Սկաուտական պարգեւաբաշխութենէն հետեւեալ թիւերը՝

190, 152, 209, 288, 214, 233, 349, 335, 371, 329, 376, 416, 420, 418, 526, 684, 621, 683, 662, 721, 823, 960, 28, 29, 42, 45, 61, 68, 94:

շահած են հետեւեալ թիւ առարկաները՝

7, 18, 6, 19, 25, 27, 2, 12, 17, 24, 26, 10, 20, 23, 22, 3, 5, 14, 21, 13, 8, 9, 28, 29, 16, 15, 4, 1, 11:

Առարկաները ստանալու համար մինչեւ 31 Յունուար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.— Torkom Aivazian, 2ter des Pivoines, Alfortville (Seine):

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameane :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

6 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԺԸԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2030

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իրարու եւեւէ հրատարակուած չորս վերլուծումներով, աշխատակից մը ներկայացուց Հայաստանի կեանքը՝ 1932ին,— ընդհանուր վիճակ, մշակոյթ, շինարարութիւն եւ նոր օրէնքներ:

Ամբողջ տարուան ընթացքին ալ, Հայաստանի կեանքը գաղտնիք չէ ունեցած ՅԱՌԱՋի ընթերցողներուն համար, թէ պարբերական յօդուածներով եւ թէ օրը օրին քաղուած լուրերով: (Կրկնե՞նք թէ յատուկ խմբագիր մը ունինք, խորհրդահայ թերթերը հայերէնի թարգմանելու համար):

Այնպէս որ, բարեւ վերջին առաւթիւն, մենք Հայաստանի մասին պիտի խօսինք այնքան որքան կապ ունի արտասահմանի հետ:

Այդ կապակցութեան գլխաւոր հանգոյցն է, անշուշտ, ներգաղթը:

Աւետիք տուեցաւ 1931 մայիսին, «Թայմզ»ի մէկ հեռագրով 31 [illegible] Հայաստանի վարչապետ, քաղաքացի Ս. Տէր Գաբրիէլեան, եւ հաստատեց ակնկալութիւնը, իր կարգին հաղորդելով չորս մը մանրամասնութիւններ:

Համաձայն եղած յայտարարութեանց, Երեւան պատրաստ էր փոխն ի սկիզբ ընդունելու 6000 հոգի: Գործողութիւնները ձգձգուեցան, եւ առաջին կարաւանը հասաւ նոյն տարուան վերջերը, Ցանատանէն: (Փոքր մաս մըն ալ՝ հասաւ Սուրիոյ եւ Կիպրոսի որբանոցներէն):

Նոյն ձգձգումներով հասան հետեւեալ յաջորդ կարաւանները: Այնպէս որ, չորրորդ կարաւանը մեկնեցաւ 1932 յուլիսի սկիզբը, Սելանիկէն:

Այս չորս կարաւանով փոխադրուած եղան 6500 ներգաղթողներ (Բարեգործականի ցեկոյցով՝ միայն 6242 հոգի)

Այսու [illegible] փոխադրութիւնը:

Տարիւթին հաղորդագրութիւններ կը պատմէին Նոր Ցանատանի մէջ: Հաղորդագրութիւններ ոչ միայն արձանագրուած, այլ եւ Սելանիկ թափուած էին Տրանսպորտի մէջ, որոնց թիւը 1200ի կը հասնէր, [illegible] Դ. կարաւանով փոխադրուեցան միայն 213 հոգի): Քոմոթինի (Կոմոթինի) արձանագրուած էին 40 — 50 ընտանիք: Քսանթիի մէջ՝ 450 (գաղութին գրեթէ կէսը)

Տուած ջուրը ինկան հինգերորդ կարաւանի մը յոյսերը (Ցանատանէն)

Աշնան, Գ. Շահվերդեան Պուլկարիա անցնելով, ուր քաղաքներէ կազմեց այդ գաղութի առաջին ցանկը, 228 ընտանիք կամ 926 հոգի: Ենթադրելով հոգի՝ Ֆրանսայէն, քանի մը հարիւր ալ՝ հին եւ Նոր Ցանատանէն, համագումար 1500 հոգի այսօր — վաղը մեկնած պիտի ըլլային Պիրէոս — Սելանիկ — Պուրկազի ճամբով:

Ուրեմն, մօտ 8000 հոգի փոխադրուած կ'ըլլայ մէկուկէս տարուան ընթացքին, խառնուած տասը հազարին վրայ:

Պիտի շարունակուի՞ մնացեալին փոխադրութիւնը:

Աւելի խօսքով, ներգաղթը այլ եւս հիմնական խնդի՞ր է Երեւանի համար, թէ «պատահմունք»:

Դժուար է բացորոշ պատասխան տալ այս հարցումին:

Երեւանցիները կ'ըսեն թէ պատրաստ են մինչեւ երեսուն հազար գաղթական ատնելու յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, բայց բնակարան չունին: Եւ կը սպասեն արտասահմանի օժանդակութեան:

Ուրեմն, ներգաղթին շարունակութիւնը կախում ունի գաղութներու դրամական օժանդակութենէն:

Բարեգործականն ալ, որ այս ձեռնարկին գլուխը կանգնած է, կոչեր կը սփռէ, դրամ ճարելու համար:

Որքան գիտենք, Բարեգործականը Ցանատանի առաջին չորս կարաւաններուն համար վճարած է 1500 անգլ. ոսկի, (շոգենաւը ձրի տրամադրուած ըլլալով):

Ձեւով մը կը հաղորդէր թէ տասը հազարի մնացորդին ծախքը կ'իյնայ Բարեգործականին վրայ, սակայն, մասնաւորապէս անգլիական ընկերութիւններ կրճատած կամ գլած ըլլալով իրենց նիւթական օժանդակութիւնը

Արդ, ի՞նչպէս պիտի ճարուի դրամը: Պիտի ճարուի:

Վերջ ... հարցական մը՝ այս ալ:

Այնպէս ինչպէս կազմակերպուած է ներգաղթի գործողութիւնը, դժուա՞ր թէ կարելի ըլլայ վարդագոյն յոյսեր տածել:

Անցեալ տարի՝ չքնաղ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, միշտ հատընտիր անուններով: Արդի՞ւնքը. — «Պետական գաղտնիք»:

Ձայները մարած ըլլալով, տարուան վերջերը ուրիշ յանձնաժողով մը մէջտեղ եկաւ: Միշտ միեւնոյն տարրերով: Եւ համաձայնութեամբ չարաբաստիկ ծաղրանկարի մը, — Հօկին:

Արդիւնքը նորէն անծանօթ կը մնայ մեզի:

Երեւի կարծողներ կան թէ Հօկին Երեւանի վարչութեան նախագահը Փարիզ եկած ըլլալով, թղթապանակները լայն — լայն պիտի բացուին: Երանի՛ թէ:

Մեր կարծիքով, եթէ ամբողջ Երեւանի կառավարութիւնն ալ Փարիզ փոխադրուի, արդիւնքը պիտի ըլլայ քանի մը հարիւր հազարի թշուառութիւն մը, եւ առատ գինարբուք:

Որովհետեւ, Երեւան, Բարեգործական թէ Հօկ չկրցան, չուզեցին ըմբռնել կարգ մը տարրական ճշմարտութիւններ, որոնց մասին խօսած ենք լայնօրէն, եւ միշտ ալ առիթ պիտի ունենանք խօսելու:

Տարուան վերջերը (նոյ. 12), Երեւան «կայծակի արագութեամբ» կատարել տուաւ նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը, որ կը ձգձգուէր երկու տարիէ ի վեր: (Գէորգ Ե. մեռաւ 1930 մայիսին):

Բարեացակամութի՞ւն թէ քաղաքականութիւն:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր հով մը, որ անշուշտ կապ ունի ներգաղթին հետ:

Տ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի առաջին էջին վրայ, «անհատական» ազդերու բաժնին մէջ, ցուցամատի մը լայնքով ու նանցիտատիկ գիրերով, տեղ բռնած էր հետեւեալ յայտարարութիւնը, նիշդ ինը տող.

— «Հպարտ եմ որ Հայեր ունեցայ «իմ հրամանատարութեանս տակ», յայտարարեց Գաղիաթին ընդհ. հրամանատարը»

Ո՞ւ եւ է ողջամիտ Անգլիացի Սուրիոյ հայ գաղթականութիւնը այցելէ եւ, ամօթ պիտի զգայ ու զայրանայ, երբ տեսնէ թէ ինչպէս վարձատրուած է հայ ժողովուրդին հաւատարմութիւնը: Հալէպի հայ եպիսկոպոսը հետեւեալ բառերը արտասանեց մեկնած ... — Հաւատք ունինք անգլիացի ժողովուրդին արդարութեան վրայ, հրամանատար Քօրպին: Այո՛, պէտք է վճարել Ամերիկային, իսկ Հայաստա՞նը...»:

×

Մտէկս անգամ չպիտի անցնէր հայկական լուր մը փնտռել «Թէլէկրաֆ»ի այդ էջին վրայ, որ ամբողջովին յատկացուած է ծանուցումներու:

Տասնեակ տարեկան հայ մանչուկ մը խելք բերել ու հայրենիքին հետ խօսի գրկնէր էր այդ ազդը, իր քարեւին կցելով խիստ յանդիմանութիւն մը «որ ՅԱՌԱՋի բղբակիցը ըլլալով հանդերձ, չեմ տեսեր զայն»

Ուրեմն, հրամանատար Քօրպինի խղճահարութիւն զգացեր է մեռածներու ժամուն, եւ քառասունհինգ շիլին զին վճարելով, ուզած է իր համակրութիւնը յայտնել հայ ժողովուրդին:

Վա՞րձք թէ տուգանք:

Անշուշտ վերջինը. որովհետեւ անգլիական բերքերը ծրի կը հրատարակեն խմբագրութեանց ուղղուած նամակները

Կը քալէ թէ «Թէլէկրաֆ»ի խմբագրութիւնը անձանօթ գտեր է նիւթը եւ պատասխաներ է Քօրպինի.

— «Պարապ խօսքեր չենք ուզեր մեր թերթին մէջ. բայց քանի որ այդչափ ... հայ անունը յիշելու, վճարէ՛ տողին հինգ շիլին ու քեզ կը տանինք առաջին էջը. առկէ մեծ պատիւ չենք կրնար ընել քեզի կամ քու հայ քաջամարտներուդ»:

Կրնային տողին հինգ ոսկի ուզել: Ու այս բնութագրով պիտի ուզեն ալ, եթէ միայն Մուսթաֆա Քէմալ այդ տեսակ առաջարկ մը ընէ անգլիական [illegible]

Մի մեղադրէք. մարդիկը կը սարսափին հայ անունէն:

Աւելի լաւ սակայն: Թող սարսափին, բայց թող չգթան մեր վրայ: Թերեւս առիկա պատճառ մը ըլլայ որ սթափինք թէ ի՞նչ ենք. ո՞ւր ենք եւ ի՞նչ պիտի ընենք.

ԺԻՐԱՅՐ

ՆՈՐԷՆ ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ

— —

Մակեդոնացի Միխայլով, որ անցեալ շաբթու սպաննուած էր «Մակեդոնիա» թերթին խմբագիրը, եղբօրմով եւ կը դարմանուէր Սոֆիայի մէկ հիւանդանոցին մէջ, յունուար 4ին բսպաննուեցաւ մակեդոնացի հիւանդապահուհիի մը կողմէ, ատրճանակի երեք գնդակներով: Հիւանդապահուհին յայտարարեց թէ Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութենէն հրաման ստացած էր այս սպանութիւնը կատարելու եւ թէ ատրճանակը իրեն յանձնած էր անծանօթ մը:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

—. —

Բարեգործականի Պիրէոսի եւ Աթէնքի բժիշկներուն տուած տեղեկագրին վրայ, Բարեգործականի կեդրոնը հրահանգած է յունուար մէկէն փակուած յայտարարել Աթէնքի եւ Լիփազմայի դարմանատուները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թրթառաուր լուրահաք

«ԿԱՐԳ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵՐ ԵՆ ԷԼ ՃԷԶԻՐԷՆ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ԲԱԺՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ»

«Վագրը», (դեկտ. 30), արտատպած է Մարաշի Խալք Սէսի (ժողովուրդի Ձայնը) անուն թերթին մէջ հրատարակուած հետեւեալ տեղեկութիւնները որոնք խիստ զարմանալի երեւցան մեզ, կ'ըսէ.

— Անցեալ ամսու ընթացքին Գամբըլը բնակող Գասատուր պէյ, Հաճիչէ բնակող Հաճօ աղա, Դամասկոս բնակող Ճէմիլ փաշազադէներէ քանի մը անձեր, կարգ մը Ասորիներ եւ Հայեր, Դամասկոսի մէջ հաւաքուելով, ձեռնարկներ կատարած են՝ Պէտէրխանիներու ալ մասնակցութեամբ Ճէզիրէի մէջ կառավարութիւն մը հաստատելու եւ Սուրիոյ կառավարութենէն զատուելու համար: Դամասկոսի կառավարութիւնը տեղեկանալով այս հաւաքոյթին, Ֆրանսական քոմիսէրին տեղեկութիւն հաղորդած, Պէտէրխանիները եւ Ճէմիլ փաշազադէ Էքրէմը ոստիկանական հսկողութեան տակ առած եւ միւսներն ալ իրենց եկած տեղերը վերադարձնել տուած է: Ասոնցմէ մէկը՝ որուն անունը պէտք չենք զգար յայտնելու, ճամբան իրեն հանդիպող հին ծանօթի մը երկար բարակ գանգատած է իր կացութեան մասին եւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է անոր, առանց այդ մասին իրեն հարցում մը ուղղուած ըլլալու.

— «Այս պէյերը ո՛չ միայն կառավարութիւն չեն կրնար հիմնել, այլ՝ նմէ առիթ գտնեն, իրար կ'ուտեն: Ո՛չ մէկը միւսը կը քաշէ: Հաճօ աղա Պէտէրխանիներու դէմ յարձակած է: Արդէն Ճէմիլ փաշազադէներն ալ անոնց հակառակ էին, դրամական կարեւոր գումար մը գործած ըլլալուն համար: Պէտէրխանիները ծուռ կը նային Հաճոյի ունեցած ազդեցութեան, հակառակ անոր որ անկէ դրամ կը քաշեն: Չեն ուզեր որ Հաճօ Ճէզիրէի շրջանի Միութեան նախագահը ըլլայ: Այս Միութեան անունով հաւաքուած դրամներու հաշիւին պատճառով անհամաձայնութիւններ ծագած են իրենց միջեւ.

Պէտէրխանիները այն կարծիքը ունին թէ Հաճօ աղան եւ Ճէմիլ փաշազադէներէն մէկը Թուրքիոյ կուսակից են: Եւ կը կարծեն որ Հաճօ աղա անկէ առաջ Թուրքիա մտնող հրոսախումբերու մասին տեղեկութիւններ հաղորդած է Թուրք կառավարութեան. Հաճօ աղա սուտի վեհանձն եւ մաքուր մարդ մըն է: Անոնց պէս ստախօս եւ խաբեբայ չէ: Վերջին ժամանակները, Ֆրանսացիներու տուած դրամներն իսկ մերժած է ընդունիլ: Հաճօ եւ Ճէմիլ փաշազադէները կ'ամբաստանեն Պէտէրխանիները Հայոց հետ գործակցութիւնը: Իրաւամբ այս խնդիրը Քիւրտերու դէմ լարուած ծուղակ մըն է: Ես ամէն բան հասկցայ: Ամէնուն նպատակն ալ ժողովուրդէն դրամ քաշել է միայն»:

ԱԹԼԱՆԹԻՔ»Ը ՎԱՌՈՒԵՑԱՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՄԷՋ

ՃԱՄԲՈՐԴ ՉՈՒՆԷՐ. ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐԷՆ ՄԻԱՅՆ 18 ՀՈԳԻ ԿՈՐՍՈՒԵՑԱՆ

Ֆրանսայի առեւտրական տորմիղը կորսնցուց փառաւոր նաւ մը եւս, «Աթլանթիք», որ վառեցաւ Մանշի մէջ, Շէրպուրէն 70մղոն դէպի արեւմուտք:

Նաւը Հավրի կ'երթար առանց ճամբորդի, նորոգուելու համար: Հրդեհը ծագեցաւ երկու տեղէ միեւնոյն ատեն,— պարապ խցիկի մը եւ անթելի կայանին մէջ եւ արագօրէն ծաւալեցաւ: Կը կարծուի թէ ելեկտրական հոսանքի խանգարումն է պատճառը: Նաւուն մէջ կը գտնուէին 240 նաւաստիներ, որոնք փրկուեցան ազատարար նաւերու միջոցաւ, բացի 18էն: Նաւապետը կը յայտարարէ թէ չորեքշաբթի առտու ժամը 3.30ին գիշերապահը ահազանգ հնչեցուց: Թանձր ծուխ մը կը բարձրանար առաջին կարգի խցիկէ մը եւ տեղեկատու գրասենեակէն: «Հրամայեցի որ ամէն մարդ իր դիրքը գրաւէ: Երկրորդ նաւապետը վայրկեանապէս շարժման մէջ դրաւ հրշէջ գործիքները որոնցմով առատօրէն օժտուած է նաւը: Յուսահատ չծագեցաւ, որովհետեւ միայն 229 հոգի էինք. Անթելի պաշտօնեան իր խցիկը խոյացաւ, օգնութեան կոչ մը ուղղելու համար: Բայց խցիկը մուխով լեցուած էր եւ պաշտօնեան հեղձամահ պիտի ըլլար: Հարկ եղաւ դուրս հանել: Քանի մը վայրկեան յետոյ ամբողջ խցիկը բոցերու մէջ էր: Ամբողջ մէկուկէս ժամ ամէն միջոց փորձեցինք: Հրդեհը սահմանափակուած կ'երեւար երբ, ժամը 4.30ին, մուխի ահագին ամպ մը ջլատեց ազատարարները եւ հրդեհը անհնարին համեմատութիւններ առաւ: Մեր բոլոր ճիգերը անօգուտ էին: Բոցերը բռնած էին նաւուն ամբողջ կեդրոնը. այնպէս որ առջեւի նաւաստիները անջատուեցան ետեւի նաւաստիներէն: Ժամը 6ին հրամայեցի լքել նաւը: Գործողութիւնը դիւրութեամբ վերջացաւ: Բայց, մակոյկի մը պարանները յանկարծ կրակ առին եւ մակոյկը ծով ինկաւ: Քանի չափ նաւաստիներ մէջտեղ չկան»:

«Աթլանթիք» ունէր 227 մեթր երկարութիւն, 30 մեթր լայնութիւն, 40 հազար թօն տարողութիւն, 60.000 ձիու ուժ եւ 23 հանգոյց արագութիւն: Շինուած էր 1931 ապրիլին իսկ սկսաւ բանիլ նոյն տարուան սեպտեմբերին: Նաւաստիներուն թիւն էր 650: Կրնար առնել մինչեւ 1200 ճամբորդ:

Առաջին աղէտը չէ այս՝ Ֆրանսայի առեւտրական տորմիղին համար: 1928 դեկտ. 31ին Մարսէյլի առջեւ վառեցաւ «Փոլ Լըքա» նաւը: 1929 օգոստ. 18ին՝ անդրատլանտեան «Փառի» շոգենաւը կրակ առաւ Հավրի առջեւ եւ ամբողջ կեդրոնական մասը վառեցաւ: 1930 մայիս 21ին «Աֆրիք» շոգենաւը վառեցաւ Կարմիր ծովուն մէջ եւ բազմաթիւ խալամ ուղեւորներ, որոնք Մէքքէ կ'երթային, մեռան բոցերուն մէջ: Նոյն տարուան հոկտեմբերին բռնկեցաւ «Լամարթին» շոգենաւը, որ Մարսէյլէն ճամբայ ելած էր դէպի Արեւելք: Վերջապէս 1932 մայիս 16ին, Ադէնի ծոցին առջեւ կրակ առնելով ընկղմեցաւ «Ժորժ Ֆիլիփար» շոգենաւը: 53 հոգի մեռան բոցերուն մէջ կամ ծովամոյն:

«Աթլանթիք»ի կորուստը պիտի վնասէ նաեւ Անգլիոյ ապահովագրական ընկերութեանց, որոնք 85 միլիոն ֆրանքի ապահովագրութիւն ունին:

Նաւթին փոխառութիւն Թուրքիոյ մէջ

«Միլլիէթ» խորհրդարանական խմբակցութիւնը անցեալ օր ժողով մը գումարեց, ուր Ըսմէթ փաշա յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ներքին փոխառութիւն մը պիտի կնքէ, լրացնելու համար այն երկաթուղին որ Արղնիի պղնձի հանքերը կը տանի: Փոխառութեան պայմանները չեն ճշդուած տակաւին. բայց գումարը պիտի ըլլայ 12 միլիոն ոսկի, հրապարակ պիտի հանուի երկու անգամէն եւ տոկոս պիտի ընծայուի հարիւրին 5: Խօսելով Սըվազ – Էրզրում գծին վրայ, վարչապետը յայտարարեց թէ ընկերութիւնները կը շարունակուին ձեռնարկութիւններուն հետ:

Ձիւն - ձմեռ Ատրպատականի մէջ

—. —

ԹԱՒՐԻԶ, 24 դեկտ. (ՅԱՌԱՋ). — Մօտ 10 օր է ինչ Թաւրիզում եւ ամբողջ Ատրպատականում չտեսնուած ձիւն ու սառնամանիք է: Մի քանի օր ցուրտը ցերեկը 19օի, գիշերը 28օի է բարձրացել: Այս աստիճանի ցուրտը Թաւրիզի համար արտասովոր է:

Առհասարակ, պէտք է ասել, որ Պարսկաստանը, մանաւանդ Թաւրիզը իր մօտակայ շրջաններով վայելում է ամբողջ օրեր: Չափազանցութիւն չպիտի համարել, եթէ ասելու լինենք, որ Թաւրիզում տարուայ 300 օրը արեւ է, իսկ ձմեռը գիւրեկան եւ մեղմ կը լինի: Բայց ահա երկու տարի է կլիման այս շրջանում բոլորովին փոխուել է. նախ՝ առատ ձիւն է գալիս եւ երկրորդ՝ ուժեղ սառնամանիք է թափում եւ մեծ վնասներ պատճառում, թէ շուկայի վրայ ազդելով եւ թէ մարդկային զոհեր խլելով:

Ձիւնի ու սառնամանիքի պատճառով, որոշ շրջաններ կտրուած են Թաւրիզից. իսկ դրա հետեւանքով էլ առեւտուրը կանգ է առել: Միեւնոյն ատեն որոշ անհրաժեշտ մթերքների արժէքներ բարձրացել են: Ղարադաղի մի շարք գիւղեր մեծ վնասներ են կրել: Այսպէս, լեռնային մասերի արեւտրականները, միշտ իրենց ապրանքը ձմեռը իջեցնում են Ալմաքին աճը. սակայն այս տարի այնպիսի ցուրտ ու ձիւն է եղել, որ շատ մարդոց ուղտերը հալուրներով կոտորուել են. իսկ ոմանք էլ կարողացել են վաղօրօք միջոցներ ձեռք առնել եւ ապրանքը ազատելով գիւղեր բարձրացնել, նրանք էլ զետնափոր (կիօլներ) տներում մէջ են մնացել, որովհետեւ գիշերները այնպիսի ձիւն ու սառնամանիք է եղել, որ ամբողջովին «կիօլ»ները ծածկուել են ձիւնով. կոտորելով թէ ոչխարները եւ թէ նաւերը:

Ղարադաղի որոշ շրջաններ կտրուած են իրարից: Արտաքինից Թաւրիզ եկող կարաւանից Սային լեռան բարձունքներում մօտ 11 հոգի ցրտից սառել են, իսկ տասնեակներով ուղտեր, ձիեր ու ջորիներ փճացել են:

Թաւրիզ — Թէհրան գիծը մօտ 10 օր է փակուած էր. երէկ միայն բացուեց եւ 5 փոստ միանգամից ստացուեց. Ըստ լուրերի այդ գծի վրայ էլ մարդկային զոհեր են եղել: Ջուլֆայի բռքաբերը նոյնպէս ուշացել էր ծանր ձիւնի պատճառով, այսօր միայն ստացուեց:

Եթէ սառնամանիքը այս ձեւով շարունակուելու լինի, մեծ վնասներ կը պատճառէ Ատրպատականի շուկային:

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— . —

Իմփիանապոլիսի (Մ. Նահանգներ) համալսարանը յունուար 27ին պիտի բանայ ամուսնական գիտութեան դասընթացք մը, որուն նպատակն է դիւրացնել ամուսնական կեանքը եւ նուազեցնել ամուսնալուծումները: Դասընթացքը պիտի վարէ նշանաւոր փաստաբան մը եւ պիտի արժէ մարդ գլուխ հինգ տոլար, իսկ այր եւ կին՝ 7.50 տոլար:

ԴԷՊԻ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

—. —

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց վերցնել կարգ մը սեղմումներ՝ օտար դրամներու եւ փոխանակութեանց մասին եւ Մոսկուան դարձնել համաշխարհային սեղանաւորական կեդրոն մը:

Ելմտական գործավարը յայտարարութեամբ մը կը հրաւիրէ օտարականները՝ իրենց դրամը փոխադրել պետական դրամատունը, ուր ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի: Պետական դրամատունը հարիւրին 7 տոկոս կը խոստանայ:

«ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ»

Գրական Ակումբը վաղը, շաբաթ, քննութեան պիտի ենթարկէ Լ. Շանթի վերջին գործը, «Օշին Պայլ», կիլիկեան իշխանութեան օրերէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԿԻՐԱԿԻ, ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ՏՊԱՐԱՆԸ ՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քոնսթանցայէն, Պազարճըքէն եւ միւս քաղաքներէն յետոյ, մենք ալ տօնեցինք տօնը այն կուսակցութեան որ աւա 42 տարիներ անընդհատ իր բոլոր ունեցածը ի սպաս դրաւ հայ ժողովուրդի արդար դատին իրագործման:

Տօնեցի՛նք եւ արժանի շուքով. Այո՛, մենք Պուքրէշցիներս քիչ մը ուշացանք, բայց սպասեցինք որ «Րաֆֆի» սրահի շինութիւնը աւարտէր, որովհետեւ կ'ուզէինք այս անգամ սեփական յարկի տակ տօնել:

Երկուշաբթի, 26 դեկտ. ցերեկէն յետոյ, այլ եւս սովորական դարձած խուռն բազմութիւն մը եկաւ լեցուց «Րաֆֆի»ի սրահը: Բեմին վրայ երրորդութեան նկարը — շրջապատուած հայկական եռագոյնով: Սրահին տօնին առթիւ հրապարակ ելած էր «Հ.Յ. Դաշնակցութեան Օրը» թերթը, որ ձեռքէ ձեռք խլուեցաւ ու քանի մը վայրկեանի մէջ սպառեցաւ: Քառասուն երիտասարդ Դաշնակցականներ պինանշանները իրենց կուրծքերուն փակցուցած ու մէկ մէկ սեւ փողկապ կապած՝ կը հսկեն կարգապահութեան:

«Մ'շակ Բանուորով» կը բացուի հանդէսը: Ցուցիչ է վայրկեանը ու հասարակութիւնը կ'ունկնդրէ յոտնկայս: Ահա շարքը այն հերոսներուն, յայտնի ու անյայտ, որոնք ուրուականներու պէս կ'անցնին ունկնդիրներուն աչքերուն առջեւէն: Ահա Հրայրը, Գեւոն, Բաբգէնը, Անդրանիկը, Քեռին... Բոլորն ալ ինկան ու չտեսան իրենց փայփայած երազներու իրականացումը...

Կ'երգեն տղաքը ոգեւորուած ու վերացած... իրենց աչքերը յառած Քրիստափորին, մեծ վարպետին.

— «Ցարատեւ կռիւ, յաղթանակ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյայտ, չմոռցած երբեմն նոյն իսկ իր լոյս ծաւալեն, ահա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին»:

Կը սկսի հանդէսի գեղարուեստական բաժինը: Արտասանութիւններ, մեներգներ: Օր. Սօնա Ձերչեան գրաւիչ է իր արտասանով: Մանկապատանիներն ալ կը ստիպուին կրկնել իր արտասանութիւնները:

Համակրական ընդհանուր եւ բուռն ցոյցերու մէջ բեմ կը հրաւիրուի ընկ. Սարգիս Արարատեան, օրուան բանախօսը, որուն արտասանած ճառը քիչ վարը կ'ամփոփեմ.

Մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենան գեղարուեստական քանի մը ինքնատիպ արտայայտութիւններ ու հանդէսը կը վերջանայ ուշ ատեն:

Պաշտօնական հանդէսէն յետոյ, ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակին մէջ տեղի կ'ունենայ թէյասեղան մը որ ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ եւ կը տեւէ մինչեւ ուշ գիշեր:

Ահա ընկ. Ս. Արարատեանի արտասանած շահեկան ճառին ամփոփումը. —

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր,

Եօթներորդ տարին է որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովի որոշումով, Հոկտեմբերի առաջին շաբաթը կուսակցութեան տօն հռչակուած է, կամ աւելի ճիշդ անոր անցեալի գործունէութեան վերագնահատման, ապագայ խնդիրներու քննութեան ու ապագայ գործունէութեան հշգումի Օրն է:

1914ի քաղաքական ու ռազմական աննախընթաց փոթորիկէն յետոյ, պահ մը կը թուէր թէ խաղաղութեան, շինարարութեան ու ազգերու ազատագրման նոր դարաշրջան մը կը սկսի, բան մը որ յատկապէս մեր ազգային ու քաղաքական հորիզոնին վրայ տարբեր ձեւ ու գոյն ստացաւ, անլուծելի թողլով հայ ժողովուրդի իղձերն ու բաղձանքները հարազատօրէն բանաձեւող Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի հիմնական նպատակը:

Այսօր, երբ բովանդակ մարդկութիւնը ծանր օրեր կ'ապրի, Միջնաւոր Արեւելքի եւ մեր հայրենիքի շուրջը կատարուող դէպքերը մեզի կուգան ըսելու թէ դժբախտաբար կանգնած ենք նոր ու աւելի վիթխարի փոթորիկի մը առջեւ:

Քաղաքական այս ծանր վիճակը լուրջ մտահոգութիւն պիտի պատճառէ բոլոր հայ հոսանքներուն, խմբակներուն եւ անհատներուն որոնց վրայ դրուած է մեր ժողովուրդի ճակատագիրը այսօրուան ծանր վիճակէն հանելու եւ հաստատախարիսխ հունի մէջ դնելու պարտականութիւնը:

Ուստի Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս հանդիսաւոր հաւաքոյթի օրուան առթիւ, անգամ մը եւս պարտք կը զգանք հրաւիրելու ժողովուրդը ու անոր ճակատագիրը վարող քաղաքական բոլոր հոսանքները զգաստութեան ու լրջութեան:

Մօտաւոր անցեալի դառն փորձերէն յետոյ, պարտաւոր ենք տեսնել մեր իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ է եւ հրապարակ բերել մեր քաղաքական հասունութեան ապացոյցը: Այսպէս մօտենալով մեր հանրային կեանքը յուզող խնդիրներուն, դժուար չէ տեսնել քաղաքական մասնաւորութեանց այն տարբերութիւնը որ գոյութիւն ունի մեր հանրային կեանքին մէջ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ոչինչ փոխուած է հայրենիքի հանդէպ մեր ունեցած ըմբռնումի եւ պաշտամունքի մէջ:

Հայ ժողովուրդը այդ երկրի մէկ փոքրիկ մասին վրայ միայն ամփոփուած ու ենթակայ անհարազատ վարչաձեւի մը, շինարար ու ստեղծագործող աշխատանքի է նուիրուած, իսկ միւս մասը կորսուած՝ իր հայրենիքէն, տարագիր ու գաղթական կը թափառի երկրէ երկիր, գաղութէ գաղութ:

Այսօր եւս ինչպէս երէկ, կը գտնենք այս կացութիւնը գերազանցօրէն աննորմալ ու կը պայքարինք, ուրիշներն ալ մեզ հետ պայքարի հրաւիրելով, մեր հայրենիքի ազատագրումը ու մեր ցիրուցան ժողովուրդի տեղաւորումը պահանջելով իր հայրենի օջախներու մէջ: Ուրիշ ձեւ կամ ուրիշ ելք չենք գտներ մեր ժողովուրդի քաղաքական դատը լուծելու համար:

Ուղղակի թէ անուղղակի միջոցներով մեզ կը պատասխանեն թէ Երեւանի կառավարութիւնը ամենայն Հայոց իշխանութիւն չէ եւ թէ հայկական հարցը իրենց համար վերջնապէս լուծուած է: Այդպիսի յայտարարութիւն այս գաղութի մէջ եւս լսեցին ձեզմէ շատերը:

Եթէ պատահաբար ես ըլլայի այսօրուան կառավարութեան ներկայացուցիչը գաղթահայութեան առաջ, տարբեր ձեւի յայտարարութիւն չպիտի ընէի, որովհետեւ ազգերու ազատագրութեան պայքարը վարող մարդոցմէ ամէնէն առաջ կը պահանջուի քաղաքական մտքի ազատ արտայայտութեան հնարաւորութիւն, պարագայ մը որմէ զուրկ է Հայաստանի այսօրուան իշխանութիւնը: Այդպէս կը ցանկայ Մոսկուան, հետեւաբար այդպէս պիտի յայտարարեն նաեւ Երեւանի սփիւռքի իշխանութեան ներկայացուցիչները.

Գիտէք բոլորդ թէ տարբեր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ըմբռնումը այդ յոյժ կարեւոր հարցի մասին: Մեզ համար կայ ու կը մնայ հայրենիքի ամբողջացման, անոր ազատագրութեան ու անոր մէջ մեր ցիրուցան ժողովուրդի տեղաւորման խնդիրը:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԵՒ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

Ցաւով պիտի արձանագրեմ որ այս հիմնական հարցի շուրջ եւս Հ. Յ. Դաշնակցութեան բռնած ընթացքը, այնքան յստակ ու պարզ, տեղ տեղ անհաճոյ ենթադրութիւններու եւ նոյն իսկ անմիտ պայքարներու դուռ կը բանայ:

Չենք ծածկած եւ չենք ալ ծածկեր թէ մեծամասնական վարչաձեւը մեզ համար անընդունելի է իբրեւ գաղափարաբանութիւն ու մանաւանդ անպիտան այսօրուան մեր թափառական ժողովուրդի ճակատագիրը յաջող ձեւով լուծելու տեսակէտէն: Բայց ատոր հետ միասին, չենք կրնար ծածկել նաեւ մեր զայրոյթը այն մտայնութեան առթիւ որ կը փորձէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանողներու եւ անոր շուրջը համախմբուած համակիրներու ջերմ հայրենասիրութիւնը կասկածի տակ դնել: Քննադատենք փոխադարձաբար, երբեմն նոյն իսկ պատմական ճշմարտութիւններ աղաւաղելով, սակայն ոչինչ կուսակցական անմիտ քինախնդրութեամբ, բայց հայ հանրութեան առջեւ գոնէ մէկ խնդիր ներկայացնենք հարազատօրէն, այնպէս ինչպէս որ է. — Այսօրուան Հայաստանի ազգային ինքնօրէնութիւնը մէկ հարուածով չստեղծուեցաւ եւ ոչ ալ Մոսկուայի ու հայ մեծամասնականներու ցանկութեամբ կամ մասնակցութեամբ.

Թուրքահայաստանը Հայաստան դարձ կ'ուզէր: 1917ին երբ բանակը հեռացաւ Անդրկովկասէն դէպ ի իր տունը մեկնելու ատեն, երբեք չմտածեց ոչ մեր ժողովուրդի եւ ոչ ալ մեր հայրենիքի ողբերգական կացութեան մասին: Այդ օրերուն է որ հիմը դրուած է հայ հայրենիքի գոյութեան ու ազատութեան ու եթէ այսօր քաղաքական շուկաներում Հայաստանի մէջ ամփոփուած մէկ միլիոն հայ ժողովուրդի գոյութիւնը անուրանալի կը համարի իբրեւ ստեղծագործութիւնը ռուս եւ հայ մեծամասնականներու ջանքերուն, հարկադրուած ենք ըսելու թէ, պարոններ, պահ մը գոնէ կանգ առէք, որովհետեւ այդ հայրենիքի իւրաքանչիւր թիզ հողը անհարազատ ու օտար ուժերէն մաքրագործելու հերոսական պայքարի ընթացքին կը գտնուին հարիւրաւոր ու հազարաւոր ժողովրդական հերոսներու յայտնի ու անյայտ շիրիմները ու այդ հայրենիքը ամէնէն առաջ անոնցն է, ապա մերը եւ յետոյ միայն ձերը:

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԵՐԳԱՂԹ

Հաճոյքով եւ հրճուանքով կ'արձանագրենք ամէն շինարարական ձեռնարկ որ կ'ըլլայ մեր փոքրիկ հայրենիքին մէջ: Այսօրուան պայմաններուն մէջ մեզ համար գոյութիւն չունի հայրենիքի մեծն ու փոքրը, պաշտելի է ինչ որ ունինք.

Մենք չէր որ պատճառ եղանք եթէ 12 տարուան ընթացքին Հայաստան մտան միայն 30,000 հայ գաղթականներ. հողը չէր որ կը պակսէր մեր երկրին, ոչ ներգաղթողներու բանակ, եւ ոչ ալ, արդար ըլլալու համար ըսենք, երկրի մեծամասնական իշխանաւորներու բարեացակամութիւնը: Կը պակսէր թոյլտուութիւնը որ պիտի տար Մոսկուան, — արդիւնք քաղաքական չէ հաշիւներու, ռուս — թրքական բարեկամութեան ամրապնդման եւ հայ ժողովուրդի հանդէպ ունեցած քաղաքական անբարեացակամութեան: Այս է ճշմարտութիւնը: Բայց այս ճշմարտութիւնը հրապարակաւ յայտարարելու քաղաքական հնարաւորութիւնը չունի երկրի մեծամասնական իշխանութիւնը, իսկ եթէ մերթ ընդ մերթ անհատներ փորձեցին հրապարակ գնել այդ արդար, բոլորին կողմէ ընդունուած ճշմարտութիւնը, անոնք իրենց շունչն առին Սիպիրի աքսորավայրերը:

Կը նկատէք անշուշտ որ վերջին ատենները քիչ մը փոփոխութիւն կայ կարծէք Մոսկուայի վերաբերմունքին մէջ դէպ ի մեր հայրենիքը:

Երկու տարի շարունակ գաղթահայութեան պահանջը, կաթողիկոսը ընտրելու, անհրաժեշտ դժուարութիւններու հանդիպելէ յետոյ, վերջին մէկ երկու շաբաթը բաւական եղաւ որ այս շնորհը տրուի հայութեան...

Ներգաղթող բազմութիւններու հանդէպ եւս աւելի խոստմնալից են Երեւանցիներու յայտարարութիւնները:

Մենք տարբեր բան պահանջած չունինք. Անիվրէն մինչեւ այսօր ըսած ենք եւ կը կրկնենք անգամ մը եւս թէ հայրենիքը բովանդակ հայութեան սեփականն է եւ ոչ թէ պատահմամբ երկրի գլուխը իրենց ձեռքը անցուցողներու սեփականութիւնը

Վերստին կը կրկնենք, լայն բացէք դռները հայրենիքին, բոլոր անոնց առջեւ որոնք պատրաստ են ու պատրաստ լծուելու երկրի շինարարական աշխատանքին, անգամ իրաւազրկելով այն տարրերը որոնք հաճելի չեն ոչ Երեւանին, ոչ Մոսկուային:

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տարօրինակ ըմբռնում ունին մեր բոլոր տեսակի հակառակորդները իշխանութեան եւ ընդդիմադրութեան մասին:

Այսօր Ռումանիոյ մէջ գոյութիւն ունին 18 քաղաքական կուսակցութիւններ եւ անոնց մէկն է միայն իշխանութեան գլուխը: Մնացեալները ընդդիմադիր են: Ականատես էք կրքոտ պայքարի, երբեմն նոյն իսկ անթոյլատրելի ու վարկաբեկիչ դէպքերու եւ ելոյթներու, բայց ոչ մի անգամ չէք տեսած թէ իշխանութեան գլուխ կանգնածները նկատեն հայրենադաւներ:

Մարդկային կեանքի ու մտքի բնական զարգացման համար ուժերու այս բախումը օգտակար է եւ ոչ վնասակար. յաճախ իշխանութիւնը կ'օգտուի ընդդիմադիրներու ցուցմունքներէն, նոյն իսկ հակառակ իր ցանկութեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ ... այսօր ընդդիմադիր է երկրի իշխանութեան հանդէպ ու եթէ իր այդ ընդդիմադրութիւնը անմիջական նպատակ չունի տապալել երկրի իշխանութիւնը, գոնէ այդ իշխանութեան թերութիւնները մատնանշելու դերակատար պարտականութիւնն ունի:

Որքան տարբեր պիտի ըլլար արդիւնքը, եթէ երկրի իշխանութիւնը իբրեւ կամակատարը Մոսկուայի, եւ մեր ընդդիմադրութեան եւ գաղթահայութեան ճնշող մեծամասնութեան արդարացի պահանջները ընդունէր իբրեւ հիմք, իբրեւ պարտամուրհակ մը եւ օգտագործէր Մոսկուայի ... ջեւ յօգուտ հայ հայրենիքի:

Այն խորին համոզումն ունինք որ ընդդիմադրութեան այս չիտակ ընթացքը ինքնին շինարար գործօն մըն է հայ քաղաքական մտքի զարգացման եւ երկրի վերաշինութեան գործին մէջ

Բոլոր անոնք որ հանրային կեանքի մէջ կ'ուզեն տեղ չտալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, անոնց կը մնայ իրենց իսկ միջոցներով իրականացնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այսինքն հայ ժողովուրդի պատմական ու արդար ձգտումները:

ԵՋՆԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1932ԻՆ.-- ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ

1932 թ. ընթացքին խորհրդ. կառավարութիւնը հրատարակեց մի շարք օրէնքներ, որոնք մեծ կարեւորութիւն ունին երկրի ներքին կեանքի յետագայ զարգացման տեսակէտից:

Նէպի վերացումով եւ հնգամեայ ծրագրի առաջադրումով, խորհրդ. երկիրները թեւակոխեցին տնտեսական նոր քաղաքականութեան շրջան: Գիւղական տնտեսութիւնների հաւաքական ձեւը, երկրի արագընթաց ճարտարարուեստացումը եւ մասնաւոր առեւտուրի ազատ իրաւունքի ջնջումը բոլորովին տարբեր վիճակ եւ ուրոյն փոխյարաբերութիւններ յառաջ բերին խորհրդ. աշխարհում: Մէկ կողմից սրուեց պայքարն իշխանութեան եւ ժողովրդի միջեւ եւ միւս կողմից էլ պարէնի ու ապրանքի ծանր ճգնաժամ յառաջ եկաւ:

Պարզ է, որ այսպիսի վիճակ մը յարատեւել չէր կարող եւ կացութիւնը փրկելու համար, մայիսի սկզբները խորհրդ. կառավարութիւնը տուեց մի շատ կարեւոր որոշում, որի համաձայն կրճատւում էր գիւղատնտեսական հարկը, պակսեցւում էին հացի ու անասունների մթերումները եւ արտօնւում էր կենսամթերքների ազատ վաճառք: Այդ օրէնքով, գիւղացիներին իրաւունք էր տրւում մթերումների պարտքերը լրիւ կատարելուց յետոյ, շուկայ հանել եւ ազատ գնով վաճառել ամէն տեսակի կենսամթերքներ:

Ազատ առեւտուրը Հայաստանում սկսուել է յունիս 18ից, որոշ չափով իջեցնելով շուկայի գները: Բայց եւ այնպէս, կենսամթերքների գները շատ բարձր են: Այսպէս, օրինակ, ... գատ շուկայում հացի քիլոն արժէ ... րուբլի, միսը՝ 4-7 րուբլի, կարագ 15 րուբլի եւայլն: Այն ինչ, 1932 ... բանուորի միջին աշխատավարձը ... բարձրացել էր 75 րուբլի: Մինչեւ ... լիս 15ը Հայաստանում բացուել ... խանութ եւ 14 շուկայ, գործառնութիւն եղել է 509,939 րուբլի: Շատ վայրեր չեն օգտւում ազատ առեւտուրից, որովհետեւ ապրանք չկայ:

Վերի որոշումը պէտք է նկատել որպէս զիջում գիւղացիութեան: Ինչպէս եւ այն որոշումը, որի համաձայն մանր անասունները եւ միակ կովերը ... լուծուելու հաւաքական տնտեսութիւնների մէջ.

Հնգամեակի քաղաքականութիւնը գիւղացիների գոյքի համայնացում ... գիւղերում տեղիք տուեց մի շարք ... նաւակար երեւոյթների: Սկսած հանրային գոյքի գողութիւն, փ...ցում եւ յափշտակում: Հաշուե... տարուան ընթացքին՝ գիւղացիներ ... այրեցին Գրամփա (Վաղարշապատի շրջան) եւ Ձիւա, Յաշիկ ու Քաշքան (Դարալագեազ) գիւղերի հացի եւ ... տի դէզերը, կտրեցին Սարդարապատի ջրանցքի պատնէշների կողպէքը, որի հետեւանքով տիղմ է լցուել ջրանցքը եւ ջուրը ողողում ... ցնում է մի քանի հեկտար բամբակ եւայլն:

Այս վնասաբեր ընթացքի ... առնելու գիտումով, խորհրդ. կառ...

ԾՆՈՒՆԴԻ «ԱԼԷԼՈՒ»Ն ՈՒ ՏՕՆԱԾԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՁԵՐ — Մեծ հայր, մեծ մայր:
Եղբայրներ (4 — 5)
Հարս - կիներ (4 — 5)

ՏՈՒՆԻՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ — Քոյրեր (3 — 4):
Փեսաներ (3 — 4):
Երկսեռ թոռներ (6 — 7 — 9):

20 — 25 հոգիանոց նահապետական ընտանիք մը. օճախին շուրջը. սեղան՝ թարմ ու չոր պտուղներով եւ Տօնածառ՝ ճիւղերուն վրայ զոյգ – զոյգ մոմեր վառած: փոքրերը՝ մեծերուն ծունկին եւ չորս – բոլորը շարուած:

«Ալէլուիա քնողներ (գոյնզգոյն թուղթէ լապտերներ՝ ձեռքին):

Ա. ԽՈՒՄԲ (Վանայ — բրքահայ — տարազով) 3—4 պատանի:

Բ. ԽՈՒՄԲ (Պարսկահայ տարազով) 3—4 պատանի:

Գ. ԽՈՒՄԲ (Կովկասահայ տարազով) 3—4 պատանի:

Ա. ԼԱՊՏԵՐԻՈՐՆԵՐԸ (դուռը բախելով). —
— *Թը՛ք, Թը՛ք, Թը՛ք*....:

ՏՂԱՔ (ձայնին կողմը, սպա դէպ ծնողքը խնդրարկու, ծիծաղ խայտանքով) —
— *Ալէլուիա՞ն է, Ալէլուիան*....:

ՄԵԾ ՀԱՅՐԸ (գաւակներուն հասցէին) —
— *Տղա՛յ, նե՛րս հրամցուցէք*....:

ՏՈՒՆԻՆ ԵՐԷՑ ԵՂԲԱՅՐԸ (դէպ դուռը, եւ բանալով) —
— *Ներս մտէք, զաւակներս, ներս եկէք*....:

Ա. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ (կը մտնեն, կը մօտենան, գլուխ կուտան, եւ ձեռքերնին բռնած թուղթէ գոյնզգոյն լապտերները բարձրացնելով՝ կ'երգեն, միասին կամ զոյգ—զոյգ կամ մէկ առ մէկ) —

— Մարիամ գրնաց դուռը ձէրին, ալէլուիա,
Քամակն ի զար՝ խաչաքարին, ալէլուիա,
Ծնաւ իրեր Իսուս—որդին, ալէլուիա.
Իսուս—որդին՝ Աստուածորդին, ալէլուիա,
Երանի քեզ, կոյս Մարիամ, ալէլուիա.
Որ Քրիստոսին մայր կոչեցար, ալէլուիա
Երանի քեզ բուրդ խանձարուր, ալէլուիա.
Քրիստոս մէջ քեզ փաթութեցին, ալէլուիա.
Երանի քեզ բարձր օրօրոց, ալէլուիա.
Քրիստոս քո մէջ օրօրեցին, ալէլուիա.
Երանի քեզ դէտ—Յորդանան, ալէլուիա.
Քրիստոս քո մէջ մկրտեցին, ալէլուիա

(Երգն ընդհատելով՝ խմբապետը կը հարցնէ) —
— Ձեր տղի անունն ի՞նչ է

ՀԱՅՐԸ —
Արա՛մ....:

Ա. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ (երգելով, նախ ամէնքը միասին, ապա զոյգ - զոյգ, երկեակ առ երկեակ) —
— Արամը հօ՞ւթ էր ճը՛թացաւ, ալէլուա (իա).
Ճուռթ—ճութ ամբրաւացաւ, ալէլուա (իա).
Մայրը կերաւ անմահացաւ, ալէլուա (իա).
Հայրը կերաւ ուրախացաւ, ալէլուա (իա).
Քոյրը կերաւ զուարթացաւ, ալէլուա (իա).
Հօրքուր կերաւ կօան իրիցաւ, ալէլուա (իա).

(Ընդհանուր զուարթ քրքջոց՝ ընտանիքին մէջ)
Արամ Նրանք ծառի տակին, ալէլուիա.
Ծամերը Նեանք ծառի ծէրին, »
Ասլէսը լցեր հազար բարին, ալէլուիա,
Ձեռն է բռներ նրան գինին, »
Ինք կը լցնէ, ինք կը խմէ, ալէլուիա.
Կեանք կ'ընէ՝ հազար տարի, »

Մեծ մայրը ակնարկ կ'ընէ մեծ հարսին (երէց սպուն կինը, տանը տիկինմայրիկը՝ 40—45 տարու)՝ *որ վեր ելնելով կ'ուղղուի դէպ մառանը.*

Ա. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ (Տանտիկինին կողմն ուղղելով իրենց նայուածքը) —
— Մամի՛կ, մամի՛կ, ես քեզ ծառայ, ալէլուիա.
Սոլեր հագիր՝ թող ճռվռայ, ալէլուիա
Ձո՛ւմ մառնի դուռ՝ մէկլար գը՛նա՛, ալէլուիա.
Մառան բացուի՝ գինին լեցուի, ալէլուիա,
Խըմողաց՝ անո՛ւշ էնի, ալէլուիա,
Ձըխըմողաց՝ ա՛նուշ էնի, »

ԵՐԷՑ ԵՂԲԱՅՐԸ —
— Քիչ մը շունչ առէք, զաւակներս:

ՏԱՆՏԻԿԻՆ—ՄԵԾ ՀԱՐՍԸ (մառանէն դարձին, գինի հրամցնելով) —
— Բարի Ծնո՛ւնդ՝ վեր արտրածո՛ց....:

Ա. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ (մէյմէկ բաժակ գինի պարպելէ յետոյ, տեղի՛ ոգեւոր, մէկ զոյգը կ'երգէ մէկ երկեակը, միւսը կը պատասխանէ յաջորդ երկեակովը, եւ ձեւացնելով՝ *մանել, գզել, կարել եւն.*) *Ընտանեկան խումբն ալ կրնայ նմանցնել (գզել, մանել եւն.)* —

Հ. —Մամի՛կ, մամի՛կ, ես քեզ ծառայ, ալէլուիա,
Ի՞նչ կը գզես, ի՞նչ կը մանես ալէլուիա.

Գ. —Բուրդ կը գզեմ, բուրդ կը մանեմ, ալէլուիա.
Վարդապետին կընգուղ կ'անեմ, ալէլուիա.

Հ. —Տատի՛կ, տատի՛կ,, ես քեզ ծառայ, ալէլուիա,
Ի՞նչ կը գզես, ի՞նչ կը մանես, ալէլուիա,

Գ. — Բուրդ կը գզեմ, բամպակ մանեմ, ալէլուիա,
Տէրտէրներուն փիլոն կ'անեմ, ալէլուիա

Հ. —Հարս(ն)ի՛կ, հարս(ն)ի՛կ, ես քեզ մառայ, ալէլուիա
Ի՞նչ կը կարես, ի՞նչ կը կըթես, ալէլուիա.

Գ. —Բուրդ կը գզեմ, թել կը մանեմ, ալէլուիա,
Դպիրներուն շապիկ կ'անեմ, ալէլուիա:

ՄԵԾ ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՄԵԾ ՄԱՅՐԸ —
— Ապրի՛ք, տղաներս, զօրանա՛ք.... ծլէ՛ք, ծաղկէ՛ք:
Ա. Լապտերաւոր խումբը կ'ընկրկի մէկ կողմ:

×

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ ԼԱՊՏԵՐԱՒՈՐՆԵՐԸ (տարբեր գոյն, ձեւ ու տարազ) —
— Թը՛ք, Թը՛ք, Թը՛ք...

ԱՇԽԷՆ (տանը աղջիկներէն մէկը՝ դուռը նայելով) —
—Մայրի՛կ, ուրի՛շ ալէլուիա՛ մը...:

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՄԱՅՐԸ (երկրորդ եղբայրն ու իր կինը) —
—Թող գա՛ն, թող գան ու երգե՛ն...:

Բ. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ (կը մտնեն, գլուխ կուտան, կը կենան Ա. խումբին քովը, կ'նդամակին, լապտերները բարձրացնելով երգին համրնթաց) — (*երկու եղանակով*)
— Օ՛ն ցը՛ծնցէք, ուրախացէք, ա՛լէլո՛ւ,
Այսօր ծնունդ է Մայրամին, ալէլու.
Մարիամ գրնաց դուռը ձէրին, ալէլու,
Շնչաց բերաւ Քրիստոս որդին, ալէլու.
Քրիստոս որդին մըկըրտեցին, ալէլու.
Սուրբ Յովհաննէս քաւոր ըրին, ալէլու.
Բուրդ—խանձարուր փաթթեցին, ալէլու.
Շուշփորօրոց օրօրեցին, ալէլու.

«Ընդհատելով կը հարցնեն) —
— Ձեր տղի անունն ի՞նչ է....:

ՄԵԾ ՄԱՅՐԸ —
—Նուա՛րդ....:

Բ. ԼԱՊՏԵՐԱԻՈՐՆԵՐԸ —
— Նուարդը Նըստեր ծառի ճղին, ալէլո՛ւ,
Ծամերը փըռեր՝ վարդ ու ... ալէլո՛ւ,
Սեղան առջեւ հազար բարին, ալէլու,
Գաւաթը ձեռք՝ նըրան գինին, ալէլու,
Այս տուն շինած՝ աչնան գինին, ալէլու,
Ու զարդարած՝ գարնան ծաղիկ, ալէլու,

(Տանտիկին – մայրիկը գինի կը բաժնէ)

Սիրտերը մէջ՝ ծառ—ծնկներ, ալէլու,
Թոնիրը մէջ՝ եկեղեցի,
Տախտակը բաց՝ պըտրի—լուսին, ալէլու,
Հացն 'ի վրան սեւ – մարգարիտ, ալէլու,
Հարսները մէջ՝ թուխ – աղաւնի, ալէլու,
Թոռները մէջ՝ փունջ – մանուշակ, ալէլու,

վարութիւնը հաւաքական տնտեսու-թիւնների գոյքերը յայտարարեց հանրային սեփականութիւն եւ յափշտակողների ու փճացողների [illegible] սահմանեց [illegible] հարութիւն։ Արդիւնքը կարելի է ակնկալել. գիւղական մասերը կեղծ գիւղացին այլ եւս այնտեղից դուրս գալու հնարաւորութիւնից զրկւում է։ Իսկ եթէ թողնի կոլխոզը, իր գոյքից ոչինչ յետ չի ստանայ։

Օրէնքը հրատարակուելուց յետոյ, գերագոյն դատարանի «յատուկ կոլեգիաները» շրջում են Հայաստանի գաւառները եւ գիւղացիներին ենթարկում խստագոյն պատիժների։ Օրինակ, դատապարտուել է Ուղունլար գիւղի ուսուցիչ Ա. Գալստեանը երկու գիւղացիների հետ։

Սակայն, գիւղացիութեան նման վրդովեցուցիչ ընթացքը, հետեւանք է տիրող կարգերի։ Գիւղերում կատարւող կամայականութիւնն ու օրինազանցութիւնը չափ ու սահման չունին։ Օրինակ, Մեղրիի շրջանում հօթ չունեցող ունեցող անտեսութեանը պատկանող միակ մեղրի փեթակը վերցրել են մեղրի 40 ոսկոր, գիւղից հեռացած խաղողը, փոխանակ կեղրոն ուղարկելու, գինի են դարձրել եւ ծախել նախկին ակերին, փոխատուութիւնը, որ կամաւոր է, բռնի են գանձել՝ չատ չնչին գներով ծախելով նշանակուած գումարը չվճարող գիւղացիների իրերը եւ ապա իրար մէջ բաժանելով պաշտօնեաները ծախել են աւելի թանկ, աշխատանքի ժամանակ ծեծել են այր եւ կին կոլտնտեսականների, բռնադատել են կոլտնտեսականների անհատական գոյքերը եւն.։ («Խ. Հ.», 1932, թիւ 125)։

Գիւղերում տիրող այս չարիքը վերացնելու համար, հրատարակուեց մէկ որոշում՝ խորհրդային օրինականութիւնը ամրապնդելու մասին։ Այդ որոշումով, հրահանգ է տրուած դատարաններին ու դատախազութեանը «խիստ պատասխանատուութեան կանչել պաշտօնատար անձանց այն դէպքում, եթէ նրանք խախտել են աշխատաւորների իրաւունքները։ Մանաւանդ երբ նրանք կատարել են ապօրինի ձերբակալումներ, խուզարկութիւններ կամ գոյքի գրաւումներ եւ խիստ տոյժի ենթարկել մեղաւորներին։ Պատասխանատուութեան ենթարկել այն բոլոր պաշտօնատար անձանց, որոնք խախտել են կոլտնտեսութիւնների վարչութիւնների եւ այլ օրգանների ընտրականութիւնը, ինքնակամ տնօրինել են կոլտնտեսութիւնների գոյքը, նրանց նիւթական միջոցները եւ նրանց յատկացուած հողը, հրամաններ են տուել կոլտնտեսութիւններին եւ կատարել են նրանց կամայական վերակառուցման փորձեր. Պատասխանատուութեան ենթարկել կոմունիստներին, օրէնքը խախտելու ամենափոքր փորձի համար»։

Ընդամէնը ծրագրի համաձայն, չինարարութեան ճակատում ուժ էր տրուելու ծանր արդիւնաբերութեանը եւ արտադրական միջոցների արտադրութեանը [illegible] գլենաբերութիւնը եւ լայն գործածո[illegible] [illegible] սովի եւ մնունդի պակասը վերացնելու համար, սպառման[?] վերջերին եղած որոշումով, այնուամենայնիւ պէտք է առանձին ուշադրութիւն դարձնէին եւ ուժ տային թեթեւ արդիւնաբերութեանը եւ ժողովրդեան սնունդի ու լայն գործածութեան առարկաների արտադրութեանը։

Բանուորական ուժի հոսունութեան առաջն առնելու համար, դեկտ. 4ի որոշումով, բանուորների պարենաւորման ամբողջ գործը կեդրոնացւում է գործարանային վարչութիւնների ձեռքը։ Այս որոշումն առ այժմ Հայաստանին չի վերաբերւում, որովհետեւ այնտեղ խոշոր ձեռնարկ գոյութիւն չունի։

Տարւայ վերջին հրատարակուեց մէկ օրէնք, որով խորհրդային բոլոր քաղաքացիները պարտաւոր են ունենալ անցագրեր, որոնց մէջ պէտք է մանրամասնուած լինի նրանց ընկերային վիճակը անցեալը եւ ներկայ զբաղմունքը։ Օրէնքի բնագիրը դեռ ձեռքի տակ չունենալով, այս մասին կը խօսենք մէկ ուրիշ անգամ։

Պէտք է աւելացնել, որ թուած բոլոր օրէնքները հրատարակուած են Մոսկուայի կողմից, որոնք եւ պարտադիր են Հայաստանի համար։

(Վերջ) ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Դպրոցին համար

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆրանսահայ Կ. Խաչի մասնաճիւղը Կաղանդի գիշերը ձեռնարկած էր հանգանակութեան մը՝ ի նպաստ դպրոցին։

Գ. Ս. Տէր Կուժուեան սարքեցուցած էր չորս փոքրիկներու Կաղանդի օրուան պատշաճ երգ մը, եւ ինք կ'ընկերանար այդ փոքրիկներուն ջութակով։

Այսպէս երգելով եւ նուագով, Կ. Խաչը կը մտնէր ամէն տուն, նոր տարուան առթիւ խնդրելով օգնութիւն մը դպրոցին։

Ուրախալի է ըսել թէ Կ. Խաչի այս ձեռնարկը եւս արժանանալով ամէն գնահատանքի, արդիւնաւոր եղաւ։

Շատեր ի յուր փոքրիկներուն սրտառուչ երգին, սիրայօժար եւ ժպտադէմ մասնակցեցան հանգանակութեան։

Եւ շատեր ալ ինքնաբերաբար հրաւիրեցին մեր փոքրիկ երգեցիկ խումբը, իրենց կաղանդի ծառերուն մոմերը վառեցին նախ՝ մեր փոքրիկներուն ներկայութեամբ, եւ յետոյ խնդրեցին որ սկսին երգել։ Կարծես Կ. Խաչի այդ երգն եղած ըլլար մաղթանքը Նոր Տարուան։

Անգա՛ն խանդավառութիւն բաշխեցին մեր փոքրիկները՝ տուներուն։

Այս առթիւ մասնաճիւղս պարտք կը զգայ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել հրապարակաւ ամէն անոնց որ սիրայօժար մասնակցեցան հանգանակութեան, որմէ գոյացաւ 542 ֆրանք 50 ս.։ Եւ կը խնդրէ «Յառաջ»էն որ բարի ըլլայ տպել նուիրատուներու անունները, որովհետեւ երախտապարտ է Կ. Խաչը գաղութիս դիտակից հասարակութեան՝ որուն կը պարտի դպրոցին գոյութիւնը։

Ճ. Մ

Մի կռուիր...

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ).— Քանի մը օր առաջ հոս հասաւ հայ երիտասարդ մը, որուն ինքնութեան թուղթը առնուած է ձեռքէն, որովհետեւ կռիւի է բռնուած Ֆրանսացիի մը հետ։ Դաս-գասարան, վերջապէս բանտարկութիւն հայուն, յետոյ կարճ ճամբան — սահմանէն դուրս։

Տանիքներ առնս բանտերուն մէջ, զանազան քաղաքներ թափառելէ վերջ, կը հասնի Կրընոպլը, մերկ եւ անօթի։

Ինչ կրնայ ընել որ եւ է Միութիւն եւ կամ անհատ այս անելին առջեւ։ Կարմիր Խաչը եւ Ազգ. Միութիւնը տրամադրեցին որոշ գումար մը եւ ճամբու դրին դէպի Մարսէյլ։ Իսկ հոնկէ ու՞ր պիտի անցնի։

Առաջին անգամ չէ որ այսպիսի ներ կուգան Կրընոպլ։ Անցնող տարուան ընթացքին այս երրորդն է որ կուգայ հոս, միշտ նոյն յանցանքով, միշտ նոյն վիճակին մէջ։ Արտաքսման թուղթը իրենց ձեռքը։

Մէկուն հարցուցինք թէ ինչո՞ւ կռուեցաւ։ Պատասխան, — «Կռիւ ընելը մարդկային է»։

Բայց չէ՞ որ իւրաքանչիւր երկիր իր օրէնքն ունի...

Չմոռնանք թէ օտար երկրի մէջ կը գտնուինք, օտարական ենք. եւ ենթակայ՝ երկրին օրէնքներուն։ Մի կռուիր, գոնէ ձեր հանգիստին համար։

X.

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Սեբաստիոյ Նահանգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ դեկտ. 25ին, Հ. Յ. Դ. ժողովրդ. Տան մէջ։ Նախագահն էր Գ. Թաշճեան, քարտուղարը՝ Գ. Գալուստեան։ Ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Գ. Գ. Յ. Մատոեան ատենապետ, Կ. Գալուստեան քարտուղար, Մ. Պարտաքճեան գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գ. Գ. Թաշճեան եւ Գ. Գալուստեան։ Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ներկայացում մը տալ ի նպաստ հայրենակից Վ. Գուլաքսըզեանի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդուն ընկերներէն, որ երեք տարի հիւանդանոցներուն մէջ տառապելէ յետոյ, դժբախտութիւնը ունեցաւ ոտքը կորսնցնելու եւ այսօր պէտք է ունի հասարակութեան ջերմագին օժանդակութեան, ապրուստական աջակցութեան ոտքի մը համար։ Վարչութիւնը կը յուսայ թէ հասարակութիւնը չպիտի զլանայ իր օժանդակութիւնը՝ այս անձնական երախտաւորին, որ միշտ իր ուժերը ի սպաս դրած է հանրօգուտ գործերու։

Միութիւնը կը հրաւիրէ Տէսինի բոլոր հայրենակիցները որ գան արձանագրուին, աւելի յառաջ տանելու համար միութիւնը։

Սեբաստացի

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՐՏԱՆ, 1 Յունուար (Յառաջ).— Փիլի-Պիվէոի Կրթասիրաց Միութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ 31 Դեկտեմբերի գիշերը, ժանկապարտէզի սրահին մէջ։ Հետաքրքրուած բազմութիւն մը ժամանակէն առաջ լեցուած էր սրահը, անհամբեր սպասելով հանդէսի բացումին։

Բացումը կատարուեցաւ մանկապարտէզի փոքրերուն երգովը, որ առաջնեցին խանդավառ հետաքրքրութիւն մը։ Կրթասիրացի կոգմէ քանի մը քաջալերանքի խօսքեր ըրաւ ձեր թղթակիցը, շեշտեց թէ կրթարաններու գոյութիւնը անհրաժեշտ է նորահաս սերունդը հայեցի դաստիարակութեամբ կրթելու եւ մեծցնելու համար։ «Ձեռնտուաբար պէտք է հաւաքաբար աշխատինք եւ ի հարկին՝ տրամադրենք մեր նիւթականին հետ նաեւ բարոյականը, այս կրթական հրազդանը յարատեւ պահելու համար»։

Փոքրերը ներկայացուցին «Կաղանդ Պապայի փոքրիկ տրամախօսութիւնը յաջող կերպով։

Մ. Գինոսեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ՝ Էն մաս մը։ Գ. Զարդնեան՝ «Բանուորները»։

Եղան նաեւ ուրիշ բազմաթիւ արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, երգեր, ժանկական խաղեր ու հայկական հին տարազով պարեր, որոնք խանդավառութիւն մը առաջնեցին։ Պարերու ամէնէն լաւն ու յաջողն էր «Կարօտս բերդը փլել ա» եւ «Զուլօ ջան, գուլօ»։ Դպրոցի կարող սան-սանուհիներու կողմէ ընդմիջուեցաւ «Մխրուսի Մնունդը» տրամախօսը։ Բաժիններ ունէին օրիորդներ՝ Անահիտ Տէր Նազարէթեան, Ա. Բրուտեան, Մարի Գալայճեան (Գլխաւոր դերակատարը), Զարուհի Մնակեան, Կ. Նաւօեան, Մ. Գինոսեան, Կ. Սիմոնեան (Թագաւորներ — երեք մոգեր) եւ ուրիշներ։ Բոլորն ալ յաջողապէս կատարեցին իրենց բաժինները։

Այդ փոքրիկ խաղէն վերջ, աժերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ ձեռագործ մը (Օր. Մ. Գալայճեանի ձեռքով շինուած) եւ ուրիշ սիրուն առարկայ մը, որ բարձրացաւ 210 ֆրանքի։ Շահեցաւ դպրոցի սաներէն Յարութիւն Նեպոյեան, «Փօլէկ»ը, որ նուիրեց 10 ֆր. եւս։ Աճուրդէ վերջ 10 ֆր. նուիրեց Գ. Նշան Կիւրճեան, որուն հետեւեցան ուրիշներ ալ։

Ամէնէն վերջ եկաւ «Կաղանդ Պապան», իր սպիտակ ու երկար մօրուքով՝ փոքրիկներուն նուէրներ բաշխելով։ Այս առթիւ ալ, գնահատելի էր ուսուցչուհի Օր. Ա. Փափազեան, որ տքնաջան աշխատանքով իր կարելին ըրած էր հանդէսր

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ ՈՒԺԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ

«Ազդակ», Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 յունուար)։

— «Արտասահմանի մէջ մեր ինքնապաշտպանութեան գործին համար ալ անհրաժեշտ է ուժերու կեդրոնացում մը։ Մեր ցանուցրիւ ուժերով եղած ջանքերը գրեթէ ամլութեան դատապարտուելու սահմանուած են օտար հողերու վրայ, ուր միւս ժողովուրդները պետական ուժով հազիւ կը յաջողին ընել մեր ցանկացածը։ Դպրոցներ կը բանանք, հայկական «ամենավերջին գաղթակայաններուն» մէջ, գիշեր ցերեկ կը խօսինք անոնց պահպանման հոգերու մասին։ Դպրոցներ որոնք զուրկ են անհրաժեշտ կահաւորումներէ, դասական առարկաներէ, ուսուցիչներէ։ Ուսուցիչները կիսաքաղց, անօթեկ։ Եւ սակայն հաճոյք կ'զգանք ինքզինքնիս խաբելով թէ «ազգային դպրոց» կը պահենք։ Նայեցէք Ֆրանսայի մէջ եղածներուն վրայ, որպէս գի կարենաք գաղափար կազմել Յունաստանի, Սուրիոյ կամ Պուլկարիոյ մէջ եղածներուն վրայ։ Եգիպտոսի պէս հին գաղութ մը, որ բաւական ապահով հաստատութիւններ ունէր իր գոյգ մը դպրոցներու համար, ծանրապէս ցնցուած է եւ «ազգային փոխատուութիւններով» կը փորձէ պահել իր չորս կողմէ մկրատուած պիտանիի հաստատութիւնը։ Անթիլիասի կաթողիկոսականն իր բացած դպրոցական համար «այցելութիւններ» կը կազմակերպէ...

Ցիշենք հոս նաեւ Մխիթարեաններու Սէվրի Մուրատեան վարժարանի [illegible]։ Գիտենք թէ ինչ մեծ յոյսերով Մխիթարեանները Փարիզ եկան. ի՛նչ ծախսերու տակ մտան գրքրացական ներկայ շէնքը գնելու եւ պատշաճօրէն կահաւորելու համար։ Գիտէք անշուշտ նաեւ թէ ինչ մեծ յուսախաբութեան ենթարկուեցան։ Իրենց փայլուն օրերուն իսկ Փարիզի հայ մեծատուները իրենց պատանին մէջ կծկուեցան ու չուզեցին մինչեւ իսկ իրենց անունով քանի մը սաներ պահել դպրոցին մէջ։ Իսկ թօշակաւոր աշակերտներու ծնողներն չտուին ալ տնտեսական ստորնագին ճնշումով՝ չկրցան կատարել իրենց յանձնառութիւնները եւ աւելի ծանրացուցին դպրոցին բեռը։

Այս է մեր այսօրուան իրականութիւնը։

Ոչ հին կուսակցութեանները, ոչ մեր հին գաղութներու եկեղեցական կալուածները եւ ոչ ալ մեր անկախեղած «Կրթասիրաց»ները եւ «Հայրենակցական»ները կրնան մեր դպրոցները պահել։

Հոս ալ պէտք է համախմբել, կեդրոնացնել մեր ուժերը։ Հոս ալ Բարեգործականը պէտք է կատարէ իր համախմբողի, կեդրոնացնողի դերը։ Ան պէտք է գործադրութեան դնէ անցեալ տարի հրապարակ հանած իր կրթական ծրագիրը»։

ԽՄԲ.— Պիտի անդրադառնանք այս մասին։

փայլուն անցընելու՝ սպասուածէն աւելի։ Հանդէսը տեւեց մինչեւ առաւօտեան մէկը։ Ներկաները մեկնեցան իրենց հետ տանելով նոր եւ բարի տարուան մը մաղթանքները։

Լեւոն Գեղունի

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան ծրագիր-կանոնագրի նախագիծը մշակուած ըլլալով, պիտի ենթարկուի ընդհ. ժողովի մը, որուն մասնակցողները կը նկատուին հիմնադիր անդամներ։

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Բշ. 9 Յունուար, ժամը 20.30ին Cafe Mephisto, 146, Bld St. Germain, (Métro: Odéon).

Կը հրաւիրուին բոլոր հայ գրողները եւ հրապարակագիրները։

Նախորդ եւ այս ժողովին բացականերու ընդունելութիւնը կախում պիտի ունենայ կանոնագրի տրամադրութիւններէն։

Նախաձեռնողներ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՄԱՍԻՆ

ԺԸՆԵՒ, 3 Յունուար.— Յառաջի Դեկտ. 29ի խմբագրականին մեր հաստատութեան ակնարկող սրտցաւ տողերուն համար մեր անկեղծ շնորհակալութիւնները յայտնելով, կուզամ ճշդում մը կատարել։ «Հաստատութիւնը կէս ճամբան մնաց», գրուած էր։ Աւելի ուղիղ պիտի ըլլար ըսել թէ՝ ան կը տոկայ դեռ գերմարդկային ճիգերով։

«Հայաստան» շէնքին մէջ բնակելով դպրոց յաճախող արհեստներն ու արուեստներն ալ Ժընեւի դպրոցական կազմակերպութեան մէջ կ'ինան) սաներու թիւն է 48, Պրինէնի նախակրթարանը կայ 18 երախայ։ Առանցմէ դուրս ունինք Ժընեւի եւ Վոյի նահանգներուն մէջ ուսում եւ արհեստ սորվող բազմաթիւ սաներ։ Վերջապէս հարիւրէ աւելի է թիւը այն պատանիներուն, որոնք Հաստատութեան նպաստն ու հովանաւորութիւնը կը վայելեն։

Իրավեկ

(Համեստ բրէյզոց մը հայսմեբուին մէջ)։

Ա. ԵՒ Բ. ԼԱՊՏԵՐԱՒՈՐՆԵՐԸ (ոգեւորուած) —

— Մամի՛կ, մամի՛կ, եա քի ծառայ, աւետիս,
Սօլերգ հագեր՝ թող ճրավրայ, աւետիս։
Գրնա՛ հաւեր, դուռ մասանին, ալէլու,
Ոռնովը բա՛ց, ձեռնովը գի՛ր, ալէլու.
— Թը՛ք, Թը՛ք, Թը՛ք...

ՀԱՅՐԸ (կամ եղբայրներէն մէկը) —
— Բաց է, բա՛ց..., գուռը բա՛ց է..., ներս հրամեցէք..., ձեր ալէլուին ալ թող ըլլայ Աստուծու ե-րե՞ք. , ձեր բերնի բարբա՛ռը սիրեմ...։

ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ ԼԱՊՏԵՐԱՒՈՐՆԵ-ՐԸ (կովկասեան տարազով, գոյնզգոյն լապտերներով, կը մտնեն, գրլուխ հուտան, կը կենան Ա. եւ Բ. խումբերուն քովը, ու լապտերները երգին համրքեպաց բարձրացնելով՝ կ'եղանակեն, միասին փոխն ի փոխ). —
— Այսօր մեր տունը՝ տուն Մարիամին, աւետիս,
Մարիամ գրնաց գուռը ձեռքին, աւետիս.
Քամակին եզակի խաչաքարին, աւետիս,
Շնչաց ի[?]ր Եփսուս — որդին աւետիս.
Առաւ ինքը Գետ-Վարդանէս, աւետիս,
Գետ — Վարդանէս մկրտեցին, աւետիս.

Խաս տունը է՞ս ի՛նչ տուն է, աւետիս,
Խաս տունը Հայու տուն է,
Չեր գերաններ՝ ոսկի պարգած, աւետիս,
Չեր եղէգները՝ մարգրիտ շարած, աւետիս
Չեր թոնիրներ՝ խորան — խորան, աւետիս,
Գուառուկը մէջ՝ մասն ու որկին, աւետիս

(Տանտիկինը գինի կուտայ)

Ա. Բ. ԵՒ Գ. ԽՈՒՄԲ ԼԱՊՏԵՐԱՒՈՐՆԵՐԸ (միասին, լապտերները բարձրացնելով, միքը փոխնիփոխ՝ երկեակէ երկեակ կ'եղանակեն ոգեւոր, ու տակաւ աւելի՝ բերբեւ) —

— Երանի է՞ն տարուան տարին, աւետիս,
Ինչ Երուսաղէ՞մ շինեցին, աւետիս.
Ը՛ շինեցին, աւարտեցին, ա՛ւետիս,
Միւն ու պերան կանգնեցուցին, աւետիս,

(Ակնարկելով տանտիրոջ ու մամբերուն եւ սեղանին)

Հայոց հրճեկը ծըլին ծաղկին, աւետիս,
Ճիւղեր նետեն ամէն ծաղին աւետիս.
Ամէն ճիւղին՝ գո՛յգ մը ճըրագ, աւետիս,
Էն մէկ ճիւղին՝ Սինամահաւք, աւետիս.
Օձի լեզուն երկու ճըղէն, աւետիս,
Մէկն է բարոյ, մէկն է չարոյ, աւետիս.
Զարոցը նետեր վեր՝ սարերուն, ա՛ւետիս,

(Մանր ու երկար)
Բա՛րո՛ցը՛ փը՛ռի՛ր՛ վե՛ր՝ սը՛նե՛րո՛ւն, ա՛ւե՛տի՛ս...։

. . . .

(Մարմրող վերջաւորութեամբ՝ յանկարծ ոգեւոր, լապտերներուն ողակը վիզերնուն ձգելով, ձեռք – ձեռքի, Ա. Բ. եւ Գ. խումբ լապտերաւորները՝ ԹՐԹՌՈՒՆ ՊԱՐՈՎ ՄԸ, համախումբ կ'եղանակեն ԱՐԱ՛Գ-ԱՐԱ՛Գ) —
— Մամի՛կ, մամի՛կ, եա քեզ ծառայ, աւետի՛ս,
Սօլերը հագի՛ր՝ թող ճըրավրայ, ա՛ւետի՛ս
Թող ճըրավրայ, թող ճըրավրայ, աւետիս,
Ճըրավրը — ճըրավրը, ճըրավրը — ճըրավրը, աւետիս
Մամի՛կ, մամի՛կ, եա քեզ ծառայ, աւետիս,
Ի՛նչ կը դըղես, ի՛նչ կը մանես, աւետիս.
Բուրդ կը դըղեմ, բուրդ կը մանեմ, աւետիս,
Հա՛յ ճը՛ժե՛րո՛ւն պո՛ւճ կը՛ հի՛ւսե՛մ, ա՛ւե՛տի՛ս...

(Մանր ու երկար)
հիւսելով՝
— Օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛...,

Եւ այս անգամ բնտանիքին բոլոր անդամներն ալ, մեծ ու պզտիկ, ոգեւորուած, ոտքի կ'ելնեն կը միանան Ա. Բ. եւ Գ. լապտերաւոր խումբերուն, — մեծ հայրն ու մեծ մայրը ձեռք – ձեռքի՝ պարին գլուխը (աջը), երէց եղբայրն իր կնկան ձեռքը բռնած՝ անոնց ձեռակից, անէ կրտսեր եղբայրն իր կնոջը հետ՝ միւսներուն ձեռակից, եւ այսպէս մինչեւ կրտսեր եղբայրն ու հարսը, մինչեւ երէց փեսան իր ամուսինին հետ, ու կրտսերներն իրենց, մինչեւ թոռնուհիներն ու թոռները, որոնց փոքրագոյն վերջինին ձեռքը բռնէ Ա. խումբի լապտերաւորներուն խմբապետը, այդ խումբին ալ՝ երկրորդը եւ երրորդը — (կամ՝ ըստ յարմարութեան՝ լապտերաւորները բաժնել բնտանեխումբին մէջ, մէկ-ընդմէջ), ու կազմել ԱԼԱԶԱ երկար – շարան պար մը, դառնալ ու երգել՝ համախումբ, նախ ծանր, տակաւ՝ թեթեւցնելով։ Կրնայ երգուիլ նաեւ այսպէս, — պարապետը կ'երգէ երկեակ մը, որուն վերջի բառը կրկնելով պարուորները՝ կ'երգեն նոյն երկեակը. Անոնց վերջի բառն առած պարապետը՝ կ'երգէ յաջորդ երկեակը, եւ այսպէս շարունակաբար, քանի մը պըտոյտ պարելէն. —
— Օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛...,

1. Ելէք տեսէք ո՛րն ա կերե՛ր մե՛ր թո՛ւփ,
Ուլն ա կերեր մեր թո՛ւփ.
Ուլն էր թըփան,
Թուփն էր եզան,
Ից Վարազայ,
Ի՛նչ որ ասեմ վէրէս կուգա՛յ,
Հա՛յլալէ՛ր, Ջա՛յլալէ՛ր,
Ի՛նչ բարի առ՛ըեկ մ՛էր եկաւ՝
Կէօ վա՛ր մե՛նե՛նէ՛,
Կէօ վա՛ր մե՛նե՛նէ՛նէ՛...։

Ելէք տեսէք ո՛րն ա կերեր մե՛ներ ո՛ւլ,
Էծն ա կերեր մե՛ներ ո՛ւո՛ւլ...,
Էծն էր ուլան,
Ուլն էր թըփան,
Թուփն էր եզան

եա՛ն., եա՛ն., եա՛ն.
(Ցեռոյ՝ գէլ, արջ, թուր, ժանգ եւն.)։
Էշէհէհէհէ՛հէհէ՛... (հիւսելով բոլ շին). —
2. Հա՛յ ա՛զւըռո՛ւ՛կը, ը՛ռո՛ւ՛կը, ը՛ռո՛ւ՛կը,
Հօ՛յ նարը, ջա՛նը՛մընարէ, հօ՛յ նա՛րը ջանըմընա՛ր.
Մէ խաւրմ կէր՝ վիզն էրէէն էր, հ. ն. ջ. ն
Ճեռերն խոսւ տը՛սանըմէկ էր, հ. ն. ջ. ն
Աղուէսն խոսւ կը մէ՛յմըկէր, հ. ն. ջ. ն.
Աղուէսն առաջ իմ տեղը նեղ ի, հ. ն. ջ. ն.
Խուսու ճեռերը փորիս դեղ ի, հ. ն. ջ. ն

(Աւելի արագ)

Հա՛յ Աղւըռո՛ւ՛կը, ըռո՛ւ՛կը, ըռո՛ւ՛կ, հ. ն. ջ. ն.
Աղուէսն եկաւ միրին թաղէն, հ. ն. ջ. ն.
Մտնուն կերաւ՝ թափաւ վէրէն, հ. ն. ջ. ն.
— Հօ՛հօհօհօհօ՛...
3. Սոխոթան չէր, պի՛նթան է՛ր,
Սոխոթան չէր, պի՛նթան է՛ր.
Մէջն իլին կաս ո՛ւ փո՛ւչ էր.
Սոխոթան բարձած ի՛իէշո՛ւն,
Ցիտեն ինկած ջո՛ւխարմ չա՛ռուն.
Էկէք՝ էն չուն սը՛պպա՛ռնե՛նք, (Կրկնէ)։
Սոխոթան փորէն հանենք.
Սարականերաց ճաշ անենք...։

(Աւելի արագ)

Սարակներն էլ կէօ՛ լը՛ռսա՛ն,
Առին մանգաղ ու յէ՛ռսա՛ն,

Չում Վան – Քաղաք՝ մէկ հաւան,
Չը վիճայ [illegible]...
Ը՛հը՛հը՛հը՛հը՛հը՛...,

(Հիւսելով գրգին, երկեակ առ երկեակ՝ մէկ խումբէն երգուելով, միւսէն արձագանգ տրուելով, Ա. Բ. Գ. լապտերաւորներու խմբապետներէն, ու կրկնուելով ամբողջ պարուորներէն) —
4. Ա) Ը՛, Լուն ու ճանճ՝ աճին ու անիծ, (կրկնէ)
Բ) Լուն չըխասնա ճանճի բանին, (կրկնէ)
Գ) Ճանճ թըռաւ՝ ինկաւ մէջ թանին. (կրկնէ)
Դ) Առայ կըտել՝ կայնայ ջանին, (կրկնէ)
Ե) Զարկեցի՝ չուռ խողին խանի, (կրկնէ)

Ա. Բ. Գ. — Լուն ու ճանճ, աճին ու անիծ,

Ճանճ չը խանեաւ լըւի բանին,
Լըւերն էկան գեղին – մեղին,
Էկան շարւան փեսի պեղին,
Ծերկըոցուցին հարսի լեզին...։

Վա՛յ դի լըւեր, վա՛յ դի լըւեր,
Կարակընտուզ, կարմիր լըւեր,
Գիշեր կ'էլնեն ճեղուերն 'ի վեր,
Ցերեկ քաշուին սիներն ի վեր
(Աւելի արագ)
Հա՛յ լըւեր, մաղած լըւեր,
Կարակընտուզ կարմիր լըւեր։
(Կրկնէ)

Հօ՛օ՛օ՛օ՛օ՛...,

«Վերինին պէս Ա. Բ. Գ. խումբ փոխն ի փոխ). —

Ց. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը ճիշդ 8.30ին Պատանեկան Միութեան գրադարանին մէջ, 49, բիւ Նասիոնալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Բացակաները խիստ նկատողութեան պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՍԷՆ - ԺԻՒԼԻԷՆ - ՊՈՄՕՆի «Զաւարեան» խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 6.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց 10րդ Շրջ. ժողովի: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՍԷՆ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ «Համազասպ» ենթակոմիտէի դասախօսական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին իրենց սովորական հաւաքատեղին, կը դասախօսէ ընկեր *Ս. Միքայէլեան*. ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը.

ՍԷՆԹ - ԱՆԹՈՒԱՆ «ընկեր Կայծ» խումբի դասախօսական վիճաբանական ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին կը դասախօսէ ընկեր Խ.. Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը

ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ «Թաթուլ» խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկեր *Գ. Հիւսեան*։

ԱՎԻՆԵՕՆ - ՍԷՆ - ՍԱԹՈՒՐՆԷՆԻ «Անդրանիկ» խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին սովորական հաւաքատեղին, զեկոյց 10րդ Շրջ. ժողովի, Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

■■■■■■■■

Լիոնի *Քրիստափոր* խումբի անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբ ընթերցարանի մէջ՝ ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի *Ռոստոմ* խումբի անդամական ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին դաշնակցութեան Ակումբ-ընթերցարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի *Զաւարեան* խումբի ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին դաշնակցութեան Ակումբ-ընթերցարանը. ներկայանալ անդամատետրով

Ս. ՄԱՐԿՐԻԹԻ (Մարսէյլ) Համազասպ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Վսպուրակ խումբի ժողովը վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ընկեր Ռ. Լուսարեանի բնակարանին մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Լուսաւորիչ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի հերթական ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelins *սրճարանի վերնայարկը։ Կը խօսի ընկ.* Աչոտ Խաչատրեան: *Նիւթ՝ ՆԵՐԴԱՂԹԸ։*

Ընկերամշակութային երեկոյթ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ին

6 Bld RODIN, Գ. Փանիկեանի սրճարանին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ *Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ*

Մուտք 5 Ֆրանք.

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հրապարակային դասախօսութիւն

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ին, Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՍՐՃԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

75, rue Jean - Jaurès, Առնուվիլ-լէ-կոնէս

Կը խօսի՝ Պ. *ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ*

Փարիզի Գրական Ակումբ *վաղը Շբ. իրիկուն, ժամը 9ին,* 131 rue Cambronne, métro Vaugirard: *Զեկոյց Պ. Կարօ Սասունիէ, «Շանթի նոր տրամը — Օշին-Պայլ»։ Մուտքը ազատ է։*

---

5. Ա) *Էլայ տանիս թա՛փ քէփցի* (կրկնէ)

Բ) *Նապիկօ՛, Նապիկօ, Նապհէ՛-վանա,* (կրկնէ)

Գ) *Կարմիր խնձոր գլորեցի,*
Նապիկօ Նապիկօ, Նապհէ-վանա

Ա. Բ. Գ. — *Հօ՛յ չամաշա, չամաշաշա:* (Կրկնէ)

Ա. — *Մանչ գիկ մանչ քո վայ ախըչման ա:* (Կրկնէ)

ՊԱՐԻՈՐՆԵՐԸ (ձայն պահելու ձեւով, միով) —
Նապիկօ, Նապիկօ, Նապհէվանա
(Կրկնէ)

Բ. — *Տարին ը՛ բուն խիվընդանայ:*
Կրկնէ

ՊԱՐԻՈՐՆԵՐԸ (ոգեւոր). —
Հօ՛յ չամաշա, չամաշաշա
(մարած) (Կրկնէ)

Ա. Բ. Գ. — *Նապիկօ՛, Նապիկօ, Նապհէ՛վանա.*

ԱՄԲՈՂՋ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ — *Նապիպիկօ, Նապիկօ, Նապհէվանա՛աա Ա՛ա՛ա՛ա՛...*
(Թափով հիւսելով խմբովին)

6. *Է՛գ բարեւ, հա՛յ, է՛գ բարեւ:* (Կրկնէ)

ՄԷԿ ՁԱՅՆ — *Թագաւորին չատ բարեւ:* (Կրկնէ)

ԱՄԷՆՔԸ — *Է՛գ բարեւ, հա՛յ, էգ բարեւ,*

Ե՛կ բարեւ, հօ՛յ, ե՛կ բարեւ:

ՄԷԿ ՁԱՅՆ — *Հարս ու փեսին չատ արեւ,*

ՄԷԹ — պէտ ճաշոց տան ա՛րեւ:

ԱՄԷՆՔԸ — *Տուէ՛ք բարեւ, հա՛յ, տուէ՛ք բարեւ.* (Կրկնէ)

ՄԷԿ ՁԱՅՆ — *Մեզ ամէնուս չատ արեւ.*

ԱՄԷՆՔԸ — *Մեզ ամէնուս չատ արեւ* Կրկնէ.

(Մարմնէն յետոյ՝ յանկարծ վերադարձ թափով եւ ամէնը մէկէն, արագ դառնալով, երգել շուտ-շուտ).—
— *Է՛գ բարեւ, հա՛յ, էգ բարեւ,* (Կրկնէ)

Մեզ ամէնուս չատ արեւ: (Կրկնէ)

(Ու պարը հաշել բեմէն դուրս հանել, մարեցնելով երգին վերջին վանկերուն մէջ):

ԲԱՌԵՐ — Ցէր Այր, քարանձաւ Իզարկ — Զարկաւ: Իրեր = Բերաւ: Կոտ = Գլուխ, գանկ: Իրիցաւ = Արիցաւ: Զուժ = Մինչեւ: Մէկլար = Անշեղ, չիփ - չիտակ: Քաւոր = Կնքահայր: Պըարի = Պատարուն (լիալուսին): Դի՛ր = Դոցէ (դուռը): Մատն ու սիկին — Մատ - հաղորդութիւն եւ ակին: Ինչ = Երբոր: Սինամահուք — Սիրամարգ - հաւ: Պուճ. Գուլպայ: Թըփան = Թուփին: Իգ Այգի: Վէրէս = Վրաս: Կէօ = Ահա Վա՛ր = Վրայ: Իգուն = Այգիին: Կէր = Կար: Մէյմըկել = Ցանցառցնել (ուտել): Սարակ = Դաշտէ մըշակ: Դո՞ր = Ո՞ւր: Կըտել = Դգալ: Ձաճին = Հագին: Ծըկոցուցին = Ընդլայնեցին (վախէն): Լեղին — Մաղձի պարկը: Թա՛փ = Թափով, արագ: Մանչ = Մէջ: Ձիկ Իմ, ինձ: Վայ — Ով: Թագաւոր = Փեսայ:

ՁԻԹՈՒՆԻ

Պ. Նուպար Ֆընտըգեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան Միսքեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապազեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Միսքեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Ֆընտըգեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ալբօ Ֆընտըգեան (Պոլիս), Օրիորդներ՝ Սաթենիկ եւ Թագուհի Էքիզեան (Պոլիս) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՖԸՆՏԸԳԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունուար 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Հանգուցեալին բնակարանին մէջ 13, Sente Viroflay, Chaville.

ԾԱՆՕԹ.— Լուվրէն եւ Փօրթ Սէն Քլուէն առնել 1 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Pointe de Chaville.

ԾԱՆՕԹ — Մասնաւոր մահազդ գրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ճկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եփրանուշ Արծրունեան եւ որ. Վարդանուշ Արծրունեան կը ծանուցանեն թէ վաղը, Շաբաթ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Պատարագէն վերջ, ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ *ՄԻՆԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԵԱՆի* մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ. Աչքառ. եւ Նոր մէթոտ, գարմ. աղանց եւ կանանց մորթի, արեան ... հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12.2—8, կիրակի 9 12

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13)

Le Gérant : H. STEPHAN

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Rond-Point du Prado, Château des Fleurs*ի սրահներուն մէջ*

Գեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, «Թոմպոլա»:

Պար եւ տղայոց նուէրներու բաշխում:

ՄՈՒՏՔ.— Անդամներու՝ Ձրի: — Ոչ-անդամներու՝ 10 Ֆրանք: — Մինչեւ 10 տարեկան տղաց մուտքը ազատ է։— Ոչ Պոլսեցիներ կրնան մասնակցիլ։

ԾԱՆՕԹ.— Միութեանս տարեկան պարահանդէսը 1933 Փետրուար 25ին: Բոլոր Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը

տեղի կ'ունենայ Salle des Sociétés Savantes*ի մէջ*

28, Rue SERPENTE, PARIS

12 *ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 9ին*

Նախագահութեամբ՝ ՏՕՔԹ. Վ. Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Ֆրէօտիզմի վրայ

Մուտքը ազատ է

Հայկու ժամադրավայր

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշել Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ կամ վարձու է, Մարսէյլի մէջ մեծ խանութ մը, ամէն տեսակ գործի յարմար, նա մանաւանդ՝
ՍԱՓՐԻՉԻ եւ ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ

Դիմել. *14, rue Longue des Capucins, Marseille* (Հակաթավաճառին):

Ծախու է *առեւտրական կեդրոն պատճառաւ կեդրոն թաղամասի մէջ կօշկակարի խանութ մը՝ բոլոր կազմածներով (մեքենայ գործիք եւայլն.) միասին: Բնակարան՝ 2 սենեակ, խոհանոց: Վարձք՝ 3000 Ֆրանք, պայմ՝ 6 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տէր Յակոբեանի,* 14 rue Medéah, Paris (14).

Ճաշարան ԱԹԷՆՔ

Restaurant ATHENÈS

13 rue Serpente, Paris (5) ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՃԵՂՉ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

5 ՖՐԱՆՔ *ԲԱՒԱԿԱՆ Է ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՃԱՇԸ ԸՆԵԼՈՒ, ԹԱՐՄ. ՄԱՔՈՒՐ եւ ՀԱՄԵՂ։*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մնրսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 69—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), ... եւ ... դարմանում (radio-thérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի* գործողութիւն: ...

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ... եւ ... մէթոտներ:

Դարմանատանս մէջ իր մասնագէտ բժիշկներր ... ինչպէս ... եւ ... հիւանդութիւններու համար

Assurance Social*ի* պատկանող հիւանդներու կը տրուի լաւ խնամք

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ... հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՆՑՔ _ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Մասնաժողովին կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

Նախագահութեամբ՝ Պ. Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 16էն

մինչեւ կէս գիշեր Շանզ'Էլիզէի սրահներուն մէջ

79, Ave. des Champs Elysées (Paris 8)

Métro: Georges V.

Գեղարուեստական բաժին: Եւրոպական պարեր

Նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. **PIZZARO**ի

ՖՕՔՍԹՐՈԹԻ ԵՒ ԹԱՆԿՈՅԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ: ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ՄՐՑԱՆԱԿ

ՄՐՑՈՒՄԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԺԱՄԸ 6.30ին

Մուտք՝ 25 Ֆրանք

ՄԱՐԾԷՃԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳՈՒԼՊԱՅԻ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՄԹԵՐՔ

Լեւոն ՇԻՐԵԱՆ

29, rue Sainte Apolline, Paris (2)

Tél. Central 18-83, **Métro St. Denis***ի* մէջը դիմացը

Premier choix, hors-cours, soldes

Ձեր գնումները կատարելէ առաջ անգամ մը այցելեցէք մեզի:

ԿՕՇԻԿ ՇԻՆՈՂ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ
ԵՒ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒԱՑԼՆ

Ինչո՞ւ աւելի վճարել, երբ կարելի է աւելի աժան գնել, գլուխ ցաւ մը ... չէ մը: Գնման մէջ եղած շահը ամէնէն իրականն է։

Կը յայտնենք փոքր արհեստանոցներու տէրերուն եւ կօշկակարներուն որ իրենք սուղ կը գնեն, որովհետեւ իրենց գնումները փոքրաքանակ են. Մենք մեր գործարանին մէջ ԿԸ ԾԱԽԵՆՔ ՈՒՂՂԱԿԻ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ, որով կրնաք օգտուիլ մեծաքանակի գինէն, ինչքան փոքր ըլլայ ձեր գնումին քանակը։

ՄԵՐ **STELLA** ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՈՎ **Trépointe**Ը **[ՄԻՋԱԿԱՇԻ]**

պատրաստուած է տեղական կաշիէ եւ մասնաւոր եղանակով։

Մանաւանդ «Trépointe ferme» ամէն մեծութեամբ, ամէն գոյնով եւ ամենաաժան գինով, վասնզի չէք վճարեր միջնորդէք։

ՈՒՐԵՄՆ ԳՆԵՑԷՔ ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ

«TREPOINTE STELLA»

14 Quai de Rive Neuve, Marseille Tél. Dragon 24-44

ՈՍԿԵՐԻՉ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

28, Րիւ տէ Տոմինիքէնզ— ՄԱՐՍԷՅԼ

Վաճառատանս մէջ բացառիկ եւ անհաւատալի գեղչերով կը ծախուին երաշխաւորեալ ոսկի, փլաթին, ադամանդ եւ ամէն տեսակ զարդեղէններ։ Ալարանժան, ող, ժամացոյց, շղթայ, այլ եւ այլ զարդեղէններ։ Կը ստանձնենք արագ նորոգութիւններ։

Փոխ առ քրէտինու կ'ընդունինք։

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ։

Photo-Belsunce

1, Rue Tapis Vert, 1, ՐԻՒ ԹԱՓԻ ՎԵՐ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 15 ԶԵՂՉ

Միակ Հայ լուսանկարչատունը որ գեղարուեստական Հայ ճաշակի ... կրնայ տալ իր ամենավերջին կատարելագործուած ելեկտրական լոյսերով

Քարթ ալ'փոսթալ՝ 5 ֆրանք, Անգործնեու՝ 4 ֆրանք։

Քարթ փոսթալ՝ 12 հատը եւ մէկ նկար մեծցուած՝ 25 ֆրանք

ԿԱՂԱՆԴԻ առթիւ կը պատրաստենք մասնաւոր փոխումներ:

Մէկ անգամ յաճախեցէք եւ գոհ պիտի մնաք.

Ի գիտութիւն

Սուրճի գնորդներու գիտութեան համար մթերանոց մը բացած ենք rue de Trévise *Ֆոնթանժինոփլը նպարավաճառատան մէջ։*

Ամէն անոնք, որ կ'ուզեն աժան եւ լաւ սուրճ ունենալ, կարող են օգտուիլ ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիներէն։ Կեդրոնատեղի՝

"CAFE SULTAN,,

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— Ամէն գնումի համար կը տրուի Նուէր-կտրօններ

Նոր Տարին առթիւ նուէր մը

ՄԻ՛ ՄՏԱԾԷՔ ԹԷ ԻՆՉ ՆՈՒԷՐ ՊԻՏԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Ուղղակի դիմեցէք Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26, rue Lesage, Paris (19) Métro: Belleville

Tél. Ménil. 61-85

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի *հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն* նոր ստացուած փլաքներ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՃԱՄԲԱ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

8 Janvier 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2084 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը հետեւի այն թռուցիկ ակնարկէն որով փորձեցինք տալ ընդհանուր պատկերը գաղութներու՝ 1932ի ընթացքին:

1. Տարուէ տարի դիմադրական կորովը կը նուազի այն գաղութներուն մէջ, ուր չունինք հոծ, խտացած արմատախիլ բազմութիւններ. (Անգլիա, Պելճիա, Գերմանիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Աւստրիա, Իտալիա, Զուիցերիա):

2. Ընդհակառակն, եւ հակառակ տիրող դժնդակ պայմաններուն, կը դիմադրեն ու կ'արտադրեն այն գաղութները որոնք նոր կազմուեցան, կամ աճեցան թարմ բազմութիւններով, եւ կամ արդէն ունէին հոծ զանգուած եւ գործունէութեան լայն ճակատ: (Ֆրանսա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Միջագետք, Պարսկաստան, Հիւսիս. եւ Հարաւ Ամերիկա):

Անշուշտ, անցած տասը տարիները (Մ. Նահանգներուն համար՝ 10 տարի) խոր ճեղքեր բացած են նաեւ այս վերջին գաղութներուն մէջ:

Անվերջ արտագաղթով խառնուած յոյսերու եւ անզօր յուսախաբութեանց մէջ, [illegible] մը յետոյ [illegible] համատարած տարտամութեան մը ցնցումներուն, այս բազմութիւններն ալ ունեցան բեկում եւ թուլութիւն:

Բայց, անոնց բոլորին մէջ ալ ողջ է միջուկը: Անընդհատ կը նորոգուի թթխմորը. Եւ անոնք որ տասը տարի ունին իրենց ետին, արդէն գացած են իրենց ճամբան: Ինչպէս ուրիշ հիները:

Արդ, այս երեւոյթը, ինչքան ալ կազդուրիչ ըլլայ, չի կրնար թեթեւցնել մեր մտահոգութիւնը՝ վաղուան համար:

Ընդհակառակն, կը պարտադրէ արթուն եւ անձկուն ուշադրութիւն ու յարատեւ ճիգ: Եւ մանաւանդ, գործակցութիւն՝ համահայկական ընդհանրական [illegible] մը, որ [illegible] է տակաւին:

Նախ, մանաւանդ մեծ գաղութներուն վրայ, հայաբարբառներ արդէն իսկ հոսած են: Պզտիկները՝ դպրոցով, երիտասարդները՝ փողոցով:

Այն երախաները որ 3—5—10 տարեկան էին վերջին արտագաղթին (1922), հետզհետէ [illegible] մը պէս կը թափթփեն քանի մը հայերէն բառեր, երբ [illegible] դպրոց գացած են:

Իսկ այն երիտասարդները որ իրենց ճակատագիրը կապեցին [illegible] աղջկան մը հետ, ընդհանրապէս հաճոյք չեն զգար «հայկականութենէ»: Զխօսինք այդ ամուսնութիւններէն ծնած երախաներու մասին:

Միւս կողմէ, ամէն գաղութ այնքան կծկուած է ինքն իր մէջ որ, մինչ մէկուն հոգին կը քամուի, միւսին քաղելը հետզհետէ աւելի ամուր կը կռճկուի

Այս ալ՝ իբրեւ հետեւանք այն անկերպարան վիճակին որ կը քաշքշուի տասը տարիէ ի վեր:

Ցեղը, ինչպէս իւրաքանչիւր գաղութ իր պատեանին մէջ քաշուած է, նոյնպէս իւրաքանչիւր հոսանք — ազգային կամ հայրենակցական — աւելի եւ աւելի պատեան կը կապէ: Միւսներէն անջատուելու, ամէն բանէ առաջ իր թաղին, իր գիւղին, իր դպրոցին կամ ժամուն վրայ մտածելու համար:

Վկայ՝ այն անհամար միութիւններն ու խմբակցութիւնները որ կը կազմուին ու կը լուծուին, ճամբայ կ'ելլեն եւ խումբերու կը բաժնուին, միեւնոյն ծրագիրները կը խմբագրեն, բայց իրար կը խանգարեն:

Տասը տարի է որ բաժնուած ենք Թուրքիայէն, բայց «աշիրէթ»ի հոգեբանութիւնը դեռ մը պէս դէմ դիմաց կը հանէ մեզ: Միեւնոյն ճամբուն վրայ: Միեւնոյն առաջադրութեան համար:

Ձեռք վիճիր: Բոլորն ալ կը շարժին ինքնապաշտպանութեան բնազդով: Կը կարծեն ամրապնդել ինքնապաշտպանութեան պայքարը:

Մինչդեռ, պայքարին ծանրութիւնը եւ ճակատին խորութիւնը ամէն բանէ առաջ կը պահանջեն կեդրոնաձիգ, համատարած եւ ամբողջական, տոկուն կազմակերպութիւն:

1932ի ընթացքին, ամէնէն աւելի չեշտուեցաւ այս պահանջը:

Եւ եթէ արձակուած կանչերն ու թուղթին յանձնուած իմաստութիւնները իմաստ եւ արժէք ունին, ապա ուրեմն մենք անկարելին պիտի փորձենք, գոնէ երկու դրական, գործնական քայլ առնելու համար 1933ին:

Մէջտեղ են բոլոր տեսակէտները: Հասունցած է գաղութներու ինքնապաշտպանութեան պահանջը

Եթէ պիտի անճրկինք, եթէ պիտի շարունակենք նորէն օրը իրիկուն ընել բանկռուութեամբ, խօսքի տակ չմնալու քինախնդրութեամբ, կը նշանակէ թէ ոչ բան կ'ուզենք սորվիլ, ոչ ալ մոռնալ:

Այն ատեն, արժանի ենք ե՛ւ մեռելներու անէծքին, ե՛ւ օտար ժողովուրդներու արհամարհանքին

Որովհետեւ, ի՞նչ իմաստ ունի տեսնել, զգալ, դատել, պոռալ, — եւ սակայն մատ մատի չզարնել, գծատութեան խնձոր մը ճզմելու, գործակցութեան գետին մը հարթելու համար:

Պատմութիւնը չը՞ պիտի գրէ, այդ պարագային.

— Ահա ժողովուրդ մը որ կը յաւակնէր արեւմուտքը ներկայացնել Արեւելքի մէջ, որ հերոսաբար դիմադրեց արեւելեան ալեկոծումներուն, բարբարոսութեանց, բայց անճրկեցաւ, ծիւրեցաւ, հալեցաւ ազատ պողոտաներու վրայ, շնորհիւ իր ներքին պառակտումներուն եւ [illegible]:

Տիրող աշխարհահռչակ տագնապին հանդէպ, մեծ ու փոքր, հարեւան թէ հեռաւոր, բոլո՛ր, բոլո՛ր ժողովուրդները մէկ նշանաբան ունին, — ազգային միացեալ ճակատ:

Մե՞նք ենք որ բացառութիւն պիտի կազմենք, երբ հող անգամ չունինք մեր ոտքերուն տակ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՈՔԹ. ՓԱՐՈՆԻԿԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի մէջ հոգիս լոյս տեսած գերման բարեգործական ընկերութեան մը. Տոքթ. Լեփսիուսի Միութեան ամբաստանագիրը՝ եւ [illegible] նոյն իմէն ամբաստանեալին, Տոքթ. Փարոնիկեանի պատասխանը, [illegible]:

Առաջին կազմակերպութեան կոչը ուղղուած էր «հայ բարձր հոգեւորականութեան եւ հայ մամուլին»:

Երկրորդը՝ գլխուն վրայ ունի հետեւեալ փաքրոցը. — «Յուշագիր առ հոգեւոր բարձր իշխանութիւնն Հայաստանեայց առաք. Ս. Եկեղեցւոյն, առ հայ մամուլն, առ հայ մտաւորականութիւնն եւ հայ ժողովուրդն».

Իսկ իբրեւ ստորագրութիւն՝ բաց ի Տոքթ. Փարոնիկեանէն որ «լիազոր անօրէն» է, կ'երեւան անուններ իբր «[illegible] ծառայութեան երէցներու», [illegible] մէկ վաճառական, մէկ [illegible] եւ դրամատան պաշտօնեայի մը: [illegible] բաց ի վաճառականէն (Հազարեան), նաեւ [illegible] մը, — Հայկ — Ա. [illegible]

Ինչ կը [illegible] այս բազմաստորագիր «Յուշագիր»ը:

[illegible]

Ստորագրող Գերմանացիները հայերէն չգիտնալով, անշուշտ պատասխանատու չեն այս [illegible] հայերէն շարադրութեան:

Յետո՞յ — Փառաբանութիւն Տքր. Փարոնիկեանի, «ամէնուն յարգանքին ու վստահութեան արժանացած պատուաւոր անձ մը», որ «հայ մամուլին [illegible] կազմակերպութեան դէմ, որոնց «40 տարուան «գործունէութիւնն» ալ եւ է հետք չկա՞յ հայ կեանքին մէջ»:

Բայց, սպասեցէք մինչեւ երեքշաբթի:

ՎԱՀԷ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Ե. ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Գ. Դ. Շահվերդեան կը հեռագրէ թէ ներգաղթի Ե. կարաւանը Պուրկասէն ճամբայ ելած է յունուար 4ին.

«Նոր Օր» կ'իմանայ թէ Գ. Շահվերդեան Աթէնքէն Ժընեւ պիտի երթայ յունուար 10ին, խորհրդակցելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու գրասենեակին հետ:

ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԷ ԿՇՏԱՑԱԾ

Մոլտավիոյ գիւղերէն մէկուն մէջ, 102 տարեկան... երիտասարդ մը ամուսնացաւ 45 տարեկան... աղջկան մը հետ. Հարսնիքը տեղի ունեցաւ գիւղական ճոխութեամբ: Նոր փեսան շրջապատուած էր իր երկու զաւակներով, մէկը՝ 80, միւսը 82 տարեկան.

ԿՐԻՓԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Դեկտեմբերի վերջին շաբթուն 303 հոգի մեռան կրիփէն. մինչդեռ 1931ին նոյն շաբթուն մեռած էին միայն 183 հոգի, 1930ին՝ 85, իսկ 1929ին՝ 68:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ամսական վերջին տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ գործազուրկներու թիւը զգալապէս պակսած է Անգլիոյ մէջ: Դեկտ. 19ին գործազուրկներու թիւն էր 2,723,287, որոնց 2,171,175ը ամբողջովին անգործ. Այս թիւը 76,519ի նուազում մը կը ցուցնէ նախորդ ամսուան տեղեկագրին վրայ. թէեւ 213 հազար 366 աւելի է, բաղդատելով անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հետ:

ՔՈՒԼԻՃ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Առջի օր, յանկարծամահ եղաւ Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը. Գ. Քուլիճ: Կինը դուրս ելած էր եւ վերադարձին տեսաւ որ ամուսինը գետին փռուած է: Վաթսուն տարեկան էր եւ հռչակաւոր՝ իր ռամկավարութեամբ: Թոռները համբելով կ'արտասանէր

«Ամերիկացին կը մոռցնէ իր նախագահները», կ'ըսէ օրագրող մը:

Արդարեւ, վեց նախագահներու այրիները կ'ապրին տակաւին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պարսիկ վաճառականները Խորհրդային առեւտուրին դէմ

Թէհրանէն կը հեռագրեն յունուար 6 թուականով.— Պարսիկ առեւտրականները պօյքօթ հռչակեցին խորհրդային ապրանքներուն դէմ, որպէս զի կառավարութիւնը հարկադրուի վերաքննել 1931 հոկտեմբերին կնքուած առեւտրական դաշնագիրը: Միեւնոյն ատեն, մամուլը բուռն պայքար կը մղէ խորհրդային իշխանութեան դէմ: Թէհրանի խորհրդային դեսպանը պաշտօնական ծանուցագիր մը յանձնեց, բողոքելով այս բոլորին դէմ: Կառավարութիւնը կ'աշխատի գոհացուցիչ լուծում մը գտնել այս հարցին: Խորհրդային առեւտուրը կաշկանդած է պարսիկ վաճառականութիւնը Ատրպատականի եւ Կասպեան նահանգներուն մէջ, որոնք ողողուած են ռուսական բամպակեղէններով: Ազգայնական ոգին հսկայ մը պայթած է ամբողջ Պարսկաստանի մէջ:

«Էվրը Մէյլ» կը գրէ թէ Րիզա Շահը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է ծանօթ երկրախոյզ Տիկին Րոզիթա Ֆորպսի. — Իմ երկիրս պէտք է սորվի կարօտ չմնալ օտարներուն: Կը յուսամ թէ քանի մը տարիէն կարելի պիտի ըլլայ միայն Պարսիկներ գործածել: 1934ին պիտի կրնանք ձեռք քաշել բոլոր օտարներէն, բաց ի այն մասնագէտներէն որոնք անհրաժեշտ են վաճառականութեան եւ ճարտարարուեստի համար: Մի մոռնաք թէ մենք ժողովուրդն ենք փորձառութեան մը որ կը սկսի դարեր առաջ, երբ Եւրոպան կը կառավարէր աշխարհը: Քաղաքակրթութիւնը տարբեր է ամէն երկրի մէջ: Ես չեմ ուզեր Պարսիկը զրկել [illegible]: Պարսկաստանը ազատ ու տիրական է իր երկրին մէջ: Ան իրաւունք ունի զարգացնելու իր սեփական հարստութիւնները եւ զանոնք պաշտպանելու իր սեփական [illegible]

Ալպանիական խնդիրը եւ Իտալիա

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ Իտալիա հողային մենաշնորհ մը պահանջած է [illegible] գաւառին մէջ, իբրեւ փոխարինութիւն Ալպանիոյ տրուած 50 միլիոն ոսկիի տոկոսին: Իբրեւ թէ Իտալացի հողագործներ պիտի տեղաւորուին այդ հողամասին վրայ:

Այս լուրը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Միւս կողմէ, «Մանչէսթըր Կարտիըն» երկար յօդուածի մը մէջ կը պարզէ Իտալիոյ կատարած նուաճումները՝ Ալպանիոյ մէջ: Իտալիա իրեն կապած է այդ երկիրը, Թիրանայի դաշնագրով եւ փոխառութիւններով որոնց տոկոսները չի կրնար վճարել Ալպանիա: Այս կերպով, իր տնտեսական ազդեցութեան տակ առած է յետամնաց երկիր մը: Ցարդ շինած է ճամբաներ որոնք մեծ օգուտ պիտի ունենան իրեն համար, եթէ պատերազմ ծագի Եուկոսլավիոյ հետ

Հիմա կը հետապնդուի մաքսային միութեան ծրագիրը, որ եթէ յաջողի, պիտի լրացնէ Իտալիոյ թեւարկութիւնը Ալպանիոյ վրայ եւ շատ աւելի մեծ վտանգ պիտի սպառնայ խաղաղութեան քան Աւստրիոյ ծրագիրը: Մխիթարական է այն լուրը թէ Ալպանիա մերժած է այս ծրագիրը: Ալպանիա պէտք ունի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեան, բայց կառավարութիւնը եւ հանրային կարծիքը հակառակ են երկրին ստրկացման:

Եուկոսլավիոյ մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ որ Իտալիոյ առաջարկած մաքսային միութիւնը մեծ յուզում պատճառած է բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Ամբողջ երկրին մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Իտալիոյ ձեռնարկներուն, մանաւանդ որ իտալական մամուլը կը շարունակէ բուռն պայքար մղել Եուկոսլավիոյ դէմ:

Դրամ քաշէ, տոկոս կուտակէ

Գրեցինք թէ խորհրդային իշխանութիւնը որոշած է վերցնել բոլոր կաշկանդումները եւ լայն դիւրութիւններ տալ օտար դրամագլուխին, սեղանաւորական կեդրոն մը դարձնելով Մոսկուան:

Այս առթիւ, ելմտական գործավարութեան կողմէ հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ըսէ. — Օտարականները կրնան պետական դրամատան մը յանձնել իրենց դրամը՝ բարձր տոկոսով կամ ընթացիկ հաշիւ բանալ Միութեան պետական Դրամատան հետ, հարիւրին 7 տոկոսով: Այս տոկոսը շատ աւելի բարձր է քան ուրիշ որ եւ է ապահով երկրի մէջ վճարուածը. կարգ մը երկիրներ նոյնիսկ տոկոս չեն վճարեր ընթացիկ հաշիւներու վրայ: Պետական դրամատունը կը խոստանայ առանց ձգձգելու գումարը սեփականատիրոջ տրամադրութեան տակ պահել ո՛ր եւ է ատեն: Սեփականատէրը կրնայ գործածել անոր մէկ մասը կամ ամբողջը Խ. Միութեան մէջ կամ արտասահման փոխադրել զանոնք որ եւ է կաշկանդումի: Այս ընթացիկ հաշիւները պիտի պահուին առանձին, [illegible], չխառնուելու համար սովորական հաշիւներուն հետ: Պետական Դրամատունը յանձն կ'առնէ՝ նաեւ ծախել ճամբորդի չէքեր, օտար դրամներու համար, որոնք կրնան գանձուիլ Խ. Միութեան ո՛ր եւ է մէկ մասին մէջ եւ ներածուիլ կամ արտածուիլ անարգել.

ՇԱԲԱԹԸ ՔԱՌԱՍՈ՞ՒՆ ԹԷ 48 ԺԱՄ

Մ. Նահանգներու աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը պատրաստուի մեծ գործադուլ մը սարքելու, շաբաթական աշխատանքը 30 ժամուան իջեցնելու համար

Ուրբաթ օր, քանի մը հազար բանուորներ հաւաքուելով Փարիզի մէջ, պահանջեցին շաբաթական աշխատանքը իջեցնել 40 ժամուան, իբրեւ միջոց մը գործազրկութեան դէմ:

Իսկ Ֆրանսայի ճարտարարուեստի, վաճառականութեան եւ երկրագործութեան մեծ խմբակցութիւնները, որոնք ընդհանուր դաշնակցութիւն մը կը կազմեն, հինգշաբթի օր մեծ ժողով մը գումարելով, բողոքեցին 40 ժամուան ծրագրին դէմ: Կազմակերպութիւնը կը խօսի ի դիմաց 3000 սենտիքաներու կամ արհեստակցական կազմակերպութեանց որոնք կը ներկայացնեն եօթ միլիոն բանուոր կամ պաշտօնեայ: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ հետեւանքը աղետալի պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար, եթէ ընդունուի շաբաթական 40 ժամ աշխատանք հաստատելու ծրագիրը:

« ԱԹԼԱՆԹԻՔ »Ի ԿՄԱԽՔԸ

Երկու օր անընդհատ վառելէ յետոյ, ֆրանսական «Աթլանթիք» շոգենաւին կմախքը Շէրպուրգ փոխադրուեցաւ ուրբաթ օր, մեծ դժուարութեամբ: Ֆրանսական եւ օտար նաւամիջներ կուրծք տալով փոթորիկին եւ ալիքներուն, յաջողեցան նաւահանգիստ առաջնորդել արկածահար նաւը: Որոշուած էր փոխադրել Հավր, այնտեղ ուղղակի [illegible] ճամբայ ելլել: Բայց անկարելի էր: Փոխադրութեան միջոցին, [illegible] մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Հարկ եղաւ [illegible] փոխադրել եւ [illegible]:

ՀԱՐՍՆԻՔՆ ԱԼ ԵԿԱՄՈՒՏԻ ԱՂԲԻՒՐ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ [illegible] քաղաքապետական ժողովը որոշած է, արգիլել հարսանեկան հանդէսներու եւ օժիտի սովորութիւնները, որոնք ամուսնացող զոյգերը եւ անոնց պարագաները այնպիսի մեծ ծախքերու կը մղեն, որոնց բեռան տակէն տարիներով չեն կրնար ելլել: Քաղաքապետութիւնը յուրջ միջոցներ ձեռք առած է, իր այս որոշումը գործադրելու համար:

Ասկէ վերջ եթէ երբեք հարսնիքի համար օժիտի պատրաստութեան ծախքեր ըլլան, այս օժիտները պիտի գրաւուին եւ Օդանաւային Միութեան եւ Կարմիր Մահիկի ընկերակցութեան պիտի նուիրուին: Այս տեսակ փայլուն ու մեծածախս հարսնիքներ կատարողներն ալ դատարանի պիտի յանձնուին, շռայլութիւնը արգիլող օրէնքին տրամադրութեան համաձայն: Այս պարագան մունետիկներու միջոցաւ ծանուցուած է ամբողջ գաւառակին մէջ:

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Լիբանանի լեռնային շրջաններուն մէջ տասը սանդիմեթրի հասած էր ձիւնի բարձրութիւնը: Ներքին անօրէնութիւնը ժանտարմայի հրամանատարութեան պէտք եղած հրահանգները տուած է, զօրացնելու համար Տահր էլ Պիտարի պահակակէտը եւ հոն կեդրոնացնելու բաւականաչափ պաշար: Միեւնոյն ատեն ալ [illegible] աշխատաւորներ ղրկուած են ճամբան միշտ բաց պահելու համար:

Պէյթ [illegible] շրջաններուն մէջ ալ երկու սանդիմեթրի հասած է ձիւնը:

Գիւղացիները մտահոգ են, որովհետեւ [illegible] չէ եղած եւ իսկոյն սկսած է ձիւնը:

Հալէպի շրջաններուն մէջ տիրող [illegible] ցուրտին պատճառով, [illegible] ծանր աստիճանի հասած է. [illegible] ոչխարը մէկ օսմ. ոսկիի կը ծախուի [illegible] գիւղերու մէջ:

Հալէպի «Էլ Թէգատտում» թերթը կը պատմէ. —

Գիւղացի մը տասը սուրիական ոսկի պարտք ունէր կառավարութեան. պաշտօնեան կուգայ, սակայն մարդը դրամ չունենալով, կը ծախէ անոր 40 ոչխարները: Ոչխարներէն 13ը կը մեռնին ճամբան. պաշտօնեան մնացածները կը ծախէ 11 օ. ոսկիի. իբրեւ ծախք այս գումարէն զեղչուած է 8 ոսկի եւ մնացած է 3: Կառավարութիւնը դեռ պիտի պահանջէ այդ գիւղացիէն 7 ոսկի...:

ՊՈԼՍՈՅ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ ՀԵՏԶՀԵՏԷ

Թուրքիոյ կրթական վերջին օրէնքով, օտար վարժարաններ կրնան ընդունիլ այն թրքահպատակները, որոնք նախակրթութիւնը իրենց մայրենի դպրոցներուն մէջ ստացած են: Այս օրէնքը մեծապէս ազդեց օտար դպրոցներու աշակերտներուն, մանաւանդ նախակրթարանի բաժնի ուսանողներու թիւին վրայ: Նոյն իսկ կարգ մը օտար վարժարաններ ստիպուած են փակել իրենց դուռները: Այսպէս, վերջին քննութեանց արդիւնքով հասկցուած է որ փակուած են հետեւեալ վարժարանները.—Եէշիլգիւղի եւ Գատըգիւղի մէջ երկու իտալական եւ Բերայի մէջ ֆրանսական դպրոցները, Կէտիկ Փաշայի եւ Սկիւտարի ամերիկեան վարժարաններու նախակրթարանի բաժինները: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, քանի մը ֆրանսական եւ իտալական վարժարաններ ալ մօտերս պիտի փակուին:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն յունուար 5ին երկրաշարժի երկու ցնցումներ տեղի ունեցան Վոլոյի մէջ (Թեսալիա), միայն նիւթական վնասներ պատճառելով:

Քիչ յետոյ, աւելի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Աթէնքի մէջ, մեծ յուզում պատճառելով: Մարդկային զոհ չկայ: Նիւթական վնասները ալ աննշան են:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ՍԽԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բրիստոնեաներու կրօնական այս չարթուն, մտաւորականները, նոյն իսկ հասարակ մարդիկ, պահ մը կ՚անդրադառնան այն աւանդութիւններուն, որոնք կը պատմուին հին ու նոր կտակարաններուն մէջ: Կը քրքրեն զանազան հարցեր, յաճախ անարժէք:

Ահա կարեւոր հարց մը, սակայն: Ճի՞շդ թարգմանուած են Աստուածաշունչները: Թէեւ ոմանց փոքր պիտի թուի նորէն, բայց ընենք, որ սխալ թարգմանուած են յաճախ: Առնենք մը ցոյց տուինք տարբերութիւնները, որ գոյութիւն ունէին հայերէն գրաբար եւ աշխարհաբար, ինչպէս նաեւ օտար թարգմանութիւններուն միջեւ: Այս անգամ քանի մը օրինակ, ցոյց տալու համար այն սխալ թարգմանութիւնները, որ չեն համապատասխաներ եբրայերէն բնագրին:

...

բառը կը դառնայ ոչ թէ ոսկորներս, այլ տառապանքս: Եւ ի՞նչ յատակ կը դառնայ ըսելը «կը նախընտրեմ մեռնիլ քան տանջուիլ»:

Փչիկներուն նոյն մեղքը կը գտնէք նաեւ Ամոսի գրքին մէջ, գլուխ Զ. 13: Աշխարհաբարը կը գրէ.

— Միթէ ձիերը ապառաժի վրայ կը վազե՞ն. կամ անիկա եզներով կը հերկուի՞:

Թարգմանիչը չէ հասկցեր, անիկա մը (ի՞նչը) դրեր է, առօրայձելով: Գրաբարը միշտ ճարպիկ է, երբ չկարենայ թարգմանել, տեղը ուրիշ նախադասութիւն մը կը դնէ, այսպէս.

— Իցէ՞ թէ արշաւիցեն երիվարք ընդ վէմս, կամ հանդարտիցեն ի մէջ մատակաց.

...

1928ի ՆԵՐՁԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ԻԲՍԷՆ ԵՒ ՊԻՈՐՆՍՈՆ

Նոյեմբեր 1928ին տօնեց Իպսէնի ծննդեան հարիւրամեակը: Այս տարի ալ — ինչպէս հաղորդեց «Ցառաջ» — տօնուեցաւ հարիւրամեակը Պիորնսոնի ծննդեան:

Այս դարու առաջին տասնամեակը — որուն կը զուգադիպի մեզմէ շատերուն մտաւորական զարթօնքը — կ՚ապրէր հիւսիսի գրականութեանց ազդեցութեան տակ: Այդ օրերու իմացական մթնոլորտը ծանր էր Տոլստոյի, Նորքիի, Նիցշէի, Զուտերմանի, Հաուփթմանի, Իպսէնի եւ Պիորնսոնի շունչով, եւ հմայքով: Գատերազմի հեղեղը քշեց տարաւ այդ օրերու աստուածները եւ, ափսո՜ս, դաշտին վրայ մնացեր են ոսկեզօծ հորթեր

...

բոլորը չեն համակերպեր, չեն հանդուրժեր իրականութեան. կեանքի ընդունուածին տակ չեն ուզեր փշրուիլ: Ընդհակառակն, անոնք կը պայքարին ընկերային աւանդութեան, օրէնքներուն, հասարակաց կարծիքին դէմ:

Հոգ է ահաւասիկ Իպսէնեան տիպարին նշանակութիւնը, եւ հմայքը:

Համաձայն իրեն, առանձին, մենաւոր մարդն է միակ զօրաւորը. միակը որ կարող է ազատօրէն խորհիլ կամ գործել: Իպսէնեան հերոսները այդ սկզբունքին վրայ կը ջանան կառուցանել իրենց կեանքը. ընկերութիւնը չի հանդուրժեր բնականաբար: Պայքարը անխուսափելի է. անխուսափելի նաեւ պարտութիւնը: Բայց ի՞նչ փոյթ. կը զգայ որ ՄԻԱԿՆ է որ իրաւունք ունի ամէնուն դէմ, անիկա, որ Պրանտի նման կ՚ըսէ. — «Ամէն ինչ, կամ ոչինչ».

...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԷՋԵՐ ՀԻՒՍԻՍԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԽՄԲ.— Իպսէնի եւ Պիորնսոնի տողերը կը թրթռան տեղ տեղ ...

...

«ԱՅՈ, ԿԸ ՍԻՐԵՆՔ...»

Այո, կը սիրենք այս երկիրը,
Խածուած եւ ակօսուած ծովերէն,
Այնպէս, ինչպէս կը բարձրանայ ջրէն վեր,
Իր հազարաւոր օջախներով.
Սիրենք, սիրենք զայն, ու մտածենք
Մեր հօրը ու մեր մօրը մասին,
Ու Սակայի գիշերուան մասին, որ վար կ՚իջեցնէ
Երազները աշխարհի վրայ.

Այս երկիրը, Հարալտը զայն փրկեց,
Իր հսկաներուն օգնութեամբ.
Այս երկիրը, Հուաքօնը զայն պաշտպանեց,
Ու մինչ Էօյվինտը կ՚երգէր,
Սւաֆը այս հողերուն վրայ գծեց
Խաչ մը իր արիւնով:
Այս բարձունքներէն, Սվէրը դիմադրեց Հռովմի...

Այո, մենք կը սիրենք այս երկիրը,
Ակօսուած եւ խածուած ծովերէն.
Այնպէս, ինչպէս կը բարձրանայ ջրերէն վեր,
Իր հազարաւոր օջախներով:
Ու ինչպէս մեր նախնիք իրենց պայքարներով
Զայն փրկած են թշուառութենէ,
Զայն առաջնորդած են յաղթանակի,
Մենք ալ, եթէ պէտք ըլլայ,
Պիտի մաքառինք պահպանելու համար այս խաղաղութիւնը

Բ. Պիորնսոն

...

ԱՐԱՐԻՉԸ ԹԷ ԳԻՏՆԱՐ...

Արարիչը թէ գիտնար որ օրո՜վ մ՚իսկ դուն՝
Ոսկո՜ւն վարսովդ արծրկուն՝
Կը ծըծանիս ու խենդ խղճեր կը պարուրես.
Արփին անշո՜ւշտ կ՚ըներ անտես:

Արարիչը թէ գիտնար որ պահի՜կ մ՚իսկ դուն՝
Քու աչքերովդ ասմազուն՝
Կը յայտնուիս ու կ՚ուռկանես խո՜լ նայուածքներ,
Ծովերն համայն չէ՞ր ստեղծեր:

Արարիչը թէ գիտնար որ բոպէ՜ մ՚իսկ դուն՝
Շունչովդ ջե՜րմ ու սրտփուն՝
Կը ծըծես դող, կպմեր գերզօր գերի՜ կ՚ընես.
Սիւքն տտուան կ՚ըլլա՞ր կարծես:

Արարիչը թէ գիտնար որ հեզի՜կ մ՚իսկ դուն՝
Քու այդ ձայնովդ հեշտանկչուն՝
Կուտաս խռովք ու կը դիւբես խեղ հավլանը,
Զայնն առուակին անհե՜տ կ՚ըներ:

Արարիչը թէ գիտնար որ անգա՜մ մ՚իսկ դուն՝
Քու այդ մարմնովդ հեզանըկուն՝
Կը հրդեհես, կը բռնես շունչ, 'ւ աչքե՝ անքթիթ.
Վիթը կ՚ըներ զո՜հ բազինիդ.

Արարիչը թէ գիտնար որ այգո՜վ մ՚իսկ դուն՝
Թարթիչներովդ կախարդ՝ համբո՜ւն
Կը հմայես, խորհուրդն ու շուք եղեւինին
Կը չքացնէր կամոլին:

Արարիչը թէ գիտնար որ գիշե՜ր մ՚իսկ դուն,
Քու այդ վենտ արտասուօ
Տրտմաթախիծ երեսդ ի վար կը կարկըտես,
Փնէ՞ր ցօղը շուշանին եղ.

X

Ու հիմա որ Արարիչ — գէ՜տ կատարեալ —
Չես կը տեսնէ քեզմէ դիւրեալ
Դեղեվարկո՜ւ, չի՞ նախանձիր, ու չի՞ կամրիր՝
Քեզի տրուա՝ լքե՜լ զանձն իր...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Մոլիւսիւսր

...

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Օրեր սահեցան մէկը միւսին ետեւէն: Շատ երկար օրեր, ու ես չկրցայ համնիլ ինծմէ խոյս տուող երջանկութեան… Անմատչելի թռչնակի մը նման ինծմէ խոյս տուող անծանօթութիւն: Եւ երբ յաջողեցայ համնիլ իրեն, տեսայ, որ իր գէմքը վայրի գեղեցկութիւն մը ունի ու ան ինծ կը նայի հմայիչ ժպիտով մը:

Բազուկս երկարեցի իրեն. Ձայն քաշեցի կուրծքիս ու շշնջացի

— Բայց, ո՞վ ես դուն, բա՛ :

Եւ ուրուականը պատասխանեց.

[illegible] է «վայելք», բայց, քեզի համար ես ուրիշ անուն ունիմ:

Ու ես խնդրեցի իրմէ.

— [illegible]

[illegible]

իմ անունս՝ քեզի համար՝ «Մեղք» է

Ես՝ [illegible] ու կրքոտ նայեցայ [illegible] ու քաղցր աչքերու [illegible] չարունակեցի ճամբաս

Շատ [illegible] ճամբուս վրայ նկատեցի [illegible] ուրուական մը՝ խարտեաշ ու տարօրէն երկնային: Ես երկար համբերեցի զայն. ու երբ, ի վերջոյ, համայ ետեւէն, տեսայ որ անոր դէմքը եւս վայրի գեղեցկութիւն մը ունէր

[illegible]

— Բայց, ո՞վ ես դուն, բա՛…

Եւ ուրուականը պատասխանեց.

Մարդկային լեզուով՝ իմ անունս «Անէծք» է. բայց քեզի համար ես ուրիշ անուն ունիմ: Հազար մարդոց մէջ միայն մէկը կրնայ պարծենալ թէ՝ իր կեանքի ճամբուն վրայ հանդիպած է ինծ, բայց, երբ կը հանդիպի ինծ, պէտք չէ որ [illegible] բայց, միշտ չմոռնայ որ կեանքի մէջ անգամ մըն ալ պիտի չհանդիպիմ իրեն

— Դիւթի՞չ կախ. բա՛, ի՞նչպէս է անունդ ինծ համար:

«Այդ [illegible]» [illegible] աչքերով ու պատասխանեց.

Քեզի համար՝ իմ անունս «Մեղք» է:

Երկար ատեն չկրցի բաժնել իրմէ իմ [illegible] [illegible] նայեցայ ճամբաս

* *

Ուրիշ անգամ մը, ես տոխմ ունեցայ,— վչտի օր մը ու տխուր վայրի մը մէջ — տեսնելու ուրուական մը, որ, քովէս անցած ատեն, ժպտեցաւ ինծ.

Ես հետեւեցայ իրեն, բայց ան չանհետացաւ ու չանապարհեց հեռանալ: Ես աղերսեցի իրեն վերադառնալ ինծ մօտ: Ինծ այնպէս թուեցաւ թէ անոր ճակտին վրայ կար տխրութեան եւ խաղաղութեան դրոշմը, եւ թէ [illegible] ու չոր մշուշի մէջ, որ կը պատէր [illegible] խարտեաշ ու երկնային կամարը, իր գ[illegible] քը խրատիչ գեղանի էր:

— Բայց, ո՞վ ես դուն, բա՛ —խնդրեցի ես իրմէ:

Ու ան ինծ բսաւ.

Մարդկային լեզուով՝ իմ անունս «Մահ» է: Բայց, քեզի համար, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց համար որոնք զիս կը հասկնան, ես ուրիշ անուն ունիմ.

Ու ես բսի.

— Ես սակայն, ես քեզմով պիտի գտնեմ [illegible] իմ [illegible]

մէջ ինծ ոչ «Վայելք» է ճակատագրած. ոչ ալ «Մեղք», ինծ կը մնայ միայն «Մահը»

Բայց ան ինծ պատասխանեց

[illegible] իմ կայքերին համար, որոնք զիս կը հասկնան, իմ անունս «Ձեռքս»

Ու ես կրկին անցայ իրմէ, եւ, գտնելով ու անյոյս, չարունակեցի իմ ճամբաս

* *

Օրեր սահեցան մէկը միւսին ետեւէն…: Ու երկար, շատ երկար օրեր վերջ, ինծ այնպէս թուեցաւ թէ մէկը կ'ընթանայ իմ քովէս… Կեցայ զիս:

Նայեցայ ու տեսայ չոր կազմով [illegible] անհրապոյր ուրուական մէկը, բայց այնքան զօրեղ որ իր ուժը գեղեցկութիւն կուտար իրեն

Ու ան բսաւ.

— Ոմանց համար իմ անունս է «Ալխատանք», իսկ ուրիշներ զիս [illegible] կ'երպ կը կոչեն Բայց, իմ ամէնս բարոր համառօտ են

Ես շատ օրեր անցուցի ծաշխատանքին հետ, առանձին, ու այլեւս չեմ հարցներ իրեն թէ՝ ինչ է իր անունը ինծ համար: Այլ՝ անձնապէս կը զգամ, եւ ինքս կը հաւկնամ թէ ինծ համար իր անունն է «Անդորրութիւն»

Թարգմ. ՍՕՍԷՏ ՏՂԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍՈՒՏ - ԽԵՆԴԵՐԸ

— —

«ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ»

Այս խորագրին տակ, «Վաքըթ» կը գրէ (29 դեկտ.).

— Թուրքիայէ դուրս հրատարակուող արաբական եւ հայ լրագիրները լեցուն են «Սուրիա եւ Մենք» հայերէն լեզուով գրուած փոքր գիրքի մը վերաբերեալ գրութիւններով: Այս թերթերու գրածներէն կը հասկցուի թէ այս գիրքը քանի մը ամիս առաջ Եգիպտոսի մէջ տպագրուած եւ բաշխուած, միջոցաւ գրկուած է թերթերու խմբագրատուններուն եւ ծանօթ անձերու եւ հաստատութեանց.

Գիրքը գրողն է «Ա. Նիկոլ» անուն Դաշնակցական Եշանաւոր Հայ մը: Սակայն Դաշնակցական թերթերը չեն ընդունիր ասիկա եւ առելի զարմանալին՝ կ'ըսեն թէ այս գիրքը Քեմալականի մէջ տպուած ըլլալու է: Այս գիրքը բուրք թերթերուն գրկուած չըլլալով, ակարնին զայն տեսած չենք եւ չենք կրնար բան մը բսել անոր մասին: Սակայն ոչ – դաշնակցական հայ եւ արաբերէն թերթերու գրածներուն նայելով, կը հասկնանք որ գործին մէջ դաշնակցական ծիծաղելի խաղ մը կայ, թէ գիրքը ճիշ ճանակութեամբ տպուելով, միայն իրենց ուզած տեղերը եւ ուզած մարդոց ղրկած են: Այս գիրքը Արաբներու, եւ մասնաւորաբար Սուրիացիներու դէմ գրուած ըլլալով, անոնց վրայ առաջ բերելիք ցնցումը՝ իրենց ամէն առեն բրածին պէս՝ կ'ուզեն Թուրքերուն վրայ բեռցնել եւ իրենք գիրենք ծածկել: Այս գիրքին մասին արտասահմանի թերթերուն մէջ մեր տեսնելիք գրութիւնները [illegible] կոյրը գայ, նետզնետէ հր[illegible] թերթին մէջ, պէ[illegible] մասին աւելի լաւ գաղափար մը տալ մեր ընթերցողներուն:

ՕՍՄ. ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՈՅԱՑԱԾ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Աստանօզլու Էւ.թրի պէյ, որ Փարիզ եկած էր Օսմ. Պարտքերու մասին բանակցելու համար, Եւոնեւեայ յաջողութիւններն բսած է, մասնաւորն.

— Փարիզի մէջ մօտ մէկ տարիէ ի վեր կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով Դեկտեմբեր 14ին բանակցողներու [illegible] համաձայնութիւն մը ծնունդ գրեցինք: Այլեւս ոչ մէկ արգելք մնացած է վճռական պայմանագրութեան ստորագրութեան: Այս կերպով բանակցութիւններու կրնան վճռական արդիւնքի մը յանգած նկատուիլ:

Պայմանագրութեան հիմնական կէտը սա է — հին Օսմ. կայսրութիւնը իր ժառանգորդներուն 160 միլիոն ոսկի պարտք մը ձգած էր ոսկեդրամ: Անկէ մեզի ինկած բաժինը 170 միլիոն ոսկի էր թղթադրամ:

1928ին Փարիզի մէջ ստորագրուած համաձայնագրով, 107 միլիոն ոսկիի ոսկեդրամը կազմող 28 տեսակ փոխառութիւնները 100ին 38 համեմատութեամբ սեղմուած, եւ ամէն [illegible] [illegible] 100ին 100 բարձրացնելու ձեւով, կարգադրութեան եղանակ մը գտնուած էր: Այս պայմանագրութեան համաձայն, պարտուէր հինգ տարին 2 միլիոն հնչուն ոսկիէն մինչեւ 2 միլիոն 400 հազար ոսկի ոսկեդրամ վճարել: Այսօրուան բանակցութեանց հետեւանքով, այս 107 միլիոնի պարտքը յաջողեցանք 8 միլիոնի իջեցնել: Տարեկան մասնավճարներն ալ 2 միլիոնէն 700 հազար ոսկիի գեղչուեցան:

Պայմանագրին մէջ յիշուած «ոսկի» բառն ալ ոսկեդրամ վճարել չի նշանակեր, այլ միայն իբր պարտքին գումարը ճշդող ձեւ մը ընդունուած է. Մեր նոր ստորագրած պայմանագրութեամբ, Թուրքիոյ տարեկան պարտքին գումարը՝ Օսմանեան կայսրութենէն մեզի ժառանգ մնացած պարտքին մէկ տարուան տոկոսէն աւելի քիչ է: Պայմանագրութիւնը պիտի ստորագրուի 12 ամսուան մէջ, ուրկէ վերջ հին պարտաթուղթերը պիտի փոխանակուին նոր պարտաթուղթով մը, բացի [illegible] (Լօ Թիքէ): Պարտաթուղթերը 100ին 4—5 տոկոսաբեր էին, իսկ նորերը 100ին 7ուկէս պիտի ըլլան:

ՆԱԽԱՄԻՆԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Նոր Օրեր մէջ կը կարդանք. —

Խումբ մը համայնավարներ, որոնք հաւաքուած են «Նոր Շարժում»ին շուրջ, հիմա որ առաջ «Վերելք» շաբաթաթերթին տպագիր եղբայրով, բանութեամբ տառերը գրաւած եւ փոխադրած են Հօլի գրասենեակը: Այս յափշտակութիւնը տեղի ունեցած է Գ. Շահկերդեանի հասանութիւնով:

Իրական գրադարանապետ այն խուլ մրցակցութիւնն է որ կար երկու խմբակներու միջեւ: «Վերելք»ի հրատարակութենէն ասդին, «Նոր Շարժում»ի ոյժասարը զգալապէս պակսած կր Ասկիա վէճի առիթ տուաւ ու յանցէ գլուխ ձախորդ օրուան կողոպուտին:

«Վերելք» առ այժմ չպիտի հրատարակուի

Կը տեղեկանանք թէ Գ. Շահկերդեանի յափշտակուած տառերը կամ «Նոր Շարժում»ին պիտի յատկացնէ, եւ կամ նոր շաբաթաթերթ մը հրատարակել պիտի տայ նոր կազմով եւ խորհրդային շեշտուած ուղղութեամբ.

ՍՈՒՐԻԱՆ ԱՆԻՆԱԺԱՆ

Հալէպի «Իթթիհատ» կը հրատարակէ ազգայնական պարագլուխ Խորանիմ պէյ Հանանոյի կարգ մը յայտարարութիւնները:

«Հեռագիր մը ուղղեցի, կ'ըսէ Հանանօ պէյ, Ժընեւի ամբիոնական պատուիրակութեան անդամ Իհսան Ճապրիի, իրմէ մանրամասնութիւններ ուզելու համար Գ. Փօնսոյի հետ իր ունեցած տեսակցութեան մասին: Իրմէ խնդրեցի նաեւ որ ինծի տեղեկացնէ թէ ի՞նչ անցաւ Սուրիոյ մասին Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ»:

Գալով այն հանրագրութեան զոր կը պատրաստէին կարգ մը անհատներ, պահանջելու համար Հիւսիսային Սուրիոյ ինքնավարութիւնը, Հանանօ պէյ կը յայտարարէ թէ ազգայնականները երբեք մասնակից չեն այդ շարժումին եւ թէ հանրագրութեան նախաձեռնող ազգայնական մըն է, բնաւ չպատկանիր ազգայնական կուսակցութեան ուղղութեամբ եւ Նրահանգներով:

Օտարականներու դէմ

Վերջերս գրոյց եղաւ թէ Թուրքիոյ մէջ օտարականներուն կարգ մը գործեր արգիլող օրէնքին գործադրութիւնը պիտի յետաձգուի, բայց այս գրոյցը շուտ հերքուեցաւ

Թուրք թերթեր կը գրեն այս մասին.—

— «Օրէնքին տրամադրութիւնները երկու մասի կը բաժնուին: Առաջին մասը օրէնքին հրատարակման թուականէն, այսինքն 1932 յունիս 1էն սկսեալ օտարականներուն կ'արգիլէ ի գործ դնել հետեւեալ արհեստները,—

Շրջուն վաճառորդութիւն, երաժշտութիւն, լուսանկարչութիւն, սափրիչութիւն, գրաշարութիւն, միջնորդութիւն, կօշկակարութիւն, ապրանքի միջնորդութիւն, պետական մենաշնորհով [illegible] ապրանքներ ծախել, գրասաչլիքներու [illegible] եւ թարգման ըլլալ, շէնքերու շինութեան, երկաթի եւ փայտի ճարտարարուեստներու մէջ աշխատիլ, համայնքին փոխադրութեան ձեռնարկներու մէջ աշխատիլ, մասնաւոր կերպով կամ [illegible], ծովի, լուսաւորութեան, ջեռուցման, հաղորդակցութեան միջոցներու եւ ձեռնարկներու մէջ աշխատիլ, զամարի վրայ բեռ առնել եւ բեռ պարպել, ինքնաշարժի վարիչ կամ վարիչի օգնական ըլլալ, առհասարակ բանուորութիւն ընել, ախտաբժշութիւն եւ պանդոկի գործավարութիւն, խանի եւ ամէն տեսակ [illegible] [illegible], բանուորութիւն, բաղնիքներու, արճարաններու, գազինօներու, տանտիկինները եւ պարերու մէջ, երգիչ եւ երգչուհի ըլլալ պարերու մէջ, անասնաբուժութիւն եւ տարրալուծական գործեր [illegible]

Այս արհեստները ի գործ դնել արգիլուեցաւ այն օտարականներուն, որ յունիս 1էն առաջ ուզեցին ի նորոյ ձեռնարկել այս տեսակ գործերու, իսկ անոնք որ արդէն իսկ ի գործ կը դնէին այս տեսակ գործեր, պիտի դադրին անոնցմով զբաղելէ 1933 մայիս 31ի կէս գիշերին: Այս կէտն է որ կը ծշդէ օրէնքին երկրորդ մասը: 1933 յունիս 1 առաւօտէն սկսեալ ընդհանուր գրաւութեան պիտի [illegible] եւ [illegible] ստանայ որ օտարականներ ի գործ կը դնեն այս արգիլուած գրաղումները, պիտի արգիլուին եւ խստիւ պիտի պատժուին: Ցուլիսէն սկսեալ, 600 օտարականներ դիմեցին կուսակալութեան, Թրքահպատակութիւն ընդունելու եւ իրենց գործերը կարենալ շարունակելու համար: Այս դիմումները ներկայացուեցան ներքին գործոց նախարարութեան, բայց ոչ մէկուն անոնցմէ դրական կամ նպաստաւոր պատասխան տրուեցաւ Պոլսոյ ձեռնհաս շրջանակները չեն գիտեր տակաւին թէ ինչ ելք պիտի ունենան կատարուած դիմումները.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ցիրուցան Հայեր

— —

ԼԻՈՆ. (Յատուկ). Այս տարուան իմ այցելութիւնս կատարելով դէպի գաւառները (Արտէշ եւ Իզէր), քաղեցի [illegible] տեղեկութիւնները

Նըավիաք գիւղին մէջ, որ կը գտնուի Փրիվայի եւ Փուզէնի միջեւ, լերան մը ստորոտը, կան 7-8 ընտանիք, 20-25 անդամով: Ամէնքն ալ կ'աշխատին եւ գոհ են իրենց վիճակէն: Կիները կը ստանան 7-8 ժամուան փոխարէն 10-12 ֆրանք: Աշխատանքն է մետաքսի վերաբեր բոլ զանազան գործեր: Բնակարանները ձրի տրամադրուած են գործարանատիրոջ կողմէ:

Հոս ալ կան տասնեակ մը մանուկներ որոնք բռնած են այլասերման ճամբան: Ինը տարեկան հայ աղջնակ մը գիւղին ամբողջ Հայերու նամակները կը գրէ: Զաւնին որեւէ կազմակերպութիւն:

Կարմրուկ աքլորներ, (միշտ Հոկի գիմակին տակ) ներգաղթը չահագործելու աղբիւր դարձնելով, տեղացիները կը համոզեն թէ ով որ «Հօկ»ի ըլլայ Հայաստան պիտի երթայ երկու ամիսէն: Շատեր՝ամէն բանէ անտեղեակ, հաւատալով, 1932ի մարտին արձանագրուած են մայիսին մեկնելու յոյսով եւ մինչեւ այսօր կը շահագործուին: Պէտք չկայ մինչեւ Երեւան կամ այլուր երթալ, տեսնելու համար ներգաղթի շահագործումները: Մեր քիթին տակ իսկ ի՛նչ գարշելի խաղեր կը խաղան…

Անցորդ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ

— —

Տէլթէյ իր սիրած մէկ նկարչական կտաւին հետ «կ'ուզէ պառկիլ» կ'ըսէ թէ երկու տեսակ կտաւ կայ. առաջինը կը դիտուի, իսկ երկրորդին վրայ կը մտածուի: Ինք որ միշտ մտածումը գրպանը դնելու յաւակնութիւնը ունի, կ'ըսէ թէ կը գործածէ միայն զգայարանքները: Իսկ մենք կը փափաքինք փոքրիկ կոմսի նաձեոռ մը ունենալ զանազան նկարներու մէջ: Հոն յանձող բանաստեղծութեան մէջ նստիլ ու ըսել.— Հո՛ւս Երբեմն ալ, ուրիշ առթիւ. «Իօ՛ւլ»: Երիտասարդ մը, Ժաք Մաոէ, այս միջոցիս կը ցուցադրէ իր գործերը եւ մտաւորականի մը համար ճշմարիտ վայելք մըն է շրջան մը ընել 119, Bld Raspailէն ներս: Աշխարհը այնպէս՝ ինչպէս բանաստեղծ-նկարիչը կ'ըմբռնէ: Ան կ'ըմբռնէ խորապէս եւ ինքնատպութեամբ: Կը ներկայացնէ օրինակ կախարդական սենեակ մը, որուն առաստաղը ցնդած է, որուն պատերը թափանցիկ են եւ այդ թափանցկութենէն ներս կը խուժէ [illegible] յանձնաւորութիւն մը՝ Կարուսոլ Վրձինով գրականութիւն կ'ընէ. պարզ café de la gareի մը վրայ նետելով ամպեր՝ որոնք Եւրոպայի քարտէսը կը ձեւացնեն: Չինիգոյի պողպատեայ յատկութիւն, վլամէնքի ավերդական տատայ տանքը կը զգենու յաճախ, ու յետոյ կ'ըսէ. Զօրս անգամ մէկ՝ կ'ըսէ պատառաքաղ: Եւ յետոյ կ'ուտէ քեզ: Մուտքը ազատ է: — Փ.

ՕՐ. ՁԱՌԱՓԵԱՆ

Երիտասարդ դաշնակահարուհի Օր. Տիրուհի Զառափեան Յունուար 11ին, երեկոյեան ժամը 9ին համերգ պիտի տայ բատխոյով: Պիտի նուագէ Մոցարթի Concerto en ré mineur orchestreով, եւ ուրիշ քանի մը կտորներ ժԸ. դարու ֆրանսացի երաժիշտներէն: Համերգը տեղի կ'ունենայ Radioի LLով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼՂՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

— Ձե՞ս հասկնար թէ ինչու համար չեմ ուզեր որ երթաս. չեմ ուզեր կորսնցնել քեզ. կրնամ պահել քեզ երբ այնտեղ ես, Փարէզի կալպեան ես. ամենք, ամէնքն ալ գիտեն իրողութիւնը… Զեն համարձակիր… բայց երբ երթաս այնտե՞ղ… եւ, Աստուած իմ, երբ տեսնեն քեզ, տեսնեն մերկութիւնդ ու այդ պարը… Ո՛չ, չեմ կրնար կորսնցնել քեզ.

Ճօրճ թեւերուն մէջ առաւ զայն.

— Ո՛չ չեմ կրնար…

Հաւանական էր որ վերջ դնէր իր խրատները այդ աղջկան վրայ: Ունեցեր էր այդ նախազգացումը վախի անմիջական գիտակցութեան տակ: Եթէ կասկած ունէր Լիան իր անձին մասին Փարիզի եպիկուրեան քաղաքակրթութեան մէջ, Ճօրճ կուզար փարատել այդ կասկածը: Ճօրճի բառերը ներշնչեցին աղջկան այն ապահովութիւնը որ քաջալերութիւն կուտայ ու

եւ է կնոջ նետուելու կեանքի արկածախնդրութեանց մէջ: Այդ ապահովութիւնը ունենալէ յետոյ, դժուար թէ կինը ենթարկուի այլ մարդուն տիրապետութեան: Նոյնիսկ երբ այդ փոքր տարիքին — դեռ հազիւ անցած էր քսանը — երկար ճամբայ կտրած էր Լիան կեանքի մէջ ու թերեւս կը զգար որ տակաւին պիտի երթար աւելի հեռուները:

— Պիտի երթամ ու, փափագս ծարը՝

Կը տեսնէր որ յուսահատօրէն սփրոփրած էր այդ աղջկան Զէր չափազանցած յայտնելով իր պաշտամունքը, երբ առաջին անգամ միասին էին այն գիշերը իր աշխատանոցին մէջ. Երիտասարդ մըն էր դեռ, հազիւ քսանըվեց տարեկան: Սէրը, այդ տարիքին, իր ուժը կը ստանայ մարդուն էութեան խորքէն. չի մոռցուիր երբեք: Ճօրճ չպիտի մոռնար զայն:

Լիան՝ տակաւին տղուն թեւերուն մէջ, հաստատական նշան մը ըրաւ գլուխով

— Ուրեմն թոյլ պիտի տաս որ ես ալ գամ ներկայացումէն յետոյ ու քեզ տուն առաջնորդեմ…

Դիւանագիտութի՞ւն էր ըրածը թէ ինքնահաւանութիւն, կարդացուցած էր գինքը: Տեղի տալու առանց սպառնալու աղջկան համբերութիւնը. Հեզինակութիւն չյանձնեց այլեւս: Աղջիկը երախտապարտ էր թերեւս այդ խոհանքին համար: Թանկագին զգացումներու անհաղորդ աղջիկ մը չէր Լիան: Զէ՞ որ ուրիշներէն շատ աւելի լաւ վերաբերում մը ցոյց տուած էր ան իրեն հանդէպ: Կարեկցութեամբ ու վեհանձնութեամբ խառն զգացում մը ունեցաւ. գթաց անոր ինչպէս պիտի գթար իր երախային վրայ:

Ինկաւ Ճօրճի թեւերուն մէջ ու փափաք անոր ականջին.

— Կրնա՛ս հօս բերել զիս. կրնա՛ս գիրկդ առնել զիս ու բերել եթէ կ'ուզես, փողոցներուն մէջէն, ամբողջաներէն վեր. կրնաս դնել զիս, ահա՛ այնտե՛ղ, անկողինին մէջ… այո՞…

4

Պօլ Պուֆոնի մէջ իր առաջին ներկայացումը պիտի տար այդ օրը կէս գիշերէն վերջ: Ճօրճ աղջկան կցկտուր խօսքերէն կռահեց որ ինք պիտի առաջնորդէր զայն այդ պարասրահը: Ներկայացումէն անմիջապէս առաջ Միասին պիտի երեւային սրահին մէջ, պիտի խառնուէին բազմութեան ու յետոյ ներկայացումէն ետքը դուրս պիտի բերէր զայն:

Զհասկցաւ Ճօրճ թէ աղջիկը պարզապէս կ'ուզէր երիտասարդ մը որ ընկերանար իրեն, մէկը որ բանար դուռը եւ ողջունէր զինքը այդ նոր միջավայրէն ներս. Թերեւս կ'ուզէր նաեւ առպարէզ կարդալ այն նախատինքին զոր իր երեսին նետած էր կեանքը Ունէր ինքնագիտակցութիւն մը որ յատուկ է գեղեցիկ կիներուն: Ամէն կին ունի այդ գիտակցութիւնը: Որքան ալ նուաստացուցիչ եղած ըլլային իր պայմանները, տակաւին անուր կառչած էր անոր, կը պահէր զայն ինչպէս պիտի պահէր ադամանդի մը կտորը

Ատոր համար է որ առօղանին գլուխը զարկած էր այն մարդուն, Լաոզի սրճարանին մէջ: Ատոր համար էր նոյնպէս որ կղպուած կը պահէր իր սենեակին դուռը Լիփիր փողոցին մէջ Իր անձին համար յատկանշական այդ ինքնաճանաչումը անոր մէջ դրած էր արքայավայելչութիւն մը որ անհասանելի բան մըն էր այդ աղջկան մէջ:

Բայց տարօրինակ էր միայն այն պարագան որ դուռը ուրկէ ներս մտնել կ'ուզէր ան, միակ դուռն էր որ Ճօրճ կ'ուզէր փակել անոր առջեւ, եթէ յաջողէր. Գիտէր սակայն որ չէր կրնար արգիլել անոր մուտքը: Անշուշտ բնազդական էր աղջիկը կորսնցնելու վախը, սակայն եւ այնպէս իրական: Այդ էր պատճառը որ Ճօրճ ճաշի տարաւ զայն այդ գիշերը պուլվառներուն վրայ, սաւոնց ճաշարան մը եւ յետոյ Թօլի Պէրժէր: Այդպիսով կ'ուզէր զբաղեցնել աղջկան միտքը, որպէսզի ան չմտածէր ուրիշ ծրագիրներու մասին:

Լիան հաւատաց որ այդ հրաւէրը եղբայրական արտայայտութիւն մըն էր Ճօրճի կողմէ: Զկրցաւ նոյնքան կասկածիլ թէ ան կ'աշխատէր խուսափիլ Պօլ Պուֆոնը իրեն ընկերանալու առաջարկէն. Այդ վայրը Ճօրճի համար աշխարհն էր որ պիտի խլէր աղջիկը իր ձեռքէն. շատ կը վախնար: Այդ ժամանակ Ճօրճ տակաւին չէր տեսած անոր մէջ այն զոր աղջիկը կը տեսնէր ինքն իր մէջ: Զահաւ պարծառութիւնը որ կար անոր շուրջը.

Թերեւս իր աչքին զարկաւ միայն շլացնող կենդանութիւնը աղջկան համարձակ ու անբռնազբօսիկ ձեւերուն, իսկ շլացնող ու չքեղ ոչինչ կար անոր մէջ: Բայց վերջի վերջոյ, ի՞նչ փոյթ բարոյականի ըմբռնումը այս աշխարհի մէջ: Եթէ ինք չառնէր այդ աղջիկը, ուրիշ մը պիտի առնէր զայն, թերեւս առաջին հանդիպողը

Այսպէս մտածեց Ճօրճ. ու որքան ատեն որ Լիան Փարէզի կալպեան էր, իրեն հետ, ապահով էր: Իսկ Պօլ Պուֆոնի մէջ, Աստուած գիտէ

×

Այդ օրերուն Ճօրճ հազիւ թէ կրնար տեսնել Լիան Սանրէյի հանդէպ ունեցած իր զգացումներուն տարօրութիւնը: Ցայտնի էր տարիք այն ծրագրէն որ պատրաստած էր մտքին մէջ այդ գիշերը, երբ ճաշի կը տանէր աղջիկը: Ուրիշ բանի մասին չէր մտածած ամբողջ օրը. վճռած էր ամուսնութիւն առաջարկել անոր:

Թարգմ. Ց. Մ.

(Շարունակելի)

ՈՂԲԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թաղիքի մէջ ոճրագործներու զոհ գացած ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի (Վարդանով, սպանութեան քառասնօրեակին առթիւ, այսօր Կիրակի, Փարիզի Հայոց Եկեղեցին մէջ, պատարագէն յետոյ կը կատարուի հոգեհանգիստ։

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.78

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	5 տոլար	[illegible] տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

10 Janvier 1933

ՑՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2082 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՄԵՔԵՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ"

Նոր է բառը, ինչպէս տեսութիւնը:

Խումբ մը ամերիկացի ճարտարագէտներ, երկար ուսումնասիրութիւններէ յետոյ, մէջտեղ դրած են տեսութիւն մը զոր կը կոչեն «Technocracy»:

Իմաստին հետեւելով, մենք ալ այժմ կը թարգմանենք «մեքենապետութիւն», մինչեւ լաւագոյն բառին ստեղծումը:

Ի՞նչ կ'ըսեն «մեքենավար»ները: (Չէ՞ որ կը գրենք ընկերվար, համայնավար, ժողովրդավար եւն.):

— Մեքենային շնորհիւ, այսօրուան աղօրիքը երեք հազար տակառ ընտիր ալիւր կ'աղայ ամէն օր եւ մարդ գլուխ. մինչդեռ հին ատեն հազիւ կարելի կ'ըլլար արտադրել մէկ տակառ, կէսը լաւ, կէսը վէշ, ամէն օր եւ մարդ գլուխ:

Նմանապէս, կօշիկի արդիական գործարան մը կրնայ օրական արտադրել 595,000 զոյգ կօշիկ. մինչդեռ հին Հռոմը միայն 7200 զոյգ կ'արտադրէր, միեւնոյն թիւով բանուորներու միջոցաւ, հինգուկէս օրէն:

Դարձեալ, ամերիկեան արդի հանքագործ մը 20,000 թոն երկաթի հանածոյ կը փորէ տարին, մինչդեռ մէկ դար առաջ հազիւ 800 թոն կրնար փորել:

Եւ այսպէս հարիւրաւոր օրինակներ:

Եզրակացութի՞ւնը, — «Այս պայմաններուն տակ ժողովուրդը չափահաս բնակչութիւնը պէտք ունի միայն աշխատելու օրական չորս ժամ եւ շաբաթը չորս օր, հոգալու համար իր բոլոր պահանջները»:

«Մեքենապետութեան» տեսաբանները համաշխարհային տագնապը կը վերագրեն այս իրողութեան, եւ ոչ թէ պատերազմական պարտքերուն կամ ուրիշ ծանօթ պատճառներու: Եւ այս տրամաբանութեամբ ալ, անօգուտ կը գտնեն տագնապին դէմ ծրագրուած բոլոր միջոցները:

— «Արտադրական ուժի յաւելումը բազմապատկուած է ինը միլիոն անգամ, Ժ-Թ. դարու սկիզբէն ի վեր: Բանուորութեան ամէնէն փայլուն շրջանին հասանք 1918ին. իսկ արտադրութեան գագաթնակէտին՝ 1929ին: Այդ ժամանակաշրջանին մեքենան այնքան զբաղեց մարդուն տեղը, որ մէկ-երկու տարուան բաւելիք մթերք դիզուեցաւ»:

Ուրեմն, երբեւ դարման այս անբնական կացութեան, «մեքենավար»ները կ'առաջարկեն որ Մ. Նահանգներու չափահաս բնակիչները, 25—40 տարեկան, տարին աշխատին միայն վեց հարիւր վաթսուն ժամ, մարդ գլուխ, ամբողջ բնակչութեան համար ապահովելով ապրուստի մակարդակ մը որ տասն անգամ աւելի բարձր է քան 1929ին: Ուրիշ խօսքով, երբ չորս ժամ եւ շաբաթը չորս օր աշխատանքը պիտի գոհացնէ բոլոր պահանջները:

×

Լոնտոնի թերթերը, որոնցմէ կը քաղենք այս տեղեկութիւնները, մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին այս շարժումին:

Տակաւին քանի մը շաբաթ է որ հրապարակ դրուած է տեսութիւնը, եւ հարկ է սպասել նոր մանրամասնութեանց եւ մանաւանդ գործնական փորձերու, իմանալու համար անոր բարիքը կամ չարիքը:

Բայց, առանց այս շարժումին ալ, աւելի լայն համեմատութեամբ եւ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն կ'արծարծուի ուրիշ ծրագիր մը, — շաբաթական աշխատանքի կրճատումը:

Ընկերվարութեան հիմնադիրներն ու քարոզիչները կը պահանջէին օրական 8 եւ շաբաթական 48 ժամ աշխատանք:

Այսօր՝ հիմնովին խախտած է այդ պահանջը, եւ առաջարկներ կան օրական 6—7 ժամու:

Փաստերը քաղելով օրուան կեանքէն, կը տեսնենք երկու մեծ շարժումներ. —

1. Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը ամէն միջոց կը փորձէ, շաբաթական աշխատանքը 40 ժամուան իջեցնելու համար: (Օրական ութ ժամ եւ շաբաթը հինգ օր):

Տեղ-տեղ ինքնաբերաբար կը գործադրուի այս ձեւը. մինչդեռ պետութիւններ կան որ դեռ չեն ստորագրած Ուաշինկթընի պայմանագիրը՝ 48 ժամուան մասին:

2. Մ. Նահանգներուն մէջ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ շաբաթական երեսուն ժամ, սպառնալով ընդհանուր գործադուլ հռչակել: (Օրական վեց ժամ եւ շաբաթը հինգ օր):

Այս շարժումը զօրաւոր կուսակիցներ ունի նաեւ Անգլիոյ մէջ: Իսկ Ֆրանսան ամէնէն պահպանողականն է, եւ ոչ միայն հակառակ է շաբաթական 40 ժամուան (Ժընեւի առաջարկը), այլ եւ մինչեւ հիմա չէ ստորագրած Ուաշինկթընի պայմանագիրը, որ պարտաւորիչ կը հռչակէ շաբաթական 48 ժամը:

Իսկ բոլորովին յեղափոխական ծրագիր մըն է «մեքենավար»ներուն առաջարկը, — շաբաթը չորս օր եւ օրական չորս ժամ:

Այսպէս, ուրեմն, վերացական տեսութիւններ չէ որ կը պարզուին, այլ օրուան կեանքէն բխած պահանջներ, որոնք սահմանուած են վեր ի վայր հրջելու արդի կեանքը: Հոգ չէ թէ ամէնէն կատարելագործեալ երկիրներուն մէջ:

Գաղափարներու եւ ծրագիրներու այս պայքարը աւելորդ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ համաշխարհային տագնապը չի կրնար դարմանուիլ սովորական դեղատոմսերով: Եւ թէ, ուշ-կանուխ, ականատես պիտի ըլլանք աշխատանքի ձեւերու եւ ժամերու հիմնական փոփոխութեան մը:

Խմորման մէջ է բովանդակ աշխարհը ոչ միայն քաղաքական, այլ մանաւանդ ընկերային եւ տնտեսական տեսակէտով, որ աւելի մեծ կշիռ ունի:

Մաշա՞ծ են հին կարգ ու սարքն ու դրութիւնները, եւ մ... անընդհատ կ'որոնան, լաւագոյն ելքը գտնելու համար ...գոյն ցնցումով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ը... ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ

Տարօրինակ արկածի մը հանդիպեցաւ, կիրակի օր, «Անուշ»ի ներկայացումը:

Երրորդ թէ չորրորդ միջնարարին, ժողովուրդը ի զուր սպասեց վարագոյրին վերաբացման:

Տասը վայրկեան, քսան, երեսուն, քառասուն, — վարագոյրը չի բացուիր:

Շարժման մէջ են ծեռքերն ու ոտքերը: Բացագանչութիւններ ամէն կողմէ:

Ու անընդհատ երթեւեկ մը՝ դէպ ի բեմ, կողմնակի դուռներէն:

— Հի՛մա կը բացուի... Պիտի բացուի... Չպիտի բացուի...

Եւ փսփսուքներ.

— Ցուրքի պաշտօնեան Գ. Սուրաքեանի օձիքէն բռնած՝ դրամ կը պահանջէ:

— Թատրոնին տէրն ալ իր դրամը կը պահանջէ, եւ թոյլ չի տար բանալ վարագոյրը:

— Չորս հազար ֆրանք կը պահանջեն. քանի մը ուսեւորներ մինչեւ 1300 ֆրանք նարեցին, մնացեալ 2700ը ո՞վ պիտի տայ:

— Հանգանակութիւն մը կատարենք եւ լրացնենք.

— Ի՞նչ, մեր տոմսակներուն փոխարժէքը չի բաւեր, տո՞ւրք ալ պիտի տանք: Ընդհակառակն, պէտք է ...պահանջենք մեր վճարած դրամները:

Հինգով-տասնով սկսեր էին հեռանալ: Բայց դեռ յուսացողներ կային: Մինչեւ այն պահը երբ Տիկին Բու...եան — բարեբաստէր մը — քանի մը ...աղամ բեմ ելլալ — զայէ յետոյ վերադարձան եւ գլխարկը ժողվեց եւ ...բոլոր բարկութեամբ:

Ժամը 6ին, փոխանակ վարագոյրին, «Մի... ...»ի դուռները բացուեցան կոճակի վրայ, եւ ժողովուրդը ...կսաւ պարպուիլ:

Անշուշտ ինծի չիյնար պարզել գաղտնիքը այս պատկերազարդ խայտառակութեան:

Մասնագէտ մը դիտել կուտար.

— Առ նուազն հազար հոգի կայ սրահին մէջ: Գիները՝ 20, 15, 10 եւ 7: Զեղչելով ձրիները, պատանիները եւ միջինը հաշուելով 10 ֆրանք, թուղթի վրայ կ'ունենանք 8—10,000 ֆրանք: Ի՞նչպէս չի վճարուիր:

Բայց պէտք է լսել նաեւ Գ. Սուրաքեանը: Մանաւանդ իր ողբերգութիւնը բեմին ետեւը: Տասն անգամ աւելի խռովիչ քան... Մոսիի դերը:

Եթէ այսպէս շարունակուի, անշուշտ լրագիրներն ալ պիտի ստիպուին հարցնել դերասաններուն, ո՛ր եւ է ազդ հրատարակելէ առաջ.

— Թատրոնին վարձքը վճարա՞ծ ես:

Հոգ չէ թէ, իրենք իսկ ստացած չըլլան ծանուցումներուն փոխարժէքը:

ՎԱՐԱԶ

ՈՍԿԻՆ... ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՇԻՆԷ

Լեհ «գիտնական» Տուննիկովսքի որ մեծագումար դրամ շորթած էր, անտելով թէ ոսկի կրնայ շինել գիտական միջոցներով, դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան եւ հարիւր ֆրանք տուգանքի, իբրեւ խաբեբայ:

Այս պատիժէն զատ, դատապարտուած է տէրերուն վերադարձնելու 2,800,000 ֆրանք զորս խաբելով առած էր անհատներէ եւ ընկերութիւններէ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ռումանիա նորէն մատնուած է նախարարական տագնապի մը: Ներքին նախարարը պահանջած է պաշտօնանկ ընել Պուքրէշի ոստիկանական վերատեսուչը եւ ոստիկան-զօրքի հրամանատարը: Եթէ չընդունուի այս պահանջը, պիտի հրաժարի: Այդ պարագային ամբողջ դահլիճը պիտի իյնայ: ...կնարկուած պաշտօնեաները բաց...ին դիմած են, եւ կ'առարկեն թէ ...արքայական հրովարտակով ...գիլ իրենց պաշտօնը: ...նային վրայ պէտք է ...խակեան անձնութիւնը, ...փերու հասած է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կաթող. ընտրութիւնը, Ներգաղթը եւ «Թայմզ»

«Թայմզ» շաբաթ օրուան թիւին մէջ հաղորդելով «Հայաստանի Գրիգորեան եկեղեցւոյ կաթողիկոս»ին ընտրութեան մանրամասնութիւնները, կը գրէ թէ ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ օրինապէս, արտօնութեամբ խորհ.-դային կառավարութեան, թէ ընտրողները էին 80 հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ որոնցմէ ոմանք արտասահմանէն եկած էին:

Քուէարկութեան արդիւնքը եւ Գերագոյն խորհուրդին ընտրութիւնը եւս ծանուցանելէ յետոյ, Լոնտոնի թերթը կը գրէ. —

Այս ընտրութեան մասին ո՛ր եւ է հրատարակութիւն չեղաւ Մոսկուայի խորհրդային թերթերուն մէջ: Արդարեւ, քիչ զարմանք չպիտի պատճառէր, եթէ հրատարակուէր: Այս ընտրութիւնը կատարելու թոյլտուութիւնը իսկ շատ անսովոր զիջում մըն է խորհրդային կառավարութեան կողմէ հանդէպ կրօնական մարմնի մը: Տարիներով, Տիխոն պատրիարքին մահէն ի վեր, Ռուսիոյ Օրթոտոքս եկեղեցին չկրցաւ արտօնութիւն ստանալ, անոր յաջորդը ընտրելու համար: Ուրիշ եկեղեցիներ եւ կրօնական մարմիններ խալածուած են եւ տակաւին կը խալածուին: Բայց, մէկէ աւելի անգամներ անսովոր առանձնաշնորհներ տրուած են Հայաստանի, որ խորհրդային յառաջապահ դիրքերէն մէկն է Արեւելքի մէջ: Ասկէ քիչ առաջ խորհրդային կառավարութիւնը մասնաւոր հրաւէր մը ուղղեց արտասահման բնակող Հայերուն՝ իրենց նայրենի երկիրը վերադառնալու, շարք մը դիւրութիւններ եւ առանձնաշնորհներ տալով, որոնք կ'ընծայուին միայն սահմանամերձ քանի մը երկիրներու քաղաքացիներուն:

ՅԱՌԱՋ. — «Թայմզ»ի խմբագրութիւնը երեւի մոռցած է որ, Թուրքիոյ Հայոց վերջին մնացորդը, աւելի քան կէս միլիոն ժողովուրդ, զրկուած է հողէ, տունէ տեղէ եւ կը թափառի ի սփիւռս աշխարհի: Հետեւաբար, ոչ մէկ ժողովուրդ ունի մեր բացառիկ վիճակը: Իսկ տրուած արտօնութիւնն ալ անշուշտ միայն «Թայմզ»ը չի գիտեր թէ ինչ է...

Տնտեսական նոր խաղախափանութիւն

Խորհրդային Միութեան մէջ

Ստալին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ յունուար 8ին, պարզելով նոր քաղաքականութիւն մը: Տակաւին չէ հրատարակուած այս ճառին ամբողջական բնագիրը, բայց յայտնի են գլխաւոր կէտերը. —

1.— Պիտի ջնջուի ցորեն յանձնելու պարտադրութիւնը (հացամթերում) եւ անոր տեղ պիտի հաստատուի տուրք մը, որ քիչ մը կը նմանի Լէնինի դրած տուրքին, երբ կը հաստատէր տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը:

2.— Նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին կուլակներու դէմ (ունեւոր գիւղացի):

3.— Աւելի մեծ ուշադրութիւն պիտի ընծայուի ժողովուրդին արդիւնաբերական պահանջները գոհացնելու.

4.— Պիտի թուլնայ ծանր ճարտարարուեստի ծրագրին գործադրութիւնը, եւ աւելի ուժ պիտի տրուի գոյութիւն ունեցող գործարաններու զարգացման:

5.— Աւելի բանաւոր համեմատութեամբ պիտի կատարուի մեքենական արօրներու բաշխումը:

Անգլօ-պարսիկ վէճը կը կարգադրուի՞

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Հեռագրի մը համաձայն, բանակցութիւնները յաջողութեամբ կը շարունակուին պարսկական կառավարութեան եւ Անգլօ-պարսիկ քարիւղի ընկերութեան միջեւ, եւ յոյս կայ որ համաձայնութեան մը յանգին: Կ'ըսուի թէ ընկերութիւնը ընդունած է պարսկական կառավարութեան պայմաններուն մեծ մասը եւ տրամադիր է մանաւանդ երկու միլիոն ստերլին փոխ տալու Պարսկաստանի, ի հաշիւ անոր ինկած շահաբաժնին:

⁂ Պարսկաստան ետ կանչեց Լոնտոնի դեսպանը: Քարտուղարներէն մէկը փոխադրուեցաւ Փարիզ, միւսը՝ Պերլին:

⁂ Պարսկական կառավարութիւնը երկար ծանուցագիր մը հրատարակեց, անգլօ-պարսիկ վէճին առթիւ: Պարզելէ յետոյ վէճին ծագումը, կառավարութիւնը կը թուէ իր գլխաւոր գանգատները: Մասնաւորապէս կը մեղադրէ ընկերութիւնը թէ երբեք չէ հաւանած հակակշռի ենթարկել իր շահերը, որուն 100էն 16ը կը պատկանի պարսկական կառավարութեան, համաձայն դաշնագրին: Յետոյ, ընկերութիւնը մերժած է վճարել եկամուտի տուրքը եւ իր գործունէութիւնը սահմանափակած է Պարսկաստանի մէջ: Ծանուցագիրը կ'եզրակացնէ. — Պարսկաստան երբեք չէ մերժած եւ չի մերժեր նոր համաձայնութիւն մը կնքել, արդարօրէն ապահովելով երկու կողմերուն շահերը: Ան արդէն գործնապէս ապացուցած է իր բարեացակամութիւնը՝ այս մասին, եւ եթէ մինչեւ հիմա ոչինչ ջնջուեցաւ յետոյ, որ եւ է միջամտութիւն չէ գործած ընկերութեան գործողութեանց մէջ, մինչ այն յոյսն ունեցած է թէ ընկերութիւնը փոխանակ իրաւական վէճեր յարուցանելու, ներկայացուցիչ մը պիտի ղրկէ Թէհրան, անյապաղ նոր բանակցութեանց ձեռնարկելու համար: Դժբախտաբար, կը թուի թէ բրիտանական կառավարութիւնը տրամադիր չէ այդ կարգի համաձայնութեան մը, քանի որ սպառնալիքներ կ'ընէ եւ անընդունելի պահանջներ կը դնէ: Պարսիկ կառավարութիւնը արդարութեան եւ հաշտարար քաղաքականութեան անհամապատասխան գտնելով բրիտանական կառավարութեան այս ընթացքը, պարտականութիւն կը սեպէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ներկայացնել իրեն դէմ եղած սպառնալիքները եւ իր վրայ ի գործ դրուած ճնշումը:

Ֆրանսական շոգենաւ մըն ալ կրակ առաւ

«Աթլանթիք»ի կմախքը հազիւ փոխադրուած, նորէն ելեկտրական հոսանքի խանգարումով հրդեհ ծագեցաւ «Ֆրանս» շոգե—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք (5 յունուար). —

Գաղթականները տեղաւորուած էին շոգենաւին մէջ եւ կը բեռցուէին քանի մը խէժնաշարժներ, որոնք Հայաստան պիտի տարուէին. Ճիշդ այն պահուն սակայն, երբ «Քանտիլյաք» վանառանիշով խէժնաշարժ մը կը բեռցուէր եւ խէժնաշարժը վինչէն կախ կ'օրօրուէր շոգենաւին վրայ, վինչը լ. կը փրթի եւ խէժնաշարժը կ'իյնայ շոգենաւի կամրջակին վրայ, առաջ բերելով նիւթական կարեւոր վնաս, որ կը գնահատուի շուրջ 100,000 տրախմի:

Այս արկածին վրայ, շոգենաւը կը ստիպուի յետաձգել մեկնումը: Ցայս կար որ ճորոգութիւնները պիտի վերջանային մինչեւ երէկ եւ շոգենաւը նամբայ պիտի ելլէր անմիջապէս:

Տարօրինակը հետեւեալ պատմութիւնն է, որ այս արկածին առթիւ շրջան բրած է բերնէ բերան, Պիրէոսի մէջ: Ականատես մը պատմած է «Էլլինիքօն Մէլլօն» թերթի խմբագրին, թէ խէժնաշարժերու շոգենաւ փոխադրութիւնը սկսելէն առաջ, խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը (ուրիշ թերթերու համաձայն՝ խորհրդային դեսպանը), քարափին վրայ, խէժնաշարժի մը մէջը կը քաշէ կը փրցնէ Այ Նիքօլայի մէկ պատկերը, որ կախուած էր շօֆէօրի նստատեղին դէմը եւ կը նետէ ծովը, իր անաստուածային կիրքը գոհացնելու համար:

Այս պարագային վրայ է, որ կը պատահի խէժնաշարժի արկածը, զոր, հաւատացեալներ կը վերագրեն զարմանազան ...րբապղծութեան:

Նաւահանգստի իշխանութիւնները սակայն միջադէպը չստեղծելու նպատակով, յայտարարած են օրագրողին, թէ այդպիսի դէպք մը չէ պատահած, պարզ այն պատճառով որ խորհրդային ոչ եւ է պաշտօնեայ չէ իջած Պիրէոս այդ օր:

⁂ Շոգենաւի յապաղման հետեւանքով, շատ ծանր վիճակի մատնուած էին Թավալայէն եւ Քսանթիէն Սելանիկ հասած գաղթականները, որոնք այս ցուրտին, օրերով կը գիշերեն վակոններու մէջ: Շատերը ուտելիք չէին կրնար գտնել:

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը, համայնավար կուսակցութիւնը երթալով կը տկարանայ Անգլիոյ մէջ: Արդէն միշտ ալ տկար եղած է, լաւագոյն օրերուն միայն տասը հազար անդամ հաշուելով: 1930 նոյեմբերէն 1931 ոկտոմբեր կուսակցութեան անդամներուն թիւը 2555էն բարձրացած էր 6263ի. իսկ 1932ի վերջը իջած էր 5500ի:

Ափսո՛ս որ 40 միլիոննոց Մեծն Բրիտանիան օրինակ չառներ կէս միլիոն հայ գաղթականներէն...

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ՑԱՒԵԼՈՒՄ ՈՒՇ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ելմտական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ համաձայն 1931 դկտ. 30ի օրէնքին, ուշ վճարուած տուրքերու համար սահմանուած յաւելումը (համաձայն 1924 մարտ 22ի օրէնքին) պիտի գործադրուի յառաջիկայ չորեքշաբթի, 1 փետրուար: Որոշումը գործադրելի է 1931ի եւ նախորդաց տարիներու ուղղակի տուրքերուն համար, որոնք պիտի վճարուէին 1932 փետրուար 1էն առաջ, եւ դեռ չեն նեթարկուած յաւելման:

Կառավարութիւնը մինչեւ 1933 փետրուար 1 սահմանած է այս յետաձգումը, նկատի առնելով տնտեսական տագնապը:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ Երեսփ. ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որով ներում կը շնորհուի հաղագործական վիրչին փախստականներուն (նախարարներ): Վինաբանութեանց ընթացքին, չորս համայնավար երեսփոխաններ արտաքսուեցան: Մէկը նախատած ըլլալով մեծամասնութիւնը, ծեծ կերաւ դրան առջեւ:

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւը պիտի ըլլայ 2081, ոչ թէ 2089:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱՆ 1932ԻՆ

Բացառիկ դէպքեր չպատահեցան Անգլիոյ մէջ, վերջացող տարուան ընթացքին: Հիմնական յեղաշրջումներու անընդունակ այս հայրենիքին մէջ, օրերն ու ամիսները արժէք չունին, կեանքը կը սահի հանդարտ ու անխըռով ու բան չի փոխուիր երբեմն դարաւորումէն: Այնքան ուժ եւ անսասան հարստութիւն կայ որ, պատահական ցնցումները հազիւ թէ կրնան մտահոգութիւն առթել: Ամպ մը կը մթագնէ հորիզոնը, շանթալից լուրի մը կը սպասուի բոլորին մէջ, աւասիկ փոթորիկ մը ազդանշանը կը հասնի ափերէն ու կ'ըսես «հիմա պիտի փլի Անգլիան»: Բայց դարձեալ առջի է ան, ինքնավստահ ու խոհեմ, զօրաւոր ու ազատանուաճ ինչպէս միշտ:

Անհերքելի է նահանջը ու միջազգային հեղինակութեան նուազումը: Անհերքելի են նոյնպէս այն բազմաթիւ մտահոգութիւնները որոնց մէջ կը դալարուի Անգլիան: Եւ սակայն, միամտութիւն է չափազանցուած յոռետեսութեամբ դիտել իրերը: Սովորական իմաստով պետութիւն չէ Մեծն Բրիտանիան: Աշխարհ մըն է ան ինքն իր մէջ, գաղափար մը, եթէ կ'ուզէք, որ կոչուած է տարածել իր հմայքն ու տիրապետութիւնը ներկայ քաղաքակրթութեան մէջ: «Վա՜յ այն օրուան երբ պիտի խորտակուի Մեծն Բրիտանիան», գրեց Փրանսացի լրագրող մը, կանոնի ազատամտութեան շրջանին, երկու տարի առաջ:

Դժուար է, չափազանց դժուար Անգլիոյ տնտեսական ու քաղաքական վերանորոգումը այսօրուան պայմաններուն մէջ: Պիտի վերստանա՞ն համաշխարհային առեւտուրին ու ճարտարարուեստին մէջ իրենց կորսնցուցած դիրքը: Պիտի կրնա՞ն իրենց ուզած ձեւով դասաւորել միջազգային ուժերու համապատասխանութիւնը: Ձենք գիտեր. ու չեն գիտեր իրենք ալ: Բայց լծուած են աշխատանքի՝ պաղարիւն ու միակամ:

Հայրենիքը ամէն բանէ առաջ ու ամէն բանէ վեր,— կը մնայ Անգլիացին տարած գաղափարը խորութեան: Հրաշք կրնայ գործել այդ հաւատքը ամէն երկնքի տակ:

×

Ազգային կառավարութիւնը, որուն հիմք դրուեցաւ 1931ի աշնան խորհրդարանական ընտրութիւններէն յետոյ, առերեւ կայուն վիճակ մը ներքին քաղաքականութեան տեսակէտէն: Միասնական հայրենիքէն հետ, միակն էր Անգլիան որ վարչական ոչ մէկ տագնապ կամ վարչաձեւի փոփոխութիւն չունեցաւ 1932ի ընթացքին. Այդ կողմէն աւելի դժբախտ եղան իր անմիջական դրացիները, Ֆրանսան ու Գերմանիան.

Այդ վիճակը շատ մեծ չափով նպաստեց ընդհանուր կացութեան բարելաւման: Որոշ չափով նուաղեցան կուսակցական վէճերը: Աշխատաւորական երու եւ Ազատականներու պարտութիւնը մեծ դեր կատարեց այդ տեսակէտէն: Իրաւ է որ ընկերվարական է օրուան վարչապետը, սակայն բացայայտօրէն պահպանողական է պահէնքը: Միեւնոյնը կարելի է ըսել խորհրդարանին համար, ուր շատ տըկար են ընդդիմադիր տարրերը թէ քանակով եւ թէ որակով:

Ազգային կառավարութեան ամէնէն կարեւոր ձեռնարկը եղաւ մաքսային դրութեան հաստատումը, որ հիմնապէս յեղաշրջեց Անգլիոյ տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Ստար մրցակցութեան ու վաճառատարրին դէմ պաշտպանելու պատրուակով, մաքսային առժամեայ սուրք մը հաստատեցին 1931ի նոյեմբերին, երկար քննարկումներէ ու պայքարներէ յետոյ: Աւելի ուշ, փետրուարին, խորհրդարանը վերջնականապէս քուէարկեց առաջարկը, հակառակ ընդդիմադիրներու բողոքին: Այդ թուականէն, առաջին անգամ Անգլիոյ պատմութեան մէջ, նախապատրաստեցաւ մաքսային դրութիւնը:

Բողոքողներու շարքին մէջ էին դահլիճին քանի մը կարեւոր անդամները, Լորտ Սնոուտըն, Սըր Հէրպըրթ Սէմուէլ եւ Արչիպալտ Սինքլէր որոնք՝ կատաղի Ազատ Առեւտրականներ, հիմնովին հակառակ էին առժամեայ ծրագիր մը օրինականացնելու առաջարկին: Փորձեցին հրաժարիլ, որովհետեւ անկարելի պիտի ըլլար իրենց համար համաձայնիլ դահլիճին մնացեալ անդամներուն հետ: Օրինագիծը տակաւին խորհրդարանին չներկայացած, բացառիկ լուծում մը գտաւ Մաքտոնըլտ, փրկելու համար նախարարական տագնապ մը որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ տիրող պայմաններուն մէջ: Առաջարկեց որ բացառաբար անհրաժեշտ չլլայ նկատէին դահլիճին միաձայնութիւնը եւ բողոքող նախարարները կրնային հակառակ ըլլալ օրինագծին: Այսինքն դահլիճը «համաձայն էր որ չհամաձայնէին»: Կարգի մըն էր այս կարգադրութիւնը, որ երկար չտեւեց:

Այդ երեք նախարարները համբերեցին մինչեւ Օթթավայի տնտեսական համաժողովը եւ հիմնուելով այնտեղ տրուած որոշումներուն վրայ, որոնք անհերքաշնակ էին ազգային կառավարութեան ընդհանուր սկզբունքներուն — ինչպէս կը գրէր Լորտ Սնոուտըն—, հրաժարեցան:

Այս դէպքը միակն էր որ վտանգեց պահ մը ազգային կառավարութեան գոյութիւնը: Այլապէս, այդքան կարեւոր նշանակութիւն ունեցող օրինագիծը շատ դիւրութեամբ անցաւ խորհրդարանէն շնորհիւ, անշուշտ, ընդդիմադիրներու տկարութեան:

Մաքսային դրութեան նպատակն էր նախ առեղծել եկամուտի աղբիւր մը ու յետոյ փրկել երկրին առեւտուրն ու արդիւնաբերութիւնը, նուազագոյնելով արտածումներն ու ներածումները: Կը թուի թէ որոշ առաւելութիւններ ձեռք բերած են այդ ուղղութեամբ, թէեւ վերջնապէս դարմանուած չէ կացութիւնը:

Արդիւնաբերական արտադրութեանց ներածումը նուազած է հարիւրին քառասուն համեմատութեամբ: Արտածումներու քանակը աւելցած չէ, սակայն, հակառակ սպրկլինի անկումին: Աւելի հետեւանք է այն անգործութիւնը զորս կարգ մը օտար պետութիւններ դրին անգլիական ապրանքներու ներածման վրայ:

Անգլիա աւելի շատ ապրանք գնած է գաղթավայրերէն 1932ին, բայց փոխադարձաբար աւելի շատ ալ ծախսած է անոնց: Բացի Զինաստանէն, Ռուսաստանէն, Եգիպտոսէն ու Տանըմարքայէն, մնացեալ երկիրները շատ քիչ քանակութեամբ ապրանք գնած են Անգլիոյ մէջ:

Մաքսային դրութիւնը զգալապէս բարերարած է հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին, իսկ գրեթէ չեն օգտուած խաւաքարաններն ու մետաղագործական կամ ճարտարագիտական հաստատութիւնները: Պատճառը միշտ օտար երկիրներու մրցակցութիւնն է:

Կ'ենթադրուի որ մաքսատուրքը առաջնոյեալ պիտի ըլլայ մինչեւ մարտ 31, մօտ 44 միլիոն նոր հասոյթ մը:

Տարուան գլխաւոր դէպքն էր Օթթավայի կայսերական տնտեսական համաժողովը որ գումարուեցաւ յուլիս 21ին: Տնտեսական միութիւն մը ըստեղծելու նպատակով սարքուած այդ համաժողովին մէջ, Անգլիա բնդունեց որոշ նախապատուութիւններ տալ գաղթավայրերու արտադրութեանց, առանց փոխադարձաբար մենաշնորհեալ սակացոյց մը այդ երկիրներէն, իր արդիւնաբերական արտադրութիւններուն համար: Շատ ալ դիւրին չէր ապահովել այդ առաւելութիւնը գաղթավայրերէն ներս, քանի որ անոնց ամէն մէկը — Քանատա, Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէ կամ Նոր Զէլանտա— արդէն ունին բարգաւաճ ճարտարարուեստ մը եւ ինքնաբաւ են շատ մը տեսակէտներով: Հասկնալի էր իրենց չհամաձայնութիւնը համաժողովէն առաջ ու անոր ընթացքին որովհետեւ անոնք բացի իրենց ճարտարարուեստէն ապահով են նաեւ հում նիւթերու եւ սնունդի անմիջական անհրաժեշտութեանց տեսակէտէն: Օթթավան առեղծեց կապ մը կայսրութեան զանազան հատուածներուն միջեւ որմէ ամէնէն աւելի պիտի օգտուին թերեւս գաղթավայրերը: Համաժողովէն ետք, Անգլիա ճնշեց Անգլեւուսւ առեւտրական դաշինքը, արգիլելու համար ռուսական արմտիքի եւայլ արտադրութեանց հեղեղը:

Ազգային կառավարութիւնը հաստատակամեց նմանացոյցը եւ Օթթավայի յաջողութիւնէն անմիջապէս յետոյ, օգտուելով տիրող հոգեբանութենէն, հարիւրին 3ուկէսի զեղչեց, երկու միլիառ ստերլինի հասնող պատերազմական փոխառութիւններու տոկոսը: Այսպէսով կառավարութիւնը պիտի կրնայ տարեկան 30 միլիոնի խնայողութիւն մը կատարել յառաջիկայ տարիներուն:

Կառավարութիւնը զանազան ձեռնարկներ բրաւ նոյնպէս քաջալերելու համար երկրագործութիւնը, որուն տխուր վիճակը գլխաւոր մտահոգութիւնն է օրուան վարիչներուն:

Ինչ կը վերաբերի գործազրկութիւնը դարմանելու հարցին, Ազգային կառավարութիւնը, հակառակ թափուած ջանքերուն չկրցաւ մեղմացնել չարիքը: Փողոցները թափառող գործազուրկ բազմութիւններու համբանքը բարեւ կուտայ երեք միլիոնին, ինչ որ կը նշանակէ զարհուրելի բեռ մը պետական գանձին վրայ:

1932ի կարեւոր անցքերէն մէկն էր նաեւ Անկախ Աշխատաւորականներու անջատումը ընկերվարական կուսակցութենէն:

Գալով գաղթավայրերուն, ամէնէն խոշոր դէպքն էր Տէ Վալէրայի յաջողութիւնը Իրլանտայի մէջ: Փետրուար 16ի ընտրութիւններէն ետք պարտուեցաւ Գօզկրէյվի կառավարութիւնը, որ իշխանութեան գլուխն էր 1922էն ի վեր: Տէ Վալէրայի առաջին գործը եղաւ մերժել հաւատարմութեան Ուխտը: Օրինագիծը քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, 8 ձայնի մեծամասնութեամբ, սակայն, կարեւոր բարեփոխումներու ենթարկուած ըլլալով Ծերակոյտին մէջ, յետաձգուեցաւ գործադրութիւնը մինչեւ մէկուկէս տարի: Տէ Վալէրը հետզհետէ ըմբոստացաւ 1927ի դաշնագրին դէմ եւ չվճարեց հողային տուրքը զոր Իրլանտա պարտաւոր էր հատուցանել համաձայն դաշնագրին: Նաեւ մերժեց վէճին կարգադրութիւնը յանձնել կայսերական իրաւարար ատեանին: Սաստկացաւ վէճը եւ Անգլիա մաքսատուրք նշանակեց իրլանտական ներածումներուն վրայ: Տէ Վալէրա փոխադարձեց սպառնալիքը: Ապարդիւն մընացին բոլոր խորհրդակցութիւնները եւ Անգլիա, հարկադրուած մաքսատուրքի ենթարկեց նաեւ, Իրլանտայի երկրագործական արտադրութիւնները զորս առատօրէն կը գնէր.

Աւելի միխիթարական չէր կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ: Կանոնի 1931ի Լոնտոնի խորհրդաժողովին վերադարձին բանտարկուեցաւ, որովհետեւ փորձեց շարունակել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը զոր բացած էր տարի մը առաջ: Իրեն հետ բանտ նետուեցան նաեւ մօտ 60.000 ըմբոստներ: Զանազան խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան Լոնտոնի մէջ, համակցութեան եզր մը գտնելու համար, բայց ինչ որ բխեցանցաւ այդ ժողովներուն մէջ՝ չարդարացներ տակաւին ոչ մէկ լաւատեսութիւն հնդկական հանդոյցին հիմնական կարգադրութեան մասին:

Տարին չփակուած ծագեցաւ Անկլօ-Փըրշընի եւ պարսիկ կառավարութեան վէճը որ կարեւոր մտահոգութիւն մըն է ոչ միայն նիւթական վնասի, այլ մանաւանդ Արեւելքի մէջ Անգլիոյ քաղաքական հեղինակութեան նուազումի տեսակէտէն: Մարտանաւ մը գնաց պարսկական ջուրերուն մէջ, իբրեւ ազդարարութիւն, որ պարզապէս բարոյական նշանակութիւն մը պիտի ունենայ ներկայ պայմաններուն մէջ: Ճատնաբար վէճը կարգադրուի Ժընեւի կամ Լահէյի մէջ:

Անգլիա դեկտեմբեր 15ին վճարեց Ամերիկայի 19 միլիոն ոսկի, որ պիտի ըլլայ վերջին մասնավճարը պատերազմի ընթացքին կնքուած փոխառութեանց — 810 միլիոն սթերլին, տոկոսով՝ 2200 միլիոն:

Մեծն Բրիտանիան նոր տարին կը թեւակոխէ դժնդակ պայմաններու մէջ, միշտ հաւատարիմ իր աւանդական քաղաքականութեան որ պահպանողական է եւ պաղարիւն՝ թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին ճակատներուն վրայ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԻՇԱՂ

Դատարանին մէջ

Կ'րսէ թէ ձեր դրացիին հաւնոցին մէջ եղած հաւերը ձերն են, եւ գոյներէն կը հասկնաք: Բայց ես ալ սուեւ հաւնոց ունիմ եւ կրնայ ըլլալ որ ձեր ըսած գոյներէն հաւեր գտնուին, ի՞նչ կ'ըսէք:

— Ձեզ զարմանար, Պ. դատաւոր, արդէն առաջին անգամ չէ որ հաւնոցէս գողութիւն կ'ըլլայ:

×

— Ձեր հայրը խոստացած էր քսան հազար ֆրանք եւս տալ, բայց ցարդ կը սպասեմ.

— Հայրս իր խոստումները յարգելու մէջ բաւական տկար է, ինծի ալ խոստացած էր հարուստ մէկուն հետ ամուսնացնել, բայց չյարգեց խոստումը եւ քեզ յարմար գտաւ:

⁂

— Պարոն Գրիգոր, ծեքմէ ունեցած առնելիքիս համար եկած եմ, ի՞նչ պիտի ըսէք այս անգամ:

— Բարեկամ, սոսոր առնելիք չեմ ըսեր, այլ տալիք, որ երբ դիւրութիւն ունենամ պիտի տամ:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԷՆ

Պետօ Սերէմճեանի կեանքն ու կախաղանը

ԽՄԲ.— Վաստակաւոր ընկեր մը, Ա. Պետիկեան (Ֆիլիպէ) «Հայրենիք» ամսագրին յանձնած է իր յուշերը, Արմէն Սեւանի խմբագրութեամբ:

Այդ հրատարակութենէն կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը, որ կը պատկերացնէ Պետրոս Սերէմճեանի (Պուլկարացի Պետօ) փոքրիկ կեանքն ու հերոսական մահը՝ կախաղանի վրայ:

Պետօ Կովկաս երթալով անցաւ Գարսկաստան եւ անկէ ալ՝ Վասպուրական, ուր 1896ին մասնակցեցաւ Այգեստանի եւ Հայոց — Ձորի կռիւներուն, ցոյց տալով անվեհեր կռուողի, անձնուէր զինուորի եւ վեհանձն ընկերոջ մը հազուագիւտ առաքինութիւնները. Ֆէտայի ու հերոս էր այլ եւս Պետօն: Այս արշաւանքէն յետոյ վերադարձաւ Թիֆլիս, ուր առեն մը բանտարկուեցաւ Մետեխի բանտը եւ ուրկէ մեծ դժուարութեամբ ազատուելէ յետոյ ոտք դրաւ կրկին Պուլկարիա, Ֆիլիպէ, հերոսի պսակը ճակատին, ողջունելով իր ընկերներն ու ծընողքը, որ զինքը ընդունեցին հպարտութեան եւ սիրոյ խոր զգացումով:

Պետօ Սերէմճեան միայն հայդուկ մը չէր. ան իր միջավայրին աչքի ինկնող աշխատաւոր մտաւորական երիտասարդ ուժերէն էր, առգորուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան արմատական գաղափարներով:

Կը յիշեմ, 1897ի փետրուարին էր, երբ Ֆիլիպէի վարժարանին մէջ կը տօնուէր Վարդանանց տօնը: Հանդէսին ներկայ էր ծնողներու եւ ազգայիններու խուռն բազմութիւն մը: Քանի մը բանախօսներէ յետոյ, Պետօն ալ բեմ բարձրացաւ եւ ուժգնօրէն քննադատեց դպրոցավարական հին մեթոտները, ջատագովելով մանկավարժական արդիական սկզբունքները:

«Մեր դպրոցները, ըսաւ ան, պէտք է հիմնովին բարեփոխել, որովհետեւ անոնք են մեր յոյսը, դպրոցներն են որ պիտի ծնին նոր Վարդանները»:

Պետոյի խօսքերը ուժեղ պէս պայթեցան այս պահպանողական տարրերու գլխուն, որոնցմով այնքան հարուստ է Ֆիլիպէն, ինչպէս երէկ՝ նոյնպէս եւ այսօր: Սկսան լուրջ բացատրութիւններ, Պետոյի խօսքը խանգարելու մտքով, ծանր խառնակութիւն մը անխուսափելի էր, կրնար եւ արիւն հոսիլ, բայց շնորհիւ Գէորգ վարդապետ Նալբանտեանի կարողութեան, դժբախտութիւններու առաջքը առնուեցաւ:

Պետօ խաղաղ կեանքի առեն նուիրուած էր ժողովուրդի մտաւոր կրթութեան գործին:

Այն առեն «Պրասիրայ Եղբայրութիւնը» իր գրադարանով Առաջնորդարանէն փոխադրուած էր եկեղեցւոյ փարի գրան մօտ գտնուած ազգապատկան շէնքի մը մէջ, ուր սենեակ մըն ալ յատկացուած էր ժողովրդական դասախօսութեանց:

Պետօ ինքն ալ անձնուիրութեամբ եւ համբերատարութեամբ, պուլկարերէն կը սորվեցնէր մեր հայատառ եւ գաղթական եղբայրներուն, որոնցմէ շատերը պուլկարերէն չգիտնալով դառն կ'առնէին: Պետօ ժամերով, հոգիով ու սրտով կ'աշխատէր բան հասկցնել, իր բարեկամներ ու աշխատաւոր աշակերտներուն՝ միշտ ժպիտը երեսին:

Պետօ խորապէս ընկերական, կենսուրախ հոգի մըն էր: Երբեմն նաւակ նստած բարեկամներով կը թիավարէինք Մարիցա գետին վրայ հոսանքն ի վեր: Այս բանը մեր բերնին ապուրը չէր, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը: Պետօն յաճախ իրենց տունէն մեզի նըշմարելով անմիջապէս կուգար մեր նաւակին մէջ, ու իբրեւ քաջ թիավարող, խաղալ մեզ կը հասցնէր գետին միւս ափը, զուարթօրէն կատակելով:

Ֆիլիպէի մէջ Պետօ սերտ յարաբերութիւն ունէր պուլկար — մակեդոնական շրջանակներուն հետ, որուն հետեւանքով ալ ան գործակցելով մակեդոնացի ընկերներու հետ կազմեց 10 հոգինոց խառն խումբ մը ազատելու համար Խարբէնէի բանտին մէջ գտնուող քանի մը պուլկար եւ հայ բանտարկեալներ:

Հայերէն յիշենք, Պետօ Սերէմճեանի հետ, Թաթուլ, Օննիկ Թորոսեան, Մաչիկ Ասլանեան, իսկ պուլկարներու գլխաւորներէն էին՝ Սոկոլով, Ս. Մերճանով, Խրիստօ Հաճի Իլիէւ:

Անցնելով Թուրք եւ պուլկար սահմանը, 1901 յուլիս 6ին կը յարձակին Խարբենէի մօտ գտնուող Տէքալի Թաֆա անուն պէյի մը ագարակին, ուր լուր առեր էին թէ ... գտնուի Խարբէնէի վալին, ... հրաւիրուած ըլլալով:

Յեղափոխական խու... է եղեր վալին գերի պատանդ վար դնել եւ զայն փոխանակել խնդրոյ առարկայ բանտարկեալներուն հետ: Դժբախտաբար խումբը կէս ժամ ուշ հասնելով՝ վալին մեկնած կ'ըլլայ եւ յեղափոխականները կը ձերբակալեն ագարակատէր պէյին որդին եւ կ'ուզեն լեռները քաշուիլ: Բայց յարձակման կ'ենթարկուին: Թուրքը զէնքի կը դիմէ սպաննելով 3—4 ոստիկան, սպայ մը, քանի մը զինուոր եւ 15 ձի, որոնց եւ տեւ ապաստանած զինուորները կը կռուին յեղափոխականներուն դէմ:

Կռիւը կատաղի կ'ըլլայ. բազմաթիւ զօրք կը հասնի քաղաքէն, կռիւը որ սկսած էր առաւօտուն ժամը 7ուկէսին կը տեւէ ամբողջ չորս ժամ: Կը սպաննուին Սոկոլով, Իվան, Մաչիկ Ասլանեան (Աննոն) եւ Թաթուլ: Օրհասական կռիւէ մը յետոյ երբ իրենց ամբողջ փամփուշտը կը սպառի, գերի կ'իյնան Թուրքերուն ձեռքը Պետրոս Սերէմճեան, Օննիկ Թորոսեան, Մերճանով եւ Խրիստօ Հաճի Իլիէւ, որոնք կը տարուին Խարբէնէի բանտը, ուր 2ն օր կը տեւէ իրենց հարցաքննութիւնը.

Կռիւի ընթացքին Թուրք զորքերու գնդակներէն կը սպաննուի նաեւ Թուրք պէյի գերի տարուած որդին: Ի վերջոյ պատերազմական ատեանին վճռով մահուան կը դատապարտուին գերի ինկած 4 յեղափոխականներն ալ.

Մահուամբ մինչեւ գործադրման օրը, զաղանի կը պահուի եւ դատապարտեալներէն եւ ժողովուրդէն.

Աւելորդ չէ ըսել թէ 10 հոգինոց Ֆ! տայիներուն խումբին դէմ կռուի կը մասնակցին թրքական երկու վաշտ հետեւակ եւ մէկ գունդ հեծելազօրք. Կռիւի մէջ յեղափոխականներէն, կըրպաննուին 6 հոգի, իսկ 4ը գերի կ'իյնան:

Անարգ կախաղանները Խարբէնէի չորս տարբեր կէտերուն վրայ կը բարձրանան նոյեմբեր 27ին (դեկտ. 9). ականատես մը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Պետոյի նահատակման տեսարանը —

«Ինծի վիճակուած էր ականատես ըլլալ Պետրոսի նահատակման: Ան երկար տարիներ անջնջելի ու անմոռանալի պիտի մնայ Խարբենէցիներու յիշողութեան մէջ այդ հակայ երիտասարդին եղերական մահը: Առաջին անգամ կախաղանը նշմարելով՝ ժպտեցաւ եւ այդ արհամարհալից արտայայտութիւնը մինչեւ վերջը մնաց: Մերժեց քահանայէն հաղորդութիւն ընդունիլ. երբ քահանան հարցուց իրեն թէ ըսելիք բան մը ունի՞, պատասխանեց:

«— Բան մը չունիմ: Արդէն տասը տարի է չուանը վիզս էր, քաշող չկար միայն: Հիմակ, փառք Աստուծոյ, քաշողներ անպակաս են: Ես իմ պարտականութիւնս կատարեցի ու մինչեւ կախաղան հասայ, խիղճս հանգիստ է: Դուն ալ ինծի հաղորդութիւն սատ ջարկելով՝ պարտքդ կատարեցիր, հիմակ հանգիստ սրտով կրնաս երթալ»:

Բարձրանալով աթոռին վրայ, Պետրոս դարձաւ ժողովուրդին.

— «Ձեր բերած են հոս կախելու՝ իբրեւ յեղափոխական. այո, ես յեղափոխական եմ, եւ մի մոռնաք, անմիտներ, գոչեց դահիճներուն, որ ես կը ներկայանամ կախաղանին առջեւ իբրեւ գաղափարի ներկայացուցիչ: Ի՞նչ, գաղափա՞րն ալ կ'ուզէք կախաղան հանել: Դուք զիս կախեցէք, բայց ի՞նչ պիտի ընէք այն հարիւրները, հազարները, որ պիտի ծնանին այս կախաղանները, ի՞նչ պիտի ընէք, երբ հնչէ ընդհանուր ազատամրութեան ժամը. Կախաղաններով չէ՞ որ բացուեցաւ Պուլկարիոյ ազատութեան արշալոյսը, կախաղաններով չէ՞, որ նահանգ նահանգի ետեւէ կորուեցան ձեր նախած դիրքէն... Կախեցէք, միայն իմացէք, որ ամէն մէկ կախաղան խոր փոս մը կը փորէ ձեր Սուլթանի գահին տակը»:

«Գազանները այլեւս չդիմացան.— կը շարունակէ ականատե...— յարձակեցան Պետրոսի վրայ. ...ոսը ուժեղ հարուածով մը ետ ...ահիճը եւ գոչելով: «Ձեռ ու... ձեռքով կախուելի», ինք իր ...ց չուանը եւ հրեց աթոռը... արդէն լուռ էր: Բայց որքան ...ոս էր այդ լուռ, մեղմօրօր ...ը...

Սերէմճեանի նման, հերոսաբար դիմաւորած են մահը հայ եւ պուլկար ճակատագրի միւս երեք ընկերներն ալ՝ Օննիկ Թորոսեան, Սվէտոզարով Մերճանով եւ Խրիստօ Հաճի Իլիէւ:

Պետոյի եւ իր ընկերներուն հերոսական մահը շատ տխուր տպաւորութիւն ձգեց Ֆիլիպէի հայ երիտասարդութեան վրայ, մինչ այդ հակադաշնակցական նկատուող մարդիկ մօտեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ առաջին անգամ ըլլալով կազմուեցաւ «Պետօ Սերէմճեան» խումբը, մեծ մասամբ բաղկացած տեղացի տարրերէ եւ նախկին հակադաշնակցականներէ:

Այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ֆիլիպէի ընթերցարանը կը կոչուի Պետոյի անունով:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՀԱՅ ԲԱՌԵՐՈՒ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ»

Անվերսի Տէր-Սահակեան ... բանը վերջերս գեղեցիկ ... լոյս ընծայեց Նորայր Վրոյրի ... գարանական ուսումնասիրութիւնը՝ հայ բառերու աղբիւրներու մասին:

Հեղինակը հնդեւրոպական եւ սեմական լեզուներու բառերուն ... գումները քննելով, ջանացած է ... բերան հանել անոնց բաղդատական արժէքները:

Գիրքը բաժնուած է երկու մասի. I.— Հնդեւրոպական (Արիական) բաժին, եւ Սեմական բաժին:

Հնդեւրոպական բաժնին մէջ դասաւորուած են հայերէն լեզուի ... բառերը, որոնց կը հանդիպինք յունարէնի, լատիներէնի, պարսկերէնի սանսկրիտի մէջ:

Սեմական բաժնին մէջ նշանակուած են այն բառերը, որոնք ... գտնուին ասորա - բաբելական ... ուին, արամէերէնի եւ ասորեր... մէջ:

Այս երկու բաժիններու մէջ ... փոփուած են շուրջ 1200 բառ... հինգ հարիւրի մօտ Հնդեւրոպականէն եւ եօթ հարիւրի մօտ ալ Սեմականէն:

Հեղինակին կարծիքով, եթէ հատորին հնդեւրոպական բաժինը մեծ հաւանականութիւն չի ներկայացներ աւելի ճոխանալու նոր պրպտումներով, խնդիրը նոյնը չէ սակայն երկրորդ բաժնին համար: Սեմական լեզուներու խոր ուսումնասիրութիւնը կրնայ անհամեմատ աւելի պաշար հայթայթել բառաքննութեան եւ առաջնորդել գտնոնց ... գելու հայերէնի բակական ... լեզուներու ընտանիքին մէջ:

Մինչ հնդեւրոպական լեզուները մեզի հայթայթած են եկեղեցական գիտական եւ առ հասարակ նոր բառեր, Սեմականներու հետ ընդհանուր կառակն մեր լեզուն ... նեցած է ընթացիկ կեանքի արտայայտութիւնները ներկայացնող բառերուն մէջ, որոնց շարքին՝ ... գրաւ տեղ մը կը գրաւեն բա... մասները եւ սովորական առար... ներու անունները:

Այսպէս, հայերէն լեզուն կը ... բունակէ բազմաթիւ սեմական ... կաններ եւ բայեր: Այս բայերուն ... կը գտնուին հայերէնի խոնարհ... ձեւեր, ինչպէս նաեւ շարք մը բառեր որոնք իրենց կազմութեան եղանակ... կ'առաջնորդեն նոյնիմաստ հայերէն բառին ճշգրիտ ուղղագրութեան:

Հեղինակին նպատակը եղած է ... տալ թէ մեր լեզուն ունենալով ... գերծ հնդեւրոպական դրոշմ, իր ... րերքին մէջ կը ցոլացնէ առաւելապէս սեմական ազդեցութիւն, եւ թէ հայերէն բառերու ստուգաբանութիւնը ... խացնելու համար, անհրաժեշտ է ... բայէս ուսումնասիրել սեմական ... գուները, երբ աղբիւր հայ լեզուի ստուգաբանութեան:

Հրատարակութեան տալով ... գիրքը, Պ. Ն. Վրոյր փափաքած է ... ւելի յայտնի չափով հետաքրքրութիւն արթնցնել մեր մէջ՝ դէպի հին ... ազգերու լեզուները, որոնք լեզու... բանական եւ պատմական տեսակէտ... կոչուած են մեծապէս դիւրացնելու ... բանասէրներու գործը:

Կ'արժէ աչքէ անցընել Պ. Վ... այս խիստ շահեկան ու լուրջ ուսումնասիրութիւնը, որ լեզուական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէ եւ արդիւնք է երկար տարիներու ... բակրկիտ ու քրտնաջան աշխատութեան:

Հակառակ բառերու բաղդատական ճշգրիտ քննութեան եւ անոնց ներկայացուցած արժէքներուն, պէտք է ... գտնել թէ հեղինակը երբեմն յանդուգն եղած է բառերու ստուգաբանութեան մէջ, ինչ որ ինք կը խոստովանի գիրքին յառաջաբանին մէջ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԵԱՆ

«Թող ցայ... Թող ըլլայ...»

— · —

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակութեան տալով Բարեգործականի կեդր. վարչութեան այս զեկոյցը (5 յունուար), կը վերապահենք մեր խօսքը.—

Սոյն անվերջ յանկերգը, հակառակ բազմիցս կրկնուած ըլլալնուս, կը հարկադրէ մեզ անդադար կրկնելու, մինչեւ որ հասկցուի, թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իրեն վստահուած զանազան հիմնադրամներով կրնայ միայն գործադրել կտակարարներուն եւ նուիրատուներուն կողմէ պայմանագրուած յանձնառութիւնները եւ յատկացումները, եւ ոչ թէ իր իսկ հետապնդած նպատակները կամ իրեն առաջարկուած ձեռնարկները, որ, առ ի չգոյէ հասատուն եկամուտներու, կրնան գլուխ հանուիլ միայն եւ միայն իր անդամներուն եւ առհասարակ հայ ժողովուրդին ընձեռած օժանդակութեամբը, այսինքն պարբերական եւ պատահական նուիրատուութիւններով:

Եթէ հետաքրքրուողները յանձն առնէին իրեն ուշի ուշով քննելու Միութեան հիմնադրամներու հաշիւները, թուանշաններով յայտնի պիտի հաստատէին թէ կտակներէ եւ նուիրատուութիւններէ կազմուած հիմնադրամները մեծ մասամբ պայմանագրուած են ... փոխարէն Միութեան ստանձնած յանձնառութիւններ, ինչպէս Մելգոնեան նուիրատուութիւնը որուն եկամուտները այսօր պիտի չի բաւէին այդ յանձնառութեանց: Իսկ մնացեալ հիմնադրամները կանխորոշ յատկացումներ ունին, որ իրենց հիմնադիրներուն կամքին համաձայն եկամուտներէն զատ չեն կրնար ... նպատակուած են:

Այսպէս, 1931 տարեշրջանի տեղեկագրին վերջը դրուած թիւ 2, 4, 6 եւ 8 կցեալները ցոյց կու տան որ, Հայաստանի ... ընդհանուր այս վերջին գումարը լուծարուած հիմնադրամներու ոսկի 231012 (չի հաշուելով պայմանագիր հիմնադրամները)

Արդ, տասներկու հիմնադրամներ ունինք (գումար Ա. Ո. 105764) որ գործադրութեան պիտի դրուին, յուսալ ապագային կանխորոշ նպատակներու, որոշ ժամանակամիջոց մը վերջ, ամենք երկար տարիներ յետոյ, երբ պայմանաւորներ կենսաթոշակներ եւ այլ ժամանակ յատկացումներ վերջ գտնեն. հետեւաբար այսօր անոնք չեն կրնար օգտագործուիլ իրենց բուն նպատակին:

Ինը հիմնադրամներ (Ա. Ո. 45011) Հայաստանի յատուկ ըլլալով, ... ինչպէս Միհրան Ցովհաննէսեան եւ Մինաս Զերազ) կամ եկամուտը կը յատկացուին հայրենիքին մշակութային եւ վերաշինական ձեռնարկներուն, գլխաւորապէս Դարուհի Ցակոբեան Մայրանոցին եւ Նուպարաշէնի:

Երեք հիմնադրամներու (Ա. Ո. 40698) եկամուտները կը գործածուին յօգուտ ուսանողական թոշակներու (գլխաւորապէս Նուպարեան հիմնարկութիւն):

Երեք հիմնադրամներ (Ա. Ո. 22974) կը բաղկանան կալուածներէ, որոնց մէկ մասը ամանորի վարձու կը տրուին գաղթական համեստ ընտանիքներու եւ մէկ մասն ալ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին տրամադրուած է:

Իսկ մնացեալ հիմնադրամները կը ներկայացնեն Ա. Ո. 18565ի գումար մը, որուն մէջ կը գտնուի Ա. Ո. 9818, եկամուտը Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին յատկացուած:

Այնպէս որ այդ երկու գումարին տարբերութիւնը Ա. Ո. 8747 կազմուած է կարգ մը մանր հիմնադրամներէ, որոնց մէկ մասը պայմանաւոր եւ սահմանափակ.

Սոյն պատկերը յստակօրէն ցոյց կու տայ թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան վստահուած կտակները եւ նուիրատուութիւնները նիւթական ի՛նչ կարելիութիւններ կը ներկայացնեն եւ ո՛ր մարզերուն յատկացուած են.

Դարձեալ 1931 տարեշրջանի տեղեկագրին թիւ 2 եւ 4 կցեալներէն յայտնի կ'ըլլայ նաեւ որ Միութեան հասոյթները բաժնին մէջ վերցրելով հիմնադրամներէն գոյացած տրամադրելի եկամուտը (Ա. Ո. 3972 միայն) անցեալ տարի ի՛նչ կերպով օգտագործուած է: Միութեան օրբախնամ ձեռնարկներուն բաժին եղած է միայն Ա. Ո. 523, իսկ կրթական ձեռնարկներուն Ա. Ո. 660 (որուն 554ը յօգուտ Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին, 39ը Փարիզի ուսանողական տան հայերէնի դասախօսութեանց, եւ 77 ոսկին ամենահամեստ գումար մը յօգուտ վարժարաններու, մէջը ըլլալով Ատրիոյ Մարկոսեան եւ Գալանճեան նախակրթական վարժարանները). Նկատելի է որ յիշեալ Ա. Ո. 3972էն մէջէն, կտակարարներու եւ նուիրատուներու կամքին համաձայն, Ա. Ո. 1196 յատկացուած է Հայաստանի հիմնարկութեանց, Ա. Ո. 1310 եւս ուսանողական թոշակներու եւ Ա. Ո. 163 Նուպարեան Մատենադարանին, իսկ գաղթականներու օգնութեան միայն Ա. Ո. 20:

Իրաւ է որ Բարեգործականը ունի կարեւոր կտակներ իր ձեռքին տակ, բայց իր ազատ տրամադրութեան տակ ունի այդ հիմնադրամներէն միայն տարեկան 523 ոսկիի գումար մը յօգուտ որբերու եւ 77 ոսկի եւս յօգուտ վարժարաններու եւ հայերէնի դասընթացքներու: Ի՞նչպէս կարելի է այսքան աղքատ գումարներով տարեցնել հազարաւոր ոսկիներ պահանջող նմանօրինակ ձեռնարկները (իսկ կրթական ձեռնարկներու համար 1932ին 4200 ոսկիի պէտք պիտի ունենանք): Եթէ Միութեան հաւատարիմ անդամները եւ հայ ժողովուրդի բանիմաց տարրերը, ըմբռնելով կտակներու յանկերգին վտանգաւոր դատարկութիւնը, չցուցնեն եւ այսպէս բաւարար միջոցներ չդնեն Միութեան տրամադրութեան տակ, որպէսզի անիկա ընէ ինչ որ իրմէ կը սպասուի, իբրեւ համազգային կեդրոնական մարմին մը որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու մեր ազգին մէջ:

Տեղը չէ՞ ըսել թէ խօսքերու ազդուելէն շատ աւելի ընդհանուր են թուանշանները:

ՄԻ ՄԱՐ

— Սիրելի Արամ, ե՞րբ որոշում պիտի տաս ինծ ամուսնանալու:

— Առնիկս ձեր հօրմէն կախում ունի:

— Հայրս շատ բարի է, կը հաւանի:

— Եթէ շատ բարի է, ձեզ տալիք դրամօժիտին քանակութիւնը թող որոշէ.

— Ուրեմն, ինձմէ աւելի դրամը կը սիրէք:

— Դրամը միայն ինծի դիւրութիւն պիտի տայ ձեզ աւելի սիրելու:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Գործարաններ կ'ուզեն կրճատել

— · —

Տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդը, երկրին ճարտարարուեստի զարգացման համար, առեւտրական սենեակէն տեղեկագիր մը ուզած էր: Առեւտրական սենեակը, պատասխանելէ առաջ, ճարտարարուեստի տէրերուն կարծիքը առնելու պէտք տեսաւ ու ժողովի հրաւիրեց զանոնք: Գործարանատէրերուն մէջ տիրող կարծիքը այն է թէ օրէնք մը պէտք է արգիլէ նոր գործարաններու բացումը: Անոնք, նոյնիսկ, կ'առաջարկեն նուազեցնել անոնց թիւը: Անոնք գլխաւորաբար հիւսուածեղէնի եւ մետաքսեղէնի գործարանատէրեր են: Ըստ անոնց, կառավարութիւնը պէտք է ընդունի թէ միայն երկրին պահանջքը ու բաւարար արտադրութեան չափը ... Կայ եւ ասոնց հակառակ հոսանք մը, որ կ'ըսէ թէ այդպիսի օրէնք մը պիտի հակասէ երկրի առեւտրական օրէնքին: փակուի, կ'ըսեն անոնք, միայն մրցակցութեամբ: Դէշ ու աւրուած ապրանք հանողը ինքնին պիտի վերնայ հրապարակէն: Մանաւանդ որ ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ բաներ միշտ այսպէս եղած է:

Մեքենան... կառավարութիւն ալ պիտի ըլլայ, օգնութիւն առնելու համար: Սպայից տունը մասնաւոր ելեկտրական մեքենայ մը ունի, մինչդեռ քաղաքին լուսաւորութիւնը շատ թերի է: Թէեւ Տիարպէքիրի մէջ ելեկտրականութեան գործարան մը կայ, բայց մեքենան փոքր է եւ յառաջ բերած ուժը չի բաւեր: Այդ պատճառաւ, քաղաքը կէս մութ վիճակ մը ունի: Տիգրանակերտի այս վիճակը շատ խղճալի է:

Գոնիա.— Հոս առեւտրական կեանքը շատ կայուն է: Դրամատուններէն շատերը առնելիքներ դատարանի առաջ իրենց գործառնութիւնները ... են: Այս պարագան բոլորովին կը նեղէ վաճառականները: Գոնիայի առեւտրական սենեակին մօտ արձանագրուած 809 առեւտրական կայ: Գիւղացին շատ պարտաճանաչ է: Դրամատուններուն գիւղացիին վարկ չբանալը չենք գիտեր թէ ինչի՞ հետեւանք է: Գիւղացիին ու առեւտրականին շահերը պէտք է արդիւնքներ կուտայ: Օրինակ, Գոնիայի մէջ շատ լաւ գործող շուանի գործարան մը կայ. Այս գործատունը գոցուեցաւ պարզ անոր համար որ օգնութիւն չգտաւ: Բայց, առեւտրականներն ալ այս տեսակէտէն յանցանքներ ունին: Օրինակ, շատ մը վաճառականներ օրէնք յարաբերութիւն չեն պահեր առեւտրական սենեակին հետ: Եւ իրենք կը վնասուին: Ապրանքները չեն կրնար դուրս վաճառել: Ահա այս է Գոնիայի առեւտրական կացութիւնը:

Ուրֆա.— Քաղաքին չրջակայքերուն տր ստատիօրէն կ'իջնէ. Բայց, անձրեւ չի գար ու չի գար: Անձրեւի պակասէն՝ հունտին մէկ մասը ծիլ չէ ... Զմեռ խիստ ու երաշտ ըլլալուն, ցորենին գինը բարձրացած է: 18 օխան՝ 70 ղրշ.էն 120ի բարձրացաւ, արմտիքներու հունձքը շատ պակաս պիտի ըլլայ:

«ԵԹԷ ՈՐՈՇԱԾ ԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ...»

— · —

Աղշամ, Թերթոնի ձեռօք, սկսած է հրատարակել «Իթթիհատ եւ Թէրագքի» վերջին օրերը Թալէաթ փաշայի՝ Պերլինի մէջ անցուցած կեանքին անդրադառնալով, հեղինակը կը գրէ.

— Թալէաթ փաշա Ուհլանդշթրասէի տանը մէջ ընկերներուն հետ ժողով կը գումարէր եւ բարեկամները կ'ընդունէր, բայց առխուած ըլլալով յաճախ իրենց նեղացուցած կ'երեւնային դարձուածներէն, հարկադրուեցաւ ամբողջովին Պերլին փոխադրուիլ:

Իր բնակած զարմանատունը անտառի մը մէջ կը գտնուէր եւ Պերլինի դրացի շրջակայքերուն կայարանը երթալու համար, 15—20 վայրկեան քալելու ստիպուած էր: Թալէաթ փաշա այս ճամբան միշտ մինակ կը կտրէր ու իր բարեկամները կը յանձնարարէին զգոյշ ըլլալ, մինչ ան՝

— Եթէ որոշած են զիս սպաննել, կուզան կը սպաննեն, առոր առջեւը ըլլալ անկարելի է,— կը պատասխանէր

Այսուհանդերձ, փաշային եղած յանձնարարութիւնը անտեղի չէր. որովհետեւ, քանի մը «քոմիթաճի»ներ ֆրանսացի գինուորի հագուստով Պերլինի փողոցները կը թափառէին եւ այս պարագան կրկնակի անգամներ իրեն յիշեցուցած էին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

— —

Տիարպէքիրէն կը գրեն Աղշամի (28 դեկտ.) — Հոն, տարեգլուխի առթիւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին: Սպայից նոր տանը մէջ մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուէր: Որպէսզի շատ խանդավառ ըլլայ պարահանդէսը, այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնուէին: Մեծ թիւով ֆօքսթրօթ ապսպրուած է: Ծախքերը փակելու համար, մէկ պէյի եւ երկու հանըմի համար մէկ ոսկի պիտի առնուի: Տիարպէքիրի տիկինները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Վիճակ...

ՄԱՄՈՒԼ

Բարի ձանապարհ

— :•: —

Սօֆիայի «Ազատ խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ 30 դեկտ.):

— «Մէկ քանի օրէն Հայաստան պիտի մեկնին Պուլկարիոյ չուրջ հազար գաղթական հայրենակիցներ, որոնց ամբողջ սրտով բարի ճանապարհ կը մաղթենք անոնց: (Ցառաջ.— Արդէն մեկնած են):

Տարիներ շարունակ, մեր այս հայրենազուրկ հարազատները, պանդխտութեան նիւթական եւ բարոյական ծանր ու տխուր պայմաններու մէջ, տոկացին ամէն զրկանքներու, չդադրեցան բնաւ Հայաստանը երազելէ ու իրենց հոգիի ու մարմնի փրկութեան սպասել կուսանը հետեւոր ու սուրբ մեր հայրենիքը համարեցին:

Հայրենասիրական այս ջերմ զգացումներն ու խոր հաւատն ունենալէ յետոյ, ներգաղթող մեր հարազատներուն կը մնայ, Հայաստան հասնելէ յետոյ, ամուր կառչիլ հայրենի հողին, յաղթահարել ամէն տեսակ դժուարութիւններ ու արգար իրենց քրտինքը խառնել հայրենիքի վերաշինական գործին:

Ամբողջութեամբ կը հաւնինք Երեւանի Հօկի ներկայացուցիչ Գ. Գ. Վարդանեանի ծանօթ յայտարարութեան իմաստը — «Հայաստան թէմպէլհանէ չէ»:

«Թէմպէլհանէ» չէ սրեւէ երկիր: Առաւել եւս «թէմպէլհանէ» պիտի չըլլայ մեր փոքրիկ հայրենիքը, որ տնտեսական-քաղաքական ու մշակութային իր ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ, հրամայաբար պէտք ունի ... աշխատաւորի, ստեղծագործ ձիգերու եւ հայրենասէր աշխատանքի:

Ու եթէ ծոյլերը ու անկիրթները չէ մեր հայրենիքը, առաւել եւս ծոյլ ու անկեալ չի կրնար ըլլալ հոն ներգաղթող հայ չարքաշ գաղթականը, որու ճակատր մասներն ու ցօրեանը բազուկը ամէն տեղ բարիքներ կը ստեղծեն, անմաքուր ու զրկուած պահելով միայն այդ բազուկին տէրը եւ հայ հայրենիքը:

Ներգաղթի հինգերորդ կարաւանը Հայաստան կը տանի հազար նոր աշխատաւորներ, որոնց նուիրումը հայ հայրենիքին կապուած մեր է, եւ անոնց արդար ճիգն ու քրտինքը հազար բարիք ու օրհնութիւն պիտի ըլլայ հայ հողին համար: Հայաստանի իշխանութեանց կը մնայ, ուրեմն, լայնօրէն օգտուիլ այս բարիքէն, իրապէս գնահատել այս աշխատաւորներու ուժն ու արժէքը. Գանէ այս անձեր, որոնցմով հաւատարիմ ու աշխարութեամբ հայրենի երկիր մեկնող ու հայ հողին հետ իրենց բախտն ու երազը կապող մարդոց հանդէպ չըլլալ կեղծաւոր ու բռնաւոր ... հասարակական-կուսակցական շահերու եւ ընկերային խնդրոյ փորձարկութիւններու նիւթ ու զոհ չդարձնել զանոնք: Դէթ այս հաստատուող քաղաքութիւններուն խնայել նախանձ զրկանքներ եւ ծանր հիասթափութիւններ

Բացուած է բաժանորդագրութիւնը

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի

1933 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ 1933

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՆԱՐԴԱԼ Ա. ԷՋԻ ՃԱԿԱՏԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր ծաղկոցին առնչեր

— :•: —

ՏԷՍԻՆ, 3 յունուար (Ցառաջ).— Ահա երկրորդ անգամն է որ ներկայ կ'ըլլանք Տէսինի մէջ սարքուած զարգացական հանդէսի մը, որուն ամբողջ պատասխանատուութիւնն ու գործելու, վարելու, արժելու, աշխատելու եւ երախաներուն հայերէն դասեր տալու ծանրութիւնը իր ուսերուն վրայ առած է համեստ ընկեր մը՝ Նուպար Դողակ. Ու զարմանալի էր անտարբերութիւնը ժողովուրդին, որ ցոյց տուաւ այս առթիւ: Արդեօք ինչո՞ւ համար որ, տան օրերուն կը զուգադիպէր հանդէսին օրը:

— Ո՛, ո՛չ, եթէ գային անհատական ճիգերով երեւան եկած այս կրթական ձեռնարկը քաջալերելու, հապա ո՞վ պիտի բոլորուէր «աւուր» ու ծայնագիր — գրամեքեններուն շուրջ, ուր Թրքական երգերուն եղանակները ականջ կը խլացնեն ու գինիի փրփուրները կը ցամքին գաւաթներուն յատակը...:

Որսորդներուն ու դպրոցներուն բաժին են ասոր, գիշերները անքուն մնացեր են եւ իրենց դեղնորակ երեսներուն վրայ կ'երեւայ տրտմութիւն, յոգնութիւն, ցաւոտ ու վէճ: Վասն զի, շատերուն դրպանը պարապ է արդէն: Կաղանդի առթիւ մօտեր են զոր... ծարանին աշխատանքէն գոյացած դրամը... զայրա՞ց ... կը հեռագրուի, «գլոբ» կա՛յ, գինի կա՛յ, թրքական երգ ու զուռնի խաղ կա՛յ, կ'երթան կը հաւաքուին ու կը ծախուին: Ի՛նչ փոյթ, որ Գ. Թրպալ իր բազման խօսքով ընդվզեցաւ այն տարրերուն դէմ, որ ամբողջութիւնն անոր մէջ պահանջելու, բայց ո՛չ ... Ու թող չզարմանան «Ցառաջ»ի ընթերցողները, եթէ ըսենք որ այս կերպարներէն աւելի քիչ էր ներկայ բազմութիւնը: Թերեւս անտարբերութեան աւելի կար ուրիշ պատճառ մը:

Մինչեւ հիմա ոչ դպրոց կար, ոչ ալ անով հետաքրքրուողներ անձեր կամ մարմիններ, սակայն, ընկերով բացած մանկապարտէզին յետոյ առաջ ...ի մը եւս Հայ-կաթոլիկ վարդապետի մը նախաձեռնութեամբ

Եւ կ'իմանանք թէ բազմաթիւ ... է զոր այ ... փոքրերուն.

Ինչ է այս: Բարի նախանձ, թէ իրար խաչաձեւելու, իրար չհանդուրժելու ձգտում: Ո՞ւր էին վարդապետն ու պատուելին, երբ բոլորովին դպրոց չկար, անոր մասին մտածող չկար: Բայց նորէն փառք տանք, որովհետեւ հայ երախաները ամէնէն առաջ պէտք է սորվին հայերէն գիրն ու պատմութիւնը: Մեսրոպեան տառերը թող թրթռան անոնց բարակ շրթունքներուն վրայ ու միշտ թող հնչեն, թող թաւալին ու երգեն: Շատ չընէր ըսել գարուն ամբողջ վարդապետը բաղդատել, բայց վերահասկել ... էն մայրենի բարբառ:

Արտասանելու շատ մը կտորներ ու բոլորը մէկ խումբ կազմած, գեղեցիկ վրայ երգեցին. Ով մեծազօր ... Մինչդեռ, քանի մը տարի առաջ նոյնիսկ հայերէն չէին գիտեր:

Մեր պարտականութիւնն է այժմ տալ այս գործին, որովհետեւ հոս երախաներուն սրտերուն վրայ ամէնէն առաջ դրոշմուած հայկական ոգին է որ կը թառի, կը տարածուի:

Նոյն երեկոյեան, յուն. 1ի գիշերը, տեղի ունեցաւ Կարմիր Խաչի խնջոյկ-պարահանդէսը, Հ. Յ. Դ. Տան թատերասրահին մէջ: Հանդէսը ուրախ ժամանցի մը պայմաններուն տակ շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 2:

Բուռական շահ ունին այս պարահանդէսէն: Կ'արժէ որ մեր քոյրերը խառնեն Կարմիր Խաչի շարքերը եւ դառնան աւելի վճռական իրենց գործունէութեան մէջ.

Թ. Հ.

ՇԻՇԱՂ

Ոստիկանապետը

— Այդ պզտիկ թաղիկով, գողութիւն բրած առեն, ծնողքդ չմտածեցի՞ր

— Ո՛չ պարոն, անոնք իրենց գողոններէն երբեք բաժին չեն տար ինծի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄԱԹԱ՛ ՀԱՐԻ

■■■■■■■■

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Ցանկարծական էր այդ որոշումը որ կը նմանէր բուն խանդավառութեան մը նոպային մէջ մտքին դուրս ժայթքող գաղափարի մը:

Ամբողջ առտուն վազեր էր մէկ խանութպանէն միւսը եւ երեք ժամ թափառելէ յետոյ, յաջողեր էր ծախել նկար մը հարիւր յիսուն ֆրանքի, առհաւիլն դժուարութեամբ: Հաւցուցեր էր այդ գումարը գրեթէ ամբողջութեամբ եւ գներ էր մասանի մը Սէն Ժաք փողոցին եւ մեծաքէշ դիլերագինեա մը Կալըրի Լաֆայէթէն: Տարօրինակ բան չկար այս գնումներուն մէջ, որովհետեւ էրիկմարդ մը այդքան միայն կը հասկնայ հարմնիք բռնած բանէն: Մնացեալ գումարը հազիւ թէ պիտի բաւէր ճաշին եւ Ֆոլի Պէրժէրի տոմսակներուն:

Ուրիշ պատասխան մը ձգեցին այս հրաւէրները Լիանի վրայ: Անկասկած ունէր հիմա ընկեր մը որ եթէ չէր ուզեր բանալ Պոլ Պուֆոնի դուռը իրեն առջեւ, գոնէ կը մացնէր զինքը Փարիզի կեանքին ներս: Բայց Լիան օտարոտի կը զգար ինքզինքը ամէն տեղ, որովհետեւ իր շուրջը կը տեսնէր իրմէ աւելի լաւ հագուած կիներ: Մարսէյլէն Փորէլի կալկեան հասնելէ ետք, առաջին անգամն էր որ կը թողուր Մօնմարթրը: Շատ ... էր. չորս կողմն էր իր աչքը: Ուրախութենէ աւելի, դալուած խանդավառութիւն մը կար անոր վրայ: Ծորճ, առաքի հաճոյքի մը վերապրեց այդ արտայայտութիւնը:

Ֆոլի Պէրժէրի մէջ Լիան ուշադրութեամբ հետեւեցաւ խաղին

— Մեծ սարսուռ մը պիտի ունենա՞ս, երբ զիս ալ տեսնես բեմին վրայ. անդին:

Ծորճ խնդաց:

— Ինչ որ կը սիրենք Մօնմարթրի մէջ, չի կրնար ըլլալ չափանիշը մեր ճաշակին՝ պուլվառներուն վրայ, պատասխանեց Ծորճ:

Գլխու նշան մը ըրաւ միայն աղջիկը. Թող այդպէս ըսէ, թող այդպէս խորհի, մտածեց ինքնիրեն: Չէր վիրաւորուած, բայց անդին դարձուց աչքերը ու կարծես ակամայ հեռացաւ անկէ: Եթէ, յաջորդ քանի մը վայրկեաններուն կար տակաւին զիրենք միացնող կապ մը, այդ կապը անորոշ էր ու թոյլ, այնպէս ինչպէս աղմուկը այդ աղջկան քայլերուն, երբ կ'իջնէր աշխատանոցին սանդուղներէն վար: Ծորճ զգաց որ աղջիկը հեռացեր էր իրմէ. պէտք է ետ կանչէր զայն:

Ներկայացումէն անմիջապէս յետոյ, Ծորճ բարձրանալով զառիվեր փողոցներէն, տարաւ աղջիկը Մօնմարթր: Պոլ Պուֆոնի ներկայացման ժամն էր արդէն: Թէեւ յաջողեր էր խոյս տալ միասին պարելու առիթէն, սակայն երբ հասան այնտեղ, Ծորճ նկատեց որ Լիան կը սպասէր տակաւին որ միասին անցնէին սրահէն, որպէսզի ամէն մարդ տեսնէր թէ ինքն ալ ունի սիրահար մը:

Ծորճ պատրաստուեցաւ մեկնիլ առանց ներս մտնելու:

— Ինծի այսպէս դո՞ւռը պիտի ձգէիր, ըսաւ Լիան թեւէն բռնելով:

— Այո՛. Ներկայացումէն յետոյ կու գամ եւ կը սպասեմ քեզի, այստեղ:

— Ձե՞ս ուզեր տեսնել իմ պարս:

— Ո՛չ:

Մարմինը մռնեցաւ Ծորճին:

— Բայց քեզի՛ համար կը պարեմ. կը նայիս ու կը դիտես: Ցետոյ միասին կ'երթանք, այո՞... Ծորճ դլուխը թօթուեց: Չէր ուզեր երկրորդ անգամ կրկնել զայն կորսնցնելու համար ունեցած վախը: Էրիկմարդը որքան քիչ ցոյց տայ իր սէրը, կինը այնքան կը փարի անոր, մտածեց Ծորճ:

Այդ մտածումը չէր ունեցած առաջ, ո՛չ մէկ կնոջ համար: Տեսակ մը անորոշութիւն կը տեսնէր իր անձին մէջ: Չէր կրնար իր սիրին մէջ առնել այս աղջիկը: Կը զգչէր անոր, առանց կարենալ բռնելու: Ո՞րն էր լաւագոյն ճամբան. տեղի՞ տալ արդեօք ու մտնել անոր տիրապետութեան տակ, թէ ընդհակառակն դիմադրել այն գիտակցութեամբ որ ունէր իր անկախութեան մասին: Տարբեր պիտի ըլլար, եթէ ամուսնացած ըլլային: Ա՛լ իրը պիտի ըլլար ան: Անկասկած ունէր սեփականութեան բնազդը:

— Այո՛, թերեւս պիտի պարես ինծի համար, բայց ուրիշներն ալ կան այնտեղ.

Ձգեց որ երթայ: Բանած էր թեւէն ու կը քաշէր զայն, հակառակ Ծորճի ընդդիմութեան. Աղջկան Փիլիփ ..ան ուժէն աւելի, բուռական անհանդուրժ զօրութեան մըն էր որ կը դիմադրէր Ծորճ:

Լիան բացաւ դուռը: Նախասրահէն կը լսուէին նուագածուներուն շեփորներն ու ոտքի ձայները տախտակամածին վրայ: Ներս տարած էր զայն եւ երկուքը միասին մտեր էին բազմութեան հրմշտուքին մէջ: Տակաւին բռնած էր Ծորճի թեւէն: Լիանի անբաժանելի մէկ մասն էր այդ տղան կարծես: Չէր ուզած ներս մտնել, բայց այնտեղ էր արդէն:

Վայրկեան համար այդ սրահը հաւաքուած կիներու եւ այրերու այդ զանգուածին մէջէն, Ծորճ ճամբայ մը բացաւ ու երկուքը միասին քալեցին: Մարդկային ճակներ էին ուրեմն այդ բոլորը: Անձանօթ պէտք ունէր իրենց միտքը եւ այս ձեւով կը փնտռէին անոնք այդ անունը: Ծորճ նմանցուց այդ մարդիկը խողերու որոնք՝ իրենց դունչը գետնին՝ ուտելիք կը փնտռեն դաշտին մէջ: Կատաղի եւ անպատասխանատու են անոնք, երբ կ'ընդհատուի իրենց հաճոյքը:

Մինչեւ այն առեն տակաւին ոչ ոք գիտէր անոնց ով ըլլալը: Երբ անոնք իրենց պարողներու ճամբուն վրայ, անխուսափելիօրէն հրմշտկելով ասոր ու ան, չար նայուածքներ ուղղուեցան իրենց եւ հայհոյութիւններ սահեցան անոնց հասցէին: Մարմիններու տաք հոտը, համեմուած աժաննոց ու ծանր անուշահոտութիւններով, հեղձուցիչ մթնոլորտ մը ստեղծած էր այնտեղ: Անտանելի էին ոտքերու աղմուկն ու այդ մարդոց ծիծաղելու ձայնը: Ծխոյ մը կար սրահին մէջ որուն ստուերանարար կը վարժուէին ականջները:

Փորէլի կալկեային չէր նմաներ այս: Զզուելի էր անհատական դրօշմի պակասը: Փինէի կամ Կրէկուառի պէս անձնաւորութիւններ չկային այնտեղ: Տիրապետող մտայնութիւն մըն ալ չկար: Զանգուած մը պարզապէս սովորական մարդոց եւ կիներու. Միեւնոյն կաղապարէն ելած դէմքեր. կեանք մը այնպէս ինչպէս որ է խոզերու նախիրին մէջ. մարդկային բնութիւնը որ կը վերադառնայ իր տարրերքին: Ժողովուրդն էր այս զանգուածը:

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

նաւին մէջ, առաջին կարգէն: Բարեբախտաբար կարելի եղաւ ժամանակին հասնիլ եւ մարել հրդեհը: Վնասները աննշան են:

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Մեծն Բրիտանիոյ սիոնական կազմակերպութեան տարեկան համագումարին մէջ, նախագահ Վայզման յայտարարեց.

— Հակառակ համաշխարհային տագնապին, կացութիւնը մեծապէս բարւոքած է Պաղեստինի մէջ, անցեալ տարուան ընթացքին: Գործազուրկ չկայ եւ նոյն իսկ կարելի է նոր գաղթականներ ընդունիլ: Հաշիւ եղած է թէ ամէն ամիս երբ հազար հոգի կ'երթան Պաղեստին: Երկրին ելմտական վիճակն ալ գոհացուցիչ է:

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՄԷՋ

Միմիայն կիներէ բաղկացած գողերու խումբ մը ձերբակալուեցաւ Իզմիրի մէջ: Խումբը կը գործէր երկու տարիէ ի վեր, լայն ճակատի մը վրայ: Ձերբակալուած են տասը կիներ, որոնք պատասխանատու կը նկատուին վաճառատուներու համար: Խուզարկութիւններու հետեւանքով, ասոնց տուներուն մէջ գտնուեցան կարեւոր գողօններ ամէն տեսակ առարկաներու, քանի մը հազար ոսկի եւ կապոցներով թղթադրամ: Խումբը նոյն իսկ գողցուած առարկաներու վաճառման գործակալութիւն մը հաստատած էր Պոլսոյ հրապարակին վրայ, եւ կանոնաւոր առաքումներ կը կատարէր:

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Դաւադրական նոր շարժում մը երեւան հանուեցաւ Սպանիոյ մէջ: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Միայն Պարչելոնայի մէջ սպաննուեցան վեց հոգի, իսկ վիրաւորուեցան քսան հոգի: Դաւադրութեան կազմակերպիչներն են համայնավարները:

Դաւադիրները փորձեցին գրաւել Պարչելոնայի թնդանօթաձիգներու զօրանոցը, բայց ետ մղուեցան, կրակի բռնուելով: Երկու հարիւր հոգի ձերբակալուեցան:

Շարժումը զսպուած կը համարուի

Յ. 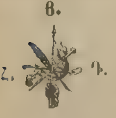 Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի հերթական ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelins սրճարանի վերնայարկը: Կը խօսի ընկեր Աշոտ Խաչիկեան նիւթ՝ ՆԵՐԳԱՂԹԻ:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Բաֆէ Փըլիթ Սուրսի ներքնայարկը: Մէթրօ Օտէօն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կը զեկուցանէ ընկեր Վ. Յաճան Չամբարճումեան:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին դաշնակցութեան Ակումբ-ընթերցարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Ընթերցարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի ընկ. Կէմէրէկցի Աւետիս Թարոսեան, 29-30 տարեկան, հօր անուն՝ Տէոս, մօր անուն Նուրի: 1928ին կը գտնուէր Թուլուզ: Այժմ ուր գտնուիլը յայտնի չէ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mihran Donabedianի, 49, rue Mougrone. Vienne, (Isère).

— Նուարդ Լօշեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Բարսեղ-Արփիար Լօշեանը (Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղէն), որ կը գտնուի Ֆրանսա: Կը խնդրուի իրմէ, եւ իր մասին լուր ունեցողներէն իմացնել Ցառայիս:

— Տիկին Թագուհի Չարըգճեան կը փնտռէ իր որդին կեսարացի Արթին Չարըգճեանը, որ մէկուկէս տարի առաջ Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Իր մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme Takouhi Tcharekdjianի, 61, rue Piat, Paris (20).

— Աննա եւ Նազելի Կիւլիւեան, կը փնտռեն իրենց քրոջ աղջիկը Զարուհի Առաքելեանը, հօր անուն՝ Յակոբ, մօր անուն՝ Իսկուհի (Եօզկատի Փօղազլըեան գիւղաքաղաքէն): Վերջերս Ճիպէլիի որբանոցէն Ֆրանսա եկած է: Ամուսնացած է եւ կը գտնուի Փարիզ: Իր ամուսնոյն անունը եւ մականունը անծանօթ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքոյրերուն՝ Anna Gullian, rue St. Martin. chemin de la Plaine, Grenobbe (Isère).

ԸՆԿ. ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆէ (Նիս) կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել ընկ. Հրանդ Ակնունեանի 60 rue Piat, Paris (20).

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը

տեղի կ'ունենայ Salle des Sociétés Savantesի մէջ 28, Rue SERPENTE, PARIS

12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 9ին

Նախագահութեամբ՝ ՏՕՔԹ. Վ. Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Ֆրէօտիզմի վրայ

Մուտքը ազատ է

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՐ ԽՄԲԱՆ ԳԱՂԹԱՒԱՅՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

11 Janvier 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2085 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին յունուար 4ի խմբագրականը, եւ «Բարեգործական»ի կեդր. վարչութեան յունուար 5 թուակիր շրջաբերականը կը սորվեցնեն մեզ կրկին արծարծել խնդիր մը, որ կենսական արժէք ունի գաղութներու ինքնապաշտպանութեան տեսակէտէն։

Ի՞նչ կ'ըսէ ռամկավար օրկանը. —

1) «Մեր ինքնապաշտպանութեան գործը երկու ճամբայ ունի իր առջեւ, — ազգահաւաքում հայրենի հողին վրայ եւ ազգային մշակոյթի պահպանումը օտար ափերու վրայ»։

2) «Երկու նպատակներուն համար ալ պէտք պիտի ըլլայ հետեւիլ ուժերու կեդրոնացման մեթոտին»։

3) Ներգաղթի համար, «պէտք չկայ զանազան տեղեր, զանազան անուններով «ներգաղթ»ի մարմիններ կազմելու։ Տասներէկ տարիէ ի վեր Բարեգործականը կը վարէ այդ գործը։ Ցաւօք այդ նպատակով գրասենեակներ կազմելու, նորանոր ծախքերու դուռ բանալու պէտք չունինք»։

4) Գաղութներու մէջ ալ, «պէտք է համախմբել, կեդրոնացնել մեր ուժերը։ Հոս ալ Բարեգործականը պէտք է կատարէ իր համախմբողի, կեդրոնացնողի դերը։ Ան պէտք է գործադրութեան դնէ անցեալ տարի հրապարակ հանած իր կրթական ծրագիրը»։

Իսկ Բարեգործականի շրջաբերականը, զոր նոյնութեամբ հրատարակեցինք երէկ, կ'ըսէ մէկ բան.

— Բարեգործականի հարստութիւնը կը կազմեն զանազան կտակներ եւ փարկեր, որոնք սահմանուած են որոշ նպատակներու։ Հետեւաբար, «Միութեան հաւատարիմ անդամները եւ հայ ժողովուրդի բանիմաց տարրերը պէտք է հրաժարին միջոցներ ապամալրեն, «որպէս զի անիկա ընէ ընէ ինչ որ իրմէ կը սպասուի, իբրեւ համազգային կեդրոնական մարմին մը որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու ազգին մէջ»։

Երկու յայտարարութիւններն ալ գնահատելի են, իբրեւ սկզբունքի խնդիր։

Բայց, անոնք բան մը կը փոխե՞ն իրականութենէն։

Այն ինչ որ կ'արծարծէ ռամկավար պաշտօնաթերթը, տարիներով շեշտած, մանրած, ժողովրդականացուցած ենք այս թերթին մէջ։

Տակաւին վերջերս, Դպրոցասէրի տարեկան առթիւ, աւելի քան երբեք անհրաժեշտ, անյետաձգելի կը գտնէինք ուժերու կեդրոնացումը.

Անցեալ տարի, երբ հրատարակուեցաւ Բարեգործականի շրջաբերական ուղեգիծը — 31 յօդուած — նոյն սկզբունքը պաշտպանեցինք, — ուժերու կեդրոնացում։

Եւ, [illegible] գաղութներու ինքնապաշտպանութեան համար, առաջարկեցինք միացեալ ճակատ։

Արդիւնքը, — «Ազգայն» կ'ընդունի տեսակէտը նոյն բառերով — ուժերու համախմբում եւ կեդրոնացում — բայց չի պարզեր զայն իրականացնելու եղանակները։

Միայն, կը թելադրէ որ Բարեգործականը կատարէ «իր համախմբողի, կեդրոնացնողի դերը»։ Ի՞նչպէս — գործադրութեան դնելով «անցեալ տարի հրապարակ հանած իր կրթական ծրագիրը»։

Կը հարցնենք, — Բարեգործականը ինք տէր եղա՞ւ այդ ծրագրին։

Գոնէ նկատի առա՞ւ այդ առթիւ եղած թելադրութիւնները։

Ոչ մէկը, ոչ միւսը։

Ուղեգիծը հրատարակուեցաւ։ Գրի առնուած յայտարարութիւնները փոխադրուեցան թերթէ թերթ, աշխարհէ աշխարհ։ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանը, որ գլխաւոր ազդակը պիտի ըլլար նոր գործունէութեան, պատրուակ մը գտաւ քաշուելու, — եւ ամէն բան մոռցուեցաւ։

Այո՛, Բարեգործականը շարունակեց պարբերական կոչեր հրատարակել, — «Տուէք որ ընենք»։ Եւ որովհետեւ կոչերը չգտան շօշափելի արձագանգ, հիմա ինքն իրեն թոյլ կուտայ ձեռնոց նետել եւ հանել, — ի՞նչպէս ընենք, ի՞նչպէս տանք...

Ան, Բարեգործականը, ցնցուեցաւ համաշխարհային տագնապէն, սուբլինի անկումէն եւ Պ. Կիւլպէնկեանի հրաժարումէն։ Բայց, նորէն չմօտեցաւ ժողովուրդին։ Նորէն փակուած մնաց իր փղոսկրեայ աշտարակին մէջ։ Ու միայն հաւաքիչները շարժման մէջ դրաւ, իբրեւ անմիջական կապ՝ ժողովուրդին հետ։

Օրինակ, մտքէն անգամ չանցուց ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը կատարել, իր ուղեգծի մասին։

Զուգեց — եւ մինչեւ այսօր ալ չուզեր — ըմբռնել թէ՝ ինչո՛ւ անջրպետը այնքան խոր է՝ իր եւ բուն ժողովուրդին միջեւ։

Բարեգործականը «համազգային կեդրոնական մարմին մը» կը հռչակէ ինքզինքը։ Բայց կը մոռնայ որ այդ մարմնին գլուխն ու իրանը կը կազմեն վսեմաշուքներ եւ ազնուամեծար շուքեր, թերեւս բարեգութ, բայց իրապէս պէխսալէր՝ տարագիր բազմութիւններու կացութեան։

Պ. Կիւմիւշկէրտան չորս-հինգ օր Երեւան մնալով, կը հիանայ արի ժողովուրդի ճիգերուն վրայ։

Հարցուցէք սպրանին թէ՝ ո՛ր եւ է գաղափար ունի այդ ժողովուրդի ուրիշ մէկ զանգուածին վրայ, որ տասը տարիէ ի վեր հրաշքներ կը գործէ Թիթեղի, տախտակի եւ քուրձի կտորներու մէջ, Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա եւ Միջագետք։ Առանց ունենալու ոչ հող, ոչ պետական պաշտպանութիւն, ոչ ալ որ եւ է վարկ։

Այսպէս եւ այն միւսները։ Տարիներով՝ անհաղորդ իրականութեան, ցիրուցան բազմութիւններու տառապանքին, ճիգերուն եւ բաղձանքներուն, մարդիկ յանկարծ նոր աշխարհ մը տեսած կ'ըլլան, ուխտի երթալով, եւ լսելով բանուորի մը «ազբէր ջան»ը։

Բայց չեղեցանք բուն հարցէն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՈՅՑԸ ՀԱՇԻՒ ԿԸ ՀԱՐՑՆԷ

Տոքթ. Գարոնիկեանի Միացանութիւնը ներսէսեալ մեղադրանքները կ'ուղղէ հակառակորդ ընկերակցութեան՝ Լեփսիուսի հաստատութեան դէմ — (Կ'օրինակեմ գրքէն բառացի).

ա. Դուք 1920ին 148 հազար մարք հաւաքեցիք. Հայերու համար գործածեցիք 53 հազար. մնացեալ 95 հազարը ի՞նչպէս ձեր հաշուոյն գործածեցիք։

բ. 1925ին հաւաքեցիք, Հայերու անունով, 127 հազար մարք. Հայերու համար գործածեցիք լոկ 33 հազար. ի՞նչ եղաւ 94 հազարը։

գ. 1930ին հաւաքեցիք 195 հազար մարք, որմէ Հայերուն տուիք մօտ 23 հազար. ո՞ւր մնաց հսկայ գումարը մնացորդաց...

դ. Քսան հազար մարք կամ 5600 տոլար կամ աւելի քան 1500 ստերլին կամ մէկ միլիոն տրախմի մսխեցիք, որպէս զի 64 էջնոց գրքոյկ մը հրատարակուի, «անպատկառ ստութեամբ եւ անհեթեթ խեղաթիւրումներով նախացուած»։

ե. Լեփսիուսեաններու մէկ տարուան ծախսն եղած է. — 32,000 մարք իրենց ամսականները. 21,000 փրոփականտի համար. 45,000 լուսապատկերի մեքենաներուն. 18,000 այլ եւ այլ ծախուց. 7,000 հանգստեան քաշակի. 3,000 գլխակալ ճիւղի վարիչին. 4,000 ամսականաց յաւելում։

Կ'օրինակեմ նաեւ եզրակացութիւնը, նոյնքան իմաստալից.

— «Այսպէս, քսանամեայ տարուան «գործունէութիւնը» որ եւ է հետք չձգե՞ց հայ կեանքին մէջ։ Թող Լեփսիուսեան Միսիոնը թոյլ տայ մեզի ունենալ այդ հսկայ գումարներու մէկ տասներորդը միայն, եւ մենք չա՞տ յաւ գիտենք թէ միայն չորս տարուան մէջ ինչեր պիտի կրնանք ընել, թէ հայը ազատելու համար մուրացկանի անունէն եւ թէ իսկապէս արժանավայել կերպով պոհարքելու համար գերմանական դրամը»։

Ինչպէս կը տեսնէք, Տոքթ. Գարոնիկեան ոչ միայն միսիոնար է եւ ազգասէր, այլ եւ գործի մարդ։

Վերջացա՞ւ։ Ընդհակառակն։

«Շարունակութիւնը յաջորդով»։

ՎԱՀ.

Ինքնութեան թուղթերը փոխելու համար

Ոստիկանական Տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ. —

Այն օտարականները, որոնց ինքնութեան թուղթերու պայմանաժամը աւարտած է 31 դեկտեմբեր 1932ին, բացառաբար արտօնուած են փոխելու իրենց թուղթերը ոչ թէ այս առաջին եռամսեակին, ինչպէս սովորութիւն էր, այլ երկրորդ եռամսեակին։

Այսպէս ինքնութեան թուղթերու փոփոխման երեք ամիս պայմանաժամը կը սկսի 1 ապրիլին եւ կ'աւարտի 30 յունիս 1933ին։ Հետեւաբար, ինչպէս առաջ, նոյնպէս այսուհետեւ դիմումները պէտք է կատարուին, Փարիզի համար, ուղղակի Commissariats de district, իսկ արուարձաններու համար՝ Commissariats de circonscription։

Այս բացառիկ կարգադրութիւնը չի վերաբերիր բոլոր անոնց, որոնք առաջին անգամ պիտի ստանան իրենց ինքնութեան թուղթերը։ Այսպիսիները պարտաւոր են առաջուան նման դիմել որոշեալ պայմանաժամերուն առ որ անկ է, — աշխատաւորները 8 օրուան մէջ, գիւղաշրջիկները երկու ամսուան մէջ, սկսեալ իրենց ժամանումի թուականէն։

Միւս կողմէ, նին (Հանրապետական թուականով՝ Է. տարւոյն երկրորդ ամսուան) օրէնքին 12րդ յօդուածին համաձայն, ինքնութեան թուղթերու տուչման ամէն խնդրանքի կամ փոփոխման համար, այսուհետեւ օտարականները պարտաւոր են ճերմակ դրոշմաթուղթի [illegible] (timbre) վրայ գրուած [illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՑԸ ԱՒԵԼԻ ՍՈՒՂ, ՊԱՐԷՆԸ ԱՒԵԼԻ ՊԱԿԱՍ

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց աւելցնել հացին գինը եւ պակսեցնել ամենօրեայ պարէնը։ Յաւելումը պիտի ըլլայ մէկ վեցերորդ համեմատութեամբ։ Բազմաթիւ անձերու պարէնի տոմսերը ետ առնուեցան։ Այն կիները որոնց տղաքը անցած են 12 տարեկանը, այլ եւս հացի տոմս չպիտի ստանան։ Այն բանուորները որոնց ծնողքին հոգը իրենց վրայ է, անոնց համար հացի տոմս պիտի ստանան եթէ անոնք 65 տարեկանէն աւելի են։

⁂ Պաշտօնեաներու կրճատման գործողութիւնը յառաջ կը տարուի ամէն կողմ։ Մոսկուայի մէջ 147 զանազան կազմակերպութիւններ եւ վարչութիւններ քննութեան ենթարկուեցան։ 39,196 պաշտօնեաներէն 5150ը ճամբուեցան։ Այս կրճատումներով տարին 15 միլիոն րուբլի պիտի խնայուի։

⁂ Այն յանձնաժողովը որ պաշտօն ունի քննութեան ենթարկելու Մոսկուայի շէնքերուն առողջապահական վիճակը, արդէն քննած է 9653 տուներ։ Մինչեւ հիմա դատի յանձնուած են 515 տան տեսուչներ, 251 վարչական խորհուրդի նախագահներ եւ 335 վարձակալներ, իբրեւ պատասխանատու վատառողջ պայմաններու։

⁂ Վերջնապէս որոշուեցաւ մեծ մարզարանի մը շինութեան ծրագիրը։ Այս մարզարանը աշխարհի մեծագոյնը պիտի ըլլայ եւ պիտի ունենայ 300 հեքթար տարածութիւն. մինչդեռ Բէռլինի մարզարանը, որ ամենամեծն է, հազիւ 120 հեքթար կը բռնէ։ Շինութիւնը պիտի սկսի յառաջիկայ օգոստոսին եւ պիտի վերջանայ 1934 օգոստոսին։

⁂ Ստալին ստիպած բանալով Կեդր. Կոմիտէի եւ վերստուգիչ յանձնաժողովի խառն խորհրդաժողովը, յատկապէս ծանրացաւ հնգամեայ ծրագրի յաջողութեանց եւ թերակատարումներուն վրայ։ Ցանգիմանեց կուսակցութեան պաշտօնական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները թէ նոր դիւրութիւններ ընծայած են կուլակներուն, որոնք վերստացած են իրենց ազդեցութիւնը՝ գիւղական շրջանակներու մէջ, կազմալուծած են հաւաքական տնտեսութիւնները եւ ապականած՝ կուսակցութեան շատ մը գիւղական մասնաճիւղերը, մասնաւորապէս Քուպանի եւ Ստորին Վոլկայի շրջաններուն մէջ։ Ցեստոյ յիշեց Խնդրանց 1932ին ձեռք բերուած ճարտարարուեստական արդիւնքները եւ մասնաւորապէս անհրաժեշտ գտաւ բարւոքել բանուորական կարգապահութիւնը, արտադրական կարողութիւնը եւ անունդի բաշխումը։

Ինչպէս պիտի հաւասարակշռուի նմտացոյցը

Երէկ վերաբացուեցաւ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը, տօնական օրերէն յետոյ։

Արձակուրդի շրջանին, կառավարութեան մեծագոյն հոգն եղաւ միջոցներ գտնել, հաւասարակշռելու համար նմտացոյցը, որ առ նուազն 12 միլիառ ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ։ Ելմտական նախարարը մասնագէտներու յանձնաժողով մը կազմած էր, որ արդէն յանձնած է իր տեղեկագիրը։

Մասնագէտները ամէն բանէ առաջ կը յանձնարարեն խնայողութիւններ եւ կրճատումներ կատարել։ Այս հիման վրայ, կառավարութիւնը պիտի [illegible] կէ ջնջել հազարաւոր աւելորդ պաշտօններ, կրճատել ուրիշ ծախքեր, [illegible] ցնելով զանազան նպաստներ որոնց գումարը վրդովիչ համեմատութեանց հասած է։

Ցետոյ, կ'առաջարկեն վերակազմել տուրքերու դրութիւնը եւ նոր տուրքեր հաստատել, ուղղակի թէ անուղղակի։

Այս միջոցներով, կը յուսան տասը միլիառ ֆրանք ճարել։

Ելմտական նախարարը տեսակցութիւններ ունեցաւ նախկին պատերազմիկներու եւ պետական պաշտօնեաներու պատուիրակներուն հետ։ Նախորդ դահլիճը որոշած էր կրճատել անոնց նպաստներն ու թոշակները։ Նոր դահլիճը նախապէս կը կարծէր թէ չպիտի դպչի այդ իրաւունքներուն. բայց կացութեան ծանօթանալէ յետոյ, համոզուեցաւ որ կարելի չէ շարունակել ներկայ վիճակը։ Պատուիրակները տրամադիր չեն ո՛ր եւ է զիջում ընելու։

Շաբաթը 40 ժամ աշխատելու ծրագիրը

Երեքշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան այն խորհրդաժողովը որ պիտի քննէ շաբաթական աշխատանքը 40 ժամուան իջեցնելու խնդիրը։

Տասներէք տարի անցած է այն օրէն ի վեր երբ Ուաշինկթընի մէջ կնքուեցաւ պայմանագիր մը, շաբաթական 48 ժամի մասին (օրական 8 ժամ)։ 29 պետութիւններ վաւերացուցին այս պայմանագիրը, իսկ ուրիշ քսան պետութիւններ անկախ ձգեցին.

Նոր խորհրդաժողովը պիտի փորձէ ընդունիլ տալ շաբաթական 40 ժամը, նկատի առնելով համատարած տագնապը։ Այս ծրագրին մասնաւորապէս հակառակ է Ֆրանսան, որուն առեւտրական եւ ճարտարագործական 3000 ընկերութիւնները բողոքագիր մը յանձնած են արդէն, յանուն 7 միլիոն բանուորներու եւ պաշտօնեաներու։ Ֆրանսայի տեսակէտով, կարելի չէ միօրինակ աշխատանք սահմանել ամէն գործի համար։ Ցետոյ, եթէ աշխատանքի ժամերը պիտի կրճատուին, պէտք է կրճատուին նաեւ աշխատավարձերը։

Տնտեսական համաժողովը

Դարձեալ Ժընեւի մէջ ժողով գումարեց՝ համաշխարհային տնտեսական եւ դրամական խորհրդաժողովի նախնական յանձնախումբը, պատրաստելու ընդհանուր օրակարգը։ Ամերիկեան պատուիրակը դիտել տուաւ թէ լաւ չպիտի ըլլայ, եթէ պատերազմական պարտքերու խնդիրն ալ խառնուի օրակարգին։ Բրիտանական պատուիրակը յատուկ յայտարարութիւններ ըրաւ։ Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, առաջարկեց օրակարգին մէջ արձանագրել, — 1. Պատերազմական պարտքերու վերջնական կարգադրութիւնը. — 2. Դրամի ամրացումը. — 3. Առեւտուրի խոչընդոտներու վերացումը, — 4. Բարձրացում մեծաքանակի գիներու՝ վարկերու միջոցաւ։ Ամերիկեան պատուիրակը նորէն խօսք առնելով, ըսաւ թէ հակառակ չէ պատերազմական պարտքերու խնդիրն ալ քննութեան ենթարկելու, բայց չի կրնար ընդունիլ օրակարգին գաղափարումը։ Ֆրանսական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ համաժողովը չի կրնար օգտակար ըլլալ, եթէ նկատի չառնէ ոչ միայն պատերազմական, այլ եւ անհատական պարտքերը։ Ցետոյ, անընդունելի գտաւ գիները արհեստականօրէն բարձրացնելու առաջարկը։ Գալով դրամին, Ֆրանսա անփոփոխ պիտի պահէ ոսկե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝ Դ. ԷՋ

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ

«ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ»

(Ժամանակագրական՝ լսաց)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ Վ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Իսկ միւս թերթօնը, «ՄԱՔՍԱ ՀԱՐԻ», որուն ամէնէն յուզումնալից ծալքերը հետզհետէ պիտի յայտնուին, կը շարունակուի Դ. էջին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ 12,000,000 ՈՍԿԻ

Գրած էինք թէ քէմալականութիւնը որոշած է 12 միլիոն ոսկիի ներքին փոխառութիւն մը կնքել, Արղընի պղնձահանքը տանող երկաթուղին լրացնելու համար։ Ըստ երեւոյթին այս առթիւ խօսած ճառին մէջ շեշտեց թէ պղինձը վստահելի յանձնախումբ ունի եւ անհրաժեշտ է շուտով գլուխ հանել այս գործը։ Վաւերացուեցաւ խօսեցաւ նաեւ Էրզրումի գծին վրայ, որուն շինութիւնը փութացնելու պահանջ գրեն խալքի անդամները։

Ամէնէն ուշը երկու ամիսէն ծախու պիտի հանուին ներքին փոխառութեան բաժնեթուղթերը. վճարումը ամբողջովին կանխաւ պիտի ըլլայ։ Պետական պաշտօնեաները պիտի հրաւիրուին բաժին արձանագրելու։ Միայն, իբրեւ դիւրութիւն ժողովուրդին, դրամատուները պիտի կարենան մասնավճարով գնել բաժնեթուղթերուն փոխարժէքը։

Փոքր արհեստաւորներուն դիւրութիւն մը ըլլալու համար, 20 ոսկինոց բաժնեթուղթեր ալ պիտի գտնուին։ Միւս բաժնեթուղթերը պիտի ըլլան 100, 500 եւ 1000 ոսկինոց։ Ամէն տարի 180,000 ոսկիի պարգեւ պիտի տրուի, եւ վիճակահանութիւնը տարին երկու անգամ պիտի կատարուի։ Ամէն վիճակահանութեան մեծ պարգեւը 30,000 ոսկի պիտի ըլլայ։ Տոկոսներ ալ (5 առ 100), խոյմորին յունէս պարգեւ պիտի տրուի։

Արղընի երկաթուղիին այն մասը որ այս ձեւով պիտի շինուի, 85 քիլոմեթր է եւ երկու տարիէն պիտի աւարտի։

⁂ Ֆալիհ Ռըֆքը պէյ, «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»ի մէջ շեշտելէ յետոյ Արղընիի գիծին շահաբեր բնոյթը, դիտել կուտայ.

— «Շատ դիւրին է դուրսէն դրամ գտնել այս տեսակ գիծի մը համար։ Բայց ազգ. խնայողութեան շահեցնելու գաղափարը միշտ պէտք է առաջին գիծի վրայ գտնուի գործի մը մէջ, որուն տնտեսական արժէքը անվիճելի է եւ որ զերծ է վնասի ամէն վտանգէ, պետական երաշխաւորութեան տակ դրուած ըլլալով»։

«Վաքըթ»ի խմբագրապետ Մէհմէտ Ասըմ պէյ այս առթիւ կը գրէ. —

Եղածը, պետական պէտքի մը համար կնքուած փոխառութիւն մը չէ, այլ ընդհակառակն ժողովրդական խնայողութիւնը արժեւորելու ձեռնարկ մը։ Այդպէս, կարգ մը հայրենակիցներ նոյն իսկ առանց տոկոսի գումարներ յանձնած են դրամատուներուն, եւ խնայողութեանց ընդհ. գումարը 40 — 50 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Պարագաներու բերումով, դրամատուները չեն կրնար շահագործել այդ գումարները եւ հետեւաբար տոկոս չեն տար։ Ասիկա կը նմանի թաղուած գանձերու, որոնցմէ ո՛չ տէրը կ'օգտուի, ոչ ալ երկիրը։ Ասոր համար է դարձեալ որ խնայողութեան տէրերը, պէտք չեղած տեղը, ափալթումներ կը շինեն Պոլսոյ մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՄԻԼԻՈՆ (?)

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, երկրին ընդհ. բնակչութիւնը 17 միլիոն 300,000 է, ինչպէս կը ցուցնեն մարդահամարի արձանագրութիւնները։ Անկէ դուրս են դեռ չարձանագրուած տղաքը, որոնց թիւը 2 միլիոնի կը հասնի։

1927ին, հազիւ 14 միլիոն կը հաշուէին։ Ո՞ր լուսինէն բազմացաւ այս հինգ միլիոնը, հինգ տարուան մէջ...

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՒԵԼԻ ՊՂՏՈՐ ԿԸ ՑՈՒՑՆԵՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. — Դեկտ. 20ին հրատարակեր էինք Վենետիկի Մ. Թ. Սանոց Միութեան մէկ շրջաբերականը, որ վրդովիչ յայտնութիւններ կ'ընէր Մ. Թ. կտակի եւ վանքին ընդհանուր հաշիւներու մասին:

Այդ առթիւ խմբագրականով մըն ալ պարզեցինք մեր տեսակէտը:

Մեզի եղած դիտողութեան մը վրայ, պարտք սեպեցինք կարգ մը հարցումներ ուղղել իրազեկի մը, որ նամակով մը կը լուսաբանէ շրջաբերականին յուզած խնդիրները, եւ միեւնոյն ատեն յանձն կ'առնէ յօդուածաշարքով մը պարզել ամբողջ իրականութիւնը:

Ահաւասիկ իր նամակը. —

ՄԻԼԱՆ, 5 յունուար.— Ինչ որ հրատարակուեցաւ Մ. Թ. Սանոց Միութեան վարչութեան կողմէ, բացարձակ իրականութիւն է: Ցաւալի է ըսել որ Մխիթարեան վարդապետները այնքան յիմարաբար, սանդուղէ վերջ այս ծանրակշիռ կացութիւնը ստեղծելէն կ'աշխատին ամէն գնով վրան գոցել: Ըսի — բառեր շատ իմացանք. բառական ճարտար կերպով մեզ ալ խաբեցին: Մխիթարեան կարգ մը վարդապետներու քաղաքականութիւնն է եղած մոլորեցնելը. մոլորեցնել ոչ միայն դրսինները — անոնք՝ որ երբեմն հետաքրքրուած են Մ. Թ. կտակի չարաբաստիկ հարցով — այլ եւ ներսինները — վարժարանին նախկին սաներն ու վարդապետները: Փաստերը այնքան շատ են ու պերճախօս. անցեալին մէջ ու ներկայիս:

Ճիշդ է որ Մ. Թ. կտակի գումարը եղած է 1,800,000 ֆրանք, բայց այդ գումարը մօտաւորապէս մէկ դարու պատմութիւն է եւ հետեւաբար կը ներկայացնէ այն ժամանակի արժէքը: Իսկ ի՞նչ ըսել է մէկ դար առաջուան միլիոնը: Մեր վարդապետները շատ լաւ գիտեն որ այս օրուան առ նուազն 25—30 միլիոնին կը համապատասխանէ: Ուրեմն, Մուրատի եւ Ռափայէլի կտակած գումարը իր այսօրուան արժէքով ոչ թէ մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար է, այլ՝ 50—60 միլիոն (վարդապետներու յայտարարութեան համաձայն՝ Մ. Թ. կտակի հաշուեկշիռը 1923—24 թուականին եղած է ճիշդ երեսուն միլիոնէն աւելի):

Միջանկեալ ըսեմ որ կտակին մէկ քառորդը միայն, իբրեւ հնչուն դրամ, պահ դրուած է դրամատան մը մէջ, մնացեալը՝ բարերարին կամքին համաձայն՝ վերածուած է հողային հաստատութեան: Ներկայիս, կտակի ամբողջական հարստութիւնը 24 միլիոն կը գնահատուի: Հողեր ու շէնքեր են, որոնք ծախուած պարագային հազիւ 12 միլիոն կը բերեն: Դարձեալ, ներկայիս, մենք գիտենք որ Մխիթարեան Միաբանութեան վերջին 15 տարիներու վարչութիւնը՝ իր յոռի մատակարարութեամբ եւ զանազան ձեւի դեղծումներով, աւելի քան 12 միլիոն պարտք ունի: Այդ պարտքերը առնուած են տեղական դրամատուններէն, Casa di Risparmioներէն, որոնց անուններն ու պահանջուած գումարները՝ իրենց առ հարիւր սակերով մեր քովն են: Աւելցնեմ նաեւ որ վանքի ընդհ. մատակարար վարդապետը իր բերնով խոստովանեցաւ մեզի պարտքի գումարը՝ 12 միլիոն լիրէթ:

Այս համառօտ ցուցմունքներէն կարելի է հետեւցնել որ ներկայիս եթէ ուզեն հաշուեյարդարի ենթարկել Մ. Թ. կտակը, 24 միլիոն արժողութեամբ հողային հարստութիւն մը հազիւ պիտի բաւէ 12 միլիոնի պարտքը գոցելու: Ուրիշ խօսքով Մ. Թ. հոգայ միլիոնները կտակը, Մխիթարեան վարչութեան ձեռքին տակ սկսեր է հալիլ... :

Վարդապետներէն ոմանք — անոնք որ վարչութեան մէջ են եւ հետեւաբար պատասխանատու այս ծանրակշիռ կացութեան — սաստիկ զայրացեր են մեզի դէմ, Մ. Թ. Սանուց Միութեան վարչութեան դէմ. ինչո՞ւ, որովհետեւ հրապարակ դրած ենք հարց մը՝ որուն ծալքերուն մէջ ամէն ինչ կայ: Իսկ ուրիշներ ալ կը գնահատեն մեր առած քայլը, յուսալով որ ատիկա դարման մը պիտի բերէ վանքին ներս ստեղծուած անբնական կացութեան. Առաջինները, հետեւելով վանքի աւանդական քաղաքականութեան, կ'ուզեն ամէն բան թաքուն պահել. «մարդ չիմանայ»... Այդ տեսակ մտայնութեան հետեւանքն է այժմու տագնապը: Իսկ երկրորդները այնքան կը սարսափին իշխանաւորներէն որ սմքեր են իրենց պատեանին մէջ: Մենք շատ աշխատեցանք որ բողոքի առաջին աղաղակը վանքէն արձակուէր: Անկարելի եղաւ: Վարդապետները իրենց շուքէն կը վախնան:

Կը կրկնեմ դարձեալ, որ հրատարակուած յայտարարութիւնը կը ներկայացնէ իրական կացութիւնը Մ. Թ. կտակին: Ոչ մէկ չափազանցութիւն, ոչ մէկ թշնամական վերաբերում դէպ ի վանքը՝ որուն հանդէպ յարգանք ու գուրգուրանք ունեցեր ենք: Փոքրամասնութիւն մըն է — լատինական partie — որ տիրացեր է վանքի վարչական ու մատակարարական գործերուն եւ սանձարձակ կը վարէ ամէն ինչ... մինչեւ որ Վատիկանէն նշանակուած աշխարհական մարմին մը իր թաթին տակ կ'առնէ: Այս բոլորը իրողութիւններ են. քննուած ու հաստատուած:

Վատիկանի միջամտութիւնը կրնար որոշ չափով հանդուրժելի ըլլալ, եթէ սահմանափակուէր Միաբանութեան կրօնա – բարոյական խնդիրներուն մէջ: Ուրիշ խօսքով, վանքը, իբրեւ կաթոլիկ հաստատութիւն, կրնար ենթարկուիլ պապական միջամտութեան: Բայց Մուրատ – Ռափայէլեան կտակը այդ տեսակէտով ոչ մէկ առնչութիւն չի կրնար ունենալ վանքին հետ: Բարերարները այդ կտակը յանձներ են Մխիթարեան Աբբահօր, իբրեւ «վարիչ եւ ուղղիչ» — ըստ կտակի բացատրութեան: Ուրեմն ազգային աւանդ մըն էր անիկա. ոչ թէ սեփականութիւն, ինչպէս զանազան առիթներով մեր Մխիթարեան Հայրերը կը սիրեն յիշեցնել: Աբբահայր մը, քիչ մը խելքի ու խղճի տէր մարդ, ինքզինք իրաւունք պիտի չունենար ուրիշին յանձնելու իրաւունք մը, procuration մը: Ոճիրի մը չափ ծանր յանցանքը հոն է որ ներկայ Աբբահայրը, հաստատուն պահելու համար իր գրաւած իշխանաւորի գահը, առանց ո եւ է առարկութեան, procurationի բոլոր իրաւասութիւնը կը յանձնէ Վատիկանէն նշանակուած մարմնին:

Մեր առած տեղեկութիւններու համաձայն, պապական մասնախումբը, իտալացի ragionieriի ձեռքով կը վարէ կտակին մատակարարութիւնը: Իր մէկ տարուան գործունէութիւնը ո՛չ միայն որ եւ է շահ չէ բերած կտակին, այլ եւ անտեղի ծախքերով եւ կարգ մը հողերու վաճառումով աւելի ծանրացուցեր է նիւթական կացութիւնը: Վանքէն ներս գրեթէ բոլոր վարդապետները դժգոհ են մասնախումբի գործերէն: Կ'ըսեն թէ այս առաջին տարուան համար 300,000 լիրէթ գրասենեակի ծախք բրած է, ատիկա պաշտօնական գումարն է. դիւրին է հետեւցնել թէ ինչ եղած կրնայ ըլլալ անպաշտօնը, այսինքն իրական ծախքերու գումարը: Ծախուած հողերուն մէջ ալ հաշուական զեղծումներ եղած են. հաւանական է: Օտար մարմինի մը ձեռքով տեսնուած գործերը այսքան միայն կրնան ըլլալ. Անոր հո՞գն է թէ հազարաւոր հայ որբերու կեանքն է կախուած այդ կտակէն: Վենետիկի վարժարանէն այս տարի սովորականին նման, bourse չտուին:

Նախկին Սանուց Միութիւնը կը բաղկանայ 38 հոգիէ, եւ ոչ թէ քանի մը անձերէ: Այս պատմութիւնը կը սկսի 1927էն, այսինքն, մեր Միութեան կազմութեան թուականէն: Վարդապետներէն ոմանք ամէն տեսակ միջոցի դիմեցին չկազմելու, նոյն իսկ կազմալուծելու համար մեր Միութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի էր հանդուրժել որ նորակազմ Միութիւնը իր ծրագրին մէջ որոշէր նախանձախնդիր ըլլալ Մ. Թ.-վարժարաններու կրթ.-մակարդակի շարունակական բարձրացման, մասնաւորապէս ազգային մշակոյթի տեսակէտով... :

Դուք, Մխիթարեան Միաբանութեան հաշիւ չներկայացնելը բացատրած էք այնպիսի ձեւով, որ կարծես, միայն այս վերջին 15 տարուան ընթացքին հաշիւ տրուած չէ, մինչդեռ անկէ առաջ ալ վանքը բնաւ չէ ներկայացուցած որ եւ է հաշիւ: Պէտք է ամէն կերպով արծարծել գրուած հարցերը, սթափեցնելու համար Ս. Ղազարի վանքը՝ իր թմրութենէն եւ օտարին կառչելու մնասակար քաղաքականութենէն

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ, ՈՐ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Միջին Արեւելքն ալ, իր կարգին, չմնաց անշարժ, այլ ընդհակառակն, երբ ճամբայ ելաւ, հետեւեցաւ այն ճամբուն, որ աւանդական դարձած է, պատմութեան ամենահին օրերէն ի վեր, շնորհիւ գաղթող ու նուաճող ժողովուրդներու: Ինչպէս Յոյները, Սուրիացիները եւ Գաղղիացիները կը հետեւին ողիսական ճամբուն եւ փիւնիկեան նաւարկութիւններուն հետքին, այնպէս ալ Ալճերիոյ բնիկները, որոնք ներկայիս զանգուածով կը գաղթեն դէպ ի Ֆրանսա, կը հետեւին Աբդէլ-Ռահմանի զինուորներու ճամբուն:

Արդարեւ, ներկայիս Ալճերիա, իբրեւ փոխ – վրէժ ընդդէմ եւրոպական գաղթատիրութեան, ամէն տարի Ֆրանսա կը ղրկէ տասնեակ հազարներով Ալճերիացիներ

Այս գաղթականները դասին Արաբներ չեն, այլ կը կոչուին Քապիլ, կամ Պէրպէր, որոնք կը սերին Ալճերիոյ առաջին բնիկներէն: Աշխատասէր, առողջ ու բազմածին, կայտառ ու չարքաշ, չափաւոր ցեղ մըն է այս, որ նեղ կը զգայ ինքզինք այն լեռներուն մէջ ուր ծնած է: Արդարեւ այդ լեռներուն մէջ բնակչութիւնը իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմէթրի վրայ կ'իյնայ հարիւր հոգի: Այնտեղ, բարձունքներու վրայ թառած գիւղերը կը նմանին մեղուներու իրական բոյներու: Ահա թէ ինչու հինէն ի վեր սովորութիւն բրած են գէթ առժամապէս լքել իրենց գիւղերը եւ իջնել դաշտ՝ աշխատելու համար իրենց ապրուստը:

Պատերազմէն յետոյ, երբ աշխատող ձեռքերու պակաս զգաց Ֆրանսա, անոնք լեռներէն հեռացան եւ անցան ծովն ալ, գաղթելով մինչեւ Մարսէյլ, Փարիզ, հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններ:

Գաղթականներուն մէջ ոչ մէկը կուտայ ապաւորութիւնը վաչկատուն ցեղերու, որոնք կը փախչին թշուառութեան առջեւէն, որոնելով աւետաց երկիրը, ուր կարենան կշտացնել իրենց փորը: Վտիտ մարմնով, աղտոտ, պատառոտուն ցնցոտիներ հագած, իրենց կռնակին անցուցած տապրակ մը, ցամաք կ'իջնեն նաւէն, Մարսիլիոյ մէջ, ապշած, շուարած, եւ խումբերով կ'երթան դէպ ի գործարանները: Ժողովուրդը սիտի անունով կը ճանչնայ զանոնք: Որքան ալ լաւ ռոճիկ ստանան, թշուառ կ'ապրին նորէն: Հինգ կամ վեց հոգի կը խռնուին մէկ սենեակի մէջ, ուր կը պառկին առանց հանելու իրենց հագուստները, ինչպէս իրենց երկրին մէջ: Շատեր, որ կ'աշխատէին Փարիզի մէջ, ժամանակ մը կը պառկէին Սէն գետին կամուրջներուն տակ: Աղքատ ճաշ մը կ'ընէին, յետոյ, երբ օդը լաւ էր, կ'երկննային գետինը, մինչ իրենց ֆէսը, աւանդական իրենց միակ հագուստը, կարմիր հարսնուկներու պատրանք կուտար գետնին վրայ:

Երկար ամիսներ, նոյն իսկ տարիներ կ'ապրին այս թշուառ կեանքը, բայց շարունակ դրամ կը ղրկեն երկիր: Եւ երբ վերադառնան, հող կը գնեն, կրակի գինով, Եւրոպացիներէն

Քապիլներու գաղթը ժամանակաւոր է: Ափրիկէի մէջ գաղթային մեծ շարժերը տեւեցին մինչեւ վերջին տարիները: Մաղրէպի եւ Սահարայի ժողովուրդներուն առաջին դարու գաղթը դէպի Նիժէր եւ Կուինէի ծոցը աւելի եւս շեշտուեցաւ Թուարէկներու յառաջխաղացումով դէպ ի Թոմպուքթու, — ուր կը տիրապետէին անոնք տակաւին, երբ Ժոֆր 1894ին գրաւեց երկիրը, — եւ դէպ ի Նիժէրի գետաբերանէն ներս, ուր ներկայիս մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք: Իսկ Փէօլերն ալ, խաշնարած եւ կէս – վաչկատուն ժողովուրդ մը, կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը դէպ ի հարաւ եւ արեւմուտք, մինչ Հաուսաները, անոնց դրացիները, կը գաղթեն, այդ յառաջխաղացման ազդեցութեան տակ, նոյն ուղղութեամբ:

Նման գաղթաշարժ մըն ալ տեղի ունեցաւ ԺԹ. դարուն վերջերը Քոնկոյի աւազաններուն մէջ: Քոնկոյի հովիտէն հեռանալով, Փահուէնները յառաջացան դէպ ի արեւմուտք, գաղթային յաջորդական ալիքներ ստեղծելով դէպ ի Ատլանտեանի եզերք: Մփոնկուլները քալեցին դէպ ի Ֆրանսական Քոնկօ, նոյն ճամբով, եւ յետքն, Գուլաւները, յետոյ Պալսալէնները, վերջապէս Փահուէնները, որոնք կը կազմեն հիմը անտառային բնակչութեան:

Այս գաղթաշարժերը ներկայիս կը ձգտին կանգ առնելու, ինչպէս Զուլուներուն գաղթը դէպ ի հարաւ, ինչպէս Ափրիկէի հրուանդանին սպիտակ ցեղերուն, Պոէրներուն յառաջխաղացումը դէպ ի հիւսիս:

Լայնածաւալ գաղթաշարժի թատերաբեմը կը մնայ նորէն Ասիան, ուրկից մեկնեցան գաղթային հոսանքներ, ամէն ատեն, երբեմն խաղաղասիրական, յաճախ պատերազմասիրական նպատակներով (արաբական, մոնկոլեան, թրքական ասպատակութիւնները կամ փիւնիկեան ծովային եւ առեւտրական ձեռնարկները)

Ամէնէն կարեւոր գաղթաշարժը կատարեց չինացի ժողովուրդը, դուրս յորդելով իր բոլոր սահմաններէն:

Չինաստան այն երկիրն է, որ ամէնէն շատ ժողովուրդ ունի: Իր բնակչութիւնը կ'աճի հսկայական արագութեամբ: ԺԸ. դարուն 150 միլիոն կը հաշուէին: Այսօր՝ 430 միլիոն:

Այսքան բնակչութիւն, որ խռնուած է դաշտի մը վրայ թէեւ բարեբեր, չի կրնար ապրիլ եւ ստիպուած է ուրիշ տեղ երթալ ապրուստը փնտռելու:

Երբ դաշտի գաղթելէ որոշ ժամանակ մը, սովն ու համաճարակը իրենն կը յիշեցնեն անժխտելի անպարտելի պահանջքը, (ԺԹ. դարուն 15—20 միլիոն հոգի վրայ տուին այդ աղէտներուն): Այսպէս Չինաստան կրնար նմանցնել վիթխարի հնձանի մը, որ կ'եռայ եւ կը յորդի, ամէն կողմ տարածելով մարդկային ալիքներ:

Բնականաբար Չինացիները կը նախընտրեն գաղթել դէպ ի այն երկիրները, որ նմանութիւններ ունին իրենց հայրենիքին հետ: Այսպէս, շարունակական եւ զանգուածային գաղթով մը, կը դիմեն դէպ ի Մանչուրի, որուն բնակչութիւնը նօսր էր մինչեւ ներկայ դարուն սկիզբը եւ դեռ հազիւ տասնեակ մը միլիոն բնակիչ կը հաշուէ: Մանչուրիոյ մէջ, շնորհիւ իրենց աշխատանքին, տափաստանները կը փոխակերպուին մշակուած դաշտերու

Երբեմն ալ, հետեւելով աշխարհակալ իրենց հին տէրերուն հետքին, զանգուածով կը գաղթեն դէպ ի Ֆրանսական Հնդկաչին, Թանքին, Անամ, Քոչինչին: Ամէն տարի այս երկիրներուն մէջ կը հաստատուի 2—300 հազար Չինացի: Ընդհանրապէս հողագործ են, բանուոր, մանաւորապէս վաճառական, որոնք իրենց ձեռքը կ'անցընեն երկրին ամբողջ տնտեսական կեանքը, այդ պատճառով նախանձը կը գրգռեն տեղացիներուն, որոնք, թէեւ չեն սիրեր բայց մեծարօրէն «հօրաքոյր» կ'անուանեն Չինացիները: Այսուհանդերձ Չինացիները կարեւոր տարր մը կը կազմեն երկրին բարգաւաճման համար: Կարգ մը քաղաքներ, ինչպէս Շոլոնը, որ կը գտնուի Սայկոնի մօտ, աւելի չինական նկարագիր ունին հիմա քան անամական, աւելի Չինացի բնակիչ ունին, քան Անամցի:

Չինական գաղթային հոսանքը չի կենար այդտեղ, այլ կը յառաջանայ աւելի հեռուները, մինչեւ Մալաքքայի թերակղզին հարաւային ծայրամասը, ուր չինացի բանուորը կը տիրէ անանասի մշակութեան դաշտերուն մէջ, եւ վերջապէս մինչեւ Սինկափուր, Ծայրագոյն Արեւելքի այս մայրաքաղաքը, որ հետզհետէ կը դառնայ չինական հսկայ քաղաք մը:

Ժամանակին, Չինաստանի քաղաքական պղտորութիւնը կը տարածուէր չինական ծովուն կղզիներուն վրայ:

Չինացի գաղթականը վերջապէս ծովու ճամբան այն հետախոյզներուն, որոնք կը կազմէին աշխարհակալ Չինաստանի նաւային ձեռնարկութիւնը կամ ծովահէնները: Եւ այդ ճամբով, ծովեզերեայ նահանգներու բնակչութիւնը (Քուանկ – Թունկ, Ֆօ – Քիէն) զանգուածովի կը գաղթեն դէպ ի Ֆորմոզ, Հոլանտական Հնդկաստան, Փիլիփփեան կղզիները:

1922ին Ֆորմոզի մէջ կը հաշուէին [illegible] միլիոն Չինացի, Հոլանտական Հնդկաստանի մէջ՝ 3 միլիոն:

Ֆորմոզի Չինացիները կ'աշխատին հանքերու մէջ կամ բրինձի եւ քաֆուրի մշակութեամբ կը զբաղին:

Հոլանտական Հնդկաստանի Չինացիները կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ, կամ կ'աշխատին անագի հանքերուն մէջ: Շատեր դրամատուն բացած են, առեւտրական տուներ կը վարեն կամ մանր առեւտուրի կպցուած են:

Փիլիփփեան կղզիներուն մէջ, Չինացիները հարիւրին 65 համեմատութեամբ առեւտուրով կը զբաղին:

Բոլոր այս երկիրներուն մէջ, անոնք կազմած են արհեստակցութեանց, դաւանութեանց եւ [illegible], ինչպէս նաեւ գաղտնի ընկերակցութիւններ, ունին նոյնպէս առեւտրական սենեակներ եւ դպրոցներ:

Չինացիներու տարածումը [illegible] արեւելեան Ասիոյ եւ թերակղզիին մէջ կը համապատասխանէ հին քաղաքական յարաբերութիւններու, որոնք [illegible] միջին դարուն, բերած էին [illegible] այս երկիրները:

(4) ԼԵՒՈՆ ԱԳԱՆՍ[illegible]

Համեստ գաղութի մը ճիգերը

ՔՍԱՆԹԻ, (Ցառաջ) — Անցեալ անգամ պարզեցի մեր գաղութին տնտեսական վիճակը եւ ազգ. կեանքը: Այս անգամ կ'ուզեմ խօսիլ Միութիւններու մասին

Քսանթին ունի երկու Մշակութային Միութիւններ, — Հ. Ե. Ե. Մ. եւ «Շանթ», երկուքն ալ լծուած են գնահատելի աշխատանքներու:

Հ. Ե. Ե. Միութեան մասին «Ցառաջ»ի խմբագիրը ամփոփ տեղեկութիւններ տուած էր: ([illegible] ճամբու վրայ): Իբրեւ անցորդ պարտք կը զգամ շարք մը մանրամասնութիւններ աւելցնել:

Հ. Ե. Ե. Միութիւնը այս տարի կը լրացնէ իր տասնամեակը: Այս իրողութիւնը ինքնին փաստ մըն է որ Միութեան շուրջ բոլորուած անհատները ունեցեր են անձնուէր եւ զոհաբերող աշխատանք:

Միութեան եկամուտը միայն անդամավճարն է, հինգ տրախմիի չնչին գումար մը, որով իր զանազան կարիքները եւ ընթացիկ ծախքերը կարենալ հոգալու համար ստիպուած է մեծ դժուարութիւններ ստանձնել: Վարիչ մարմինները կրցած են տանիլ այդ անձնուէր աշխատանքը եւ ամէն տարի նորանոր յառաջդիմութիւններ արձանագրելով, Միութիւնը նախանձելի դիրքի հասցնել:

Միութիւնը վարձած է ընդարձակ սրահ մը եւ ներկայանալի կերպով

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

1.

Քանի մը տարի առաջ, Հայրենիք օրաթերթին մէջ յօդուածներու շարք մը հրատարակած էի, Հայ Գրականութեան արդի ձգտումները *վերնագրով: Հինէն ի վեր, հետեւած ըլլալով հայ գրականութեան մէջ յայտնուող գրեթէ բոլոր երեւոյթներուն, եւ նկատած ըլլալով որ գաղթահայ գրականութիւնը վերելքի շրջան մը կը բոլորէ, գրական վերածնունդի մը բոլոր տարրերով, երկրորդ փորձ մը ձեռնարկեցի: Այս երկրորդ փորձն էր, որ Հայրենիք ամսագիրը լոյս ընծայեց նոյեմբերի թիւին մէջ, (Թիւ 1, 1932)* Գրական գեղարուեստական որոնումներ *ընդհանուր վերնագրին տակ. ուսումնասիրական այս փորձը կը պարունակէր հետեւեալ նիւթերը. —* Որոնում եւ պայքար, ինքնաճանաչութիւն, դժգոհութիւն, ախտանշաններ, դրական գիծեր, պէտք է երիտասարդ ըլլալ, զուգակշիռ մը. հոգեկան ու բարոյական նեցուկներու յատկանիշներ, մարդկայինը ամէն բանէ առաջ, նոր գրականութեան լեզուն, ժամանակ, միջավայր, զգայութիւն:

Ինչպէս գիտած պիտի ըլլայ ընթերցողը, այս նիւթերու յաջորդականութիւնը ինքնին կը բացատրէր այն ուղին, որուն հետեւած էի յանգելու համար որոշ եզրակացութեան մը:

Նպատակս էր մատնանշել մեր գաղթահայ արդի գրականութեան դրական եւ բացասական կողմերը: Այս բանին համար ստիպուած էի, անշուշտ շատ ամփոփ կերպով, տալ այն բոլոր նիւթերը, որոնց տրամաբանական արդիւնքն էր արդի հայ գրականութիւնը, ունենալով իր առաւելութիւններն ու թերութիւնները: Հարցին մօտեցեր էի առարկայական կերպով: Անձնական համակրութիւններ ու հակակրութիւններ տեղ չունէին հոն: Կրնայի մոռցած ըլլալ անուններ եւ երկեր, ինծմէ անկախ պատճառներով, որովհետեւ ներկայ պայմաններուն մէջ, կարելիութիւններէ զուրկ է հայ գրողը, երբ կը ձեռնարկէ պրպտումներու: Նպատակս դուրս էր նաեւ գրականութեան պատմութիւն ընել: Զգուշացեր էի խօսելու, որչափ որ կարելի էր: Ամսագրին քսան էջերը ուրեմն, մէկ ձգտում ունէին, — արձանագրել հայ արդի գրականութեան նուաճումները, զիրենք կանխող երեւոյթներու եւ պատճառներուն քննութեամբ:

Այս տողերը ստիպուեցայ գրել, ըսելու համար, որ ամսագրին մէջ լոյս տեսած այս ուսումնասիրութիւնս էր, որ տեղի տուաւ թեր ու դէմ կարծիքներու եւ արտայայտութեան, մանաւորապէս թիւրիմացութիւններու

Հայրենիք օրաթերթի դեկտ. 1ի թիւին մէջ կար գրախօսական մը Գ. Ա. Խոնդկարեանի կողմէ ստորագրուած: Փարիզի Գրական Ակումբին մէջ կը կարդացուէր նմանապէս դասախօսութիւն մը «Հին ու Նոր գրականութեան» մասին: Եւ վերջապէս «Ցառաջ» իր երկու թիւերով (դեկտ. 30 եւ 31) կը հրատարակէր Գրական Ակումբի այդ դասախօսութեան, եւ անոր շուրջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւններուն մէկ ամփոփումը: Այս բոլորին վրայէն անուշադիր պիտի անցնէինք, եթէ տրուած դասախօսութեան մէջ, եւ այդ առթիւ, յիշատակուած չըլլար քանիցս, մեր ուսումնասիրութիւնը, որուն ակնարկեցինք վերը, եւ եթէ մանաւանդ, Հայրենիք օրաթերթին մէջ: Գ. Ա. Խոնդկարեան, գրախօսի իր դերէն դուրս գալով, ինծի չվերագրէր «թիւրիմացութիւններ», «անկեղծութեան բացակայութիւն», եւն.: Ինչե՞ր կ'ըսէր տակաւին Գ. Ա. Խոնդկարեան —«Նորերին» կողմնակից լինելը մոդա է դարձել: Այդ նշանակում է նախ եւ առաջ ժխտել, որ ինքը հին գլուխ ունի (ճերմակած մազերը ներկել), (չեմ գիտեր թէ այս ակնարկութիւնը որո՞ւն համար է. Մ. Փ.) եւ ցոյց տալ իրան արմատական, յեղափոխական գրականութեան, գուցէ եւ հասարակագիտութեան հարցերում: Դարձեալ «նորերին»-կողմնակից են բոլորը, որովհետեւ Նորը գրականութեան մէջ նշանակում է երիտասարդութիւն: Իսկ ո՞վ է այն քաջը, որ կը համարձակի դէմ ելնել երիտասարդութեան»: Դարձեալ — «Բայց եւ այնպէս Գ. Փարսամեանը իր յօդուածի մէջ շատ յաճախ փորձեր է անում «արանքից դուրս գալ». [illegible] տարբեր կարգի մարդ [illegible] ներ ու խըմ[illegible] [illegible] բանք որպէս թէ մի բան որ զարհուրելի ձեւի հակառակորդ են Նորերին եւ այդ պատճառով էլ չափազանց յանցաւոր»:

Կը պատասխանենք Գ. Ա. Խոնդկարեանի դէպ բոլոր մտածողներուն.

Ոչ թէ «նորերին» կողմնակից լինելը մոդա է, այլ ընդհակառակն, նորերին հակառակորդ դառնալ եւ անոնց ստորագրած բոլոր գործերը ժխտելն է նորաձեւութիւն «մոդա»), ինչպէս այդ ապացուցուած է միշտ, եւ աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցուեցաւ Գրական Ակումբի մէջ վերջերս իր դասախօսութեան ատեն: Գրական ասպարէզին վրայ այսօր ձի խաղցնել ուզողները ո՞ւր էին, երբ տարիներ առաջ, նոր գրականութեան եւ նոր գրողներուն դրական կողմերը մատնանշած ատեն, կը մերկացնէինք անոնց բացասական կողմերը, անվերապահ կերպով: Այս էջերուն մէջ իսկ խիստ քննադատութեան կ'ենթարկէինք անոնց ներկայացուցիչներէն շատերը: (Այս չէր պատճառը, որ անոնցմէ ոմանք կը պահեն երէկուան քէնը, իրենք իրենց թոյլ տալով անիրաւ ու տմարդի յարձակումներ թերթի մը էջերուն մէջ):

Այս բոլորը սակայն պատճառ չեն կրնար դառնալ, որ մենք ժխտէինք անոնց արժանիքները: Այս չէ՞ր նաեւ նպատակը Գրական – գեղարուեստական որոնումներ *յօդուածաշարքին, ուր երեւան հանել կը փորձէի նոր գրականութեան եւ նոր գրողներուն դժգոհութեան պատճառները, ախտանշանները, որ կը յատկանշէր իրենց նկարագիրը, ու նաեւ գրական գիծերը, զոր ուրանալու համար Գրական Ակումբ յաճախելու է: Ո՞ւր կը մնայ այլեւս «արանքից դուրս գալու» դաւաճանութիւնը, զոր կ'ընէր Գ. Խոնդկարեան նոյն յօդուածին մէջ: «Արանքից դուրս գալ» երկդիմութիւն ըսել կ'ուզուի արդեօք: Այդ պարագային, ինչո՞ւ չէ, եթէ կը մատնանշէի նորերու բացասական կողմերը, անկողմնակալութեան զգացումը կը թելադրէր ինծի մատնանշել նաեւ հիներուն, երէցներուն պատասխանատուութեան եւ ստորադասման երեւոյթը, որուն ամէնէն ցայտուն եւ յոռեգոյն ապացոյցը տրուեցաւ Գրական Ակումբի վերջին գրական դասախօսութիւններուն պահուն, որ զանազան մարդիկ, ուրանալու աստիճան մեր նոր գրականութեան եւ հին յայտնուող երեւոյթներուն գոյութիւնը: (Բայց այս մասին աւելի վերջը):*

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

կահաւորած է։ Ունի նոխ գրադարան մը որ Յունաստանի եւ ուրիշ գաղութներու Միութեանց մէջ անզուգական է։ Ունի մօտ հազար կտոր գիրք, որոնց կանոնաւորապէս կը հետեւին Միութեան անդամներ, յատուկ ուսանելով իրենց մտային զարգացումը։

Միութիւնը ունի իր սեփական նուագախումբը, թատերական, եւ ձեռագործի մասը։

Ազգային ամէն «Օրհներու տօնակատարութեան նախաձեռնութիւն բլլալով, պատշաճ հանդէսներ կը սարքէ եւ վառ կը պահէ հասարակութեան ազգային զգացումները։ Վերջերս տօնեց նաեւ «Մշակոյթի Օրը»։ Քանիցս այցելող ամէն անցորդ մասնաւորականները օգտուելով, կը հրաւիրեն դասախօսելու կամ բանախօսելու։ Շատ յաճախ կը սարքէ հաւաքոյթներ, հանդէսներ, թատերական ներկայացումներ միշտ վառ պահելով ազգային ոգին եւ կեանքը ժողովուրդին մէջ։

Կ'արժէ որ բախտաւոր գաղութներու մէջ գտնուող բարեկեցիկ անհատները իրենց նիւթական եւ բարոյական ...... մը Միութիւնը որ նախախնամական դեր կը կատարէ։

Տասնամեակի ....., ... միջոցաւ Միութիւնը մինչեւ այժմ ունեցած գործունէութեան ամփոփումը ..... պիտի ներկայացուի ընդհանուրի, տեղեակ պահելով միւս գաղութները Միութեան տարած գնահատելի աշխատանքները։

Տիրող տագնապին հետեւանքով եւ արտաստհման գրամական առաքումը սեղմումներու ենթարկուած ըլլալով, Միութեան անհրաժեշտ գիրքերը բաժանելու համար վարչութիւնը ստիպուած է ապաւինիլ բարեսիրական հայրենակիցներու օժանդակութեան։

Միութիւնը իբր նուէր կը ստանայ «Յառաջ», «Ծուռօրեր», «Աղատ Խօսք», «Ազդակ» եւ ուրիշ թերթեր, որոնք սրահին մէջ տրամադրելի են բոլորին։

⁂ Ներգաղթէն հոգիս կրցաւ օգտուիլ այս գաղութը։ Ոչ մէկ չեկաւ ալ։ Տարիներէն մեծապէս ազդուած բազմութիւնը ինծի մտաւոր աշխարհային փոխադրուի Հայաստան, մեծաշունչ բարիքը վայելած կ'ըլլայ։

⁂ Մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Ինչպէս շատ մը վայրեր հոս ալ ժողովուրդին մէկ հատուածը այս բարեսիրական կազմակերպութեան դէմ չէզոք, եւ յաճախ թշնամական դիրք բռնած է, առանց նկատի առնելու անոր տարած աշխատանքը։ Բայց Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը գիտակ իր պարտականութեան, կ'արհամարհէ խոչընդոտները եւ լծուած է գնահատելի գործունէութեան։ Հակառակ իր վտիտ սիւտէքին իր միջոցներու ներած չափով կ'աշխատի մեղմել տիրող թշուառութիւնները։

ԱՆՑՈՐԴ

ղավայրը Շապին-Գարահիսար էսն, թէեւ քաղաքական փոթորիկներով յաճախ վրդովուած, բայց ոթաժեայ .... պաշտօնավարութիւն մը ունեցած եւ հասցուցած է աշակերտներ։

Պոլսոյ մէջ մէկ տարի. իսկ անոր ենթակայ Մեծ Նոր Ջուղի Արարատեան ազգ. երկսեռ վարժարանին մէջ չորս տարի (1904-1908) պաշտօնավարելէ յետոյ փոխադրուած է Պանտրմայի ազգ. երկսեռ վարժարանը՝ անօրէնի պաշտօնով։

Այդտեղ եւս քառամեայ արդիւնաւոր շրջան մը բոլորելէ յետոյ, 1912ին հրաժարելով իր պաշտօնէն՝ Պոլիս մեկնած է, վերջնականապէս հոն հաստատուելու դիտաւորութեամբ։ Այդ միջոցին Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդէն ստացած է նաեւ Դաստիարակ-Ուսուցչի վկայական։

Պոլիս գիւղամեր կատարած պաշտօն, երկրորդ անգամ կը վերակոչուի Մեծ Նոր Ջուղի Արարատեան վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին, ուր երկամեայ ուսուցութեան շրջան մը ունեցած է միայն։

Թէ՛ Պանտրմայի եւ թէ՛ Մեծ Նոր Ջուղի մէջ իր տասնամեայ (1904-1914) պաշտօնավարութեան ընթացքին ունեցած է բազմաթիւ շրջանաւարտ աշակերտներ, որոնցմէ աչ նաւաւ թուով ուսուցիչներ եւ բժիշկներ իրենց յաջողութիւնը կը պարտին այդ բեղմնաւոր շրջանին։

Մեծ Նոր Ջուղի վերջին երկամեայ կարճ պաշտօնավարութենէն յետոյ, համաշխարհային պատերազմին սկիզբը (6 Օգոստոս 1914), կը փոխադրուի Աղեքսանդրիա, ուր հրաւիրուած էր, իբրեւ փոխ-տեսուչ եւ ուսուցիչ, պաշտօնավարելու ազգ. երկսեռ վարժարանին մէջ։ 16 տարի անընդհատ ծառայած է այդ հաստատութեան մէջ, փոխն ի փոխ վարելով փոխ-տնօրէնի պատասխանատու պաշտօնները։

1930էն ի վեր դադրած է պաշտօն վարելէ՝ ազգային իշխանութեան կողմէ հանգստեան կոչուած ըլլալով, իր պաշտօնավարութեան 51 տարին լրացնելէ ետքը։

Յոբելեարը մասնակցած է նաեւ ազգային կեանքի, իբրեւ երեսփոխան եւ անդամ զանազան Խորհուրդներու։ Ունի նաեւ գրական աշխատութիւններ, մասնաւորապէս մանկավարժական եւ ընկերային։ Գասագրատ ունի 9 աշխատութիւններ, որոնք մեկնեալ կը սպասեն։ Մէկը՝ «Շապին Գարահիսարի տեղագրութիւնը»։ Ունի դասագիրք մը եւս, «Նոր Փարոսը», իբրեւ երկրորդ հատորը Պոլիս տպագրուած Այբբենարան Ընթերցարանին։

Նամակ, ուղերձ եւ դրամական առաքումները ուղղել հետեւեալ հասցէին

Me. M. Telian. c)o Communauté Arménienne, Alexandrie (Egypte)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

— · —

Յունուար 15ին Աղեքսանդրիոյ մէջ պիտի տօնուի յիսնամեայ յոբելեանը կրթական վաստակաւորի մը, Պ. Սերովբէ Գետրոսեանի, նախաձեռնութեամբ ազգ. իշխանութեանց։

Այս առթիւ հրատարակուած գրքոյկէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սերովբէ Գետրոսեան ծնած է Շապին-Գարահիսարի մէջ, 1859ին, Աւարտելով շրջանը, 1879էն սկսած է իբրեւ օգնական ուսուցիչ պաշտօնավարել Մուշեղեան Նախակրթարանի մէջ։

Յետոյ փոխադրուած է Կիրասոն, ուր 13 տարի (1882-1895) անընդհատ պաշտօնավարած է տեղւոյն Լուսաւորչեան եւ Հռիփսիմեան ազգ. երկսեռ վարժարաններուն մէջ, իբրեւ օգնական եւ աւագ-ուսուցիչ, մշակելով հայերէնին հետ ազգ. պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, ուսուցութիւն եւ թուրքերէն լեզուն։

1893ի գպրոցական արձակուրդին, Կիրասոնէն Պոլիս մեկնած եւ անձամբ քննութիւն տալով Ուսուցչ. Ընտրելեաց Քննիչ Յանձնաժողովին առջեւ, ստացած է Ուսուցչական վկայական՝ հայերէնի եւ թուրքերէնի համար Օգնական Մասնագէտի աստիճանով։ Ասիկա ամենամեծ քաջալերութիւնը եղած է իրեն համար աւելի եւս հաստատուն մնալու իր ասպարէզին մէջ եւ ընդմիշտ փարելու անոր։

1895ի աշնան, Տնօրէն-ուսուցչի պաշտօնով փոխադրուած է իր ծննդավայրը ...

ՇԻՇԱՂ

— Պարոն, եթէ գիս անկեղծօրէն սիրած ըլլայիք, ձեր նիս եղած միջոցին ուրիշ կնոջ մը հետ ժամանակ չէիք անցըներ։

— Սիրելիս, ձեզ այնչափ կարօտցած էի որ, ձեր կարօտը կը յուսայի անկէ առնել։

×

— Ուրեմն կը հաւանիք ձեր աղջիկը ինծի կնութեան տալ։

— Այո, ամենայն փառահուրթեամբ։

— Բայց մի մոռնաք հարիւր հազար ֆրանք իբր դրամի դրամ տալ իրեն։

— Պարոն, հիմակուան կիներուն հագուստները գրպան չունին, իսկ ես ալ երկու բան միասին տալու սովորութիւն չունիմ։

×

— Կառոճ, կրնա՞ս բացատրել թէ ձեր ճաշարանին չունը աչքերը ինչո՞ւ ինծի անկած կը նայի։

— Սխալ մը եղած է, պարոն.

— Ինչ տեսակ սխալ։

— Ձեր կերակուրը անապարանքով իր պնակին մէջ դրած են։

×

— Պարոն, այսօրուընէ ձեզ ծառայելէ պիտի հրաժարիմ։

— Ի՞նչ պատճառաւ։

— Երէկ մէկ միլիոն ֆրանք շահեցայ վիճակահանութենէ։

— Ատոր համար իրարմէ հեռանալու ի՞նչ պէտք կայ, ես կուզամ այս անգամ քեզ ծառայելու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դասղաղաթմամբ

— —

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (17 դեկտեմբեր) կը կարդանք.—

Ամերիկայէն Հայաստան գաղթած խումբ մը հայ բանուորներ, օգնելու համար խորհրդային կարգերուն, Երեւանի մէջ հիմնեցին ինքնաշարժի տուն մը, «Արագած» անունով։

«Արագած» ունի Ամերիկայէն բերուած 13 ինքնաշարժ, որոնք կը սպասարկեն Քանաքեռի հսկայ ելեկտրակայանին շինութեան գործին։ Ամերիկայէն ուրիշ խումբ մը հայ կառավարներ, նկատի առնելով տնտեսական տագնապը եւ օժանդակելու համար «Արագած»ի, փափաք յայտնած են իրենց ինքնաշարժներն ալ միասին առած՝ գաղթել Հայաստան։ Արագածի պահանջին համաձայն, Երեւանի մէջ պիտի շինուի կառատուն մը, որ սպասարկելու պիտի տայ 50 ինքնաշարժի։ Այդ կառատունը կարելի պիտի ըլլայ մեծցնել ապագային մինչեւ 150 ինքնաշարժ առնելու աստիճան։ Արդէն կը շինուին մասնաւոր բնակարաններ, անոնց համար ուր կը սպասուին Ամերիկայէն։

⁂ Երեւանի շուրջ Նոր Սեբաստիա, Նոր Եւդոկիա, Նոր Թոմարզա քաղաքներու շինութեան համար 1932ին ծախսուած է 200,000 րուբլի։ Այս գումարը հայթայթած են արտասահմանի հայրենակցական միութիւնները, որ լծուած են ներգաղթի գործին.

Փրոֆ. Քէչէկի յոբելեանը

Դեկտեմբեր 15ին, Երեւանի Մարզակազմութեան Տան մէջ կատարեցին, մասնակցութեամբ բժշկական եւ ընկերային կազմակերպութիւններու, փրոֆ. Ա. Ս. Քէչէկի 35ամեայ յոբելեանը։

Փրոֆ. Քէչէկ յայտնի-պէտք մըն է իր բժշկական եւ գիտական աշխատութիւններով։

Յոբելինական յանձնախումբին կողմէ խնդրուած է յոբելեարին տալ «վաստակաւոր փրոֆէսոր» տիտղոսը։ Փրոֆ. Քէչէկի յատկացուեցաւ թոշակ եւ նոր բնակարան։ Իր գիտական եւ բժշկական աշխատութիւնները պիտի հրատարակուին առանձին հատորով։

Սինեմա

Հայաստանի Շարժանկարի ընկերութիւնը Երեւանի մէջ, Ալիքրէկովի հրապարակին վրայ ձեռնարկած է հսկայ սինէմայի մը շինութեան։ Պիտի ունենայ 1500 աթոռ եւ ամէն արդիական յարմարութիւն։ Շէնքը կ'աւարտի այս տարուան վերջերը։

Սինեմայի շէնքեր պիտի շինուին Ալլահվերդիի մէջ ծախսելով 250,000 րուբլի, Ղարաքիլիսայի մէջ՝ 500 աթոռով, Գորիսի մէջ 450 աթոռով, ծախսելով 191,000 րուբլի։ Բոլոր այս շէնքերուն շինութիւնը պիտի աւարտի այս տարուան վերջերը։

Շարժանկարի ընկերութիւնը ձեռնարկած է Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ» հնչուն շարժանկարի վերածելու, ղեկավարութեամբ Ա. Բեկնազարեանի։

Տեսարաններու պատրաստութեան համար պիտի ծախսուի 400,000 րուբլի։

Մարզական տօն

Հայաստանի մարզական եւ զբօսական կազմակերպութիւնները կը պատրաստուին կատարել Հայաստանեան մարզական 3րդ ձմեռնային տօնը, որ տեղի կ'ունենայ փետրուարի վերջերը, Լենինականի մէջ։ Այս տօնին պիտի մասնակցին անոնք, որ մասնագէտ են չմուշկի եւ դահուկի (սահնակ)։

Այս մարզատօնին մէջ առաջնութիւն շահող երիտասարդները պիտի կարենան մասնակցիլ ռուսական մարզատօնին։

Ռուսական զբօսաշրջիկներու զերագոյն խորհուրդին կողմէ փետրուար 10ին պիտի կազմակերպուի Արագածի գագաթը բարձրանալու փորձ մը, որուն պիտի մասնակցին Հայաստանի լաւագոյն մարզիկները։ Արագածի վերելքը պիտի տեւէ փետրուար 10էն մինչեւ 15 մարտ։

Պանդոկ մը վեց յարկով

Երեւանի մէջ պիտի հիմնուի պանդոկ մը, որուն շինութեան համար պիտի ծախսուի 2,500,000 րուբլի։ Պանդոկը պիտի բարձրանայ Աբովեան փողոցին վրայ եւ պիտի բռնէ 1,600 քառ. մեթր տարածութիւն. Պանդոկը պիտի ունենայ 60 լաւ կահաւորուած սենեակ, սրճարան եւ մեքենայացուած ճաշարան, ուր պիտի կարենան ընթրել 2000 հոգի։

Պանդոկին ճակատը պիտի զարդարուի Հայաստանի լաւորակ քարերու նմուշներով, — մարմար, սեւակուճ, կրանիթ բկարծրաքար (trachyte), փուքար (tuf). Այսպէս ճակատը ցուցահանդէս մը պիտի պարզէ ամբողջ երկրին ընտիր քարերուն։

Պանդոկին շինութիւնը պիտի աւարտի 1934ի մայիսին։

Տիպար ճաշարաններ

Երեւանի սնունդի մատակարար մարմինը որոշած է հինգ տիպար ճաշարաններ բանալ քաղաքին մէջ, երկուքը՝ ծխախոտի եւ մեքենական գործարանին կից։

Այս տիպար ճաշարաններուն մէջ օրինակելի պիտի ըլլայ ամէն բան, սրահները, առողջապահական պայմանները, եւն.։ Պիտի ցոյց տրուի ճաշելու ձեւը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒՆԱՔԱՐԸ

Վերջերս Արարատի Ամասիա գիւղին մօտ, լեռնային մասերուն մէջ, երեւան հանուեցան գունաքարերու հանքեր, որոնք ներկայիս կը քննուին գիտական մարմնի մը կողմէ։ Այս տարի, շարունակելու համար հետախուզութիւնները, յատկացուած է 200 հազար րուբլի։ Գունաքարին ամբողջ պաշարը ճշդուելէ յետոյ, պիտի սկսուի անմիջապէս շահագործման. Եւ Սեւանի գունաքարերուն հետ պիտի ծառայէ մասնաւոր գործարան մը հիմնելու Երեւանի մէջ, կաշեգործութեան յատկացուած։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Երեւան հասած է Թուախոյ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեան միջոցներու փոխ-գործավար Սուշկով, որ խորհրդակցութիւն մը կատարած է, նախագահութեամբ Երզնկեանի, մասնակցութեամբ Կուրսէլի, Մարտիկեանի, Կամիլինի. Հայաստանի փոխադրական խնդիրներուն մասին։ Խորհրդակցութիւնը անհրաժեշտ գտած է աւելցնել վագոններու թիւը, ինչպէս նաեւ բարեկարգել Լենինական — Ջուլֆա երկաթուղիի գիծը, որպէս զի կարելի ըլլայ ծանր շոգեշարժներու երթեւեկը.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Մեր խաղաղեան ապեսղութիւնը»

— —

Ճումհուրիէթ կը գրէ (27 դեկտ).— Մեր քաղաքներուն ու գաւառակներուն մէջ կողմնակի ու ներքին փողոցները տարօրինակ առանձնայատկութիւն մը ունին, նեղուցը՝ անկիւն մը կամ պատի մը տակը դըտնելով, ջուրը հոն կը թափէ։ Ասիկա թէ բնողին, թէ անկէ անցնողներուն եւ թէ վերջապէս հանրութեան առողջութեան վնաս է։ Հարկ չկայ այդ վնասները մէկիկ մէկիկ բացատրել։

Տեղ տեղ, թաղ թաղ՝ մինչեւ որ ճէմիշներ չշինենք, մեր քաղաքներուն ու գաւառակներուն բոլոր փողոցները ճէմիշներ ըլլալէ պիտի չդադրին։ Նախ զանոնք շինելու է, յետոյ ալ ընդհանուր կրթութիւնը՝ ամէն ոք փոխանակ փողոցը մեզելու՝ հոն դրկելու է։

Ատանայի բամպակն ալ վաճառքներ

Մերսինի առեւտր. սենեակէն եկած տեղեկութեան մը համաձայն, նոյեմբերի ընթացքին բամպակ արտածուած է 287,209 քիլօ՝ 95,132 ոսկի արժէքով։ Անցեալ տարի, նոյն ամսուան արտածումը եղած էր 2,947,400 քիլօ՝ 849,285 ոսկի արժէքով։ Ուրեմն, այս տարի նախորդին մէկ տասներորդը ..... նաւագնաց պատճառը կը նկատուի գիներու անկումը Լիվըրփուլի մէջ։

Իսկ «Սօն Փոստա» Ատանայէն թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ, որուն մէջ գանգատ կը յայտնուի որ Իզմիրէն կը մերժեն ստանալ Ատանայի բամպակը՝ գայն արգելու նկատելով։ Ճիշդ է որ, կ'ըսէ թղթակիցը, քանի մը տարի առաջ Ատանայի բամպակները կարմիր որդ ունեցան, եւ օրէնք մը եղաւ որով կ'արգիլուէր Ատանայի բամպակը ուղարկել ուրիշ վայրեր՝ այդ տեղերու բամպակները եւս չվարակելու համար։ Բայց, չորս տարիէ ի վեր հիւանդութիւնը անհետացած է։ Այսահանդերձ, Գազիէնթէպի, Սվազ եւայլ նահանգներ մինչեւ այսօր կը մերժեն Ատանայի բամպակ ստանալ։ Պնգեալները Այնթապի մէջ հիմնեցին մանածի գործարան մը եւ գնեցին Ատանայի բամպակ, բայց, պաշտօնեաները մերժեցին արտօնել անոնց մուտքը։

ՄԱՄՈՒԼ

Մեր ճիգը

«Ցուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (31 դեկտեմբեր).

— «Ցեւարար խժալուր աղմուկ կը յուսի մեր հեռաւոր հայրենիքէն շինարարական այն ձեռնարկներու մասին, որ վաստթարագոյն լուծի տակ ու տառապագին պայմաններու մէջ մեր գժբախտ ժողովուրդը կը կատարէ իր հայրենի հողին վրայ։ Ու օտարի առջին բաղձած իշխանաւորը կը խորհի, թէ այդ շնորհը կը պատկանի իրեն՝ բայց ոչ ժողովուրդին, կը բխի իր ..... «խորհուրդ եղէն» բայց ոչ տեւարար ապրող ու կենսագործող ցեղային հանճարէն։ Եւ իր սխալին անդրադառնալու համար կը ծուլանայ .... ներ — հոգեկան թէ նիւթական — որ ընաշխարհի հայութենէն քանակով երկու անգամ նուազ բեկորները մեր ժողովուրդի տարուէ տարի կը կուտակեն .... տակ, օտար պայմաններու մէջ եւ օտարներու համար։ Ի՞նչ չըեզ, ցեղային առաքինի ու բանեղծագործ ուժի ի՞նչ ներշնչող մասնաւ պիտի ըլլար, եթէ երբեք հնար ըլլար մէկիկ — մէկիկ .... բոլոր բարիքները — մաքի, հոգիի եւ քաղկի — որ 700,000նոց տարածուած գանգուածը տարուէ տարի կը կուտակէ տարագրութեան մէկ ծայրէն միւսը։ Բոլոր Երեւաններ — ոչ իբրեւ ..... , այլ իբրեւ .... — իրենց բոլոր «խորհուրդ»ներով գլխիկոր պիտի մնային եօթն անգամ եօթը փոթորիկներէ ծեծուած այս արի ու առաքինի բեկորներու ցեղային հզօր ու ստեղծագործ ..... հանդէպ։ Ահա մեզ միայն գրիչը։ Հոս է, տարագրութեան մէջ, որ անխափան կանոնաւորութեամբ տասը տարիներէ ի վեր կը հրատարակուի հայ մեծ ամսագիրը՝ «Հայրենիք»։ Հոս է, օտարութեան մէջ, որ կը հրատարակուի եւրոպական կէս ունեցող հայ միակ ուսումնաթերթը՝ «Հանդէս Ամսօրեայ»։ Օտարութեան մէջ է՝ որ 89 տարիներէ ի վեր լոյս կը տեսնէ հայ հնագոյն ամսագիրը՝ «Բազմավէպ»։ Ու զարմնալ հոս է՝ որ այնքան ապշեցուցիչ առատութեամբ հայ հեղինակի գրիչը կ'արտադրէ յաճախ անկրկնելի գիրքեր, թանգարժէք ուսումնասիրութիւններ, թերթեր ու պարբերականներ։ Ու անօրինակ կիրքով ու յամառութեամբ անթիւ մարմիններ, միութիւններ, կազմակերպութիւններ, մասունք ու դպրոցներ, սրահներ ու գրատուններ, — բիւրաւոր աճախներ՝ ցեղի ոգին, անոր հաւատքն ու մարմինը պահելու համար.

Տարի մըն ալ ձգեցինք մեր ետին՝ անօրինակ տառապանքներու, յարատեւ ճիգերու եւ անկրկնելի ստեղծագործութեանց մէջ։

Ու ցեղը տակաւ շատ ունի քիչ, քան որ կորզեց էր առայ իր ազատ հայրենիքին մէջ։ Ու տակաւ օտարին, Լեզի քամելով քանքարներ դիզեց ուրիշներու համար այն խոր հաւատքով, թէ օր մըն ալ իր տունը պիտի դառնայ ու պիտի շինէ ու ստեղծագործէ իր լոյս հայրենիքին համար

Արի՛ ու պաշտելի՛ ժողովուրդ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Սկաուտներու Կաղանդը

— —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յունուար (Յառաջ) — Սէն-Լուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, համաձայն իրենց յաջողութեան, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին տօնելու Կաղանդը բուն հայրենի աւանդութեանց։ Շաբաթ երեկոյեան ժամը եօթուկէսին պաշտօնական տօնակատարութիւնը կատարեցին գիւղի երկու մեծ պարտէզներէն։ Ցեառյ դպրոցի սրահին մէջ կանխաւ պատրաստուած տօնածառին շուրջ հաւաքուելով երգեցին Նոր տարուան եւ ազգային երգեր։ Բոլոր սկաուտներուն բաժնուեցան նուէրներ զորս տրամադրած էր վարչութիւնը։ Կիրակի առտու կանուխ սկաուտները եռուզեռի մէջ էին։ Տօնածառը զետեղուած էր կառքի մը մէջ զարդարուած կանաչներով։ Կառքին լծուած էր ճերմակ էշ մը, նմանապէս զարդարուած խաղալիքներով։ «Կաղանդ պապա»ն վրան նստած, աջին գրուած կարկանդակներով լեցուն կողովներ։ Ափսէի մը մէջ դրուած բախտի կարկանդակը, բաժնուելիք կարկանդակներէն մէկուն մէջ դրուած էր բախտը, շահողը պիտի ստանար խաչը։ Գիւղի մէկ ծայրէն թափօրով յառաջացան։ Տուներու առջեւ կանգ առնելով կ'երգէին Նոր Տարուան երգը։ Այսպէսով բաժնեցին կարկանդակները բոլորին անխտիր։ Ծրանսացիները զարմանալով կը ծափահարէին փոքրիկները, որոնք մաքուր հագուած եւ ներդաշնակ երգելով եւ զանազաններով շքեղ կազմած՝ համաչափ կը յառաջանային բազմութեան մէջէն։ Իրենց կը հետեւէին վարչութեան անդամները։ Հանդէսը տեւեց մինչեւ կէսօր, յետոյ մօտակայ պարտէզի մը մէջ նկարուելով, ուրախ զուարթ ցրուեցան։

Սոյն մասնաճիւղը ժողովուրդի լայն խաւերու մէջ մեծ համակրութիւն բոտեղծեց, շնորհիւ իրենց առաջնորդներուն։ Վարչութիւնը մտահոգ է կարգ մը նիւթական պատճառներով։ Յառաջիկայ գարնան կը սկսին արշաւանքները։ Կ'ըսեն թէ վրան եւ այլն գնումներու համար կեդրոնական վարչութիւնը իր օժանդակութիւնը խոստացած է։

ՇՈՎԱՍԱՐ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

X. ծինգ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ հետևեալներուն.—

1.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Փարիզ։

2.— Հալէպի Մեսրոպեան վարժարանին։

3. Քէօրքճ-Խանի ազգ. վարժարանին։

4.— Պէյրութի «Սղատամարտ» Ակումբին։

« Համանուայի Թոքախտաւոր հայ հիւանդներուն։

, Գրիւսէլէն կրթասէր Տիկին մը 1 տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Սելանիկի ազգ. վարժարանին։

ՇԻՇԱՂ

Նոր հարսը իր ամուսնին

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ այլօլ կը գործածէ՞ք։

— Ոչ շատ

— Գինեխները կը խմէ՞ք։

— Ոչ միայն ցորեկները

— Խաղամոլութիւն ունի՞ք։

— Ոչ, սիրելիս։

— Կը ծխէ՞ք։

— Այո, երբ նեղութիւն մը զգամ։

Այս բսելով գրպանէն սիկառէթ մը հանեց եւ սկսաւ ծխել։

դրամի հիմքը, ինչպէս Ամերիկա: (Անգլիական պատուիրակը հակառակ է այս տեսակէտին)

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆԷ՞ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՆ

Վիէննայի ընկերվարական օրկանը կը պնդէ թէ իտալական գործարան մը գաղտնապէս զէնք փոխադրած է Հունգարիա, յունուար 4ին, ճիշդ այն օրը երբ Աւստրիոյ վարչապետը կը յայտարարէր թէ կառավարութիւնը բոլորովին չէզոք պիտի մնայ իտալեւսերպ յարաբերութեանց հանդէպ:

Հանրային կարծիքը խորապէս յուզուած է Աւստրիոյ մէջ եւ բազմաթիւ հարցապնդումներ պիտի ըլլան:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պարչելոնայի խռովութիւնները դադրեցան, բայց կացութիւնը միշտ ծանր է ամբողջ Սպանիոյ մէջ: Ընդհ. գործադուլ հռչակուեցաւ Վալենցիոյ մէջ: Յեղափոխական տարրերը չեն վհատած եւ նոր դաւադրութիւններ կը կազմակերպեն: Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարելով Պարչելոնայի մէջ, երեւան հանեց 200 ռումբ, 40 ատրճանակ եւ ուրիշ զէնքեր:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՌՈՍՏՈՄ Կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը: Մէթրօ Օտէօն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կը դասախօսէ ընկեր վ. Համբարձումեան:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին դաշնակցութեան Ակումբ-ընթերցարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Ընթերցարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 49 րիւ Նաւիօնալ, Պատանեկան Միութեան Դրադարան-ընթերցարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Տիար փառաւորան Յակոբ Ճիվէլէկեան, Այրի Տիկ. Զ. Իփլիքճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճիվէլէկեան (Փարիզ), Տիար Ստեփան Զօլաք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահան Զօլաք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Վահան Մինասեան (Փարիզ), Տիար Տքթ. Սիմօնօֆ, Տիկին Մ. Սիմօնօֆ, Տիար Ք. Սիմօնօֆ, Տիար Լ. Մաժաքեան (Փարիզ), Տիար Յ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գօյաճեան, ինչպէս նաեւ Իփլիքճեան, Տօքթ. Ալլահվէրտի, Մուրատօղլու, Պապազեան եւ Պէրնար ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառն մահը

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԳԱՅԻԱՆԷ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Զօլաքեան)

իրենց սիրեցեալ մօր, քրոջ եւ ազգականին, որ հանգաւ ի Տէր 9 Յունուար 1933:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուած է 4 Յունուար 1933, Բերա, Ս. Երրորդութեան եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Շիշլիի Ազգ. Գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նուպար Ֆընտըգեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿ ՎԵՐԺԻՆ ՖԸՆՏԸԳԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան Նոր Տարւոյ առթիւ կազմակերպած պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը

815 գրպանի ժամացոյց, 373 «Կավռօշ»ի տարեգիրք, 981 ինքնահոս գրիչ, 127 կնոջ հովանոց, 973 զարթուցիչ ժամացոյց, 377 սեղանի ծածկոց, 826, 949, 252 թիւերը փողկապ, 664, 949 թիւերը քաշկոլ:

Ստանալու համար շահող թիւերով դիմել Union Sivas Davra, 8 Clos de la Petite Provence, Chaville (S- et O.): Տոմսերը գնած անձին:

«ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ» 22 Դեկտեմբերի ընդհ. ժողովին մէջ, նոր տարեշրջանի համար իր Վարչութեան ընտրութիւնը կատարեց հետեւեալ կերպով.—

Պ. Պ. Ռ. Եիշմանեան՝ Ատենապետ, Զ. Գալֆաեան՝ Ատենադպիր, Բ. Պօղոսեան՝ Գանձապետ, Գ. Շահնազար, Թ. Կանայեան, Վ. Էլմաեան, Օր. Վ. Թամիրեանց:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մարթի, արեան ձևներ. ջիղադրութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9–12.2—8. Կիրակի 9–12:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Գիւղական ճաշկեր

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Արարատ Միութեան Հայրէն դասընթացքի երկսեռ աշակերտութեան կողմէ, այս Կիրակի, 22 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Կալմանի» սրահին մէջ (Villiers-le-Belի կայարանին ճիշդ դիմացը):

Կը ներկայացուի՝ ՋԻՒՆԱՃԵՐՄԱԿԸ կամ ԵՕԹԸ ԳԱՃԱՃՆԵՐԸ

Բարոյալից թատերախաղ 5 արար: Գերման հէքեաթէ թատերգութեան վերածուած Գ. Արամ Վտարանդիի կողմէ: 35 դերակատարներ:

Մուտք՝ 5 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի Վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ անդամուհիները այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Հայ Ակումբին մէջ: Հաշուետուութիւն: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՆԴՐԻԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ, 61, rue Mr. le Princ. մէթրօ՝ Օտէօն: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իրարու լուր տալ:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի վերնայարկը: Կեդրոնի լիազօր ներկայացուցիչը, որ վերադարձած է Սուրիայէն, պիտի տայ զեկոյց մը եւ շարժանկարի վրայ պիտի ներկայացնէ պատկերներ Սուրիոյ մեր մասնաճիւղերու կեանքէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի բնիկ Կէմէրէկցի Աւետիս Թորոսեան, 29–30 տարեկան, հօր անուն՝ Տէտօ, մօր անուն Նուրիս: 1928ին կը գտնուէր Թուլուզ: Այժմ իր գտնուիլը յայտնի չէ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mihran Donabedianի, 49, rue Mougrone, Vienne, (Isère):

— Նուարդ Լօշեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Բարսեղ-Արփիար Լօշեանը (Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղէն), որ կը գտնուի Ֆրանսա: Կը խնդրուի իրմէ, եւ իր մասին լուր ունեցողներէն իմացնել ցառաջի:

— Տիկին Թագուհի Չարըգճեան կը փնտռէ իր որդին կեսարացի Արթին Չարըգճեանը, որ մէկուկէս տարի առաջ Փարիզէն մեկնած է գաւառ իր մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme Takouhi Tcharekdjianի, 61, rue Piat, Paris 20:

— Աննա եւ Նազելի Կիւլլեան կը փնտռեն իրենց քրոջաղջիկը Զարուհի Աստուածեան, հօր անուն՝ Յակոբ, մօր անուն՝ Իսկուհի (Եոզկատի Պօղազլըեան գիւղաքաղաքէն): Վերջերս Ճիպէլիի որբանոցէն Ֆրանսա եկած է: Ամուսնացած է եւ կը գտնուի Փարիզ: Իր ամուսնոյն անունը և մականունը անծանօթ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքոյրերուն՝ Anna Gullian, rue St. Martin, chemin de la Plaine, Grenobbe (Isère).

— Տիկին Հռոմա Տօնիկեան (Ղանթարօսցի Սերաստիա) կը փնտռէ իր որդին Ղազար Տօնիկեանը, որ տեղահանութեան միջոցին կորսնցուցած է Ուրֆայի մէջ: Հօր անուն՝ Օհաննէս, հօրեղբայրը՝ Շահին-Վարդան, եղբայրը՝ Առաքել, քոյրերը՝ Վառուկ եւ Նուպիկ: Իմացնել Vahan Kasbarianի, 82 Chemin de la Madrage, Marseille:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Շատ մօտ էր այս սրահը Փարիզի կարգէլային, բայց Ճօրճ երբեք եկած չէր այնտեղ: Իր երեւակայածին պէս էր: Երանի՜ թէ եկած չըլլայի, մտածեց ան, երբ Լիանի հետ կը քալէր դէպի ի վարագոյրով ծածկուած արդուզարդի սենեակը: Ինքն էր որ կը նախատեսէր կեանքին դիմա, խորհելով որ Լիան պիտի ներկայանար այդ խառնիճաղանճ ամբոխին ու պիտի պարէր անոր առջեւ: Իրա՞լ մըն էր այդ աղջիկը իրեն համար ուրեմն. թերեւս: Բնազդէ աւելի տարբեր պատճառ մը կար ամուսնութեան այդ որոշումին մէջ: Իրենց աղատ կենակցութիւնը աններդաշնակ չէր պոհեմական այն շրջապատին ուր կը գտնուէին անոնք: Միեւնոյնն էր կեանքը միւս տղաքներուն ալ: Առիթ չունէր ամուսնանալու: Իբրեւ արուեստագէտ, ամուսնութիւնը չպիտի նպաստէր իրեն, այլ պիտի՛ դժուարացնէր իր գործը:

Հայր ըլլալու բնազդն ալ չկար իր մէջ: Օրօրայի ներկայութիւնն իսկ անախորժ էր իրեն համար: Եւ սակայն, Ճօրճ Լիանի մէջ տեսաւ կեանքի տեւական ընկեր մը եւ մոռցաւ բոլոր այն առարկութիւնները զորս ունէր ամուսնութեան գաղափարին դէմ:

Անհաւասարիկ այսպէս էր ազդեցութիւնը այդ աղջկան՝ այրերուն վրայ: Լիան ներքնապէս ունէր այդ գիտակցութիւնը եւ չէր ուզեր յաւիտենական կապ հաստատել որ եւ է մարդու հետ: Անգամ մը միայն տեղի տուած էր: Պաթավիոյ մէջ Ֆրանսացի քահանային տուած էր անտարակոյս այն բանը զոր եկեղեցականները կը կոչեն հոգի: Բայց ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէր ան այդ մարդուն համար: Լիան տուած էր մանուանդ ինքզինքը, եւ առեր էր զայն, թէեւ աղտոտ ու փճացուած այն ցեխին մէջ ուր նետած զայն քահանան: Լիան երբեք չէր խօսած այդ արկածին մասին: Ըսած էր միայն թէ նուիրեր էր իր անձը կրօնական կեանքին եւ թէ քահանան որ կը պատարագէր վանքին մէջ, նշխար մը դրած էր իր լեզուին վրայ:

Այսքանը եւ Ֆրանսացիներուն հանդէպ ունեցած առելութիւնը բաւական էին արդէն: Այդ կասկածի ոխակալութիւնը եւ վերապահ ընթացքը կը բացատրէին ամէն ինչ:

Հաւանաբար աղջկան այս ինքնատպութիւնն էր որ արթնցուց Ճօրճի մէջ գաղափարապաշտութեան կայծը որ, իր կարգին պիտի մղէր զայն ամուսնութիւն առաջարկելու աղջկան: Անտարակոյս բոլորովին տարբեր բնոյթ ունեցած էր այդ ինքնատպութիւնը այն օրերուն երբ անմեղ աղջիկ մըն էր Լիան: Նստած էր Ճօրճ այդ գիշերը Պալ Պուլիէի պատերուն տակ շարուած սեղաններէն մէկուն առջեւ ու իրարու ետեւէ կը պարպէր ապսէնթի գաւաթները, դիտելով իր շուրջինները: Բոլորը կը հետեւէին Լիանի ներկայացման: Տանջանք մըն էր իրեն համար այդ ներկայացումը. չէր ուզեր նայիլ աղջկան: Երբ Լիան դուրս ելաւ վարագոյրներէն, գրաւելով ամենուն ուշադրութիւնը, Ճօրճ անգին դարձուց իր երեսը, որպէս զի չտեսնէ: Տառապանք մըն էր իրեն համար դիտել դէմքերը այդ ամբոխին: Բոլորն ալ իրարու կը նմանէին: Արթնցան ամէնքն ալ ի տես այդ աղջկան: Իրենց նայուածքը ուղղեցին անոր: Կը նմանէին անոնք ոչխարներու կամ խոզերու որոնք յանկարծ եւեւ կը դառնան, լսելով իրենց պահապանին կանչը: Լարեցին իրենց ուշադրութիւնը եւ իրենց ամբողջ էութիւնով խուժեցին բոլորն ալ, դէպ ի այդ աղջիկը՝ անձնատուր միեւնոյն գաղափարին:

Ծափահարութիւնը որ յաջորդեց ներկայացման, ամբողջեց իր յաղթանակը: Զղջացաւ լսելով այդ աղմուկը: Իր մօտիկը նստած էր մարդ մը որ աղջիկ մը ունէր իր ծունկերուն վրայ: Bis, Bis, կը պոռար ան, փակած աղջկան մարմինին ու աչքերը յառած դէպ ի այն վարագոյրը որուն ետեւ անյայտացեր էր Լիան: Կատաղի զզուանք մը զգաց Ճօրճ ու ձգեց իր սեղանը:

Բեմ պիտի գա՞ր Լիան դարձեալ: Ունէ՞ր այդ փառասիրութիւնը. պիտի հետաքրքրուէ՞ր այն ուշադրութիւնով զոր թողուց բազմութեան վրայ: Չէր գիտեր Ճօրճ: Անհանգիստ՝ սպասեց սրահին մէկ անկիւնը: Ի՞նչ պիտի ընէր Լիան:

Ցանկարծ, նուագախումբին մէջ կեցած, պարապարահին տնօրէնը յայտարարեց.

— Պարոններ եւ Տիկիններ, ներկայացումը վերջացաւ: Յաջորդը տեղի կ'ունենայ վաղը գիշեր:

Այդ, սրահը մտնելէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ճօրճ զգաց թեթեւութիւն մը: Վերապահ հով մը կար այդ վայրկեանին, Լիանի վրայ: Իտէալը որ նոյնացած էր այդ աղջկան հետ Ճօրճի մտքին մէջ, հետեւանքն էր թերեւս այդ վերապահութեան զոր նշմարած էին Փորթի կաբարէին մէջ անոր յայտնութեան առաջին օրերուն: Ճօրճ այդ աղջկան մէջ գտած էր բան մը զոր չէին տեսեր Փինէն, Կրէկուարն ու Տըլէօը, բան մը որ չէր հասկցեր նաեւ Լաուզի սրճարանին մէջ Լիանը անարգող մարդը: Ճօրճ չկրցաւ բացատրել կամ նկարագրել զայն: Վեհափառ բոց մը, թերեւս, մտածեց Ճօրճ: Որքան ալ նուաստացուցիչ ըլլային իր պայմանները, անկարելի էր մերժել աղբեր այդ աղջկան: Ճօրճի ներշնչումներով տոգորուած մէկը ինչե՞ր կրնար ընել անմեկնելի արտայայտութ[…] Տարօրինակ յուսահատութիւն մը […] Ճօրճ իր խառնուածքին վրա[յ] այդ բոլորէն աւելի կար ուրիշ […]թիւն մը – անհաւատալի կե[…] բաժնուած էր աղջկան:

Երբ Լիան դուրս ելաւ արդ[ուզարդի] սենեակէն, բազմութիւնը հա[ւաքուե]ցաւ անոր շուրջը: Ճօրճ սեղան[…] մէջէն վազեց անոր քովը: Կը[…] Լիան իր յաջողութեան համար[…] կարծես անհաղորդ էր այդ ա[…]թեան: Փորձեց ազատիլ բազմ[ութենէն …] չձգեցին: Ճօրճ հրելով հրմ[շտելով] մօտեցաւ: Ուրախ բացագանչ[ութիւն] մը հանեց աղջիկը իր շրթունք[ները …] տեսնելով զայն ու մօտ. անոր […] Ճօրճ առանց մասնաւոր հաճ[…] զգալու այդ յանկարծական ըն[…] համար, դուրս տարաւ աղջիկ[ը …] բազմութէն:

Եւ այդ էր Լիանի ուզածն ալ[…]նիլ իր մարդուն հետ: Անոր ա[…] երեւոյթին համար չէ որ ըն[…] այդ տղան: Գեղեցիկ մէկը չէր […] Ունէր լայն ճակատ մը, տձեւ […] եւ խոշոր ու զգայնոտ բերան մը[…]

Թարգմ. Ժ[…]

(Շարունակելի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵՒԻՆԻ ՀՈՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933
12 Janvier 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԸՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2084 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական խորհրդարանին վերաբացումը

Երեքշաբթի վերաբացուեցաւ Ֆրանսական խորհրդարանը: Նիստը դասական մը երեւոյթն ունէր, ոչ ջղագրգռութիւն, ոչ ալ ...բազմութիւն ունկնդիրներու բաժնին մէջ.

Երեսփոխաններուն ամէնէն տարէցը, Կրուսօ, բացաւ ժողովը եւ կարճ ճառ մը խօսեցաւ: Այս առթիւ յիշեց թէ զօրաւոր հոսանք մը կայ սահմանադրութեան բարեփոխութեան կողմնակից: Իրապէս հակասութիւն մը կը կազմէ, ըսաւ, տեսնել որ կը շարունակուի 1875ի սահմանադրութիւնը արդի Եւրոպայի ընդունած նոր սկզբունքներուն հետ, թէեւ Ֆրանսան առած ըլլայ այդ սկզբունքները. Բարեփոխութեան կողմնակիցները կը պահանջեն 1.— Երկարաձգել երեսփոխաններու առաքելութեան ժամանակը, 2.— Խորհրդարանը լուծելու իրաւունք տալ վարչապետին, այդ իրաւունքն առնելով, իր մէկ սոսկ դիմումով, Հանրապետութեան Նախագահէն, 3.— Նոր տրամադրութիւններ հարցադրման իրաւունքներու մասին, եւայլն: Կրուսօ, յիշեցնելով սահմանադրութեան բարեփոխման մասին արտայայտուած ցանկութիւնները, կոչ ըրաւ երեսփոխաններուն՝ մտածել այդ մասին:

Երբ Կրուսօ կը ներկայացնէր սահմանադրութեան բարեփոխութեան մասին այս կամ այն ցանկութիւնը, երբեմն աջերն էին, որ կը ծափահարէին, երբեմն ձախերը: Բայց երբ Կրուսօ կը պահանջէր երկարաձգել երեսփոխաններու առաքելութեան ժամանակը, ծափահարեցին... բոլորը մէկ: Յետոյ կատարուեցան դիւանի ընտրութիւնները: Խորհրդարանի նախագահ վերընտրուեցաւ Ֆէրնան Պուիսոն, փոխ-նախագահներ՝ Իվոն Տէլպօ, Մանէ, Անրի Փաթէ, Անտրէ Հէս:

Յետոյ փակուեցաւ ժողովը, որ իր աշխատանքներուն կը սկսի, այսօր ժամը 3.30ին:

* Վերաբացուեցաւ նաեւ Ծերակոյտը: Ամէնէն տարէց ծերակուտականը, Տամբուր, 86 տարեկան, բանալով ժողովը, ակնարկ մը նետեց տնտեսական տագնապին, պարտքերու հարցին վրայ եւ մաղթեց որ միացեալ ճակատ մը ստեղծուի վերստին բոլոր Ֆրանսացիներուն միջեւ, դիմագրաւելու համար տագնապներուն ու վտանգներուն, ինչպէս 1914ին:

Յետոյ կատարուեցան ընտրութիւնները:

Սպանիա պիտի պարէ շուտով ... յեղափոխական երգերով

Սպանիոյ մէջ կը շարունակուին խռովութիւնները, որոնք աւելի քաղաքական նկարագիր ունին, քան տնտեսական: Երկու գործօն կազմակերպութիւններ, մէկը Աշխատանքի Ազգային Դաշնակցութիւնը, որուն կ'անդամակցին անիշխանականներ եւ համայնավարներ, միւսը Աշխատաւորներու Ընդհանուր Միութիւնը, որուն կ'անդամակցին ընկերվարականներ, կռիւի մէջ են շարունակ: Գործադուլներ կը կազմակերպուին ամէն կողմ, մասնաւորաբար նաւահանգիստներու եւ հարաւային գաւառներու մէջ:

Սէվիլլայի մէջ ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին համայնավարները: Ձախողեցաւ գործադուլը, թէեւ կառավարութիւնը ձերբակալեց ութ հոգի: Գործադուլին պարագլուխները կծիկը գրին: Կառավարութիւնը կոչ մը հրատարակեց, հանդարտութեան եւ զգաստութեան հրաւիրելով Սէվիլլայի բնակչութիւնը:

Բիզքոնասա գիւղաքաղաքին մէջ, մօտ հարիւր հոգի յարձակեցան կառավարութեան շէնքին վրայ, գրաւեցին, յետոյ պաշարեցին զօրանոցը, կտրեցին հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները: Սէվիլլայէն օգնական ուժ ղրկուեցաւ, բայց ըմբոստները զանոնք դիմաւորեցին կրակով: Սէվիլլայէն հասած երկու զինուոր սպաննուեցան ընդհարման միջոցին: Բայց, երբ զինուորներու երկրորդ խումբ մը հասաւ, ըմբոստները ստիպուեցան պարպել քաղաքապետութիւնը եւ զօրանոցը: Այս բախումներուն ընթացքին ինկան բազմաթիւ վիրաւորներ:

Կրաս քաղաքէն եւս կը հեռագրեն թէ գործադուլ յայտարարուած է նաւահանգիստին մէջ: Քաղաքը անդամալուծուած է ամբողջովին: Ճաթիվայի մէջ եւս գործադուլ յայտարարուած է, բայց միջադէպեր չկան: Գեթարայի մէջ ըմբոստները կտրած են հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները, գրաւած են քաղաքապետութիւնը: Ըմբոստները այրեցին քաղաքապետութեան դիւանի բոլոր թուղթերը: Ոստիկանական ուժերու միջամտութեան շնորհիւ, կարելի եղաւ հաստատել խաղաղութիւնը: Ձերբակալուեցան 18 հոգի: Ոստիկանութիւնը գրաւեց բազմաթիւ հրացաններ, հինգ ձեռնառումբ, մեծ թիւով ուժանակ:

Քաղաքապետութեան վրայ յարձակած ատեն, երբ պահակախումբը զէնքի կը դիմէր պոռալով «Կեցցէ՜...», ըմբոստները կը պատասխանէին. — Կեցցէ՜ Լէնին: Ձերբակալուածներէն մէկը, բանտի ճամբուն վրայ կ'ըսէր ոստիկաններուն.

— Դեռ ասիկա բան մը չէ, պատրաստուեցէք, շուտով պիտի պայթի ինչ որ կը պատրաստուի եւ այն ատեն ամբողջ Սպանիա պիտի պարէ յեղափոխութեան երգերու կշռոյթով:

Նախարարական Խորհուրդը որոշեց դիմել խիստ միջոցներու: Հրաման տուաւ ձերբակալուածները դատել պատերազմական ատեանի մէջ, պատերազմական վիճակ յայտարարել խռովութեան վայրերուն մէջ եւ զօրացնել ոստիկանական ուժերը:

Ճափոնցիները կը մտնեն չինական պարիսպէն ներս

Լոնտոն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ճափոնական հեծելազօրքը գրաւեց ռազմագիտական շատ կարեւոր ճամբայ մը, որ, Շիմանքուի մէջ (Եօթը Դուներու անցքը), իրարու կը միացնէ Շան — Հայ — Քուանը Եհոլի: Այսպէսով Ճափոնցիները ներս կը մտնեն Չինաստանի յայտնի Մեծ Պարիսպէն:

Միւս կողմէ, Չինացիները ուժգին դիմադրութիւն մը կը պատրաստեն իրենց դիրքերուն ետեւ, սակայն ճափոնական օդանաւերը շատ կը նեղեն զանոնք՝ ռումբ նետելով դիրքերուն վրայ: Արդէն, ճափոնական բանակը, հրասայլերու պաշտպանութեան տակ, կը յառաջանայ Եհոլի ճակատին վրայ:

Փէքինէն կը հաղորդեն թէ Ճափոն մերժեց անգլիական առաջարկը միջամտելու չինեւճափոնական վէճին: Ճափոն, մերժելով ամէն միջամտութիւն, կը պատասխանէ թէ «արդէն երկար չեն կրնար տեւել թշնամութիւնները, իսկ բանակցելու համար՝ Ճափոն իրեն կը վերապահէ ուղղակի Չինացիներուն հետ խօսելու իրաւունքը»:

Գերմանիա զինուորական կցորդներ կը նշանակէ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ գերմանական կառավարութիւնը զինուորական կցորդներ նշանակած է զանազան երկիրներու մօտ, ինչպէս սովորութիւն ունէր պատերազմէն առաջ: Այս անգամ, սակայն, զինուորական կցորդները ուղղակի չպիտի հաղորդակցին պատերազմական նախարարութեան հետ, այլ չափով մը ենթակայ պիտի ըլլան գերման դեսպաններուն, որոնց պարտաւոր են ներկայացնելու իրենց տեղեկագիրները՝ նախ քան երկիր ղրկելը: Զինուորական այս կցորդները յարաբերութեան պիտի կրնան մտնել պատերազմական, ծովային եւ օդային ուժերու նախարարութեանց հետ այն երկիրներուն մէջ, ուր կը գտնուին:

Այսպէս Զօր. Քիւհլէնթալ զինուոր. կցորդ նշանակուած է Փարիզի գերմանական դեսպանատան մէջ, Զօր. Պէօթիխէր՝ Ուաշինկթընի, գնդապետ Շուէփփէնպուրկ՝ Լոնտոնի, գնդապետ Ֆիշէր՝ Հռոմի, գնդապետ Հարթման՝ Մոսկուայի:

Փրակայի գերման զին. կցորդը պաշտօն ունի հսկելու նաեւ պալքանեան երկիրներու զինուորական գործերուն վրայ:

Շուտով պիտի նշանակուին նաեւ նաւային կցորդներ:

Ռուսեւսպանիական յարաբերութիւնները

Մատրիտի թերթերը կը գրեն թէ նախարարական խորհուրդը երեքշաբթի օր զբաղեցաւ Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց կարելիութեան հարցով: Ռուսական պատուիրակութեան մը նախագահը, Օստրովսկի, դիմելով Սպանիոյ առեւտրական նախարարին, առաջարկեր է բանակցիլ ռուսական փայտի եւ ատաղձի վաճառման մասին: Առաջարկը ներկայացուած ըլլալով նախարարական խորհուրդին, կ'որոշուի քննութիւն մը կատարել թէ ի՛նչ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական առաջարկը Սպանիոյ համար:

Հուվըր պատասխանատու

Ամերիկեան Ծերակոյտին մէջ ծանր վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան ներկայիս, մասնաւորաբար պարտքերու հարցին մասին: Այդ վիճաբանութիւնները հետզհետէ ցոյց կուտան, որ Միացեալ Նահանգներուն համար, պարտքերու հարցը ներքին քաղաքականութեան նկարագիր կը ստանայ: Եւ հոսանք մը միակ պատասխանատուն կը համարի Հուվըրը, այն ամբաստանութեամբ թէ անել մէջ ձգեց իր երկիրը, ինչպէս Ֆրանսան եւ միւս ազգերը, որ չեն վճարած 15 դեկտեմբերի իրենց բաժինը:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ խիստ լեզու մը գործածած են երկու ծերակուտականները, Պորա եւ Ճոնսըն, իրենց վերջին վիճաբանութիւններուն ընթացքին:

Ճոնսըն կը մեղադրէ Պորան թէ պահ մը դաշնակցած է Հուվըրի՝ այն պատասխանատուութեան մէջ, որով կը ներկայանայ նախագահը: Պորա անհիմ կը գտնէ այդ ամբաստանութիւնը: Վէճը այնքան սաստկացաւ, որ քիչ մնաց իրարու վրայ յարձակէին այս երկու ծերակուտականները, որոնք միասին էին՝ երբ խիստ յարձակումներ կը կատարէին Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ:

40 ժամուան աշխատանքին համար

Երեքշաբթի Ժընեւի մէջ բացուեցաւ համաժողովը, որ պաշտօն ունի ուսումնասիրելու շաբաթական «40 ժամու» աշխատանքը: Ինչպէս կը յիշուի, այս համաժողովը կը գումարուի նախաձեռնութեամբ իտալական կառավարութեան:

Կը մասնակցէին 34 պետութիւններ: Դիտող մը ղրկած էր Չինաստան: Միացեալ Նահանգները եւ Ռուսիա կը հրաժարէին մասնակցելէ: Այսուհանդերձ Միացեալ Նահանգներու Ժընեւի հիւպատոսը մօտէն պիտի հետեւի համաժողովին աշխատանքներուն:

Դիւանի ընտրութիւնը կատարուելով, նախագահական աթոռ բարձրացաւ Պելճիոյ ներկայացուցիչը, Ալպէր Մահէմ:

Համաժողովը իր բուն աշխատանքներուն սկսաւ չորեքշաբթի առաւօտ:

Հուվըրի մէկ նոր պատգամը

Հուվըր նոր պատգամ մը ուղղելով ամերիկեան Ծերակոյտին, կը քննէր ռազմանիւթերու արտածման կամ վաճառման հարցը: Ու կ'առաջարկէր մշակել մասնաւոր օրինագիծ մը, որ նախագահին իրաւունք տայ սահմանափակելու կամ արգիլելու զէնքի արտածումը: Հուվըր դիտել կուտայ, որ վերջին դէպքերը անհրաժեշտ կը դարձնեն նախագահին տալ լայն իրաւասութիւններ՝ հակակշռելու կամ հսկելու համար Միացեալ Նահանգներու կատարած զէնքի արտածումը: Այսուհանդերձ, կ'աւելցնէր, անօգուտ պիտի ըլլար այս կարգադրութիւնը, եթէ Միացեալ Նահանգներու օրինակին չհետեւէին միւս ազգերը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵԼՃԻՔԱ մտնելու համար այսուհետեւ Ֆրանսացիներն ալ պարտաւոր են ունենալ ինքնութեան թուղթ մը: Իսկ աշխատելու համար Պելճիքայի մէջ, ամէն օտարական պարտաւոր է Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութենէն ստանալ արտօնագիր (կապոյտ տետրակ), զոր պիտի տայ պելճ հիւպատոսը: Այլապէս, անոնք որ չեն յարգեր այս պայմանները, դուրս պիտի նետուին սահմանէն, առանց պայմանաժամ տալու:

ԿՐԻՓԸ համաճարակ դարձած է Լոնտոնի մէջ, թէեւ վախ չի ներշնչեր: Բազմաթիւ հաստատութիւններ գործելու անկարելիութեան դատապարտուած են, որովհետեւ պաշտօնեաները կը պակսին: Հեռաձայնի ընկերութեան 400 պաշտօնեաներ լքած են իրենց գործը, ինչպէս 300 ցրուիչներ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ դրօշակ մը գտնուեցաւ Ռէնսի մէջ, գերման զինուորի մը դիակին տակ, կուրծքին սեղմած: Դրօշը Ֆրանսացիները Էնվալիտի թանգարանը տարին: Մարաջախտ Հինտէնպուրկ կը խնդրէ, որ իրեն նուէր տրուի այդ դրօշը, իբրեւ յիշատակը իր մէկ զինուորին, որ վիրաւոր ինկեր մեռեր է զայն սեղմած իր կուրծքին:

ՊՈԼԻՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր հիւանդ է Տրոցկի, որ անկողին ինկած է ութ օրէ ի վեր: Մասնաւոր խնամքի կարօտ ըլլալով, Տրոցկիի քարտուղարներէն մէկը Եւրոպա մեկնեցաւ՝ կարող մասնագէտ մը հրաւիրելու համար:

ՏՐՈՑԿԻԻՆ մէկ աղջիկը, տիկին Վոլկով, անձնասպան եղաւ Պերլինի մէջ: Ռուսիոյ դեսպանը ձեռքէն առած ըլլալով իր անցագիրը, գերման իշխանութիւնները հրաման տուին հեռանալ գերմանական հողէն: Տիկին Վոլկով, աղջկանը տանը մէջ, օդային կազին ծորակները բանալով, հեղձամահ ըրաւ ինքզինք: Վերջերս կը գտնուէր սանաթորիումի մը մէջ, բժշկուելու համար ծանր հիւանդութենէ մը:

ՔԱՐԻՒՂԻ ճարտարագործական մեծ ընկերութեան մը տնօրէնը, Սայօ, անձնասպան եղաւ Լվովի մէջ: Սայօ տէր էր երեք կարեւոր հանքահորերու: Տնտեսական տագնապը ծանր կացութեան մը մատնած էր, սակայն, զինք:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ծանր արկած մը պատահեցաւ Պուքրէշի կայարանին մօտ: Ճեպընթաց մը, որ կը սուրար ամենայն արագութեամբ, զարնուեցաւ ուրիշ շոգեկառքի մը: Հինգ վակոններ ջարդ ու փշուր եղան: Ութ հոգի են մեռեալները, երեսուն հոգի վիրաւորները:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ մը պատահեցաւ Պառծօյի մօտերը, զոհը Բենիամին Տէմիրճեան, 33 տարեկան, որ իր ընտանիքը ապրեցնելու համար կ'աշխատէր 22 քիլոմեդր հեռաւորութեամբ Օփ գիւղը եւ ստիպուած էր ամէն շաբաթ այցելել իր ընտանիքին, տեսնել կինն ու զաւակը: Բենիամին սիրուն անակնկալներով նոր տարուան առթիւ կուգար ընտանիքին մօտ: Իր վեց օտար ընկերով միասին գիշեր ատեն նստած էին բեռնատար ինքնաշարժի մը մէջ: Հազիւ Օփէն 600 մեդր դուրս ելած էին, վարիչը ուղղութիւնը կորսնցնելով՝ ինքնաշարժը կը զարնուի ծառի մը: Բենիամին ետեւը նստած, շատ գէշ ցնցուելով ինքնաշարժէն քանի մը մեդր հեռու կ'իյնայ, կաթիլ մը իսկ արիւն չերեւիր, սակայն բնաւ չի կրնար խօսիլ: Անմիջապէս իր ընտանիքին հեռախօս կ'ընեն եւ զինքն ալ կը փոխադրեն Պրինեօլի հիւանդանոցը: Երեք օր կ'ապրի առանց խօսելու եւ կը մեռնի երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 13ին: Քրոջը փափաքին համաձայն, մարմինը փոխադրուեցաւ Մարսէյլ եւ տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուեցաւ, սուգի մէջ ձգելով ընտանիքն ու ազգականները:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ վախեր կան Փերու եւ Քոլոմպիա կառավարութիւններուն միջեւ: Լէթիշիա նաւահանգիստը, որ կը գտնուի Ամազոն գետին վրայ, իբրեւ աննշան վայր 1922ի դաշնագրով յանձնուած էր Քոլոմպիոյ: Սակայն Քոլոմպիոյ ճարտարագործական տուները ձգախէժի արդիւնաբերութեան եւ արտածման գեղեցիկ նաւահանգիստ մը դարձուցին, նախանձը գրգռելով Փերուցիներուն, որոնք սկսան ամէն խռովութիւն յարուցանել՝ տիրանալու համար նաւահանգիստին: Վէճը ծագած է անկից, եւ երկու երկիրներուն ուժերը արդէն կը պատրաստուին ճակատելու:

ՁԻՒՆԸ սաստկօրէն կը տեղայ Մոլտավիոյ մէջ: Գիւղեր կան, որոնց տուները փլելու վտանգին տակ են վեց մեդր նստած ձիւնին պատճառով: Օգնութեան ձեռնարկներ կ'ըլլան հաւանական վտանգին դէմ:

ԻՐԵՆՑ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ... ՀԱՑԻ ՀԱՄԱՐ

Սուրիական մամուլը կը գրէ թէ Անդրյորդանանի մէջ տիրող ամենայետին թշուառութեան հետեւանքով բազմաթիւ ծնողներ իրենց զաւակները կը ծախեն չափ մը ցորենի կամ գարիի համար:

Քարաքի մօտերէն ֆելլահ մը իր վեց տարու շատ գեղանի աղջիկը ծախած է քիչ մը ձաւարի համար:

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ

Ալէքսանտրէթի քաղաքապետութիւնը չորցնել տուած է քաղաքին ճահիճներուն մեծ մասը: Կը կարծուի թէ անհամար մժեղներուն եւ ճահճոտեղին ասպարէզը փակուած է այլեւս:

Ժամանակ մը յետոյ Ալէքսանտրէթը իր նոր կլիմայով բոլորովին տարբեր երեւոյթ մը պիտի առնէ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մէքնէսէն (Մարոք) Յ. Անկարեան (երկու ամսական)	10
Ֆրանքֆուրթէն Խաչիկ Վէլէտեան	20
Հայկ Անէմեան	5
Գումար՝	35

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 12 — 1ը (1932 դեկտեմբեր — յունուար 1933) հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

1932 — 1933 (Խմբագրական):

Հնգամեակը չորս տարում (Ս. Վրացեան):

Երկու չափ երկու կշիռ:

Սուրիոյ արտաքին վաճառականութիւնը (Գ. Սագճեան):

Անգլեւպարսիկ վէճը:

Թուրքիոյ շուրջ:

Կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը խորհրդային աշխարհում:

«Խենթը» եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Էդուարդ Բէրնշտայն:

Մամուլ:

«Դրօշակ»ի հրատարակութիւնները:

Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆրանք կամ 2 տոլար: Հատը՝ 2.50 ֆր.: Հասցէ. — Rédaction «Droschak», 71 Avenue Kléber, Paris:

ՃԷՊԷԼԸ — ՏՐԻՒԶ ԱՆԿԱԽ

Ճէպէլը — Տրիւզի պետական անձնաւորութիւնները դիմում կատարելով ֆրանսական իշխանութեան, կը յայտնեն թէ՝ Սուրիոյ հետ միանալ չեն ուզեր, այլ կը փափաքին պահել իրենց շնորհուած անկախութիւնը:

1932 — 1933

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի, ԴԵԿՏ.-ՅՈՒՆՈՒԱՐ)

Մշուշ պատած էր 1931ին: Մշուշ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային:

Մշուշը թանձրացաւ 1932ի ընթացքին, լոյսի եւ խաւարի հերթաց ելեւէջներով: Եւ ահա տարին կը փակենք համատարած եւ անթափանցելի ամպակոյտերու ծանրութեան տակ.

19 4ին, աւելի դիւրին էր նախատեսել դէպքերու ընթացքը, քան այսօր

Աշխարհատարած պատերազմը, իր քանակաւոր դաշնագիրներով, աւելի ծանր մթնոլորտ ստեղծեց, աւելի ահաւոր կնճիռներ եւ աւելի վտանգաւոր պայթուցիկներ պատրաստեց, քան եղած է ո՛ր եւ է ատեն: Բովանդակ աշխարհը կը տքայ քստմնելի մղձաւանջի մը տակ, որ բազմագլխանի հրէշի մը պէս կը բզքտէ, կը քամէ անոր կենսական երակները, և կը սպառնայ վերի վայր շրջել դարաւոր հաստատութիւններ:

Արդարեւ, մարդկութեան հոգին երբեք այնքան խռոված չէր որքան այսօր:

Եւ երբեք այնքան սուր կերպով մէջտեղ դրուած չէր վրդովիչ հարցը, — պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն:

Պատերազմէն 18 տարի յետոյ, պատերազմին անէծքն է որ կը խլրտի երկիրէ երկիր, ինչպէս մարած հրաբուխ մը:

Դժգոհ են եւ անհամբեր՝ պարտուածները: Դժգոհ են յաղթականները: Դժգոհ են եւ սաստկօրէն ջլագրգիռ՝ բազմութիւնները

Նախ, աշխարհը կորսնցուցած է իր տնտեսական բարօրութիւնը: Այլ եւս հեռաւոր յիշատակի մը տպաւորութիւնը կը գործեն առատութեան տարիները

Մէկ տարիէն միւսը, տնտեսական տագնապը այնքան սարսափելի համեմատութիւններ առաւ որ, այսօր աւելի քան երեսուն միլիոն աշխատաւոր ձեռքեր նստած, ողորմութեան մուրացիկ վիճակին են հասեր: Երեսուն միլիոն՝ համաձայն պետական — պաշտօնական վիճակագրութեանց: Մինչդեռ տասնապատիկ աւելի ահաւոր համեմատութիւն մը կը կազմեն անգիր թշուառութեանց փաստերը, ոչ միայն պառաւ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, այլ եւ երիտասարդ եւ ոսկեցնցուղ Ամերիկայի մէջ:

Վկայ՝ «անօթութեան արշաւները», որ արդէն սովորական դէպքերու կարգին են անցած, եւ որոնք նոյնքան կը սպառնան պետութիւններու ապահովութեան, որքան քաղաքական կամ զինուորական դաւերն ու ըմբոստութիւնները.

— Անօթի՜ ենք. հա՛ց: Հա՛ց կամ աշխատանք:

Ոչ մէկ ատեն անօթութեան աղաղակը չէ հնչած այսքան ծաւալուն, այնքան զղրդագին եւ սպառնալից:

Ի՞նչ խօսք որ, անօթութիւնը, ամէն բանէ առաջ, կը սրէ դասակարգային գիտակցութիւնը. կը խորացնէ անջրպետը՝ ունեւորին եւ չունեւորին միջեւ, փորելով հիմերը՝ հաստատուած կարգ ու սարքին:

Մանաւանդ որ, ամէն երկրի մէջ ալ, անօթիներու անհամար բանակին առաջին շարքերը կը կազմեն նախկին պատերազմիկները, յաղթական թէ պարտեալ

Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ռումանիոյ մէջ — երեքն ալ յաղթական — «նախկիններն» էին որ գլուխն անցան քաղցարշաւներուն: Եւ նախ անոնք դարձան առաջին զոհերը՝ ոստիկանական հետապնդումներուն, խարազանի կամ հրացանի հարուածներուն: Կառավարութիւնները նոր զինուորներ արձակեցին պատերազմէն պարտուած, անկար եւ հաշմանդամ զինուորներուն կամ անոնց ընտանիքներուն դէմ, գնդացիրներով եւ ահաբեկման այլազան միջոցներով: Ինչպէս պատերազմի դաշտին վրայ...

Եւ եթէ, այս անողոք քաղաքականութեան հետեւանքով, իւրաքանչիւր երկրի մէջ կը ծաւալի դասակարգային գիտակցութիւնը, միւս կողմէ արկածալի առելութիւն մը կը խմորուի երկիրէ երկիր եւ ազգէ ազգ:

Ֆրանսան յաղթեց՝ շնորհիւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի: Բայց Ֆրանսայի ժողովուրդը այսօր անզօր կատաղութեամբ լեցուած է երկուքին ալ դէմ, անոնց վերագրելով բազմաթիւ դժբախտութիւններ: Որովհետեւ, յաղթական երկիրը ստիպուած է կարել երկու-երկուքէս միլիոն նախկին պատերազմիկներու պատառ հացը, վճարելու համար զինակիցներուն պարտքի տոկոսները:

Գերմանիոյ վեցուկէս միլիոն գործազուրկները անիծելով հանդերձ ներքին՝ դասակարգային թշնամին, ակռայ կը կրճտեն հարեւանին՝ յաղթական Ֆրանսային դէմ, իբրեւ ուղղակի պատասխանատու իրենց անասելի թշուառութեանց

Միւս կողմէ, երկու հակոտնեայ հոսանքներ, բոլշեւիզմն ու ֆաշիզմը նոր խմորումներ կը բանան ժողովուրդներու յարաբերութեանց, ինչպէս իւրաքանչիւր երկրի զանգուածներուն միջեւ:

**

Աւելցուցէք, այս խմորումներուն վրայ, քաղաքական հակամարտութիւններն ու պատերազմի հաշուեյարդարին խոր վէրքերը:

Ո՛չ մէկ ատեն այնքան մերկապարանոց խայտառակութեամբ երեւան եկած էր պատերազմի դաշնագիրներուն թշուառութիւնը, որքան 1932ին:

Անցնող տարուան ընթացքին էր որ, ի դիմաց բոլոր պարտեալներուն, Գերմանիան աւելի եւ աւելի չէզոքեց Վերսայլի կապանքները խորտակելու կամքը:

Իր վերջին բաժակը — սպառազինութեանց իրաւունքներու հաւասարութիւն — սահմանուած է ճակատագրական հարուած մը իջեցնելու պատերազմական դաշնագիրներուն, քանի որ արդէն թաղուած կը համարուի հատուցումներու հարցը:

Եւ զարմանալի չէ որ յաղթականները, բազմաթիւ ծանուցագիրներ փոխանակելէ յետոյ, հարկադրուեցան տեղի տալ, վերջին պահուն, Գերմանիոյ վճռական յայտարարութեանց առջեւ:

Տակաւին ճշդուած չէ իրաւահաւասարութեան խնդիրը. բայց, երեք յաղթական պետութիւններ համաձայնած են միջին բանաձեւի մը վրայ, որ ըստ էական, սկզբունքով կ'ընդունի Գերմանիոյ պահանջը

Մնացեալը պիտի լուծուի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ, որ ուրիշ մէկ երեսն է աշխարհաւեր ողբերգութեան:

1899էն ի վեր (Լա Հէյ) սեղանի վրայ է այս խնդիրը, — զինաթափութիւն: Բայց, կրնայի՞ք հաշուել այդ օրէն առին պայթած պատերազմները, — անշուշտ յանուն արդարութեան եւ խաղաղութեան...

Ի՞նչքան դաւեր փլան, արքունիքներ ցիրուցան եղան եւ արքաներ գործադրկութեան դատապարտուեցան այդ օրէն ի վեր: Եւ սակայն, զինաթափութիւնը բաղձանք մըն է տակաւին: Եթէ ոչ նոր դաւ մը՝ մրցակիցը կողէն զարնելու:

Զինաթափութեան ո՛ր եւ է փորձ, առանց դաշնագիրներու վերաքննութեան, թերեւս հանոյք պատճառէ խաղաղասէրներուն, բայց չի կրնար փրկել խաղաղութիւնը

Այսօրուան պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ է նախ վերահաստատել հոգիներու խաղաղութիւնը: Այն ինչ որ կը կոչեն «բարոյական զինաթափութիւն»:

Իսկ այդ հրաշքին կարելի՞ է հաւատալ, երբ երէկուան պարտեալները ուժ հաւաքած եւ ըմբոստացած են, երբ դաշնագիրները կ'եղծուին, կը ճեղքուին բազմաթիւ հատուածներով, երբ ամբողջ ժողովուրդներ կը խեղդուին եւ ուրիշներ կը յղփանան առնուազն, անիրական սահմաններու մէջ, եւ դեռ ուրիշներ կը ծփուին ի սփիւռս աշխարհի, ափ մը հողի կարօտէն

Եւ երբ, միլիոններ ու միլիոններ — ամբողջ երկիրներ եւ ժողովուրդներ — կը խլրտին ու կը գալարուին ի խնդիր հացի...

Բարոյական զինաթափութեա՞ն ապացոյց է թէ հոգեկան ջլատման, մրտավախութեան եւ փոխադարձ կասկածամտութեան, երբ տարի մըն ալ սահեցաւ զինաթափութեան ձեռնարկին վրայ, առանց դրական էլքի: Միայն եւ միայն նախնական, մասնագիտական քննութիւններով: Քննութիւններ ուր մէկուն ծրագիրը կը մերժէ միւսը, ուր մէկ օրէն միւսը նոր քար մը կը ձգուի անիւներուն մէջ:

**

Բայց, թողո՛ւնք աշխարհը եւ դառնանք մեր տունը:

Ի՞նչպէս անցաւ տարին, ազգային — քաղաքական եւ կուսակցական տեսակէտով:

1932ով, տասնամեակ մը բոլորեցինք իբրեւ պանդուխտ, մասնիկ — մասնիկ տարտղնուած երկրագունդի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Տասնամեակ մը՝ ուր հայու երկու տարի դիմացան վերջին յոյսերը (1924, Լոզան):

Քանի յառաջացան տարիները, այնքան մթագնեցաւ հորիզոնը Հայկական Դատի յաջողութեան տեսակէտէն: Կորուած՝ արմատ եւ փռուած բոլոր պողոտաներուն վրայ, աւելի եւս համոզուեցանք, թէ «տարէն չըկայ մեզ յոյս», եւ թէ ինչ որ ունինք եւ պիտի ունենանք, ուշ — կանուխ, ամէն բանէ առաջ կախուած ունի մեր ինքնավստահութենէն ու ճիգերէն:

Այս գիտակցութեամբ է որ, Դաշնակցութիւնը, մանաւանդ գուրգուրանքով կը հետեւի ազգային կազդուրման եւ զօրացման ո՛ր եւ է ձեռնարկի:

Շատերը մեր բարեկամներէն ու ընկերներէն, յաճախ չփոթելով նախապատերազմեան շրջանն ու ներկան, կը կարծեն թէ փոխուած է կուսակցութեան ուղեգիծը:

Մինչդեռ, կուսակցութեան այսօրուան ճիգն ու գործունէութիւնը կրկնապատիկ աւելի եռանդ եւ խորութիւն կը պահանջեն, միշտ ձգտելով միեւնոյն հիմնական նպատակին:

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, ե՛րբ ենք ունեցած երկիր մը՝ հայ ժողովուրդի երազներուն տրամագծօրէն հակոտնեայ իշխանութեամբ, եւ աւելի քան կէս միլիոն ժողովուրդ՝ տաշեղի պէս նետուած՝ աջ ու ձախ, ի սփիւռս աշխարհի:

Այս պայմաններուն մէջ, ինչպէս ժողովուրդը ինք, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ ստիպուած է անկարելին փորձել, եթէ ոչ նոր նուաճումներ կատարելու, գոնէ եղած վաստակը ամրացնելու, գալիքին ճամբան հարթելու համար:

Ահա գլխաւոր վաստակը, — Հայաստան մը՝ մէկ միլիոն ժողովուրդով:

Դաշնակցութիւնը, թէեւ զրկուած՝ երկրի մէջ գործելու հնարաւորութենէն, երկրէն դուրս կատարած է եւ կը կատարէ ինչ որ կախուած ունի իր ուժէն եւ ինչ որ սահմանուած է իր ծրագիրով

«Բացէ՛ք դուռները» — աղաղակեցինք լման տասը տարի: Եւ այսօր տարագիր բազմութեանց սեփականութիւնը դարձած է այս նշանախօսքը, — Ներգաղթ:

Անշուշտ, շատ աւելի գործօն դեր կրնար կատարել Դաշնակցութիւնը, եթէ իր բարի կամքէն կախուած ըլլար ներգաղթը

Ուժ տուէք երկրի վերաշինութեան, — թելադրեցինք ուր որ կը հասնէր մեր ձայնը:

Եւ ահա նոր գիւղերու, աւաններու շինութիւնը դրդուած է շատ մը Հայրենակցական Միութեանց բարի նախանձը

Դաշնակցութիւնը, ուղղակի կամ անուղղակի նպաստելով Հայկական կորիզին աճման եւ զօրացման, կրնա՞ր, ուրիշներուն պէս, մոռացութեան տալ տարբեր աշխատանքներ, միշտ միեւնոյն հիմնական առաջադրութեամբ, — Հայկական Դատ:

Այդ աշխատանքներուն ծանրութեան կեդրոնը կը կազմէ, միշտ Թուրքիան:

Ի՞նչ կ'ապացուցանէ ամբողջ դաշնակցական մամուլէն եւ բեմերէն արձակուած աղաղակը՝ ամէն տարի եւ մանաւանդ 1932ին, — Միացեալ Ճակատ.

Միացեալ ճակատ՝ բոլոր անոնց հետ որ կը հաւատան Հայկական Դատին եւ զայն հետապնդելու կամք եւ կարողութիւն ունին, աւելի կամ պակաս:

Յատկապէս գաղութներու մէջ, ուր կը ապրի մեր կորովին մեծագոյն մասը, Դաշնակցութիւնը իր շարքերուն զօրացման հետ կապած է արժէքը իր դերին եւ ծանրութիւնը իր պատասխանատուութեան

Այս գիտակցութիւնը այնքան արմատ բռնած է մեր շարքերուն մէջ որ, մանաւանդ 1932ին, ամէն տեղ շարքերու ստուարացումը հռչակուեցաւ նշանախօսք, եւ արդիւնքը գոհացուցիչ է մեծապէս: Անպակաս է նոր կորիզներու ստեղծումը:

Ինչպէս, Երկրի մէջ, Ֆիզիքական գոյութեան համար, այսօր ալ, արտասահմանի մէջ, Դաշնակցութիւնը ամուր բռնած է ինքնապաշտպանութեան դրօշը:

Ազգապահպանում, պայքար այլասերման դէմ, զարգացում ազգային մշակոյթի, զօրացում դիմադրական կորովի, — այս բոլորը կը կազմեն լայն ճակատ մը, որ միացած քաղաքական ձեռնարկներուն եւ ճիգերուն հետ, մեր առջեւ կը բանան պատմա-

խանդաղատութեան և գործունէութեան տաժանելի այլ ազնուարիչ ասպարէզներ:

Տասը տարի յետոյ, տասնապատկուած են մեր պարտականութիւնները, եւ 1933էն իսկ, մենք պէտք է պատրաստ ըլլանք մեր յանձնառութեանց ծանրութիւնը վերցնելու:

Մանաւանդ որ, ամայի կղզի մը չենք բնակիր, այլ կը թաւալինք միջազգային հրմշտուքներու եւ ընդհարումներու ճամբուն վրայ:

Համաշխարհային կացութեան անստուգութիւնն իսկ բացառիկ արթնութիւն եւ պատրաստութիւն, ուժերու բազմապատկութիւն եւ համախմբում կը պարտադրէ:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաջինջ սարսափներու վաղորդայնին, անվերապահօրէն կը հաւատայի, թէ Մեծ Եղեռնը, ճիւաղային իր բոլոր ծալքերով, վերջապէս պիտի փոթորկէր հոգիները: Պիտի յեղափոխէր մտածումները ու ընկալեալ սովորութիւնները: Եթէ ոչ պատերազմի ու արիւնի դժբախտ ու յոգնաբեկ սերունդին, գէթ նախապատերազմեան «ծանրախոհ» ու պահպանողական դասը իր բազմապիսի ու բազմազան նկարագիրներով:

Կը հաւատայի թէ, փորձաքար մը պիտի ըլլար զուլումի ու սարսափներու այդ թուականը. Փորձաքար մը, հասկնալու համար թէ, կրցա՞ծ ենք ըմբռնել իմաստը կեանքին: Տենչը ապրելուն: Ազատ ու ինքնիշխան: Իրական ու իրապաշտ գետնի վրայ: Զէ՞ որ կեանքը, ազգերու պատմութեան մէջ, յաճախ դէպքերու ու թուականներու անմիջական ազդեցութեանը տակ, կը փոխէ իր ուղղութիւնը. Աշխարհայեացքն ու հոգեբանութիւնը.

Այո՛, կը յուսայի թէ, անճիտուած, կոթը ծովերուն վրայ նետուած, սա բազմութիւններուն մէջ, չպիտի գտնուէր մէկը, հայանուն մէկը, որ վարակուած չըլլար հայապաշտ ու ազգապաշտ սրբազան խենդութեամբ: Առանց հինի ու նորի, առանց դասակարգի ու մտածումի խտրութեան. Այնքան արիւնի ճամբաներ կտրելէ վերջ...

Եթէ ճիշդ ըլլար այս ենթադրութիւնները, ու իրական, հաւա՛ս ուրեմն հրապարակը ժխորձակարան չպիտի դարձնէին, չպիտի աղմկէին այնքան խուժանավարօրէն, ուշացած [illegible], [illegible] կեղծ դիմակին տակ, Վոսփորի ափերէն:

Եւ գէթ մարդիկ չպիտի գտնուէին, հայանուն մարդիկ, անոնց ցաւագար կաղկանձներին ուղղութիւն ու ընթացք տալու: Ան ալ գաղթաշխարհի մէջ: Մեր կողքին, մեր մէջ:

Տե՛ղ է մտածել ու ինքնամփոփուիլ պահ մը, ի տես պատկերազարդ այս խեղկատակութեան:

Ընդունինք անվերապահօրէն ճշմարտութիւն մը թէ «երբ հարուածը գայ մեր ազգակիցէն, արենակիցէն, ամենայն յանկարծ մը իսկ, կը դառնանք անհամբեր, ըմբիշ ու ըմբոստ: Իսկ երբ նոյն հարուածը աւելի ուժգին ու անողոք, իր շնական պէսպէսութիւններով, գայ մեր թշնամիէն, կը դառնանք համբերող, փափկանկատ եւ յաճախ ստրկամիտ:

Այսպէս կը բնորոշէ, հայ գիրքի ու խօսքի իշխանը, Րաֆֆին, մտաւորապէս իր «Կայծեր»ուն մէջ տեղ մը:

Ի՞նչպիսի արդար գնահատում. Ի՞նչպիսի խորունկ թափանցում յեղյեղուկ նկարագիրներու բազմապիսի ծալքերուն:

Այլապէս ի՞նչպէս թողէինք, որ յաւիտենական շոշորթ մը, Արթաքի Ճէպէլի եւ ուրիշներ յանդգնութիւնը ունենային, ամենայն շնականութեամբ, մեր երեսին նետելու իրենց բրածոյ, անտրամաբանական ցնդաբանութիւնները. Ի խնդիր փոր մը հացի, կամ իր տէրոջը հաճոյակատար մէկ նայուածքին

Հաւատացէք, աշխարհ այնքան պառնկացած չէր որքան մեր օրերուն:

Գաղափարը, մտածումը բարձր ու արդար այնքան տեղատուութեան մատնուած չէին որքան այսօր, քսաներորդ լուսաւոր դարուն:

Մարդիկ, որ կոչուած են բազմութիւնները կրթել, կերակրել բարոյապէս, կազդուրել հոգեպէս, իրենց սիւնակները չպիտի տրամադրէին վարձկան գրիչներու այն ցափառութիւններուն, որ կոչուած են բան մը եղծանելու, գաղթաշխարհի սա բազմատանջ ու [illegible] ժողովուրդի բարոյական ու դիմադրական կորովին:

Վերէն պարտադրուած կամ յանձնարարուած գրութիւններ, որոնք կոչուած են խախտելու դիմադրական [illegible]քանչելի ու ինքնայատուկ կորովը, որ սեփականութիւնն է մեր ժողովուրդին:

Կ'արհամարհեմ փարիզահայ թերթի մը մէջ, իր բովանդակութեամբ չնա[illegible] ու թրքաքոս յօդուածի մը, ստորագրուած Արթաքի Ճէպէլեան էֆէնտի, ժողովուրդի խոյզերին տակ.

Ցօղուած մը որ կ'առաջարկէ [illegible] թէ ընել ո՛չ միայն Պոլսոյ Պատրիարքարանը, «որպէս աւելորդ [illegible]», այլ եւ մեր քաղաքական եւ ազգային դիմադրական ճակատը:

Ո եւ է Թուրք, չպիտի կրնար այնքան տիրաբար կատարել, իրեն յանձնուած այսպիսի պաշտօն մը:

Եւ հիմա ո՞վ է աւելի յանցաւոր: Ա՞ն, որ ստորագրած է այդ յօդուածը, թէ այն, որ հիւրընկալած է զայն

Եւ տեսէք, ի՞նչպիսի խնամութիւն Պոլսէն մինչեւ Փարիզ...

Այս ամէնը սկիզբն է երկանց... Սկզբունքութիւնը՝ մեթոտիկ ու օրագրուած աշխատանքներու: Այլապէս նոյն շոշորթի գրչէն, Պոլսոյ [illegible] «[illegible]» չպիտի յաճախէր, «Հայերուն թրքութիւնը» կամ «Եղբայր ենք մենք»ը:

Ըմբռնենք վերջապէս, որ «[illegible]խուլներ չեն այս բոլորը: Արթաքի Ճէպէլեան մինչեւ Ա. Նիկոլեանը, Տոքթ. Գասպարեաններէն մինչեւ Թա[illegible]մաճաննները:

Այլ գիտակից իրենց պաշտօնին, վճարուած մունետիկները թրքական հայասպան քաղաքականութեան:

Այս բոլորէն վերջ, «Ցառաջ» օրէ օրին երկու խօսք ուղղեց իր հայ[illegible] թերթին: Կծու, մորակոզ [illegible] բառէն մինչեւ վերջ: Եւ խմբագրական մը, 28 դեկտ. 1932, լսելու «բազմաթիւ» առաջարկներն ու պատճառաբանութիւններն ամէն անոնց որ խելամ[illegible] կը հաւատան «լեզու գտնելու» հետ նկարի մը»:

Ո՛չ, կարելի է ամէն բանի վրայ [illegible]սել, բայց ոչ «լեզու գտնելու» հետ նկարի մը մասին:

Իր հոգին եկած, այլայլած, եւ [illegible]սամբ մը իր հոգիէն բան մը կորսնցու[illegible]

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

2.

Պիտի փափաքէի, որ Հայրենիք ամսագրին մէջ ստորագրած ուսումնասիրական փորձս, որ յատկանշական վերնագիր մը ունէր, գրական — գեղարուեստական ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ, անգամ մըն ալ կարդային բոլոր անոնք, որ կը հետաքրքրուին այս հարցերով: Որոնումներ էին, այո՛, սակայն գրական, եւ գոյութիւն ունեցող հարցերուն համեմատ չէի կրնար ցոյց տալ բացասական վերաբերում: Կրկին ընթերցումը Գ. Ա. Խոնդկարեանի կողմէն, վստահ եմ, պիտի համոզէր զինքը, թէ պէտք եղածէն աւելի լուսաբանուած են հոն բազմաթիւ հարցեր, յանգելու համար նոր գրականութեան մը սահմաններուն: Ու այդ գրականութիւնը ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, անտարակոյս, եթէ ոչ գեղարուեստական գրականութիւնը, որուն մասին եւս յօդուածագիրը թիւրիմացութեան մատնուած է, իբրեւ թէ մեր կողմէ անորոշ ձգուած: Զէ՞ որ գրական գեղարուեստական որոնումներու մասին է արդէն խօսքը եւ ուսումնասիրութիւնը

Աւելորդ չէ՞ք գտներ նախ անդրադառնալ եւ ապացուցանել փորձել թէ ունի՞նք նոր գրականութիւն: Լուսինէն ինկած ըլլալու է մարդ, երբ կուտայ այս հարցումը, առանց նկատի առնելու, որ տարին տասներկու անգամ Հայրենիք ամսագիրը թերթատողն ու անոր մասին գրական եւ գեղարուեստական կարծիքներ յայտնողն ինքն է, եթէ երբեք մարդ նոյն իսկ չուզէ նկատի ունենալ այն բազմաթիւ գիրքերը, որ գրականութեան մարզին մէջ լոյս կը տեսնեն ամէն օր:

Դիտել կը տրուի զարմանալ, որ հին ու նոր գրականութիւններուն մասին երբ կը խօսիմ, օրինակներ չեմ տար: Հապա ի՞նչ կը նշանակէ արդէն հայ գրականութիւնը բաժնել, կամ դասաւորել, նկատի առնելով ժամանակը, միջավայրը եւ զգայութիւնը: Զէ՞ որ ո եւ է ստեղծագործութիւն, գեղարուեստական ստեղծագործութիւն, ենթակայ է այս երեք տարրերուն, ժամանակով, միջավայրով եւ զգայութեամբ կը զարգանայ ո եւ է երգ, անկախ այն հանգամանքէն թէ հեղինակը երէց թէ կրտսեր, հին թէ նոր է: Ի՞նչ կ'ըսէի արդէն «Հայրենիք» ամսագրի նոյեմբերի թիւին մէջ, էջ 105. «Այս գրական եւ գեղարուեստական որոնումները թերի պիտի մնային, եթէ մեր գրականութեան արդի ներկայացուցիչներուն գործերը դասաւորումի մը չենթարկենք: Այս փորձը բացարձակ չէ անշուշտ, իր լայն գիծերուն մէջ միայն իրականութեան պիտի համապատասխանէ: Հոս հոսանքներն ու ջուրերը իրար պիտի խառնուին, կազմելու համար համազգային հայ գրականութիւնը: Հիներն ու նորերը, երէցներն ու կրտսերները, բոլորն ալ իրենց բաժինն ու տեղը ունին հոն:»

Այս տողերէն յետոյ է, որ կը սկսէի թուել անուններ ու գործեր (մինչ Գ. Ա. Խոնդկարեան կ'ըսէր թէ չկան օրինակներ), ուզելով պատկերացնել համայնապատկերը գաղթահայ արդի գրականութեան: Անշուշտ նպատակս դուրս էր ծանրանալ ամէն մէկ հեղինակի եւ գործի վրայ հանգամանօրէն, այդ աշխատանքը դուրս ըլլալով ծրագրէս, ու մասը կազմելով հայ գրականութեան պատմութեան, որ անշուշտ օր մը պիտի կազմուի:

Ինչպէ՞ս բացատրել «տարանջից դուրս գալու» պարագան, որ ինծի կը վերագրուի, երբ Գ. Ա. Խոնդկարեանն է հաստատողը, որ «նա (ակնարկելով զիս) ազգային արժէքների (ուրեմն եւ հին գրականութեան պաշտպանման ակնյայտնի կողմնակից է (ուրեմն դէմ է նրանց, որոնք ասում են՝ «զարկ, բարբարոս»), նա «այրուած կամուրջների վերականգնելու» ու «յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու» ջատագով է, նա, վերջապէս, մէկիկ մէկիկ հերքում է հների դէմ նորերի կողմից յարուցուած այն բոլոր մեղադրանքները (ասպարէզ ու թերթերի գրաւման եւայլն մասին), որոնցմով այս վերջինները հիմնաւորում են իրանց «բարբարոսական զարկը» եւ միւս տեսակի «գեղարուեստական ելոյթները»: Այս կերպով ուրեմն կը հաստատուի, թէ «ջնջութիւնը» չէ պակասած մեզի, եթէ երբեք ջնջութեան մասին խօսիլ կարելի է, երբ դէմ առ դէմ կը նստինք խօսելու երիտասարդ գրողներուն հետ:

Փափաքելի էր, որ «ամենաուշա-գրուած յօդուածը ուշադրութեամբ կարդացուէր եւ ոչ թէ պարզ հետաքրքրութեան եւ գրախօսութեան նիւթ դարձնելու համար կարդացուէր միայն:

Կը հարցուի թէ ունի՞նք նոր գրականութիւն, եւ ի՞նչ են անոր յատկանիշները: Այս հարցերուն պատասխանը տուեր էի նմանապէս իմ ուսումնասիրութեանս մէջ: Կ'արժէ սակայն, որ անգամ մըն ալ գրենք անով, ամէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար:

Մեր պատասխանը դրական է, կը յայտարարենք, որ ունինք գաղթահայ արդի, ժամանակակից ու նոր գրականութիւն մը: Ունինք նոր գրողներ: Եւ մեր գրականութիւնը որոշ նուաճումներ ըրած է թէ բովանդակութեան, թէ ձեւի եւ թէ լեզուի տեսակէտով:

Նախ եւ առաջ պէտք է պարզ ըլլալ բոլորիս համար, որ երբ նոր գրականութիւն կ'ըսենք, այսինքն ժամանակակից հայ գրականութիւն, հոն խնդիր չի կրնար ըլլար հեղինակներուն ո՛չ տարիքը, ոչ քաղաքական դաւանանքը, ոչ ընկերային աշխարհայեացքը եւ ոչ ալ դասակարգայնութիւնը: Գրականութիւնը, չէ՞ք, գեղարուեստական գրականութիւնը, կոչուած մըն է, ուր գործելու եւ արտայայտելու կոչուած են բոլորն անխտիր. Բոլոր գրողներուն վաստակն համագումարը կը ներկայացնէ համայնապատկերը նոր գրականութեան մը, ինչպէս այդ համայնապատկերը ունին այսօր եւրոպական բոլոր ազգերը. Գրական այդ կալուածին մէջ նորի եւ հինի խնդիրը առաւելապէս դպրութեան հարց է:

Զե՞նք գիտեր, որ առանց տարիքի խտրութեան, այսօր երիտասարդ գրողներ ունինք, որոնք հիներու [illegible] անդուլութիւնը կը շարունակեն, [illegible] հինցած ոճով ու լեզուով, եւ որոնց ստորագրած էջերէն չի փչեր նոր [illegible] որ այդ էջերը չեն տար մեզի նոր [illegible] բու սարսուռները: Ընդհակառակն [illegible] նինք տարիքով յառաջացած գրողներ ալ, որոնք իրենց ստեղծագործութեան [illegible] խորքով ու ձեւով երիտասարդ, թարմ ու նոր են: Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս կ'ուզէք որ դիւրին բաժանումներ ըլլան: Բայց այս տարբերութիւնները կրնա՞ն արդարացնել [illegible] ժխտական վերաբերումները, [illegible] մեզի համաձայնութիւն մը, թէ գրականութիւն չունինք:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ցած այդ մարդիկը նոյնն էին երէկ, «Եւրոպան ճանչցած ըլլալու գիտակցութիւնը չունեցած, եւ նոյնն են այսօր...

Մենք կը ճանչնանք Թուրքը. իր քաղաքական ու դրական բոլոր կողմերովը: Ֆէսի թէ գլխարկի տակ:

Եւ գիտնալով այս բոլորը, Թողուլ որ արհեստով լրտես ճէպէլիներ ժխորժակարան դարձնեն գաղթաշխարհը, կը նշանակէ, գիծ մը աւելի խոր նահանջել, մեր քաղաքական ու դիմադրական ճակատէն:

Պայքա՛ր աւելի քան երբեք: Ուժգին ու անողոք: Հոգիով ու մտքով պառունկացած մարդոց խմբակի մը դէմ, որ կը գործէ, կը լրտեսէ ի նպաստ մեր թշնամիին եւ ի վնաս մեզի: Արիւնի ու սարսափներու կենդանի վկաներու:

Այս կը պահանջէ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը, գաղթաշխարհի Թափառական բազմութիւններէն:

Հ. ՏԷՐ-ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Մարսէյլ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

Ի ՊԱՏԻՒ ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Դեկտ. 10ին շքեղ երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա), ի պատիւ տաղանդաւոր արուեստագէտ Պ. Ռուբէն Մամուլեանի: Գեղարուեստական բաժինին յառաջ [illegible] հրաւէրով [illegible] խօսեցան ատենապետը, «Ասպարէզ»ի խմբագիր ընկ. Ց. Ամատունի, «Մշակ»ի խմբագիր Պ. Լիւլէճեան, Տօքթ. Դարբինեան, Վահէ Հայկ, Նկարիչ Պ. Սարգիս Խաչատրեանի տիկինը, եւ ուրիշներ:

Տիկին Խաչատրեան բսաւ.

—«Թութանխ Ամոնի գերեզմանին մէջէն վարդի փունջ մը երեւան ելաւ: Փունջը երեք հազար տարիներ առաջ դրուած էր այդ գերեզմանին մէջ, սակայն փունջը կը պահէր իր թարմութիւնը: Այսպէս ալ Մամուլեան վաս պիտի պահէ իր անունը, երկար պիտի ապրի եւ երբեք չպիտի կորսուի դարերու ընդմէջէն»:

Յետոյ խօսք առաւ արուեստագէտին մայրը, Տիկ. Վիրժին Մամուլեան, որ փառաբանեց Հայաստանը եւ Արարատը: Ու աւելցուց.

«Թէ Ռուսերը եւ թէ Ֆրանսացիները հպարտութեամբ կ'ըսեն թէ Ռուբէնը մերն է, Ամերիկան կ'ըսէ՝ ոչ, ան մերն է, իսկ ես մտքիս մէջ ասացի, երբ իմացայ այդ խօսքերը, — բոլորիդ ալ [illegible], Ռուբէնը իմս է»:

Խօսեցաւ նաեւ արուեստագէտին հայրը, Պ. Զաքարիա Մամուլեան, որ շեշտեց.

— «Նշանակելի է այն բանը որ այս երեկոյթին նախաձեռնողն եղել է Հայ-Ամերիկեան Քաղաքացիներու Ակումբը: Արժանաւոր ու գիտակից ամերիկեան քաղաքացի լինելու համար նախ պէտք է լինել գիտակից եւ պատուաբեր Հայ: Մի միայն հայ լինելով կարելի է լինել արժանաւոր ամերիկեան քաղաքացի: Միակ միջոցը որ կը վերաբերի երիտասարդ սերունդին, ուսումնասիրելու են հայ անցեալ ու ներկայ պատմութիւնը, գրականութիւնը, եւ մենք այն ժամանակ ոչ ստիպուած կը լինենք օտար երկինքի տակ թաղցնել մեր հայ ծագումը, ինչպէս ուրիշ կ'ընեն, այլ հպարտութեամբ կը կրկնենք իրենց հայ ծագումը. [illegible] լինելով փոքր [illegible] մեծ մարդերու»:

«[illegible]» Ռուբէն Մամուլեան, որ ծանրանալով արուեստի արժէքներուն վրայ, ըսաւ.

«Արուեստն ու գեղարուեստը կը ծնին ու կը զարգանան ազգի մը սեփական հայրենիքին մէջ: Ցաւագրած արուեստը իր խորքին մէջ ամերիկեան է ու օտար, թէեւ ես հայ եմ ազգով»:

Մամուլեան ուրախութեամբ յիշեց թէ շարժապատկերի արուեստը եւ բեմադրութիւնը ամուր հիմքի վրայ դրուած են Հայաստանի մէջ, եւ թէ երկու տարի առաջ հրապարակ հանուած գործերու հետ բաղդատելով ներկայ գործերը, մեծ յառաջդիմութիւն կարելի է նշմարել հոն: Յիշեց Երկիր Նայիրի ֆիլմը, եւ հրապարակաւ իր փափաքը յայտնեց իր ներկայ պայմանագրութիւնը լրանալէ ետք երթալ Հայաստան եւ իր արուեստի մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը տրամադրել մայր հայրենիքի ժողովուրդին եւ անոր արուեստի զարգացման:

ՊՈԼՍԷՆ ՕՐԱԿԱՆ 3—4 ՕԽԱ ՈՍԿԻ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ

Պոլսէն կը գրեն.— Ստուգուած է որ Պոլսոյ մէջ օտար կարգ մը հաստատութիւններ ոսկի կը հաւաքեն եւ զանոնք հալեցնելով գաղտնի ձեւերով միջոցաւ Եւրոպա կը փախցնեն: Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ արգիլելու համար այս արտածումը:

Էնէկիւրի մէջ լուր կը շրջի թէ միմիայն Պոլսոյ հրապարակէն օրական 3—4 օխա ոսկի կը հաւաքուի, որոնցմէ փոքր քանակութեամբ [illegible] մէջ կը գործածուի: Ուշագրաւ կէտը այն է որ սահմանափակ անձեր են, որոնց դրամագլուխը այդպիսի խոշոր գործառնութեանց համար անբաւարար է:

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄՆԵՐԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

Թուրք կառավարութիւնը նոր որոշումնագիր մը պիտի հրատարակէ, դրամին արժէքը պահպանելու համար:

Որոշումնագրին համաձայն, հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, դրամատուները եւ դրամատէրերը ստիպուած են Կեդր. դրամատան յանձնել անհատներու հաշուին իրենց քով գտնուող օտար դրամները (տոմսեր):

Թիւ 1 որոշումնագրին 28րդ յօդուածին մէջ ճշդուած է թէ տէրերը ի՞նչպէս պիտի գործածեն այս ձեւով Կեդրոնական դրամատան յանձնուած գումարները:

ՏԻՄԱՂ

— Պարոն պանդոկապետ, ձեր ինքնաշարժի վարիչին կրնա՞մ վստահիլ:

— Ինչո՞ւ չէ, ես ամէն օր իմ կեանքս կը վստահիմ անոր:

— Այո կը հասկնամ, բայց արժէք ունեցող բան մըն ալ կը վստահուի՞ անոր:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Բարեգործականի Փարիզի մասնաժողովին կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթ-պարահանդէսը Շան զ'Էլիզէի սրահներուն մէջ, փոքրաթիւ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Այս տեսակ հանդէսներու կազմակերպիչները պէտք է նկատի ունենան ժողովրդին հոգեբանութիւնը որ կը սիրէ փոփոխութիւնը: Քանի մը շաբաթ առաջ միեւնոյն վայրը տեղի ունեցաւ Ազգասէրներուն ցերեկոյթը եւ շատ յաջող անցաւ, բայց կիրակի օրուանը ոչ մէկ ոգեւորութիւն ունէր, հակառակ կազմակերպիչներուն ջանքերուն:

Նախագահ Պ. Գ. Նորատունկեան ներկայ էր եւ Բարեգործականը անոր միջոցաւ Միութեան երկար տարիներէ ի վեր ծառայութիւն մատուցանողներուն վկայականներ բաժնեց թէեւ վկայականներ ստացողներէն շատեր ներկայ չէին:

Հակառակ երկու լաւ նուագախումբերու ներկայութեան, կազմակերպուած պարի մրցումները պէտք եղած կանոնաւորութեամբ տեղի չունեցան եւ մրցանակները բաժնուեցան զանազան նկատումներ հաշուի առնելով:

Փ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ց. Կ. Խաչի մանկիկը

Ս. ՇԱՄՈՆ, 8 յունուար (Ցապաղ).— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղին երկրորդ հանդէսը, իր կազմութենէն ի վեր: Ժամանակէն առաջ բազմութիւնը տեղ բռնած էր նստարաններուն վրայ, հետզհետէ լեցնելով Կրթասիրացի սրահը.

Կը նախագահէր Օր. Նուարդ Խաչատուրեան որ բացման խօսքէն յետոյ հրաւիրեց երգչախումբը, որ ղեկավարութեամբ Ա. Ե. Տէմիրճեանի յաջողապէս երգեց «Ալագեազ սարն ամպել ա»: Յետոյ կարգով երգեցին եւ արտասանեցին մօտ 25 պզտիկներ, 5—14 տարեկան, որոնց նոր սորված էին հայերէնը: Ընկ. Ա. Ե. Տէմիրճեան, երգեց «Սրբոց բազուկնօր». փոքրիկն Հերմինէ Ա. Օհանեան երգեց «Մէ'լէ', քէ'լէ'ն»: Փոքրիկներ Էլիզ Դուպարեան եւ Գրիգոր Դուլումճեան (4—5 տարեկան), [illegible] յատուկ եւ հասկնալի կերպով արտասանեցին: Ա. Էլիզ Փիլաւճեան երգեց «Ալագեազ բարձր սարեր», եւ Օր. Լուսին Լոմէրեան եւ ընկ. Ա. Ե. Տէմիրճեան երգեցին «Նազլուխան»:

Երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց «Էս գիշեր»: Դադարի ընթացքին բաց նամակներու վաճառումով (որոնց վրայ վիճակահանութեան թիւեր գրուած էին) կէս հասոյթ մը գոյացաւ: Դադարէն վերջ բանախօսեց ընկ. Ա. Ե. Տէմիրճեան, որմէ յետոյ եկաւ... ուշացած «Կաղանդ Պապան» մէկ մէկ նարինջ նուէր տալով պզտիկներուն, իսկ հանդիսականներուն բաշխելով զանազան նուէրներ, որոնք շատ ուրախացուցին ներկաները: Այս առթիւ տասը նոր անդամներ արձանագրուեցան. քաջալերելով Կարմիր Խաչի աշխատանքը:

Փակման խօսքէն յետոյ ժողովուրդը մեկնեցաւ ուրախ զուարթ, գնահատելով Կարմիր Խաչի յամառ աշխատանքն ու կամքը.

Այստեղ ալ չեն պակսիր Թափթփուքներ, որոնք հաճոյք կը զգան միայն պղտորելով:

Թղթակից

Օր. ՄԱՐԻ ՍԷՐՕՂԼՈՒ
եւ
Ի. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Նշանուած
7 Յունուար 1933

Կաղանդը Սեւ Ք'էբիւնի մէջ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ (Ցապաղած).—Յունուար 1ին, Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կատարեց Կաղանդի տօնը:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ նախկին Ս. Աստուածածին մատուռին սրահը (այժմ փակուած), ուր խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր:

Սրահին մէկ անկիւնը գեղեցկօրէն զարդարուած էր Ծնունդի ծառ մը, որուն վրայ կը շողային երփներանգ ապակեզէնիկներ, եռագոյն թղթէ կապոյտներ՝ լեցուն զանազան տեսակ շաքարներով, եւ գոյնզգոյն դրօշներու ժամեր:

Օրուան նախագահ՝ ընկ. Ա. Պօղիկեան Նոր տարին շնորհաւորելէ յետոյ, շեշտեց թէ իւրաքանչիւրէն կը պահանջուի ի գործ դնել իր կարելին, որպէս զի կարենանք յաղթել նոր դժուարութեանց, ազգապահպանման ճամբուն վրայ: Հ. Կ. Խաչը իր սահմանափակ միջոցներով հաստատեց դպրոց-մանկապարտէզ մը, մեր մանուկներուն ուսուցանելու հայ լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը:

Առաջին անգամ երեւցաւ փոքրիկն Ց. Քոչուեան եւ երգեց «Նոր Տարին»: Յաջորդաբար բեմ եկան մանկապարտէզի փոքրիկները, որոնց ժպտադէմ [illegible]

Արտասանութիւնները ընդհանրապէս յաջող էին եւ խմբերգները՝ ներդաշնակ. մանաւանդ պարերգը՝ [illegible] ալ արդիւնք՝ Տիկին Ա. Շանոյեանին քրտնաջան աշխատանքին:

Յիշատակութեան արժանի են փոքրիկներ — Ց. Տէր Խաչատուրեան, Քուրուեան, Թ. Սաեփանեան, Մ. Մանուկեան, Գ. Արզուհամեան, Զ. Մուրատեան, Ա. Սեղրաքեան եւ Ե. Քէնտէրեան, որոնց համարձակութիւնն ու յստակ առոգանութիւնը [illegible]

Ընկ. Ս. Փ. կարդաց ուղերձ մը, թուելով Հ. Կ. Խաչի գործունէութիւնը եւ վերջացուց հետեւեալ կոչը ուղղելով հանդիսականներուն — «Ձեզմէ կը խնդրենք քաջալերել այս կազմակերպութիւնը, պահանջելով իւրաքանչիւրէդ բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը: Ձենէ օժանդակութիւն, ձենէ գործունէութիւն, ձենէ քաջալերանք, ձենէ զոհողութիւն»:

Յետոյ բեմ եկաւ ամէնուն՝ փոքրիկներուն մանաւանդ սիրելի Կաղանդ Պապան (Տիկին Հէքիմեան), որուն [illegible] այտերէն ժպիտներ ու կարմրուկ շրթներէն՝ ծիծաղներ կը կախուէին

Կաղանդ—Պապան պզտիկներուն [illegible] խաղալիքներ չաքարներ բաշխելէն յետոյ, կողնդեց նաեւ հանդիսականները, միեւնոյն ժամանակ զանոնք զուարճացնելով կատակախօսութիւններով եւ բարեմաղթութիւններով:

Օրուան նախագահը փակման խօսքը բանալէն յետոյ, կոչ ըրաւ ժողովուրդին, որ չզլանան իրենց աջակցութիւնը, Հ. Կ. Խաչը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար:

Հիւրերը մեկնեցան ուրախ տպաւորութեամբ:

Սաքօ

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔԱՐԷՈՅ ՄԷՋ

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը իր տարեկան տեսութեանց շարքին մէջ, կը շեշտէ (5 յունուար).

—«Հայ երիտասարդութեան եւ լայն զանգուածներու առաջնորդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, անցեալ տարուան ընթացքին արիաբար կրցաւ դիմագրաւել իր դէմ ուղղուած կատաղի պայքարը, ի գերեւ հանել հակառակորդ տարրերու մէկը միւսէն այլանդակ զաւերը եւ անսասան մնալ իբրեւ գաղափարական հոսանք ու ազգային-քաղաքական կազմակերպութիւն: Ազգային մարմիններու ընտրութեանց մէջ ան պահպանեց իր նախկին դիրքերը Մշակութային ձեռնարկներու մէջ միշտ նորանոր յաջողութիւններ արձանագրեց: Իր գաղափարական շունչին տակ պահեց մէկէ աւելի մշակութային կազմակերպութիւններ ու երիտասարդութիւնը: Բանաւոր ու գրաւոր լայն պրոպագանդով միշտ արթուն ու զգաստ պահեց հայ հանրութիւնը: Մնաց, ինչպէս միշտ, հայ ժողովուրդի արդար դատի, խեղճերու եւ չքաւորներու միակ կազմակերպուած ուժն ու դրօշակիրը: Իր կազմակերպած տօներն ու հաւաքոյթները միշտ ալ տեղի ունեցան հայրենասէր բազմութեամբ լեփ լեցուն սրահներու մէջ եւ խորապէս դաստիարակիչ եղան: Իրեն աջակից ունեցաւ այս թերթը, որ փոխարինելով «Նոր Արաքս»ին, մարտէն սկսեալ անխափան հրատարակուեցաւ չորս էջով, իբրեւ մեր գաղութի միակ օրաթերթը. Պահեց շատ մը վայրերու մէջ իր բազմածախս ակումբները: Լայն մասնակցութիւն ունեցաւ ազգային գործին մէջ: Իր անունն ու անցեալին վայել լրջութեամբ մօտեցաւ այս գաղութը յուզող բոլոր խնդիրներուն, եւ օրինակելի շրջահայեցութեամբ շարժեցաւ ամէն անգամ, երբ [illegible] հակառակորդները, պղտոր ջուրերու մէջ ձուկ որսալու նենգաւոր միտումներով փորձեցին հանել զինք համբերութենէ. Միայն եւ միայն Դաշնակցութեան հանդիսաւոր լրջութեան եւ շրջահայեցութեան շնորհիւ էր, որ Սեւլանիկի եւ այլ վայրերու արիւնոտ դէպքերը չկրկնուեցան հոս, մայիս 28ի եւ հայ ազգային եռագոյնի դէմ խաժամուժ բլոկի բացած [illegible] հակառակութեան եւ դաւադրական բազմաթիւ չահատակութիւններու առթիւ

Ու դարձեալ, Դաշնակցութեան այս լրջախոհ կազմակերպութեան լայն շրջահայեցութեան պէտք է վերագրել այն փաստը, որ Դ. Շահվերդեաններու շուրջ խմբուած կասկածելի տարրերու մութին մէջ ձեռնարկած գործունէութիւնները ի գերեւ ելան, ներկայիս համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ եւ անպատուաւոր եղանակով [illegible] եկան, իսկ Դ. Շահվերդեանները, հակառակ իրենց բուռն բաղձանքին, առիթ չունեցան «[illegible] չեմ վախենում» ըսելու կամ համայնավար [illegible] ներարկելու աստ ու անդ:

Միւս կողմէ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ներքուստ, իբրեւ կազմակերպութիւն, անցեալ տարուան ընթացքին ալ չարաչափ կրցաւ մնալ կուռ, կարգապահ ու անսասան: Ի գերեւ ելան բոլոր խլրդային աշխատանքները, դէթ աղիւսի կտոր մը փրցնելու Դաշնակցութեան շէնքէն, կամ մէկ հատիկ շարքային ընկեր մը մոլորեցնելու: Ընդհակառակը, անցնող տարուան ընթացքին Դաշնակցութեան կազմը պուլկարահայ իւրաքանչիւր համայնքին մէջ թուական յաւելումներ եւ նիւթական ու բարոյական անսպասելի յաջողութիւններ արձանագրեց: Կազմակերպութիւնը առաւել եւս զօրացաւ անցեալ ամրան, գումարելով իր 26րդ Շրջանային Ժողովը, մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով իր ընթացիկ քաղաքականութիւնը, առողջ ու իրատես ոգիով մը մշակելով իր հետագայ գործունէութեան ծրագիրը եւ ընտրելով նոր ղեկավարութիւն»:

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ ԱՆ Ս. ԱԼՓԱՆ — Փրիվան կուսակալութեան քաղաքն է Արտէշ նահանգի, որուն շրջակաները կը գտնուի Ֆլավիակ, Սէն Ժիւլիէն-ան Սէնթ Ալպան, Սէնթ Անօ Գուքա, Շոմերաք, Շալամոն գիւղերը: Հինգ-տասնական քիլոմեթր հեռու են իրարմէ: Բոլորին մէջ ալ 5, 6 կամ 10ական ընտանիքներ կը գտնուին: Բոլորն ալ կ'աշխատին մետաքսի գործարաններու. ընդհանուր վարձատրութեամբ.— Այրերը՝ ժամը 1.5էն 2 ֆրանք եւ կիները՝ 1էն 1.20:

Այս շրջանի մէջ գործող միակ միութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ն է որ կիրակի օր ունեցաւ մրցում մը U. S. Villeneur de Berg B. Serie զօրաւոր խումբին դէմ: Խաղը սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլավիաքի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 0ի դէմ 0ով. իսկ երկրորդ կիսախաղին մեզ պարտութեան մատնեցին 0 3ով. եւ խաղը վերջացաւ:

Դ. Պօյաճեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ 1933 (Նոր շրջան Թ. տարի): Պատկերազարդ եւ պատմական, վիճակագրական ու գրական ճոխ բովանդակութեամբ: Կը պարունակէ լայն տեղեկութիւններ Թուրքիոյ պետական եւ հայկական կեանքի մասին: Գին 20 Ֆրանք: Հասոյթը ի նպաստ Ազգ. Հիւանդանոցին:

ՏԻՄԱՂ

Գինով Գասպար Մարգարի հանդիպելով ճամբան, կ'ըսէ կնոջս խօսք տուած եմ գիշերները գինով տուն չդառնալ:

— Հապա հիմայ գինով ես:

— Այո՛, բայց կը սպասեմ առաւօտ ըլլալուն որ տուն երթամ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ԾԱՆՕԹ.— Այս գործին, ինչպէս եւ «Դուսյի Դատաստանութեան» մէջ, հեղինակը անհրաժեշտ է համարել պահել արեւելեան ու արեւմտ. բարբառներու մասնայատուկ գործածութիւնը, տալու համար այս կամ այն հերոսի մըտածողութեան ու անհատականութեան աւելի բնորոշ ու ցայտուն դիմագիծը:

Ա. ԱՐԱՐ

(Բեմը կը ներկայացնէ պարզ սենեակ մը)

ՏԵՍԱՐԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ա. ԵՐԻՏ — Դեռ կէս ժամ կայ որ հասնին, դուն քնացիր, ես կը հսկեմ:

Բ. ԵՐԻՏ — Քո՞նը կը տանի մարդուն:

Ա. ԵՐԻՏ — Երէկ գիշերն ալ չես քնացեր:

Բ. ԵՐԻՏ —Երբ քնանալ կարելի չէ.

Ա. ԵՐԻՏ — Գիրք մըն ալ չունինք որ կարդայինք:

Բ. ԵՐԻՏ — Կարդալու ժամանակ գտար:

Ա. ԵՐԻՏ — Ի՜նչ երկար է գիշերը, վերջանալիք չունի:

Բ. ԵՐԻՏ — Սպառողական վիճակ. ցերեկը նուազ երկար չի թուիր:

Ա. ԵՐԻՏ — Մինչեւ ե՞րբ արդեօք:

Բ. ԵՐԻՏ — Մինչեւ որ ճաշը եփի:

Ա. ԵՐԻՏ — Պտուկն արդէն թոնիրին վրայ է:

Բ. ԵՐԻՏ — Փթիրն ալ տակը:

Ա. ԵՐԻՏ — Կրակը ո՞վ պիտի տայ տեսնենք:

Բ. ԵՐԻՏ — Ընթեղը եղած տեղը մարդու պէտք չկայ:

Ա. ԵՐԻՏ — Ակը միայն պէտք է բանալ:

Բ. ԵՐԻՏ — Ակը բաց էր արդէն... Մուխը չե՞ս նշմարեր:

Ա. ԵՐԻՏ — Իսկ վե՞րջը:

Բ. ԵՐԻՏ — Սկիզբն ինչ էր, որ վերջն ինչ պիտի ըլլայ:

Ա. ԵՐԻՏ — Լաւ է որ գիշերները չարժում չկայ:

Բ. ԵՐԻՏ — Երկրաշարժէն առաջ միշտ խաղաղութիւն:

Ա. ԵՐԻՏ — Կը կարծե՞ս որ հնար ըլլայ խուսափիլ

Բ. ԵՐԻՏ — Կառավարութիւնը եթէ արագ գործէր:

Ա. ԵՐԻՏ — Չէր կրնար:

Բ. ԵՐԻՏ — Չէր ուզեր:

Ա. ԵՐԻՏ — Իսկ մերո՞նք:

Բ. ԵՐԻՏ — Չեն գիտեր ինչ կ'ուզեն.

Ա. ԵՐԻՏ — Դիւրին չէ գիտնալը:

Բ. ԵՐԻՏ — Իմ ու քու կարծիքը հարցնող կա՞յ:

Ա. ԵՐԻՏ — Եթէ հարցնէին:

Բ. ԵՐԻՏ — Ես մէկ հարց միայն կուտայի հարցնողին:

Ա. ԵՐԻՏ — Ի՞նչ հարց:

Բ. ԵՐԻՏ — Մեռնիլ գիտե՞ս:

Ա. ԵՐԻՏ — Յե՞տոյ:

Բ. ԵՐԻՏ — Մեռնիլ գիտցողին ուղածը որոշ է:

Ա. ԵՐԻՏ — Ապրիլը աւելի դժուար է:

Բ. ԵՐԻՏ — Բայց ապրողները շատ աւելի բազմաթիւ են:

Ա. ԵՐԻՏ — Ուրիշի կեանքն ու մահը որոշելը դիւրին չէ:

Բ. ԵՐԻՏ — Ան որ իրենը չի կրնար որոշել, ի՞նչպէս որոշէ ուրիշինը:

Ա. ԵՐԻՏ — Որոշող եղաւ:

Բ. ԵՐԻՏ — Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար:

Ա. ԵՐԻՏ — Արեւ չեղած տեղը՝ ծաղի՞կ կը բուսնի:

Բ. ԵՐԻՏ — Տաճատ լուսնի վրա՞յ բուսաւ:

Ա. ԵՐԻՏ — Ան ապրեցաւ:

Բ. ԵՐԻՏ — Որովհետեւ մեռնիլ գիտցաւ

Ա. ԵՐԻՏ — Կ'ուզես ըսել մեռցնել:

Բ. ԵՐԻՏ — Միեւնոյնն է, ան որ կը մեռցնէ, մեռնիլը յանձն պիտի առնէ:

Ա. ԵՐԻՏ — Ես կը նախընտրէի առաջինը:

Բ. ԵՐԻՏ — Նախ երկրորդին պիտի համաձայնիս, որ առաջինը յաջողիս:

Ա. ԵՐԻՏ —Տաճատ ապրեցաւ, բայց անմեղները մեռան:

Բ. ԵՐԻՏ — Զրո՞յց, անմեղը մեռնիլ չի գիտեր, չէր ուզեր եւ մեռաւ...

Ա. ԵՐԻՏ — Ի՞նչ պէտք է մեռնիլը սորվելու համար:

Բ. ԵՐԻՏ — Շատ քիչ բան:

Ա. ԵՐԻՏ — Ի՞նչ:

Բ. ԵՐԻՏ — Շատ չխօսիլ:

Ա. ԵՐԻՏ — Ես կը լռեմ:

(Լռութիւն)

Բ. ԵՐԻՏ. (ուշադիր) — Քայլե՞ր, մերո՛նք են:

Ա. ԵՐԻՏ — Այգիին դուռը բաց է:

Բ. ԵՐԻՏ — Լոյս, [illegible] վրայ

Ա. ԵՐԻՏ — (կը հեռանայ):

Բ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Հայկ, գործակատար մը եւ Բ. Երիտ.

ՀԱՅԿ (կը մտնէ գործակատարի մը հետ) — Բարե՛ւ:

Բ. ԵՐԻՏ — Բարեւ, Պ. Հայկ:

ՀԱՅԿ — Մինա՞կ ես:

Բ. ԵՐԻՏ — Ձեզի կը սպասէինք ընկերոջս հետ:

ՀԱՅԿ — Մելիքը այստեղ չէ՞:

Բ. ԵՐԻՏ — Քովի տունն է:

ՀԱՅԿ — Վաղէ՛:

Բ. ԵՐԻՏ — Ընկերս գնաց. ճրագը վառե՞մ:

ՀԱՅԿ — Պէտք չկայ: (Դէպ ի գործակատարին) — Խնդրեմ, հանէ կօշիկներս:

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԸ — (Կը քաշէ Հայկի կօշիկները):

ՀԱՅԿ — Շնորհակալ եմ, վերմակ ունի՞ք, ես դողում եմ:

Բ. ԵՐԻՏ — Այո՛, խնդրեմ:

ՀԱՅԿ — (Կ'իյնայ սենեակի մէկ անկիւնը բարձի մը վրայ. Բ. Երիտ. վրան կը քաշէ վերմակ մը):

Գ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Հայկ, Մելիք

(Բ. Երիտ. եւ Գործ. կը հեռանան)

ՄԵԼԻՔ — Բարեւ Հայկ, ի՞նչ ունիս:

ՀԱՅԿ (գլուխը վերմակին տակ). — Դողս բռնեց:

ՄԵԼԻՔ (Հայկի վրայ ծռած). — Ի՞նչ ես ուզում. դե՞ղ:

ՀԱՅԿ — Ոչի՛նչ, նստիր, խօսինք:

ՄԵԼԻՔ —Բայց հանգստացիր նախ:

ՀԱՅԿ — Նստիր, հանգստանալու ժամանակը չէ.

ՄԵԼԻՔ — Ինչո՞ւ եկար, եթէ հիւանդ էիր

ՀԱՅԿ — Շուտով պիտի առողջանամ, նստի՛ր:

ՄԵԼԻՔ (կը նստի) — Մենք այնպէս էինք ենթադրում որ դու դեռ եւս տղաների հետ կըզին պիտի մնայիր:

ՀԱՅԿ — Աքսորելու ժամանա՞կ էք գտեր:

ՄԵԼԻՔ — Ի՞նչ աքսոր:

ՀԱՅԿ — Բանե՛ր, բաներ են կատարւում այստեղ, իսկ ես...

Գ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Պարից եւ ասուպացենիքներ

ՌՈՍՈՄ Կոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. du Temple. Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Ֆըլիբ Սուրսի ներքնայարկը: Մէթրօ Օտէօն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմսով: Կը դասախօսէ ընկեր Վ. ...

ՇԱՎԻԼԻ «Արդութեան» խումբի ժողովը 16 ցեւնուար երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական ժամադրավայրին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Կը խօսի ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, նիւթ՝ Հայաստան ... մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Ընթերցարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 49 Բիւ Նասիոնալ, Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանին մէջ, 49 Բիւ Նասիոնալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի «Քրիստափոր» խումբի հաւաքական դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Փ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէներու հաւաքական դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Փ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄ «Վրէժ» խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկ. Ն. ԱՂԳԻՆ:

ՖՈՒՎԱՐ ՕՏՏՕի «Վ. ...» ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկ. Փ. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ: Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Ս. ... տեղը նոր ժամանակ ընկ. ...

Հրապարակային դասախօսութիւն

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻԼ», ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին,
150, Route d'Orléans (Cachan) սրահին մէջ
կը խօսի ընկեր ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ,
Նիւթ՝ «Հաւատացեալութեան գիրքը ներգաղթի մասին»:

Թատերական ներկայացում

ՎԻԷՆԻ ԿԷՄԲՐԵՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Դեկավարութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
եւ մասնակցութեամբ՝ Տիկ. ՍՈՒՐԱՐԵԱՆԻ, Օր. ԱՐԱՐԱՏԻ, Փ. Փ. ՍՈՒՐԲԵԱՆԻ, ԼԱՄԲԱՐ, ԴՄՐԵՆԵԱՆԻ եւ ՄԱՐՏՈՒՆԵԱՆԻ
կը ներկայացուի **ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ** (երգ 3 արար)
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Բամպ. Ս... ... սրահին մէջ
ՏԻՍՈՆԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. ... սրահին մէջ
Տոմսերու գինը՝ 6 ֆրանք, 4 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան 1933ի հրատարակած «Գոյամարտ» Օրացոյցի նկարը վրայ, ... նկարը, սխալմամբ գրուած է կայծակ Աւարայրի տեղ Աւարայրի Մուշեղ: Կը խնդրենք նկատի առնել:

Ծանօթ.— «Գոյամարտ» Օրացոյցի Բ. հրատարակութիւնն ալ սպառած ըլլալով կը խնդրենք մեր գործակալներէն որ, երենց քով գտնուած աւելորդ օրացոյցները ետ զրկեն:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
66 R. Rivoli, ... Ապոկաւ. եւ նոր ... ... եւ կանանց ... Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9— 12:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Տէր եւ Տիկին ՀՐԱՉԵԱՅ ԿՈԹՈՂԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց երկրորդ զաւկին ՊԵՐՃ — ԱՐՄԷՆԻ:
Անիէր 11 յունուար 1933

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին «Զվարթ» Ճաշարանին մէջ, 61, rue Mr. le Princ. Մէթրօ՝ Օտէօն: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իրարու լուր տալ:

ՎԱՂԱՆԻՒ Շապին-Գարահիսարի արհեստ. Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին տեղույն Քաֆէ Գուէրսի ընդարձակ սրահին մէջ: Հաշուետուութիւն եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Կը փնտռուի ընկ. Կէմէրէկցի Ահարոն Թորոսեան, 29-30 տարեկան, հօր անունը Տէրոս, մօր անունը Նուրիէ: 1926ին կը գտնուէր Թուլուզ: Այժմ ուր գտնուիլը յայտնի չէ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mihran Donabédian, 49, rue Mougrone, Vienne, (Isère):

— Տիկին Հռոսո Տօնիկեան (Ղանթարօղլու, Սեբաստիա) կը փնտռէ իր որդին Ղազար Տօնիկեանը, որ տեղահանութեան միջոցին կորսնցուցած է Ուրֆայի մէջ: Հոր անունը՝ Օհաննէս, հօրեղբայրը՝ Շահին-Վարդան, եղբայրը՝ Առաքել, քոյրերը՝ Վարսէն եւ Նուրհան: Իմացնել Vahan Kasbarian, 92 Chemin de la Madrague, Marseille:

— Նուարդ Լոշեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Բարսեղ Արփիար Լոշեանը (Գրատայի Մեծ-Նոր գիւղէն), որ կը գտնուի Ֆրանսա: Կը խնդրուի իրմէ, եւ իր վաւերն յայտնողներէն իմացնել ցուցչին:

ԿՌՈՒՑՈՒԻՆ

Մարսիլյի կոչիկի ՓԷՆՑԱ գործատունը, պէտք ունի ... կօշիկ չի ... Իր գիտցողներէն կը կռուայ ... կարելի է կօշիկները տուներ ... :
Դիմել Mme MARGHEN BELAUD
3. Rue de Turenne, MARSEILLE

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻԷ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Այդ առնականութիւնն էր որ փնտռեց ու գտաւ էր Լիւան Փոքրը կապիտանին մէջ եւ կապեց էր անոր, երբ Ճօրճ հետ մեծ դուրս կուգար Փալ Փոքրին բարեկամներէն:

Երբ գինեգործ ... եւ համեն ... անոր ..., Ճօրճ ...

— Փա՛ռք Աստուծոյ, ըսաւ:

Լուռ ու մունջ քալեցին դէպի Լը-փիէ փողոցը: Լիւան բնակարանը ... Բէ ինչ կը զգար Ճօրճ այդ վայրկեանին: Հասկցաւ որ կատակերգութիւն ... Մարդիկ ... Թեւեր իր այդ ... մէջ, ... :

... ան կուգար ... աւետելու ... , Լիւան իր ... :
... հոգ միայն ... :
Ցեռոյ եկան Լիւէ փողոցի տուն: Ճօրճ ... :
— Բարեգալո՞ւ եա ինծի:
Ճօրճ ... , ... Լիւան իր ... :
Լիւան իւն անոր Թեւերուն մէջ: Այնպէս Թուեցաւ իրեն որ ... :

— Եւ հիմա, Աստուած իմ, պիտի ... :
Գործակալ ... :

5.

Ժամը մէկը անցած էր, երբ Ճօրճ ... :
... ան ... :

Երկաթներին:
— Ի՞նչ է այդ:
... :
— Քո՛նը է, քա՛ց.
... :
Թարգմ. Յ. Մ.
(Շարունակելի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.281

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

13 Janvier 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

8րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2083

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 40 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԺՈՒՆԷՒԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԱՌԸ

Ժընեւի խորհրդաժողովը, որ կ'ուսումնասիրէ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի հարցը, երկար նիստ մը ունեցաւ չորեքշաբթի առաւօտ։

Նախ որոշուեցաւ ամէն ճառ, որ կը խօսուի ֆրանսերէն, թարգմանել ոչ միայն անգլերէնի, այլ եւ գերմաներէնի։ Յետոյ խօսք առաւ Ժուհօ, որ կը ներկայացնէ ֆրանսացի բանուորները։

ՏԱԳՆԱՊԸ ՍՊԱՌՆԱԿԱՆ

Ժուհօ ըսաւ թէ աշխարհ կը քալէ դէպ ի կործանում։ Ժամանակ է շարժելու եւ դարման մը գտնելու ընկերային ցաւերուն, որոնք կը սարսեն զանգուածները։ Պէտք է կամ լուծել հարցերը, կամ խոստովանիլ արդի վարչաձեւերուն սնանկութիւնը։ Տագնապը, որ չափած է, 30 տարիէ ի վեր, աշխարհի վրայ, երբեք անցողական չէ։ Եւ պիտի տեւէ այդ տագնապը, քանի մեքենայութիւնը կը զրկէ մարդիկը աշխատանքէ։ Միակ դարմանը կը կայանայ աշխատանքի ժամերը կրճատելուն մէջ։ Բանուորական կազմակերպութիւնները ստիպողաբար կը պահանջեն կատարել այս բարեփոխութիւնը, առանց սակայն յօժարելու, որ, շաբաթական աշխատանքի ժամերը կրճատելով, կրճատուի նաեւ աշխատավարձը։ Որովհետեւ երբ քիչ կը վարձատրուի բանուորը, կը նուազի նաեւ անոր գնելու կարողութիւնը։ Նամանաւանդ է որ ներկայ տագնապը կը ծագի սպառման նուազումէն։

Անհնար է խոստովանելու, — տարիներէ ի վեր կ'ապրինք ընդհանուր չփոթութեան եւ անստուգութեան մէջ եւ կը քալենք դէպ ի մեծ աղէտ մը։ Թոյլատրելի չէ յուսալ ու կրկնել թէ այս տագնապն ալ կ'անցնի, ինչպէս անցան ուրիշ տագնապներ։

ՊԷՏՔ Է ԿՐՃԱՏԵԼ ԺԱՄԵՐԸ

Բանուոր դասակարգը Ժընեւէն կը պահանջէ աշխատանքի իր իրաւունքը։ Ուրախ է, որ Ժընեւ խորհրդաժողով մը կը գումարէ՝ դարման մը գտնելու համար աշխատանքի տագնապին։ Ուստի այս խորհրդաժողովը պէտք է որոշ ու գործնական բանաձեւեր առաջ եւ պայծառացնէ կացութիւնը։

Շաբաթական 40 ժամը, զոր բանուորները կը պահանջեն, միայն ու միայն ընկերային հանգամանք մը չէ, այլ եւ հանգամանք մըն է տնտեսական եւ անտեսական։ Արդարեւ չկայ ուրիշ դարման, բայց եթէ կրճատել աշխատանքի ժամերը, առանց երբեք կրճատելու տրուած աշխատավարձը։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿԸ

Եւ պէտք է արագ գործել, վասն զի հետզհետէ կը ծանրանայ կացութիւնը։ Գերմանիոյ մէջ 5.5 միլիոն կը հաշուեն գործազուրկները, Անգլիոյ մէջ՝ 3, Միացեալ Նահանգներուն մէջ՝ 11,5 միլիոն։ Ֆրանսայի մէջ թէեւ 300,000 կը հաշուեն, բայց գործազուրկներու թիւը չի կրնար պակաս ըլլալ մէկ միլիոնէն։ Բոլոր երկիրներու գործազուրկները ներկայիս կը կազմեն 30 միլիոննոց բանակ մը։ Աշխարհի վրայ աշխատող բազուկները կը հաշուեն 170 միլիոն։

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՐՍԷ ՊԻՒՏՃԷՆԵՐԸ

Անգործութիւնը, ուր նետուած է այս հսկայական բանակը, կրնայ վտանգաւոր դառնալ խաղաղութեան համար՝ եթէ երկար տեւէ։ Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է խորհիլ դարմանումին մասին։ Միւս կողմէ պետութիւններն ալ կը տուժեն այս կացութենէն, չէ՞ որ նպաստ կը բաշխեն գործազուրկներուն։ Այնքան ատեն որ պետութիւնները նպաստ կը վճարեն գործազուրկներուն, չեն կրնար հաւասարակշռել իրենց ելմտացոյցը, եւ թշուառութիւնը ծանր մը կը դառնայ պետութեանց վրայ։ Արդէն գործազուրկներուն յատկացուած նպաստի գումարները անհանդուրժելի բեռ մը դարձած են պետութեանց կռնակին, ինչպէս ցոյց կու տան թիւերը. — 1930ին Պելճիքա 32 միլիոն ֆրանք կը վճարէր իր գործազուրկներուն, 1931ին 365 միլիոն։ Գերմանիա 1928ին կը վճարէր 1,151,000 մարք, 1931ին՝ 2,973,000 մարք։ Անգլիա 1924ին կը վճարէր 51,5 միլիոն ոսկի, 1931ին՝ 101 միլիոն։ Զուիցերիա 1927ին կը վճարէր 4,5 միլիոն, 1931ին՝ 37 միլիոն։

ԵԹԷ ԱՅՍՊԷՍ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Եթէ այսպէս շարունակուի, կը հասնի օրը՝ երբ կուտակուած դժգոհութիւնը եւ յուսահատութիւնը պիտի պայթին՝ սարսելով աշխարհը։

Ժուհօ յետոյ կարգ մը թիւեր ալ տուաւ, հաստատելու համար թէ ինչպէս կը ծանրանայ տագնապը օրէ օր, շնորհիւ մեքենայութեան։ Այս առթիւ յառաջ բերաւ բանաձեւը, զոր կը բերէին Ամերիկացի փորձագէտները, Հուվըրի հրաւէրով՝ գործազրկութեան տագնապին մասին կատարած իրենց ուսումնասիրութեան իբրեւ արդիւնք։ Այդ փորձագէտները կ'առաջարկէին շաբաթական աշխատանքի ժամերը կրճատել մինչեւ 30, այսինքն օրական 6 ժամ աշխատանք եւ շաբաթը միայն 5 օր։

ՇՈՒԷՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Կէսօրէ յետոյ, երբ նիստը վերսկսաւ, խօսք առաւ Շուէտի կառավարութեան ներկայացուցիչը, Մոլէն, որ կը յարէր Ժուհօյի տեսակէտին, — շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, առանց կրճատելու տրուած աշխատավարձերը։

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱԿԱՌԱԿ

Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Փիքնար, խօսք առնելով վերապահութիւն յայտնեց Ժուհօյի տեսակէտներուն մասին։ Եւ ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը չպիտի երբեք նախաձեռնարկն ըլլար շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի կիրարկման մէջ։ Եթէ միջազգային համաձայնութիւն մըն ալ կնքուի այդ մասին, դժուար թէ Ֆրանսա վաւերացնէ՝ երբ վստահ չէ թէ համաձայնութիւնը պիտի վաւերացնեն ու կիրարկեն բոլոր այն երկիրները, որոնք ներկայիս մրցակցութեան մէջ են Ֆրանսայի հետ, ազգային եւ միջազգային շուկաներուն վրայ։

ԱՆԳԼԻԱ ՀԱԿԱՌԱԿ

Անգլիոյ կառավարութեան ներկայացուցիչը, Նորման.

— Մենք այստեղ ժամանակ կը կորսնցնենք, ուրիշ ոչինչ։ Բանուորներուն առաջարկը ոչ մէկ յոյս կը ներշնչէ, որ պիտի յաջողի մեր մօտ։ Այդ առաջարկը փոխանակ թումբ կանգնելու տագնապին առջեւ, աւելի եւս կը ծանրացնէ։

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱ ՀԱԿԱՌԱԿ

Դանիացի գործատէրերու ներկայացուցիչը, Օրսթէտ.

— Շաբաթը 40 ժա՞մ։ Վտանգաւոր արկածախնդրութիւն է այդ։ Ներկայացուած պատճառաբանութիւնները արժէք չունին, որ կարելի ըլլար կրճատել շաբաթական աշխատանքի ժամերը։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին, այնքան սուր, որքան շահագրգռական։

Սպանիոյ մէջ կացութիւնը դեռ պղտոր

Մատրիտէն հասած լուրերը կը հաստատեն թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է ընդհանուր առմամբ։ Այսուհանդերձ կացութիւնը դեռ պղտոր է, գէթ զանազան շրջաններու մէջ։ Այսպէս, Պարսելոնի մէջ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ հաւաքել ռումբերը, որ զետեղուած են գլխաւոր անցքերու վրայ։

Աէվիլլայի մէջ խռովարարները զինաթափ ըրին Սանժուան թաղին ոստիկանութիւնը։

Քատիքսի մէջ կը շարունակուի գործադուլը։

Ըմբոստները յարձակեցան ոստիկանութեան վրայ, զինաթափ ըրին, գրաւեցին զէնքերը, ոստիկանները ապահով տեղ մը բանտարկելէ յետոյ քաղաք մտան։

Սան — Լուքար — Պարամետայի մէջ խռովութիւններէ յետոյ թալան տեղի ունեցաւ։ Ըմբոստները այրեցին թաղապետական մատենադարանը։

Մուրչիայի մէջ համայնավարները փորձեցին կրակ ձգել վանքերէն նէրու։ Ոստիկանութիւնը հասաւ այն պահուն, երբ քարիւղով թրջուած պատուհանները բացվածուն էին արդէն։ Կարելի եղաւ մարել հրդեհը։

Սալամանքայի մէջ համայնավարներուն եւ աշխատող բանուորներուն միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ 18 հոգի ծանր վիրաւոր։

Մալակայի մէջ յեղափոխականները կրակ նետեցին Սերվանթէսի թատրոնին վրայ։ Գիշերը զանազան թաղերու մէջ կը պայթէին ռումբեր, սարսափ պատճառելով բնակչութեան։

Օքանայի բանտին մէջ 300 բանտարկեալներ, գիշեր ատեն, կոտրելով իրենց խցիկներուն դուռները, բակ ելան։ Գիրկընդխառն կռիւ մը սկսան բանտապահներուն հետ։ Ոմանք կրակ ձգեցին շէնքին մէջ. [illegible] Շուտով հասան ոստիկան ուժեր եւ հաստատեցին կարգը։

Հետզհետէ այն համոզումը կը տիրէ թէ Սպանիոյ ներքին այս խռովութիւնները կը ղեկավարուին կարմիր մամոնայով։ Ձերբակալուած անիշխանական մը ծագումով Ռուս է։ Սպանիական թերթ մը կ'իմանայ, որ մէկ միլիոն ռուբլին յատկացուած է Սպանիոյ յեղափոխութեան կազմակերպութեան համար։ Արդէն գրաւուած զէնքերն իսկ հաստատեն թէ որքան սուղ վճարուած է խռովութիւնը։ Հրացանները արագաձիգ են, կրնան 19 գնդակ արձակել մէկ անգամէն։ Այս հրացանները կ'արժեն 600 փեզեթա (1275 ֆրանք)։ Ռումբերն իսկ կատարելագործուած են, երկաթէ ձուլուած։ Ասկէց զատ յեղափոխականները իրենց տրամադրութեան տակ ունին բազմաթիւ ինքնաշարժներ։

Մուսոլինի լաւատես

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Մուսոլինիի հետ, որ իր տեսակէտները կը պարզէ համաշխարհային տնտեսական կացութեան բարեշրջութեան մասին ու կ'ըսէ.

— Կը կարծեմ թէ աշխարհի վիճակը ընդհանուր առմամբ բարելաւութիւն մը ցոյց կու տայ։ Այո՛, քիչ շատ բարելաւ է կացութիւնը։ Ներկայիս, ճիշդ է որ, տակաւին կը գտնուինք տագնապին ամէնէն խոր աստիճանին վրայ։ Թէ ո՛րքան պիտի յամենանք այդ աստիճանին վրայ, չեմ գիտեր։ Թերեւս դեռ վեց ամիս։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ երկրորդ եռամսեակը պիտի ողջունենք լաւագոյն անակնկալներով։ Պայմանով որ պայքարինք այն երեք հարցերուն դէմ, որոնք կը խափանեն մեր ճամբան։

Այդ հարցերէն մէկը կը կազմեն պարտքերը։ Այո՛, անհրաժեշտ է վերջնապէս կարգադրել այն պարտքերը, զորս Եւրոպա ունի Միացեալ Նահանգներուն։

Յետոյ կու գայ զինաթափութեան հարցը։ Այս մասին ալ անհրաժեշտ է արագ եւ իրական լուծում մը։

Երրորդ հարցն է մաքսային սակացոյցերու կրճատումը եւ դրամական տագնապը։

Ի վերջոյ, անդրադառնալով խաղաղութեան հարցին, Մուսոլինի յայտարարեց.

— Խաղաղութիւն կ'ուզենք, որովհետեւ պէտք ունինք խաղաղութեան։ Մեր բոլոր ճիգերը կ'ըլլան խաղաղութեան համար։ Կ'աշխատինք լուծել մեր ներքին, տնտեսական, հողագործական եւ քաղաքական հարցերը։ Չպիտի յաջողինք, եթէ չգայ խաղաղութիւնը։

Ու երբ Մուսոլինի, Եւրոպայի ապագային մասին այսքան լաւատես, կը յայտարարէ նաեւ թէ Եւրոպայի մէջ ոչ ոք կ'ուզէ վէճերը լուծել զինուորական ճամբով, անգլիացի թղթակիցը կը հարցնէ ինքզինքին թէ նո՞ր Մուսոլինի մըն է, որ կը յայտնուի, ախոյեան մը միջազգային խաղաղութեան, լեցուն հաշտական արծիւը։

Թող Բուզվէլթ գայ, յետոյ...

Ուաշինկթընէն կը հերքեն այն զրոյցը թէ անգլիական դեսպանը, այցելութիւն մը տալով ծերակուտական Պորայի, խորհրդակցած է պարտքերու հարցին շուրջ նոր բանակցութիւն մը վերսկսելու մասին։ Ամերիկեան կառավարութեան կարեւոր մէկ պաշտօնատարը կը յայտարարէ թէ անգլիական դեսպանը նման դիւանագիտական սխալ չպիտի ուզէր գործել, երբ լաւ ծանօթ է Միացեալ Նահանգներու քաղաքական ներկայ կացութեան։

Պաշտօնական շրջանակները կը ցաւին, որ ներկայ պայմաններուն մէջ անկարելի է որ եւ է բանակցութեան սկսիլ պարտքերու մասին։ Եւ բոլորն ալ կը կարծեն թէ պէտք է սպասել Բուզվէլթի, որ 4 մարտին ձեռք պիտի առնէ իշխանութիւնը։

Այսուհանդերձ հրապարակագիրներն ու քաղաքագէտները, որոնք կը սիրեն միշտ գուշակութիւններ ընել, կը կարծեն թէ Բուզվէլթ, իշխանութեան գլուխ գալով, պիտի յետաձգէ պարտքերուն յանիսի վճարումները մինչեւ բանակցութեանց աւարտում։

Դժբախտաբար կ'ըսուի թէ պատերազմի պարտքերը կը զեղչուին՝ երբ քիչ մը թեթեւցուին ամերիկայի ագարակատէրներու պարտքերը։

Ֆրանսական դրամին նոր ծրագիր

Նախարարական խորհուրդին վերջին նիստին, որ գումարուեցաւ Ալպէր Լըպրէօնի նախագահութեան տակ, քննութեան առնուեցաւ ելմտական նախարար Շէրոնի ծրագիրը, որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։ Ըստ այս ծրագրին, ելմտացոյցը պիտի հաւասարակշռուի առանց երբեք դիմելու փոխառութեան։ Ծրագրին մանրամասնութիւնները հրապարակուած չեն տակաւին, բայց կ'ըսուի թէ Շէրոն կ'առաջարկէ կրճատել նախարարներու եւ երեսփոխաններու ամսականները, սկսեալ Հանրապետութեան նախագահին ամսականէն։ 750 միլիոն խնայողութիւն կը նախատեսուի այս ձեւով։ Նոյնպէս նախկին պատերազմիկներու հանգստեան սարեքը պիտի նշանակուի 55 կամ 60, այս ձեւով կը նախատեսուի 750 միլիոն խնայողութիւն։ Պատերազմի ամուսնացեալ այրիներու ամսաթոշակը պիտի ջնջուի։ Տուրքեր պիտի դրուին սուրճի եւ այլ նիւթերու վրայ։

ԷՄԻՐԽԱՆԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

«Էլ Ահրամ» 5 յունուար թիւով կը գրէ. —

Էմիրխանեանի ձգած միլիոններու ժառանգութեան խնդիրը այլ եւս լուծուած է։ Ինչպէս կը յիշուի, Էմիրխանեան կտակած էր որ իր մահէն 50 տարի վերջ հարստութիւնը բաժնուի ժառանգորդներուն։ Յիսուն տարին կը լրանայ ամսոյս վերջը։ Իբրեւ ժառանգորդ ներկայացած են 276 հոգի, միայն նովանասրեալ երկիրներէն։ Սուրիոյ մայրաքաղաքը այդ դիմումները փոխանցած էր ուր որ անկ էր։ Երէկ մարզպանը ատեան ճիհնլարատուի դատարանին վճիռը, որով կը յայտնուի թէ դատարանը քննելէ վերջ բոլոր թուղթերն ու դիմումները, որոշած է իբրեւ ժառանգորդ ճանչնալ Եգիպտոս գտնուող Մարիամ Ճանիկեան անուն 85 տարեկան կնոջ, որ Էմիրխանեանի քրոջ աղջիկն է։

30 միլիոն արժէքով կալուած եւ վեց միլիոն ֆրանք է ժառանգութիւնը։ Այս հարստութիւնը պիտի յանձնուի 1933 փետր. 1ին Մարիամ Ճանիկեանի։

ՀԱՅ ՄԸ ԿԱԽԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Ուրֆայի թուրք թերթերը կը գրեն թէ՝ Սէվէրէկի ճամին Քէպիր թաղէն Համիտ էֆ.ի սպասուհին Նազլի պատիւը բռնաբարելէ ետք անիրը ծածկելու համար զայն սպաննելով հոր նետող միւս սպասաւորը Կարապետի որդի Գրիգոր այլ անուամբ Մուսթաֆա կախաղան հանուեցաւ՝ իր մահավճիռը վաւերացուած ըլլալով Ազգ. Մեծ Ժողովէն։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ Ֆրանսայէն Պէյրութ հասաւ զինուորական քննիչ յանձնախումբ մը, որուն մաս կը կազմէին Զօր. Մասոն, ինչպէս նաեւ Ռոզէ եւ Հիւվէ։

Յանձնախումբը Դամասկոսի, Հալէպի եւ Տէր Զօրի շրջաններուն զօրանոցները քննելէ յետոյ, Պէյրութ վերադարձաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային Ժողովը վաւերացուց թուրքեւֆրանսական համաձայնագիրը, որ կնքուած էր Սուրիացիներու ստացուածքին մասին։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ թագաւորը երէկ այցելութեան պիտի երթար Ռումանիոյ թագաւորին։ Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս այցելութեան, մանաւանդ այն խորհրդաժողովէն յետոյ զոր գումարեցին վերջերս Փոքր Համաձայնութեան անդամները, Պելկրատի մէջ։

ՉԻՆԱՑԻ [illegible]

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ [illegible]

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը [illegible] քննութիւնը, [illegible] գործուած են.

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին առեւտուրը կը հաւասարակշռուի հետզհետէ։ 1932 դեկտեմբերին ներածումները եղած են 60,634,000 ստերլինի արժէքով։ Անցեալ տարուան ներածումներու արժէքէն 16,351,000 ստերլին պակաս։ Իսկ նոյն ժամանակին արտածումները եղած են 32,445,000 ստերլին, այսինքն 368,000 ստերլին աւելի նախորդ տարուան վրայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վեց տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Օրէնպուրկի եպիսկոպոսը, որ դիմադրած էր համայնավարներու հակակրօնական քարոզչութեան։

ԻՎԱՆ ՔՐԷՕԿԷՐ, լուցկիի թագաւորը, անձնասպան չէ եղած, կը պնդեն ամերիկեան կարգ մը ընկերութիւններ եւ գաղտնի ոստիկաններ դրկած են Փարիզ, քննութիւններ կատարելու համար լուցկիի թագաւորին մասին։ Կ'ըսեն թէ ողջ է լուցկիի թագաւորը եւ ծպտուած կ'ապրի։

ՀԱՅՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

«Լ'Էօվռ»ը, անցեալ օր, պրպտումներ կատարելով Պէլվիլի թաղամասին մէջ, կը յարձակէր օտարականներու, մասնաւորապէս Հայերուն վրայ: Կը գանգատէր, որ այս գաղթականները, կօշկակարի «գաղտնի» արհեստանոցներ սարքելով, գործի կը լծէին «հայրենակիցներ», որ աշխատաւորի թուղթ չունին, ոչ ալ իրաւունք: Եւ վերջապէս, այս «գաղտնի» արհեստապետութեամբ ոչ միայն մեծ վնաս կը հասցնեն պետութեան,—որովհետեւ ոչ տուրք կը վճարեն, ոչ ալ ընկերային ապահովագրութեան հարկ,— այլ եւ Ֆրանսացի կօշկակարներուն, որոնք, զանազան տուրքեր եւ ապահովագին վճարելով, չեն կրնար աւելի աժան ընել կօշիկը:

Յաջորդ օրը, «Էօվռ»ի ընթերցողները, իրենց կարգին, սկսան գանգատիլ թէ այդ օտարականները հաստատած են նաեւ դերձակներու «գաղտնի» արհեստանոցներ:

Այս տրտունջները, ինչպէս դիտել կուտար մէկ ընկերս, կուգան նախ Հրեաներէն, որոնք, մինչեւ հիմա, իրենց մենաշնորհը դարձուցած էին «գաղտնի» աշխատանոցներու շահագործումը: Ու երբ հիմա օտար բոլոր դժբախտ գաղթականները լծուած են գոյութեան պայքարի մը, յաճախ մրցակցութեան մտնելով Հրեաներուն հետ, այս վերջինները հրապարակը «մաքրելու» եւ դրաւելու միակ միջոցը կը համարեն քիչ մը «կեր» տալ գրչութեան ընդունակ գրիչներու:

Առանց ուզելու յիշեցնել Ֆրանսական մամուլին,— որ վերջերս մոռցած է կարծես Ֆրանսական հին ու ասպետական բարքերը,— թէ մասնաւորաբար Հայը չէրչիութեան համար չէր, որ եկաւ այստեղ, այլ, եթէ պէտք է քիչ մը խոստովանիլ մեղքերը, Հայը Եւրոպա եկաւ որովհետեւ քաղաքակիրթ Եւրոպան, իր շահերէն առաջնորդուած, մոռցաւ արդարութեան դատը եւ թոյլ տուաւ որ քանդուէին ու հրկիզուէին հայկական օջախները, հովին տրուէին Հայուն բեկորները:

Եւ Հայը եկաւ, թափառական, ապահով երկինքներու տակ՝ գէթ օրապահիկ մը ճարելու, լաւագոյն օրերուն՝ վերադարձի յոյսով:

Կը բաւէ՞, Վոլթէրի լեզու, կը բաւէ անիրաւ եւ անարդար մեղադրանքը, Հայը չէրչիութեան չեկաւ այստեղ: Եկաւ ձեր ու չառներուն մեղքով: Ու թողէք, որ ձեր չփրկարւ պետութեան եւ նպաստամատոյց մարմիններուն, թողէք որ իր ապրուստը շահի՝ սպասելով վերադարձի ժամուն:

⁂

Միւս կողմէ, կարեւոր է մտածել պահ մը այս առթիւ.—

Հետզհետէ ազգերու լեզուին մէջ սովորական կը դառնայ սա բացատրութիւնը, «չէրչի Հայ»: Եւ խորհիլ, որ Հայը հողագործ եւ գիւղատնտես ժողովուրդ մըն է եղած հինէն ի վեր: Այդպէս կը վկայեն մեր պատմիչները: Հայ ժողովուրդը ամէն անգամ որ կը վերջացնէր պատերազմ մը, կը վազէր իր հողին ու հողային աշխատանքներուն: Ու մինչեւ վերջին տարիները, հայ ժողովուրդը չմոռցաւ հողին սէրը, որ փիլիսոփայութիւն մը դարձաւ իրեն,—հողապաշտութիւնը հայկական զգացում մըն է, որ տաք է եւ կենդանի, նուիրական եւ ազնիւ: Հողապաշտութեան այդ զգացումով առաջնորդուած, հայ գիւղացին մտերմացաւ անասունին հետ, սիրեց նաեւ դաշտն, «աղբիւր» կոչեց կամ «ջան»:

Ափսո՜ս, որ հալածանքները քանդեցին, ամէնէն առաջ, այդ զգացումները: Թշնամին որ եկաւ, ուսումնասիրեց եւ հասկցաւ, որ այս մեր աշխատասէր ժողովուրդը փարած է հողին, կարծես արմատ արձակած է հողին մէջ: Թշնամին որոշեց փրցնել հայ ժողովուրդին արմատը հողին մէջէն: Բիւզանդացիներէն եւ Արաբներէն մինչեւ Թուրքերը նոյն ճիգը կատարեցին,— հայ գիւղացին բաժնել իր հողէն, որպէսզի արմատէն կտրուած հսկայ ծառի մը նման գօսանայ, կամ սարսած հոյակապ սիւնի մը նման վտանգն ունենայ տապալելու: Բիւզանդացիները չյաջողեցան արմատախիլ ընել պուլկար ժողովուրդը, որ կառչած մնաց իր հողին եւ դիմադրեց բոլոր փոթորիկներուն: Հայերը հետզհետէ տեղի տուին Բիւզանդացիներուն, Արաբներուն եւ Թուրքերուն: Սկսաւ տեղափոխութիւնը, գաղթը: Այդ օրէն ասդին՝ Հայը մոռցաւ սէրը, որ զինք կը կապէր հողին: Նոր փիլիսոփայութիւն մը կը ծնէր,— ինչո՞ւ կառչիլ անշարժ հարստութիւններու, լաւագոյնն է «ձեռքին ոսկի ապարանջան» անցընելը ու պահելը: Այսինքն, ապրելու համար, ուր որ ալ ըլլայ, կը բաւէ ունենալ արհեստ մը, «ոսկի ապարանջան» մը:

Եւ մերհայրենիասիրութիւնը, որ երբեք պետական ձեւ չունէր, չպայքարեցաւ աչքին դէմ:

Գիւղատնտես Հայը դարձաւ արհեստաւոր ու չարչի:

Վիճակագրութիւն չունինք անշուշտ, բայց կը յիշեմ իմ գիւղս, որուն բնակչութիւնը պատերազմէն առաջ մեծամասնութեամբ կը զբաղէր հողային աշխատանքով, իսկ պատերազմէն յետոյ ... դրացիին բան մը ծախելու հոգով: Գնելու ծախելու տարօրինակ սէր մը կը չարչարէր բոլորը:

⁂

Ահա ցան ու ցրիւ ամէն կողմ:

Հայ գաղթականներու ստուար բազմութիւններ Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի մէջ: Ի՞նչ կ'ընեն,— մեծ մասամբ լեցուած են գլխաւոր քաղաքները եւ մանր առեւտուրով կը զբաղին կամ իրենց փոքրիկ արհեստանոցներուն շնորհքը ցոյց կուտան: Բայց կը խորհի՞ք երբեմն թէ մանր այդ առեւտուրով կամ իրենց անկախ արհեստով, Հայը սոփրուած է իր աշխատանքին, իր քրտինքին խոշոր մասը տալ գործատիրոջ կամ դրամագլուխին: Եւ յետոյ կը խորհի՞ք նաեւ մանր առեւտրականներու եւ անկախ արհեստաւորներու ապագային մասին: Մեքենան գլուխ է ցցած արդէն, եւ կը սպառնայ ստեղծել մեքենայականութեան դարը, եթէ չէ սկսած արդէն: Երէկ մեքենան օգնական մըն էր մարդուն կողքին, այսօր մարդը օգնական մըն է մեքենային, յաճախ աւելորդ:

Հետզհետէ կը մեքենայացուի պատրաստութիւնը ոչ միայն կօշիկին, սիկարին, գլխարկին, այլ եւ ... հացին: Եւ մէկ վայրկեանի մէջ քանի՞ կտոր ապրանք կը նետէ մեքենան: Մարդը չպիտի կարենայ երբեք պատել անոր քան, որքան կ'արտադրէ մեքենան, ահից՝ տագնապ մը, որ կը սպառնայ մանր առեւտուրին եւ փոքրիկ արհեստաւորներուն, անոնց որ չունին դրամագլուխ, այլ կ'աշխատին օրապահիկի մը համար

Հետեւաբար, վտանգի տակ է «ձեռքի աշխատանքը»: Մեր հայրենակիցները, դիմագրելու համար ապագայ այդ վտանգին, պէտք է վերջապէս արթննան ահազանգէն եւ նահանջեն դէպի աւելի ապահով ապաստան մը, — այդ ապաստանը իրենց կ'ընծայէ հայրենի հին աւանդութիւնը, հողին սէրը:

Դէպի գիւղատնտեսութիւն, հայրենակիցներ:

Դէպի գիւղ:

Դէպի հող:

⁂

Վերստանանք Հայուն հին նկարագիրը: Ղեկավար մարմիններ ու կազմակերպութիւններ երբեմն խօսած են ... օրակարգի մասին: Մեքենապետութիւնը սպառնալ է ստեղծեր արդէն, եւ բազմաթիւ ժողովուրդներ, բախտակից Ռուսը ձեզի օրինակ, ձեռք են զարկեր գիւղատնտեսութեան:

Ֆրանսայի հարաւային նահանգները լեցուեր են գիւղատնտեսական օտար կզզութիւններով: Լեհերը, Ռուսերը, Իսպանիացիները, Իտալացիները գիւղատնտեսական փոքրիկ հայրենիքներ են ստեղծեր Ֆրանսական հողին վրայ: Ռուս գաղութին ղեկավարները գիւղատնտեսական նման օջախներ են հաստատած նաեւ հարաւային Ամերիկայի մէջ: Եւ ինչ գեղեցիկ գործ՝ ոչ միայն պայքարելու համար ձուլումին, այլ եւ գործազրկութեան դէմ: Արդարեւ գիւղատնտեսական գաղութներուն մէջ միայն կարելի է պահպանել ազգային նկարագիրը, եւ ոչ թէ մայրաքաղաքներու շաբաթօրեայ մանկապարտէզներով:

Ահա թէ ինչո՛ւ ժամանակավրէպ կազմակերպութիւն մը դարձաւ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, որ, մոռնալով իր հիմնադրին ծրագիրը գիւղատնտեսութեան մասին, հիմա նման է պաշտօնեաներու ամբակեան, մէկ երկու մանկապարտէզի քանի մը ոսկի բաշխող հաստատութեան մը:

Արդիական ազգային ամէն կազմակերպութիւն պէտք է ծրագիր ունենայ նաեւ տնտեսական աշխատանքի մասին: Մանր առեւտուրը կամ արհեստաւորներու անհատական ձեռնարկները կը դատապարտեն ոչ միայն մեր Հայու նկարագրին, այլ եւ ազգային պահանջներուն: Երբ անհատ մը իր առեւտուրով կամ արհեստով կը տեղաւորուի երկրի մը մէջ ու կը յաջողի, այլ եւս չի մտածեր հայրենիքին մասին: Ընդհակառակն, երբ գաղթականները կը մտնեն հաւաքական ձեռնարկի մը մէջ, իրենցմէ կախուած չէ այլ եւս մնալը օտարութեան մէջ, եթէ հաւաքական ձեռնարկին վարիչները քանդեն ձեռնարկը՝ փոխադրելու համար հայրենիք:

Ուստի գիւղատնտեսական աշխատանքի լծուելու մեր հրաւէրը կատարուած՝ ատեն, անհրաժեշտ կը համարենք աւելցնել թէ լաւագոյնը հաւաքական գիւղատնտեսական ձեռնարկն է միայն.

Ազգային դրամագլուխները պէտք է զօրաշարժի ենթարկել՝ ստեղծելու համար գիւղատնտեսական հայրենի օջախներ այս օտար ափերուն վրայ, պաշտպանելու համար գործազրկութեան դէմ եւ պայքարելու համար յանուն ազգային մեր դատին: Միթէ Նալբանդեանի գրքին խորագիրը ամբողջական ծրագիր մըն է հիմա մեզի համար.— Երկրագործութիւն որպէս ուղիղ ճանապարհ:

ՇԱՀԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

“LE SECRET,,

(Henry Bernstein)

— —

Մոլիէրի Տունը 1932ը կը փակէր յայտնի թատերագրին այս տարբեր՝ բայց միշտ կենդանի եւ թարմ մնացած գործով:

Արդարեւ «Le Secret»ն ներկայացուեցաւ առաջին անգամ 1913ին Bouffes Parisiennesի բեմին վրայ, նշանակելի յաջողութեամբ, իբրեւ գլխաւոր դերակատար ունենալով հռչակաւոր Տիկին Սիմոնը:

Թատրը գրուած է գրեթէ դասական ուղեգծով: Նկարագիր մը՝ բարդ, հիւանդոտ, մարդկային, ահաւոր սատոր իսկ: Դեր մը՝ չափազանց դժուար, ծանր, անողոք՝ որոնք փորձաքար կը հանդիսանան արդէն նուիրագործուած տաղանդներու համար, եւ որոնց հետ չափուելու կը ձգտին այս վերջինները. երբեմն պարտուած դուրս գալով:

«Le Secret»ն (Գաղտնիքը) մարդկային էութեան խորը թաղուած՝ նոյն իսկ ենթակային անծանօթ կիրքերու զգացումներու, չարութիւններու խոր հրդեհը խմորումին գաղտնիքն է:

Կապրիէլ Ժաննըթօ (Mlle Ventura) Ֆօնթան Ժաննըլոյի (M. Francen) կինը անդիմադրելիօրէն մղուած է այդ չարութեան, նախանձի գրեթէ տարրային ուժէն: Ողբերգական գիծը հոն է՝ որ ան կը զգայ, որոշ գիտակցութիւն ունի իր չուրջը կատարած աւերումին, բայց անկարող է դիմադրելու:

Ֆիլիփէի նիւթ մասնաւորապար, բայց որքան մարդկային եւ իրական աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ:

Զաւեշ կրնամ մանրամասնել նիւթը: Ամբողջ երեք արարուած Կապրիէլ, կը ... իր բարեկամուհիին Հանրիէթի (Mlle Renaud) երջանկութիւնը քայքայել, անոր ձեռքին թեկնածու Լը Կէնին (M. P. Bertin) քաջալերելէ յետոյ իր սէրը յայտնելու, Հանրիէթին թելադրելով պատմել իր ապագայ ամուսնին՝ այն փոքրիկ եւ անմեղ սիրային անցեալը՝ որ ան ունեցած է Պ. Ֆօնթա – Թիւյլի (M. Yonnel) հետ, յուսալով ներքնապէս, չար հրճուանքով մը, խախտեցնելու այդ միութիւնը, դիմելով Լը Կէնի նախանձոտ հոգին:

Հակառակ իր սպասածին, սակայն, պարագաները թոյլ չեն տար խուսափումին:

Ամուսնութիւնը կատարուած է:

Այս անգամ առանց բարեկամուհիին գիտակցութեան, Կապրիէլ կը հրաւիրէ Ֆօնթա – Թիւյլին Լը Կէններուն ամառանոցը՝ ուր կը գտնուին նաեւ իրենք:

Հետապնդումը նոյնն է. իր սիրած բարեկամուհիին երջանկութեան քայքայումը.

Ե՞ւ արդարեւ՝ այս անգամ հորիզոնը կը մթագնի: Հրահրուած կիրքերը եւ զգացումները — Ֆօնթա – Թիւյլի նախկին սէրը, Լը Կէնի նախանձին առաջին փայլատակումները — կը պատրաստեն ահաւոր պայթում մը, որ չուշանար:

Եւ փլուզում մըն է՝ երկրորդին վերջաւորութիւնը՝ փլուզում մը համատարած, ահաւոր, որուն կոհերէն ո՛չ մէկը դեռ կը կասկածի անոր հեղինակին գոյութեան մասին իսկ, մինչ ան եկած է բնականաբար, ճակատագրականօրէն գրեթէ, կարծես անխուսափելի:

Եւ սակայն Ժաննըթոյն կը հասատայ մարդկային հոգիին խորը թաղուած խղճմտանքի կայծին. անոր անդիմադրելի հոսանքին:

Վերջին արարուածին, Կապրիէլ Ժաննըթօ ինքն իսկ սարսափած է իր ոտքերուն տակ փռուած փլատակներէն, որոնց մէջէնաթը կանգնած՝ այս անգամ շատ աւելի ուժեղօրէն լսելով իր մէջը ըմբոստացող խղճմտանքին բողոքը, ահաւոր, տառապագին խոստովանանքի մը մէջ կը պարզէ, կը բացատրէ իր էութեան մէջը մինչեւ այդ օրը թաղուած գաղտնիքը, իր անդիմադրելի, բնազդական ցանկութիւնը ամէն երջանկութիւն փշրելու իր չուրջը, քանի ան իրը չէ:

Բանականութիւնը եւ բարութիւնը կը ծգնին հասկնալ այդ դժբախտ հոգին, ներել անոր կատարած աւերը: Կարելի՞ է պատժել ուրականը, կայծակը.

Չէ՞ որ ինք ալ այնքան տառապած է որքան իր զոհերը:

Ու այդ տառապանքը՝ իր խաղին ամէն մէկ պահին զգալի պահելու համար Venturaի անհերքելի զգայնութիւնը եւ տաղանդը հարկ էր.

Որքան կը յիշեմ՝ Տիկ. Սիմոնի խաղը կը կրէր աւելի գիտակից մշակուած չարութիւն մը, մինչդեռ Mlle Ventura տուաւ աւելի ճակատագրապաշտ եւ բնազդական աւելի մերկ հոգեբանօրէն, քանի որ մեր ամէն մէկէն չարժումը մը ճակատագրական բան մը ունի իր մէջ՝ եթէ ծգնինք վերլուծել.

Թատերական այդ օրինակ գործի մը մէջ, Venturaի նման արուեստագիտուհիի մը ձայնին երանգները, զգացումներու արտայայտութեան հազիւ նկատելի փոփոխութիւնները լսելով է՝ որ կարելի է հասկնալ բեմին եւ չարժանկարի կտաւին (նոյն իսկ խօսուն) մինչեւ եղած անանցանելի միջոցը:

Այս վերջինը՝ ինչպէս չատեր ենթադրեցին— երբեք չպիտի կրնայ տապալել թատրոնը

Կենդանի խօսքին եւ մեքենական նոյնիսկ ամենակատարելագործեալ՝ վերարտադրութեան մէջ բան մը կայ, որ երբեք չպիտի կրնայ տալ մեքենան —հոգիին բրբռացումը շրթունքներուն վրայ···

Ժաննըթոյնի Gabrielle Jannelotն պիտի մնայ իբրեւ նկարագրի մը հոյակապ կերտուածք՝ այնքան դասական, որքան Շէյքսփիրեան սահմռկեցնող, ողբերգական տիպարները:

Գեղեցիկ ամբողջութիւն մը կազմուած էր Mlle Venturaի չուրջը: Francen շատ աւելի նուրբ եւ մարդկային եղաւ՝ քան Christineի մէջ: Զուսպ եւ փայլելուչ խաղ մը՝ որ մեծապէս գնահատուեցաւ: Yonnel — անմոռանալի Համլէթը՝ որ յայտնուեցաւ անցեալ տարուան ընթացքին— փաստեց որ արդիական դերի մը մէջ նոյնքան տիրապետող է, որքան դասականին: P. Bertin յաջող էր նոյնպէս իր մախելու, մարմնոս սիրահարի արտայայտութիւններուն կամ նախանձոտի պոռթկումներուն մէջ:

Mlle A. de Chanveron եւ M. Le Goff փոքրիկ դերեր ունէին: Mlle Renaud գերազանցօրէն յաջողէ էր իր մաքուր ու միամիտ բարեկամուհիի, չարութեան անգիտակ զոհի համակրելի դերին մէջ: Իր ձայնը, չարժումները, ապրումները համակ քնքշութիւն են: Իր բաժինը կարեւոր եղաւ յաջողութեան մէջ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքիան

Ն ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

(ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԵՐՈՎ)

— —

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1 Պոլսոյ խառն խումբը Աթէն գնաց

? Արտաքին Նախարար Թէվֆիք Ռիւշտի Թէհրան գնաց:

16.— Համալսարանի բարեկարգութեան համար փրոֆ. Մալշ Պոլիս հասաւ

21.— Առաջին անգամ ըլլալով, րէ Գաթան մզկիթին մէջ Թուրքերէն Գուրան կարդացուեցաւ: Թէ մէջ սառրագրուեցաւ Թուրք – կական դաշնագիրը

23.— Մաքսաննգութեան փարութիւններն սկսան

28.— Եըլտըզի պալատին մէջ քանեան խորհրդաժողովը գումարուեցաւ:

30.— Ֆաթիհ մզկիթին մէջ ջին անգամ Թուրքերէն էզան կարդ ուեցաւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

1.— Ենկիւրիի մէջ ծխախոտի հրդամ գումարուեցաւ

16.— Ենկիւրիի մէջ, Թալէ կուս ցութիւնը 20 հոգինոց յանձնաժողով մը ընտրեց՝ տնտեսական գործ կարգի գնելու համար:

19.— Թալէ էվիները բացուեցան

22.— Սպանիոյ Նախկին Թագա Ալֆոնս Պոլիս հասաւ

25.— Օտար մը առաջին անգամ լալով Թուրք արդիական օրէնքով մուսնացաւ: (Ամերիկայի դեսպ աղջիկը Բերայի Թաղապետարա շէնքին մէջ)

26.— Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ հ նաւարներ ձերբակալուեցան:

ՄԱՐՏ

13.— Տնտեսական յանձնաժող հիմնացոյցի յատուկ տեղեկագ պատրաստեց:

18.— Հայկէլի վարչապետ Գէժի տա Պոլիս հասաւ:

24 Մենաշնորհներու բարեկա ման համար օրէնք մը քուէարկ ցաւ:

ԱՊՐԻԼ

11.— Լեհ մարաջախտ Փիլսու Պոլիս հասաւ:

25.— Ըմէթ փաշա Մոսկուա նեցաւ:

30.— Ենկիւրիի մէջ արհեստից ցահանդէս մը բացուեցաւ:

ՄԱՅԻՍ

21.— «Իփէքիլիշ»ն բացուեցաւ:

22.— Ըմէթ փաշա Հռոմ մեկ ցաւ.

26.— Հաւասարակշռութեան քը քուէարկուեցաւ: Թուրք – Իտա կան բարեկամական դաշինքը տարի երկարաձգուեցաւ:

29.— Ժողովը քուէարկեց օրէնք որով կ'աւելցուին չէնքի, կալուա գործողութեան տուրքերը:

ՅՈՒՆԻՍ

5.— Մանր գործերը Թուրքե միայն յատկացնելու որոշումը ցաւ:

8.— Ֆէյսալ Թագաւոր Թուրքի կաւ

26. 1932ի պիւտճէն քուէարկ ցաւ:

ՅՈՒԼԻՍ

2.— Ազգ. պատմութեան խո ժողովը գումարուեցաւ Ենկիւրիի

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

3.

Պարոնայք քննադատներ, նոր ստեղծագործութիւն մը ո՞ր չնաչխարհիկ ծաղիկն է արդեօք օտար՝ մեր հողերուններուն: Օտար գրականութեանց մէջ նորը յատկանշողը ի՞նչ բան է: Կը հաճի՞ք բացատրել:

Հետեւա՞ծ էք արդեօք հայ արդի գրականութեան վաստակին: Ի՞նչ կը փնտռէիք անոր մէջ ու չգտաք: (Ձեզ ուզեր պատասխանել Գրական Ակումբին մէջ խօսած հետեւեալ միտքին, «Նոր գրողները նախ գործեր թող տան եւ յետոյ պահանջներ գնեն», կարծեմ բոլորս ալ համաձայն ենք, որ հիւանդութեան մը պէս վարակիչ է նոր գրողներուն գիրք հրատարակելու պարապան, անկախ այդ գիրքերուն որակին եւ քանակի խնդիրէն, չնայելով որ կարեւոր մաս մը կ'արդարացնէ հեղինակներուն վրայ մեր ունեցած յոյսերը)

Այո՛, ունինք նոր գրականութիւն մը, նոր՝ զգայութեամբ, խորքով, ոճով ու լեզուով: Կը կրկնենք, նոր ըսելով ոչ երիտասարդ կը հասկնանք եւ ոչ ալ գրական նոր դպրոցի մը հըպատակող օրէնքներով կազմուած. Նոր գրականութեան բացատրութիւնը աւելի ճիշդ կ'ըլլայ սահմանել ժամանակակից գրականութիւն անունով, բայց ժամանակակից ըլլալով մէկտեղ, իր բերած տարրերով, խորքով եւ զգայութեամբ նոր է հինին բաղդատմամբ: Այս սիմնակներուն մէջ կարգը պէտք գայ օրինակներով խօսելու: Բայց իբրեւ ընդհանուր յատկանիշ այդ նորութեան, ժամանակակից դըժգոհութիւնը, ընկերային ցնցումները որոշ չափով արձագանգ գտած են հոն, թերեւս մեղմ չափով, սակայն հայ գրողը այդ ալիքներուն ազդեցութեան տակ է: Հայ գրողը քաղաքական իր անորոշ վիճակին գիտակցութիւնն ամէնէն աւելի ներկայիս կը զգայ, ու ով որ ընդունակ է կը փորձէ տալ այդ գիտակցութեան արձագանգը: Հայ արդի գրականութեան ճարտարապետութեան հոգը, կը կրկնենք, ոչ մէկ սերունդի կը պատկանի: Այդ հոգը ամէնունն է: Այս խոր գիտակցութեամբ էր, որ գրական – գեղարուեստական որոնումներու մէջ, երբ կը սահմանէի նոր գրականութիւն, եւ առհասարակ հայ գրողներուն յատկանիշները, առանց տարիքի խտրութեան կը մատնանշէի բոլոր այն դէմքերն ու գործերը, որոնք գրականութեան անդաստանին մէջ նոր օրերու գոյութիւնը եւ հայ մարդը կը կերտէին վարպետ հողածութեամբ: Իրենց նիւթերը անցեալէն քաղէին թէ ներկայէն, 1932ի հայ գրողը չէր կրնար մտածել ու զգալ այնպէս, ինչպէս կը մտածէին ու կը զգային նախորդ սերունդներուն ներկայացուցիչները, 1896ին, 1910ին, 1915ին, 1918ին, 1920ին կամ 1925ին: Ասկէ երեւան կուգայ բնականաբար գրողին ժամանակակից ըլլալու հանգամանքը եւ ստեղծագործութիւնը:

Ո՞վ կրնայ ուրանալ դերը եւ արժէքը արդի հայ գրականութեան մէջ, երէկուան քանի մը ներկայացուցիչներուն, որոնք այսօր տակաւին կը գրտնին ի հաճոյս հայ գրականութեան: Որովհետեւ հին սերունդին կը պատկանին, Լեւոն Շանթ, Ա. Ահարոնեան, Ա. Չօպանեան, Վ. Թէքէեան, Յ. Օշական, Կ. Զարեան, եւ այսօր տակաւին կը ստեղծագործեն: Կրնա՞նք իրենց զլանալ հայ արդի գրականութեան ճարտարապետի եւ վաստակաւորի բարոյական տիտղոսը, ժամանակակից հայ գրականութեան, որուն իրենց վաստակը կը բերեն խառնել նաեւ աւելի երիտասարդներէն խումբ մը արժանաւորներ...

Իրարու համաձայն ենք, երբ բոլոր հայ գրողներուն գիրքերը սահմանենք իրենց նիւթերով: Այս պարագային ալ, ազնուութիւն է բովանդակութեան համար ո եւ է գրող հեռացնել գրականութեան պատմութենէն: Չէ՞ որ նոր, երիտասարդ գրող մը կրնայ ընտրել իրեն համար հեռաւոր անցեալին պատկանող նիւթ մը եւ մշակել արդիական պահանջներով, եւ ընդհակառակն, տարէց գրող մը կրնայ մշակել ժամանակակից նիւթ մը, նոր զգայութեամբ եւ նոր գաղափարաբանութեամբ:

Այսպէս, օրինակ Համաստեղ երիտասարդ գրողը, ինչպէս Շ. Նարդունի, առաջինը իր պատմուածքներով ու Սպիտակ Ձիաւորը մեծ վէպով, երկրորդը՝ իր հէքեաթներով, անցեալէն կը քաղեն իրենց նիւթը, միւս կողմէն երէց մը, Յ. Օշական Մնացորդացի շարքով, Լ. Շանթ իր թատերգութիւններով, դարձեալ նոյն անցեալէն ներշնչուած են: Երէց մը՝ Կ. Զարեան նոր օրերու հայրենիքէն կը քաղէ իր նիւթերը: Կրնայինք տակաւին բազմապատկել օրինակները: Ըսէք, խնդրեմ, տրուած օրինակներէն, ո՞րը դուրս կրնաք ձգել ժամանակակից հայ գրականութեան անդաստանէն: Որո՞ւն ճակտին կրնաք ըսել, դուրս նոր գրականութեան պարտէզէն, որովհետեւ դուն հին գրող ես, կամ դուն նոր գրող ես: Հոս է որ մեզմէ չատերը չփոթութեան կը մատնուին: Հինի եւ նորի ոչ մէկ խնդիր, երբ հարցը գեղարուեստական ստեղծագործութեան տուրքի մը մասին է: Այդ տուրքը ամէնուն պարտականութիւնն է, եւ ամէնուն համագումարն է, որ կրնայ պատնել համայնապատկերը հայ գրականութեան:

Միայն ժամանակով ու նիւթով չէ որ նոր գրականութիւն մը ունինք: Հոս կը չեշտեմ զգայութեան պարագան, հիմնականը եւ յատկանշականը, որ կրնայ արդարացնել նորութեան գաղափարը: Մեր նոր գրականութեան, յետպատերազմեան գրականու մէջ ըսել կ'ուզենք, նոր մարդը, մարդը կ'ապրի նոր զգայութիւն ով: Մեր պատասխանը գրակա կրնար աւելին ըլլալ, այո՛ ու է, բայց ինչ որ կայ չենք կրնար նալ: Հայ նոր մարդը, իր ձգտումով սկսած է տեղ գրաւել մեր նո րականութեան մէջ.

Այս իմաստով էր, որ գրական-գեղարուեստական որոնումներու (Հայրենիք ամսագիր, նոյեմ.-ի 1932) կը գրէի հետեւեալը ժամա Միջավայր, զգայութիւն խոր տակ ի միջի այլոց.

Այսպէս, յիշուած հեղինա (Ամսագրին մէջ աւելի չատ անու եւ գործեր կային յիշատակուած) տարբեր են իրենք իրենց հ նովք, որոնց հին թէ մօտիկ անց դարձեր են եւ անկէ կը քաղեն իր նիւթերը, ձգտումներով ու հոգեկ կաղերով հաւասարիմ են համա տասխան միջավայրերուն. Առաջին րը կը կենդանացնեն մեր աչքերուն միտքերուն առջեւ անցեալ հայ կ քը եւ հայ մարդը իր հոգեկան, բար յական ու մտաւորական պատկերով

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

18.— Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուեցաւ։

31.— Ցորենի պաշտպանութեան օրէնք մը քուէարկուեցաւ։

ՕԳՈՍՏՈՍ

12.— Թուրքիոյ մէջ ճարտարարուեստական կարելիութիւնները քննող ռուս մարմին մը հասաւ Պոլիս։

17.— Թուրք լեզուի քննիչ ընկերութիւնը կազմուեցաւ։

19.— Պոլսոյ մէջ մօտ քսան համայնավարներ ձերբակալուեցան

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

6.— Միջազգային մասնական ժողովը տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ։

15.— Ըսմէթ փաշա առաջին անգամ ըլլալով օդանաւով Պոլիս հասաւ Էնկիւրիէն

21.— Նոր տնտեսական նախարար Ճէլալ պէյ բաժնեգուցակի եւ ոսկիի մասին նոր ու թոյլատու կարգադրութիւններ ըրաւ։

[illegible] Ըսմէթ փաշա [illegible]

[illegible] Ամերիկայի սպայակոյտի պետ զօրավար Մաք Արթըր Պոլիս — Էնկիւրի գնաց եւ ընդունուեցաւ Կազիէն։

26.—Լեզուական համաժողովը բացուեցաւ՝ Տոլմա Պաղչէի պալատին մէջ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

4— Էյուպի՝ Քէօմիւրճանէի (Սիլ-բատր) մեծ կամուրջը բացուեցաւ վարչապետին կողմէ

17.— Սուրիոյ մարզպան Փոնսօ Պոլիս հասաւ։

25.— Պարսկաստանի արտաքին նախարար Ֆիրուզի Խան Էնկիւրի հասաւ։ Ֆրանսացիներու հետ ստորագրուեցաւ հաշտութեան եւ երկաթուղիներու համաձայնագիրը

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1.— Ազգային Մեծ Ժողովը բացուեցաւ

5.— Էնկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ պարսիկ – թուրք դաշնագիրը։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1.— Արտածման նիւթերու արժէքները [illegible] ենթակայ եղան։

2.— Լեզուական համաժողովի նախագահ Սամիհ Րիֆաթ մեռաւ։

7.— Հանրապետութեան տարեդարձի առթիւ ֆէսի վէճ մը եղաւ Եգիպտոսի հետ։

12.— Ազգային խնայողութեան շաբաթը սկսաւ

13.— Էնկիւրիէն՝ Պուէնոս Այրէսի հետ հեռաձայնով խօսուեցաւ։

17.— Պալքանեան վաճառ. սենեակի խորհրդաժողով եղաւ Պոլսոյ մէջ։

ՔԷՄԱԼ ԵՐԲ ԷՆԿԻՒՐԻ ՄՏԱՒ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ԿԸ... ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԷԻՆ ԻՍԿ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՀԵԾՆԷԻՆ ՈՒ ԿԸ ՎԻՃԷԻՆ...

1921ի 27 դեկտեմբերին է որ, Քէմալ մուտք գործած է Էնկիւրի եւ հոն հաստատած իր կառավարութիւնը։ Այս տարի եւս մեծ հանդիսութիւններ եղան։ Այս առթիւ, Էնկիւրիի երեսփոխան եւ 1921ին նոյն քաղաքին կուսակալ Եահեա Կալիպ պէյ ճառ մը խօսած ու յետոյ, եղած առաջարկին վրայ պատմած է իր յիշատակները։

« Այդ օրը ես ու հրամանատար Ալի Ֆուատ փաշա Կազին Էմիր լինը իջնող փէշերուն վրայ դիմաւորեցինք։ Մեր ինքնաշարժը երբ մօտեցաւ Կազիին ինքնաշարժին, իջանք դուրս։ Ալի Ֆուատ փաշա անցաւ անոր ինքնաշարժը, իսկ Կազին ալ մեր ինքնաշարժը առինք։ Տիգմէնի ներքեւ կը սպասէին Էնկիւրիի երեսփոխան Էմին պէյ եւ իր ընկերները։ Քիչ մը անդին վար՝ 300ի մօտ ձիաւոր եւ զինեալ ազգային ուժեր կը սպասէին։ Հոն՝ իջանք ինքնաշարժներէն։ Կազին — «Բարե՛ւ, ընկերներ», ըսելով ողջունեց զանոնք։ Ու այս քաջերուն հարցուց թէ ինչո՞ւ եկած են հոն։ Իրեն պատասխանեցին, — «Հայրենիքի ճամբուն վրայ մեռնելու եւ քու սիրուդ մեր արիւնը թափելու եկանք, փաշա՛»։

Կազին այս հաւատաւոր պատասխանէն շատ գոհ մնաց։ Ջերմօրէն շնորհակալութիւն յայտնեց եւ հայրենիքի սիրոյն ի՛նչ ըլլալը եւ հայրենիքի զաւակներուն պարտականութիւնները բացատրող ճառ մը խօսեցաւ։

Կրկին ինքնաշարժները նստանք։ Ճամբուն վրայ հազարաւոր ժողովուրդ լեցուած էր։ Ինքնաշարժները շատ դանդաղ կը յառաջանային։ Բազմութիւնը՝ այժմու Ըսմէթ փաշայի ինստիտուտի տեղը խռնուած էր։ Նամազկեայի կոնակը՝ Էնկիւրիի եւ շրջականներէն չուրջ հարիւր հազար հոգինոց զանգուած մը կար։ Տղամարդներ, դեռ քառասունքը չլրացուցած, ծոցերնին առած իրենց տղաքը՝ դիմաւորելու եկած էին.

« — Փաշա՛, մեր մեծ փաշան, երկիրը վատ թշնամիներէն ազատելու կուգաս. մեր արիւնը քեզ մատաղ...», աղաղակները մինչեւ երկինք կը բարձրանային.

Այս մեծ զանգուածին առջեւ կեցած էին տեղւոյն մեծերը եւ կրօնականները։ («Ճիւմհուրիյէթ» ,որմէ կը թարգմանենք այս տողերը, դրած է այդ պատկերը, — Քէմալ շրջապատուած փաքքոցաւորներով, որոնք թզկատարած կ'աղօթեն, նոյն ձեւով կ'աղօթէ ինք ալ....)

Ինքնաշարժները յետոյ, կայարանի ճամբով, ուղղուեցան հին ժողովարանը։ Երբ մենք կ'անցնէինք, կայարանի դրան Անգլիացիք այս հսկայ ցոյցին շուարեր էին, եւ Կազին կը լուսանկարէին։ Կայարանէն մինչեւ հին ժողովարանը շարուած էին Էնկիւրիի «Սէյմէն» կոչուած հին ձէյպէկները։ Անոնք Կազին կը դիմաւորէին սուրի եւ ֆայփաէի խաղերով ու «կեցցէ՛»ս աղաղակներով

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Իզմիթցիներու խնճոյք - երեկոյթը

— —

ԼԻՈՆ, 10 Յունուար (Յառաջ). — Իզմիթի հայրենակիցներու նախաձեռնութիւնով, երկու տարի առաջ հիմը դրուած էր «Իզմիթցիներու Իրերօգնութեան Միութեան մը, նպատակ ունենալով նիւթապէս օգնելու իրենց անկար եւ թշուառ հայրենակիցներուն։ Գոհունակութեամբ պէտք է ըսել սակայն, որ մինչեւ հիմա այդ դժբախտ հարկին տակ չեն գտնուած։

Եկամուտի իբր միջոց նախատեսուած է անդամավճար մը եւ զանազան հանդէսներ։ Միութեան կը մասնակցին Լիոնի եւ Ցէսինի բոլոր Իզմիթցիները անխտիր։

Ինչպէս անցեալ տարիներուն, Կ'իրակի՝ Յունուար 8ին, Միութիւնը Ծնունդի առթիւ սարքած էր ընտանեկան ցերեկոյթ մը, Փլաս-տիւ-Փոն Փ. Լէնի ճաշարանին գեղեցիկ վերնասրահին մէջ։

Ժամը 2ին սկսան Միութեան անդամները ինչպէս նաեւ տարբեր վայրերու հայրենակիցներ սկսած են իրենց տեղերը գրաւել սրահին մէջ, որ ելեկտրական դաշնաւոր լոյսերու մէջ կը շողշողար։ Սրահին խորքը Նոր Տարիի աւանդական ծառը գեղեցկօրէն զարդարուած, տառանակ մոմերով լուսաւորուած էր։

Օրուան նախագահ եւ «Թամատա» Պ. Յակոբ Գազազեան հանդէսը բացուած յայտարարելէ ետքը, առաջարկեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը Միութեան նախագահուհի Տիկ. Վերժին Սամուէլեանի, որ վերջերս մեռած էր։ Ցեսոյ նախագահը գրաւոր ճառով մը Միութեան կատարած գործը վեր հանեց եւ ըսաւ որ այս տեսակ ընտանեկան հանդիպումներ կը նըպաստեն տոհմիկ բարքերու պահպանումին եւ մեզ ու մեր զաւակները հեռու կը պահեն ձուլումէն եւ ուծացումէն։ Վերջացնելով մաղթեց որ մօտ ապագային այս խնճոյքները կատարենք Մայր Հայրենիքին մէջ։

Իզմիթի նախկին առաջն. Սանփաննա արքեպսկ.ի (զոր շա՛տ կը սիրեն Իզմիթցիները) ձօնուած ոտանաւոր մը արտասանեց Պ. Յ. Հարէլեան։

Թամատային հրաւէրով ամէն մէկը իր շնորհը ցոյց տուաւ։

Հաճելի էին Օրիորդներ Մ. Գամաճեանի, Ա. Իսրայէլեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեաններու երգած երգերը։ Պ. Առնակ իր անուշ ձայնով հանդէսին փայլը աւելցուց։

Տէրինէն Պ. Շիրինեան քանի մը խօսքով իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ ինքը Սեբաստացի ըլլալով հանդերձ ներկայ էր եղած այս խնճոյքին եւ իր զաւաթը պարպեց Իզմիթցիներու կենացը, որուն փոխարէն Պ. Թիրեաքեանի առաջարկով, հանդիսականները Սեբաստացի հայրուկին՝ անուամբ Մուրատին իբր յարգանք, խմեցին բոլոր վերապրող Սեբաստացիներու կենացը։

Մէջ ընդ մէջ ֆօ փառլէօռը գեղեցիկ եղանակներ կ'արձակէր եւ զոյգեր կը պարէին, որոնց մէջ առնելով ընտանեկան ուրախ ու ջերմ մթնոլորտ մը։

Միութիւնը ի նպաստ անուրկին փոքր գումարի մը փոխարէն.գրաւեց գոց պահարաններ սիւրփրիզներով լեցուն։ Իսկ իբր կազմակերպիչ բոլոր ներկաներուն մանտարին բաժնուեցաւ։

Տեղի ունեցան նաեւ ընտանեկան զուարճալի խաղեր։

Աճուրդի դրուեցաւ թէյի կազմած մը, որ քիչ ժամանակի մէջ 150 ֆր.ի բարձրացաւ։ Շահեցաւ Պ. Հէլվաճեան

Շնորհաւորելի են կազմակերպիչ յանձնախումբի բոլոր անդամները, որոնք ջանք չէին խնայած հանդէսը հաճելի եւ փայլուն անցընելու համար։

Իրիկուան ժամը 8.30ին հանդիսականները ցրուեցան ուրախ տրամադրութիւնով։

Ա. Հարէլեան

Նոր ցաւեր, նոր ձայներ

—·—

ՀԷՐԻՔՈՒՐ, 9 Յունուար (Յառաջ). — Փարիզէն հինգ հարիւր քիլոմեթր հեռու այս փոքր գաղութը ութ տարիէ ի վեր խաղաղ վիճակ մը ունի։ Բոլորը կը գործեն հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ, միշտ գոհ իրենց վիճակէն։ Մեծ մասով համակիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Երկար ատենէ ի վեր այցելու մը՛ եկած չըլլալով, մինչեւ այսօր չենք ունեցած որ եւ է ազգ. կազմակերպութիւն։

Մեր հայրենակիցներէն ոմանք անկանոն թուղթեր ունին եւ շատ հաւանական է որ [illegible]։ Քանիցս Փարիզի հոգեւոր հովիւին գրած եւ խնդրած ենք որ այցելու քահանայ մը ղրկէ չորս-հինգ երախաներու մկրտութեան համար։ Յուսանք թէ մօտ ատենէն կը ղրկէ։

Քաղաքէն երկու - երեք ժամ հեռու, կարգ մը հայրենակիցներ մէկմէկ ագարակներու տէր եղած են եւ իրենց ապրուստը կը հոգան, համակրանք շահելով դրացիներուն։ Ուրիշ առթիւ Յառաջի մէջ կարդացինք հայ կարմրուկի մը մասին։ Յիշեալը անցեալ շաբթու դարձեալ իր կարմիր գոյնը դուրս տուաւ, գիշեր մը գործարանէն դուրս ձգելով երիտասարդ այր եւ կին մը, որոնց երեք տարեկան երախայով խեղճերը եկած էին այս կողմերը գործ փնտռելու։ Կնոջ համար գործ գտնուեցաւ, բայց մեր կարմրուկը առանց խղճահարութեան իր սեփական չէնքին պարապ սենեակներէն մէկը վարձու չտուաւ։ Թշուառ ընտանիքը ճարահատ գնաց Պէլֆոռ։

Մուրատեան Գառնիկ

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 10 Յունուար.— Քղիի Հայրենակցական Միութիւնը Տարեգլխի եւ Ծնունդի առթիւ, հայրենակից Սեդրակեանի տանը երեկոյթ մը տուաւ։ Միութեան բոլոր անդամները եւ անդամուհիները, իրենց պզտիկներով ներկայ էին։

Երեկոյթն սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր մեծ ու պզտիկ Քղեցիները յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ երգեցին։

Կենացներ առաջարկուեցան Հայրենակցական Միութեան ալ աւելի ուժեղացման, Քղեցի նահատակներու անմահ յիշատակին եւ հայրենի լաւ ու բարի բարքերու պահպանման համար։ Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ եւ գեղեցիկ անակնկալներ։ Շատ հրապուրիչ էին Քղիի պարերգները։

Երկու հայրենակիցներ, Քղիի բարբառով կատակերգութիւն մը խաղալով, կուշտ ու կուռ խնդացուցին ներկաները։

Մթնոլորտը շատ քաղցր էր, համակ երգ ու պար, ցնծութիւն եւ խանդավառութիւն մինչեւ առաւօտ։

Ինչպէս որ փոքրիկ երախաներ իրենց վարժուհին կը շրջապատեն, երբ գեղեցիկ մանկական հէքեաթներ կը պատմէ, եւ յափշտակուած ու աչք ականջ կտրած մտիկ կ'ընեն նոյնիսկ չեն ուզեր մէկ բառ փախցնել, նոյնպէս՝ Քղեցի հարսներն ու տղաքն իրենց համակրելի եւ բարի մամիկին չուրջը բոլորուած, լուռ յափշտակութեամբ կ'ունկնդրէին եւ անոր խելացի խորհուրդներն ու կեանքի փորձառութենէն առած խրատներն իւղ ու մեղրի տեղ կ'ընդունէին։

Բարի մամիկն անոնց կը պատմէր ցանկալի Քղիի անցեալ փառքերէն, Քղեցիներու կեանքէն. տօնական եւ հարսանեկան հանդիսաւորութիւններէն յուշեր կը բերէր։

Իսկ աշխոյժ եւ կայտառ Քղեցի սիրուն երախաները մինչեւ առաւօտ երգելով, պարելով եւ դայլայլելով լուսցուցին

Եկմալեան փոքրիկները, սեւաչեայ քոյր եւ եղբայրը, շատ յաջող կերպով երգեցին [illegible]։ Սեդրակեան փոքրիկ քոյրերը շատ գեղեցիկ եւ յաջող արտասանութիւններով ծափերու արժանացան։ Իսկ Վարդուհի Շահինեանը, որ հազիւ երկու տարեկան է եւ դեռ նոր բառեր կը թոթովէ, երգիչներու եւ պարողներու ձայնի եւ շարժումներու նմանութիւններն ընելով հանդիսականներու ուրախ տրամադրութիւնն ալ աւելի բարձրացուց։

Երեկոյթին շատ մեծ փայլ տուին Քղեցի շնորհալի օրիորդները՝ մեներգներով, պարերով եւ չքեղ ու ճաշակաւոր սեղան սարքելով։

Քղեցի Միութիւնն իր գոյութիւնն ու ժողովրդականութիւնը,գլխաւորաբար կը պարտի իր անդամուհիներու մեղուաջան գործունէութեան եւ անոնց սրտով ու հոգիով նուիրումին։

Երեկոյթն սպասուածէն աւելի խանդավառ անցաւ։ «Ընկեր» [illegible] աչքը լոյս, հակառակ իրենց բարի ցանկութեան, Ք. Հ. Միութեան գործունէութիւնն ալ աւելի կը ծաւալի եւ ժողովրդական կը դառնայ։

Արգոս

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

— —

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Պայքար». Ամերիկայի ռամկավարներու պաշտօնաթերթը, քննելով աջէն ձախէն եղած թելադրութիւնները, դիտել կուտայ (24 դեկտ.)

— « Ինչ որ չենք կրնար ըմբռնել, ոմանց այն ըմբռնումն է թէ պէտք է ամէն գնով անցեալը մոռնալ Թուրքեւհայ մերձեցում մը իրականացնելու համար։ Ինչո՞ւ, ազգային ի՞նչ մեծ օգուտի համար։ Եթէ այսպէս ընենք Թուրքիան պիտի ճանչնա՞յ մեր իրաւունքը ոչ ազատագրեալ հայկական նահանգներուն վրայ։ Մենք [illegible] չենք որ կ'ուզեն անտեսել Ղազի փաշային եւ իր կուսակցութեան ջանքերը, Թուրքիան թրքական ուժերով վերանորոգելու համար։ Բայց այս ջանքերը ,Թուրք հանրապետութեան տասնեակ մը տարիներու գոյութեան ընթացքին, ե՞րբ Հայոց արդարութիւն ընելու չափ յառաջ գացին։ Եւ եթէ մեր հաւաքական կեանքին համար լիովին անօգուտ բան մըն է Թուրքեւհայ մերձեցում մը, ինչո՞ւ ցոյց կը տրուի այս սորկամտութիւնն ու անդին կ'ունենան այս անհեթեթ փոլիթիքաութիւնները Թուրքերը սիրաշահելու համար։ Կրնա՞նք քաղաքական օգուտ մը տեսնել ի փոխարէն այն վաստակումին՝ զոր յառաջ պիտի բերենք մեր ժողովուրդին մէջ, շարունակ «արիւնոտ հաց» ուտելով Թուրքերու հետ։

Ու ի՞նչ տուեալ, ի՞նչ արդարացուցիչ պատճառի վրայ պէտք է որ անցեալը մոռնանք։ Ազգեր կը պատերազմին, կը պարտուին, կը յաղթեն ու կը հաշտուին, այո, բայց մենք չպատերազմեցանք, եւ ինչ որ ալ ըլլան մեր քաղաքական սխալները, ատոնք պատասխանատու չեն միլիոն մը անզէն հայութեան չէթէական հորդաներու ձեռքով ջնջուելուն, անապատներու մէջ տանջանքին, քաղաքակրթութեան մը կողմէ խոշտանգումին, եւ անկարեկիր խողխողումին։ Ի՞նչ գիտին մոռցանք քարերն ալ ճաթեցնող այս աղէտը, զոր դատապարտելու համար մէկ Թուրք իսկ իր սիրտը չբացաւ մարդկային [illegible]

Իրատեսութի՞ւն է ոճիրը գործողներէն արդարութիւն ակնկալել, թէ քաղաքական ամէնէն յիմարական ցանկամտութիւնն է, րոմանթիզմ մըն է՝ որ իբրեւ իրատեսութիւն կ'ուզեն ոմանք մեզի ծախել։ Աժան, անարժան փոլիթիքաութիւն է։ Եւ ո՞վ Թուրքն է որ մինչեւ հիմա կարեւորութիւն տուաւ նոյն իսկ այս աժան փոլիթիքաութեան

Երբ Ազգերու Լիկային յիշատակագիր կը մատուցանենք ամբողջ աշխարհին եւ Թուրքերուն յայտարարելու համար թէ պիտի պահանջենք մեր «ազգային օջախը», յաջորդ վայրկեանին զանձնալու եւ Թուրքերու բարեկամութեան հաւատարմութեան ընդունելու համար է, թէ ըսելու համար՝ որ, եթէ չենք հրաժարիր մեր ազգային իրաւունքէն, երբ առնենք գայ գայն ձեռք ձգելու համար պիտի գործածենք նաեւ մեր իմացական եւ ֆիզիքական բոլոր միջոցները»։

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն ոստիկանապետ, հաճեցէք ինծի զէնք կրելու արտօնագիր մը տալ։

— Պատճառը ի՞նչ է, մէկէ մը վախ կամ կասկա՞ծ ունիք։

— Տակաւին չեմ գիտեր, վաղը պիտի ամուսնանամ։

×

— Բարեկամ, այս առաւօտ կանուխ կողոպուտէ մը ազատեցայ շնորհիւ կնոջս։

— Կ'երեւի թէ ձեր կինը քաջ եւ անվախ է։

— Ընդհակառակն, առաւօտ կանուխ գրպաններս խուզարկած միջոցին, գրպանս պարպած էր, որով գողերը ձեռնունայն դարձան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՄԵԼԻՔ.— Դու չպիտի փոխէիր իրերի ընթացքը։

ՀԱՅԿ.— Բայց պիտի գիտնամ։

ՄԵԼԻՔ.— Օգո՞ւտը։

ՀԱՅԿ.— Մելիք, մի՛ ջղայնացնել. պատմի՛ր, ի՞նչ է վիճակը։

ՄԵԼԻՔ.— Վաղը ամէն բան կ'իմանաս. գիշերս հանգստացիր։

ՀԱՅԿ.— Հիմա, հիմա, ամէն բան պիտի պարզես։

ՄԵԼԻՔ.— Ժամանակ չկայ, պիտի գնամ, մի չափազանց կարեւոր ժամադրութիւն։

ՀԱՅԿ.—Ի՞նչ ժամադրութիւն, ո՞ւմ հետ.

ՄԵԼԻՔ.— Առաջնորդը պիտի գայ։

ՀԱՅԿ.— Առաջնո՞րդը. (կը Նստի՝ փաթթուած վերմակի մէջ)։ Առաջնո՞րդը

ՄԵԼԻՔ.— Այո, Տէր – Դիոնիսիոսը, չափազանց կարեւոր բան ունի յայտնելիք

ՀԱՅԿ — Ես էլ պիտի ներկայ լինեմ։

ՄԵԼԻՔ.— Բայց քո վիճակը, Հայկ։

ՀԱՅԿ.— Հեռո՞ւ է ժամադրութեան տեղը։

ՄԵԼԻՔ.— Քովի տունը։

ՀԱՅԿ.—Թող այստեղ գայ։ Ես ներկայ պիտի լինեմ, բայց նախ կարճ, պարզիր դրութիւնը. ի՞նչ վիճակի մէջ է ինքնապաշտպանութիւնը։

ՄԵԼԻՔ.— Ամէն ինչ կազմակերպուած էր բուն դիմադրութեան համար... միայն վերջին րոպէին ստիպուեցանք փոխել ծրագիրը

ՀԱՅԿ.— Ի՞նչպէս։

ՄԵԼԻՔ.— Մեր կռուող, դրսեցի, փախստական զինուորների մեծ մասը լեռը ղրկեցինք։

ՀԱՅԿ.— Գիտեմ։ Բայց ինչո՞ւ. Հէնց այդ լուրի վրայ էր որ վճռեցի անմիջապէս Այգեստան իջնել։

ՄԵԼԻՔ.— Ամէն կերպ պիտի աշխատենք խոյս տալ։

ՀԱՅԿ.— Միջո՞ցը։

ՄԵԼԻՔ.— Դեռ որոշ չէ։

ՀԱՅԿ.— Ե՞րբ պիտի որոշուի։

ՄԵԼԻՔ.— Իրերու ընթացքից է կախուած

ՀԱՅԿ.— Ուրեմն ձեր կողմից միայն սպասողական վիճա՞կ։

ՄԵԼԻՔ.— Դաւոյի ընկնելուց ի վեր կառավարութեան ուժը հարիւրապատկուել է։

ՀԱՅԿ.— Իսկ կազմակերպութի՞ւնը։

ՄԵԼԻՔ.— Նուազել։

ՀԱՅԿ.— Ժողովրդի տրամադրութի՞ւնը.

ՄԵԼԻՔ.— Տատանման մէջ, անվստահ։

ՀԱՅԿ.— Կազմակերպութեան շարքե՞րը.

ՄԵԼԻՔ.— Երկփեղկ պառակտուած. պիտի աշխատենք խուսափել ընդհարումներից. երբեք կառավարութեան դիտաւորութիւնն էլ այդ է. քանի խումբ ղրկեցինք, ո՛չ մի հանդիպում։

ՀԱՅԿ.— Այս բոլորը, զուցէ, Արտամեանի ճանապարհը բոլորովին բաց է, ոչ մի հսկողութիւն, թէեւ ծպտուած չէի, բայց բոլորովին ազատ անցանք.

ՄԵԼԻՔ.— Այնուամենայնիւ անկարելի է ճիշդն իմանալ կառավարութեան տրամադրութիւնը։

ՀԱՅԿ.— Վարպետ խաղ է... Թուրք պահակները կը հսկի՞ն գիշերները։

ՄԵԼԻՔ.— Վերջերս շատ քիչ։

ՀԱՅԿ.— Արտասահմանի մարմիններու հետ յարաբերութիւնը ի՞նչպէս է.

ՄԵԼԻՔ.— Գրեթէ կտրուած։

ՀԱՅԿ.— Նոր զինե՞ր։

ՄԵԼԻՔ.— Շատ է դժուար։

ՀԱՅԿ.— Մեր բարեկամ Քիւրտե՞րը...

ՄԵԼԻՔ.— Խոյս են տալիս

ՀԱՅԿ.— Գիւղացինե՞րը։

ՄԵԼԻՔ.— Քաղաքն են թափւում։

ՀԱՅԿ.— Փութե՞րը։

ՄԵԼԻՔ.— Հաց չկայ։

ՀԱՅԿ.— Ի՞նչ է մտածում ժողովուրդը

ՄԵԼԻՔ.— Հետաքրքիր է թէ ինչ պիտի առաջարկէ առաջնորդը։

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ ՄԸ (կը մտնէ). — Պ. Մելիք, եկան։

ՄԵԼԻՔ.— Ի՛հ, ես գնամ։

ՀԱՅԿ.— Չէ՛, այստեղ։

ՄԵԼԻՔ.— Բայց...

ՀԱՅԿ (գործակատարին). — Գնա՛, առաջնորդիր այստեղ։

ԳՈՐԾԱԿ.— Լա՛ւ։ (Կը հեռանայ)։

ՄԵԼԻՔ.— Ես չէի ուզեր որ դուն ներկայ լինէիր

ՀԱՅԿ.— Ինչո՞ւ.

ՄԵԼԻՔ.— Բոլորին յայտնի է որ դուն քաղաքը չես։

ՀԱՅԿ.— Ի՞նչ, մեռա՞լ եմ։

ՄԵԼԻՔ.— Չէ՛, հեռացել։

ՀԱՅԿ.— Արդի՞ւնքը։

ՄԵԼԻՔ.— Պիտի ցոյց տանք որ շատ քիչ մարդ ունինք այստեղ, ընդհանուր տրամադրութիւնը...

ՀԱՅԿ.— Աւելի պիտի ընկնի.

ՄԵԼԻՔ.— Ժողովուրդը վախենում է մեր ներկայութիւնից։

ՀԱՅԿ.— Լքո՞ւմ ուրեմն։

ՄԵԼԻՔ.— Զգուշութիւն, ո՛չ լքում։

ՀԱՅԿ.— Այսինքն փախուստ։

ՄԵԼԻՔ.— Գործի շահի համար։

ՀԱՅԿ.— Էլ գո՞րծ է մնում։

ՄԵԼԻՔ.— Ներկան զոհենք ապագայի համար։

ՀԱՅԿ.— Վստա՞հ ես։

ՄԵԼԻՔ.— Ոչ ոք կարող է վստահութեամբ խօսել այս պարագային. պիտի աշխատենք անել այն, ինչ որ հնարաւոր է, դէպքերը առաջ բերին երեւոյթներ, որ մարդ չէր կարող իսկ մտածել. Դաւոյի դաւաճանութիւնը, մինչեւ այժմ էլ դեռ խորհրդաւորութեան մէջ, տակնուվրայ արաւ մեր ամբողջ ծրագիրները, եւ կառավարութիւնը որ հանդիստ քնանում էր, մինչ մենք արթուն գործում էինք, այժմ ահագին ուժ հաւաքած ուզում է ջախջախել ամէն գնով մեր բոյնը...

(Լռութիւն)

ՀԱՅԿ.— Մելի՛ք։

ՄԵԼԻՔ.— Ի՞նչ։

(Լռութիւն)

ՀԱՅԿ.— Արեան ընկերները անհրաժե՞շտ է որ անկեղծ լինեն։

ՄԵԼԻՔ.— Ինչի՞ մասին է կասկածդ

ՀԱՅԿ.— Ինչո՞ւ չէիր ուզում որ ներկայ լինեմ առաջնորդի հետ տեղի ունենալիք տեսակցութեանը։

ՄԵԼԻՔ.— Յայտնեցի պատճառը, պէտք է ընդհանուր կարծիք կազմել տանք թէ յեղափոխականները հեռացել են քաղաքից։

ՀԱՅԿ.— Այդքա՞ն միայն.

ՄԵԼԻՔ.— Ուրիշ ի՞նչ։

ՀԱՅԿ.— Ամօթը իմ ներկայութիւնի՞ց...

ՄԵԼԻՔ.— Հա՛յկ։

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ գաւառներու մէջ

ՌՈՍՏՈՄ Կոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ՊՈՒԱ - ՔՕԼՈՆՊԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ԼԷ - ԿՈՆԷՍԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ «Արղութեան» խումբի ժողովը 16 Յունուար երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Ա. Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ, կը խօսի ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, նիւթ՝ Հայաստան Անդրկովկասի մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Ընթերցարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 49 րիւ Նասիոնալ, Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցարանին մէջ: կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանին մէջ, 49 րիւ Նասիոնալ:

ՊԻՒԻԼՎԱՐ ՕՏՏՕի Պատանեկան Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Յետաձգուած է Մարսէյլի ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ ենթակոմիտէի ջերթական ժողովը:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան ժողովասրահը: Կը դասախօսէ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՑՈՒԼԻԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի «Քրիստափոր» խումբի ճաւայական դասախօսական-վիճաբանական ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցարանին մէջ: կը դասախօսէ ընկ. Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

ՍԷՆ-ԺԷՐՕՄ «Վրէժ» խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական ճաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկ. Ն. ԱԶԳԻՆ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕի «Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 6ին սովորական ճաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկ. Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ: Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Ամերիկայէն տեղս նոր ժամանած ընկ. Յարութիւնեան:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շբ. իրիկուն, ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, metro Vaugirard: Ջեկոյց Պ. կարօ Սասունիէ, «Շանթի նոր դրամը — Օշին-Պայլ»: Մուտքը ազատ է:

ԹԷԿԻՆ Մարիամ Ճէմիրճեան, Յակէթ Ճէմիրճեան եւ զաւակները, Տիկին Կիւլիւզար Ճէմիրճեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ԲԵՆԵԱՄԻՆ ՃԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը: Հանգուցեալը զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը:

Թաղումը կատարուեցաւ չորեքշաբթի եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մարսէյլի գերեզմանատունը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 845 ֆրանք:
Տէսին, Գործ.— 300:
Վրէնցէ, Պիլ. Յակոբ.— 200:
Լիվրի-Կուրլ, Խ. Գ.— 130:
Մարսէյլ, Գործ. մէջ., Մ. Ճ.— 100:
Լիոն, Գործ.— 218.70:
Նիս, Պ. Պ.— 70:
Սէն Թրոփէզ, Զոր.— 35:
Ռենն. 700:
Փարիզ, Պ.— 70:
Պաղտատ, Մ. Է.— 2 անգլ.
Սէվրան, Խ. Քհնյ.— 70.
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35:
Մէքնէս, Յ. Ա.— 35.
Պոլէն, Թ. Մ.— [illegible]
Սէնթ Թ'Օպան, Յ. Խ.— 35:
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 100:
Փարիզ, Ա. Եղբ.— 140:
Վիթրի, Վ. Փ.— 35:
Սէվրան, Վ. Ի.— 105:
Պրիւսէլ, Տիկ. Ն. Մ.— 200:
Առնուվիլ, Տիկ. Է. Է.— 70:
Ռուէյլ, Հ. Մ.— 35:
Կրընոպլ, Գապ.— 70:
Փարիզ (18), Այն.— 70:
Քրոն, Կ. Մ.— 50:
Փարիզ (20), Ա.— 150:
Վիէն, Յ. Խ.— 25:
Կրընոպլ, Տիկ. Ա. Կ.— 10:
Ռըբէյ, Աք.— 35:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Փարիզ (13), Գապ.— Սկսանք դրկել Յունուար 8էն:
Սեյանիկ, Ազգ. Վարժարան.— Սկսանք դրկել Յունուար 1էն
Փրէ Սէն Ժէրվէ, Յ. Խաչ.— Սկսանք դրկել Յունուար 8էն:
Պէլմոն-Շավանօ, Ա. Մ.— Սկսանք դրկել Յունուար 8էն:
Սէն Ժիւլիէն, Պօյ.— Սկսանք դրկել Յունուար 11էն:
Քլիշի, Ս. Գալտ.— Սկսանք դրկել Յունուար 11էն:
Իսի-լէ-Մուլինօ, Քէշ.— Սկսանք դրկել Յունուար 12էն:
Սէն Ժըրմէն ան Լէյ, Թոր.— Սկսանք դրկել Յունուար 12էն:
Փարիզ (19), Ա. Էքս.— Սկսանք դրկել Յունուար 12էն:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայ Ընակչական Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ, 61, rue Mr. le Princ, մեթրօ՝ Օտէօն: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իրարու լուր տալ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին-Գարահիսարի արիւնոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին տեղւոյն Քաֆէ Գամէտսի ընդարձակ սրահին մէջ: Հաշուետուութիւն եւ վարչութեան ընտրութիւն

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ շրջանի Հայրենակց. Միութեան ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սիամանթօ-Վարուժան Ակումբին մէջ, 245, rue J. J. Rousseau, Իսի-լէ Մուլինօ

«ՍԻՓԱՆ»ի փորձերը տեղի կ'ունենան ուրբաթ իրիկուն, 31, րիւ Րիվոլի (մեթրօ Շաթլէ): Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

* *

Վարդանանց ջահի հանդէսը «Սիփան»ի նախաձեռնութեամբ փետր. 19ին, կիրակի ժամը 3ին: Կը խնդրուի նկատի առնել թուականը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Այս պատրաստութիւնը գլխաւոր պատճառներէն մէկն էր որ չէր ուզած Փալ Պուֆօն երթալ անոր հետ: Դժուարութեամբ մտեր էր այնտեղ ու անախորժ բան մը զգացեր էր, տեսնելով ներսը այդ սրահին: Փալ Պուֆօնը պիտի քանդէր այն գրաւիչ մթնոլորտը որ ստեղծուած էր իրենց բարեկամութեամբ: Պատկերը չինած պիտի ըլլար ան այդ աղջկան, եթէ գեղեցկութեան մասին որ եւ է հասկացողութենէ զուրկ այդ մարդիկը իրենց բռնանչացումով արտաւորած չըլլային գաղափարը որ կենդանութիւն պիտի տար անոր:

Ճորճ չխօսեցաւ բնաւ՝ երբ կը վերադառնային պարարահէն Դիւէլ որ անօգուտ բան էր ըրածը եւ անտեղի: Վերջ ի վերջոյ Լիան ստիպուած էր չահիլ իր ապրուստը: Փորձն էր կարգադրած Փալ Պուֆօնի ներկայացումը. չէր կրնար խուսափիլ: Սակայն եւ այնպէս, յուսախաբ եղած էր Ճորճ: Կրնար տարբեր կերպ վարուիլ աղջկան հետ, բայց չուզեց:

Շնորհիւ մարդիկը հասկնալու իր բնածին յատկութեան որ իրն էր ու անժխտելի ինչպէս օդը զոր կը շնչէր, Լիան կռահեց անոր տրամադրութիւնները: Պիտի մեղմացնէր զանոնք ցոյց տալով հնազանդութիւն մը որուն անընդունակ եղած էր մինչ: Գիտէր նաեւ որ քանի մը վայրկեան վերջ տարիները պիտի այլափոխէր այդ տրամադրութիւնները ինչպէս գարնան ձիւնը որ կը հալի արեւուն ճառագայթներուն տակ:

Սիրոյ գրգռութիւնը սկսեր էր արգէն արծարծուիլ, երբ կեցած էին բակին կիսաստուերին մէջ: Լիան զգաց անոր ջերմութիւնը Ճորճի թեւերուն մէջ, տանդուղներէն վեր:

Այդպէս են այրերը. այդպէս եղած են անոնք մինչ: Ու հիմա, իր մատներուն մէջն առած այդ թեթեւ ծրարը, Լիան հասկցաւ որ անիկա բացարձակօրէն մոռցեր էր յուսախաբութիւնը

— Ի՞նչ է այդ, ի՞նչ է այդ:

Ճորճ լուռ կեցաւ մինչեւ որ աղջիկը քակեց չուանը եւ բացաւ ծրարը: Հրաշքի մը տպաւորութիւնը կրեց Լիան, երբ իր ձեռքին մէջ զգաց գիշերազգեստը: Ծրարին թուղթը ինկաւ անկողինին վրայ: Մատներովը վեր բարձրացուց մետաքսէ հագուստը եւ ապշած երեւոյթ մը առաւ:

Ջնջեց սոսկալի ամբողջական խմաստը այդ նուէրին. տուրքն էր ան իր սիրոյն. Լիան կռահեց այդքանը: Առատաձեռնութիւն մը որուն ընդունակ են բոլոր այրերը, երբ կ'ուզեն արտայայտել երախտիքը իրենց յոյզերուն: Գիտէր այդ եւս: Բայց չկրցաւ հասկնալ խմաստն նշանակութիւնը այդ նուէրին: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէր Ճորճ:

Մետաքսի կտոր մըն էր ան որ պիտի ծածկէր իր մարմինը: Այդ մասին խորհած չէր կրնար ըլլալ: Լիան չէր հասկցուցած անոր իր աղքատութեան չափը: Մինչ պահած էր իր հագուստները: Փաթթած եւ անկիւն մը նետած էր զանոնք՝ աչքէ հեռու: Ամօթ զգացած չէր երբեք իր մերկութենէն, եւ սակայն շնորհիւ իր փորձառութիւններուն, ինքն իրեն վերապահած էր զայն: Հակառակ իրենց մտերմութեան, Ճորճ ապահով չէր տակաւին որ ամբողջովին տէրն էր այդ աղջկան:

Լիան ցատկեց անկողինին վրայ ու երկնցուց թեւերը, գրկելու համար Ճորճը որ զոհողութիւնը ունեցաւ լսելու անոր երախտագիտական սիրալիր բառերը:

Այդ չէր իր փնտռած գոհունակութիւնը: Երբեք մտքէն անցած չէր նուէրներով գնել այդ աղջիկը: Այդպէս չէր ըմբռներ անիկա կնոջ տիրացումը. ծախու առնուելիք առարկայ մը չէր կինը, Ճորճի հասկացողութեամբ:

Դժուար էր իրեն համար ըմբռնել այդ աղջիկը. չէր գիտեր թէ ինչ պիտի նշանակէր այդ մետաքսին շոյանքը անոր մորթին վրայ: Չէր գիտեր նոյնպէս որ Լիան երախտապարտ էր իրեն այդ շոյանքին եւ թէ սիրուն բան մը ունենալու հաճոյքին համար:

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) - R. C. Seine 276.294

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ՀՈՄԱՐ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	40 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա :: :: ::	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ :	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

14 Janvier 1933

ՈՒԹԸ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2036

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ՅԱՒԵԼԵԱԼ ԱՐԺԷՔԸ»

Շաբաթական 40 ժամ աշխատելու խնդիրը միջազգային լայն ծաւալով քննութեան նիւթ կը դառնայ այս վայրկեանին Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ։

ՅԱՌԱՋ օրը օրին կուտայ ամփոփումը յայտնուած կարծիքներու։ Այդ կապակցութեամբ կ'ուզենք մեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը կեդրոնացնել արծարծուած հարցի էութեան վրայ։

Տնտեսական տագնապը իր յարատեւութեամբ կը դառնայ ըսպառնական։ Ու ասա, աշխարհի անտեսագիտական միտքերը բազմակողմանի աշխատանքի մը լծուած են առաջքն առնելու այս տնտեսական տագնապին, որ կը սպառնայ ոչ միայն տնտեսական, այլ եւ քաղաքական կեանքը քաոսի մը վերածելու, անցնելու բոլոր պետութիւններու սահմաններէն, ընդգրկելու հարիւրաւոր միլիոն ժողովուրդները եւ դառնալու համաշխարհային տարերային վիթխարի փոթորիկ մը։

Ու այդ փոթորիկը բոլորին ալ կը սարսէ։ Հին աշխարհը կը ճարճատի։

Արդ, կարկատաններով անկարելի է դիմագրաւել այդ վիթխարի փոթորիկը։ Համաշխարհային տնտեսական ներկայ կեանքը կը կարօտի արմատական դարմանումի։ Շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի պահանջը կը ձգտի գերարտադրութիւնը կրճատելու կամ աւելի շիտակ՝ անգործ ձեռքերուն գործ հայթայթելու համար։ Բայց այդ քայլը սկիզբն է երկանց։

Մեքենապետութիւնը եւ ներկայ գերարտադրութիւնը աշխատանքի կազմակերպութիւնը կը դնեն հարկադրանքի մը տակ՝ որդեգրելու օրական 4—5 ժամուան աշխատանքի սիստեմը, որ ընդամէնը տասնեակ մը տարի առաջ ցնորական երազ մը պիտի թուէր։

Աշխատանքի ժամերու կրճատումը պայմանաւորուած է աշխատավարձքի պահպանումով։ Աշխատավարձքերու պահպանումն է էականը, որովհետեւ, այդ խողովակով կը բաշխուի կուտակուած հարստութեան մէկ մասը եւ հնարաւորութիւն կուտայ սպառման թափը բարձրացնել ու մեղմացնել գերարտադրութեան սպառնալիքը։

Աշխատանքի ժամերու կրճատումը եւ աշխատավարձքերու պահպանումը, այն ձեւով, ինչ ձեւով քննութեան նիւթ է Ժընեւի մէջ, եթէ ընդունուի իսկ, կիսատ միջոց մըն է՝ ներկայ տնտեսական տագնապի բաղդատմամբ։

Դրամատիրական աշխարհը աւելի արմատական միջոցներու պիտի կրնա՞յ դիմել ոչ միայն տնտեսականտագնապին վերջ տալու, այլ նաեւ պահպանելու դրամատիրական հիմնական կարգ ու սարքերը։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը այս երկընտրանքը կը դնէ միջազգային դրամատիրութեան առջեւ։

Որովհետեւ դրամատիրութեան առջեւ դրուած հիմնական խնդիրը «յաւելեալ արժէք»ի բաշխումն է։ Մինչեւ այսօր աշխարհը գիտցած է յաւելեալ արժէքները կուտակել, բայց այդ արժէքներու բաշխումը եղած է նուազագոյն չափով, որով, ստեղծուած է անհաւասարակշռութիւն մը, որ նկարագիրն իսկ է ներկայ դրամապետութեան։ Ներկայ տագնապը մահացու հիւանդութիւն մըն է, որմէ կրնայ դրամատիրութիւնը ազատիլ, եթէ բան մը փոխէ իր կարծրացած նկարագրէն։ Այսինքն, «յաւելեալ արժէք»ի բաշխումը նուազագոյն աստիճանէն բարձրացնէ առաւելագոյն աստիճանի.

Գերարտադրութեան հակադրել գեր — սպառումը։ Այսինքն, ոչ միայն պահպանել ապրուստի ներկայ աստիճանաչափը, այլ բարձրացնել մինչեւ գիւրակեցութիւնը, ու այս, լայն եւ համաշխարհային ծաւալով։ Առանց սպառման շուկայի, գերարտադրութիւնն ու գործադրկութիւնը տեւական սպառնալիք մը պիտի մընան։ Իսկ սպառման շուկայ, եւ մանաւանդ սպառման կարողութիւն ստեղծելու համար, ոչ միայն քաղաքական պատուարները պէտք է վերացուին եւ համաշխարհային շրջանառութիւնները կանոնաւորուին, այլ անհրաժեշտ է հարիւրաւոր միլիոն աշխատաւոր բազուկներուն կանոնաւորաբար ետ դարձնել իր աշխատանքի «յաւելեալ արժէք»ի մեծագոյն մասը, որպէս զի ան կարենայ ըսպառել, ապրիլ եւ կեանք տալ համաշխարհային տնտեսութեան շրջանառութեան։

Կուտակուած դրամագլուխը, գերարտադրութեան հսկայական դէզերը, մեքենան ի՞նչ են, եթէ ոչ աշխատաւոր բազմութեան մտքի ու մանաւանդ բազուկի արտադրած «յաւելեալ արժէք»ները։

Այս խոշոր պատառի բաշխման շուրջն է որ աշխարհն ամբողջ կը կռուի։

Դրամատիրութիւնը խիստ ամուր բռնած է կուտակուած դրամագլուխն իր ափին մէջ, վէհափառօրէն նստած է գերարտադրութեան վրայ, ու հիմա կը ցնցուի այդ անապատ եւ անշարժ դէզէն։

Երեսուն միլիոն անգործ բանուորները համաշխարհային տագնապը կը մեծցնեն, անդին՝ դրամատիրութիւնը կռնակը տըւած մեքենային՝ արհամարհանքով կը նայի անգործներու ծովին։ Բայց մեքենապետութիւնը երկսայրի սուր է։ Նախ, մեքենան որ եւ է մէկու սեփականութիւնը չի կրնար ըլլալ։ Ան, երկաթացած «յաւելեալ արժէք» մըն է, ազգային հաւաքական սեփականութիւն մըն է, որ իր էութեամբ կը շարունակէ միլիոնաւոր անգործներու աշխատանքը եւ «յաւելեալ արժէք»ը ամբողջութեամբ կը կուտակէ քիչ թուով մարդոց քով։ Սակայն, մեքենան սպառող չէ. եւ հետեւաբար կուտակուած արտադրութիւնը, առանց խնդրանքի, կը դառնայ անարժէք։ Իսկ մարդկային բազմութիւնները կը մնան անօթի։

Այս պայմաններու մէջ, մեքենային դաշնակցած դրամատիրութիւնը գլուխը կը կորսնցնէ, ու կը վազէ քովընտի սպեղանիներու ետեւէն։

Նուազագոյն աշխատանքի ժամեր, բոլոր անգործները գործի կապելու չափով, եւ առաւելագոյն վարձատրութիւն՝ դրամատիրութեան բաժին թողնելով «յաւելեալ արժէք»ի նուազագոյնը։

Այսպիսի արմատական կարգադրութիւն մը, կրնայ իր հետ բերել ուրիշ բարեփոխութիւններ, որոնք առ հասարակ կապ ունին արտադրութեան եւ բաշխման հաւասարակշռութեան հետ։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը մեծ ու վճռական փորձութիւն մըն է, որ կը բախէ դրամատիրութեան ոսկեպատ դռները։

ՄԱՄՈՒԼ.

ԻԹԹԻՀԱՏԻ ՈՃԻՐՆԵՐԸ

— —

«Էլ Ահվալ» շարունակելով Իթթիհատի գործած ոճիրներու շուրջ իր սկսած յօդուածաշարքը, կը գրէ —

« 1914ին, Իթթիհատականները, իրենց ղեկավարներու ձեռքով շատ տըխուր արարքներու մէջ գտնուեցան։ Անոնցմէ Ճավիտ պէյ խաբեց դաշնակից տէրութիւնները եւ կնքեց կարեւոր փոխառութիւն մը։ Վերջը Էնվէր փաշա եւ իր ընկերները Գերմանիոյ կողմը բռնեցին եւ Օսմանեան կայսրութիւնը Դաշնակիցներու դէմ պատերազմի դաշտը իջեցուցին։

Թուրքիան պատերազմական կրկէս առաջնորդողներէն մէկն ալ մեծ եպարքոս Սաիտ Հալիմ փաշան էր։ Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա, ծովային նախարար Ճէմալ փաշա, ներքին նախարար Թալէաթ փաշա, Ճավիտ պէյ հաւասարապէս պատասխանատու են Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութեան գործին մէջ։

Պատերազմի միջոցին անոնք շատ մեծ ոճիրներ գործեցին եւ բազմաթիւ Հայեր ու Արաբներ խժդժօրէն բնաջնջեցին։ Իշխան Եուսուֆ Իզզէտտինի ներկայութիւնը իրենց համար վտանգ մը կը նկատէին Իթթիհատականները, որովհետեւ ան գահաժառանգ էր եւ հակառակ՝ իրենց ուղղութեան։ Օր մը, նոյն իսկ, Եուսուֆ Իզզէտտին ապտակ մը իջեցուցած էր Էնվէրի երեսին. Օսմ. կայսրութիւնը պատերազմի կրակին առաջնորդած ըլլալուն համար։ 1916ին, Էնվէր յուծեց իր վըրէժը, մահափորձի ենթարկելով զայն։ Անկէ վերջ յայտարարուեցաւ թէ՝ իշխան Եուսուֆ Իզզէտտին իր հօրը օրինակին հետեւելով անձնասպան եղած է։ Պատմագէտները պատերազմէն վերջ հաստատեցին որ ան Էնվէր փաշայի զոհը եղած է։"

Իթթիհատականները իրենց փառքը կերտեցին 9150 զոհերու դիակներուն վրայ։ Անոնցմէ մեծ մասը Արաբներ էին։ Բաց ի այդ, պատերազմի միջոցին կէս միլիոն զինուոր զոհեցին եւ միլիոն մըն ալ Հայեր սրէ անցուցին։ Սակայն գտա՞ն իրենց երեւակայած յաջողութիւնն ու յաղթանակը։ Մեր քաղած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ Էնվէր փաշա կ'ուզէր մինչեւ գահը բարձրանալ. Սաիտ Հալիմ կ'ուզէր խալիֆ ըլլալ, Ճէմալ փաշա՝ արաբական երկիրներու կայսրը, Թալէաթ՝ ամբողջ Օսմ. կայսրութեան մեծ եպարքոսը մնալ կը փափաքէր։ Անոնց երազները, սակայն, մարեցան, եւ պատերազմէն վերջ տեսանք որ առաջին սատկողները եղան անոնք։ Թալէաթ որ Գերմանիա փախած էր եւ գաղտնի կեանք մը ունէր, 1921ին, Պերլինի փողոցներուն մէջ հայ երիտասարդի մը արձակած գնդակին զոհ գնաց։ Միւս Իթթիհատականները եւս մէկիկ մէկիկ ինկան վրէժի գնդակներով, իրենց թաքստոցներուն մէջ»։

ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

—·—

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Մանիուի դահլիճը իր հրաժարականը մատոյց թագաւորին, որ զայն ընդունելով յանձնարարեց առժամաբար վարել գործերը մինչեւ նորին կազմութիւնը։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԿՈՒԻՓԸ

—·—

Անգլիոյ մէջ կոփիւ մահացու աւեր կը գործէ։ Անցեալ շաբթու մեռած են 681 հոգի, որոնց 163ը միայն Պըրմինկհէմ քաղաքին մէջ։ Նախորդ շաբթուան մահերու թիւն էր 303, իսկ անցեալ տարի նոյն շաբթուան մեռած էին 412 հոգի։

ՃԱՓՈՆ ԻՐԵՆ ԿԸ ԿՑԷ ՆՈՐ ՀՈՂԵՐ

— —

Թօքիոյէն կը հեռագրեն թէ Ճափոն պաշտօնապէս ծդատակ կը յայտնէ կցելու Ժեհոլի հողամասը զայն ընկատելով մին Հիւսիս – Արեւելեան չորս անբաժանելի գաւառներէն, այսինքն Մանչուրիոյ մէկ մասը... Մանչուրիա երբ իր անկախութիւնը հռչակեց յայտնեց որ Ժեհոլի իր սահմանին մէջ կ'իյնայ, չինական մեծ պարիսպը նկատելով իր սահմանագիծը։ Եղածը ներքին անկարգապահութեան մը զսպումն է որուն համար ընդունելի չէ որ եւ է օտար միջամտութիւն։

Ճափոնական վտանգին առջեւ հարաւային եւ հիւսիսային Չինաստանը միացած են եւ կը կազմեն նոր խառն բանակներ պաշտպանելու համար Ժեհոլի գետին հիւսիսի հողամասերը։

Փէքինի եւ Թիէն-Ցինի մէջ սակայն խուճապ կը տիրէ։ Ժողովուրդը կը փախչի կամ կ'ապաստանի եւրոպական շրջանակներու մէջ։ Օտար դեսպանները ալ որ Փէքինէն մտադիր են հեռանալ Նանքին փոխադրուիլ՝ իրենց կապը պահելու համար չին ազգայնական կառավարութեան հետ։

Չինական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ղրկելով Ամերիկայի ու եւրոպական մեծ պետութեանց, կը բողոքէ ճափոնական առաջխաղացման դէմ եւ ամէն պատասխանատուութիւն կը բարդէ անոր վրայ։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը պիտի զբաղի այս հարցով։

«ԱՐՔ-ԱՆ-ՍԻԷԼ»Ի ԹՌԻՉՔԸ

— —

Երէք մօթէօրով նոր սաւառնակ մը՝ *Արք – Ան – Սիէլ* հինգշաբթի առտու Ֆրանսայի Իսթըը քաղաքէն մեկնեցաւ երթալու համար Հարաւային Ամերիկա։ Առած էր 8600 լիդր էսանս, եւ 250 քիլօ իւղ, որով իր ծանրութիւնը կը հասնէր 14.500 քիլոյի։ Սաւառնակը ութ կային եօթը հոգի, ժամական 300 քիլոմեդր արագութեամբ շարունակեց ճամբան. սակայն ստիպուեցաւ գիշերուան ժամը 2.30ին իջնել Փորթէթիէն. Ափրիկէի հիւսիս – արեւմտեան հողին վրայ։ Պատճառը այն էր որ իւղի կեդրոնական *բաշխաթէօր*ը ծակած էր։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏ ԿԸ ԾԱԽԷԻՆ

—·—

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէր այն մաքսախոյսները որոնք գաղտնաբար Ֆրանսա կը մտցնէին գերմանական ծխախոտ եւ սիկարէթներ եւ կը ծախէին զանոնք։ Առջի օր, երեւան հանուեցաւ երկու մթերանոցներ 11րդ եւ 18րդ թաղամասերուն մէջ. ու բռնուեցան երկու օրօներ որով կը փոխադրուէին ծխախոտները Սառէն Փարիզ։ Ձերբակալուեցան բազմաթիւ մաքսախոյսներ, սակայն արձակուեցան՝ դատարան ներկայանալու պայմանով։ Միայն վար դրուեցան Գլաբէն եւ Փիէր Ֆուէրէ անուն երկու հոգի որոնք զիրենք ձերբակալող ոստիկաններուն ընդդիմացած եւ կռուած էին անոնց հետ։

ՆՈՐ ՋՏՈՒՄՆԵՐ

— —

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան համաժողովին վերջին նիստը փակուելով, հրապարակութեան տրուեցան որոշումները։ Ընդունուած է Ստալինի ծրագիրը ներկայ տարուան ազգային տնտեսութեան վերականգնումին մասին։ Մոլոտովի տեղեկագիրը կը հաստատէ որ մեծ յաջողութեամբ իրականացած է երկրին ճարտարագործացումը։ Որոշուած է նոյնպէս զտել համայնավար կուսակցութեան շարքերը, վըտարել անկարգապահները եւ անբաղձալիները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերման հողագործականներուն ու դահլիճին միջեւ

Գերման հողագործական ընկերութիւնը մեծ նպաստներ կը ստանար կառավարութենէն։ Այսուհանդերձ երբեք չէր պակսեր հողագործական ընկերութեան դժգոհութիւնը։ Վերջերս, նոյն ընկերութիւնը նոր պահանջներ բանաձեւելով, ներկայացաւ Հինտէնպուրկի, որուն մօտ էին վարչապետը, Ֆոն Շլայխէր, հողագործական նախարարը, Ֆոն Պրաուն, ազգային տնտեսական նախարարը Վարմպոլտ.

Խօսակցութեան ընթացքին երեւցաւ հողագործական ընկերութեան մէկ յայտարարութիւնը, որ ծանր յարձակում մըն է կառավարութեան դէմ։ Հողագործական ընկերութիւնը «կառավարութիւնը պատասխանատու կը համարի այն բոլոր թշուառութեանց, որուն մատնուած է հողագործութիւնը, այն աստիճան որ սովետական երկրին մէջ իսկ չէ տեսնուած։ Միջազգային արտածման ընկերութեան շահերուն ծառայելու համար, ճարտարարուեստութիւնը ամէն կերպ կը վնասէ հողագործութեան։ Իսկ կառավարութիւնը կը գոհանայ հնարաւոր ճառեր խօսելով կամ պարապ բանաձեւեր հիւսելով»։ Երբ կարդացուեցաւ այս յայտարարութիւնը, կառավարութիւնը, մարաջախտ Հինտէնպուրկի հետ համախորհուրդ, դադրեցուց խօսակցութիւնը հողագործականներուն հետ եւ յայտարարութիւն մը տուաւ մամուլին, [illegible] հողագործական վարիչներու ընթացքը։

Կը կարծուի թէ Հիթլէրի խաղն է այս, ինչպէս կը մատնեն լեզուն եւ թշնամական ոգին։

Քաղաքական խաղերը Գերմանիոյ մէջ

Անորոշ կացութիւն, քաղաքական մութ խաղեր, ահա ինչ որ կը հաստատեն Պերլինեան հեռագիրները։ Վերջերս Հիթլէր յանկարծական այցելութիւն մը տուաւ Պերլինի։ Ըսուեցաւ թէ պիտի տեսակցի կառավարութեան հետ, միշտ իշխանութեան ցանկութեան յոյսով։ Սակայն հաստատուեցաւ, որ Հիթլէր ներկայիս կը խուսափի ներքին բարդութիւններէ, վախնալով որ խորհրդարանին նոր լուծումովը կը կորսնցնէ շահած գետինն ալ։ Ի վերջոյ լուրագեկներ կը հաղորդէին թէ Հիթլէր Պերլին է գացած՝ կնքելու համար փոխառութիւն մը, որովհետեւ նիւթական անձկութեան մատնուած է իր կազմակերպութիւնը։

Այժմ արդէն մեկնած է դաւաճան՝ ընտրական պայքարի։ Ճառի մը մէջ, ակնարկելով ծանօթ զրոյցներու, յայտարարեց թէ նպատակ չունի, ներկայիս, մտնելու կառավարութեան մէջ, ոչ ալ ետեւի դուռնէն մտնել դահլիճէն ներս։ «Երբ մտնեմ, պիտի մտնեմ դարպասի մեծ դուռնէն. Աստուած պիտի ըսէ թէ ե՛րբ», վերջացուց իր յայտարարութիւնը։

Այսուհանդերձ որոշ կը թուի թէ Հիթլէրի կուսակցութիւնը ներկայիս ուրիշ մտահոգութիւն ունի, — իր ծոցին մէջ դժգոհութիւններ կան, եւ արտաքին շրջանակներու մէջ կը կորսուի հմայքը։ Նախկին կայսրը, կ'ըսեն թերթերը, հրամայած է իր մէկ տըղուն՝ լքել Հիթլէրեաններու շարքերը։

40 ժամուան աշխատանքի վէճը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԵՏ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ

Ժընեւի մէջ աշխատանքի խորհրդաժողովը շարունակեց իր վիճաբանութիւնը 40 ժամուան աշխատանքի մասին։ Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ գործատէրերու ներկայացուցիչները իրենց կարգին դէմ արտայայտուեցան այդ ծրագրին։

Գերման գործաւորական ներկայացուցիչը յայտնեց թէ առաջարկուած բարեփոխութիւնը թէեւ ժամանակի լուծում մը կուտայ գործազրկութեան հարցին, բայց բարի կամեցողութեամբ այս ծրագիրը կրնայ ընդունուիլ համաժողովէն։

Սպանիոյ գործաւորական ներկայացուցիչը պնդեց որ տագնապին ստեղծած ներկայ եղերական կացութիւնը ամէն գնով պէտք է յաղթել. փորձագէտներու հմտութիւնը արգելք մը չի կրնար ըլլալ աշխատանքի ժամերուն կրճատման։ Մեր անգործութեան վտանգը աւելի ծանր է քան յանդուգն առաջացման մը վըտանգը, ըսաւ։ Աւելցուց որ, սպանիական կառավարութիւնը պիտի ընդունէր առանց օրավարձքի նուազման աշխատանքի ժամերու ջնջման պայմանագիր մը։

Չեխոսլովաք գործատիրական ներկայացուցիչը գտաւ որ 40 ժամուան աշխատանքը աւելի պիտի ծանրացնէ արդի անհաւասարակշռութիւնը եւ պիտի երկարաձգէ տագնապը։

Ճափոնի կառավարական ներկայացուցիչը աւելցուց թէ հանրային կարծիքը նպաստաւոր չէ 40 ժամուան, աշխատաւորները զայն չեն պահանջեր եւ գործադրութիւնն ալ դժուար պիտի ըլլայ։

*** Ժընեւի աշխատանքի խորհրդաժողովին կը մասնակցին 34 պետութիւններ։ Ամէն պետութեան կողմէ երեք ներկայացուցիչներ կան, մին կառավարական միւսը գործատիրական եւ երկրորդը գործաւորական։ Ամէն անգամ որ վիճելի հարց մը քննուի, կառավարական ներկայացուցիչին քուէն է որ կ'որոշէ հարցը, հակելով կամ գործաւորներու կամ բանուորներու կողմը։*

Արդի պայմաններուն մէջ ժուհօ կը ներկայացնէ գործաւորական սէնտիքաները որ ենթակայ են Բ. Միջազգայնականին։ Ինք է որ բուռն կերպով կը պաշտպանէ 40 ժամուան աշխատանքը, առանց օրավարձերու զեղչի, որպէս զի արգելք մը դրուի մեքենապետութեան չարիքներուն։

Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչ Բիքընար իր կարգին կարգ մը վերապահումներ ըրած ըլլալով այս մասին, ինչպէս գրած էինք երէկ, Ժուհօ բողոքեց Փարիզ թէ Բօլ Պօնքուրի նախարարութիւնը ներկայացնող մարդը պէտք չէ արգելք ըլլայ իրեն, հակառակ պարագային ինք ալ փոխադարձ սպառնական դիրք կը բռնէ։ Էքօ տը Փառի կը լսէ թէ, այս բողոքին վրայ Փարիզ կանչուեցաւ Բիքընար, նոր հրահանգներ ստանալու համար։ Յայտնի չէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը ինչ կարգադրութիւն պիտի ընէ այս հարցին մասին։

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ

— —

Հիմա, երբ բոլոր ճառերէն ու գեղեցիկ յօդուածներէն յետոյ «ծաւալուն» կազմակերպութեան մը խնդիրը մնաց առկախ չատերուն համար անիրագործելի, հարկ է որ չարժին Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունին տակ գործող բոլոր պատանիները՝ — Ֆրանսա, Սուրիա, Եգիպտոս, Յունաստան, Պարսկաստան ու մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա: Ուրովհետեւ, տարիները կ'անցնին ահա, եւ անկարելի է ժխտել նաեւ ու մեկուսացած վիճակի մէջ դիտել նորահաս հայ սերունդը՝ որ կը մեծնայ այս օտար ափերուն վրայ, կը բանայ իր աչքերը օտար միջավայրի մէջ ու իր հոգեկան կապը խզելով մեզմէ, կը նոյնանայ իր շրջապատին հետ, եւ կլանուելով անդացիին հետ, կը բաժնուի հայութենէն, կ'ուրանայ իր ծագումն ու արհամարհանքով կը նայի դէպ ի Հայը, հակառակ անոր որ ինքն ալ ծնունդն է նոյն ազգին:

Ու վհատութեան այս օրերուն, միայն նորերը չեն որ ծուռ կը նային դէպ ի հայ ժողովուրդն ու իր բաղմադարեան կեանքը: Նոյն ծուռ նայուածքը կայ նաեւ այն սերունդին մէջ, որ դեռ երէկ անապատներուն վրայ խոտ կ'ուտէր ու հայութիւնը աղօթքի մը պէս կ'օրհներգէր, որ տառապեցաւ, տոկաց, համբերեց ու յուսաց՝ որպէս զի օր մը կրկին վերադառնայ ու խառնուի եղեռնահար ու բեկբեկուն ժողովուրդին գիրկը:

Այո՛, անապատներուն մէջ Հայուն դիմադրական կորովը աւելի վճռական էր, քան այս լուսացնցուող պողոտաներուն վրայ, ուր թակարդներ կան անհաշուելի, գոյնզգոյն կախարդական կրակներով...

Հայ երիտասարդութիւնը ձիւնհալի նման կը ծորայ, կը հալի ու կը կորսուի

Եւ մինչեւ որ մենք մեր աչքերը բանանք, արդէն չատ ուշ պիտի ըլլայ: Ու դուք պիտի ըլլաք նաեւ յամեցած յորդորներն ու խելքի բերելու կանչերը՝ որպէս զի օտարացած Հայուն երակներէն ներս հայկական չունչ ներարկելով դարձեալ կրկին հոգեփոխութեան ենթարկենք: Ան բաժնուած պիտի ըլլայ մեզմէ: Շատ — չատ, երբ իր անունը տալու ըլլանք՝ ծերացած ձիու մը պէս պիտի չարժէ իր գլուխը, սակայն, առանց անդէն չարժելու ու իր նախկին կեանքը վերյիշելու:

Ահա թէ ինչո՛ւ համար ուզեցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատանիներուն ուշադրութեան յանձնել անխուսափելի վտանգը, որ կուգայ տակաւ, դաւադրօրէն ու առանց աղմուկի: Այս ճակատին վրայ պատանիները մեծ դեր կրնան կատարել, եթէ փոխեն իրենց ծրագիր — կանոնագիրը որ սահմանուած է զուտ պատանեկան իմաստով: Օրինակ, չատ մը երիտասարդներ կան որ կը խուսին «պատանի» բառէն, առարկելով թէ իրենք չափահաս երիտասարդներ են, հետեւաբար անյարմար կը գտնեն անդամագրուիլ անոր: Եւ որպէս զի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը իր էութեամբ դարձեալ մնայ հաղորդակից Դաշնակցութեան քաղաքական սկզբունքներուն, անոր քայլերուն ու միասնականութեան գաղափարին, անհրաժեշտ է որ «պատանի» բառը փոխուի եւ անոր տեղ գրուի «կայծեր» անունը:

Այո՛, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Կայծեր» (Միութիւն) փոխան «Պատանի»: Այն ժամանակ Հ. Յ. Դ. «Կայծեր»ուն կրնան անդամակցիլ ոչ միայն 15—17 տարեկան հայ պատանիները, այլ եւ 15—40 տարեկան հայ տղամարդիկ, պայմանաւ սակայն, որ բոլորն ալ գիտակցին թէ այդ կազմակերպութիւնը միջոց մըն է մարզանքի, դաստիարակութեան ու փորձառութեան՝ ապագայ Դաշնակցական կարենալ ըլլալու համար:

Այդ կազմակերպութիւնը պիտի ըլլայ տեսակ մը Դաշնա — Կորիւններ՝ աւելի ճոխ ծրագրով ու մատչելի՝ բոլոր հայ երիտասարդութեան համար:

Բայց մեր ըսելիքը ուրիշ բան էր: Հ. Յ. Դ. «Կայծեր» Միութեան ու իր ծրագրի կազմութիւնը ձգելով ապագային, երբ երկիրէ երկիր անջատուած Դաշնակցութեան պատանիները ներքին խաղովակով մը տեղեակ կ'ըլլան իրարու, կ'իմանան իրենց համբանքը ու յետոյ կը սկսին կազմակերպչական աշխատանքներու՝ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն:

Այսպէս, Պատանեկան Միութեան ցանցեր կան Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս, Գահիրէ, Աթէնք, Սելանիկ, Քոքինիա, Լիվադիա, Մարսէյլ, Կարտան, Վիէն, Տէսին, Տիթրոյթ (Մ. Ն.), Ուստր եւ մինչեւ Թաւրիզ:

Ասոնք իրարմէ լուր ունի՞ն, կը թղթակցի՞ն իրարու հետ թէ կը բաւականանան միայն տեղական աշխատանքներով: Լաւ չըլլա՞ր, օրինակի համար, երբ բոլոր երկիրներուն մէջ հաստատուած Հ. Յ. Դ. պատանիները իրարու ծանօթացնելով՝ տեղեկէն իրենց կեդրոնատեղին, որպէս զի այս վերջինը երկամսեայ շրջաբերականներով հաղորդակցութեան մէջ ըլլայ միւս բոլոր մասնաճիւղերուն հետ. ճամբան չուտով կը հարթուի Հ. Յ. Դ. «Կայծեր» Միութեան համար, եթէ մեր ընկերները գործի լծուին ու չուտով առեղծեն ներքին խողովակ մը՝ Դաշնակցութեան չունչին տակ կազմակերպելու համար այն երիտասարդական կազմակերպութիւնը, որ արժանի ըլլայ կուրծք տալ ներքին ցեցերուն ու օտարին կլանող հրապոյրներուն:

ՀՐԱՉ

ՍԻՍԱՂ

Բանտին մէջ

— Ի՞նչ պատճառաւ բանտարկուած էք։

— Շոգեկառքը փախցնելուս համար։

— Ի՜նչ պարապ խօսք, առոր համար մարդ չեն բանտարկեր։

— Այո՛, եթէ չփախցնէի, արդէն սահմանագլուխը անցած պիտի ըլլայի։

×

Դասարանին մէջ

— Ի՞նչպէս ըրիք այդ ծանր դրամարկղը ուրիշ տեղ փոխադրելու համար:

— Պ. դատաւոր, չատ մանրամասնութեան կը մտնէք, կ'երեւի թէ արհեստակից ըլլալ կ'ուզէք

×

— Սիրելի տիկին, կ'ուզէի ձեր երգը վարդի բոյրի հետ բաղդատել

— Ո՛հ, որչափ ազնիւ էք. պարոն։

— Այո՛, քիչ մը բոյրը չատ ժամանակի կը բաւէ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՆԵՐԸ

ՄԱՐԴ Ի՞ՆՉԷՆ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

— —

Երբեմն թերթերու մէջ կը հանդիպինք երկարամեայ մարդոց անուններու, որոնց համար կ'ըսուի թէ 40 կամ 150 տարի ապրած են:

Քիւրտ Զարօ Աղային օրինակը դեռ թարմ է մեր յիշողութեան մէջ: Ինչպէս գիտենք, վերջերս եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլները չատ զբաղեցան յիշեալին երկարակեցութեան խնդրով: Նոյնիսկ գտնուեցան մարդիկ, որոնք չահագործելով Զարօ Աղային պարագան, զայն ցուցադրեցին մեծ քաղաքներու մէջ, իրենց համար ապահովելով բացառիկ չահեր.

Առանց հիմնուելու վաւերական արձանագրութիւններու վրայ, ի՞նչպէս կարելի է հաւատք ընծայել այսպիսի առայօդ յայտարարութիւններու:

Արդարեւ, հարց է գիտնալ թէ մարդ կրնա՞յ 100 տարիէն աւելի ապրիլ:

Բնագէտներուն կարծիքով, կենդանիները կրնան առ առաւելն հինգ անգամ աւելի ապրիլ բաղդատմամբ իրենց աճելու տեւողութեան: Գիտենք թէ մարդուն մարմինին աճելու բնական տեւողութիւնը քսան տարի է, ուրեմն իր գոյութեան բնականոն տեւողութիւնը պէտք է ըլլայ 100 տարի, սակայն դժբախտաբար քիչեր են որ այս բացառիկ տարիքին կը հասնին:

Դիտուած է թէ սովորաբար երկարակեացները երբեմն կ'ելլեն այն երկիրներէն, ուր աւել դար մը առաջ գոյութիւն չունէին ծննդեան կանոնաւոր արձանագրութիւններ, այնպէս որ կարելի չէ հաստատել եղած յայտարարութիւններուն ստուգութիւնը: Պարագան նոյնն է նաեւ Զարօ Աղային համար:

Պատմութեան մէջ ծանօթ դէմքերու երկարակեցութեան պարագաները քննելով, հաստատուած է թէ չատ քիչեր ապրած են հարիւր եւ աւելի տարիներ:

Ֆրանսացի քիմիագէտ Շըվրէօլի համար կ'ըսուի թէ 103 տարի ապրած է: Միւս կողմէ ծանօթ ըլլալով երեք հարիւրէ աւելի պապերու ծննդեան ու մահուան թուականները, անոնցմէ եւ ոչ մէկը ապրած է հարիւր տարի: Հին թագաւորներուն, իչխաններուն եւ բարձրաստիճան մարդոց մէջ ալ բնաւ չենք հանդիպիր հարիւրամեաններու. անոնցմէ չատեր 80 տարեկանէն աւելի չեն ապրած:

Բացառութիւն կը կազմէ Ս. Անտոնիոսուն համար կ'ըսուի թէ 113 տարի ապրած է, ինչպէս նաեւ դերասանուհի Լիւճիա, որ մեռած է 112 տարեկան հասակին մէջ, սակայն այս երկու պարագաներն ալ վիճելի կը նկատուին.

Վերջացնելէ առաջ յաւենք թէ հին գերեզմանաքարերուն արձանագրութեանց քննութիւններն ալ կը հաստատեն մեր բառերը:

Գիտնալու համար թէ մարդ ի՞նչէն կը մեռնի, պէտք է փնտռել մեր գործարանային յօրինուածութեան ամէնէն տկար մասը, եւ ոչ թէ հասկնալ թէ ի՞նչ հիւանդութիւնէ կը մեռնի մարդոց մեծամասնութիւնը: Ասոր համար կարեւոր է քննել թէ ո՞ր գործարանը ամէնէն աւելի ենթակայ է հիւանդութիւններու կամ խանգարումներու, որոնք կրնան առաջ բերել կեանքի դադարումը:

Հարցը այս տեսակէտէն քննելով, փոխանակ բժշկական բնոյթ ունենալու, կենսաբանական հանգամանք կ'առնէ: Արդ, Ամերիկացի գիտնական Ռ. Բիրլ լուսաբանելու համար այս խնդիրը, վիճակագրութիւն մը պատրաստած է Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Զուիցերիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ պատահած մահերու մասին, որմէ կը քաղենք հետեւեալ ծանօթութիւնները.

Բնախօսական գրութիւններու կարգով, ամէնէն աւելի մահ պատճառող գործարաններն են՝ նախ թոքերը, յետոյ մարսողական խողովակը, եւ ի վերջոյ արեան չրջանի գործարանները: Գալով ջղային դրութեան, երիկամունքներուն, մկաններուն, եւն., ասոնք բոլորովին երկրորդական կարեւորութիւն մը ունին մահերու թիւին տեսակէտով

Ըստ այնմ, ամէն տարիքի պատկանող 10000 մարդոցմէ ամէն տարի 420 հոգի կը մեռնին թոքային հիւանդութիւններէ, եւ 300 հոգի մարսողական խողովակի տկարութիւններէ: Այս գործարանները ներքին ըլլալով հանդերձ, տեւական յարաբերութեան մէջ կը գտնուին արտաքին աշխարհին հետ, եւ այդ իսկ պատճառաւ անոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են հիւանդութիւններու, որոնք առաջ կուգան ապականուած օդէ, անմաքուր ջուրերէ, վնասակար մանրէներէ, եւն.:

Գալով մորթային հիւանդութիւններէ առաջ եկած մահերուն, ասոնց թիւը բաղդատաբար սահմանափակ է, այսինքն հազիւ 10: Արդարեւ, մեր մորթը, հակառակ արտաքին միջավայրին հետ յարատեւ չփման մէջ գտնուելուն, ինքզինքը պէտք եղած կերպով կը պաշտպանէ, չնորհիւ իր թանձրութեան եւ համեմատական չորութեան, մինչդեռ լորձնային հիւսուածները նուրբ ու յարատեւ խոնաւ ըլլալով, համեմատաբար տկար ոյժ մը կը ներկայացնեն:

Երրորդ չարքին վրայ կուգան արեան չրջաբերութեան յատուկ գործարաններուն կրած վնասներուն հետեւանքով առաջ եկած մահերը:

Հոն, արտաքին աշխարհին դէմ պաշտպանուելու միջոցը աւելի զօրաւոր է, եւ ախտաբանական ազդակներու թափանցումը աւելի դժուարին:

Այսպէս, հաստատուած է թէ մասնաւորապէս տարիքոտ մարդիկ ենթակայ են արեան չրջանի գործարաններուն յատուկ հիւանդութիւններու որ ֆիզիքական ակարացումը արդիւնք է տարիքի տեւողութեան հետեւանքով առաջ եկած գործարանային մաշումին եւ չնչերակներու կարծրացումին (artériosclérose):

Ամերիկացի բնախօսը հաստատած է թէ մինչեւ մէկ տարու մանուկները առաւելապէս կը մեռնին մարսողական խանգարումներէ, 1—60 տարեկան մարդիկ՝ չնչառական դրութեան տկարութիւններէ, եւ 60էն անդին արեան չրջաբերութեան գործարանին կրած վնասներէն

Վերոյիչեալ վիճակագրութենէն կարելի է հետեւցնել թէ մարդկային թոքերը տկար են եւ չունին պէտք եղած տոկունութիւնը

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, 1932 նոյեմբերի վերջը գործազուրկներուն թիւն էր 11.590.000: Տեղեկագիրը գիտել կուտայ թէ տագնապը ռալսկին այլագութեամբ չընթանար·

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴ

(Մուլինոյի «Մուրատ» խումբ)

Վերի վերտառութիւնը ընտրեցինք, որովհետեւ Դաշնակցական Կաղանդը նման չէ ոչ տեղացիներու բազմաթիւ տեսակի զուարճութեանց ձեւին ու հոսկարդութեան եւ ոչ ալ բուն հայկական Կաղանդին, այսինքն նահապետական հայ ընտանիքներու ճոխ սեղանին:

Կազմակերպողը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մուլինոյի «Մուրատ» խումբն էր: Թէյասեղան մը, որ փոխուեցաւ կանոնաւոր Կաղանդի: Հաւաքուած էին մեր ընկերները եւ անոնցմէ անբաժան համակիրները, ընկերահամակրական տաք ու մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծելով: Մեր հաւաքոյթները որ ուրախութեան համար կը սարքուին, խօսքով եւ տխրութեան կնիք մը կը կրեն: Նոր Տարին՝ առանց մեր նպատակներու իրականացման յուզումի եւ սպասումներու օր մըն է:

Յիսնեակ մը ընկեր-համակիրներ իրարու քով համախմբուած. խոհուն դէմքով, լուռ, յաճախ ընդհատուած երգի մրմունջներով: Կարծես փամփուշտի մը պայթիւնին կը սպասէին, որ չուչացաւ: Մեր հին զինուորներէն մին, թաւ ու յուզիչ ձայնով սկսաւ երգել «Սուլուխի կռւի առթիւ Գէորգ Չաւուշին նուիրուած երգը», արցունքի կաթիլներ խլելով մեր հին ընկերներու աչքերէն, որոնք քաջ տեղեակ էին կռւի մը բաւականութեան

Ու այսպէս, հոգեբուխ, եւ ազատագրական չունչէն խանդավառ մեր ընկերներն ու ընկերուհիները իրենց մասնակցութիւնը բերին. Սրդ ու արտասանութիւն, ճառ ու խրախուսանք. ամբողջ անցեալ մը, թարմ յիշատակներով թէեւ յուզիչ եւ մաայլ, բայց ապրեցնող, կազ գուրիչ եւ ապագայ յոյսերով առլցուն.

Ահա, այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ, խօսք տրուեցաւ ընկեր Կ. Սասունիին: Ընկերը վերյիչելէ վերջ Սուլուխի եւ Ֆրոնքի կռիւները, ըսաւ թէ սերունդ մը կայ որ տակաւին կը լսէ կռւին զարկերն այդ օրերուն, ազատագրութեան զարկերը անմահ,

Մենք կը յիշենք Մուրատներն ու Գէորգ Չաւուշները, որպէսզի անոնց ազատութեան ոգին փոխանցուի նոր երիտասարդութեան, որպէսզի այդ երիտասարդութիւնը համախմբուած «Մուրատ» խումբի, «Զաւարեան» կոմիտէի, «Գէորգ Չաւուշ» խումբերուն մէջ, իրենց հոգիներուն մէջ զգան այն պատկերը, որ անցեալին հայրենի լեռները դղրդացուցին: Այսպիսով անմահ կը մնայ յեղափոխութեան ոգին մեր երիտասարդութեան մէջ, ու օր մը անոնք կրնան թիկնեղ կանգնիլ ազատութեան ճամբուն վրայ, որպէս նոր Մուրատ մը, նոր Գէորգ Չաւուշ մը:

Ու հրաւիրեց ընկերներն ու համակիրները համախմբուիլ Դաշնակցութեան գաղափարին չուրջը, միասին գործելու եւ իրականացնելու մեր իտէալները: «Մենք պէտք է կազմակերպուինք եւ պատրաստուինք վաղուան, քալելու եւ գործելու միասին որպէսզի յետագային պարզերես ըլլանք, երբ իրարու հանդիպինք»:

Ընկեր Կ. Սասունիի ճառին լաւագոյն պատասխան մը եղաւ Յ. Սէլթէթեանի երգը.— «Ա՛խ հայրենիք, սիրտս ու հոգիս քեզ նուիրեմ...»:

Սիամանթոյի «Ախ մը մախիր» արտասանութենէն եւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգէն յետոյ, օրուան սեղանապետը, ընկեր Համբարձումեան, պարզեց Դաշնակցականի եւ համակիրի տարբերութիւնը, վեր հանեց Դաշնակցութեան գործն ու մեծութիւնը հայ ժողովուրդի զարգացման, քաղաքականութեան եւ մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ: Կոչ ըրաւ համակիրներուն որպէսզի չբաւականանան համակիրի իրենց դերով, այլ մտնեն Դաշնակցութեան չարքերը եւ գործեն աւելի վճռականօրէն:

Ներկաներէն մեզի ծանօթ Սարգիս տայէին, տարիքոտ հին Դաշնակցական զինուոր մը, սիրող ոգեւորութեան յուզուած՝ ոտքի ելաւ, եւ խօսքը ուղղելով բոլոր ներկաներուն, եւ ապա Տարօնցիներուն ու Տարօնին ըսաւ. «Տարօնը, եւ դուք բոլորդ պիտի քալենք միասին, ու պահենք ազատութեան ծառը, որուն արմատները զօրանան Տարօնի մէջ: Ծանր բեռը մեր ուսերուն վրայ. բայց պիտի տանինք մինչեւ վերջը, մինչեւ որ ծագի արշալոյսը»:

Մուրատ խումբի թէյասեղանը մեզի վերադարձուց չորս-հին ու [illegible] ցուած ընկերներ, որոնք ուխտեցին վերադառնալ կուսակցութեան ծոցը:

Հ. Հրա[illegible]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻԼԱՆՈՅԷՆ

Երկու հայ նկարիչներ

—..—

ՄԻԼԱՆՕ, 9 յունուար (Յառաջ).— Կաղդուրիչ է տեսնել որ հայութիւնը ամէն երկինքի տակ լծուած է աշխատանքի ու կը ջանայ ցուցնել հայ ժողովուրդին ունեցած ձիրքերը ամէն ասպարէզի մէջ:

Ահա երկու նկարիչներ, որոնց ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ այս օրերս Միլանոյի մէջ:

Առաջինը իտալահայ տիկին մը, Զաքարեան, Պրուստոլէն, նշանաւոր Iուօին աշակերտուհին. Երկրորդը Գ. Զ. Մութաֆեան, չրջանաւարտ Brera ակադեմիայէն:

Տիկին Զաքարեան իր մէջ կը միացնէ իտալուհիի համեստութիւնը եւ նուրբ ճաչակը հայ կնոջ կամքին ու տոկունութեան: Իր ցուցադրած նկարները, 93 կտոր, կը չօչափեն գրեթէ ամէն նիւթ: Nature morte, ծաղկեփունջ, դիմանկար, եւայլն, բոլորն ալ նկարուած մեղմազգած գոյներով, յաջող են մանաւանդ իր վերջին նկարները, ուր կը փայլի նկարչին հին զօրեղ ու զգայուն խառնուածքը. Մեզ չատ լաւ տպաւորեց իր «Madonna dei Gigli»ն: Այդ նկարով նկարչուհին համոզիչ կերպով ցոյց կուտայ որ միայն լաւ գծագրել գիտէ, այլ ունի գեղարուեստագէտի զգացում ու յղացումներ եւ կարելիութիւն զանոնք յաջող կերպով ներկայացնելու:

Գ. Մութաֆեան ծանօթ է արդէն իր գեղարուեստագէտի սիրտ ունեցող եւ պատրաստուած երիտասարդ [illegible] նկարները, 25 կտոր, աւելի [illegible]

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

4.

Ողբերգութիւններ չարժման մէջ կը դնեն անհատներն ու հաւաքականութիւնները: Այս տեսակէտով Յ. Օշականի Մնացորդացի չարքը պիտի մնայ իբրեւ տիպար նմանօրինակ գրականութեան:

Ներկան ապրող գրագէտներուն միջավայրը թէեւ օտար, սակայն հոն ապրող հայ անհատը կը պատկերացուի իր առօրեայ հոգերուն մէջ, հոգեկան տառապանքներով, երազներով ու հիասթափութիւններով: (Բանկրոպը եւ Մամոնի ոսկորները, Անցորդը եւ իր ճամբան Կ. Զարեանի, Թէնի Թափառաշրջիկները, Ն. Սարաֆեանի Խարխսէն եռու, Վ. Շուշանեանի, Գարնանայինը, Ամառնայինը, Աղճատուղու օրագիր, Օրերը տխուր են, Փ. Միքայէլեանի Արեւ, Արեւ, (Մատենաչար «Յառաջ» թիւ 2), Պերճուհիի Փոքրիկին վերջ, Ռոստիկի Արիւելքէն Արեւմուտք մանաւանդ տարիքի ընդվզումը (Թատրգթ Ա. Սարվազեան «Հայրենիք», այժմ) եւն.): Հոն հայ մարդը կը ձգտի կարծես թօթափելու իր վրայէն ինչ-որ նախապաշարումներն ու ցեղային աւանդութիւնները կապուած կը պահեն իր կեանքին: Արդի ժամանակները խորապէս ազդած կը թուին յիշուած գործերուն մէջ յայտնուող անհատներուն հոգիին եւ գործելակերպին վրայ: Քաղաքական վերջին վերիվայրումները, հայ կեանքի պարտութիւնները եւ նոր միջավայրերու անորոշութիւնները ըստեղծած են հոգեբանութիւն մը, որ չէր կրնար վրիպիլ տաղանդաւոր գրողներուն ուշադրութենէն: Միջավայրը եւ ժամանակը իրենց կնիքը դրոշմեր են հետեւաբար գրական ըստեղծագործութեան վրայ. (Ասոնցմէ դուրս ի՞նչ նորութիւններ կը փնտռէք տակաւին ժամանակակից հայ գրականութեան մէջ):

Այս երկու ազդակներէն յետոյ կուգայ զգայութիւնը, ուրիշ խօսքով, այն ոգին եւ յուզքը, որոնք կենդանի կը դարձնեն գեղարուեստական արտադրութիւնները, այսինքն՝ ճակատ ողբերգութիւնները, որոնց համար ճամբայ եկած է գրողը: Տեսակ մը ցուցատախտակներ, որոնցմով պիտի ճանչնանք գործերը եւ իրենց հեղինակները

Ամէնէն մեծ եւ համայնական զգայութիւնը, որ բոլոր վէպերուն առանցքը կը կազմէ, ինչպէս միջազգային գրականութեան մէջ, սիրոյ յաւիտենական զգայութիւնն է: Մեր գրողները ընդհանրապէս յաճախուեր են այս զգայութենէն: Մանաւանդ այն թուականէն ի վեր, երբ մեծ հոգեբանը՝ Ֆրէօյտ գրութեան վերածեց տարիներու իր փորձերուն արդիւնքը ինչպէս դրական, գիտական եւ փիլիսոփայական ամէն նորութիւն, որ գրականութեան մէջ իր արձագանգը կը գտնէ, այդպէս ալ Ֆրէօտականութեամբ վարակուեցան մեր նոր գրողներուն գրական բոլոր փորձերը: Ժամանակակից նորութիւնն էր, որ կ'անդրադառնար մեր գրականութեան մէջ: Յ. Օշական նոյնիսկ, որուն պատմուածքները (խենթերը) մեծ մասամբ, մեր հոգիին յատուկը կաշկանդուած սիրոյ զգայութեան եւ անոր հակազդեցութիւններուն նուիրուած էին. իր վերջին վէպերով, (Արգանդի ճամբով, Արիւնի ճամբով, Ծակ-պըտուկ, Շահպազ եւայլն) կը մտնէ հակում մը, չատ մը ողբերգութիւններ բացատրելով Ֆրէօտիզմով:

Երկրորդ զգայութիւնը հայրենասիրութիւնն է, սեփական քաղաքական անկախութեան ձգտումը նաեւ, եւ անոր կապուած՝ մէկ կողմէն հերոսութեան փառաբանութիւնը (Սպիտակ ձիաւորը) եւ միւս կողմէն մեր կրած պարտութիւններուն հետեւանքով հայ ոգրութեան գոյութիւնը եւ անոր պարթօնքը: Մարդկային տարրական իրաւունքներէ զրկուած ըլլալու եւ արհամարհուելու զգայութիւնը նաեւ (Որբունի, Փարմը, Փոքրիկին վերջ, Պերճուհի): Իր ընդհանուր գիծերուն մէջ յուսահատութեան չունչ մըն է, որ կը փչէ կարելի է ըսել մեր նոր, ժամանակակից գրականութեան մէջ: Դէպի առեղծագործ աշխատանք, դէպի ազգային ինքնապահպանում եւ մարդկային արժանապատուութեան վայել բոլոր ձգտումները, ճիգերը եւ յոյզութիւնները, որոնց ականատես ենք բարեբախտաբար, արձագանգ գտած չեն տակաւին մեր նոր գրականութեան մէջ:

Իր գրական կողմերով, թերեւս ոչ համապատասխան լրջութեամբ ու խորութեամբ, մեր արդի գրականութիւնը մեր կեանքին հայելին է: Հետեւաբար կեղծ չէ հոն յոռետեսութեան լարը եւ պարտուողի հոգեբանութիւնը: Ասկէ դուրս ի՞նչ ընկերային եւ քաղաքական չարժումի արձագանգը պիտի ուզէիք փնտռել հոն: Հետեւաբար սխալ է կարծել, որ գրականութիւն մը տարբեր առանցք եւ բովանդակութիւն կրնայ ունենալ ծոցին մէջ այն ժողովուրդին, ուր ընկերային բազմաթիւ խմորումներ գոյութիւն ունին: Դժգոհ հաւաքականութեան մը արդար հայելին եղող գրականութիւնը չի կրնար մարդկութիւնը քնացնող օրօրներուն նուիրուիլ, ինչպէս կը կարծէ Գրական Ակումբին դասախօսը: Այո՛, Գերմանիոյ մէջ հիթլերական քաղաքական չարժում մը կայ, որ եթէ օրակ ունի եւ ժողովուրդին տրամադրութիւններուն արտայայտիչն է, պիտի անդրադառնայ գերմանական արդի գրականութեան գոնէ մէկ թեւին վրայ, այն երիտասարդութեան որ խօսացած դժգոհութիւնը պիտի արտայայտէ գրականութեան մէջ: Մեր կեանքէն օրինակ կ'ուզէք: Րաֆֆիի վէպերը ծնունդն են այն ժամանակի չրջանին, ուր կը խմորուէր ազգային ինքնագիտակցութիւնը, հայու թշուառ աւուրական կեանքի մը արշալոյսին ունեցանք, եւ ահա Շիրվանզադէն իր վէպերով կուգար խօսցնել ու արտայայտել իր ժամանակի ընկերային անտեսական հարցերը: Նոյնը նաեւ նոր թատերգութիւնները, երբ կը ջական, կիներու ձերբազատման հարցերը, Երուանդէն յետոյ, գէ գիտ կը փոխադրուէին: Եթէ գրականութիւնը չի գտնար հայելին իր ժամանակին եւ իր տրամադրութիւններուն, կեղծ է եւ ժամանակավրէպ: Հակառակը անբնական է, ցնորք: Արուեստագէտը հոն ալ իր գերին մէջ է եթէ երբեք նպատակն է ամէն բանէ առաջ մարդկայինը:

Այս բոլորը խորքին ու զգայութեան մասին: Ոճի եւ ձեւի մասին ալ առարկութիւնք ենք Գրական Ակումբի մէջ վիճաբանողներուն հետ.

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ — Բ. յօդուածին վերջին սիւնակին վերջին տողին մէջ՝ համաձայնութիւն կարդալ համարձակութիւն:

են, եւ գործածած գոյները աւելի տաք ու պայծառ, աւելի արեւելեան։ Բաւ է ըսել որ Մութաֆեան կը պատկանի այն սերունդին, որ անապատներ կտրած ու անցած է։

Շատ լաւ տպաւորութիւն կը թողուն մանաւորապէս իր երեք գործերը, «Թրքական բանատերդը», «Հայ մամիկը» եւ «Ծոկասէրը»։ Երկու վերջինները կարելի է նկատել երեւակայութեան փայլուն ստեղծագործութիւններ, սակայն Մութաֆեան շատ աւելի յաջող ու ինքնատիպ կը գտնենք դիմանկարներու մէջ

Մեր ձեռնհասութենէն վեր է բացարձակ վճիռներ տալ եւ մանրամասնութիւններով զբաղիլ վասն Նոր սակայն որ մեր երիտասարդ նկարիչներուն չպիտի պակսի բարոյական յաջողութիւնը

Ա. Ս

ԹՈՒՐՔԻԱ

Այնթապի գրաւման նախօրեին

— —

Այնթապի ազատագրութեան տարեդարձը տօնեցին Թուրքերը՝ 25 դեկտեմբերին։ Այդ քաղաքի պաշտպանութիւնը իրենք կը նկատեն ամէնէն հերոսական դրուագներէն մին ազատագրական կռիւներուն։ Պոլսոյ մէջ, Այնթապի երիտասարդներու միութիւնը առիթ ատենախօսութիւն մը կազմակերպած էր։ Հիւսէյին Բէյմլի «Կաղի Այնթապի կռիւներուն պատմութեան» մասին խօսեցաւ։ Խմվէր պէյ պատմեց «Զինուլլէի պաշտպանողականները», որոնք «Թուրքին կուրծքը կ'ուսեցնեն»։ Այնթապի պաշտպանութեան կեդրոնի նախկին հրամանատար Ասլան պէյ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ եւ պատմեց թէ ինչպէս երկու տղաք ուղեցին հերոսական գործ մը կատարել։

«...Կռուի վերջին օրերն էին. քաղաքին ստգտանիւթը կը սպառէր. հրամանատար Թայլի փաշային նամակ մը կ'ուղէր ղրկել։ Տանող Փէտայի մը փնտռեցինք ու չգտանք (ի՞նչ հերոսութիւն... «Յառաջ»), որովհետեւ մեռնելու վտանգը որոշ էր։ Այդ պահուն երկու փոքրիկներ՝ Մէհմէտ Կաղի եւ Իսմայիլ քովս գալով «էֆէնտի, մենք կը տանինք նամակը», ըսին։ Ըսի իրենց թէ շատ վտանգաւոր պարտականութիւն է։ «...Հայրենիքի սիրոյն զոհուիլը յանձն առած ենք» ըսին։ Տուի նամակը ու ըսի որ եթէ թշնամին բռնայ պէտէ կ'ըլլայ վիճակնիս, որով, բռնուելու պարագային կտոր կտոր պէտք է ընել զայն։ Եթէ ձերբակալուիք, կ'ըսէք որ հայրենիս մեռաւ ու մենք անօթի կը թափառինք»։ Տղաքը ձերբակալուեցան։ Հրամանատարը տեսնելով որ ոչինչ կրնայ կորզել անոնց բերնէն, հրացանազարկ ընել կուտայ։ Բայց, Կաղի Մէհմէտ չի մեռնիր։ Քիչ վերջ կը տանին հիւանդանոց։ Կը դարմանուի ու Սենեկալցի զերիի մը հետ կը փոխանակուի։ Ի վերջոյ քովս եկաւ. «Պէյս,ըսաւ, զոյգ գացի ու առանձին վերադարձայ։ Իսմայիլը զոհ գնաց։ Խնդրեմ զէնք մը տուէք». առաւ զէնքը եւ համբուրեց ու մինչեւ վերջ քովէս չբաժնուեցաւ։ Ան հիմա իր մէկ ոտքովը կը պտտի Այնթապի մէջ»։

Դարձեալ Այնթապի կռիւներու մասին Տօքթ. Ֆախրի պէյ յօդուած մը ունի, որով կարգ մը դէպքեր կը յիշէ։ Կը թարգմանենք մաս՛մըն ալ անկէ՝ որ՝ ուրիշ «հերոսութիւններ» կը բնորոշէ

«...Քաղաքին մէկ մասը ռմբուած եւ 1500ը չանցնող ու այն ալ պատահական զէնքերով զինուած ափ մը հերոսներ լաւ կերպով զինուած եւ առնուազն 10,000նոց եւրոպական բանակի մը դէմ տասնըմէկ ամիս հերոսաբար կռուած, վերջին թունաւոր պատառը (որովհետեւ այլ եւս դեղձի լեղի կուտով սկսեր էինք սնանիլ) ուտելէ վերջ, պարպուած զէնքերը կը կին լեցնելով թշնամի խրամներխարխուլ խոհանոցներու նման կտոր կտոր բրած էին։ ... Ձմեռուան մութ առտու մը։ Ամէն կողմ մեռելային լռութիւն մը կը տիրէր. Միայն թշնամիին մօտ եռուզեռ կար։ Ճերմակ դրօշով մը այլ եւս պարապ եղող մեր խրամներուն առջեւէն անցնելով թշնամիին գծին կ'ուղղուէին։ Եւ թշնամի հրամանատարին յայտնելով որ Սուլթանին դէմ ըմբոստացող ուժերէն քաղաքը փրկած են, կը խնդրեն որ բարեհաճի գալ. Երկար բանակցութիւններէ վերջ, թշնամի հրամանատարը կը պահանջէ որ քաղաքին հին բերդին վրայ ճերմակ դրօշ մը պարզուի։ Մեր կողմի վերադարձող բանագնաց մարմինը, բերդին վրայ քաշելու համար ճերմակ կտաւ կը փնտռէ։ Դրամը ձեռքերնին ամբողջ շուկան կը պտտին։ Պացութեան անզեակ եղող խանութպանները, կարծես խօսք մէկ ըրած, կտաւ չեն տար։ Քանի մը տուներու կը դիմեն եւ անարգանքով կը մերժուին։ Վերջապէս, իրենցմէ մին կարեւոր գիւտ մը կ'ընէ, — հիւանդանոցին պատանքները...։ Հոն կը վազեն եւ քիչ վերջ հերոս Կաղի Այնթապի բերդին վրայ պատանքը կը ծածանի...։ Հին ու դարաւոր բերդն իսկ թշնամիին դէմ պատանքով կ'ելլէ Աւելիս հէքեաթ չէ, իրողութիւն մըն է։

Թուրք տանը մէջ կաղի չեղող անհատ չկայ։ Բայց, Թուրք ժողովուրդը մէկ հատիկ «Կաղի» մը ունի։ Ճիշդ ատոր նման Թուրք երկրին մէջ կռուի դաշտ չեղած տեղ չկայ։ Բայց, այս սուրբ հայրենիքն ալ մէկ հատիկ Կաղի - քաղաք մը ունի, — Կաղի Այնթապ»։

Տիւզճէի մէջ

«Ազչամ»ի թղթակիցը կը գրէ. —

Տիւզճէի մէջ քաղաքական գործերը դէշ կ'ընթանան։ Ասոր պատճառը պիւտճէի նեղութիւնն է։ Քաղաքապետ Մէհմէտ պէյի հետ քանի մը անգամ տեսնուեցայ։ Շատ նուրբ ու ազնիւ անձ մը եղող Մէհմէտ պէյ այս գործերը կարգի դնելու համար ձեռքէն եկածին չափ կ'աշխատի։

Քաղաքապետութեան կողմէ երկու տարի առաջ սինէմայի շէնք մը շինուած է։ Այս շէնքը պարապ մնալուն, ի հարկին ժողովներու եւ բանախօսութիւններու կը գործածուի։ Քաղաքի մուտքին գերեզմանին շուրջ պատ պիտի քաշուի եւ հասարակաց պարտէզ մը շինելու պիտի աշխատուի։ Նոր գերեզմանատուն մը կը շինուի. բայց նոյն իսկ երեք քիլոմեթր հեռու եղող մինչեւ գերեզմանը ճամբայ չըլլալուն, մեռեալ ատեն ցեխէն շատ նեղութիւն կը քաշեն։

Տիւզճէի մէջ ամէն հինգշաբթի առեւտուր կ'ըլլայ եւ եռուզեռ կը տեսնուի։ Հազարաւոր ժողովուրդ, սակայն ցեխերուն մէջ կը տապլտկի, որովհետեւ, աւարօրինակ զուգադիպութեամբ մը ամէն հինգշաբթի կ'անձրեւէ, որով ժողովուրդը, մէկ վար, մէկ վեր կը թափառի ցեխին մէջ ու առեւտուր կ'ընէ։ Ուտելիք, խմելիք, ամէն ինչ այդ ցեխերուն մէջ է։ Այսքան տարիէ ի վեր, յարմար տեղ մը գոց շուկայ մը չեն շիներ՝ առեւտուրի համար, ինչ որ ցաւալի է։ Այս կարեւոր գաւառակին մէջ մինչեւ այժմ մէկ հիւանդանոց ըլլալն ալ ցաւալի է Ասանկ շէնք մը եւս շինելը մեծ օգուտ պիտի ունենայ։ Ջուրի խնդիրն ալ այդպէս է։ Ժողովուրդը հորի ջուր կը խմէ։ Ամբողջ տարին՝ ջուրի պակասէն, ամառը՝ ամպի նման մժեղներէն եւ փոշիէն, ձմեռը անօրինակ ցեխէն՝ այստեղի ժողովուրդին քաշածը չեմ կրնար նկարագրել, եթէ էջերով գիր գրեմ

Տիւզճէի մէջ Փրանկախոսի դէմ ուժեղին պայքար մը կը մղուի։Լաւ արգիւնքներ ձեռք կը ձգուին Նախարարութիւնը՝ պայքարի թմբկներուն ինքնաշարժ մըն ալ տրամադրած է։ Սակայն, Փրանկախոսի դէմ ուժեղ կազմակերպութիւն մը չըլլալէն զատ, չկայ նաեւ կարմիր մահիկ եւ որբանոց։ Ասոնք՝ երկրի ազգային տեսակէտէն որքան բարենպաստ են, անոնց չգոյութիւնը նոյնքան վնասակար է։

Տիւզճէէն հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, «Ուզունլի» գիւղին շրջակայքը, հնագիտական հնութիւններ երեւան կ'ելլեն։ Հռոմայեցիներէն, Բիւզանդացիներէն եւ հին Յոյներու շրջաններէն մնացած գերեզմաններ կան։ Անոնց մէջ, արծաթեայ ու ոսկեայ շատ մը արժէքաւոր իրեր կը գտնուին։ Այդ շրջանի ժողովուրդը միշտ կը պեղէ ու կը գտնէ ու ատոր անոր կը վաճառէ՝ ապրուստ կը հանէ։ Այդ իրերէն մէկ քանին ինծի ցոյց տուին։ Իսմայիլ անուն մէկը շատ արժէքաւոր արձան մը գտեր է, զայն փոխադրեր են Պոլսոյ թանգարանը. Ասոր փոխարէն տրուած 200 ոսկին առնելու համար մինչեւ Պոլիս գացեր եւ ձեռքը մնացեր է ... շատ քիչ դրամ. որով, այդ ձեւի արժէքաւոր բաներ գտնողները սկսեր են ա՛լ չյիշատել եւ կամ կառավարութեան յուր չտալ եւ իրենց հաշւոյն մէկուն վաճառել։

Հոս՝ ոսկիէ շինուած օրօրոցներ գտնող ու հարստացողներ կան, կ'ըսեն։ Ուզունլի կոչուած գիւղը առնուազ 70 հազար բնակիչ ունեցող քաղաք մըն է եղեր. իսկ գտնուած ապարկանները Քրիստոսէ 700 տարի առաջուան շրջանին յատուկ են։ Հոս՝ ամփիթատրոն մը եւ բերդեր, զուռներ ու քարայրներ կը տեսնուին։ Դուռը են նաեւ շատ մը արձաններ, բայց, ժամանակի ընթացքին, անձրեւներու շնորհիւ ... անոնց գոյութեան վերապրելով, ալ գէտ ու յառաջէմ ժողովուրդը վանոնք կոտրտեր է

«Տիրան ատապար»

Պիլէճիկէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի. —

Երկրին սեպ ու ժայռոտ ըլլալուն, այս շրջանին հարիւրաւոր գիւղերուն արտադրութիւնները եղած տեղը փտելու դատապարտուած էին։ Դարերով քաղաքին հետ յարաբերութիւն չունեցող, իր բերքը չծախող, Սաքարիայի գիւղացիները ճամբու տէր եղան։ Այդ ճամբան՝ Պիլէճիք, Կիւմէշ, Ենկիշէհիր, Պրուսա, Ինէկիւլի ճամբան է։ Ջարքէօյի շրջակայքը շինուող կամուրջը դեռ չվերջացած, նաւակով ինքնաշարժ մը անցուցին միւս եզերքը եւ Կիւմէշէի գաւառակին ժողովուրդին ցոյց տուին ինքնաշարժով ճամբորդութեան առաւելութիւնները. Գիւղացիները այնքան մեկուսի ապրեր են որ, գիւղի տղաքը՝ առաջին անգամ իրենց գիւղը մտնող ինքնաշարժէն վախնալով սկսեր են փախչիլ. Հետզհետէ, սակայն, վախը փարատեր է, մօտեցեր են ինքնաշարժին, եւ հետուէն մատով ցուցադրեր են անիւները...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Սասնոյ Արծիւ»ին պատմանդարը

— —

ՎԻԷՆ, 10 յունուար (Յառաջ). — Նախաձեռնութեամբ Շապին Գարահիսարի, Արփիատ Դաշտի «Արծիւ» Հայրենակցական Միութեան, եւ մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութիւններուն, հայրենակցականներուն եւ զանազան Միութիւններուն, կատարուեցաւ սգահանդէս մը Զօր. Անդրանիկի մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ, ամսոյս 8ին կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Թամկավարներու սրահին մէջ

Վիէնի հայ գիտակից բնտրանին, խուռներամ տեղ գրաւած էր ժամանակին, իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու համար հերոսին։

Օրուան նախագահ Պ. Ա. Մոսկովեան Շ. Գ. Հայր. Միութեան անդամներէն, սգահանդէսը բանալով յայտարարեց որ գաղութիս բոլոր հատուածները միացած են այսօրուան սգահանդէսին, եւ նոյնպէս հերոսին Բուչարծանի հանգանակութեան, որ լրացած է արդէն եւ գոյացած 640 Ֆրանք։ (Պիտի ուղարկուի Բուչարծանի Մարմնին)։ Այս յայտարարութենէն վերջ, բեմը բացուեցաւ, եւ խումբ մը փոքրիկներու կողմէ երգուեցաւ «Երբեւ Արծիւ»ը։ Երգէն վերջ, նախագահին կողմէ առաջարկուեցաւ, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգուի հերոսին յիշատակը։

Բեմին վրայ շինուած էր փոքր ապարան մը՝ զարդարուած կանանչ ճիւղերով եւ ժապաւէններով, մէջէն կ'երեւար հերոսի պրոնզ դէմքը ելեկտրական լոյսի մը տակ։ Սղարեմին վրայ գետեղուած էր, փունջ մը թարմ ծաղիկ եւ վրան գրուած «Հ. Յ. Դ.»։

Կարգով ուղերձներ կարդացուեցան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ռ. Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւններուն, Կէմէրէկի, Զարաանճափ, Եովկատի Հայրենակցականներուն եւ Կ. Խաչի կողմէ, բոլորն ալ պատշաճ օրուան սգահանդէսին։ Ընկ. Յ. Մախասեան արտասանեց Սիամանթոյի «Սուգը» Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, Մ. Մուրատեան եւ Տկն. Պիպէռեան մեներգեցին առաջինը՝ «Տաւման բանեց», Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, իսկ երկրորդը «Երբեւ Արծիւ» Մալաթիոյ Կրթասիրացին կողմէ։

Ամէնէն վերջ, Պ. Մոսկովեան ողբուերուած, գրաւոր ճառ մը կարդաց։ Օրուան համար մասնաւոր բանախօս չկար։ Հրաւէր ղրկուած էր ընկ. Վ. Զուլլէրեանին (Լիոն), բայց աւաղ լուր տրուած ըլլալով, եւ իր կարեւոր գործով մը Սէնթ Էթիէն մեկնելուն պատճառով, չէր կրցած գալ բանախօսելու համար։ Նախագահը՝ սգահանդէսը փակուած յայտարարեց։

Հասարակութիւնը մեկնեցաւ սրահէն աւելի թարմացնելով իր մէջ Անդրանիկին յիշատակը

⁂ Տեղւոյս Կէմէրէկի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ձեռնարկ մը, եւ մանելով մեծ ծախքերու տակ, Փարիզէն հրաւիրած է խումբ մը հայ դերասաններ՝ Ա. Շահխաթունի, Տէր եւ Տիկին Սուրաբեան, Գմբէթեան, Լաքքա, Օր. Անահիտ, Մաքսուտեան եւն., խաղալու համար «Բարեկամները» այս երեկոյ Վիէնի մէջ, իսկ վաղը ցերեկ Տէսինի մէջ։ Վիէնի եւ Տէսինի հայ հասարակութեան կը մնայ խուռներամ երթալ եւ քաջալերել այն կարեւոր ձեռնարկը։

Գալ - Ազբիւր

Սենթ Էթիէնի

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— · —

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 12 Յունուար (Յառաջ). — Տեղւոյս Ազգ. Միութեան Վարչութեան գործունէութիւնը կը սկսի 1932 Դեկտեմբերին։ Իր ձեռքին մէջ ունենալով մատեան մը, ունէր նաեւ հոգեւոր հովիւ մը, որ հակառակ իր խոստումներուն, լքեց ու հեռացաւ։ Քահանայ մը գտնելու համար մեր փնտռտուքը ապարդիւն եղաւ, Մարսէյլի առաջնորդն ալ իր կարգին չուզեց պատասխանել մեր խնդրագիրներուն, եւ մինչեւ հիմա գաղութս զուրկ է հոգեւոր հովիւէ։ Բարերախտաբար մեր դիմումներուն վրայ, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը քահանայ կ'ուղարկէ պատարագի, պսակի եւ մկրտութեան համար։ Գոյացած հասոյթէն մաս մը իրենց կը յատկացուի։ Գաղութս կը բաղկանայ չորս հարիւր անհատէ, միայն Ներկայիս 80ը իրենց կարողութեան չափով կը վճարեն ազգ. տուրք 3-20 ֆրանք ամսական։ Վերջերս տնտեսական տագնապին պատճառով անանք ղադրեցուցին, ոմանք ալ քահանայ չըլլալուն՝ նուէրով կը գոհանան։ Վարչութիւնս, պէտք է խոստովանիլ որ չունեցաւ գործունէութեան լայն գետին, աշխատեցաւ կարելիութեան չափով, թէեւ եղան արգելքներ, որ պատճառ դարձան նուազ արդիւնաւոր ըլլալու։ Իբր ազգ. պարտականութիւն՝ չքաւորներու, աղքատականներու համար, Վարչութիւնս իրցածին չափ օգտակար եղաւ իր այս շրջանին։

Վերջերս հրապարակ հանեցինք 1933ի օրացոյցը, 160 օրինակ, որոնք մեծ մասամբ ժամանակին սպառեցան։

Ազգ. Միութիւնս նիւթականէն զատ՝ բարոյական օգնութիւն ալ ցոյց տուաւ, փոքրիկներու դաստիարակութեան համար մատրան կից սենեակները տրամադրեց անոնց։ Ծննդեան առթիւ Դեկտ. 26 Բշ. օրը պատարագի արարողութիւն եղաւ։ Գործի օր ըլլալուն քիչ թիւով ներկայ էին։ Պ. Ե. Սեդրակեան 60 Ֆր. նուիրելով խաչին կնքահայր եղաւ։ Բացառիկ նուէր՝ Մ. Յակոբեան, Գ. Քէնտէրեան, Տիկին Սիմոնեան, Խ. Թէլլէրեան 10ական ֆրանք։ Մ. Աբրահամեան, Ս. Ստեփանեան, Փ. Լարճեան, Գ. Իշխանեան, Տիկին Պօյաճեան 5ական Ֆր.։ Ընդհ. Գումար՝ 125 ֆրանք։

Վարչութիւն

Ցիրուցան Հայեր

— · —

ԺՈՒԱՑԷՕԶ, 10 յունուար (Յառաջ). — Ժուայէօզ, Օպնա քաղաքէն քսան քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, օդասուն եւ գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է։ Քանի մը տարի առաջ հոս ունեցած ենք հոծ հայ բազմութիւն։ Տնտեսական տագնապին պատճառով մեր հայրենակիցները հետզհետէ գաղթած են դէպ ի զանազան շրջաններ։ Ներկայիս հոս ունինք 5-6 հայ ընտանիքներ, եւ 10—12 նախկին որբուհիներ

Աշխատանքները գլխաւորապէս երկուքի կը բաժնուին, գործարանային եւ առօրեայ, գործարաններու մէջ կ'աշխատի իգական սեռը, օրական ութ ժամ, 10—12 Ֆրանք օրավարձով։ Իսկ առօրեայ գործերով էրիկ մարդիկ 20—23 ֆրանք օրական մը ճարելով։

Գործարանային աշխատանքները տոկալի են։

Բայց մեր գաւառացի կիները կը տոկան ամէն զրկանքի եւ համբերութեամբ կը շարունակեն մնալ հաւատարիմ գործարանատիրոջ։ Ասոր համար ալ կը վայելեն տեղացիներուն ու պաշտօնեաններուն համակրանքն ու բարեացակամութիւնը. Բարձր է հայ գործաւոր - գործաւորուհիին աշխատելու, տոկալու, համբերելու կամքն ու կորովը, երբ խնդիրը կը կայանայ ընտանիքի, ապրելու հոգերուն մէջ։

Որբուհիները եւս նետուած են կեանքի պայքարին մէջ, կը յաջողին յաղթանակել բոլոր դժուարութիւններուն։ Արդէն վարժուած էին այդ կեանքին։

Տնտեսելու եւ խնայելու, եւ հետեւաբար ապագան իրենց անձնական ջանքերով կերտելու կենդանի օրինակները բազմաթիւ են, որքական աշխարհին մէջ։ Ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն մէջ կը անդիպինք նախկին որբեր ու, որբուհիներու, ընտանիքի կամ սեփական գործի տէր։ Ահա նաեւ Ժուայէօզի մէջ։

Մեր հէգ որբուհիները, որ դառնութեան բաժակը մինչեւ մրուրը ըմպեցին տարագրութեան օրերուն, այսօր ինքնապահ են, որքան սպահով։

Մաքուր, կոկիկ եւ ներկայանալի են իրենց հագուածքով, քաղաքավար եւ հանդարտ են իրենց յարաբերութեանց եւ խօսակցութեանց ընթացքին

Կան աղջիկներ, որոնք խնայած են 5—6000ի մօտ կոկիկ գումարներ։

Ազգային մշակութային խանդավառ շարժում չկայ այստեղ։ Ամէն ոք իր անձնական հոգերով տարուած է։ Նոյն իսկ քիչ են անոնք, որ հայերէն թերթ կը ստանան։ Կուսակցական կեանք չկայ, թէեւ կան համակիրներ։ «Յառաջ»ը հոս ալ կը հասնի օգնութեան, եւ պարտիներու անցուդարձերուն թարգմանը կը հանդիսանայ։

Ազգային ոչ մէկ մարմին հետաքրքրուած է Ժուայէօզով, ոչ ոք եկած ու հարցուցած է եւ մանուկները կը մեծնան... օտարանալով։

Զ. Ռ. Միութեան պարտականութիւնն է, գոնէ տարին մէկ անգամ, այցելել այս որբաշատ կեդրոնը։

Ներսէս Մանուկեան

ՄԻՍԱՂ

— Սիրելի ամուսինս, կ'երեւի այս տարի ամառ չպիտի ունենանք։

— Ո՞վ ըսաւ։

— Մուշտակավաճառը։

— Հոգ մի ըներ. մենք բաւական ածուխ ունինք տակաւին։

— Խօսք հասկցողը առաջ թող անցնի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՀԱՅԿ.— Թէեւ դուք պահում էք ինձնից, բայց ես գիտեմ, իմ անունս է խնդրի առարկայ, ես եմ որպէս թէ, այս հսկայ աղէտի բուն պատճառը...

ՄԵԼԻՔ.— Ի՞նչպէս փակել բամբասողի բերանը։

ՀԱՅԿ.— Հիւանդութիւնս մի աւիթ չէ՞ արդեօք ընկերներիս ձեռին ինձի գործից վտարելու.

ՄԵԼԻՔ.— Ոչ մի կերպով չի արդարանում կասկածդ։

ՀԱՅԿ.— Հաւատա՞մ։

ՄԵԼԻՔ.— Պատուի խօսք քեզ, Հայկ, սուտ խօսել չեմ սիրում։

ՀԱՅԿ.— Ի՞նչ գիտեմ։

ՄԵԼԻՔ.— Բայց գոնէ այդքան վստահութիւն...

ՀԱՅԿ.— Իմացա՞ք լուրի աղբիւրը։

ՄԵԼԻՔ.— Յորհրդաւորութեան մէջ է մնում դեռ։

ՀԱՅԿ.— Իսկ յղութեան մանրամասնութիւննե՞րը։

ՄԵԼԻՔ.— Այնքան էլ հետաքրքիր չէ, կանանց զաղտնիքները իրենք միայն գիտեն... մեր զբաղումները այն աստիճանի տխրողական եւ բազմաթիւ էին, որ միայն հետաքրքրութեան բաւականութիւն տալու ժամանակ չունէինք։

Դ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Հայկ, Մելիք, Տէր - Մեսրոպ, Գրիգորեան

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ (կը մտնէ գործակատարի մը առաջնորդութեամբ, յետոյ կը մտնէ Գրիգորեան) — Ողջո՜յն որդիք։

ՄԵԼԻՔ ու ՀԱՅԿ — (Կը բարեւեն)։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Գիշերներր ճամբորդելու համար վարժուած ըլլալու է։

ՄԵԼԻՔ.— Գարտաւորութիւնը կը վարժեցնէ։

(Լռութիւն, գործակատարը կը հեռանայ)

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ (երկար գիտելէ յետոյ) — Ձեր անունը այնպիսի սարսափ է ազդեր, որ մարդ կը կարծէ թէ հասարակ մահկանացուներ չէք, բայց ինչպէս կը տեսնեմ, դուք ալ մեզի պէս մարդիկ էք ...

ՀԱՅԿ.— Այն միայն տարբերութեամբ որ գիշերը ցերեկի եւ ցերեկը գիշերուան ենք փոխել։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Շատ անգամ եմ ցանկացեր տեսնուիլ ձեզ հետ, բայց դժբախտաբար, առիթը միայն այսպէս տխուր պարագայի է որ կը ներկայանայ

ՄԵԼԻՔ — Մեզ համար, դրութիւնը գրեթէ միշտ նոյնն է, Տէր հայր, նստեցէք։

(Կը նստին ծալապատիկ)

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Անցնինք բուն խնդրին. ընդհանուր վիճակը ծանօթ է արդէն, ուղեցի քանի անգամ հրաժարիլ, բայց Քաղաքական ու Կրօնական Ժողովները տխրեցին որ պահեմ փոխանորդական պաշտօնս մինչեւ Պոլսէն Պատրիարքարանի տնօրինութիւնը։ Մեր վեղարաւոր հայրերը մեծ դժկամակութեամբ կը ձգեն Վասպուրի դեղածիծաղ ափերը գաւառը հովուելու համար, եւ ես, այս ծերութեանս օրերուն, երբ պիտի հանգստանայի, բայց իմ ծուխիս կարիքներուն բաւականութիւն տալէն զատ, այս ծանր ու պատասխանատու պաշտօնը ուսերուս պիտի կրեմ։

ՄԵԼԻՔ.— Իւրաքանչիւրը իր պարտականութեան, Տէր հայր։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Պարտականութիւն, այո՛, բայց գիտէ՞ք թէ որքան ծանր է այսպէս երկու քարի մէջ ըլլալը. մէկ կողմէն բանի ուժը իր ամբողջ վայրագութեամբ, որուն պիտի դիմես ծանր ու անբեկ համաձայն ձեւանալու անոր տեսակէտներուն, միւս կողմէն քու ժողովրդիդ վիճակը եւ այդ ժողովրդի շահերին պաշտպան հանդիսացող քանի մը անհատներու կեանքի խնդիրը։

ՀԱՅԿ.— Տէր հայր, խնդրեմ արտայայտուեցէք բոլորովին ազատ, առանց նախաբաններու ու նկատումներու։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Կ'ուզէք ըսել որպէս յեղափոխական։

ՄԵԼԻՔ — Քանի որ միասին ենք գտնւում։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Պ. Գրիգորեան, Քաղաքական ժողովի ատենապետը հետս ընկերացաւ, որ աւելի լաւ բացատրենք երկրի դրութիւնը եւ Ազգ. Ժողովին առնենք ձեր պատասխանը։

ՀԱՅԿ.— Այսինքն։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Այսօր կուսակալէն կանչուեցայ. տեսակցութիւնը երկար տեւեց։ Ազուէսի մորթի տակ մի նենգ օձ. իր բարեացակամութիւնն ու սէրը յայտնեց դէպ ի հայ ժողովուրդը ու աւելցուց. — Թէեւ շատ որոշ եւ խիստ հրաման է ստացեր Պոլսէն ամէն գնով եւ անմիջապէս ձերբակալելու հայ յեղափոխականները — իր ըսելով խռովարարները, բայց ինքը, իբր նշան իր հայրական զգացումին դէպ ի հայ ժողովուրդը, չի փափաքիր անմիջապէս գործի անցնիլ եւ բանի ուժով ձերբակալել խռովարարները, այլ իմ միջոցովս դիմում կ'ընէ ժողովրդի օրինաւոր մարմիններուն, որով եւ ժողովրդին, որ մինչեւ երեք օր կառավարութեան յանձնենք հայ ժողովրդի մէջ պահուըտող դրսեցի թէ տեղացի յեղափոխական խռովարարները։

ՀԱՅԿ.— Օհօ՜...

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Ինքը կ'երաշխաւորէ որ բոլոր դրսեցի փախստականները իրենց պատկանեալ կառավարութիւններու հիւպատոսարաններու պիտի յանձնէ. իսկ տեղացի փախստականներուն սուլթանական հրովարտակով ներման շնորհ պիտի բերէ։

ՀԱՅԿ.— Զարմանալի ողորմած է այդ ձեր կուսակալը։

ՏԷՐ - ՄԵՍՐՈՊ — Այս է հարցի էութիւնը։ Ես, վերադարձիս, անմիջապէս արտակարգ նիստի հրաւիրեցի Կրօն. ու Քաղաքական ժողովներու անդամները ու պարզեցի կուսակալին առաջարկը։ Խառն ժողովը որոշեց հաղորդել ձեզ կուսակալին այդ առաջարկը եւ ձեր պատասխանէն յետոյ միայն որոշել կուսակալին տալիք պատասխանը։

ՀԱՅԿ.— Իսկ եթէ այդ դրսեցի եւ ներսցի խռովարարները չհամաձայնին օգտուիլ բարի կուսակալի հայրական գթութենէն

Դ. ՄԵԼՕՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՄԻՍԱՂ

ԲԺԻՇԿԸ.— Բարեկամ, շատ կը նեղուիմ անգամ. Կը մտածեմ թէ ի՛նչպէս մեռցնեմ ժամանակս

— Ասկէ դիւրին ի՛նչ կայ, դեղագիր մը գրեցէք. կը մեռնի կ'երթայ։

Փարիզ եւ նահանգներ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ *արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ՊՈՒԱ - ՔՕԼՈՆՊԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ԼԷ - ԿՈՆԷՍԻ Կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին* Sociétés Savantes*ի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:*

ՇԱՎԻԼԻ «Արդունթեան» խումբի ժողովը *16* յունուար երկուշաբթի երեկոյ ժամը *8.30*ին սովորական ճաւաքատեղին:

Գաւառ

ՇԱԼԷԹԻ «Բաքզէն-Սիւնի» խումբի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2 30ին. ընկեր Վ. Սընզճեանի բնակարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գրադարան-ընթերցարանին մէջ, 49 րիւ Նասիոնալ:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէի ընկերա - համակրական դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան ժողովասրահը: Կը դասախօսէ ընկ. ՎԱՐԴԳԷՆ ՋՈՒԼՀԱՅԵԱՆ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի «Քրիստափոր» խումբի ճաւաքական դասախօսական-վիճաբանական ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարան-ընթերցասրաճին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. *Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ*.

ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄ «Վրէժ» խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական ճաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկ. *Ն. ԱԶԳԻՆ*.

*ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ*ի «Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին սովորական ճաւաքատեղին. կը դասախօսէ ընկ. *Մ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ*. Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Ամերիկայէն տեղս նոր ժամանած ընկ. Յարութիւնեան:

Հրապարակային դասախօսութիւն

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻՐ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին,
150, Route d'Orléans (Cachan) սրահին մէջ
կը խօսի ընկեր *ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ*.
Նիւթ՝ *«Դաշնակցութեան գիրքը Ներգաղթի մասին»*

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՕԼՈՒ-ՏԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐԵՆԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր, շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de Russieի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

2, Rue Batignolles **Métro: Clichy ou Rome**

Կը նուագէ Գոյիգէուճի ճռչակաւոր Արժանթինեան Օրքէսթրը, ղեկավարութեամբ J. Pesanti*ի* եւ ընկերակցութեամբ ճանրածանօթ երգչուճի Mlle Nena Sainz*ի* (*Chanteuse Sud-Américaine*):

Աթրաքսիոններ *Պ. ԲՈՒՔԱԹԻ* կողմէ, նախկին աքրօպաթ - տաճնսէօռ մուզիք-հօլ ճան գ'էլիզէի, Արթիսթները վարձուած ըլլալով մինչեւ առաւօտ, երգերը եւ աթրաքսիոնները պիտի կրկնուին յաճախակի.

Պիւֆէ՝ գիւրամատչելի գիներով *Մուտք՝ 10 ֆրանք*

ՀԱՆԴԷՍ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ի պատիւ ԱՐԺ. Տ. ՎԱՀԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԽՈՅԵԱՆԻ
ԻՐ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Իր ճայրենակից Տրապիզոնցիներու եւ Պոլսեցի ճամակիրներու կողմէ
15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3.30 — 7.30
VICTOR HUGO սրահին մէջ, 46bis, rue St. Didier
(Métro: Victor Hugo)
Կը խօսին՝ *Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ* (Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան կողմէ) եւ *Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ*.
Գեղարուեստական բաժին — Թոյ եւ ծրի պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՌՍՏԱՑԱՆՔ

Քլիշի, Լ. Ս.	*35.*
Լա Սիոթա, Գործ.	*61*
Լա Սիոթա, Կ. Մ	*65.*
Լա Շաս, Ս. Գ.	*70*
Լանըսթէր, Կ. Ա.	*38.*
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.	*140.*
Սէն Բլէզ տը լա Թուր, Գ Մ	
Քազապլանքա, Վ. Տ	
Փարիզ (2), Մ. Ռէն.	
Միլանօ, Գործ.	*— 108,45 լիրէթ.*
Փարիզ (20), Զ.	*— 140.*
Իսի լէ Մուլինօ, Սա.	*— 35.*
Սէն Ժէրմէն ան Լէյ, Թոր.	*— 70:*
Մարսէյլ, Գործ.	*— 753.*
Մարսէյլ, Գործ. միջ., Մ. Մ.	*— 140.*
Մարսէյլ, Գործ. միջ., Մ. Ա.	*— 50.*
Փարիզ Ք Եղբ	*75.*
Շաս, Պ. Ա.	*2..*
Մարսէյլ, Հ. Գ.	*— 140.*
Քուրպըվուա, Օ. Գ.	*— 35.*
Սէն Ժընէվիէվ, Իշխ. Ա.	*— 70:*
Սէն Թ'էթիէն, Գործ.	*— 119.20:*

11րդ Ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հիմնադիր՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ

STUDIO RUDOLF *սրահին մէջ*
6 bis, Rue Campagne Première, Métro. Raspail

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Վաղը, Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

Կը ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Դրամ 4 արար: ՋՈՒՏԷՌՄԱՆ: Հերթական բեմադիր՝ Ե. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Կը մասնակցին. — Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Լուսիկ, Ժ. Շահ-Պարոնեան: *Պարոններ՝* Գասպարեան, Թոփալեան, Կոթիկեան, Նիկողոսեան եւ ուրիշներ.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 3, 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

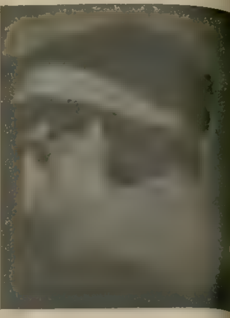
ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ընտանեկան ցերեկոյթ-խնջոյք

կազմակերպուած՝

ՍԱԼՆՈՅՑՈՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ ՔԱՖԷ ՔԼԷՐ ՏԸ ԼԻՒՆԻ ՎԵՐՆԱՅԱՐԿԸ
202, Ավընիւ Ճուագիւ, Փարիզ. Մէթրօ՝ փլաս տ'իթալի
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւայլն.
Մուտքը ազատ է: — Թոյ Պիւֆէ:

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շբ. իրիկուն, ժամը 9ին*, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard. *Զեկոյց* Պ. Կարօ Սասունիէ, *«Շանթի նոր տրամը — Օշին-Պայլ»*. *Մուտքը ազատ է.*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայ բնակչական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2:30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ, 61, rue Mr. le Princ. *մէթրօ՝ Օտէօն: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իրարու լուր տալ:*

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին - Գարահիսարի արիւնոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին տեղւոյն Քաֆէ Գամէրսի ընդարձակ սրահին մէջ: Հայրենասիրութիւն եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ՍՈՂԿԱՏԻ եւ շրջանի Հայրենակց. Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սիւամանթօ - Վարուժան Ակումբին մէջ, 245, rue J. J. Rousseau, *Իսի-լէ-Մուլինօ.*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի բոլոր անդամները՝ պատուակալ, ճամակիր եւ գործօն, կը ճրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 9ին. Պար տը լա Փօսթ.

Օրակարգ: վեցամսեայ տեղեկագիր եւ ընտրութիւն վարչութեան նոր անդամի մը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սուրէն Գասապեան 22 տարեկան, բնիկ Տրապիզոնցի, հօր անունը՝ Կարապետ, մօր անունը՝ Մարիամ: 1918ին ազատուած է Թրքական որբանոցէն քոյրը հետ միասին, կը փնտռէ իր հայրը՝ Կարապետ Գասապեան եւ ազգականները, որոնց անունները չի յիշեր: Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝ Souren Kassabian, chez M. Paul Pouzin, le chas;e Romans Drôme. *Քոյր եւ եղբայր կը գտնուին Ռոմանի մէջ:*

— Տիկին Թագուհի Չարըգճեան կը փնտռէ իր որդին կեսարացի Արթին Չարըգճեանը, որ մէկուկէս տարի առաջ Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Իր մասին լուր ունեցողներէն եւ Շասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme Takouhi Tcharekdjian*ի*, *61*, rue Piat, Paris 20.

- Նուարդ Լօշեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Բարսեղ - Արփիար Լօշեանը (Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղէն), որ կը գտնուի Ֆրանսա: Կը խնդրուի իրմէ, եւ իր մասին լուր ունեցողներէն իմացնել Յառաջի:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի՝ վէնսէնի եւ շրջանի մանկապարտէզի յառաջդիմութիւնը նկատի ունենալով եւ միեւնոյն ատեն գոճացում տալու ճամար ծնողքներու փափաքին, դասախօսութիւնները մէկ ժամ յաւելումով կը սկսին ամէն Հինգշաբթի եւ կիրակի օրեր ժամը 8 — 12: Սրահը՝ 1, Րիւ տիւ Միտի (փլաս տը լա Բէլի), վէնսէն:

Աշակերտները կ'ընդունուին ծրի, մասնաւորաբար ճեռաւոր ծնողներու ուշադրութեան կը յանձնենք «Նոր Սերունդի» փրկութեան այս գեղեցիկ ձեռնարկը:

Վարչութիւն

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, ակ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, ղարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ ճիւանդութիւն եւ վարիսի. Ամէն օր 9—12,2—8, կիրակի 9- 12

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԵՆ

ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Եւ սակայն, երկուքն ալ մնացին յափշտակուած՝ քանի մը բոպէ: Լիան կախուեցաւ անոր ուսերէն, համբուրեց զայն, անուշ բառեր արտասանեց ու յետոյ յանկարծ ցատկեց անդին, հագնելու համար գիշերազգեստը՝ իր նոր հարսնութիւնը:

— Մի՛ նայիր այս կողմը. դուն սուրճը եփէ. քեզի կ'ըսեմ երբ կրնաս դառնալ:

Երբ Ժօրճ դարձուց գլուխը տրուած ազդանշանին վրայ, չի տեսաւ աղջկան հագուստները. այնտեղ չէին.. անյայտացուցեր էր զանոնք: Լիան ոտքի կեցած՝ թեթեւ չարժում մը ըրաւ ուսովը քանի մը անգամ, դզալու համար մետաքսին հպումը իր մորթին վրայ: «Ստախօ՛ս», պիտի ըսէր դարձեալ աղջիկը, եթէ Ժօրճ համարձակէր ըսելու որ զինքը նկարելէ զատ տարբեր փափաք մը չէր խռովեր իր էութիւնը այդ վայրկեանին:

Քիչ ետքը, առտուան այն ժամուն երբ խաղաղ է Փարիզը, երբ ասլալատակին վրայ այլ եւս չի լսուիր աղմուկը բնակարաններուն որոնք կարծես մեկնած են անվերադարձ, սենեակին մութին մէջ՝ վերմակին տակ Ժօրճ բռնեց անոր ձեռքը ու սահեցուց մատանին անոր մատին վրայ:

Լուռ ու անշարժ մնացին երկուքն ալ քանի մը բոպէ. հազիւ թէ կը շնչէին:

Յետոյ Լիան կամաց մը քաշեց ձեռքը, դուրս հանեց զայն վերմակին տակէն ու մոմին լոյսին մէջ որ տակաւին կը պլլլար անկողինին քովը, նայեցաւ մետաղին որ կ'օղակէր իր մատը: Տեսաւ թէ ինչ էր ան, կռահեց բայց չի համկնալ ձեւացուց:

— Ի՞նչ է աս, ըսաւ Լիան:

— Մատանի մըն է:

— Օ՛հ, այո՛, գիտեմ:

— Այսօր գնեցի...

— Ինչո՞ւ:

— Գիշերազգեստին հետ:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ կ'ուզեմ որ մատիդ վրայ պահես զայն — միշտ:

Ժօրճ շատ բնական շեշտով մը արտասանեց այդ բառերը որովհետեւ չուզեց իր զգացումներէն բան մը դնել անոնց մէջ: Զափազանց ուրախ էր սակայն. ունեցաւ այն զգայնութիւնը որուն տիրապետութեան տակ կ'իյնար երբ ճշմարտութիւնը կը փնտռէր ու կը նկարէր կտաւին վրայ: Ստեղծագործ կարողութեան մը գիտակցութիւնը զգաց այդ պահուն: Այդ գիտակցութիւնը արդիւնքը չէր աղջիկը իրեն սեփականացուցած ըլլալու գաղափարին այլ հետեւանքն էր միութիւն մը ստեղծած ըլլալու իրողութեան: Շարունակեց էր իր էութիւնը իր մէկ հեռու գտնուած բաներուն, անհասանելի ուժի մը:

— Մի՞շտ...

Նայեցաւ ազատ եւ կրկնեց բառը առանց հասկնալու անոր իմաստը: Լռութիւն կը տիրէր սենեակին մէջ: Անշարժ էին երկուքն ալ:

— Ինչո՞ւ կ'ուզես որ կրեմ զայն միշտ:

— Որովհետեւ պիտի ամուսնանանք:

Ժօրճ չի կրցաւ հասկնալ թէ ինչու համար այդ բառը տարօրինակ շեշտ մը ունէր իրեն համար ալ այդ պահուն. Աղջկան լռութի՞ւնն էր պատճառը: Կը սպասէր որ Լիան իր զգացումները արտայայտէր մատանիին համար. չէ՞ որ այդպէս ըրած էր գիշերազգեստին համար: Ժօրճ հակառակ անգլիական ծագում ունենալուն նեղմիտ գաղափարներ չունէր ամուսնութեան գերագոյն սրբութեան մասին: Աղջկան արտայայտութիւնը պարզապէս ապացոյցը պիտի ըլլար անոր զգացումներուն. անսակ մը գրաւական: Գիտէր որ կրնային այդպէս անվնաս կերպով շարունակել իրենց կենցաղը. բայց չէր գոհանար այդքանով: Իր մարմնոյն ցուցադրութենէն աւելի տարբեր բան մը գտած էր այդ աղջկան վրայ:

Խռովայոյզ էր Ժօրճ ընդհանրապէս իր արուեստին մէջ: Զափէն աւելի կը զարմանար որ խռովայոյզ դարձած է նաեւ հիմա կնոջ մը համար: Այո՛, յափշտակուած էր անով, սիրահարած էր անոր: Պատրաստ էր տալու այդ աղջկան ամէն ինչ: Իր անունին նուիրումը բան մը չէր տակաւին: Այնպէս թուեցաւ իրեն որ այդ անունը իմաստէ զուրկ էր աղջկան համար: Վախ մը կար ներսը ամբողջ ժամանակը երբ սպասեց անոր պատասխանին: Լիան երկար նայեցաւ մատանիին: Ամօթ զգաց Ժօրճ, վախնալով որ շատ աժան կը գտնէր զայն: Եւ իսկապէս ալ աժաննոց գոհարեղէն մըն էր. Հպարտութիւնը վիրաւորուեցաւ երբ աղջիկը կամաց կամաց ետ սահեցուց զայն իր մատէն: Յետոյ բարձրացուց աչքերը եւ Ժօրճ անոր բիբերուն տակ տեսաւ արցունքներ. այդ աղջիկը երբեք իրը չէր կրնար ըլլալ:

Կիներ կան որոնց համար մերժումը երբեմն արժանապրութեան խնդիր է, երբեմն ալ իրենց մեծամտութիւնը արտայայտելու առիթ մը: Երիկմարդը գիտէ որ վերջ ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ իր կամքն ու յարատեւութիւնը: Այդպէս չէր Լիանի պարագան:

Մատանին հանելէ ետք ալ վերջացած պիտի ըլլար իր գործը: Ոչ մէկ մարդ այդ վայրկեանէն աւելի լաւ առիթ մը պիտի գտնէր ամուսնութիւն առաջարկելու համար: Եթէ չի յաջողէր հիմա, ա՛լ բնաւ յոյս չկար իբրացնելու այդ աղջիկը: Զի յուսախաբ ցաւ. չէր կրնար յուսահատիլ. գիտէր որ իրը չէր ան այլ եւ...

Լիան հանեց մատանին ... բայց առանց վարանումի: ... Ժօրճի ձեռքը վերմակին տակէն ... տա՛ւ. տղան չի բացաւ մատները ... ուզեր բանալ Մատանին ինկաւ ... վինին մէջ:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Ժօրճ:

Աղջիկը գլուխը թօթուեց մ...

— Ինչո՞ւ, կրկնեց տղան դա...

— Լաւ բան չէ ամուսնութ... պատասխանեց Լիան. գիտե՛մ. ... ձած եմ. հաւատա՛ ինծի:

Թօթուեց գլուխը նորէն: ... սկսաւ պատմել իր պատմութ... հաւանաբար տալով այն մանր... նութիւնները, որոնց մասին ոչ ... սած էր մինչեւ այդ օրը: Նա... կողինին մէջ. թեւերուն մէջ ... ծունկերը որոնց վրայ հանգչ... կզակը:

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շարունակելի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276 28

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933
15 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2087 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՐԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Տարագիր հայութեան ծոցին մէջ ծաղկած յետպատերազմեան գրականութեան տասնամեակը բոլորեցաւ արդէն: Յաճախ առիթն ունեցած ենք նշելու եւ վերհանելու գրական այն տենդոտ ճիգը որ տարագիր գրագէտի առօրեան եղաւ, եւ երիտասարդ, նոր ու վառվռուն սերունդի մը յուզումնահար ճառագայթումը բերաւ մեր գրականութեան շարժական անդաստանին մէջ:

Հունձքն անշուշտ իր լրումին հասած չէ: Բայց գեղարուեստական հարստութիւնը՝ հասուն եւ նորահաս սերունդին՝ կազդուրիչ է, նոյնիսկ՝ խանդավառող:

Ու այս հոգեղէն տուրքը, ընդամէնը մէկ տասնամեակի ընթացքին, թափառական ու անկայուն կեանքով, հոգեկան ըմբոստացում մըն է հայութեան վրիժակուած ճակատագրին դէմ, զոնէ իր հոգիի անկախութիւնը պահելու զինքը հալածող փոթորիկին դէմ, եւ ըսելու թէ՝ եթէ ֆիզիքապէս կը հալածուի եւ կը քշուի հովերէն, կրնայ ապաստանիլ իր հոգիին եւ մտքին, իր գոյութիւնն արդարացնելու համար:

Այս ուղղութեամբ տարագիր հայ գրականութիւնը կրնայ հըպարտ ու ճակատաբաց կենալ իր նախորդ տասնամեակներուն դիմաց, ե՛ւ լեզուով, ե՛ւ արուեստով ե՛ւ խորքով: Ու ինչո՞ւ չըսենք, քիչ մըն ալ հերոսական կեցուածքով, քանի որ այս տասնամեակը դատաստանին կը ներկայանայ հալածականի ցուպը ձեռքին:

Տասնամեակի գրական կեանքի հաշուետուութիւնը չէ որ կ'ուզենք ընել: Այդ ուղղութեամբ ընդարձակում մը մեզ շահեկան հաստատումներու պիտի տանէր: Մենք կ'ուզենք, այսօր, ներկայ տասնամեակի սկզբնաւորութեան, մեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը հրաւիրել երեւոյթի մը վրայ, որ գրականութեան ծաղկման ազդակներէն մէկն է, եթէ ոչ կարեւորը:

Խօսքը գրական մթնոլորտի մասին է:

Անցած տասնամեակի ճիգերն ու արդիւնքները երբ հաշուի կ'առնենք ու արդար հպարտութեամբ մը մեր հունձքին կը նայինք, պարտաւոր ենք միեւնոյն ժամանակ խոստովանիլ, որ տարագիր հայ գրականութիւնն իր ճամբան կարեց առանց գրական մթնոլորտի, կամ այդ մթնոլորտն եղաւ նուազ՝ անզգալի ըլլալու աստիճան:

Գրական մթնոլորտ ըսելով, կը հասկնանք այն տաք վերաբերումը որ գրասէր ընթերցող հասարակութիւնը պիտի ունենար իր սեփական գրականութեան հանդէպ:

Այն ջերմ հետաքրքրութիւնը որ հայ մտաւորականութիւնը յայտ պիտի բերէր դէպի գրական արժէքները, վերին եւ միջին խաւի հետաքրքրութիւնն ու ջերմ վերաբերմունք[illegible]՝ պիտի արձագանգէին մեր իրականութեան մէջ, ու առկէ պիտի ստեղծուէր գրական այն անհրաժեշտ մթնոլորտը, ուր գրական արգասիքը թեւ պիտի առնէր ու անցնէր, երբեմն գնահատուէր, երբեմն դատափետուէր եւ դառնար պատասխանը, որ պիտի երթար ու հասնէր հեղինակին: Այդ մթնոլորտէն պիտի բարձրանային կարծիքները ու մօտենային մամուլի արտայայտած կարծիքներուն: Նորէն՝ պատասխան մը հեղինակի կանչերուն:

Մինչդեռ, անցած տասնամեակին, հին ու նոր գրողները իրենց երգը կ'երգէին առանց պատասխանի մնալու համար: Անոնց կանչերը կ'երթային առանց հասցէ մը ունենալու:

Անշուշտ խօսքը քօլընի հետաքրքրութիւններու մասին չէ: Հայ մամուլի մէկ մասը յաճախ մօտեցաւ գրականութեան, քննեց եւ վճիռներ արձակեց: Գրական հաւաքոյթներ յաճախ տեղի ունեցան, մէջընդմէջ գրական հետաքրքրութիւններ շարժելու: Բայց այս բոլորը վերէն տրուած ազդանշաններ էին, որոնք իրենց դատողութեամբ կամ ստեղծուած հետաքրքրութեամբ կը մնային շատ նեղ շրջանակի մը մէջ, պարտաւորութեան մը նկարագիրը կրելով: Կը պակսէր ինքնաբուխ ու տեւական հետաքրքրութիւնը, հոգեկան սնունդի մը անհրաժեշտութեամբ:

Տարագիր հայութիւնը ցրուած առանց գլխաւոր կեդրոնի մը, առանց խոշոր ու համախումբ զանգուածի, կը նպաստէր անցած տարիներու տարտամ, անյայտ ու անջատ տրամադրութիւններուն: Քննադատութիւնն եւ գրական քրոնիկը պատահական բնոյթ կրեցին եւ մնացին գրագէտներու եւ որոշ մտաւորականներու անձնական հետաքրքրութեան սահմաններուն մէջ:

Այս բոլորին մէջ բացակայ էր գրասէր եւ ընթերցող այն միջին ու մեծ խաւը որ գրականութիւնը կը սիրէ, գեղարուեստը կ'ըմբռնէ, հեւ ի հեւ կը հետեւի գրական նորութիւններուն: Որ առանց գրական յաւակնութիւններու, մոլեռանդ ընթերցող մըն է, բայց որ ճաշակ ունի՝ չտարուելու արկածավէպերով: Որ բարձրաձայն կը մտածէ գրականութեան մասին, եւ կը ստեղծէ մթնոլորտ մը իր կարգին: Այս տարրը բացակայ էր, կամ մենք չկրցանք զայն գտնել, անոր հետ շփման մէջ մտնել:

Ու հայ գիրքը տարածուեցաւ ըստ բախտի: Ու տպաւորութիւնը որ պիտի անդրադառնար դէպի իր մեկնած կեդրոնը, մնաց անորոշ: Բախտաւոր բացառութիւնները հաշուի տակ չեն մտներ:

Այժմ տարագիր հայութիւնը համեմատաբար կայուն վիճակ մը ունի: Համախմբումներն ու մտաւորական օճախները հարկադրաբար անշարժ են եւ մնայուն հասցէ ունին: Ոչ միայն գրականութիւնը ճամբայ մը կտրած է, այլ նաեւ հայ մամուլը եւ պարբերական հրատարակութիւնները աւելի հասուն եւ երկարատեւ աշխատանքի լծուած են: Արդ յարաբերութիւնները պիտի կրնան մասամբ մեծ ու համախումբ կեդրոնի մը պակասը լրացնել:

Մամուլը, գրական քննադատութիւնը, գրական քրոնիկը, գըրական ակումբներն ու հաւաքոյթները ձեռք ձեռքի տուած, իրարու ձայն բռնելով, իրար սրբագրելով պէտք է ստեղծեն գրական մթնոլորտ մը, որ պիտի ծառայէ որպէս ջերմանոց հայ նոր գրականութեան:

«ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՄԵՆՔ» ԳՐՔԻՆ ԱՌԹԻՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆԱՄԱԿԸ

Դամասկոսի ազգայնական օրկան «Էլ Քապաս» թերթը որ ատենէ մը ի վեր կը հրատարակէր թարգմանութիւնը «Սուրիա եւ Մենք» գրքոյկին, իր 29 դեկտեմբերի թիւին մէջ կը հրատարակէ հայ երեսփոխաններու կողմէ ղրկուած հերքումը, հետեւեալ խորագիրով. — «Հայ երեսփոխանները կ'արդարանան եւ այդ գիրքը կը նկատեն դաւադրութիւն մը»: Ետոյ կ'աւելցնէ խմբագրական ծանօթութիւն մը: Ահա հայ երեսփոխաններու նամակը. —

Կը կարդանք ձեր թերթի մէջ լոյս տեսնող շարունակական յօդուածաշարքը, որ թարգմանութիւնն է «Սուրիա եւ Մենք» անուն հայերէն գրքոյկի մը, Ա. Նիկոլ ստորագրութեամբ: Վստահ ըլլալով որ դուք կ'ուզէք լուսաբանել ձեր ընթերցողները եւ արդարութիւնը կը փնտռէք, հրատարակութեան խնդրանօք ձեզ կը ղրկենք հետեւեալ բացատրութիւնները.

1.— Այս անունով ծանօթ հայ մը գոյութիւն չունի որ եւ է հայ կուսակցութեան մէջ. ուրեմն Ա. Նիկոլ հայ մը չէ:

2.— Անկասկած այս գրքոյկի հեղինակը շատ ճիգ թափած է իր խաղը երեւան չհանելու համար: Հրատարակուած քաղաքի եւ տպարանի անուններուն պակասը փաստ մը չէ՞ հաստատելու համար այս ճշմարտութիւնը:

3.— Այս սուտ փրոփականտին նըպատակը անշուշտ Սուրիոյ տարրերուն միջեւ երկպառակութիւն սերմանել եւ յարաբերութիւնները խզել է: Բացի մեր յիշած նախորդ երկու փաստերէն, կը տեսնենք որ ուրիշ կարեւոր փաստ մըն ալ կայ, ան ալ գրքոյկներու զանազան տեղերէ ղրկուիլն է: Սուրիա հասած թիւերը Վիեննայէն ղրկուած են, Իրաք ղրկուածները Եգիպտոսէն, եւայլն:

4.— Նոյն գրքոյկի մէջ, Դաշնակ կուսակցութեան վերագրուած միտքերը Գահիրէի Դաշնակ կուսակցութեան Կեդր. Մարմնին կողմէ հերքուած են:

5.— Այս գրքոյկները հայերէն գրուած չեն, այլ թարգմանուած են եւ հեղինակը անպատճառ օտար մըն է, լաւ հայերէն գիտցող եւ կարող քննադատ մը շուտով կրնայ հասկնալ այս ճշմարտութիւնը, որովհետեւ հայերէն լեզուն, ուրիշ լեզուներու պէս, մասնաւոր արտայայտութիւններ եւ ոճեր ունի:

Աւելի կը հաստատուի որ հեղինակն ու տպագրուած վայրը անյայտ այս գրքոյկը արտաքին դաւերու մէկ տեսակն է, նպատակ ունենալով այս սիրելի հայրենիքի զաւակներուն միջեւ խըռով եւ երկպառակութիւն յառաջացնել, մինչդեռ այս հայրենիքի զաւակները խաղաղութեամբ եւ սիրով կ'ուզեն ապրիլ:

Հալէպի երեսփոխաններ՝ Հէնրի Հինտիէ, Հրաչ Փափազեան, Նիքօլա Ճանճի
Անտիոքի երեսփոխան՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան:

Նոյնութեամբ հրատարակելէ վերջ հայ երեսփոխաններու այս հերքումը, «Էլ Քապաս» իր կողմէ կ'աւելցնէ հետեւեալը. — «Մեր հրատարակած այս հայերէն գրքոյկը մեր ձեռքը անցաւ արաբերէն լեզուով եւ վրան գրուած Ա. Նիկոլ: Միեւնոյն ժամանակ քաղաքի եւ տպարանի անունները չեն յիշուած: Յարգելի հայ երեսփոխաններու այս հերքումին մէջ յիշուած այն կէտը թէ Դաշնակ կուսակցութեան Եգիպտոսի Կեդր. Մարմինը հերքած է, այդ ճիշդ է, որովհետեւ Գահիրէի թերթերն ալ հրատարակեցին այդ հերքումը: Սակայն սոյն գրքոյկին մեր թերթին մէջ հրատարակուիլը ցոյց չի տար ի հարկէ որ Հայերը պատասխանատու են այդ գրքոյկին համար: Մամուլը պարտաւոր է հրատարակել իր ընթերցողներուն համար օգտակար նկատած բաները: Մենք միայն այդ նպատակով առաջնորդուեցանք: Մենք շատ ուրախ ենք որ ամբողջ հայութիւնը կը հերքէ այդ գրքոյկի մտքերը: Շատ շնորհակալ ենք որ հայ երեսփոխանները տուին այս հերքումը»:

∴ «Ազդակ» կը գրէ — Կը տեղեկանանք որ Սուրիոյ հայ երեսփոխանները Ա. Նիկոլի գրքոյկին մասին պէտք եղած լուսաբանութիւնները տուած են նաեւ պետական իշխանութեանց, Սուրիոյ քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչներուն եւ մամուլի խմբագիրներուն.

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ֆիլիպէէն կը հաղորդեն թէ Պուլկարիոյ հայ գաղթականները յունուար 8ի առտու, Պուրկազ մեկնած են շոգենաւ նստելու համար:

Ազդարար կը գրէ թէ Անատոլուի գործակալութիւնն ալ Սոֆիայէն հեռագիր մը ստացած է, որով կը հաղորդուի թէ Պուլկարիոյ զանազան կողմերէն 1000 հայ ընտանիքներ Վառնա հաւաքուած են, Պաթում մեկնելու համար:

Ցոյց տրուած թիւը ճիշդ չէ, կ'ըսէ Ազդարար, որովհետեւ, մեկնողները հազիւ 2—300 ընտանիք են, ընդամէնը մօտ 700 անձ ըլլալով:

ՀՈՅՊՈՒՆԻ ԵՐԿՊԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտինի մէջ խալք Սէսի թերթը կը գրէ. —

Պէտրխանեաններու եւ Հաճոյի յարաբերութիւնը խզուած է: Հաճօ Պէտրխանեանները դրամաշորթութեամբ եւ գողութեամբ կ'ամբաստանէ: Ճէմիլփաշա զադէները ալ Հաճոյի կողմն են: Պատճառը այն է որ, անցեալ տարի Տիլ անուն եւ իբր թէ զօրավար կոչուած Անգլիացիի մը կողմէ, բարեգործական միութեան մը անունով, Պէտրխանի Սիւրէայի Եգիպտոսի մէջ կարեւոր գումար մը տրուած եւ այս դրամով Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ կազմակերպութիւն կատարելու առաջարկ եղած է:

Այս դրամը քանի մը տարի առաջ, Ամերիկայի մէջ Պէտրխանի Սուրէայի կողմէ պահանջուած, բայց չէ տրուած: Պէտրխանեաններ այս դրամը ձեռք անցընելու համար շատ աշխատած են: Վերջապէս Հօյպունի պետ Ճէլատէթ, Կեդրոնի անունով եղբօրը Սիւրէայի գիր մը յանձնած եւ այս դրամը Եգիպտոսի մէջ գանձուած է: Միայն թէ այս գումարին կարեւոր մէկ մասը Սիւրէա առանց Կեդրոն ղրկելու գրպանած եւ Եւրոպայի մէջ պտտելով փչացուցած է: Դամասկոս ղրկուած մնացեալ դրամը Պէտրխանի Քեամիրան, Մուսթաֆա Հիրչօ եւ Տաֆը Նաֆիզ անուն մէկուն կողմէ բաժնուած եւ փոքր մէկ մասով Հավար պարբերաթերթը հիմնուած է:

Աւելի զատ, Սուրիոյ Քիւրտերէն բարեգործական մարմնոյ անունով հաւաքուած գումարին մէջ ալ զեղծում պատահած է: Այս գործին երեւան գալուն հետեւանքով, Հօյպուն կատորակուած եւ անոնց գլուխը գտնուող Պէտրխանեանները շուարած են: Վաւերական տեղեկութեան մը համաձայն կարգ մը Հօյպունի պետեր քիւրտ կառավարութենէն ներում խնդրած եւ Թուրքիա ընդունուելու դիմում ըրած են:

ՀԷԼԼԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԻՆԿԱՒ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Ցալտարիս, երեսփ. ժողովի մէջ ստացած անվստահութեան քուէին վըրայ իր հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին որ ընդունեց զայն եւ սկսաւ խորհրդակցիլ զանազան կուսակցութեանց հետ, նոր նախարարութեան կազմութեան մասին:

ՌՈՒՄԷՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ Մանիուի հրաժարման վրայ թագաւորը պաշտօն յանձնեց Վայտա Վօյվօտի կազմել նոր դահլիճը: Վօյվօտ որ նախագահն է ազգային-գիւղացիական կուսակցութեան, ընդունեց առաջարկը եւ սկսաւ խորհրդակցութեանց:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՄԻՕՐԻՆԱԿ

Ժընեւի աշխատանքի խորհրդաժողովին մէջ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին միօրինակ ձեւով մը:

Մէկ կողմէ բոլոր երկիրներու բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, գրեթէ միաբերան, կը պահանջեն կրճատել շաբաթական աշխատանքի ժամերը՝ առանց երբեք թոյլ տալու որ զեղչուին աշխատավարձերը, միւս կողմէ կառավարութեանց եւ գործատէրերու ներկայացուցիչները, գրեթէ դաշնակցած, անընդունելի կը համարեն բանուորներու առաջարկը: Եւ հռետորները բեմ կը բարձրանան կրկնելու միշտ նոյն խօսքերը:

Այսուհանդերձ ամէնէն աւելի պայքարը կը մղուի Ֆրանսացի ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Ժուհօ, իր ծանօթ ճառը արտասանելէ յետոյ, երբ կը լսէ որ Փիքնար, իբրեւ Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչ, կը մերժէ կրճատել աշխատանքի ժամերը, շատ կը զարմանայ, որովհետեւ բանուորական կազմակերպութիւնները, Ֆրանսայի մէջ, մեծ հաւատք ունէին Փիքնարի վրայ եւ զայն «ջերմ պաշտպան» մը կը նկատէին իրենց դատին, մինչդեռ հիմա կը թուէր հիմա «ջերմ» երեւնալ: Ժուհօ չէր կարծեր, որ Փօլ-Պոնքուրի կառավարութիւնը բաժնէր այդ համոզուած ախոյեանին բոլոր կարծիքները: Ուստի անմիջապէս մեկնեցաւ Փարիզ, տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Փօլ-Պոնքուրի եւ Տալիմիէի հետ: Փարիզ կը կանչուի Փիքնար, բացատրութիւն տալու: Փիքնար չպիտի կարենայ վերադառնալ առանց ձեռքն ունենալու մանրամասն ծրագիր մը, զոր կառավարութիւնը կ'աշխատի պատրաստել: Ֆրանսական կառավարութիւնը, կ'ըսէ Փարիզեան թերթ մը, պիտի աշխատի միացնել Ֆրանսական, գերմանական եւ իտալական տեսակէտները: Բայց անգլիական կառավարութիւնը կը յամառի կրկնել «ոչ եւ ոչ»:

Անդին Ժընեւի մէջ ճառեր կը փոխանակուին, առանց որ եւ է զիջում արձանագրելու ի նպաստ բանուորական դատին:

Ֆրանսայի գործատէրերու փորձագէտներէն Ժիննօ, քննելով աշխատանքի ժամերու կրճատման հարցը համաձայն երեք տեսակէտներու, անոր ազդեցութիւնը ներքին եւ արտաքին շուկաներուն, ինչպէս նաեւ ազգային զանազան տնտեսութեանց արդիւնաբերութեան հաւասարակշռութեան վրայ,— այն եզրակացութեան եկաւ, որ Ժուհոյի տեսակէտը հզօր ազդակ մը կը դառնայ միայն պրոլետարականացման, չաշխատող բանուորներու բանակին յարատեւ ստուարացման, պարագայ մը, որ մաղթելի չգտաւ երբեք: Եւ հրաւիրեց խորհրդաժողովը չընդունիլ որ եւ է պատասխանատուութիւն՝ մերժելով աշխատանքի ժամերու կրճատումը:

Անգլ. բանուորական կազմակերպութեան ներկայացուցիչ, Հէյտէյ, ինչպէս Իտալ. բանուորական ներկայացուցիչը Քլանվէնցանի, յայտարարեցին թէ աշխատանքի տագնապին լուծման միակ ձեւն է կրճատումը աշխատանքի ժամերուն, առանց զեղչելու աշխատավարձը:

Պելժ գործատէրերու ներկայացուցիչը, Ժէրար, իբրեւ միակ դարման՝ անհրաժեշտ կը համարէր դանդաղեցնել արդիւնաբերութեան թափը, առանց երբեք կրճատելու աշխատանքի ժամերը:

Իտալիոյ կառավարական ներկայացուցիչը նոյն փորձեց երկար ճառով մը քանդել Ժուհոյի տեսակէտը

Այնուհետեւ խօսեցան Դանիոյ, Զուիցերիոյ, Լեհաստանի բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնք կը յայտարարէին թէ ամբողջովին կը միանան Ժուհոյի տեսակէտին:

Շլայխէր կը խորհի թարմացնել իր դահլիճը

Պերլինի թերթերը զանազան կարծիքներ կը յայտնեն Ֆոն Շլայխէրի դահլիճին մասին: Ոմանք, անդրադառնալով կառավարութեան եւ հողագործական ընկերութեան միջեւ ծագած վէճին, կը կարծեն թէ Ֆոն Շլայխէր պիտի ուզէ զտել իր դահլիճը՝ դուրս նետելով հողագործական նախարարը, Ֆոն Պրաուն: Իսկ ոմանք կ'ենթադրեն թէ Ֆոն Շլայխէր պիտի ուզէ թարմացնել իր դահլիճը՝ կառավարութեան մէջ առնելով դժգոհներ: Մասնաւորապէս կը խօսուի Հիւկէնպէրկի մասին, որ հինգշաբթի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆոն Շլայխէրի հետ: Հիւկէնպէրկ խորհրդարանին մէջ գլխաւոր յենարանն էր Ֆոն Փափէնի դահլիճին: Նոյն պաշտպանութիւնը պիտի շնորհէ՞ Ֆոն Շլայխէրի, —չի կարծուիր, որովհետեւ Հիւկէնպէրկ քիչ մը շատ «ընկերվարական» կը համարէ Ֆոն Շլայխէրի դահլիճին ծրագիրը, եւ հակառակ՝ Պողպատեայ Սաղաւարտներու ցանկութեան դէպի միապետութիւն իրենց հայեացքին:

Դահլիճի բարեփոխութեան շշուկներուն կը կապուին նաեւ տեսակցութիւնները, զորս կ'ունենայ Ֆոն Շլայխէր զանազան կուսակցութեանց պետերուն, մասնաւորաբար Հիթլէրի: Ձախ թերթերու համաձայն, դահլիճ մտնելու թեկնածու կը նկատուի Սէլթէ, որ մէկն է Պողպատեայ Սաղաւարտներու վարիչներէն: Աջ թերթերու համաձայն՝ Շթրասէր, որ հեռացաւ Հիթլէրի կուսակցութենէն:

Ամէն պարագայի, Գերմանիոյ քաղաքին կացութիւնը կը մատնէ նոյն անորոշութիւնը, անստուգութիւնը եւ շփոթութիւնը, քիչ մը այլեւս քրոնիք:

Անգլիոյ շահերը Չինաստանի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 14 յունուար.— Թոքիոյի անգլ. դեսպանը այցելութիւն մը տալով Ճափոնի արտաքին նախարարին, դիտել տուաւ թէ, ճափոնական զինուորներու վերջին յառաջխաղացման պատճառով, վտանգուած են անգլիական շահերը Շան-Հայ-Քուանի մէջ: Խօսակցութիւնը կատարուեցաւ բարեկամական եղանակով մը: Հեռագիրը կ'աւելցնէ, որ, թէեւ բարեկամական ձեւով, այսուհանդերձ Անգլիոյ պաշտօնական խօսքն էր որ դեսպանը կը հաղորդէր Ճափոնի:

Դէպի թա՞ց թէ չոր

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ Նահանգներու ծերակոյտի օրէնսդրական յանձնախումբը համաձայն գտնուեցաւ վերաքննելու ըմպելիներու պատրաստութեան եւ գործածութեան օրէնքը, բայց արտօնեալ գարեջուրին ոգելցութեան աստիճանը զեղչելով՝ թոյլ տուաւ գործածել այն գարեջուրը, որ 3,05 աստիճան միայն ալքոլ կը պարունակէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Գեղագիտական ներկայ համաշխարհային շփոթ վիճակը, որ արդիւնք է ցեղերու կրած բնախօսական ու հոգեբանական յանկարծական փոփոխութիւններուն, շատ քիչ տեղեր կը դգացնէ այն տաք ճառագայթը, զոր կը փարատէ հոգիներու մշուշը:

Նորութեան որոնումը ապրող գաբուն կենսահիւթն է, բայց իր անապատ ընթացքին մէջ կը պատրաստէ երբեմն չափազանցութեան զգուանքը արուեստի որ եւ է յայտնութեան վրայ նախնական ձեւակերպերու իր պատուաստումով: Սակայն վերջին շրջաններու մէջ ծնած տեսութիւնները հասան այդ զգուանքի ծայր աստիճանին: Գերմանացի արտայայտապաշտները, մասնաւորապէս, անհատին բոլոր վայրագ բնազդները արժեւորեցին, ու բնազդային բարբարոս ուժերու հրէշային թափով վերցուցին անցեալը, ջնջեցին աւանդութիւնը ու անհեթեթ եւ սատանայական հեգնանքով մը նետեցին աշխարհի վրայ իրենց կործանարար հոգիին nihilismeի մաղձը: Ճաշակի եւ գեղեցիկի այս բարբարոսները, որոնք արտայայտապաշտութեան մէջ վերանուանուած են արդէն fauves, նորութեան ծարաւի իրենց ձեւափոխող աչքերը մոցուցին Արեւելքի, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի դեռ վայրենաբարոյ ցեղերուն մէջ եւ անոնցմէ հրամցուցին քաղաքակիրթ Եւրոպային՝ վայրենիներու ճաշակին տիրապետութիւնը: Սեւերու վայրագ պարն ու երաժշտութիւնը, անոնց տարազն ու նախնական նկարչութիւնը կազմեցին Եւրոպայի արդիականութիւնը:

Բնութեան մէջ ծայրայեղութիւնները յաճախ կը մարին հակածայրայեղութիւններու ծնունդովը միայն: Գերմանացի արտայայտապաշտներու արուեստի այս ամբարտաւանութեան դէմ կը բարձրանայ մարդկային գեղագիտական ըմբռնողութեան նոր աշխարհ մը, ուր կը տիրապետէ դարուն հոգիէն ներշնչուած մեքենականացումի ճաշաճակրթութիւնը, կռիւներով ու ծեծերով համեմուած Մարինեթթիի ինքնատիպ փարդապետութիւնը, որ կոթնած երիտասարդ, թարմ ուժերու վրայ, արուեստի տեսողական ու լսողական բոլոր յայտնութիւններուն տիրապետել կը ձգտի, կարճ ժամանակուան մէջ իր ձեռքին տակ առնելէ վերջ ճարտարապետութիւնը, կահաւորումը եւ տարազը:

« ... Սիրուն եւ հսկայ մեքենաները կը շրջապատեն մեզ, այսօր միայն գիտենք յայտնել աշխարհին անոնց խորագոյն հոգիներն ու անչափելի արտերը, որոնց մէջ տիեզերական ճարտարապետութիւնները կը ծառայեն»: Ասոնք խօսքերն են ապագայապաշտ — գրագէտ, երէկի խենդ բայց այսօր հանճարեղ եւ Իտալիոյ Ակադեմիային անդամ Մարինեթթիի, որ գեղագիտութեան իր նոր ծայրայեղ ըմբռնումով կը ջնջէ ձեւակերպական արտաքին օրինակումը, ստեղծելու համար ներքին դիմագիծի մը համադրական մեկնութիւնը՝ ինքնաբերաբար լքելէ վերջ արուեստին վիրթուոզիզմի զարաւոր ըմբռնողութիւնը: Ապագայապաշտ ճշմարիտ արուեստագէտը կը դրդէ իրական աշխարհը, փոխադրելով մեզ իր համադրական կերպընկալ մեկնութեան մէջէն վերացականութեան մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ կերպընկալ ուժերու քնարական յայտնութիւնը: Եւ այս ձեւով, ապագայապաշտութիւնը փոխադրած կ'ըլլայ հոգիի եւ զգայնութեան տիեզերական գաղափարը համադրական կերպընկալ տիեզերականի ուրիշ զաղափարի մը մէջ, ուր գիծ, ձեւակերպ եւ կառուցում կը ստանան հոգեկան նոր իրականութիւն մը

Laurent Clarys ապագայապաշտութեան նուիրած իր երկար ներբողականը կը վերջացնէ այս տողերով. — « ... Եթէ մեքենականացումի ու շարժումի վարդապետութիւնը դառնայ ապագայի տարազը, Մարինեթթիի անկասկած պիտի դառնայ մեծ մարգարէ մը»: Միայն Ֆրանսա չէ որ հասակ նետող այս նոր ձգտումով կը հետաքրքրուի ու կը ջանայ պատուաստել զայն իր հոգիին: Սրբար աշխարհ հրմայուեցաւ անով եւ ստեղծեց ատոր բաժան այլազան շարժումներ. ինչպէ՛ս անգլիական կերպընկալ տինամիզմը (vorticisme), սպանիական ծայրայեղապաշտութիւնը (ultraïsme), անգլեւամերիկեան գրական երեւակայապաշտութիւնը (imaginisme), եւն.: Բայց Գերմանիա, մասնաւորապէս Ռուսիա երկրորդ հայրենիքն է ապագայապաշտութեան, որ տարբեր յեղափոխութեան մը ձեռքին տակ ունեցաւ նոյն առաջնութիւնը:

Իտալական գեղագէտ մոգլն ծնած այս արուեստը, որ անտեսանելին կերպաւորելու ու տեսանելին մեկնելու իր դժուարահասկնալի լեզուին պատճառով հաւաքականութենէ հալածուած կ'ապրի, կը շնչէ մտաւորական մթնոլորտի մը մէջ եւ զինքը հասկցողներու եւ իրեն հետեւողներու շրջանակին մէջ:

Ապագայապաշտութեան կեանք տըւող ճշմարիտ արժէքներու հնչականութեան մէջ ամէնէն ձայնաւոր անունը հանճարեղ Պուչչինինն է անկասկած, որ եղաւ հոգին եւ էութիւնը, ստեղծելով անոր մէջ կերպընկալ տինամիզմը: Պալլա, Փրամփոլինի, Տէփէրօ եւ ուրիշներ յաջորդաբար կուգան իրենց նորութիւններով եւ իրաւունք կուտան ապագայապաշտութեան՝ մեզ համոզելու թէ Իտալիա անունը տակաւին կը տիրէ գեղեցիկի ու վսեմ երկուորեակ բառերու գաղափարականութեան վրայ:

Երէկի արհամարհուած Իտալիան, աշխարհը հետաքրքրող իր այսօրուան վերածնունդի ամբողջ խանդավառութեամբ, կը յիղաւորէ այսպէս կը քանդէ ու կը վերաշինէ ընկերային, քաղաքական ու գեղագիտական բոլոր մարզերը: Եւ իր ուժերու այս ընդհանուր շղթայազերծումով յանդգնութիւնն ունի միջազգային վերակազմութիւնը կառավարելու եւ գեղագիտութեան իր երբեմնի հեղինակաւոր ձայնը վերստանալու: Իր այս շատ մեծ եւ դժուար ձգտումները իրագործելու համար, Ֆաշիզմը նախ պէտք ունէր լաւ կազմուած կերպարանաւոր արուեստի մը լեզուին, որպէս զի կարենար արուեստի ազատ գաղափարականութիւնը ենթարկել հայրենիքի գաղափարին, տալու համար իր յաղթական կամքը յաւերժացնող ձեւակերպ կոթողներու հոգին եւ իր առողջ գաղափարաբանութեան արդար փաստակէն ծնած հոգեկան հարազատ արուեստներու համադրական կերպընկալ արտայայտութիւնը: Ու, իբրեւ ամենապատշաճ արուեստ՝ ընդգրկեց Մարինեթթիի ապագայապաշտ շարժումը, անոր տալով պաշտօնական յենարանը, կեանք եւ կորով, իբրեւ ապագայապաշտ մըն ալ արդէն ինք: Կարճ ժամանակուան մէջ, իր պարունակած գաղափարի արամադրական նոյնութեամբ, ապագայապաշտութիւնը դարձաւ Ֆաշիզմի քաղաքական կեանքին շաղկապը եւ եղաւ անոր հոգեկան օժիտը, կազմելով այսպէս իտալական արդի կեանքին քերականութիւնը, որուն մէջ կը տեսնէ Իտալացին՝ իր վազուան կեանքին հոլովներն ու խոնարհումները:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Միլան

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

— —

(Իապինտրանաթ Թակօրի նամակը իր հայրենակիցներուն)

Եթէ ազատութիւնը մտերիմ ու խորունկ համոզում մը չէ որ կը խորասուզէ մեր գործունէութիւնը եւ կ'ընդլայնէ մեր ստեղծագործութիւնները, այլ միայն արտաքին պարագաներու հարց մը, պիտի նմանի ընդարձակ ազատ տարածութեան մը անհատի մը համար որուն աչքերը կապուած են:

Վերջերս դէպի Արեւմուտք կատարած ճամբորդութիւններուս ընթացքին այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ ազատութիւնը, իբրեւ լոկ գաղափար, տկարացած է այնտեղ եւ կորսնցուցած է իր ազդեցութիւնը: Հետեւաբար ժողովուրդներու քաղաքական ու ընկերային յարաբերութիւնները այնտեղ բացայայտօրէն կը մատնանշեն զսպողութեան ու բռնապատութեան ոգի մը

Միապետութեան ժամանակ թագաւորը կ'ապրէր բանտարկութեան ժանդահոտութենէ քօղաւորուած շրջանակի մը մէջ: Պալատին մէջ միայն սուտերու եւ բամբասանքի անվերջանալի փսփսուք մը, պալատականներու մէջ միայն ծրագիրներ ու դաւեր, առաջնորդելու համար թագաւորը համաձայն իրենց փառասիրութիւններուն:

Ներկայիս գաւազրութիւնը կը գործէ աւելի ընդարձակ սահմանի մը վրայ ու կը խուժէ ամբողջ երկիրը: Ժողովուրդը գինովցած է սուտ յոյսերու հաշիշով ու ինքը գրուած, խթանուած համազօրծ խուճապներով: Իր ամէնէն աղնիւ զգացումները կը շահագործուին իւղոտ կեղծաւորութեան զարատոփի ճամբաներով: Զայն կը մաբեցնեն փաղաքշանքով ու կը կողոպտեն իր գրպանները, մինչդեռ իր հոգեբանութիւնը խախտած է դրամի եւ պիղծ քաղաքականութեան մը համազիր գործողութեամբ:

Հին ատեններ կը հաւատացնէին թագաւորին թէ ինքն է աշխարհի ամէնէն ազատ էակը: Անկասկած որ ուրիշէ մը աւելի կ'օգտուէր ազատութեան աւելի մեծ երեւոյթէ մը. իրականին մէջ իրեն համար շինած էին պատրանքներու փառայեղ պալատ մը:

Արեւմուտքի ժողովուրդները հիմա զոհերն են նոյնատեսակ ընթացքներու: Զանոնք փաղաքշելու համար կը հաւատացնեն որ իրենք ազատ են ու գերագոյն իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջն է. բայց այդ իշխանութիւնը խլուած է անձնաւէրներու փոհմակի մը, ինչպէս որ ձին բռնուած ու բնտելացուած է միջոցի եւ ազատութեան իր կարիքին համար: Թոյլ կուտան որ հասարակաց կարծիքը զբօսնու երեւութական ազատութեամբ մը, մինչդեռ կ'ընկճի ամէն ձեւով իր իրական ազատութիւնը: Անոր մտածումները ձեւակերպուած են համաձայն կազմակերպուած շահի մը ծրագիրներուն. նոյն իսկ իր գաղափարներու բնութենին եւ գնահատանքներու կազմութեան հետ ոտնակապուած է՝ պատիժի սպառնալիքով կամ մշտատեւ սուտ թելադրանքներով: Զինքը կը ստիպեն ապրիլ մագնիսական նախադասութիւններու արուեստական աշխարհի մը մէջ: Մէկ խօսքով, ժողովուրդը դարձած է բերդը իշխանութեան մը, որ իր շուրջը կը քաշէ բախտախնդիրներու փոհմակ մը, որ գաղտօրէն զայն կը դարձնէ իր կեդրոնը՝ շահագործելու համար համաձայն իր ծրագիրներուն

Այսպէս երթալով ինծի բացայայտ կը թուի որ ազատութեան խռէալը ցնդած է արեւմուտքի մթնոլորտին մէջ: Իր բնակիչներու մտածելակերպը սեփականատէր — ստրուկներու հասարակութեան մը մտածելակերպն է եւ կամ թէ հաշմանդամ մարդոց խումբ մը որ լծուած է իր քաղաքական եւ առեւտրական ազօրիքին: Տմարդութեան եւ անարդարութեան զարհուրելի տեսարանները արդիւնքն են հոգեբանութեան մը որ կանոնաւորաբար կը շահագործէ սարսափը:

Ոչ մէկ անգթութիւն աւելի սոսկալի է, ոչ ալ աւելի գազանային քան ողմարդին: Այն ժողովուրդը որ զոհաբերած է իր հոգին հարստութիւններու տիրանքին եւ իշխանութեան գինովութեան՝ մինչ կը հետապնդուի զարհուրանքի եւ կասկածանքի ոգիներէն, հետեւաբար այնքան աւելի կ'անգթանայ որքան նուազ վախը ունի ձախողանքի մը: Բարոյապէս անկարող կը դառնայ յարգելու ուրիշին ազատութիւնը եւ զօրաւորին շնորհը որսալու իր տենչին մէջ ոչ միայն իր աչքերը կը գոցէ քաղաքական խաղին մէջ իր ընկերակիցներու կատարած անարդարութիւններուն վրայ, այլ եւ այնտեղէն կը վերցնէ իր բաժինը: Ցաւինական անձկութիւնը ուր զինք կը տանի ամէն գնով իր շահերու պաշտպանումը, կը յարձակի ազատութեան սիրոյն եւ արդարութեան վրայ, մինչեւ որ վերջապէս պարտաւոր ըլլայ հրաժարիլ ազատութենէն թէ՛ իրեն եւ թէ՛ իր նմաններուն համար:

Դէպ ի Արեւմուտք իմ ճամբորդութիւններս որոնց ընթացքին կրցայ հաստատել անծայր պրութիւնը դրամին եւ կազմակերպուած փրոփականտին — գործելով ամէն տեղ ծուխէ ամպերու եռեւէ եւ ստեղծելով կասկածանքի, երկչոտութեան եւ անհամակրանքի մթնոլորտ մը — ինծի խորապէս համոզում գոյացնել տուին այն ճշմարտութեանը մասին թէ իրական ազատութիւնը հոգիի եւ մարմի ազատութիւնն է միայն որ երբեք մեզի չի կրնար գալ դուրսէն: Ան է միայն ազատը որ կը սիրէ ազատութիւնը իրեն համար եւ կ'ուրախանայ զայն ուրիշներուն երկարելով: Ան որ կ'ուզէ ստրուկներ ունենալ՝ պէտք է շղթայուի անոնց, ան որ պատերով կը շրջապատուի ուրիշներէն մեկուսանալու համար՝ կը սահմանափակէ իր սեփական ազատութիւնը. ան որ կ'ուրանայ իր մերձաւորին ազատութեան իրաւունքը՝ բարոյապէս կը կորսնցնէ իրենը, որովհետեւ ուշ կամ կանուխ պիտի քաշուի բարոյական եւ մարմնային ստրկութեան թակարդին մէջ

Երբ Հնդկաստանը, հասած իր ամենակատարեալ ուժին ու կենսունակութեան, կ'արտայայտուէր անմահ մըտածումներով, իր զաւակները ունէին անվեհերութիւնը անոնց՝ որոնք գարձեալ կը փնտռեն ճշմարտութիւնը: Մեր ժողովուրդի հոգիին մեծ զիւցազներգը — Մահաբհարաթա — զօրաւոր տեսիլքը ունի ազատութեան, փնտռտուքներէ եւ փորձարկութիւններէ վարարուն կեանքի մը: Երբ եկաւ Պուտտայի դարաշրջանը, մեր երկրի մարդկութիւնը շարժեցաւ մինչեւ իր խել ամենախորքերը: Մտքի ազատութիւնը որ ինք ծնաւ՝ արտայայտուեցաւ ստեղծագործութիւններու հարստութեամբ մը ու առատօրէն տարածուեցաւ ամբողջ ասիական աշխարհի վրայ: Բայց Հնդկաստանի կեանքի խոնարհումովը, ստեղծագործութեան ոգին մարեցաւ ու կարծրացաւ շինաբար անշարժութեան դարաշրջանի մը մէջ: Այլազան ու առաձգական ընկերութեան մը գործարանային ամբողջութիւնը տեղի տուաւ պայմանադրական վարչաձեւի մը, որ ցոյց տուաւ իր արուեստական բնոյթը՝ արտաքսման իր անողոք օրէնքովը:

Կեանքը ունի իր անհաւասարութիւնները, համամիտ եմ, բայց անոնք բնական են ու ներդաշնակուած մեր կենսական գործողութիւններուն հետ: Օրինակի համար գլուխը, մեր մարմնի հաւասարակշռման մէջ, ունի բացայայտօրէն տարբեր դեր մը մեր ոտքերէն, որ կը պարտի ոչ թէ արտաքին կարգադրութեան մը կամ հարկադրութեան դաւերուն: Եթէ մարմինը պարտաւոր ըլլար անորոշ ժամանակաշրջանի մը համար վտանգաւոր ոտումներ կատարելու, գլուխը պիտի չփոխէր իր պաշտօնը ոտքերուն հետ: Մեր ընկերային բաժանումները ենթակա՞յ են արդեօք գործարանային այս նոյն անյեղլի օրէնքին: Եթէ համարձակութիւնը ունինք դրականօրէն պատասխանելու այս հարցին, ուրեմն ի՞նչպէս կրնանք պախարակել օտար ժողովուրդ մը որ մեզի կը պարտադրէ քաղաքական վարչաձեւ մը, որ կը փորձէր յաւիտենական կարծել

Սեղմելով մարդկային էակները խիստ սեպտեմի մը բաղուկներուն մէջ եւ զանոնք բռնութեամբ հոն պահելով, անգիտացած կ'ըլլանք կեանքի ու զարգացման օրէնքները: Մենք պարտադրած ենք այս էակներուն մշտական կրաւորականութիւն մը, զանոնք անկարող դարձնելով պատշաճեցնելու պարագաները իրենց կեանքի նպատակին իսկ — ըլլալու տէրը իրենց ճակատագրին: Փոխ առնելով մեր կեանքի խռէալը մեր այլասերման մթագին դարաշրջանով մը, թաղած ենք մեր հոգիին զգացողութիւնը հեռաւոր անյեղլի անցեալի մը բեռանը տակ: Ժըրբաջանօրէն շինած ենք վանդակ պաշտամունքի արարողութիւն մը եւ փետտած ենք բոլոր փետուրները մեր ժողովուրդին երկարաժեաց մաքի թեւերուն: Ու մեզի համար — մեր ստորնացման ու նախատինքի դարերուն հետ, մեր ազգային միութեան անհաստատութիւնը, մեր անզօրութիւնը դուրսէն եկող աղէտներու յարձակման առջեւ ու խոչընդոտները որ անխոհեմաբար բարձրացուցինք ներքը — պատիժը զարհուրելի եղաւ: Մեր ապշութիւնը այնպիսի աստիճանի մը հասած է որ նոյն իսկ չենք անդրադառնար որ այս յարատեւ անբախտութիւնը, որ կը հետապնդէ մեզ սերունդներէ ի վեր, կրնայ պատմութեան մէկ պարզ փորձանքը եղած ըլլալ, որ կրնայ չտկուիլ դուրսէն եկող փորձանքով մը միայն.

Եթէ չունինք ճշմարիտ հաւատք մը ազատութեան, զայն առնելով իբրեւ ստեղծագործ, ընդունելով առնականօրէն իր բոլոր վտանգները, ոչ միայն կը կորսնցնենք յաւակնութեան իրաւունքը քաղաքական ազատութեան, այլ եւ զայն մեր ամբողջ ուժովը պիտի չկրնանք պահպանել, որովհետեւ ատիկա պիտի նմանէր յանձնել Աստուծոյ պաշտամունքը ճշմարիտ անաստուածի մը: Եւ այն մարդիկը որ արհամարհանքով կը վարուին իրենց սեփական քոյրերուն եւ եղբայրներուն հետ իբրեւ յաւիտենական անշնչահաւ երեխաներու, որոնցմէ կը զրկուին մինչեւ անոնց անձնական մենապահի՞կ մանրամասնութեան մէջ — ամէն պատեհութեամբ զանոնք բռնադատելով հալածանքի սպառնալիքով հետեւելու անել ճամբու մը, դատապարտելով անոնցմէ շատերը կեղծաւորութեան ու բարոյական շարժութեան — ի զուր պիտի փորձեն հասնելու իրենց իրական ու մարմին պատասխանատուութեան ամբողջացումին: Անկարող պիտի ըլլան պահելու ճշգրիտ ազատութիւն մը քաղաքականութեան մէջ եւ մարդկային ազատութեան յաղթանակին համար

Արեւմուտքի քաղաքակրթութիւնը կը կրէ իր մէջ ոգին գործիքին որ պէտք է քալէ. եւ այս կոյր շարժումին համար մարդկային կեանքերուն նուիրաբերումն իբրեւ վառելանիւթ շոգի արտադրելու համար: Ան ներկայացնէ շարժուն տեսքը ազատութեան որ ազատութեան երեւոյթն ունի, բայց չունի իր ճշմարտութիւնը եւ այսպէս ծնունդ կուտայ ստրկութեան, թէ իր ներքին սահմաններուն մէջ եւ թէ դուրսը: Ներկայիս հնդկական քաղաքակրթութիւնը կը ճնշիչ կաղապարի մը. ան կը ճնշուող էակը խիստ կանոններու շրջանակի մը մէջ եւ իր անհատական ազատութեան զսպումով՝ մարդիկը կը դարձնէ միայն աւելի դիւրին ազատ ամէն աստիճանի ու ամէն տեսակ հպատակութեան համար:

Այս երկու աւանդութիւններուն կեանքը զոհաբերուած է բանի մը որ կեանքը չէ. ատիկա զոհաբերութիւն մըն է որ մատուցուած չէ ո՛չ մէկ Աստուծոյ եւ որ հետեւաբար կը կատարուի բոլորովին ի զուր: Արեւմուտք յարատեւօրէն կ'արտադրէ մեքենական զօրութիւն մը որ կը գերակշռէ իր մարդուոր իշխանութեան վրայ, իսկ Հնդկաստանը արտադրած է մեքենական իշխանութեան զօրութիւն մը որ կը գերակշռէ իր կենսունակութեանը:

Թարգմ. ԱԶԱՏ

ՏԻՍԱՂ

— Զարմանալի՛ բան, անհնա... կարելի:

Կինը.— Ինչո՞ւ չկարէ, ես երէկ սննակիս մօտ լաթը կարեցի, ու ազուոր կարեց. քու մազերդ ալ կարծը չեն կարծեմ:

— Իրաւունք ունիս. ի՞նչ կը ... ըսել այսքան խելացի պատասխանի մը:

×

Դատարանին մէջ

— Թշուառական, այդ յանցանքը գործած միջոցին խիղճդ ի՞նչ ը...

— Պարոն դատաւոր, խիղճս այն չափ գած ձայնով կը խօսի որ ... րելի չէ լսել:

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերակ կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

■■■■■■■■

I

Լ. Շանթի «Օշին Պայլ» թատերակը գրուած է 1928ին եւ տպուած է «Հայրենիք» ամսագրին մէջ 1932ին: Թատերակը կը բաղկանայ հինգ խոշոր արարներէ, ընդգրկելով պետական, ընկերային, կրօնական եւ անհատական-մարդկային կեանքի բազմակողմանի երեւոյթներ, բարդ ու հակադիր. Դէպքերը տեղի կ'ունենան 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին, Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան սահմաններուն մէջ, եւ վարագոյրը կը բանայ այդ ժամանակուան հայկական պետական կեանքի չոր արձանագրութիւններուն վրայ, մեր աչքին պարզելու բարախուռն եւ կենդանի կեանքը, որ իր խարխուլներուն մէջ պատմական է, բայց իր թաւալումով եւ ստեղծագործութեամբ կը դադրի պատմական ըլլալէ, կը դառնայ գրական — գեղարուեստական տեսիլք, մեր էութեան ու մեր ապրումներուն մէկ անբաժան մասնիկը, որ իրական էր 14րդ դարուն, որ իրական է այսօր, եւ իրական պիտի մնայ վաղն իսկ: Ուրեմն, իր մոգերով ու առաջադրութիւններով, ներքին մարդկային ապրումներով միշտ այժմէական:

Պատմական այս թատերակի ընդգրկած ժամանակաշրջանի չոր ու համառօտ պատմական իրողութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. փակագծի մէջ քանի մը խոշոր գծերով տանք այդ տասնամեակի պատկերը:

— Օշին թագաւորը (1308 — 1320) Կիլիկեան Իկոնիոյ և Գահիրէի արքունիքներու դաւերուն դէմ պաշտպանելու համար Եւրոպայէն իր խնդրած օգնութիւնները չի ստանար: (Պապը միայն երեսուն հազար ոսկի դահեկան կը ղրկէ Օշինին): Եւրոպական այս չնչին օգնութեան անմիջապէս կը յաջորդէ միսլիմանական արշաւանքը: Ուաֆշի Փոքր Ասիոյ հզօր իշխանը Գարամանի եւ Սելճուք հրոսակախումբեր հաւաքելով կ'առաջանայ Տարսոնի գաւառները: Հայոց թագաւորը (Օշին) անոնց դէմ կը ղրկէ Կոռիկոսի տէրը, Օշին Պայլը, որ կը յաղթէ եւ կը փախցնէ բարբարոս հրոսախումբերը 1319ին: Ցաջորդ տարին Եգիպտոսի Մելիք — Նազար Սուլթանի մամլուքները կը խուժեն Կիլիկիա. անոնք Սիսի շրջակաները աւերելով հասան Այասի մօտ, բայց չարաչար պարտութիւն կրեցին հայկական բանակէն 1320ի սեպտեմբեր 22ին, եւ փախուստ տուին Նեղոսի ափերը:

Օշին թագաւորը մեռաւ, առանց այս վերջին յաղթանակը տեսնելու (20 յուլիս 1320ին):

Կոռիկոսի իշխան Օշինը Պայլ կը հռչակուի: Թագաժառանգ Լեւոն Դ. որդի Օշին թագաւորի եւ Զապէլ Դշխոյի (քոյրը Օշին Պայլի: Զապէլը մեռած էր այդ ատեն): Տասը տարեկան հասակին Սիսի մէջ թագաւոր կ'օծուի: Իսկ պետութիւնը կը կառավարէ Օշին Պայլը, որպէս թագաւորահայր, որ պատմութեան մէջ ճանաչուած մնաց որպէս Օշին Պայլ: Օշին Պայլ կ'ամուսնանայ մեռած թագաւորի երկրորդ կնոջ, Ցովհաննայի հետ: Երկիրը կը կառավարէ 9 տարի՝ կատարեալ տիրակալութեամբ: Օշին Պայլ համբաւաւոր դարձած է իր քաջութեամբ՝ մահմետական պետութեանց դէմ, իր կառավարչական ձիրքերով, դիւանագիտութեամբ, ձեռներէցութեամբ: Ժամանակի ամէնէն փայլուն դէմքն է կիլիկիոյ թագաւորութեան մէջ: Թագաւորական իշխանութիւնը իր անձին մէջ կ'անձնաւորուէր: Խիստ բռնակալ էր, եւ կ'ուզէր որ բոլորը ծնէին իր կամքին առջեւ, ինչպէս նաեւ պատանի թագաւորը: Այս խստութիւնները ատելութիւն ստեղծած էին իր դէմ: Այդ ատելութեան մասնակից էր նաեւ Լեւոն Դ. թագաւորը: Օշին Պայլ բանեց դաւադրութիւն մը ուղղուած իր իշխանութեան դէմ, ձերբակալեց Զապէլ կոմսուհին (Օշին թագաւորի քոյրը) խեղդել տուաւ զայն եւ անոր երկու որդիները Հիւկոս եւ Հէնրիկոս բանտարկել տուաւ. միւս երկու եղբայրները ծուռն եւ Պէմունդ երկրէն վտարեց:

Թագաւորահայրը պետութեան ղեկը իր ձեռք առնելով՝ ձեռնարկեց ամէն կողմէ բշնամիներով շրջապատուած Կիլիկիան բարեկարգել եւ զօրացնել: Բայց անոր ուժերը սպառած էին եւ երկիրը բանուած էր մահացու հիւանդութենէ մը: Մելիք — Նազար Սուլթանի մամլուքները, Թիմուր — Թաշի Թաթարները եւ Արամանի Թուրքմէնները քալեցին Կիլիկիոյ վրայ: Հայկական կեդրոնավորութիւնը օգնական ուժեր չստացաւ: Վեց հարիւր երիտասարդ հայ կամաւորներ միայն դիմադրեցին եւ երեք ամսուան մարտերու մէջ յաղթեցին թշնամուն, վեց հազար մարդ ջարդելով հայկական կիրճերուն մէջ:

1329ին իւր տարին կը լրանար Օշինի Պայլութեան: Լեւոն թագաւորը արդէն 19 տարեկան էր: Լեւոն Դ. օգտուելով իշխաններու ատելութիւններէն, ուզեց ձերբազատել Օշինի խնամակալութենէն, հրամայեց ձերբակալել զայն եւ գլխատել տուաւ թէ Օշին Պայլը եւ թէ անոր եղբայրը Կոստանդին մարաջախտը:

Օշինի գլուխը ղրկեց Մելիք — Նազար Սուլթանին, իսկ Կոստանդինի գլուխը մենգոլ Աբու – Սաիտ – խանին, որոնք Կիլիկիոյ ամէնէն մեծ թշնամիներն էին: Այսպէս ողբերգական վերջացաւ Օշին Պայլի իշխանութիւնը:

Լեւոն Դ. ամուսնացած էր Օշին Պայլի Ալիս աղջկան հետ, բայց նաւայի մը ընթացքին ոպաննեց զայն որպէս անհաւատարիմ:

Այս պատմական աւանդները վերականդուած կը տեսնենք Շանթի թատերակին մէջ: Հեղինակը օգտուելով այդ տուեալներէն, պատմական դէպքերն ու դէմքերը ստեղծագործած է համաձայն իր երեւակայութեան հոգեկան թափանցումին, զանոնք բող կեանքի շարժման մէջ դնելով: Անհատական կեանքի եւ սիրոյ ... բումները, հոգեկան հակամարտութիւնները ստեղծագործութիւններ որոնք կուգան կեանք տալու մեր անցեալին:

Ու այդ յարութիւնը Լ. Շանթի հարազատ արդասիքն է, զուտ արուեստի մէջ հոգուեթեամբ: Այսուհանդերձ պատմական իրողութիւնները եւ Շանթի թատերակի վերականդուած կամ ստեղծագործած կեանքը երբ բաղդատութեան կը դնենք, կը տեսնենք որ հեղինակը հաւատարիմ մնացած է պատմութեան, ի հարկէ այն չափով, որ չափով պատմական հիմնական ու վերական ճշմարտութեան չհակասեր: Մնացածը բարախուռն կեանքը, հոգեկան հակադրութիւնները եւ ներքին ապրումները կը մտնեն գրական — գեղարուեստական ստեղծագործութեան սահմանին մէջ եւ ժամանակի ու տեղի հետ կապուած չեն:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՍԻՐՈՅ ԳԻՇԵՐ

Աշնան տխո՛ւր իրիկուն է։
Վերջալոյսը իր քօղն առած՝
Կը շտապէ դէպ ի գիրկը մայրամուտին։
Մարմարակերտ պալատիս նրբաքանդակ խուցին մէջ
Կը պառկէ աղջիկ մը սեւաչեայ՝
Թաղած շղթան յորձանուտ իր ծամերուն սեւագոյն։
Մերթ կը պարէ ինքնամոռ ու յանկուցիչ ձեւերով,
Ալիքի պէս կը ծփան իր թեւերը ազնուական։
Ու երբակամ իրանը քնքշօրէն կը հակի, —
Սիրոյ խանդէն թանկած՝ կը կայտռէ Նէ անվերջ…
Մերթ կը նայի դէպ ի դուրս, պատուհանիս լուսանցքէն,
Գորշ ու տրտում գիշերուան՝ որ կ'ընթանայ յամրաբար…
Իր մարմինը ձիւնափայլ եւ կայտռող սրունքները իր հոյանի.
Անհունապէս գեղեցիկ,
Սեւ մազերը թեթեւօրէն կը ծփան՝
Ճակտին վրայ կուսական, ուր դրուած չէ համբո՛յրը դեռ։
Պատուհանիս լուսանցքէն՝ խռովաբիր ու կախարդ,
Աչքերն ուղղած ամպամած հորիզոնին հեռակայ՝
Եւ բնութեան տրտմանուշ հնչումին ունկնդիր,
Սպասեց Նէ երկա՛ր… սպասումին մէջ քարացած…
Աշնան թախծո՛տ իրիկուն։
Խելակորոյս ցուլի պէս կը զարնուի ցուրտ քամին
Պատուհանի փեղկերուն,
Մինչեւ խորը ականջիս իր վայրի երգը լալով.
Ցանկարծ մեղմիկ շշնչուն, իր վարդագոյն շրթներով, —
— Նայէ՛, նայէ՛, խենդ տղայ, դուրսը, հեռուն,
Կանանչաւէտ ծառերուն,
Որոնց վրայ կը տեղայ անձրեւը ջինջ, արծաթեայ։
Լսէ՛ ձայնը կայծակին, որ մթասքօղ երկինքէն
Վար կը նետէ բարկութեան՝ իր նիզակը բոցանուտ՝
Ժայռի կողին ապալեր…։
Տես թափօրը խեղճերու,
Որ կը քալեն հեւասպառ, մթութեան մէջ գիշերուան,
Եւ գանկե՞ր զօսացած մարմիններու բիւրաւոր,
Որ կը ծխան, կը ծխա՞ն խունկի ծուխի նման…։
Նէ կը նայէր թափօրին,
Մերթ կը խաղար վարսերուն խոպոպներուն հետ ծփուն,
— Եկո՛ւր, եկո՛ւր, սիրակա՛ն, մոռցնենք այս գիշեր,
Մոռնանք ցաւն ու վիշտերը աշխարհային տաղտկալի,
Ըլլանք զոյգ մը ցանկալի…
Ի՞նչ փոյթ մեզի թէ դուրսը քամին կ'ոռնայ լալագին,
Լերկ ծառերուն կատարէն զերթ սըրինգ մը թախծերգու,
Կամ սո՛ւր ճիչը խեղճերու,
Թող չըլլուզեն սիրտը մեր։
Նէ դեռ երկար սպասեց պատուհանին փեղկին յեց.

Վայրի հովը կը սուլէր իր ծամերուն խուրձին մէջ։
Ոտքի կ'ելլեմ ակամայ, ու կը բռնեմ ձեռքն անոր
Սպիտակ ու նրբակերտ,
Որ կը դողայ ափիս մէջ թռչունի պէս վիրաւոր…
Ականջիչ ու անխօս կը նայի Նէ հեռուին՝
Ուր կործեր թաքուն բան մը կայ,
Զոր կ'ուզէ յափշտակել հոկոյն…
Մինչ իր ափը ափիս մէջ ջերմավառ ու քրտնած՝
Դեռ կը յամառի թպրտալ…
Ես կը զգամ մազերուն խոպոպները ոսկեթել,
Նէ կը նայի աչքերուս իր կախարդիչ նայուածքով,
Մեր շրթները յանկարծուստ կը հանդիպին իրարու,
Սիրահեծծիւն բառերով…։
Վայրի հովը կը սուլէ ծառերուն մէջ սըլուլուն,
Մինչեւ խորը ականջիս
Իր տարփանուշ երգն լալով…

ԼԵՒՈՆ ԳՕՂՈՒՆԻ

Կարսոն

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Յիսուս ապրա՞ծ է երբեք

Այս միջոցիս կարեւոր վիճաբանութեան մը բռնուած են Թուրք երկու գաղափարներ։ [illegible]

[illegible] Couchoud[illegible] Le Mystère de Jésus: [illegible] La vie cachée de Jésus. 42 էջնոց [illegible] Le Populaire [illegible] Le problème de Jésus et les origines du christianisme. [illegible]

[illegible] L'Énigme de Jésus-Christ. [illegible]

ԷՄԻԼ ՎԵՐՀԱՌՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

[illegible] «Les Ailes Rouges de la Guerre» [illegible] 1917ին

ՄԻՏԱՆ

[illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ի ԽՈՒՄԲԻՆ

Յունուար 8ին, Կիրակի Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչի հետ մեկնեցանք Ավինեօնի Սէն Սաթուրնէ, Հ. Յ. Դ. Եւր. 10րդ. շրջ. ժողովի զեկոյցը տալու [illegible] «Անդրանիկ» խումբին։ [illegible] 20—22 քիլոմեթր [illegible]

[illegible] 10—12 [illegible]

Օր. ԵՕԺԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
եւ
ՀՐԱՆՏ ՆԻԶԱՄԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ, 31 դեկտ. 1933

[illegible] ցութեան մեծ ընտանիքին անդամ դառնալու ուխտով։

Պէտք է խոստովանիմ որ Ոսկեչէնի հին յիշողութեանս տխրութիւնը անցած է, ու ես հոգիով կապուած էի այդ անձնուէր տղաներուն, որոնք [illegible] ու կայտառ՝ գալիք օրերու կեանքին ու յաղթանակին կը կապեն մեզ։

Արամ [illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պարահանդէսին շուրջ

Յունուար 28ի շաբաթ գիշերը տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս գրեցինք, Հայ Մարմնամարզական Ընդհ. Միութեան պարահանդէսը [illegible] երկու մրցումներ [illegible] (փաքսթրոթ եւ թանկօ), [illegible] U. G. Arménienne, Comité du Bal, 17 rue Bleue, Paris (9e).

Պարի մրցումներուն մասնակցողներուն համար սմոքինկը պարտաւորիչ է։ [illegible]

Ք.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 12 — 1ը (1932 դեկտեմբեր — յունուար 1933) հետեւեալ բովանդակութեամբ —

1932 — 1933 (Խմբագրական)։

Հնգամեակը չորս տարում (Ս. Վրացեան)

Նվկու չափ երկու կշիռ։

Սուրիոյ արտաքին վտանգաւորութիւնը (Գ. Սագեան)։

Անգլեւպարսիկ վէճը։

Թուրքիոյ շուրջ։

Կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը խորհրդային աշխարհում։

«Խենդ»ը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Էդուարդ Բէրնշտայն։

Մամուլ։

«Դրօշակ»ի հրատարակութիւնները։

Տարեկան բաժնեգին՝ 25 Ֆրանք կամ 2 տոլար։ Հատը՝ 2.50 Ֆր.։ Հասցէ. — Rédaction «Droschak», 71 Avenue Kléber, Paris.

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

5.

Այս խնդրին մէջ ալ Գ. Ա. [illegible] 102—104 [illegible] 1906 [illegible]

Մեկնելով այդ սկզբունքէն, [illegible]

[illegible]

Դարձեալ, [illegible] յաճախ զուրկ է յստակութենէ, բնականութենէ եւ ճշմարիտ յոյզէ։ [illegible]

[illegible] «Յառաջ»։ [illegible]

(Վերջ) ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ *արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԳՈՒԱ - ՔՈԼՈՆԳԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ԼԷ - ԿՈՆԷՍԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին* Sociétés Savantes*ի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ սարքած է ընկերական համդիպում մը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին փըթիթ Մուրսի ներքնայարկը։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ «Աըդուեթեան» խումբի ժողովը վաղը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Հրապարակային դասախօսութիւն

ԳԱՆԵԼՍ - ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՆԻԻ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին,
150, Route d'Orléans (Cachan) սրահին մէջ
կը խօսի ընկեր *ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ*
նիւթ՝ «Դաշնակցութեան գիրքը ներգաղթի մասին»

Ընտանեկան ցերեկոյթ-խնջոյք

կազմակերպուած՝

ՍԱԼՈՆԵՅԶՈՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ ՔԱՖԷ ՔԼԷՐ ՏԸ ԼԻՒՆԻ ՎԵՐՆԱՅԱՐԿԸ
202, Ավընիւ Ժուրագի. փարիզ. մէթրօ՝ փլաս տ'իթալի
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւայլն։
Մուտքը ազատ է։ ճոխ պիւֆէ։

ՀԱՆԴԷՍ_ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ի պատիւ ԱՐԺ. Տ. ՎԱՀԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԽՈՅԵԱՆԻ
ԻՐ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
իր հայրենակից Ցրապիզոնցիներու եւ Գոլսեցի համակիրներու կողմէ
ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3.30 — 7.30
VICTOR HUGO սրահին մէջ, 46bis, rue St. Didier
(Métro: Victor Hugo)
կը խօսին՝ Պ. *ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ* եւ Պ. *ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ* (Ցրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան կողմէ)
Գեղարուեստական բաժին ճոխ եւ ձրի պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր, կիրակի ժամը ճիշդ 15ին
ՍԵՒՐԻ «ԳԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ — 26, rue Troyon. Sèvres

ՅԱՅՏԱԳԻՐ (Ա. Մաս).— *Բացման խօսք՝* X. *Ուսանողութիւն՝* Հ. Սաճակ Վ. Տէր-Թովմասեան։ *Արտասանութիւն՝* Գր. Լաքքա եւ Օր. Ա. Տէր-Թովմասեան։ *Ժողովրդական եւ մենակրգներ՝* «Կիլիկիա» երգչախումբէն, ղեկավարութեամբ Գ. Մ. Ալէմշահի։

Բ. Մաս.— *ՎՀՈՒԿԸ*, Թատերական էթիւտ 1 արար, Ա. Չէխով, (*Թարգմ. Գր. Լաքքայի*) Գործող անձինք.— *Սմիրնով (տիրացու)* Գր. Լաքքա, *Պոպովա (կինը)* Տիկ. Սուրաբեան, *Սուրհանդակ* Սարիմ, *Կառապան* Գր. Վ...եան։

Գիներ՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք։

Դպրոցական հանդէս

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Արարատ *Միութեան Հայերէն դասընթացքի երկսեռ աշակերտութեան կողմէ, այս Կիրակի, 22 Յունուար, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին «Կալմանի» սրահին մէջ* (Villiers-le-Bel*ի կայարանին ճիշդ դիմացը*)։

Կը ներկայացուի՝ ՁԻՒՆԱՃԵՐՄԱԿԸ կամ ԵՕԹԸ ԳԱՃԱՃՆԵՐԸ

Թարգմանաբար թատերախաղ 5 արար։ Գերման հէքեաթէ թատերգութեան վերածուած Պ. Արամ Վտարանդիի կողմէ։ 35 դերակատարներ։

Մուտք՝ 5 ֆրանք։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. սրտից եւ կանանց մորթի, արեան՝ ձևեր, հիւանդութիւն եւ վարքսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9-12.

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dantesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

11րդ. Ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հիմնադիր՝ ԱՐՄԱՆ ԿՕԹԻԿԵԱՆ

STUDIO RUDOLF *սրահին մէջ*
6 bis, Rue Campagne Première, Métro: Raspail

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ԿՕԹԻԿԵԱՆԻ եւ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այսօր, կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Դրամ 4 արար: ՋՈՒՅԼՈՒՄԱՆ: Հերթական բեմադիր՝ Ե. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
կը մասնակցին. — Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Լուսիկ, Ժ. Չաթ-Պարոնեան։ *Պարոններ՝* Գազանճեան, Քորոսեան, Կոթիկեան, Նիկողոսեան եւ ուրիշներ։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 3, 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

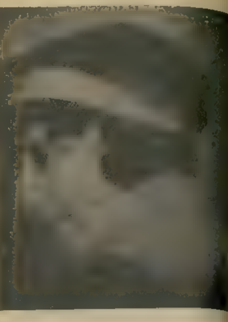

ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԵՐՍԻՆ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Dameme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1933

17 Janvier
1933

ՁՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2088 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ երիտասարդութեան կազմակերպութեան խնդիրը առենէ մը ի վեր քննութեան նիւթ դարձած է «Յառաջ»ի էջերուն մէջ: Այդ կապակցութեամբ մեր աշխատակիցներէն մէկը անցած շաբաթ օրուան յօդուածով երիտասարդութեան կազմակերպութեան խնդիրը կը կապէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութեան ծաւալումին հետ եւ կ'առաջարկէր կայծեր անունը տալ այդ Միութեան և թոյլ տալ որ միութեան անդամագրուին 20–40 տարեկաններն իսկ:

Մինչեւ 40 տարեկանները նման միութեան մը կապելու խնդիրը մէկ կողմ թողենք: Այդ խնդիրն առանձին կը քննենք: Մեր կարծիքով 15–21 տարեկան պատանեկութիւնն ինքնայատուկ հոգեբանութիւն մը ունի, իր հետաքրքրութիւններով եւ զարգացման նոր եղանակներով տարբեր պահանջ եւ բաւարարութիւններ կը հետապնդէ, եւ մանաւանդ իր տարիքի բերումով աւելի ընտանի է պատանեկան կազմակերպութեան մը մէջ գործելու, քան իրմէ կրկնապատիկ տարիք ունեցող սերունդի մը խառնուելու, որ իր կրթութեամբ եւ ապրելակերպով խոշոր տարբերութիւն մը ունի նորահաս սերունդէն: Նկատի պէտք է առնել տարագիր հայութեան յանկարծական փոփոխական վիճակը, որու հետեւանքով տարբերութիւններն աւելի չեշտուած կ'երեւնան իրականութեան մէջ:

Անհրաժեշտ է շեշտը դնել պատանեկան կազմակերպութեան ծաւալման վրայ: Պատանիները հայութեան նորահաս եւ ամէնէն թարմ բանակը կը ներկայացնեն: Վաղը անոնք պիտի դառնան մեր ժողովուրդի երիտասարդ եւ հասուն տարրը, ու պիտի գունաւորեն եւ ղեկավարեն հայ կեանքը:

Արդ, գերազանցապէս շահեկան է գիտնալ թէ այդ եկող սերունդը ի՞նչպէս կը պատրաստուի, ստիճանաբար դերի եւ պատասխանատուութեան բարձրանալու համար: Ու այս մտահոգութիւնն աւելի քան տեղին է, երբ նկատի առնենք օտար միջավայրի սպառնալիքը:

Հայութեան պահպանման համար, հայոց քաղաքական, մտաւորական, գրական են. ժառանգութիւնները իւրացնելու եւ շարունակելու համար, ժամանակակից հայութեան փոթորկայոյզ մտածումներուն եւ ձգտումներուն պատասխանելու համար՝ հայ պատանիները պէտք է կազմակերպուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւններու դրօշին տակ:

Հետզհետէ ծաւալուող Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւններն են որ քաղաքացիական դրօշով մը հրապարակ եկած են ոչ միայն ուծացումէ եւ ձուլումէ փրկելու իրենց տարեկից ընկերները, այլեւ ինքնազարգացման մղելու իրենց շարքերը, քաղաքական եւ ազգային դաստիարակութիւն տալու անոնց, զանոնք պատրաստելու արպէս վաղուան քաղաքացիներ, որոնք կոչում մը ունին մեր ազգային կեանքին մէջ:

Հայ պատանիները կարող են զանազան միութիւններու մասնակցիլ: Անոնք կարող են մարզական, սկաուտական, հայրենակցական կամ պարահանդէսական միութիւններու անդամակցիլ: Բայց նորահաս փոթորկուող սերունդ մը, որ մանաւանդ քաղաքական փոթորիկներէ բռնուած հայութեան արիւնէն կը սերի, բազմապիսի ապրումներ ունի, քաղաքական, գրական, մշակութային եւ համամարդկային յոյզեր ունի, իր ապրած միջավայրերէն մղուած տենչոտ թռիչքներ ունի, չի կրնար սահմանափակուիլ այլ միութիւններու մէջ: Ան պէտք ունի գերագոյն խոչալի մը, սփոփարար դրօշի մը, բարոյական մթնոլորտի մը՝ վեր սլանալու, հոգեպէս կազմաւորուելու եւ պատրաստուելու վաղուան պայքարին, ազգային ու մարդկային մտահոգութիւններով:

Այդ դրօշն ու հովանին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն նպատակներն են, որոնք համայն հայութեան կը պատկանին: Պատանիները համախմբուելով Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւններուն մէջ, լայն ազատութիւններ կը վայելէն եւ ամէնէն առաջ կը պատրաստուին որպէս հայրենասէր հայեր, պարկեշտ եւ գիտակից հայ քաղաքացիներ, ու ապա անոնց մէկ մասը կ'անցնի Դաշնակցութեան շարքերը խտացնելու: Այսպիսով պատանիները թէեւ կը վայելեն Դաշնակցութեան հովանին ու գուրգուրանքը, բայց ազատ են կուսակցական պարտաւորութիւններէն, ենթակայ չեն կանոնագրական խստութիւններու եւ անոնց նկարագիրը կը կազմաւորուի անկախ ու ազատ պայմաններու մէջ:

Արդի՞ւնքը: Անոնցմէ շատերը լաւ ու գաղափարական Դաշնակցականներ կը դառնան եւ կը զինուորագրուին հայութեան ազատագրութեան սրբազան գործին: Իսկ մնացած բազմութիւնը, եթէ չի մտներ կուսակցութեան շարքերը, կարող ենք վստահ ըլլալ որ կը մնայ հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ որպէս լաւ հայ, գիտակից քաղաքացի եւ պարտաճանաչ մարդ:

Եւ այս արդիւնքը անհրաժեշտ սնունդ մըն է հայութեան պահպանման: Ու նաեւ գերագոյն միջոց մը անորոշ կամ սայթաքուն կեանքի մը մատնուած պատանիները յուրջ ու խանդավառ նպատակներու կապելու:

Գաղափարական երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինները ձեռք ձեռքի տուած գիտակից ու հայրենասէր ծնողներուն եւ նորահաս պատանիներուն՝ կուռ ու ծաւալուն կազմակերպութիւն մը պէտք դարձնեն Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնները, որոնք երկրէ երկիր իրարու շղթայուելով, տարագիր հայութեան ամէնէն թարմ ու ամէնէն ջերմ երակը պիտի կազմեն, երակը մեր նորագոյն կեանքին:

Ամէն տեղ, ու որքան կարելի է շուտ՝ պատանիները պէտք է համախմբուին եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնները դարձնեն հայ պատանիներու տունը, եռանդով, ուրախութեամբ եւ խոյանքով լեցուն:

ՕՍՄ. ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԷՆԳԻՐԻ, 10.— Ազգ. ժողովի մէկ նիստին մէջ նախ վարչապետը եւ ապա ելմտական գործավարը խօսեցան օսմ. պարտքերու մասին եղած համաձայնութեան վրայ:

Ահաւասիկ ամփոփումը Սարաճ Օղլու Շիւքրիի տուած բացատրութեան.

— Օսմ. կայսրութեան ժառանգ ձգած պարտքերուն գումարը 161 միլիոն 500,000 հազար ոսկի էր: Այս քանակէն նոր թուրք պետութեան բաժին ինկածը 107.500,000 ոսկի դրամ էր:

1928ի Փարիզի պայմանագրութեան մէջ 64 տարի պայմանաժամով մեր վճարելի այս պարտքին համար ամէն տարի 1ուկէս միլիոնէն սկսելով մինչեւ 3 միլիոն բարձրանալիք վճարմանց մէջ գտնուելու պարտաւորուած էինք: Վերջին համաձայնութեամբ պարտքի քանակը 8 միլիոն ոսկիի իջած է, այսինքն մեր բաժնին, ինկած պարտքին 1 տասներորդէն շատ պակասի: Ամէն տարի մեր վճարելիք գումարն է 700 հազար ոսկի:

Այս կերպով մեռ առեննէն կայսրութեան բաղած այս գէշ ժառանգութիւնը բոլորովին մէջտեղէն վերցուած պիտի ըլլայ եւ հանրապետական Թուրքիա որ երբեք փարա պարտք չէ ըրած պիտի մնայ անպարտական: Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյ Փարիզ պիտի մեկնի վերջին հրահանգները առնելէ ետք եւ նոր հիմերու վրայ խմբագրուած պայմանագրութիւնը պիտի ստորագրուի: Երբ Ազգ. Մեծ ժողովը մէկ քանի օր վերջ կատարելիք դադարէն ետք նորէն բացուի, նոր պարտքերու համաձայնագիրը ստորագրուած պիտի ըլլայ եւ վաւերացման համար իրեն ներկայացուած:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ 7 յունուար արձանագրուած գործազուրկներուն թիւն էր 284,349, որուն 218 927ը այր, 65,422ը կին: Նախորդ շաբթուան թիւն էր 277,109, ուրեմն աւելցած են 7,240 գործազուրկներ:

Անցեալ տարի նոյն շաբթուան, արձանագրուած գործազուրկներուն թիւըն էր 186,634:

Մինչեւ 7 յունուար, միայն Փարիզի մէջ արձանագրուած էին 88,890 գործազուրկներ, 60,806ը այր, 28,084ը կին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Վէճ ծագած է Անգլիոյ երկաթուղիներու վարչութեան և աշխատաւորութեան միջեւ: Աշխատավարձի կառավարական յանձնախումբը, որ իրաւարար կարգուած էր վէճին, երկար քննութիւններ կատարելէ յետոյ, երկուքի բաժնուեցաւ եւ ներկայացուց երկու տեղեկագիր: Յանձնախումբը կը բաղկանայ եօթը հոգիէ: Նախագահը տարբեր տեսակէտ ունի, եւ տարբեր տեղեկագիր մը կը ստիպուի տալ, իսկ վեց անդամները տարբեր: Երկու տեղեկագիրներն ալ համաձայն են, սակայն, զեղչ կատարելու: Ընդհակառակն, ունեւորքային ներկայացուցիչները անարդար կը համարեն զեղչը եւ կը պահանջեն պետականացնել երկաթուղիները.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգալի եղան շաբաթ օր Անգլիոյ արտին վրայ: Ցնցումը ուժեղ էր մասնաւորապէս Մանչէսթըրի մէջ: Ցնցումէն սկսան ճօճուիլ դռներն ու պատուհանները, տեղ տեղ փշրուեցան ապակիները եւ խոհանոցի խեցեղէնները: Զոհեր չկան, վնասները աննշան են, այսուհանդերձ խուճապ առաջացաւ կարգ մը գիւղերու մէջ, Փըլթընի շրջակայքը, ուր 1930ին երկրաշարժ մը բազմաթիւ տուներ քանդած եւ 80 հոգի սպաննած էր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիա դարձեալ կը պահանջէ զէնքի հաւասարութիւն

Գերման կայսրութեան հաստատութեան 62րդ տարեդարձին առթիւ, Ֆոն Շլայխէր Ազգայնականներու ընկերակցութեան մէջ խօսեցաւ ճառ մը, որ հեռարձակով հաղորդուեցաւ Գերմանիոյ բոլոր անկիւններուն:

Ֆոն Շլայխէր նախ ըսաւ թէ Գերմանիա իր գոյութիւնը կը պարտի միակամ եւ քաջալանջ գերմանական բանակին հրաշագործութիւններուն: Այդ բանակն էր, որ, վերջին ընդհ. պատերազմին, ամբողջ չորս տարի, թշնամին անշարժեցուց Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս: Գերմանիա, որ արտայայտութիւն է զինուորագրեալ ժողովուրդի մը, ոչինչ աւելի տարրնացուցիչ, անպատուաբեր, ապիտականութեան հակառակ կը համարի, որքան թշնամիին արգելքը որ զէնք չկրէ դարձեալ: Իր նախահայրերուն օրերէն ի վեր, Գերմանիա սովորութիւնն ունէր զէնք կրելու, որովհետեւ զէնք կրելը նշան կը համարէր ազատ մարդու: Մեր թշնամիները գիտէին, որ կը զարնէին Գերմանիոյ սրտին՝ զինաթափ ընելով զայն, ինչպէս երկրորդական ազգ մը:

Յանուն իր գերիշխանութեան եւ զինուորական իրաւունքներու հաւասարութեան, գերման ժողովուրդը եւ մասնաւորաբար նախկին պատերազմիկները, որ յիշատակի տօներով կը պանծացնեն գերման ազգին զէնքի արժանիքները, քաջարար կռուեցան՝ պաշտպանելով ու ճանչնալ տալով Գերմանիոյ գերիշխանութեան սկզբունքը: Ու հիմա կրնամ կրկնել մեր արտաքին նախարարին խօսքը թէ «գերման կառավարութիւնը չպիտի ստորագրէ երբեք որ եւ է թուղթ զինաթափութեան մասին, եթէ չճանչցուի այդ սկզբունքը»:

Արդէն ի՞նչ է մեր ուզածը, եթէ ոչ ապահովութեան նոյն իրաւունքը, զոր ունին բոլոր ազգերը: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր պահանջը զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան: Նոր օրերը նոր ուժեր կը պահանջեն, ու ես կը մտածեմ երկրապահ զինուորական կազմակերպութեան մը մասին: Վստահ եղէք, որ, ինչ ձեւով ալ կազմուած ըլլայ, գերման բանակը միշտ պիտի կենդանանայ իր հին ոգիով»:

Այնուհետեւ, գերման վարչապետը գրուատիքն ըրաւ հին աւանդութիւններու, զինուորական կարգապահութեան: Ցոյց յայտնեց, որ հետզհետէ աւելի սերտ կը կապուին իրարու հետ նախկին պատերազմիկները եւ բանակին երիտասարդները, որ, իրենց ծառայութիւնը աւարտելով, կը հեռանան շարքերէն: Եւ վերջապէս պանծացուց մարաջախտ Հինտէնպուրկը, հրաւիրելէ յետոյ գերման ժողովուրդը, որ արժեցնէ եւ պանծացնէ նախահայրերու առաքինութիւնները:

Վարչապետէն յետոյ խօսեցան նաեւ ուրիշներ, նախկին պատերազմիկներ, որոնց ճառը ողջունուած էր ազգային տաք շունչով մը: Բոլորը կը փառաբանէին գերման կայսրութեան հաստատութիւնը 1871ին ի Վերսայլ, գերման նախկին բանակին ոգին, Հոհէնցոլերեան հարստութեան յիշատակը, Պիզմարքեան քաղաքականութիւնը: Եւ բոլորը կը հրաւիրէին ժողովուրդը հետեւիլ փառքի հին ճամբան:

Փիլիպպեաններու անկախութեան վտանգը

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, 15.— Յայտնի է թէ նախագահ Հուվըր մերժած էր Փիլիպպեան կղզիներու տրուելիք անկախութեան ծրագիրը, իր վեթոյի իրաւունքով: Արտաքին նախարար Սթիմսըն այս առթիւ կը գտնէ թէ շատ վաղժամեբր պիտի ըլլար այդ անկախութեան ծրագիրը եւ Միաց. Նահանգներու նիւթական ու բարոյական վարկը պիտի փճացնէր Ծայր. Արեւելքի մէջ, այնպիսի պահու մը երբ քաոսային է կացութիւնը եւ մէկ օրէն միւսը Արեւելքի մէջ կրնայ պատահիլ պատմական այնպիսի յեղաշրջում մը որ աշխարհը տակնուվրայ ընելու հանգամանքը ունէին:

Հայլէն նոր վարչապետը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Հանրապետութեան նախագահ Զայիմիս նախ նոր դահլիճի կազմութիւնը առաջարկեց Վէնիզէլոսի, բայց այս վերջինին մերժումին վրայ, այդ պաշտօնը յանձնեց Ցաֆանտարիսի:

3000 գիւղացիներ կը գրաւեն Շարթրի խաղաղապետարանը

Շարթրի մէջ 3000 գիւղացիներ շաբաթ օր հաւաքուեցան քաղաքապետարանի հրապարակը բողոքելու համար իրենց աննպաստ կացութեան մասին: Բանախօսի մը ճառին վրայ ամբոխը գրաւեց քաղաքապետութեան շէնքը, եւ ստիպեց քաղաքապետը որ հեռագրէ Փարիզ, պատկանեալ նախարարութեան, ցուցարարներուն պահանջը: Այս հաղորդագրութիւնը եղած ըլլալով, ցուցարարները ցրուեցան: Այս գիւղացիները կը պահանջեն ցորենի գինները աւելցնել այնպիսի ձեւով մը որ իրենք կարենան ապրիլ:

ՉԻՆԵՒ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ժընեւի մէջ այս իրիկուն կը գումարուի 19ներու մասնախումբը որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կազմուած էր լուծում մը գտնելու համար Չինեւ-ճափոն վէճին եւ մասնաւորաբար Մանչուրիոյ պետութեան սահղծումին: Յայտնի է թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մասնաւոր յանձնաժողով մը ղրկած էր Մանչուրիա, սակայն այս յանձնաժողովին եզրակացութիւնը դժգոհ թողած էր երկու կողմերն ալ: Հիմա, յանձնախումբը պիտի փնտռէ այնպիսի բանաձեւ մը որ գոհացնէ թէ Թոքիօն եւ թէ Նանքինը:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 15.— Լիփփէ-Մէթմօլտի պետութեան մէջ ընտրութեան արդիւնքը որ մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր գերման քաղաքական շրջանակներու մէջ, Հիթլէրեաններու յաղթանակովը վերջացաւ: Ազգային-ընկերվարականները 38000 ձայն ստացան, փոխանակ 33,000ի որ ունէին նոյեմբերին՝ խորհրդարանի ընտրութեան առեն: Սոցիալ Դեմոկրատներն ալ 25,000էն 29,000ի բարձրացուցին իրենց քուէն: Համայնավարներն ու ազգայնականները կորսնցուցած են:

6500 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Ֆրանսայի ճարտարարուեստական կեդրոններէն՝ Արմանթիէրի գործաւորներու եւ գործարանատէրներու միջեւ աշխատավարձի նուազման առթիւ ծագած վէճին պատճառով, միջանկեալ քային միութիւնը գործադուլ է յայտարարած: 6500 հոգի բանթող յայտարարելով կը պայքարին գործարանատէրերուն առաջարկներուն դէմ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ռումանական դահլիճը վերակազմուեցաւ: Վայտա՝ վարչապետ, Միրոնէսքօ՝ ներքին, Թիթուլէսքօ՝ արտաքին, Փոփովիչի՝ դատական, Սամսոնովիչի՝ պատերազմական, Մերթօ՝ հաղորդակցութեանց եւ փոխադրութեանց, Մատարու՝ ելմտական, Լուկասեանու՝ առեւտրական, Կուպթ՝ կրթական, Եանիթէսքօ՝ աշխատանքի, Նիթէսքօ՝ հողագործական:

Դահլիճը մեծ տարբերութիւն չունի նախորդէն:

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ... ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Լոյտ Ճորճ իր 70ամեակին առթիւ, Նիւզ Քրօնիքլ թերթի թղթակցին հետեւեալն է յայտարարած.—

Ազատական կուսակցութիւնը ոչ մէկ ապագայ ունի: Եւ զիս չի զարմացներ երբ երիտասարդութիւնը կ'երթայ դէպի աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որովհետեւ մեր եւ անոնց ծրագրին միջեւ մեծ տարբերութիւններ չկան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Մերակոյտի ելմտական յանձնաժողովի նախագահ Ժօզէֆ Քայօ եւ Երեսփ. ժողովի առեւտրական յանձնաժողովին նախագահ Լուի Րոլլէն բանախօսութիւններ ըրին Ֆրանսաւոտար մամուլի համաժողովին մէջ, տնտեսական արդի կացութեան մասին: Երկուքն ալ պաշտպանեցին ոսկի դրամանիշին պահպանումը, եւ ոսկիի ֆոնտին Ֆրանսայէն դուրս չը հանուիլը: Րոլլէն ըսաւ.

— Եթէ, օրինակ, Ֆրանսա ստիպուի իր ոսկին արտածել Ամերիկա, այն ատեն կը հարցնենք, ինչո՞վ գնումներ պիտի ընէ Ֆրանսա Ամերիկայէն.

ՐՈՒԶՎԷԼԹԻ ԴԱՀԼԻՃԸ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ նոր նախագահ Ֆրանքլին Րուզվէլթ այսօր պիտի սկսի շարք մը տեսակցութեանց, ընտրելու համար իր դահլիճը:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ԲԱՆՏԱՐԿԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳԻՏՈՒՆ ՄԸ

Ֆրանսացի գիտուն մը, փրոֆ. Էյտու, որ մեծ հեղինակութիւն ունի գիտական աշխարհի մէջ, մասնաւորապէս ջրաելեկտրական հարցերու մասին իր ունեցած հմտութեամբ, աշնան Իտալիա գացած էր ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար իտալական Ալպեան լեռնաշղթային վրայ:

Իտալական ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զայն իբր լրտես եւ կը բանտարկէ: Երկար ատեն է ի վեր լուր չկար փրոֆէսէօրէն: Ի վերջոյ հասկցուեցաւ, որ բանտը կը գտնուի 4 ամիսէ ի վեր: Ֆրանս. կառավարութիւնը կ'աշխատի փրկել զայն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՁՄԵՌԸ իր սաստկութիւնը վերսկըսաւ քանի մը օրէ ի վեր: Ամէն կողմ ձիւն եւ սառնամանիք: Փարիզի մէջ ցուրտէն կոթուածահար եղան երկու հոգի: Գաւառներու մէջ աւելի սաստիկ է ցուրտը: Րէնսիի մէջ զերոյէն 12 աստիճան վար է ջերմաչափը:

ԱՐԻՍԹԻՏ ՊՐԻԱՆԻ մէկ արձանը կանգնուեցաւ Սէն-Նազէրի քօլէժին բակին մէջ:

ՄԵԾ ԳՈՂԵՐԸ.— Փարիզ, Լաֆիթ փողոց 15 թիւը հաստատուած Հօսթալիէ պանքան, իրեն վստահուած արժեթուղթերէն 20 միլիոն ֆր. գողցած եւ սակարանական խաղերու մէջ կորսնցուցած ըլլալով, իր տէրը՝ Հօսթալիէ եւ ընկերը Րընէ Փայյէ ձերբակալուեցան:

ԱՐՔ - ԱՆ - ՍԻԷԼ երեք մօթէօռով սաւառնակը որ Ֆրանսայէն Հարաւային Ամերիկա գացած ատեն ստիպուած էր Ափրիկեան հողին վրայ վար իջնել, երէկ ժամը 4.48ին կրկին ճամբայ ելաւ, անցնելու համար Ատլանտեանը 16 ժամէն:

ԿԻՆԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՔՈՎ.— Հրաժարեալ վարչապետ Էռիօ պաշտօնի կոչած էր կին մը՝ Տիկ. Մարսէլ Գրէմէր – Պակ, վարչապետական դիւանին իբր պաշտօնեայ: Հիմա, նոր վարչապետ Պօնքուր ալ այդ պաշտօնին կոչած է ուրիշ կին մը Տիկ. Էլիան Գրօյ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մարսէյլի շրջանի մեր ընկերներու թէյասեղանին, Սալոն Լոռշանի մէջ, ընկ. Վարանդեան, հայ դատի արդի վիճակը աներկայացնելէ յետոյ, երկարօրէն կանգ առաւ կազմակերպական ու կարգապահական խնդիրներու վրայ. Ստորեւ իր զրոյցի բովանդակութիւնը:

ԽՄԲ.

Գիտեմ, ընկերներ, որ այժմէական խնդիրներու շարքին, ձեզ այս վայրկեանին առանձնապէս կը հետաքրքրէ մեր հինգ նախկին ընկերներու ելոյթը եւ անոր յարուցած յուզումն ու ժխորը Ֆրանսայի մեր կուսակցական շարքերուն մէջ:

Ժխորը, բնականաբար, կը տարածուի քիչ շատ նաեւ Ֆրանսայէն դուրս եւ հակառակորդ կուսակցութիւններն ալ լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւին դէպքերուն: Դաշնակցութեան ճակատագրին հետ կապ ունեցող ո եւ է դէպք երբեք անտարբեր չի ձգեր մեր գաղափարային եւ անգաղափար հակառակորդները —այնքան մեծ է այդ կուսակցութեան բռնած տեղը հայկական հրապարակի վրայ...

Եւ ուրախութեամբ ծափ կը զարնեն այդ բոլոր խայտաբղէտ, հակադաշնակցական տարրերը, կ'ուրախանան Էնկիւրիի գործակալներուն հետ միասին եւ գրտատրոփ կը հոլովեն հին օրերու ծանօթ յանկերգը:

Դաշնակցութիւնը կը պառակտի՛, կը կործանի՛... Անմիտնե՛ր... Հայ ժողովուրդը դարերու մէջ, ատրնաքարշ կենցաղէն եւք, դժնդակ երկունքով, ստեղծեր է փոքրիկ, համեստ պահակ մը — մարմնով փաքրիկ, հոգիով՝ մեծ— որ տասնեակ տարիներէ ի վեր հերոսական անձնազոհութեամբ ծառայեր է բոլոր հալածուած ու հալածուած ... անոնց դէմ եւ վաղն ալ զարձեալ միակ կռուանն է հայ դատի ու հայ ժողովրդային ինքնապաշտպանութեան, միակ ույժը, հայ ցեղին մէջ, որ կը սատարէ, կը նուիրագործէ անոր իրաւունքը — եւ այդ անդիտակից հակառակորդներու ամբոխը ուրա՜խ է Դաշնակցութեան պառակտումի երեւոյթներով և Թուրքին պէս կը բաղձայ, որ այդ համեստ, բայց աւրի, հալածական պահակն ալ կործանի ու չքանայ հայ՝ աշխարհէն... Այդ ամբոխը ունեցաւ եւ անուս՝ որ 45 տարիէ ի վեր, ազատագրական շարժման առաջին իսկ օրերէն, երեւ զարձուց անձնուէրներու բանակին, մինակ ձգեց զանոնք պայքարի մէջ, խուլ ականջ ըրաւ Անդրանիկներու, [illegible]

×

Ինծ ցաւ պատճառեց հինգ ընկերներու այդ ձեւի ըմբոստացումը, նախ՝ իրենց իսկ անուան ու վարկի համար:

Ցաւ զգացի, վասնզի կը խորհէի, որ այդ երիտասարդները ամէնէն առաջ իրենք զիրենք պիտի վարկաբեկեն, պիտի դուրս մնան կազմակերպութենէն ու պիտի երթան ստուարացնելու հակառակորդ շարքերը:

Ցամառ շշուկ մը, տարածուած 3—4 ամիսներէ ի վեր, կ'ըսէր ինծի, որ ըմբոստ ընկերները իմ անունն ալ կ'օգտագործեն իրենց դատի յաջողութեան համար եւ որ մին ալ իրենց ծանօթ համակիրներուն նկարներու շարքին իմ նկարը(*) զետեղուեցաւ թերթին մէջ, իբր թէ իմ «Դաշնակցութեան պատմութեան» գրախօսականի առիթով... Ստացայ բնականաբար շատ մը նամակներ, դիմումներ մօտ ու հեռու ընկերներէն — այդ տարօրինակ յայտնութեան առթիւ— նամակներ՝ որ կ'արտայայտէին զարմանք, դառնութիւն, ու ցասում: Ոմանք ալ կը պահանջէին ինձմէ հրապարակային բացատրութիւն: Խնդիրը հոն է, որ ակիզբէն ի վեր —գեռ սեպտեմբերի օրերէն — ես ջանացի՝ ուղղակի եւ անուղղակի՝ իրենց «չէզոք» համախոհներուն միջոցով համոզել այդ ըմբոստները, որ զուսպ կենան, հարթեն իրենց վէճը ներքին, կազմակերպական ճամբով եւ ոչ հրապարակային ամբաստանութիւններով, ըսի անոնց, որ նման խլրտում մը Հ. Յ. Դ.-ի նախօրեակին խելացի բան չէ: Տարաբախտաբար, ապարդիւն անցան իմ յորդորները: Եւ ահա «հերձուածը» կը քալէ իր ճամբան, միշտ աւելի սաստկացնելով իր սաղթաքումները, ղուարճացնելով թշնամի ու հակառակորդ՝ իր արտառոց յայտնութիւններով ու անհանդուրժելի ծայրայեղութիւններով:

Ընկերներ, 42 տարիէ ի վեր կուսակցութիւնը հիմէն ցնցելու բոլոր փորձերը վիժեր են յարաչար: Զափազանց խոր ու ծաւալուն են անոր արմատները ողջ գիտակից հայութեան մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան շէնքը կերտուած է ժայռամուր հիմերու վրայ, հայ ընդհանրութեան սրտի խորերում: Այդպէս՝ բնաշխարհի մէջ եւ գաղութներում: Զեզմէ շատերուն պէս անթեխ անմօրուս երիտասարդ էի, երբ մտայ այս կազմակերպութեան մէջ եւ լաւ կը յիշեմ այն բոլոր «հերձուածները», որոնք պարբերաբար ալեկոծեցին մեր շարքերը եւ որոնց գլուխը կանգնած էին հայ մտաւորականութեան եւ զինուորութեան կարկառուն դէմքեր... Ահա Լեւոն Սարգսեան, խմբապետ Միհրան, սոցիալ-դէմօկրատ ու սոց.-յեղափոխական առաջնորդներ ու անջատականներ, որ ուզեցին ներսէն փլցնել կազմակերպութիւնը. ահա եւ մեծ զօրավարը, մեր ողբացեալ Անդրանիկը, որ նոյն հզօր, Հայկական [illegible]

եթէ ըսէինք, թէ այդ բոլոր պառակտիչ հոսանքները բան մը չ'արժեն եւ թէ կուսակցութիւնը կ'արհամարհէ զանոնք: Ո՛չ: Այդ բոլոր ցնցումներն ու ալեկոծումները զգալի վնասներ հասցուցեր են կազմակերպութեան,— վնասներ քանակի ու նոյնիսկ որակի: Բայց ամէն մի ցնցում, ամէն մի «հերձուած», խլելով հանդերձ կուսակցութենէն քանի մը խումբեր, շատով նորէն անոր զրօշէն շուրջ համախմբուեր են ժողովրդային զանգուածները եւ դիրքերը ամրապնդեր:

Զարմանալի է այն ջերմ, խորունկ հաւատարմութիւնը, որ կը ցուցնէ մեր շարքաշ, աշխատաւոր ժողովուրդը դէպի իր ռազմական ուխտը, 42 տարիէ ի վեր, անզամ ծանր աղէտներէն ու յուսախաբութիւններէն յետոյ, անգամ համատարած դժգոհութեան օրերուն, զլըրդային ամբաստանութիւններու տարափին տակ: Հայ-Թաթարական երկարատեւ պատերազմի ատեն, մեր մեծ խմբապետները՝ Դուման, Մուրատ, Վարդան, Համազասպ եւ այլն, ստէպ մուրակի հարուածներով կը քշէին գիւղացիութեան մեղկ, անհնազանդ տարրերը դէպի ինքնապաշտպանութիւն, կը ստիպէին զէնք գնել ու զինամարժութիւն ընել, մեւս կողմէն՝ քանի որ զրեթէ ողջ հայութիւնը այդ օրերուն մտած էր կուսակցութեան շարքերը անխտրաձայլ, ատաղձակարարոյ տարրեր ալ սպրդեր էին մեր ինքնապաշտպան բանակի մէջ ու յաճախ անկարգապահ, ըմբոստ՝ շահաչար կը նեղէին ժողովուրդը իրենց ճնշումներով ու հարստահարութիւններով,— եւ երբեմն զազազած ժողովուրդի մէջէն իսկ անէծքներ կը լսուէին «Դաշնակցութեան» հասցէին: Միեւնոյն ժամանակ մեր հակառակորդ տարրերը, բլոք կազմած ու առեղծութեամբ վառուած Դաշնակցութեան հանդէպ, բուռն յարձակումներ ու ամբաստանութիւններ կ'ուղղէին անոր դէմ, կ'ըսէին նոյնիսկ, թէ մեՕէ յաբուցինք այդ պատերազմը Թաթարներուն դէմ, զոհաբերելով մեր հարազատ ժողովուրդը...

Շատ անգամ եմ հարցուցեր ինծի— ինչպէ՞ս եղաւ, որ կուսակցութիւնը չպառակտեցաւ, չլուծուեցաւ այդ օրերուն, կրելով այդքան զաւ ու հալածանք թաթար խուժաններէն, ցարի ու սուլթանի կառավարութենէն եւ մեր ներքին բոլոր հակառակորդ տարրերէն, անգամ ռուս ու վրացի սօցիալ-դէմօկրատ ու ազգայնական զօրաւոր կուսակցութիւններէն... Երբեմն անօս կը համէինք պառակտումի անդունդի եզրին, Դաշնակցութիւնը կը մօտենայր ծանր տագնապի, բայց ամէն անգամ հայ ժողովուրդի առողջ բնազդը ի վերջոյ կը յաղթանակէր բոլոր վատառողջ հոսանքներուն դէմ եւ նա նորէն կը փարէր իր ռազմական պահակին, յաւ գիտակցելով, որ ցեղի այդ բոլոր քննադատող ու ամբաստանող տարրերը չէին, Մշակ-Մուրճ-Բամկալար – Ազատական – Սոց.-Դէմօկրատ եւ Սոց.՝– յեղափոխական տարրերը չէին, որ պիտի նետուէին արիւնոտ կրկէսին մէջ, կռվկասեան մեծ փոթորիկին, որ առանց Դաշնակցութեան խորտակիչ հակահարուածներուն՝ կրնար վերջանալ հայ գիւղերու, քաղաքներու հիմնայատակ կործանումով եւ ժողովուրդի բնաջնջումով:

(1) Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Փլիչէն առնուած Մարսէյլի հայ նկարիչներէն:

ՍԻՍԱՂ

— Ինչպէ՞ս կ'ըսես որ պարոնը հոս չէ։

— Պառաւը.— Հիմա կը հասկնամ, երեւի ա ձեր զալը պատուհանէն տեսեր է։

ՑՈՒՑԱՄԱՏԻ ՄԸ ՀՐԱՄԱՅՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ երիտասարդութեան ուղղուած կոչ մը երեւցաւ այս էջերուն մէջ: Կակիծ, աղաղականք, ողջոյն, հրաւէր ու տեսակ մը առաջադրութիւն երեք սիւնակներու մէջ, բայց չկար էականը,— իրատեսութիւնը:

Եւ որովհետեւ սրտի խօսող կանչ մըն էր, սրտցաւ ազաք, հեռուէն թէ մօտէն, արձագանգ տուին:

Կը խոստովանիմ որ այս բոլորը կարդացի համակրանքով ու դժգոհութեամբ միանգամայն:

Համակրանքով, որովհետեւ այդ հատուածները եւ տարտամ ձայներուն ետին զուայ բարբառուն բան մը, ջերմութիւն մը, որ, թէեւ բացառապէս զգացումով թաթաւուն, բայց հաւատաւիք մըն է թէ դեռ կայծ մը կայ մեծ հրդեհներէն եւ ապագայ բռնկումներուն ի խնդիր:

Ու դժգոհութեամբ, որովհետեւ, մեր ճակատագրական ու ճգնաժամային այս օրերուն, հասակ նետող մեր երիտասարդութիւնը, դեռ երէկուան, իրողութիւններուն կը նայի չարժանըկարի, զիտողներու եւ վարազոյրը իրականութեան հետ չփոթելու պատրանքով: Մինչ հարկ է, որ իրատեսութիւնը վանէր, հաւասարապէս, բոլոր ձեւի ու գոյնի յոռետեսութիւններն ու լաւատեսութիւնները, ճամբայ հարթելու համար այն առիպողական պահանջին, որ հնարաւորութիւն անունը կը կրէ, ենթադրութիւններու վրայ խարխուլ նետելէ կը խուսափի, ցանկութիւնը կը մերժէ՝ իբրեւ սաղմ կամ խանձարուր, եւ վճռապէս կ'անտեսէ մեր անցեալը յատկորոշող «ի-տէալներու երազածինկամ քմայածին չրջագիծներու վտանգաւոր կարկինը»

Շարժումի մը շրջանակը, զոր կ'ուզուի գծել, ունի, դժբախտաբար, հին օրերու տրամագիծը:

Ու կ'ուզուի, կամ կը հաւատացուի, նոյնիսկ, որ լացող ուռիներու ստորոտը կամ զորշ երկինքի մը տակ արինդի մը նուագումը բաւական է սա ցիր ու ցան հօտը հաւաքելու:

Կամ՝ մէկտեղելու առաջադրութեան մը շուրջ.

Այսի՞նքն:

Դարձնելու՝ հայրենատենչ, հայրենասէր հայ երիտասարդութիւնը՝ մէկ նշանաբանի մը խնկարկու:

Իբրեւ բաղձանք, իբրեւ պատմը, նոյնիսկ, ոչ մէկ առարկութիւն, անշուշտ:

Զախողանքը կը սկսի, սակայն, այն համոզումէն թէ կարելի է, մեր ներկայ օրերուն, այդ բանը:

Անկարելիութիւնը չի բխիր, հարկաւ, այն դժբախտ իրողութենէն թէ աշխարհագրապէս շատ հեռու ենք իրարմէ:

Բայց կը բխի այն անժխտելի շարժէն թէ՝ մտովին ու հոգեւին հեռու ենք իրարմէ:

Վասնզի, այն երկու բառերը, որոնցմով կը կարծուի թէ կարելի է ու հարկ է մէկտեղել հայ երիտասարդութիւնը, նոյն այդ երկու բառերն են, առաւելապէս, որ այդ երիտասարդութիւնը կը տարանջատեն:

Անշուշտ, խօսքը անոնց մասին չէ, որոնք աշունէն առաջ թափող տերեւներու նման անցնող զեփիւռին կը յանձնուին կամ կը կառչին հանդիպած անցորդին ուսին: Այլ՝ դեռ հայօրէն բաբախող երիտասարդներու մասին է խօսքը: Անոնց, որոնք սրտաբեկումով կը յիշեն անցեալը եւ տենչանքով կը նային վաղուան:

Անոնց մէջ մասը դաշնակցական երիտասարդութիւնն է: Կան դաշնակցականամիտներ:

Միւսը՝ չէզոքն է, զգացումով, մըտածումով, ցանկութեամբ հարազատօրէն հայ, բայց խորունկ կողմ դառնալու «անհաճոյ» հետապնդութենէն իսկ, «հոգիս յօժար, մարմինս տկար»...

Երրորդը կը ծառայէ ուրիշ բանաձեւի մը,— Հայաստանը կամ հայրենիքը չի պայմանաւորեր «անկախութեան յարաբերականութեամբ», այսօրուան համասը կը գերադասէ վաղուան յաւակնոյնէն — որ կրնայ ոչ միայն զգալ, այլեւ՝ վտանգել հիմակուանը— ու զոհողութիւններու կամ ամէն ձեւի պատրաստակամութեան կը նայի սկեպտիկ ժպիտը դէմքին...

Հրապարակ նետուած առաջարկը այս երրորդութիւնը կ'ուզէ միաւորել

Ա՞յս երրորդութիւնը:

Ու զետեղել անոնց վերեւ դրօշ մը, որու ծագման մասին թերեւս բոլորը համակարծիք, բայց գործածութեանը մասին խորապէս տարակարծիք են անոնք:

Ու ոեւէ մէկը տալ անոնց նայուածքները թուականի մը— 28 մայիս— որու պատմական արժէքի մասին ապահովաբար բոլորը համամիտ են, բայց անոր նշանաբանումի մասին աւելիքան ապահովօրէն տարամիտ:

Աղեկտուր կոչերու բարեմիտ ինքնոյուսադրումին պարտանաւորութիւնը հոս է, անհաւանի:

Իրականութենէն որքան հեռու կեցած պէտք է ըլլայ մարդ, միացում մը փնտռելու համար կէտի մը վրայ, որ բաժանումի միակ ու գլխաւոր մեկնավայրն է:

Դաշնակցականն ու դաշնակցականամիտը որքան անզիջող են այդ երկու նշանաբաններու մասին, նոյնքան զիջող են ռամկավար ու ռամկավարամիտ երիտասարդութիւնը:

Ու կարեւորը այն է, որ, համոզումի կամ քաղաքականութեան, ազգային զերագոյն պարտականութեան մը ծառայելու տեսակէտէն, առաջիններուն պատճէշին վրայ՝ կամակոր տիմարութեան ու երկրորդներու հաճոյակատար անձնատուութիւնը, իրենց իրրեւ հիմնակէտ ունին հայրենիքին նպաստած ըլլալու միեւնոյն պատճառաբանութիւնը:

Ու չէզոքը, այս երկու հակադիր կեցուածքներուն միջեւ,—քանի որ մեր սրտայօյզ աղաքը ձախ հոսանքի երիտասարդները եւս այդ դրօշին տակ տեսնելու կրկնապատրանքը խնայած են իրենք իրենց ու մեզի,— այո, կը տատամսի չէզոքը այս երկու հակադիր բազմութիւններու միջեւ: Կը մըտածէ, բայց չի խօսիր: Կամ, եթէ խօսի, չի խօսիր երկուքին ներկայութեան: Կը խօսին մէկին հետ, ու կը խօսի միւսին հետ: Ու քեզի այսպէս կը խօսի, ինծի՝ այնպէս: Կամ կը ժպտի: Հապա: Ու կը թօթուէ ուսը եւ կ'անցնի: Եւ իր չէզոքութիւնը կ'ըմբռնէ անըմբռնելի... չէզոքացումով: Չէզոքացած ամէն բանէ:

Ահա վայրերը, իմ կարծիքով, որոնցմով կ'ուզուի կամ կ'երազուի բանակ կազմել: Ցուցատախտակ տանել ու հրապարակ իջնել երբ այդ վայրերէն առաջինները իրենց ցուցամատները կը ցանկան տեսնել բլթակի մը վրայ, երկրորդները՝ բարձրացած խօսք առնելու համար, իսկ երրորդներ զոյն կը տանին շրթներուն մէջ կրկնելու համար ինքզինքնուն —Չէզոքութիւնը ոսկի է»:

Այս երեք մասերու «սրբութիւ»ն է մեր տղոց փնտռածը: Անոնց միայն եռանկիւն մը կրնան կազմել:

Մինչ մեզի հարկ եղածը ցուցամատ մըն է, տղաք, ցուցամատի մը հրամայողականութիւնը...:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Անցեալ շաբաթ օր Էսկիշէհիրի վերաբերեալ ատեանի հուզուցի Ա. Ճիւղի առջեւ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրոյն: Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ Հուզուցի Դ. դատարանը վճռած էր որ գերեզմանատունը լքեալ (մեթրուք) եւ անտէր (զիմմէլիք) մնացած է եւ մասնաւոր օրէնքին համաձայն կ'անցնի քաղաքապետութեան:

Պատրիարքարանի փոխանորդները դիմած էին Վճռաբեկ ատեանին, ներկայացնելով ընդարձակ լայիհա մը ... էին բաղկացեալ, որուն մէջ մի առ մի կը նշանակէին իրենց առարկութիւնները դատարանի վճռին դէմ: Այս լայիհային օրինակները տրուած էին ... եւ դատարանին 5 անդամներուն

Շաբաթ օր հրապարակային դատավարութիւն տեղի ունեցաւ: Տեղեկութեան պատճառով կը բացակայէր ... խաղաց Վէնայի պէս եւ կը փոխանորդէր, երեք անգամ Մուսթաֆա Ս... պէյ Դատամարտութիւնը Հուէկս ... տեւեց: Մէկ ժամէ աւելի խօսեց ... 'Նէժաթի պէյ, Ներկայացնելով Ազգին ձեռքը գտնուած փաստաթուղթերը, որոնցմով կը հաստատուէր թէ, ... զետինը ոչ թէ կառավարութեան կողմէ ... մէ Ազգին խնդրած գերեզմանատան ... մըն է, որ այսօր անտէր ըլլալուն համար կ'անցնի քաղաքապետութեան, այլ ժամանակին Ազգի կողմէ գնուած գետին մըն է, ինչպէս կը հաստատեն վաւերագրերը, զորս ներկայացուց դատարանին եւ ապացուցուց որ հրատարակուած օրէնքը կիրառելի չէ ... նաւ այս պարագային:

Իրմէ վերջ խօսեցաւ Մ. Նաքյիան եւ ամէնէն առաջ պատասխանեց քաղաքապետութեան փաստաբանին այն առարկութեան թէ Հայոց Պատրիարքը ընդունուած օրէնքներով եւ Նայծիք Լօզանի դաշնագրով իրաւասու չէ ... բանալու որ եւ է ազգային սեփականութեան մասին, որովհետեւ ... վարչական գործ է եւ հոգեւոր պետը վարչական գործերու միջամտելու իրաւասութիւն չունենայ: Պ. Նաքյեան պէտք չտեսաւ մանրամասնութեան մէջ մտնելու, քանի որ այդ կէտը Պոլսոյ Հուզուցի չորրորդ դատարանին առջեւ պարզուած, դատարանը Պատրիարքի իրաւունքը ճանչցած ... դատին մանրամասնութեանց մէջ ... տած էին եւ հակառակորդ կողմը ... դիմած վճռաբեկ ատեանին ու այն ժամանցում գոյութիւն ունի, այնպէս որ կէտին վրայ խօսելու պէտք չի մ... նար, քանի որ դատին մէջ մտած ... արդէն ու անցնելով բուն խնդրին հաստատեց թէ Բանկալթիի գերեզմանատունը ոչ լքեալ է եւ ոչ անտէր, քանի

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերական Կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

2

Լ. Շանթ իր երկը յօրինած է գեղարուեստական գրական – գեղարուեստական մտահոգութեամբ: Այս իսկ պատճառով հեղինակը չէ սահմանափակուած սովորական չափի թատերակի սահմաններուն մէջ, այլ շարժած է լայն ծաւալով, բազմակողմանի շըրջապատով եւ ստեղծած է անհրաժեշտ մթնոլորտը ամբողջական տպաւորութեան մը համար: Երկը իր այս հանգամանքով քիչ մը կը մօտենայ վէպին.

Եղրակացութեան մէջ երկը պիտի բնորոշենք որպէս թատերական գրուածք: Այժմ մեր գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնենք Օշին Պայլի որպէս գրական ստեղծագործութեան մը:

Երկի բովանդակութիւնն անկարելի է վերարտադրել համառօտ նախադասութիւններով. Ամբողջական գաղափար կարելի է կազմել ուշադիր ընթերցումով, որմէ յետոյ միայն կարելի կ'ըլլայ թափանցել այն գատողութիւններուն, որոնք կ'արտայայտուին գրագատին կողմէ՝ հեղինակի այսկամ այն առաջադրութիւններու եւ ստեղծագործութիւններու մասին:

Մենք պիտի փորձենք հիմնական գործողութիւններն ու միջավայրը պատկերել՝ հետապնդուած նպատակը, ընկերային եւ անհատական բախումները քննութեան առնելու, եւ համրնթաց այս բոլորին՝ վերհանելու հեղինակի ստեղծագործութիւններու արժէքը:

Հետեւինք այժմ Լ. Շանթին:

Օշին իշխանը, մօտ քառասուն տարեկան հասուն զինուորական մը, որ միեւնոյն ժամանակ, մտաւորական մըն է, քաշուած իր Կոռիկոսի բերդին մէջ, կը պահպանէ իր կալուածը, եւ սակայն նուիրուած է խաղաղ աշխատանքի. կ'ուսումնասիրէ եւ կը գրէ Կիլիկիոյ հայոց պատմութիւնը, եւ այդ թելին հետ զուգահեռ՝ կը սիրէ Ռէթան, Սմբատ իշխանին աղջիկը, ուժեղ կամքով, իշխանատենչ քան տարեկան գեղեցիկ էակ մը:

Այս առանձնութեան օրերուն Սիսէն Կոռիկոս կը հասնի իշխաններէ եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը առաջարկելու Օշին իշխանին ստանձնելու հայկական թագաւորութեան խնամակալութիւնը: Օշին թագաւորը ծերացած է, որդին՝ զահաժառանգ Լեւոն իշխանը տասը տարեկան: Թէ թագաւորը, թէ կաթողիկոսը եւ թէ հայ իշխանները համաձայն են որ Օշին իշխանը Պայլ դառնայ եւ վարէ հայկական պետութիւնը այդ ծանր օրերուն: Դիմագրէ արտաքին թշնամուն, դիմագրէ ներքին թշնամիներուն (Լէվանտէն իշխանները) եւ պահպանէ պետութեան հայկական նկարագիրը և անկախութիւնը արեւմտեան հոսանքներու (լատինասէր կուսակցութիւնը) ստնձգութիւններուն առջեւ:

Անհատական երջանկութիւնն ու հոգեկան խաղաղութիւնը կը բախին պետական – ընկերային կեանքի բարձրագոյն նպատակներուն: Օշին իշխանը, թէեւ դժուարահաճութեամբ, սակայն կ'ընդունի Պայլութիւնը եւ վերջ կուտայ իր անհատական խաղաղութեան եւ երջանկութեան:

Օշին Պայլ կեդրոնացած կամքէ, հայկական կուսակցութեան գլխաւոր արտայայտիչը, հայկական պատմութեան գիտակ, յստակատես պետական մարդ, անտատան եւ կորուկ գործող: Համակ նուիրուած աշխատանք, միշտ դէպի պետութեան գերագոյն նպատակը, ճնշելով իր բոլոր հակառակորդները:

Ի՞նչ է այդ նպատակը: Պահպանել Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան անկախութիւնը: Միացնել բոլոր հայ իշխանները, վերացնել պառակտումները, կրճատել աւատապետական անջատ ուժերը եւ անոնց միացած ուժերով ստեղծել արդիւնական կեդրոնական կառավարութիւն մը, ուժեղ պետութիւն մը, որ կարողանայ դիմադրաւել ամէն կողմէ սպառնացող վտանգները եւ դիմանայ թշնամիներով շրջապատուած այդ ծովին մէջ:

Օշին Պայլը գիտակ է Կիլիկիոյ երեք հարիւր տարուան հայկական կեանքին, գիտակ է հայ իշխաններու եւ թագաւորներու գերագոյն ճիգերուն: Գիտակ է բոլոր դժուարութիւններուն, սակայն գիտէ որ հայկական իշխանութիւնը հայկական անհատականութիւն մը դարձած է շնորհիւ երեք հարիւր տարիներու ջանքերուն, ու ինքը, Օշին Պայլը կ'ուզէ շարունակել անոնց գործը, փրկութիւնը գտնելով հայկական այդ անհատականութեան մէջ, հայկական ուժերու միացման մէջ, մնացած օժանդակութիւնները կրնան գալ, բայց երկրորդական են:

Հայկական կուսակցութիւնը, ուրեմն, յաղթական է, Օշին թագաւորը թէեւ մեռած է, բայց Օշին Պայլը կը գործէ, եւ պատանի թագաւորը կը մեծնայ:

3

ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ ԵՒ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Կիլիկեան հայկական թագաւորութիւնը 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին զրեթէ մնացած է միակ վերջին բերդը քրիստոնեայ իշխանութիւններուն: Եգիպտոսի մեմլուքները ուժեղացած են: Սուրիոյ քրիստոնեայ իշխաններու վերջին բերդերը գրաւուած եւ իշխանները, անհող, ապաստանած են Կիլիկիոյ: Կիպրոսի թագաւորութիւնը գրաւուած է, թագուհին եւ իր որդիները անցած են Կիլիկիոյ իրենց կալուածը: Լէվանտէն իշխաններու, պետական պաշտօնեաներու եւ կրօնականներու խռնուած բազմութիւն մը գոյութիւն ունի հայկական իշխանութեան սահմաններու մէջ: Հայ եւ օտար խառնածիններ, կալուածատէրերը, թագաւորական իշխանական ժառանգական պահանջատէրերը իրար կը հրմշտկեն: Պապի գործակալները ամէն կողմ կը վխտան. Պապի նուիրակը կը գլխաւորէ ամբողջ շարժումը:

Լատինասէրներու կուսակցութիւնը ուժեղ է եւ բազմացանց: Արեւմտեան օրիանթասիոնը կը ջատագովեն, որ իր ներքին լուծման մէջ ձգտումն մըն է ապազգային տարրերու տիրապետութեան: Սակայն այս շարժումը իր հաւաքականութեան մէջ կը ներկայանայ տարամերժ եւ արկածախնդրական: Պապականները կ'ուզեն կլանել հայ եկեղեցին, ջնջել հայկական ազգային նկարագիրը եւ ներկայանալ պապական կերպարանքով,—կաթոլիկ ազգութիւն, ուր բոլոր Լէվանտէնները կեանքի կը կոչուին, կը խաղան երկրին հետ ու կը շահագործեն զայն, որքան կարելի է: Ետոյ, գիւրութեամբ անդի կուսան, ու առանց մեծ ցաւի կը քաշուին դէպի արեւմուտք, դէպի իրենց ազգային խարիսխը:

(2) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

որ պատով շրջապատուած է, հոն եկեղեցի կայ, գերեզմանատան մէջ պաշտամունք կը կատարուի, խոտը կը քաղուի եւ բարեգործութեան հոգ կը տարուի ազգին կողմէ, հոն թաղուած է Հայոց կաթողիկոսներէն մէկը, որուն ուխտի կ'երթան Հայեր եւ օտարներ, մինչդեռ օրէնքին լքեալ բառով կը հասկցուին այն գերեզմանատուները, ուր ննջեցեալ չթաղուելէ զատ, ոչ ոք կը հանդիպի եւ անխնամ մնացած են, անոնք ժամանակին կառավարութեան կողմէ յատկացեալ գետիններ են, որոնք ի վերջոյ կառավարութեան կը դառնան ու օրէնքին մատնանիշ ըրել ուզած գերեզմանատուները միայն ատոնք են:

Նարլըեան պատասխանեց յետոյ այն առարկութեան թէ Բանկալթիի գերեզմանատան առջեւ շինուած կալուածները Պոլսոյ օտարներու կողմէ գըրաւման միջոցին շինուած են; Ըսաւ թէ անոնք շինուած են միայն պետական խորհրդոյ որոշումով, որ արտօնած էր 30 տարի առաջ գերեզմանատան առջեւի խարխուլ շէնքերուն տեղ, այդ պողոտային պատշաճ շէնքեր շինել, եւ արդէն այդ թուականէն սկսեալ այդ շինութիւնները մաս առ մաս գլուխ ելած էին:

Ցետոյ մէկ ժամու չափ խօսեցաւ քաղաքապետութեան փաստաբանը ու վերլուծեց Պատրիարքի դատ բանալու իրաւասութեան դէմ իր առարկութիւնները, յիշատակեց Պատրիարքարանի ներկայացուցած սեփականութեան թուղթին օրէնքով գոյութեան իրաւունքը կորսնցուցած ըլլալու պարագան, ծանրացաւ օրէնքին մէջ յիշուած «լքեալ» բառին իմաստին վրայ եւ Բանկալթիի գերեզմանատան գետնին անոր պատշաճութեանը, մէջ բերաւ նոյն գերեզմանատան սահմաններու մասին Պոլսոյ մէջ կատարուած քննութիւնը եւ աւելցուց թէ Սուլթան Պայազիտի վագըֆին կը պատկանի նոյն գետինը:

Դատարանի նախագահը հաղորդեց թէ դատական թուղթերը քննուելէ յետոյ որոշումը պիտի հաղորդուի Մարտ 4ին.

ՍՈՒՐԻԱ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդարձակ տեղեկագիր տուած է Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան յանձնաժողովին Լիբանանի մասին: Խօսելով Լիբանանի մէջ ծաւալած համայնավար շարժման մասին, տեղեկագիրը կ'ըսէ —

«1931ին, Լիբանանի մէջ համայնավարութիւնը արտակարգ գործունէութեան սկսաւ: Անոնք այս թուականին ստեղծեցին արտակարգ մարմին մը իրենց համար եւ գլխաւոր անդամները այդ մարմնին ընտրեցին Հայերէն: Կարգ մը Լիբանանցիներ համայնավարութիւնը միջոց մը ընտրած էին իրենց համար, քաղաքական նպատակներ հետապնդելու նպատակով:

«Հաւկցուեցաւ որ ասոնց ղեկավարը Մոսկուայէն ղրկուած մէկն է, եւ շուտով երեւան հանուեցաւ այդ գաղտնիքը: Առանց անցագրի Պաղեստինէն Լիբանան կրցած էր անցնիլ այդ մարդը՝ ղեկավարելու համար համայնավարներու շարժումը: Վտանուեցաւ այդ մարդը, որմէ վերջ շարժումը տկարացաւ»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

Առաջնորդարանէն կը հաղորդեն որ Ամերիկայի շրջանի Երեսփոխանական Ժողովի նիստը պիտի գումարուի 1933 Յունուար 21 եւ 22, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ սրահը:

Բացումը տեղի պիտի ունենայ 21 Յունուար շաբաթ օր, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին:

Օրակարգի խնդիրներն են.—

1. Բացման ճառ Առաջնորդի կողմէ:
2. Տեղեկագիր կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւոր Հայկ Սմսարեանի:
3. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը:
4. Կեդր. Ուսումնական Խորհրդոյ տեղեկագիրը:
5. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան գանձատետրի հաշուետուութիւնը:
6. Վերստուգիչ Յանձնաժողովի կազմութիւնը:
8. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան վիճակաւ դադարեալ անդամոցտեղ վերընտրութիւն:
9. Վերաքննութիւն Ազգ. Սահմանադրութեան
10. Ներքին Կանոնագիր Երեսփոխանական Ժողովի:
11. Չնախատեսուած հարցեր:

ԱՐՇԱԿ ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայրենիքի մէջ կը կարդանք.—

Արշակ Ֆէթվաճեանի նկարներու ցուցահանդէսը սկսաւ Դեկտեմբեր 4ին եւ փակուեցաւ Դեկտեմբեր 29ին: Պոստոնի մէջ:

Ամէն օր կը յաճախէին հարիւրաւոր Ամերիկացիներ եւ Հայեր, տեսնելու մեր արուեստագէտին 37 նկարները, ջրաներկ թէ իւղաներկ, որոնց մեծ մասը նկարուած են Ամերիկայէն դուրս զանազան երկիրներու մէջ:

Բնութեան նկարներուն մէջ ուշագրաւ են Արարատը եւ զոյգ մը ջրաներկ պատառները Միջերկրականի եւ Սեւ Ծովու մայրամուտներուն:

Ցիշատակարաններէն՝ բոլոր այցելուները հիացումով կանգ կ'առնէին Սուլթան Մուհամմէտ Ա.-ի դամբարանին առջեւ, դիտելու այն գմայլելի մանրամասնութիւնները այդ թիւրպէին, այնքան հարազատօրէն եւ վարպետօրէն փոխանցուած, պաստառին: Գորգերը, արաբական ատոները, զարդարանքները եւ ճարտարապետական գիծերը կարծես պահ մը Պրուսա գտնուած ըլլալու պատրանքը կուտան:

Տիպարներէն «Ժպտուն Ֆէլլահ աղջիկը» յաջողագոյն գործ մըն է: Գեղեցիկ է նաեւ «Ռուս-Ճափոն պատերազմի ռոմանթիք յարադէպը», ուր մանաւանդ այնքան բնականօրէն կ'երեւին եղէգնուտները, ուրկէ կ'անցնին ձիու վրայ նստած վիրաւոր զինուորն ու զայն խնամող հիւանդապահուհին:

«Ռուս ազնուականուհին», «Կովկասեան լեռնական ազնուականը» եւ «Էրզրումցի հայուհին» ընտանի տիպարներ են:

Հայ քահանան իր գեղեցիկ շուրջառով Աւետարան կարդալու ատեն նըկարը, Ֆէթվաճեանի յաջողագոյն գործերէն պէտք է նկատել:

Առաջին անգամն է որ հայ նկարիչ մը կը ձեռնարկէ տալ շարք մը մեր պատմական դէմքերէն, իւրաքանչիւրը ներկայացնել ջանալով հարազատօրէն.

Գրիգոր Նարեկացին «Նարեկը» գըրելու ատեն իր վերացման մէջ իրական տպաւորութիւնը կուտայ խորհրդապաշտ հայ վանականին: Մխիթար Գօշը, Խորենացին, Օձնեցին, Առողիկը սկզբնական մեկնարանութիւններն են տեսի մը, որ շատ դժուարին է ու ապերախտ:

Արուեստագէտը պատմութիւն պէտք է գիտցած ըլլայ եւ խորապէս ուսումնասիրած իւրաքանչիւր անհատի կեանքը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Սօֆիայէն կը հաղորդեն «Ազդարար»ի 5 յունուար թուականով.—

Ցունական շոգենաւը որով պիտի ճամբորդէին Պուլկարիոյ ներգաղթող Հայերը, անակնկալ պատճառներով դեռ չէ կրցած Պուրկազ հասնիլ: Կ'ըսուի թէ շոգենաւը կարգ մը անհրաժեշտ նորոգութեանց պիտի ենթարկուի, որով պուլկարահայ ներգաղթը շաբաթ մըն ալ պիտի ուշանայ:

Սօֆիայէն եւ այլ վայրերէ ներգաղթողներու մեծագոյն մասը արդէն Պուրկազ հասած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԱՀԱՆԳ ԵՒՐՈՊԱ ՈՒՍԱՆԻԼ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կրթ. նախարար Րէշիտ Կալիպ պէյ Եւրոպայի մէջ պատմութեան հետեւող Թուրք ուսանողներուն ուղարկած է հրահանգ մը: Այդ հրահանգը այսպէս կը սկսի — «Արժէքաւոր երիտասարդ ընկերներս, ձեր ուսումնական կեանքին նոր ճամբու մը մէջ մտած մէկ պահուն, ձեզ դիմաւորող ազգային կարեւոր պարտականութեանց մասին ձեզի հետ տեսնուիլ կ'ուզեմ: Գիտական աշխարհի մէջ հասնելու եւ բարձրանալու համար՝ ձեզի լայն հընարաւորութիւն մը կը տրուի: Գիտութիւնն ու ազգը ձեզի ոչ թէ միայն պատմութեան ուսուցիչ մը, այլ գիտական պրպտումներու ամենէն բարձր աստիճանին հասնող, գիտական մեթոտներուն ազգային ոգիով մը նայող պատմութեան մասնագէտ մը ըլլալու հրամանը կուտան: Մեր երկիրը, ամէն մէկ ճիւղին նման, պատմութեան մէջ ալ մասնագէտներու եւ գիտուններու շատ մեծ անհրաժեշտութիւն ունի, ինչպէս գիտէք: Գիտական բարձր հաստատութիւններուն մէջ, արժէքաւոր գիտուններու քով աշխատելով, ձեր պատմական պրպտումները յառաջացնել, պատմական ծանօթութեանց նոր հորիզոններ բանալ, մասնաւորապէս պատմական պրպտումներու մեթոտները ձեռք ձգելով, երկրին ամենամեծ պէտքերէն մէկը դիմաւորելու պարտականութիւնը ձեր կամքին, հաւատքին եւ ճիգին աւանդ թողուած է: Ձեր աշխատանքներուն մէջ, ձեր ճամբան լուսաւորելիք լոյսը պիտի գտնէք մեր Մեծ Կազի Նախագահին կողմէ ցոյց տրուած Թուրք պատմութեան ծագման եւ մարդկութեան ծնունդին մէջ այդ պատմութեան շնորհած մեծ բաժնին մէջ»:

Կրթ. նախարարը, այս խօսքերէն վերջ, կ'աւելցնէ թէ իրենց ղրկած է մէյ մէկ օրինակ՝ քառհատոր Թրք. պատմութենէն, թէ անոնց մէջ պիտի գտնեն ազգային բէզին հիմերը, ուղղութիւնները, եւն.: Ու կ'աւելցնէ.—

«Մեր Ազգ. պատմութիւնը, հիմարութիւնը տրար աշխարհի ճանչցնելը ամէն ոքէ առաջ՝ Թուրք պատմագէտներուն եւ ազգային արթուն ոգիով աշխատող Թուրք գիտնականներուն գործն է: Դուք, միշտ յիշեցէք որ այդ նպատակով է որ պատրաստուելու ըղրկուած էք, եւ, հետեւաբար, այդ նըպատակին փնտռած ուժը հայթայթելը մտադրութիւն մը ըրէք».

ԱՐՏԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Մաքսային տնօրէնութեան վիճակագրական ճիւղի կողմէ հրատարակուած ցուցակի մը համաձայն, այս տարուան տասն ու կէս ամսուան ընթացքին Թուրքիա բերած է 73,850,328 ոսկիի ներածում եւ 82,525,614 ոսկիի արտածում, որով ներածման եւ արտածման տարբերութիւնը կ'ըլլայ 8,675,286 ոսկի՝ ի նպաստ արտածման

Անցեալ տարի, տասն ու կէս ամսուան ընթացքին ներածումը արտածումէն 10,815,108 ոսկի աւելի էր, ու հասած 115,227,545 ոսկիի:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ԴԷՄ

Երկաթուղիի համաժողովը, որուն կը մասնակցէին Արեւելեան, Մերսին — Տարսոն, Ադանա — Մծբին, Իզմիր — Գասաբա, Պանտրմա — Սոմա եւ պետական երկաթուղիներու վարչութեան ներկայացուցիչները, աւարտեց իր աշխատանքները:

Համաժողովը ամէնէն աւելի զբաղեցաւ այն մրցումով զոր ինքնաշարժերն ու քամիոնները կը կատարեն շոգեկառքին դէմ: Համաժողովը մըտահոգիչ գտաւ մրցումը եւ որոշեց միջոցներ ձեռք առնել անոր դէմ: Այս առթիւ դիտել տրուեցաւ թէ ինքնաշարժները ամէն տարի կարեւոր գումարներ դուրս կը ղրկեն, իբրեւ պէնզինի եւ զանազան կազմածներու գըրամ: Մինչդեռ երկաթուղիները միայն ազգ. դրամագլուխով կը գործեն:

Համաժողովը որոշեց խնդրել կառավարութենէն, որ խճուղիները զուգահեռական չըլլան երկաթուղիին, այլ ուղղահայեաց: Այս ձեւով, ինքնաշարժները այլ եւս չեն կրնար մրցիլ երկաթուղիներուն հետ եւ միւս կողմէն մեծ օգտակարութիւն մը պիտի ունենան, շրջականերէն համբորդ եւ ապրանք փոխադրելով երկաթուղիի կայարանները: Վերջերս, Գարթալ — Սուատիէ ճամբուն վրայ բանող օթօպիւսները լրջօրէն վնասեցին Հայտար — Փաշա — Փէնտիք երկաթուղիին:

Համաժողովը նկատի առաւ որ եւրոպական կարգ մը երկիրներու մէջ ալ երկաթուղիները կը պաշտպանուին ինքնաշարժներուն եւ օթօպիւսներուն դէմ:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏՈՒՐՔԸ

Կրթական գործավարութեան որոշումով, Թուրք մասնաւոր վարժարանները զերծ պիտի ըլլան շահատուրքէ: Միլլիէթ կ'ըսէ թէ այս որոշումը կը վերաբերի միջնակարգ (օրթա) վարժարաններուն եւ լիսէներուն, քանի որ նախակրթարանները արդէն իսկ զերծ են շահատուրքէ:

Պոլսոյ մասնաւոր դպրոցները շատ գոհ մնացած են այս կարգադրութենէն:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրին տակ «Հայրենիք» կը գրէ (դեկտ. 30).—

Կրնան տղայամտօրէն ինքզինքնին մխիթարել Դաշնակցութեան հակառակորդ կամ անոր ղեկավարներու մասին ամէն պղտոր աղբիւրէ եկած զզուելի զրոյցներով, ատիկա սակայն ոչինչ կը փոխէ հայ իրականութեան մէջ, ուր Դաշնակցութիւնը 42 տարիէ ի վեր գիտցած է ինքզինքը կանգուն պահել՝ հակառակ զանազան անձերու եւ նոյն իսկ խումբերու հեռացման, հակառակ բոլոր ներքին եւ արտաքին թշնամիներու անվերջ գըրոհներուն, հակառակ վերջապէս այն ձախորդութիւններուն, որոնց ճակատագիրը ենթարկեց զայն տարբեր ժամանակներու մէջ:

Երբ Անդրանիկներու, Քաջազնունիներու եւ Լեւոն Աթաբեկեաններու նըման խոշոր անձերու հեռանալը Դաշնակցութենէն չկրցաւ ցնցել Դաշնակցութիւնը, պառակտում առաջ բերել անոր մէջ, անոնցմէ շատ աւելի պըստիկ քանի մը անձերու կամ խումբերու արտաքսումը երբեք չի կրնար տըկարացնել Դաշնակցութիւնը, առաւել եւս պառակտում առաջ բերել անոր մէջ

Այս տեսակէտէն մեծապէս հրահանգիչ է համայնավար կուսակցութեան օրինակը Խորհ. Միութեան մէջ:

Ինչպէս յայտնի է, այդ կուսակցութիւնը չի վարանիր անհատապէս թէ խումբերով դուրս նետելու իր անդամներէն նոյն իսկ ամէնէն նշանաւորները, երբ անոնք կը մեղանչեն կուսակցութեան դէմ, անկարգապահ կ'ըլլան ներքին էնթրիկներ կը լարեն եւ իրենց դաւադրական աշխատանքներով կը սպառնան պառակտում առաջ բերել կազմակերպութեան մէջ [illegible] համայնավար կուսակցութիւնը ժամանակ առ ժամանակ կանոնաւոր զանգուածային մաքրագործումներ ալ կը կատարէ ինքն իր մէջ՝ դուրս շպրտելով այն տարրերը, որոնց ներկայութիւնը աններդաշնակութիւն կը մտցնէ կազմակերպութեան մէջ եւ կը տկարացնէ զայն: Այսպիսի զանգուածային հերթական մաքրագործում մը կրկին պիտի կատարուի շուտով Խորհ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը, եւ կը սպասուի, որ այս անգամ քանի մը հարիւր հազար համայնավարներ իրենց գործած զանազան մեղքերուն համար պիտի արտաքսուին կազմակերպութենէն

Տարիներու ընթացքին մենք մէկէ աւելի առիթներ ունեցած ենք քննադատելու բռնապետական այն ոգին ու եղանակը, որով Լենին կամ Ստալին վարուած են իրենց ամենէն մերձաւոր գործակիցներուն հետ իսկ, երբ զանոնք իրենց գաղափարներուն եւ ծրագիրներուն հակառակ են գտած: Եւ եթէ հոս կը բերենք բոլշեւիկ կուսակցութեան օրինակը, ատիկա կ'ընենք ոչ թէ արդարացնելու համար անոր մաքրագործման բիրտ միջոցները, այլ միայն ցոյց տալու համար որ այդ կուսակցութիւնը երբեք տկարացած չէ պառակտական թէ պարբերական, անհատական թէ զանգուածային այն մաքրագործումներէն, որոնց ենթարկուեր է վերջին 10—15 տարուան իր փոթորկալից կեանքին մէջ:

Դաշնակցութիւնը նման մաքրագործումներու չէ դիմած երբեք, բայց իր 42 տարուան եռուն գոյութեան ընթացքին ունեցած է մէկէ աւելի անհատական եւ խմբական հեռացումներ որոնք սակայն նոյնպէս յոռի ազդեցութիւն ըրած չեն Դաշնակցութեան վրայ:

Ով մասնաւորապէս ծանօթ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներքին կեանքի պատմութեան, ոչ միայն ամենափոքրիկ չափով իսկ չպիտի անհանգստանայ այս կամ այն շրջանի մէջ պատահած արտաքսման կամ հեռացման դէպքերէն, այլ եւ աւելի վստահութեամբ պիտի նայի ապագային, որովհետեւ եթէ հեռացուողները անհարազատ, անկարգապահ եւ դաւադիր անձեր են, անոնց հեռացումը կազմակերպութեան համար կորուստ չէ, այլ միայն զօրացման ազդակ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԲԱՌԵՐԸ

Լեզուական Միութեան օժանդակ մարմինները բառահաւաքումի գործը առաջ կը տանին մասնաւորապէս Անատոլուի զանազան վայրերուն մէջ. Հաւաքուած բառերը, որոնք կեդրոն կը ղրկուին, քննութենէ վերջ կը դասաւորուին եւ բառարանը անցնելու որոշում կը տրուի անոնց համար որոնք ամենէն յարմարն են: Այս տեսակէտով շատ կարեւորութիւն կը տրուի Արեւմտեան Անատոլուի կողմերը գործածուած բառերուն, որոնք գրաւոր լեզուին մէջ անցած բայց ամենէն շատ տարածուած են ժողովուրդին մէջ:

Կարգ մը յաւելումներով բառարանին մէջ կ'անցուին նաեւ օտար բառերը, որոնց թուրքերէնը չկայ:

Փրակա Փոքր Համաձայնութեան կեդրոն

Առնենին հաղորդած էինք փոքր համաձայնութեան վերակազմութեան լուրը, քաղաքական արդի կացութիւնը մղեց զայն կազմող երեք երկիրները Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա՝ իրենց գործակցութիւնն աւելի սերտ հիմերու վրայ դնելու, ամէն ուղղութեամբ, քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական մարզերու մէջ:

Պիտի ստեղծուի փոքր համաձայնութեան յատուկ տեւական պաշտօնատուն մը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան նման.

Որոշուած է որ փոքր համաձայնութեան գործերուն կեդրոնը Փրական ըլլայ:

Գերման կառավարութեան արդէն նշանակած է զինուորական կցորդ մը՝ փոքր համաձայնութեան համար, որ պիտի պաշտօնավարէ Փրակայի մէջ:

ԾԻԾԱՂ

Երկու փաստաբաններ կը վիճէին դատարանի մէջ, հողի մը սեփականութեան խնդրով:

Դատաւորը.— Ձեր վէճը մեծ կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէ. քիչ մը ջուրի խնդիր:

— Կը ներէք, Պ. դատաւոր, դատարանը պէտք է գիտնայ որ այս խնդիրը անվիճելիօրէն շահեկան է, քանի որ մեր յաճախորդները գինեվաճառներ են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՏԷՐ — ՄԵՍՐՈՊ.— Հա՛, այդ պարագային, ա՛լ կառավարութիւնը երկու ամիս առաջուան վիճակի մէջ չէ, որ աչքը գոցէ ու մէկ կողմ քաշուի. տասներկու հազար զօրք բռներ Այգեստանի շուրջի բլուրներն ու լեռները .. բերդի գլուխէն մեծ թնդանօթները ուղղուած են արդէն Այգեստանի վրայ աւելի փոքր թնդանօթները յանկոյսների լեռան վրայ պիտի բարձրանան այս առաւօտ, երեք օր ժամանակ տուաւ կուսակալը խորհելու, եթէ այդ պայմանաժամը լրանալուն, յանձն չառինք իրագործելու նոյնութեամբ. մոռցայ յիշելու, որ կառավարութեան պիտի յանձնուին նաեւ բոլոր ռազմամթերքը, ըլլայ յեղափոխականների տրամադրութեան տակ, ըլլայ մասնաւոր անհատներու քով...

ՄԵԼԻՔ.— Եթէ յանձն չառինք..

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ — Պաշարման շրջանակը պիտի սեղմէ մինչեւ Այգեստանի տուները, զօրքերով պիտի հսկէ փողոցներն ու այգիները եւ պիտի խուզարկէ բոլոր տուները մէկիկ մէկիկ, ուր որ զէնք գտնէ պիտի գրաւէ նաեւ ձերբակալէ տան տէրերը, ուր որ փախստական գտնէ, պիտի ձերբակալէ, եթէ յանձնուին խաղաղ, իսկ եթէ փոքրիկ դիմադրութեան հանդիպեցան թնդանօթի պիտի տայ ամբողջ թաղը, պիտի այրէ ու ոչնչացնէ տունը, ալ ոչ մի նկատում եւ ոչ մի գութ...

ՀԱՅԿ.—Իսկ եթէ չկարողանան թաղերը մտնե՞լ...

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ.— Ըսի որ մեծ թնդանօթները բերդէն Այգեստանի վրայ են ուղղուած... ինչպէս կ'երեւի համաձայնութեան եկեր են մեծպետութիւնների հիւպատոսների հետ, ընդհանուր դիմադրութեան պարագային, հիւպատոսները համաձայներ են բերդը փոխադրուիլ իրենց դրօշակներով եւ հայ ժողովուրդը թողնել Այգեստան իր ճակատագրին ...

(Լռութիւն)

ՄԵԼԻՔ.— Հաստա՞տ է հիւպատոսների համաձայնութիւնը:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Այո՛, պարոն, այդ լուրը մեզի հասաւ աւելի կանուխ... Եւ պէտք է աւելցնեմ նաեւ Տէր — Հօր բառերուն, որ այս վերջին կէտը մասնաւորապէս սարսափի մէջ է ձգեր ժողովուրդը, որովհետեւ եթէ հիւպատոսները համաձայներ են բերդը քաշուելու իրենց դրօշակներով, այլ եւս փրկութեան ոչ մէկ ապաւէն կը մնայ անզէն ու անպաշտպան ժողովըրդի համար...

ՀԱՅԿ.— Լա՛ւ, իմացանք կուսակալի առաջարկը, բայց հետաքրքիր էր իմանալ նաեւ ձեր կարծիքը Տէր — Հայր, ու նաեւ Քաղաքական ու Կրօնական ժողովների կարծիքը:

ՏԷՐ — ՄԵՍՐՈՊ.— Ինչպէս ըսի, մենք դեռ պատասխան մը չենք տուեր, ի հարկէ, անհատական կարծիքներ յայտնուեցան, բայց դեռ որոշ համաձայնութեան մը չենք եկեր, ըսենք, այնքան ալ կարեւորութիւն չպէտք է տալ մեր կարծիքին, պարզ խօսինք, ես, խեղճ քահանաս, ոչ ուժ ունիմ ձեր թեւէն բռնելու ու կառավարութեան յանձնելու, ոչ ալ իմ խօսքս որ եւ է ուժ կրնայ ունենալ կառավարութեան այս կամ այն որոշումը փոխելու...

ՄԵԼԻՔ.— Կարեւորը այն չէ թէ որքան հնարաւորութիւն ունիք իրագործելու ձեր որոշումները, խնդիրը նկատելով զուտ սկզբունքի տեսակէտից, ի՞նչ էք կարծում, կամ ի՞նչ էք խորհուրդ տալիս այս պարագային, պէ՞տք է իրագործենք կառավարութեան պահանջը, այսինքն ձեռքերնիս ծալած գնանք յանձնուինք նրա բարի խնամատարութեան եւ թողնենք որ ժողովուրդը հլու հնազանդ, տանի այնքան տառապանքով ձեռք բերած քանի մը զէնքերը յանձնէ...

ՏԷՐ — ՄԵՍՐՈՊ.— Ա՛հ, մոռցայ քանի մը խօսքով բացատրելու ինքզինքս: Հեռո՛ւ է ինձմէ դաւաճանական որ եւ է միտք, հեռո՛ւ է ինձմէ ձեր յեղափոխականներից մասին որ եւ է չար միտք ունենալու գաղափարը, եթէ ես երիտասարդ ըլլայի, ես ձեր տեղը չգիտեմ թէ ինչ ընթացք պիտի բռնէի, բայց խնդրեմ, ի նկատի ունեցէք իմ դրութիւնս. ես, եթէ այսպէս եկեր ձեզ բերեր եմ շատ տխուր առաջարկ մը, մի ենթադրէք թէ իմ իսկական էութիւնս է որ կը խօսի բերնիս. Նկատեցէք որպէս պաշտօնակատար մը միայն որ [illegible] միջնորդի դեր կը կատարէ: Ձեր կեանքը, ձեր իւրաքանչիւր զինուորի կեանքը թանկ է ինծ համար եւ գիտեմ, լաւ կը գիտակցիմ ձեր մեծ զոհողութեան ամբողջ նշանակութիւնը. ազատութեան տիրանալու աստուածային պայքարը ամէն բանէ վեր է իմ աչքիս, բայց եւ թանկ է ինծ համար այն ժողովրդի կեանքը, որի ազատութեան, որի ապագայ երջանկութեան համար դուք ձեր երիտասարդ կեանքն էք դրեր որպէս զոհ, պէտք է փրկել այս ժողովուրդը...

ՄԵԼԻՔ.— Եթէ նոյն իսկ այդ ժողովրդի կեանքի համար յեղափոխականները յանձն առնեն յանձնուիլ, հաւատա՞մ էք որ ժողովուրդը պիտի ազատուի.

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Աւելի հաւանականութիւն կայ:

ՀԱՅԿ.— Հաւանականութի՞ւն միայն:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Որոշ ի՞նչ կրնանք ըսել:

ՀԱՅԿ.— Կարո՞ղ էք երաշխաւորել որ ձեր յանձնուելուց յետոյ, կառավարութիւնը, զէնքերը հաւաքելուց յետոյ, չի սկսի մի փառաւոր կոտորած եւ չի վերածի ձեր գեղեցիկ Այգեստանը մի սպանդանոցի, դուք եւ ձեր Քաղաքական ժողովը յանձն առնո՞ւմ էք կազմակերպելու ժողովուրդի ինքնապաշտպանութիւնը:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Այդ տեսակ բան մը մեր ուժերէն վեր է.

ՀԱՅԿ.— Ուրեմն եւ ձեր խօսքն էլ բոլորովին աւելորդ.

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Ես կը խօսիմ որպէս ժողովրդի պաշտօնական ներկայացուցիչ:

ՀԱՅԿ.— Ձեր եւ ժողովրդի միջեւ ոչ մի կապ կայ:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Բնական է, ես ատրճանակ չունիմ վրաս. ոչ մի կապ կայ իմ եւ ժողովրդի միջեւ, դուք զէնք ունիք վրանիդ, ձեր կապերը հարիւրաւոր են:

ՀԱՅԿ.— Դուք աւելի կառավարութեան պաշտօնեայ էք, քան ժողովրդի ներկայացուցիչ

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Ես որ եւ է ռոճիկ չեմ ստանար ո՛չ կառավարութենէն եւ ոչ ժողովրդէն, իմ մատուցած ծառայութիւնս ձրի է, հետեւաբար եւ ես պաշտօնեայ մը չեմ, այլ ծառայող մը ժողովրդի շահերին, ինչպէս դուք էք, միայն թէ իմ ըմբռնումս տարբեր է ձերինէն այդ ժողովրդի իսկական շահերու նկատմամբ...

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ց.

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Դ.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Ց. Դ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՆԲԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente. Մեթրօ՝ Օտէօն. Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ սարքած է ընկերական ցանդիպում մը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Սփլինտ Մուրսի ներքնայարկը (Մէթրօ՝ Օտէօն), կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԳԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ. խումբի ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան 1933ի հրատարակած «Գոյամարտ» Օրացոյցի կողքի վրայ, ձախ կողմ, հինգերորդ նկարը, սխալմամբ գրուած է կայծակ Առաքելի տեղ Առաքել Մուշեղ: Կը խնդրենք նկատի ունենալ:

Ծանօթ.— «Գոյամարտ» Օրացոյցի Բ. հրատարակութիւնն ալ սպառած ըլլալով կը խնդրենք մեր գործակալներէն որ, իրենց քով գտնուած աւելորդ օրացոյցները ետ ղրկեն:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՏՈՐ Ա.

Հիմնադրութենէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւն (1890—1908)

Շուրջ 500 մեծադիր էջ 80 պատկերներ

Գրեց՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Գին՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան 40 ֆր. Ուրիշ երկիրներ՝ 50 ֆր. կամ 2 տոլար. Դիմել՝ L. Tadévossianի, Դրօշակի հասցէով. 71 Ave. Kléber, Փարիզ (16).

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը: Ապսպրանքները կանխիկ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 8 Ապրիլ 1933 Շաբաթ գիշեր: Կը խնդրուի ազգային կազմակերպութիւններէ եւ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը եւ չխաչաձեւել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սուրէն Գասապեան 22 տարեկան, բնիկ Տրապիզոնցի. հօր անունն՝ Կարապետ, մօր անունն՝ Մարիամ. 1918ին ազատուած է Թրքական որբանոցէն քրոջը հետ միասին, կը փնտռէ իր հայրը՝ Կարապետ Գասապեան եւ ազգականները, որոնց անունները չի յիշեր: Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝ Souren Kassabian, ch z M. Paul Pouzin, le chas;e Romans Drôme. Քոյր եւ եղբայր կը գտնուին Ռոմանի մէջ:

— Տիկին Հռոռս Տոնիկեան (Ղանթարուսի, Սեբաստիա) կը փնտռէ իր որդին Ղազար Տոնիկեանը, որ տեղահանութեան միջոցին կորսնցուցած է Ուրֆայի մէջ. հօր անունն՝ Օհաննէս, հօրեղբայրը՝ Շահին-Վարդան, եղբայրը՝ Առաքել, քոյրերը՝ Վառուկ եւ Նունիկ: Իմացնել Vahan Kasbarianի, 82 Chemin de la Madrage, Marseille:

ՀԱՐԵՒՈՐ

16 էջնոց գիրքի փոխան (փայլուն թուղթ, տպագրութիւն, կազմ, եւ փօստի ծախք միասին) կը պատրաստենք 175 փրանքի: Կը զրկենք նմոյշ եւ մանրամասնութիւն: Երաշխաւորութիւն յանձնարարութեան տասնցիօրէն գործադրութեան: Դիմել՝ Տպարան ՆՈՐ ՕՐ, 20, A. Voulis, Athènes, Grèce.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ցօն ի ցանդէսը «Սիփանայի Նախաձեռնութեամբ Փետր. 5ին, կիրակի ժամը 3ին: Կը խնդրուի նկատի առնել թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ ԻՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 7ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ «ՎԱՆՔԸ» — «ՀԵՐՈՍԸ»

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ կամ 1 ՏՈԼԱՐ

M. BARSAMIAM, 121 rue Marcadet, Paris (18)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ

ՍԵՒ ԼԵՌԻՆ ՄԱՐԴԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՎԷՊ

Բ. տպ. Աթէնք, 1932, էջ 343 — Գին՝ 20 ֆրանք

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ.— ՀԱՅ ԲԱՌԱՐԱՆ

Լաթակազմ, 1300 էջ — Գին 75 ֆրանք

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

510 էջ, բազմաթիւ նկարներ — Գին՝ 40 ֆրանք

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆԻ

ԴԷՊԻ ԿԱԽԱՂԱՆ

Թուրքիոյ խորերը քշուած հայ բեկորներու յուզիչ պատմութիւնը

377 էջ, պատկերազարդ, — Գին՝ 75 ֆրանք

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ, 1933

Նոր տարիի ամէնէն նոր տարեգիրքը

Բազմաթիւ նկարներով եւ աննախընթաց բովանդակութեամբ

Գին 30 ֆրանք եւ 1.50 տոլար

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1933

Հրատ. Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան

40է աւելի ազգ. գործիչներու նկարներով — Գին 5.50 ֆրանք

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le'Prince, Paris (6).

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը: Ընդարձակ գրացուցակը ձրի կը ղրկուի փափաքողներուն:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

2. ԼԸՓԻՔ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

— «Փախայ Պաթավիոյ այդ վանքէն, գիտես արդէն, Ֆրանսացի քահանան չպահեց իր ուխտը. Թողուց եկեղեցին ու յետոյ ձգեց զիս. շատ դիւրին է, չէ՞, այր մարդուն համար, կ'անյայտանայ անմիջապէս: Ո՛չ մէկ լուր ունիմ իր մասին այդ օրէն ի վեր: Աշխարհը շատ մեծ է երբ կիները ուզեն գտնել զիրենք փախցնող այրերը, եւ շատ փոքր եթէ անոնք աշխատին տեղ մը, կէտ մը ճարել իրենց համար: Այո՛: Վերադարձայ մօրս քով. մայրս ծեծեց զիս. մարդիկ կը ծեծեն կինը այս տեսակ բաներու մէջ: Բայց դուն պէտք է գիտնաս, ո՞վ գործեց առաջին մեղքը. Ադա՞մը թէ Եւան:

«Յետոյ հայրս ղրկեց Հնդկաստան ու մայրիկս զիս ղրաւ Թանկօրի տաճարին սեւամորթ պարուհիներուն քով. այնտեղ էր որ սորվեցայ իմ պարս եւ տակաւին ուրիշ շա՜տ մը բաներ, սիրելի բարեկամս: Տաճարի քահանաներուն ծառան եղայ. գիտես, չէ՞, այդ պարուհիներուն կեանքը: Պարեցի այդ կրօնաւորներուն համար: Հովանաւորեցի Թիպէդեան Աստուածը, եւ կը տանէի Բուտդայի կոչուած սուրբ լոյսը: Հարիւր աղջիկ էինք մենք. կը պարէինք բոլորս ալ. կը պատկանէինք այդ քահանաներուն, կը հասկնաս, չէ՞: Գիտես թէ ի՞նչ է քահանան. սուրբ մարդ մը. գեղեցիկ հոգի մը ունի ան եւ ինչպէս հաւատքիմ իր Աստուծոյն. գիտես, չէ՞: Բայց, իմ սիրելի բարեկամս, պիտի նախընտրէի ունենալ Տաճարին քահանաներուն աղտոտ մարմինը քան թէ լսել քաղցր ձայնը այդ Ֆրանսացի քահանային որ նշխարը դրաւ լեզուիս վրայ»:

Լիան հանդարտ կերպով կ'արտասանէր իր բառերը որոնք դժուարաւ կը հասնէին ճորճի ականջին: Զապուած թոյն մը կար կրօնաւորներու հանդէպ անոր ունեցած հեգնոտ տաղտուկին մէջ: Յանկարծ փոխեց իր ձայնին շեշտը եւ ճորճի երեւակայութեան ձգեց պատմութեան այն մասը որ կը վերաբերէր Թանկօրի մէջ ունեցած իր կեանքին: Բայց նախ քան այդ, արագ եւ սուր կերպով արտայայտեց իր նողկանքին մէջ զգուանքը զոր ունէր այդ մարդուն հանդէպ. անիկա էր քանդած իր աղջիկ, տեսիլքը Թռչուններուն, ծաղիկներուն եւ բարի Արարչին: Լիան չարունակեց բոլորովին տարբեր շեշտ մը գնելով իր ձայնին մէջ.

— «Երկար չմնացի. յայնտեղ կիմ'ալ չկրնան բերել ու յետոյ կը մեռցուած կը բերեն աշխարհ մինչեւ որ ա'լ չի կրնան բերել ու յետոյ կը մեռնին: Ես չուզեցի անոնց նմանիլ. չուզեցի մեռնիլ, ո'չ այն տանէ: Անգլիացի զինուորմըեկաւ Տաճարը: Գիտես թէ ինչպէս է Անգլիացի զինուորը Հնդկաստանի մէջ, այո՞, փախայ անոր հետ. մաքուր էր, կը լուացուէր ամէն օր, օճառ կը հոտէր. այդ կրօնաւորներէն յետոյ, օ՜հ, Աստուած իմ, կարծես թէ արեւելեան բաղնիքէ մը ելած մաքուր ըլլայի: Ամուսնացանք, այո՛, այդ տեսակ մարդ ճանչցած չէի առաջ: Երկու զաւակ ունեցանք. տղայ մը եւ աղջիկ մը. շատ պզտիկ զոյգ մըն էինք:

«Կարծեցի որ Օրօրան այդ քահանայի՞ն աղջիկն է, ո'չ: Անիկա հեռու ձգող տեսակներէն չէր: Օրօրան խակական երախայ մըն է, հոգ մի' ըներ, միւսն ալ այնպէս էր, շատ լաւ էր. Մեռցուցին. ծառայ մը մեռցուց զայն, իմ փոքրիկ մանչուկս. օ՜հ, գիտէի: Թունաւորեցին. կրնայի ապացուցանել: Եւ օրին մէկը ես իմ զանակովս սպաննեցի այդ ծառան: Աղբին դարձիր, տ'յ, այսպէս»: Լիան բռունցքի հարուած մը տուաւ ճորճի կուրծքին վրայ... յետոյ նայեցաւ անոր. կարծես բսել ուզեց «Հիմա հաւատացիր, չէ՞»:

Շարունակեց պատմութիւնը.

— Դիշերը հետս առի Օրօրան ու գացինք. Անգլիացի զինուորին հե՞տ պիտի մնայի, կը կարծես. տեսա՞ծ ես Անգլիացի զինուորը Հնդկաստանի մէջ օ՜հ, Աստուած իմ. անոր կօշիկներուն կոճիկը, եւ անոր մէջքը՝ նոր ու ներկուած ինչպէս իր կօշիկները: Այդ կոճիկը մարդս կը խենթեցնէ. մտիկ ըրած եմ. մէկ վեր, մէկ վար սանդուխներէն: Անոր մէջքը կաշիէ շինուած է, կաղապարուած է եւ եթէ ուզես յարմարցնել քու մաքիդ, օ՜հ, կը չարչարէ, կը չարչարէ քեզի: Օր մը պոռացի ու փախայ: Բայց սպաններ էի ծառան արդէն: Ի՞նչպէս Փոնտիչէրի գացի. ես ալ չեմ գիտեր. քալեցինք, ես ու երախաս. գոմէշի կաթ խմեցինք եւ հասանք այնտեղ: Մնացածը գիտե՞ս: Այդ շոգմոգը պատմե՞ց. Մարսէյլ, Լաօքի որճարանը, յետոյ Փոբէլի կաբեռնան, յետոյ...

Նորէն փոխեց իր ձայնին շեշտը եւ քնքշօրէն ըսաւ.

— ... Ցետոյ դուն:

ճորճ թեւերուն մէջ առաւ զայն

— Բայց, ի սէր Աստուծոյ ինչո՞ւ չես ուզեր ամուսնանալ հետս: Անգլիացի զինուոր չեմ. քեզի կրնամ երջանիկ ընել, ամբողջ կեանքիդ մէջ: Ամէն բանէ կը հրաժարիմ, միայն այդ նպատակին հասնելու համար:

— Կը կարծես որ չե՞մ գիտեր. բարեկամս. դուք, այրերդ բոլորդ ալ իրարու կը նմանիք. կիները նոյնպէս: Դուք կ'ըսէք «Եկուր հոս ու կինը կուգայ: Վերջը ամէն բան գիտենք արդէն: Իսկ եթէ խելացի ըլլանք այլ եւս մինչեւ այստեղ չենք գար ...

ճորճ անդին դարձուց երեսը եւ երկնցաւ՝ անշարժ: Առաւօտեան առաջին բեռնատարներուն աղմուկը լսուեցաւ սալայատակին վրայ: Մոմին կտուցը սկսաւ հետզհետէ կա... ձեղունին վրայ տեսնուեցաւ ... յոզ ստուերը անոնց գլուխներ...

ՊԱԼ ՊՈՒՖՕՆԻ Մ...

1.

Լիանի ներկայացումները ... Ֆօնի մէջ պիտի տեւէին մին... ներհինգ օր: Ամէն գիշեր ժա... ճորճ կը սպասէր զինքն առջ... փողոցը տանելու համար զա...

Ամբողջ այդ շրջանին ճո... թէ կ'աշխատէր:

— Յօտապար իմ գալէս ... աշխատիլ, ըսաւ Լիան. «Աստ... բնաւ չես աշխատիր հիմա. ... չյայտնեց իր պատճառները: ... չէր խօսած ամուսնութեան ... գիշերէն ի վեր: Գտած էր ... անկողինին մէջ, երբ Լիան վ... նէր Օրօրային քով երթալու ... Ուզեր էր պատուհանէն դուրս ... զայն բայց կրցեր էր զսպել ... Մատանին հիմա նետուած էր ... կին մէջ, ներկերուն եւ վրձին... քովը: Համոզուած էր որ ... կօշիկը անկարող պիտի ըլլ... հելու այդ աղջիկը:

Թարգմ. ...

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 275.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

18 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2089 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ պատանեկան միութիւններու մասին խօսելու առթիւ, մենք երիտասարդութեան կազմակերպութեան խնդիրը առանձին քննելու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէինք։

«Յառաջ» շատ լայն տեղ տուաւ այդ հարցի բազմակողմանի արծարծման։ Թէր ու դէմ կարծիքներ արտայայտուեցան, որոնք եզրակացութեան մէջ կը միանային բաղձանքի մը ձեւակերպումով,— հայ երիտասարդութիւնը պէտք է կազմակերպուի ու միակամ բանակ մը դառնայ՝ ազգային ճակատին վրայ։

Էութիւնն այս կոչերուն ու կանչերուն ազգային հաւաքականութեան պահպանումը եւ ազգային դատի հետապնդումն էր։

Ազգային ոգիի արտայայտութեան այս պահանջը քաղաքական ձգտումներու յայտաբար նշաններ էին, առանց յարելու քաղաքական կուսակցութիւն մը։ Բարի ցանկութիւնները համահայկական երիտասարդական կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէին, որ ունենար այդ քաղաքական նշանաբանը։

«Յառաջ» իր առնին անդրադառնալով այս խնդրին՝ գոյութիւն ունեցող միութիւններն աչքի առջեւ ունենալով, դրուած հարցի նախնական լուծման համար կառաջարկէր միութեանց միջեւ համաձայնութեան եզրեր գտնել եւ միութիւններու դաշնակցութիւն *մը ստեղծել։ Անկէ յետոյ միաձուլումը եւ միակամութիւնը իրենց ճամբան պիտի գտնէին՝ մեր ապրած պայմաններու հրամայողական թելադրանքով։*

Մեր աշխատակից Վ. Իշխանեանի ուշագրաւ յօդուածը՝ տպուած երէկուան թիւին մէջ, բաղձանքներու, եւ կարելիութիւններու *տարբերութեան վրայ կը հրաւիրէր ընթերցողներու ուշադրութիւնը, եւ իրականութեան թելադրանքին անսալով՝* ցուցամատի մը հրամայողականութիւնը *կ'առաջադրէր։*

Արմատական լուծում մը, որ պէտք ունի լուսաբանութեան։

Այն երիտասարդութիւնը, որ 20–40 տարեկան հասակի մէջ է, ազգային – քաղաքական ապրումներ ունի, իր շրջապատի երիտասարդական զանգուածային շարժումներէն կ'ազդուի, հայ ժողովուրդի ազգային գոյութեան խնդիրներով կը հետաքրքրուի, կը նշանակէ թէ քաղաքացիի կոչումն ունի եւ կ'ուզէ արժեցնել այդ կոչումը։

Արդ, այսպիսի, երիտասարդութիւն մը կամ քաղաքական կուսակցութեան մը դրօշակակիրը պիտի հանդիսանայ, ու քալէ դէպի իր հետապնդած նպատակները՝ կուռ ու միակամ։ Եւ կամ համակիր հոծ զանգուածը պիտի հանդիսանայ դրօշակիր այդ բանակին։ Այս երկու ճանապարհներէն զատ, ուրիշ ելք չունի, անշուշտ՝ եթէ այդ երիտասարդութիւնը բան մը ընել *կ'ուզէ։*

Այսպէս կ'ընթանան միւս մեծ ու փոքր ազգութիւններու մէջ յառաջ եկած երիտասարդական շարժումներն ալ, որոնք այնքան մեծ ազդեցութիւն մը թողած են հայ երիտասարդութեան վրայ, որ՝ ուշ մնացողի մը յուզումով՝ հրապարակ դրած է վերոյիշեալ խնդիրները։

Երբ Վ. Իշխանեան կ'ըսէ,— «Մեզի հարկ եղածը ցուցամատ մըն է» *մենք կը հասկնանք թէ այդ* ցուցամատը *Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։ Հայոց կեանքին մէջ, ահա 42 տարիներէ ի վեր, ամէնէն բուռն, ամէնէն հաւատաւոր եւ ամէնէն կուռ կազմակերպուած երիտասարդութիւնը քալած է Դաշնակցութեան ազգային դրօշով։ Այսօր իսկ, տարագիր հայ իրականութեան մէջ, 20–40 տարեկան գիտակից ու պարտաճանաչ երիտասարդութիւնը հոծ զանգուածով դրօշակիրն է հայ ժողովուրդի ազգային գաղափարներուն եւ անոր գոյութեան պահպանման։* Մօտ տասը հազար *երիտասարդներ, իրարու շաղկապուած՝ կուռ կազմակերպութեան մը միջոցաւ, գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն եւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն։*

Ազգային յստակ ծրագիրներ հետապնդող երիտասարդութիւնը, ազգային դրօշի մը կառչող գիտակից ու սրտցաւ քաղաքացիները, հայոց ներկայ կեանքին մէջ, տրամաբանական մէկ ելք ունին,— միանալ երիտասարդական այն կուռ բանակին, կամ անկախ կուսակցական պարտադրութիւններէ՝ կազմակերպել համակիր բանակը, որ պիտի քալէ կուսակցական բանակի կողքէն։

Ի զուր է հայոց մէջ փնտռել, աշիրէթապետ մը, Հիթլէր մը, Մուսոլինի մը կամ Կանտի մը։ *Ինչպէս վեր առած՝ վերը յիշուածները քաղաքական կուռ կազմակերպութիւններ կը մարմնաւորեն։ Հայոց մէջ, այդ մեծ ուժը, այդ ցուցամատը Դաշնակցութեան կամքն է, իր յստակ ազգային ծրագիրներով, եւ իր անեղծ գործունէութեամբ։*

Եթէ իրապէս հայ երիտասարդութիւնը կը բաղձայ դրօշակիրը հանդիսանալ հայ ժողովուրդի ձգտումներուն, եթէ իրապէս կը տանջուի մեր ներկայ քաոսային վիճակէն, եթէ իսկապէս տարուած է բուռն մղումներէն՝ համահայկական մեծ չափանիշով գործելու եւ հայկական կեանքը շարժելու, հապա ուրեմն պարտաւոր է ձեւ ու մարմին տալ իր այդ երիցս գովելի եռանդին, յարիլ Դաշնակցութեան կազմակերպուած բանակին, եւ դառնալ իր կոչումին տէրը։

Իսկ հայ երիտասարդութիւնը իսկապէս ազգային քաղաքական ապրումներ ունի, իսկապէս կը տոչորի ազատութեան ու հայրենիքի գաղափարով, թերեւս աւելի քան որեւէ ազգի երիտասարդութիւնը։ Ժամանակակից հայ կեանքը գերազանցապէս գունաւորուած է քաղաքական բուռն ձգտումներով։

Հայ երիտասարդութիւնը չի կրնար անտարբեր նստիլ ու անպատասխան թողուլ հայկական հորիզոնին վրայ երեւցած հարցականները։

Մտածումներու նոյնութիւն, ձգտումներու նոյնութիւն, դրօշի նոյնութիւն։ Ինչո՞ւ չունենալ կազմակերպութեան եւ զինուորական կարգապահութեան նոյնութիւնը միեւնոյն ժամանակ, քալելու աննկուն ու միակամ, դէպի հայկական նպատակը։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Գրած էինք թէ Յունաստանի հանրապետութեան նախագահը Թաֆաստարիսի յանձնած է դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Թաֆաստարիս չյաջողեցաւ եւ Զայիմիս նոյն պաշտօնը յանձնեց դարձեալ Վէնիզէլոսի։ Նոր տուեալ կրետացին արդէն կազմած է իր դահլիճը, որուն մէջ կը մտնեն Թաֆաստարիս իբրեւ նմտակալ, Միխալաքոփուլոս իբրեւ արտաքին, Քաբէքաքիս իբրեւ պատերազմական, Քունտուրոս իբրեւ ծովային եւ օդային նախարար։

ՃԱՓՈՆ ԴԱՇԻՆՔ ՉԷ ԿՆՔԱԾ

Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը կը հերքէ լուրը թէ Ճափոն ոչ-յարձակողական համաձայնագիր մը կնքած է Ռուսիոյ հետ։ Փոխանակուած պաշտօնական գրութիւնները կը հաստատեն, որ Ճափոն տակաւին ժամանակը չի համարեր նման համաձայնագիր մը կնքելու։

ԿՐԻՓԸ ԿԸ ՀՆՁԷ

Կրիփի համաճարակը տակաւին մըտահոգութիւն կը ներշնչէ Անգլիոյ մէջ։ Կարգ մը քաղաքներու մէջ վերջին շաբթուան ընթացքին, շատցած է մահերու թիւը։ Այսպէս Մանչըսթէրի մէջ անցեալ շաբաթ մեռած են 48 հոգի, մինչ նախանցեալ շաբաթ մեռած էին 22 հոգի։ 450 հոգի, որոնք կը ծառայէին հանրակառքի ընկերութեան մէջ, անկողին ինկած են։ Այսուհանդերձ Պիրմինկհէմի եւ Նեւքէսըլի մէջ կրիփը չէ ծանրացած բաղդատմամբ անցեալ շաբթուան տատսկութեան

ԲՈՒՋՎԷԼԹԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՌԱԿՏԻ

Թանի թղթակիցը կը գրէ Նիւ-Եորքէն թէ տարակարծութիւններ ծագած են Րուզվէլթի կուսակցութեան ծոցին մէջ եւ ղեկավարները չեն կրնար նշդել ուղին, զոր պիտի ուզեն ներկայացնել Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահին։

Տարակարծութիւնը կը վերաբերի մասնաւորաբար պարտքերու հարցին, եւ կողմերը դիրք բռնած են համաձայն այն խմբակցութեանց որ կապուած են հողագործական կամ ճարտարագործական շահերու։

Րուզվէլթ կը խուսափի կողմ բռնելէ այս վէճերուն մէջ։

ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎՃԱՐԵՐ

Փարիզի քաղաքապետութեան շինած բնակարաններուն վարձակալները, 200 տուն, Իթալի թաղամասին մէջ, չուզեցին վճարել վարձքերը։ Յունուար 15ին, վարձքերու վճարման այդ մղձաւանջի օրը, անոնք մերժեցին ընկալագիրները, զորս կը ներկայացնէին քաղաքապետութեան ներկայացուցիչները։ Վարձակալները կ'առարկեն թէ իրենց վարձած բնակարանները մտնելէ յետոյ տեսած են որ անհրաժեշտ է կատարել կարգ մը նորոգութիւններ։ Այդ նորոգութիւնները նեղութիւն պատճառած են վարձակալներուն։

Բողոքը կը քննուի։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԷ

Մոսկուայէն կը գրեն թէ բազմաթիւ գնդակահարութիւններ տեղի ունեցան վերջերս Ռուսիոյ մէջ։ Այսպէս հրացանի բռնուեցան 15 հոգի Տաշքենտի մէջ, անոնք ամբաստանուած էին կոլխոզներու արդիւնաբերութեան գողութեամբ։ Նոյն քաղաքին մէջ դատի տակ առնուած են 83 հոգի, նոյն մեղքով։

Դոնէցի աւազանին մէջ մահուան դատապարտուեցան 12 գիւղացիներ, որոնք խարդախութիւն գործած էին պետական վաճառատուններու մէջ, եւ ուրիշ 5 հոգի ալ գաղութիւն կատարած։

ՀՈՒՎԸՐԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Հուվըր, ուղղելով հասարակական պիտաններ, պատգամով մը կուտայ խնայողական հրահանգներ։ Այսպէս կը նախատեսէ կատարել 70 միլիոն տոլարի խնայողութիւն մը նիստացոյցին վրայ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանս. դահլիճին զինուորական ծրագիրը

«Ժուռնալ տէ Տէպա» կը գանգատի, որ մամուլին տրուած առաջին հաղորդագրութեամբ՝ Փօլ – Պոնքուրի դահլիճը կը յայտնէր թէ միաձայնութեամբ *ընդունած է Շէրոնի զինուորական ծրագիրը, ինչպէս գրած էինք մենք ալ՝ տալով նոյն իսկ կարգ մը տեղեկութիւններ Շէրոնի զինուորական ծրագրին մասին։ Եւ ահա յայտնի կ'ըլլայ, որ դահլիճը իւրացուցած չէ այդ ծրագիրը, եւ 4–5 օրէ ի վեր կ'աշխատին հարթել տարակարծութիւնները, որ ծագած են դահլիճին մէջ Շէրոնի զինուորական ծրագրին մասին։ Միւս կողմէ, մամուլին տրուած առաջին հաղորդագրութեան վրայ հիմնուելով՝ կարգ մը ընկերակցութիւններ, մասնաւորաբար նախկին պատերազմիկներու Միութիւնը, իրենց տրտունջը կը ներկայացնէին Փօլ-Պոնքուրի, յայտնելով որ ծանր են պահանջուած զոհողութիւնները։*

Երէկ առաւօտ դահլիճը կը հաղորդէր թէ վերջնապէս իւրացուած է Շէրոնի ծրագիրը։

Երէկ կէսօրէն յետոյ նոյն այդ ծրագիրը պիտի ներկայացուէր Խորհրդարանին, ուր կ'ենթադրուի թէ ծանր վիճաբանութիւններու պիտի ենթարկուի։ Արդարեւ կարգ մը ընկերակցութիւններ թշնամական վերաբերում ցոյց կուտան զինուորական առաջարկուած ծրագրին։ Մինչ Շէրոն, զինուորական նախարարը, կը յայտարարէ թէ միակ փրկութիւնը կրնայ գալ իր ծրագրէն, զոր պիտի պաշտպանէ ոգի ի բռին։

Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աշխատանքի Խորհրդաժողովը, որ, կ'երակի, ընդհատեց նիստերը, վերսկսաւ իր վիճաբանութիւնները երկուշաբթի առաւօտ։

Շաբաթ օր վիճաբանութիւնները փակուած էին յուսահատութեան մթնոլորտի մը մէջ։ Բանուորներու ներկայացուցիչները մէկ կողմէ, գործարանատէրերու եւ կառավարութեանց ներկայացուցիչները միւս կողմէ, անդրդուելի կը մնային իրենց տեսակէտներուն վրայ։ Բանուորներու կողմէ, հինգ անգամ, բոլորէն սպառնական յայտարարութիւններ եղան գործատէրերուն եւ կառավարութեանց։ Առաջին անգամ Ժուհօն էր որ կը յայտարարէր թէ ի վերջոյ կը պայթի աշխատաւորներու հոգիին կուտակուած դժգոհութիւնը՝ սարսելով ընդունուած բոլոր կարգերը եւ վարչաձեւերը։ Եւ վերջին անգամ Պելճիքացի բանուորներու ներկայացուցիչն էր, Մէրթէնս, որ մարգարէաշունչ ծանրութեամբ մը յայտարարեց թէ աղէտալի է մերժել բանուորներուն առաջարկը, որովհետեւ կը մօտենա՛յ փոթորիկը, որ կրնայ աւլել սրբել ամէն կարգ եւ օրէնք։

Պայքարը, սակայն, յամառ էր եւ անյոյս։

Երկուշաբթի առաւօտ տեսնուեցաւ, որ համաձայնութեան եզրեր կը փնտռուին։ Դիրքերու կացութիւնը այսպէս է,— Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը, բաժնուելով միւս երկիրներու կառավարական ներկայացուցիչներէն, կը միանայ գործատէրերու ներկայացուցիչներուն,— միշտ անդրդուելի։ Բոլոր երկիրներու բանուորական ներկայացուցիչները համերաշխ կանգնած են իրենց պահանջին վրայ,— կրճատել շաբաթական աշխատանքի ժամերը առանց գեղչելու աշխատավարձերը։ Երեք կառավարութիւններ, Փարիզ, Հռոմ եւ Պերլին, որոնք «դաշն» կը համարուին այս պայքարին մէջ, կ'աշխատին գտնել համաձայնութեան բանաձեւ մը, զոր խմբագրելէ յետոյ պիտի ներկայացնեն երկու կողմերուն։ Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Փիքնար, որ եւ տատանուած էր բանւորական ճակատին դէմ ցոյց տուած իր խստութեան պատճառով, հիմա վերադարձած է Ժընեւ, բայց լուռ է եւ վերապահ։ Ապահովաբար կը սպասէ հրահանգներու, որ պիտի տրուին իրեն՝ երբ աւարտին բանակցութիւնները Հռոմի, Փարիզի եւ Պերլինի միջեւ։ Միւս կողմէ զանազան միջնորդութիւններ կ'ըլլան բանուորներու մօտ,— այսպէս, բանուորներուն կ'առաջարկուի շատ չպնդել ու շաբաթական 40 ժամ աշխատանքով 48 ժամուան աշխատավարձ չպահանջել, կամ գէթ պահանջելով հանդերձ կրճատել ժամերը քիչ մը զեղչել նաեւ վճարուած ժամերը,— շաբաթը 40 ժամ աշխատանք և 45 ժամ աշխատավարձ։ Այս միջնորդութիւնները եւ չեն յաջողիր ապահովաբար։ Այսուհանդերձ կարելի է ըսել թէ Աշխատանքի Խորհրդաժողովին կարեւորութիւնը արտասահուած ճառերուն մէջ չէ հիմա, այլ նրբանցքներու խորհրդակցութեանց մէջ։ Առանց, սակայն, մեծ յոյսեր կապելու այս խորհրդաժողովին, կարելի է ըսել թէ աշխատանքի հարցը կը հասուննայ առավ, քիչ մը աւելի պաշտօնական մտահոգութեան մը գոյն կը առնայ,— այդ ալ այլ մըն է աշխատանքի դատին պատմութեան մէջ, եթէ այդ դատը չգայ շահիլ փոթորիկը, որուն սպառնալիքը թեւածեցաւ պահ մը Ժընեւի խորհրդատան վրայ։

Գերմանիա դարձեալ պահանջկոտ եւ ռազմունակ

Հաւաքոյթը, ուր խօսեցաւ Ֆոն Շլայխէր, միապետական իրական ցոյց մը եղաւ, կը գրեն Ֆրանսացի թղթակիցները։ Ներկայ էին Գերմանիոյ զինուորական բոլոր փառքերը։ Նախկին դահաժառանգը երբ սրահ մտաւ զինուորական համազգեստով, նախ գնաց թօթվելու մարաջախտ Հինտէնպուրկի ձեռքը։ Եւ ահա ծափահարութեան փոթորիկ մը փրթաւ, որ տեւեց վայրկեաններ։ Իսկ երբ խօսեցաւ Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան նախագահը, զօր. Ֆոն Հորն, գովեստներ շռայլեց ներկայ իշխաններուն, բանակի նախկին հրամանատարներուն, ոչ միայն պսպղացնելով անոնց նախկին տիտղոսները, այլ նաեւ չեշտակի ակնարկութիւններ ընելով անոնց զինուորական յաջողութիւններուն վերջին ընդհ. պատերազմին մէջ։ Ցետոյ պանծացուց Հոհէնցոլէրնեան կայսերական գերդաստանը, մասնաւորաբար Վիլհէլմ կայսրը։

Ու եթէ, ինչպէս կ'ըսէր Ֆոն Շլայխէր, գերման բանակը պիտի վերակենդանանայ հին ոգիով, արդէն նոյն ոգին կը յառնէ գերմանական քաղաքական ղեկավարութեան մէջ։ Ու Թան, *խմբագրականով մը անդրադառնալով Ֆոն Շլայխէրի ճառին, անհրաժեշտ կը համարի քիչ մը մտածել Հոհէնաէն անդին արտասանուած խօսքերուն մասին։ «Կ'արժէ քիչ մը խորհրդածել այդ ճառերուն վրայ», կը գրէ ան։*

Արդարեւ պահանջկոտ ոգին հետզհետէ կը զօրանայ Գերմանիոյ մէջ, միշտ քիչ մը աւելի սպառնական։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՓՐՈՖ. ՊԼԱՏՈՆՈՎԻ ՄԱՀԸ

Ռուս հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ փրոֆ. Պլատոնովի մահը։

Փրոֆ. Պլատոնով ծնած էր 1860ին, աւարտած էր Փեթերպուրկի համալսարանը 1882ին։ Այնուհետեւ Ռուսիոյ պատմութեան դասախօս նշանակուեցաւ լիսէներու մէջ, յետոյ փրոֆէսէօր այն համալսարանին, ուրկէ առած էր իր հմտութիւնը։

Փրոֆ. Պլատոնով մեծ համբաւ կը վայելէ ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս արտասահմանի մէջ իր պատմագիտական աշխատութիւններով,— յիշենք *Դասախօսութիւններ ռուսական պատմութեան մասին, Ռուսիոյ հիւսիսի անցեալը, Մոսկուա եւ արեւմուտքը, Բորիս Գոդունով, Իվան Ահեղ, Մեծն Պետրոս*, անոնք թարգմանուած են օտար լեզուներու։

Փրոֆ. Պլատոնով այնքան հեղինակութիւն կը վայելէր, որ, նախկին վարչաձեւին տակ, յանախ առաջարկուեցաւ իրեն նախարարական պաշտօն կամ աթոռ մը Ծերակոյտին մէջ։ Բայց փրոֆէսէօրը մերժեց միշտ։ Պայթեցաւ յեղափոխութիւնը, փրոֆ. Պլատոնով չուզեց ապրիլ օտար հողի վրայ եւ չհեռացաւ։ Երբ անգամ առիթ ունեցաւ դուրս ելլելու Ռուսիայէն, մասնակցելու համար գիտական համաժողովներու, բայց երբեք չխորձուեցաւ մնալ տարագրութեան մէջ։ Համայնավարներու իշխանութիւնը իրեն յանձնած էր դիւանաթուղթերու տեսչութիւնը, Ակադեմիայի մատենադարանին տնօրէնութիւնը, որոնք նպաստեցին իր պատմագիտական աշխատութիւններուն։

Ի վերջոյ, սակայն, համայնավար կարգերը ժանիք ցոյց տուին իրեն։ Ակադեմիկոս Պոկրովսկի, արժէքաւոր պատմագէտ մը, մարքսիստ, որ մեծ ազդեցութիւն ունի յուսաւորութեան գործավարութեան մէջ, կատաղի ատելութիւն մը ունէր փրոֆ. Պլատոնովի հանդէպ։ Ցաչողեցաւ գրգռել երիտասարդ մարքսական պատմագէտները։ Որքան ալ Պլատոնով զգոյշ եղաւ իր պատմագիտական աշխատութիւններու խմբագրութեան, պատմական դէպքերու մեկնութեան մէջ, այսուհանդերձ չկրցաւ խուսափիլ քննադատութեան աչքէն։ Ռուս գիտուններու վէճին մէջ կառավարութիւնը միշտ համակրութիւն ցոյց կուտար իր կուսակցութեան մարդուն։ Այսպէս է, որ փրոֆ. Պլատոնով ամբաստանուեցաւ իբրեւ հակայեղափոխական մը, որ պատմութիւնը կը բացատրէ ծառայելով թշնամիներու քարոզչութեան։ 1930ին ձերբակալուեցաւ եւ բանտ նետուեցաւ ամբողջ 18 ամիս։ 1931ին բանտէն արձակուեցաւ թէեւ, բայց զրկուեցաւ քաղաքացիական իրաւունքներէ եւ աքսորուեցաւ Սամարա։ Աքսորը աւելի ծանր էր քան բանտը։ Սիրտի հիւանդութիւնը, որ իրեն յիշատակ մնաց բանտէն, տարաւ զայն ի վերջոյ։ Ստոյիկեան սրտով մը, երբեք չտրտնջաց չարչարանքին դէմ կրեց ամէն զրկանք եւ նեղութիւն, բայց իրապէս տառապեցաւ տեսնելով որ դուրս նետուեցան իր աշխատութիւնները բոլոր մատենադարաններէն։ Այնքան տառապեցաւ, որ իր թշուառութեան մէջ չէր կրնար գիրք մը հայթայթել՝ սորվելու եւ խորհրդածելու համար Ցոթի իր խուցին մէջ։ Ու, երբ համայնավարներու իշխանութիւնը մեծ շուքով ու փառքով կը թաղէր իր հակառակորդը, փրոֆ. Պոկրովսկի, չուշացաւ, շիջիլ ինք ալ, իր աքսորավայրին մէջ, թշուառ ու խեղճ։

ՆՈՒԷՐ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Թագուոր Ունենեան իր եղբօր՝ Ցարութիւն Ունենեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 100 ֆր. կը նուիրէ Րէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին։

Ստանալ *Յառաջի* Վարչութենէն համապատասխան ընկալագրով։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Դատենք մեր ըմբոստներին եւ իրենց վէճին. Ինծի համար դիւրին է արդարամիտ, անկողմնապահ դանդէլ այդ վէճին մէջ: Մասնաւոր շահերու պաշտպան մը չեմ – ոեւէ մարմնի կամ անձի – պաշտպանելն ալ ... Նուիրական կազմակերպութեան շահը: Իրենք իսկ, ըմբոստացողները յայտարարեցին, որ ես ոեւէ պաշտօնէութեան ենթարկուողը չեմ, – հետեւաբար, իրենք ալ կը հաւատան խօսքիս անկեղծութեան ու անաչառութեան: «Դաշնակցութիւնը» կառավարութեան կազմակերպ մը չէ եւ անօրինական «ծառուներ» չկան մեր մէջ: ... Մեր ազատ ճակատը եւ ... ժառանգական ... նուիրական անփոխանելութիւնն է: ... կարգապահութիւնն ալ եղած է ընդհանրապէս զուտ բարոյական, պարտադրուած մեր շարքերու ընդհանուր կամքով, մեր ընդհանուր ժողովներու որոշումներով: Իւրաքանչիւր անդամ ... կը հնազանդի կուսակցութեան հիմնական օրէնքներուն, քանի որ ինքն իսկ ուղղակի կամ անուղղակի պատգամաւորներու միջոցով – կը մասնակցի այդ օրէնքներու մշակման:

...

Այո՛, ԲՆնադատութիւնը ... օրէնք մըն է մեր մէջ. Բայց այդ ... պարտականութիւնն ալ ...

...

— Արեւմտահայե՛ր բոլոր երկիրներու՝ միացէ՛ք

...

Թաղաքական ուղեղծի տեղ՝ սպանիական գլխակներ....

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 14րդ ՏԱՐԵԼԻՑԸ.– ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆ ԵՒ ՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ.– ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՊԱՊԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ.– Հ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնադրութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ, ... մարզական եւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, ... 24ին շաբաթ երեկոյեան, Հայ Բարեգործականի ... մէջ:

Հանդէսին կը նախագահէր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Միութեան եւ Լիբանանի շրջանին պատուոյ նախագահ Պ. Գասպար Ի...

Նախագահը քանի մը խօսքով բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անհրաժեշտութիւնը՝ հայ գաղթաշխարհին մէջ. ...

...

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹ)

(Թատերակ կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

3

Հակահայկական կուսակցութեան խանութներին մէջ կը գտնենք նաեւ հայ իշխաններ, իրենց ընդերու մըտահոգութեամբ, առանց ամբողջ պետութեան մտահոգութեան: Հայ կղերականներ, դաւանափոխ ու գործակալ՝ Պապի նուիրակին: Ամէն մէկն իր հաշիւն ունի: Բայց բոլորը կը միանան հայկական կուսակցութիւնը եւ կեդրոնական իշխանութիւնը խորտակելու: Այս թեւը հեռուէն կ'ուժեղանայ Օշին Պայլի հարազատ բարեկամներով: Հայ իշխաններ եւ վասալները կը նետուին կեդրոնացած եւ կազմակերպուած իշխանութեան ...

...

անջատ իշխաններէն, եւ երկրի սահմանները կը պահպանէ արտաքին թշնամիներուն դէմ: Թրքական Սուլթաններն, ու արաբական Մէմլուքները հայկական հարուածներուն տակ կը կենան Կիլիկիոյ սահմաններուն վրայ:

Սակայն լէվանդէնիզմը՝ դարանակալ ու քսու, կը գործէ մութին մէջէն, ակար վայրկեանին խորտակելու հայկական իշխանութիւնը:

Օշին Պայլ ծանօթ է հակառակորդի ամբողջ ցանցին: Փոխադարձ այցելութեան կ'երթայ Պապի նուիրակին: Նուիրակը, վարպետ խորամանկ, ...

...

ՆՈՒԻՐԱԿԸ.— Այդ բոլորը մենք յարգած ենք միշտ:

ՕՇԻՆ.— ...

ՆՈՒԻՐԱԿԸ.— Եւ երբո՞ր ...

...

ՑԻՍԱՂ

— Երէկ, Թրաստին մէջ ...

— Լա՛ւ, ինչ ...

. Դժոխեան ...

[illegible]

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

[illegible]

Խարբերդցիներու ուշադրութեան

[illegible]

Համա-Խարբերդցիական Միութեան Կեդր. Գործադիր Մարմին

Հասցէ. Central Union of Harpoot, 463 Park Sq. Bldg., Boston. Mass.

ՁԱՅՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Գնահատելի ձեռնարկ մը

—

ՏԷՀՐԱՆ, 12 յունուար (Յառաջ).— Ամսոյս 8ին, կիրակի կէսօրէ յետոյ Հ. Յ. Դ. Տան թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Սերաստիոյ Նահանգային Ուսումն. Միութեան նախաձեռնութեամբ խաչագողներու ներկայացումը, գեղակազմութեամբ գեր. Թրագօչին եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Լիոնի ու տեղւոյս կարգ մը սիրողներուն, յօգուտ ընկ. Վարդավառ Քուլաքսըզեանի արունատական ոտք մը շինելու։

[illegible] ամբողջութեամբ լեցուած էր։ Հ. Յ. Դ. Տան պաշտօնական բացումէն յետոյ այստեղ տրուած ներկայացումներուն մէջ, առաջին անգամն է որ այսքան բազմութիւն ներկայ կ'ըլլար։

[illegible] տարած է Թրագոչ, խնամքով չէ գրուած եւ շատ մը թերութիւններ ունի։ Լեզուն խառնուրդ մըն է։ Խաղարկութիւնը անցաւ բաւականին յաջող։ Քաւոր Պետրոսի դերը Գ. Թրագօչը տարաւ յաջողութեամբ։ Ա. Հացատրեան (Մուրատ), Յ. Տիրացեան (Բաչօ), Յ. Հայկազեան (Հրեայ) եւ Հ. Ղարիբեան (տիկ. Ինժենէօր) եւ Շաքէ Փօյաճեան (Ներսէսի դերերու մէջ յաջող դուրս եկան. Հակառակ անոր որ երկրորդ անգամն է որ բեմ կ'ելլեն. Դիտողութիւն մը։ Վարագոյրները շատ ուշ կը բացուէին, պատճառ դառ[illegible]

Զուրցորդ արարին վերջաւորութեան Միութեան կողմէն Գ. Կ. Գասպարեան շնորհակալութիւն յայտնեց նախ խաղացողներուն, յետոյ հանդիսականներուն, ապա Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, որ բարեհաճած էր սրահը ձրի տրամադրել Միութեան։ Կարդաց ընկեր Վարդավառէն եկած շնորհակալութեան նամակը, ուղղուած ներկայ հանդիսականներուն։

Նամակի ընթերցումէն յետոյ, ներկաներու վարձաքին համաձայն, ձեռնարկուեցաւ փոքրիկ նուիրահաւաքութեան մը [illegible]

[illegible]

Խարբերդի Երիտ. Միութիւն, Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի [illegible] Պօլսոյ դիւղի Հայր. Միութիւն, Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւն [illegible]

[illegible]

Հայու մը ճամբան չաղէ

ՄԱՐՍԻԼ, 16 յունուար (Յառաջ). [illegible]

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. Խանջեանի ճառին առթիւ

Ռամկավարներու թերթը «Պայքար» (29 դեկտ.) այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

Ծակայն այս բոլորը, եւ ոչ ալ տասն եւ երկու տարուան ընթացքին քանի մը տասնեակ հազար տարագիրներու Հայաստան փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը չեն նշանակեր թէ Հայկական Խնդիրը իր արդար ու հիմնաւոր լուծումը գտած է՝ շնորհիւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ Հայաստանի խորհրդայնացման, ինչպէս կը խորհի ու կը յայտարարէ Խանջեան։ Ճիշդ կ'ըսէ, թէ Հայկ. հարցը մեր գործէին հայ, աւելի եւս Թուրք ու ժողովուրդին համար ուրիշ բան չէր, բայց եթէ «Զարական ու Սուլթանական լուծի թօթափումը, դասակարգային եւ ազգային շահագործման ոչնչացումը, մեր երկրին՝ ազատ, իմպերիալիստներէ անկախ, ճաղաճական տնտեսական եւ մշակութային վերելքի նախապայմաններուն ստեղծումը», բայց ինքն իր յայտարարութեան կը հակասէ ու կը սխալի, երբ կը հաշտէ թէ «Հայկական Հարցի իսկական լուծումը բերեց, այդպիսով, Պրոլետարական Յեղափոխութիւնը»։ Քանզի, եթէ Զարական լուծը խորտակուած է եւ Արարատեան Հայաստան գտած է իր ազատութիւնը, Արաքսի [illegible] Արարատէն դէպի հարաւ ու արեւմուտք, Հայութիւնը ի հուր եւ ի սուր մատնելով իր իսկ ստեղծած աւերակներուն ու ամայութեանց վրայ կը տիրապետէ Թուրք իշխանութիւնը, որ նոյն ինքն Սուլթանական լուծն է, այն լուծը, որու դէմ մասնաւորապէս ուղղուած էր Հայկական Խնդիրը, Հայ Ազատագրական Շարժումը։ Թէ այդ խնդիրը շահու ու սակարկութեան նիւթ եղած եւ Թուրքիոյ բաժանման համար իբրեւ պատրուակ ու գործիք ծառայած է Եւրոպական շահախնդիր պետութեանց ձեռքը եւ հայ գործիչներ ու ղեկավարներ ալ սխալած են անոնց վստահելով, ասիկա ոչինչ կը պակսեցնէ Հայկական Խնդրոյն արդարութենէն, Հայ չինող ու չէնցող աշխատաւոր ժողովուրդին իրաւունքներէն։ Աղասի Խանջեան շատ յեղյեղուած, բայց բոլորովին անհիմն ու անտեղի վարկած մը յառաջ կը քշէ, երբ կ'ըսէ թէ Հայկական Խնդիրը հետապնդելով «Հայ պուրժուազիան ու չահագործող դասակարգերը» կ'ուզէին «իրենց սեփական տիրապետութիւնը հաստատել Հայ, Թուրք եւ Քիւրտ աշխատաւորներու ոսկորներուն վրայ»։ Ակնարկեալ դասակարգերը սկիզբէն մինչեւ վերջը հակառակ էին ու մնացին Հայկական Խնդրոյն։ Անոնք, Սուլթանական իշխանութեան հովանաւորութեամբ, արդէն ազատ ու համարձակ կը չահագործէին հայ, եւս աւելի Թուրք ու Քիւրտ աշխատաւորները, եւ ատկէ աւելին չէին կրնար ակնկալել ոեւէ տեսակ հայ իշխանութեան տակ։

Հայկական Խնդիրը, Թրքական լուծի տակ տառապող Հայ արհեստաւոր ու հողագործ ժողովուրդին դատն էր եւ է։ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը ոչ միայն իսկապէս չէ լուծած այդ խնդիրը, այլ դժբախտ պարագաներու բերումով, Արարատեան Հայաստանի կարեւոր մէկ մասն ալ ինկած է Թուրքիոյ թաթին տակ։ Կը հասկնանք թէ Աղասի Խանջեան եւ Հայաստանի պատասխանատու վարիչները տարբեր չեն կրնար արտայայտուիլ ու պէտք չէ որ արտայայտուին։ Ասիկա սակայն արգելք չէ, որ տարագիր Հայութիւնը, իրական տէրն ու դատախազը Հայկական Խնդրոյն, միշտ խորհի ու յայտարարէ թէ Հայկական Խնդիրը իր բուն էութեամբ կայ ու կը մնայ, եւ արդար լուծում կը պահանջէ։

[illegible]

առաջին առթիւ սիրային նախանձի վերադրեցին այս ոճիրը, իբր թէ Գէորգ կը կասկածէր որ իր կինը գաղտնի յարաբերութիւններ ունի հայ երիտասարդի մը հետ, Արամ Յարութիւնեան. Խարբերդցի Ոստիկանութիւնը հարցաքննեց Յարութիւնեանը, ու մէկ մեղք գտաւ եւ ազատ արձակեց զայն։ Նոյնիսկ Գէորգ, իր կատարած ոճիրէն յետոյ, երբ պաշարիչը գտաւ, ոստիկանատան մէջ ճակատէն համբուրեց Յարութիւնեանը, որ իր պարկեշտ բարեկամն էր եղած միշտ։

Մ. Խրլաչեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Գնդախաղ

Սթանոցի Հայրենեց. Միութեան Ֆութպոլի խումբին երկրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ Էցիփ ալ Վիրիօյի դէմ. նոյն խումբին դաշտին վրայ, անցեալ Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին։ Առաջին կիսախաղին մեր մարզիկները յաղթանակը տարին 1ի դէմ 0 նշանակէտով։ Իսկ երկրորդ կիսախաղին 1ի դէմ 1 նշանակէտով։ Որով մեր ֆութպոլի խումբը յաղթական ելաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով։ Երբ խաղը վերջացաւ երկու խումբերը գացին Կրան Օթէլի սրահը, ուր մեծ յարգանքներ [illegible]

Մ. Ս. Գասպարեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

(Ա) 5

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ - 1908)

ՀԱՅԿ.— Այո, գուք ոճիրկ չէք բռնանում, բայց արդէն կառավարութեան [illegible]

[illegible]

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ, ՄԵԼԻՔ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, Ե. ՏԵՍԱՐԱՆ

[illegible]

Գ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՀԻԹԼԷՐ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ, ՇԼԱՅԽԷՐ ԿԸ ՍԵՂՄԷ

Հիթլէր ընտրական յաջողութիւններ ունեցաւ Լիփ-Տէթմոլտի մէջ: Հազիւ Վայմար հասած, ռազմաշունչ ճառ մը խօսեցաւ՝ ըսպառնալով նոյնիսկ Ֆոն Շլայխէրի դահլիճին:

— Որոշած եմ, ըսաւ, կռուիլ մինչեւ վերջը, մինչեւ որ հասնիմ իշխանութեան: Երբեք տեղի չպիտի տամ: Պիտի անցնի այս կառավարութիւնն ալ, բայց պիտի մնայ իմ կուսակցութիւնս, որ պիտի տանի յաղթանակը:

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը կը պատրաստէ ծրագիր մը նոր սեղմումներու համար մամուլին եւ հանրային կարծիքին: Կիսուէ կատարել այդ սեղմումները, որովհետեւ կարգ մը թերթեր, ինչպէս կատարել նաեւ սեղմումներ, որովհետեւ կարգ մը թերթեր, ինչպէս ճառախօսներ, ոչ միայն ծանրակշիռ յարձակումներ ըրած են կառավարութեան դէմ, այլեւ ըմբոստութեան հրաւիրած են գիւղացիները: Ըստ այդ ծրագրին, կը նախատեսուի երկար ժամանակով դադարման դատապարտել թերթերը եւ ձերբակալել անձերը, որոնք վտանգաւոր կը դառնան երկրին խաղաղութեան համար:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԽԻՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԳՈՒԱ - ՔՈԼՈՆԲԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente: Մէթրօ՝ Օտէօն: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ սարքած է ընկերական ճաշկերոյթ մը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին փըթիթ-Սուրսիներ ճաշարանին (մէթրօ՝ Օտէօն): Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԳԱՆԷԽԵ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական - վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ազատամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ:

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՉ: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերմունքը հանդէպ խորհ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Յ.Դ.ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ «ՓԵՏՐ. 18»Ը կը տօնէ Փետրուար 18 Շաբաթ երեկոյ: Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզ մասնաճիւղի

Տարեկան պարահանդէսը MAC-MAHONի շքեղ սրահներուն մէջ, 1933 Փետրուար 11ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան 1933ի հրատարակած «Գոյամարտ» Օրացոյցի կողքի վրայ, ձախ կողմ, հինգերորդ նկարը, սխալմամբ գրուած է կայծակ Առաքելի տեղ Առաքել Մուշեղ: Կը խնդրենք նկատի ունենալ:

Ծանօթ.— «Գոյամարտ» Օրացոյցի Բ. հրատարակութիւնն ալ սպառած ըլլալով կը խնդրենք մեր գործակալներէն որ, իրենց քով գտնուած աւելորդ օրացոյցները ետ ղրկեն:

Ծախու է

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է խուանկարիչի պարագ մը (6 մէթր երկայն եւ 5 մէթր լայն) եւ Ֆիաթ վաճառատուն մեծ յարմար մը գործածելի վիճակի մէջ. քրանկարի գործիքներ. պէրկլօ վաճառատիրով մեքենայ մը յամարը նաւարով մրցակի տալատակէ ծի, էջ. ոչ-նաւ կայլե. շատ աժան գին: Դիմել նամակաւ Avédis Kéchichiani, c/o Cordonnier Arménien oseph, Charmirac, Ardèche.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

98 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մէթոտ, գարմ արանց եւ կանանց մորթի, արեան, ...: Ճիւանդութիւն եւ վարքեր՝ Ամէն օր 9 12,2—5, կիրակի- 12:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameame :-: PARIS (13)

Le Gérant : H. STEPHAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի օր, ժամը 3ին, Mutualitéի շէնքին թիւ 14 սրահին մէջ (Rue St. Victor): ժամը 3.30ին կը գումարուի երկրորդ ժողով, որ կը նկատուի օրինական, անկախ ներկաներու թուէն: Կարեւոր օրակարգ:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը: Կեդրոնին կողմէ Սուրիա ղրկուած լիազօր ներկայացուցիչը կուտայ տեղեկոյթ եւ կը ներկայացնէ շարժանկարի ժապաւէններ Սուրիոյ մեր մասնաճիւղերուն կեանքէն: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սուրէն Գասապեան 22 տարեկան, բնիկ Տրապիզոնցի, հօր անուն՝ Կարապետ, մօր անուն՝ Մարիամ: 1918ին ազատուած է թրքական որբանոցէն ցրուելէ հետ միասին, կը փնտռէ իր հայրը՝ Կարապետ Գասապեան եւ ազգականները, որոնց անունները չի յիշեր: Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝ Souren Kassabian, chez M. Paul Pouzin, le chas;e Romans Drôme: Քոյր եւ եղբայր կը գտնուին Ռոմանի մէջ:

— Տիկին Հռոմ Տօնիկեան (Ղանթարացի, Սեբաստիա)կը փնտռէ իր որդին Ղազար Տօնիկեանը, որ տեղահանութեան միջոցին կորսնցուցած է Ուրֆայի մէջ: Հօր անուն՝ Օհաննէս, հօրեղբայրը՝ Շահին-Վարդան, եղբայրը՝ Առաքել, քոյրերը՝ Վառուկ եւ Նուրիկ: Իմացնել Vahan Kasbariani, 82 Chemin de la Madrage, Marseille:

— Կը փնտռեմ եղբայրս Պոլսեցի Պօղոս Պէյեան, որ կը գտնուէր 1929ին Նիւ-Եորք (Ամերիկա), յիշեալ թուականէն ի վեր լուր չկայ: Իմացնել՝ Kourken Beyiani, Usine J Blacher, Villeneuve de Berg, Ardèche (France): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Կարինի Դարգոնի գիւղէն Անուշաւան Ասատրեան, որուն հետ կը թղթակցէի 1920-22. Խարբերդ գտնուած միջոցիս Անուշաւան կը գտնուէր Տրապիզոնի որբանոցը: Անկէ ի վեր տեղեկութիւն չունիմ իր մասին: Զինքը տեսնողներ եղած են Յունաստանի մէջ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արշակ Սիմոնեանի, 2 Traverse du Bachos, quartier des Chottes, Marseille: Կը խնդրուի Յունաստանի եւ Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Կարինի-Խարասգիւղէն Գարեգին Յարութիւնեան: Իմացնել Արշակ Սիմոնեանի, 2, Travers du Bachos, quartier d s Chottes, Marseille.

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ
3, Rue PALIKAO Paris (19)
ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԱՐՓԻԱՐԻ ՄՕՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

Հիմա, ընդհակառակն ամէն գիշեր քաղաք կը տանէր աղջիկը, կը ճաշէին ու յետոյ կ'առաջնորդէր զայն թատրոն մը եւկը ջանար այն տպաւորութիւնը տալ աղջկան որ ինք ի վիճակի էր հաճելի կեանք մը ապահովելու իրեն:

Մաս մը դրամ ձեռք կ'անցընէր այդ ծախքերուն համար, ծախելով իր նըկարները, շատ յիմար գիներ կ'ուզէր, չափէն աւելի աժան գիներ նոյն իսկ իր սկզբնական գործերուն: Մէկ նպատակ ունէր — ծախել եւ դրամ ճարել: Լիան ոչինչ գիտէր այդ մասին եւ կարելի է ենթադրել որ ճիշդ էր Ժորժի այդ համոզումը: Անկասկած այս պատուասիրութիւնը հետեւանքը չէր Լիանի կողմէ սարքուած ծրագրի մը: Բացառիկ կին մը, բացառիկ էակ մըն էր այս աղջիկը կեանքի մէջ, շընորհիւ իր կենսունակութեան:

Այս անընդհատ մեծարանքներուն երրորդ կամ չորրորդ օրը, Լիան ըսաւ.

— Այնքան ալ աղքատ չես, է՞հ…

— Մաս մը դրամ ստացայ տունէն:

— Օ՛հ, տունէ՞ն. զարմանալի տուն, է՛հ, ո՛չ, այդ ըսել չուզեցի. լա՛ւ տուն ընդհակառակը…

Ցայտնի էր որ ըսել ուզած էր երկուքն ալ: Աչքի առջեւ բերելով իր ըղձանքներու շրջանը, Ժորժի նկարչական մը, հէքեաթի մը տպաւորութիւնը կը թողուր Լիանի վրայ: Բայց սուտ էր Իռլանտայէն դրամ ստանալու այդ հէքեաթը: Իր նըկարներէն զատ, ուրիշ բաներ ալ սակած էր ծախել ան: Արդ, տասնըհինգ օրուան մէջ քանի՛ անգամ գնաց մօն-տը-փիէթէ: Ժամացոյցը, փողկապին ասեղը, շղթան, նոյնիսկ մաս մը իր հագուստներէն, բոլորը, բոլորը գացին այնտեղ դրեթէ ամբողջ. Մինչեւ որ այդ առարկաները ետ քաշելու դրամը ճարէր, արդէն ծախուած կ'ըլլային անոնք: Միայն այդքա՞ն: Սկսաւ փոխ դրամ առնել. հինգ ֆրանք, տասը ֆրանք, հոս, հոն Փորէլի կապելան: Այդ երկու շաբաթը հազիւ աւարտած արդէն անվճար հաշիւ մը ունէր Ժորժ կապելային մէջ, այնտեղ կը ճաշէին ցերեկին, իսկ Լիան մոռցեր էր կապելային ընթրիքը՝ խոհանոցին մէկ անկիւնը, մոռցեր է նոյն իսկ թուղթի ծրարները:

Լիան Սօնրէյի կեանքին մէջ հաւանաբար չէր գտնուած մէկը որ ինքզինքը զրկէր Ժորժ Լըմըղիւրիէին չափ, զինքը շահելու համար: Բայց այս զրկումներէն յետոյ, սնանկացած էր Ժորժ, եթէ կարելի է պատշաճեցնել այդ բացատրութիւնը Մօնմարթրի պահեստներուն:

Ամբողջ այդ շրջանին Ժորժ իր սրտով, իր աչքերով ու ականջներով կը հետեւէր անոր. պիտի մեղմանա՞ր վերջապէս այդ աղջիկը:

— Այս կեանքը կ'երեւակայէր երբ հայրս պատմութիւններ կը պատմէր Փարիզի վրայ: Այս խօսքերը արտասանեց Լիան երբ Ժորժ երեկոյեան նոր զգեստ մը բերաւ անոր ու միասին գացին Օփէրա: Այդ բառերուն արձագանգը իր ականջներէն անցաւ դէպի սիրտը: Խորհեցաւ պահ մը որ իրեն էր ա՛լ աղջիկը: Բայց պէտք է խոստովանիլ որ Լիան կեղծ յոյսեր չը ներշնչեց: Ժորժ, ինքն էր որ իբրեւ խոստում մեկներ էր այդ բառերը: Լիան երբեք չխօսեցաւ այն գիշերուան ու այն մասերին մասին: Երբեք չթելադրեց անոր խորհիլ որ այդ պատուասիրութիւնները պիտի իրականացնէին իր սպասածը: Թերեւս Լիան գիտէր թէ ինչ էր անոր սպասածը: Բնաւ կարելի չէր չափել այդ աղջկան իմաստութիւնը: Կը պահէր ան խորհրդաւորութիւնը իր նպատակներուն այնչափ զաղտնի ինչպէս նախանձը իր թշուառութեան: Նըպատա՞կ, անշուշտ ունէր, անհնար էր հասկնալ զայն. կուռհե՞լ, թերեւս:

Գիշեր մը, Պալ Պուֆօնի ներկայացումներուն վերջին օրերը, Ժորժ սովորականէն աւելի երկար ժամանակ սպասեց դրան առջեւը: Երբեք այսքան ուշացած չէր ան: Կէս ժամէն աւելի պտտեցաւ մայթին վրայ, զառազանին ծայրովը հարուածներ տալով երկաթեայ վանդակորմին:

Զկրցաւ համբերել ու ներս մտաւ նախասրահէն: «Ներկայացումը աւարտա՞ծ է» հարցուց դռնապանին: Այո՛, պատասխանեց մարդը: Լսեց նուագախումբը եւ պարասրահէն բարձրացող ժխորը:

— Իսկ օրիորդ Սօնրէյը դուրս ելա՞ւ:

— Ո՛չ պարոն:

Անցաւ դէպի պարասրահը. նոյն բազմութիւնը զարձեալ: Այնտեղ չէր աղջիկը: Չպիտի ուզեր տեսնել զայն այդ ամբոխին մէջ, բայց միեւնոյն ատեն վախ մը ունեցաւ անոր բացակայութենէն: Նստեցաւ հրմշտուքին մէջ:

Սրահին մէկ անկիւնը երկու հոգինոց սեղանի մը առջեւ նստած էր Լիան անծանօթ մարդու մը հետ: Ժորժ տեսաւ այդքան միայն: Բազմութիւնը լեցուեցաւ իրեն առջեւը ու ծածկեց տեսարանը: Շրջանը ըրաւ սրահին որովհետեւ անկարելի էր ճեղքել պարողները. մօտեցաւ քանի մը քայլ, կրցաւ տեսնել Լիանի կռնակը, ճիշդ իրեն դիմացն էր անծանօթը:

Ժորժ լարեց ուշադրութիւնը եւ թեթեւ կերպով լսեց մարդուն քանի մը կցկտուր բառերը: Անոր երեւոյթը մտահոգեց զինքը: Պալ Պուֆոնի սովորական տիպարներէն չէր: Շատ աւելի բարձր մէկը: Հաւանաբար Փարիզը տեսնելու համար Մօնմարթրի մէջ թափառող այցելու մը: Ինչ... սակայն: Ֆրանսացի չէր ամէն պարագայի, յայտնի էր տարիքն ...իսկ ակնարկէն: Շատ խնամուած ... մը, ծայրերը վեր, աւելի դէպի ... նական ձեւով յարդարուած: Արտա... նով շատ քաղցր ու քաղաքավար ... բարեկիրթ ձեւերը ուշադրաւ էին ... մթնոլորտին մէջ ինչպէս իր ... նուր երեւոյթը: Մտահոգիչ էր ... պարագան Ժորժի համար: Պարզ ... ու անվնաս արտայայտութիւն մ... նէին միւսները՝ ամբոխին մէջ. ... սուններ եթէ կ'ուզէք: Իսկ հն... միտ ու խորամանկ դրոշմ մը ... այդ մարդուն դէմքին վրայ: ... ղեկավարող քան թէ հետեւող... թերեւս ու հրամայելու վարժ... արտայայտութիւն մը: Եթէ ... ները չհրմշտէին զինքը, հաւան... Ժորժ պիտի մօտենար աղջկան ու ... չէր անոր ուսին: Ոտքի կեցած ... կերպով լսեց հիմա մարդուն ... րը:

— Ուրեմն դուք ամբողջովին Փ...սուհի չէ՞ք:

(Շար.)

Թարգմ. Ժ. Մ.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276.768

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ. -

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

19 Janvier

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2090

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԿԻՐ ԶԱՆԳՈՒԱԾԸ

Հայ հանրային մտքը ամէնէն շատ զբաղեցնող խնդիրը կը հանդիսանան համերաշխութեան, ազգային մէկ ճակատի եւ կազմակերպութիւններու միութեան խնդիրները:

Զարմանալի յամառութեամբ հայ ժողովուրդը կը խօսի այդ մասին, մամուլն ամէնօրեայ զբաղման նիւթ կը դարձնէ, կուսակցութիւնները այդ նշանաբաններով հրապարակ կուգան, եւ սակայն, նոյնքան յամառութեամբ՝ այդ խնդիրները անլոյծ կը մնան հայկական հորիզոնին վրայ:

Հայ հասարակական կեանքի մէջ ընդհանրապէս, իսկ տարագիր հայութեան մէջ՝ մասնաւորապէս, հանրային կեանքի շուրջ ստեղծուած քաղաքական եւ ընկերային պայքարները տեղի կ'ունենան առանց վճռական գոտեմարտի, առանց վերջնական նպատակի: Պետական կեանք չունինք, նոյնիսկ կազմակերպուած եւ օրինական ազգային կեանքը կը պակսի: Քաղաքացիական արտայայտութիւններէ զրկուած ենք: Հակամարտ ուժերը ընտրութիւններով իրարու դէմ չեն ճակատիր, ուժերու չափանիշ գոյութիւն չունի: Մեր հանրային կեանքը կախուած է ուրիշ պետութիւններու եւ ազգերու բարեհայեցողութիւններու, եւ մեր մէջ գոյութիւն ունեցող հոսանքներու ազատ ցանկութիւններէն:

Գերագոյն օրէնքի մը ենթակայ չենք, եւ պարտադրող իրաւական ուժ մը չունինք, որպէսզի իւրաքանչիւրն իր տեղը, իր տարողութեան չափով՝ իր աստիճանին վրայ պահէ:

Կատարեալ ազատութիւն, որ հասած է անիշխանութեան: Բարի ցանկութի՞ւն, որքան ուզէք: Բայց գործադրութի՞ւն, երբեք: Ամէն մէկը իր ճանապարհով, յամառօրէն:

Անվերջանալի պայքար, որուն մէջ, վերջին հաշուով՝ կը յաղթէ ան, որ գործ կը տեսնէ, եւ որքան բազմակողմանի եւ ծաւալուն, այնքան լաւ:

Անշուշտ, այս իրողութիւնը դժնդակ է եւ ճակատագրական: Բայց մասամբ նախամտածուած, եւ մասամբ ալ տարերային օրէն՝ այս հոսանքներով պիտի ընթանայ մեր կեանքը:

Գիտակցիլ այդ իրողութիւնը եւ գիտակցութեամբ քալել դէպի ապագան, կը նշանակէ՝ առնուազն, աւելորդ յուսախաբութիւններէն զերծ մնալ:

Արդ, ներկայ պայմաններու բերումով, հայկական կեանքի ներքին հակամարտութիւններուն մէջ, զանազան հոսանքներուն համակրող զանգուածները առաջնակարգ դերի մը կոչուած են: Այդ հոծ զանգուածներու այս կամ այն կողմ թեքումը կը ստեղծէ իրական տիրապետութիւն մը, որ իրաւական չէ, եւ հարկադրական կողմութեամբ չիշխեր, բայց բարոյական տիրապետութիւն մըն է:

Առանձնապէս խօսելով Դաշնակցութեան համակիր զանգուածի մասին, պիտի ըսենք թէ՝ այդ անկազմակերպ զանգուածը, շատ անգամ օժանդակ կազմակերպութեան մը բնոյթը առած է եւ մեծապէս նպաստած է մեր քաղաքական յառաջխաղացման:

Դաշնակցութեան համակիր տարրերը գործօն յեղափոխութեան շրջանին, պետական կամ հանրային ընտրութիւններու ժամանակ, պատերազմի եւ կամաւորական շարժման պարագային հրապարակ եկած են կէս-կազմակերպութեան հանգամանքով եւ դարձած են կուսակցութեան կողքին խոշոր քաղաքական ազդակ մը: Գործնական կեանքի դրդումով՝ Դաշնակցութեան համակիր զանգուածը գիտակից քաղաքացիի պարտականութիւնն առանձնած է եւ փոխադարձաբար վայելած է իրաւունքներ ու արդար հպարտութիւններ՝ Դաշնակցութեան հետ միասին:

Սակայն ներկայ կեանքի դասաւորութիւնները եւ պայմանները անցեալէն շատ տարբեր կը ներկայանան մեզի: Այսօր համակիր զանգուածը ոչ անցեալի պարտաւորութիւններն ունի եւ ոչ ալ անցեալի իրաւունքները կը վայելէ: Անցեալի մէջ համակիր խաւը լռելեան կ'ընդունուէր որպէս օժանդակ կազմակերպութիւն մը: Իսկ, այսօր, լռելեան կարծես՝ թէ մենք եւ թէ համակիրները հաշտուած ենք այն մտքին հետ թէ՝ համակիրները միայն հանրային կարծիք մը կը ներկայացնեն:

Մեր կարծիքով այս դրութիւնը պէտք է փոփոխուի եւ համակիր զանգուածի արտայայտութիւնը մեր ներկայ պայմաններուն համապատասխան՝ աւելի գործօն կազմակերպութեան մը բնոյթն ստանայ: Եթէ, այսօր, քաղաքական եւ յեղափոխական գործօն կեանքը թափ չունի եւ դերի չի կոչեր համակիր զանգուածը, այնուհանդերձ, մենք կ'ապրինք սպասումի եւ պատրաստութեան շրջան մը, ուր կազմակերպուած ուժերը սիստէմաթիք եւ հետեւողական աշխատանքով՝ շատ բան ունին ընելիք՝ հայ ժողովուրդը զօրացնելու եւ կազմ ու պատրաստ ամբողջութիւն մը ներկայացնելու համար:

Դաշնակցութեան համակիր զանգուածը կարելի է երկու խաւի բաժնել: Առաջին խաւը, որ լուծուած կարելի է նկատել ժողովրդական հոծ զանգուածին մէջ, եւ որ իր տրամադրութիւններով եւ հանրային կարծիքով Դաշնակցութեան մտայնութիւնը կը ներկայացնէ: Իսկ երկրորդ խաւը արդէն քաղաքական դիմագիծ ունի, իր դիրքը ճշդած է, նոյն հաւատքն ունի, ինչ որ կազմակերպուած դաշնակցական անհատը, բայց կազմակերպութեան շարքերուն մէջը չէ, ենթակայ չէ կուսակցական բոլոր պարտադրութիւններուն, զոհողութեանց:

Տարագիր հայութեան ծոցին մէջ, գիտակից եւ իր դիրքը ճշդած համակիրներու խոշոր զանգուած մը կայ: Այս զանգուածը եթէ չի կրնար կուսակցական խիստ պարտադրութիւններու ենթարկուիլ, ամէնայն դիւրութեամբ կարող է օժանդակ կազմակերպութիւն մը դառնալ, աւելի գործօն դեր մը ստանձնելու հայ կեանքին մէջ, եւ վայելելու իրաւունքներ, երաշխիք դառնալով Դաշնակցութեան ազգային եւ քաղաքական գործունէութեան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պուրկազէն կը հեռագրեն Ազգամարի (Պոլիս), 13 յունուար թուականով.—

Շոգենաւը, այսօր, ժամը 17ին մեկնեցաւ Պուրկազէն, 1040 գաղթականներով:

«Պուրկազի Ֆորս» թերթը, այս առթիւ, կը գրէ հետեւեալ խորագրին տակ.— Հազար Հայեր Խորհրդ. Հայաստան կը մեկնին.—

«Այս առաւօտ, Էլէնիքոս շոգենաւով պիտի մեկնի առաջին կարաւանը Հայերուն, որոնք 292 ընտանիք, 987 հոգի են:

Շոգենաւը երէկ գիշեր հոս հասաւ: Անով կը ճամբորդեն ուրիշ 300 Հայեր ալ: Այս առթիւ, Պուրկազ եկած են Տօքթ. Իմարէջքի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը՝ Պ. Սարաֆիմով:

Մեկնողներուն արտօնուած է իրենց հետ տանիլ 10 վակոն առաջին չինութեան նիւթ, 1000 քիլօ ծխախոտ եւ 3000 քիլօ սիկարէթ, որովհետեւ Հայաստանի մէջ չինութեանց նիւթերու մեծ պահանջ կը զգացուի:

Երէկ, մեկնողները շնորհակալութեան հեռագիր ղրկեցին վարչապետին եւ Սոպրանիէի նախագահին, այն սիրալիր ընդունելութեան համար, զոր անոնք գտած են Պուլկարիոյ մէջ տարիներէ ի վեր եւ ուր անոնք իրենց զիրենք զգացած են այնպէս ինչպէս իրենց հայրենիքին մէջ:

Մեկնողներէն շատեր աղքատներեն, բայց անոնց մէջ կան նաեւ մեծահարուստներ (?), որոնք հոս ամառական հագարատոր լեւաներ կը շահէին, բայց երկրի սէրը զիրենք մղած է թողելու Պուլկարիան:

Մեկնողները պիտի երթան Պաթում, ուրկէ պիտի ղրկուին Երեւան, իսկ անկէ զանազան վայրեր: Սովետ իշխանութիւնները անոնց ապահոված են բնակարաններ եւ մշակելու հող: Մինչեւ հիմա Պուլկարիոյ մէջ արձանագրուած են 55,000(?) հոգի, մեկնելու համար: Մեկնողներէն լուր առնելէ վերջ, միւսներն ալ պիտի մեկնին: Անոնց մեկնումին համար 600,000 լեվա ծախք եղած է:

⁂ Ֆիլիպէէն Պուրկազ մեկնողներուն ձրի վակոն տրամադրած է կառավարութիւնը, իսկ պուլկար Կ. Խաչը՝ ուտեստեղէն: Եղած հանգանակութեամբ, ղրկուած է նաեւ դամ: Ֆիլիպէէն երկաթեղէնի վաճառական Պ. Պ. Թէլլալեան 40 տոպրակ դամ նուիրած է, իսկ ծխախոտի վաճառական Պ. Գ. Թութիւնճեան 20,000 լեվա: Ուրիշ նուիրատուութիւններ ալ կան:

⁂ Ցունատանէն մեկնած հայ գաղթականներու կարաւանները, ամէն անգամ որ նաւ կը նստին, քանի մը փափուկներ կարմիր դրօշ կը պարզէին եւ համայնավարական ցոյցեր կը կատարէին, յանկարծ քաշքշանալով նաւուն վրայ: Այս դէպքերը գէշ ազդեցութիւն կը ձգէին Ցոյներուն վրայ: Բարեբախտաբար Պուլկարիայէն մեկնած գաղթականներուն մէջ նման փափուկներ չեն գտնուիր, այլ ընդհակառակն իրենց լաւագոյն զգացումներն են յայտներ երկրի մը, որ շատ հիւրընկալ եղաւ:

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Ծօզկատի Պէպէճ գիւղէն երկու ընտանիք, եօթը անդամէ բաղկացած, Պոլիս հասնելով դիմում ըրին Ազգխնամատարութեան Սամաթիոյ կայանը ընդունուելու համար:

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐԸ

Լօնտոնի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Ֆոն Շլայխէր պիտի պահանջէ Հռենոսի ձախ եզերքին ապահովումը, ինչ որ շատ պիտի դժուարացնէր զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին գործը, որովհետեւ Լոքարնոյի դաշնագրին կարգ մը տրամադրութիւններն են, որ կը հարուածուին այդ պահանջով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Աշխատանքի Խորհրդաժողովին վերջին օրերը

Աշխատանքի խորհրդաժողովը կ'ապրի իր վերջին օրերը:

Երեքշաբթի առաւօտ, բանուորական եւ կառավարական ներկայացուցիչներու ճառերէն յետոյ, խօսք առաւ խորհրդաժողովին նախագահը, Մահէմ, ոչ իբրեւ նախագահ, այլ միայն իբրեւ Պելճիքայի կառավարական ներկայացուցիչը: Մահէմ աշխատեցաւ հարթել երկու հակառակորդ տեսակէտներուն բեւեռները: Նախ գիտել տուաւ թէ խորհրդաժողովը կանչուած չէ համագրելու համար համաձայնութիւն մը: Ատիկա գործն է Աշխատանքի Միջազգային խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի Մայիսին: Նախապատրաստական աշխատանք մըն է, ուրեմն, որ կը կատարուի ներկայիս Ժընեւի մէջ, հետեւաբար պէտք չէ սպասել, որ կառավարութիւնները հրաւիրուին գործադրել ընդունուած որեւէ տեսակէտ:

Խօսողներու տեսակէտները դասաւորելով, կը տեսնուի որ ստեղծուած են երկու կողմեր, անհաշտ հակառակորդ մէկը միւսին: Ահա թէ ինչու Լամպէր-Ռիպօ պահանջեց, այս մասին արտայայտուելու առթին, ըսել միայն թէ դէ՞մ է թէ թեր շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի տեսակէտին: Ըստ Մահէմի, կայ նաեւ միջին տեսակէտ մը, որ կրնայ դիւրացնել աշխատանքի յառաջիկայ խորհրդաժողովին գործը: Գործատէրերը շատ անհաշտ են, չեն ուզեր որեւէ զիջում կատարել: Սակայն, ըստ Մահէմ, կառավարութեանց վրայ պարտք կը դրուի միջոցներ գտնելու՝ հաշտեցնելու համար հակառակորդ կողմերը, որպէսզի լուծում մը տրուի եւ գործադրկութեան տագնապը փարատի: Կառավարութիւնները պէտք չէ իյնան թակարդին մէջ, զոր կը լարեն գործատէրերը՝ հրաւիրելով ըսել բանուորներուն «ոչ կարեմ»: Պէտք չէ թոյլ տալ, որ գործատէրերը այրեն բոլոր կամուրջները:

— Ձեմք ուզեր, որ մեզ մեղադրեն թէ չըրինք մեր կարելին, որպէսզի մասնակի լուծում մը տրուէր տնտեսական համաշխարհային տագնապին: Պելճ կառավարութիւնը պատրաստ է համաձայնութեան մը գալու, պայմանով որ այդ համաձայնութիւնը վաւերացնեն ճարտարագործական մեծագոյն բոլոր երկիրները:

Ցետոյ Մահէմ վերջացուց իր ճառը յայտարարելով.

— Եթէ Ժընեւ չկարենայ տալ աշխատանքի նոր օրինագիծ մը, պէտք է յուսահատիլ Ժընեւեան խորհրդաժողովներէն:

Երբ այս նիստը կը փակուէր, միջադէպ մը ստեղծեց Դանիացի գործատէրերու ներկայացուցիչը, Օրսթէտ:

Բեմ ելաւ՝ քանի մը ճշդումներ կատարելու համար Մահէմի ճառին մասին: Եւ ըսաւ թէ Մահէմ կը խօսի իբրեւ ներկայացուցիչ մը եւ ոչ իբրեւ նախագահ, յետոյ Մահէմի ճառին մէջ «թակարդ» բառը ծանր քննադատութիւն մը կ'ենթադրէ գործատէրերու դիրքին մասին, եւ գործատէրերը, խորհրդաժողովին մէջ, կը զգեն ամբաստանութեան մը տակ: Ինչ իրաւունքներ որ ունին բանուորական ներկայացուցիչները, նոյն իրաւունքներով կուգան խօսելու նաեւ գործատէրերը:

Երբ գործատէրերու ներկայացուցիչը իջաւ բեմէն, Ֆրանսացի բանուորներու ներկայացուցիչը, Ժուհօ եւս, ուզեց բեմ բարձրանալ,— քանի որ խօսքի իրաւունք տրուեցաւ գործատէրերուն, բանուորներն ալ կը պահանջեն վերջին խօսքի նոյն իրաւունքը:

Միջադէպը փակուեցաւ, յայտարարելով որ Մահէմ գործատէրերը ամբաստանելու որ եւ է մտադրութիւն չէ ունեցած:

Կէս օրէն յետոյ եւս շարունակուեցան վիճաբանութիւնները: Երէկ կէսօրէն յետոյ խորհրդաժողովին մէջ պիտի կարդացուէին երկու բանաձեւեր: Առաջին բանաձեւը կուսայ բանուորներուն պահանջը,— շաբաթը 40 ժամ աշխատանք, առանց զեղչելու շաբաթական 48 ժամուան ներկայ աշխատավարձերը: Երկրորդ բանաձեւը եզրակացութիւնն է այն խորհրդակցութիւններուն, որ տեղի ունեցան Փարիզի, Պերլինի եւ Հռոմի միջեւ: Այս բանաձեւին կը միանան նաեւ Պրիւքսէլի, Սթոքհոլմի, Մատրիտի եւ Սանթիակոյի (Չիլի) կառավարութիւնները: Այս բանաձեւը կ'ընդունի որ շաբաթական 40 ժամը միջոց մըն է դարմանելու գործադրկութեան տագնապը, բայց լուռ կ'անցնի աշխատավարձի հարցին վրայէն: Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ստորագրէ դայն պայմանով որ համաձայնագիրը վաւերացնեն ճարտարագործական մրցորդ երկիրները: Արդ, Ֆրանսայի ճարտարագործական մեծագոյն մրցորդներն են Միացեալ Նահանգները եւ Ռուսիա, որոնք չեն մասնակցիր Աշխատանքի Խորհրդաժողովին: Կը նշանակէ թէ այս բանաձեւն ալ, որ, իբրեւ չափաւոր, ընդունուելու հաւանականութիւն կը ներկայացնէ՝ համեմատելով բանուորներու բանաձեւին հետ, թղթի վրայ գրուած բանաձեւ մը պիտի դառնայ, քանի որ գործատէրերու ներկայացուցիչները դէմ են նաեւ այս բանաձեւին:

Ծայրագոյն Արեւելքի տագնապը

ԱՆԳԼԻԱ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ ՃԱՓՈՆԻ

Մանչուրիոյ մասին վիճաբանութիւնները սկսան Ժընեւի մէջ, եւ մեծ դէպք մը պատահեցաւ: Անգլիացիները չափաւորութիւնը թողլով, հարկադրեցին Ճափոնը 48 ժամուան մէջ որոշել կամ նահանջ կամ խզում:

Ֆրանսա եւս միացաւ Անգլիոյ տեսակէտին:

Պէտք է յիշել թէ Ջինեւճափոն վէճին համար իրաւարարութեան առաջին քայլը Անգլիան առած էր: Այս անգամ ալ, եթէ Ճափոն երկու օրէն չընդունի Ջինաստանի կողմէ ընդունելի բանաձեւ մը, Անգլիա պիտի առաջարկէ թողուլ համերաշխութեան գիծը եւ պիտի ձեռք առնէ յանձնարարութեան գիծը, ըստ Ազգերու Դաշնագրին տրամադրութեանց: Արով փոխանակ բանաձեւ մը գտնելու որ երկու կողմն ալ ընդունին, ինքնագլուխ որոշում մը պիտի տայ եւ պիտի յանձնարարէ անոր գործադրութիւնը:

Այս պարագային վախ կայ որ Ճափոն լքէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, բայց այն ատեն պիտի ստիպուի թողուլ նաեւ հոգատարութիւններն որ ունի գերման նախկին գաղութներու վրայ որ են Մելանէզիոյ, Քարօլինի եւ Մարիանի արշիպեղագոսներով: Ճափոն այս կղզիները ամրացուցած ըլլալով, Ամերիկա հաշտ աչքով չի դիտեր այս պարագան, մանաւանդ որ ամերիկեան ծերակոյտը որոշեց թողուլ Փիլիպպեաններ, հակառակ նախագահ Հուվըրի վէթօյին:

Կը կարծուի թէ Անգլիա այս խիստ ընթացքը կը բռնէ Ճափոնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱԽՈՒԿԻ ՄԸ ԳՐԱԾԻՆ ՀԱՄԱՐ

Դպրոցական ընկերս, Հ. Հոգտանեան, շատ է վրդովուեր, իմանալով որ Արթաֆի ձէպէլին յայտարարեր է թէ Հայերը կը սերին Թուրքերէն:

Ընկերս, նամակ մը գրելով Ցառաջի խմբագրութեան, կ'ըսէ թէ կը ճանչնայ Արթաֆի ճէպէլին:

Այս մարդը Ատափազար կը բնակէր, կ'ըսէ, ոչ թէ կապուտակ Սապանճայի ջուրը խմելու համար, այլ, ո՞վ գարմանք, «կրթութիւն եւ ուսում ջամբելու համար ազգիս մանկտւոյս»: Զարմանքը անոր համար, որովհետեւ ամէն մարդ գիտէր թէ փախուկ մըն է ան: Տղաքը «Խենթ վարժապետ» կը կոչէին զինք: Աշխարհագրութեան դաս կուտար, բայց չէր կրնար ճշդել թէ իր խելքը աշխարհի ո՞ր մասին վրայ կը գտնուի: Աշակերտները կը պատմէր ամէն օր բանտարկելով... պատուհաններուն մէջ, որովհետեւ կը կարծէր թէ ամէնաքին հասր խելքը գլուխը կը բերէ չարերուն: Սակայն, կ'ըսեն թէ, Աստուած ալ զինք պատժեց եւ ժամանակ մը ճէպէլին բանտարկեց... Ս. Փրկչի յիմարանոցին մէջ, որպէսզի իր խելքն ալ տուն գայ: Կարծեր են թէ տուն է եկեր խելքը եւ արձակեր են: Երբ այս ամէնը գիտէ իմ ընկերս, ինչո՞ւ կը վրդովուի խենթին խօսքերէն: Թող որ պահ մըն ալ զուարճանան Թուրքերը: Ու թող որ շարունակէ ըսել մեր խենթը թէ Հայերը սերած են Թուրքերէն: Ապահովաբար ինք է որ սերած է Թուրքերէն: Ձէ՞ որ անունն ալ, ձէպէլի, ենթադրել կուտայ քիչիկ մը:

ԱՐԱԶ

ՀՈՒՎԸՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ՆԵՏԵԼ ԱՅԺՄԷՆ

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ Փէնսիլվանիոյ մէկ ծերակուտականը քննադատելով Հուվըրը, զայն պատասխանատու կը համարի պարտքերու հարցին ստեղծած անելին, ու կը պահանջէ այժմէն իսկ պաշտօնազրկել Հուվըրը:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Գրած էինք թէ Հուվր վէթօ դրած էր Փիլիպպեան կղզիներու անկախութեան ծրագրին: Սակայն Ծերակոյտը, վերցնելով Հուվրի արգելքը, 26ի դէմ 66 ձայնով անկախութիւն շնորհեց Փիլիպպեան կղզիներուն, բայց պայման դրաւ, որ նախքան բացարձակ անկախութիւնը՝ 10 տարի կղզիները դրուին Միացեալ Նահանգներու նշանակած մէկ կառավարիչին վարչութեան տակ:

30,000 ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՑԱՐՁԱԿԻՆ

Խարպինէն կը հեռագրեն թէ կացութիւնը ծանրացած է Թունկ-Լիա-Հօյի մէջ: 30,000 չինացի զինուորներ համախմբուած են քաղաքին շուրջ և շուտով կը քալեն Մուկտէնի վրայ: Ճափոնական օդանաւերը, մեկնելով Շան-Հայ-Քուանէն, ռմբակոծեցին այն ուժերը, որ համախմբուած են Քայ-Լուի շուրջը, մեծ վնաս պատճառելով քաղաքին ու չինացի զինուորներուն:

ՆՈՐ ՁՄԵՌ

Հին այս բացատրութիւնը, որ յատուկ է մասնաւորապէս Հայաստանի ձմրան, ճիշդ է հիմա նաեւ Ֆրանսայի կարգ մը նահանգներուն համար: Անըսիի շրջակայքը ձիւնը պատած էր օրերով, Վարի նահանգին բարձրաւնիստ գիւղերը կորսուած են ձիւնին տակ:

Եւ սաստիկ ցուրտ ամէն կողմ: Ռէմիրմոնի մէջ —8 աստիճան, Պուրկինեոնի շրջանին մէջ —8 աստիճան: Մասնաւորաբար ծերունիներն են, որ զոհ կ'երթան ցուրտին: Փալօ, 65 տարեկան, մեռած գտնուեցաւ ցուրտէն, անտառապահի իր խրճիթին մէջ, Շարմուայի մօտ: Տիկին Պրունեռ, Օյոնաքսի մէջ, ցուրտէն յանկարծամահ եղաւ, երբ շուկայ կ'երթար:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Եւ առաւօտէն կիրք՝ ըմբոստներու «քաղաքական» գրականութեան մէջ։ Կիրք անձնական եւ խտրուածական։ Կարդացէք այդ զարմանալի պատմութիւնները «Պրոմէթէյ»ի ու թրքասէր վարիչներու» շուրջը — եւ կը տեսնէք թէ ինչեր կարող է նիւթել կիրքէ կուրցած ուղեղը։ Մեր երիտասարդութեան, պատանեկութեան դիւրահաւատ անփորձ շարքերը սարսափով անշուշտ, տեղեկացան, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչ մարմնին մէջ եւ անոր շուրջը բազմած են Մուստաֆա Քէմալի գործակալները... եւ որ այդ մարմնի ամբողջ գործունէութիւնը կ՚անցնի թրքասիրութեան նշանակին տակ...։

Կիրք — նաեւ խտրուածական։ Երկար քաղուածքներու պէտք չկայ. բաւէ անգամ մը թերթել իրենց եռամսեայ «մարտական» օրգանը, տեսնել շարք մը յօդուածներու բառն ու ոգին։ Մէկէ աւելի անգամ կը յայտարարեն թէ արեւմտահայութիւնը պէտք է իր գլխուն ճարը տեսնէ իր ձեռքով իսկ, վասն զի, «Դաշնակցութեան» ներկայ վարչութիւնը իբր թէ միայն բաղկացած է արեւելահայ խորթ տարրէ, որոնք թրքասէր են, սիրտ չունին թրքահայութեան համար եւ կը զոհաբերեն թրքահայ դատը։

Ուրիշ տեղ մ՚ը «վերանորոգիչներու» հարուածը կը տեղայ արդէն ոչ միայն ներկայ, այլ եւ անցեալ վարիչներու գլխուն (հասկցէք՝ ոչ արեւմտահայ վարիչներու)։ Կը հարուածուի Դաշնակցութեան գործելակերպն ու գործունէութիւնը յիսնամեայ տասնեակ տարիներու, սկիզբէն ի վեր։ Գլխաւոր խմբագիրներէն մէկն է, որ կը գրէ (թիւ 19).

«Չէ՞ որ մեր ազատամարտն ալ հէքեաթ մըն է, հրաշքի չափ գեղեցիկ։ Ի՞նչ փոյթ, որ կեանքէն ու իրականութենէն կտրուած մարդիկ զայն սխալ ուղիներով առաջնորդեցին։ Գեղեցիկ չէ՞ Սասունը, ժայռակերտ Զէյթունը, սիրուն Հաճընը ...» եւն.

Ու նոյն խմբագրի նոյն յօդուածին մէջ.

«Պիտի վերակազմենք (տաճկահայ տարագիր աշխատաւորներս Դաշնակցութիւնը) նոր ոգիով, նոր հիմերով, անկէ քշելով բոլոր օտարոտի, խորթ մեր ցաւին ու ցասումին, մեր ապրումին ու իտէալին անհարազատ տարրերը»։ (Հասկցէք՝ բոլոր ոչ-արեւմտահայերը. Մ. Վ.)։

Երբեմն, անշուշտ, լաւ բաներ ալ կ՚ըսեն։ Կ՚ըսեն, օրինակ, թէ իրենք կը մերժեն խտրուածականութիւնը։ Կ՚ըսեն, թէ իրենց աչքին հաւասարապէս թանկ ու սիրելի են Տարօնցին, Ղարաբաղցին, Կիլիկեցին։ Բայց քանի մը հակիրճ, մեկուսացած փրազներ կը կորսուին մաղձալից պարբերութիւններու հեղեղին մէջ։ Այդ միջանկեալ բառերը կարծէք պաշտօն ունին մեղմելու թունոտ գաղտասուքներու անախորժ բուրմունքը։ Թերթը լեցուն է երկփեղի, հակասական փրազներով։ Կարծէք խմբագիրներէն մէկուն գրածը միւսը կը ջնջէ։ Լօյոլայի հայ աշակերտները գրելու ձեւ մ՚ունին, որով կը վարագուրեն իրենց ճշմարիտ մտածումներն ու զգացումները եւ հնարաւորութիւն կ՚ընծային իրենց՝ արդարանալու, պաշտպանուելու զանո՛ց յարձակումներու դէմ։ Այնպէս կը գրեն, որ ընթերցողը կրնայ մեկնաբանել իրենց գրածը «աստանկ ալ, անանկ ալ»։ Քաոս՝ տրամաբանութեան մէջ — այլ եւ քաոս բարոյական հասկացողութիւններու մէջ։

Տեղ մը կը պանծացնեն 40ամեայ հայկական շարժումն ու անոր ղեկավար — դերակատարները (նաեւ ոչ արեւմտահայ) Զաւարեանները, Ռոստոմներն ու Ակնունիները։ Ուրիշ տեղ մըն ալ սեւով կը ներկեն շարժումը, յայտարարելով, թէ անոր ղեկավարութիւնը եղեր է սխալ ու արատաւոր, թէ ղեկավարները վարձկաններ եղեր են, «խորթ թրքահայ արիւնին ու իտէալին»։ Վայելեցէք այս միւս պարբերութիւնը թիւ 19ի խմբագրականին.

«Արեւմտահայ համագումարը... իմէ դուրս պիտի վանէ բոլոր վարձու եւ փոլիթիքօս փաստաբանները, այն փաստաբանները, որ 40 տարիներու ընթացքին չկրցան փոթորիկներէն փրկել մեր նաւը։ Լօզանի ժայռերուն վըրայ փշրեցին զայն, Կարսի առջեւ մահացուօրէն ծակելէ յետոյ։ Որոնք 40 տարիներու ընթացքին չկրցան նոյնանալ մեր ցաւերուն հետ եւ անհարազատ մնացին մեր ապրումներուն ու ազատագրական շարատանջ պայքարին։ Արեւմտահայութիւնը իր ճակատագրին տէր, զայն պիտի վարէ արեւմտահայ յեղափոխական երիտասարդութիւնը եւ արեւմտահայ համագումարը պիտի հռչակէ մեր դերիշխանութիւնը։ Ինքը զանելով վեհապետ»

Ի՞նչ կ՚ուզէ ըսել այս բառակոյտը.

Կարսի ողբերգութենէն յետոյ, հայ դատը Լօզանի մէջ փաստաբանողն էր —պաշտօնական հանգամանքով, որպէս նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան— Աւետիս Ահարոնեան։ Իրեն հետ էր Գ. Գաբրիէլ Նորատունկեան անպաշտօն հանգամանքով, Պօղոս Նուպարի ազգային պատուիրակութեան կողմէ։ Իրեն հետ էին Ուաշինկթընի Հայոց դեսպան Արմէն Գարօ եւ ուրիշներ, որպէս խորհրդական։

Որո՞ւ վրայ կ՚իյնայ «վարձկանութեան» խարանող անէծքը։ «Երիտասարդ Դաշնակցութեան» օրգանը հոս եւս կ՚ուղղէ իր թունաւոր սլաքը ոչ արեւմտահայ գործիչներու վրայ, այլ անոնց, որոնք դժբախտութիւն ունին ծնած ըլլալու ոչ Էրզրումի, ոչ Թէքիրտաղի կամ Զէյթուն-Մարզուանի մէջ, այլ Էրզրումէն, Վանէն քիչ մը անդին, Կարսի, Իգտիրի հողին վրայ։ Ովքե՞ր են, ուրեմն, «վարձու, փոլիթիքօս փաստաբանները» մեր երիտասարդ դատախազներու աչքին։ Կ՚ակնարկուին, անշուշտ, եւ իրենց չսիրած 2—3 անձերը կուսակցութեան ներկայ վարչութենէն։ Բայց անոնք ալ չկային Լօզանի մէջ եւ 40 տարուան գործիչներ չեն այդ 2—3 անձերը։ Ընդամէնը 15—20 տարի է, ինչ անոնք հրապարակի վրայ են, որպէս առաջնակարգ գործիչներ։ Վերը յիշատակուած խմբագրականին մէջ «հին» Դաշնակցութեան դատախազները կը շեշտեն երկու անգամ, որ իրենց խօսքը Քառասուն տարուան ղեկավարներու մասին է, —ոչ, ի հարկէ արեւմտահայ, այլ այն բոլոր «անհարազատ» ղեկավարներու որոնք սխալ ուղիներով առաջնորդեցին հայկական շարժումը եւ, ի հարկէ, վիժեցուցին հայ դատը եւ բոլոր աղէտներու պատճառ եղան... Որքան կը յիշեմ, մեծ պատերազմի նախօրեակին այդ շարժումը թեւակոխեր էր երկրի վերաշինութեան համեմատաբար հանգիստ ու յուսալից շրջան մը... Մեր «երիտասարդ դաշնակցականները», որ լիովին իւրացուցեր են մեր երդուեալ հակառակորդներու «քննադատական մեթոտը», պատրաստ են անոնց պէս համաշխարհային պատերազմի նիւթած չարիքներն ալ դարձնել Դաշնակցութեան մեղքերու շարքը։ Բայց —եթէ անոնք 40 տարուան ողջ մնացած սակաւաթիւ աշխատաւորները կը յոխորտեն անարգական ածականներով, գէթ պարտաւոր էին խնայել նահատակ գործիչները, որոնցմէ շատեր 1915ին բռնեցին մեծ զոհողութեան ճամբան, Զօհրապեաններուն, Վարդգէսներուն հետ, երկար տարիներ անոնց հետ թեւ թեւի աշխատելէ ու տեսչելէ յետոյ՝ թերհասութեամբ զարկին շարքը։ Անարգական ածականները կը նետուին իրօք նաեւ արեւմտահայ գործիչներուն —Հրայրներուն, Անդրանիկներուն, Վարդգէսներուն— որոնք այս երիտասարդներու կարծիքով, դեր մը չեն ունեցեր թրքահայ ճակատագրի ղեկավարութեան մէջ, այլ լուռ—մնջիկ, անբան խամաճիկներու պէս, հետեւեր են իրենց «անհարազատ» ղեկավարներուն, «վարձու փոլիթիքօսներուն»...

Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմական ծառայութիւններէն մէկն է —ոչ յետնագոյնը— այն՝ որ իր հիմնադրութեան օրերէն ամբողջ տասնեակ տարիներ ձգտեր է միշտ — եւ յաջողեր է— կամք ու զոհողութեան ճամբով ջնջել արուեստական սահմանները եւ ամրապնդել համերաշխութեան կապերը ցեղի երեք հատուածներու միջեւ —թրքահայի, ռուսահայի, պարսկահայի։ Երբ Սթոլիփին երկաթէ բռունցքով կը խոշտանգէր Ռուսահայութիւնը եւ մեր գործիչները հարիւրներով ցարական բանտերը կը նետուէին, Կ. Պոլսէն ու Էրզրումէն էր, որ կը վարէին մեր Կովկասեան կազմակերպական գործերը, կենդանի կը պահէին պրոպագանդը Ազատամարտով, Ցառայով եւ Վտակներու թղթակցութիւններով (1909 — 1912)։ Երբ բռնկեցաւ հայ-թաթարական հրդեհը, թրքահայ բազմաթիւ խմբապետներ՝ Դումաններու, Վարդաններու հետ՝ ղեկավարի դեր ստանձնեցին Կովկասեան ռազմաճակատներում։ Բազմաթիւ էին եւ շարքային զինուորները, որոնք սահմանի միւս կողմէն եկան կռուելու եւ նահատակուելու նոյն թաթարական ճակատին վրայ, իրենց հարազատ ժողովուրդի համար։ Նոյնը յետագային, Ղարաքիլիսի, Սարտարապատի եւայլ վայրերու կռիւներուն առթիւ։ Շահրիկեաններ, Արմէն Գարօներ հաստատուած երկար տարիներով նոյն Կովկասի մէջ, առաջնակարգ ղեկավարներու դեր կը կատարէին կուսակցութեան կովկասեան հատուածի կեանքին մէջ։ Յիշենք եւ միութեան հանդիսաւոր աքտը ազատ, անկախ Հայաստանի մէջ, ընտրութիւնները, խորհրդարանի կազմը եւայլն եւայլն։

Նոյն անխախտելի միութիւնը այսօր խորհրդային Հայրենիքի մէջ։ Կը ճնշուի՞ն այնտեղ թրքահայերը... Անշուշտ։ Բայց նոյնքան կը ճնշուի միւս հատուածը։ Եւ ճնշողներուն մէջ թերեւս ամէնէն կատաղի ու կաս-կարմիր նոյնիսկ են՝ Տրապիզոնցիներն ու Վանեցիները— Կարինեաններ, Ծառուկեաններ, Վարդանեանները— որոնք կ՚արձակեն ամէնէն չնդալից, հակաազգային կարգախօսները, դէմ կ՚արտայայտուին անգամ ազգահաւաքման եւ "ներգաղթի" հակառակորդ են թրքահայ դատի... Վերջապէս, Վանեցի երիտասարդ մըն է —Խանջեան— որ այսօր թառած է կովկասահայ ժողովուրդի գլխուն՝ բոլշեւիկեան մտրակը ձեռին։

Չեմ կարծեր, թէ ռուսահայոց մէջ — մանաւանդ մտաւորականութեան ծոցին— գտնուին «զէշ գլուխներ», որ այս բոլորի առթիւ հատուածականութեան դրօշ պարզեն։ Չեմ կարծեր, թէկուզ միայն այն պատճառով՝ որ արդէն ձուլուե՛ր են երկու հատուածները ցեղի արիւնոտ պայքարումներուն մէջ եւ այսօր «ռուսահայ» կոչուած ժողովուրդի մէջ կայ ստուար զանգուած մը հին ու նոր թրքահայերու՝ 1878ի, 1895—96ի, 1915ի գաղթականներու, գուցէ աւելի քան 1/3ը կովկասահայութեան (դեռ չհաշուելով 1828ի գաղթականները)։ Միմիայն այս պարագան կը բաւէ լռեցնելու հատուածային խորականութեան մաղձոտ ապերը։

Վերջացնենք։ Այսքան երկար կանգ առանք ըմբոստներու հրապարակախօսութեան վրայ, վասնզի անկէ իր մըտաւոր ու քաղաքական սնունդը կ՚առնեն շատ մը երիտասարդներ ու պատանիներ եւ թերթը կը տարածուի նաեւ չէզոք շրջաններու մէջ։ Բաց արդէն, որ քննադատութիւնը վարիչ մարմնին եւ բոլոր միւս մարմիններու գործունէութեան՝ մեր ամէնուս իրաւունքն է եւ ինքս յաճախ օգտուեր եմ այդ իրաւունքէն ու պիտի օգտուիմ հարկաւ, տեղին ու ժամանակին։

Բայց մեր նախկին ընկերներու ըրածը —խօսքս պարագլուխներու եւ անոնց գլխաւոր աշխատակիցներու մասին է —քննադատութիւն չէ, այլ թող ներուի ըսել, սանձարձակութիւն, licence։

Աւելի խղճամիտ ու չիտակ ընկերներ, արդէն յուսախաբ, մէկիկ-մէկիկ կը հեռանան փտտողէ կոյրերէն։

Այս նոր խլրտումը կրնայ եւ ունենալ գաղափարական շարժառիթներ, սակայն շատ շուտ այլասերեց, դարձաւ մէկը այն բազմաթիւ օրգաններէն որոնք կոչուած են Դաշնակցութիւնը պառակտելու.

Երիտասարդներու այդ խումբը ձգտումն ունի ըստ կարելւոյն ուժով ապմէկելու հրապարակը, ուժով ցնցելու զանգուածները —եւ առաւօտէն տարի կուսակ ամբոխավարութեան։ Անոնց պէտք են զօրաւոր ցնցումներ, իսկ մեզի պէտք է զօրաւոր Դաշնակցութիւն։

Առողջ, կենսարար ու շինարար [illegible] սանք մը չէ այս, տարաբախտաբար։ «Մարտակոչները» չեն որ պիտի զատարական ու չիտակ ճամբով առաջնորդեն գաղթաշխարհի ժողովուրդը։ Անոնց հրապարակագրութեամբ կրնայ միայն երիտասարդութեան հոգին պղտորել ու տարրալուծել։

Վստահ եմ, որ ժողովրդական առողջ բնազդը այս անգամ ալ պիտի յաղթանակէ, վստահ եմ, որ մեր բոլոր ընկերները, որոնք մոլորած ու անցեր են ըմբոստներու կողմը, տարուելով անոնց շողշողուն բառերով ու խոստումներով, պիտի վերադառնան շարքերը, պիտի լծուին ամէնքը կուսակցութեան վերաշինութեան աշխատանքին։

(Վերջ) Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հռչակ հանած ճարտարապետներու խմբակ մը՝ Ամերիկայէն, այս օրերս հրապարակ հանեց գրքոյկ մը, Արհեստագիտութեան խօսքը առնելով. տեսակ մը մանիֆեստ, որուն մէջ կ՚արտայայտուին համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող տնտեսական ձեռնարկներու գլուխը գտնուող անձեր, անգործութեան, տագնապի ու պայքարի մասին։

Ամերիկացի ճարտարապետներու այս մտքերն արձագանգ ու համամտութիւն կը գտնեն նաեւ Միջին Եւրոպայի երկու կարեւոր ճարտարագործ երկիրներուն՝ Գերմանիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Աշխարհի արտադրութիւնը վաթաղ, ուժեղ եւ աշխատանքի, գերարտադրութեան, սպառումի խնդիրներուն հետ մօտէն կապ ունեցող այս մարդիկը՝ նախ կը քննեն այն ճամբան, որով կ՚ուզուի լուծում գտնել տագնապին։ Անոնք սխալ կը գտնեն գիտական խորհրդականներու գործունէութիւնը, խնդրի մը մէջ՝ որ տնտեսական ու ընկերային է, [illegible] առաւելապէս արհեստագիտական։

Անոնք չեն հաւատար կիրառուող լուծումներու, սահմանափակումներու, համաձայնութիւններու։ [illegible] հաւանական իսկ ըլլայ, կ՚ըսեն, [illegible] բականացումը մաքսային պատնէշներով, միջազգային առեւտուրի [illegible] փախանակումին ու անոր [illegible] աշխատանքի միջազգային բաժանումի մը, այս բոլոր պիտի չզօրեն աշխատանք ապահովել անգործ բազուկներուն։ Ամերիկա՝ հետեւեալ շատ պարզ պատճառով. կ՚ապրինք շրջանի մը [illegible]

Օ Շ Ի Ն Պ Ա Յ Լ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերական կիլիկիոյ կեանքէն [illegible] երրորդ տասնամեակին)

4.— ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽՍԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄ.—

Մինչեւ այստեղ մենք պատկերացուցինք դաժայի, այսպէս ըսենք, արտաքին գործողութիւնը, պետական եւ ընկերային կեանքի բախումները, հակամարտութիւնները, պետական գերագոյն նպատակը, Օշին Պայլի երկաթեայ անցքը, հակառակորդներու զաւեբն ու զաւաճանութիւնները։ Կիրք ու պայքար յանուն տիրապետութեան, ամէն մէկը իր տեսակէտով, դէպի գերագոյն նպատակ մը։ Թատերակի մը համար այս տարրերը բաւական էին ամբողջական երկի մը ստեղծագործութեան, որ պիտի ներկայանար պետական կեանքի, ազգային եւ հակազգային իր երեսներով, եւ տիրակալութեան ձգտող ուժեղ մարդոց անգութ հակամարտութիւններով։

Թատերակը այս բոլորը կ՚ընդգրկէ, բայց այդ մէկ կողմն է ողբերգութեան, եւ կարելի է ըսել թէ՝ երկրորդական տարիճանի կարեւորութեամբ։

Լ. Շանթ Օշին Պայլ թատերակի խարիսխը հիմնած է Օշին իշխանի եւ Ռիթթայի սիրոյ վրայ։ Դրուեցուած հասարակական կեանքն ու կռիւը, իշխանի ձգտած գերագոյն նպատակը (ազգային ուժեղ ու անկախ պետութիւն) եւ հակառակորդ բանակի կիրքն ու աւիւնը հեղինակը քաշած է այս երկուքի սիրոյ խարիսխին վրայ, որ փոթորիկը կը խորացնէ, մարդ անհատի ապրումներու անդունդը կ՚իջնէ կը զալարուի հոգիներէն ներս անցած փոթորիկներով, ու իր հակասական բեկբեկումներով ողբերգութիւնը կը դարձնէ մարդկային անհատական խորունկ ապրումներու գերագոյն ճգնաժամերու թատր մը, ուր, շատ յաճախ, չպատճառաբանուած հոգեբանութիւնը, օրէնքի տակ չինկող նոր ծալքերը կուգան, կը բացուին եւ իրողութիւն կը դառնան։

Ահա, այս բարդ հանգամանքով, թատերակը կ՚ելլէ իր սովորական շրջանակէն վեր, կը մտնէ մարդկային հոգու եւ անհատական ապրումներու սահմանը, որ անսահման է, ժամանակ եւ վայր չճանչնար, համամարդկային է։ Թատերակի հական հանգոյցները այս անհատական ապրումներուն կապուած են եւ կը կազմեն մեծ գործողութիւններու ճակատագրական «փոքր» ու անչօշափելի մղիչները, որոնք մեզ կը տանին դէպի մարդկային հոգու անդունդը, խորունկ ու անքննելի։

Տանք գործողութեան այս երեսը՝ երկու խօսքով, մատնանշելու թէ Օշին Պայլի եւ թէ Ռիթթայի հոգիներու երկուութիւնը.

Օշին իշխանը Կոռիկոսի իր բերդին մէջ, խաղաղ օրերուն, կը սիրէ Ռիթթան, Ամբատ իշխանի քսան տարեկան աղջիկը։ Օշինի կինը մեռած էր։ Ռիթթան կը կաղմաւորուի Օշինի շոյանքներուն տակ եւ խնկացի ընկերակցութեան մէջ։ Երջանիկ են։ Ռիթթան խելացի է, գիտակից, իշխանատենչ։ Գինու մը իրեն բաած է մինչեւ գահի սանդուխները պիտի բարձրանայ։ Օշինը կը հրաւիրուի պայլութեան։ Նախ քան ընդունիլը՝ կը յայտնէ Ռիթթային։ Ռիթթան ուրախ է ենթադրելի կը գտնէ, յիշեցնելով որ գինուն բաած է... Բայց Օշին կը տատանի, կ՚ըսէ թէ պիտի կորսնցնէ իր խաղաղութիւնը, իր այս երջանկութիւնը, պիտի տառապի պալատական սադրանքներուն մէջ։ Ռիթթայի համաձայնութիւնը Օշինը կը թելէ դէպի պայլութիւն։ Այն վայրկեանին, որ Օշին Պայլը կը հակի դէպի պետական մարդը, այդ վայրկեանէն սկսած ան ամբողջովին կը մարմնաւորէ ուժեղ մարդու իր նըկարագիրը.

Լաւ։ Բայց պետական շահերը հարկադրաբար կը ներկայանան Օշին Պայլին։ Արեւմտեան օրիանթացիոնը տիրական անհրաժեշտութիւն մըն է, Թագաւորական եւ ազգայնական կաթերը՝ դաշնակցութեան համազօր են։ Հայկական ուղղութիւնը պահելով հանդերձ՝ արեւմուտքը չի կրնար մոռնալ։ Ու ահա պալատականներու թելադրանքով, իր ալ երկար մտածումներով ու մաքառումներով՝ կուգայ այն եզրակացութեան, որ պիտի ամուսնանայ Ցովհաննա այրի թագուհիին հետ, Օշին թագաւորին կինը, որ ինքը, Օշին իշխանը արեւմուտքէն բերած էր որպէս թագուհի, որ թագաւոր եղբայր ունի Իտալիոյ մէջ)։ Հայկական պետութեան շահերն այդպէս կը պահանջեն, ու Օշին Պայլը, ազգային ուժեղ պետութիւն կառուցանելու վճռական կամքով՝ կը լքէ Ռիթթան եւ կը ապաւինէ իր անփական սէրը։

Ամուսնութենէն առաջ իր մօտ կը կանչէ Ռիթթան, որուն կը յայտնէ իրողութիւնը։ Եւ Օշին իր բառերով կ՚որակէ այդ իրողութիւնը՝ «զզուելի»։ Ռիթթայի նաւը կը խայթուի զարհուրելիօրէն։ Տեղի ունեցածն իրեն համար անպատկերի էր։ Բայց այդ հարուածէն փոխանակ խորտակուելու, կը յենուի իր անմար ու մեծ սէրին եւ իր վիրաւորուած խղճին, որ կը սրի, կը ծառանայ եւ կը դառնայ ներքին կամք մը։ Առանց խօսքի կ՚ուզէ դուրս ելնել։ Մանր է այդ Օշին Պայլին համար, կ՚ուզէ խօսք մը լսել Ռիթթայէն կ՚ուզէ հարուած մը տեսնել, իր խղճահարութիւնը մեղմելու։ Ռիթթան կը ցնցուի լացով, բայց այդ իր պայքարին է. Օշին Պայլը անոր ընկճուելը այլ եւս չպիտի տեսնէ։ Օշին Պայլը երջանկութիւն կը մաղթէ Ռիթթային, կ՚ըսէ որ գինքը մոռնայ, նոր կեանք մը հիւսէ իրեն համար, բայց կ՚ուզէ որ Ռիթթայի հոգու մէկ անկիւնը իր յիշատակը մնայ, որ Ռիթթան զինքը չմոռնայ....։

Ահա, այս բարդ հանգոյցէն, Օշին Պայլի սրտի երկուքի ճեղքուածքով (եւ՝ կը հրաժարի Ռիթթայէն, եւ՝ կ՚ուզէ որ իր իսկական սիրածի սրտին մէջ տեղ մը ունենայ. Եւ կը մնացնէ իր սէրը, եւ՝ կ՚ապրի այդ սիրով, գոնէ իր հոգիի ամէնէն ծածուկ անկիւնը) թատերակը կը մտնէ իր հոգեկան փոթորկալի շրջանին մէջ։

Ռիթթան կը հեռանայ Օշին Պայլէն, Օշինի պայլութիւնը խորտակելու վճռական խոհալով։ Օշինի պայլութիւնը խորտակած էր իր սէրը, իրմէ խլած էր իր երջանկութիւնը եւ մղած էր Օշին Պայլը որ տրորէ Ռիթթայի հպարտութիւնն ու եսը եւ ամուսնանայ Ցովհաննայի հետ։ Ռիթթան կը շարունակէր սիրել միայն Օշին իշխանը։ Բայց իր եսը վիրաւորուած էր, ու հետեւաբար ան կը ձգտէր խորտակել Օշինի իշխանութիւնը, իր վրայ տարած յաղթանակը փշրել, ընկճել Օշին Պայլը իր սիրոյ առջեւ։ Կա՛մ, գոհացում տալ իր խորտակուած հպարտութեան։ Այստեղն ալ, ինչպէս կը տեսնէք, հերոսուհի Ռիթթայի սիրտը երկուքի ճեղքուած կը ներկայացնէ։ Ռիթթան կը սիրէ Օշին Պայլը եւ սակայն անոր դէմ կը պայքարի կեանքի եւ մահու կռուով մը։

Կեանքն իր ճամբան կը կտրէ, մարդկային կիրքը որ շատ յաճախ անհատի միակ ապրումը կը դառնայ, կը հիւսուի Ռիթթայի էութեան։

Լրացնենք Ռիթթայի դիմագիծը.

Ռիթթան, վերջ ի վերջոյ, կը համաձայնի Ամորի իշխանին հետ ամուսնանալ, երբ կը հասկնայ թէ այս վերջինը Օշինի հակառակորդ խմբակցութեան հետ միասին կը ձգտի խորտակել Պայլի իշխանութիւնը։ Ու կ՚ամուսնանայ միայն այդ ձգտումով։

Օշին Պայլը եւհայկական կուսակցութեան պետերը ախալուրջ կը հսկեն հակառակորդ բանակին վրայ։ Կը ձերբակալեն Զապէլ թագուհին, (Կիպրոսի ապաստանած թագաւորի կինը եւ Օշին թագաւորի քոյրը՝ մայրը Ամորի իշխաններուն)։ Կը սպաննեն Զապէլը եւ իր երկու մեծ որդիները։ Ռիթթայի ամուսինը կ՚աղատի գլխատումէ։ Օշին Պայլի հոգեկան ճեղքուածքի արդիւնք։ Այդ գիտէ Ռիթթան։ Բայց կը մնայ անընկճելի։ Դուրս կը վտարեն Ամորի իշխանը։ Ռիթթան կը մնայ, եւ կը յայտնէ Օշին Պայլին, որ պիտի պայքարի եւ պիտի ջնջայ խորտակել Օշինի իշխանութիւնը։ Օշին Պայլը չի վտարեր Ռիթթան երկրէն դուրս եւ ձեռք չի դպցներ անոր։ Պետական ուժեղ մարդու թոյլ կողմը, որ այս պարագայի մէջ արտայայտուած հոգեբանութիւն մըն է։

Այսպէս, Ռիթթան կը դառնայ ընդդիմադիր հոսանքի կարելի ըսել ոգին։ Կը խարազանէ անոնց թուլութիւնները անոնց պառակտումը, նուիրականներու անտարբերութիւնը։ Կը ջատագովէ Օշին Պայլը իր ուժեղ կամքի եւ երկաթեայ իշխանութեան համար։ Կը դառնէ դրգռող, իրեն հետ կը կապէ պալատի բարձրաստիճան զինուորականները. կը դառնէ մինչեւ պատանի թագաւորը դաշտնի սանտարարով, միշտ քանդելով Օշինի իշխանութեան հիմքերն ու յենակները։

Այս խորտակիչ ընթացքին մէջ, երբ ամէն ինչ գաղտնի եւ յաջող կ՚ընթանայ, Ռիթթայի երկտող մը՝ անստորագիր կը հասցնէ Օշին Պայլին (որու աղջիկը պատանի թագաւորին կինը դարձած էր), կնոջ մը եւ թագաւորի գաղտնի հանդիպումը մատնող։ Օշին Պայլը կը բռնէ զանոնք պալատի մատուռին պատին տակ։ Ծեծող տեսարան։ Թագաւորը ողբէի մը պէս ճամբու կը դրուի Պայլին կողմէ։ Թագաւորը խօսք տուած էր աքսորէ ազատել Ամորի իշխանը։ Այդ ալ կը մերժուի։ Յուզիչ է տեսարանը Օշին Պայլի եւ Ռիթթայի միջեւ։ Ռիթթան կը յայտնէ թէ ինքը գրած է անստորագիր երկտողը։ Հոս երեւան կուգայ Ռիթթայի հոգեկան ճեղքուածքը, ճիշդ Օշինի հոգիին պէս։ Այստեղ հոգեբանական վերլուծումը աւելի դժուարին ու բարդ երեւոյթի մը կը բախի։ Փորձենք հասկնալ Ռիթթան։ Ռիթթան լուր կուտայ Օշին Պայլին, նախ իր սիրոյ թելադրանքին անսալով, — անգամ մը եւս Օշին իշխանը տեսնելու համար։ Այդ արարքը ունի նաեւ ուրիշ առատ[illegible] մը։ Ռիթթան կը կանչէ Օշին Պայլը անխնայաբար դառնալ իր պայքարի յաղթանակին. որ ահա, թագաւորը պալատականները Ռիթթայի [illegible] ընդդէմ Օշին Պայլին, ճիգ մը, [illegible] բեւս վերջին վայրկեանին զգաստացնելու Պայլը։ Կայ նաեւ այս իրողութեան հակադիր թելադրանքը Ռիթթան Օշինի աչքին պարզելով գաղտնի տեսարանը, իր հոգիին մէջ՝ սիրոյ տուրք մը կու [illegible] չինեն, զայն զգուշացնելով իր [illegible] պատճէն։ Ռիթթան կը պատրաստէ [illegible] նի թշնամիները, կը պայքարի, կ՚ուզէ տապալել Օշինի իշխանութիւնը, բայց միեւնոյն ատեն կ՚ուզէ որ Օշին Պայլը չյաղթուի, մնայ, ու կանգուն մնայ իր սիրոյ շնորհիւ։ Կնոջ մը գին՝ որ ծալքեր կը բանայ իր [illegible] եւ իր վիրաւորուած եսի (սիրոյ [illegible] պարտութիւն) փոփոխական [illegible] բով։

Այս հակասական ու բարդ հոգ[illegible] կ՚ընթանան Ռիթթայի գործերը։ Ռիթ[illegible] կայն ան ելք մը չի գտներ, [illegible] վիրաւորուած եսը գոհացում [illegible] նար, իր սիրոյ հպարտութիւնը [illegible] գար, ու միեւնոյն ժամանակ [illegible] Պայլը խոնարհէր իր եսին [illegible] բայց մնար յաղթական։

Փրփուր ու լաւա, երազ ու [illegible] նութիւն իրարու կը բախին, [illegible] կը խճճուին ու կը դառնան [illegible] տելի հանգոյց։ Գորդեան սուրը [illegible] դայ յետոյ։ Անել կեանքը մի[illegible] բաց դուռ ունի.— Մահը։

Եւ իրօք կը կատարուի այն, [illegible] մութիւն մէջ զարթնուած էր։ Այ[illegible] որ Ռիթթան եւ՝ կ՚ուզէր եւ չէ՛ր [illegible]

Երբ ազգային զունդերը կի[illegible] սահմաններուն վրայ կը կռուէին, [illegible] պալատը դրեթէ անպաշտպան էր. [illegible] Օշին Պայլը հոգեպէս պարտուած [illegible] կը բարձրանայ ներքին ապստամ[illegible] թիւնը։ Օշին Պայլը կը պարտուի [illegible] կը փախչի, սակայն իր բերդը [illegible] կը ձերբակալուի։

(4) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

...ւմը արհեստագիտութիւնը կը գտնէ ամէն վայրկեան նոր նոր միջոցներ, որոնք ոչ միայն թափ կուտան արտադրութեան, աւելի դիւրին, աւելի աժան, աւելի առատ արտադրելու կարելութեան, այլ նաեւ աւելորդ կը դարձնեն շատ մը մարդոց աշխատանքը, միջամտութիւնը։ Գիտութեան եւ արհեստագիտութեան այժմու կատարելագործումի այս յառաջխաղաց վազքը չի կասիր, չի կրնար կասեցուիլ ոչ օրէնդրութեամբ, ոչ ալ միջազգային կամ համաշխարհային համաձայնութիւններով։ Յառաջդիմելիք ամենաարագ շրջաններուն իսկ պիտի՝ ունենանք միլիոններով անգործներ։

Աշխատանքի ու ընկերութեան արդի օրէնքներուն տակ, մարդ-անհատը կ'աշխատցնենք այնքան ատեն՝ որքան ատեն որ ան բանի մը պէտք կուգայ։ Բանի պիտի շարունակենք այսպէս շարժիլ, կամիլ չգիտցող արհեստագիտական կատարելագործութիւնները պատճառ պիտի ըլլան նոր նոր անհատներու, միլիոններով անհատներու անաշխատ մնալուն, որոնք միլիոններու ալ սակայն մինչեւ 70-75 տարիքը ուժաքամ ճղնելու-ապրելու։ Մէկ կողմէն պիտի ստանանք աշխատողներու վաստակը՝ տալու համար այլ կողմ, անգործ մնացողներուն։

Եթէ կ'ուզուի վերջ տալ այս անբնական վիճակին, ատեն է, արդար է, անհրաժեշտ է որ լուծուի արհեստագիտութեան ձայնը աշխարհին, անոր ընկերային, տնտեսական հարցերու լուծումին տրուի արհեստավար (արհեստաւիտավար, technocratique) ուղղութիւն մը։

Արհեստավարութեան (technocratie) յառաջապահ այս ճարտարագէտները կ'առաջարկեն հետեւեալը՝ գոնէ Ամերիկեան Միացեալ պետութեանց հողամասին համար։

ա) Անհատ մարդը, քաղաքացին, աշխատիլ պիտի սկսի միայն երբ լրացնէ իր կեանքին 25րդ տարին. մինչեւ այդ ֆիզիքական եւ մտաւոր պատրաստութեան շրջան մը պիտի բոլորէն ամէնքը. պարտաւորիչ կերպով, դառնալով աւելի առողջ ու աւելի առակ։

բ) 25—45 տարեկան ամէն անհատ ենթակայ է աշխատանքի, մասնակից, գործոն արտադրութեան, ուրեմն ամէն մէկ քաղաքացի պիտի աշխատի միայն 20 տարի։

գ) 45ը լրացուցած ոչ մէկ անհատ պիտի աշխատի արտադրութեան կալուածին մէջ. այդ տարիքէն ետք անոր համար կը բացուի շրջանը մտաւոր, բարոյական, ընկերային, հանրային կալուածներու մէջ իրր մարդ ինքզինքն արժեցնելու, առանց որեւէ հոգի, ապրուստի համար։

դ) Որպէսզի այս բոլորը կարելի դառնան, հարկ է որ ապրանքներու բաշխումը կատարուի հետեւեալ ձեւով, այսօր. ազատ մրցումի ու անհատական նախաձեռնութեան լիակատար ազատութեան զուգընթաց, կան շատ մը ձեռնարկութիւններ, որոնք հանրային հանգամանք են առած՝ հանրօգուտ կոչումով, օր. ելեկտրական ուժի բաշխումը. օդային կապի սպասարկութիւնը, ջրի մատակարարումը. հանրային մաքրութիւնը եւայլն, եւայլն։ Այս բոլորին պէտք է միացնել ամէն ուրիշ ապրանք, նիւթ. կամ ծառայութիւն, որոնք անհրաժեշտ են մարդու բանաւոր ապրուստին (une vie rationnelle), ուրեմն հագուստ, սընունդ, գիրք, բնակարան եւ նմանները։ Անգամ մը այս անհրաժեշտութիւնն ընդունելէ ետք դժուար պիտի չըլլայ գործնական բանալի մը գտնել բաշխումի գործին։ Կեանքին հետ կապ ունեցող ուրիշ ամէն բան կը ձգուի անհատին անձնիշխանութեան (libre arbitre)։

*

Որդեգրելով այս հաշուն, լուծուած կ'ըլլայ, ու արմատապէս լուծուած՝ այս օրերուն այնքան շատ ծեծուող աշխատանքի ժամերու հրճահամ հարցը։ Չէ՛ որ արդէն ի փոխ ընդհանուրին, ու ի փոխ անհատ բանուորին ան կը գործադրուի արդէն՝ անփչխան վիճակով մը, semaine anglaise ու նման անտակ տեսակ անուններով ու ձեւերով։

**

Նորութիւն մը չէ թերեւս՝ արհեստագիտութեան այս առաջարկ-ծրագիրը։ Չափաւոր ընկերվարութեան մէկ ձեւը՝ Collectivisme՝ նախատեսած է հանրային հանգամանք ունեցող գործերուն պետականացումը կամ հանրային սեփականութեան վերածուիլը. օրինակ. հանք, ձուլարան, փոխադրութեան միջոցները, ու անոնց կազմածները եւ նմաններ։

Բայց ճարտարագիտական այս մանիֆեստն աւելի արմատական է սնունդի ու հագուստի Ծման պէտքերուն ալ հանրային սպասարկութեան վերածումովը, եւ մանաւանդ անով որ կը ձգտի դադրեցնելու տակաւին պատանի չեղած, ի տղայ տիոց հանք ու գործարան ինկող ճակներու ստրկութեանը, ու կ'ուզէ որ մարդիկ գործարանէն ու հանքէն դուրս չնետուին երբ արդէն ծերացած, անպէտ գրաստներու վիճակն ունին, այլ անոնց տրուի կարելիութիւնը՝ մարդկօրէն ապրուած գործունէութեան մը, հասուն ու տակաւին առողջ տարիքի մը մէջ, ի շահ իրենց հոգեկան, մտաւոր, ու եթէ կ'ուզէք նաեւ հասարակական փափաքներուն ու ձգտումներուն։

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

«Դպրոցասէր»ի Կաղանդի ծառը

Անցեալ կիրակի Դպրոցասէրի աշակերտուհիներուն համար, Միութեան Անկէնի օժանդակ օրիորդները սիրուն գաղափարով մը, որ երեք տարիէ ի վեր կը շարունակուի, սարքած էին Կաղանդի ծառ մը։

Հարիւրաւոր որբուհիներ, վարժուհիներ եւ խումբ մը խնամակալուհի տիկիններ, խռնուած մեծ սրահը, կը սպասէին, որ հանդէսը սկսի։

Ժամը 3ին, Անկէնի օրիորդները սկսան սիրուն զանազան առարկաներ բաժնել դասարան դասարան եւ բոլոր աշակերտուհիներուն առանց բացառութեան

Պատկերը յուզիչ էր։ Չորս տարեկանէն մինչեւ տասնեւութ տարեկան հայուհիներ ուրախութեամբ կը լեցուէին դիտելով եւ զննելով իրենց ընտրուած նուէրը։

Առաջին խումբը Անկէնի օժանդակ օրիորդները առին։ Անոնք շատ պատկերալից կերպով կ'ըսէին.— «Տարին մէկ օր մենք կը հեռանանք մեր ծնողական բոյնէն, որպէսզի մեր փոքր քոյրերուն հետ միասին անցընենք, ձեզի հետ մենք ալ ապրելով ձեր տան մէջ իբրեւ նոյն ազգին աղջիկները կ'ուզենք երգել եւ ուրախանալ նոյն ապրումներով…»։

Չորս, վեց եւ ութ տարեկան հինգ պզտիկ աշակերտուհիներ պատասխանեցին մաղթանքներ ընելով, մինչ դասարան դասարան եւ մէջընդմէջ խմբերգներ սրահը կը թնդացնէին երգելով եւ ծափերով։ Արտասանութիւններ եւ մեներգներ կ'արտայայտուէին։

Հայկական եւ եւրոպական պարերէ վերջ, ուրախ տրամադրութեան մը տակ, ամբողջ ներկաները սեղաններուն շուրջ տեղաւորուեցան։ Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած արքունական ճաշ մը վերջ կը գտնէր որբուհիներուն համար իսկապէս հաճելի օր մը։

Անկէնի օրիորդներու աջակցելի եւ գեղեցիկ այս աշխատանքը արժանի է գնահատանքի եւ մաղթելի քաջալերանքի։

Ներկայ մը

Սալնոյ-Ձորցիներու խնճոյքը

Կիրակի 15 յունուար, Սալնոյ Ձորի հայրենակցական միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ցերեկոյթ – խնճոյք մը կազմակերպած էր, իր առաջին տարելիցին առթիւ Քաֆէ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը

Հայրենակից Գ. Գ. Դաւթեան խնճոյքը բացուած յայտարարեց, քանի մը հակիրճ եւ խրախուսիչ խօսքերով, յետոյ ինտրուեցաւ սեղանապետ, սեղաններուն վրայ լեցուած էին նարինջ եւ կարմիր գինի։

Խօսեցաւ Գ. Մ. Տէր Գրիգորեան եւ կարդաց ինքնագիր կտոր մը նուիրուած Սալնոյ Ձորի հերոսներուն։

Փոքրիկ Սոսփանիկ արտասանեց՝ «Տարօն», երգեց «Գնդակ որոտաց» եւ Արխանեանի երգը։ Գ. Ա. Ցակոբեան բացատրեց այս խնճոյքին նպատակը եւ յորդորեց հայրենակիցները որ բոլորուին Միութեանս շուրջ բերելով իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը.

Գ. Մ. Ղազարեան ալ ծանրանալով հայութեան խախտական վիճակին վրայ, ըսաւ որ պէտք է կազմել հայրենակցական միութիւններ, որպէսզի մեր մատաղ սերունդներուն մէջ թարմ պահենք մեր հին աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները, մինչեւ որ օր մըն ալ վերադառնանք մեր հայրենի երկիրը։

Խօսք առաւ նաեւ Գ. Գ. Վարդանեանին (Տարօնցի) որ ցաւ յայտնեց, որ անցեալին մէջ Տարօն եւ Սալնոյ Ձոր բաժնուած էին եւ միութիւն քարոզեց։

Երգեցին Գ. Գ. Թիփոյեան, Հ. Մինասեան, արտասանեցին Գ. Գ. Շիրվանեան եւ Մարտիրոսեան, յետոյ պատի գորգ մը դրուեցաւ աճուրդի, բոլոր հայրենակիցները իրենց լայն մասնակցութիւնը բերելով, պիւֆէի հասոյթին հետ Միութեանս ապահովեցին կլորիկ գումար մը։ Բոլորը մեկնեցան իրենց մտքերուն մէջ թարմացնելով հայրենի սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները։

Ա. Ցակոբեան

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴԵՐԱՍԱՆ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Մեզի ղրկուած կոչէ մը.—

Խումբ մը ազգայիններ, թարգման հանդիսանալով շատերու ցանկութեան, հրապարակ կուգանք անա այս կոչը ուղղելու համար հայութեան եւ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելու վաստակաւոր դերասանի մը վրայ։

Դերասան Յ. Ղազարեան 30 տարիներ անընդհատ դուսերթութիւն եւ քրքիլ է սփռած Կովկաս, Հայաստան, Հիւս. Կովկաս, Ռուսաստան, Թուրքիա, Պարսկաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Հունգարիա, Սուրիա, Երուսաղէմ եւ այլուր։ Ամենուրեք հայ ժողովուրդը սիրած է զայն, անոր ինքնատիպ տաղանդին մէջ իր տօրեայ ցաւերուն մոռացումն ու ամոքումը գտնելով։

Դերասան Յ. Ղազարեան, կատակերգակի իր ինքնատիպ տաղանդով վաղուց արդէն արժանացած է յարգելի արուեստագէտներու ներբողներուն։ Ան բազմաթիւ նեղութեանց եւ հոգերու բեռին տակ մնալով հանդերձ, երբեք չէ վհատած իր ապարէզին պարտադրած դառնութիւններէն, այլ միշտ կարօղի, միշտ ծիծղուն, կեանք բառ թռչկոտած է, զուարթութիւն տանելու ամէն ուր որ հայ շունչը կարօտն ունեցեր է թատերական արուեստին։

Կազմակերպելով իր յոբելեանը, մենք կ'ուզենք բարոյական եւ նիւթական գնահատութիւն մը ցոյց տալ տաղանդաւոր արուեստագէտին վստահ ըլլալով որ հայ ժողովուրդը չպիտի զլանայ իր օժանդակութիւնը՝ մեր ձեռնարկին յաջողութեան համար։

Յոբելենական յանձնախումբը կազմուած է հետեւեալ կերպով.—

Պատուակալ նախագահ Յ. Սելեան, Ն. Երէցեան՝ ատենապետ, Յ. Արութեան՝ ատենադպիր, Ս. Մութաֆեան՝ գանձապետ, Տիկիններ Մ. Գարակէօզեան եւ Ն. Քիպրիթճեան, Գ. Գ. Ե. Արմէն, Տոքթ. Սէմէրճեան, Յ. Կէօնճեան, Վ. Թաւաքեան, Ե. Թորոսեան, Յ. Ուզունեան, Վ. Թորամանեան եւ Կ. Բիրենց՝ խորհրդականներ։

Յոբ. Յանձնախումբ

Թղթակցութեան կամ դրամական առաքումներու համար հասցէ. գանձապահ S. Moutafian, 140 La Canebière, Marseille

ՆԿԱՐԻՉ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զարեհ Մութաֆեանի նկարչական ցուցահանդէսի առթիւ, իտալական գեղարուեստական քննադատներ, Միլանի մամուլին մէջ, ներբողական գրութիւններով վեր կը հանեն մեր երիտասարդ նկարչի գեղարուեստական ճաշակը, նուրբ զգայնութիւնը, գոյներու եւ արտայայտութեան ինքնուրոյն արուեստը։ Այդ գրութիւններէն մէկ քանին թարգմանաբար կը ներկայացնենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

«Popolo d'Italia»ի գեղարուեստական աշխատակիցը ի միջի այլոց կը գրէ, «Զարեհ Մութաֆեանը հայ մըն է, որ իր ուսումը կատարելագործած է մեր գեղարուեստից վարժարանին (academia) մէջ, աշակերտելով Rapettiի եւ Alciatiի։ Անիկա նկարչութեան կը նուիրուի մեծ խանդավառութեամբ եւ ունի շատ լաւագոյն ընդունակութիւններ, որոնք ի յայտ կուգան յատկապէս ցուցադրուած նկարներուն մէջ եւ առաւելապէս կը կեդրոնանան դիմանկարչական արուեստին մէջ։

«Gli artisti»ի քննադատը թուելէ յետոյ, իւրաքանչիւր նկարի գեղարուեստական արժէքը եւ գոյներու ներդաշնակ համադրոյթը, կ'աւելցնէ. «Նկարիչը որ մեզ կը ներկայացնէ Macchiն, իր գեղարուեստական բարձր յատկութիւններուն համար արժանի է ամէն տեսակ գնահատանքի։ Մութաֆեան coloriste մըն է, իր երանգաւորման եղանակը կը խանդավառէ խորագոյն զգայնութիւնը դիտողին։ Բայց հաւասար տիրականութեամբ ու կորովով կը զգայ ու կը ներկայացնէ նըկարագիրը դծագրական ամփոփումութեամբ, որ շատերուն տրուած չէ։

«Մութաֆեան նկարիչ մըն է երիտասարդ, բայց արդէն կազմուած։»

«Giornale dell'Arte»ի քննադատը ներկայացնելէ յետոյ Մութաֆեանի հետ ցուցադրող նկարիչները, կը գրէ… «Այս երեք վայրանկարիչներուն հետ կը ցուցադրէ նաեւ երիտասարդ հայ նկարիչ մը, որուն անհատականութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Մութաֆեանը՝ յենած արուեստի հաստատուն կարգապահութեան մը վրայ, կը ներկայանայ հասարակութեան, իբրեւ արդէն իսկ կազմուած արուեստագէտ։ Իր բոլոր գործերուն մէջ կը զգացուի վստահ ձեռքի մը ճարտարութիւնն ու տիրականութիւնը, ճաշակաւոր երանգաւորումով։ Ամէն բանէ առաջ անշփոթելի դիմանկարիչ մըն է, որ կը մեկնէ դէմքը սահուն եւ յանդուգն téchniqueով։ Իր զանազան գործերը, ինչպէս «Փաշխա բանտարկեալը» եւ «Հայ խառնածինը», դունաւորման եւ կառուցման կորովն ունին, մեծ վարպետներու հաւասար։

Տ.

ՄԱՄՈՒԼ

Երկու հոսանք

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (3 յունուար).

— «Կան ոչ միայն համանիշ բառեր, այլ կան նաեւ համանիշ կուսակցութիւններ։ Քաղաքագէտը, ուսումնասիրելով հանրային կեանքի բարդ պայմանները, ընկերային հարցերու եւ տրամադրութեան լոյսին տակ թերեւս կարենար տալ պատճառները այս բարդ ու հիւանդոտ երեւոյթին։ Մենք այդ գիւրութիւնները չունինք. բայց աւելորդ չենք նկատեր գէթ հարեւանցի կերպով այս ուշագրաւ երեւոյթը մատնանշել՝ քանի մը ընդհանրացումներ կարենալ կատարելու համար։

Համանիշ բառերը բնո չեն լեզուին. ուզողը զանոնք կը գործածէ, չուզողը՝ ոչ։ Մինչ համանիշ կուսակցութիւնները բնո են կեանքին. չուզողն իսկ կը շփուի անոնց եւ ակամայ իր բաժին տուրքը կուտայ անոնց աւելորդ գոյութեանը համար։

Հայ գաղթաշխարհի մէջ արդշապէս չորս կուսակցութիւններ կը գործեն,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Համայնավարներ, Ռամկավարներ եւ Հնչակեաններ։

Ձեւապէս այս հոսանքներէն իւրաքանչիւրը քաղաքական իր ուրոյն դաւանանքն ու ընկերային իր ուրոյն պահանջներն ունի։ Այս առաջադրութիւնները իրարմէ հիմնապէս տարբեր ըլլալով՝ գործակցութիւնը այս հոսանքներու միջեւ — բացայայտ ձեւով ու անկեղծ հիմերու վրայ — անկարելի դարձաւ։ Անհնար է երեւակայել, որ համայնավար կուսակցութիւնը յօժարի գործակցիլ Ռամկավարութեան կամ Հնչակեանութեան. հաճոյքով կ'օգտագործէ զանոնք, տրորելով յաճախ անոնց պարզ ինքնասիրութիւնն իսկ, բայց գործակցիլ — երբեք։

Հայաստանի խորհրդայնացումը եթէ տարբեր նկատենք, ուրկէ սկսին քաղաքական նոր շրջան կը սկսի մեր կեանքին մէջ,— այս թուականէն սկսեալ, հակառակ եղած բոլոր ճիգերուն, այնուամենայնիւ, անհնար եղաւ, գէթ գաղթաշխարհի մէջ, յիշատակուած երեք հոսանքները գործակցութեան հիմերով խմբել ուրոյն եւ ընդհանուր առաջադրութեանց շուրջ։

Եւ սակայն, հակառակ այս հիմնական տարբերութեանց եւ իրենց բաժան կենցաղին, այս հոսանքները ու մանաւանդ անոնց դրօշակակիրները, ընթացիկ կեանքի մէջ շարունակ կը շփոթուին իրարու։ Որոշապէս դժուար է ըսել, թէ մեր հակառակորդներէն ո՛րը Ռամկավար է, որը Հնչակեան եւ որը համայնավար։

Հիմնական գաղափարը, որ այս հոսանքներու գոյութիւնը կը կենսաւորէ յատկապէս գաղութահայ կեանքի մէջ, անոնց հակադաշնակցականութիւնն է։

Ու հիմնական տարբերութիւնը, որ այս հոսանքները կը զատորոշէ հայ կեանքի միւս մեծ հոսանքէն, Դաշնակցութենէն, հակառակութիւնն է այս վերջինին»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Փրիվայի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մրցում մը եւս ունեցաւ կիրակի 15 յունուար Foot Ball club Cherlaroisի առաջին խումբին դէմ։ Խաղը սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին իրենց դաշտին վրայ, ուր արդէն խուռն բազմութիւն մը շրջապատած էր։ Խաղի վերջաւորութեանը 10 վայրկեան մնացած էր եւ դեռ կողմերէն ոչ մէկը նշանակէտ շահած էր, երբ քօրնէրով մը կոլ մը անցուցինք, եւ խաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 0ի դէմ 1ով։ Իսկ ժողովուրդն ալ իր ծափերով կը շնորհաւորէր հայ տղաքը։

Յառաջիկայ կիրակի մրցում մը եւս ունինք Փրիվայի Բոյէշի Փութպոլի խումբին դէմ։

Գ. Պօյաճեան

ՏԻԽԱՂ

Կիները մինչեւ 30 տարեկան կը նըկուին, 30էն յետոյ կը… ծծփուին։

×

Երկու տղոց միջեւ

— Ես քիչ մը կը պտտիմ, երբ այլեւս հայրս դիս ծեծէ ու կ'աղտոտիմ։

— Ես բնաւ չեմ պտտար։

— Ինչո՞ւ.

Անօգուտ է.

— Վա՜յ, շա՞տ անգութ է հայրդ։

— Ո՛չ, շատ… խա՛ւլ է։

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՄԵԼԻՔ — Ո՛չ, Տէր Հա՛յր, շատ վըտանգաւոր է այսպէս գիշերով մեկնիլ, դուք կը մնաք այստեղ մինչեւ լոյսը բացուիլը։ Կը պատուիրեմ որ պէտք եղածը հայթայթեն ձեզ գիշերս այստեղ անցնելու. մնաք բարի, գիշեր բարի. (կը մեկնի)

VI ՏԵՍԱՐԱՆ

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Լռութենէ յետոյ) հըմ, Տէր հայր, ինչ կըսէք։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Աստուած իրենց հետ։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ —Բանտարկուած ենք.

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Ի՞նչ օգուտ մեզի բանտարկելէն։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Եթէ պատուէինք։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կը վախնա՞ք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ո՛վ գիտէ, ինչ դաւադրութիւն, լաւ էր անունը, բայց այս սառնճանի։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կը հասկնամ վըճակնին։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Զղջացարուի՛նք յանկարծ, ո՞ր թաղն ենք արդեօք։

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ ՄԸ — (Վերմակ մը առած)։

VII

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ ՄԸ

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Մեզի՞ համար է այդ վերմակը։

ԳՈՐԾ — Այո, Տէր հայր, գիշերս այս անկողինը մնաք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Անկողին չունի՞ք այստեղ։

ԳՈՐԾ — Ոչ պարոն։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ինչպէ՞ս, պարոնները հապա ո՞ւր կը քնանան։

ԳՈՐԾ — Պարոնները այսպէս, յատակի վրայ կը պառկին, իրենց վերարկուն վրանին կը քաշեն, եթէ չըգտնեն վերմակ մը։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Այս չոր կարպետի վրայ քնանա՞լ։

ԳՈՐԾ — Այսպէս է այստեղ։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ո՞ր թաղն ենք։

ԳՈՐԾ — Ցետոյ կ'իմանաք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Եթէ յանկարծ պաշարուի՞նք։

ԳՈՐԾ — Պահապանները կը հսկեն։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Պահապաննե՞ր… որ ինչ…

ԳՈՐԾ — Որ զօրքերը մօտենալու պարագային իմացնեն։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ցետո՞յ։

ԳՈՐԾ — Որ խոյս տանք առանց ընդհարումի։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Բարեբախտաբար… դուն ո՞ւր պիտի քնանաս։

ԳՈՐԾ — Ես չեմ քնանար։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Հապա՞։

ԳՈՐԾ — Ես պիտի հսկեմ։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Պիտի հսկե՞ս… մեզի՞ պիտի հսկես

ԳՈՐԾ — Մինակ դո՞ւք էք այստեղ։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (խորհրդաւոր)։ Ինչ, պարոնները չգացի՞ն…

ԳՈՐԾ — Զգիտեմ, գիշեր բարի, (կը մեկնի)։

VIII

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Կամաց) մինակ չենք

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Միեւնոյնն է։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Կ'ելլէ ու լուսամուտէն դուրսը կը դիտէ) փողոցը դատարկ է։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կրնա՞նք քնանալ։

ԳՈՐԾ — (Կը մտնէ) պէտք է մարել ճրագը (կը հեռանայ)։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Կը մարէ ճրագը) ի՞նչ կեանք։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Յեղափոխական դարձանք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Այս էր պակաս։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Վրանիդ քաշեցէք վերմակը, ու քնացէք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Քո՞ւնը կը տանի։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Հապա դիւրի՞ն կարծեցիք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ի՞նչ շան կեանք։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Շունը չի գիտակցիր։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ամէն բոպէ կեանքըդ վերջանալու սպառնալիքի տակ…

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Քանի՞ օր կրնայիք դիմանալ։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Խե՞նթ եմ ինչ է։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Խենթերը միշտ պէտք են։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Կ'ոգեւորուիք Տէր հայր, եթէ երիտասարդ…

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կեանքն այս է։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Ուշադիր, լսեցի՞ք… հրացանի ձայնը։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Երեւակայութիւն։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Եթէ պաշարուի՞նք եթէ պաշարուինք ..

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կրնա՞նք կռուիլ։ (Լուռ)։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Տեսնենք վաղը ի՞նչ պիտի պատասխանեն։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Եթէ դուք անոնց տեղը ըլլայիք ի՞նչ պիտի պատասխանէիք։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ինչ լաւ որ չեմ։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Բայց կրնաք ըլլալ մէկ օրէն միւսը։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Արդար չէ, ինծի՞ ինչ, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Կռուի պարագային ո՞վ է հարցնողը։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Այդ է դէպը։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Դեռ կռուողը յոյս ունի որ ինքը կ'ազատուի իր գնդակի ուժով, իսկ չկռուո՞ղը։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Անհրաժեշտ է զինուիլ։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Այժմ, ալ ուշ է։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Այո, զրամը, զրամը չի փրկեր (ուշադիր) լսեցի՞ք, դարձեալ հրացանի ձայն, ո՞ր ուղղութեամ՞բ…։ (Քայլերու աղմուկ փողոցէն) ի՞նչ կայ, (սարսափահար) կը վազեն, մարդիկ կը վազեն… դուռը բացի՞ն, հըմ, Տէր հայր, հըմ…

ՄԵԼԻՔ — (Կը մտնէ, ետեւէն հինգ հայդուկ)։

IX ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԵԼԻՔ, ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ՀԱՅԴՈՒԿՆԵՐ

ՄԵԼԻՔ — Տէր հայր, պատրաստ պիտի լինիք, տունը վտանգուած է։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Պէտք է մեկնի՞լ։

ՄԵԼԻՔ — Դեռ ոչ

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Եթէ պաշարուինք.

ՄԵԼԻՔ — Կը կռուինք։

ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊ — Իսկ մե՞նք։

ՄԵԼԻՔ — Մեզ հետ միասին։

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Գոնէ մենք դուրս ելնենք։

ՄԵԼԻՔ — Կարող է պատահիլ որ դուրս գալիս գնդակ ընդունիք

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Ե՞ս, ե՞ս, ինչո՞ւ։

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

հանդէպ քիչ մըն ալ Ամերիկայի ազդեցութեամբ, մանաւանդ որ պարտքերու խնդիրը միշտ առկախ կը մնայ, եւ Անգլիա պարտքեր ունի Ամերիկայէն:

Միւս կողմէ, նախագահ Րուզվէլթ, եկեղով իր սովորական վերապահութենէն, Հուվըրի հետ տեսակցութենէ մը յետոյ յայտարարեց մամուլին:

— Կը հաւատամ թէ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք է պաշտպանէ միջազգային դաշնագիրներու սրբութիւնը: Ասիկա անկիւնաքարն է ժողովուրդներու միջեւ յարաբերութեանց:

Րուզվէլթի եւ Սթիմսընի միջեւ տեսակցութենէ մը յետոյ հըրահանգ տրուեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի ամերիկեան դեսպաններուն եւ Ժընեւի ընդհ. հիւպատոսին չարունակել ամերիկեան քաղաքականութիւնը, որ է չճանչնալ բոլոր այն առաւելութիւնները որ բռնի ուժով ձեռք բերուած են, հակառակ Պրիան–Քէլլոկ դաշինքին արամադրութեանց.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԳՈՒԱ - ՔՕԼՈՆՊԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, 22 Յունուար, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente. Մէթրօ՝ Օտէօն։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ սարքած է ընկերական ճաշկերոյթ մը այս երեկոյ ժամը 8.30ին փըթիթ Լուրսի ներքնայարկը (մէթրօ՝ Օտէօն)։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Մուրատ եւ Մասիս խումբերը, վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պէջոնի կայարանին դիմացի սրճարանը սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին իրենց Գրադարանին մէջ:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին «Դուրեան» Գրադարանը։ կարեւոր օրակարգ: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական - վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ապառաժ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Յ. Դ. Նաժակ ակումբին մէջ։

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱԶ։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերմունքը հանդէպ խորհ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկեր - համակրական դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. ի ցան ժողովասրահին մէջ։ կը դասախօսէ ընկեր Վ. ՅՈՒՀԼԷՐԵԱՆ։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէի եւ խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

ԱՐՏՕ խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին իրենց սովորական հաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկեր Փ. ՀԻՐՍԵԱՆ։

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբի մէջ: կը դասախօսէ ընկեր Ս. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Յ.Դ.ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ «ՓԵՏՐ. 18»Ը կը տօնէ Փետրուար 18 Շաբաթ երեկոյ։ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ԱՆԿԷՆԻ ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Գեղ... ... բաժինին կը մասնակցին — ... Mlle Bo ca (...) ... Մարգարեան, Mr Max (Imitateu) ... (երգ) եւ ուրիշներ

Ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ, ճազի մեծ խումբ

Մուտք՝ 10 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի օր, ժամը 3ին, Mutualitéի շէնքին թիւ 14 սրահին մէջ (Rue St. Victor)։ Ժամը 3.30ին կը գումարուի երկրորդ ժողով, որ կը նկատուի օրինական, անկախ ներկաներու թուէն։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կեդրոնին կողմէ Սուրիա ղրկուած լիազոր ներկայացուցիչը կուտայ զեկոյց եւ կը ներկայացնէ շարժանկարի ժապաւէններ Սուրիայ մեր մասնաճիւղերուն կեանքէն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ «Տարօն-Տուրուբերանի» Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Պէլվիլի ծանօթ սրճարանը, 131, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։

Գ. ԽԱՉԻԿ ՃԻՎԱՀԻՐՃԵԱՆԷ (Պանտրմացի) կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Յառաջի վարչութեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Լիոն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Կարինի Դարգունի գիւղէն Անուշաւան Աւագեանը, որուն հետ կը թղթակցէի 1920 - 22: Խարբերդ գտնուած միջոցիս Անուշաւան կը գտնուէր Տրապիզոնի որբանոցը։ Անկէ ի վեր տեղեկութիւն չունիմ իր մասին: Զինքը տեսնողներ եղած են Յունաստանի մէջ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արշակ Սիմոնեանի, 2 Traverse du Bachos, quartier des Chottes, Marseille։ Կը խնդրուի Յունաստանի եւ Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Կարինի-Խարասգի գեղէն Կարապետ Յարութիւնեան։ Իմացնել Արշակ Սիմոնեանի, 2, Travers du Bachos, quartier des Chottes, Marseille։

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameuse :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

— Ո՛չ, ըսաւ Լիան:

— Բայց ձեր համակրութիւններո՞վ, անշուշտ...

Լիան չոր կողմը նայեցաւ առանց նշմարելու Ճօրճը որ իր նստեր էր ու թօթվեց գլուխը: Մարդը քիչ մը աւելի ծռեցաւ սեղանին վրայ եւ փսփսաց բան մը. Ճօրճ չլսեց: Աղջիկը նախ խնդաց ու յետոյ նայեցաւ անոր.

— Ես միշտ կը վարանիմ արտայայտուիլ միջազգային համակրութիւններուս կամ հակակրութիւններուս մասին մինչեւ որ գիտնամ թէ ո՞ւր եմ:

Ճօրճ լսեց մարդուն այս խօսքերը:

— Իսկ ես բարձրաձայն ալ կրնամ արտայայտուիլ, հոգս անգամ չէ, պատասխանեց Լիան:

— Ձեկյացի բան չէ ձեր ըրածը:

— Ինչո՞ւ.

— Կացութիւնը բաւական խառնակ է հիմա, հաւատացէ՛ք: Վայրկեան մը միայն տեւեց այս խօսակցութիւնը Ճօրճ մարդուն արտասանութենէն հասկցաւ որ անիկա գերմանացի մըն էր: Շատ ալ տարօրինակ գիտ մը չէր բրածը

Մեծ թիւով գերմանացիներ կային Փարիզի մէջ 1911ին: Միայն թէ Ճօրճ գոհ էր որ փարատած էր իր կասկածը մարդուն ազգութեան մասին:

Բազմութիւնը հետզհետէ նօսրացաւ իր չուրջը. կրնար հիմա չարժիլ ուղածին պէս: Մօտեցաւ աղջկան եւ ձեռքը դրաւ անոր ուսին վրայ:

Պէտք չէ մոռնալ որ Ճօրճ ֆրանսացի չէր: Անգլիացիները իր անունը կ'արտասանէին Լէ–Մէժըրըր: Ինքն ալ այդպէս կ'արտասանէր զայն իր հայրենիքէն դուրս: Ուսումը առած էր Իրլանտայի մէջ: Իր անգլերէնի հնչումը ունէր շատ չնչին թերութիւն մը միայն զոր կարելի էր վերագրել իրլանտական մասնաւոր յատկանիշի մը:

Եթէ զտարիւն ֆրանսացի մը եղած ըլլար բարեկազմ նայուածքով մը պիտի մօտենար այդ սեղանին որուն աջեւ նստած էր իր սիրուհին այդ անծանօթին հետ զգալով տեսակ մը վիրաւորանք

Արտայայտութիւն չկար սակայն դէմքին վրայ եւ շատ հանդարտ էր իր ձայնը

— Դուրսը սպասեցի, ըսաւ Ճօրճ:

— Ես ալ հիմա պիտի գայի:

Ուրիշ մէկը, իր դիրքին մէջ, պիտի ըսէր թէ որքան ժամանակ սպասած էր. կէս ժամ, թերեւս աւելի: Հպարտ էր Ճօրճ կիներուն պէս, իգական հով մը կար վրան. հարկաւ, որովհետեւ տրուեստագէտ էր

— Գտարա՞ստ ես:

— Անմիջապէս, պատէ վերջացնեմ բաժակս: Ձեզի ներկայացնեմ— պարոն Ճօրճ Լըմըրսիէէ, Հէր Ֆօն Քրայնկարթ

— Փարիզցի՞ էք, պարոն:

— Ո:

— Ա՜հ, ուրեմն ֆրանսայի ո՞ր կողմէն էք...

— Ֆրանսացի չեմ:

Ճօրճ հպարտութեամբ յայտնեց այդ իրողութիւնը: Այո՛, խառնակ վիճակ մը կար հիմա Եւրոպայի մէջ ինչպէս չեչտած էր Գերմանացին քիչ առաջ: Ազգային ինքնագիտակցութեան զգացումը ուժեղ էր ամէն մարդու մէջ այդ շրջանին:

— Կըրնիցիէն եմ. Անգլիացի եմ, շարունակեց ան նոյն հպարտով շեշտով:

— Կ'ուզէ՞ք պատուել մեզ, պարոն, ապսէնթ մը առնելով մեզի հետ, կամ ուրիշ ըմպելիք մը...

Ճօրճ նստաւ: Գտած էր աղջիկը եւ միտք չունէր հեռանալու անկէ:

Ինչպէ՞ս ճանչցած էր Լիան այս մարդը. առաջին տեսակցութի՞ւնն էր այս, առաջին հանդիպո՞ւմը կապելայի մէջ ուր իր ներկայացումը արդէն յանձնարարականի պէս բան մըն էր:

Ճօրճ միտքը դրած էր հասկնալ անոնց որ իմացեր էր իրենց խօսակցութիւնը– Քանի մը վայրկեան լռութենէ յետոյ, դիտումնաւոր կերպով ըսաւ.

— Այդ ի՞նչ ակնարկութիւն էր որ ըրիք խառնակ կացութեան մասին, ձեր սեղանը գալէ առաջ:

— Օհ, այո՛ ե՛ս ըսի, համաձայն չէ՞ք ինծի, պատասխանեց Գերմանացին՝ անվրդով

— Կարծեմ շատ կը խօսուի այդ մասին, այնքան շատ որ մարդիկ սկսած են մտահոգուիլ:

— Մտահոգուի՞լ, ինչո՞ւ համար:

— Այսինքն, վախ մը պատերազմի համար. ո՞վ կը սիրէ պատերազմը:

Գերմանացին խորախորհուրդ նայեցաւ Ճօրճին ու խնդաց.

— Իտալիոյ մէկը կ'երեւայ:

Բարի ժպիտ մը ունեցաւ Լիան:

— Կառավարութիւններն են որ կը կռուին, ո՛չ թէ ժողովուրդները, ըսաւ Ճօրճ

— Այդպէս մտածեցի՞ք հարաւային Ափրիկէի պատերազմին առթիւ:

— Բացարձակօրէն:

— Օ՛հ, շատ պարկեշտ էք.

— Ես այդպէս չեմ մեկներ. տրամաբանութեան խնդիր է միայն: Ձեր եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները չէի՞ն որ կռուեցան 1871ին:

Այս համարձակ խօսքը զարմացուց Գերմանացին որ յօնքերը վեր հրելով, պատասխանեց.

— Դուք, Անգլիացիներդ, տարօրինակ ժողովուրդ մըն էք, այդպէս բարձրաձայն կը խօսիք, եթէ պիտի դառնանք այս նիւթերուն չուրջը, գոնէ անգլերէն խօսինք:

— Կը խօսի՞ք այդ լեզուն այնպէս ինչպէս Ֆրանսերէնը.

— Օ՛հ, անշուշտ.

— Բայց, անքաղաքավարութիւն պիտի ըլլար մեր կողմէ որովհետեւ օրիորդը կը խօսի միայն Ֆրանսերէն:

Գերմանացին խոնարհումով մը ներողութիւն խնդրեց Լիանէն:

— Հոգ չէ. վերջացուցի ապսէն... ու պէտք է երթամ ափարթըման... Ոտքի ելաւ, Ճօրճ հետեւեցաւ ...

— Կը մեկնի՞ք

— Անշուշտ, ըսաւ Լիան ...

Երկարօրէն ձեռքը պերմանացի... խոնարհութիւն մը ընելով յարգ...

— Պատիւ մըն էր այս հանդիպ... ինծի համար, օրիորդ.

— Տակաւին չորս օր այստեղ ... ըլլամ, պատասխանեց Լիան:

Գերմանացին գլխու նշան մը ... պարձեալ.

Ճօրճ մտաւ աղջկան թեւը եւ ... սպասելու Ֆօն Քրայնկարթի ... բարովին ճամբայ մը բացաւ բազմ... թեան մէջէն: Քանի մը պա... «գիշեր բարի» պոռացին աղջկ... Գաղտնիք մը չէր Ճօրճի համար ... այդ քանի մը օրուան ընթացքին Լ... ծանօթացած էր պարապահի կարգ ... յաճախորդներուն հետ: Եւ ինչո՞ւ ... ծանօթանար: Բայց այդ գերմանացի... Աղջիկը կորսնցնելու վտանգը ... մեծ էր հիմա. այնքան ալ չէր վ... նար ամբողջ:

(Շար.)

Թարգմ. Ժ. Մ.

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

20 Janvier 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2091

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

Գաղութահայ մամուլին մէջ, տասը տարիներէ ի վեր պարբերաբար կ'արծարծուի ազգային մէկ ճակատ կազմելու խնդիրը։ Այս վերջին տարիներուն աւելի քան հրատապ հարց մը դարձած է այդ խնդիրը, առատ վիճաբանութեան եւ պատճառաբանութեան դուռ բանալով։

Ցարագիր հայ մամուլի էջերը հարուստ նիւթ կը պարունակեն այդ ուղղութեամբ։ Սակայն, հարցը տակաւին իրապաշտ ու առարկայական քննութեան կը կարօտի, ցանկութիւններն ու իրականութիւնը իրարու մօտեցնելու համար։

Իրապէս ի՞նչ իմաստ ունի ազգային մէկ ճակատ կազմելու անհրաժեշտութիւնը։

Ազգային մէկ ճակատ կը կազմուի այն պարագային երբ ազգին հաւաքականութիւնը ֆիզիքական եւ բարոյական մեծ վտանգի մը ենթարկուած է։ Պայմանաւ սակայն որ այդ վտանգը ըլլայ անմիջական, հարուածն ուղղուած ըլլայ բոլորին դէմ, վտանգէն խուսափումն ըլլայ անկարելի։ Ցեղակ մը փոթորիկ, աղէտ։ Իսկ եթէ բարոյական վտանգ մըն է, ըլլայ տեսանելի, շօշափելի, եւ անոր ճնշումն զգան բոլոր խաւերը։ Կամ գիտակցին այդ վտանգը։

Այսպիսի պարագաներուն մէջ, ժամանակաւորապէս կը կազմուի ազգային մէկ ճակատ, գերագանցապէս ինքնապաշտպանութեան բնազդի մղումով եւ հաւաքական ուժի գիտակցութեամբ։

Շատ ազգեր, իրենց պատմութեան մէջ արձանագրած են այսպիսի գերագոյն ճիգ մը եւ հպարտութեամբ կը վերյիշեն անոր բարերար արդիւնքները։

Առկէ յետոյ, կեանքը նորէն կը ճիւղաւորուի, հոսանքներ պայքարի կը լծուին, ու ազգին կեանքը կ'ընթանայ այդ պայքարի հաւասարակշռութեամբ։

Հայկական կեանքին մէջ ի՞նչպէս արտայայտուած է այդ երեւոյթը։

Ինչ խօսք որ այս հարցումին պատասխանելու համար՝ անցած տասնամեակի մտահոգութիւնները չեն որ պիտի կրնան արծարծուած՝ սակայն երբեք չլուծուած խնդիրը լուսաբանել։ Ուստի քիչ մը աւելի ետ պիտի երթանք, իրողութիւնները յստակ տեսնելու համար. որովհետեւ ազգի մը ներկան եւ ապագան գերագանց կապերով կապուած են իր անցեալին հետ, որ նկարագիր դարձած թելադրական օրէնքներ կը բերէ իր հետ։

Հայոց մէջ ազգային մէկ ճակատ կազմելու խնդիրը գերագոյն անհրաժեշտութեամբ հրապարակ դրուած է մեր ազատագրական յեղափոխական շարժման հետ միասին։ Սահմանափակուինք այս յիսունամեայ շրջանով, որ դասական է ազգային վտանգի տեսակէտներէն։ Ֆիզիքական եւ բարոյական վտանգի սպառնալիքը այնպիսի աչառելի ձեւով կախուած է հայութեան գլխին, որ անատարկելի կը մնայ հայ ու օտար պատմութեան մէջ։

Արդ, հարց կը ծագի թէ հայ ժողովուրդը, ի՞նչպէս անցած է յիսունամեայ փոթորիկէն։ Պատմութեան մէջ ի՞նչ ապացոյցներ տուած է, որոնց կռթնելով՝ պիտի կարողանայ շարունակել իր կեանքը՝ նոր փոթորիկներուն դիմագրաւելու համար։

Մենք կը տեսնենք որ յեղափոխական ազատագրական ճգնաժամին (1890 — 1908), հայ ժողովուրդը, երկրի մէջ, եղաւ յեղափոխութեան հետ. մինչդեռ հայկական զանազան հոսանքները եւ երկրէն դուրս գտնուած ժողովուրդի մէկ մասը մնաց անտարբեր, կամ հակառակորդ։ Ազգային գերագոյն վտանգին դէմ հայկական մէկ ճակատը չկազմուեցաւ, հակառակ այնքան սրտառուչ կոչերուն։

Կովկասի մէջ Հայոց եկեղեցական կալուածներու գրաւման ժամանակ (1902 — 1903) եւ հայ-թաթարական կռուին (1905 – 6) հայութիւնը կրցաւ մէկ ճակատով հրապարակ գալ, մի՛շտ Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ ու երբեմն ալ անոր հարկադրանքով։ Մէկ ճակատ՝ կարճ ժամանակով։

Ցետոյ հայութիւնը կ'ապրի թրքական սահմանադրական շրջանի անհաշտ պայքարներով, առանց զալիք վտանգները հաշուի առնելու։ Պալքանեան պատերազմի հետեւանքով (1912 — 1913) կը բացուի միջանկեալ ժամանակաշրջան մը՝ հայկական նահանգներու բարենորոգման հարցի շնորհիւ, ու հայութիւնը գոնէ դիւանագիտական մէկ ճակատով հրապարակ կուգայ, առանց ուժերու հաւաքական ճակատի։ Դիւանագիտական օրերը կ'անցնին, համեթաշխութիւնը կը մոռցուի, ու մենք պառակտուած կը ներկայանանք Ապրիլեան զարհուրելի եղեռնին։ Դաշնակցութեան վեց տարուան կոչերը հակահարուածով ետ մղուած էին մեր հակառակորդներու կողմէն. Գերագոյն ճգնաժամին Դաշնակցութիւնը կը մնար մինակ։ Ոչ միայն ազգային մէկ ճակատ մը գոյութիւն չունէր, այլ եղած հոսանքներն ու ազգային հաստատութիւններն ալ օդը կը ցնդէին։ Կեանքը քալեց հրդեհի մէջէն, ու եթէ շատ մը վայրեր քով քովիկեան ինքնապաշտպանութեան համար, իրենց ֆիզիքական գոյութեան բնազդէն մղուած էին։ Գիտակցութիւնը եւ նախամտածուած կազմակերպութիւնը կը պակսէր։

Կեանքի ու մահուան պայքար պատերազմի ամբողջ ընթացքին, կամաւորական շարժում եւ ազգահաւաքում։ Դարձեալ ազգային մէկ ճակատը չկազմուեցաւ, իր իսկական տարողութեամբ։ Պայքար, խաչաձեւում։ Ազգային լինելութեան ճգնաժամը կը ծաւալէր։ Իսկ հայ քաղաքական հոսանքները թափ կուտային իրենց կիրքերուն։

Ինչպէս կը տեսնէք հայկական ազգային ճգնաժամը տեւական բնոյթ մը ունէր, եւ յաջորդական դէպքերով կը բարդանար։ Դառն փորձառութիւնները ազգային մէկ ճակատի անհրաժեշտութիւնը կը թելադրէին, որ սակայն կ'ուշանար։

1918ին, մնացորդ հայութեան ֆիզիքական գոյութեան եւ Հայաստանի ծնունդի երկունքի օրերը դիմաւորենք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՒ, ԳԻՄ, ԲԵՆ

— :-: —

Ըստ խորենացիի աւանդութեան, Սուրբն Մեսրոպ տեսաւ որ երեշտակ մը պատին վրայ կը գրէ *այբ, բեն, գիմ...*։ Սուրբն Մեսրոպ հաւաքեց այդ տառերը, եւ գիրքեր գրեց այդ տառերով, ամբացուց հայ մշակոյթը։

Նմանօրէն, ինը համեստ մշակներ, քանի մը տարի առաջ, պարզունակ ծրագրի մը վրայ գրեցին *նու, գիմ, բեն* եւ սկսան այդ խորհրդանիշերուն տակ լոյս ընծայել գիրքե՛ր, գիրքեր, վերածաղկեցնելու համար հայ մշակոյթը տարագրութեան այս տխուր օրերուն։

Ինչպէս իսլամները սովորութիւնն ունին *պիսմիլլահ* մը դնել իրենց գրութեանց գլուխը, ինչպէս բժիշկները սովորութիւնն ունին H մը (յանուն Հիպպոկրատի) դնել իրենց դեղագիրներուն ճակատը, այնպէս ալ ինը համեստ մշակներ սովորութիւն բրած են գրել իրենց հրատարակութեան գլուխը *նու, գիմ, բեն*։

Ի՞նչ կը նշանակեն այս տառերը, որ յանախ իրարու մօտ կը գրուին, ՆԳԲ, եւ չեն կարդացուիր։ Լուռ են ինը մշակները եւ որպէսզի ոչ ոք կարենայ բանալ բերանը եւ բէքյամ ընել, ընտրեր են չկարդացուելիք երեք տառեր։

Ո՞վ բան մը գիտէ այս համեստ մշակներուն գործին մասին։ Լուռ են նրգրքականներ։

Արդ, գաղտնիքը չի պահուիր երկար։ Պատահմամբ, անցեալ իրիկուն, բարձրացայ Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Խումբ մը մարդիկ նստած էին սեղանի մը շուրջը, իրենց առջեւ՝ լեբրակուր եւ գիրք։

— Ո՞վ էք. ի՞նչ կ'ընէք հոս, ըսի։

— Նը.

— Գը։

— Բը։

— Ձեր հասկնար ձեր լեզուէն, ըսի։

Նշաններով հասկցուցին, որ Նախատակ Գրողներու Բարեկամներն են, իրենց նշանաբանն է լռութեան մէջ աշխատիլ։ Իրենց նպատակը՝ հրատարակել նախատակուած հայ գրողներուն գործերը։ Մինչեւ հիմա հրատարակեր են 7 հատոր, Զարդարեան, Կիւրճեան, Գ. Բաբսեղեան, Գեղամ Տարօնցի, Գ.. Զօհրապ, Ա. Արփիարեան։ Վերջինը Ջէօկիւրեան։ Ամէն անգամ որ հատոր մը լոյս կը տեսնէ, կը հաւաքուին, հացկերոյթ մը կուտան, բաժակաճառեր կ'արտասանեն, մաղթանքներ կ'ընեն նոր նոր հատորներու հրատարակութեան համար։

Ոչ ոք կը լսէ սակայն այդ բաժակաճառերը։ Ոչ ոք կ'իմանայ նաեւ անոնց կրած նեղութիւնները։ Ամէն շաբաթ սրճարան մը կը հաւաքուին, սրբագրելու համար փորձերը եւ ընելու համար զանազան կարգադրութիւններ։

— Ո՞վ կը վճարէ ձեր սուրճին, ձեր հացկերոյթներուն ծախքերը։

— Մեր գրպանէն։

Եթէ հայ հարուստ մը ըլլար, որ ընտիրուէր այս մշակներուն պէս իր գրպանէն վճարել որեւէ գումար հայկական մշակոյթին համար, ոչ միայն լեզուն կը բռնուէր, այլ եւ կը խեղդուէր։ Բայց մեր նրգրքականները կը լռեն համեստութեան համար, ու չեն տրտնջար երբեք ոչ իրենց կրած նեղութիւններուն համար, ոչ ալ իրենց ծախսած դրամին համար։

Ընթերցող, այս մշակները ուզուկ չեն որ կախուին հայ հարուստին քամակէն։ Անոնք տարին երկու, յանախ երեք հատոր կը հրատարակեն, կը ծախեն, հաւաքուածը նոր գիրքեր կը տպեն։

Նախատակներն են, որ կը կենդանանան եւ հայ մշակոյթն է, որ կը զանգայ, Պանի լոյս կը տեսնէ նոր հատոր մը։ Ընթերցող, օժանդակէ լռակեացներու այս նուիրական գործին, գնելով լոյս տեսած հատորները, իւրաքանչիւրը 20 ֆրանք։

Լռութիւնը ոսկի է, ըսեր են իմաստուններ։ Եւ իրապէս ոսկի կը բխայ լռութեան այս միաբանութենէն։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆոն Փափէն Վերսայլի դաշնագրին դէմ

Գերման կայսրութեան 62ամեակին առթիւ Գերմանիոյ բոլոր անկիւններուն մէջ եւ բոլոր կազմակերպութեանց կողմէ տեղի ունեցան հանդիսութիւններ, որոնց ընթացքին Գերմանիա քանի մը ժամ մոռցաւ իր «հանրապետութիւնը» եւ ապրեցաւ կայսրութեան փառքին ու տենդին մէջ։

Այդ առթիւ էր, որ Ֆոն Փափէնն ալ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը։ Նախկին վարչապետը, հին յուշերով թրթռուն ունկնդիրներու հոծայ բազմութեան մը առջեւ, ագուոր նկարագրականին ըրաւ կայսեր թագադրութեան Վերսայլի մէջ։ «Այդ թագադրութիւնը եղաւ նախերգանքը անսպասելի թռիչքին, որ տեւեց մինչեւ այն ժամանակ, երբ Գերմանիոյ թշնամիները ստիպեցին, որ Վիլհէլմ Բ.ի թոռը նորէն զէնք բարձրացնէ։

Ամերիկա, չատերու կարծին, զոհ գնաց հօգեկան այն ընդհանուր հիւանդութեան, որ կը մղէր կանդնիլ Դաշնակիցներու կողքին՝ պատերազմելու համար իբր թէ յանուն ազատութեան եւ իրաւունքի։ Սակայն շուտով այդ ժողովուրդը հասկցաւ, որ պարզապէս խաղալիկ դարձեր էր երբեակ համաձայնութեան ձեռքը։

1918էն ի վեր, գերման ժողովուրդը ամէն ճիգ թափեց քակելու համար Վերսայլի կապանքները։ Այդ է որ կը հաստատեն կռիւները Հռենոսի վրայ, Սիլեզիոյ մէջ եւ արեւելեան նահանգներուն խորը։ Սակայն սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ գերման ժողովուրդը յաղթեցաւ իր ճիգերուն մէջ։ Ձախողութեան միակ պատճառը Վայմարի սահմանադրութիւնն է։ Եթէ կ'ուզենք վերագտնել մեր ազատութիւնն ու անկախութիւնը, բացարձակապէս անհրաժեշտ է սրբագրել Վայմարի սահմանադրութիւնը։

Այսուհանդերձ մեր թշնամիներն ալ պիտի զգլան օր մը, որ քանդեցին գերման կայսրութեան հիմերը։ Վասն զի մարքսիզմը կը ծնի բոլշեւիզմ։ Եւ վա՜յ այն օրը, վա՜յ ռեւեզերական խաղաղութեան, եթէ մեր երկիրն ալ գժբախտութիւնն ունենայ իյնալու այդ սատանայական վարդապետութեան ճանկերուն մէջ։ Դաշնակիցները կը յիշեն անշուշտ վախը, որ կրեցին երբ, իրենց յաղթութեան օրերուն, հեռագիրները կը հաղորդէին համայնավարներու կարգ մը խլրտումները մեր երկրին մէջ։

Գերմանիոյ յարմար եւ լաւագոյն կառավարութիւնը այն է, զոր կը հետապնդէ 1 յուլիս 1932ի դահլիճը, — խզել ամէն կապ կուսակցութեանց դիւանատիրութեան հետ։ Վասն զի կուսակցական ոգին ամէնէն սոսրին թշնամին է պետական նման վերածնունդի մը»։

Եւ Ֆոն Փափէն խստօրէն յարձակեցաւ կուսակցութեանց պայքարին ու խորհրդարանական բանավէճերուն վրայ։ Մերժեց ճանչնալ որ եւ է կուսակցութիւն, — անկախ բոլորէն, իմ սիրտս, ըսաւ, կը պատկանի հայրենիքին։ Դժբախտաբար, աւելցուց, ապակեայ պատ մը կը բաժնէր զինք իր ժողովուրդէն։ Ցայտաբարեց թէ երբեք գերին չեղաւ եւմասական աշխարհին, ընդհակառակն, կ'ատեմ, ըսաւ, եմտական բոլոր խաղերը, դրամագլուխը եւ սէնտիքաները։ Իր պետութիւնը կը հանգչի այն հաւատքին վրայ, որ ունի երիտասարդութեան մասին, անեղծ ու մաքուր հոգիով երիտասարդներուն հանդէպ։ Եւ իր ճառը վերջացուց պանծացնելով Պիզմարքը։

— Պիզմարքի օրով, գերման կայսրութիւնը կը յենուր երկու ուժերու վրայ։ Երկաթեայ ձեռք մը կը վարէր պետութիւնը, եւ ժողովուրդը կ'օժանդակէր անոր։

Գերմանիա կամ պիտի վերադառնայ դէպ ի այդ սկզբունքը, կամ պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ։

Օտար աշխատաւորներու հարցը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեքշաբթի երեկոյ, Ֆրանսական խորհրդարանի նիստին վերջաւորութեան, երեսփոխան Մօփուալ հարցում մը ուղղեց կառավարութեան՝ բացատրութիւն պահանջելով օտար աշխատաւորներու մասին։

Աշխատանքի նախարարը, Տալիմիէ, պատասխանեց թէ Ֆրանսայի մէջ աշխատելու կը կանչուին այն օտար բանուորները, որոնց երկիրներուն հետ աշխատանքի պայմանագրութիւն կնքուած է փոխադարձ հիմերու վրայ։ Գալով Ֆրանսացի աշխատաւորներու շահերուն պաշտպանութեան հարցին, նախարարը ըսաւ.

— Իմ միակ մտահոգութիւնս է պայմանագրութիւն մը հաստատել բանուորներուն եւ գործատէրերուն միջեւ։ Ոչ մէկ օր, նոյն իսկ ոչ մէկ ժամ մտքէս չեմ հեռացուցած երբեք ֆրանսացի բանուորներու շահերուն պաշտպանութեան հարցը, անշուշտ առանց ուզելու աւտով վնասել օտար բանուորներուն, որոնք Ֆրանսա եկած են աշխատանք գտնելու։

Ցետոյ նախարարը աւելցուց.

— Պէտք է գիտնալ թէ Ֆրանսայի մէջ կան նաեւ աշխատաւորներ, որոնք քաղաքական տարագիրներ են։ Զենք կրնար դուրս հանել զանոնք մեր երկրէն (ծափերը կը ծափահարեն)։

Աւստրիա «յաւիտենապէս չէզոք»

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը, խօսելով Աւստրիոյ ապագային մասին, կ'աշխատի բացատրել այն «զարմանալի դէպքը», զոր կը պատրաստէ եւրոպական դիւանագիտութիւնը։ Ցաղթականները կը խորհին աւստրիական հանրապետութիւնը դարձնել երկիր մը, որ յաւիտենապէս չէզոք մնայ եւ իբր այդ ճանչցուի բոլորէն։ Եւ եթէ կարելի է, անոր չէզոքութիւնը երաշխաւորէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Ներկայիս երեք մայրաքաղաքներու մէջ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, ճամբայ հարթելու համար այդ ուղղութեամբ։ Այս ծրագրով, մեծ պետութիւնները կ'ուզեն բոլորովին փարատել «Անշլուս»ի վտանգը, կամ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ ամէն վախ մաքսային կամ տնտեսական յարակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Արղընիի հանքերէն ոսկի կը հոսի

«Միլլիէթ» կը գրէ.—

Արղընիի նախկին միւթէսարըֆ Մինրան Փօյաճեան ուշագրաւ բացատրութիւններ տուաւ մեզի Արղընիի հանքերուն կարեւորութեան մասին։ Մասնաւորաբար ոսկին ջուրի պէս կը հոսի այդ հանքերէն, եւ եղած հաշիւներուն համաձայն, 1914էն ի վեր 40 միլիոն ոսկի այս ձեւով փճացած է։ Այս մասին մեզի եղած արժէքաւոր յայտարարութիւնը ստորեւ կը հրատարակենք։

— Արղընի բառը, հին յունարէնով պղինձ կը նշանակէ։ Հելլէնները Արղընի կոչած են այդ քաղաքը, որովհետեւ երեք հազար տարի առաջ անոնք ալ կը շահագործէին այդ պղնձահանքերը. Աւելի վերջը Հռոմէացիները եւ Արաբներն ալ շահագործած են։ Ատեն մը երեսի վրայ թողուած է, բայց Եաւուզ Սուլթան Սէլիմի օրով, Կեսարիէէն 300 մասնագէտ յոյն բնակիչներ Արղընի փոխադրուած են եւ՝ այդ ատենէն ի վեր հանքերը նախնական ձեւերով կը շահագործուին։

Արղընիի հանքերը հարիւրին 40էն մինչեւ 95 զուտ պղինձ կը պարունակեն։ Ժամանակին, Պարթինի պղնձահանքին մենաշնորհը ստանձնող ընկերութեան նախագահը, գրաւոր մը, Արղընիի ինժինիէրներուն անունով կը գրէ թէ իրենց հանքը հարիւրին 17 պղինձ կը պարունակէ, չորս ժամ հեռու է ծովեզերքէն, շատ շահաբեր է, եւ կ'առաջարկէ իրենց միանալ, փոխարէնը ուզածին չափ բաժնեթուղթ ստանալով։

Արղընիի տնօրէնը կը մերժէ, գիտել տալով որ իրենց հանքը հարիւրին 95 պղինձ կը պարունակէ։

Նախապէս, հանածոները ջորիով կը տարուէին Թոքաթ, կը մաքրուէին այդտեղի զտարաններուն մէջ եւ Թոփհանէ կը ղրկուէին։ Ցետոյ անգլ. ընկերութիւն մը յանձնառու եղաւ եւ հանածոները Մերսին ու Իսքէնտէրուն փոխադրել տուաւ, ինչ որ պատճառ դարձաւ Թոքաթի հաստատութեանց փակուելուն։

Այն ատեն «Նիւր Իսթ» թերթին մէջ ղարմանքով կարդացի որ Մանչէսթր փոխադրուած այդ հանածոներուն պարունակած միայն ոսկին կը գոցէ ամբողջ ծախքը։ Արդարեւ, եթէ երկաթի կտոր մը քանի վայրկեան դնէք այդ տեղի կարդ մը ջուրերուն մէջ, կը տեսնէք որ դեղին գոյն մը կը ստանայ, կայվանիզէ կ'ըլլայ. Վաթսուն տարի առաջ, Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը հաշուեց որ այդ ջուրերուն Տիգրիս հոսելովը, օրական 180 լիրայի ոսկի կը կորսուի։

Տիարպէքիրի մէջ ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, այդ ոսկին շահագործելու համար, բայց արտօնութիւն չտրուեցաւ։ Մինչեւ այսօր այդ ձեւով կորսուած ոսկիին գումարը, ներկայ դրամով 40 միլիոն ոսկիի կը հասնի։

1914ին, երբ Պիթլիս երթալու համար Պոլիս եկայ, իբրեւ նմոյշ իմ բերած պղնձի կտորները տարրաբանական քննութեան ենթարկուեցան եւ տեսնուեցաւ որ ոսկի կը պարունակեն։

Ֆրանսացի ճարտարագէտը յայտնած էր նաեւ թէ Կօլճիւքէն բխող ջրվէժներուն ուժը օգտագործելով, կարելի է ելեկտրական կայան մը հաստատել եւ բանեցնել Արղընիի հանքը։

Արղընիի մէջ կան նկուղներ, ուր ձեղունէն եւ պատերէն դեղնորակ հեղուկ մը կը կաթի։ Ասիկա կէօզ թաշի է (sulfate de cuivre)։ Կարելի է նոյնիսկ գոլերով փոխադրել այս հեղուկը եւ այդտեղաններուն բաժնել, փոխանակ արտասահմանէն ներածում ընելու։

Ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, Թեքնածու ներկայացող երկու ընկերութիւններէն մէկը կառավարութեան առաջարկեց Պոլսէն կամ Իսքէնտէրունէն երկաթուղի մը շինել, առանց քիլոմեթրի երաշխաւորութիւն ուզելու։

Ըամէթ փաշայի կառավարութիւնը ներքին փոխառութեան մը ձեռնարկած է Արղընիի հանքերը շահագործելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՄԱԼԱԹԻԱ-ԱՐՂԸՆԻ ԳԾԻՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Ըմէքթ փաշա անընդհատ կը շարունակէ իր երկաթուղիներու քաղաքականութիւնը։ Սամսոնէն Սիվասի գիծը հազիւ լրացած, ահա նոր մը,— Մալաթիա – Արղընի գծին լրացումը։ Այս գծին աւարտումը կը կարօտի դեռ 85 քիլոմեթրի շինութեան։

Վերջին տարիներու ընթացքին, Թուրքիա բաւական գիծեր շինեց։ Եւ դեռ՝ մինչեւ 1940՝ աւարտելիք կամ ծրագրուած գիծեր կան։

Մալաթիա – Արղընի գիծը, սակայն, ունի ուշադրութեան՝ արժանի քանի մը կողմեր։

Կը յիշուի որ Թուրքիոյ մէջ վերջերս խնայողութեան շարժում մը հռչակուեցաւ ու երկրին ամէն կողմերը հանդիսութիւններ եղան(*)։ Էնկիւրիի մէջ, այդ առթիւ, վարչապետը, Ազգ. Ժողովի նախագահն ու տնտեսական նախարարը ճառեր խօսեցան։ Այս վերջինին ճառին ոգին սա էր,— երկրին համար բարիք ու շահ ապահովելիք կարգ մը ձեռնարկները ազգին դրամովը կատարել կարելի է, տնտեսական եւ խնայողական կեանքի այս էջին պէտք է դառնանք այլեւս։ Այս քանի մը տողերուն մէջ ամբողջ քաղաքականութիւն մը կայ։ Եւ, խոստովանինք, առողջ քաղաքականութիւն մը։

Այս քաղաքականութեան առաջին պտուղն է Արղընի – Մալաթիա գիծին կառուցման առաջարկը, զոր Ըմէքթ ներկայացուց Մեջլիսի ու նախարարական ժողովին։ Խորհիլը արդէն իսկ հրապարակ դրած են զայն ու կը ջանան ապահովել հանրային աջակցութիւնը։ Վասնզի, այս ձեռնարկին ու այս քաղաքականութեան ազդակը ինքը՝ թուրք ժողովուրդը պիտի ըլլայ։ Գրուեցաւ, արդէն, որ այդ գիծի ծախքը [illegible] պիտի ըլլայ ու ծախքը պիտի ապահովուի ներքին փոխառութեամբ։ Արդէն իսկ պատրաստուած է օրինագիծ մը, որուն համաձայն փոխառութիւնը հաշուեփակի պիտի ենթարկուի 20 տարիէն։ Փոխառութիւնը պիտի ըլլայ երեք մասնավճարով, իսկ բաժնեթուղթերը՝ 20ական ոսկինոց։ Պետական հաստատութիւնները զանոնք պիտի ընդունին՝ իբրեւ ապահովութիւն՝ հարիւրին հարիւր արժէքով։ Փոխառութիւնը կառավարութեան կը պատկանի ու ան պիտի հատուցանէ՝ տոկոսով միասին։

Եղած նախատեսութեան համաձայն, գիծին շինութիւնը պիտի աւարտի 1935 յունիսին, իսկ շահագործումը պիտի սկսի Արղընի հանքին վեց ամիս վերջ։

Ինչպէս ըսի, Թուրքիոյ մէջ ներքին ժողովրդային դրամով առաջին ձեռնարկն է այս, որ անպայման պիտի յաջողի։

Եւ ասիկա քանի մը պատճառներով։

Առաջին արգելքը կրնայ ըլլալ վստահութեան պակասը։ Մանաւանդ Թուրքիոյ պէս երկրի մը մէջ, ուր պետական – դրամական գործերուն վրայ վարժուած են նայիլ թերահաւատութեամբ։ Եւ սակայն, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին յաջողած քանի մը ձեռնարկներ,— դրամատուները,— որոնց փոփոխութիւն ստեղծեցին ու մասամբ փարատեցաւ այդ անվստահութիւնը։ Իսկ տնտեսական նախարար Մ. Ճէլալ պէյի ներկայութիւնը պէտք է նկատել բաւական մեծ երաշխիք մը։ Մանաւանդ որ իր գործերուն մէջ շատ մը նման ծրագիրներ ունեցող կառավարութիւնը, իր այս ձեռնարկով պիտի ջանայ ապահովել միւս ձեռնարկներուն համար անհրաժեշտ ժողովրդականութիւնն ու վստահութիւնը։ Նոր ընժիմին ըրած առկէ առաջ հին ներքին փոխառութեան արժեթուղթերը մինչեւ 9 ղրուշի իջած էին։ Կառավարութիւնը պետական այս պարտքին նկատմամբ շատ ուշադիր գտնուեցաւ ու այսօր այդ արժեթուղթերը հարիւրին հարիւր կը պահեն իրենց արժէքը։ Կը յիշեմ անգամ մը Ճիւմհուրիյէթի մէջ կարդացած ըլլալ թէ՝ «Կան ընտանիքներ, որոնք գործ ընելէ կամ ափարթըման շինելէ նախամեծար համարած են այդ փոխառութեան արժեթուղթերը առնել ու ապահովել անոնց հարիւրին հինգ տոկոսը»։ Ճիշդ է որ յետպատերազմեան շրջանին Թուրքիա չկրցաւ ոսկիով հատուցանել, բայց թղթադրամով կը վճարէ արդէն։

Երկրորդ ազդակը, որ կրնայ շահագրգռութիւն ստեղծել, բախտի թողուած շահու մը պարագան է։ Բաժնեթուղթերուն թիւին կապուած վիճակահանութիւն մը, որ կրնայ հետաքրքրութիւն ստեղծել, մանաւանդ որ օդանաւային ընկերութեան վիճակահանութիւնը ամբողջ երկրին մէջ ալ վարժութիւն ու տեսակ մը գործ դարձած է...։

Նկատի պէտք է ունենալ նաեւ ուրիշ պարագայ մը։ Թուրքեան մօտէն ճանչցողներուն համար շատ պարզ է թէ ինչ կը նշանակէ վերէն տրուած հրաման մը։ Կրնայ շատ բան փոխուած ըլլալ Թուրքիոյ մէջ, ու փոխուած ալ է։ Բայց անփոփոխ մնացած բաներու կարգէն է կառավարական որոշում մը պարտադրելու վերին հոգեբանութիւնն ու կառավարութեան որոշման մը ենթարկուելու դանդաղածային հոգեբանութիւնը։ Մնաց որ, Էնկիւրի գիտէ թէ ո՛ր քարերուն պիտի զարնէ իր դաւազանը՝ ջուր հանելու համար։ Երկու գլխաւոր տարրեր ապահովաբար պիտի ենթարկուին այդ «օրրապյան» պարտականութեան,— սուլթանական շրջանի փառքն ու մեղքը վայելած դասակարգը, բոլոր զգատէծներն ու էֆէնտիները, որոնք կրաւորական ու չափազանց լուռ ընդդիմութիւն մը ցոյց կուտան քեմալական կարգ ու սարքին դէմ, ու նոյն ձեւով վերաբերում կը գտնեն Էնկիւրիի կողմէ։

Երկրորդը՝ քրիստոնեայ ու հրեայ զանգուածն է։ Ասն, որուն ունեցածին օրինապէս ոչինչ կրնայ ընել Ըմէքթի կառավարութիւնը, բայց օրինականացած ամէն կերպ ապօրինութիւններով կ՚ուզէ վերստանալ այն ինչ որ այդ «խորթ տարրը» ծծած է դարերու ընթացքին։

Վերջերս, տագնապը այնքան նուաղեցուցած էր գործերն ու վստահութիւնը, որ այս երկու դասակարգերը նախընտրեցին «շէնքի պատկերներ» ունեցածնին՝ իբրեւ ամէնէն ապահովը։ Երբ երկիրը այնքան շինութիւններու եւ ձեռնարկներու կը կարօտի, Էնկիւրի անշուշտ անտարբեր չէր կրնար թողուլ Շիշլիի երկայնքը, Նշան Թաշի կամ Մաչքայի գեղատեսիլ վայրերուն մէջ ցցուող լայնանիստ շէնքերու կառուցումը, որովհետեւ՝ «Էվտէ լեազըմ իսէ մէճիտտէ հարամ», ինչպէս կ՚ըսեն իրենք...։

Մալաթիա – Արղընի գիծը ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն պատճառով, որ Էնկիւրի անոր կապած է երկրին հում նիւթը՝ պղինձի հանքը շահագործելու ծրագիր մը։

Ուրեմն՝ Էնկիւրի, առաջին անգամն ըլլալով ոչ միայն ներքին դրամով ընդհանուր պետական ձեռնարկ մը կ՚ընէ, այլ եւ՝ մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէ։

Համաձայն տրուած տեղեկութիւններու, հանքը ունի 200,000 թօն հանածոյ, որմէ կարելի է հայթայթել 200,000 թօն զուտ պղինձ։ Տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 200,000 թօնօ պղինձ.

Անշուշտ, ասիկա արհամարհելի քանակութիւն մը կամ հարստութիւն մը չէ։ Բայց, սխալ կ՚ըլլար այդ հարստութիւնը ապահովուած նկատել. Որեւէ հանքի հարստութեան բնոյթը անոր գոյութեան մէջ չէ, այլ շահագործման մէջ։ Շոգեկառքի գիծին մինչեւ Արղընի երթալը եւս շահագործումը չ՚ապահովեր։ Ինքն իրեն՝ որեւէ հանք որեւէ արժէք չունի։ Շատ ճիշդ է այն կարծիքը թէ՝ Թուրքիա կը նմանի ոսկի գանձերու վրայ նստած անօթի մարդու մը։ Հարստութեան ույժ մը կը դառնայ հանք մը միայն այն ատեն, երբ կը շահագործուի ու կը հայթայթէ։ Գործ կը հայթայթէ նաեւ փոխադրական միջոցներուն։ Վերջապէս կը վերածուի դրամի ու, եթէ արտածուի, դրամ կը բերէ երկիր։

Արդ, Մալաթիա – Արղընի գիծին շինութիւնը արժէքի կրնա՞յ վերածել Արղընի պղինձը։ Կարդալով լուրը, զոր Էնկիւրի ու իր մամուլը գիտեն մասնաւոր աղմուկով մը տալ, մեզմէ ոմանք կը խորհին — «Սա Թուրքերը, սա գործերուն մէջ ալ սկսան փոխուիլ ու յառաջդիմել. կ՚ըլլան կոր մարդիկը»։ Կան եւ առանց ճիշդ հակառակը մտածողներ, որոնք ամէն ձեռնարկի տակ միեւնոյն Թուրքը կը տեսնեն,— չուայլ, ապիկար ու մեծխօսիկ։

Պէտք է ձերբազատուիլ, անշուշտ, այս երկու տրամադրութիւններէն ալ ու նայիլ իրատես աչքերով։ Մալաթիա — Արղընի գիծին մասնաւորելով խօսքը, կրկնենք անգամ մըն ալ որ ձեռնարկին ձեւն ու ձգտումը առողջ. քաղաքականութիւն մըն է, ու նախընթաց մը դէպի տնտեսական առողջ քաղաքականութիւն մը տանող կամ զայն լրացնել աշխատող։

Բայց, անոր կապուած շահու ակնկալութիւնը արդարացուցիչ պատճառներ չունի։ Էնկիւրի Արղընէն եկամուտ կը սպասէ ճիշդ այն շրջանին, երբ Թուրքիոյ հանքագործները իրենց դժգոհութիւնները բանաձեւած, պատուիրակութիւն մը ղրկած ու զիրենք վնասէ փրկելու դիւրութիւններ կը պահանջեն։

Զոնկուլտաքը Պոլսոյ քթին տակ է ու ծովեզր։ Օժտուած փոխադրական միջոցներով։ Բայց, անգլիական հանքածուխը ոչ միայն մինչեւ Բերիա եկած ու շուկան առնել չսար իրեն, այլ եթէ Թուրքիա բաժնեցուցակի կամ մաքսի սեղմումը վերցնէ, Պոլսոյ ու Սեւ Ծովի մէջ պիտի մրցի Զոնկուլտաքի ածուխին հետ։ Ինչո՞ւ։ Պատճառը պարզ է։

Թուրքիա հնարաւորութիւն չունի հանքերու աժան արտադրութեան ու փոխադրութեան համար։ Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր Թուրքիոյ վաճառականներն ու արմտիք արտադրողները կը գանգատին փոխադրական միջոցներու սղութենէն։ Թուրքիոյ հանքագործները իրենց պահանջագրին մէջ կը շեշտեն տասնեակ մը պարագան։ Օրինակ, փոխադրութեան ծախսը «գոնէ կէսի իջեցնել», անտառային տուրքը ջնջել, եւն.։

Ցիշեմ, այս առթիւ, ուրիշ պարագայ մը.— Թուրքիոյ մէջ արտօնեալ հանքին տուրքը ուրիշ է, մենաշնորհեալ հանքինը՝ ուրիշ։ Պատճա՞ռը։ Պատճառը չկա՜յ. շատ շատ, հետեւեալը — «հիքմէթտէն սուալ օլմազ»...

Ասկէ զատ, հանքը, Թուրքիոյ մէջ, մեծ մեծ եկամուտներ հայթայթող աղբիւր նկատուած է։ Եւ, հանքագործութեան անյաջողութեան բուն պատճառներուն գլխաւորը այս է Թուրքիոյ մէջ։ Մինչդեռ, այս մտայնութիւնը հիմնովին պէտք է փոխել։ Պետութիւնը ոչ թէ պէտք է ջանայ օգտուիլ անկէ, այլ՝ օգնէ անոր։ Քէմալական կառավարութիւնը եւս, որ մտայնութիւններ ու գործելակերպեր փոխել ջանաց ու տնտեսական զուտ ազգային քաղաքականութիւն կամ ազգային տնտեսութիւն մը ուզեց հիմնել, չկըցաւ ձերբազատուիլ ոչ թէ այդ մըտայնութենէն, այլ՝ այդ մտայնութիւնը պարտադրող պայմաններէն։ Ըմէքթ փաշա կամ Մալքի իր ճնշող մեծամասնութիւնը շոգեկառքի գիծեր շինեց պատերազմական նպատակով։ Բայց, մինչ շոգեկառքը պիտի կոչուէր տնտեսութեան դիւրութիւն տալու, հարկ եղաւ որ վերջինս օգնէ անոր՝ հայթայթելով անոր ծախսը։

Կարելի՞ էր ուրիշ կերպ չըլլալ
Ո՛չ

Իսկ տուրքերը նուազեցնելու պահանջը ոչ նորութիւն է, ոչ ալ հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ եղող պահանջ մը։ Ելմտացոյցը 160 միլիոնի իջաւ ոչ թէ որովհետեւ այս տարի հասոյթի մը նուազում նախատեսուած էր, այլ որովհետեւ նախորդ տարի գրեթէ այդքան եղաւ եկամուտը։ Իսկ այս տարի շատ մը տուրքեր նախատեսուած յանախութիւնը պիտի չլրացնեն։ Այս պայմաններուն մէջ, Էնկիւրի ի վիճակի չէ, առեւտրական տեսակէտէ առաջնորդուելով եղած բոլոր պահանջներուն գոհացում տալու, քանի որ չի կրնար պետականը ստորագասել անոր։

Նոյն այս դժուարին պայմաններուն մէջ է որ Մալաթիայէն Արղընի պիտի երթայ շոգեկառքը՝ պղինձ բերելու մինչեւ սահմանագլուխ։

Ու պիտի բերէ այնքան, որքան՝ կը բերէ մինչեւ Պոլիս՝ Անատոլուի մէջ յաճախ փտող ցորենը, կամ կուգայ Զոնկուլտաքի ածուխը...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(*) Ասիկա բոլորովին նոր երեւոյթ մըն էր Թուրքիոյ մէջ, դժբախտաբար, մեր մամուլը անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չընծայեց անոր։ Պիտի անդրադառնամ առանձին յօդուածով մը՝ Յառաջի մէջ։ Վ. Ի.

ԿՐՆԱ՞Ս ՈՐ ԵՒ Է ՕՏԱՐ ԹԵՐԹ ՍՏԱՆԱԼ ՈՉ ԹԷ ՄԷԿ ՏԱՐԻ, ԱՅԼ ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ ՉՎՃԱՐԵԼՈՎ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

Քաղաքական տագնապէն մինչեւ հոգեկան տագնապ

Անկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ ժամանաւոր թղթակցութեամբ անդրադարձանք Պելժիոյ երեսփոխանական եւ ծերակուտական ժողովներու ընտրութեանց մասին։ Այդ ընտրութիւններուն հետեւանքով, ամիսէ մը ի վեր կազմուած է դահլիճ մը, կաթոլիկ եւ ազատական կուսակցութիւններուն մասնակցութեամբ։ Իսկ ընկերվարական կուսակցութիւնը, հակառակ իր ներկայացուցչական ուժեղ հատուածին, մերժեց ամէն գործակցութիւն նորակազմ դահլիճին, չուզելով որեւէ պատասխանատուութիւն ստանձնել երկրին ելեւմտական ու տնտեսական ներկայ տագնապին մէջ։

Արդի կառավարութիւնը, ինչպէս ըսինք, բաղկացած կաթոլիկ ու ազատական տարրերէ, երբ պաշտօնի գլուխ անցաւ, իր առաջին գործը եղաւ խորհիլ այն միջոցներուն վրայ, որոնց շնորհիւ հնարաւոր պիտի ըլլար հաւասարակշռել պետութեան ելեւմուտքը, եւ գոցել պիւտճէին բացը, որ երկու միլիառ ֆրանքի կը հասնի։

Այդ նպատակին իրագործման համար, կառավարութիւնը նախ լիազօրութիւն պահանջեց երեսփ. ժողովէն, ու յետոյ անմիջապէս գործի ձեռնարկելով, ուղղակի եւ անուղղակի տուրքեր հաստատեց առանձին անհրաժեշտ իրերու վրայ, ինչպէս՝ շաքարին, սուրճին, թէյին, քացախին, մարկարինին, լուցկիին, ծխախոտին եւլն., եւ բարձրացուց կալուածական ու ժառանգական տուրքերուն սակերը։ Ասկէ զատ, հաստատեց նաեւ «տագնապի տուրք» անունով նոր տուրք մը՝ պետական բոլոր պաշտօնեաներուն ամսաթոշակներուն, անգործներուն տրուած նպաստներուն, ծերերուն եւ անկարներուն սահմանուած հանգստեան թոշակներուն եւն. վրայ, ինչ որ տեղի տուաւ ամենասաստիկ ու բուռն բողոքներու։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը, գիտակից իր կոչումին, Պրիւքսէլի ինչպէս նաեւ Պելժիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ կազմակերպեց հսկայ ցոյցեր ու միթինկներ, բողոքելու համար կառավարութեան այս անարդար որոշումներու դէմ, որոնք ուղղակի կերպով կը վնասեն աղքատ ու գործաւոր դասակարգին կենսական շահերուն, առաջ բերելով կեանքի սղութիւն եւ թշուառութիւն։

Ինչպէս կը տեսնուի ներկայիս Պելժիոյ տնտեսական ներքին կացութիւնը խիստ տագնապալի ու կնճռոտ վիճակ մը կը ներկայացնէ, եւ լի է անակնկալներով

Կարելի չէ այժմէն գուշակել այն յուսի հետեւանքները, որոնք կրնան առաջ գալ կառավարութեան ընդգրկած ելեւմտական սխալ քաղաքականութենէն։ Ընկերվարական շրջանակներու մէջ կը խօսուի ընդհանուր գործադուլի մասին։

Ցառաջիկայ երեքշաբթի օրուան համար մեծ ցոյց մը կը նախատեսուի կիներուն մասնակցութեամբ։

Վերջերս այս սիւնակներուն մէջ խօսեցանք Պօրէնկի (Նամիւր) մէջ տեղի ունեցած կարծեցեալ հրաշքներուն վրայ։

Ցեղական թերթերը կը շարունակեն իրենց մեկնաբանութիւնները Ս. Կոյսին յաճախակի երեւումներուն մասին ոմանք նպաստաւոր կերպով արտայայտուելով, իսկ ուրիշներ՝ … նպաստ. իւրաքանչիւրը իր ընդգրկած սկզբունքին կամ դաւանանքին համաձայն։

Առաջին երեւումէն, այսինքն՝ նոյեմբեր 1932էն ի վեր, Ս. Կոյսը … սան անգամներէ աւելի երեւցած հինգ մանուկներուն, որոնց երկուքը աղջիկ եւ երեքը մանչ են, … Վուազէն անունով 11 տարու … յայտարարած է թէ Ս. Կոյսը … երեւումի ատեն հրաժեշտ … եւ այդ առթիւ իրեն … գաղտնիք մը, պատուիրելով որ … մէկուն բան չըսել այդ մասին … իրեն հարցուցած են թէ տեղեկ… զովըրդապետի՞ն ալ բան պիտի չըսէ … «Ո՛չ անոր, ո՛չ առաջնորդ եպիսկոպոսին եւ ո՛չ ալ պապին»,— պատասխանած է պարզամիտ մանչուկը։ Կը … ունինք հարցնելու թէ այն ատեն … բանի կը ծառայէ Աստուծոյ … պայծին ներկայացուցիչ կարգուի … երկրիս վրայ...։

Ասկէ զատ, երբ թէ Ս. Կոյսը … նարարած ըլլայ աղջնակներէն մէկ… իրեն համար գոհուիլ, այսինքն … նուիրուհի ըլլալ։ Կ՚ըսուի թէ … բունքի տարիքը թեւակոխած այդ … ջիկը սիրահարած է եղեր երիտա… դի մը, որ լքած է զինքը։

Հակառակ որ մինչեւ այսօր Պոր… մէջ որ եւ է բժշկութիւն կամ հր… տեղի ունեցած չէ, մոլեռանդ … խապաշարուած մարդիկ ան… բազմութեամբ կը շարունակեն … ուխտագնացութիւնը դէպի այ… շարժ քարայրը, որ քանի մ… ի վեր վերածուած է իսկական … տեղիի մը։

Այս առթիւ անցողակի պա… ծիծաղաշարժ միջադէպ մը։

Մինչդեռ հրաշագործ … շուրջը համախմբուած բազմութ… այդ ծանր ու միսթիք մթնոլոր… մէջ, երկար սպասումներու հետեւ… քով ջղայնացած էր, եւ ջերմեռ… դօրէն ու երկիւղածութեամբ կ՚ա… թէր, յանկարծ ներկաներէն մէկը … րայրին կից վանքին վրայ լոյս մը … մարելով, —«Հրաշք»— կը պոռայ …

Խնդիրը քննուելով կը հաստատ… թէ քիչ մը հեռուն գտնուած ին… շարժի վարիչ մը չարաճճութիւ… նեցած էր կառքին լուսարձակը … ցնելու շէնքին վրայ։ Բարեբախ… բար միջադէպը կը փակուի, … որ եւէ անհաճոյ հետեւանքի։

Եթէ ամբողջին այս հաւաքական… զայլախտութիւնը շարունակուի, … քանի մը ջղային հիւանդներ ալ … իրենց բուժումը, ինչ որ հաւանա… է, քիչ ատենէն Պելժիոյ Պօրէնկ … ալ «Լուրտ»ի նման նշանաւոր … տեղի մը պիտի հանդիսանայ։

Ինքնաթելադրութիւնը (auto… gestion), եւ բժշկուելու մասին … ւանդներուն ունեցած մտասեւ… ու ամենախորունկ հաւատքը, … ջղային հիւանդներու վրայ … առաջ բերել, ինչ որ արդիւնք է … բանական եւ ախտաբանական … ւոր վիճակներու, եւ ո՛չ թէ … ծային հրաշքի կամ սուրբերու … մտութեան։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ…

Օ Շ Ի Ն Պ Ա Յ Լ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

([illegible])

5.

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼԻ ՀՈԳԵԿԱՆ ԲԵԿՈՒՄԸ

Ինչպէս տեսանք, Օշին իշխանը հաւատն ու գիտակից պետական մարդ մըն է, զինուորական ու պատմաբան միեւնոյն ատեն։ Ուժեղ, կորուկ, տոկուն եւ աշխատասէր։

Լ. Շանթ, Օշին իշխանին մէջ գտած է այն պետական հայ մեծ մարդը, որ տակաւին 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին ձգտած է վերջ տալ, գոնէ մասամբ, աւատապետական պետական կառուցուածքին, եւ անոր տեղ վերակառուցանել ազգային պետութիւնը. կեդրոնաձիգ զօրաւոր վարչութեամբ մը։ Շարժում մը, որ շատ յետոյ միայն ծայր պիտի տար Եւրոպայի մէջ, շարժում մը որ այսօր տակաւին շատ մը պետութիւններու մէջ իր լրումին չէ հասած։

Օշին Պայլ առաջադրելով այս յառաջդիմական պետական նպատակը, կը ձգտի հայկական դիմագիծը անաղարտ պահել, ու հայկական ուժին վրայ յենուլ՝ Կիլիկիան հայրենիքը պահելու համար։

Ուրեմն խօսինք Օշին Պայլի մասին, որպէս պետական մարդու։

Հեղինակը աստիճանաբար եւ տրամաբանական զարգացողութեամբ Օշին Պայլը կ՚առաջնորդէ դէպի վերելք։ Իր այս ճամբուն մէջ կը շատցնէ դժուարութիւնները եւ կը ցցէ անոր դիմաց։ Միւս կողմէ՝ Օշին Պայլի կամքն ու կացութիւնը կը բազմապատկէ, յաղթանակի համար։ Այս գործողութիւններու ընթացքին՝ հեղինակը կատարեալ յաջողութեամբ կը ստեղծագործէ, միջավայրի, իրականութեան եւ իր գլխաւոր հերոսի միջեւ տրամաբանական համեմատութիւնները պահելով։ Մենք կ՚ապրինք երկաթեայ կամքով պետական մարդու մը ներկայութիւնը։ Հեղինակը ոչ մէկ բան (բայց իրական) խնայած է մեր վստահութիւնը կատարեալ դարձնելու համար։ Այս բոլորին մէջ, հեղինակն ու հանդիսատեսները համաձայն են։ Անհատի դերը չեզոքուած եւ ընդգծուած է։

Սակայն կարգ մը գործողութիւններ կան, որոնք վիճելի կը դարձնեն պետական մարդու կատարեալ տիպարը. Մենք չենք անտեսեր ժամանակը եւ առաջադրած նպատակի նորութիւնը, ինչպէս նաեւ շրջապատի դժուարութիւնները։ Հէնց այդ պատճառներով համակրանքը էջ առ էջ կ՚աւելնայ Օշին Պայլի հանդէպ։ Բայց մենք կը տեսնենք նոյնպէս, որ այդ ուժեղ, կորուկ եւ աշխատասէր մարդը գրեթէ չի գրաւեր պատանի թագաւորով (անձնապէս)։ Կամ մինչեւ պալատը հասած դաւադրութիւնները կը բռնէ, սակայն, իր այնքան սիրած պետականութիւնը փրկելու համար միջոցներ ձեռք չառներ։ Կամ, ապստամբութիւնը կը բարձրանայ եւ իր այնքան մեծ գոհողութիւններով կազմակերպած պետական գունդերէն մաս մը չի պահեր պալատի պաշտպանութեան։ Այս քանի մը թերութիւններն անոր համար, որ մասնաւորել թէ Լ. Շանթ իր ընտրած տիպարը հոգեկան բեկբեկ ապրումներով այնքան բարդացուցած է, որ պետական մարդու կատարեալ տիպարը մէկ կողմ պակաս կը ներկայանայ մեզի։ Բարութիւնը, սէրը եւ փիլիսոփայութիւնը [illegible] կը գործեն, որով կամքու ու հնչիւն խօսքը, գործնական կեանքի մէջ կը թուլնայ եւ կ՚իրագործուի անկատար, կամ դժգոհուն։

Անշուշտ Օշին Պայլ Քէսուռի գող Վասիլ իշխանը չէ, որ կ՚ըսէր,— «Մահն իր ճամբով, կեանքն իր ճամբով», (ինկած բերդի իշխանուհին)։ Լ. Շանթ ուզած է Վասիլ իշխանի տիպարը աւելի կատարելագործել եւ մեզի տալ Օշին Պայլը, որը, որպէս պետական մարդ քանի մը լրացուցիչ տարրերու պէտք ունի։ Որքան կատարեալ ըլլայ Օշին Պայլի իշխանական դէմքը, այնքան աւելի ցնցող կ՚ըլլայ իր հոգեկան բեկումը։ Սակայն հեղինակը մարդը եւ պետական մարդը զուգահեռ տարած է։ Մարդուն ձայնը թէեւ քիչ, բայց երբեմն կը լսուի։

Օշին Պայլի պարտութիւնը հոգեկան պարտութիւն է։ Լ. Շանթ զմայլելի էջ մը տուած է իշխանի հոգեկան պարտութիւնը պարզող, պալատի անկումէն քանի մը վայրկեան առաջ։

ՄԽԻԹԱՐ.— Ուրեմն... ուրեմն քու կարծիքովդ... Ուրեմն կը կարծես, որ փլի՞ պիտի։

ՕՇԻՆ.— Ինձի համար հարցը վճռուած է արդէն շատոնց։ Ես պարտուած եմ։ Իմ ուզածս, միւսներուն ուզածը չէ։ Ինչ որ ինձի համար նպատակ մըն է ինքնին, ուրիշներուն համար միջոց մըն է եկէ ու վայելէ։ Իսկ միս-մինակ մարդը ի՞նչ ուժ է որ գործնական կեանքին մէջ, ինչքան ալ կ՚ուզէ համոզուած ըլլայ իր հոգիին մէջ։ Միտք մը պէտք է հասուննայ կեանքի մէջ, ինչպէս պտուղը ծառին վրայ։ Նախ կարծեցի, որ ետեւս ինձի նման մտածող բազմութիւններ կան, գուցէ քիչ մը վարանոտ, խօսք յուսացի, որ ետեւէս ինձի նման բազմութիւններ պիտի գան. հաշիւս սխալ ելաւ. հիմա անկարելի է իրագործել, կը տեսնեմ, դեռ խակ է պտուղը, եւ ժամանակ չկայ որ հասուննայ, ցաւը հոն է, որ ժամանակ չկայ հասուննալու, որ գան քաղեն ուրիշները։ Այս փոթորիկներուն իր այս վիճակով չի դիմանար այս ծառը։

ՄԽԻԹԱՐ.— Միթէ՞ եկած ես այդ եզրակացութեան...

ՕՇԻՆ.— Դուն չգիտես ի՞նչ դառն բան է, երբ հոգիիդ առջեւը կը տեսնես, որ կը քայքայուին սիրած ծրագիրներդ, կը տարտղնին հիմնած հաստատութիւններդ, կ՚իյնան գաղչապարներուն տակ ու կը փոշիանան … սիրած սրբութիւններդ։ Ասկէ … ծանր բան չկայ մարդու … կեանքի մէջ արտաքին անհաջ… արտաքին փլուզումները, ա՛յ… պէս հիմա այս տակն ու վրայ … այնքան աղմուկ ունի եւ այն… ու փոքր հոգ ու զբաղում իր … ցաւը կը մոռցուի, կը խեղդու… երբ միս-մինակ երկար … նստած կը խորհիս ու կը գի… որ ի զուր նուիրեցիր ուժերդ… խութիւններդ ու անհատակ… տաւորութիւնդ գաղափարի մը … թանակին, որ կը տեսնես յա… կել չի կրնար։ Պարտութիւն… որ դուրսը կռուի դաշտին վրայ… յատին մէջ կամ ուր որ կ՚ուզես… տութիւնը խոկալէս լեղի է … մէջ պարտուած է՝ ալ անոր … թիւն չկայ։ Մարդիկ նախ հոգի… կը յաղթուին, հոգին մէջ չյաղ… ծը անպարտելի է։ Թող տարի … ռաջ ըլլար այս յարձակումը … անոնք բազմը կ՚առնէին իմ … անոնք այս պալատը ո՞տք կը … Ա՛, հիմա, դիւրին է գրաւել … մը, երբ խորտակուած են, բա… նոր տարպաները։

(5)

Կ. ՍԱՄ…

ՏԵՐԵՒ ՄԸ՝ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ

Երկրագործական վարժարանին մէջ

Գեցիկ քաղաք է Պրուսան:

Դեղձերու հայրենիք:

Եւ դեղձերու նման վարդագեղ մարմին՝ արու եւ էգ բնակչութեան մօտ:

Բարեբեր, ջրարբի եւ ծաղկալից:

Ոլիմպոս՝ այժմ Ուլու Տաղ՝ արդէն Թուրքերէնով՝ կանգնած է տիտանի պէս: Ոտքերուն առջեւ փռուած է Պրուսայի դաշտը՝ պտղառատ: Նիլուֆէր գետը՝ այդ դաշտը կը ճեղքէ [illegible]

Գարնան առաջին շողերուն, երբ բնութիւնը կ'արթննայ թօթուելով իր վրայի ձիւնի սպիտակ վերմակը եւ երբ ծառեր կը զգեստաւորուին գունագեղ ծաղիկներով, Պրուսայի արուարձաններէն՝ Չէքիրգէի բարձունքէն կ'արժէ դիտել այդ դաշտը:

Բնութեան հարսնիքն է.

Կարմիր վարդագոյն թաւիշներու նման փայլփլող դեղձենիներու ծաղիկները՝ խակայէս գրաւիչ հանգամանք մը ունին: Եւ «բիւրք բիւրոց» ծաղիկներու վրայ թռչտող եւ զանոնք իրարու նարօտող մետաքսեայ թելեր, բնութեան արբունքը կ'աւետեն:

Երկրագործական վարժարանը կը գտնուի Պրուսայէն մէկ ժամ հեռու, Գարաման գիւղին մէջ:

60 աշակերտներ ենք՝ կէսառկէս քրիստոնեայ: Քրիստոնեաններն ալ՝ կէս առ կէս Հայ եւ Յոյն:

Երեք տարուան մէջ կը փոխենք երեք տնօրէն: Առաջինը Հայ մը՝ պապա մարդ մը: Երկրորդը՝ յոյն կաթոլիկ մը՝ շնորհքով մարդ մը: Երրորդը՝ Թուրք մը՝ նմանապէս շնորհքով մարդ մը: Այս վերջինը «Համուճա» կը կոչէինք:

Բռնակալութեան շրջան: Ցաւալից կեանք: Թուրքերուն՝ դժոխք:

Վարժարանին հայ աշակերտներու մէկ մասը՝ հայկական ջարդերուն զոհեր՝ որբացած հայորդիներ են, որոնք «Սուլթանին հոգածութեան» առարկայ դարձած են: Հայաստանի զաւակներ: Ազգային եւ յեղափոխական երգեր իրենց շրթներուն վրայ գիշեր ու ցերեկ: Կը թնդացնեն Պրուսայի դաշտը մարտաշունչ կանչերով: Կը վարակուինք բոլորս ալ: Կը սորվինք յիսունէ աւելի երգեր: Կը վարակուին նաեւ քանի մը Թուրքեր, որոնք մեզի հետ կ'երգեն հայերէն:

Այսպէս բռնապետական բացարձակ շրջանի մը մէջ կը բոլորենք ազատութեան կատարեալ շրջան մը:

Հայ ուսանողները՝ իրենց աշխատասիրութեամբ ու գործունէութեամբ տիրական հանգամանք մը ունին վարժարանին մէջ: Սանկ առանձնաշնորհեալ վիճակ մը:

Այլ եւս Ոլիմպոսը՝ մեր Արարատն էր: Անոր ձիւնապատ գագաթը եւ ամպածրար կողերը կը դիտենք կուշտ ու կուռ: Պրուսայի դաշտը՝ Արարատեան դաշտն է մեզի համար: Կը ճախրենք մէկ ծայրէն միւսը եւ կը վայելենք զայն լիուլի: Կամուրջներ քանդող եւ խճուղիներ աւերող Նիլուֆէր գետը խենդ Արաքսն է մեզի համար: Իր պղտոր ջուրերը կը լափենք անապատի մէջ ջուրի կարօտը քաշող անապատականի մը պէս:

Վարժարանին տնօրէնը՝ Սիւլէյման էֆէնտին՝ մեր «Համուճա»ն, կը խրատէ մեզ:

— Տղա՛ք, գիտցէք դպրոցին յարգը: Ձեր կեանքին էն երջանիկ պահը՝ դպրոցական կեանքն է: 60 հոգի էք, հոս զանազան քաղաքներէ: Մարդերու փունջ մը: Դպրոցէն դուրս նման խմբաւորում մը կարելի՞ է ձեռք ձգել:

Եւ Թուրքիայէն դուրս ուրիշ տեղ նման խմբաւորումները կարելի՞ է հանել... մէկ հարուածով:

Ընդ հուր եւ ընդ սուր:

ՍԵԳՈՒԻՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Նոր Տարին, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ մեր փոքրիկներուն հանդէսովը սկսաւ: Հոգեւոր հովիւ եւ հայերէնի ուսուցիչ Գր. Մ. վրդ. Շահլամեան կազմակերպած էր հանդէսը: Եղան փոքրիկներու արտասանութիւններ, նուագ եւ «Խորհուրդ Մեծ»ի երգեցողութիւն, ինչպէս նաեւ մանկական ներկայացում մը: Պէտք է ըսել որ տղաքը իրենց հայերէնին մէջ չափաւորապէս կը յառաջդիմեն, ո՛չ թէ համեմատաբար իրենց տարիքին որ կարծես աւելի շուտ կը քալէ... տղամանք մեծցեր են արդէն հասակաւոր պատանիներ դարձեր՝ անցեալ տարուան հանդէսէն ասդին՝ եւ սկսեր են կազմաւորել նոր սերունդը, որ սակայն կը քաշուի մեզմէ, առնուազն չէզոք է կամ հպարտ չիզգար ինքզինք կարծես՝ մեզմէ ըլլալուն համար... եւ կարծես ժամանակի խնդիր է իր ներկայութիւնը մեր մէջ, դուրսը կը սպասէ իրեն ուրիշ աշխարհ մը: Աշխարհ՝ զոր սկսեր է ճանչնալ եւ թերեւս հոտոտել .. առանց նոյն իսկ գիտնալու թէ ինք ո՛վ է եւ ո՛ւրկէ կուգայ...:

Մենք չնկատեցինք նաեւ ոեւէ դրական արդիւնք տարուան ընթացքին փորձուած սկաուտական շարժումէն. գործը մնացեր է տղայական վիճակի մէջ. փափա՛ք, փափա՛ք, բայց գո՞րծ... Գաղթային վարչութիւնը չէ հետաքրքրուեր, Երիտասարդականը չը կայ, Կանանց Միութիւնը եւ Մարմնամարզականը հալեր մաշեր են. ամէն բան երեսի վրայ:

Բայց մեր խօսքը տղոց մասին էր: Այո՛, իմ տեղեկութիւններս բերին զիս այն համոզման որ ծնողները մեծ բաժին ունին պատասխանատուութեան: Երբ տղաքը արտասանութիւնը վերջանալուն պէս գերմաներէն կը խօսակցին իրարու հետ, յանցանքը ուսուցչին եւ ծնողքինն է. բայց ի՞նչքան կրնայ ազդել ուսուցիչը երբ այցելու է եւ որուն շատ ծնողներ յայտնած են թէ շաբաթը երկու ժամը շատ է. մեծցած է, միւս դասերը շատ են, դաշնակի կամ ջութակի դաս ունի, եւն.: Աւելին. իրենք տղոցը հետ գերմաներէն կը խօսին, եթէ թէ այդ կերպով իրենք ալ անոնց հետ սորվելու համար: Տղա՞քն են որ կը վարեն ձեզ, հէյ հայ մարդիկ, ի՞նչ անցաւ ձեր գլխէն: Չը՞ բաւեր այնքան կորուստ զոր ունեցանք, հիմա ալ մեր լեզուն եւ մշակո՞յթը խաղալիկ պիտի ընէք ձեր իսկ տղոց քմայքին.. «Ինչո՞ւ նկատի չէք առներ տարրական պարագայ մը. ո՛վ որ իր մայրենի լեզուն եւ իր ազգին պատմութիւնը լաւ չի գիտեր յարգ չունի նաեւ օտարին առջեւ: Եթէ դուք ձեր մայրենի լեզուին արժանի տեղը չէք տար եւ կը տարագրէք զայն ձեր ընտանեկան յարկէն դուրս, մի՛ զարմանաք եթէ վաղը ձեր զաւակները իրենց կարգին ձեզ արհամարհեն եւ լքեն օտար լեզուի մը հետ բռնելու համար կորուստի աւելի խոր բունկ ճամբան...:

Բայց ահա՛ լոյս մը:

Հանդէսի պաշտօնական բաժնէն վերջ հոն գտնուող [illegible] չափ փոքրիկները հաւաքուեր էին առատ մրգով լեցուն կաղանդի սեղանին շուրջ եւ սկսեր էին բարձրաձայն շաղակրատութեան՝ թէեւ միշտ գերմաներէն: Ոմանք կը հեռանային արդէն հանդէսի սրահէն, մեր տղոց ուշիմ եւ համարձակ շարժումներէն մէկ մէկ յիշատակ տանելով, մինչ մենք կը հետեւէինք հեռուէն անոնց պզտիկ ժողովին: Ցանկալի լռութիւն: Անոնցմէ մէկ քանին ոտքի ելան եւ ուղղուեցան իրենց ծնողքին կողմը: Ահա Ցոլակը՝ իր մօր. «Մայրի՛կ, 14 օրը անգամ մը ամէնս մէկ տուն մը պիտի հաւաքուինք եւ միասին պիտի խաղանք. երամն կուտա՞ս»:

Մայրը՝ հարցափորձէ վերջ. «Այո՛ տղաս, ինչո՞ւ չէ, միայն խօսք պէտք է տաք որ բարի պիտի կենաք»:

— Բայց միայն հայերէն պիտի խօսինք իրարու հետ, աւելցուցի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ներգաղթողները մեկնեցան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՑԱՐԻՆ

ՖԻԼԻՊԷ, 13 յունուար (Յառաջ, յապաղած) — Այսօր, էլէնա շոգենաւով մեկնեցան ներգաղթողները: Օդին աննպաստ ըլլալուն պատճառաւ, շոգենաւը քանի մը օր ուշացուց մեկնումը: Բոլոր մեկնողները սպասեցին Պուրկազ ու խռնուած էին ազգ. վարժարանը: Ֆիլիպէէն մեկնողները ըլ- Շնորհակալութեան հեռագիր ղրկեցին կառավարութեան՝ ցոյց տրուած հոգածութեան համար: Մինչեւ Պուրկազ փոխադրութիւնը ձրի էր, իսկ Կ. Խաչը ուսեաոցէն հայթայթած էր: Կատարուած հանգանակութեան դրամով [illegible] կ'ուղարկուի: Մեկնող գաղթականներուն յանձնարարուած է հագուստեղէն տանիլ: Ցանաստանէն Պուրկազ հասնողներէն մին մեռած է շոգենաւին մէջ: Պուլկար առողջ. պաշտօնեաները քննութիւն կատարած են ստուգելու համար մահուան պատճառը:

Մեկնումէն առաջ, Գ. Խաչիկ Զաքարեան, յանուն բոլոր մեկնողներուն, հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Ցար Պորիսին —

«Թողլով ձեր հայրենիքը, որ մեզի տրուեցաւ պատսպարան՝ մեր ժողովուրդի ամէնէն դժնդակ օրերուն, կը յղենք ձեզ ու ամենաբարի թագուհիին մեր շնորհակալութիւնները՝ ցոյց տրուած հոգատարութեանց համար, ու կը մաղթենք երջանիկ ու երկար կեանք՝ իբրեւ ապահովութիւն յաջողութեանը Պուլկարիոյ՝— մեր երկրորդ հայրենիքին»:

Իբրեւ պատասխան, ստացուած է հետեւեալ պատասխանը.

«Շուտափոյթ. Խաչիկ Զաքարեանին, Պուրկազի նաւահանգիստը —

«Այն պահուն, երբ ձեր ազգակիցները կը թողուն այս երկիրը, որ միշտ սրտանց ցոյց տուած է ձեզ իր հիւրասիրութիւնը, Թագուհին ու ես ուրախ ենք որ ձեզ հետ կը տանիք լաւ յիշատակներ ձեր երկրորդ հայրենիքէն, ու անկեղծ շնորհակալութիւն յայտնելով ձեր արտայայտած լաւագոյն ըղձանքներուն համար ձեզ կը մաղթենք երջանիկ ճամբորդութիւն եւ յաջողութիւն ձեր հայրենիքին մէջ»:

ՑԱՐ ՊՈՐԻՍ

⁂ Աթէնքի բոլոր յունարէն թերթերը սիւնակներ տրամադրած են փոքր արկածի մը, որուն ենթարկուած է «Հլէնի» շոգենաւը, Պիրէօնէն մեկնած միջոցին, երբ պիտի փոխադրուէին հայ գաղթականները:

«Հլէնի Խմպերքիւս» շոգենաւը (17500 թոն) յունուար 2ին, ժամը 4.30ին Պիրէօնէն ճամբայ պիտի ելլէր ներգաղթողներու փոքրաթիւ խումբով մը, որոնց մեծ մասը առաջ օր առաջ Ֆրանսայէն եկած էին. Երբ ամէն պատրաստութիւն վերջացաւ, սկսան բարձնել երկու ինքնաշարժներ, որոնք Հայաստան պիտի տարուէին գործածուելու համար: Ծովեզերքին վրայ բաւական թիւով բազմութիւն հաւաքուած էր, ինքնաշարժներու բեռնաւորումը դիտելու համար: Ինքնաշարժներէն մէկը, «Քատիլաք» ցուցանիշով, որ երկու թոն ծանրութիւն կը կշռէ, հազիւ վեր բարձրացուած էր շոգենաւ դրուելու համար, երբ լծակին չուանը կը փրթի եւ ինքնաշարժը վար կ'իյնայ:

Ամբողջ եղելութիւնը այս է: Բայց այսքանը բաւական եղած է ամբողջ առասպել մը յերիւրելու, բերնէ բերան պատմելու, հանրային կարծիքը զբաղեցնելու, մամուլին մէջ սիւնակներ գրաւելու աստիճան:

Ինքնաշարժը վար ինկած պահուն, ծովեզերքին դիտողներէն մէկը կ'ըսէ.

— Սուրբը պատժեց:

— Հրաշք պատահեցաւ, կ'աւելցնէ ուրիշ մը:

Ու այսպէս, ծովեզերքի երկայնքին, բերնէ բերան կը փոխանցուին հետեւեալ բառերը.

— Ս. Նիկոլան պատժեց:

— Բայց ի՞նչ պատահեցաւ:

— Այն պահուն, երբ ինքնաշարժը պիտի բեռցուէր, ռուս [illegible] պաշտօնեաներէն մէկը, ինքնաշարժին մէջը նայելով, պատահմամբ կը նշմարէ Ս. Նիկոլայի փոքրիկ նկարը, որ զամուած էր պէնզինի մթերանոցին բանալիին մօտ: Պաշտօնեան ներս կը մտնէ, պատկերը կ'առնէ եւ լաւ մը դիտելէ յետոյ, քմծիծաղով մը ծովը կը նետէ: Քիչ յետոյ բեռնաւորման գործողութիւնը կը սկսի: Երբ ինքնաշարժը վեր բարձրացած էր, շոգենաւը դրուելու համար... հրաշքը պատահեցաւ: Ս. Նիկոլը պատժեց Թովմաս... առաքեալը:

Արկածէն կէս ժամ յետոյ, կը գրէ «Էլէֆթէրոն Անթրոփոսի» [illegible] թղթակիցը, բոլոր Պիրէօնցիները հրաշքի մասին կը խօսէին:

Իրիկուան ժամը 6ին հրաշքին լուրը կը հասնի Աթէնք եւ ահա հարիւրաւորներ Պիրէօն կ'իջնեն, տեղւոյն տեղեկութիւններ ստանալու համար:

Մինչ ժողովուրդը եւ թերթերը արձագանգը կ'ըլլան այս սովորական արկածին, որ իբր «հրաշք» կը մեկնուի, անդին գաղթականները սպասելով կը մնան շոգենաւին մէջ եւ ծովեզերքին վրայ: Եւ Հայաստանի կառավարութիւնը կը կորսնցնէ քանի մը տասնեակ հազար տրախմի, վնասուած ինքնաշարժէն:

⁂ Հրատարակելէ յետոյ Աթէնքէն հեռագիր մը, որով կը հաղորդուի թէ «Հլէնի» շոգենաւով հայ գաղթականներ մեկնած են Հայաստան, «Վաղըրթ» դիտել կուտայ.

— «Աւելէ առաջ գրած էինք թէ Հայերը չեն կրնար Յունաստան մնալ եւ թէ Հելլէնները բնաւ գոհ չեն անոնցմէ: Կը տեսնուի որ ճիշդ է մեր ըսածը: Հակառակ Դաշնակ կոմիտէին բոլոր ջանքերուն, արտասահմանի Հայերը կամաց կամաց կը ստիպուին Հայաստան երթալ»:

ՄԱՄՈՒԼ

Հայուն Նոր Տարին

Թէհրանի «Ալիք»ը վերի խորագրին տակ կը գրէ (5 յունուար).

— «Հայի Նոր Տարի՛...

Ի՞նչ մխիթարանք, ի՞նչ սփոփանք պիտի բերես դու մեզ:

Քո նախկինը մեզ տուեց նոր յուսախաբութիւններ, յուսալքումներ...

Ինքը, աշխարհը, պառակտուած, կորցրած կեանքի հեռանկարների գիտակցութիւնը, մխրճուած առօրեայ եսասիրական մութ հոգսերի մէջ՝ չի տեսնում ոչինչ, որ դուրս է իր «զանգակատան» հորիզոններից...

Իրաւունք, արդարութիւն ու արդարադատութիւն, մարդասիրութիւն ու ազնուութիւն, խղճմտանք ու ամօթ, — ամէնը կոխկրտուած է երկաթէ կրունկների տակ...

Հայի արդար Դատը կարո՞ղ էր տեղ գտնել աշխարհի հզօրների կարծրացած սրտերում...

Եւ իրօք չգտաւ, եւ դեռ աւելին՝ նրանք մի չտեսնուած անպատկառ խանդավառութեամբ իրենց շարքերի մէջ առան եւ նրան, որին իրենք էին հռչակել իրաւունքի, արդարութեան, մարդասիրութեան թշնամի...

Եւ թշնամին խրախուսուած, շփացած, ջանք չխնայեց ամբողջ տարուայ ընթացքում իր որոգայթներով օղակելու հարիւր հազարաւոր հայ բեկորներին, որոնց միակ ձգտումն է՝ ապրել ազգային խաղաղ մշակութային կեանքով հիւրընկալ ժողովուրդների հովանու տակ:

Եւ յաջողեց...

Բայց ինչո՞ւ այսքան մեծ եռանդ է սպառում, այսքան ջանք ու աշխատանք է թափում եւ այն էլ այնքան յանդգնօրէն, այնքան մեթոդիկ կերպով Մեծ Տառապանքի ճանապարհին կանգնած մի բուռն թշուառ հայութեան դէմ:

Պարզ է:

Այն ինչ Հայը, դժբախտաբար, զանգուածօրէն չգիտակցեց, չզգաց իր ամբողջ էութեամբ ու չհաւատաց, — այն գիտակցել, զգացել ու հաւատացել է նրա չար Ոսոխը:

Նա գիտէ այս ամէնը եւ անդադար ընդարձակում է իր ոստայնը, որպէս զի մի օր նրա խիտ ծալքերի մէջ առնի իր զոհը...

Այդ զոհը 1932 թ. մասսայօրէն չգիտակցեց իր դէմ ուղղած այս դիւային սադրանքների ողջ ահաւորութիւնը, — գիտակցելո՞ւ է արդեօք գալիք Նոր Տարում...

1932 թ. չբերեց ապաքինում նաեւ մեր ներքին կեանքի ցաւերին ու վէրքերին.

Միակ մխիթարական, սրտապնդիչ ու յուսատու երեւոյթը, որ կարելի է սրտի անհուն բերկրութեամբ արձանագրել 1932 թուին, դա այն է, որ Հայի կորովի մտքի, Հայի հանճարի անսպառ ստեղծագործութեան թափն իր վերելքի մէջ մնաց աննկուն, կենսունակ ու բեղմնաւոր — թէ գիտութեան եւ թէ գրականութեան ու արուեստի մարզերում:

Թերթեցէք մեր բազմաթիւ ամսագրերը՝ «Հայրենիք»ը, «Հանդէս Ամսօրեայ»ն, «Հայրենիք»ը, մեր տարեգրքերը՝ «Կեանք ու Արուեստ»ը եւ «Անահիտ»ը, հետեւեցէք մեր պարբերական մամուլի մէջ արձանագրուած նոր հայ տաղանդների ծնունդը, — եւ դուք հեշտութեամբ կը համոզուիք, որ հայ մշակոյթը կանգուն է ու իր [illegible] զարգացման ընթացքի մէջ

Իսկ ժողովուրդները իրենց մշակոյթով են ժողովուրդ, իրենց մշակոյթով են անմահ ու իրաւատէր իրենց ճակատագրի:

Ազգային ստեղծագործ հանճարի ներշնչած պարծանքի այս վեհ գիտակցութեամբ, հանդիպենք Նոր Տարուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

L'ARMENIE, օրկան (ֆրանսերէն) հայկական եւ հելլենական շահերու պաշտպանութեան, թիւ 1, խմբագիր Զօր. Թորգոմ: Տարեկան բաժնեգին 80 ֆրանք: Յօդուածներ ունին Յ. Շուազի՝ Հայ երաժշտութիւնը, Զօր. Թրիֆուփի՝ Աֆիոն – Գարահիսարի ճակատամարտը, Ա. Ֆիլատէլֆէոս՝ Պրոմեթէոսը Կովկասի եւ Հայաստան, Նամակ մը Վէհիպ փաշայէն, Թաֆէ Ժոնէսքօ՝ Փոքր Համաձայնութիւնը, Ժ. Մորկան՝ Հայոց պատմութիւնը:

ԾԻԾԱՂ

Դատաստանական խորհուրդին առջեւ

— Սրբազան հա՛յր, ամուսնէս բաժնուիլ կ'ուզեմ:

— Ինչո՞:

— Շատ ապուշ է:

— Ատենին ինչո՞ւ ամուսնացար:

— Չէի գիտեր:

Ամուսինը՝ իրար անցած՝

— Սուտ է, Սրբազա՛ն, շատ ալ լաւ կրնար գիտնալ իրեն հետ ամուսնանալ ուզելէս եզրակացնելով...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՄԵԼԻՔ — Լռութիւն, տղերք, բանեցէք իրաքանչիւրդ մէկ պատուհան, պահուըտեցէք, ոչ մէկ շարժում, ոչ մէկ կրակ նախքան նշան տալս, (դուրս կ'ելնէ).

(Հայդուկներէն իւրաքանչիւրը պատուհանի մը կը մօտենայ):

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — (Կ'իյնայ յատակին վրայ ու կը մնայ անշարժ):

(Լռութիւն)

ՄԵԼԻՔ (կը մտնէ շատ արագ). — Զգեցէք սենեակը, Տէր – Հայր, հետեւեցէ՛ք, դէպ ի այգին դուռը, պիտի խուսափինք, շո՛ւտ, շո՛ւտ...

(Դուրս կ'ելլեն ամէնքը սատտիկ արագ, Տէր – Մեսրոպ եւ Գրիգորեան խառնէն):

(Լռութիւն)

(Հեռուէն կը լսուի՞ հրացանի մը սուլումը):

(Վարագոյր)

Բ. ԱՐԱՐ

(Բեմը կը ներկայացնէ սենեակ մը)

Ա. ՏԵՍԱՐԱՆ

Կամսար, Եդուարդ

ԵԴՈՒԱՐԴ (կը գրէ սեղանի մը վրայ տարածուած ծալլուն թուղթի վրայ հակած) — Փոփոխութիւնները անվերջանալի են:

ԿԱՄՍԱՐ (դէմը, երկրորդ սեղանի մը առջեւ նամակ կը գրէ) — Լաւ՛ը, Եդուարդ, Ալիւր գիւղի կեդծանունը փոխեցի՞ր:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Հա՛:

ԿԱՄՍԱՐ — Կարո՞ղ ես ինծի տալ այդ շրջանի աղիւսակը:

ԵԴՈՒԱՐԴ (սեղանի վրայի քառակուսի բնդարձակ թուղթերէն մէկը Կամսարի կը պարզէ):

ԿԱՄՍԱՐ — Արեւմտեա՞ն բանալին:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Հա՛, 29:

ԿԱՄՍԱՐ (քառակուսի թուղթին նայելով կ'արտագրէ) — Ի՞նչ գործնական են այս աղիւսակները:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Չէ՞:

ԿԱՄՍԱՐ — Տեսնենք պիտի ատի՞թ ունենա՞նք օգտագործելու:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Էլ ինչու այսքան աշխատանք:

ԿԱՄՍԱՐ — Ո՞վ գիտէ, շատ աշխատանքներ են ի զուր գնացել:

Բ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Կամսար, Եդուարդ, Բաբօշ

ԲԱԲՕՇ (ներս կը մտնէ) — Բարեւ:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Բարեւ, ի՞նչ լուր:

ԲԱԲՕՇ — Այգեստանը պաշարուած է:

ԿԱՄՍԱՐ — Ո՞ր կողմից:

ԲԱԲՕՇ — Ամէն կողմից, եւ թնդանօթներով:

ԿԱՄՍԱՐ — Թնդանօ՞թ:

ԲԱԲՕՇ — Հա՛պա՞. (կը նայի սեղանի վրայի թուղթերուն). Թնդանօ՞թ, իսկ դուք ինչո՞վ էք զբաղած, կը գրէք ու կը գրէք, ի՞նչ են այս ամէնը, աղիւսակներ, թիւեր ու թիւեր, բան մը չեմ հասկնար:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Հողին սուրբ վրայ պիտի իջնէ որ հասկնաս:

ԲԱԲՕՇ — Կատակը մէկ կողմ. (Գլխով հարցական նշան):

ԵԴՈՒԱՐԴ — Կամաւորների ու ռազմամթերքի ցուցակներ, նախապատրաստութիւն կռուի համար:

ԿԱՄՍԱՐ — Ի՞նչ է ժողովրդի տրամադրութիւնը:

ԲԱԲՕՇ — Սարսափը օրէ օր աւելանում է:

ԿԱՄՍԱՐ — Ի՞նչ են խօսում:

ԲԱԲՕՇ — Հազար ու մի բան, ամէն գլխից մի բան դուրս է գալիս, իմացա՞ք, ի՞նչ էին գիշերուան հրացանաձգութիւնները.

ԿԱՄՍԱՐ — Ծխախոտ փախցնողներ են եղել:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Հը՛, 96ի դէպքի նախանշանները, հա՛, ծխախոտ փախցնող... երկու ձիու գիւղ հրապարակի վրայ... ամբո՞ղ է պակաս, խուժանը գրգռելէն աւելի դիւրին բան, յեղափոխականների հետ հանդիպում...

ԲԱԲՕՇ — Այս երեկոյ ձեզմէ մէկը կրնա՞յ քաղաքային կոմիտէի ժողովին գալ:

ԿԱՄՍԱՐ — Ո՛չ երեկոյ, ինչքա՛ն ղրկուած կայ որ, իսկապէս չգիտեմ, արդեօք անհրաժե՞շտ է:

ԲԱԲՕՇ — Հարկաւ անհրաժեշտ է, քաղաքային կոմիտէն չգիտեր թէ ինչ ընէք պիտի բանէ, քանի որ ամէն ինչ կեդրոնական կոմիտէի ձեռքն է. իրաւասութիւններու խնդիրը աւելի կանուխէն պէտք էր որոշուէր:

ԿԱՄՍԱՐ — Ժամանա՞կն է այդ հարցին:

ԲԱԲՕՇ — Զգիտեմ, ե՞րբ է ժամանակը, ամէն ինչ յետաձգելով էր որ գրութիւնը այս վիճակին հասաւ:

ԿԱՄՍԱՐ — Լա՛ւ, լա՛ւ, դժգոհելով չէ որ իրերու վիճակը պիտի փոխուի, գործի ժամանակ է եւ ոչ խօսքի:

ԲԱԲՕՇ — Ի՞նչ կայ մեր ձեռքին, որ ինչ գործ կատարենք, խորտուբորտ պէս դառնում ենք, սպասելով միշտ թէ ինչ պիտի որոշէք: Քաղաքային կոմիտէի միւս անդամները ինձմէ աւելի դժգոհ են, անհրաժեշտ է ժամ առաջ իրաւասութիւններու սահմանները որոշել:

ԵԴՈՒԱՐԴ — (Ընդոստ ոտքի կ'ելլէ շատ կամաց կը խորհրդակցի Կամսարի հետ ու դէպ ի դուռը կ'ուղղուի):

ԿԱՄՍԱՐ — Զմոռնաս որ քիչ յետոյ ժողով ունինք:

ԵԴՈՒԱՐԴ — Չէ: (Դուրս կ'ելլէ):

(Պահ մը լռութիւն)

ԲԱԲՕՇ — Ուրեմն չէք գալու, ես գնամ:

ԿԱՄՍԱՐ — Ցայտնիր Արտէնին ժողովի տեղը, եթէ ժամանակ ունենանք:

ԲԱԲՕՇ — Ըլ՛: (Կը մեկնի):

ԿԱՄՍԱՐ — Ըլ՛: (Կը գրէ):

ՄԵԼԻՔ — (Ներս կը մտնէ):

Գ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Կամսար, Մելիք, ապա Գագօ

ՄԵԼԻՔ — Անպիտանը չեկաւ:

ԿԱՄՍԱՐ — Ի՞նչպէս, երեւի ուշացել է:

ՄԵԼԻՔ — Պատուիրեցի այստեղ առաջնորդին եթէ գայ. ի՞նչ նորութիւն:

ԿԱՄՍԱՐ — Այգեստանը պաշարուած է:

ՄԵԼԻՔ — Գիտեմ, գրութիւնը չափազանց լուրջ է. ո՞ւր է Եդուարդը. դրամի պէտք կայ. ժողովը այստե՞ղ պիտի լինի:

ԿԱՄՍԱՐ — Շատ յարմար է:

ՄԵԼԻՔ — Լա՛ւ, պէտք է կարգադրել ուրեմն որ Հայկը այստեղ գայ:

ԿԱՄՍԱՐ — Այդ հիւանդն էր պակաս, սիր ինչո՞ւ եկաւ:

ՄԵԼԻՔ — Ինծի՞ ես հարցնում:

ԿԱՄՍԱՐ — Մեր գրութիւնը պակաս վտանգաւոր էր...

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Առանցք - ցամաքի կռիւը

Հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ հաւանաբար Բուզվէլթի առաջարկուի բանակցութեան առիթ ստեղծել պարտքերու մասին, Մարտ 4էն առաջ: Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ Բուզվէլթ եւ Հուվր պիտի տեսակցին այսօր, մաքերու փոխանակութիւն մը ունենալու համար պարտքերու հարցին մասին: Հուվր պիտի առաջարկէ Բուզվէլթի պաշտօն յանձնել իր շրջանակի մարդոց՝ բանակցութեան մտնելու համար պարտական պետութեանց հետ, այնպէս ինչպէս կը թելադրէ իր քաղաքականութիւնը:

Կապելով այս ենթադրութեան, ամերիկեան թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այն խորհրդակցութեան, որուն կանչած էր Բուզվէլթ զնդապետ Հաուզը եւ Ֆրանք Փոլքը, ինչպէս նաեւ Բուզվէլթի եւ Նորման Տէյվիսի միջեւ տեսակցութեան մը, որ տեղի կ'ունենայ այսօր կամ վաղը, Ուաշինկթընի մէջ:

ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Ֆրանսական ժողովրդական բարբառով «տասներեքը» համազօր է յաջողութեան կամ բարեբախտութեան: Սակայն Ժընեւի Տասներեքներու ժողովը այդ յաջողութիւնը չունեցաւ երբեք: Իր վերջնագրին Ճափոն կը պատասխանէ... նոր առաջարկներով: Ճափոն, արեւելքցի, խօսք ու խորաթայով կ'ուզէ ժամանակ շահիլ, կամ ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, «խեղդել ձուկը» անհատնում բանակցութիւններով:

Ճափոնի պատասխանին շուրջ խորհրդակցութիւնները պիտի կատարուին այսօր, ուրբաթ:

Փարիզի Գրական Ակումբ

վաղը շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, կը խօսին՝ Գ. Ռաֆայէլ Զարդարեան: Նիւթ՝ «Նորագոյն ոգին հայ արդի գրականութեան» եւ Հրաչ Զարդարեան՝ «Արեւմտահայ հին եւ նոր գրականութեան զուգանիւը»: Մուտքը ազատ է:

Յ.

Փարիզ եւ գաւառներ

Ի.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ՊՈՒԱ - ՔՕԼՈՆԲԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente. Մեթրօ՝ Օտէօն: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Մուրատ եւ Մասիս խումբերը, այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պէքոնի կայարանին դիմացի սրճարանը սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իրենց Գրադարանին մէջ:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Դուրեան» Գրադարանը, կարեւոր օրակարգ: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական - վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ապառաժ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ:

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՅՐ, Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերմունքը հանդէպ խորհ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի:

ՏՔՍԻՆԻ կոմիտէի ընկեր - համակրական դասախօսական ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. ցան ժողովասրահին մէջ, կը դասախօսէ ընկեր Վ. ՉՈՒԼՀԱՃԵԱՆ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէի եւ խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարանի ընթերցասրահին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

ԱՒՏՕ խումբի դասախօսական վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4.40ին իրենց սովորական հաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկեր Փ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

Կ. ՐՅԱՆԻ ենթակոմիտէի դասախօսական վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ [illegible] կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբի մէջ: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. ՄԻՀՏՈՒԵԱՆ:

ԼՈՒՂԴԻ ՇՐՋ. ԿԴՄԻՏԷԻ [illegible]

Ֆ. [illegible] Փարիզի մասնաճիւղի Տարեկան պարահանդէսը MAC - MAHONի շքեղ սրահներուն մէջ, 1933 Փետրուար 11ին:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՄՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Յօթ. Գ.— 40:
Լիոն, Մարկ.— 35:
Բլամոն, Օ. Ա.— 50:
Փարիզ, Գ. Ս. 35.
Ալֆորվիլ, Փ. Ա. 70.
Պիյեանքուռ, Ի. Ս.— 25
Վիլնէօվ սը Ժէրժ, Գ. Գ.— 5
Սէն Շամոն, Գործ. 127.75:
Գանոփ, Մ. Մեգ.— 35:
Եավիլ, Մ. Սարգ.— 35:
Փարիզ (19), Վ. Ա.— 140:
Փարիզ (9), Գ. Ա.— 140:
Փարիզ (10), Գ. Ն.— 70.
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Գ.— 35:
Պու Արարիճ, Ա. Եղբ.— 140:
Գրէօթ, Ա. Մ.— 35:
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 10:
Լանսէյ, Ս. Փ.— 35:
Սէն Փիէռ լը Պոռ, Թոմ.— 35:
Փարիզ, Գ. Հ.— 140:
Ռապաթ, Յ. Եղբ.— 140:
Պուա Գոլոմպ, Վարդ.— 70:
Ֆոնթէն Սիւռ Սօն, Կ. Բ.— 60:
Սէթիֆ. Լ. Ի.— 70:
Լա Կրանտ Պասթիտ. Սարգ.— 6:
Փարիզ, Գ. Հ.— 140:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Եալէն, Փ. Ք.— Ստացանք 35 ֆր.: Սկսանք ղրկել Յունուար 19էն:

Նուազի լը Սէկ, Խրիմ.— Ստացանք 70 ֆր.: Սկսանք ղրկել Յուն. 15էն

Վիթրի Սիւռ Սէն, Վ. Վ.— [illegible]

[illegible]

[illegible] Սկսանք ղրկել Յունուար 14էն.

Ղազվին. Ս. Թ.— Սկսանք ղրկել Յունուար 1էն:

ԹՈՒՂԱՏԱՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի օր, ժամը 3ին, Mutualitéի շէնքին թիւ 14 սրահին մէջ (Rue St. Victor) ժամը 3.30ին կը գումարուի երկրորդ ժողով, որ կը նկատուի օրինական, անկախ ներկաներու թիւէն: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ «Տարօն-Տուրուբերանի» Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պէլվիլի ծանօթ սրճարանը, 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

3, Rue PALIKAO Paris (19)

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԱՐՓԻԱՐԻ ՄՕՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

Իսկ այս մարդը ազնուական մէկը կ'երեւար, հաւանաբար հարուստ էր եւ ունէր կարեւոր դիրք մը: Զգացած հեղինակութեան մը դրոշմը կար անոր վրայ եւ այդ բանը ենթադրել կուտար դոյութիւնը ուժի մը որ սեփական էր այդ մարդուն:

Ինչ՞ր չէր ըրած Ճորճ այդ վերջին շաբթուան ընթացքին, միանգամ ընդմիշտ իմանալու համար զայն: Եւ անհաւանի այդ մարդուն յայտնութիւնը բաւական էր որ, մէկ վայրկեանի մէջ, անիկա զգար անապահովութիւնը իր սրտին: Ցիշեց աղջկան պատասխանը երբ հարցուցեր էր անոր եղա՞ծ չէ՞ սահմանումը... այդ նուիրումը Արարչին եւ... մարմինից ցուցադրութիւնը էրիկ մարդոց — «Օր մը [illegible]

[illegible]

— Ո՞վ էր այդ Գերմանացին, հարցուց Ճորճ:

— Չեմ գիտեր:

— Միայն եկաւ ու խօսեցա՞ւ քեզի:

— Այո՛:

— Ի՞նչ նիւթի մասին խօսեցաւ:

— Իմացար արդէն, շատ քաղաքավար մէկն էր:

— Ուրեմն այդքան միայն:

— Ըսաւ նաեւ որ վտանգաւոր էր բարձրաձայն յայտնել միտքերդ հանրային վայրերու մէջ: Նոյն բանը կրկնեց քեզի ալ:

— Եւ ինչո՞ւ վտանգաւոր է եղեր.

— Որովհետեւ լրտեսներ կան ամէն տեղ:

— Ի՞նչ տեսակ լրտեսներ:

— Ո՛ գիտեմ, [illegible]

[illegible]

— Կարծես զարմացած կ'երեւար քու Ֆրանսայի հէլլալուք համար...:

— Այո, շատ, բայց կարծեմ աւելի բախտ էր ատոր համար, որովհետեւ Գերմանացի էր ինք:

— Ի՞նչ փոփոխ քեզի երբ գաւն գլուխդ թօթվեցիր եւ հաւկցուցիր իրեն թէ մասնաւոր համակրութիւններ չունէիր Ֆրանսացիներուն հանդէպ:

— Ո՛հ, ուրեմն երկար ժամանակ դիտեր ես մեզ:

Լիան զաչեց թեւը:

— Միայն մէկ վայրկեան երբ բանակցայ բազմութեան մէջ:

— Եւ տեսա՞ր որ ան փոխուեց:

— Չեմ ուզեր գիտնալ եթէ կ'ուզես զաղտնի պահել:

Լիան ձայնաւ նորէն առաւ թեւը եւ զուրգուրոտ շարժ մը ընելով իր ձայնին մէջ, ըսաւ.

— Բարի՛ ես Պատմեմ թէ ինչ եղաւ, արդարեւ գաղտնիք չէր: Մարդը ինծի ըսաւ «գլուխդ շարժումէն կը հասկնամ որ կ'ատես Ֆրանսացիները». այդքան: Բարեկամս, ըսած եմ քեզի. գաւն լաւ գիտես, ատկէ բան մը չըսի անոր: Նոյնպէս [illegible]

Ուրեմն եղածը բան մը չէր, անմեղ խօսակցութիւն մը պարզապէս եւ սովորական ծանօթութիւն մը: Ճորճ թեւը անցուց անոր մէջքին ու քալեցին այդպէս մինչեւ Լըվիք փողոցի տունը: Դուռը փակեց ու ըրկեց աղջիկը:

— Հիմա պիտի տանիմ քեզ...

— Իմ սենեակիս դուռը, յոգնած եմ այս գիշեր, պատասխանեց Լիան:

2

Յաջորդ առտուն Լիան Օրօրայի հետ միասին բարձրացաւ Ճորճի աշխատանոցը նախաճաշի համար ու ըսաւ անոր.

— Ինչո՞ւ Պօլ Պուզան կուզէ զիս տանիլ եթէ այդքան կ'ատես այդ վայրը:

— Երբեք չըսի թէ կ'ատեմ զայն:

— Տէր Աստուած, գուն չէի՞ր որ ազաչեցիր որպէսզի չերթամ հոն:

— Քեզ տանելու համար կուզամ անշուշտ, ատիկա բնաւ կարեւորութիւն չունի եւ միեւնոյն բանը չէ:

— Խնդրեմ մի՛ զար այլ եւս. չորս [illegible] գիտեմ որ կ'ատես [illegible] չը [illegible]

Բնաւ հեղինակութիւն բանեցուցած չէր այդ աղջկան վրայ ու բընականաբար գիտէր որ անօգուտ էր փորձել: Բանից անոր ձեռքը եւ հարցուց պատճառը այդ խնդրանքին: Վերջնական կարգադրութի՛ւն մը ըրած էր արդեօք այդ Գերմանացիին հետ անոր հանդիպելու համար:

— Ո՛հ ո՛չ. իմացար թէ ի՞նչ ըսաւ — թերեւս նորէն կը հանդիպինք, թերեւս ոչ: Ես չեմ գիտեր թէ ինչու հոն կուզայ. կրնայ ըլլալ որ այլ եւս չգայ: Լիան խանդակաթ արտայայտութիւն մը գրաւ նայուածքին մէջ ու շարունակեց.

— Նախանձոտ ես, չէ՞:

Ճորճ փորձեց խնդալ:

— Սիրելիս, դուք բոլորդ ալ իրարու կը նմանիք. կը յիշես թէ ինչ ըսի այն գիշերը, այնպէս չէ՞: Բայց կարծեմ գուն աւելի սոտ ես այն ժեծութիւններուն որոնց մասին կը խօսիս, քան թէ աւրիշ որ եւ է մէկը. այո, շատ աւելի մօտ:

Ի՞նչ բանի կրնար վերագրել Ճորճ աղջկան այս [illegible]

[illegible] նորէն Մօրզան նախանձի զգացումը զոր իր մէջը զրած էր ֆոն Քրայնկարթի յայտնութիւնը:

Յաջորդող չորս օրերուն պալ Պուֆօն չը գնաց աղջիկը մտարելու նպատակով: Եւ [illegible] այնտեղ էր: Պարասրահին [illegible] քովընտի փողոցի մը անկիւնը [illegible] ցած, կը սպասէր աղջկան դուրս ելլելուն:

Առաջին գիշերը, ժամը երբ անցած էր երբ Լիան երեւցաւ [illegible] ոին մէջ: Իրեն հետ իր Գերմ[անա]ցին: Անզուսպ փափաք մը [illegible] մօտենալու անոնց: Ուզեց [illegible] վէճի մը բռնուիլ այդ մարդուն միանգամ ընդ միշտ կարգադրելու համար խնդիրը:

Բայց կրցաւ համբերել ու [illegible] մաբանել ողջամիտ կերպով [illegible] բնաւ եղածը բան մը չէր: Եթէ [illegible] իսկ ըլլար, հաւանական էր որ [illegible] նապէս կորանցնէր այդ [illegible] կը՝ արդէնք հանդիմանելով [illegible] ազատութեան: Ու գնաց [illegible] հեռուէն:

(Շար.)

Թարգմ. Ժ. [illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՇԱԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933
21 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2092 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

Բ.

Ազգային մէկ ճակատի խնդիրը Ապրիլեան եղեռնի ժամանակաշրջանի ուժգնութեամբ դրուեցաւ Կովկասի մէջ 1917ի վերջերուն:

Ռուսական յեղափոխութեան շնորհիւ հոսանքներն ազատ պայքարի դուրս եկած էին: Թրքական վտանգը պահ մը մոռցուած էր ռուսական եւ կովկասեան լայն մթնոլորտին մէջ: Բայց ճակատագրական դէպքերը մէկը միւսին յաջորդեցին:

Արեւելեան հայութիւնը եւ Կովկաս ապաստանած արեւմտահայ հոծ զանգուածները Նոր Ապրիլեան եղեռնի մը առջեւ կը գտնէին ինքզինքնին: Թրքական վտանգը կը կախուէր Կովկասի վրայ, ամէնէն առաջ մնացորդ հայութիւնն ալ բնաջնջելու:

Այդ դաժան օրերուն, բարեբախտաբար, հայութիւնը պատմական յուսալոր առաջնութիւնն ունեցաւ ազգային մէկ ճակատ կազմելու: Հայոց Ազգային Խորհուրդը, Արեւմտահայ Խորհուրդը եւ Ապահովութեան Խորհուրդը միասին ազգային կեդրոնական իշխանութիւնը կը հանդիսանային եւ իրենց ամբողջ ուժերը լարած էին Թրքական ճակատին դէմ: Անշուշտ շատ ուշացած էր այս իմաստութիւնը: Բայց հոգեվարքէ փրկեց հայութիւնը: Նոյն մէկ ճակատը Երեւանի, Կարսի եւ Տաճկահայաստանի մէջ, ընդդէմ Թուրքիոյ:

Դանակը իջած էր ոսկորին, ու հայութիւնը կրցաւ իր արիւնաքամ ուժերն ամփոփել եւ Սարտարապատի ու Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներէն յետոյ՝ երկնել Հայաստանի փոքրիկ Հանրապետութիւնը, այնպիսի ժամանակ մը, երբ ամէն ոք, մանաւանդ փոքրիկէն հեռու գտնուողները կը կարծէին թէ հայ ժողովուրդի վերջն է:

Հայրենիք պետութիւն դարձած, Կովկասը Թրքական կրունկներուն տակ, Թրքական բանակը Երեւանի եւ Էջմիածնի դիմաց, հայկական Խորհրդարանը (որ կազմուած էր Ազգային Խորհուրդէն, 18 Դաշնակցական, 6 Ժողովրդական, 6 Սոց. Դեմոկրատ եւ 6 Սոց. յեղափոխական պատգամաւորներէ), կը դառնար հակամարտութեան բեմ մը: Կարծես Թուրքը նստած չըլլար Ուլուխանլու: Դաշնակցութեան 18 պատգամաւորներուն դիմաց՝ ընդդիմադիր դիրք բռնած էին միւս երեք խրախուսանչորոր կուսակցութիւնները՝ իրենց 18 պատգամաւորներով: Պետութեան գործերը կարգադրելու եւ խորհրդարանին հաւանութիւնը առնելու համար՝ այդ օրերու կառավարութիւնը (Քաջազնունի, Արամ, Կարճիկեան, Զօր. Աքարատեան եւն.) պիտի սպասէին, որ ընդդիմադիրներէն մէկը հիւանդանար... մէկ պատգամաւորի առաւելութիւնը շահելու:

Ահա ձեզի ազգային մէկ ճակատի նմուշ մը, այն ալ Թրքական վտանգով կատարելապէս շրջապատուած:

Հասաւ համաշխարհային զինադադարը: Հայկական հարցը լուծման ճամբու մէջ էր: Հայաստանի Հանրապետութիւն մը գոյութիւն ունէր: Կիլիկիան գրաւուած էր եւ հոծ հայութիւն մը հոն կեդրոնացած էր:

Կոչեր ազգային մէկ ճակատի համար: Խանդավառութիւն, որքան ուզէք: Բայց ազգային մէկ եւ ամուր ճակատ մը չկազմուեցաւ: Նկատի առէք Երեւանի, Փարիզի եւ Կիլիկիոյ անցքերը, պիտի տեսնէք ջլատում, կամ խաչաձեւում: Հայաստանի կառավարութեան չորս նախարարական աթոռները պարապ կը մնային 1919ի սեպտեմբերէն մինչեւ 1920ի մարտ ամիսը, որպէս զի Ժողովրդական եւ Ռամկավար կուսակցութիւնները, Թիֆլիզն ու Փարիզը համաձայնէին տեղ գրաւել Հայաստանի կառավարութեան մէջ, Դաշնակցութեան հետ միասին Հայոց ճակատագիրը վարելու համար: Բայց ի զուր: Հայը կը սպասէր որ դանակը նորէն ոսկորին հասնի:

Ու հասաւ: 1920ի աշնան Թրքական վտանգը դարձեալ ցցուեցաւ Հայաստանի դէմ: Դաշնակցութիւնն ըրաւ իր կարելին եւ հայութեան ճնշուած տակոսը քալեց անոր հետ: Բայց հայկական մէկ ճակատ, հոգեկան միասնականութիւն գոյութիւն չունէր:

Ինկաւ Կարսի բերդը, ինկաւ Հաճընի բերդը: Հայաստանը պարտուեցաւ, ու կծկեցաւ: Կիլիկիան պարտուեցաւ ու պարպուեցաւ:

Ի զուր պիտի փնտռէք ազգային ամուր ճակատ մը, այդ ճակատագրական օրերուն: Համերաշխութեան փորձերն ու երեւութական համաձայնութիւնները պարզ դիւանագիտական խաղեր էին: Հոգիի միութիւնը կազմուած չէր: Վտանգի գիտակցութիւնը կը պակսէր: Ազգային վերածնունդի պատմական վայրկեանը չէր ըմբռնուած: Դաշնակցութիւնը կը մնար մինակ մինչեւ ազգային ճակատին վրայ՝ թշնամու դիմաց: Իսկ թիկունքէն՝ ենթակայ հայկական զանազան հոսանքներու քէնախնդիր ու անմիտ հարուածներուն:

Առարկութիւնները բազմաթիւ ու բազմազան էին: Պատմութիւնը չոքած էր Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին առջեւ եւ լինել թէ չլինելու պատասխանը կը պահանջէր: Դաշնակցութիւնը, ծընած հայութեան ընդերքներէն, կը լսէր պատմութեան հզօր կանչը ու կ՚ունկնդրէր անոր: Դաշնակցութիւնը ներկայ էր: Ներկայ էր իր ամբողջ գոյութեամբ եւ ոգեղինական նուիրումով:

Սակայն բացակաները կը խօսէին, կը քայքայէին եւ կը ջլատէին: Համայնավարը իր հրդեհող հովերով, ռամկավարն իր անորոշ ցանկութիւններով եւ փարիզեան փառասիրութեամբ, Սոցեալ-Դեմոկրատը իր կովկասեան եւ ռուսական երազներով: Ու Հայաստանի ծառը կը կորսուէր.

Հայութեան ճակատագիրը կը բաժնուէր երկուքի: Հայաստանն ու հայկական հոծ զանգուածները Արեւելքի մէջ, խորհրդային փոքրիկէն բռնուած, ու տարագիր հայութիւնը նետուած օտար ափերուն վրայ, իր այս տասնամեակով:

Վտանգի ենթակայ, ու ազգային մէկ ճակատի կարօտ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՐԻՓ

Ծագումով գերմանական այս բառը հիմա ամէնուն բերանն է Փարիզի մէջ:

Գերմանական բնգաձօրի կը նմանի, — պայթեցաւ Անգլիոյ մէջ եւ անդրանիկ կը գործէ տեղ մինչեւ Փարիզ: ՅԱՌԱՋի խմբագրատունն իսկ սարսեցաւ հարուածէն: Խմբագրութիւն, վարչութիւն ու գրաշարատուն բոլորը «հազորդուեցան»: Այն օրը, երբ մեր խմբագրապետը, նիւթերու իր զամբիւղէն քաղելով, ուզեց առողջապահական, նոյն իսկ բժշկական հրահանգներ տալ ընթերցողներուն՝ պաշտպանուելու համար կրիփին դէմ, կրիփը իր վրէժը լուծեց հիւանդ տուն դրկելով զինք:

Երկու շաբաթ է, որ կը պառկի: Խմբագրապետ չէ, զօրապետ կամ թագաւոր, բոլորն ալ գոհ կ՚երթան կրիփին, որ չի սիրեր կատակը: Չէ՞ որ Անգլիոյ թագաւորին տղաքն ալ անկողին ինկած են հիմա: Ու մեր խմբագրապետը այժմ իր մեղքը կը քաւէ սենեակին մէջ, աղօթելով կրիփ ամենակարող Աստուծոյն, որ շուտ հանէ զինք անկողինէն եւ ղրկէ յառաջ դէպ ի ՅԱՌԱՋ: Կրիփին այս հարուածէն ազատեցաւ միայն մեր վարչապետը:

Այս տողերը գրողը, որ առաջին զոհն է կրիփին, վառարանին նտեւն անցած հիմա, ոտքերը կրակին ուղղած, թէ՛յ կ՚ագերսէ մեր Փաշայէն ամէն երկու ժամը մէկ անգամ, վախնալով որ նորէն գոհ կ՚երթայ կրիփին:

Կրիփը, որ մեր օրերու դասանափոխներուն պէս քանի մը տարուան մէջ քանի մը անուն փոխեց, — փաչավըր կը կոչուէր՝ էնֆլուէնցա դարձաւ, էնֆլուէնցա կը կոչուէր՝ սփանիոլ դարձաւ, հիմա ալ կրիփ, — կատաղի սիրահար մըն է բժիշկներուն եւ «կոնակը տաքցնող» մը չունեցողներուն:

Կրիփէն դասս հիմա առած ըլլալով, կը յանձնարարեմ ամէնուն. — Որպէս զի կրիփ չըլլաք, տաքցուցէք

1.— Ձեր որկորը,
2.— Ձեր կռնակը,
3.— Ձեր ոտքերը:

ԱՐԱՁ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Տնտեսական եւ դրամական հարցերու ուսումնասիրութեան համար ծրագրուած յառաջիկայ Ընդհանրական խորհրդաժողովին ի պատրաստութիւն, փորձագէտները գրեթէ վերջացուցած են ամէն աշխատանք: Տնտեսական եւ դրամական հարցերու երկու ենթայանձնախումբերը երէկ զբաղած էին խմբագրելու իրենց աշխատութեանց եզրակացութիւնը:

Փորձագէտներու տեսակէտի համաձայնութիւնը կ՚ենթադրէ որ դրամական կացութեան բարւոքում մը կարելի պիտի ըլլայ, երբ այդ մասին նոյն եզրակացութեան հասնի նաեւ խորհրդաժողովը:

Փորձագէտները յարմար եւ պատեհ կը նկատեն տնտեսական խորհրդաժողովը գումարել պարտքերու հատուցման խորհրդաժողովին համընթաց: Այս պարագան ոմանք յուսատեսութեան նշան մը կը համարեն, որովհետեւ կը նշանակէ թէ ամերիկացի դիտողները նոր համերաշխութեան ոգի ցոյց տուած են պարտքերու հատուցման խնդրին մէջ՝ այն համոզումով որ ստեռլինի արժէքին կայունացումը նպաստաւոր պարագայ մը կը դառնայ: Միւս կողմէ Ամերիկացիները խոստացած ըլլալով զեղչել մաքսատուրքերը, Անգլիացիները կը յուսան թէ մեծապէս պիտի օգտուին առնելից, առա թէ ինչո՞ւ բրիտանական կառավարութիւնը կ՚աշխատի ժամ առաջ վերադառնալ ոսկենիշի դրութեան:

ԻԶՄԻՐԻ ոստիկանական տնօրէնութեան զէնքոյցին վրայ, ոստիկան ըլլալու համար կիներ ալ դիմում կատարած են: Առանց թուղթերը կը քննուին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Համաշխարհային տնտեսական համաժողովին օրակարգը

ԺԸՆԵՒ, 19 յուն.— Համաշխարհային տնտեսական եւ դրամական խորհրդաժողովին նախապատրաստական յանձնաժողովը իր աշխատանքը աւարտելով պատրաստեց օրակարգը որով պիտի զբաղի խորհրդաժողովը: Գումարումը տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, մօտ ատենէն:

Օրակարգի հինգ նիւթերն են.—

Ա. Դրամական եւ վարկային քաղաքականութիւն.— Միջազգային ազատ ոսկի-դրամանիշի հաստատումը, ոսկիի խնայողութիւնը, դրամական պահեստին բաժանումը, պանքաներու գործակցութիւնը վարկային քաղաքականութեան մէջ, եւայլն:

Բ. Գիները.— Իսկական գինին եւ վաճառման գինին միջեւ հաւասարակշռութիւն հաստատել:

Գ. Դրամագլուխներու շարժման վերսկսումը.— Օտար դրամներու դէմ սեղմումներու ջնջումը, արտաքին եւ ներքին պարտքերը, դրամագլուխի շարժումները:

Դ. Միջազգային առեւտուրի սեղմումներ.— Պատճառներն ու արդիւնքները. շանթերու վրայ հակակշիռ, անուղղակի պաշտպանողականութիւն, սեղմումներու ջնջման կարելիութիւն:

Ե. Սակացուցային եւ պայմանադրական քաղաքականութիւն.— Սակացուցային յաւելումներու դադար եւ զեղչ. նպաստաւորեալ ազգի պայմաններու խնդիրը:

Զ. Արտադրութեան եւ փոխանակութեանց կազմակերպում.— Տնտեսական համաձայնութիւններ, ցորեն, ուրիշ արտադրութիւններ, փոխադրութիւն:

Յանձնաժողովը իր տեղեկագրին մէջ որ պիտի քննուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդէն, կ՚ըսէ ի մէջ այլոց.

— «Բարելաւման որոշ նշաններ կան թէեւ, բայց տնտեսական գործունէութեան վերսկսումը պիտի ըլլայ տկար ու սահմանափակ, եթէ լուրջ միջոցներ ձեռք չառնուին արգիլ ծանր տագնապը փարատելու համար: Տնտեսական համերաշխութեան նպատակով զինադուլ մը առաջարկուեցաւ Լոզանի մէջ. Լոնտոնի խորհրդաժողովը պէտք է պատրաստէ հաշտութեան դաշնագիրը»:

Երկու մեծ հարցեր առկախ

ՃԱՓՈՆԻ ԸՆԹԱՑՔԸ — ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Երկու միջազգային մեծ հարցեր առկախ կը մնան դեռ. մին Թոքիոյի եւ միւսը Ուաշինկթընի մէջ:

Ճափոնի պահանջը թէ Ամերիկա եւ Ռուսիա իբր ոչ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, իրաւունք չունին միջամտելու Ծայր. Արեւելքի հարցերուն, ընդունուեցաւ 19ներու Յանձնաժողովին կողմէ: Միւս կողմէ սակայն, ան կը պահանջէ Ճափոնէն էական զիջումներ, որոնք կը տրամադրեն մերժումը Մանչուրիոյ անկախութեան եւ չիննէաճափոն ուղղակի բանակցութեանց: Ճափոնի կացութիւնը իրապէս փափուկ է: Տաանըինները իրեն նոր պայմանաժամ տուին պատասխանելու:

Լոնտոնի մէջ կարեւոր նախարարաց ժողով գումարուեցաւ որ զբաղեցաւ չիննէաճափոն խնդրով: Կ՚ըսուի թէ նախարարներու մեծ մասը կողմնակից չէ Ճափոնի դէմ խստութեանց:

Միւս կողմէ, ինչպէս գրեցինք երէկ, նախագահ Րուզվէլթ Նիւ Եորքէն գնաց Ուաշինկթըն տեսակցելու Հուվըրի հետ, ներկայ կարեւոր հարցերու մասին: Խանդավառ ընդունելութիւն եղաւ իրեն, բայց մերժեց որ եւ է բան ըսել լրագրողներուն: Այս տեսակցութիւնը պիտի դառնայ ոչ միայն Ծ. Արեւելքի հարցին, այլ նաեւ միջազգային պարտքերու շուրջ:

Անգլիոյ նախարարաց խորհուրդը որոշեց մերժել ոսկի-դրամանիշին վերադարձը համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին մէջ, եւ պարտքերու մասին որոշում մը տալէ առաջ յարմար դատեց սպասել ամերիկեան երկու նախագահներու տեսակցութեան արդիւնքին: Կը կարծուի թէ, երբ Ամերիկա էական զեղչ մը կատարէ բրիտանական պարտքերէն, կառավարութիւնը նոր խնայողութիւններ ընելով պիտի կատարէ յառաջիկայ յունիսի վճարումը:

Հելլէն խորհրդարանը պիտի լուծուի

ԱԹԷՆՔ, 19.— Պ. Վենիզելոս տեսնելով որ Երեսփ. ժողովի ձայներուն կէսը միայն ունի, որոշած է խնդրել Ծերակոյտէն ուր մեծամասնութիւն ունի, լուծել խորհրդարանը: Այս պարագային, ընդհանուր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան մարտ 12ին:

Ֆրանսայի նոր նյմտացոյցի խնդիրը

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ԶԵՂՉԷ ԻՐ ԹՈՇԱԿԸ

Ֆրանսայի նոր նիւմտացոյցը քննող նիւմտական յանձնաժողովը աւարտեց իր քննութիւնները կառավարական ծրագրին մասին: Ընկերվարականները խիստ պահանջներ դրին եւ ուզեցին որ ընդունուին իրենց հակառաջարկները: Ի վերջոյ համերաշխութեան գետին մը գտնուեցաւ ընդունելով «ըստ պատշաճի նկատի ունենալ ընկերվարական հակառաջարկները» բանաձեւը:

Կառավարութիւնը ուղղակի տուրքերու վրայ հարիւրին հինգ յաւելում առաջարկած էր: Յանձնաժողովը մերժեց:

Ընդունելի գտաւ ընկերվարական առաջարկ մը որուն համաձայն անուանական արժեթուղթերը կարելի պիտի ըլլայ փոխանցել, չէքի նման, թիկնագրութեամբ:

Ելմտական նախարար Պ. Շէրոն համակիր չէ ընկերվարական հակառաջարկներուն, որով բուռն վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան այս մասին:

⁂ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Լըպրէօն հաղորդեց կառավարութեան թէ իր թոշակին հարիւրին տասը կը զեղչէ ի նը-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Պուքրէշի «Արազ»ը կը գրէ.—

Պուլկարահայ Ա. կարաւանով մեկնելու արձանագրուածներու ընդհ. թիւը կը կազմէր 1003 անձ, որոնցմէ 16 անձ հիւանդութեան կամ այլ պատճառներով մնացին, որով մեկնողներու բուն թիւն էր 987 անձ:

Տարիքի համեմատութեամբ ասոնք կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը.— 1—4 տարեկան 36 կին, 26 այր: 5—16 տարեկան 130 կին, 133 այր: 17էն վեր 343 կին, 319 այր.

Ասոնք իրենց ծննդավայրի համաձայն, կը դասաւորուին այսպէս.— Պրուսա 372 հոգի, Աէօլէօզ 168, Մալկարա 70, Սեբաստիա 47, Կ. Պոլիս 42, Սիլիվրի 22, Պարտիզակ 32, Բաղէշ 18, Էսկիշէհիր 30, Շ. Գարահիսար 21, Ռոտոսթօ 20, Էտիրնէ 10, Պանտրմա 18, Արմաշ 24, Զորլու 9, Կեսարիա 10, Եոզկատ 15, Իզմիր 7, Տիգրանակերտ 5, Վան 2, Էնկիւրի 7, Կիւմիւլճինա 6, Կիւրին 3, Պիլէճիկ 1, Կէլիպոլու 4, Երզնկա 4:

Արհեստի տեսակէտով կը դասաւորուին այսպէս.— Ծխախոտի մշակ 49 հոգի, ծխախոտի բանուոր 40, պարզ բանուոր 118, գիւղատնտես. բանուոր 46, շինարար 11, հիւսն – ատաղձագործ 33, երկաթագործ – մետաղագործ 31, ջուլհակ 26, դերձակ – կարուհի 19, պարզ բանուորուհի 11, մեքենագէտ 9, գորգագործ 8, դեղագործի օգնական 5, քարակոփ 4, շոփէօր 3, ելեկտրագէտ 3, հացագործ 3, ձկնորս 3, ջաղացպան 3, ուսուցիչ 2, հաշիւի մասնագէտ 2, թիթեղագործ 2, գրաշար 2, ձեռագործ 2, աղիւսագործ 2, կաշեգործ 2, կողովագործ 1, շաքարագործ 1, առանց գործի 222. երեխայ 324:

Բնակավայրի դասաւորումով.— Փլովտիվէն 107 հոգի, Պուրկազէն 187, Այթոսէն 135, Ռուսճուքէն 78, Սոֆիայէն 61, Վառնայէն 38, Սթ. Զակորայէն 42, Սլիվէնէն 39:

Վերագրեալներէն իրենց ազգականներուն մօտ կ՚երթան 78 ընտանիք, 308 հոգի:

ԱՅՍ ՏԱՐԻ 6000 ՏՈՒՆԵՐ ԴՐԱՒԻ ԴՐՈՒԱԾ ԵՆ

«Սոն Փոսթա»յի կատարած քննութեանց համաձայն, տնտեսական տագնապին հետեւանքով եւ գիներու անկումին վրայ, վերջին տարիներու ընթացքին շէնքերու վաճառումը գրեթէ դադրած է Պոլսոյ մէջ: Առօր փոխարէն, գրաւի դնելու եւ իփոթէքի գործողութիւնները աւելցած են մեծապէս:

Պոլսոյ Թափուի գործողութեանց հարիւրին 70ը իփոթէքը կը կազմէ: Միւս կողմէ, Ապահովութեան սնտուկը 1931ի ընթացքին 10 գահարեղէն եւ 6000 տուն իբրեւ գրաւական ստացած եւ փոխատուութիւն բրած է: 1932ի ընթացքին այս թիւերը շատցած են, մանաւանդ շէնքերու տեսակէտով: Ապահովութեան սնտուկը նախապէս շէնքի արժէքին կէսին չափ փոխ կուտար: Վերջին տարիներուն, այս համեմատութիւնը հարիւրին 35ի իջեցուց:

Փոխ առնուած գումարներուն մեծ մասը կը յատկացուի նոր շէնքերու շինութեան կամ կէս մնացածներուն աւարտումին:

ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ 1500 ՕՏԱՐՆԵՐ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԷՆ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ

Նոր օրէնքին համաձայն, որով կարգ մը զբաղումներ միայն թուրք քաղաքացիներու վերապահուած են, Իզմիրի մէջ 1500 օտարականներ իրենց գործէն պիտի հանուին:

Այս մասին զեկուցում եղած է այն հաստատութիւններուն, որոնք նման գործերու մէջ օտարներ կը ծառայեցնեն:

⁂ Իզմիրի ամերիկեան աղջկանց քոլէճին մէջ ուսուցիչ մը թրքութիւնը անարգող խօսքեր ըսած ըլլալով, ընդհանուր դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Երբ խրձական վարչաձեւին տասը տարուան գործունէութիւնը կը ներկայացուի, առաջին տեղը պէտք է տալ այն իրագործումներուն որ այս յեղափոխական շարժումը կատարած է երկրագործութեան մէջ։ Նկատելու է որ Իտալիան գերազանցօրէն երկրագործական երկիր մըն է, կը զարմանամ թէ ինչպէս նախկին կառավարութիւնները չէին ըմբռնած այս իրականութիւնը, թէ չէ ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել այն լքուած վիճակը որուն մէջ թողած էին հողագործը ու գիւղը։ Այս լքումին տխուր հետեւանքները Իտալիան ըզգաց մասնաւորապէս մեծ պատերազմի շրջանին, երբ օտար երկիրներէն ստիպուած էր ապահովել ցորենը, կերակրելու համար իր ժողովուրդը ու պատերազմող բանակը։

Հողին արտադրութիւններուն աճումը ու բարւոքումը չէ կարելի միայն մեքենաներով ու լաւ պարարտացումներով ստանալ. Երկրագործութեան մէջ դեռ այսօր առաջին ու ամենակարեւոր դերը կը կատարէ մարդը, հողագործը, ինչ որ սէտէկ արգելք մըն է յանդուգն ծրագիրներու իրագործման։

Խրձականութեան առաջին կարգախօսը եղաւ «Դէպ ի գիւղը, դէպ ի հողը» եւ խօսքին հետեւցուց անմիջապէս գործը, լաւ իմանալով որ ժողովուրդները յոգնած են անարդիւնք ճառերէն, եւ Իտալացիները մասնաւորապէս խրձական շարժումէն կ'ակնկալեն միայն եւ միայն գործ։

Յիշենք այժմ հապճեպ կերպով, կատարուած գործերուն ամենակարեւորները, որոնց մէկ մասը ծառայեց դադրեցնելու, պատերազմի շրջանէն սկսած գիւղացիներու հոսանքը դէպ ի քաղաք, իսկ միւս մասը, աճեցնելու արտադրութիւններու քանակը ու բարւոքելու որակը։

840 միլիոն լիրէթի ծախք մը, խմելիք ջուր տանելու համար 2100 գիւղական կեդրոններու, 285 միլիոն լիրէթ, 360 գիւղական կեդրոններու կոյուղիներու շինութեան համար, 2261 միլիոն ջրաբաշխական նոր շինութիւններու համար (ոռոգումներու յատուկ ջրանցքներ, աւազաններ, եւայլն), 2887 միլիոն գիւղային ճամբաներու ու փոքր կամուրջներու շինութեան, ճահիճներու չորացման եւ անմշակ հողերու հերկումին համար։ Այս հսկայ գումարներուն վրայ պէտք է աւելցնել 1055 միլիոն լիրէթ որ ծախսուած է հողատէրերու ու դրամատուններու կողմէ, բարենորոգելու համար գիւղացիներուն բնակարանները, բանալու համար հիւանդանոցներ եւայլն, մինչ շնորհիւ կառավարութեան հրահանգներուն, որ լաւ ըմբռնած է այն կարեւոր դերը որ ունի գիւղացին ազգային կեանքին մէջ։

Ձեռք բերուած արդիւնքները, առանց աւելորդ եւ անտեղի ածականներ գործածելու, կրնանք վստահ կերպով ըսել որ, կը հիացնեն բոլորը որ ծանօթ ըլլալով անցեալին, ականատես են Իտալիոյ երկրագործութեան զարթումին։ Գիւղացին այսօր, ոչ միայն կառչած է հողին, այլ շատեր քաղաքներէն կը հեռանան ու կրկին կը վերադառնան դէպ ի հողը, ինչ որ տեղի կուտայ գիւղական նոր կեդրոններու կառուցման։ Իմբրիան ու Լիթթօրիան գիւղական նոր կեդրոնները այս շարժումին արդիւնքն են, այս վերջինը կառուցուած է Agro Romano-ի հողերուն վրայ, ուր դեռ քանի մը տարի առաջ, ջերմը (malaria) աւերներ կը գործէր, իսկ այսօր արդէն հոն հաստատուած են ամէն գաւառէ ընտրուած 6000 հոգի, որոնց տրուեցաւ մաքուր բնակարան, հող, գործիք, սերմնցու եւայլն։

Լիթթօրիան այնքան հիացմունք ու հետաքրքրութիւն ստեղծած է իր շուրջը, որ հեռաւոր Ամերիկաներէն գիտնականներ կուգան այցելելու այս կեդրոնը։ Հոգեկան գոհացում մըն է ինծի համար յիշել, քանի որ ուրիշները շուտով կը մոռնան, որ այդ ջերմով վարակուած շրջաններուն մէջ, տարիներով աշխատած է նաեւ հայ բժիշկ մը, Արմենակ Ալիխանեան, որուն կատարած անձնուէր գործը գնահատուեցաւ կառավարութեան կողմէ, եւ իտալական Կարմիր Խաչը, ոսկի մետալով պատուեց մեր հայրենակիցը։

Վերադառնալով մեր նիւթին, պիտի աւելցնեմ որ, գիւղացին այսօր իր սնտիքներուն միջոցաւ ամէն կարելիութիւն ունի պաշտպանելու իր արդար շահերը, իսկ միւս կողմէ կառավարութիւնն ալ մաքսերով կարեւոր արտադրութիւններու գինները կը պահէ, ազգային տնտեսութեան պահանջած բարձրութեան վրայ։ Ցորենի կենդինարը Իտալիոյ մէջ ներկայիս կ'արժէ 110—116 լիրէթ, եթէ մաքսերը վերցուին, շուկային վրայ ամենամեծ դիւրութեամբ միեւնոյն ապրանքը կարելի պիտի ըլլայ գնել 25 լիրէթի։ Գետութիւնը կազմած է նաեւ մասնագէտներու շրջուն բանակ մը (Cattedra Ambulante) որուն անդամները կ'այցելեն նոյն իսկ ամենափոքր գիւղը, կը սորվեցնեն գիւղացիին թէ ինչ տեսակ հունտ պէտք է գործածէ, ինչպէս պէտք է պատրաստէ հողը, մասնաւորապէս հիմա որ այնքան արուեստական պարարտներ կան ու լայն կերպով կը գործածուին, կը ջանան համոզելու գիւղացին, որ ընդհանրապէս աւանդապահ է, գործածելու հողագործական նոր մեքենաները որոնք այնքան առաւելութիւններ ունին։ Մուսոլինիին կարեւոր յաղթանակը եղած է ցորենի արտադրութեան յաւելումը, շնորհիւ իր հաստատած «ցորենի մրցումին», արտադրուած ցորենի քանակը 49 միլիոն կենդինարէն բարձրացած է 75 միլիոնի, եւ մօտ է այն օրը, երբ Իտալիան իր զաւակներուն հացը պիտի ստանայ իր հողէն։ Նոյնպէս չերամաբուծութիւնը, հակառակ գիններու անկումին ու արուեստական մետաքսին մրցակցութեան, իտալական չերամաբուծութիւնը կը պահէ Եւրոպայի մէջ իր առաջնակարգ դիրքը։ Այս տարի կառավարութիւնը մասնաւոր դրամական նուէրով վարձատրեց բոլոր անոնք որ խոզակ կ'արտադրեն։ Զանց կ'ընեմ հողային ուրիշ արտադրութիւններ, ինչպէս պըտուղ, բանջարեղէն, պանիր, եւայլն, որոնք նոյնպէս ազդեցութիւն ունին երկրին տնտեսական վիճակին վրայ։

Կը վերջացնեմ այս կարճ յօդուածս, այն յոյսով որ ձեռնհաս հայրենակիցներ որ չեն պակսիր Իտալիոյ մէջ, կը ներկայացնեն խրձականութեան միւս կարեւոր նուաճումները, ընկերային, օրէնսդրական, կրթական եւ ուրիշ ճակատներու վրայ։

Իբր եզրակացութիւն, թոյլ տուէք ինծ ըսել, որ խրձականութիւնը լծուած է լրջօրէն խաղաղ աշխատանքի, եւ պայքարելով ամենօրեայ դժուարութեանց կը վերանորոգէ Երկիրը եւ կը պատրաստէ քաղաքացիներ որոնց ոգեկանութիւնը ու մտածելակերպը զարմանք պիտի պատճառէ օր մը բոլոր աշխարհին։ Հակառակ ոմանց կարծիքին որ խրձականութիւնը կը նկատեն յետադէմ շարժում մը, անոր շարունակ երիտասարդութիւնը իր կատարած գործերով կը ցուցնէ որ խրձականութիւնը յեղափոխական յառաջապահ շարժում մըն է, որ անկասկած բարերար ու շատ խոր հետքեր պիտի թողու մեր քաղաքակրթութեան վրայ։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ
(Ճարտարագէտ)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ»

ՊԵՐՃՈՒՀԻ

Եթէ չեմ սխալիր, Պերճուհիի պատմուածքներու այս հաւաքածոն եղաւ անցեալ տարուան այն հրատարակութիւնը, որ ամէնէն աւելի խօսեցնել տուաւ իր մասին։ Անիկա չի նշանակեր անշուշտ թէ տարուան լաւագոյն երկն է. բայց ընդունինք վերջապէս, որ գիրք մը գիտնալու է ինքզինք պարտադրել։ Հեղինակի մը ներելի է սրաշ առումեանի փառասիրութիւն՝ իրմով զբաղեցնելու գրական շրջանակները։

Եղած են գրողներ, որ ինքնատպութիւն ունենալով հանդերձ՝ իրենց գիրքերը մնացեր են չկարդացուած։ Չեն յայտնուած, չեն հաղորդուած, որովհետեւ ճիգը չեն փորձեր մօտենալու մարդոց, իջնելու անոնց մօրթէն, որոնք ներու հոգւոյն արուեստը մարդկային չէ։ Անհնար է ապրիլ գաղափարներու վրայ, կամ հրաշագործ քաւիչներէ նետս, նոյնքան որքան անկարելի է շնչել փոխարինուող ճահիճներու կամ գորշներու։

Ագնուապետական արուեստ, որ ինքզինքը կը նկատէ շնորհ մը, մենաշնորհ մը... Դառնի՛կ արուե՛ստը, որ ինքզինքը կը բաշխէ իբրեւ փառաքի նիւթ... Ծորուն արուե՛ստը, որ կոչումը առած է շոյելու ամբոխներու ասելի բթամտութիւնը։ Ոչ մէկը, ոչ միւսը։ Հասարակ մահկանացուն, այն որ ինքզինքը կը զգայ, այսինքն կը տառապի, որ կը սիրէ արուեստ մը, որ ըլլայ ընտանի՝ իր տունին նման, սրտաբաց՝ իբրեւ բարեկամ, համբերատար խօսի իր ճակատագրէն ու խօսի իր լեզուով...

×

Եթէ Պերճուհիի «Փոթորիկէն Վերջը» արձագանգ տուաւ, պատճառ չէր ապահովաբար այն արժանիքներուն, համար, զորս սովոր ենք «գրական» կոչել։ Այդ գիրքը չի փայլիր ընաւ ոճի ինքնատպութեամբ, յօրինուածքի ճարպիկ ու ճարտար անակնկալութիւններով, հոգեբանական վերլուծումներով, ոչ մազը հինգի բաժնելու, ոչ ալ կաթիլ մը ջուրը փոթորկելու գաղտնիքը գիտէ Պերճուհի։

Եւ սակայն իր գիրքը կը խօսի մեզի, կը մտերմանայ, ու թէեւ պզտիկ, սակայն տեղ մը կը գրաւէ մեր կեանքէն ներս։

Ինչո՞ւ եւ ուրկէ՞ այդ հաղորդականութիւնը։

Որովհետեւ իրապէս ան մեր մէջ կ'արթնցնէ զգայնութիւնը այն շրջանին, զոր այնքան արդարօրէն կոչած է ինք փոթորկէն վերջը։

Բայց այդ շրջանը, զոր կ'ապրինք տակաւին, բայց այդ շրջանը եղաւ ամէնէն խորը, դառնը, մեռեալը. ամէնէն ճակատագրականը այս սերունդին կեանքէն։ Թափառը անցաւ, այնքան անապատելի որքան բուռն։ Ցանկուեցաւ ըրաւ մեր հողը եւ մեր երկինքը, ըզկտեց մեր արմատները, ճիւղերը, մեր հոգին։ Մեզ խլեց մեր պատմութենէն։ Մեր պատառատուն հորիզոնը բացաւ աշխարհի վրայ։ Այո՛, պատահեցաւ նոյնիսկ որ մինչ այժմ իսկ չէինք մեր տունին, քաղաքացին եղանք աշխարհի։ Կորսնցուցինք ինքզինքնիս ու կը թուի թէ շահած ըլլալ կը թուինք անըմբռնելի բախտի խաղ մը՝ Դարը։

Այդ տրամը կը շարունակուի ահաւասիկ 1895—96էն ասդին։ Բայց այս շրջանը անհամեմատ էջն է մեր պատմութեան։ ժողովուրդ մը երկու անգամ չի կրնար խմել այդ բաժակը. բայց դառնութիւնը պիտի զգանք դեռ երկար, մեր ազգերուն ու մտածումներուն խորը..

Հայ գրականութիւնը չէ սպառած ու չպիտի կարենայ սպառել այդ շրջանի հոգեբանական հաշուեկշիռը։ Ծրջատակները դեռ նոր սկսած են ծաղկիլ ազինները վրայ։ Ու չեմ հասկնար անոնք, որոնք կ'առաջարկեն փակել մեր գրականութեան այդ էջը. մինչ ան դեռ նոր է բացուած։ Միթէ կրնա՞նք մոռնալ ինքզինքնիս. միթէ թոռներուն ակռան չպիտի՞ առնէ այն թթու-լեղի խնձորէն, զոր պապերը խածին։

Պերճուհին իր մէջ կը կրէ իր ժամանակը, մեր ժամանակը, ալիքներէն քշուած է ինքն ալ։ Ճակատ ճակատի եկած է փոթորիկէն վերջ, անյայտ ափերու վրայ նետուած խլեակներու բեկորներու հետ։ Մ'վ չի ճանչնար զանոնք. մեզմէ ո՞ր մէկէն մաս մը չկայ Պերճուհիի այսինչ կամ այնինչ տիպարին մօտ։ Շուարուն, կրթեալ մարդիկ, արմատախիլներ, որ կը փորձեն կառչիլ, յարմարիլ նոր միջավայրի մը։ Աւանդութիւնը, երբեմնի կեանքի յուշերը դեռ կը կշռեն անոնց վրայ. բայց իրականութիւնը կը հեգնէ զիրենք, ստիպուած են քալել գլխիվայր, մորթ փոխել, երբ կոչ կառնեն միայն ունին, պատշաճի՛լ երբ անցեալի ձեւը առած են արդէն..

Պերճուհի գիտցած է կենդանացնել այդ ցաւատանջ, գրեթէ վրիպած էակներէն ոմանք. շնորհիւ իր կարգ մը յատկութիւններուն, որոնք եթէ ոչ փայլուն, այլ իրական են։

Արդարեւ Պերճուհիի արուեստը պարզ է։ Ան իրապաշտ է. իրականութիւնէն վեր չի բարձրանար. ոչ ալ անդին կը փորձէ անցնիլ։ Ոչինչ կը խաթարէ իր տեսողութիւնը, ոչ մշուշը, ոչ գունավառ ապակին, ոչ պատրանքը։ Համեստ գիրք մը, որ խաթարուած չէ բնաւ գեղարուեստական քմայքներով. ոչ ալ մշակումով, հազուադէպ է այս պարագան։

×

Ինչ որ կը փափկացնէ Պերճուհիի իրապաշտութիւնը, անիկա նախ իր կնոջական զգայնութիւնն է ու յետոյ այն թեթեւ ու բարի humour-ը, որ հազուադէպ է կիներու մօտ։

Արդարեւ իրապաշտութիւն չի նշանակեր անպայման փառաբն ու իրականութեան զոհել անձը։ Իրապաշտութիւնը նոյնքան տունաւորուած է գրողի խառնուածքով, որքան ամէնէն ենթակայապաշտ դպրոցը.

Պէտք է աւելցնել հետեւաբար, որ կայ արական իրապաշտութիւնը, — Զոհրապինը, — ջղոտ, պիրկ ու կտուռ, եւ տար գիծաց՝ նաեւ իգական իրապաշտութիւն մը, աւելի զգայուն, գուրգուրոտ, սրտառուչ։

Պերճուհին ահաւասիկ օրինակը. իրատեսութիւն մը՝ թաթաւուած կնոջականութեամբ։ Իբրեւ կին, ան շատ աւելի ապաւորուած է կեանքի լուռ, նրբին, գրեթէ անյայտ ցաւերով.

Այրերու տեսողութիւնը տիրապետող է, կը նշմարէ ամբողջութիւնը, ցցուն գիծերը, կարկառները. կնոջ աչքը թափանցող է, կ'իջնէ մանրամասնութիւններուն, ծածուկ ու պզտիկ տրամներուն։

Այդպէս են ահաւասիկ «Փոթորիկէն վերջի» պզտիկ, տխրունակ պատմուածքները։ Մարդոց ինքնամփոփ մինչը, անոնց ճակատագրի համր, գրեթէ անտեսանելի եղերականութիւնն է, որ Պերճուհի զգացած է, ու աւելին, գիտցած է զգացնել...

Ու զգացնել երբեմն ժուժկալ, զուսպ բառով մը, հպանցիկ նախադասութեամբ մը։ Կարծէք ակամայ նետուած խօսք մը, որ կուգայ յանկարծ բիւրեղացնելու երկար պատմուածքի մը ոգին... կաթիլ մը արցունք կարծէք։

×

Պերճուհիի մօտ այդ զգայնոտութիւնը սակայն երբեմն պոռոտ, ճչան, կամ վայրեբան չէ, չարտասուեր, արուեստականօրէն յուզումը խորացնելու ոչ մէկ ճիգ իր մօտ։

Ան կը գտնէ որ իրականութիւնը կը բաւէ ինքզինքին։ Բարի երգիծանքի ցոլքով մը նոյն իսկ ան կը ջանայ պայծառացնել մթին ճակատագիրները։ Ահա քանի մը տող ցուցափակ պատրընող Սարբամեանցի մասին։

«Փարիզի փողոցը իր դպրոցը եղած էր, թէեւ, ինչպէս ինք խնդալով կ'ըսէր ինքնիրեն, կեանքի գիրքը, տախտակէ ցուցանակի ձեւով, կռնակին վրայ բացած էր...

«...Իրեն նայող չկար, անդրադարձը ցուցանակի յայտարարութեան կը նայէին միայն, անոր տակի, մինչ քիչ մը կարմրած երեսը աւելորդ մանրամասնութիւն մըն էր, որ իրենց աչքին կը վրիպէր։

«...— Ես էլ ինձ մի բան էի կարծում, կ'ըսէր... ո՞վ եմ ես, էս տախտակի տերը, ուրիշ ոչինչ... էլ ինչո՞ւ պիտի նային ինձ մարդիկ...»։ (Թումաս Սարամեանց)։

×

Ու նաեւ «Փոթորիկէն վերջը» պըտուղն է հասուն հոգիի մը։ Դեռ կեանքը չապրած, աշխարհի մասին պատրանքներ կապող մտքի մը խաղը չէ ան, կամ գրական քմայքը՝ նորաղարթ ու թրթռուն իմացականութեան մը։ Ո՛չ։ Հեղինակուհին մեզի կուգայ աշխարհի առօրեայ ճամբայէն։ Կը ճանչնայ փուշին, փուշը, տատանքի եւ հանգիստի արժէքը փորձառութեամբ ճոխ, իր խօսքը լուրջ է եւ խոհուն։ Ոչ մէկ շլացուցիչ գաղափար. ոչ իսկ մըտածումի հրթիռներ։ Բայց երբեմն խօսք մը, որ կը բխի ողջմտութեան աղբիւրէն

«Թոմաս գիտէր, որ խեղճերը խեղճերու հետ աւելի անգութ են յաճախ»։ (էջ 143)։

«Մոտիկ մարդիկն են, որ իրարու չարիք կ'ընեն, հարազատներն են, որ կը ճանչնան վէրքին տեղը եւ գիտեն ցաւցնելու ճիգը կերպը»։

«Մենք իրարու չէինք սակր, որովհետեւ իրարու ճշմարտութիւնը ըսելու պարտական չէինք»։ (էջ 192)։

«Երախտիքը ծանր բեռ մըն է մարդկանց ուսերուն։ Այդ է պատճառը, որ չարիք ընողին յաճախ կը ներենք, բայց բարիք ընողին՝ երբեք»։ (էջ 280)։

Մանրախոհութեան այդ շուքն է, որ Պերճուհիի գրականութիւնը կը զատորոշէ աւելի տարէց սերունդին։ Ան… կա երիտասարդութիւնը խանդավառող շնորհներէն զուրկ է, որոշ տարիքէ մը վերջն է, որ ընթերցողը ընդունակ է ներըմբռնելու այդ գրականութեան թաքուն, խոհուն, անյայտ հրապոյրը։

Առանց տարիքի այդ սահմանումին, սխալ պիտի ըլլայ գատել Պերճուհիի գրականութեան կշիռն ու արժէքը։

×

Քննադատութիւնը սակայն, … ակ մը փորձագիտութիւն է (… tise), եթէ ոչ գիտնութիւն, ծառայելու համար գործի մը, ստիպուած յաճախ զայն քրքրել, տարրալուծել։ Կրնանք հետեւաբար Պերճուհիի պատմուածքները դիտել տեսողական … բեր անկիւնէ մը։

Կարելի՞ է արդեօք «Փոթորիկէն վերջը» նկատել գրական դէպք մը, … րեւոյթ մը։ Ո՛չ անտարակոյս։ … րոշ պատճառներով։

Պերճուհի կը դիտէ կեանքի … ջակ մակարդակը միայն։ Իր տիպարները պարզ էակներ են, զուրկ … կան պայքարներէ ու թնճուկներէ, … նոնք կը քալեն կեանքի ընթացքին … հորիզոն մակերեսին վրայ, ուրիշ … իջնելու կամ վեր բարձրանալու … մար չեն ստեղծուած։ Իրենց … մի խորութիւն կամ կարկառ … ղի ներքին հակասութիւններու … նալը։

«Ինչո՞վ բացատրել ասիկա։ … կեանքը այդ տիպարնե՞րը կրնայ … միայն, թէ հեղինակուհին, … կրնար բարձրանալ այդ միջինէն … Ըստ իս, մէկը նոյնքան որքան միւսը. Վիպագրական տիպարները միջին … փանիշն են հեղինակին։

Այն ընթերցողը, որ կը խորհի … կեանքը կարծուածէն շատ աւելի … է, ու նաեւ այն ընթերցողը, որ գր… կանութեան մէջ կը փնտռէ մարդ… ոգորումը իրենց ճակատագրին … շատ չի շահագրգռուիր Պերճուհիի … րականութեամբ։

Բաց ի այդ, Պերճուհիի լեզուն … փայլ է ու դանդաղ։ Կը հետեւի … րին, հետեւողական ճամբաներ… Զուրկ այն յատկանիշը, որ կը … ոճի անհատականութիւն։ Ոճի … ինքնուրոյն նկարագիրն է յաճախ … գրական գործի մը շուրջ կը ստեղծ… որոշ հետաքրքրութիւն, որովհետ… ոճը ինքնատիպ է այնքան, որքան … նատիպ է հեղինակին զգայնութ… կամ երեւակայութիւնը։

Այսուհանդերձ, թէեւ գրական … ցառիկ շնորհներէ զուրկ, Պերճ… պատմուածքները յուզիչ են։ Կ'… նանք ճիչ մը, որ կը հասնի մեր… տին։ Կը զգանք հեղինակին թա… բարախումը։ Ան չէ երեւակայած … տիպարները, այլ ապրեր է զանոն…

«Փոթորիկէն վերջը» նուազ բան … է քան գրական գործ մը, բայց … բան մըն է միանգամայն, անիկա … գանի վկայութիւն մըն է մեր օրե… մասին։

Փ. ՍԱՆԱՄԱ…

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերակ կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

5.

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼԻ ՀՈԳԵԿԱՆ ԲԵԿՈՒՄԸ

Օշին Պայլի այս խոստովանութիւնը, ճգնաժամի այդ վայրկեանին հերոսի պետական զարգացման եւ իր հոգեկան կառուցուածքի թաքուն անկիւնները կը լուսաբանէ։ Անհատի ուժեղ ու տիրական դերով հրապարակ եկող Օշին Պայլի, ինչպէս բանք, բառ մեզ մէկ կողը պակաս է, որպէս տիրապետող պետական մարդու։ Հեղինակը հինգ սկիզբէն մեզ թիւրիմացութեան չի մատներ. Օշին Պայլը ոչ թէ ինքը կ'երթայ պալատը եւ իշխանութիւնը կը խլէ ու կը վարէ, այլ պալատէն կուգան եւ ստիպումով զինք կը տանին իշխանութեան գլուխ։ Ուրեմն Օշին Պայլը կարող է, կարուկ է, յստակատես է, գիտէ եւ կարող է պետական մեծ մարդը ըլլալ եւ գործերը վարել նոյնքան հզօրութեամբ, որքան ինքնածին տիքատոր մը, բայց իր հոգեկան կառուցուածքին մէջ, իր հասուն նկարագրին մէջ, իր ապրումներուն եւ ըմբռնումներուն մէջ կը պակսի պզտիկ բան մը, թրթռուն ջիղ մը, տիրակալութեան մղիչ ուժը։ Օշին Պայլը աւելի չիտակը, իմաստուն է։ Փիլիսոփան յաճախ կարող է արթննալ իր մէջ եւ պատճառաբանել հոգեկան բեկումը՝ նոյնքան յաջողութեամբ, որքան հոգեկան յաղթանակը։

Հոգեկան երկուութիւն, որ կ'ամբողջացնէ Օշինի բարդ տիպարը։ Սակայն երկուութիւնը անհատի խոշոր դերը ստանձնողներուն համար թերութիւն մըն է։ Որովհետեւ հոգեկան բեկում ունենալու պարագային, անոնք կը թեքուին դէպ ի արդարացուցիչ պատճառաբանութիւնը։ Ինչպէս կը տեսնենք, Լ. Շանթի հերոսը հոգեկան բեկում ունենալէն յետոյ, սկսած է խօսիլ հաւաքական ուժի մասին, բարեկրթութեան եւ ժամանակի մասին, ու կը մերժէ անհատի դերը։ Սա արդէն իմաստութիւն է, բայց ոչ միշտ ճշմարտութիւն։ Առանց հոգեկան բեկումի, յաջողութեան պարագային, նոյնքան կուռ պատճառաբանութեամբ անհատի եւ յաջող մէկ ձեռնարկի ճակատագրական դերը կարելի է ջատագովել։

Հոգեկան երկուութեան տիպարը պատմութեան եւ իրական կեանքի տիպարն է, որ մենք միշտ կրնանք գտնել հին ու նոր կեանքին մէջ։ Բացառիկ անհատներ եղած են եւ կան պատմութեան մէջ։ Մենք այդ բացառիկ անհատներու հոգիի միայն մէկ կողմը կը տեսնենք։ Անոնք կը տիրեն, եւ տիրաբար կը քալեն մինչեւ իրենց վախճանը։ Անոնց դժուարութիւններու առջեւ կարող են խորտակուիլ, բայց հոգեկան բեկում չեն ունենար, կամ մենք չենք տեսներ։ Հոգեկան երկուութիւնը խիստ խորունկ թաքնուած է։ Ուժեղ անհատի հոգեկան ներքին փոթորկումները մենք չենք տեսներ, մինչեւ չզբաղուի որ եւ է քայլով։ Իսկ երբ չի գրաւուի, կը նշանակէ հոգեկան ուրիշ կարողութիւններն իրենց ալիքներուն մէջ խեղդած են բեկման ալիքը։ Օշին Պայլը այդ անհատներէն չէ։ Այսպիսի անհատներ կարող են հիացում պատճառել, բայց բարդ ու հակադիր հոգեբանութեամբ եւ նկարագրով անհատը աւելի հարուստ է մեր մտածման եւ դատողութեան առջեւ, եւ աւելի ողբերգական։ Ահա ինչ որ ուզած է ներկայացնել Լ. Շանթ իր Օշին Իշխանով

Հոգեկան բեկումէն յետոյ, պարտութիւնն անխուսափելի է։ Եւ իրերու տրամաբանական ընթացքով Կիլիկիոյ պետական ծառը կը կործանի։ Որքա՜ն նմանութիւն, դարձեալ, քսաներորդ դարու երկրորդ տասնամեակի հայկական հանրապետութեան ծառի կործանման։

Սակայն Օշին Պայլի հոգեկան բեկումը լրիւ պատճառաբանուած չէ։ Մեր առջ բերած հատուածը ամբողջութեամբ բեկումը կը վերագրէ իր պետական ձեռնարկներու անյաջողութեան։ Մինչդեռ այդչափը բաւական չէ մեզ համոզելու յաղթական մը յանկարծուստ ընկրկման։ Մարդկային տարրը, անհատական երջանկութեան եւ հաւաքականութեան (պետութեան) շահերու բախումը աւելի ցայտուն պիտի դառնային ճգնաժամային այդ վայրկեանին։

Մեր կարծիքով Օշին Պայլի հոգեկան բեկումին մէջ դեր մը ունի նաեւ Թիթայի սէրը եւ այն ընթացքը որ առաւ այդ սէրը Օշինի եւ Թիթայի յարաբերութեան մէջ։ Օշին իշխանի հոգեկան խռովքներուն եւ ընկրկումի մէջ կը զգացուի հոգեկան թախիծ մը։ Սկզբնական շրջանին այդ կը սկսի Թիթայի սիրոյ կապակցութեամբ. իսկ վերջին վայրկեանին, երբ Օշին Պայլը իր հոգեկան բեկումը կը պարզէ, լուռ կ'անցնի Թիթայի սիրոյ վրայէն. Գոնէ մենախօսութեամբ մը իր հոգիի ամէնէն խորունկ, բայց ամէնէն զգայուն ծալքը պիտի բանար։ Ճիշդ է, յաճախ կը զգանք թէ Օշինի սրտին մէջ Թիթան նստած է, բայց նկատի առնելով որ Օշինի պետական — հանրային ըղձումը եւ անձնազոհութիւնը պայքարի մէջ են Թիթայի սիրոյ եւ Օշինի անձնական երջանկութեան հետ, անհրաժեշտ էր աւելի խտացնել եւ շուտով դարձնել հոգեկան այդ պայքարը, Օշին Պայլի հոգեկան բեկումը արդարանալի եւ յուզական դարձնելու համար։

Օշին Պայլի վերելքին եւ հոգեկան հակասութիւններուն կը հետեւինք, հեղինակին հետ համամիտ, մինչեւ հոգեկան բեկումը, թատերակի … գոյն ճգնաժամը։ Սակայն այդ … ընթերցողի եւ հեղինակի միջեւ … բակարծութիւնը կը սկսի։ Պակաս… մնայ արտայայտութիւն մը, որ … պիտի հաշտեցնէր Օշին Պայլի ան… մին։

Աւելի յետոյ, երբ մահուան … գոյն ժամը կը հնչէ, Օշին Պայլ… դէն մահուան հետ հաշտուած … սափայ մըն է։

Կ. ՍԱՍՈՒ…

(6)

ՊԷՔԻՐ ՍԱՄԻ ՊԷՅ ՄԵՌ…

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ … Պէքիր Սամի պէյ։ Միլլի շուր… ժամանակ, Ազգ. ժողովի երեսփոխ… ընտրուած էր Սըվազէն։ Ցեղայ… տաշիի գործավար՝ Էնկիւրիի կառա… վարութեան մէջ։ Նոյնպէս … պատուիրակութեան, որ Լոզանի … կայացաւ խորհրդաժողովին, 192… փետրուարին։ Վերջին տարիներ… շնորհազուրկ էր, եւ քաղաքակ… կեանքէ քաշուած։

Ո՞Վ Է ԱՐԹԱՔԻ ՃԷՊԷԼԻՆ

«Պատմաբանները», «գիտնականները», «լեզուագէտներն» ու «ցեղաբանները» սունկերու պէս սկսան բազմանալ մեր մէջ։ Կը ծլին ու հասակ կ'առնեն անոնք մասնաւորաբար քէմալական արեւին տակ։ Պետրոս Զէքի մը ունէինք՝ չէր բաւեր, երեւան ելաւ ազգանուշային ճճին՝ Յակոբ Մարթայեան, որ երեւ գտաւ Տոլմա Պաղչէի «Թուրքոլոժային» մէջ։ Հիմա իր վրայ կը խօսեցնէ ուրիշ տնարոյս «ցեղագէտ» մը, որ Արթաքի Ճէպէլի կը կոչուի։ Այս այն միմոսն է, որ Զէքիէն ծեծ կերած ըլլալով՝ կը պարծենար, տարաբերէն դասերը չգիտնալուն համար։ Եւ ա՛յն խեղկատակը որ այսօր, հրապարակով, կ'ուրանայ իր ցեղը եւ կ'ըսէ թէ «Հայերը քրիստոնէացած Թուրքեր են»։

Քիչեր կը ճանչնան այս իմաստակը։ Ես ունեցած եմ զայն ճանչնալու դժբախտութիւնը, ասկէ ճիշդ 15 տարի առաջ, 1917ին, Աթէնքի մէջ։

Նիհար ու կարճահասակ, փոքրոգի եւ նենգամիտ երեւոյթով մէկը, որ կասկածելի հարստութեան մը տիրացած, Պոլսէն փախստական, կ'ապրէր Աթէնք։ Բախտախնդիր մըն էր, եւ այնքան ճարպիկ, որ առանց անգլերէն գիտնալու, 1916ին, կրցած էր մտնել անգլիական սպասարկութեան մէջ, Սելանիկի կողմերը, եւ հոն գիզած էր իր ունեցած մաս մը դրամը, որ բաւեց իրեն բաւական կեանք մը վարելու Աթէնքի մէջ, մինչեւ զինադադար։

Կարծեմ, բնիկ Ատափազարցի է։ Եղած է Ատափազարի Կեդր. Վարժարանի ուսուցիչ եւ պատերազմի շրջանին, տեղահանութեան օրերուն, Թուրք հոճայի մը նման ծպտուելով կրցած է Ատափազարէն անցնիլ Իզմիթ, հոնկէ Պոլիս եւ ապա՝ Յունաստան, իր կաշին փրկելու համար։

Այդ շրջանին, Աթէնքի մէջ հազիւ 10—15 ընտանիք հայութիւն կար։ Կային եւ ամուրի երիտասարդներ։ Այս վերջիններէն էր Յովակիմ Տէվէլեան անունով Իզմիրցի երիտասարդ մը, որուն հետ անհաջին վէճ ու կռիւ ունեցաւ Ճէպէլին։ Մանրամասնութիւնները մոռցած եմ, բայց կը յիշեմ, որ առաւ — փոխառութեան մը համար Յովակիմ ձերբակալել եւ բանտարկել տուաւ զայն։ Ճէպէլի կռուածն էր, խարդախ ու անվստահելի մէկը։ Այսօր ալ Աթէնք բնակող Պ. Յակոբ Մաղաքեան եւ վերոյիշեալ Տէվէլեանը — եթէ ողջ է — լաւագոյնս կը ճանչնան այս սրիկան, որ այդ օրերուն, Թուրքէն հալածուած, անոր հօթը պորտը կ'անիծէր, որպէս զի 15 տարի յետոյ, այսօր, պատառ մը հացի կամ փնտրուն դիրքի մը սիրոյն Թրքանար, «Թրքացնելու» փորձելով նաեւ իր ցեղը…

Զինադադարէն յետոյ նորէն տեսայ զայն Պոլսոյ մէջ, անգամ մը, Գատըգիւղ, Ս. Թագաւոր եկեղեցիին առջեւը։ Դրամները հատցուցած էր, վերայ — գլուխ չունէր։ Հարցուցի թէ ի՛նչ կ'ընէր։

— Քէմէր չինելու համար, նորէն աւրիթի մը կը սպասեմ, ըսաւ, իրեն յատուկ ռուսուցիկ բացադանչութեամբ մը։

Այդ պահուն ինչպէ՛ս մտքէս անցնէի, որ այդ աւրիթը պիտի գար 10—12 տարի յետոյ, երբ «Քէմէր»ը չինելու ակնկալութեամբ, հասակով ու հոգիով այս թզուկը մինչեւ անգամ պիտի Թրքանար հրապարակով։

Բացառիկ զարգացումի մը տէր մէկը չէ այս անգղամը, թէեւ, պէտք է ըսեմ, որ ճարտար «շարլաթան» մըն է եւ լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ։ Անոր գլխաւոր յատկութիւնն է այս, որ սակայն այնքան ատրինքող է Թուրքին համար։

Ի՜նչ կրնանք ընել… Օրը, հիմա, Պոլսոյ մէջ, Մարթայեաններուն ու Ճէպէլիներուն, Թումաճեաններուն ու Արտաչէս Գալփաքճեաններունն է, ազատ համարձակ դաւելու եւ մատնելու, ուրանալու եւ շնանալու համար։ Մինչ Մեծ Համբը, որուն ի վնաս կը կատարուին այդ բոլոր ստորնութիւնները, անսահման համբերութեամբ մը կը դիտէ այս վիժածներուն հրէշութիւնները եւ կը լռէ…

Կը լռէ՛, բայց Սեբաստացի մամիկին պէս, ամէն անգամ կը կրկնէ իր մտքէն.

— Լուսն՝ Լուսաւորչին,
Հաւատքս՝ Քրիստոսին,
Վա՜յ ուրացողին,
Վա՜յ ուրացողին,
Վա՜յ ուրացողին…

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(«Հորիզոն»)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Վերջ Օսմ. Դրամատան առանձնաշնորհին

«Ազդակ» (2 յունուար) կը գրէ.— Առնէն մը ի վեր, սակարանին մէջ Օսմ. դրամատան բաժնեթուղթերը կը բարձրանան։ Այս մասին քննութիւններ կատարեցինք։ Տրուած ծանօթութեանց համաձայն, այս բարձրացման պատճառն է դրամատան առանձնաշնորհման պայմանաժամի երկարաձգման համար կատարուած բանակցութիւնը։

Օսմ. դրամատան առանձնաշնորհը կը վերջանայ 1935ին։ Երկարաձգման համար բանակցութիւններ եղան, երբ Սարաճ օղլու Շիւքրիւ պէյ Փարիզ կը գտնուէր։ Բանակցութիւնները դեռ արդիւնք մը տալու չափ չեն յառաջացած։ Այսուհանդերձ, բանակցութեանց լուրը բաժնեթուղթերու բարձրացման պատճառ եղած է։

Շիւքրիւ պէյի Փարիզ վերադարձին բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։

Տիւզճէէն կը գրեն «Աքշամ»ի.

Այս գաւառակին մէջ, բնակիչը շատցած է բայց, անոնց արձանագրութիւնները դեռ չեն կատարուած Քաղաքային օրէնքին հրատարակուելէն առաջ եղած ամուսնութիւններէն կամ հոմանուհիի կեանքէն յառաջ եկող տղոց, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներէ եկած ու հոս հաստատուածները արձանագրութիւն չունին, իսկ այս վիճակը հետեւանքն է մեր կառավարութեան վիճակագրական խնդրին տուած կարեւորութեան։

Պուլկարիա Գրըճալը քաղաքէն հոս եկող գաղթականներէն 18 ընտանիք մէկուկէս ժամ հեռու Հաճիթալուսուան գիւղին մէջ տեղ կ'առնեն ու կը շինեն։ Բայց ժամ մը առջին եկող գիւղերու բնակիչները այս գաղթականներուն վրայ յարձակելով տուները կը փլցնեն։ Գլուխներնին պատռուած երեք գաղթականները եկան մօտս ու տէրտէրներին լացին։

Մեր երկրին ամէն կողմը դէշ սովորութիւն մը տարածուած է։ Ռուսիկանեան բոլոր ուժերուն ու դատարաններուն ամենակարեւոր զբաղումը կազմող դէպքը աղջիկ փախցնելու խնդիրն է։ Ամուսնութեան համար դրամ ու ապրանք ուզող հայրերուն աղջիկները փախցնողները թէեւ արդար դատողներ կան, բայց այս տեսակ դէպքերը արիւնով կը վերջանան յաճախ։ Մանաւանդ՝ աղջկան հաւանութիւնը չառած զայն բռնի ուժով առեւանգել եւ փախցնել ու պատիւը բռնաբարել վերջ՝ աղջկան կողմը հաշտեցնելու սովորոյթը ընտանիքներու միջեւ չմոռցուելիք վէրքեր կը բանայ։ Ընտանիքի մը վարքի նման աղջիկը, առանց իր հաւանութեան, լեռները քաշքշել եւ յետոյ ալ պատւոյն դպելով զայն՝ իրեն հետ ամուսնանալու ստիպելու չափ մեծ ոճիր չկայ։ Անոր դիմողները՝ օրէնքին առ կամ նոր արտամարդութեանց օգտուելուն վստահ ըլլալով, ասոր անոր աղջկան կը կառչին։ Ասանկ դէպքերու զոհ դացող երիտասարդները ամչնալով դատարանի դիմել, իրենց աղջիկները անօգուտ ու վայրագ մարդու մը գիրկը նետելու կը ստիպուին։ Ահա մեր ընկերային կեանքին մէջ խոր վէրք մը եղող եւ հետզհետէ աւելի խոր ըլլալու բնոյթը ունեցող աղջիկ փախցնելու դէպքերուն առաջքը առնելու համար, ասանկ միջոցի մը դիմողները ամենամեծ զարտապարտութեան ենթարկելու է։

Այս կարգերը ոճրային դէպքերը չեն։ Անոր միակ միջոցն է հանրութիւնը կրթել եւ ոճրագործներուն աւելի խիստ պատիժներ տալ։ «Զինեալ ազգ» քննիչ Ֆոն Տէր Կոլցի անուան գրքին պիտի չխօսիմ։ Հոս, հանրութեան մեծ մասը զէնք ունի։ Զէնքը մարդուն յանդգնութիւն կուտայ, որով զանոնք պէտք է հաւաքել։

Ափէրին աժանս…

Ազշամ կը գրէ (7 յունուար) այս վերնագրով.— Սա մեր Անատոլուի գործակալութեան թարգմանութիւնները բէհ, բէհ, բէհ… մաշալլահ…, ամէն օր աւելի կը յառաջդիմէ եւ կը զարգանայ։ Թարգմանիչները արտաքին լուրերը յատակ լեզուով մը կը գրեն։ Օրինակ, սա լուրին նայեցէք.— Գուրծէ – 3 – 4Ս. Գ.9 Օդանաւորդ Սիմօն եւ Լատի Լօնտոնէն հոս եկան եւ ժամը 15,30ին ցամաք իջան…։

Անատոլուի գործակալութեան օդանաւորդ Սիմօն եւ Լատի ըսած անձերը, ո՞վ քիր են՝ գիտէ՞ք… Անգլիոյ արտաքին նախարար Jhon Simon եւ կինը Lady Simonն են։

Արտաքին կացութեամբ եւ քաղաքական անձնաւորութեամբ չահագրգռուող թարգմանիչներուն ուշիմութեան ընելիք չկայ…

Գերման տնտեսագէտ մը

Թուրքիոյ տնտեսական գործավար Մահմուտ Ճէլալ պէյի կարգադրութեամբ, գերման տնտեսագէտ փրոֆ. Ֆալց Թուրքիա կանչուած է իբրեւ խորհրդական։ Յիշեալը յունուարի առաջին օրերուն Պոլիս հասաւ ու մեկնեցաւ Էնկիւրի։ Փրոֆէսէօրը պիտի քննէ երկրին կացութիւնը եւ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ։

Հայկական քաղաքական ողբերգութիւն

ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

«Վագըր», 16 յուն., կը գրէ վերի խորագրին տակ.—

Բոլոր հայ յեղափոխական մարմիններու ներկայացուցիչներէն կազմուած եւ Ղալաթիոյ հայ եկեղեցիին քով գաղտնի կերպով գումարուած այս ժողովը 15 յուլիս 1913 Թուականէն սկսեալ մինչեւ Համաշխարհային պատերազմի հրատարակութենէն վեց ամիս յետոյ շարունակուած է եւ երեք վարագոյրէ բաղկացեալ ողբերգութեամբ վերջացած։

Այս համաժողովին իբր պաշտօնական ներկայացուցիչ ժամանակցող Թումաճեան էֆ. այս քոմիթէճիներուն ողբերգութիւնը երգիծական ոճով կը ներկայացնէ «Վագըր»ի ընթերցողներուն։

1.— Գումարման վայրը (Թատրոն) Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիին կից գտնուող վարժարանի հաւաքատեղին եղող մեծ սրահն է։

2.— Համաժողովը գաղտնի է եւ Հայ ազգին հետեւելիք ուղղութիւնը պիտի որոշէ։

3.— Կացութիւնը փափուկ է եւ համաժողովին ժամանակցողները հայ գլխաւորներ են։ Այս համաժողովը Պատրիարքարանի կողմէ հրաւիրուած է։

Առաջին վարագոյր.— Դերակատարները ժամանակին կը գումարուին սրահին մէջ, դուռը կը գոցուի եւ ողբերգութիւնը կը սկսի։

Դերակատարներ՝

1.— Պատրիարքական տեղապահ Գաբրիէլ Արքեպիսկ. Ճէվահիրճեան. Համոզմամբ Թուրքերու բարեկամ անձ մը։

2.— Գլխաւոր ներկայացուցիչ, հայ եկեղեցւոյ եւ չէզոքներու անունով քաղաքական ժողովի ատենապետ Տիրան պէյ Երկանեան։ Փաստաբան եւ Համալսարանի ուսուցիչ։ Երկրորդ ներկայացուցիչ Տատեան Յարութիւն փաշայի փեսայ Տրդատ պէյ Տատեան։

3.— Կաթոլիկներու կողմէ առաջին պատուիրակ Ռոկաս Գրիգոր էֆ. եւ երկրորդ պատուիրակ փաստաբան Մարիկեան էֆ.։

4.— Հայ բողոքականներու կողմէ, Ազգապետարանի գործակատար Կարապետ էֆ. Սեննեքերիմեան։ Կատարեալ իրաւասութիւնը հաստատող պաշտօնաթուղթով առաջին պատուիրակ։

5.— Դաշնակցական կուսակցութեան կողմէ ծանօթ ազնուական եւ խմբագիր Սիմոն Զաւարեան առաջին եւ Ազատամարտի տնօրէն Հրաչ (Հայկ Թիրեաքեան) երկրորդ ներկայացուցիչ։

6.— Սոցիալ դեմոկրատ Հնչակ կուսակցութեան կողմէ Սամուէլ Թումաճեան գլխաւոր ներկայացուցիչ եւ հայ երեւելի բանախօսներէն Արծրունի երկրորդ ներկայացուցիչ։

7.— Սոցիալ դեմոկրատներէ բաժնուելով ազգայնական ուղղութիւն հետապնդող նոր Հնչակեաններու անունով Հրաչ Երուանդ առաջին ներկայացուցիչ եւ վաճառական Փափազեան երկրորդ ներկայացուցիչ։

8.— Ռամկավարներու անունով Սապահի խմբագրապետ Տիրան Քէլէկեան առաջին ներկայացուցիչ եւ զանազան առեւտուր ուղղութիւնը փոխող Հայկ Խօճասարեան, Տօքթ. Թօփճեան եւ ուրիշներ երկրորդ ներկայացուցիչ։ Ասոնք ընդհանրապէս համաժողովին ներկայ չէին գտնուեր եւ միայն Քէլէկեան էֆ. կը գտնուէր։

Բոլոր ներկաներու թիւը 14 էր։

Ողբերգութեան գլխաւոր նպատակն էր Հայերը ուղիղ ճամբու առաջնորդել եւ իրենց ապագայի գոյութիւնը ապահովել։

Դերակատարները երկու հակառակ խումբերու բաժնուած էին. մէկ կողմը կը փափաքէր Հայերու անկախութեան։ Այս խումբը վարողն էր Տիրան Քէլէկեան եւ Դաշնակ եւ նոր Հնչակեան գլխաւոր պատուիրակներ։

Երկրորդ խումբը Օսմանեան կայսրութենէն բնաւ չբաժնուելով, յեղաշրջութեամբ երկրին բարենորոգման աշխատիլ եւ եթէ կարելի ըլլար, հետզհետէ կատարելագործուելու ուղղութեամբ, Միացեալ Նահանգներու վարչական ձեւը որդեգրել կ'ուզէր, այս խումբին գլուխը կը գտնուէին Տիրան Երկանեան եւ Սամուէլ Թումաճեան։ Ասոնք պէտք է արձանագրել։ Անոր օգուտը եւ իմաստը վերջը պիտի հասկցուի։

ՄԱՄՈՒԼ

Ճորտատիրութեան նոր դրութիւնը

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ, (յունուար 4).

— «Յունուար մէկին վերջացաւ Հինգամեայ Ծրագրի շրջանը, որուն արդիւնքներուն մասին կրնան վէճեր ըլլալ։ Սակայն, անվիճելի է այդ ծրագրի արդիւնքներէն մէկը, այն է՝ պարենաւորման ճգնաժամը, որ օր աւուր աւելի ահաւոր համեմատութիւններ կը ստանայ Խորհրդային Միութեան մէջ։

Բազմաթիւ ուրիշ նշաններէ զատ, ատիկա կ'երեւի պատերազմական ժամանակներու միայն յատուկ այն դաժան օրէնքներէն, զորս Մոսկուայի կառավարութիւնը ստիպուած է հրատարակել վերջերս՝ ժողովուրդին պարէնը ալ աւելի սահմանափակելու եւ պարէնի բաշխումը խստագոյն հսկողութեան ենթարկելով զայն աւելի խնայողութեամբ ծախսելու համար։

Այդ կարգի օրէնքներէն մէկը, որբնակ, կը պարտադրէ 16 տարեկանէն վեր անձերը անձնագիրներ ունենալու եւ Չեկայի անմիջական հսկողութեան ենթարկուելու իրենց աշխատանքի ու պարենաւորման տեսակէտով։ Այդ անձնագիրներու դրութիւնը եւ Չեկայի հսկողութիւնը կոչուած են պարզապէս թոյլ չտալու, որ աշխատաւորները այսուհետեւ ազատօրէն գիւղերէն քաղաք երթան եւ կամ գործարանէ գործարան փոխադրուին։ Ինչպէս յայտնի է, մինչեւ այժմ Խորհրդային Միութեան մէջ վերջին տարիներու ընթացքին գիւղացիք թէ քաղաքացիք աննախընթաց եղանակով մը չարունակ տեղէ տեղ կը թափառէին կուշտ փորով հաց ուտել կարենալու համար։ Երբ իրենց աշխատած կոլխոզին կամ գործարանին մէջ բաւարար պարէն չէին ստանար, կ'անցնէին ուրիշ տեղ մը այն յոյսով, թէ աշխատանքի իրենց նոր վայրին մէջ աւելի գոհացուցիչ պայմաններ պիտի գտնեն պարենաւորման տեսակէտով։

Այժմ ուրեմն այդ ազատ տեղափոխութիւններուն վերջ կը դրուի, եւ տեսակ մը ճորտատիրական սիսթեմ կը հաստատուի»։

Հայ Գթութեան Կարմիր Խաչին կոչը

ՓՈՒՐԿԱՁ, 13 Յունուար (Յառաջ).— Տեղւոյս Գթութեան Խաչի Վարչութիւնը հրատարակած է հետեւեալ կոչը.

«Հայրենակիցնե՛ր,

Ինչպէս ծանօթ է բոլորիդ, Թուէս շաբաթ մը առաջ Գթութեան Խաչի Տրչ. Վարչութեան հրահանգով եւ տեղական մասնաճիւղի Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան գործին, օժանդակելու համար տեղւոյս կարօտ եւ գործազուրկ հայրենակիցներուն։ Եւ մասնաճիւղ'ս անունով կազմուած երկու յատուկ յանձնախումբեր դիմելով Միութեան անդամներուն եւ բարեսէր համակիրներուն, հաւաքեցին որոշ չափով հագուստեղէններ եւ կօշիկներ։ Սակայն, նկատի առնելով Յունաստանէն եկող գաղթականներուն թշուառ, բոպիկ եւ օգնութեան կարօտ վիճակը, պարագան, նպատակայարմար գտանք հաւաքուած հագուստեղէնները եւ կօշիկները բաշխել անոնց՝ որոնք աւելի կարիք կը զգային։ Եւ մասնաճիւղիս անունով յատուկ յանձնախումբ մը այսօր ներկայացաւ Ներքազմի շրջանը արձանագրելու համար կարիքաւորներուն անունները, ուր՝ Յունաստանի նոր գաղթողներու ներկայացուցիչ Պ. Վահէ Ինճէեան պատասխանեց թէ «օժանդակութիւն չընդունիր», մինչ անոնց գաղթականները «կ'ուզենք» կը պոռային։

Արդարեւ, Պ. Վահէ Ինճէեան ընդունելով հանդերձ որ Յունաստանի գաղթականները պէտք ունին օժանդակութեան, բացարձակապէս մերժեց ընդունիլ մեր օժանդակութիւնը, լռեցնելով շողոմին մէջէն «կ'ուզենք» պոռացող գաղթականները։

Անոր վրայ, Պ. Ինճէեանի թելադրութեամբ, յանձնախումբը կը դիմէ Պ. Հ. Քարտաշեանի, արտօնութիւն խնդրելու, մինչ այդ «ստորհանդակ» մը, Պ. Հայկ Շեղոյեան, անմիջապէս լուր կը տանի Պ. Քարտաշեանին, թէ «Գթ. Խաչի անունով յանձնախումբ մը պիտի ներկայանայ իրեն՝ Դաշնակցականներ են»։ Գթութեան Խաչի յանձնախումբը պաշտօնապէս կը դիմէ Պ. Քարտաշեանին, որ իր կարգին չընդունիր Գթ. Խաչի օժանդակութիւնը՝ ըսելով թէ «մենք համարում ենք քաղաքական»։ Եւ Պ. Քարտաշեան, հակառակ անոր որ ինքը եւս ընդունեց որ «Յունաստանի գաղթականները շատ աւելի խեղճ են եւ օգնութեան կարօտ», սակայն գռեհկօրէն մերժեց, ըսելով որ «Թող այսպէս մեռնի երբեք Հայաստանը»։ Ուրեմն, հայրենակիցներ, Գթ. Խաչի վարչութիւնս իր առաջադրած նպատակները իրագործելու համար թափած ջանքերը անցան ապարդիւն, Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Քարտաշեանի մը կուսակցական կոյր մոլութեան ընթացք տալուն համար, հոգ չէ թէ տուժողները ըլլան մեր թշուառ հայրենակիցները։

Վարչութիւն Գթ. Խաչի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՄԵԼԻՔ.— Իր մայրն տարածուած լուրը ազդել է խեղճի վրայ, ի՜նչ տեսակցութիւն։

ԿԱՄՍԱՐ (կ'ընդմիջէ) — Հա՛, ի՜նչ էին ուզում։

ՄԵԼԻՔ.— Կը պատմեմ, ո՛չ, քիչ էր մնացել խեղճ առաջնորդին ու այդ քաղաքական ժողովի ատենապետին.

ԿԱՄՍԱՐ.— Ներկա՞յ եղաւ.

ՄԵԼԻՔ.— Անհնար էր, պահանջեց ուղղակի, բոլորովին քայքայուել է

ՄԵԼԻՔ.— Կը խօսինք, երեք օր պայմանաժամ յանձնուելու

ԿԱՄՍԱՐ.— Քիչ չէ

Ա. ԳՈՐԾ.— (Կը մտնէ) Դագօն կը սպասէ, Պ. Մելիք։

ՄԵԼԻՔ.— Վերջապէս, թող ներս գայ։ (Ա. գործ. կը մեկնի, Դագօ ներս կը մտնէ)։

6 ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԵԼԻՔ, ԿԱՄՍԱՐ, ԴԱԳՕ

ԴԱԳՕ.— (Դառն աչքը կը կենայ ու գլուխը կը խոնարհէ)։

ՄԵԼԻՔ.— Շատ ուշացար։

ԴԱԳՕ.— Տեղը հեռու էր, պարոն Մելիք։

ՄԵԼԻՔ.— Լաւ, պատմիր տեսնեմ, ի՞նչ վիճակի մէջ են ծրագիրները։

ԴԱԳՕ.— Երկու նոր տեղ գտայ։

ՄԵԼԻՔ.— Ապահո՞վ են։

ԴԱԳՕ.— Շատ ապահով։

ԿԱՄՍԱՐ.— Տես, վարպետ, դրութիւնը օր աւուր լրջանում է, տեսնում ես թէ կառավարութիւնը որքան խիստ ու լուրջ միջոցներ է ձեռք առել մեզ ձերբակալելու համար. վստա՞հ ես ծրագրիդ վրայ, եթէ մի փոքր իսկ կասկած ունիս պիտի յայտնես, որ մենք այլ միջոց մտածենք։

ԴԱԳՕ.— Իմ անցեալը, Պ. Կամսար, եւ մինչեւ այժմ կատարած գործերս ապացոյց են որ ոչ ոք կրնայ ինծի հաւասարիլ իր ճարպիկութեամբ ու խորամանկութեամբ. ինչ գործի որ ձեռնարկեր եմ ապահով եմ պրծեր, չեմ հաւատար որ մէկը կարողանայ ինծի ձերբակալել, երբ ես նախապատրաստուած եմ։

ՄԵԼԻՔ.— Այդքան վստահօրէն խօսելու համար, վարպետ.

ԴԱԳՕ.— Խօսքեր չեն միայն իմ խոստումները, Պ. Մելիք, եկէք, տեսէք, որ համոզուիք, իջէք անգամ մը, դժուար չէ։

ԿԱՄՍԱՐ.— Քանի՞ մեթր խորութեամբ։

ԴԱԳՕ.— Տեղ գիտէ, երեւում, յիսուն, հարիւր, նոյնիսկ հարիւր յիսուն։

ՄԵԼԻՔ.— Իսկ դուրս գա՞լը։

ԴԱԳՕ.— Պ. Մելիք, ես ջրի շուն եմ, կեանքիս մեծ մասը ջրհորների մէջ եմ անցուցեր, գետնի տակէն աւելի ապահով տեղ չկայ, չկայ մի ծակ որ ինծի ծանօթ չլինի…

ԿԱՄՍԱՐ.— Թուրք ջրհորափորներ էլ կա՞ն.

ԴԱԳՕ.— Ոչ մեր սահմանների մէջ։

ՄԵԼԻՔ.— Քանի՞ օր, դու պիտի փորձով գիտնաս, կարելի է այնտեղ մնալ։

ԴԱԳՕ.— Եթէ ուտելիք լինի, ութ օր, տաս օր, եւ աւելի, պատահեր է, որ հողի շերտ մը դիպուածով փլեր է ու փակեր անցքը, գետնի տակ աշխատողները, նոյնիսկ առանց սնունդի ապրեր են մինչեւ ութ օր։

ԿԱՄՍԱՐ — Լաւատեսութիւնդ չափազանց չէ՞։

ԴԱԳՕ — Եթէ ինծի չէք հաւատար, կարող էք հարցնել, ես մի ծառայութիւն է որ կ'ուզեմ ընել յեղափոխութեան, ես ինձ վրայ վստահ եմ։

ՄԵԼԻՔ.— Դու էլ պիտի իջնես.

ԴԱԳՕ.— Եթէ կ'ուզէք։

ՄԵԼԻՔ.— Մինչեւ քանի՞ հոգու տեղ կարող է լինել։

ԴԱԳՕ.— Որքան որ ուզենաք, հարիւր մարդ ալ կրնամ տեղաւորել։

ԿԱՄՍԱՐ.— Այդքան դիւրի՞ն։

ԴԱԳՕ.— Պ. Կամսար, եկէք տեսէք, որ հաւատաք, տակէ աւելի դիւրին բան չկայ։ Եթէ ջրի մակերեսէն քիչ մը բարձր փորած խողովակը շրջապատեան, կը շինեմ տախտակէ կամրջակ մը, ջուրը թող հոսէ կամուրջին տակէն եւ մեր պարոնները հանգիստ թող պառկին տախտակներուն վրայ…

ԿԱՄՍԱՐ.— Իսկ եթէ պաշարուեցանք;

ԴԱԳՕ.— Բայց չափազանց զգաստ պիտի մնալ։

ՄԵԼԻՔ.— Էհ, գէշը է, եթէ պատահեց որ մատնուեցանք, կամ ո եւ է կերպով կառավարութիւնը գտաւ անցքերնի՞ս…

ԴԱԳՕ.— Ահ, բաւական է որ բոլորէն առաջ տասը օրուան իմանամ թէ պաշարուած ենք, ջրի հոսանքի հակառակ ուղղութեամբ կը շարունակենք քալել, մէկ ժամ, երկու ժամ…

ՄԵԼԻՔ.— Յետո՞յ.

ԴԱԳՕ.— Մի այնպիսի ծակէ դուրս կ'ելնենք գիշերով, որ սատանան ալ չիմանայ։

ՄԵԼԻՔ.— Որ տեղից.

ԴԱԳՕ.— Օրինակ, եթէ համաձայնիք պատրաստած տեղս գալու, ուզած միջոցին դուրս կը հանեմ պարոնները Կարմրուորիկի տակ։

ԿԱՄՍԱՐ.— Այդքան հեռու, իսկ եթէ այդ ելքերի վրայ էլ պահապաններ դրուած լինի՞ն։

ԴԱԳՕ.— Դժուար, նախ եթէ դաւաճանութիւն չլինի, չպիտի իմանան, եւ յետոյ այնպիսի ելքեր կան այդտեղ դուրս հանող, որ անկարելի է գտնել։

ԿԱՄՍԱՐ.— Չափազանց ես վստահ։

ԴԱԳՕ.— Եւ վերջապէս, իմ գլուխը կայ, եթէ մէկ երկու ընկեր հետս առնեմ, գիտէ՞ք ինչ անցքեր կը բանամ։

ԿԱՄՍԱՐ.— Բայց չէ՞ լսուեր դուրսից.

ԴԱԳՕ.— Կ'երեւի որ աշխատանքին տեղեակ չէք, հարիւր մեթր գետնի տակ, Պ. Կամսար, եթէ կ'ուզէք առաջնորդեմ ձեզի ուղղակի Թուրք զօրանոցի տակը։

ՄԵԼԻՔ.— Թուրք զօրանոցի տա՞կը

ԴԱԳՕ.— Ամենաապահով տեղը, ո՞րու մտքէն պիտի անցնի։

ԿԱՄՍԱՐ.— Իսկ եթէ կոտրած ըլլան, կարո՞ղ ենք իսկոյն դուրս ելնել։

ԴԱԳՕ.— Եթէ իմանանք։

ԿԱՄՍԱՐ.— Բայց ինչպէս պիտի իմանանք.

ԴԱԳՕ.— Դիւրին է… մի վստահելի կին կարող է կատարել այդ գործը.

ՄԵԼԻՔ.— Կի՞ն էլ պիտի իջնէ.

ԴԱԳՕ.— (Ժպտելով) Չէ, չէ, Պ. Մելիք, պիտի տեսնէք որ հասկնաք։

ՄԵԼԻՔ.— Դէ՛ բացատրիր, որ հասկնանք։

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Զարաւիեան կը նուագէ այսօր շաբաթ կէսօրէ յետոյ, ժամը 3ին, P.T.T. անթելի կայանին մէջ, հայկական եղանակներ եւ Ժ.Ը. դարու երկու սոնատներ։

պաստ պետական գանձին։ Նախագահը կ'ընդունի տարեկան 1,800,000 Ֆր. թոշակ, եւ նոյնքան ալ իբր ներկայացուցչական ծախք։ Հարիւրին տասը պիտի գեղչուի միայն թոշակին վրայէն։ Նախարարներուն եւ իրենց խորհրդականներուն թոշակներն ալ պիտի գեղչուին հարիւրին տասը։ Նախարարները կը ստանան 180 հազար Ֆր. իսկ խորհրդականները՝ 75,000։

40 ժամը բան մը չեղաւ

40 ժամուան խորհրդաժողովը երէկ 27ի դէմ 31 ձայնով եւ 17 ձեռնպահներով մերժեց գործաւորական այն առաջարկը թէ «աշխատանքի ժամերու գեղչ մը պէտք չէ ոեւէ ազդեցութիւն ունենայ արդի աշխատավարձերու վրայ»։

Ցետոյ, 21ի եւ 7 ձեռնպահի դէմ 41 ձայնով ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.—

«Խորհրդաժողովը կը գտնէ թէ աշխատանքի ժամերու գեղչը լաւագոյն միջոցներէն մէկն է գործազրկութիւնը պակսեցնելու, կ'որոշէ քննել խնդիրը, հիմ առնելով աշխատանքի միջազգային դիւանին առաջարկները, հասնելու համար միջազգային գետնի վրայ համաձայնութեան մը, որու գործադրութեան եղանակը պիտի որոշուի, այսպէսով կարելի դարձնելու համար աշխատաւորներու կեանքի մակարդակին պահպանումը»։

Ֆրանսական պատուիրակը առաջարկ մը անցուց որով երկրագործական աշխատաւորներու ժամերու գեղչը դուրս կը թողուի արդի խորհրդաժողովին իրաւասութենէն եւ աշխատանքի միջազգային դիւանին կը ղրկուի գործաւորական խումբին ներկայացուցած որոշումներու ծրագիրը։

380 Չինացի կամաւորներ սառած

ՇԱՆԿԱՅ, 19.— Ճափոնական հետախոյզներ որ ղրկուած էին Թաքուչէն լերան կողմերը, քօրէական սահմանին մօտիկ գտած են մարմինները 380 չինացի կամաւորներու որ խմբովին սառած էին Մանչուրիոյ մէջ տիրող սաստիկ ցուրտէն։ Մինչեւ վերջին օրերը չինական դիրքերը հոս կը մղէին ճափոնական յարձակումները։ Բայց Չինացիներու յանկարծական լռութիւնը ստիպեց ճափոն զօրավարը հետազօտութիւն մը կատարելու. եւ անոնք գտան մարմինները ռազմիկներուն՝ ձեռքերնին դեռ իրենց հրացաններուն վրայ

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ գաւառներ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, վաղը, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente, Մէթրօ՝ Օտէօն։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին իրենց Գրադարանին մէջ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Ննտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Թուրեան» Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական - վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ապառաժ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ։

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՉ։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերմունքը հանդէպ խորհ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի։

ՏՔՍԻՆԻ կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Յան ժողովասրահին մէջ, կը դասախօսէ ընկեր Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՏԻՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» ակումբին մէջ, rue Saint-Martin d'hères, Chemin de la Plaine։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԱԻՍՕ խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին իրենց սովորական հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ ընկեր Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ։

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբի մէջ։ Կը դասախօսէ ընկեր Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ նախաձեռնութեամբ մօտ օրէն Սէն Թ'էթիէնի մէջ կը ներկայացուի «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»ը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

Տարեկան պարահանդէսը MAC-MAHONի շքեղ սրահներուն մէջ, 1933 Փետրուար 11ին։

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, կը խօսին՝ Գ. Թաֆայէլ Զարդարեան։ Նիւթ՝ «Նորագոյն ոգին հայ արդի գրականութեան» եւ Հրաչ Զարդարեան՝ «Արեւմտահայ հին եւ նոր գրականութեան զուգանիւը»։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ՅԱՆ բացման հանդէսի առթիւ ծախուած տոմսերու պարգեւաբաշխութենէն ամէն տետրակ (10 տոմսակ) առանց բացառութեան շահած է առարկայ մը։ Տոմս ունեցողները դիմեն անձամբ կամ նամակաւ ընկեր Գ. Տէր Գօզոսեանի, 14. rue Nansen, Decines (Isère), ստանալու համար իրենց շահած առարկան։ Մինչեւ Փետրուարի վերջաւորութեան չի ներկայացուած տոմսեր կը կորսնցնեն իրենց արժէքը. առարկաները կը մնան կոմիտէին։ Կարեւոր առարկաներէն կը մնան հետեւեալները.—

121 տափատի կերպաս, 191 մէկ շիշ շամփանեա, 641 կնոջ ձեռքի պայուսակ, 771 ճաշկօլ մը, 851 մէկ շիշ օտր-ֆոլոն, 941 ճաշկօլ, 1031 մէկ շիշ հին գինի, 1171 կնոջ պայուսակ, 1801 տափատի կերպաս, 1011 Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն, 2441 մէկ շիշ շամփանեա, 2881 մէկ շիշ շամփանեա, 2991 մէկ շիշ շամփանեա. 3551 կարտայ, 3641 մէկ շիշ մանր, 4561 սեղանի շքեղ ժամացոյց, 4601 կնոջ վզնոց, 4781 մէկ զոյգ պռօշ, 6331 մէկ զոյգ օղակ, 6391 մէկ շիշ օղի, 6421 3 մեդր հագուստի կերպաս, 6421, 7021 եւ 7161 մէկ մէկ շիշ շամփանեա, 7071 մէկ զոյգ բեւեռ, 3591 եսրբ մը, 3911 Դաշնակցութեան Պատմութիւն, 8751 տաշտ մը եւ զանազան առարկաներ։ Ընդամէնը 900 շահած։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն Փարիզի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ արքեպիսկոպոսին հօր, որ նախաձեռնարկն եղաւ տօնելու քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը։ Նոյնպէս՝ քահանայից, հոգաբարձութեան, պարոնաց դասուն, հայ մամուլին եւ համայն ժողովրդեան։

Նոյնպէս՝ այս առթիւ Յունուար 15ին սարքուած հանդէս - թէյասեղանը կազմակերպող Պոլսեցի, Տրապիզոնցի բարեկամներու, Դպրոցասէրի տնօրէնութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղին, բերանացի եւ գրաւոր շնորհաւորող բոլոր համակիրներու՝ որոնց ամէնուն համար եմ ի բոլոր սրտէ կ'աղօթեմ։

Աղօթարար՝
վաճառ Ա. քհնյ. Խոյեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կոմոթինի, Յ. Գ.— Յ. Գ.ի տեղեկութիւն տուինք։ Պիտի կարդադրէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, վաղը Կիրակի օր, ժամը 3ին, Mutualitéի շէնքին թիւ 14 սրահին մէջ (Rue St. Victor)։ Ժամը 3.30ին կը գումարուի երկրորդ ժողով, որ կը նկատուի օրինական, անկախ ներկաներու թիւէն։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ «Տարօն-Տուրուբերանի» Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Պէլվիլի ծանօթ սրճարանը, 131, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր մեր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։

ԱԶԴ

Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խորհելով թէ նիւթականին միացուցած պիտի լինի նաեւ բարոյական օժանդակութիւնը, որուն փոխանակ կազմակերպ միջոցներու դիմելու անհատապէս օժանդակել Մարսէյլի հիւանդանոցներուն մէջ խնամուող հայ թոքախտաւորներուն, առ այս իր առաջին այցելութիւնը տուաւ 29 Դեկտեմբեր 1932ին, բաշխելով իւրաքանչիւրին որոշ գումար մը. եւ այսպէս յաջորդաբար պիտի այցելէ ամէն ամիս։

Ուստի ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան եւ առ ի' անգորրութիւն հետաքրքրուող միտքերու, կը փութանք հրատարակել սոյն ազդը։

Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի
վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւմիւլճինայէն (Յունաստան) Փրլանթի Եղիաեան, ամուսինը՝ Իսկէնտէր, եւ աղջիկը՝ Արմինէ, կը փնտռեն իրենց ազգականը՝ Պապա Տիգրանը, կինը՝ Իւղաբեր, աղջիկները՝ Մաննիկ եւ Կիւլիւկ (Պրուսայի Քիրմասթի քաղաքէն)։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել H. Beusekdjian, Papeterie Komotini, Grèce։

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Նուարդ Լօշեան Օտառայի միջոցաւ կը փնտռէր իր հօրեղբօրորդին Գ. Արփիար Լօշեանը։ Իր հասցէն Lochian Arpiar, 18 Villa des Roses, Bois Colombes (Seine)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

Կասկածի տեղի տուող ոչ մէկ բան չպատահեցաւ։ Ֆոն Քլայնկարթ աղջկան հետ քալեց մինչեւ Լըփիք փողոցի տունը։ Այնտեղ, խոնարհութիւն մը ըրաւ անոր ու մեկնեցաւ անմիջապէս։ Լիան դուռը բացաւ եւ գնաց ներս։

Ճօրճ հանդիպեցաւ Փօրէլի կայսրան, այնտեղ էին Փինէն, Կրէկուարը եւ ուրիշներ. կը պարէին բոլորն ալ։ Փինէ մօտեցաւ իրեն ու ձեռքը ուսին վրայ դնելով ըսաւ.

— Սա երեկոյ գոյնը նայէ անգամ մը. գետնին տակն անցնին այս կիները...

Ինկապէս գունատ էր Ճօրճի դէմքը։

Յաջորդ երկու գիշերները Ճօրճ դարձեալ հետեւեցաւ անոնց։ Ոչ եւ է մտերմութիւն չկար անոնց միջեւ։ Եթէ օրուան ընթացքին Լիան խօսած ըլլար իրեն Ֆոն Քլայնկարթի մասին, թերեւս իրաւունք պիտի ունենար կասկածելու։ Բայց աղջիկը համարձակօրէն խոստովանեցաւ որ այնտեղ էր անոր հետ եւ տուն եկած էին միասին։

— Ի՞նչ է այս մարդը, հարցուց Ճօրճ։

— Չեմ գիտեր. հաւանաբար դիւանագիտական ծառայութեան մէջ է։ Ինք չըսաւ, բայց իր խօսելու ձեւէն յայտնի է։ Ինծի պատմեց, օրինակի համար, որ շատ մը լրտեսներ կան Գերմանիոյ մէջ, ի նպաստ Ֆրանսայի։ Օ՛հ, Աստուած իմ, որքան շատ մարդիկ կան աշխարհի մէջ՝ նպատակներուն նման։ Ըսաւ որ օրին մէկը պատերազմ պիտի ծագի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։

— Պատերա՞զմ...

— Կայ Պուֆոնի մէջ չըսաւ առիթով, շատ դժուար է. ճամբան ըսաւ։

— Ինչո՞ւ պատերազմ պիտի ծագի։

— Ֆրանսա պիտի լուծէ 1871ի վրէժը. կը պահանջէ Ալզաս Լորէնը։

— Կրնայ ըլլալ որ պահանջէ, բայց չպիտի ուզեր արիւնահեղութիւն բոլորէն եւ առնելու համար այդ նահանգները։

— Ֆոն Քլայնկարթը ըսաւ որ պատերազմը լաւ բան է. կ'ազնուացնէ մարդիկը եւ քաջութիւն կուտայ անոնց։

— Կ'ազնուացնէ՞... բայց ի՜նչ օրո՞ւ... Գերագոյն քաջութիւնը կռիւ ընող մարդուն քաջութիւնը չէ անպատճառ։ Շուներն ալ կը կռուին։ Արդեօ՞ք այդ Գերմանացին մէկն է այն սատանաներէն որոնք իրենց անձնական շահերէն մղուած, կռիւի կը մղեն ժողովուրդներն ու մարդիկը։

Պզտիկ զգուշաւորութիւն մը զգաց Ճօրճ այդ վայրկեանին, Ֆոն Քլայնկարթի գաղափարներուն դէմ խօսած ըլլալուն համար։ Այնպէս թուեցաւ իրեն որ աղջիկը տպաւորուած էր այդ մարդուն խօսակցութենէն։ Անշուշտ կարեւորութիւն չունէր ասիկա եթէ մարդը անորոշ կերպով կը խօսէր միջազգային խնդիրներու մասին։ Եւ սակայն կարելի է աիրաբանութիւն ընել զանազան ձեւերով, մտածեց Ճօրճ։ Ոչ մէկուն վրայ վստահութիւն չունենք։

— Ֆրանսայի հետ պատերազմ որ եւ է շահ չպատահովեր իրեն, Լիան։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ դաշնագիր մը կայ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ. Գերմանիան պատերազմ պիտի ընէ երկու ճակատի վրայ։

— Եւ ի՞նչ ալ փառաւոր բան ըլլայ, պատասխանեց Ճօրճ։

— Ա՛հ, տեսա՞ր հիմա. դուք լիացիներդ կ'ուզէք պատերազմ Գերմանիոյ դէմ... պայմանաւ որ ուրիշները կռուին ձեզի համար... կուրին կ'ըսես թէ իտէալներ Սիբերիա, դուք այրեր, միշտ, եւ միշտ միեւնոյնն էք, չէք փոխուիր...

— Զենք ուզեր կռուիլ. ես պատերազմը։

(Շար.)

Թարգմ. Ժ. Ե.

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

22 Janvier 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլեւ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2093 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒԻ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

Գ.

Ահա մեր օրերու Հայոց պատմութեան ողբերգական էջը։ Տարագիր հայութիւնը մէկ օրէն միւսը՝ հողմահալած՝ դուրս նետուեցաւ իր ապրած մթնոլորտէն։ Ըսինք արդէն, վտանգի ենթակայ, ու ազգային միացեալ ճակատի կարօտ։

Պէտք կա՞յ երկարապատում պատմութեան այս տառապեալ վտանգը ըմբռնելու համար։ Թրքական վտանգը՝ մօտ ու հեռու գտնուած հայութեան գլխին։ Հայ հայրենիքը բռնագրաւեալ գոյք։ Հայ ժողովուրդի ամբողջ ունեցուածքը՝ լքեալ գոյք ու կողոպուտ։ Տարագիր հայ ժողովուրդը՝ լքեալ գանգուած, եւ օրէնքէ դուրս՝ Նանսէնեան անցագիրներով։ Ամէն տեղ հիւր ու արտաքսման ենթակայ։ Տնտեսական անորոշութիւն, մշակոյթի նուազում, ձուլման վտանգ։ Ու այս բոլորէն բխող, եւ բոլոր ցաւերու արմատական դարմանը՝ հայկական դատի հետապնդումը։

Սպառողական ժամանակաշրջան մը, որ մեծ փոթորիկներ չի պարզեր մեր աչքին, սակայն մեծ վտանգը կը մնայ մեր գլխին եւ կը բանի ամէն օր։ Թուրքի պէս սուր չի շողար հայ ժողովուրդի վզին ու ան չի զգար թէ դանակը հասաւ ոսկորին։ Բայց թմրեցուցիչ մահերն աւելի սոսկալի են եւ մարդիկ չեն գիտակցիր ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտութեան։

Մանաւանդ Հայը, որ միայն իր վերջին խելքին կ'ապաւինի, ինչ որ շատ ուշ կը յայտնուի։

Վտանգը տեսնելը, վտանգի մասին խօսիլը, ուրիշներուն խորհուրդ տալը այլ բան է՝, իսկ վտանգին դիմագրաւելը՝ այլ բան։

Տասը տարիէ ի վեր վտանգը կը զգանք, ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտութեան կը գիտակցինք։ Սակայն ազգային մէկ ճակատ չի կազմուիր։ Չի կազմուիր միացեալ ճակատ մը, որովհետեւ բաց ի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, ազգային ճակատին վրայ գործող կուսակցութիւններ եւ հոսանքներ չկան։

Այլապէս, եթէ Հայոց կեանքի մէջ, հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ մշակութային հիմնական խնդիրները հետապնդող կուռ կազմակերպութիւններ գոյութիւն ունենային, բարձր հայրենասիրութեամբ եւ յեղափոխական նուիրածութեամբ հետապնդէին հայկական ազատագրական դատը, հայահաւաքման եւ պահպանման գործը, եւ քալէին ազգային ճակատով, անպատճառ տեղ մը իրարու պիտի հանդիպէին եւ գործակցէին։

Մենք այդ գործունէութեան չենք հանդիպիր։ Ու երբ ազգային հիմնական խնդիրներու լուծման լծուած ուժերը կը բացակային, երբ ազգային ճակատներ չկան, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ազգային միացեալ ճակատ ստեղծուի։

Տարագիր հայութեան ներկայ պատկերը պարզ է։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս անցեալի մէջ, նոյնպէս այսօր, կը գործէ ազգային ճակատին վրայ, իր հիմնական ազգային, քաղաքական եւ մշակութային պահանջներով։ Համայնավարները ազգային ճակատ չունին։ Այդ ուղղութեամբ որ եւ է համակցողութիւն եւ գործակցութիւն անկարելի է։ Երբ կ'ըսենք ազգային մէկ ճակատ, ամէնուն համար ըմբռնելի է, որ համայնավարը այդ հաշուին մէջ չկայ։

Կը մնան միւս հոսանքները։ Այդ հոսանքները երբ հասնին այն աստիճան, որ իւրացնեն Հայոց ազգային դատը որոշ գործելակերպով մը, եւ իրական կեանքին մէջ անոնց խօսքն ու գործը ընթանայ ազգային ճակատէն, այդ վայրկեանէն սկսեալ՝ ազգային մէկ ճակատի խնդիրը կը դառնայ հրամայական եւ կարելի։ Առանց գործի, առանց հիմնական նպատակի, հոսանքներու գործակցութիւնը բարի ցանկութիւններ մնալու դատապարտուած է։

Եւ իսկապէս ուշագրաւ է որ ազգային մէկ ճակատի խնդիրը հրապարակ դրուած է Դաշնակցութեան կողմէ։ Քննական հայեացք մը նետեցէք անցեալ քառասուն տարուան պատմութեան վրայ, ու դուք պիտի տեսնէք թէ Դաշնակցութիւնն է նախաձեռնարկը ազգային միացեալ ուժ մը ստեղծելու։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնն է որ պատասխանատուութեամբ եւ արիութեամբ կուրծք տուած է այն բոլոր վտանգներուն, որոնք այնքան առատութեամբ տեղացին մեր ժողովուրդին վրայ։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնն էր, որ ամէն վայրկեան, որպէս հայ ժողովուրդի հաւատարիմ պահակը, կեցած էր ազգային ճակատին վրայ, կրակին տակ։ Ու հետեւաբար Դաշնակցութիւնն էր, որ կոչ կ'ընէր մօտ ու հեռու բոլոր բացականներուն միանալու ազգային ճակատին։

Այսօր, նոյնպէս ազգային մէկ ճակատի պահանջը կուգայ Դաշնակցութեան կողմէ, նոյն անհրաժեշտութեամբ, նոյն մտահոգութիւններով։ Դաշնակցութեան ձայն կը բանեն մեր համակիրները եւ չէզոքները, որոնք ազգային հիմնական խնդիրներու հետապնդման կը բաղձան։

Եւ ահա տասը տարիներէ ի վեր Դաշնակցութեան կոչը կը մնայ անլսելի։ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ՞ ազգային մէկ ճակատի ստեղծումը։ Այո՛, անպայման։ Որովհետեւ այդ բաղձանքը կը բխի իր հիմնական գործերէն, որովհետեւ ինքն արդէն ճակատին վրայ է, ու ամէն գործակցութիւն՝ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար բարիք մըն է։ Հիմնական նպատակներէն դուրս, Դաշնակցութիւնը հակամէտ է ամէն զիջումի այս ճանապարհին վրայ։

Ազգային ճակատը թէ՛ քաղաքական, թէ՛ դիւանագիտական եւ թէ մշակութային տեսակէտով լայն է ու բաց։ Դաշնակցութիւնն այդ ճակատին վրայ է, իր պահակի դերին մէջ։

Քառասուն տարիներէ ի վեր Դաշնակցութեան նշանաբանն եղած է միացեալ ճակատ՝ միացեալ ազգ մը եւ հայրենիք մը կերտելու համար։ Այս հարցին եւ կոչին պատասխանը կը մնայ անոնց, որ բացակայ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՆՔ ԵՒ ԱՆՈՆՔ

Անգլիոյ զահաժառանգը գնկայց մը տուաւ, անցեալ օր, ետարձակով, գործազուրկ բնտանիքներուն եղբայրական օժանդակութիւն մը ընելու անհրաժեշտութեան մասին։ Եթէ յայտարարուած չըլլար իր անունը, կրնայիք ենթադրել որ իրական «գործազուրկ» մըն էր խօսողը. այնքան համեստ էր իր շեշտը.

— Դժուար են *մեր* պայմանները. *մեր* պարտականութիւնն է օգնել իրարու, օգնել *մեր* չքաւորներուն։ Պէտք է ձեռք ձեռքի տանք ու դարմանենք չարիքը, որ սեփական է *բոլորիս*։

Այսպէս էին իր բառերը մօտաւորապէս։ Ո՛չ մէկ ամբարտաւան ակնարկութիւն այն բացառիկ դիրքին մասին, որուն մէջ կը գտնուի ինք։

Ո՞վ չի գիտեր որ բջուառութիւնը այնքան հեռու է զահաժառանգ իշխանէն, որքան... լրջութիւնը մեր ռամկավար եայրենակիցներէն։

×

Հիմա, երեւակայեցէք որ Կալլէսի իշխանը ըլլար Հայ մը՝ իրմէ հազար անգամ աւելի աղքատ-ունենար, օրինակ, մէկ միլիոն ֆրանքի հարստութիւն մը. *Ֆորտ* ինքնաշարժ մը, ագարակ մը, խոշոր փոր մը եւ ծառայ մը։ Գիտէ՞ք ինչպէս պիտի կատարէր իրեն յանձնուած դերը։

— Մասնաւորապար խնդրուած է ինձմէ որ քանի մը խօսք ըսեմ *ձեր* բշուառ կացութեան մասին։ Բնականաբար ամէն մարդ հարուստ չի կրնար ըլլալ *մեզի* պէս։ Ձեզմէ ոմանք չոր հաց մը ունին. իսկ շատերը զրկուած են Աստուծոյ կողմէ *մեզի* շնորհուած բարիքներէն եւ մանաւանդ խելքէն։ Պէտք է դուք՝ աղքատներդ, դուք՝ գործազուրկներդ իրարու օգնէք. *մեր* մասին մի խորհիք. *մենք* հարուստ ենք, *մենք* դրամ ունինք, տուն ունինք, տեղ ունինք։ *Դուք*՝ անբախտներդ *մեզի* չէք կրնար հասնիլ։ Մենք ալ *ձեր* կրցածը պիտի ընենք ձեզի չոր հաց մը տալու համար. առաջին առպացոյցը տալու նպատակով *ես*՝ մեծահարուստ ազնուականս, գործազուրկներուդ ֆոնտին կը նուիրեմ.. երկու շիլին...

×

Ամէն առաքինութիւն ունինք բաց ի դաստիարակութենէն։

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Րուզվէլթ-Հուվըր տեսակցութիւնը

ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ՈՐՈՇԷ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՏԵՍԱԿՑԻԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔԸ ՉԿԱՅ

Երկու նախագահները՝ Րուզվէլթ եւ Հուվըր երէկ առտու մէկ ու կէս ժամ տեսակցութիւն մը ունեցան իրարու հետ Սպիտակ Տունին կարմիր դահլիճին մէջ։ Ներկայ էին արտաքին եւ ելմտական նախարարները, ինչպէս նաեւ տնտեսական փորձագէտ փրոֆ. Նոլէյ։ Խօսակցութիւնը դարձաւ ընդհանուր քաղաքական հարցերու շուրջ։

Երկու նախագահները համաձայն մնացին մօտ ատենէն ուսումնասիրելու պարտքերու խնդիրը Անգլիոյ հետ եւ այս առթիւ հրատարակուեցաւ հետեւեալ զեկոյցը.—

« Երկու նախագահներուն եւ իրենց խորհրդականներուն տեսակցութեան ընթացքին վիճաբանութիւնները դարձան գլխաւորաբար ուսումնասիրելու արտաքին կացութիւնը եւ խմբագրուեցաւ ներկայ զեկոյցը որ ցոյց կուտայ հետեւելիք ուղին։

« Բրիտանական կառավարութիւնը խնդրած էր որ պարտքերու խնդիրը վիճաբանուի։ Վարչութիւնը որ ձեռք պիտի առնէ իշխանութիւնը ուրախ պիտի ըլլայ ընդունելով իր ներկայացուցիչները, առաջիկայ մարտ ամսուն սկիզբները։ Բնականաբար անհրաժեշտ է միեւնոյն ժամանակ քննել համաշխարհային տնտեսական հարցերը, որոնցմով փոխադարձաբար շահագրգռուած են Միացեալ Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա, եւ հետեւաբար, ներկայացուցիչները պէտք է միանգամայն պաշտօնն ունենան քննելու աշխարհի կացութիւնը բարելաւելիք միջոցները։

Որոշուեցաւ բոլոր միջոցները ձեռք առնել բրիտանական կառավարութեան հետ, արտաքին նախարարին միջոցով։»

Այս զեկոյցը ցոյց կուտայ որ արտաքին նախարար Սթիմսըն հրահանգներ ստացած է այս մասին անմիջապէս բանակցութեան սկսիլ Անգլիոյ հետ, գումարելու համար խորհրդաժողով մը երկու երկիրներու պատուիրակութեանց միջեւ։

Այս խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ մարտի առաջին օրերուն, այսինքն Րուզվէլթի գործի սկսելուն պէս։ Իր օրակարգը չպիտի սահմանափակուի Անգլիոյ պարտքերով, այլ նաեւ աշխարհի տնտեսական տագնապով «անոր դարման մը տանելու միջոցներուն մասին»։

Մինչ այս զեկոյցը կը հրատարակուէր, ծերակոյտի նիստին մէջ Պ. Րօպինսըն եւ երկրագործական շրջաններու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ բուռն յարձակում մը գործեցին Ֆրանսայի դէմ, դեկտ. 15 վճարումը կատարած չըլլալուն համար։ Րօպինսըն ամբաստանեց Ֆրանսան «խոր ապերախտութեամբ» եւ պարզեց այն «վեհանձնութիւնը» զոր Ամերիկա ցոյց տուաւ անոր պարտքերու կարգադրութեան մասին։

Ծերակուտական Հիրամ Ճօնսըն առաջարկեց դժուարութիւններ տալ ելմտական գործառնութեանց այն պետութիւններուն որոնք չեն յարգած իրենց յանձնառութիւնը Ամերիկայի հանդէպ։ Ուրիշ ծերակուտական մը յայտնեց թէ Ֆրանսայի ընթացքը շատ զայրոյթ պատճառած է ամերիկեան ժողովուրդին եւ յիշեց թէ Պառուոյ Լէգէոն ունեցող ամերիկացի մը իր պատուանշանը ետ ղրկած էր երբ կարդացած էր ֆրանսական խորհրդարանին որոշումը՝ չի վճարելու մասին։

⁂ Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ նախարարներէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը պիտի մեկնի Ուաշինկթըն, կարելի եղածին չափ շուտ, որպէսզի կատարէ նախապատրաստական աշխատանքները ամերիկեան իշխանութեան եւ Րուզվէլթի գործակալներուն հետ։

Նիւ-Եօրքի Ուաշինկթընի թղթակցին համաձայն Ամերիկեան կառավարութիւնը պարտքերու խնդրին վիճաբանութեան կ'ուզէ կցել Անգլիոյ կողմէ ոսկի-դրամանիշին վերընդունումը, ինչպէս նաեւ Օթթավայի համաժողովին մէջ ամերիկեան ապրանքներու դէմ դրուած արգելքներուն վերացումը։

⁂ Պ. Րուզվէլթ բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ խորհրդարանի անդամներու հետ եւ երէկ կէսօրէն վերջ մեկնեցաւ Ուաշինկթընէն։

Ներգաղթողները փոթորիկի բռնուեցան

ՊՈՒՐԿԱԶ, 16 յունուար (ՅԱՌԱՋ). — Գրած էի թէ ներգաղթողները ճամբայ ելան։ Նոյն գիշերը, սակայն, ժամը 1ին, Պուրկազի նաւահանգիստի վարչութիւնը ստացաւ օգնութեան անթելը։ Առտուն, «Պուրկազքի Ֆար» թերթը կը գրէր թէ՝ «Ծովը անողոք կերպով կը խաղայ շոգենաւին հետ։ Եթէ յաջողին որ եւ է եզերք ապաստանիլ՝ լա՛ւ։ Եթէ ոչ՝ Աստուած հասնի օգնութեան»։

Իրրեւ վերտառութիւն ալ դրեր էր պուլկար բանաստեղծ Եավորովի «Հայերը» գեղեցիկ քերթուածէն երկու բառեր «Օթլոմքա Նիչթոժնա» (չնչին բեկոր) ծովուն միջեւ...։

Աւելորդ է ըսել, որ այս լուրը խոր մտատանջութեան մատնեց Պուլկարիոյ ամբողջ հայութիւնը։ Նաեւ՝ Պուլկարները։ Պուրկազի նաւահանգիստի փորձառու նաւապետները, ըստ նոյն թերթին, թելադրեր են Պոլիս ուղղուիլ՝ փոխանակ Պաթումի։ Նոյն իսկ, մէկ երկու փոքր քաղաքներու մէջ (Գրզանլըք), պուլկար եկեղեցիներուն մէջ, ինքնաբերաբար աղօթեր են «Հայերու փրկութեան համար»։

Այսօր, սակայն, ստացուած անթելը կ'աւետէր թէ շոգենաւը թէեւ երկար ատեն գտնուած է ալիքներուն սպառնալիքին տակ, բայց կը շարունակէ իր ճամբան։ Մինչ այս տողերը կը գրեմ, շոգենաւը պէտք է Պաթում հասած ըլլայ արդէն։

Մինչ Ժընեւ կը մտմտայ, Ճափոն կը յառաջանայ

Հեռագիրները թէեւ կը հաղորդեն թէ չինական ճակատին վրայ ոչ մէկ վտանգ կայ թշնամութեանց վերսկսման, այսուհանդերձ կացութիւնը կը մնայ միշտ սպառնական։ Արդարեւ ճափոնական ուժերը գրաւած են Շան - Հայ - Քուանը եւ ծանր թնդանօթներ զետեղած են չինական պարիսպին ամէնէն տկար կէտին վրայ։ Միւս կողմէ չինական ուժերու կրակին սպառնալիքին տակ կը գտնուի Փէքին - Մուկտէն երկաթուղիի գիծը, 300 քիլոմեթրի վրայ։ Եւ դեռ Ջինացիները մեծ թիւով զինուոր կը կեդրոնացնեն Թա-Ջի-Հօ գետին երկայնքը։

Մանչուրիոյ ճափոնական ուժերու ընդհ. սպայակոյտը զեկոյց մը հրատարակելով, կը հաղորդէ թէ ճափոնական բանակը գրաւած է Թիումէն քաղաքը եւ Ջինչի բերդաքաղաքը 4 օր տեւող ճակատամարտէ մը յետոյ։

Նիւ - Եորք Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ճափոնական ուժերը յառաջխաղացման սկսած են արդէն Մեծ - Պարիսպէն անդին, գրաւելու եւ ամրացնելու համար նոր դիրքեր, որ պիտի դիւրացնեն իրենց թափանցումը Եհոլի արեւելեան սահմանէն ներս։ Հրասայլերու մասնակցութեամբ հեծելազօրքը Ջին - Ջէուէն մեկնեցաւ Շան - Հայ - Քուան, միւս կողմէ Լիաօ գետին արեւմտեան կողմը Ճափոնցիները յարձակում մը գործած են թշնամի անկանոն ուժերու վրայ։ Փէքինի եւ Թիէն Ջինի մէջ ժողովուրդը վախի մատնուած է արդէն։

Թոքիոյէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ճափոնական կուսակցութիւնները եւս կը գնահատեն կառավարութեան բռնած դիրքը եւ խաղաղութեան պահպանման միակ միջոցը կը համարեն ...Ճափոնի իրաւունքներուն ճանաչումը Մանչուրիոյ մէջ։

Ժընեւի մէջ տասնըհինները կը սպասեն Ճափոնի պատասխանին, մինչ այդ մտածելով թէ ինչ դիրք պիտի բռնեն, երբ կարելի չըլլայ համաձայնութեան մը գալ Ճափոնի հետ։

Աւստրիոյ չէզոքացումը

Գրած էինք թէ Աւստրիա պիտի վերածուի յաւիտենապէս չէզոք երկրի մը, միջազգային երաշխաւորութեան տակ։

Միւնիխէն կը հեռագրեն թէ Աւստրիոյ հանրապետութեան վարչապետ Տոլֆիւս որ ներկայ էր պավարիական ժողովրդական կուսակցութեան մէկ նիստին, յայտարարեց թէ չէզոքացման այդ լուրերը անհիմն են, այդ մասին ոեւէ խօսակցութիւն չէ եղած եւ թէ ո եւ է կերպով տրամադիր չեն նման ծրագիր մը ընդունելու։

⁂ Այս չէզոքացման խնդիրը վերագրելով Ֆրանսայի ցանկութեանց արտասահմանի մէջ յարձակումներ սկսան Ֆրանսայի դէմ։ Ժուռնալ խատիւ կը բողոքէ այս վերագրումին դէմ որ անգլիական թերթի մը յղացումն է, եւ Ֆրանսա «անմեղ է, կ'ըսէ, այս բանին մէջ, ինչպէս նորածին մանուկ մը»։

Ի՞նչպէս առեւանգեցին աղջիկ մը, նախկին չեկիստ

Զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ Կուտեպովի նման, միւս չէրս, Զուիցերիոյ մէջ առեւանգուած է երիտասարդ աղջիկ մը, նախկին չեկիստ։

Պերլինի ռուսական գեսպանին յայտարարութեամբ, քանի մը ամիս առաջ Կրուզլինկէնի դարմանատունը դրուած էր մանկամարդ աղջիկ մը, Մարիա Զիտչիրին, 26 տարեկան։ Օրիորդը ծանօթ է նաեւ ուրիշ անունով մը, Գրավ Եւլանով, այդ անուան տակ ծառայած ըլլալով Ջեկայի հաշւոյն, արտասահմանի մասնաւորաբար Գերմանիոյ մէջ։ Առաւօտ մը աղջկան այցելութեան կ'երթայ Մոսկուայի Վերահսկիչ Յանձնախումբին անդամներէն մին, Րոյաքնման, այն որ ժամանակ մը պաշտօն ստացած էր Մոսկուա տանելու Քեսեդովսկին։ Խօսակցութեան պահուն, ներս կը մտնէ դարմանատան բժշկապետը։ Օրիորդը պաշտպանութիւն կը խնդրէ բժշկապետէն։ Բժշկապետը սենեակէն դուրս հանել կուտայ Մոսկուայի մարդը եւ բացատրութիւն կը պահանջէ։ Տրուած պատասխանները թոյլ կուտան բժշկապետին, որ արտօնէ Րոյաքնմանը շարունակել իր խօսակցութիւնը ռուս աղջկան հետ։ Նոյն իսկ չարգիլեր, երբ, օր մըն ալ, Րոյաքնման կը մեկնի՝ միասին տանելով աղջիկը։

Դեկտեմբեր 3ին, Կրուզլինկէնի կայարանին մէջ կը պարզուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՆՈԹԵՐ

Տարիներ առաջ էի ծովերուն եզերքը, արեւներուն տակ, հին գիւղերու մէջ, աչքերս հեռուները, միտքս ու հոգիս տուած խոր հիմերու վրայ գրուած եւ դէպի վեր սլացող ուղիղ եւ մաքուր սիւնի մը ձեւը.

Բայց օր մըն ալ տեսայ որ քաղաքի սատանան սկսած էր տեղ առնել մէջս, եւ կ'անհանգստացնէր ու կը պղտորէր իմ օրերուս հանդարտութիւնը

Կը ձանձրանայի: Կը փնտռէի մարդիկ, բազմութիւններ, աղմուկ, կեանք, արուեստ, Հայեր, Փարիզը...

Ապրիլի առաւօտ մը Փարիզ էի, գինով ու երջանիկ: Եւ ես սկսայ ուխտագնացութեան մը այս հրաշք քաղաքին ամէն մէկ անկիւնը:

Անիկա միեւնոյնն էր, հակառակ ամերիկեան եւ արդիական տեղ տեղ մէկ քանի պտոյտ եւ աններդաշնակ կէտերու:

Նոյնը, սկսելով իր հրաշալի փէրսփէէքթիւներէն, մինչեւ Սէնի ափերուն միլամաղձոտ ջուրը եւ նիհար ծառերը, եւ հին փողոցներուն թելադրող ծուռութիւնները.

Լիւքսէմպուրկի պարտէզին չագանակենիները նոր ծաղկած էին եւ ծածքածածուած իրենց կարմիր եւ ճերմակ ծաղիկներով: Անոնց ներքեւ, կիրակի կէսօրէ վերջով, նուագախումբը կը զարնէր վաղեմի կտորներ, եւ տողանցքն էր բոլոր պոհեմին ժամանակին մէջ անշարժացած հակառակ ամէն բանի:

Ու յետոյ Փարիզի գարնանային անձրեւը, որ քաղաքին փոթորկոտ եւ ելեկտրականացած օդին մէջէն կ'իջնար վար, բոլորովին մասնաւոր կլոռյթով մը, անոր ինկած սաֆալթին վրայ:

Եւ յետոյ յանկարծ կարմիր վերջալոյսները ցոլացող աղբիւրներուն ցատկող ջուրերուն մէջ, եւ նոր դադրող անձրեւէն տակաւին թաց սալայատակներուն վրայ:

Եւ ես կ'երթայի շատ արբշիռ Փարիզի արեւին ու անձրեւին մէջէն, անյագ հետաքրքրութեամբ դէպի արուեստ, երաժշտութիւն, ինքզինքս մոռնալով գրավաճառներուն ցուցափեղկերուն առջեւ:

Ես դէմքիս վրայ ունէի երազատեսի մը ժպիտը...

×

Իմ կեանքիս ընթացքը եւ համը փոխուեցաւ այն օրը, երբ սրճարանի մը վրայ երազած մէկ պահուս, հոն հանդիպեցայ երեք Հայերու:

Ես կարօտով մօտեցայ անոնց: Հայ լեզու, հայ խօսքեր, հայրենիքի շունչ ինչքան պէտք ունէի...

Եւ նստանք սեղանի մը շուրջ: Իմ աչքերս կը փայլէին միեւնոյն ոգեւորութեամբ այս երեք Հայերուն համար, ինչքան Փարիզի զիս խանդավառող ուրիշ բաներուն հանդէպ:

Բայց քանի օրը կը տարաժամէր, եւ խօսակցութիւնները մէկը միւսէն նըւաղ յուսադրող կը յաջորդէին իրարու, իմ աչքերուս փայլը կը նուազէր եւ կը նուազէին նաեւ հոգիիս մէջ փայլող ուրիշ լոյսեր...

Իմ երեք խօսակիցներուս քիթերը ծուռ էին: Մէկունը աջ կը նայէր, միւսինը ձախ, իսկ երրորդինը վերէն կը կախուէր դէպի գետին...

Այս երեք անձերը կը պատկանէին երեք զանազան կուսակցութիւններու, եւ հրաշքով է որ խմբուած էին նոյն սեղանին շուրջ:

Սարսափով նշմարեցի որ քիթերու այդ ծռութիւնները բարոյական հիմեր ունէին: Քինախնդրութիւններով լեցուած ամբողջ տարիներ, իրենց մէջ կուտակուած ատելութիւնը, ոխը, արհամարհանքը, դրած ժահրոտ յօդուածները եւ փուճ գետիններու վրայ կորսուած տեղերը կամ շահուած օդային յաղթանակները, իրենց ամբողջ վրէժը առած էին անոնց քիթերէն, չորս հովերուն կամ դէպի գետին գըտորելով զանոնք...

Կարելի չեղաւ հարթ գետին մը գտնել, որուն շուրջ խօսէինք: Կարելի չեղաւ գտնել լոյս մը, որ հանդարտ պահէր երեք քիթերը միաժամանակ..

Սրճարանին այս առաջին պատահումը սկիզբը դրաւ իմ մէջս գաղութային սպրդային կեանքին մելամաղձոտ եւ սպաննող յուսալքութեան:

Անկէ յետոյ ես արդէն սորվեցայ, ազգային գետնի վրայ, կուսակցական այդ անհասկնալի պայքարին թոյնին հանդիպիլ ամէն տեղ, ուր Հայը կը շնչէր: Թերթերուն էջերէն, բարեգործական նպատակներէն, գեղարուեստական երեկոյթներէն եւ երեկոյթներէն, մինչեւ մասնաւոր տուներու մտերմական եւ ընկերային հաւաքոյթներուն սեղաններուն շուրջ, ուր քէյի բաժակներուն եւ քէյքերուն վըրանքներէն կուսակցական ատելութիւնները իրար կը խաչաձեւէին, ու կայծակ արձակող աչքերու կռիւ կար ելեկտրականացած մթնոլորտին մէջ...

×

Գիշեր մը տուն կը դառնայի Սէն-Միշէլէն քալելով:

Սրճարանի մը սեղաններուն շուրջ հաւաքուած տեսայ հայ գրագէտներ: Թուղթը ձեռքերնուն մէջ, ակնարկները վարէն դէպ ի վեր, խոր կսկիծ մը վերլուծելու երեւոյթը ունէին բոլորը:

Մեռնելու կարողութիւնը չճանչցող ազգային բնազդէ մը մղուած, որոշեցի սրճարանին դուռը, եւ լռագոյն ժպիտովս մօտեցայ խումբին.

Կէս գիշեր էր արդէն: Աչքերը փոքրացած էին: Մտերմութիւնները կը պոռթկային իրենց մէջ դիզուած սիկառէթներու մնացած ծայրերով: Բաժակներուն խորը մնացած «քաֆէ քըրէմ»ներուն յետին կաթիլները իրենց իրենց չորցած էին...

Բայց եւ այնպէս անոնք տակաւին կը վիճէին «հին եւ նոր գրականութեան», թերեւս ամէն ժամանակներու համար բնական, բայց եւ ապարդիւն կռիւին շուրջ:

Անկէ յետոյ ես սորվեցայ գրական գետնի վրայ հանդիպիլ ամէն տեղ այդ միալար, ձանձրացուցիչ թէմային, շատ նիհար տուեալներու վրայ վիճաբանուած:

Մէջտեղը եղած «հին» գրականութիւնը ծանօթ է: Վերջին տասը տարուան ընթացքին, մինչեւ սերունդի եւ իրենց տաղանդին լրութեան մէջ եղող գրագէտներ, շատ հետաքրքրական նօթ մը բերին մեր գրականութեան մէջ:

Իսկ «նորը», այսինքն վերջին ժամանակներու մէջ գրուածը երիտասարդներու կողմէ, անտարակոյս որ կայ, քանի որ աշխարհը կը քալէ: Եւ տարբեր ձեւեր եւ տարբեր նպատակներ կը հետապնդէ, քանի որ գոնէ երեւութապէս երերը եւ ձգտումները կը փոխուին. Թէեւ մարդկային բնութիւնը իր խորքին մէջ միեւնոյնն է, եւ վերջ ի վերջոյ եթէ վերցնես մէկ քանի մեքենական եւ արտայայտութեան արդիական միջոցներ, այս օրուան որ եւ է դէպք, մանաւանդ որ եւ է զգացում, շատ նման է առաջին մարդերուն պատահածին եւ զգացածին:

Միայն թէ, արուեստի մէջ, խնդիրը առանք չեն:

Արուեստը շատ ազնուական եւ շատ դժուարահաճ քուրմ մըն է, որուն հաճելի ըլլալու համար, եւ որուն առջեւ յաղթական ելլելու համար, ոչ «հին» ըլլալը օգուտ ունի, եւ ոչ ալ «նոր»:

Արուեստին համար գեղեցկութիւնն է կարեւորը: Ստեղծագործութեան ոճակը:

Արուեստի մէջ կայ՝ գէշ կամ լաւ: Միջին եզրեր չընդունիր ան:

Եւ ոչ «հին»ի դիմակին տակ կարելի է ծպտուիլ անոր անունով, եւ ոչ ալ «Թաւալգլոր» եղող «նոր»ի:

Այսօր եթէ «հին» մը չէ կարելի կարդալ, անոր պատճառը իր հին ըլլալը չէ, այլ գէշ ըլլալը: Եւ անիկա ամէն ատեններու մէջ ալ գէշ եղած է, անմարսելի եւ անհամ:

Եւ այսօր թող նոր գրող մը ուզածին չափ թաւալգլոր բերէ տեխնիքը եւ բառ իրեն ամէնէն անհնարին եւ տակաւին չլսուած բացագանչութիւններով լեցնէ իր էջերը, եթէ չկայ անոր մէջ մասնաւոր անհատականութիւն մը, ինքնուրոյն մթնոլորտ մը, եւ արուեստի իրական շեշտ մը, ինքզինքը պարտադրել ուզելով չէ որ պիտի ընդունուի:

Արուեստը ինքը իրեն դատաւորն է: Անոր դատը ոչ ժողովներու մէջ կը տեսնուի, եւ ոչ ալ թափուած մելանի ուժով:

Բոլոր ժամանակներու մէջ արուեստի գործերը կը ծնին, կ'ապրին ու կ'անմահանան իրենց իսկ սեփական աւիշով.

Մարդկային ոչ մէկ խօսք, ոչ մէկ ցասում, կամ գովասանք կրնայ անոնց հասանքը կեցնել դէպ ի կորուստ, կամ դէպ ի խոյանք:

×

Ես կ'երազեմ քաջութեան, բարութեան, ներդաշնակութեան, արուեստի, եւ հայ ոգիին սէրովը շաղախուած հսկայի մը ծնունդը, եւ իջնելը յանկարծ՝ անհայրենիք, ցիրուցան, եւ իրենք իրենց մէջ պառակտուած եւ անջատուած այս հայ ժողովուրդին վրայ ..

Զօրաւոր եւ հարկադրող բազուկներ՝ միացնող, հանդարտեցնող, եւ դէպ ի ճակատին լայն ճամբաները առաջնորդող...

ՄԱՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ՉՐՈՑՑ ԳԱՐՍԿԱՀԱՑ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԵԿԱ՛Ւ, ՄԻՐԶԱ, ԵԿԱ՛Ւ... ԵԿԱ՛Ւ..

Սիրելի Սամ.— Քանի օր է, ինչպէ՛ս ուրախ է Փարիզի հայութիւնը ի՛նչ ցնծութիւն: Ինչպէ՛ս մեր ոտքը գետնէն կարած է, մօտ կէս արշին: Պատճա՞ռը կը հարցնես մեր երախութեան

Եկա՛ւ, Միրզա, եկա՛ւ ջանս...

Եւ կ'արժէ որ պատմեմ թէ ինչպէս եկաւ

Առտու մը, մէկը տարուան հազուագիւտ առտուներէն, երբ Փարիզի անխուսափելի մշուշը չերեւար, եւ ամէն տեղ «Ապաքած» թերթը կ'երեւայ, իմացանք իրմէ — «Ապաքածէն ոչ թէ մշուշէն — որ՝

«Դեկտ. 26, ժամը 10ին քաղաքս (ո՞վ արգելք Փարիզը ժառանգ թողած է մեր «քաջալ» թերթին) կը ժամանէ Վարսակ Զօրբանեան, որ գալիք ընտրութեան մասնակցելէ ետք, Հայաստանէն կը դառնայ զուարթ եւ առողջ, բերելով իրեն հետ լաւագոյն տպաւորութիւններ»:

Այս ցնցող յայտարարութեան վերեւը զետեղուած էր խոշոր «իքօն» մը, Փարիզի օրթոտոքս եկեղեցիէն փոխառնուած հրաշագործ պատկեր մը: Հակառակ մշուշապատ դէմքին — ինչպէս կ'ըլլան բոլոր «իքօն»ները — անմիջապէս ճանչցայ յունական սուրբը՝ Ալի Եօրկին:

Բայց մինչեւ հիմա հանելուկ է ինծի համար առնչութիւնը որ կրնայ գոյութիւն ունենալ մեր Վարսակին եւ օրթոտոքս Ալի Եօրկիին միջեւ: Հայ ազգին չար բախտէն արգելք մեր միակ պարծանքը յո՞ւն է ծագումով: Եօրկի՞ է իսկական անունը: Կամ օրթոտոքս քոյր եկեղեցին իր «այրեն»ներուն կա՞րգը դասած է մեր պատուիրակը, ի վարձ իր անարժան պտոյտներուն:

Ո՞վ ա իմանում:

Միրզա՛, կա՛րճ: 26ի առտուն, ժամը 8ին կայարանն էի:

Ինչպէս վայել է նման պարագայի, այսինքն երբ հայ մարդը ուրիշ հայ մարդոց հանդիպելու վախը ունի, սկսայ նախապէս կայարանին գետինը եւ շուրջս քննել անտեսանելի անկիւն մը:

Ինծմէ առաջ հասած, պաշտօնական դէմք հագած, եւ քարափին վրայ առանձին խումբ կազմած էին՝ քաղաքացիներ զԱւել Սանեան, տակաւին մը կոթնած Անդէտիկ Ի-Սահակեան զԱ...ալին կրթնած: Ցետոյ ուրիշներ, քաղաքացիի նման իրարու թեւ մտած ամէնքն ալ յայտնապէս կարմրուկէ վարակուած:

Բնական է չէի կրնար այս խումբին խառնուիլ, Միրզա՝ Ախր երեխայի տէր եմ, չէ՞:

Տասը քայլ անդին, մեն մինակ, մեր պատգամաւոր Լը-Վօն Գոմշու Կարդանը, ձեռքը ծրար մը Փարիզի հող, գրպանները լեցուն Փարիզի քար:

Տասը քայլ անդին՝ «Ապաքած»ի խմբագրական ամբողջ կազմը, «Ապաքած»ի կուսակցութեան «մենծ»երը եւ կուռ չարքերը, թերթին եւ կուսակցութեան բոլոր համակիրները եւ համակիրներուն բոլոր համակիրները: Ընդամէնը ութուկէս հոգի:

Տասը քայլ անդին՝ եկեղեցիէն ներսի պաշտօնական, եւ եկեղեցիէն դուրսի անպաշտօն տիրացուները:

Տասը քայլ անդին՝ նո՛ւ, մեր «Կլուբ»ի պատուական Նախագահը, շրջապատուած միջակ տարիքով, միջակ հասակով եւ միջակ ուղեղով (ըստ Շաքար Գիւտակեանի) անդամ - անդամուհիներով:

Ընելիքս որոշ էր: «Կլուբ»ի անդամներուն մէջ էր տեղս: Թաքստոցէս դուրս ելայ կամա՛ց եւ խառնուեցայ իրենց խումբին:

Ժամը 9:

Ներկաները հետզհետէ ոգեւորուած կը խօսին կամ կը վիճին: Օդին մէջ թռչտող տաք-տաք բառերը զԱւել Սանեանի շրթունքին զարնուելով կը կարմրին, եւ «Ապաքած»ի խումբին վրայ ինկնալով կը սառին:

Աչքիս կը հանդիպի Անդէտիկ Ի-Սահակեանի յուղարկաւորի սովորական դէմքը որ մեռելաթաղի դէմքի փոխուած է այսօր: Ինչո՞ւ, կը հարցնեմ ինքնիրենս, այս՛, ինչո՞ւ:

Ժամը 9.30:

Կառ մը նոր կամարներուն տակ «Փշշոց մը կը Փշշա՛յ...: Գլուխները կը դառնան Մոսկուայի ուղղութեամբ: Կայարանի պաշտօնեաները կը վազվզեն իրար անցած: Կարելի՞ է որ թրէնը, կամ աշխարհի որ եւ է թրէն, սխալի եւ ժամանակէն առաջ հասնի: Շուտով, սակայն, կը պարզուի հանելուկը:

Տիկին զԱւել ձանձրոյթէն... յօրանջած է, կեզ մը... բազմաձայն:

«Ապաքած»ի ութուկէս մարդոց խումբէն կէս մարդը՝ խմբագիրը (որ Վանցի մըն է, որով ըստ Վ-Զօրբանեանի կէս-մարդ) ձեռքերը շփելով, մինչեւ մէջքը ծալլուած, «այլազգի» դասական «սալամալիքներով» կը մօտենայ Գոմշու Կարդանին: Նպատակը էնթէրվիու մըն էր: Այս վերջինը առանց հասկնալու թղթադրամ մը կը թխէ խմբագրին բերանը եւ կռնակը կը դարձնէ:

Կէս-մարդ խմբագիրը (տես Վ. Զօր.) կը մօտենայ կարմրուկէ բռնըւածներուն: Կ'երեւայ վարակումէ չի վախնար, Միրզա՛, կամ երեխայի տէր չէ, կամ տուն դառնալուն իր կինը երեսին չպտտար:

Բայց հազիւ խումբին մօտեցած, կը դիմաւորուի հայհոյանքի ու թուք ու մուրի տարափով: Այլահին պարգեւած անձրեւին նման բնական երեւոյթ «Ապաքած»ականներու համար: Կը սռիպուի անձրեւանոց բանալ: Անօգո՜ւտ.. Անձրեւը կը տեղայ կատաղօրէն.

—Գարշելի՛, զզուելի՛, պուրժուա՛, բուրժուայի լաքէ՛...: Ինչպէ՛ս կը համարձակիս իբրեւ անօրինակ լուր հաղորդել թէ «Զօրբանեանը Հայաստանէն զուարթ եւ առողջ կը վերադառնայ»: Այդքա՞ն անհաւատալի բան է Հայաստանէն «առողջ» կամ «ողջ» վերադառնալը, զզուելի՛...: Այդքա՞ն անկարելի բան է «զուարթ» մնալ հնգամեակը տեսնելէ ետք, լաքէ՛...: Եթէ ձեռքս չցաւէ՛ր... կը սպառնայ Թարմհացեան, կապոյտ աչքերէն կարմիր շանթեր թափելով խեղճ Վանցիին (տես Վ. Զ.) չորցած գլխուն:

Անդէտիկ Ի-Սահակեան. (աչքերը գետնին եւ տխո՛ւր, ո՛հ, տխո՛ւր ինչպէս Ալէքսանդրապոլցի Արգուլ Լարյարուի կարօտանին ջորիները) ինչի՞ էսքան կարեւորութիւն կուտանք կը էս մարդոց... ինչի՞ էս ցոյցերը կ'ընենք կը էս քաշվելին...: Ալ օղլ, ինչի՞ կը ծախսենք կը էս փողերը, հայ վա՜խ, ինչի՞ կը ծախսենք կը, ինչի՞... ինչի՞...

Ժամը 10, Փշշ՜.

Այս անգամ զԱւելը չէ այլ Մոսկուայի ճեպընթացը որ մշուշին (Փարիզի մշուշին ոչ թէ «Ապաքած»ի մշուշին) բողմէջէն կը յայտնուի:

Երեւակայէ Միրզա՛, Ֆիրդուսիի նըկարագրած թեւաւոր ատղահարներէն մէկը: Զոյգ հրաշէկ աչքեր փորին վըրայ: Ճակտին կոտոշ մը ուրկէ ծուխ, բոց եւ շոգի կը ժայթքէ եւ կը սուլայ սողալով, ետեւէն քաշելով մարմինը, որուն երկարութիւնը՝ ձեր այգիի տուներին նման քանի հատ իրար կապած:

Ածղահարը կանգ կ'առնէ եւ կը պառկի հեւալով կայարանին սեւցած կամարներուն տակ: Անոր փորին վրայ ճեղք մը կը բացուի եւ մէջէն դուրս կը սահի... պզտիկ, փոքրիկ, մանրիկ, մանրուք մարդուկ մը: Վարսակ Զօրբանեանն է...: Կը շրջապատենք:

Անդէտիկ Ի.Սահակեան, որուն յուղարկաւորի բնական դէմքը մեռելաթաղի դէմքի փոխուած էր, այդ վայրկեանին մեռելի դէմք կը հագնի:

Իսկապէ՛ս...:

Զօրբանեան զուարթ է եւ առողջ, նոյն իսկ ողջ: Ճիշդ ինչպէս գուշակած էր «Ապաքած»ի խմբագիրը, որ Վանցի մըն է (տես Վ. Զ.):

Իսկ «Հետը բերած լաւագոյն տպաւորութիւննե՞րը»: Ահա պայուսակ մը, ծանր, այնպէս ծա՜նր: Գիտի կարծէիր Հայաստանի բոլոր հողերը եւ քարերը մէջը ըլլային, եթէ իրմէ առաջ ուրիշը առանք վերցուցած եւ Փարիզ բերած չըլլար:

Զօրբանեան տաժանքով կ'իջեցնէ «Հետը բերած լաւագոյն տպաւորութիւններով լեփ-լեցուն պայուսակը եւ կը դնէ... պիտի դնէր քարափին վրայ, երբ ձախաւել շարժումով կափարիչը կը բացուի: Իրար կը կոխկըռտենք տեսնելու համար պայուսակին ծանրակշիռ պարունակութիւնը:

Ա՜ւաղ, պարա՛պ էր պայուսակը, Միրզա: Պարապ՝ օղով ուռած տիկի նման: Պարապ՝ հայ գրագէտներու գրպանին նման: Պարապ՝ Զօրբանեանի խոստացած բոլոր տպաւորութեանց նման:

«Ապաքած»ի կէս-մարդ խմբագիրը որ Վանցի մըն է (տես Վ. Զ.), գարթակցութիւնը փակեց, անճապարանքով փակելով պայուսակին անպատկառօրէն անպաշտպանաբար կափարիչը:

Վարսակ Զօրբանեան ի ծնէ սովորութիւն չունի այդ տեսակ չնչին պատահարներէն ազդուելու: Արդէն «տոն» կանգնած է իր դասական կեցուածքով՝ աչքերը յառած կայարանի բարձունքէն տակաւ սարքի տտայինի մը: Մէկ ոտը վար, միւսը վեր: Միրուքը աշխարհի մակերեսին հետ զուգահեռական:

Աչքիս կը զարնէ վիզէն կախուած պղինձէ աման մը:

— Սա ի՞նչ է, կը հարցնեմ մեր նախագահ Վառվառեանին, որ սախրուած է իրր նախագահ, մեր չգիտցածը գիտնալ:

— Նա՛ւ, սա սափրիչի լէկէն է, կը պատասխանէ: Զօրբանեանն իշտէ շուտով խօսելու է Հայաստանում չտեսած բաների մասին: Խօսածը ժամանակ, հա՛, լորձունքը իշտէ վազելու է: Այդ լէկէնը պիտ՝ բռնէ վզին որ խօսածը ժամանակ երբ լորձունքը վազէ, շորերը չմուրտառուին:

Տիրացուներու կարգադրիչ յանձնախումբը կ'առաջարկէ թափորը կազմակերպել.

Բազմութիւնը ճեղքելով առաջ կը քշեն սպիտակ էշ մը: Կաթողիկոսական զալիքի ընտրութեան պատուիրակ Վարսակ Զօրբանեանը կը նստեցնեն վրան, ուսերուն (Վ. Զ.ին) կը ձգեն ծաղկեայ փիլոն, ձեռքը կուտան վառած մոմ:

Սպիտակ էշը կը սկսի շարժիլ, թափորը ետեւէն: Օտարականները մեր անցքին վրայ խաչ կը հանեն: Ապահովարար յուղարկաւորներու տեղ դըրած են մեզ, Անդէտիկին դէմքը տեսնելով: Առ ի քաղաքավարութիւն զԱւել Սանեան, Ի-Սահակեան, Թարմհացեան, մեր նախագահը, Գոմշու Կարդան, ե՛ս, վերջապէս ամէնքս անընդհատ կը խաչակնքենք:

Ժան-Կուժօնի եկեղեցիէն կը հեռախօսեն թէ Եպիսկոպոսը ճամբայ ելած է մեր թափորը դիմաւորելու:

— Տե՛ս, կ'ըսէ Անդէտիկ կուշտիս զարնելով, մի նայիր հալա, այ օղլ...: Եւ ցոյց կուտայ Զօրբանեանը որ գրպանէն քուռ մը փիլաւ հանելով բերանը կը խոթէ այդ միջոցին:

— Լա՛ւ, ի՞նչ կայ զարմանալիք, մարդը նախաճաշը կ'ընէ կոր..., կը պատասխանեմ, ջանալով փախիլ, վարակուելէ առաջ: Ախր, Սամուէլ, տըղաքս դեռ կարմրուկ չեն հանած:

— Ո՞նց թէ ինչ կայ զարմանալի, կը պնդէ Ի-Սահակեան թեւիս կառչելով, ո՞նց թէ ինչ կայ...: Դեռ բաւական չի որ գնաց օրերով ձրի կերակրուեց, Երեւանի հացը պակասեցրեց, Սարդարապատի ջրանցքին ջուրը խմեցրեց, Հայաստանի օդը ապականեց, գալուց էլ գրպանները լցրել ա Հայաստանի հացով, Հայաստանի փլաւով, Հայաստանի կարագով, Հայաստանի... (տխուր մտածելէ ետք) տոլարներով:

— Լաւագոյն է, կ'ըսեմ օձիքս ազատելու համար, գրպանը փիլաւ եւ տոլար լեցնել քան թէ հող ու քար:

— Կարծում ես, հա՞: Սրանց նմաններն են որ փլաւի պաշարը կը պակսեցնեն կը, որով հնգամեակը կը ձախողեցնեն կը... (յետոյ ականջիս մօտենալով) ա՛յ օղլ, մի սաս տեսնեմ, էս հոս-հոսին բաժին կը հանե՞ն կը մեր ամսական տոլարներից, սաս՛, ի՞նչ կը կարծես կը, հա՞, կը հանե՞ն կը... տոպցդ մեռնիմ, խօսա՛, է՜...

Իրեն պատասխանեցի ի՛ր բարբառով, Միրզա: Մտածեցի թերեւս սիրտը կակուղնայ եւ օձիքս ձգէ.

— Կիսմրուայ ջոլերիդ մատաղ, ա՛յ կարմիր ախբեր, ըսի, ի՞նչ իմանամ, կը հանե՞ն կը, չեն հաներ կը...

— Ոտացդ մեռնիմ, այ օղլ, սաս՛, Սուսան բաջին քեզ ոչինչ չէ՞ գրել: Մեր տոլարներից, մեր կարմիր տոլարներից, հոգինին պաղնեմ, մեր ազիզ տոլարներից, սրան բաժին կուտա՞ն կը, չե՞ն տար կը, ոչինչ չի՞ գրել...

— Եօթը վէրքը վկա՛յ, Անդէտիկ ջան, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, գոչեցի կարմրախտաւորի մը հետ այսքան երկար առեն շունչ շունչի մնալէս սարսափահար, նոյն իսկ եթէ ճիշդ լինի, Փարիզում տոլար տալով ի՞նչ կը պակսի կը Հայաստանի հնգամեայ պլանին...:

Ի-Սահակեանի ձեռքերը թուլցան: Իր յուղարկաւորի դէմքը որ մեռելաթաղի՝ յետոյ մեռելի դէմքի էր փոխուած, չեմ գիտեր թէ ինչի փոխուեցաւ, որովհետեւ յաջողեցայ քովէն փախչիլ:

Ախր ե՛ս ալ կարմրուկ հանած չեմ դեռ, Միրզա՛:

Հասանք քաղաքին կէսը:

Հեռախօսով լուր առինք թէ Եպսկ.-ը մեզ դիմաւորելու համար հասած է եկեղեցիին մէջտեղը: Զօրբանեան քուռ մը փիլաւ եւս խրեց բերանը: Ցետոյ միրուքին մէջէն թնամով հաւաքեց բրինձի փախստական հատիկներ եւ գրպանին մէջ քաշտարկեց: Իր հեծած սպիտակ էշը... (ոչի՛նչ, պատշաճ չէ այս հանդիսաւոր առիթին):

Կարեցինք քաղաքին երեք չորրորդը: Լուր առինք Եպսկ.-ը եկեղեցիին դաւիթը հասեր է: Զօրբանեան սպիտակ իշուն վրայ բազմած, վերացած, աչքերը երկնային անտեսանելի սարդի ոստայններու վրայ, ճենճոտ ափերը կը լզէր յաջորդ ինքնամոռացութեան մըմէջ...:

Հասանք Ժան-Կուժօնի ժամուն դուռը: Եպսկ.-ը հասաւ դրան ներս կողմը:

Զօրբանեանը էջէն իջեցուցին: Ծաղկեայ փիլոնը, ձեռքի մոմը եւ միրուքը շտկեցին: Եկեղեցիին դուռներս Եպսկ.-ը մեզ դիմաւորեց:

Զօրբանեան — Եպիսկոպոս դէմ խառնուեցան:

Վայրկեանը ցնցող էր: Վայրկեան յուզիչ էր: Էջը հեռացուցին, առողջ տեւ սկսաւ ցոյց տալ թէ պիտի դառնար վայրկեանին վեհութեանը:

Մեր յուզումը իր գագաթնակէտին հասաւ երբ գրկախառնուած սկսան հոնքուր-հոնքուր լալ: Եպ... իր սովորութեան բերմամբ, պատ... րակը իր պաշտօնին բերմամբ:

Այն ի՛նչ վայրկեան էր, Միրզա:

Մեզմէ շատերուն արցունքը խառնուեցաւ Եպսկ.ին արցունքին: Ուրիշներու արցունքը՝ Զօրբանեանի արցունքին: Առուակներ կազմուեցան Ժան-Կուժօնի փողոցն ի վար: Դեռներ եւ դեռ... Քերեւս Եփրատ ու Տիգրիս...

— Փառք քեզ, Լէնի՛ն, փառք քեզ... կը հեկեկար զԱւել Սանեան ծնծղա... կուրծքը եւ անոր մէջէն ապրուած... թէօրի ձայներ պոռթկացնելով, ... զաղս ամենայնի, Տէր Լէնին, փառք քեզ..

Միրզա՛, լաւագոյն է նամակս վերջացնեմ եւ ամբողջ շաբաթ մը մնալ այս սրտաշարժ տեսարանին վերյիշող տպաւորութեան տակ:

Ցաջորդով Վարսակ Զօրբանեանի առջին, հոյյակա՛պ... ցընցո՛ղ... բրգամբչելի՛... բոմայլելի՛... նուհինա՛կ... հռաշալի՛... խընթհա՛ց.. չը յուսա՛ծ... տեսնուա՛ծ... չիմացուա՛ծ... չէ՞ մասին էր խօսքս, Միրզա՛... ածականներու չալլ գործածելի... փորձանքը: Մոռցայ թէ ինչ պիտի սէի...: Հա՛, յիշեցի) յաջորդով Վարսակ Զօրբանեանի առաջին ճառը...

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈ[Պ]

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Կը ճամբորդենք դէպի Պարսկաստանի սահմանը, դէպի Դավաբ... գիւղը: Հոն, Արաքս գետը պ... ժապաւէնի մը նման կը բաժնէ Հա... յաստանը պարսկական հողէն:

Այս վայրերուն մէջ, բաւացիորէն կը վխտան օձեր — թունաւոր օձե... որոնց խայթուածքը անխուսափե... լիօրէն կը վերջանայ մահով: Ե... ջաներն են որ ամէնէն շատ ... տառապին, բայց եւ այնպէս մա... գիկն ալ զերծ չեն մնար անոնց... Գարշելի այս սողուններուն ... պայքարի ընթացքին, ոչինչ կրն... օգնել իրենց:

Ահա այս վայրերուն եւ պայմաններուն մէջ է որ, մօտ... տեղացի ազգաբնակչութեան ... յայտնուած է Ճավահիր անուն... մէկը, օձահմայ եւ ժողովուրդ... պատարարու Անոր մօտ կ'երթ... մենք ալ:

Արեւը մարը մտած էր, երբ ... առնք Դավալու եւ արագօրէն գտա... օձահմային տնակը:

Ճավահիրը հիւրամեծարութեամ... դիմաւորեց մեզ, հրաւիրելով նստ... գետինը ձգուած բարձերու վրայ: Մեր առջը, օրօրոցի մը մէջ գրուա... էր միամեայ մանուկ մը: Իր ... թիկնոցը կ'երկարէր եւ կը հան... բան մը բռնել օդին մէջ, կուլայ... պտոյտ, բան մը կ'ուզէր: Այն առե... մայրը տարիքոտ կին մը, մօտեցա... կեցող կողովէն թունաւոր օձ մը... հանելով տուաւ իր տղուն ձեռ... Հանդարտեցաւ, այն առեն զաւակ... լով լալէ, եւ կարմրուկ թաթիկներ... սկսան ճզմել եւ քաշքշել օձը, ... զալիկի պէս: Զարհուրած՝ իրար... նայեցանք եւ մենք մեզ գտա... օձերու իսկական թագաւորութե... մէջ:

Օձերով լեցուն էին զանազան ... մաններ, կողովներ, սնտուկներ ... եւայլն.: Ծուլ. բծաւոր եւ ծանրամա... մին կիւլչա մը քողքայի նման ... գլուխով, տափակ քիթով, մոխր... կապոյտ եւ ծեր՝ յաւիտենականու... թեան պէս, — ամէնէն թունաւոր օձ... Հայաստանի մէջ, — հանդարտօրէն... կը քնանար այդ կնոջ գիրկը, կծի... մը նման բոլորուած:

Ծուղին մէջ շատ մեծ յարգան... էր վայելէր Ճավահիրը: Եւ գյու... համբաւը տարածուած էր հեռա... ները, նոյն իսկ Հայաստանի սահ... մաններէն ալ անդին եւ նշանաւ... էր ուելի շատ «Օձահմայ» անուն... նով:

Օձին խայթուածները բժշկելու համար, պատգարակով կը բերեն անոր «դարմանատունը» — փայտաշէն հսկայ սայվանը, ներքեւը՝ կարգով շարուած փայտէ մահճակալներով: Իսկ դարմանումը կը կայանայ հետեւեալ ձեւին մէջ. — կը հակի հիւանդին վրայ կարելի եղածին չափ շատ լորձունք հաւաքելով բերնին մէջ, կը թքնէ փոքրիկ վէրքին վրայ՝ ծծփելով վրայէն դարձեալ թուքով, թաց «զգամիրէչո»ի պէս բողկի թարմ տերեւ մը փակցնելով: Ամէն հինգ վայրկեանը անգամ մը, տերեւը կը չորնայ եւ կը կծկի ուռեցքին սարսափելի ջերմութենէն, որուն համար ալ զալար տերեւը կը փոխեն

Օրը երեք անգամ, Ճավահիր կը կրկնէ իր դարմանումը, [illegible] թքնել վէրքին վրայ: Չորրորդ օրը հիւանդին տաքութիւնը կ'իջնէ, վէրքը կը լաւանայ, թոյնը կը չէզոքանայ եւ վերջ կը գտնէ դարմանումը: Մահացու դէպքեր ծանօթ չեն Ճավահիրին:

Բժիշկները, ինչպէս նաեւ խորհրդային Ռուսիոյ ամենայայտնի կենդանաբանը եւ օձերը լաւ ճանչցող՝ բժիշկ Շէլկովնիկ, որոնք քննած են Ճավահիրը քանի մը անգամ, մեզի տեղեկացուցին, թէ այդ կնոջ մէջ, անկասկած, կը գոյանայ տեսակ մը հակաթոյն, որու հետեւանքով օձի խայթուածք մը ոչ մէկ ազդեցութիւն կ'ընէ: Գալով սակայն անոր «լորձնադարմանումին», բժիշկները շատ կարճ կերպով յայտնած են իրենց կարծիքը, «շառլատանութիւն եւ վհուկութիւն»:

Հարցուցինք իրեն, Ճավահիրին: Եւ անիկա պատասխանեց շատ համառօտ եղանակով, եւ սակայն խորախնլացիօրէն, գիւղական բարբառով: Մեր այն հարցումին, թէ ինչպէ՞ս եւ երբէ՞ն ի վեր կը բժշկէ, ըսաւ.

— Առաջին անգամ, երբ 12 տարեկան աղջիկ էի, փոքրիկ դաշտին մէջ խայթուած եզ մը:

Բայց երբ իրեն հարցուցինք, թէ ուրկէ՞ եւ ինչպէ՞ս տեղեկացաւ իր բժշկելու ընդունակութեան, Ճավահիր լռեց:

Միջդ այս պահէն, գաւթին մէջ յայտնուեցաւ աղքատ հագուած կնոջ մը չոր դէմքը: Հայկուշն էր, փրկուածներէն մէկը: Ծառը իր մարթին վրայ դրոշմած վկայ մըն էր ան, որ տեսաւ իր վկայութիւնը: Օձը խայթած էր իր կրունկը: Ճավահիր դարմանած էր զայն իր լորձունքով եւ չէր առած բան մը անկէ, որովհետեւ աղքատ Հայկուշէն բան մը կարելի չէր առնել:

— Աղքատ եմ, ըսաւ, աւարտելով իր վկայութիւնը:

Մեր մահմետական մը կը պատմէ, թէ իր տանը կիւրշան կը սողար աղբանոցին մէջ: Սարսափած կը կանչէ Ճավահիրը: Այս վերջինը կը գտնի օձին, որ անմիջապէս կը սողայ դէպի իր կողմը: Ապա, առնելով իր ձեռքերուն մէջ, տուն կը տանի զայն:

Ճավահիր սեղանին վրայ, մեր առջեւ բացաւ մեծածաւալ տրցակ մը աղտոտ եւ կոտրուած փաստաթուղթերու: Կը տեսնուէին կոշտ կերպով գրուած ռուսերէն տոմսեր, հայերէն նամակներ, խորամանկ գործուածքներով, նոյնպէս թաթարերէն գիրեր, հնարաւոր եղածին չափ կէտերով եւ ստորագրութիւններով, — բոլորն ալ շնորհակալիք իր փրկած մարդոցմէն, որոնք օձէն թունաւորուած էին:

Մարդիկ դարմանուած ըլլալու իրողութիւնը չէին հերքեր, ոչ իշխանութիւնները եւ ոչ ալ «Ժողկոմբուժը»: Թէեւ բժիշկները «բախտագուշակ» կ'անուանէին Ճավահիրը, անիկա չէր ուզեր կրել սակայն այս անունը, պարզ այն պատճառով որ «վհուկութիւնը տեսակ մը ընդհանրական արհեստ է», որ կը բժշկէ ամէն ինչ: Առօր եւ «Ճանհմայրին» միջեւ մենք կը տեսնէինք մասնագիտութիւն մը բժշկելու միայն օձին խայթուածը: Այնպէս որ, անոր բժշկութիւնը կրնանք անուանել — թէեւ բառը քիչ մը չափազանցուած է — «զարմարանային դարմանում», քանի որ Ճավահիրը կը բժշկէ իր մարմնին հիւթովը, տարացուած՝ օձային հակաթոյնէ անկասկած:

Մինչեւ այսօր Հայաստանի մէջ ոչ մէկը ձեռնած է ուսումնասիրել անոր լորձունքը եւ արիւնը: Ոչ մէկը, դարձեալ, բժշկական քննութիւն կատարած է անոր դարմանումի եղանակին վրայ: Հակաօձային շիճուկի հարցը ոչ մէկ առնչութիւն ունի վհուկութեան հետ, եւ, որպէսզի կարելի ըլլայ արհեստական եղանակով հնարել զայն, կ'արժէ որ Ճավահիրի գաղտնիքը երեւան հանուի:

ՄԱՐԻԷՏԱ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Թարգ. Գ. Փ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ուր խաղային պկուանները

Պատերազմէն յետոյ հնախօսները սկսած են պեղումներ կատարել Սուրիոյ եւ Միջագետքի պատմական քաղաքներուն տեղը, մասնաւորաբար Ուրի մէջ, որ քաղաքն է Աբրահամի, ըստ Աստուածաշունչին:

Ուրի պեղումները տեղի կ'ունենան գերեզմանատան, «մահուան հորերուն» մէջ:

Եւ հոս զարմանալի եւ յուզիչ տեսարան մը կը պարզուի հնախօսներուն առջեւ:

Թագաւորներու եւ թագուհիներու մահահանդէս մը, ծանր դամբանաքարերով պատսպարեալ: Նախ 25 պալատականներ եւ մանկլաւիկներ, իրենց աստիճանին կարգով թագուհիին շուրջը բոլորուած, զոհաբերութեան դիրքի մէջ, պատրաստ կանգնած են շարունակելու իրենց պաշտօնը նոր կեանքի մը ընթացքին:

Քիչ մը անդին, զոհաբերներ, սաքի եւ շափիւղայի մէջ, 64 մարդիկ շրջապատեր են թագաւորը՝ անոր զոհաբերելու համար իրենց անձը:

Եւ հոս դարձեալ թագաւորի մը շուրջ 74 պալատականներ, զոհաբերութեան նոյն դիրքին մէջ:

Բոլոր այդ կմախքները կը [illegible] անկեղ. հնախօսները, տեսնելով այս զոհաբերումի խաղաղութիւնը մեռած թագաւորի մը շուրջ, կը կարծեն թէ պալատականները եւ մանկլաւիկները, հաշիշ կամ ափիոն խմելէ յետոյ, հագնելով իրենց ծիսական պատմուճանները, հանդարտ եւ անխռով, իջած են գերեզման, իրենց սիրեցեալ թագաւորին մօտ:

Ապահովաբար [illegible] իջած է տառապելու, եւ ի հարկին սպասարկելու համար գիրքերը անոնց որ կը մեռնէին՝ միանալու համար իրենց թագաւորին հոգիին: Ցեռայ մէկիկ մէկիկ քննելէ վերջ իւրաքանչիւրին կրած զարդեղէնները, շտկած է բոլորին կեցուածքը, նայուածքը, ձեւը այնպէս մը, որ պատրանքը տայ անոնց ողջութեան սովորական ձեւին ու կեցուածքին: Ու երբ մահուան քունը կատարելապէս թմրեցուցած է անոնց բոլորին մարմինն ներս, քարը իջեցնելով դամբանաքարերը՝ հեռացած է մեռելատունէն:

Դպրաշրջանի նկարագիր

Le respect s'en va:

Ֆրանսացի հեղինակ մը, «լորդանի դպրոցում» կը կոչուի հետադիմէն կը գրէ իր մէկ յօդուածին գլուխը, եւ ատով կ'աշխատի հեղել դպրաշրջանի նկարագիրը:

Ու կը գրէ, որ դպրաշրջանի նկարագրին կազմութեան առաջին նպաստը կը բերէ համարձակութիւնը, ինքնավստահութիւնը, զոր անհատները ցոյց կուտան ազդելու անկախութեան մէջ: Այդ համարձակութիւնը ամէնէն առաջ կը յայտնուի ընտանիքներու մէջ.— զաւակն իր հօրը չի նայիր հիմա այն պատկառանքով, որ սովորական էր, նոյնիսկ բարոյական պարտաւորութիւն մըն էր առաջ: Երէկ հայր եւ զաւակ կը կենային երկու տարբեր աստիճաններու վրայ, մէկը իշխող, միւսը հնազանդ: Հիմա հաւասար աստիճաններու վրայ են անոնք, ինչպէս երկու բարեկամներ: Զաւակը այդ համարձակութեան է հասեր շնորհիւ այն գիրքին, զոր կը գրաւէ հիմա անհատական պայքարի մէջ: Զաւակն ալ կը բանի կը դառնի հիմա, նոյնիսկ իր ամէնէն մատաղ տարիներուն: Ու կեանքը չի վախցներ այլ եւս զինք:

Ընտանիքի քայքայման վտանգ մըն է այս երեւոյթը: Արդարեւ հելլենական հանրապետութեան (Cité grecque) այս յիշատակը, որ ընտանիքն է, ԺԹ. դարէն ի վեր կը նահանջէ, ու թերեւս խոր յեղափոխութիւն մը հիմնովին ու մէկ անգամէն քայքայէ զայն՝ ներկայ կարգը չվերջացած:

Ընտանիքէն սկսած այս ինքնավստահութիւնը, համարձակութիւնը, վերջապէս յարգանքի պակասը զգալի է նաեւ ամէն ասպարէզի մէջ: Անօրինակ je-m'en-foutisme մը կը յայտնուի ոչ միայն գրականութեան եւ արուեստի մէջ, — արդարեւ այդ զգացումէն կը ծագի ոճի եւ լեզուի մասին անհոգութիւնը որ «ալ-գիտականութիւն» կը կոչուի յաճախ, եւ նկարչական թափթփածութիւնը, որ զարդ բաց է հիմա, — այլ եւ գիտութեան եւ ճարտարագործութեան մէջ:

Այս համարձակութիւնը վտանգած է նաեւ հաւատքը, որ անհատներու մէջ պատրանքներ կը ստեղծէ, թերեւս կուտայ: Ահա թէ ինչու, որուն երիտասարդները, իրենց համարձակութենէն քաջալերուած, տարիներ ու գիրքեր գրելու քիչ մը պայմանադրական գնահատութիւններ հարթած, կորսնցուցած են իրենց հաւատքը ամէն բարձրութեան մասին: Ասկէ ձանձրոյթը կամ յուսահատութիւնը, որ սկսեր է մթագնել հոգիները:

Սփինոզա

Հին փիլիսոփաներ կան, որոնք պատերազմէն յետոյ յանկարծ կը վերակենդանանան իրենց փառքին ու համբաւին մէջ:

Ահա Սփինոզան, որուն մասին բազմաթիւ գիրքեր գրուեցան այս վերջին տարիներուն:

Սփինոզա ծնած է Ամսթէրտամի մէջ 24 նոյեմբեր 1632ին: Իր ծնողքը հրեայ էին եւ շատ հարուստ: Միջոցը չպակսեցաւ, ուրեմն, ուսում առնելու եւ խոր հմտութեան տիրանալու: Սփինոզա ուսումնասիրեց նաեւ Թալմուտը եւ Հրէից ամբողջ պատմութիւնը: Եւ ահա ընդվզում մը հրէութեան դէմ: Հրեայ գաղութը կը դայթակղի երիտասարդ մտաւորականին յայտնած գաղափարներէն: Կը կանչուի բացատրութիւն տալու: Հարցաքննութիւնը տեղի կուտայ աւելի մեծ դայթակղութեան եւ բաբբիները 27 յուլիս 1656ին անէծք կը հրատարակեն երիտասարդ փիլիսոփային դէմ,— «Անիծեալ ըլլայ առտու եւ իրիկուն, անիծեալ ըլլայ՝ երբ անկողին կը մտնէ, անիծեալ ըլլայ՝ երբ անկողնէն կ'ելլէ, անիծեալ ըլլայ՝ երբ տունէն դուրս կ'ելլէ, անիծեալ ըլլայ՝ երբ տունէն ներս կը մտնէ...»: Սակայն անէծքները չեն սարսափեցներ փիլիսոփան, որ կը խնդայ հրեայ բաբբուներու քթին: Աւելի եւս կատղեցնելու համար կարծես, ամէն յարաբերութիւն կը խզէ հրէական շրջանակներու հետ:

Հրեաները, բարեկամներու միջնորդութեամբ, կ'աշխատին սիրաշահիլ Սփինոզան, նոյնիսկ կ'առաջարկեն 1,000 ֆլորին թոշակ սահմանել իրեն, եթէ միայն գայ երեւիլ հրէական սինակոկներուն մէջ: Սփինոզա կը մերժէ, հրէական էր անունն ալ կը նետէ վրայէն: Այն ատեն Հրեաները կը գտնեն ոճրագործ մը, որ պիտի ահաբեկէր Սփինոզան: Ամսթէրտամի սինակոկին առջեւ, ոճրագործը սուրի հարուած մը կ'իջեցնէ Սփինոզայի, որ ազատ կ'ազատի, բայց կը ստիպուի փախչիլ: 32 տարեկան է արդէն, ապրուստի միջոցներէ զրկուած: Կը յաջողի գիւտ մը ընել,— ակնոց կը շինէ եւ մինչեւ իր մահը կ'ապրի ակնոց շինելով: Ժուժկալ էր եւ սակաւակեաց: Ամսան մը գարեջուր եւ պնակ մը կաթով ապուր, ահա իր սովորական ճաշը: Հագուստի կապուստի կարեւորութիւն չէր տար, մեծ ծախքեր չունէր, ամբողջովին նուիրուած էր իր փիլիսոփայական քննութիւններուն: Տէքարթի մասին իր քննադատութիւնները շուտով համբաւ շինեցին իրեն, բայց եւ այնպէս թշնամիներ ալ ստեղծեցին: Այնքան որ ստիպուեցաւ խոյս տալ այս անգամ եւս, ու բնակիլ Լահէյի մէջ: Հարուստ մտաւորական մը 2,000 ֆլորին թոշակ կը սահմանէ Սփինոզայի, որպէսզի հրաժարի ակնոց շինելէ եւ զբաղի միայն փիլիսոփայութեամբ: Սփինոզա կը մերժէ: Ցետոյ կը մերժէ նաեւ նոյն հարուստին ժառանգորդը դառնալու առաջարկը: Կը մերժէ Լուդովիկոս ԺԴ.ի առաջարկն ալ, բնակիլ Ֆրանսայի մէջ եւ թոշակ առնել թագաւորէն: Անկախ ամէնքէն, կ'ապրի իր արհեստովը եւ կը սկսի գրել փիլիսոփայական գործերը, որ այսօր մեծ հռչակ ունին, Tractatus theologico - politicus եւ Ethique: Ուրիշ առթիւ մը կը խօսինք փիլիսոփայութեանը մասին անոր, որ իշխանն է, կ'ըսեն, բոլոր անաստուածներուն: Հիւծախտաւոր էր Սփինոզա, մանկութենէն ի վեր այդ ախտը կը մնար կուրծքին տակ: Եւ հիւծախտէն էր, որ 21 փետրուար 1677ին գերեզման տարաւ զայն, 44 տարեկան:

ՄԱՄՈՒԼ

Գրական Բ.տասնամեակի նախօրեակին

Մեր երիտասարդ քննադատներէն, Գուրգէն Մխիթարեան, խմբագիր Ցուսարքի, յօդուած մը ունի այս խորագրով, եւ կը շօշափէ հարց մը, որ, այժմէական, շատ ծեծուեցաւ վերջերս Փարիզի մէջ: Իբրեւ թարմ ձայն, կը քաղենք հատուած մը.

— «Զուր չանցաւ առաջին տասնամեակը, հայ տարագիր գրականութեան:

Դի՞մքը առաջին տասնամեակին: Նոր տարին առիթը կուտայ մեզի, մեր առօրեայ թեշող կեանքը՝ արդարացումը, քանի մը գիծով գոհանալու համար:

Երկու ճակատ, ուժենք, չուժենք,— հին ու նոր: Տարեց ու երիտասարդ. իրենց զատ խառնուածքովը ու զատուող համոզումներովը, արուեստովը, գրելու կերպովը: Եւ հաւատքովը:

Հինները, անցնող տասնամեակին, գտան իրենց վերջնական կերպարանքը, հասունցան ու տուին եւ տալու վրայ են դեռ ինչ որ ունին արժէքաւոր իրենց սրտին ու ուղեղին մէջ. իբրեւ զգացում եւ իբրեւ մտածում:

Նորերը՝ տուին իրենց առաջին պտուղները, կանրնչուկ դեռ, բայց կենդանի ու անհոգայոյզ, իրենց «նախախայրիքը», ինչպէս պիտի ըսէր 90ական թուականներու քննադատ մը:

Հինները արհամարհեցին, հեգնեցին, մանչեցին գամփռի մը տպարտուութեամբը:

(Անոնցմէ իմաստունները եւ արժէքաւորները, հանդուրժեցին, լռեցին ու նոյնիսկ իրենց բառերուն մէջ անոյշ խօսքեր ծրարեցին):

Նորերը՝ պոռացին, հայհոյեցին, ուրացան ու «տեղ» ուզեցին:

Քաջերը գրաւեցին այդ «տեղը», եղան ալ՝ որ զղջումի ու պարկեշտութեան պահեր ունեցան, ծնրադրելու համար, երբ յանկարծ, հին—նորի մը առջեւ գտան իրենց գիրենք:

Եւ դեռ տեսանք, որ հին ու նոր իրարու ձեռք տուած լոյսին բերին իրենց գործերովը մեր հին, արժէքաւոր ու քիշտակով խնկաւէտ գրագէտները.

Արդիւնքը՝ այս մտաւոր ալեկոծութեան այն եղաւ, որ այսօր, նորերը արդէն իսկ տեղ ունին գրական հրապարակին վրայ: Իրենց վերջին պոռթկումը, Մենք-ը, մէկ թիւով բերան մը գայրոյթ թափեց ու ծանրացաւ, դարձաւ աւելի զգաստ:

×

Փոթորիկը, որ մերը եղաւ վերջին տասնամեակին, ազգային, քաղաքական թէ գրական, անցաւ, բայց դեռ չունինք արեւակ: Ամպոտ ու մռայլ օրերու մէջ ենք:

Դադրած է պատերազմը, այդպէս կը թուի, բայց պարտուած չենք մենք, ազգովին, ու ի վիճակի ենք շարունակելու մեր պայքարը, մեր գրականութիւնը, իր կարգին, թէեւ զուրկ դեռ իր արեւէն, բայց առողջ է ու լոյսի մէջ: Պատճառաբանե՞նք, յանուն անցնող տասնամեակին, որովհետեւ՝

— Ունինք սերունդ մը, որ կրնայ շարունակել իր իսկ ուժերով, հայ գրական շարժումը, իր գլխաւոր ճիւղերով.— վէպ, քերթողութիւն, քննադատութիւն:

— Ունինք լեզու մը, նոր, ջղուտ ու պատկերաւոր, թերեւս նուազ հայկաբան, բայց անկասկած աւելի կենդանի ու բորբոքուն քան երէկինը:

— Ունինք աչք՝ որ գիտէ զանազանել սեւը ճերմակէն, զատել ցորենը՝ վարսակէն, գրականութիւնը՝ գրական շաղփաղփանքէն, արուեստը՝ անպարարութենէն, ջերմութիւնը՝ սրտէն բխած, հիւանդագին բորբոքումէն: Եւ գերծ՝ ապուշ հիացումէ եւ կոյր ուրացումէ:

— Ունինք գրական ազգայնութիւն, անկախութիւն, եթէ կ'ուզէք: Շփում միջազգային մտքին հետ, ճախրանք՝ փարթամ լոյսերու եւ հրախաղութիւններու տակ, մեծ ու շքեղ քաղաքներու հետ՝ նոյնքան պերճաշուք անուններ:»

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ջութակահար Գէորգ Սինանեան

Մեր տաղանդաւոր հայրենակիցին վերջին նուագահանդէսին առթիւ Փարիզի երաժշտական կարեւոր թերթերը գնահատական տողեր հրատարակեցին:

Le Guide Musicalի մէջ յայտնի քննադատ Հանրի Գուաթօ կը գրէ թէ Սինանեան ընտրած էր դժուար եւ խիստ հետաքրքրական յայտագիր մը: Ունի արագ եւ անուշ staccato, ու լաւ հասկացողութեամբ ու ներդաշնակութեամբ նուագեց Լալոյի «Ռոնտօ»ն, որուն վերջաւորութիւնը շատ փայլուն էր: Նոյնպէս վարպետօրէն նուագեց Լոքաթէլլիի «Սոնադ»ը եւ «Լաբիւրինթոս»ը, ինչպէս նաեւ զանազան ուրիշ կտորներ, որոնց մէջ Փիէռնէի «Ֆանթէզի Պասք»ը, Էտկառ Միհանսի «Սոնադ»ը, որ առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուէր: Ասոնցմէ դուրս, նուագեց իր հեղինակութիւններէն երկու կտոր, «Feuille d'Album» եւ «Allegro appassionato»: Այս վերջինը կրկնել տրուեցաւ: Երկու կտորներն ալ խիստ հնչեղ էին եւ դասական:

Le Ménestrelի մէջ Ժան Վիրլի կը գրէ.—

Գ. Սինանեան ունի ջութակահարի լաւ թէքնիք, որուն կը միանան ապահով ոճ մը եւ կատարեալ ճաշակ մը: Իր այս յատկութիւնները արժեցուց իր վերջին նուագահանդէսին մէջ, որ խիստ մեծ յաջողութեան արժանացաւ: Իր ճոխ եւ ծանրաբեռնուած յայտագրին մէջ կային Լոքաթէլլիի եւ Թարթինիի նման դասականներու կողքին Փիէռնէի եւ Ֆալլայի նման արդիականներ, միջանկեալ ունենալով Լալօ, Տվորաք, Կրիկ եւայլն: Յայտագրին մէջ կար նաեւ Գ. Սինանեանի հեղինակած մէկ կտորը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ · 1908)

ԳԱԳՕ (կը բացատրէ ձեռքերուն համապատասխան շարժումներով) · — Ահա, ենթադրեցէք որ այս ջրի անցքն է, ամէն մի հարիւր կամ երկու հարիւր մեդրի վրայ հոր մը կայ որ կը յարաբերի ջրի անցքի հետ. այս հորերի բացուածքները, բնական է, գոցուած են. բայց, ջրի անցքի ուղղութեամբ կամ շատ մօտիկ տուներ կան, որ կ'օգտուին այդ հորերի հոսող ջուրէն, ասոր համար կան եւ կողմնակի, մասնաւոր հորեր: Եւ իւրաքանչիւր մասնաւոր ջրհորը փոքրիկ անցքով մը յարաբերութեան մէջ է ջրի գլխաւոր անցքի հետ. բնական է որ ընտրենք մասնաւոր ջրհոր մը, կ'իջնենք վար, ու բաւմ փոքրիկ անցքէն կ'անցնինք ջրի գլխաւոր անցքը:

ՄԵԼԻՔ — Իսկ դուրսէն լոյս առնելու միջո՞ցը:

ԳԱԳՕ — Եթէ այդ մասնաւոր ջրհորի տան տէրերը համաձայնին իր ջրհորի մէջ մտնելու որ եւ է նշան, կամ նոյն իսկ տուփի մը մէջ նամակ եւն. ձեռքով կը պարզէ ու մասնաւոր ջրհորի երեսէն կ'առնեմ պէտք եղածը:

ՄԵԼԻՔ (կամաց) — Գէշ գաղափար չէ:

ԿԱՄՍԱՐ — Եթէ միայն իրականութեան մէջ ալ այդքան դիւրին ըլլայ:

ԳԱԳՕ — Կը մնայ ուրեմն գալ անձամբ տեսնել, ապա համոզուիլ:

ՄԵԼԻՔ — Գէ՞շ է փոխել հագուստները:

ԳԱԳՕ — Եթէ կ'ուզէք մաքուր մնալ:

ՄԵԼԻՔ — Կարելի՞ է իջնել զինուած:

ԳԱԳՕ — Զէ՞նք կ'ուզէք:

ՄԵԼԻՔ — Ռումբե՞ր:

ԳԱԳՕ — Ամենայն դիւրութեամբ:

ՄԵԼԻՔ — Իսկ ուտելի՞ք:

ԳԱԳՕ — Հեշտաւ իսկ կրնանք ունենալ:

ԿԱՄՍԱՐ — Բայց կատակի պէտք չկայ.

ԳԱԳՕ — Չէ, կատակ չէ, ճիշդ կը խօսիմ:

ՄԵԼԻՔ — Պէտք գալ անձամբ տեսնելու.

ԳԱԳՕ — Պատրաստ եմ առաջնորդելու:

ՄԵԼԻՔ — Լաւ, այդ միջոցը ի նկատի կ'ունենանք, բայց մտածե՞ր ես այլ միջոց աւելի նպատակայարմար:

ԳԱԳՕ — Միջոցներ շատ կան, բայց ժամանակի ու ծախքի կը կարօտին:

ՄԵԼԻՔ — Ի՞նչը օրինակ:

ԳԱԳՕ — Ներքնատուներէն մէկը կ'ընտրենք ու դէպի այգին, ծառերու արմատներու տակ ականներ կը փորենք:

ԿԱՄՍԱՐ — Ծանօթ է այդ միջոցը. մեր զինուորները այդպէս են պատրաստուած:

ԳԱԳՕ — Բայց նորերը ծանօթ չեն:

ՄԵԼԻՔ — Ժամանակի կը կարօտի:

ԳԱԳՕ — Կը մնայ առաջարկս միայն:

ՄԵԼԻՔ — Լաւ, այս երեկոյ ուրեմն, քու գտած պալատներին այցելութիւն:

ԳԱԳՕ — (Լուռ):

ՄԵԼԻՔ — Հը՞մ, դեռ խօսելի՞ք ունիս:

ԳԱԳՕ — Պարոն Մելիք, նախնական ծախքերու համար:

ՄԵԼԻՔ — Հա, փող է պէտք.

ԳԱԳՕ — Տուն, կնոջս ալ դրամ պիտի թողնեմ:

ՄԵԼԻՔ — Լաւ, այս երեկոյ, ինչքա՞ն ես ուզում:

ԳԱԳՕ — Մի առա ոսկի առայժմ:

ՄԵԼԻՔ — Առա՞յժմ:

ԳԱԳՕ — Տախտակ պիտի գնեմ:

ՄԵԼԻՔ — Լաւ, լաւ, այս երեկոյ:

ԿԱՄՍԱՐ — Բայց տես, վարպետ, ձեռքէ գալ ոչ ոք պիտի գիտնայ, հասկնում ես:

ԳԱԳՕ — Պ. Կամսար, երէկուան տղան եմ:

ՄԵԼԻՔ — Լաւ, գնա:

ԳԱԳՕ — (Կը մեկնի):

ՄԵԼԻՔ — Վերջին առաջարկը ամէն բանէ աւելի:

ԿԱՄՍԱՐ — Հապա ի՞նչ էիր կարծում:

ՄԵԼԻՔ — Փող, փող, ամէն քայլափոխին փող, ինչպէ՞ս չկասկածիս, այդ բոլոր գեղեցիկ խոստումները միայն օգտուելու միջոց չլինեն...

ԿԱՄՍԱՐ — Հէնց դրա համար էլ սեփական աչքով պիտի տեսնել:

ՄԵԼԻՔ — Կարող է պատահել որ ճիշդ են նկարագրածները, բայց հարց է, վտանգի բոլէին պիտի իրագործէ՞ խոստումը:

ԿԱՄՍԱՐ — Եթէ ինքը հետներնիս լինի, նոյնիսկ մէկ երկու ընկերով:

ՄԵԼԻՔ — Հաշուե՞լ ես թէ քանի հոգի պիտի թաքցնենք:

ԿԱՄՍԱՐ — Վտանգուած ընկերներն էլ եթէ առնելու լինենք մօտ քանի հոգու տեղ պէտք է...

ՀԱՅԿ ու ԷԴՈՒԱՐԴ — (Ներս կը մտնեն):

5 ՏԵՍԱՐԱՆ

ԿԱՄՍԱՐ, ՄԵԼԻՔ, ՀԱՅԿ, ԷԴՈՒԱՐԴ

ԷԴՈՒԱՐԴ — (Մելիքին) ահ, աչքերիս լոյս ձեր տեսակցութեան համար, (դէպի Կամսար) լսեցի՞ր, Կամսար, առաջնորդի նուէրը:

ՀԱՅԿ — Սրիկաներն եկել առաջարկում են ուղղակի գնացէք, կառավարութեան յանձնուեցէք:

ՄԵԼԻՔ — Բայց դու չպէտք էր այդ աստիճանի, եւ այդպէս շուտ տաքանայիր, խեղճ տէրտէրը ի՞նչ մեղք ունի...

ՀԱՅԿ — Դուք չգիտէք դրանց հետ խօսիլը:

ՄԵԼԻՔ — Դէհ, խօրհինք թէ ինչ դիրք պիտի բռնենք

ՀԱՅԿ — Դեռ չհասկցայ ձեր գիտաւորութիւնը, կուսակալ թէ առաջնորդ կը ձեւեն իրենց չափով ու կը կտրեն իրենց մկրատով իսկ դուք ինչ էք մտածել:

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԾԻԾԱՂ

Նշանաւոր գերմանացի կազմախօս մը, որ բժշկութիւն ուսանելէ առաջ սափրիչ եղած էր, կը յանդիմանէ օր մը ուսանողներէն մէկը, որուն նշդրակը սրուած չէր: Ուսանողը, որ գիտէր թէ իր ուսուցչապետը նախապէս սափրիչութիւն ըրած էր, կծելու համար զայն՝ կը պատասխանէ.

— Ես դանակ սրել չեմ գիտեր, մանաւանդ որ սափրիչութիւն ալ չեմ ըրած կեանքիս մէջ:

— Կը հաւատամ ձեզի, կ'ըսէ ուսուցչապետը, որովհետեւ եթէ դուք սափրիչ եղած ըլլայիք, սափրիչ ալ մնացած պիտի ըլլայիք:

յուղիչ տեսարան մը: Երեք Ռուսեր բռնութեամբ կ'աշխատէին դարմանատունէն կայարան տանիլ աղջիկը, որ կը դիմադրէր, կը մերժէր եւ յուսահատութեամբ կը պայքարէր: Կայարան հասած, աղջիկը երկաթուղիի պաշտօնէութենէն կը խնդրէր ազատել զինքը առեւանգիչներուն ձեռքէն: Բայց ամէն մարդ խենդ մը կը կարծէր աղջիկը: Բոյլէնման եւ իր մարդիկը կը յաջողին չոգեկառք դնել ու տանիլ Մոսկուա: Այնուհետեւ ոչ մէկ լուր այս աղջկան մասին:

Զուիցերիական թերթերը, նկարագրելով այս դէպքը, կը պահանջեն քննութիւն մը բանալ եւ խզել յարաբերութիւնը:

Փարիզ եւ շրջականներ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ արտակարգ Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԳՈՒԱ - ՔՕԼՈՆԳԻ, ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ եւ ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼԻ Կոմիտէներու, Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամները, այսօր, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28, rue Serpente. Մէթրօ՝ Օտէօն: Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր, Կիր. երեկոյ ժամը 6ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գատանեկեան Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 2ին իրենց Ընթացարանին մէջ:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական - վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Գրիսոստոմ, Ռոստոմ, Ապառաժ խումբերու բոլոր ընկերները այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ:

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՉ, Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերմունքը հանդէպ Խորհ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԱՒՕՕ խումբի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին իրենց սովորական հաւաքատեղին: կը դասախօսէ ընկեր Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէի դասախօսական-վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբի մէջ: կը դասախօսէ ընկեր Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ:

ԼՈՒԱՌԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ նախաձեռնութեամբ մօտ օրէն Սէն Թ'էթիէնի մէջ կը ներկայացուի «Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ց»ը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով.

Յունաստանյ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

Տարեկան պարահանդէսը MAC-MAHONի շքեղ սրահներուն մէջ, 1933 Փետրուար 11ին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

28 Յունուար Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին

Petit Journalի սրահին մէջ, 21, rue Cadet

բանախօս՝ Գ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ, պատգամաւոր կաթող. ընտրութեան

Նիւթ՝ ԱՄԻՍ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կըմասնակցին՝ Օր. Գիւլպիւլեան, Գ. Գ. Սերժ Թորոսեան, Ա. Գմբէթեան եւ Գր. Լաքքայ:

ՄՈՒՏՔԸ԰ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց Այխատախնամ Ընկերութեան կողմէ

4 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ. ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 79, Ave. des Champs Elysées

---

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ԻՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 7ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ «ՎԱՆՔԸ» — «ՀԵՐՈՍԸ»

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ կամ 1 ՏՈԼԱՐ

M. BARSAMIAN, 121 rue Marcadet, Paris (18)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Արման Կոթիկեան որ պիտի կատարէ (Աթանէս)ի դերը

12 րդ ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հովանաւորութեամբ Գ. Ս. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

29 Յունուար Կիրակի գիշեր ժամը 8.40ին

Sociétés Savantesի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 8, rue Danton, Paris
Métro: St. Michel et Odéon

Ի պատիւ Ա Ր Մ Ա Ն Կ Ո Թ Ի Կ Ե Ա Ն Ի կը ներկայացուի

Առաջին անգամ Փարիզի մէջ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Դրամ չորս արար հեղինակ՝ Շիրվանզադէ բեմադիր՝ Ա. Կոթիկեան

Կը մասնակցին. — Տիկ. Տիկ. Լիւսի Գէորգեան, Գայեանէ, Լուսիկ. Օ. Շահ-Պարոնեան, Արմենուհի, Գ. Գ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Նիկողոսեան, Շահյամեան, Սանճագ. Գազանճեան:

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 5, 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Այս Բացառիկ ներկայացման առթիւ կազմուած յատուկ Յանձնաժողովի անդամներն են՝ Գ. Գ. Հրայ. Երուանդ. Մկրտիչ Պարսամեան, Լեւոն Մեսրոպ, Դ. Մելոյեան, Հ. Մարմարեան, Ս. Թէրզեան.

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

24 Janvier 1933

ՑՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2094

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ. 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ խօսք կ'ըլլայ գաղութներու ազգային կազմակերպութեան մասին, առ հասարակ հայ մամուլի ուշադրութիւնը կը դառնայ առաջնորդարաններու եւ ազգային այլ կեդրոնական մարմիններուն վրայ: Իսկ աւելի լայն իմաստով, ազգային կեդրոնական մարմնի մը ստեղծումը կը յուզէ միտքերը: Տասնամեայ անցեալը ցոյց կու տայ որ այդ ուղղութեամբ եղած մտահոգութիւններն ու քննադատութիւնները շատ քիչ արդիւնք տուած են: Մեր ազգային կազմակերպական կեանքը կ'ընթանայ երերալով, շատ քիչ անգամ վերելք, բայց յաճախ փլուզում արձանագրելով:

Համազգային կեդրոնական մարմնի մը ստեղծման կինքաբանութիւնները բերին շատերն այն համոզման, որ նախ անջատ գաղութները պիտի աշխատին լաւ հիմերու վրայ դնել իրենց ազգային կազմակերպութիւնները եւ դառնան հիմնաւորուած առաջնորդական թեմեր (քանի որ ազգային կեանքը տեսակ մը շարունակութիւնը կը մնայ ազգային սահմանադրական սովորութիւններուն), ու անկէ յետոյ թերեւս ինքնաբեր մղումով ձգտին գաղութէ գաղութ իրարու շաղկապուիլ եւ գլուխ բերել համագաղութային միութիւն մը:

Այս բոլորը ցոյց կու տայ թէ հայ ժողովուրդի ղեկավարներէն մաս մը կը մտածէր արագօրէն եւ վերէն ներմուծել կազմակերպութիւն մը՝ մեր ցիրուցան կեանքին վերջ տալու համար:

Ղեկավարութեան կոչուածներէն ոմանք ալ դոհ կը մնային գոյութիւն ունեցող աւերակներով, կարծես թէ այս ժողովուրդն այդ ցնցոտիներէն աւելիին անարժան է:

Այս պայմաններուն մէջ, իրերը թողելով իրենց ընթացքին, հարկ է աւելի հեռանալ կեդրոններէն եւ հասնիլ ամէնէն վերջին միաւորը, — գիւղ, թաղ, արուարձան: Երբ մեր աչքերը կը հեռացնենք կարգ մը կեդրոններէն, ու աւելի ընդարձակ տարածութիւններու վրայ ցրուած հայ զանգուածներու եւ խմբաւորումներու կեանքը ուշադրութեան կ'առնենք, կը տեսնենք որ միաւորը, որ հիմքն է հայ համայնքին, կազմակերպուած չէ:

Ու այս երեւոյթը աղետալի է կրկնակ պատճառներով: Նախ, կեդրոնական կազմակերպութիւնները կամ թոյլ են եւ կամ պառակտուած, ու չեն կրնար իրենց ուշադրութիւնը հասցնել մինչեւ յետին գիւղն ու արուարձանը: Ուրեմն այդ խմբաւորումները կը մնան առանց ղեկավարութեան, առանց թելադրանքի եւ օժանդակութեան. իսկ, երկրորդ, այդ միաւորները կը կլանուին իրենց շրջապատէն եւ կը ծիւրին. որովհետեւ որպէս փոքրիկ միաւորներ աւելի անզօր են դիմադրելու:

Մօտեցէք այդ փոքրիկ համախմբումներուն, ու դուք պիտի տեսնէք թէ ո՛րքան արիւնոտած սրտեր կան, դուք պիտի տեսնէք թէ ի՛նչ սրտառուչ սպասումներ ունին իրենցմէ հեռու կեդրոններէն, եւ ի՛նչքան մեծ է անոնց բաղձանքը ազգային ղեկավարութեան մը ձայնը լսելու, ղեկավարութիւն մը որ պիտի կրնար իրենց կեանքն ալ շարժման մը մէջ դնել:

Վերէն եղած ճիգերն ու հակամարտութիւնները տարիներով ստեղծած են սպասողական հոգեբանութիւն մը ցրուած փոքրիկ գաղութներու եւ համախմբումներուն մէջ: Այդ միաւորները սպասեցին եւ տակաւին կը սպասեն որ ազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծուի եւ որոշ կեդրոններէն ճիւղաւորի մինչեւ գիւղերը, մինչեւ վերջին հայկական խումբը: Իսկ միւս կողմէ՝ կեդրոններու միացումով՝ ազգային կեդրոնական կամք մը կերտուի, որպէս զի ցրուած հայութիւնը գոնէ հոգեկան միութիւն մը ներկայացնէ:

Այս սպասողական հոգեբանութենէն պէտք է բուժել մեր ժողովուրդը: Տասը տարիներու փորձառութիւնը բաւական է, որ գոնէ հայ մամուլի թելադրանքը ուղղուի ուղղակի հայ զանգուածներու միաւորներուն: Նախաձեռնութիւնը պիտի գայ միաւորներէն: Գիւղը, թաղը, արուարձանը պէտք է կազմակերպուի, փոքրիկ ազգային միութիւն մը ունենայ, մշակութային կամ երեւօգնութեան գործի մը շուրջ համախմբուի:

Գաղութէ գաղութ, հայ ժողովուրդը ցրուած է հարիւրաւոր եւ հազարաւոր վայրերու մէջ: Այս բջիջները պէտք է կազմակերպուին եւ ունենան իրենց ազգային մարմինը: Հայ գաղութներու ազգապահպանման յենարանները այս կազմակերպուած բջիջներն են: Հիմքը միաւորն է, ինչպէս երկիր եղած ժամանակը հիմքը գիւղն էր, որ ունէր իր գիւղապետը եւ գիւղական խորհուրդը:

Այսօր, աշխարհէ աշխարհ թափառելով, եւրոպական քաղաքակրթութեանց հետ հաղորդուելով՝ շատերը կրնան քմծիծաղով յիշել հին գիւղի կազմակերպական կեանքը: Բայց այն գիւղը գոնէ գիւղապետ մը ունէր: Իսկ այսօրուան գիւղը ոչ գիւղապետ ունի եւ ոչ ալ թաղական խորհուրդ:

Անկամութիւնն ու շատ յաճախ չկամութիւնը գիւղէ գիւղ ցրուած բեկորները փոխանակ քով քովի բերելու, կը նպաստէ անոնց անհատական կամ ընտանեկան մեկուսացման:

Ատենն է որ լուրջ ուշադրութեան առնուի գիւղերու եւ փոքրիկ միաւորներու կազմակերպութեան խնդիրը: Նախաձեռնութիւնը պիտի գայ հէնց այդ միաւորէն: Ամէն տեղ կիտակից ու նախաձեռնութեան ոգի ունեցող հայրենակիցներ կան եւ կարող են իրենց շրջապատը համախմբել ազգային միութեան մը շուրջ: Ամէն տեղ 3—5 հոգինոց վարչութիւն մը թող գայ ու բանէ խաւար ու բարի ժամանակներու գիւղապետին տեղը:

Եթէ Ֆրանսայի եւ միւս գաղութներու հարիւրաւոր գիւղերը կամ միաւորները, անխտիր, յաջողին իրենց փոքրիկ կազմակերպութիւնն ունենալ եւ դարձնեն զանոնք տեւական ու պարտադիր հաստատութիւններ, հայ գաղութներու ընդհանուր եւ ազգային շէնքի ամուր հիմերը նետած կ'ըլլան: Այդ ամուր հիմերուն վրայ միայն կարող է բարձրանալ գաղութահայ ազգային շէնքը, ու հետզհետէ դառնալ կեդրոնական կամք մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ, ԲԱՒԱԿԱՆ Է...

— —

Bible Lands անունով միսիոնարական ընկերութիւն մը կայ Լոնտոնի մէջ որ ներկայիս կը խնամէ տասներկու հաներկայիս կը խնամէ տասներկու հայ որբուհիներ 7 — 15 տարեկան:

Տեսած եմ զանոնք: Պոլսէն կամ Ցուցատրանէն հաւաքուած խլեակներ որոնք կը բնակին առանձին տան մը մէջ՝ ընկերութեան քարտուղարին անմիջական հսկողութեան տակ, ստանալով դաստիարակութիւն մը որ հայեցի չէ երբեք: Բացարձակօրէն կտրուած են գաղութէն որ արդէն անոնց գոյութեան անգամ անծանօթ է:

Գիտեմ որ անօթի չեն մնար ու բարձ մը ունին իրենց գլուխը հանգչեցնելու համար: Բայց գիտեմ նաեւ որ հայերէն խօսելու արտօնութիւն ունին շաբաթը միայն մէկ օր, իսկ Հայոց եկեղեցին երթալու ազատութենէ — զոնէ Ծնունդին ու Զատկին — զրկուած են՝ ուղղափառ կղերական — քարտուղարին հրամանով:

— Դրամը մենք կը ճարենք. մեր ուզածին պէս կրթենք վարուիլ անոնց հետ:

Անշուշտ: Մեր ապիկարութիւնը դեռ շատ բաներ ընել կու տայ ձեզի:

×

Բայց տարբեր նիւթի մասին պիտի խօսէի: Այս բարեխնամ ընկերութիւնը հրատարակած էր ազդ մը Ծնունդի առթիւ եւ կը ցրուէր տունէ տուն. ահաւասիկ թարգմանութիւնը.

— «Եթէ անոնք բոլորն Աստուած չկայ, կայ միայն Ալլահ եւ Մուհամմէտ անոր մարգարէն է, չէին մեռնէր: Եթէ ուրանային Յիսուսը, հազարաւոր Հայեր չպիտի ջարդուէին, չպիտի աքսորուէին ու սովամահ չպիտի ըլլային: Բայց անոնք հաւատարիմ մնացին. Հիմա մենք պարտաւոր ենք փրկել վերապրողները»:

×

Մինչեւ ե՞րբ այս լացը. դեռ քանի՞ տարի պէտք է ողբան մեր վրայ. ե՞րբ պիտի սթափինք. ե՞րբ պիտի հասկընանք Եւրոպային թէ մենք երէկուան ջարդուող ժողովուրդը չենք, այլ ուժեղ, կենսունակ, չարքաշ ու ստեղծագործող ցեղը. ե՞րբ, միլիոնատէր մեծ — ազգեր...

Ճանչցանք Եւրոպան եւ ինչպէ՜ս... Երէ քառասուն տարի փոխանակ «չարդուեցանք»ի, «չարդեցինք» պոռայինք, տարբեր կ'ըլլար մեր վիճակը այսօր, որովհետեւ զօրն է միշտ յաղթաւորը:

Ե՞րբ կը սորվինք մեր դասը:

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ճափոն կը մերժէ խրատախօսութիւնը

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ՊԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

Ճափոնական պատուիրակութիւնը իր կառավարութենէն ստացած պատասխանը հաղորդեց 19ներու յանձնաժողովին որ քննելով զայն գտաւ բոլորովին անհաշտ իր տեսակէտներուն: Միւս կողմէ նկատի առնելով չինական պահանջները որուն պատճէնը հաղորդուած էր շահագրգռուող կողմերուն, յանձնաժողովը գըտաւ որ երկու կողմերու միջեւ հաշտեցողութեան գետին չկար:

Ուրեմն 19ներու ժողովը այլ եւս իրաւասութեան մը կարելիութիւնը չի տեսներ այս խնդրին մէջ, խնդիրը պիտի յանձնէ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ ժողովին, որ եթէ իր կարգին նոյնը հաստատէ, պիտի թողու իրաւարարութիւնը եւ պիտի բռնուի պարտադրութեանց ճամբան, ըստ ազգերու դաշինքին տրամադրութեանց:

Ուրեմն, յանձնաժողովը այսօր ալ նիստ պիտի գումարէ իր վերջնական տեղեկագիրը խմբագրելու համար որպէս զի զայն ներկայացնէ երեքշաբթի օրուան ընդհ. ժողովին:

Ճափոնական պատուիրակութիւնը պիտի սպասէ ծրնեւ, մինչեւ որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր որոշումը տայ:

⁂ Փարիզի չինական դեսպանատունը կը հաղորդէ թէ ճափոնցիները կը շարունակեն իրենց յարձակողականը Եհոլի գրաւման համար: Ըստ իրենց սովորական ռազմավարութեան, ճափոնցիները նախապէս կը ղրկեն Մանչուքուոյի զօրքերը որոնց թիկունքը պաշտպանուած է ճափոնական ուժերով: Ընդհանուր յարձակողական մը կը պատրաստուի Մարտի համար:

⁂ Չին ազգային կառավարութեան արտաքին նախարարը ի պատասխան Ճափոնի արտաքին նախարարին խօսած մէկ ճառին յայտարարեց հետեւեալը.

— Ճափոն նախարարը բացէ ի բաց յայտնեց իրենց մտադրութիւնը Եհոլը գրաւելու մասին: Անօգուտ ժամավաճառութիւն է պատասխանելը: Չինաստանի ընթացքը շատ պարզ է. պէտք է որ Մանչուքուօն, իբր Ճափոնի կողմէ ստեղծուած եւ պաշտպանուած պետութիւն անհետանայ եւ Չինաստան վերադառնայ իր վեհապետական իրաւունքներով արեւելեան այդ երեք նահանգներուն վրայ: Ո՛ եւ է համաձայնութիւն կարելի չէ այս մասին որչափ ատեն որ Ճափոնի կողմէ Մանչուրիոյ մէջ հաստատուած վարչաձեւը չի յայտարարուիր ապօրէն եւ չի դադրիր գործելէ:

Հիթլէրականներու ցոյց մը Քոմ. Պերլինի մէջ

ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ՊԱՀՈՒՆ ՔՍԱՆ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ

Կիրակի օր, սաստիկ ցուրտի եւ ձիւնամրրիկի պահուն, Պերլինի մէջ տեղի ունեցաւ ազգային — ընկերվարականներու կողմէ սարքուած ցոյցը, երեք տարի առաջ հակառակորդներու կողմէ սպաննուած Նազիի մը գերեզմանին վրայ դրուած շիրիմին բացման առթիւ: Այս ցոյցը անոր համար կարեւոր էր, որովհետեւ տեղի պիտի ունենար Բիւլովփլացի վրայ, գերման համայնավար կուսակցութեան կեդրոնի շէնքին առջեւ, եւ այս պատճառաւ կը վախցուէր ծանր ընդհարումներէ:

Ոստիկանութիւնը շատ լուրջ միջոցներ ձեռք առած էր եւ ճամբաները կտրած: Հրապարակին վրայ զէն ի ձեռին զօրախումբեր պատրաստ կեցած էին: Որովհետեւ 18 ամիս առաջ նմանօրինակ ցոյցի մը պահուն, տունէ մը արձակուած զէնքերով երկու ոստիկան սպաննուած էին, ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ շրջակայ փողոցի բոլոր տուներուն, գոց պահել պատուհանները, իսկ ամէն տունի վրայ ոստիկաններ զէն ի ձեռին պահակ կը սպասէին:

Ժամը 1·30էն սկսաւ հիթլէրեան յարձակման զօրամասերը, դրօշներ պարզած, եւ երաժշտախումբի առաջնորդութեամբ եկան հաւաքուիլ նոյն հրապարակը, ճիշդ դէմը Լիպնէխթհաուզի — Լիպնէխթի տուն — որուն վրայ կը ծածանէր խոշոր կարմիր դրօշակ մը, դեղին յատակի վրայ մուրճ ու մանգաղով՝ խորհրդանշան համայնավար կուսակցութեան: Շէնքին ճակատը դրուած էին Լէնինի, Լիպնէխթի եւ Ռոզա Լիւքսէնպուրկի նկարները:

Մինչ այս համախմբումը տեղի կ'ունենար, անդին Նիքոլայի գերեզմանատան մէջ, Հիթլէր, շրջապատուած իր սպայակոյտէն, գովեստը կ'ընէր մեռած իրենց ընկերոջ, «հերոս՝ որ զոհ գնաց իր խաչային հաւատքով լեցուած»:

Ճառը աւարտելուն, յարձակման խումբերը տողանցք մը կատարեցին գերեզմանին առջեւէն, մինչ իրենց պետը, գլխաբաց, առատօրէն ինկող ձիւնին տակ, կը բարեւէր անցնող ամէն խումբ:

Հիթլէրեանները որոնք 16,000 հոգի էին, պաշտօնական գնացքով մեկնեցան եւ ցրուեցան իրենց տեղերը:

Համայնավարներու դէմ այս սպառնական եւ գրգռիչ ցոյցին դէմ, համայնավարները յայտնեցին թէ հրահանգ տուած են իրենց մարդոց հանդարտ կենալ: Եւ սակայն կարգ մը փողոցներու մէջ կռիւներ եղան համայնավար խմբակներու եւ ազգայնականներու ու ոստիկաններու միջեւ, ատոր հետեւանքով քանի մը ոստիկաններ, ինչպէս նաեւ քանի չափ քաղաքացիներ, ազգայնական ու համայնավար, վիրաւորուեցան:

Այս ցոյցին իբր հակացոյց, վաղը, համայնավարները «հակաֆաշիստ» մեծ ցոյց մը պիտի կազմակերպեն:

Ռուսիա ի խնդիր շուկաներու

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի ներկայացուցիչին եւ կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին ներկայիս, տնտեսական նոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ:

Վարշաւայէն ալ կը հեռագրեն թէ խզուեցան բանակցութիւնները, որ տեղի կ'ունենային Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչներուն միջեւ, առեւտրական յարաբերութիւններու համաձայնութեան մը շուրջ:

Եուկոսլաւ թագաւորը Ռումանիա կ'երթայ

ՊՈՒՔՐԷՇ 22.— Եուկոսլաւիոյ Ալեքսանդր թագաւորն ու թագուհին, որոնց կ'ընկերանայ արտաքին նախարար Պ. Եէվթիչ, մասնաւոր կառախումբով մեկնած ըլլալով իրենց մայրաքաղաքէն հասան Ռումանիա: Ռումէն թագաւորին կողմէ պալատին արարողապետը մինչեւ սահմանագլուխ ընդառաջ երթալով ընդունեց զանոնք: Եուկոսլաւ վեհապետները վաղը առտու պիտի այցելեն Ռումէն վեհապետին եւ քանի մը օր պիտի մնան հոն: Քաղաքական կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան:

Զինովիեւ եւ Քամենեւ ախտորուած

Մոսկուայէն եկած հեռագրի մը համաձայն համայնավար կուսակցութեան քաղաքական գլուխը որոշեց Սիպերիա աքսորել ընդդիմադիր բազմաթիւ գլխաւորներ, որոնց մէջ են երրորդ միջազգայնականին նախագահ Զինովիէֆ, ընդդիմադիրներու պետ՝ Քամէնէֆ, գործավարներու խորհուրդին նախկին փոխ նախագահ Շմիթ: Ուրիշ պատիժներ ալ պիտի սահմանուին ուրիշ ընդդիմադիրներու:

Անգլօ-պարսիկ խարիսխային վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ այսօր կը գումարուի իր օրակարգին վրայ ունի ի մէջ այլոց նաեւ անգլօ-պարսիկ քարիւղային վէճը:

Այս առթիւ պարսիկ կառավարութիւնը հրատարակեց յուշագիր մը՝ պարզելով խնդրին ծագումը. Պարսկաստան կը յայտարարէ թէ անգլիական կառավարութիւնը գուցէ թիւրիմացութեամբ կարծեց միջամտել անգլօ-պարսիկ քարիւղի ընկերութեան եւ թէհրանի կառավարութեան միջեւ ծագած վէճին:

«Միջամտել երկու կողմերուն միջեւ, արդարեւ յաւակնիլ էր վէճը առնել պատկանեալ դատարաններուն ձեռքէն, եւ այնպէս հարուած մը տալ Պարսկաստանի արդարադատական անկախութեան»:

Պարսիկ կառավարութիւնը կը ցանկայ որ միջադէպը չխանգարէ բարեկամական յարաբերութիւնները որ կան Անգլիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ: Մեծն — Բրիտանիա ոչ իսկ ձեռնարկեց օգտագործելու օրէնքի ճամբաները որ բաց էին իրեն առջեւ պարսկական ազգային օրէնքներով իսկ, որով, երբեք իրաւունք չունի այս պարագան դարձնելու դիւանագիտական խնդիր մը եւ անհիմն է իր պահանջը զայն լուծելու ազգերու դաշինքին 15րդ յօդուածին համաձայն:

ՄԶԿԻԹՆԵՐԸ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԿԸՆԹԱՐԿՈՒԻՆ

Էնկիւրիէն կը գրեն թէ պաշտօնաթերթի վերջին թիւին մէջ նոր կանոնագիր մը պիտի հրատարակուի մզկիթներու դասաւորման եւ պաշտօնէութեան կազմին մասին:

Մզկիթները այս կանոնագրին հիմերուն վրայ եւ իրական պահանջներու համաձայն նոր դասաւորման պիտի ենթարկուին: Դասաւորումը պիտի կատարեն մասնաւոր յանձնաժողովներ, նախագահութեամբ էվգաֆի տնօրէնին կամ պաշտօնեաներուն, իսկ առանց չգտնուած պարագային՝ քաղաքային ամենաբարձր պաշտօնեային: Տրուելիք որոշումները, էվգաֆի ընդհ. տնօրէնութեան կողմէն վաւերացուելէ յետոյ, վերջնական հանգամանք կը ստանան:

Նոր կանոնագրին մէկ յօդուածին համաձայն, վայիզները, իմամները եւ հաթիպները թէեւ կրնան իրենց պարտականութենէն դուրս ալ կրել իրենց տարազը, բայց այդ պարագային պէտք է հագնին սեւ կամ մութ գոյն ճիւպպէ մը, կամ ծունկերէն վար 15 սանդիմեդրէն պակաս ըլլալու պայմանով՝ ուղիղ ձեւով իմէյ ժաքէթ մը: Այս տարազով չեն կրնար կրել պարկի մեծ թիպէկի եւ կողովի նման տոարկաներ, որոնք ժողովուրդին ծաղրը կրնան շարժել: Վարկաբեկիչ ընթացքներու մէջ ալ պէտք չէ գտնուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՆԿԼԱՒԻԿՆԵՐԸ

Յունուար 17ին, Մարսիլիոյ Ֆրանսական «Փորէզիէն եւ Վըլաւէի Դրական ակումբը սարքեց բանախօսութիւն մը, Etoile Theatreի շքեղ սրահին մէջ, ուր հրաւիրուած էր գրագէտ Գըլոտ Ֆառէր, սիւթ ունենալով «Թուրք կինը երէկ, այսօր եւ վաղը»։ Անոր գըլխաւոր կէտերը իր բանախօսութեան.

Գլոտ Ֆառէր նախ բացատրեց Թուրք ազգին ծագումը, եւ ըսաւ. — «Թուրքը բնիկ Ասիացի է, ու խառնուրդը չէրքեզ եւ պարսիկ ազգերուն, որոնք լիսահան ծագում ունին»։ Իսկ մենք գիտենք, որ Թուրքը ոչ թէ խառնուրդն է չէրքէզ եւ պարսիկ ազգերուն, այլ մոնկոլեան ցեղը մը, որ հաստատած էր իր բնակութիւնը կեդրոնական Ասիոյ մէջ։ Ուրեմն կը պատկանի թուրանական ընտանիքին, որ ամենայետամնացն է մարդկութիւնը կազմող ընտանիքներուն։

«Նախնական շրջանին եղած է, շարունակեց ան, վրանաբնակ, խաշնարած, վաչկատուն ժողովուրդ մը։ Ունի նոյնպիսի ազնիւ առաքինութիւններ եւ սովորոյթներ, որոնք չեն գտնուիր նոյն իսկ եւրոպականացած ազգերուն մօտ։ Ան զուրկ է նախանձի այն զգացումէն, որ յատուկ է Արաբներուն։ Հին ժամանակներու Թուրք կինը չունէր երեսի քող եւ ընտանիքին միահեծան տէրն էր ու կը կառավարէր իր ամուսնոյն մահէն վերջը եւ կը հայթայթէր բոլոր պէտքերը։

Այս Թափառուն վիճակը՝ մինչեւ 8րդ դար, երբ կը փայլին Ճէնկիզ-Խան եւ Թիմուրլէնկ, որ հիմը կը դընեն Թուրք հսկայ հարստութեան մինչեւ Արաբիոյ ներքին սահմանները»։

Իսկ մենք գիտենք, որ Թուրքերը, 8րդ դարէն մինչեւ 12րդ դար, նոյն նախնական վիճակը ունէին։ 12րդ դարու կիսուն էր որ, Մուրատ Ա. հիմը կը դնէր Թրքական կառավարութեան՝ արաբական կայսրութեան աւերակներուն վրայ. իսկ Ճէնկիզ-Խան եւ Թիմուրլէնկ, Թաթար էին եւ ոչ Թուրք։ Առաջինը հիմը դրաւ Թաթարական կայսրութեան 12րդ դարուն սկիզբը, իսկ Թիմուրլէնկ արշաւեց մինչեւ Չինաստանի սահմանը, բայց մեռաւ։ Բայց հետեւինք բանախօսին։

«Կ. Պոլսոյ գրաւումով, Թուրքերը փառաւոր էջ մը բացին իրենց ազգային պատմութեան մէջ, ուր Սուլթաններու արդարադատ եւ հերոսական կեանքերը կը ներբողուին ամենաճշգրիտ ուղղամտութեամբ։ Երբ Վոսփորի ափերուն վրայ հաստատուեցան, անոնք ընդունեցին իսլամութիւնը, բայց երբեք կրօնամոլ չեղան։ Զարգացումը արագընթաց էր։ Բացին դպրոցներ, ուր կը սորվէին հատուածներ Գուրանէն»։ (Հայերը միայն գիտեն թէ որքան կրօնամոլ էին անոնք, եւ Գուրանով բթացած, Ս. Փ.)։

«Ընդունեցին նաեւ բազմակնութիւնը։ Եւ այդպէսով ամէն տուն հարէմ մը կար, (բառը կը նշանակէ տան այն մասը՝ ուր կիներուն յատուկ է)։

«Մինչեւ 1908, Սահմանադրութիւն, Թուրք կինը կը վայելէր սանձարձակ ազատութիւն, նոյն իսկ կը վարէր իր անձնական գործերը եւ կը դրամէր իր զաւկին դաստիարակութեամբ մինչեւ անոր 14 տարու հասակը։ Եւ այս՝ Սուլթան Համիտի օրով, երբ մարդիկ մղուած իրենց եռանդուն շահերէն, զայն կը կոչէին Կարմիր Սուլթան։ Բացարձակ կը յայտարարեմ, որ անխղճութիւն է, որովհետեւ ես պատիւն ունեցած եմ տեսնելու այդ միահեծան տէրը, որ չէր ուզեր որ իր երկիրը եւրոպականանայ, տոոր համար արտասահման երթալու արտօնութիւն չէր տար որ եւ է մէկուն։ Միակ թերութիւնը։ Իմ մտերիմ ընկերս՝ Ճալալէտտինի փաշան ինծի ծանօթացուց այդ Թագաւորին, որ ազնիւ էր, հիւրասէր եւ արդարադատ»։

Համբերենք եւ շարունակենք շարքը։ «Սուլթան Համիտ Կարմիր Սուլթան կոչուելու արժանի չէ։ Ֆրանսական կառավարութեան տուած տիտղոսն է այդ Sultan-Rougeը, ինչպէս կը տեսնուի Le Livre Jauneին մէջ։ Ամբողջ մեր խորհրդարանական կազմը՝ Ժօրէս, Քլէմանսօ, Պրիան եւ ուրիշներ բեմերէն կը պախարակէին Եւրոպան, իր սառն անտարբերութեան համար՝ հանդէպ հայկական դատին։ Այդ օրերէն կը մնայ «Կարմիր Սուլթան» տիտղոսը։ 1908ի յեղափոխութիւնը ամէն բան յեղաշրջեց։ Կիները առանց քօղի կրնային դուրս գալ, մերկ բազուկով հրապարակը պտտիլ։ 1909 դեկտ. 24ին, Թէվֆիք պէյ, ընքանչելի եւ քաջարի երիտասարդ մը, իր ընկերուհիին հետ Փարիզ եկած էր, մայրաքաղաքին ծնունդի տօնին առթիւ շքեղ զարդարանքները տեսնելու։ Զարմանքս չափ ու սահման չունէր, երբ տեսայ Թուրք մը իր պչրուհիին հետ։ Այս ազատութիւնը՝ շնորհիւ յեղափոխութեան։ Սակայն 1911ին, Թուրքեւիտալական պատերազմին, երբ կրկին անգամ Վոսփորի ափերէն անցայ, տեսայ իմ ընկերս Թէվֆիք պէյը, որ ճակատ պիտի երթար՝ առանց տեսնելու իր սիրուհին, արգելափակուած, որովհետեւ կրկին կաշկանդուած էին իգական սեռին ազատութիւնը։ Պատերազմը մեծ կորուստ պատճառեց Թուրք ազգին։ Ցաւ ի սիրտ կ'ըսեմ որ, իմ սիրելի ընկերս ալ քաջաբար զոհ գնաց թշնամիին գնդակներուն։ Մենք Եւրոպացիներս՝ մեծ պատասխանատուութիւն ունինք հանդէպ ազնիւ եւ քաղցրաբարոյ Թուրք ազգին, որովհետեւ եւրոպական դիւանագիտութիւնը ականատեսի դիրք բռնեց եւ ոչ մէկ փորձ ըրաւ կասեցնելու համար իտալական յառաջխաղացումը։ Այն ատեն կառավարութեան ղեկը, ո՛չ Երիտասարդ-Թուրքերուն, ո՛չ ալ Իսլամներուն, այլ հայկական հատուածի մը ձեռքերուն մէջ էր, անոնք չարակամ դիտաւորութեամբ կը ջանային պատերազմի դրդապատճառով աւերակոյտի մը վերածել Թուրքիան։ Թուրք իգական սեռին վրայ ի գործ դրուած կաշկանդումը տեւեց մինչեւ Կազի Մուսթաֆա Քէմալին յաղթութեան օրը, որ Թուրք ժողովուրդը կը հեծէր յունական բանակին ճնշման տակ, — աղէտաւոր Թուական։ Եւ սակայն այս ամէնը յեղաշրջուեցան, երբ Թուրքիոյ յաղթական բանակը իր յաղթութեան դրօշը պարզեց Էնկիւրիի մէջ, — անմոռանալի, բախտաւոր Թուական։

Մուսթաֆա Քէմալի յաղթութեամբ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ նոր դարաշրջան մը բացուեցաւ, ամէն բան եւրոպականացաւ, դպրոցներ բացուեցան արեւմտեան քաղաքակրթութեամբ, կնոջ ազատութիւնը վերահաստատուեցաւ, աւելի առատօրէն տրուեցաւ իգական սեռին, վերջապէս Թուրք ազգը արեւմտականացաւ։ Թուրք ազգը՝ կինը, կատարեալ ազատութիւն կը վայելէ եւ կը նմանի այն պարսիկ Շահին, որ իր աղջիկը բանտարկած էր ու դուրս լոյս արեւուն չէր հաներ մինչեւ հասուն տարիքը։ Երբ տարիքը հասաւ եւ լոյս աշխարհ տեսաւ, կոչեց. — Ա՜յս է լոյս աշխարհը։ Թուրք կինն ալ Պարսկուհիին նման, երբ ամէն կապանք խորտակեց ու ազատուեցաւ, իր շուրջը դիտելով երբեք չզարմացաւ։ Անձամբ տեսայ այդ զարգացումը, երբ երկու-երեք տարի առաջ Էնկիւրի գացի։ Նոյն ինքն Կազին մեզի տրամադրեց ինքնաշարժ մը, քաղաքը պտտելու, դպրոցները այցելելու եւ մեր տպաւորութիւնները ձեզի հաղորդելու համար քաղաքակիրթ Թուրքիոյ մասին։ Այցելեցինք նաեւ բանակը։ Բանակ մը, որ կրնամ ըսել թէ մենք Ֆրանսացիներս իսկ չունինք, պատրաստ, կոկիկ եւ հնազանդ իր հրամանատարին։

Պարոններ եւ տիկիններ, այժմ կը պատրաստեմ գիրք մը, որուն խորագիրն է Les Quatre Femmes d'Angora, գործ մը, որուն հերոսուհիները պիտի մարմնացնեն անցեալին՝ երէկի, ներկային՝ այսօրուան եւ ապագային՝ վաղուան Թրքուհիները։ Ահա՛ ազգ մը, որ վստահ եմ թէ դարեր ու դարեր պիտի ապրի եւ մօտ է այն Թուականը, երբ Թուրք կինը եւրոպացի կնոջ պէս պիտի մտածէ, հագնի, գործէ ու ապրի»։

Առաջինը չէ Գլոտ Ֆառէր, ոչ ալ վերջինը, որ Թուրքիոյ կը ծառայեն։ Լօթիի այս աշակերտները առեն առեն շատ կը տաքնան Թրքուհիներու շրթներէն եւ Թուրք պէյերու սեղաններէն, բայց, ինչպէս Լօթի, որ անիծեց իր սիրելի Թուրք ազգը ընդհ. պատերազմի սկիզբները, Ֆառէրն ալ պիտի տեսնենք օրը, երբ պիտի հնչէ զղջման ժամը։ Մինչ այդ՝ Ֆառէր կրնայ պարծիլ իր Թրքահպատակութեամբ, Ալպէր Լոնտր՝ իր գարշելի հոգիով։ Մեր մասին, ինչո՞ւ ցաւիլ, որ Ֆառէր կը պանծացնէ Թուրքը ուրանալով իր ազգային արժանապատուութիւնը։ Երբ մէկը իր ազգը կ'ուրանա՛յ, ալ ի՞նչ արժէք ունի իր խօսքը։

Բայց այս որքա՜ն շատցան Թուրքիոյ մանկլաւիկները։

Ս. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

«ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ»

Դրամ 4 արար, հեղինակ՝ Զուտէրման

— —

Կիրակի, յունուար 15ին, Հայ Ժողովրդական Թատրոնը տուեց իր 11րդ ներկայացումը, բեմադրելով գերմանացի յայտնի Թատերագիր Զուտէրմանի դրամը՝ «Հայրենական տունը»։

Գաղութահայ մշակոյթի բնագաւառում Թատրոնը շատ յետ է մնացած եւ հարկ եղած ուշադրութեան չի արժանանում։ Զուրկ լինելով գեղասանական մնայուն ու կազմակերպուած խմբերէ, մեր ներկայացումները կրել են պատահական բնոյթ եւ քիչ դէպքերում է Հայ Թատրոնը մնում իր կոչման բարձրութեան վրայ։ Այս տեսակէտից առանձնապէս դատապարտելի է Փարիզը։ Ապրելով համաշխարհային մայրաքաղաքում, որն այնքան հարուստ է գեղարուեստական բարձր կոթողներով ու նուրբ ճաշակով, մենք, Հայերս, կերակրուել ենք զանազան «Արշին Մալալաններով» ու «Մաշտի Իբրահիմներով»։ Պէտք էր որ պատահարար Փարիզ ընկնէր Փափազեանը կամ տարեկան մէկ-երկու անգամ բեմ բարձրանայ Շահխաթունին, որպէս զի գեղարուեստական գոհացում ստանանք։ Իսկ եթէ երբեմն էլ ձեռնարկւում են Թատերական լուրջ ներկայացումներ, այն էլ կամ մրցակցութեան ոգւոյ մղումներով են կատարւում կամ թէ դերասանների անպարկեշտութեան հետեւանքով ապագուխն խայտառակւում ենք։ Եւ ցաւալին այն է, որ նման ոգեղ երեւոյթների հանդէպ մեր հանրային կարծիքը մնում է անտարբեր։

Ահա թէ ինչո՛ւ առաւել գնահատանքի արժանի է Հայ Ժողովրդական Թատրոնի կատարած գործը։ Մանաւանդ, երբ ի նկատի ենք առնում իր առաջադրած նպատակը եւ խմբի իւրաքանչիւր անդամի առանձնած զոհաբերութիւնը։ Տնտեսական ներկայ տագնապի շրջանին, առանց նիւթական շահ հետապնդելու, միայն Հայ մշակոյթին եւ ժողովրդին ծառայելու միտումով ասպարէզ նետուել, — բոլոր որ գովելի է ու արժանի ամէն խրախուսանքի։ Թող որ խումբը կազմուած լինի համեստ ուժերէ եւ սիրողներէ. կարեւորն այն է, որ Հայ Ժողովրդական Թատրոնը գալիս է լըրացնելու մեր մշակութային բնագաւառում Թատրոնի բացը։

×

«Հայրենական տունը» դրամի նիւթը հետեւեալն է. —

Գերմանական գաւառական մեծ քաղաքում ապրում է գնդապետ Շուարցէի ընտանիքը։ Գնդապետի երկու աղջիկներից մեծը՝ Մագդան ազատ ըմբռնումների տէր է։ Աւանդապաշտ հօր եւ ազատախոհ աղջկան միջեւ ընդհարումներն անդադար են։ Այլ եւս մէկ հարկի տակ ապրելը անհնար է դառնում. մանաւանդ, երբ Մագդան մերժում է Գեֆտերդինկի ամուսնութեան առաջարկը, որի վրայ այնքան պնդում էր հայրը։ Ըմբոստ աղջիկը Թողնում է հայրենական տունը եւ չւում մայրաքաղաք։ Մէկ տարի անց Մագդան բեմի վրայ է, իսկ տարիներ յետոյ նա հռչակաւոր երգչուհի է, որի փառքը տարածւում է ամբողջ աշխարհը։ Պատուի զգացումին գերի գնդապետի համար սա մեծագոյն անպատւութիւնն է եւ նա ընկնում է կաթուածահար ու կորցնում հոգեկան հաւասարակշռութիւնը։ Զինուորականի վճռականութեամբ ու յամառութեամբ, գնդապետ Շուարցէն հրաժարւում է իր աղջկանից եւ արգիլում նրա անունը յիշատակել իր տանը։ Ցուսահատ սիրահար Գեֆտերդինգը, որն ընդունել է հոգեւոր կոչում եւ հասել առաջնորդի աստիճանի, իր բարոյական ազդեցութեամբ եւ կրօնական ներշնչումով կարողանում է բուժել հիւանդին, որը առողջանալուց յետոյ, այլ եւս անկարող շարունակել զինուորական ծառայութիւնը, նուիրւում է քրիստոնէական Միութեան գործունէութեանը։

Տասներկու տարի անց Մագդան, եւրոպական մեծ տօնի առթիւ, վերադառնում է հայրենի քաղաքը։ Իր մանկական յիշողութիւնները, բուռն սէրը դէպ ի ծնողներն ու քոյրը, նրան մղում են դէպ ի հայրենական տունը։ Սակայն, նա չի համարձակւում դռնից ներս մտնել եւ միայն ծաղկեփունջեր ուղարկելով քրոջը, վերադառնում է այն տան մօտից, ուր ծնուել եւ մեծացել է ինքը։ Վերջ ի վերջոյ գնդապետի ընտանիքին յայտնի է դառնում Մագդայի քաղաքում գտնուիլը եւ այդ վայրկեանից սկսւում է տրամ։ Ցամառ ու վիրաւոր հայրը Մագդային տուն ընդունելու մասին լսել անգամ չի ուզում։ Թէեւ նրա մէջ չի մեռած սէրը դէպ ի իր զաւակը, բայց հպարտ զինուորականը Թուլութեան նշաններ չի ցուցադրում։ Ներքին պայքարը, փոքր աղջկայ՝ Մարիի Թախանձագին աղաչանքն ու ամենակարող առաջնորդի միջամտութիւնը կոտրում են ծերունու յամառութիւնը եւ Մագդան իր հայրենական հարկի տակ՝ հարազատների գրկումն է։ Իսկ երբ պատերի բերանով իմանում է հօր կրած տառապանքներն ու հիւանդութիւնը, համաձայնւում է բոլորովին տեղափոխուել հայրենական տունը։

Ծակատագրական մէկ հանդիպումի հետեւանքով բացւում է Մագդայի գաղտնիքը՝ նրա անցեալ կեանքը. Բերլինում նա մտերիմ է եղել համաքաղաքացի ուսանող Ֆոն Կէլլէրի հետ։ Երբ Մագդան զաւակ է ունենում, Ֆոն Կէլլէրը ձգում է նրան եւ, ուսումը աւարտելով, վերադառնում իր ծննդավայրը՝ կեանքի նպատակ դնելով հասնել բարձր դիրքերի ու պաշտօնի։ Իր նպատակին հասնելու համար նա դիմում է ամէն միջոցի եւ, ի միջի այլոց, անդամագրւում է Քրիստոնէական Միութեանը, որի ոգին հանդիսանում է կիսանդամալոյծ ծերունի գնդապետը։ Այդ նպատակն էլ նրան մղում է դէպ ի Մագդան եւ նա հանդիստ խղճով այցելում է վերջինիս իր հօր տունը։ Գաղտնիքը բացւում է, Մագդան ամէն ինչ խոստովանում է հօրը, որը կատաղած Ֆոն Կէլլէրի հետ մենամարտելու որոշում է կայացնում։ Վախկոտ Ֆոն Կէլլէրը, փորձանքից ազատուելու համար, խնդրում է Մագդայի ձեռքը։ Գնդապետի տեսակէտով, միայն այդ կը փրկէ իր պատիւը։ Չնայած իր ունեցած ատելութեան, խղճահարելով հօրը եւ տեղի տալով պատերի յորդորանքների առաջ, Մագդան ընդունում է Ֆոն Կէլլէրի առաջարկը։ Ապօրինի զաւակը եւ բեմը չեն համապատասխանում դոկտոր Ֆոն Կէլլէրի դիրքին ու ձգտումներին եւ նա պահանջում է իր ապագայ կնոջից հրաժարուել թէ մէկից եւ թէ միւսից։ Այլ եւս համբերութեան բաժակը լցուած, Մագդան ինքնինը կորցնելով, դուրս է վռնտում իր զաւակի օրինաւոր հօրը, որի հետ կապուած են այնքան դառն յիշողութիւններ. Ծերունի Շուարցէի համար մարում է վերջին յոյսը, այլ եւս անհնար է փրկել իր ոտնահարուած պատիւը։ Եւ եթէ վերջին վայրկեանին գնդապետը կաթուածահար վայր չընկնէր, երեւի Մագդան էր, որ յաւիտենապէս պիտի փակէր իր աչքերը.

×

Գերմանացի տաղանդաւոր Թատերագիրն իր գրուածքի մէջ լուծում է հոգեբանական մի շարք բարդ խնդիրներ։ Ահա Շուարցէն՝ հայրերի եւ որդիների յաւիտենական պայքարի կախարդական շրջանակում։ Անդրդուելի զինուորական, սահմանափակ, բայց քարացած գաղափարներով, խորապէս սիրող իր զաւակներին, բայց եւ չհանդուրժող նրանց ընդդիմութիւնը, վճռական ու իր տեսակէտներին անդաւաճան յանուն պատուի մինչեւ որդեսպանութեան գացող, նա չի համակերպւում ոչ մէկ զրութեան ու նորոյթի, որոնք հակասում են իր աւանդապաշտ ըմբռնումներին։ Նա վիրաւորուած վագր է՝ երբ ոտնահարւում է պատիւը, վրէժի մարմնացում՝ երբ պէտք է պաշտպանի այդ պատիւը, զգայուն հայր՝ երբ իր մէջ յաղթահարում է սէրը դէպ ի զաւակը, զայրոյթից ընկճուած ծերունի՝ երբ դողդոջուն ձեռքը հրաժարւում է ատրճանակով ուղիղ նշան առնել, ներքին փոթորիկները զսպող՝ երբ հոգու խորքին Թափանցում պատերի համոզեցուցիչ յորդորները եւ վճռական ու անհանահանջ՝ երբ դիմում է իր որոշումի գործադրութեան։ Եւ բոլոր այս զգացումները գալիս, բախւում են իրար՝ առաջացնելով հոգեկան ծանր տառապանքներ։

Գ. Ն. Նիկողոսեանը յաջողեց Շուարցէի դերի մէջ եւ կարողացաւ մեզ ներկայացնել գլխաւոր հերոսի ներքին ապրումների բոլոր ծալքերը։

Գ. Կոթիկեանի խաղը եւ յաջող էր եւ Թոյլ։ Ուր հասարակ, որպէս պատոր, նա լաւ էր։ Բայց Գ. Կոթիկեանին չյաջողուեց տալ Զուտէրմանի պատորի տիպը։

Եւ որ գլխաւորն է, Գ. Կոթիկեանի խաղը զուրկ էր հոգեբանական այն նրբութիւնից, որ երեւան է գալիս Մագդայի հետ ունեցած հանդիպումների եւ զրոյցների ժամանակ։ Սահուն խաղը շատ հեռու է խորաթափանց խաղ լինելուց։

Ինքնամոռաց եւ ինքնագոհ պատերին հակադրուած Դոկտ. Ֆոն Կէլլէրի բացասական տիպը չէր համապատասխանում Գ. Թորոսեանի ծանրաշարժ, դանդաղ ու միապաղաղ խաղին։ Գ. Թորոսեանը շատ ընդունակ սիրող դերասան է, որին, սակայն, յաջողւում է տալ միայն որոշ նկարագիր եւ կենցաղային տիպեր։

Մագդայի մօրաքրոջ՝ Ֆրանցիսկայի դերի մէջ անյաջող էր Տիկ. Գայանեան.

Տիկ. Շահ-Պարոնեանի խաղի մա... սին, որ կատարում էր Մագդայի քոյրը՝ Մարիի դերը, ոչ կարելի է ... սել եւ ոչ էլ վատ։ Իր խաղի ... ուժեղ տեսարանն (պատուհանի ...) անցաւ Թոյլ։

Թոյլ էին Տիկ. Լուսիկ Գեւորգեանի խաղը Մագդայի խորթ մօր՝ ... գուստայի եւ Գ. Գազանճեան՝ ... ղակալի դերերի մէջ։ Սակայն յաջող էր Տիկ. Արմենուհին ազախնու դերի մէջ։

Հէնց այն, որ գրուածքի նիւթը հիւսուած է Մագդայի շուրջ, բնականաբար, նա դառնում է նաեւ խաղի առանցքը։ Այս դժուարին դերը յանձնուած էր Տիկ. Լիւսի Գեւորգեանին (Ստեփան Մալխասեանի աղջիկը)։ Նախկին դերասանուհի եւ պարուհի, բայց 12 երկար տարիներ բեմից քաշուած, Տիկ. Գեւորգեանը երկար դադարից յետոյ, առաջին անգամն է ... հրապարակ իջնում։ (Հայ Ժողովրդական Թատրոնի լաւագոյն գործերից մէկն էլ ցրուած ուժերի համախմբումն է)։

Տիկ. Գեւորգեանը կազմում էր ... մի մէկ հարազատ մասնիկը։ Անկաշկանդ շարժումներով, վարժ տեքնիկայով ու նուրբ խաղով Տիկ. Գեւորգեանը մեզ այն յոյսը ներշնչեց, որ ... ջորդական ելոյթներով փարիզահայ բեմի լաւագոյն մշակներից է դառնալու։ Մագդայի խաղացած դերը ... ապացուցանում։

Սիրոյ զգացումները, ըմբոստ ... հեղնանքն ու արհամարհանքը, ... լութիւնն ու բարի հոգին, արուեստ... դէտն ու կինը հաւասարապէս հ... զատօրէն արտայայտուեցին Տիկ. Գեւորգեանի խաղի մէջ։

Մէկ-երկու փորձ եւս եւ Տիկ. Լիւսի Գեւորգեանը լիովին կը տիրապետէ բեմին։

ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերակ կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

6.

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԿԸՆՏՐԱՆՔ

Վերջին տեսարանը, Օշին Պայլի եւ Ռիթթայի դատաստանն է։ Կեանքի եւ մահուան երկընտրանքի տեսարան մը։

Օշին Պայլը ձերբակալուած եւ կալանաւորուած է։ Ապստամբները մտած են պալատ։ Լեւոն Դ. կը թագաւորէ, եւ իշխանները իշխանութիւնը կը բաժնեն իրարու մէջ։ Կը հասնի Ռիթթան, այս յաղթանակը պատրաստողը, որ բաժին չուզեր խլուած իշխանութենէն այլ միայն Օշին Պայլը։ Ու այս պահանջը այն հաւաստումով թէ՝ իր ուզածը Օշին Պայլի գլուխն է։ Եւ կը յաջողցնէ արտօնութիւն մը եւ լայն լիազօրութիւններ առնել եւ անմիջապէս հասնիլ Օշին Պայլի խուցէն։

Ռիթթան խորտակելով Օշին Պայլի իշխանութիւնը, կարծես այդ յաղթանակով բաւարարուած է։ Վիրաւորուած հոգը այլեւս չի բողոքեր։ Ընդհակառակը անոր սրտին մէջ միշտապէս տիրապետող սէրը հիմա կը դառնայ նոր խթան մը, այս անգամ առանց վիրաւորուած եսի հակազդեցութեան։ Հիմա կ'ուզէ փրկել Օշին Պայլին գլուխը, հիմա կ'ուզէ անձնազոհութեամբ, իր կեանքի գնով՝ իր յաղթանակի հետեւանքները չէզոքացնել։ փրկել Օշին Պայլը։ Բայց ի՞նչու։

Ռիթթան կ'առաջարկէ իր անձնազոհութիւնը եւ կ'ուզէ որ Օշին Պայլը այդ գնով երթայ իր մեծ գաղափարները իրականացնելու։ Ու կ'ըսէ, — մի՛թէ այս գերագոյն զոհողութիւնն ալ պիտի մերժես, չես տեսներ որ կ'ուզեմ քեզ պէս ըլլալ, քու հետդ ըլլալ, քու մէջդ ըլլալ...

Այստեղ հեղինակը մեզ չփոթութեան կը մատնէ, կամ Ռիթթայի ենթագիտակցական մէկ ցանկութիւնը կը մատնէ։ Այս արտայայտութեան մէջ թէեւ բացորոշ է զոհողութեան առաջարկը, բայց վերջին խօսքերէն կարելի է ենթադրել որ Ռիթթան կ'ուզէ որ Օշին Պայլը ապրի, ու ինքն ալ ապրի, որպէս զի գրկուած ու տրորուած սէրը վերապրի։ Կա՞յ այս ցանկութիւնը թէ՝ ոչ, կը մնայ հարցական եւ եթէ կ'ուզէք՝ հակասական։

Օշին Պայլը կը մերժէ։ Տեղ մը, յաղթական բարձունքին հասնելուն՝ կը տրորէ Ռիթթայի սէրը՝ նախընտրելով պետութեան շահը, ուրիշ տեղ մը՝ պարտուած ու լքուած, յաղթական՝ բայց սիրազեղ Ռիթթայի նուիրումը կը մերժէ, նախընտրելով մահը։

Այս տեղ կլլիտ կը դրուի Ռիթթայի եւ Օշին Պայլի սէրը, ու մենք կը տեսնենք որ Ռիթթայի սէրը մեծ է եւ տիրական, միակ գերիշխող եւ իր պայքարի ընթացքին (որու հիմքը նոյն այդ սիրոյ վիրաւորանքն էր), եւ նուիրումի այս վայրկեանին, որ սիրոյ ինքնանուէր փթթումն էր։ Մինչդեռ Օշին Պայլի սէրը ենթակայ է անոր կամքին եւ մտածումին։ Սիրոյ գերին չէ։

Առաջին առթիւ կը կրենք այն տպաւորութիւնը թէ Ռիթթան բնազդական մղումով կ'ուզէ փրկել Օշին Պայլը, քանի որ իր հպարտութիւնը փրկուած է։ Բայց ներքին բնազդական այդ արտայայտութիւնն ալ իր կարգին ներքին հոգեկան պահանջի մը կ'ենթարկուի։ Խօսակցութեան ընթացքին կը պարզուի, որ Ռիթթան այժմ կամովին զոհը կ'ուզէ դառնալ Օշին Պայլի մեծ գործին համար, ու կ'ուզէ որ ան փախչի եւ շարունակէ իր գործը։

Սակայն Օշին Պայլը մահուան հետ հաշտուած է, — «Ի՞նչ գործ, ինչո՞ւ համար, ո՞րու համար»։ Միայն զղջում մը կ'ունենայ, որ Ռիթթայէն այդքան հեռու մնացած է եւ զայն իրեն դաշնակից չէ դարձուցած, դաշնակից մը որ բացի գաղափարէն, հոգեկան այնքան հարազատութիւն ունէր իրեն հետ։ Այս զղջումը անցեալի մասին է։ Նոր կեանքի մը դիմաւորումը չենք տեսներ Օշինի արտայայտութեանց մէջ եւ ան, ուղիղ գծով կը շարունակէ իր վայրէջքը դէպի կեանքի անիմաստութիւնը։ Կեանքի եւ մահուան երկընտրանքին մէջ, Օշին Պայլը այս գերագոյն ժամին դիմաւորելով Ռիթթան, ուրախ է ու երախտապարտ Ռիթթայի սփոփարար խօսքերուն համար, բայց աւելի վճռական՝ կը հաշտուի մահուան հետ, հոգիի խորքին մերժելով շնորհը որ կուգար Ռիթթայէն, իր կործանումէն յետոյ։

Հոգեկան այս հակադիր եւ բեկբեկ մահուան հետ, հոգիի խորքին մերժե- եւ Ռիթթան, երկուութեան տիպարներ, որոնք իրենց անհնարին ճիգերուն մէջ չեն կարող սրտերու ճեղքուած ապակին իրարու փակցնել, մէկ ու առողջ միութիւն կազմելու համար։

Օշին Պայլի վերջնական մերժումը Ռիթթայի կեանքի բոլոր հորիզոնները կը փակէ։ Ռիթթան իր կարգին կը հաշտուի մահուան հետ, Օշինի հետ մեռնելու ցանկութեամբ։ Այս վերջին վայրկեաններու խօսակցութիւնը մահուան պատրաստ ճակներուն մէջ, նոյնպէս, մեր համոզումով լրիւ տպաւորութիւն մը չի տար. մենք եւս չենք համոզուիր մահուան հետ եղած հաշտեցման։ Ռիթթայի եւ Օշին Պայլի վերջին վայրկեանները պէտք ունին հասունանալու։ Այդ կարող է պատահիլ մէկ խօսքով, մէկ նախադասութեամբ, կամ մէկ դիմաշարժով, բայց այդ անհրաժեշտութիւնը կը զգանք։

Օրինակ մը. մեր միտքը պարզելու համար։ — Երբ Համլէթը իր շունչը փչելու մօտ է, Հորացիօն — անբաժան ընկերը — կ'ուզէ անձնասպան ըլլալ ու մեռնիլ Համլէթին հետ։ Մենք այդ երկվայրկեանին հաշտուած ենք Հորացիոյի մահուան հետ, կարծես թէ այդպէս ալ պէտք է ըլլայ։ Բայց երբ Համլէթը Հորացիոյի Թեւը կը բռնէ ու կ'ըսէ, — Հորացիօ՛, դուն կաց պատմէ աշխարհին ... մենք նոյն վայրկեանին հաշտուած ենք Հորացիոյի ողջ մնալուն հետ։ Մեր հոգեկան տպաւորութիւնները պակաս չեն մնար։

Այսպէս, Լ. Շանթ իր յօրինած բերդութեան տրամաբանութիւնը չեւ այդ վերջին վայրկեանը ... մը զարգացուցած է, որ մենք ալ դիմակին հետ միասին եւք չենք ... ներ։ Մահը անխուսափելի է, ... մահուան գործադրութիւնը թէ Օշին Պայլի եւ թէ Ռիթթային, մատծել ... տայ թէ՝ ուրիշ կերպ չէ՞ր ... մեռնիլ։ Մանաւանդ Ռիթթան, որ Օ... շինի ապառօշը գլխին դնելով՝ կը ... տեղ պատուհանին եւ Օշինին ... դուած նետերէն կը մահանայ։ Որ... իմաստ լաւ է, բայց որպէս կեանքի վերջին վայրկեան՝ մեզ չի տպա... ւորեր։

Վարագոյրը կ'իջնէ. վէճ կը ... մեր հոգիին մէջ. երկու հերոսներ ... գերեզմանները կը մնան առանց ... պանաքարի։

(7) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՄՏԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Թօքիօ-Թայմզ» ճափոնական թերթը կը հրատարակէ յօդուած մը՝ Ճափոնացիներու մտայնութիւնը բացատրող: Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք կարեւոր մասերը:

Արտաքին աշխարհը կը կարծէ թէ ճափոնացիք աշխարհի ամէնէն զինուորապաշտ ժողովուրդն են: Անշուշտ, ճիշդ է ասիկա ու կարծուածէն աւելի. Որովհետեւ, Եւրոպայի մէջ, ուր խաղաղասիրական գաղափարները այժմ շատ ընդհանրացած են, կարելի չէ ընդունիլ աւելի պատերազմասէր հոգեվիճակ մը, քան ճափոնականը:

Այսօր կը կռուին՝ վաղը խաղաղ ապրելու համար: Այսպէս, Չինացիք կը պատերազմին պահպանելու համար իրենց կեանքը. մինչ Ճափոնացիք կը կռուին ի խնդիր գեղեցիկ մահուան մը: Ուրեմն, անիկա իրենց համար միջոց մը չէ. այլ վերջ մը, ամենագեղեցիկ վախճան մը, զոր կարելի է մաղթել: Անոնք կը նախընտրեն ամենայաղթական մահով մը մեռնիլ, քան ապրիլ շատ անշուք կեանք մը: Ըստ իրենց մէկ առածին,— աւելի նախընտրելի է ճզմուիլ թանկարժէք քարի մը նման, քան ըլլալ ամբողջ՝ կղմինտրի մը պէս:

Ճափոնացիք չեն կռուիր զօրքով ցոյց տալու համար իմաստը զոր կուտան անհատական պարտականութեան:

Անոնց իրենց այդ զոհաբերականութիւնը կը ստանան իրենց մանկութենէն սկսած: Ուրեմն, յաղթական մահով մը մեռնիլը իրենց համար խնդալ մըն է: Անոնք կը կռուին բախտին տիրանալու համար: Անոնք կռուի չեն երթար սպաննելու համար թշնամին: Ասիկա շատ չի հետաքրքրեր զիրենք. որովհետեւ անոնք իրենց համար կը կռուին, բարոյական ինքնասիրութեամբ մը, ամենայաղթական ձեւով իրենց կեանքը կորսնցնելու համար: Պուշիտօն կամ Սամուրայի օրինագիրքը կ'արգիլէ մահացուցիչ հարուածները ու կը յանձնարարէ ձեռքի կամ բազուկի հարուածները, որոնք բաւարար են հակառակորդը զինելու կռուելու անկարող վիճակի մը մէջ,— ու հարուածներ, որոնք աւելի պատուաբեր են: Ճափոնական հին զէնքերը ամէն բանէ առաջ արուեստի առարկաներ են, աշխատուած նուրբ ոճով մը, որպէս սուրբ պաշտօն մը. եւ ոչ թէ սպանութեան մը ապաղայ թշնամիին նկատմամբ: Արեւմուտքը երբեք չի կրնար ըմբռնել այս խորհրդաւոր մտայնութիւնը:

Անա երկու դէպքեր, շատ հատկանշական. բայց որ ցոյց կուտան այդ հոգեվիճակը:

Երեք հարիւր տարի առաջ, Թայ երկրի ֆէօտալական պետը, հաստատուած Թուգի Եամայի հիւսիսը, Սինանօ երկրին պետին՝ փիլիսոփայ Քէնսինի դէմ պատերազմ կը մղէր: Թայ երկրի բնակչութիւնը, ծովէն կզզիացած, աղէ զրկուած էր, բայց իր թշնամին՝ Քէնսին առատօրէն տրամադրեց անոր:

Ուրիշ մը,— ահարկու կռուող մը՝ Թումակայ զգետներ էր իր մէկ թշնամին տասնըհինգամեայ պատանի մը: Պատիւը կ'արգիլէր իրեն սպաննել զայն, քանի որ թշնամին գրեթէ տղայ մըն էր դեռ, ու իր գօտիին մէջ ունէր ամենասիրելի բան մը, սրինգ մը: Ան աղուոր խառնուեցաւ զայն ազատել ու զայն պահեց իր բնակարանը: Բայց, շուտով, զրոյց մը շրջեցաւ թէ իր տանը մէջ կը պահէր թշնամի երիտասարդ իշխան մը, ու բանակին հրամանատարը, հակառակ իր կամքին, ստիպուած եղաւ հրամայել անոր գլուխը բերել իր մօտ: Ի՞նչ ընել: Քումակա այդ հրամանին եւ իր խոստման միջեւ էր. բայց, չվարանեցաւ եւ զայն բերաւ իր պետին, մինչ վերջինս արցունքոտ աչքերով ընդունեց իր զաւակին կտրուած գլուխը,— հազիւ 15 տարեկան — որպէս իր թշնամիին գլուխը:

Ասանկ շատ մը պատմական ու հէքեաթային դէպքեր կան, որոնք վեր կը հանեն ճափոնական հոգին: Անոնք շատ պարզ պատերազմիկներ են, ու միակ պահանջը ցոյց տալն է,— կեանքի թէ մահուան միջոցաւ՝ միեւնոյնն է այդ.— կատարեալ արդարութեան իրենց զգացումը: Անոնք կը նմանին պաշտպանութեան այն շներուն, որոնք չափազանց անարգ են յարձակման ենթարկուողներուն համար, ու չափազանց հեզ իրենց տէրերուն առջեւ, որոնց կուրօրէն կը հպատակին:

Այսպէս, եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ անընկճելի բանակ մը, թող առնէ ճափոնականը: Այդ բանակը շատ գոհ պիտի ըլլայ մեռնելու առիթ մը գտած ըլլալուն համար: Զայն պահելը դիւրին պիտի ըլլայ, եւ անոր վճարել պէտք պիտի չըլլայ. որովհետեւ այդ բանակը իր ապրուստը ճարելու մասին չը խորհիր: Բաւ է զայն սնուցանել ու զայն մղել դէպի արդարութեան իտէալը:

Այդ կերպով ան պիտի մոռնայ ինչ որ նիւթական է, ինչ որ երկրային է, ու պիտի խորհի միայն իտէալ յաղթութեան, եւ պիտի ուզէ անոր զոհուիլ: Ասիկա՝ արեւմուտքցիներու համար հարիւր անգամ անհասկնալի մտայնութիւն մըն է: Հազարաւոր տարիներէ իվեր Ցինաստանի վրայ եղած նուաճումները փաստ մըն են Ճափոնի բանակը ամէն անգամուն ալ յաղթած է, ու երկիր վերադարձած է տուն բերելով բազմաթիւ ականջներ ու քիթեր թշնամի զինուորներու, բայց երբեք խորհած չէ դանկեր բերել: Ան անձնուէր է արեւմուտքի հրամանատարներու ճաշակին՝ արուեստի գործերու մասին: Նոյնիսկ, ան ասիկա կը նկատէ գողութիւն մը ամենավատ ու ամենազարշելի տեսակին: Ու շատ քիչ ան զաղթած է, հակառակ իր յաղթութիւններուն: Խաղաղութիւնը հաստատելէ վերջ քաշուած է:

Մինչ այսպէս եղած է ան՝ մինչեւ վերջին տարիները: Ան շռայլ է դրամի համար ու ագահ յաղթութեան համար: Ան պատրաստ է ամէն գնով բերել յաղթանակը:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԲՈՂՈՔ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Մէնեմէշի երեսփոխան եւ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Եունուս Նատի խմբագրականի մը մէջ կը գրէ·

— «Խաղաղութիւնը ապահովելու առաջին կարեւոր միջոցներէն մէկը՝ անկասկած փոքրամասնութեանց խնդրին լուծումն է, հետեւեալ երկու ձեւով.— Կարելիութիւն եղած վայրերու մէջ, փոքրամասնութիւնը իրենց մայր զանգուածին վերադարձնել, կարելի չեղած վայրերու մէջ ալ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել որ խրապէս մարդավարի վերաբերում ցոյց տրուի փոքրամասնութեանց:

Տարօրինակ չէ՞ որ այսօր մենք ալ այս առթիւ բողոքողի դիրքին մէջ ենք: Այն ալ պուլկարեան պետութենէ մը: Չէք կրնար գուշակել թէ որմէ՞ — Պուլկարիայէն, մեր հարեւան Պուլկարիայէն որ անդադար պահա՛ն փոքրամասնութիւնները, փոքրամասնութիւնները», կը պոռայ:

Ցաւոք, մեր բողոքին տեղի տուող վիճակը՝ շատ ամօթալի է քաղաքակիրթ ըլլալու յաւակնութիւնը ունեցող մարդոց համար.— Ցարձակում կրօնի վրայ, բռնադատում խիղճերու:

Կ'ենթադրեմ թէ յարգելի Կոսիոթին Մուշանոֆի կառավարութիւնը շատ պիտի զարմանայ այս տեղւոյ պնդումին առջեւ: Մենք ալ կ'ուզենք հաւատալ թէ պուլկար պաշտօնական իշխանութիւնը կողմնակից չէ այս տեսակ բանի մը եւ նոյն իսկ չի հաւանութեր զայն: Բայց մեր ակնարկած դէպքը, անկասկած առանց պուլկար կառավարութեան գիտութեան, ըռուած ձեւով տեղի ունեցած է:

Կարգ մը պուլկար ազգայնամոլներու համաձայն, Ռոտոփի Փոմաք Թուրքերը որպէս թէ ծագումով Պուլկար են եւ հետեւաբար աւելի լաւ է որ քրիստոնեայ ըլլան: Այս պատճառաւ ժողովուրդը ճնշումի կ'ենթարկուի իր ընկերային եւ կրօնական կեանքին մէջ: Ռոտոփի իսլամ Թուրքերը չա՞տ, շատ կը տառապին: Քաղաքակրթութեան ներկայ դարուն, այս տեսակ ճնշումները միայն մէկ անուն ունին,— վայրենութի՛ւն:

Ռոտոփի Փոմաք Թուրքերը եթէ նոյն իսկ ծագումով Պուլկար են, ինչո՞ւ իսլամ չպիտի մնան, այլ բռնութեամբ քրիստոնեայ պիտի դարձուին: Ասոր խելք կը հասնի՞: Պուլկարներն ալ ծագումով Թուրք են, եւ մեծ մասին քրիստոնէութեան հետ ունեցած կապը համեմատաբար նոր դէպք մըն է: Ամէն պարագայի մէջ, երկնային եւ բնական օրէնք մը չկայ թէ Պուլկարները կրօնքով քրիստոնեայ պիտի ըլլան: Ոչ ոք իրաւունք ունի բան մը ըսելու այն մարդոց, որոնք իսլամ մնացած են այսօր:

Ուրիշ երկրի մը մէջ մնացած փոքրամասնութեան մը երբ այս տեսակ վերաբերումներու կ'ենթարկուի, քաղաքակիրթ մարդկութեան խիղճը լրջօրէն կը տառապի ասկէ եւ զզուանք կը զգայ: Եթէ այս տղեղ ընթացքը Ռոտոփի Թուրքերուն հանդէպ չդադրի, այլ մեզի հետ որ եւ է կապ ունեցող ժողովուրդի մը, մենք նորէն նոյն ձեւով պիտի բողոքէինք: Խաղաղ աշխարհի մը մէջ մարդոց քաշած տառապանքը կարծես չի բաւեր, երեք չորս տգէտ քոմիթէճիներ այնքան առաջ կ'երթան, որ կը յարձակին կարգ մը խեղճ ու կրակ արարածներու խիղճին վրայ: Այս ի՞նչ գործ է, ի՞նչ տեսակ մտածում է, այս ի՞նչ դէշ ընթացք է:

Կը խնդրենք որ Կոսիոթին Մուշանոֆ այս տղեղը կարգադրել չփութայ հերքումի քաղաքականութեան հետեւիլ: Ամբաստանութիւնը ծանր է, բայց դժբախտաբար իրողութիւն է: Պուլկար իշխանութիւնը,— որուն համար ըսինք թէ կապ չունի խնդրին հետ,— թող երթայ քննէ, եւ արդիւնք միջոցներ ձեռք առնելով ապահովութիւն եւ խաղաղութիւն տայ այդ տառապող ժողովուրդին որուն խիղճը կը դողայ.

Իրենցմէ մեր սպասածը այս է եւ պարզապէս անկասկած կը նկատենք որ այս պիտի ըլլայ արդիւնքը»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տնտեսական տագնապը

ԻՒՋԷՍ, 21 Յունուար (Յառաջ).— Կար հանգիստ ալ ամբողջ տնտեսական տագնապին ազդեցութեան կ'ապրի: Տագնապ մը, որ աննախընթաց եղած է տարիներու ընթացքին, բատ կարգ մը զուգադրումի 80-90ամեայ ծերունիներու տեղեկութիւններուն:

Տագնապը ծնաւ հարստաբերութենէն, վարակեց հետզհետէ առեւտրական հրապարակը, իր ճանկերուն մէջ առաւ արհեստաւորական եւ գործաւորական դասակարգը: Ճգնաժամային ճիգն ու աշխատանքները ի զօրու չեղան գիւղացիներու վտանգը, դարձաւ անհասոր ու ընդոցս: Բազմաթիւ վաճառականներ քաղաքներ կասեցուցին իրենց գործունէութիւնը, կրճատեցին աշխատող ձեռքերը, փակեցին իրենց դռները: Տագնապը դարձաւ սպառնական: Ճնշումը յարատեւ:

Բազմաթիւ են առեւտրական տուները, որոնք առժամապէս փակեցին կամ հաշուեյարդարի ենթարկեցին իրենց գործառնութիւնները:

Հրապարակները լեցուն են շրջուն վաճառորդներով, որոնք, երէկուան առեւտրական տուներու աէրերն են: Հազարումէկ բէքլամներով կը շրջին գիւղէ գիւղ, գեղջուկ գինով կ'ուզեն սպառել ապրանքները, փրկելու համար գործին առանցքը կազմող միակ դրամագլուխը: Դժբախտաբար վաճառորդները քաստապատիկ աւելի են գնորդներէն: Բոլորին բերանն է սարսափի խօսքը, տագնապ:

Արհեստաւորական դասերուն մէջ նուազ չեն կոչիկի. հագուստի զարծարանատէրերու անանկութեան դէպքերը:

Հրապարակը լեցուն է աժան ապրանքներով, կը ծախուին հարիւրին 75 զեղչով: Չկայ առնող, գնելու ցանկութիւնը ի սպառ չքնշուած է, ունեւոր կամ չունեւոր մտահոգ են զալիքով: Տնտեսուած գումարները կը պահուին գետ աւելի սեւ օրերուն:

Տագնապը մեծապէս ազդած է շռայլելու ընդունակ տարրերուն վրայ: Շարժանկարի, ներկայացումներու սրահները կիսով դատարկ են:

Տագնապին ուժն ու թափը կը զօրացնէ ձմեռուան այս ցուրտն ու ձիւնը: Ամէն օք քաշուած է իր մուշտակին տակ, կը սպասէ համաշխարհային տնտեսական տագնապին բարելաւման հրաշքին:

Տեղական իշխանութիւնները ձգտած են գործադուլէ եւ բազմանդամ գործաւորներու ապրուստի հոգերով, մասամբ մեղմացնելու համար զէթ: Բայց դժբախտաբար միեւնոյնը չէ կառավարական նպաստի բաշխումը Ֆրանսայի բոլոր գաւառներուն մէջ:

Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ ուրիշ շատ մը մեծ քաղաքներու գործաւոր – գործաւորուհիները աւելի բախտաւոր են այդ մասին քան Նիմի, Իւզէսի աշխատաւոր ձեռքերը:

Առաջիններուն մէջ կան կառավարական նպաստառաշխ, գործաւորական դրամենեակներ որոնց առջեւ պոչ բռնած՝ գործաւոր – գործաւորուհի, կը ստանան իրենց նպաստները առանց ազգի, զաւանանքի խտրութեան:

Իսկ օտարականները մասամբ կ'օգտուին իրենց հիւպատոսարաններէն, իրենց պատկանած պետութեանց ներկայացուցիչներէն:

Մեծ քաղաքներու հայ գործաւոր դասակարգը աւելի մխիթարական վիճակ մը ունի, բաղդատմամբ գաւառի, գիւղի գործադուլներուն, երկու տեսակէտով: Ա.— Կառավարական նպաստ, Բ.— Հայրենակցական միութիւններու, բարեգործական հաստատութիւններու, Կարմիր Խաչերու, ազգասախնամի, առաջնորդարանի, բարեկեցիկ հայ ընտանիքներու օժանդակութիւնը: Ճիշդ է եւ թշուառ, զաւառի հայ գործաւոր գործաւորուհին եւ զուրկ այդ բարիքներէն: Բայց եւ այնպէս մեր ցիրուցան հայ բեկորները կ'աշխատին արիւն քրտինքով ճարել իրենց աղն ու հացը:

Կար նահանգին գիւղերուն եւ ագարակներուն, քաղաքներուն եւ այգիներուն մէջ ունինք. հայ ընտանիքներ, եւ որբեր, արհեստաւոր, խանութպան, հողագործ, որոնք քանի մը տարիներէ ի վեր սեփական գործ առեղծած էին: Անոնց թիւը անծանօթ է, բայց բոլորն ալ մտահոգ են վաղուան համար: Տագնապին առաջին զոհերն եղող ժաղաքիւ երիտասարդները, որոնք լաւ օրերու մէջ երբեք չեն մտածած:

Ընդհանուր կերպով, գիւղի ու ագարակներու մէջ աշխատող գործաւորներու կեանքը աւելի մխիթարական է, թէեւ տագնապը հեռու մնացած չէ:

Գիւղացիներուն եկամուտները կը կազմէին գինին, բանջարեղէնները, արմտիքն ու ձիթենին, որ կը մնան շտեմարաններու մէջ, գնող չկայ:

Ձիթենին որ առատօրէն կ'արտադրէ Կար նահանգը, ծառերը կտրելու ատեն առատ բերք տուաւ, բայց 100 քիլօն 40 ֆրանք կը ծախուի, թէեւ պահանջ չկայ:

Ձիթենիի մշակները, յուսահատ, պտուղը կը ձգեն ծառերուն վրայ, քանի որ աւելի սուղի պիտի նստի:

Ամէն բան աժան եւ առատ է, բայց դրամը, դրամը կը պակսի:

Գնահատութեամբ եւ երախտագիտութեամբ յիշենք Uzès-ի քաղաքապետը, Պ. Marcel Martin, որ շատ օգտակար եղաւ շրջանիս մեր հայ հայրենակիցներուն:

Իր պաշտօնին բերումով եւ ընկերվարական ըլլալ վ. կ'ընէ համահաւասար եւ բացառիկ-օժանդակութիւններ հայ գործադուլներուն, եւ կը վայլէ փոխադարձ համակրանքը գաղութիս:

Ներսէս Մանուկեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

Կրթական կեանքը Ճիւնիէի մէջ

Այս տարի մխիթարական երեւոյթ մը կը պարզէ Ճիւնիէի փոքրիկ գաղութը, գոնէ կրթական եւ ազգային մարզերուն մէջ:

Զանազան յարանուանութեանց դպրոցները միացած են Հայ Ազգային Վարժարան անունին ներքեւ, որուն տեսչութիւնը յանձնուած է Պ. Մաքսուտ Մաքսուտեանի, Դպրեվանքի անցեալ տարուան շրջանաւարտներէն:

Ներկայ զանուելէ վերջ, տօնական օրերու առիթով սարքուած կոկիկ հանդէսի մը, տեսայ թէ ի՛նչ նուաճումներ կատարուած են անցնող երեք ամիսներու ընթացքին: Թրքախօս ծնողքի զաւակներ սահուն կերպով կը խօսին հայերէնը, կ'երգեն, կ'արտասանեն, միշտ հայերէն:

Ներկայ շէնքը թէեւ բաւական ընդարձակ, առողջապահիկ չէ: Ընդարձակ սրահ մը, որ ունի մօտաւորապէս 120 պատուհաններ: Աշակերտներուն թիւն է 90...

Տնտեսական տագնապը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ երկարած է իր մագիլները: Բարեբախտաբար, ծնողներուն մեծ մասը արհեստաւոր են ու կ'ապահովեն իրենց օրապահիկը: Տեղական ժողովուրդի հետ յարաբերութիւնները խիստ սիրալիր են: Արապ երեսփոխանը Շէյխ Ազէմ, մեծ գովեստով կը խօսի հայերու մասին:

ԱՄԵՐԻԿԱ

Նիւ Եօրքի հայկական պազարը

ՁՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔ 1400 ՏՈԼԱՐ

Նիւ Եօրքի հայկական պազարը գաղութիս այս տարուան նշանաւոր դէպքերէն մին էր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը՝ 2 մասնաճիւղերով, 2 Որբախնամներով, եւ կրտսերներու Լիկայով, եւ անոնց հինգ գործակիցները — Ս. Խաչ եկեղեցի, Աւետարանական տիկիններ, Պոլսոյ Ազգ. Հաստատութեանց Օգնութեան Ընկերութիւն, Դատերք Հայաստանի եւ Արշալոյսի Հայուհիք — օրինակելի եռանդով նուիրուեցան գործին: Անոնց աշխատութեան արդիւնքը եղաւ, բարոյապէս փայլուն եւ նիւթապէս գոհացուցիչ:

Մէքքա Թէմփըլի գեղեցկայարկ ընդարձակ սրահը տօնական երեւոյթ առած էր երկու օր երկու գիշեր: Տասը կազմակերպութեանց վաճառանոցներ սեղանները ծածկուած էին ապրանքներով — մետաքսեղէն, բրդեղէն, կաշեղէն, արծաթեղէն եւայլն: Երիտասարդ պարոններ եւ օրիորդներ՝ հանդիսականներու հոծ շարքերուն մէջ կ'երթեւեկէին վինճակահանութեան տոմսեր ծախելով, այլ եւ այլ պարգեւներու փոխարէն: Բարձրախօս մեքենայի մը միջոցով սակայ կը հաղորդուէին զեկոյցներ: Շահաւէտ ապրիւրներ եղան բախտագուշակներու տաղաւարները, եւ նարտի ու թղթախաղի սեղանները, նոյնպէս ձկնաւազանը, ուր որսի նիւթ էին ձուկի տեղ տեսակ տեսակ զարդեղէններ, խաղալիքներ, գեղօններ:

Պազարին ամէնէն յանկուցիչ մասը կը կազմէին ճաշարանները եւ առաւելապէս այն՝ որուն մուտքին վերեւ կը կարդացուէին «Նուպարաշէնի Իշխան» բառերը: Ինչպէս ուրիշ վաճառքներուն՝ այնպէս ալ ուտեստներուն մեծ մասը նուիրուած էին բարեսէր տուներէ: Սիգանի սպասարկութեան ալ կը կատարէին տիկիններ եւ պարոններ: Մասնաւորապէս ուշագրաւ էին Կրտսերաց Լիկային անխոնջ օրիորդները, հայկական տարազներով: Նուպարաշէնի ճաշասեղաններուն շուրջը բոլորուած տեսնուեցան Նիւ Եօրքի ծանօթ դէմքերէն շատեր: Ասոնց կարգին՝ յիշենք Տիգրան Խան Քէլէկեանը, որուն առատաձեռնութենէն օգտուեցան բոլոր վաճառորդները:

Սրահին մէջ ոգեւորութիւնը կը բազմապատկուէր երեկոյեան, երբ կը սկսէին պարերը՝ նուագի առաջնորդութեամբ: Այդ պահերուն միջանկեալ եւ ամենասիրուն մէկ երեւոյթն էր փոքրիկներու պարը, ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցիչ Օր. Օլկա Ղազարեանի:

Պազարին զուտ շահը եղաւ 1400 տոլար, որուն կէսը յատկացուեցաւ տեղական կարօտեալներուն, իսկ միւս կէսը բաշխուեցաւ մասնակցող կազմակերպութեանց, անոնց իւրաքանչիւրին վաճառումներուն համեմատութեամբ: Պոլսոյ Ընկերութիւնը եւ Աւետ. Տիկինները իրենց հասոյթը ամբողջապէս տրամադրեցին կարօտեալներուն:

Այս գործին զոհուած աշխատանքն ու ժամանակը ի հաշիւ առնելով, կ'ակնկալուէր աւելի մեծ գումար մը: Սակայն, պէտք է նկատի առնել նաեւ առեւտրական հրապարակին անբարատ վիճակը, որ այցելուները կը հարկադրէր խնայողաբար ծախսելու: Հետեւաբար ձեռք բերուած նիւթական շահը գոհացուցիչ թուեցաւ ու հասարակ Իսկ իբրեւ բարոյական արդիւնք՝ պազարին տպաւորութիւնը շատ քաղցր էր: Անոր սրահը երկու օր դարձաւ հայկական մանրաշխարհ մը եւ ամէնուն հաճելի ժամադրավայր մը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽԱՂ. 1908)

ՄԵԼԻՔ.— Դաւօի իյնալուց յետոյ, մեր դիրքը դարձաւ շատ պաշտպանողական, հնար եղածին չափ ընդհարումներէ խոյս տալը ընտրեցինք մեր գործունէութեան առաջնորդող դիծը, գարունը կը բացուի դեռ, բայց ոչ մի հնարաւորութիւն ունէինք ընդհանուր ապստամբութեան նման մի գործի ձեռնարկելու, դեռ պէտք էր փրկել մեր ձեռք մնացածը: Բայց եւ այնպէս ինքնապաշտպանութեան գործը բաւականին կազմակերպեցինք, Այդեստանի շուրջ ամենայարմար պաշտպանողական դիրքեր ընտրելով՝ կամաւորների խմբերը այդ դիրքերու վրայ նպատակայարմար կերպով բաժնեցինք մեր բոլոր պահեստները գրեթէ նոր վայրեր փոխադրեցինք. փոխեցինք յարաբերութեան գիծերը, մինչ կառավարութիւնը կ'ուժովնար ու նոր զօրք կը հաւաքէր, պէտք է խոստովանիլ որ կառավարութեան ուժովնալու զուգահեռաբար ժողովուրդի մէջ դիմադրութեան ոգին նուազում էր եւ անհատ այսօր վիճակը, ինչպէս գիտէք, Այդեստանի պաշտարումը սկսել է արդէն. այս առաւօտ թնդանօթները պիտի բարձրանային յանկոյսներէ բլուրներ վրայ:

ԿԱՄՍԱՐ.— Կառավարութիւնը շատ վարպետ գտնուեցաւ, մինչեւ վերջին րոպէն այնպէս ցոյց տուեց թէ եկող զօրքերը պարսկական սահմանագլուխ ղրկելու համար էին, այնինչ այժմ...

ՀԱՅԿ.— Իսկ մեր զինուորնե՞րը:

ՄԵԼԻՔ.— Ութ օր առաջ նկատելով իրերու ընթացքը, երբ, որոշեցինք ընդհարումներից խուսափել ամէն գնով, բոլոր փախստական, մանաւանդ դրսեցի հայդուկ զինուորները լեռ ղրկեցինք:

ՀԱՅԿ.— Շահէնի աչքը լոյս, իսկ այստե՞ղ:

ՄԵԼԻՔ.— Մնացինք մենք ու մի քանի անհրաժեշտ գործակատարներ:

(Լռութիւն)

Խոստացայ առաջնորդին պատասխանել այսօր կէս օրից վերջը, ի՞նչ պատասխան պիտի տանք, ա՛յդ որոշենք...

Ա. ԳՈՐԾ. (ներս կ'իյնայ).— Թնդանօթները լեռը կը բարձրացնեն, այստեղէն կ'երեւի... (կը ցուցնէ լուսամուտէն, Մելիք, Եդուարդ, Կամսար լուսամուտին կը մօտենան, Կամսար կը դիտէ հեռադիտակը աչքին):

ԿԱՄՍԱՐ.— Մէկն արդէն բլուրի գագաթն է հասել:

ՄԵԼԻՔ.— Մօսինի գնդակը հասնո՞ւմ է:

Ա. ԳՈՐԾ.— (Կը մեկնի):

ԵԴՈՒԱՐԴ.— Եթէ ուզում ես, փորձիր:

ՄԵԼԻՔ.— Շտապելու չէ... գէ՛հ. եկէք տեսնենք, ի՞նչ պիտի պատասխանենք:

ԿԱՄՍԱՐ (ձեռի պայուսակը եդուարդին կուտայ).— Ի՞նչ, պարզ չէ՞ պատասխանը, յանձնուե՞լ ես:

ՄԵԼԻՔ.— Ցամենայն դէպս ոչ միմիայն պէտք է մտածել յանձնուելու մասին:

ՄԵԼԻՔ.— Որպէս թէ մեծ պետութիւնների հիւպատոսները երաշխաւորում են ազատ արձակելու սահմանը անցնելու:

ԿԱՄՍԱՐ.— Հաւատացի՞ր:

ՀԱՅԿ (գլուխը ծռած բարձի մը վրայ ճնճղալու պէս).— Ի՞նչ յիմար յիմար զուրս էք տալիս, այստեղ եկողը եկել է մեռնելու եւ ոչ թէ յանձնուելու, ա՛յն տաէք, որքա՞ն ուժ ունինք դիմադրելու:

ՄԵԼԻՔ.— Ի՞նչպիսի ուժ:

ՀԱՅԿ.— Ուժը նիւթական, ռազմամթերք, կամաւոր, պաշար, ժողովուրդը հաց ունի՞, քանի՞ օր կարող ենք դիմանալ կռուի պարագային:

ՄԵԼԻՔ.— Հազիւ մի շաբաթ:

ԿԱՄՍԱՐ.— Հազի՞ւ. այդքան:

ԵԴՈՒԱՐԴ.— Ժողովուրդը հաց չունի:

ՄԵԼԻՔ.— Ժողովուրդը, իսկ դուք ունի՞ք:

ԵԴՈՒԱՐԴ.— Քեզ հետ միասին ժողովրդի մէկ անդամն ենք:

ՀԱՅԿ.— Իսկ կամաւորնե՞րը:

Գ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՑՈՒՐՏԸ իր սաստկութիւնը տակաւ կ'աւելցնէ: Փարիզի մէջ երէկ եւ այսօր ջերմաչափը զէրոյէն վար 7 կը ցուցնէր գիշերը, իսկ 4 ցերեկը: Գաւառներու աւելի սաստիկ է: Օվէրնեի մէջ ցուրտը 12 աստիճան է: Պուա տը Պուլոնի եւ Վէնսէնի անտառին լիճերը սառած էին, եւ հակառակ արգելքին շատեր գացին չմշկելու: Ըստ օդերեւութաբաններու, ցուրտի այս հոսանքը կուգայ կեդրոնական Եւրոպայէն, հիւսիս արեւելեան հովի մը միջոցաւ, եւ թէ յոյս չկայ որ օդը մեղմանայ այս օրերուն: Եւ այս բոլորին վրայ կռիւի սաստիկ համաճարակը...:

«ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՒՄԷՐ» անունով շոգենաւ մը որ կը պատկանի Մէսաժըրի Մարիթիմի, հանդիսաւորապէս ծով իջուցուեցաւ կիրակի օր, Մարսէյլի մօտ, Լասիօթայի նաւարանին:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐԸ — Գահիրէի խառն դատարանը որոշեց որ Եգիպտոսի հանրային պարտքի կտրօնները ոսկեդրամ վճարուին: Անգլիոյ կողմէ աւելի դրամանիշին ջնջումին հակառակ՝ եգիպտական դատարանին այս որոշումը վիճելի նոր խնդիր մը կը յարուցանէ: Եգիպտական կառավարութիւնը վերաքննութեան պիտի դիմէ այս վճիռին դէմ, որ տրուած է Անգլիացի, Ֆրանսացի եւ Իտալացի դատաւորներ պարունակող ատեանէ մը:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ օթօպիւսներու գործադուլը կը շարունակուի, այնպէս որ հաղորդակցութիւնները մեծապէս խանգարուած են: 13,000 վարիչներ ու տոմսավաճառներ թողած են աշխատանքը:

ՃԱՓՈՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ — 1930ին կատարուած մարդահամարին արդիւնքը հրատարակուեցաւ: Ասոր համաձայն, Ճափոնի ընդհանուր բնակչութեան թիւը, գաղթավայրերն ալ միասին, կը հասնի 90,396,043ի, որուն 64 միլիոն 450,005ը միայն Ճափոնի հողամասին մէջ: Ասոնցմէ 32,390,150ը այր են, իսկ 32,089,850 կին: Մայրաքաղաք Թօքիօ ունի 5,408,000 բնակիչ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ նախկին նախարար Թիմուրթաշ, որ Շահին հրամանով իր տան մէջ հսկողութեան տակ է, պիտի դատուի մօտ օրէն:

«ԱՐՔ - ԱՆ - ՍԻԷԼ» սաւառնակը որ Ֆրանսայէն մեկնած էր Հարաւային Ամերիկա երթալու համար, ճամբան երկու տեղ իջնել հարկադրուելէ յետոյ, յաջողեցաւ Պուէնոս - Այրէս հասնիլ կիրակի օր:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ նշանաւոր վիպագիր Ճորճ Մուր մեռաւ 81 տարեկան հասակին մէջ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուրսի ներքնասրահը, Մէթրօ Օտէոնի ճիշդ դիմացը:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Ռոստոմի Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

■■■■■■■■

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ դեմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

19 Փետրուար Կիրակի իրիկուն, Sociétés Savantesի *սրահին մէջ*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց Միութիւնը յառաջիկայ Մարտ 18ին, Շաբաթ իրիկուն պիտի կազմակերպէ շքեղ պարահանդէս երեկոյթ մը:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Բարգէն Վէչիճեան կուտայ Սուրիոյ հայ գաղթականներու եւ որբերու կեանքէն տպաւորութիւններ, կը ներկայացնէ վաւերագրեան Ֆիլմը, առնուած Սուրիոյ հայ կեանքէն, իսկ Շ. Նարդունի՝ Ներգաղթի քաղաքականութեան քննադատութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէզէոնականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Կիրակի ժամը 2 30ին, 40 rue Pierre Corneille, *Քէնտէրեանի ճաշարանը*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

■■■■■■■■

— Այո՛, բայց եթէ պատերազմ ըլլայ կը վազես ու կը վերցնես հրացանը: Ես կը մտածեմ ընդհակառակը որ պատերազմը լաւ բան է:

— Իսկապէ՞ս...

— Այո՛:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ մարդիկ կան որոնք միայն այդ ձեւով կրնան պատժուիլ:

— Ըսել կ'ուզես Ֆրանսացինե՞րը...

Ճորճ զգաց որ Ֆրանսացի քաղաքային մասին կը խորհէր աղջիկը: Գլխու հաստատական նշան մը ըրաւ Լիան:

— Ըսէ՞ր ատիկա Ֆոն Քլայնկարթին:

— Այո՛:

— Վստահ եմ որ դոհ մնաց:

Լիան գլխու շարժում մը ըրաւ դարձեալ: Ճորճ կրնար երեւակայել թէ Գերմանացին ինչ լրբութեամբ շնորհաւորած էր զայն այդ զգացումներուն համար: Յայտնի էր հիմա որ սիրաբանութիւն չկար իրենց յարաբերութիւններուն մէջ: Բայց ինչո՞ւ համար Գալ Գուֆոն կուզար այդ մարդը ամէն գիշեր: Պատերազմին վրայ խօսած էին միասին. ինչո՞ւ չէ. ամէնուն մտքին մէջ էր ան, ամէն մարդ կը խօսէր այդ մասին: Ճորճ իմացեր էր նոյն իսկ պատմութիւնը գերմանացի սպասաւորի մը որ ճաշարանին մէջ լսելով «պատերազմ» բառը, իր ձեռնարկը վազեր էր հրացանը մաքրելու համար: Ամէն տեղ էին Գերմանացիները: Պատերազմի մասին ակնարկութիւններ կային Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերուն մէջ: Անժխտելի էր նաեւ այն իրողութիւնը որ բարձր դիրքերու մէջ գտնուող կարգ մը մարդիկ պատերազմ կ'ուզէին: Հետեւաբար շատ ընդհանրացած նիւթի մը շուրջ խօսած էր Ֆոն Քլայնկարթ:

Ճորճ բռնեց յանկարծ Լիանի երկու ձեռքերը: Գալ Գուֆոնի ներկայացման վերջին օրն էր, վերջին շաբաթ օրը:

— Միասին պիտի ճաշենք այս գիշեր ու ներկայացումէդ առաջ թատրոն պիտի երթանք, այո՞:

Լիան ընդունեց հրաւէրը անմիջապէս: Ուրեմն որ եւ է կապ չկայ այդ մարդուն եւ իրեն միջեւ, մտածեց Ճորճ:

Նախաճաշէն յետոյ դուրս ելաւ որպէս զի դրամ ճարէ գիշերուան ծախքերուն համար: Ամէն աղբիւր ցամքած էր սակայն: Ո՞ւրկէ կրնար փոխ առնել. մարդ մնացա՞ծ էր: Մախու նըկարներ ալ չունէր: Զկային ժամացոյցն ու շղթան կամ փողկապին գնդասեղը: Քանի մը կտոր հագուստ լեցուց պայուսակին մէջ ու ծախեց առանց դժուարութեան: Ճիշդ այնքան դրամ ունէր որքան պէտք էր այդ գիշերը:

Լիան երբեք այդքան քաղցր ու սիրալիր եղած չէր իրեն հետ: Անուշ նայուածք մը կար անոր բիբերուն խորը: Կարծես էր կարծես իր ինքնավստահ վերաբերումը եւ դարձած էր աւելի կրաւորական:

Որչա՜փ ուրախ էր Ճորճ: Ալ փարատած էին աղջիկը կորսնցնելու համար ունեցած վախերը: Ինչպէս ու խմեցին շատէն աւելի: Հո՞ն էր Լիանին. դեռ ի վիճակի էր տալու իր ներկայացումը. պատասխանատուութեան ոգին պակսեր էր իր մէջէն:

— Փարիզի մէջ դարձեալ պարեմ չը պարեմ, միեւնոյնն է ինծի համար. Փորձել գիս գալ առնէ կամ ոչ, հո՛գս անգամ չէ:

Ճամբան՝ թաքսիին մէջ Լիան նետուեցաւ անոր գիրկը, ու տարօրինակ կերպով սկսաւ շռայլել իր գուրգուրանքը՝ երեսը երեսին:

Պարասրահին դրան առջեւն էին:

— Այս գիշեր պիտի գամ առնեմ քեզ, ըսաւ Ճորճ:

Գլուխը թօթուեց Լիան:

— Ես շուտ տուն պիտի գամ. շատ պիտի սպասեմ այս գիշեր. դուն սենեակը տաքցուր. ուրիշը եկէ եւ սպասէ ինծի:

Ճորճ ուրախ դուարթ վերադարձաւ տուն: Ուրեմն աղջիկը պիտի ըսէր Ֆոն Քլայնկարթին որ չէր կրնար պարել ու խմել իրեն հետ այդ գիշեր. ի՛նչ լաւ դաս մը պիտի ըլլար ատիկա Գերմանացիին համար որ պիտի հասկնար թէ չէր կրնար յոյսեր ունենալ այդ աղջկան վրայ:

Եւ իրաւ ալ Լիան չուշացաւ: Մինւնոյն արամադրութեան մէջ էր:

Միասին անցուցին այդ գիշերը՝ ամէնէն տարփոտը Ճորճի կեանքին մէջ:

Խորհրդաւոր երեւոյթ մը ունէր դարձեալ Լիան ինչպէս միշտ:

Առտուն շատ կանուխ հեռացաւ անոր քովէն եւ ուրուականի մը պէս, դուրս ելաւ սենեակէն: Ճորճ՝ կէս-քուն, կէս-արթուն, լսեց դուռին աղմուկը եւ Լիանի մուճակներուն ձայնը սանդուղներուն վրայ:

Մտաւ իր սենեակը ու փակեց դուռը զգուշութեամբ:

Երբ կէս օրին Ճորճ արթնցաւ, Լիան փախած էր արդէն, փախած էր տունէն:

3.

Կուժը ձեռքը, իջաւ յարկ մը: Կեցաւ Լիանի դրան առջեւ ու զարկաւ: Պատասխան չկար. զարկաւ նորէն, ո՛չ մէկ ձայն: Փորձեց հրել դուռը. կղպուած էր: «Դուրս գացած է», մտածեց Ճորճ:

Սանդուղին վրայէն կանչեց դռնապանուհին եւ հարցուց անոր.

— Օրիորդ Սոնրէլը դո՞ւրս գնաց:

— Այո՛ պարոն:

— Ե՞րբ:

— Ժամը ինինին առտնները:

— Ինի՞ն:

— Այո՛ պարոն. վճարեց իր ․․․ ու. գոյքերն ու երախան միասին առաւ ու գնաց:

Կուժը դրաւ սանդղամատին վրայ վար վազեց:

— Գնա՞ց, ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Այո՛ պարոն:

— Ո՞ւր պիտի վերադառնայ:

Դռնապանուհին գլուխը շարժ․․․ կաթիլ մը արցունք վար սահեց թռամած այտերէն:

— Ըսա՞ւ թէ ուր պիտի երթայ:

— Ո՛չ պարոն, ըսաւ պատասխանելով արցունքը:

— Բայց, Տէ՛ր Աստուած, ․․․ բան մը, թուղթ մը ձգեց ինծի համար:

— Ո՛չ պարոն:

— Սո՛ւտ է. բան մը կայ որ ․․․ կը պահես:

Այդ կասկածը իր անկեղծ․․․ մասին, չվրդովեց կինը:

— Սենեակին բանալին ունի՞ս:

— Այո՛ պարոն. մեկնելէ առաջ ․․․ մէջ ինծի վերադարձուց:

— Տո՛ւր սա բանալին:

Թարգմ. Ժ. Յ.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276,286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933 — 25 Janvier 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2093 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒՆԵՐԸ

Երէկուան թիւով հրատարակեցինք Մարսէյլի մեր մէկ աշխատակցի տեղեկատուութիւնը Քլոտ Ֆառէրի բանախօսութեան առթիւ, որ տեղի ունեցած է յունուար 17ին, Մարսէյլի գրական ակումբի մը նախաձեռնութեամբ:

Դարձեալ հրապարակին վրայ է գրագէտ մը, Քլոտ Ֆառէր, միջակ արժէք մը, որ կը ծառայէ առաւելապէս Ֆրանսական առեւտրական ընկերութիւններուն, քան Ֆրանսական արուեստին:

Ու չէվանտէն ճարպիկութեամբ, յիշեալ հեղինակը ամեն անգամ մը Թրքական ոճրապարտ երկիրն ու ազգը կը ներկայացնէ Արեւմուտքին, երկրպագելով համաշխարհային ոճրագործներուն առջեւ, որպէս հրեշտակներու: Զբաղականանալով այս գեանաքարշ ծառայութիւններով, ալաքներ ուղղած է եւ այժմ ալ կ'ուղղէ տառապած հայութեան՝ արհամարհելով մեր ժողովուրդի վէրքերը, որոնք համաշխարհային խիղճը ցնցեցին, որոնք համամարդկային տառապանք մը նկատուեցան եւ եթէ ոչ գործնական կեանքին մէջ, գոնէ հոգեբանական սուգ մը եղան գիտակից ու զգայուն մարդկութեան համար:

Քլոտ Ֆառէր, գիտակ հայկական տառապանքի եւ արդար դատի մեծութեան, լաւ կը գիտակցի թէ ամէն տեսակ երկրպագութիւնները Թուրքիոյ եւ Թրքական արիւնարբ ղեկավարութեան հանդէպ՝ մեծ նշանակութիւն մը չպիտի ունենան, որքան ատեն եւրոպացի մարդը, իր հոգիի խորքին մէջ խորշանք պիտի զգայ դէպ ի Թուրքը:

Քլոտ Ֆառէրները կը թխավարեն հասանքն ի վեր, առեւտրական գաղջ հաշիւներով, որոնք սակայն անզօր են պատմութեան աչքերը եւ արիւնի ներկը սրբելու մարդկութեան մտքէն ու սրտէն:

Ու այս գծուարութիւններուն դէմ անճրկած վարձկան գրիչները այլ ելք չեն գտներ, քան անիրաւ ու անազնիւ աշխատանքի մը լծուիլ, — նախ Թուրքն ու Թուրքիան արդարացնել, մեղաւոր ներկայացնելով խաչուած հայութիւնը:

Որքան զզուելի, որքան հակամարդկային, նոյնքան ապերախտ աշխատանք մըն է Քլոտ Ֆառէրներու աշխատանքը: Որովհետեւ, հայութեան տառապանքը, եւ արդար դատը համամարդկային զգացում մըն է, մեծ է իր սրբութեամբ եւ ահռելի անէծք մը բոլոր անոնց գլխին, որ կը յանդգնին վրդովել դարաւոր մարտիրոսութիւն մը, որայսօր իսկ վերջացած չէ: Ուխտագնաց ժողովուրդ մը կայ, որ չաւկած այդ մարտիրոսութիւնը, առաքելութիւն մը իր սրտին մէջ, մարտիրոսներու եւ առաքեալներու պէս անմահ՝ կը քալէ ի խնդիր Հայոց ազգի յարութեան, ի խնդիր մարդկութեան երջանկութեան:

Հայկական տառապանքն ու ողբերգութիւնը մարդկութեան խղճին ծանրացած անէծք մըն է: Ու այդ պատճառով, հայութեան երջանկութիւնը, համամարդկային երջանկութիւն մը պիտի ըլլայ: Ինչ փոյթ, եթէ գտնուին Քլոտ Ֆառէրներ, որոնց դէմքը ծամածռի՝ կաթուածահար:

Քլոտ Ֆառէր այսօրուան Թուրքիան փառաբանելու համար, ստիպուած է առ հասարակ Թուրքը փառաբանել: Մուսթաֆա Քէմալը աստուածացնելու համար, անհրաժեշտ է Սուլթան Համիտը մարդասէր ներկայացնել: Մտիկ ընենք Ֆրանսական ազնիւ մտաւորականութեան այս անարժան զաւակը.

— « Իմ մտերիմ ընկերս՝ ծալալէտտին փաշան ինծ ծանօթացուց այդ թագաւորին (խօսքը Սուլթան Համիտի մասին է), որ ազնիւ էր, հիւրասէր եւ արդարադատ: Սուլթան Համիտը Կարմիր Սուլթան կոչուելու արժանի չէ: Ֆրանսական կառավարութեան տուած տիտղոսն է այդ Կարմիր Սուլթանը: Ժորէս, Քլէմանսօ, Պրիան... Հայկական դատ»:

Ահա այսօրուան վարձկանի խօսքերը, որ կը ճգնի պատմութեան դատավճիռը փոխել, որ կը ճգնի թոյն սրսկել նորահաս Ֆրանսացի սերունդի հոգիին մէջ ընդդէմ մարդկային ամէնէն սրտառուչ դատին եւ ամէնէն հալածուած ժողովուրդին: Ոչ միայն այդքան, այլ կը ճգնի Ֆրանսական ազնուական հոգիներու պատմական ճիչը սրբել Ֆրանսացիներու մտքէն, ու առաքինութիւնն իջեցնել Պոլսոյ շուկայի եւ Քլոտ Ֆառէրներու անձնական եւ առօրեայ շահերու աստիճանին:

Մենք Եւրոպայի լաւն ու վատը շատ ենք տեսած: Ու մանաւանդ այժմ շատ լաւ գիտենք արժէքը եւրոպացի այն մարդոց, որոնք անուն ունին հեռու երկիրներուն մէջ, սակայն իրենց ծագումը ճղճիմ է, իրենց տարողութիւնը թեթեւ, չինծու ու անարժէք փառքեր, որոնք սակայն ճարպիկ են ստորին միջնորդի դերը ստանձնելու:

Մեր ժողովուրդը իր մեծ տառապանքով եւ մեծազոյն գաղափարականով, միայն արհամարհանք ունի այս վարձկան գրիչներուն թերաններու հանդէպ: Մենք այսօր, այլ եւս ցաւ չենք զգար այսպիսի երեւոյթներուն ի տես, որովհետեւ Քլոտ Ֆառէրներու փոքրոգութիւնը անարժան է բաղդատութեան դրուելու հայ ժողովուրդի արդար դատին:

Քլոտ Ֆառէրները օգուտ մը չպիտի կրնան տալ Թուրքին, ոչ ալ վնաս Հային: Ամէնէն շատ անոնք կը վնասեն Ֆրանսան, կը քանդեն անոր մտքի ու բարոյականի շէնքը հայ ժողովուրդի աչքին, ու հետեւաբար՝ Մերձաւոր Արեւելքին մէջ: Չպիտի՞ գտնուի մէկը Ֆրանսայի մտքի ներկայացուցիչներէն, որ աղաղակ մը բարձրացնէ այս կրծող մուկերուն դէմ, որոնք ամէնէն առաջ Ֆրանսայի ծլարձակած բարոյական տունկերը կը կրծոտեն:

Իսկ հայ մտաւորականութիւնը, որ այսօր կը գտնուի Ֆրանսայի եւ անոր հովանաւորեալ շրջաններուն մէջ, եւ իր հետն ունի մօտ 200,000 հայութիւն մը, կրնայ արժեցնել մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքները եւ յարգանք պարտադրել: Եթէ չարժէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Քանի մը տարի առաջ, Ռուսիոյ մէջ, Զատկի օրերու, հռետոր մը գիտական ճառ մը կը խօսի, վերլուծելով Զատկական տօնին « բուրժուական » ծագումը:

Ճառախօսը գիտականօրէն ծիծաղելի կը գտնէ Յիսուսի յարութիւնը եւ կը թելադրէ ներկայ բազմութեան չտօնել, ցոյց տալու համար «անհնախտապաշար պրոլետարիատի տրամադրութիւն»:

Հռետորը կը կարծէ թէ՝ իր գիտական ճառով, արմատախիլ ըրած էր ժողովուրդին կրօնական զգացումը եւ հանգիստ ու գոհ սրտով վար կ'իջնէ բեմէն:

Գիւղացի քահանայ մը, որ հասարակութեան մէջ կը գտնուէր, կ'առաջանայ դէպ ի բեմը, եւ կը խնդրէ որ թոյլ տրուի իրեն երկու խօսք ըսել:

— Օրհնեալ եւ բարեպաշտ ժողովուրդ, կ'ըսէ քահանան յուզուած ձայնով մը, Քրիստոս յարեա՜ւ ի մեռելոց:

— Օրհնեա՜լ է յարութիւն Քրիստոսի, կը պատասխանէ բազմամարդ ամբոխը ոգեւորուած:

×

Նման «հռետորներ» մենք ալ ունինք: Անոնք անդադար «ճառ» կը խօսին, յօդուածներ կը գրեն յայտարարելով, որ «Դաշնակցութիւնը քայքայուա՜ծ», «Դաշնակցութիւնը մեռա՜ւ»: Եւ կը կարծեն որ, ժողովուրդն ալ կլլած է իրենց «փաստացի» ճառը:

Բայց երբ մէկը ելլէ եւ երկու խօսք ըսէ մեր չարքաշ եւ հայրենասէր ժողովուրդին, գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պիտի պատասխանէ հայ ժողովուրդը.

— Կեցցէ՜ Դաշնակցութիւնը...

ՄԱԼԿԱՐԱՑԻ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ Կ'ՈՒԶԵՆ?

Սելանիկէն Թուրք մը կը գրէ Պոլսոյ «Սոն Փոսթա» թերթին. —

Յունաստանի Հայոց Հայաստան առաքումը կանոնաւորապէս կը շարունակուի: Յունաստանէն մինչեւ հիմա մեկնած Հայոց թիւը հասած է երբ հազարի: Ասոնց մէջ է վերջին անգամ ղրկուած 250 հոգինոց կարաւանը: Սակայն կան տասը հազար Հայեր ալ, որոնք հետզհետէ պիտի ղրկուին:

Թէեւ հայ գործաւոր եւ աղքատ դասակարգը կ'ուզէ Յունաստանը լքել, սակայն քիչ թէ շատ կարողութեան եւ գործի տէր Հայեր կը խորհին հելլենական հպատակութիւն ընդունիլ եւ մնալ, իսկ մաս մըն ալ Ֆրանսա գաղթելու եւ մանաւանդ Թուրքիա վերադառնալու համար միջոց մը կը փնտռէ:

Հիմա հոս Սթամպուլեան անուն հայ քահանայ (?) մը կայ, որ կը վարէ առաքման գործը եւ Հայերուն Երեւան փոխադրութեան համար փրոփականտ կ'ընէ: Ալքազար սինէմային վերածուած նախկին Համզա պէյ մզկիթին մէջ հաւաքոյթ մը տեղի ունենալով, այս քահանան եւ կարգ մը Հայեր ճառեր խօսեցան եւ ցոյցեր կատարեցին: Անցեալ շաբաթ գիշեր ալ Հայոց կողմէ Մածէդոնիք պանդոկին մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ այս քահանային:

ՍՎԱԶԷՆ ԷՐԶՐՈՒՄ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թուրք կառավարութիւնը պայմանագիր մը կնքեց ամերիկեան նշմտական մարմնի մը հետ, որ, այդ պայմանագրութեամբ, պաշտօն կը ստանայ երկաթուղիի գիծ մը հաստատելու Սվազէն Էրզրում:

ՍՎԱԶԷՆ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

Վերջերս նորէն Սվազէն մաս մը գաղթականներ Պոլիս հասան ու ներկայացան Ազգ. Խնամատարութեան, կայան ընդունուելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հելլէն Խորհրդարանը լուծուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Զայիմիս, հանրապետութեան նախագահը, լուծած է խորհրդարանը, այն պատճառաբանութեամբ թէ վերջին ընտրութիւնները չեն կրցած կազմել խորհրդարանական մեծամասնութիւն մը, որուն կռթնէր դահլիճը:

Այս առթիւ կ'ենթադրուի թէ ծանր վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան Ծերակոյտին մէջ, մասնաւորաբար ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Նոր ընտրութիւնները հաւանաբար տեղի ունենան 5 մարտին:

Վերջին ընտրութիւնները կատարուած էին Սեպտեմբերին, երբ ազատականները (Վենիզելոս) շահած էին 102 աթոռ, ժողովրդականները (Ցալտարիս) 96, յառաջդիմականները (Քաֆանտարիս) 15, հողագործականները 11, համայնավարները 9:

Վենիզելոս կը կարծէ թէ պիտի օգտուի, խորհրդարանին այս լուծումով, յառաջիկայ ընտրութիւններէն, շահելով աւելի մեծ թիւով աթոռներ:

Զինաթափութեան խնդիրը

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

ԺԸՆԵՒ, 23.— Զինաթափութեան խորհրդաժողովի դիւանը այսօր գումարուեցաւ Պ. Հէնտըրսընի նախագահութեամբ: Իր աշխատանքի ծրագիրն էր քննել մասնագիտական տեղեկագիրներ զինաթափութիւնըհակակշռելու մասին, քիմիական ու մանրէաբանական պատերազմներ մղել փորձողներու դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները եւ պատրաստել օրակարգը՝ մօտերս գումարուելիք ընդհանուր յանձնաժողովի նստաշրջանին:

Ցարդ ո եւ է էական աշխատանք չէ կատարուած. այսինքն հակընդդէմ են տեսակէտները: Ֆրանսա իր ապահովութեան խնդիրը կը կցէ զինաթափութեան: Գերմանիա, միւս կողմէն կը պահանջէ իրաւունքի ազատութիւն, այսինքն ամբողջական սպառազինում, եւ նոյն իսկ սահմանագլուխներու սրբագրութիւն:

Այս պայմաններուն մէջ ըլլալիքը աւելի ձեւակերպութիւն մըն է, քան իրական արդիւնք:

Այսուհանդերձ խորհրդակցութիւնները սկսան հակակշիռ խնդրով: Գերման պատուիրակ Նատոլնի, յայտնեց թէ այս ձեւը «սայլը կովերէն առաջ դնելու» եղանակ մըն է. եւ ըսաւ թէ շատ դիտողութիւններ ունի ներկայացուած տեղեկագրին դէմ: Իտալիոյ պատուիրակն ալ ձայնակցեցաւ:

Ցօդուածներու քննութեան ձեռնարկուելով, ընդունուեցաւ այն յօդուածը որու համաձայն զինաթափութեան տեւական յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, որ իր հակակշիռը գործադրելու համար պիտի կրնայ օգտուիլ բոլոր «իրազեկ» տեղեկատուութիւններէ:

Զինաթափութեան պայմանագրութեան խաթարման մասին լրատուութիւն ընողները անձեռնմխելի պահելու եւ զայն իբր լրտես կամ դաւաճան չհարենալ դատապարտելու մասին ալ տրամադրութիւն մը կար: Այս պարագան բաւական փափուկ եւ անհաշտ է պետական օրէնքներու: Հելլէն պատուիրակ Պ. Փոլիթիս դիտել տուաւ որ, եթէ լրատուն կարելի ըլլայ պաշտպանել օրէնքի հետապնդման դէմ, կարելի՞ է զայն պահպանել ընկերային վրէժխնդրութեան դէմ. կարելի՞ է երաշխաւորել կեանքը մէկու մը այն երկրին մէջ որու դէմ լրտեսութիւն է ըրած:

Պ. Պէնէշ յայտնեց որ անձեռնմխելիութիւնը սկզբունքի հարց մըն է. լաւ է որ ան զեղծումներու տեղի տայ քան թէ անբաւականութեան.

Գերմանիա պահանջեց թողուլ այս խնդիրը:

Ֆրանսա եւ Ամերիկա պնդեցին, որով այս մասին վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի:

Իրլանտա պիտի ճշդէ իր դիրքը

ԼՈՆՏՈՆ, 23.— Իրլանտայի ազատ պետութեան քաղաքացիները վաղը պիտի քուէարկեն, որոշելու համար թէ Պ. Տէ Վալերայի կառավարութիւնը պիտի շարունակէ՞ երկիրը վարել թէ ոչ: Եթէ Տէ Վալերա պարտուի եւ չափաւոր դահլիճ մը գայ՝ այն ատեն հաւանաբար մեղմանայ Անգլիոյ դէմ մղուած տնտեսական պատերազմը:

Ամերիկեան սահմանադրութիւնը կը փոփոխուի

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ նահանգ մը եւս, որ 36րդն է, կը միանայ այն օրինագծին, որ կը ջնջէ Միացեալ – Նահանգներու նախագահին իրաւունքը աթոռին վրայ մնալու 4 ամիս, երբ ընտրուած է արդէն նոր նախագահը:

Սահմանադրութեան յօդուածներուն մէջ այս պահանջուած փոփոխութիւնը շուտով կ'իւրացնեն բոլոր նահանգային իշխանութիւնները:

Ֆրանսացիներու շահերը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ նախկին ելմտական նախարար Սարաճ օղլու Շիւքրի մօտերս Փարիզ կը հասնի ստորագրելու համար հանրային պարտքի Ֆրանսացի պարտապահանջներու հետ համաձայնութիւն մը: Մաթէն կ'ըսէ թէ այս համաձայնութեամբ որով Ֆրանսացիները մեծ զոհողութիւններ ըրած են ի նպաստ Թուրք կառավարութեան, կը ջնջուի 1928ի համաձայնութիւնը որ պատրաստուած էր երկար աշխատանքով, եւ որ սակայն էնկիւրիի կառավարութիւնը, հակառակ իր ստանձնած յանձնառութեանց, մերժած էր գործադրել:

Նոյն թերթը կը գանգատի թէ Լօզանի դաշնագրով նախատեսուած խառն դատարաններու որոշումներն ալ տարիներէ ի վեր կը ձգձգուին եւ չեն գործադրուիր, որով, կը հրաւիրէ Ֆրանսական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱ ՀԱՒԱՔԵԼ

«Ազդակ» խօսելով Ա. Նիկոլի «Սուրիա եւ Մենք» գրքոյկին վրայ, կ'ըսէ թէ այդ գրքոյկը Եգիպտոսի մէջ հրատարակուած է Դաշնակներու կողմէ, որոնք ամէն կողմէ հաւաքելով Սուրիա բերած են մօտ 200,000 Հայ:

Այս պարագան կը զգուշացնէ Սուրիացիները, որոնք ամէն բան աչք առած են միատարր Սուրիա մը տեսնելու, որուն համար այնքան արիւն թափած են:

Կը հասկցուի որ, կ'ըսէ նոյն թերթը, այս գրքոյկը գրուած է Սուրիացիները քնացնելու եւ Սուրիա գալ չուզող ու Հայաստան երթալ ուզող Հայերը խամզելու: Անոնց նպատակն է մէկ կողմէն Հայերուն իրենց քաղաքականութիւնը ընդունիլ տալ եւ Արաբներու բարեկամութիւնը Թուրքերուն դէմ դարձնելով, հետզհետէ արմատացող թուրք–արաբ բարեկամութիւնը խանգարել.

Այս խաղերը ոչ միայն Արաբներու, այլ եւ ուրիշ Հայերու աչքէն ալ չեն վրիպած: «Արեւ» թերթը այս գրքոյկին վրայ խօսած ըլլալով՝ «Ցուսաբեր» անոր վրայ կը յարձակի, որովհետեւ այս գրքոյկին թերթերու մէջ անցնիլը անոնց գործին չէր գար: Հետեւաբար գրեցին թէ Ա. Նիկոլ Դաշնակներէն չէ եւ այդ գաղափարները օտար են իրենց ու այս գիրքը էնկլիւրիի մէկ խաղը կրնայ ըլլալ: Բայց ռամկավարներու օրկանը եղող «Արեւ» թերթը իբր ուղղութեան ձայնը եւ կարծիքը, հոկտեմբեր 18ի թիւին մէջ յօդուած մը հրատարակած է, որով կը հերքէ այդ վերագրումը եւ կը յիշատակէ յօդուածներ «Ցուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք»ի մէջ, որոնք նպատակ ունին Հայերը Սուրիա հաւաքելու եւ մայր հայրենիքին մօտ պահելու: «Ազդակ» կ'ըսէ թէ դաշնակցական թերթերը ամէն օր այս քաղաքականութիւնը հետապնդող յօդուածներով լեցուն են: Արդեօք կ'ըսէ այս յօդուածնե՞րն ալ էնկիւրի գրել կուտայ «Յառաջ»ի եւ «Ցուսաբեր»ի:

Ա. Նիկոլ ո՛վ է որ, կ'ըսէ «Ազդակ», Դաշնակներու զանազան առիթներով գրուածները հաւաքելով գրքոյկի ձեւով հրատարակած է: Այս գիրքը Արաբներո՞ւ թէ Հայոց համար գրուած է, չենք գիտեր, ամէն պարագայի մէջ գիրը եւ գաղափարը անոնցն է: Ասիկա ոչ թէ մենք՝ այլ անոնք կ'ըսեն, կ'աւելցնէ «Ազդակ»:

ՈՉ ԿԻՆ ԱՌՆԵԼ, ՈՉ ԱԼ ԿԻՆ ԹՈՂՈՒԼ ՄԻՆՉԵՒ 15 ԱՊՐԻԼ

Գրած էինք թէ խորհրդային Ռուսիոյ բոլոր քաղաքացիները պարտաւոր են անցագիր ունենալու՝ նամբորդելու համար երկրին մէջ:

Եւ ահա նոր հրամանագիր մը: Բոլոր քաղաքներու ամուսնութեանց դիւանի տնօրէնութեանց հրահանգ տրուած է դադրեցնել ամուսնական կամ ամուսնալուծական ամէն արձանագրութիւն մինչեւ 15 ապրիլ:

Մինչեւ որ անցագիրները չտրուին բոլոր քաղաքացիներուն, ոչ ոք արտօնութիւն պիտի ունենայ ամուսնանալու

Անցագիրի համար տրուած հրահանգը նպատակ ունի հեռացնել քաղաքներէն անոնք, որոնք կուսակցական կամ կառավարական գործ մը չունին, նօսրացնելու համար քաղաքներու բնակչութիւնը: Բայց երբ յայտնի եղաւ այս նպատակը, ամէն մարդ չուզելով հեռանալ քաղաքներէն՝ փորձեց ամուսնութիւն մը կնքել քաղաքին մէջ, ուր կը մնար: Երկրորդ կարգադրութիւնով, այդ դուռն ալ կը գոցուի անոնց առջեւ, որոնք չեն ուզեր հեռանալ քաղաքներէն:

ԳԻՆԻԻ ԱՐԳԵԼՔԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 23.— Ծերակոյտի օրէնսդրական յանձնաժողովը ընդունեց օրինագիծ մը որով կ'արտօնուի գարեջուրի եւ 3.05 աստիճան ալքոլ պարունակող թեթեւ գինիներու պատրաստութիւնը:

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

«Իզվեստիա»յի մէջ (28 դեկտ.) կարդում ենք, որ Խորհրդային Միութեան Կենտ. Գործադիր Կոմիտէն որոշել է սահմանային սրբագրութիւն կատարել Ղազախստանի ինքնավար հանրապետութեան եւ Թուրքմենիստանի խորհրդային հանրապետութեան միջեւ: Նոր սահմանագծով Ղազախստանի Մանգիստաուի շրջանի Թարաբուղազի հողամասը կցւում է Թուրքմենիստանի Կրասնովոդսկի շրջանին: Այս նոր փոփոխութիւնը բացատրւում է տնտեսական նկատումներով. Թարաբուղազը, որպէս արդիւնաբերական շրջան իր կազմով աւելի համապատասխանում է Կրասնովոդսկին, որի հետ կապուած է աւելի սերտ կապերով: Բայց որոշ չափով հաշուի առնուած են եւ ազգային կազմն ունին:

Ուրեմն, սահմանային սրբագրութիւնները դեռ շարունակւում են Խորհրդային Միութեան մէջ եւ երբ նկատւում տնտեսական կամ ազգային պահանջներ, մի հողամաս դուրս է բերւում մի հանրապետութեան սահմաններից ու միացւում մէկուրիշին: Ղազախստանի եւ Թուրքմենիստանի պարագան բացառիկ երեւոյթ չէ. կարելի է ցոյց տալ եւ ուրիշ օրինակներ, ինչպէս Ալիղէյի շրջանի անջատումն ու կցումը Խորհրդային Ռուսաստանին, սահմանագծի ուղղումը Թուրքմենիստանի եւ Տաճիկիստանի միջեւ եւ այլն:

Արդ, հարց է ծագում, ո՞ր դէպքում են տեղի ունենում սահմանային սրբագրութիւններ, ի՞նչ է հարկաւոր, որպէս զի մի հանրապետութեան մաս դարձած հողամաս փոխանցուի ուրիշ հանրապետութեան: Արդեօք երկրի ազգագրական կա՞զմը, ժողովրդի կա՞մքը, նրա ինքնորոշման իրաւո՞ւնքն է ի նկատի առնւում, տնտեսական ազդակնե՞ր են վճռական դեր խաղում, թէ ուրիշ հաշիւներ կան:

Առնենք Հայաստանի պարագան: Կան թ՛է տնտեսական, թ՛է ազգագրական լուրջ պատճառներ, որոնք հարկադրում են բռնութեամբ խլուած մի շարք հողամասեր վերադարձնել Հայաստանին, բայց տարիներն անցնում են եւ սահմանային սրբագրութիւն չի կատարւում:

Այսպէս, օրինակի համար, ինքնավար Ղարաբաղի շրջանը: Ցայտնի է, որ Ղարաբաղը անմիջական, անբաժանելի մասն է կազմում Լեռնահայաստանի, բնական շարունակութիւնը Հայաստանի հանրապետութեան: Ղարաբաղ — Զանգեզուր — Դարալագեազ՝ միեւնոյն ամբողջութեան ընդհանուր մասնիկներն են — մէկ բնութիւն, մէկ տնտեսական վիճակ եւ միատարր ազգաբնակութիւն: Ղարաբաղը ամբողջապէս բնակեցուած է Հայերով. ո՛չ-հայ տարրն այնտեղ աննշան թիւ է կազմում: Եւ այդ ազգաբնակութիւնը մէկից աւելի անգամներ վճռական պահանջ է արտայայտել միանալու Հայաստանին:

Ասել է, թ՛է բնական ու ազգագրական հիմքերով, թ՛է ժողովրդի կամքը ի նկատի ունենալով՝ Ղարաբաղը պէտք է մտնէր Հայաստանի սահմանների մէջ, բայց չի մտնում ու շարունակւում է մնալ Ադրբէջանի մէկ գաւառը: Ինչո՞ւ: Այս աղաղակող անարդարութիւնը եւ ակնյայտնի հակասութիւնը լենինեան գաղափարախօսութեան՝ արդարացւում է տնտեսական նկատումներով: Ղարաբաղը, ասում են բոլշեւիկները, անհրաժեշտ է Ադրբէջանի խաշնարածների համար. առանց Ղարաբաղի ադրբէջանեան անասնաբուծութիւնը կը կործանուի: Ղարաբաղը, կրկնում են ուրիշներ, տնտեսապէս կապուած է Բագուի հետ. հէնց Ղարաբաղցիների շահը թելադրում է կապուած մնալ Ադրբէջանի հետ:

Այս առարկութիւնները, առնուազն, կեղծաւոր են եւ հիմնուած չեն իրական տուեալների վրայ: Ինչպէս յայտնի է, Ադրբէջանի խաշնարածները Ղարաբաղին համահաւասար օգտւում են նաեւ Զանգեզուրի, Դարալագեազի եւ Հայաստանի ուրիշ մասերի արօտավայրերից, ուրեմն, այդ պատճառաբանութեամբ, Հայաստանի այդ շրջաննե՞րն էլ պէտք է կցուեն Ադրբէջանին: Փաստը ցոյց է տալիս, որ խորհրդային կարգերում, եթէ իշխանութիւնները կամենում են, ոչ մի արգելք չկայ, որպէս զի մի հանրապետութեան հողամասերից օգտուեն եւ ուրիշ հանրապետութեան բնակիչները: Այդ փաստը մենք տեսնում ենք եւ Հայաստանի ու Վրաստանի միջեւ. վրացի անասնապահները ազատ օգտագործում են Հայաստանի լեռների արօտը: (Թէեւ փակագծի մէջ ասենք, որ մեզ յայտնի չեն օրինակներ, որ հայ գիւղացիներն օգտուած լինեն Ադրբէջանի կամ Վրաստանի հողերից): Ուրեմն, արգելք չկայ, որ Ղարաբաղը կազմէ Հայաստանի մասը եւ ադրբէջանցի խաշնարածներն իրենց անասունները արածեցնեն նրա արօտավայրերում:

Նոյնքան բռնազբօսիկ ու անհեթեթ է եւ երկրորդ առարկութիւնը. եթէ Ղարաբաղը այսօր, հաղորդակցութեան դժուարութիւնների պատճառով, որոշ տնտեսական հակում ունի դէպի Բագու, վաղը, երբ նոր ճանապարհներ անցկացուեն, նոյնքան հեշտութեամբ կարող է կապուել եւ Երեւանի հետ: Եթէ այդ հանգամանքն է խորհրդային ներքին սահմանները բնորոշողը, այն ժամանակ ինչո՞ւ միայն Ղարաբաղով սահմանափակուել, ինչո՞ւ հետեւողական չլինել եւ Հայաստանին չմիացնել, օրինակի համար, Ախալքալաքը, որ ոչ միայն ազգային կազմով, այլ տնտեսական պայմաններով էլ աւելի մօտ է Հայաստանին եւ անմիջապէս միացած է Շիրակի հետ. ինչո՞ւ ախալքալաքցի հայ գիւղացին իր տնտեսական ու վարչական կարիքներին բաւարարութիւն պիտի տայ հեռաւոր Թիֆլիսի միջոցով, երբ աղին իր քթի տակ է Լենինականը: Նոյն նկատումներով ինչո՞ւ Գանձակի լեռնային հայաբնակ շրջանը չկցել Հայաստանին:

Բայց կայ դեռ աւելին: Եթէ իրօք պետական շրջաններ կազմելիս խորհրդային իշխանութիւնը ղեկավարւում է տնտեսական գործօններով, այն ժամանակ ինչո՞վ բացատրել Նախիջեւանի տարօրինակ կացութիւնը: Ադրբէջանը ոչ մի ընդհանուր սահման չունի Նախիջեւանի հետ. բնատնտեսական պայմաններով Նախիջեւանը Հայաստանի օրգանական մասն է: Նախիջեւանից Բագու՝ մի քանի օրուայ ճանապարհ է, մինչ Երեւան՝ մի քանի ժամ միայն: Առեւտրով, տնտեսական յարաբերութիւններով Նախիջեւանը պէտք է լինի Հայաստանի մէկ գաւառը, մի բան, որ Նախիջեւանի ժողովրդի շահն էլ պահանջում է: Բայց եւ այնպէս, Նախիջեւանը Ադրբէջանի մասն է: Ինչո՞ւ, ո՞ր սկզբունքի հիման վրայ:

Երկու չափի ու երկու կշռի այս քաղաքականութիւնը այնքա՛ն է աչք ծակող, որ ոչ մի բանական բացատրութիւն չի վերցնում, ո՛չ մի արդարացում չի կարող գտնել: Երկուսից մէկը. եթէ խորհրդային իշխանութիւնը սահմաններ գծելիս ղեկավարւում է ազգային գործօնով, Ղարաբաղը պէտք է միացուած լինէր Հայաստանի մէջ, իսկ եթէ գերակշռողը տնտեսական ազդակն է, ապա Նախիջեւանը պէտք է լինէր Հայաստանի մաս: Բայց ոչ այս է, ոչ այն. տնտեսական փաստաբանութեամբ Ադրբէջանը ձեռք է դրել Ղարաբաղի վրայ, ազգային սկզբունքով տիրում է Նախիջեւանին: Պարզ է, ուրեմն, որ բոլշեւիկների համար սկզբունքային նկատումներից դատ եւ աւելի բարձր՝ ի զօրու են ուրիշ գործօններ: Որո՞նք են այդ գործօնները: Անհրաժեշտ է գիտնալ՝ յանուն ինչի՞ է քաւութեան նոխազ դարձւում Հայաստանը, ինչի՞ համար է զոհւում հայ ժողովուրդը: Կարո՞ղ է «Խորհրդային Հայաստանը», որ ամէն օր անհաշիւ լուտանք է թափում Դաշնակցութեան գլխին, յստակ ու հասկանալի լեզուով պատասխանել այս հարցերին: Ի՞նչ ունին հայ բոլշեւիկները արդարացնելու համար այս երկու չափի ու երկու կշռի խայտառակ քաղաքականութիւնը.

«Դրօշակ»

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»

1932 թւին սկիզբը Փարիզում լոյս տեսաւ Արեւելքէն Արեւմուտք, պօէմ Ռուբէնիկ Ցովհաննիսեանի.

Ուրիշ երանելի ազգերի մօտ, գրական քննադատներից պահանջւում է արւեստին անձնական ճաշակի տեսակէտից չըմօտենալ, այլ առաջնորդուել դուտ գեղարւեստական ըմբռնումներով: Մեզ մօտ ոչ միայն այդ չի պահանջւում, այլ եւ մեր յարգելի գրական քննադատները բնաւ չեն քաշւում անհատական համակրանքի զգացումներով մօտենալ խնդիրին... Եւ շատ անգամ նրանք սկսում են շատախօսել, թէ հեղինակը իրենց «մօտիկ» ծանօթն է, անկախ նրա գործի իսկական արժէքից եւ ընդհակառակն՝ սառնասրտութեամբ լռել, երբ իսկապէս որ շատ բան կարելի է ասել:

Թւում է թէ գրական քննադատները, պէտք է զգան, որ պարտաւոր են անաչառ լինելու:

Ռուբէնիկի պօէմը բաւական մեծ գործ է. 21 էջ եւ դժուար է օրաթերթի էջերում շատ բան ասել, մանաւանդ որ բազմաթիւ հարցեր են ծագում գրուածքի ընթերցումից յետոյ. փորձենք տալ, ինչքան որ հնարաւոր է.—

«Կար-չըկար», մի իշխան կար, որ ապրել է դար ու դարեր, ինչպէս երկիրը Նայիրի: Նա ապրել էր փղոսկրէ պալատի մէջ, ուր թառել է «լոյս տւող թռչունը» եւ որի պատերից մեղմօրէն երգ է ծորել: Իշխանը ունէր երեք զաւակ, որոնք, իրենց բաժին առած, [illegible] են նա-տուած ու պլանած երկրէ երկիր Շահրուր հալբի հետքը գտնելու եւ անմահական աղբիւրի ակը բանալու համար, որպէսզի գէթ մի կաթիլ այդ ջրից առնեն ու յետ բերեն երկիրը վերադառնան

Հին, չա՛ռ հին ժամանակ...

Հոսում է ժամանակը, «փոշին ներքէն դարձնելով մարդ եւ մարդ՝ փոշի այս աշխարհում», առասպել իշխանը, «պապիս դէմքով ու հասակով», դեռ նստած սպասում է, հայրենի դրանն, հրաշքով մնացած ճգնակտուր ուսնուու հետ, չէնքը ծուռ, ուխը ճամբին: Զաւակները «աքիլեսպասուն», եկել, հասել են այնտեղ ուր իրենցից առաջ եկածներ, անմահական ջրի՝ կարօտ, ընկել, մնացել են «ամուր քէ վար քար դարձած» հէքեաթի հերոսների պէս: Այստեղ է որ ճամբան բաժանւում է երեք մասի. մէկը բռնում է լայն ու սովորական ճամբան, նա ուղի եւ հարստութիւն ունի, միջնեկը, որ սուր է կրում իր վրայ, բռնում է միջին ճամբան, որ եւ՛ դժւար է եւ՛ հարցական, իսկ կրտսեր տղան, տաւիղի տէր, ընկնում է փշոտ մի կածան, որը գնացողը յետ չի եկել այլ եւս: Եւ սակայն պարզ է վախճանը բոլորի, — «կ'երթան այնքան մինչեւ յուսալքուած ետեւ նայեն,

Ցեմ՛ն հայրը դեռ իր դրան, ճաքրուր
ծաւքը գլխի վրուխ,
Ու ջուր ջուրն անմահական, ժայռից
բխած, որ չըն տեսել...
Նայեն, նայեն ու տուցուբեն, կարօ-
տակեզ ու ծարաւի
Ու ցանկանան ու չը ծամնեն-յուլէտ
անհաս եւ ուշ լինի...»

Եւ սակայն նախ քան այս անխուսափելի վախճանին հասնելը, փշոտ ու քարքարոտ այս ճամբան.

Այս է ահա, որ հեղինակը այնքան սքանչելի կերպով փառում է մեր առաջ: Անմահական ջրի ետեւից վազող հայ երիտասարդ... որ ինչպէս «ինքն նշւած վայրկեան եւ՛ անողոք եւ՛ անխուսափ», «ինչպէս արդէն զուրս պրծածներ. քաշւած յարութ իր աղեղին», զօ անդուսպ ընթացքով, զօ անբացատրելի ձգտումով. նետւում են դէպի արտայայտութիւն: Աննման է բանաստեղծի նկարագրութիւնը այստեղ, — ամէնը, ապրած, զատնութեան գեղեցկութեամբը լեցուն եւ որքա՛ն ճշմարիտ — Մեր անվերջ փնտռումների ճամբին մենք անզգլուխ կերպով վատնում ենք ինչ որ ունենք սէր ու անգին, հոգմին ու փոփոխվելին ենք տալիս ոսկէ երազները մեր, շղթերը մեր տենչայոց հոգիների, աչքերը մեր, ծեղանելով մեզ, մեր էութիւնն, ու մեր սիրտը «դարձրած հազար պատառ» պարզում ենք ամէն հանդիպողի: Անցնելով պատահական ուղիներով մենք տեսել ենք դժոխք, կայծ կարաս ու դրախտի սիրուն խա[illegible] փուրը եւ յարատեւ անկումներով եւ վերելքներով մեզ նետել ենք նոր վատնումի դուռ, նոր սպառումի ճամբայ: Բայց մեր հոգին մնացել է միշտ «քայլած», միշտ զալարել է ինքն իր վրայ: Մեր աչքերը մաղձով լցւել. արտասուակալել են եւ կեանքը դարձել է «զարշ մի կէտ, ուրկէ անդին չը կայ ոչինչ...».

Եւ ահա աթնանում է ներաշխարհը բանաստեղծի.—

կանգնած կեանքի այս գորշ կէտում՝
ուրկէ անդին չկայ ոչինչ
ցեսայ կրկին իմ մանկութիւնն, ու
Նայիրեան երկինքը ջինջ:

Չը գիտեմ թէ հայ գրականութեան մէջ մի բանաստեղծ է այսքան գեղեցիկ խօսել իր մանկութեան, դէպի հայրենիք ունեցած իր կարօտի մասին: Հայրենիքի սէրը այստեղ այլ եւս հալւած, խառնւած է հեղինակի էութեան.

Աճա գիւղս եմ, տունն եմ ահա —իմ
օրօրոցն եւ ճօճանակ,
կախւած ծորում, գետի վրայ - ինք-
նիս տեսնից ինքնին հրաշք,
Ցուռութ կապույտ իմ երազի, հիմա-
յին իմ, խորունկ, խորհուրդ.

Բայց անկարելի է բոլորը թւել: Պօէմի այս մասը անզուգական է, եզակի է. մէկն տողը աւելի սիրուն քան միւսը, մէկն աւելի բովանդակալից քան միւսը, մէկն աւելի խոր է քան միւսը, եւ այսպէս էջեր: Զգայնոտ, երաժշտական, պատկերների զարմանահրաշ խառնուրդից առաջացած յարանման շաղախուած, յայտնի որ հազու ապրումները տալուց բացի, միտքն են պայծառացնում, ամէն ինչ պարզ ու որոշ տեսնելու համար:

Այնտեղ, թոնրի շրթին, կրակի մօտ «փլած» մարդիկ, իրենց համբերին թելի վրայ են հագցրել հոգիները մեր ու շարժում են «ամէն բարի հետ ասած խօսքին»,— «հէքեաթ են պատմում... ծեր իշխանի սիրա՛ն հէքեաթը..» եւ սակայն մենք, անմահական ջրի ետեւից վազողները, եկել կանգնել ենք արդէն կեանքի «այս գորշ կէտում», կէս քար դարձած մեր ծեր պապի պէս... Ու մեզ պաշարել եւ անհամար հարցեր.— «Ո՞ւր էի ես, ինչո՞ւ եկել, ինչպէ՞ս եւ ո՞ւր էի գնում».— բայց մեր ներկան անզէմ է, անզօր է...» Ոսկէ գրիչով նիշւած մեր ներկան... Այժմ մենք կանգնել ենք յուսալքւած, կոկորդներիս մէջ խեղդւած արցունքով, կանգնել ենք «մերկ, իմ արմանքերկ, իմ չըհանգած եւ բորբոքւող օրերու հետ, յայսերու հետ, բոլոր բոլոր», ու մեր շաղախւած աչքերի մէջ «նայող տղաս կարդալ պէտք է իր ապագան»...

Այսպէս է Ռուբէնիկի պօէմը,— հիւսուած մեր հոգու ըղձուած թելերից, զանդուրուած մեր ներաշխարհի յոյզերով, ոսկէջրուած մեր ձգտումների [illegible], պարզ ու խորը, հարցականի ուղիներով քալող «[illegible] ու յուսալքւած մարդկային սուերի» գոյնաւորումներով:

Սրամիտ է Ռուբէնիկը, իր Պօէմի իւրաքանչիւր մասը նա վարպետօրէն սկսում է, յաճախ մեղմ կամ չափաւոր եւ տարբերանական կերպով ամբողջացնելով, կարողանում է հանգել բնական ճիշդին: Եւ այդ ճիշդն է արդէն, այդ ճիչերն են արդէն, որ երաժշտական ֆրազներից յետոյ իրար են գալիս, իրար գրկում, իրար հիւսում եւ կազմում են գործի բուն մեղեդին — իսկական [illegible]

Բնութեան նկարագրութիւն.—

Արեւն արեան շիթերը կարծես կա-
խած ծիւնոտ լերան վրայ
Որ կապել էր մէջքին բուքից, ոսկին
ալծան՝ գլխին չալմա:

Աւանդական սովորութիւնների նկարագրութիւն.—

Ցայտը սառ մի ջաղացպան, ճարիւ-
բաժնայ մի տանուտէր.
Արեւապաշտ խալտի տղան,— ծին ի՛
մաստուն գիւղիս մեծը.

Հազու խորհում թաքնւած զաղտնիքների յայտարարւած պատկերների միջոցով,—

Դրած գրպանս երկրէս մի մաս, խնձորի պէս Արտամետի,
Ու երբ հոգին իմ անբերաց, սովորնա-
նայ Նստի լափի.

Ու դեռ շատ սիրուն յատկութիւններով օժտուած գործ է «Արեւելքէն Արեւմուտք»ը: Ցեղային թուում է սակայն անկատարութիւններ եւ այդ ոչ թէ բանաստեղծի անկարողութիւնից է առաջ գալիս, այլ պարզապէս մշակումի պակաս է: Երեւի նիւթից-նիւթ անցած ժամանակ, զգացւում է, որ վարանում, մերթ ընդ մերթ թափն է կորչում, աններդաշնակութիւն մտցնելով գործի մէջ, եւ բաղձալութեան տեսակէտից,—

Ու խորշակում ահա Տէր-Զօր...
[illegible] այս տողն անցի:

Եւ նաեւ գեղեցիկ չեն վերջին էջի Սանեկայի, Լօկոմոտայի եւ Գոլլուխի հետ կապուած ու անորոշ կերպով հաշտեցրած պատկերներն ու գաղափարները:

Այո, դժւար է նման գործ օրաթերթի էջերում վերլուծել եւ [illegible] կարելի էր շատել, [illegible] տանիկը իր այս պօէմով, իբր [illegible] բանաստեղծ է որ մէջնեց [illegible] գայ արդէն եւ մենք այժմ իր [illegible] դանդից էլ աւելի պահանջներ [illegible] նենք: Պէտք է յուսալ եւ սպասել նոր ու նոր գործեր:

Լ[illegible]

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

ՄԱՆՐԷԱՍՊԱՆՆԵՐ

1908ին, Եէյլի Համալսարանի փ[illegible] Փէլըր Հարփէլ ձեռնարկեց մեքսիկեան մարախներու մէկ տեսակին ուսումնասիրութեանը: Հարփէլ մարախներու հիւանդութեամբ հետաքրքրուած էր ոչ թէ լոկ գիտական հարցասիրութենէ մը մղուած, այլ սակայն դրած էր գտնել միջոց մը, որով կը [illegible] մածաւրակ հիւանդութիւնները, եւ այսպիսով, մղում տալ ամբողջ [illegible] րախ ցեղին բնաջնջման գործին:

Հարփէլ յաջողեցաւ լուծել այս հարցը: Ան հաստատեց որ մարախներու համաճարակ հիւանդութիւնները յառաջ կուգան «քօքօ — պասիլ» կոչուած մանրէէն: Աշակելով քօքօ — պասիլները, ան մարախներու մէջ սատկած է լայնածաւալ համաճարակ, ու փրկած է ամերիկեան մը կուլթիւրները՝ ներխուժող միջատներու վոհմակներէն: Միանգամայն Հարփէլ գիւտ մըն ալ ըրաւ, որ անցաւ սկզբնական ակնկալութիւնները: Իր աշխատանոցին մէջ բազմացնելով քօքօ — պասիլներու մշակ[illegible] մը, Հարփէլ նկատեց թափանցիկ ծիր անհամար մանրէներ, պղտոր[illegible]ուած արգանակի մը մէջ:

Փրոֆէսօրը հետաքրքրուեցաւ բիծերուն բնոյթովը, ու շարունակ փորձերը: Եւ 1917ին յաջողեցաւ ընել ուրիշ կարեւոր գիւտ մը: Մեքսիկական արգանակին մէջ մշակեց թափ[illegible] (dysentérie) մանրէն, անկէ յետոյ [illegible] ռաւ ապաքինումի շրջանին մէջ [illegible]

ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ

(Լ. ՇԱՆԹԻ)

(Թատերակ կիլիկիոյ կեանքէն 14րդ դարու երրորդ տասնամեակին)

7.

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախորդ հատուածներով մեր ըրած քննութիւններէն արդէն յայտնի կ'ըլլայ այն մեծ կարեւորութիւնը որ կը ներկայացնէ Լ. Շանթի այս թատերակը: Երկը շահեկան է իր արծարծած գաղափարներով, որոնք հայ կեանքի ներկայ օրերու՝ մտածման ու քաղաքական ապրումներու հնչնուքն ունին, թէեւ հին դարերու արձագանգով մը մեզի եկած: Որով, որքան հին, նոյնքան ժամանակակից նորութեամբ մը թարմ խնդիրներու վրայ կը կեդրոնացնէ մեր մտածումներն ու յուզումները:

Իսկ մարդկային եւ անհատական ներաշխարհը, աւելի բարդ հանգոյցներով, աւելի հակադիր հոգեբանութեամբ ցուցադրուած է: Մարդկային հոգին երբեմն բարձրացած է մինչեւ կատարները եւ իջած է անյատակ անդունդը: Ու այս երեւոյթը յաճախ նոյն տիպարին մէջ, գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, որոնք ցնցող ու յուզող տեսարաններուն հետ, առաւելապէս մեր մտքին ու խորացող մտածումին կը խօսին, եւ մենք կը ստիպուինք ճամբորդել մարդկային հոգիի քաոսին:

Այս գետնին վրայ, որ Օշին Պայլ թատերակի էութիւնն է, հոգին է (եթէ ընդունինք առաջադրուած գաղափարները եւ քաղաքական պայքարները որպէս մարմինը երկին) Լ. Շանթը աւելի նորութիւն մը կը բերէ, քան իր նախորդ ընկերը: Հոգեբանական բատեղծագործութիւնը Լ. Շանթի զօրաւոր երակներէն մէկը եղած է: Բայց այս երկին մէջ հեղինակը փորձած է անցնիլ պաշտօնական հոգեբանութեան սահմաններէն անդին, — հոգեբնախօսական բարդ խառնուածքին, ուր հոգեկան խորութիւնները եւ արտակարգ յայտնութիւնները սովորական հաստատումներէն եւ տպաւորութիւններէն տարբեր զգայնութիւն մը կուտան մեզի:

Այս սահմանաւորումով, զրոյցս վերջացնելէն առաջ կ'ուզեմ որ իմ ունկնդիրները հոգեբանական եւ վերլուծական ըմբռնեն այն կարգ մը դիտողութիւններն ու վերապահումները որ մասնանշեցի այս երկի հոգեբանական քանի մը կարեւոր վայրկեաններու մասին: Հոգեբնախօսական նուրբ ու բարդ արտայայտութիւններ են, եւ յարաբերական՝ բառ անհատի եւ տեւական վայրկեանի: Ատոնք նշմարներ են որոնք կրնան, բժշկագրութիւններէն յետոյ, հեղինակին ուշադրութիւնը գրաւել, կարգ մը կէտեր վերամշակելու համար:

×

* Որպէս թատերական գրուածք, Թատրոնի ներկայ պայմանները նկատի առնելով, մանաւանդ հայ թատրոնի, պէտք է ըսենք որ շատ երկար է եւ դժուարին բեմադրելի: Այդ տեսակէտէն երկը ամանց կողմէ պիտի նըկատուի Թեքնիքօբէն թերի: Հայկական բեմը Օշին Պայլը ներկայացնելու համար, ստիպուած պիտի ըլլայ որոշ տեսարաններ մասամբ կամ ամբողջովին կրճատել: Առով անշուշտ ընդհանուր մեծ տպաւորութիւնը մասամբ մը պիտի նուազի: Իր ամբողջութեան մէջ, սինէման միայն լայն հնարաւորութիւնն ունի վերարտադրելու այն ամբողջը, ինչ Լ. Շանթ տուած է իր լայնութեամբ եւ խորութեամբ:

Բայց, այս երկով, անուանի հեղինակը ուշագրաւ տարբերութեամբ մը կը ներկայանայ, քան իր միւս թատերակները: Այդ, այն է որ գործողութիւնները վերին աստիճանի թատերական են, արագ, յարուած եւ յաջորդական: Այս երկին մէջ, խօսակցութիւնը եւ մտածումը գործողութիւններ են, իսկ գործողութիւնը՝ մտածում եւ հոգեբանութիւն: Բեմը կեանքով լեցուն է:

Այս գործողութեան եւ հոգեբանութեան համապատասխան՝ Լ. Շանթի շարահիւսութիւնն ալ որոշ փոփոխութիւն կրած է: Այս երկին մէջ, Լ. Շանթ պահելով հանդերձ իր գեղեցիկ լեզուի հիմնական տարրերն ու արտայայտութեան կերպերը, մէկ խօսքով՝ հեղինակը բնորոշող ոճը, փոխած է այդ լեզուի եւ ոճին երբեմնի զարդերը: Բանաստեղծութիւնը որ միւս երկերուն մէջ երբեմն տիրական գիծ մը ունի, այս երկին մէջ նուազագոյնի իջած է: Ներքին բանաստեղծական երակը մնացած է, բայց դրսեւորած գունագեղութիւնը չկայ: Ու այս, դրական կողմն է երկին, որ գործողութիւններով հարուստ է, որ մեր հոգիին ու միտքին կը խօսի, քան մեր ականջներուն: Նմանաձայն բառերու ու կրկնակներու կամ լեզուական բառախաղերու (այլապէս գեղեցիկ) ճոխութիւնը կը բացակայէ Լ. Շանթ այս նոր երկի էջերէն, ու խօսակցութիւնը կը դառնայ ուղղակի, չեշտուած՝ պայքարի, կիրքի ու ալեկոծուած հոգիներու իսկական արտայայտութիւնը: Այս տեղ խօսքը կ'երթայ որոշ հասցէի, բխած որոշ դրդիչներէ: Մինչդեռ միւս երկերուն մէջ շատ անգամ մենք կը կարծենք թէ ինքնամտածումներ են, որոնք բարձրաձայն կ'արտասանուին: Միւս երկերուն մէջ կան խօսքեր ուղղուած դիմացինին, որ ինքնախօսութեան կը նմանին, մինչդեռ այս երկին մէջ ինքնամտածումն իսկ որոշ հասցէի կ'երթայ ու խօսքը տրամաբանական թելով կը կապուի գործողութեան եւ գործող անձերուն:

Այս կառուցուածքով իսկ Լ. Շանթ[illegible] լեզուն հարուստ կը մնայ: Այդ կողմ գրած գեղեցկութիւններ[illegible] տեղ՝ աւելցած են որոշ չափի հեն[illegible] եւ սրամտութիւններ:

Ի մի ամփոփելով մեր խորհրդա[illegible]թիւնները, կարող ենք ըսել թէ Շանթի Օշին Պայլը կուգայ գ[illegible] կարեւոր տեղ մը հեղինակի առ[illegible]կարգ երկերու շարքին: Երկը դր[illegible] եւ թատերական կրկնակ արժէքով զարգացման հարստութիւն մ[illegible] որ կուգայ աւելնալ հայ գրակ[illegible]թեան վաւերական ստեղծագործ[illegible]թիւններուն վրայ, մեզի պարգեւ[illegible]լով նոր երախտագիտութիւն մը [illegible]տակաւոր հեղինակին հանդէպ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆ[illegible]

(Վերջ)

Ծ. Գ.— Լ. Շանթի Օշին Պայլ[illegible] սին հրատարակուած այս շարք[illegible] րաւոր զեկոյց մըն է, որ կարդաց[illegible]ցաւ Փարիզի Հայ Գրական Ակ[illegible] մէջ, եւ քննութեան առնուեցաւ [illegible] յաջորդական գրական երեկոյթ[illegible] ընթացքին:

Կ. Ս.

թանջաւորին կլկղանքը, զանց զանոնք եւ զատուածը թափեց գործօն մանրէներու արգանակին մէջ։ Երեք ժամ յետոյ բոլոր մանրէները մեռած էին ու պղտոր արգանակը բոլորովին պարզուած էր։ Մանրէները անհետ կորսուեցան «տաք ջուրի մէջ հալած շաքարի նման», կ՚ըսէ փրոֆէսէօրը։ Հարկէլ, մանրէներու այս զանգուածային բնաջնջումի երեւոյթը կոչեց «մանրէակերութիւն» (պաքտէրիօֆաժ)։

Այս ախտաբեր արգանակէն կաթիլ մը դնելով ուրիշ արգանակի մը մէջ, ուր կ՚ապրէին թանչքի մանրէներու ամբողջ գաղութներ, Հարկէլ նկատեց նոյն երեւոյթը. — քանի մը ժամ վերջ արգանակը պարզուեցաւ ու բոլոր մանրէները մեռան։ Հարկէլ նկատեց այն եզրակացութեան թէ՝ սկզբնական ախտաբեր արգանակին մէկ կաթիլին միլիոներորդ մասը բաւ է քանի մը ժամուան մէջ մահ պատճառելու քանի մը կրամ չինճուկին մէջ գտնուող 30 միլիառ թանչաւոր մանրէներու։

Մանրէակերութեան երեւոյթը այնպէս մը կը զարգանար որ ախտաբեր լուծոյթէ կաթիլ մը դնելով թանչաւոր մանրէներէ պղտորուած արգանակին մէջ, կը գոյանային թափանցիկ բիծեր՝ համապատասխանող այն անգերուն, ուր խորհրդաւոր «մանրադիտային մանրէակերներ»կը յարձակէին ախտածին մանրէներու վրայ եւ զանոնք կը բնաջնջէին։ Թափանցիկ բիծերը աստիճանաբար կը լայննային մինչեւ որ ամբողջ արգանակը կը պարզուէր ու բոլոր ախտածին մանրէները կը մահանային։

Մանրէակերութեան երեւոյթին ենթակայ էին ոչ միայն թանչքի մանրէները, այլ եւ՝ նոյն արդիւնքը կը ստացուէր ժանտատենդի, քոլերայի, ժանտախտի եւ ուրիշ համաճարակներու մանրէներուն վրայ։ «Մանրէակերութեան ազդեցութեան ներքեւ, մահացուցիչ մանրէները ամենուրեք կը մահանային միլիոններով։

Հարց ծագեցաւ թէ՝ ինչ՞նի՞նչ կը ներկայացնէին այս մանրէակերները եւ ինչ՞ու այսպէս անողոք կերպով կը յարձակէին մանրէներու վրայ։ Հարկէլ եւ անկէ վերջ ուրիշ գիտուններ եկան այն եզրակացութեան թէ՝ մանրէակերները ինքնայատուկ մակաբոյծներ էին մանրադիտական էակներ՝ ուրիշ մանրադիտական էակներու վրայ ապրող եւ անոնց հաշւոյն սնանող։

Համաճարակ հիւանդութիւններու էութիւնը ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ։ Ախտածին մանրէները կը մտնեն մարդուն մարմինը ու, մասնաւոր նպաստիչ պայմաններու ներքեւ, կը սկսին բազմանալ, կը սնանին իհաշւէ մարդուն, զոր կը քայքայեն եւ կ՚ուտեն անոր հիւսուածքը։ Բայց, կը պարզուի, որ մանրէները իրե՛նք եւս ենթակայ են միեւնոյն ճակատագրին, եւ, ինչպէս որ համաճարակի մանրէները կը յարձակին մարդկային մարմնոյն վրայ, այնպէս ալ մանրէակերները կը յարձակին, առաւելագոյն յաջողութեամբ, մեր մանրադիտական թշնամիներուն վրայ եւ կը բնաջնջեն զանոնք։ Այս կերպով, մանրէակերները ուժեղ զինակիցներ կը դառնան մարդուն՝ վնասակար մանրէներու դէմ մղուած պայքարին մէջ։

Ցետագայ փորձերը ապացուցած են որ մանրէակերները կ՚արձակեն մասնաւոր թթխմորներ՝ «լիզին» կոչուած որոնք կը լուծեն վնասաբեր մանրէներու մարմինները։ Աշխատանոցներու մասնաւոր մեթոտներու շնորհիւ, կարելի եղած է զատել այդ լիզինները եւ զանոնք մաքուր վիճակի մէջ կիրարկել մանրէներու դէմ տարուած պայքարին մէջ։

Երեւան եկած է որ զուտ «լիզիններ» նուազ ազդու են, քան մանրէակերները։ Անոնք միայն սահմանափակ թիւով մանրէ կը լուծեն, որմէ յետոյ կը դադրի իրենց գործունէութիւնը, որով, «լիզիններ»ը ի վիճակի չեն բազմանալու եւ վերականգնելու իրենց սպառած ուժը, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ մանրէակերները իրապէս կենդանի էակներ են. անոնք անդադար կը բազմանան ի հաշիւ կերուած մանրէներուն, արտադրելով իրենց նման միլիառներ։

Համաձայն Հարէլի դիտողութեանց, մանրէակերները կը վարեն բոլորովին ինքնագլուխ կեանք մը։ Ամէն տեսակ մանրէներու նման, անոնք կը գտնուին մարդոց եւ անասուններու սննդառութեան գործարաններուն մէջ։ Նորածիններու մօտ մանրէակերներ չկան։ Մարդուն մէջ՝ ծնունդէն 4 — 10 օր վերջ կը գոյանան անոնք։ Նախապէս անոնք կ՚ապրին ջուրին մէջ, երբեւ մայրին կենդանիներ եւ ջուրով կը թափանցեն մարդկային կազմուածքին մէջ. Իրենց փոքրութեան շնորհիւ անոնք կրնան ժամեր գործել մարդկային մարմնոյն բոլոր գործարաններէն ներս։ Մանրէակերները միշտ մանրէներուն վրայ չեն յարձակիր. անոնք կը կարօտին մասնաւոր Ֆիզիքական — տարրաբանական պայմաններու՝ կարենալ «լիզին» արտադրելու համար, որուն շնորհիւ է որ կը լուծեն մանրէները։ Այս պայմանները եթէ չըլլան, ախտածին մանրէները կը բազմանան մարմնոյն մէջ ազատ համարձակ, հիւանդութիւնը կը յառաջանայ ու հիւանդը վերջը վերջը կը մեռնի։

Նորագիւտ մեթոտը տակաւին հեռու է կատարելապէս մշակուած ըլլալէ, եւ մասնաւորապէս քիչ բան կը ճանչնանք Ֆիզիքական — տարրաբանական պայմաններու մասին, որոնց ազդեցութեամբ է որ մանրէակերներու գործունէութիւնը կը խթանուի։ Գիտունները սակայն կը շարունակեն ոգի ի բոին աշխատիլ այս հարցին շուրջ։

ՎԱՀԷ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Ներգաղթի մասին

ՊԱՆԷԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— 15 Յունուարին կէս օրէ յետոյ Route d'Orleansի սրահին մէջ հաւաքուած էին շրջանի մեր հայրենակիցները, հաղորդուելու համար Դաշնակցութեան խօսքով։

Աթոռը կ՚ընծայէր տեղւոյն «Արծիւ» խումբը։ Կը նախագահէր մեր երէց ընկերներէն Ս. Գարակէօզեան, որ բացաւ հաւաքոյթը։

— Յարգելի հայրենակիցներ եւ սիրելի ընկերներ, Հ. Յ. Դ.ը որ կը յաւակնի տակաւին Թեւալ տանջուած ու ցանուցրիւ հայութեան պահակը, ինչպէս կէս դարէ ի վեր, կուգայ իր «Արծիւ» խումբի բերնով խօսելու, բացատրելու, պարզելու ինչ որ մութ է ու եւ է մէկուն համար, վերջապէս լուսաբանելու մտքերը, որոնք այնքան պէտք ունին լուսաբանութեան։ Նիւթը՝ Ներգաղթն է, որոտ մօտիկ եւ չահեկան։ Ցետոյ խօսքը տուաւ ընկեր Ա. Ջամալեանին։ Դասախօսութիւնը հետաքրքրական էր բոլոր կողմերով, տարեւ կ՚ամփոփեմ կարեւոր գիծերը։

Համաշխարհային պատերազմէն ի վեր, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործն եղաւ Հայերու համախմբումը հայրենի սահմաններուն մէջ։ Այսինքն՝ Ներգաղթ։

Թէ ի՞նչու։ Արդեօք անոր համար, որովհետեւ Հայաստանի մէջ ամէն ինչ պատրաստ էր, եւ Հայը լաւագոյն կերպով կարենալ պատսպարելու համար, ի հարկէ ոչ, որովհետեւ այդ անհնար էր այն ժամանակուան պայմաններով։ Սակայն պէտք էր ներգաղթը ու կենսական, ինչպէս ջուրը ձուկի համար։ Այն երկիրը որ մերն էր, շնորհիւ մեր թշնամիներուն դատարկուած էր հայ տարրէն, ու ասոր հակառակ կար 400.000 աւելի Թուրք։ Որ նոյն իսկ մեզ ստիպեց յայտարարել Հայաստանի հանրապետութիւն (երկրի անունով) փոխանակ հայկական հանրապետութեան (ժողովուրդի անունով) ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ։ République Française եւ ոչ թէ République de France եւայլն։ Որովհետեւ միատարր հայ ժողովուրդ չկար։

Ներգաղթը պէտք էր նաեւ երկիրը կարենալ ընդարձակելու տեսակէտէն, ուստի արամաբանօրէն մեր երկրի դռները պէտք է միշտ լայն բացուած մնային, ամէն Հայու առջեւ, եւ մնացին։

Ով կը հարցնէր անցագիր եւայլն, բաւական էր որ եկողը ըսեր «Հայ եմ»։

Հակառակ երկրի քաոսային վիճակին, արդիւնք մեծ մասով մեծ հրէշին՝ ընդհանուր պատերազմի աւերներուն, չէ արձանագրուած ներգաղթի աւելի ուժեղ շարժում, որ հաւասարի, այն օրերու պատկերին։

Հանրապետութեան ինկումէն վերջն ալ Դաշնակցութիւնը աշխատեցաւ ներգաղթի համար, սակայն ապարդիւն գրեթէ, որովհետեւ մեր երկրի վարիչ բոլշեւիկ Հայերը արգելք հանդիսացան ասոր, (ամենայն Հայոց կառավարութեան չենք, եւն.)։

Եւ ընդհակառակը օգնեցին Թիւրքերի ներգաղթին դէպի Հայաստանի արդէն իսկ նեղլիկ սահմաններուն մէջ։ (Յիշեցէք բոլշեւիկ Ա. Երզնկեանի բերնով յայտարարուած 80.000 Թուրքերու տեղաւորումը մեր երկրին մէջ)։ Եւ այս ճիշդ այն պահուն երբ հարիւր հազարաւոր բազմիցս ընչազուրկ հայ աշխատաւորներ դացին հալ ու մաշ ըլլալու Եւրոպայի գործատարութեան հաշւոյն.

Հ. Յ. Դ.ը ներգաղթը միակ ելքը կը համարէ նաեւ՝ այլասերումէ ու անտեսական ծիւղումէ փրկելու համար մեր հայրենազուրկ հայրենակիցները, մանաւանդ այս օրերուն, զի դաղտնիք չէ որ հետզհետէ պիտի դժուարիծը կորսնցնէ այս չորքաշ բազմութիւնը, նոյնիսկ մշակութային աւելի ցած մակարդակ ունեցող երկիրներու մէջ, եւ կամ մահանայ տնտեսական անտառութեան բովէն։ Չի նոյնպէս կը տեսնենք որ առաջին առթիւ հայ աշխատաւորը կը զրկեն աշխատանքէ, «օտար եւ»։

Իսկ Հայաստանի վարիչները ո եւ է հրաշխաւորութիւն չեն տար նոյնիսկ արտասահմանի հայ կոմունիստներու համար։ Սակայն այս օրերուն ներգաղթ կը կազմակերպեն, եւ ունին իրենց հաշիւները, ի հարկէ բոլորովին հակառակ մերինին։

Օրինակ անոնք մասնաւորապէս կ՚ուզեն, ուզեցին եւ պիտի ուզեն Սուրիայէն Հայեր փոխադրել, ճեղքելու համար Թուրքերու պատնէշը հանդիսացող՝ հայկական ճակատը։ Այս քաղաքական մասը կը կարծուի, կայ եւ տնտեսական մասը, չորրորդապէս հնգամեակները խորհրդային երկիրներէն ներս։

Բայց կարեւորը Դաշնակցութեան համար այն է որ Հայերը հաւաքուին Հայաստանի մէջ։ Ինչքան ալ գէշ պայմաններ ըլլան հոն կայ բարոյական մխիթարութիւն մը, աշխատանքի արդիւնքը կը մնայ երկրին մէջ, երկրին համար։

Սակայն կան ներգաղթի դէմ արտայայտուողներ, որոնք կ՚առարկեն թէ ժողովուրդի դիմագիծը ընդհակառակը պոլշեւիկեան վարչաձեւի տակ է որ կը խաթարի, բայց Դաշնակցութիւնը չի հաւատար ատոր։ Մինչ էօր բուռն պայքար բացուած է բոլոր ազգային ըմբռնումներու համար, նոյնիսկ հայկական ոճը (ճարտարապետութեան մէջ) կը հալածուի, ինչպէս ըլլալ ցարերմը շատ աւելի անբաղդատելի անպարտաւանութեամբ քան թէ պոլշեւիկները, ազգային ոգին սպաննելու համար, սակայն չյաջողեցան ու չեն յաջողիր։ Բաւական է որ անոնք չեն տեղահանուիր կամ ջարդեր ժողովուրդը

Մեր հակառակորդները կ՚ըսեն «դուք չիտակ չէք որովհետեւ եթէ ներգաղթ կ՚ուզէք պէտք է վար իջնէք ընդդիմադրի ձեր դիրքէն»։ Իսկ մենք կը պատասխանենք որ վարչաձեւերը կուգան ու կ՚անցնին իսկ ժողովուրդն ու երկիր կան ու կը մնան ասոնք պէտք են մեզ։

Ինչպէս Սուլթանի օրով, այսօր ալ նոյնպէս, Դաշնակցութիւնը կ՚ըսէ «դէպի երկիր» եւ ինչպէս չըսէ, երբ տարբերութիւնը շատ աւելի մխիթարական է այսօր։

Մեր այս դիրքը, ծիծաղելի խօսքեր ալ բոել կուտայ երբեմն մեր հակառակորդներուն, օրինակ «Դաշնակցութիւնը կրցաւ ներգաղթով, ... կ՚աշխատի Դաշնակցականներ մտցնել երկիր. . վարչաձեւը տապալելու համար...» կ՚ըսեն պատուելը ծակ մարդիկ

Իսկ մենք գիտենք որ կարմիր վարչաձեւը, նոյնիսկ ըմբոստութեան մղած է հակադաշնակցական տարրեր, որոնք լեռները կ՚ապաստանէին, բանի համայնացումի օրերուն, իսկ Դաշնակցութիւնը կը ջանէր զանոնք համոզելու եւ հնազանդութեան պարտադրելու համար։

Ու ընդհակառակը Դաշնակցութիւնը կը նախընտրէ որ առաջին առթիւ երկիր երթան, ոչ թէ Դաշնակցականներ այլ Հայութենէ այս կամ այն ձեւով իրենց կապերը թուլցուցած Հայեր, որոնք աւելի շատ պիտի այլասերին հոս։

Եթէ երբեք թիւրը եւ փաստը խօսին մենք կը տեսնենք որ պոլշեւիկները են որ հակառակ են ներգաղթին, որովհետեւ անոնք եթէ ուզէին իսկական ներգաղթ, պիտի թոյլատրէին որ այդ գործին մանէր համազգային ընդհանուր խանդավառութիւնը, եւ համազգային ընդհանուր ճակատ կազմուէր գործը լրիւ յաջողցնելու համար։ Իսկ այդ բանը անոնք չեն ուզեր հետեւաբար... անկեղծ չեն։

Վերջացնելու համար կ՚ըսենք որ արտասահմանի հայմարլօզ Հայերու միակ օրակարգը ներգաղթը պէտք է ըլլայ, զայն նկատելով միակ ելք, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական։

Մեծ չափով յաջողցնել, ներգաղթը կը նշանակէ արդէն իսկ յաջողցնել հայկական հարցը, թրքահայ հողերը, մենք գիտենք որ անմարդաբնակ կը մնան, իսկ բնութիւնը ամայութիւն չի սիրեր... ինչպէս չի սիրեր ձեռքերը ծալլելով նստիլ այս անխորտակելի ժողովուրդի երկաթէ կամքը, միտաքթուն միտքը, երկայնաբազուկ կորիւնը որ Դաշնակցութիւնն է։

Ընկ. Ջամալեան պատասխանեց տրուած բոլոր հարցումներուն, եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ սրտով։ Փափաք յայտնելով որ յաճախ լսէ ու... լուսաբանուի.

Երուանդ Ն. Յովհաննէսեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայերը Արաբկիրի մէջ

Արաբկիրի եւ շրջականներուն մէջ ներկայիս հազարէ աւելի հայութիւն կայ, որ կ՚ապրի տնտեսական դժնդակ պայմաններու մէջ։ Այր թէ կին, առանց բացառութեան բոլորն ալ կ՚աշխատին ու կը շահին: Թանուկ աղքատներ են մասնաւոյաւորութիւն, կօշկակարութիւն եւ երկաթագործութիւն:

Շնորհիւ մերձակայ վայրերու հետ գոյութիւն ունեցող երթեւեկի դիւրութիւններուն, առեւտուրը առաջ գացած է։ Շուկային մէջ բաւական թիւով հայ առեւտրականներ ու խանութպաններ կան։

Ապրուստը ինչպէս Անատոլուի ամէն կողմը, Արաբկիրի մէջ եւս աժան է։ Համեստ գործաւոր մը օրական 30-40 ղրուշ արծաթ դրամ կրնայ շահիլ, ինչ որ բաւարար է ընտանիքի մը ապրուստին համար։

Հացը, միսը, պտուղը եւ պտուղները աժան են։

Միակ կարեւոր պակասը ժողովուրդին հոգեւոր մխիթարութիւնն է։ Մկրտութիւն, յուղարկաւորութիւն եւ հարսնիք առանց քահանայի տեղի կ՚ունենան։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀՈՒՍԹԻՆՍՎԻԼԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ Հ. Կ. ԽԱՉԸ

Հուսթինսվիլի հայ գաղութը, հակառակ իր թիւի նուազութեան, կը կարծուի որ Ամերիկահայութեան մէջ կը գրաւէ կարեւոր տեղերէն մին իր հայ դպրոցներով, շնորհիւ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին ջանքերուն։

Տուներու հեռաւորութեան պատճառով, Հուսթինսվիլը յատուկ է 2 դպրոցներ՝ երկու շրջաններու մէջ։ 85է կը հասնի աշակերտներու թիւը։

Դասաւանդութիւնները կ՚ըլլան երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը, կէսօրէ վերջ ժամը 3-4 եւ 4-6։ Երկսեռ աշակերտները բաժնուած են վեց կարգերու։ Կ՚աւանդուին մայրենի լեզու, ազգային պատմութիւն, գրաւարժութիւն եւ հայկական երգեր։

Կազանդի առթիւ հայ դպրոցի աշակերտները կազմակերպեցին Ծնունդի հանդէս մը։

Աշակերտ-աշակերտուհիներ յատուկ առոգանութեամբ ըրին արտասանութիւններ եւ երգեր և տեղի ունեցան պարեր։ Դպրոցին սրահին կեդրոնը դրուած էր Ծնունդի ծառը, որուն տակ շարուած էին աշակերտներու նուէրները, զորս անոնք ստացան՝ ժառանգելով այդ առթիւ կաղանդին իրենց սատնալիւր՝ Վ. Փոյաճեանը։

Կարմիր Խաչի կողմէն խօսեցաւ Տիկին Նազզար Սվաճեան։ Յետոյ խօսեցաւ դպրոցի ուսուցիչ Գարեգին Փոյաճեանը՝ նորահաս սերունդի դաստիարակութեան արժէքի մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՞նչ շուտ կարօտցան..

«Թուրք Ֆիլմը» ժապաւէն մը դարձուց վերջերս։ Զայն սկսած են ներկայացնել Պոլսոյ մէջ։ Ահա նիւթը.— օրը ձմեռ է, փաթիլ փաթիլ իջնող ձիւնին տակ՝ Պոլսոյ հին փողոցները՝ պահապանով, լապտերով, մխիթարոպոլսութեամբ, քէֆէնչկլականով, ու պօղաճով, վանդակին եւս ուտելու նուագող հանըմներով, կառապաններով, թաչաններով։ 5—10 պատկերով, ամբողջ անցեալը կը վերականգնանայ։ Ցետոյ՝ քարաշէնօց խաղցուող արճաբան մը, կլկլակ քաշող ծերեր, խաղացող տղաք, զուռնաճիներ, ծալապատիկ ծխողներ եւայլն...։ Ֆիլմին բուն նիւթը Գարակէօզն է։

Եւ սակայն, ի՞նչ հարկ այսքան ծախք ընելու։ Պոլսէն քալլ մը նետեւ՝ այդ բոլորը իրական ու կենդանի են դեռ։ Իսկ վէլլէյէլը ենկիւրէ պարահանդէսներուն «Հլըւու» կը կարմէ։

ՏԵՍՆԵԼ ՈՒ ՍՊԱՍԵԼ ՊԻՏՆԱՆՔ

Քեազըմ Նամի Տումհուրիէթի մէջ (16 յուն.) այս խորագրով յօդուած մը ունի։ Ահա գլխաւոր գիծերը.— «Թուրքիան հասկնալու համար էնկիւրին հասկնալ հարկ է։ Անոր հետ նոր մտայնութիւն մը ծնաւ։ Այսօր ամբողջ Թուրքիան էնկիւրիի գլուխովը կը մտածէ։

Հոն բոլորովին այլ աշխարհ մըն տեսլով ականջներնին գոցելով ոչ մէկ բան լսել չուզողներ, այդ նոր իմաստը չեն հասկնար, նոյնիսկ չեն սիրեր։ Մեր մէջ մարդիկ կան որ մեր երկիրը եւս եւրոպացիներու աչքովը կը դիտեն։ Այս չուարեցնող ու սխալեցնող ակնոցը իրականութիւնները դիտակին հակառակ կողմովը տեսնուածին պէս հակառակ կողմովը տեսնուածին պէս ամենափոքր ձեւերով ներկայութիւն չի տար... Թուրքիա, այսօր, բացարձակ անկախութիւն մը ունի։ Մինչդեռ, մենք մոռծողներ ունինք, որոնց համաձայն այդ անկախութիւնը Եւրոպայի պետութեանց անորոշ կացութեան, անհաւասարակշռութեան արդիւնքն է, «հիւանդ մարդուն՝ մահուան անկողնին մէջ քիչ մը եւս ապրիլը պետութեանց մրցակցութեան վերագրողները այսօր եւս ուրիշ կերպ չեն մտածեր։ (Ընդգծումը մերն է, Ցառաջ)։ Երբ էնկիւրիի մէջ յեղափոխական գաղափարներ կը խօսին, հոս (Պոլիս) հեգնանքով կը պրկեն չրթունքներնին...»։ Բարեկամ Պուլկարիոյ մէջ եւս ուրիշ կարծիք չունին, անցեալ օր Սոֆիա տպուող Ի ութալալը Թուրքիան ներկայացուցած էր... տրամագիծ կնոջ մը ձեւով։

Բառեր պրպտելու արշաւանքը

Կրթ. նախարարութիւնը բառեր պրպտելու հրահանգ-կանոնագրութիւն մը պատրաստեց։ Նախարարներու խորհուրդը զայն վաւերացուց։ Հրահանգը կ՚ըսէ.—

1—Հանրութեան լեզուին մէջ ապրող բառերը պրպտելու համար Թուրք լեզուի քննիչ ընկերակցութեան օգնելու նպատակաւ ամէն նահանգի մէջ, կուսակալին նախագահութեան տակ, պրպտումի մարմին մը կը կազմուի։

2—Այդ մարմնին կըմասնակցին ընկերակցութեան կուսակալութեան կեդր. մարմնի անդամները օգնութեան տնօրէնը, լիսէի, ուսուցչանոցի միջնակարգ վարժարանի, արհեստից, վաճառականութեան, հողագործութեան վարժարաններու տնօրէնները։

3—Ամէն գաւառակի մէջ՝ քայմաքամներու նախագահութեամբ, նման մարմիններ կը կազմուին (մարմինը նոյն կազմը կ՚ունենայ)։

4—Կուսակալութեան պրպտող մարմինը, աշխատանքի բաժանում կատարելով, աշխատանքի կոմիտէներու կը բաժնուի։ Կոմիտէները ամէն օր հաւաքուելով իրենց ճիւղերուն յատուկ գործերով կը զբաղին։ Կուսակալութեան ընդհ. մարմինը 4 օրը անգամ մը անպայման կը հաւաքուի։

5—Կուսակալութեանց, գաւառակներու եւ գիւղերու վարժարանները մէյ մէկ պրպտումի օճախներ են։ Օճախին նախագահը դպրոցին տնօրէնը կամ աւագ ուսուցիչն է։

6—Գիւղական օճախները՝ գաւառակներու օճախներուն, ասոնք՝ քաղաքներու, իսկ քաղաքներունը կուսակալութեան մարմնին կապուած են։

7—Կուսակալութեանց մարմիններուն պարտականութիւնները.—

ա) մօտէն կը քննեն եւ կը հետապնդեն կուսակալութեան մէջ եղող բոլոր օճախներուն գործունէութիւնները։

բ) Անոնց ամէն մէկին որոշ աշխատանք մը կ՚որոշեն։

գ) Կրթ. կազմակերպութենէն դուրս ըլլալով, մինչեւ այժմ լեզուի խնդիրներով զբաղող կամ այժմ զբաղիլ ուզողները՝ պրպտման գործին կապել եւ գտնուած բառերը տեղեկացնել կեդրոնին

8րդ եւ 9րդ յօդուածները կը ճշդեն գաւառակներու պաշտօնը, որ գրեթէ նոյնն է՝ իրենց սահմաններուն մէջ։

10—Օճախներու մէջ աշխատողները, պրպտման գործը կոչում մը եւ ազգային գործ մը նկատելով, ղրկուած հրահանգները եռանդով գործադրելու, գտնուած բառերը նախագահներուն իմացնելու պարտաւոր են։

11—Անմիջապէս կեդրոն իմացընել գտնուած բառերը։

12—Կուսակալութեանց ընդհ. քննիչները, ուր որ հանդիպին, տեղւոյն պրպտող մարմնի մասին կեդրոն տեղեկութիւն պիտի տան։

13—Նախակրթարանի քննիչները՝ նախակրթարաններու օճախներուն պրպտման գործերը կանոնաւո՞ր են. թէ ոչ՝ պիտի քննեն եւ կուսակալութեան կեդրոնական մարմնին պիտի տեղեկացնեն։

14—Կուսակալութեանց պրպտող մարմինները՝ պրպտման գործին մէջ շատ աշխատող պաշտօնեաներու անունները՝ իրենց ծառայութեանց աստիճանին համաձայն՝ պատշաճ նախարարութեան կը տեղեկացնեն։

արտաքին գործոց նախարարութիւնը աչալուրջ հսկել երբ Թուրք պատուիրակը գայ, որպէսզի ֆրանսական դրամագլուխները նոր կորուստներու չենթարկուին:

Բուզվէլթի վերջը պատերազմ քանակցութեանց մէջ

Նիւ-Եորքէն կը գրեն.— Անգլօ-ամերիկեան յառաջիկայ բանակցութեանց մասին խօսելով, Բուզվէլթ կը յայտարարէ թէ կը ստանձնէ ամէն պատասխանատուութիւն՝ եթէ երկու երկիրներու փորձագէտներուն յանձնուի պարտքերու հարցին թէքնիք կէտերու կարգադրութիւնը:

Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ Ամերիկա երբեք պայման չէ դրած Անգլիացիներուն՝ նախքան պարտքերու մասին բանակցիլը վճարումի սահմանումը:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ.

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուրսի ներքնասրահը. Մէթրօ Օտէոնի ճիշդ դիմացը:

ԳԸԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Ռոստոմի Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անպայմանօրէն:

ՇԱԼԷԹԻ «Թաքգէն Սիւնի» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հասցէին:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼԼԻԿԵԱՆ

Նիւթ՝ դեմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

19 Փետրուար Կիրակի իրիկուն, Sociétés Savantesի սրահին մէջ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց Աղխատախնամ Ընկերութեան կողմէ

4 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ, ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 79, Ave. des Champs Elysées

---

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Salon Colbertի մէջ **7, rue Colbert**

Գեղարուեստական բաժին, պար եւ թաց:

Տոմսերու գիներ՝ այր եւ կին 20 ֆրանք, այրերու 15, կիներու 10 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին

Petit Journalի սրահին մէջ, **21, rue Cadet**

Բանախօս՝ Գ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ, պատգամաւոր կաթող. ընտրութեան

Նիւթ՝ ԱՄԻՍ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Գիւլպիւլեան, Գ. Գ. Սերժ Սարգիսեան, Ա. Գմբէթեան եւ Դր. Լաքքայ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց Միութիւնը յառաջիկայ Ապրիլ 8ին, Շաբաթ իրիկուն պիտի կազմակերպէ շքեղ պարահանդէս մը:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

12րդ Ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Գ. Ս. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

29 Յունուար Կիրակի գիշեր ժամը 8.40ին

Sociétés Savantesի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **8, rue Danton, Paris**

Métro: St. Michel et Odéon

Ի պատիւ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ կը ներկայացուի

Առաջին անգամ Փարիզի մէջ

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Տրամ չորս արար Չեզինակ՝ Շիրվանզադէ Բեմադիր՝ Ա. Կոթիկեան

Կը մասնակցին.— Տիկ. Տիկ. Լիւսի Պետրոսեան, Գայեանէ, Լուսիկ, Ֆ. Շաֆ-Պարոնեան, Արմենուհի, Գ. Գ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Նիկողոսեան, Շահիլեան, Սանեաց, Դազանճեան:

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 5, 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Այս Բացառիկ ներկայացման առթիւ կազմուած յատուկ Յանձնաժողովի անդամներն են՝ Գ. Գ. Հրանդ Մկրտիչ Գարսամեան, Լեւոն Մեսրոպ, Գ. Մելոյեան, Հ. Մարմարեան, Ս. Թէրզեան:

Արման Կոթիկեան որ պիտի կատարէ (Աթանէս)ի դերը

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

75 Ave. de Verdun, Issy-les-Moulineaux, Seine, France, Tél. 166 Issy

Եթէ կ'ուզէք ձեր առողջութիւնը չխանգարել փնտռեցէք բոլոր նպարավաճառներուն մօտ Maison STEPANի համեղ ՍԻՄԻԹՆԵՐԸ, որոնք թարմ կը մնան մինչեւ 1 ամիս

Մասնաւոր յանձնարարութեանց վրայ, մեր արդիական փուռին մէջ կը պատրաստենք՝ Լահմէճիւն, չէօրէկ, պանիրով, ապուխտով եւ Թայինով փիտէներ, պուղաչա եւ ամէն տեսակ եւրոպական եւ արեւելեան անուշեղէններ.

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէ եւ արտասահմանէ:

Արագ առաքում. 3 քիլօէն սկսեալ ապսպրանքները կը յանձնենք բնակարան:

ՁԵԶԻ ԵՒ ՁԵՐ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ՝ ԳՆԵՑԷՔ ՄԻՄԻԱՅՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՂԱՐՋ

BEURINE, BEURINE!

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԸՆՏԻՐ ԻՒՂՈՎ ՄԱՔՈՒՐ, ՀԱՄԵՂ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ

12 ՀԱՏԸ՝ ՀԻՆԳ (5) ՖՐԱՆՔ

ՊՈԼՍՈՅ ՉԷՕՐԷԿ՝ 4, 6 ԵՒ 8 ՖՐԱՆՔԻ

ապսպրել կ'ընդունինք

Usine Electrique TCHIT

9, Rue du Progrès, Labarre (Ս.-&-O.)

Ըլլայ թէ կին գործունեայ Placierներու պէտք ունինք՝ բոլոր մասերու այցելելու համար

Մախու է տնտեսական մեկնումի պատճառաւ կեդրոն թաղամասի մէջ կօշկակարի խանութ մը՝ բոլոր կազմածներով (մեքենայ, գործիք եւայլն.) միասին: Բնակարան՝ 2 սենեակ, խոհանոց Վարձք՝ 3000 ֆրանք, պայմ՝ 6 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տէր Յակոբեանի, 14 rue Medéah, Paris (14).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Բարգէն Պէշիքեան կուտայ Սուրիոյ հայ գաղթականներու եւ որբերու կեանքէն տպաւորութիւններ, կը ներկայացնէ վաւերական ֆիլմը, առնուած Սուրիոյ հայ կեանքէն, իսկ Շ. Նարդունի՝ Ներգաղթի քաղաքականութեան քննադատութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ դերձակի աշկերտ մը: Դիմել Գ. ԳՈՐԳԻԿԵԱՆի: 31, Route Choisy, Ivry s/Seine.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի Շրջ. Վարչութիւնը իր եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու կողմէ՝ Շրջ. Վարչութեան անդամ ՀԱՅԿ ԳԱԼԻՆՏԷՐի տխուր մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Արի ցիկլին Գալէնտէրի, իր զաւակներուն եւ համայն ազգականներուն:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէզէոնականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue Pierre Corneille, Քէնտիրեանի ճաշարանը:

ԿՕՇԻԿ ՇԻՆՈՂ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒԱՅԼՆ

Ինչո՞ւ աւելի վճարել, երբ կարելի է աւելի աժան գնել, գնելով միջնորդէ: Գնման մէջ եղած շահը ամէնէն իրականն է:

Կը յայտնենք փոքր արհեստանոցներու տէրերուն եւ կօշկակարներու որ իրենց սուղ կը գնեն, որովհետեւ իրենց գնումները փոքրաքանակ են: Մենք մեր գործարանին մէջ ԿԸ ՇԱԽԵՆՔ ՈՒՂՂԱԿԻ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ, որով կրնաք օգտուիլ մեծաքանակի գինէն, ինչքան փոքր ըլլայ ձեր գնումին քանակը:

ՄԵՐ **STELLA** ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՈՎ **Trépointe**Ը [ՄԻՋԱԿԱՇԻ] պատրաստուած է տեղական կաշիէ եւ մասնաւոր եղանակով:

Մասնաւոր «Trépointe ferme» ամէն մեծութեամբ, ամէն գոյնով եւ ամենաաժան գինով, վասնզի չէք վճարեր միջնորդէ:

ՈՒՐԵՄՆ ԳՆԵՑԷՔ ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ

«TREPOINTE STELLA»

14 Quai de Rive Neuve, Marseille Tél. Dragon 21-...

ՄՈՐԹԷՃԻՆԵՐ ԵՒ ԽԻՆՈՒԹՈՂԱՆԵՐ

Եթէ կ'ուզէք գնել լաւ տեսակի այծի եւ կանանց գուլպաներ **en premier Choix et Hors Cours**

դիմեցէք մեր վաճառատունը ամենայն վստահութեամբ

P. S. BENVENISTE

2, rue de Lancry, Paris

Փոխադրումները կը դրկուի նմոյշ:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշել Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ի գիտութիւն

Սուրճի գնորդներու գիւրութեան համար մթերանոց մը բացինք rue de Trévise թանգարանի նպարավաճառատան մէջ.

Ամէն անոնք, որ կ'ուզեն աժան եւ լաւ սուրճ ունենալ, կրնան օգտուիլ ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիներէն: Կեդրոնատեղի՝

"CAFE SULTAN,,

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— Ամէն գնումի համար կը տրուի սուէր կարօններ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

3, Rue PALIKAO Paris (20)

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԱՐՓԻԱՐԻ ՄՕՏ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

▪▪▪▪▪▪▪▪

Դռնապանուհին առանց բառ մը արտասանելու բերաւ բանալին ու տուաւ անոր: Ժորճ վեր վազեց: Չէր կրնար հաւատալ որ մեկնած էր աղջիկը: Անկարելի էր այդ գիշերէն ետք:

Բացաւ դուռը: Ահաւասիկ Լիանի սենեակը... սենեակ մը միայն որուն խոնաւ պատերէն վար կը թափթփին թուղթերը. քուրջի նմանող գորգ մը եւ պատռտած վարագոյրներ: Այդ տեսարանին առջեւն էր որ Ժորճ զգաց անոր թշուառութիւնը եւ հասկցաւ թէ ինչպէս նախատուած էր այդ աղջիկը կեանքէն: Կրնա՞ր այլ եւս կասկածիլ թէ ինչու գացած էր ան... Ո՞ր մարդկային էակը չպիտի ուզէր փախչիլ այդ սենեակէն:

Զոյգ մը գուլպայ տեսաւ սախտակամածին վրայ: Նետուած էր զայն ոչ թէ այնտեղ մոռցած. ձեռքը առաւ. մետաքսէ գուլպաներ բայց քանի՜ անգամ կարկտուած:

Խոնաւ էր սենեակը որովհետեւ վառարան չկար. ջերմութիւն չէր տեսած այդ սենեակը: Եւ յիշեց թէ ինչպէս Լիան կը կծկուէր երբեմն իր աշխատանոցին մէջ՝ վառարանին քովիկը:

Ուրեմն այստե՛ղ կուգար ան ամէն առտու կանուխ փաթթուած իր գիշերազգեստին մէջ: Բայց ինչո՞ւ չէր հասկցուցած իրեն. Ինչ դրամներ ծախսած էին ճաշարաններուն կամ թատրոններուն համար: Կրնար վառարան մը գնել սալ անոր սենեակին մէջ, կրնար վարագոյրներ առնել եւ գորգով ծածկել գետինը: Բայց ի՞նչ գիտնար...

Այնպէս թուեցաւ Ժորճի թէ պէտք եղածին պէս չէր կրցած գնահատել այդ աղջիկը: Ի՞նչ բանով կը տարբերէր հիմա իր վերաբերումը հանդէպ այդ աղջկան. եւ ինչո՞ւ զարմանար երբ Լիան կ'ըսէր թէ այրերը բոլորն ալ իրարու կը նմանին: Աղջիկէն ուզեր էր այն զոր ուրիշներն ալ ուզած էին եւ առացեր էր ինչպէս միւսները. բայց հիմա չկար ան:

— Ո՞րքա՜ն յիմար եմ եղեր, ըսաւ Ժորճ:

Դուրս ելաւ սենեակէն եւ վազեց Փորէլի կայանը:

Տեղեկութիւն չունէին: Լիան ներկայացում պիտի տար այնտեղ այդ գիշերը. շաբաթական մըն ալ առնելիք ունէր բայց չէր եկած առնելու իր դրամը այդ առտու:

— Ո՞րքա՜ն էր առնելիքը, հարցուց Ժորճ:

Փորէլ բացատրեց որ գաղտնիք էր ու չէր կրնար ըսել:

— Գիտե՛մ, շատ ոչինչ բան մը պիտի ըլլայ, ըսաւ Ժորճ:

— Դուն քու գործիդ խառնուէ, մէջ ինկաւ Տիկին Փորէլ:

— Բայց ես գիտեմ միայն թէ որ ստորին աղքատ էր այդ աղջիկը:

— Մեղի ինչ եղբայր: Մարսէյլի աղտոտ թաղերէն Փարիզ եկող աղջիկ մը չի կրնար ակնկալել Մոնմարթրի մէջ՝ Պուլվարի աղջիկներուն վճարուած թոշակը:

Ժորճ չէր կրնար լսել աւելի երկար: Դուրս ելաւ կառքէ սրահէն ու գնաց Պալ Բուֆոնի տնօրէնին որ կը յօրանջէր աթոռին վրայ:

— Տեսա՞ք օրիորդ Սոնրէլը երէկ գիշերուան ներկայացումէն յետոյ:

— Այո՛ պարոն:

— Սրա՞հը եկաւ:

— Այո՛:

— Որո՞ւ հետ էր:

— Գերմանացի պարոնի մը հետ:

— Ո՞հ. միասի՞ն դուրս ելան:

— Այո՛. ապուէյթ մը խմեց ու գացին:

— Մարդուն անունը Ֆոն Քլայնկարթ է. ո՞վ է այդ մարդը, գիտէ՞ք:

— Կարծեմ քիչ մը առաջ Փարիզ մնաց ու յետոյ գնաց Գերմանիա:

— Ե՞րբ:

Տնօրէնը դարձաւ իր սպասաւորներէն մէկուն եւ հարցուց:

— Այդ գերմանացի պարոնը ե՞րբ Պերլին գնաց:

— Այս առաւօտ:

— Ինչէ՞ն գիտէք, հարցուց Ժորճ:

— Իմացայ իրենց խօսակցութիւնը: Երկու գաւաթ ապուէյթ բերի անոնց սեղանը եւ լսեցի Գերմանացիին բառերը՝ «Երկաթուղին կը մեկնի վաղը առտու ժամը 9ուկէսին, Պերլին կը հասնի ժամը...»: Չլսակը ըսելով մնացայ: Ցետոյ ըսաւ. «Այդ շոգեկառքը պէտք է առնեմ»:

— Ուրիշ ի՞նչ իմացար:

— Ոչինչ. երկար չմնացին ու մեկնեցան:

Ժորճ ապշած ու խենդի պէս, վերադարձաւ տուն:

— Տեսա՞ր Օրիորդին մեկնումը, հարցուց դռնապանուհին:

— Այո՛ պարոն. այստեղ, դուռին առջեւ վճարեց դրամը. տեսայ որ «թաքսի» մը նստաւ:

— Ուրիշ մարդ կա՞ր «թաքսի»ին մէջ:

— Այո՛ պարոն:

— Ո՞վ:

— Պարոն մը:

— Ի՞նչ տեսակ պարոն:

Պառաւը նկարագրեց Ֆոն Քլայնկարթը:

Յաջորդ օրը Ժորճ փակուեցաւ իր աշխատանոցին մէջ ու սկսաւ շարունակել Լիան Սոնրէլի կիսատ նկարը: Վրձինին իւրաքանչիւր շարժումը հարուած մըն էր իր վէրքին վրայ: Գրկեց շրթունքները ու տանջուեցաւ: Նկարեց այդ օրը, նկարեց յաջորդ օրը եւ աւելի յաջորդին ու ամբողջ ամիս մը:

Թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933
26 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ· ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

8ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2096 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՏՔ ՊՂՏՈՐՈՂՆԵՐԸ

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն Ա. Նիկոլի (էնկիւրիի չարամիտ ու դաւադիր գրիչը) գաղտնօրէն հրապարակ նետած գրքոյկի պատճառած յուզումը։

Դաշնակցական մամուլի մերկացումներով, հերքումներով, արաբ մամուլին ուղղուած բաց նամակներով կարելի եղաւ ցոյց տալ թէ այդ դաւադիր հեղինակը հայ քաղաքական շրջանակներուն չի պատկանիր եւ անոր ըրածը կը միտի գրգռել արաբ ժողովուրդը հայութեան դէմ։ Սուրիոյ հայ երեսփոխաններն ալ իրենց կարգին թէ պետական շրջանակներուն եւ թէ մամուլին ուղղեցին լուրջ ու պատճառաբանուած հերքում մը, ցոյց տալով գրքին պղտոր աղբիւրները, որոնք կը բխէին Սուրիոյ թշնամի պետական շրջանակէ մը։

Այս բոլոր ճիգերը կրցան մասամբ մեղմել արաբական մամուլի արտայայտութիւնները եւ անոնց ուշադրութիւնը դարձնել խըռովարար այլ կեդրոններու վրայ։ Մինչդեռ Թրքական մամուլը կը բանի միալար, իր իսկ յերիւրած գրքի պատասխանատուութիւնը ձգելու հայ Դաշնակներուն վրայ, տարբեր ձեւերով եւ գրգռութիւններով տարածելու այն միտքերը, որ գիրքը կոչուած էր կատարելու։

«Ազդամ»ի բացատրութիւնները կարդացիք մեր լուրերու բաժնին մէջ, ուր հազար աղբիւրներէ ջուր կը հաւաքէ Դաշնակցութիւնը լուալու համար։

Ու այդ ջուրերէն ամէն պղտորն ու աղտոտը ռամկավար «Արեւ» թերթէն կ'առնէ։

Ուրիշ պարագաներու մէջ հայ մամուլի հակադիր թեւերը կարող են անվերջ վիճիլ, սուտն ու իրաւը իրար խառնել եւ նորակերտ առութիւն մը առաջ քշել, հանրային կարծիքը խարխափուն դարձնելու եւ հակառակորդը սեւցնելու ու կասկածելի ներկայացնելու համար։ Անբուժելի մտային հիւանդութիւնները տիրական են կարգ մը շրջանակներու մէջ։ Բայց երբ խնդիրը հայ ժողովուրդի ոչ միայն բարոյական, այլ գերազանցապէս ֆիզիքական գոյութեան շուրջը կը դառնայ, երբ մանաւանդ այդ գործին մէջ Թուրքին մատը կայ, վէճի եւ սուտութեան մոլեգին ախոյեանները գոնէ պիտի զգուշանային իրենց բերանն այրելէն։ Որովհետեւ, գրչով իսկ Թուրքի ցանցին մէջ իյնալը՝ այրուիլ կը նշանակէ։

«Ազդամ»ի մերկացումներն այս ուղղութեամբ խրատական են, եթէ խրատուելու միտք ունեցողներ գտնուին։

Ա. Նիկոլները կրնան իրենց գործը շարունակել։ Թրքական թերթերը կրնան իրենց փրոփականտը աւելի ծաւալել։ Հայ մամուլը գոնէ անոնց թող չօգնէ։

Թուրք թերթը անհրաժեշտութիւնն զգացած է հակահարուածելու դաշնակցական մամուլի հերքումները, որոնք կարծես թէ Արաբներու հանրային կարծիքը կրցած են թեքել դէպ ի բուն աղբիւրը։ Ու կրկին յաւելուածներով՝ «Ազդամ» կը ճգնի գրքին հեղինակութիւնը վերագրել Դաշնակցութեան եւ այդ առթիւ իր փաստարկութիւնը կը վաւերացնէ «Արեւ»ի վկայութեամբ։

Թուրք թերթը դաշնակցական մամուլի հերքումները խաղ մը կը նկատէ եւ կ'աւելցնէ.

— «Այս խաղերը ոչ միայն Արաբներու, այլ եւ ուրիշ Հայերու աչքէն ալ չեն վրիպած։ «Արեւ» թերթը այս գրքոյկին վրայ խօսած ըլլալով՝ «Ցուսաբեր» անոր վրայ կը յարձակի, որովհետեւ այս գրքոյկին թերթերու մէջ անցնիլը անոնց գործին չէր գար։ Հետեւաբար գրեցին թէ Ա. Նիկոլ Դաշնակներէն չէ եւ այդ գաղափարները օտար են իրենց, ու այս գիրքը էնկիւրիի մէկ խաղը կրնայ ըլլալ։ Բայց ռամկավարներու օրկանը եղող «Արեւ» թերթը հոկտեմբեր 18ի թիւին մէջ յօդուած մը հրատարակած է, որով կը հերքէ այդ վերագրումը եւ կը յիշատակէ յօդուածներ «Ցուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք»ի մէջ, որոնք նպատակ ունին Հայերը Սուրիա հաւաքելու եւ մայր հայրենիքին մօտ պահելու»։

Թուրք թերթը կրնայ շնորհաւորել «Արեւ»ի խմբագրութիւնը, որ տեղեկատու բիւրոյի մը դերը ստանձնած է։ «Արեւ»ը, ինչպէս, տխուր պարտականութիւն մը ստանձնած է այս գործին մէջ։ Կը հաւաքէ դաշնակցական մամուլէն կարծիքներու փշրանքներ, որոնք գրուած են տարբեր պատճառաբանութեամբ, տարբեր մտահոգութիւններով, եւ տարբեր պարագաներու առթիւ։ Սակայն այդ մտքերը վերցուած իր կրճատ ձեւով, քիչ մըն ալ ձեւափոխուած եւ միացած չարամիտ բացատրութեանց, ընտիր նիւթ կը դառնան Թուրք մամուլին համար, հիմնական ու հետեւողական պայքար մղելու հայութեան դէմ։

Մեզի կը թուի թէ «Արեւ»ի անմիտ խմբագիրն ալ, տղայական հրճուանքի մէջ է այս աղմուկներուն համար։ Այսպէս է յատկանշական նկարագիրն այդ մարդոց, որոնք իրենց ոչնչութիւնը կը լեցնեն անիմաստ աղմուկներով։

Բայց ըսինք արդէն թէ Թուրքին հետ գործ ունեցող Հայը պիտի զգուշանայ իր բերանն այրելէն։ Ըստ երեւոյթին, իր գլխին ապատ թողնուած այդ անպատասխանատու խմբագիրը չի անդրադառնար այս բոլորին։

«Ազդամ»ի յայտնութիւնները խրատական են։ Բայց եթէ «Արեւ»ի գրիչը չպիտի զգուշանայ, իրաւունք ունինք սպասելու որ ռամկավարներէն գոնէ մէկը, գիտակից ու բարեխիղճ, կարողանայ ոլորել այդ տղայի ականջը։

«Արեւ»ի խմբագիրը կրնանք անտեսել, անոր առօրեայ հայհոյանքները կրնանք արհամարհել, ռամկավար օրկանը կարող է ամէն օր անպատական ճիչեր արձակել, անզեկ ու անզեկավար. բայց երբ կը խառնուի Թրքական ապուրին, Հայուն թէ՛ սիրտը եւ թէ գործը սրտնեղութեան կը մատնուի։

Առածը կ'ըսէ. — Ճանճը ոչնչութիւն մըն է, բայց երբ կերակուրի մէջն է՝ սիրտ կը խառնէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ...

Երկու հայ խմբագիրներ, մէկը Լոնտոն, միւսը Փարիզ, իրարու հետ կը մրցին շողոքորթելու համար Մուստաֆա Քէմալն ու իր հայրենակիցները։

Խօսք չունիմ, — նաշակի խնդիր է կամ դիւանագիտութիւն մը՝ մեր ըմբռնումէն շատ վեր։ Կ'ընդունիմ որ դիւանագիտութիւնն ալ ունի իր տեսակները, ինչպէս դդումը։

Կը թուի, սակայն, որ այս երկու «փրկիչ»ները, որոնք հրապարակ ելած են հայ ժողովուրդը Թուրքին հետ բարեկամացնելու նպատակով, այնքան անծանօթ են մեր դատին որքան Նիֆարակուայէն եկած խաղողու թուղթ մը։ Այնպէս ժամավաճառ չպիտի ըլլային ջուր ծեծելով։

Բայց կայ կէտ մը, որ ինչպէս կը չարչրկէ միտքս։

Ո՞ւր էր այս պարոններուն դիւանագիտութիւնը, երբ իրենցմէ մէկը, Լոնտոնի հայ խմբագիրը, պատերազմի ամբողջ շրջանին, տոֆով ձեռքով լծուած էր՝ Լոնտոնի մէջ Հայաստան —որ կը նշանակէ Հակաթուրք— փրոփականտի գործին եւ ջարդերը կը նըկարագրէր հանգուցեալ Ararath մէջ։ Եւ չէ՞, որ միւսը վերջին քառորդին տարուան ընթացքին ունեցաւ երբեմն — այո՛, միայն երբեմն — քաջութիւնը շոյելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, — այդ ալ կը նշանակէր անշուշտ Հակաթուրք ուղղութիւն։

Ուրեմն, օր մը այսպէս, օր մը այնպէս, համաձայն ձեր քէյֆին կամ շահերուն, այո՞, պարոնայք հայրենասէրներ...

Շատ լաւ գիտենք թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէք։ Ձեր նպատակն է օգտակար ըլլալ Մուստաֆա Քէմալին, հայ ժողովուրդին ու յետոյ նաեւ ձեր անձին։ Սակայն պարապ ժամանակ մի՛ վատնէք Եւրոպայի մէջ, քանի որ այդ ասպարէզին համար եւ տեղն ալ յարմար չէ, — առանց վայրկեան կորսնցնելու գացէք էնկիւրի, ուր կրնաք նախարարական պաշտօն ստանալ՝ եթէ մանաւանդ միասին տանիք հետեւեալ բանաձեւը։

Այո՛, պարոնայք խմբագիրներ, էնկիւրի կը մեկնիք առաջին առիթով։ Կը ներկայանաք ձեր սիրելի Կազիին փաշային եւ կ'ըսէք անոր. —

«Պաշտելի փաշա՛, մենք եկած ենք ամբողջացնելու քու գործդ։ Դուն շատ յաջողեցար։ Զգէ՛, ֆիչ մըն ալ մենք աշխատինք։ Անտարակոյս մեր գործունէութեան ծրագիրը, — հայ անունը բոլորովին հանրապետութենէն վերցնելու համար՝ որոշած ենք թրքացնել բոլոր Հայերը, փակել հայ եկեղեցիները, կոխել հայ կղերականները, գոցել հայ ազգային հաստատութիւնները, ջնջել հայերէն լեզուն, արգիլել հայ աղջիկներու ամուսնութիւնը հայ երիտասարդներուն հետ եւ ընդհանրապէս պարզել տալ հայ ազգին անունը Թուրքերուն, թոյլ չտալ որ Հայերը առեւտուրով զբաղին, ջնջել պատրիարքութիւնը, հայերէն թերթերը, փոխել հայերէն անունները — Արշաւիրը ընել Հասան, Արշալոյսը կամ Նուարդը՝ Ֆաթմա։ Յետոյ՝ Թուրքիա երթալ արտասահման գտնուող Հայերը, անոնց գլխուն ալ նոյն ֆէսը անցընելու համար։

Փաշա՛, մի՛ ամչնար, դուն քիչ մը հանգստացիր, մենք քու չըրածդ կըրնանք ընել»։

Վստա՛հ եղէք, որ Կազին իր աչքին լոյսին պէս պիտի սիրէ ձեզ եւ նախարար պիտի նշանակէ երկուքդ ալ։ Մէկդ լեզուագէտ, միւսդ լեզուաբան, շատ լաւ գիտէք անոր հետ խօսելու ձեւերը։ Ի հարկին կրնաք օգնականներ ալ գտնել տեղւոյն վրայ, օրինակ Մարթաքանն ու Ճէպէլին։

Այս գործը գլուխ հանելէ ետք, ա՛լ կրնաք ապահով ըլլալ որ ձեր անունը ոսկի տառերով կ'արձանագրուի Թուրքիոյ պատմութեան մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ճափոն ընդծովեաներու խարիսխներ կը հաստատէ

Անգլիական աշխատաւորական թերթ մը կ'իմանայ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդուած է, որ Ճափոն իր ընդծովեաներուն համար ռազմախարիսխներ կը հաստատէ Խաղաղական ովկիանոսի այն կղզիներուն մէջ, որոնք յանձնուած են իր հոգատարութեան։ Հոգատարութեան Յանձնախումբին անդամները այս մասին մտերմօրէն հարցում ուղղած են Ճափոնի ներկայացուցիչներուն։ Ու թէեւ Ճափոնի ներկայացուցիչները հերքած են լուրը, այսուհանդերձ ամերիկեան շրջանակները կը պնդեն թէ ճիշդ են քաղուած տեղեկութիւնները եւ Ճափոն մասնաւորապէս ամրացուցած է Մարիաննայի կղզեխումբը, Սայփան եւ Փէլէվ կղզիները։ Այս պարագան ոչ միայն հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրին 22րդ յօդուածին, այլ եւ Ուաշինկթընի մէջ կնքուած Զօրսերու դաշնագրին տրամադրութիւններուն։ Ասկից զատ իրական սպառնալիք մըն է, որ կը վտանգէ Միացեալ Նահանգներու հաղորդակցութիւնը Փիլիպպեան եւ Հոնոլուլու կղզիներու գաղութին հետ։ Սայփան 600 մղոն դէպ ի հիւսիս կը գտնուի հաղորդակցութեան այդ ճամբէն, իսկ Փէլէվ՝ 300 մղոն դէպ ի հարաւ։ Իսկ Սայփանէն հարիւր մղոն հեռու կը գտնուի Կուէմի ամերիկեան կղզին, որ ամրացուած չէ, պարզապէս հպատակելու համար Զօրսերու կնքած դաշնագրին։

Ճափոնցիները կը պատասխանեն թէ առեւտրական նաւահանգիստներ միայն կը հիմնեն այդ կղզիներուն մէջ, ինչ որ մեծ ծախքերու դուռ բացած է իրենց։ Իրենց կարգին, Ամերիկացիները կը հարցնեն թէ առեւտրական այդ ի՞նչ պահանջներ կրնայ ներկայացնել Մարիաննա կղզեխումբին բնակչութիւնը, որ հազիւ 5,000ի կը հասնի։ Եւ Ամերիկացիները իրաւունք ունենալ կը կարծեն մտահոգուելու եւ այս հարցը հետապնդելու։

Ազգերու Դաշնակցութեան 70րդ նստաշրջանը

ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊԷ՞ ՍՈՒՐԻԱՆ

Երեքշաբթի առաւօտ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 70րդ նստաշրջանը։

Նախ քան բացումը, մասնաւոր մարմին մը զբաղեցաւ օրակարգին խմբագրութեամբ եւ վարչական ու ելմտական կարգ մը խնդիրներով։ Այսպէս օրակարգի անցան Իտալիոյ ներկայացուցիչին մէկ տեղեկագիրը կնոջ ազգութեան մասին, Պէնէշի տեղեկագիրը Հոգատարութեանց Մնայուն Յանձնաժողովին 22րդ նիստին աշխատանքներուն մասին եւ տեղեկագիր մը կազմելու հոգեբուժական ու պարսկական կառավարութիւններուն ծանօթ վէճին եւ Քոլոմպիոյ ու Փերուի կռիւին մասին։

Ժամը 11.30ին, երբ նստաշրջանը բացուած յայտարարուեցաւ, օրակարգին քննութիւնը կատարուեցաւ առանց որ եւ է միջադէպի։

Սակայն Պէնէշի տեղեկագիրը պահ մը տաք վիճաբանութիւն ստեղծեց։ Ահա Պէնէշի տեղեկագրին մէջ մասնաւորաբար այն հատուածը, որ կը վերաբերի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան հարցին. —

Երբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին տարեկան տեղեկագիրը քննութեան առնուեցաւ, Յանձնաժողովը հոգատար պետութիւններուն կարծիքն առաւ յիշեալ երկիրներու զարգացման զանազան շրջաններուն, ինչպէս նաեւ չափահասութեան մասին, երբ այլ եւս նոյն երկիրները ոչ օժանդակութեան պէտք կ'ունենան, ոչ ալ խորհուրդներու իրենց հոգատար պետութենէն։ Եւ Յանձնաժողովը այն եզրակացութեան եկաւ թէ տակաւին կանխահաս է վճռել այդ հարցը։ Մասնաւորապէս անդրադառնալով Սուրիոյ մասին, Յանձնաժողովը ուշադրութեան առաւ երկու հարցեր, եւ այս առթիւ նախ կը խնդրէ որ Անտիոքի օրթոտոքս պատրիարքին ընտրութեան մասին ծագած վէճը կարգադրուի կարճ ժամանակի մը մէջ, երկրորդ յանձնաժողովը կը ցանկայ որ Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամները Լիբանանի եւ Սուրիոյ բնիկներուն, ինչպէս նաեւ նոյն այդ երկու երկիրներէն հասած ապրանքներուն շնորհեն այն առաւելութիւնները, զորս կը վայելեն անոնք իրենց երկիրներուն մէջ։

Այս տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ խօսք առաւ Իտալիոյ ներկայացուցիչը, կոմս Ալտրովանտի, որ կը նախագահէր ժողովին։ Իբրեւ պարզ ներկայացուցիչը իր երկրին, եւ ոչ թէ իբրեւ նախագահ, ըսաւ թէ իտալական կառավարութիւնը խոր համակրանքով կ'ողջունէ Սուրիոյ բնակչութեան ցանկութիւնը անկախութեան մասին։ Եւ կ'ուզեմ յուսալ թէ, աւելցուց, շուտով անկախութիւն պիտի տրուի Սուրիոյ, ինչպէս տրուեցաւ Իրաքի։ Ու դիտել տուաւ թէ հոգատար պետութիւնը տակաւին որոշ եւ յստակ առաջարկներ չի բերեր այդ մասին, այլ ընդհակառակն կը թուի թէ հանդրուան առ հանդրուան կ'ուզէ հեռանալ՝ սկսելով նախ Սուրիայէն, յետոյ հոգատարութեան ենթակայ միւս երեք երկիրներէն։

Իտալիոյ ներկայացուցիչին միացաւ Ֆոն Քէլլէր, Գերմանիոյ ներկայացուցիչը, արտայայտելով նոյն վերապահութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական հոգատարութեան մասին։

Խօսք առաւ Փիէր Քօ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը եւ ըսաւ թէ կանխահաս կը համարի տակաւին վիճաբանութեան դնել այս հարցերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ապագային մասին։ Սակայն քանի որ հարցը անգամ մը դրուեցաւ, կը յիշեցնեմ, ըսաւ, թէ Հոգատարութեանց յանձնաժողովին առջեւ Փոնսօ երկար եւ մանրամասն ներկայացուցած է Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Եւ Հոգատարութեանց յանձնաժողովն ալ իր կարգին հաստատեց թէ հարցը չէ հասունցած տակաւին, թէեւ ինք եւս կը բաժնէ համակրանքը, զոր արտայայտեցին Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան մասին։ Իր ժամանակին թերեւս քննուի այն հարցը թէ հոգատարութիւնը պէտք է մէկ անգամէն եւ ամբողջովի՞ն վերցնել, թէ մասնակի, այսինքն նախ անկախութիւն տալ յիշեալ երկիրներու այն մասին, որոնք աւելի զարգացած են եւ ընդունակ՝ կառավարելու անկախաբար։

«ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՄԵՆՔ» ԳՐՔՈՅԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Ազդակ» կը հաղորդէ թէ Սուրիոյ մարզպանը 225 թուակիր հրամանագրով մը կ'արգիլէ «Սուրիա եւ Մենք» խորագիրով գրքոյկին մուտքը ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ երկիրներէն ներս։ Գրքոյկին հրատարակիչն ու հրատարակութեան վայրը անծանօթ է, կը գրէ հրամանագիրը։

Էլ Ահվալ, հրատարակելէ յետոյ այս հրամանագիրը, իր կողմէ կ'աւելցնէ հետեւեալ տողերը. —

«Մենք արդէն նախապէս գրած եւ ցոյց տուած էինք այս վտանգաւոր գրքոյկին դաւադրական նպատակները, որուն միակ նպատակն է հայ եւ արաբ յարաբերութեանց խզումը։ Նըմանապէս ըսած էինք թէ այս ձեռնարկը Հայոց թշնամիներուն գործն է»։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

«Ազդակ» կը գրէ. —

Վերջերս Լիբանանի նախագահին շուրջ եղած տարաձայնութիւնները, որոնց համաձայն իբր թէ Լիբանան 20 տարուան համար ֆրանսական հոգատարութեան տակ պիտի մնայ, կամ պիտի վերածուի ֆրանսական գաղութի մը, կ'երեւի Լիբանանի «Հայրենասէր»ներու շրջանակին կողմէ լաւ չէ ընդունուած եւ անոնք իսկոյն շարժում մը ձեռնարկած են։

Համաձայն Էլ Ահրարի տեղեկութեանց, կարգ մը մտաւորականներ եւ երեւելիներ ձեռնարկած են քաղաքական կուսակցութեան մը կազմութեան։ Գլխաւոր նպատակը՝ Սուրիական Ընդհանուր Միութեան մը ծրագրին հետապնդումը։ Սուրիա, Ալեքսանտրէթ, Ճէպէլը Տրիւզ եւ Լիբանան, համաձայն նոր կազմուելիք կուսակցութեան ծրագրին, պէտք է կազմեն տնտեսական ու քաղաքական միութիւն մը, իւրաքանչիւրը ունենալով ապակեդրոնացման դրութիւն մը վարչական տեսակէտով։

Հիմակուընէ այս ուղղութեամբ աշխատանքներ տանելու սկսած են, պատրաստելու համար հանրային կարծիքը։ Սակայն նախաձեռնողները իրենց ինքնութիւնը կը պահեն դեռ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ հայերէն թերթերը շատ տխուր գոյներով կը ներկայացնեն Հալէպի հայ գաղթականներուն վիճակը։ Աշխատաւոր բազուկներ, անգործութեան պատճառով ակամայ դադարի մատնուած են եւ բաւական ատենէ ի վեր արհեստաւորներ ու խանութպաններ ոչ իսկ իրենց ապրուստը կըրնան ճարել։ Ու թշուառութիւնը, իրեն անբաժան ընկեր ունենալով հիւանդութիւնը, կը հալածէ մեր դժբախտ հայրենակիցները մասնաւորաբար այս անօրինակ ցուրտի եղանակին։

ՄԷԿՆ ԱԼ ԱՆՈՆՑՄԷ, ՈՐ ԶՀԱՍԱՆ ԻՐԵՆՑ ՄՈՒՐԱՏԻՆ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 22 յունուար (ՑԱՌԱՋ). — Գրեր էինք թէ ներգաղթի Ե. կարաւանով Յունաստանէն մեկնողներէն մին մեռած է շոգենաւին մէջ։ Շոգենաւը Պուրկազէն բաժնուելէ վերջ, ըստ նաւային կեանքի սովորութեանց, մեռեալը դագաղի մը մէջ ծով ձգած էին։

Քանի մը օր առաջ, Պուրկազի մօտ Չէնկէլ Իսքէլէսիի առջեւ կը տեսնեն մեծ սնտուկ մը։ Կը մօտենան ու կը ստուգեն, որ թեթեւ դագաղ մըն է, որուն մէջ կը հանգչէր դիակը այն հայրենակցին, որ նամբայ էր ելած հայրենիք երթալու համար։ Սակայն, ճակատագիրը բերեր զայն նետեր էր պուլկար եզրին եզերքը։

Պուլկար իշխանութիւնները անմիջապէս թաղել տուին ծերունի Աստուածցին։

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի երեկոյ համայնավար Տրայկով սպաննուեցաւ տորնանակի քանի մը հարուածներով։ Ոճրագործը, որ չէ ձերբակալուած, ապահովաբար Միխայլովի խմբակցութեան կը պատկանի։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան գերագոյն ժողովը Մայրագոյն Արեւելքի կեդրոնական բիւրօն է, որ իր հրահանգները ուղղակի կ'ընդունի Գ. Միջազգայինէն: Այս Բիւրօյին գործերը կը վարէ քարտուղար մը: Այդ Բիւրօյին ենթակայ են բաժանումները, որոնք, նահանգներու պէտքերուն համաձայն, սահմանուած են այնտեղ: Այսպէս, ներկայիս գոյութիւն ունին հիւսիս - արեւելեան բաժանումը, Եանկ - Ցէի բաժանումը, Շանկայի բաժանումը, եւայլն: Ամէն մէկ բաժանում եւս իր գլխուն ունի քարտուղար մը: Ամէն մէկ նահանգի գիւղերը, աւանները, քաղաքները ունին իրենց դաղտնի կազմակերպութիւնները. Վարժ իր բառակին մէջ եւս կան քաղաքական գործավարներ, որոնք կը ներկայացնեն համայնավար կուսակցութիւնը եւ կը հակակշռեն համայնավար բարձրաստիճան սպաներուն վրայ: Իսկ ուրիշ կազմակերպութիւններ որոնք կը վերահսկեն ստորադաս սպաներն ու պարզ զինուորները: Առիկա՝ ընդհանուր կազմակերպութիւնն է: Կալով քաղաքական կազմակերպութեան, անոր գլխաւոր օրկանն է չինական սովետական կեդրոնի կառավարութիւնը, որ կը բաղկանայ շուրջ 10 գործավարներէ՝ ընտրուած եւ նշանակուած կեդրոնական Բիւրօյին կողմէ: Կեդր. կառավարութիւնը ունի նախագահ մը, երկու փոխ-նախագահներ: Անոնց ենթակայ են եօթը կոմիտէներ: Այսպէս՝

Ժողովրդային կոմիտէն, արտաքին գործերու կոմիտէն, ելմտից կոմիտէն, կրթութեան կոմիտէն, զինուորական գործերու կոմիտէն եւայլն

Կեդր. կառավարութեան գործավարները միաժամանակ գործավարներն են կոմիտէներու, որոնց ամէն մէկը կ'ընտրէ նախագահ մը:

Կեդր կառավարութեան ենթակայ նահանգները, քաղաքները, գիւղերը եւայլն, ունին մէկ մէկ սովետ, իսկ իրենց գլխուն մէկ մէկ նախագահ:

Ծայրագոյն Արեւելքի Կեդր. Բիւրօյի քարտուղարը ամէնէն առաջ Չէն - Թու - Սիէուն էր: Աւելի վերջ, անոր խօսքերն ու գործերը հակոտնեայ ըլլալով կուսակցութեան քաղաքականութեան, աստիճանազրկուեցաւ Գ. Միջազգայինի կողմէ, որ, միաժամանակ, հրաման մը հանեց զայն ձերբակալելու եւ անոր տեղ նշանակեց Սիանկ - Զանկ - Ֆան: Այս վերջինը, իր հակառակորդներու ցուցմունքով, Նանքինի կառավարութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ եւ Շանկայի մէջ մահուան դատապարտուեցաւ: Ներկայի քարտուղարն է Չէն-Շաօ-Թիւ:

Չին համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ կազմուած են չատ մը պզտիկ կուսակցութիւններ:

Այսպէս. —

Կեդրոնի կուսակցութիւնը, աջակողմի կուսակցութիւնը, ժողովրդական - ընկերվարական կուսակցութիւնը, տրոցկիական կուսակցութիւնը (առաջ վարիչն է Քիանկ - Քայ - Շէքի տղան, բայց հարաւ - արեւմտեան եւ Քիանկ - Սիի համայնավարներուն՝ անոր վերաբերումը՝ համայնավար կուսակցութեան նկատմամբ՝ կասկածելի է):

«Ա. Բ.» խմբակը եւս կայ: Այս խմբակը չատ զօրաւոր է եւ ունի բազմաթիւ անդամներ, որոնց մեծ մասը մտաւորականներ են: Ուսանողներ, որոնք Թուսիայէն կը վերադառնան, մեծ թիւով, եւ դէմ են համայնավարութեան: Իրենց կազմակերպութիւնը չատ գաղտնի է: Երբ համայնավարներ գտնեն անոնց հետքը, գանոնք կը գնդակահարեն: Այդ խմբակին պատկանող եւ այդ կերպով սպաննուողներուն թիւը 20,000ը կ'անցնի: Միայն Գ. զօրաբանակին մէջ՝ 2—3000 հոգի: Ցէնկ-Շանի կինը (Քիանկ - Սիի նահանգապետ) եւ Գ. զօրաբաժնի գլխաւորը՝ Լօ Ջէֆօնկ, որոնք «Ա. Բ.» խմբակին մաս կը կազմէին՝ գնդակահարուեցան:

Ներկայիս, այս խմբակին անդամները, վախնալով համայնավարներէն, մեծ թիւով կը լքեն «Ա. Բ.» ու կ'անցնին համայնավար կուսակցութեան կողմը, բայց այս վերջինը լաւ չի վերաբերիր անոնց հետ: Այսպէս, «պարծող» զինուորները բնանակրութեան կը գործածուին....

Լի - Լի - Սանի կուսակցութեան պետն է: Երբ քարոզչական բաժնի պետն էր, մեծ ազդեցութիւն ունէր կուսակցութեան մէջ: Երբ պաշտօնազուրկ եղաւ, ղրկուեցաւ Ռուսիա՝ փորձառութեան համար: Իր կուսակիցները, որոնք կը մնան Չինաստան՝ մեծ ազդեցութիւն ունին տակաւին կուսակցութեան մէջ:

Կայ եւ «Ճնշումի» կուսակցութիւնը, որուն պետն է Չէն - Թու - Սիէու: Ցու - Քիէն արեւմտաքն նահանգին մէջ է, որ առաւելապէս կը տիրեն այս կուսակցութիւնները:

Արդարեւ, ժողովրդային ընկերվարական կուսակցութիւնը, աջակողմեան կուսակցութիւնը եւ տրոցկիականները չատ սաստ թիւ մը ունին:

Բանակին կազմակերպութիւնը չատ կատարեալ է: Զինուորական գործերու յեղափոխական կոմիտէէն մինչեւ ամենայետին զինուորը, չատ լաւ ճշդուած է աստիճանաւորումը: Արդիւնքը՝ պատերազմին մեծ ուժ մը ու գեկավարումի մեծ նրբութիւն մը: Վաշտերու, գունդերու եւ զօրաբաժիններուն գլուխը կայ անպայման տիպողոսաւոր սպայ մը եւ կցորդ մը: Անոնցմէ զատ, կան «փոխանորդներ» որոնք, այն պարագային երբ սպայ մը կը սպաննուի պատերազմի դաշտին վրայ, անմիջապէս կը յաջորդեն անոր՝ ըստանձնելու համար հրամանատարութիւնը: Հոդ է այդ կազմակերպութեան մեծ մասնայատկութիւնը:

Ամէն մէկ զօրաբանակի մէջ ստեղծուած են գործավարներ (քաղաքական), որոնք կը ներկայացնեն համայնավար կուսակցութիւնը՝ բանակին վրայ վերահսկելու համար: Սովորական առեն, այս գործավարները կրնան նշանակել կամ հրաժարեցնել ամէն աստիճանի սպաները, աւելին անոնք իրաւունք ունին կեանքի ու մահուան մասին, ինչպէս նաեւ պատժելու զինուորական յանցագործներ: Առիկա, ուրիշ անունով մը, հին «ներկայացուցիչներն» են համայնավար կուսակցութեան: Անոնցմէ զատ, բանակներու, զօրաբաժիններու, վաշտերու եւ գունդերու մէջ անոնք հաստատած են քաղաքական բաժանումներ, որոնք կը ներկայացնեն սովետական կառավարութիւնը:

Անոնք կը բաժնուին սապէս. —

Երիտասարդութեան բաժանում, արտաքին գործերու բաժանում, քաղաքական գործերու բաժանում, քարոզչութեան բաժանում:

Անոնց պաշտօնն է երկրորդել քաղաքական գործավարները եւ քարոզչութիւն ընել՝ առանց մասնակցելու զինուորական գործողութեանց:

Ամէն զօրաբանակ, ամէն բանակ եւ ամէն զօրամաս ունի իր օպայակոյտը որ կ'երկրորդէ հրամանատարը եւ կը վարէ զինուորական գործողութիւնները:

Կայ եւ ընդհանուր ուղղութեան բաժինը, հաղորդակցութեան բաժինը, զինուորական կրթութեան բաժինը, կառքի բաժինը, եւ յետսամասի ծառայութեանց բաժինը.

ՄԵՂՈՒ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

Պելժ կիները հոյակապ ցոյցը Նուէր ձրայ

ՊՐԻՒՍԷԼ. — Ինչպէս նախապէս ծանուցած էի, ամսոյս 18ին Պրիւսէլի մէջ տեղի ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ կազմակերպուած հսկայ ցոյց մը, մասնակցութեամբ մօտաւորապէս 40,000 կիներու, որոնք Պելժիոյ զանազան գաւառներէն Պրիւսէլ եկած էին, բողոքելու համար ներկայ կառավարութեան կողմէ վերջերս հաստատուած տուրքերուն դէմ:

Միստ հետաքրքրական էր տեսնել հոյակապ տողանցքը հաղարաւոր գործաւոր կիներուն, որոնցմէ չատեր առանց գլխարկի, գոգնոցով կամ չալով էին: Բազմաթիւ խումբեր իրենց մասնաւոր դրօշներով եւ բողոքի զանազան ցուցատախտակներով անվերջանալի չարք մը կազմած, զինուորական գնացքով եւ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ, զուարթ ու կայտառ կը յառաջանային մեծ պողոտաներէն, ոմանք երգելով, ուրիշներ պարելով, եւ ոմանք ալ կառավարութեան պետերուն հասցէին ուղղելով անարգական բացագանչութիւններ: Վա՜յ այն անցորդին, որ անխոհեմութիւնն ունենար տողանցքի պահուն ճեղքել կիներուն խիտ չարքերը. առանց այլ եւ այլի, ան դատապարտուած էր յարձակում կրելու ցուցարարներուն կողմէ:

Բիւրաւոր կիներու այդ հոյակապ ու չքեղ թափօրը իր գնացքին մէջ խելայեղ կերպով կը ծափահարուէր Պրիւսէլի բնակչութեան կողմէ: Ժամը 2ին սկսած տողանցքը հազիւ ժամը 4ին աւարտեցաւ, որմէ յետոյ բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպ ի ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնատեղին, «Ժողովուրդի Տուն» ընդարձակ հրապարակը, ուր կին բանախօսներ բուռն կերպով քննադատեցին կառավարութիւնը, բողոքելով գործաւոր ու աղքատ ժողովուրդին վրայ դրուած ծանր տուրքերուն դէմ:

Կիներու կողմէ ընտրուած մասնաւոր պատուիրակութիւն մը կառավարութեան ներկայացուց ցուցարարներուն բողոքը:

Ամբողջ ցրուեցաւ խաղաղաւա տրամադրութեան մէջ, երգելով «Միջազգայինը» եւ ընկերվարական քայլերգը:

⁂ Տնտեսական տագնապն ու անգործութիւնը կարծես աւելի կամ նըւազ չափով ազդած են գրեթէ ամէնուն վրայ: Զգաւորութեան մասնուած կամ կրօնական մոլեռանդութեամբ վարակուած կարգ մը հիւանդ ուղեղներ սկսած են իրենց փրկութիւնը փնտռել հրաչքներու մէջ:

Փօրէնկի մէջ Ս. Կոյսի երեւումներէն յետոյ, որոնց մասին մանաւոր թղթակցութեամբ խօսեցանք, հիմա ալ կարգը եկած է Յիսուսին՝ երեւնալու համար կարգ մը տգէտ ու նախապաշարուած մարդոց:

Courner du Soir կաթոլիկ թերթին մէջ կը կարդանք հետեւեալ զգայացունց միջադէպը. —

Նէստոր Պրաէքօն անուն 26 տարեկան հնոցպանը, որ ներկայիս չատերուն պէս անգործ է, կը բնակի Վէրվիէի մէջ, Լիէժի մօտ: Այդ ամուսնացած մարդը սովորութիւն ունի եղեր յաճախ Վէրվիէի գերեզմանատունը երթալ, իր տունին փայտ բերելու համար:

Անկէ հինգ չաբաթ առաջ, գործաւորը տեղւոյն գերեզմանափորին իբր նուէր կը ստանայ չգադրամ մը, որ հին դամբարանի մը մէջէն գտնուած էր: Տասը սանդիմի խոչորութիւն ունեցող այդ չգադրամին արժանագրութիւնները տարիներու ընթացքին մէջ գրեթէ ջնջուած էին. վրան հազիւ կարելի է կարդալ հետեւեալ բառերը. — «Բեթղեհէմի Որբանոց», փորագրուած պզտիկ պատկերի մը տակ, որ աղօտ կերպով կը ներկայացնէ մսուր մը: Չգադրամին հակառակ կողմին վրայ կայ Յիսուսի պատկերը, ոտքի կեցած եւ չրջապատուած մանուկներով:

Գործաւորը այդ չգադրամը իր դրամապանակին մէջ դրած է եղեր, առանց այլ եւս անոր վրայ մտածելու:

Զորեքշաբթի, կէս օրէն ետք ժամը 2ին, ան իր սովորութեան համաձայն գերեզմանատուն կ'երթայ փայտ հաւաքելու համար: Տուն վերադառնալու առեն, երբ գերեզմանատան կեդրոնական ծառուղիին մէջ կը գտնուէր, դրամապանակը գրպանէն կը հանէ, ունեցած դրամը համրելու եւ անով տուփ մը ծխախոտ գնելու համար: Ամէնէն առաջ չգադրամը կը հանդիպի ձեռքին. վրան նայած առեն, նեղսիրտ չարժումով մը գետին կը նետէ զայն, գոչելով. — «Ամենափոքր երջանկութիւն մը բերելիք չունիս դուն ինծի»:

Ծիլդ այդ վայրկեանին, իր դէմքին առջեւ հրաչէկ երկաթի կտոր մը կը տեսնէ. այլուցք մը կը զգայ իր պեխերուն, թարթիչներուն եւ ճակատին վրայ, եւ գլխուն քասէթը գետին կը նետուի: Միեւնոյն առեն անդիմադրելի զօրութիւն մը կը ստիպէ զինքը ծռելու եւ ծունկի գալու. այդ դիրքին մէջ կը սկսի աղօթել: Նոյն պահուն թանձր մուխ մը կը նշմարէ, որ կը բարձրանայ ծառերն ի վեր: Մուխի այդ ամպին մէջէն կը տեսնէ հսկայ Յիսուս մը, բոլորովին ճերմակ զգեստաւորուած, որ չատ կը նմանէր չգադրամի պատկերին:

Այն առեն Յիսուս կ'ըսէ իրեն. — «Վերցո՛ւր այդ չգադրամը, եւ անով խաչակնքէ քեզի հանդիպած թշուառները «Հայր Մեր» ըսելով»:

Այս տեսիլքին վրայ, գործաւորին ոտքերը կը կթոտին, ծունկերուն մէջ ցաւ կը զգայ, եւ գլուխը կարծես թէ աքցանի մը մէջ կը սեղմուի: Նոյն գիշերը բնաւ չի քնանար:

Այդ օրէն սկսեալ մեր պարզամիտ մարդուկը իր ամենաստուութիւնը մէկդի կը թողու, կ'ըլլայ բարեպաշտ քրիստոնեայ եւ կը սկսի ամէն օր կանոնաւորապէս եկեղեցի յաճախել:

Գերեզմանափորը կը հաստատէ թէ Յիսուսի երեւումէն յետոյ, գործաւորը տենդոտ ոտքի ելած է, բոլորովին տժգունած ու դողահար: Իր ընկերները կը վկայեն թէ հնոցպանին պեխերն ու թարթիչները նախապէս սեւ էին, իսկ հիմա գիզնած են: Միւս կողմէ, բժիշկներ ալ կան թէ երեւումի վայրէն ո՛չ չատ հեռու կրակի վառարան մը կը գտնուէր..

Կաթոլիկ մամուլը իր սովորութեան համաձայն օգտագործելով առիթը, սկսած է մեծ աղմուկ հանել այս ցնորամիտ միջադէպին չուրջ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կղերը կը ջանայ չահագործել ժողովուրդին պարզամտութիւնը եւ արծարծել ամէն գաւառակերպին մէջ կրօնական մոլեռանդութիւնը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՈՍԻ

«Հայաստանի մասին»

ՎԻԷՆՆԱ, 17 յունուար (ցառաջ). — Վիէննայի հայ եւ աւստրիական հասարակութիւնը Urania-ի փոքր սրահին մէջ ունկնդրեց հետաքրքրական եւ բովանդակութիւնով ճոխ բանախօսութիւն մը «Հայաստանի մասին»: Բանախօսն էր վիէննական հայերէն երիտասարդ-համալսարանի աշխարհագրական ճիւղի հետեւող՝ Հ. Աթանաս Պարամանեան: Բազմութիւնը չուրջ՝ 180 հոգի: Բանախօսութիւնը գերմաներէն լեզուով էր, ու կը բովանդակէր հետեւեալ երեք բաժանումներուն մէջ չահեկան նիւթեր: Բառերն ունենալով «Հայաստանը իր բաժանումներն էին՝ Ա. — Պատմական. եւ Բ. — քաղաքակրթական:

Պատմական մասին մէջ, ներկայացուց հայ բնաչխարհը, հայ ցեղը, իր նախապատմութիւնը, փիւսունէութեան դարձը, հայ եկեղեցին, Կիլիկեան չրջանէն վեր հանեց խաչակրութեան չարժումը հայոց մէջ, անոնց արդիւնքը: Յետոյ յառաջ բերաւ Մխիթարն ու երկու հաստատութիւններուն գործունէութիւնը, նոյնպէս պատմութիւնը:

Քաղաքակրթական բաժնին մէջ, բանախօսը յիշատակեց հայուն բնական նկարագիրը, հայ վաճառականը, հայ գրականութիւնը, ճարտարապետութիւնը, արուեստը, համաշխարհային դէմքեր, որոնց մէջ յիշեց ծովանկարիչ Այվազովսկին եւ իր յաջորդը Վ. Մախոխեան, որինակներ բերելով անոնց գործը եւ ոճը հայ գործերէն: Մանաւանդ նկարագրեց հայ կինը իբրեւ բնական գիշերային եւ իբրեւ գեղարուեստ համար բնական հայ:

Արտասանուեցան հետեւեալ կտորները ձեռագրութեան հետեւեալ գծագրանկարի երիտասարդ Karl Trabauer կողմէ, որ խելապէս ըմբռնած էր գրիչներութեան ոգին: 1. «Ես սարէն կուգայի». 2. «Նազիկ օրօրը» (Ա. Ահարոնեան). 3. «Հիմի է՛լ լռենք» (Րաֆֆի - Թալեդրի). 4. «Աղաւնի Սասունեն» (Նալբանդեան):

Հայ ժողովրդական երաժչտութենէն ալ նմոյչներ ընծայուեցան: Գ. Գրիգոր Միլքիսեդեան (Վիէննայի Mandolinen vereinի անդամ) եւ Հ. Գրիգոր Հէպոյեան (հետեւող երաժչտութեան Ակադեմիային) գնահատանքի արժանացան երկու հասարակութիւններուն կողմէ: Գ. Գրիգոր Միլքիսեդեան մանտոլինը նուագեց նուրբ զգացումով եւ գործիքին տիրացող. դաշնակով ընկերացաւ Հ. Գրիգոր Հէպոյեան:

Նուագուած երգերն էին.— Սիրանի ծառ, իմ չինարի եարը, կռունկ ուստի կուգաս, էս առուն ջուր է գալի, Սար սար, Մեկ դեւ լուկի ծառ, Զինչ ու զինչ:

Դաշնակի վրայ առանձին նուագեց Հ. Բ. Հէպոյեան՝ «Ճուչիկի» (պար Վաղարշապատի) եւ Ցեա - Աաշ (պար Կարնոյ):

Բանախօսը հարիւրէ աւելի ապակեպատկերներ (diapositiv) ցոյց տուաւ հայ արուեստէն (գորգ), ճարտարապետութենէն, ինչպէս նաեւ հայ նշանաւոր դէմքերէն:

Գնահատ էին հայ կիներու գեղեցիկ ու ազնուական տիպարները եւ գորգերը:

Աւստրիացի հասարակութիւնը բացանայ եղ յայտնած լսել հայ բարբառը հայու բերնով, ինչ որ չէր նախատեսուած եւ պատրաստուած դժբախտաբար:

Սոյն բանախօսութիւնը, համակրանք արթնցնելով օտարներու մէջ դէպի հայը, կը յուսացուի կրկնել զայն աւելի մեծ պատրաստութիւնով, հետեւաբար աւելի լայն չրջանակի մէջ: Սրտանց կը շնորհաւորենք բանախօսին առաջին յաջողութիւնը, եւ կը մաղթենք նորանոր նուաճումներ.

Թղթակից

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Հին արուեստը երգեց իր երգը կ'ըսէ թէ նորը, — անտողանի ու յաւակնոտ մարդոց համար:

⁂ Սէրէն մինչեւ բարեկամութիւն միայն մէկ քայլ կայ — բայց առիկա ետ - քայլ մըն է:

⁂ Հարուստները կը սիրեն օրէնքը. աղքատները կը վախնան անկէ:

⁂ Ամենադժբախտ ճնչողը ճախողն է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Թումանեան, «Վազգէն» մէջ շարունակելով պատչի իր պատմութիւններու, կը գրէ հետեւեալը տառնագրութեան ձեւով. —

Տեղապահ Գաբրիէլ արքեպսկ. Ճէվահիրճեան, աչքէ անցընելէ եւ վաւերացնելէ յետոյ ներկաներուն յիշագրերը, կը բանայ ժողովը ըսելով.

— Խօսքը Տիրան պէյինն է: Ուզէ՞ք եկէ՛ք, Տիրան պէյ:

Տիրան պէյ Երկանեան դիտել կուտայ թէ եղածը կենաց մահու խնդիր մըն է, եւ թէ փրկութիւն չկայ մինչեւ որ անկեղծօրէն եւ հոգեւին չհաչտուինք Թուրքերուն հետ:

Ս. Թումանեան.— Պէտք է որ բոլոր ներկայացուցիչները իմ դիրքիս մէջ գտնուին: Տիրան պէյ ըսաւ որ կեանքի եւ մահուան խնդիր կայ: Կը յարգեմ իր գաղափարը, բայց այս կէտը եթէ հիմա չորոչուի, համոզուած եմ որ մահ յառաջ պիտի գայ: Այս պարագային մէջ առանց ժողովին մասնակցելու, մեկնելու պարտաւորուած եմ: Ես Դաչնակներու էնթրիկները ուրիչէն սորվելու պարտականութիւն չունիմ: Կ'ըսեմ որ Զաւարեանի նկատմամբ մասնաւոր յարգանք ունիմ: Ինք գրագէտներու եւ փիլիսոփայական աչխարհին կը պատկանի: Ես վարագոյրի ետեւը գտնուող անոնց նպատակներուն տեղեակ եմ: Կ'ըսեմ եւ դարձեալ կը կրկնեմ: Այս ժողովը հայ ազգին ապագան պիտի որոշէ: Տրուելիք որոչումները վերջնական հանգամանք պէտք է ունենան: Այս կէտը վերջնականապէս որոչուելու եւ յառաջիկային քննադատելի կողմ չունենալու համար, պէտք է այսպէս ըլլայ: Եթէ սխալ հասկացողութիւն կայ այս երիկուն խորհրդակցութիւնը կը դադրեցնենք եւ վաղը երիկուն ինծի պէս Զաւարեանն ալ իր ընկերներուն հետ տեսնուելով, իմ պարզած ձեւովս թող ներկայանայ եւ ժողովին պաշտօնական գումարումը վաղուան թող յետաձգուի: Գաբրիէլ արքեպսկ., եթէ այսպէս չըլլայ, պէտք է ցրուի ժողովը, մենք էնթրիկններու գործիք չենք կրնար ըլլալ:

Գաբրիէլ արքեպսկ.— Գ. Զաւարեան, ի՞նչ կ'ըսէք

Զաւարեան. — Առարկութիւն չունիմ, կը յարգեմ ընկերոջս տեսակէտը: Ժողովը վաղուան թող յետաձգուի, վերջնական որոչում առնելով պիտի գամ:

Գաբրիէլ արքեպսկ.— Քանի որ ուրիչ խօսք ուզող չկայ, նիստը կը դադրեցնեմ, վաղը ժամը 5ին գումարուելու համար: Կրնաք մեկնիլ:

Նիստը փակուեցաւ

⁂ Ես եւ Զաւարեան առանձին մնացինք: Երկուքս ալ Բերա եկլելու հարկադրուած էինք: Վարժարանի սանդուղէն վար, բակը իջանք, Զաւարեանին ըսի որ «ընկերս, Մուրատ, խորհրդակցութեան սենեակը ինծի պիտի սպասէր, վայրկեան մը սպասեցէք լուր տամ, յետոյ երեքս միասին կ'երթանք»:

Զաւարեան սպասեց, ես պատուհանին մօտեցայ եւ Մուրատը կանչեցի: Ընկերս դուրս ելաւ եւ ամէնքս միասին Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ ետեւի փողոցէն անցնելով դէպ ի Բերա յառաջացանք:

Զաւարեան եւ Մուրատ առջեւէն, ես ալ անոնց ետեւէն կամաց կամաց դէպ ի Բերա կը յառաջանանք: Զաւարեանին ստորոտը ասդին անդին քիչ մը տեսակցելէ յետոյ, առջեւէս գացող այս երկու անձերը հետեւեալ խօսակցութիւնը կ'ընէին. ես ալ գիրենք կը լսէի:

Զաւարեան.— Մուրատ, հասկցանք որ նպատակը միեւնոյնն է: Բայց Սամուէլի ստորագրած գրութիւնը ձեր կուսակցութիւնը առանց առարկութեան պիտի ընդունի՞:

Մուրատ.— Հարկաւ, եթէ իր մտաւոր կարողութեան վստահութիւն չունենայինք, 66 մասնաճիւղերու կողմէ զինքը կուսակցութեան առաջին ներկայացուցիչ չէինք ընտրեր: Նոյն իսկ եթէ կուսակցութիւնները ցրուելուն որոչում առած եւ ստորագրել տուած ըլլայ, մենք անմիջապէս Հնչակ կուսակցութիւնը ցրուելու որոչում տուած ենք:

Զաւարեան.— Դժուար գործ: Դժբախտաբար ես նոյն կուսակցութեան մէջ չեմ գտնուիր: Չեմ գիտեր թէ պիտի կրնա՞մ յաջողիլ, որովհետեւ ձեր մէջ ռուսահայ լիդերներ չկան, մինչդեռ մեր կուսակցութեան մէջ ինձմէ աւելի տիրող ձայնը անոնք ունին եւ գիտես որ անոնք դիւրութեամբ յեղափոխութենէ չեն հրաժարիր: Վերջը անոթի կը մնան, ի՞նչ ընելու է, ... եւ է ձեւով որոչում մը չեմ կրնար տալ:

Մուրատ.— Եթէ չյաջողիք, Դաչնակ կուսակցութեան մէջ ձեզի հետ գաղափարակից գտնուողներու հետ ուրիչ կուսակցութիւն մը չէ՞ք կրնար կազմել, այն առեն ազգին ամբողջութեան կողմէ յարատարութեան ... հանենք եւ կ'ըսենք որ «հին Դաչնակները հայ չեն», անկէ վերջ գարձեալ այս խորհրդակցութիւնը կը կատարուի, խնդիրն ալ կը կարգադրուի:

Զաւարեան.— Նայինք, պէտք ... խատիմ, միայն թէ Սամուէլ աւելի ... րիտասարդ է: Ենթադրենք որ ... ղեցայ, վստա՞հ ես որ մեզ պիտի ... նայ փրկել: Մուրատ, լաւ ... վիճակներ վտանգաւոր է:

Մուրատ.— Կեանքովս ձեզ ... տահացնեմ որ ես ընկերս կը ... նամ: Տալիք որոշումը մինչեւ որ ... գար անգամ չկրէք՝ որոշում մը ... տար: Սխալիլ կարելի չէ բնաւ: ... ալ կը ճանչնաս եւ կը կարծեմ որ ... բաւունք ունիմ:

Զաւարեան.— Այդպէս է: Արդ ... Սամուէլի հետ մենք մէկ կը ... ուինք, նպատակնիս ալ մէկ է. ... չկրցանք ընել, անոր յանձնենք, ... անգամ Աստուծով արդիւնք ... ցուցիչ կ'ըլլայ:

Այս երկուքը Հայերու ամէնէն ... ունի դէմքերն են, մէկը Զաւար... որ Մուշի, Թիֆլիսի չրջակաները ... կար տարիներ գործունէութիւն ... ցած եւ յեղափոխութեան վտանգ... գործնական փորձերով ... նկուն մնացած ու յետոյ ամբողջ... քիոյ ժողովուրդը բարեկամ... պէտքին եւ համոզման յանդ... Միւսը, Մուրատ, Սասունի ... խութիւնը վարած, Զաւարեան... այն ալ վտանգը տեսած եւ ... գումին յանգած է. Այս կէտը ... ցած էին նախկին ներքին գործ... խարար Թալէաթ փաչա եւ ... նական տեօրէն Պէտրի պէյ... ճշմարտութիւնը ընդունած է ... սոցիալական տեօրէնութեան ... քական բաժնի տեօրէն Րէչատ պէյ...

Զաւարեան.— Սամուէլ, մօտ... յանցի՞ր մեր բառերը:

Սամուէլ.— Այո, վարպետ, ... ցի:

Զաւարեան.— Քու կարծիքդ ի՞նչ...

Սամուէլ.— Ձեր երկուքին ալ ... գաղափարակից չեմ: Մեր կողմէն ... Մուրատի խօսքերուն վստահութի... ունիմ, բայց Դաչնակ կուսակցութեան ... պետը ես չեմ: Ի՞նչ որ ալ ըլլայ, ... յաջողիք, վարպետս Զաւարեանն ... կուսակցութեան պետը քեզմէ ... լաւ կը ճանչնամ:

Զաւարեան.— Դուն ալ երկար ... Որոչում մը ստորագրելէ յետոյ, ... պէս անոր հակառակ կը գործ...

Սամուէլ.— Անցեալին մէջ ... րինակները չատ են: Ինծի ուրի... մի հարցնէք: Միայն յաջողելու... մար, ինչպէս Մուրատ ըսաւ, ... նուեցէք, այդ գաղափարը թող ... միան գիծէն: Ինծի ձեր ընկերակ... ցակցութիւնը այս պիտի ըլլայ: ... եալը ինծի թողուցէք: Կեանքիս ... այս ազգը կը փրկեմ: Առիկա ... Անկէ վերջ հանգիստ քնացէք:

Զաւարեան.— Լաւ, եթէ այդ ... ջողի, քանի որ ձեզ կատարեալ ... ւաստութեամբ ղրկած են, ի՞նչ ... ըլլայ

Սամուէլ.— Առիկա հիմակ... չեմ կրնար վճռել, դժուար գիր... պիտի մնանք, որովհետեւ ես ալ... հի մէջ, Զարդարեանի (Դաչնակ... թեան պաշտօնաթերթը եղող «Ազ... մարտ» թերթի խմբագրապետ եւ... կայացուցիչ մարմնոյ անդամ), ... Փաչայեանի եւ Ակնունիի (Խաչ... Մալումեան) տալավէրաներէն ... նար խաբուիլ: Իմ ըսած ժողովին... անոնք երեւան չեն ելլեր: Քեզի ... գելու համար համաձայնելով ... թուղթ մը կուտան ստորագր... Դաչնակներու պատմութիւնը ... սի յայտարարութիւններով լի ... եւ առաջ, նպատակնին իրենց ... յացուցիչներով գործադրելու ... տուած կ'երեւան, մինչդեռ ... թէ իրենց ուզած կերպով չյաջ... ուի, անոնք ստորագրութիւն ... չեն ճանչնար: Դաւը անխուսափ... Սիրելի վարպետ, առաջ մեր մէ... այդպէս էր: Սապահգիւլեանի ... չատ փորձառութիւն ունինք: ... նուեցէն վերջն է որ, գործերը ... նաւորութեան մէջ մտան, կը ... այնպէս չէ՞:

Զաւարեան, այդ վիճանձի ... մական անձնաւորութիւնը, ... տին ըսաւ թէ ճիչդ են իմ խօսք... հարցուց. «Եթէ այս վերջին փոր... ապարդիւն անցնի, ի՞նչ պիտի ... այս ազգին վիճակը: Աւելի լաւ ... երկուքս ալ մեռնինք եւ չտեսնենք...

ողբերգութիւնը»։

Այս մարդը իրապէս մարգարէի նըման կը գուշակէր տեղի ունենալիքը։ Որովհետեւ քանի մը օրէն Ալիսասանօքի տան աղջիկը մեռաւ, եւ Պոլսոյ բոլոր Հայերուն եւ Թուրք ու օտար բազմաթիւ անձերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը։ Բազմութիւնը այնքան շատ էր որ հանրակառքերը եւ փոխադրութեան միւս միջոցները 17 ժամ կանգ առին։ Ինքը մեռաւ եւ չտեսաւ ողբերգութիւնը։ Իր սրտակից Մուրատին ալ նոյն բանը եղաւ։

Զաւարեան շատ յարգելի անձ մըն էր եւ խտրութիւն չէր դնէր Թուրքի եւ Հայու միջեւ։ Այսա Փաշա, իր ընկերներէն Տոքթ. Փաշայեանի տանը ճաշած ատեն, մասնաւոր դեղով մը թունաւորուեցաւ։ Եւ ասիկա տեղի ունեցաւ այն օրը, երբ յաջորդ օրը համաժողովը կարեւոր որոշումներ պիտի տար

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍՎԱԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք թերթերը սկսան նորէն յիշեցնել բնակչութեան յանկերգը։ Արդէն իսկ... 17 միլիոն եղեր է. երկու միլիոն տղաք արձանագրուած չեն եղեր։ Այս առթիւ, չափազանց ուշագրաւ է Սվազէն «Ճիւմհուրիյէթ»ի (7 յունուար) ղրկուած խմբակցութիւն մը, ուր կ'ըսէ.

— «... Տնտեսական տնօրէնութենէն եկած հրահանգին համաձայն, տնտեսական անհնակի տասներկու անդամներուն ընտրութիւնը օրինական չէ, որովհետեւ տասներկու անդամ ունենալու համար 30,000 բնակչութիւն պէտք է ունենայ քաղաքը, մինչ Սվազի մէջ միայն 27,000 հոգի կայ։ Ընտրական մարմինը պատասխանեց թէ Սվազի գաւառակներն ու գիւղերը եւս քաղաքէն անջատել կարելի չէ ու կուսակալութեան բնակչութիւնը կը հասնի 56,000ի. ասկէ զատ շոգեկառքի գիծը առեւտուրը պիտի շատցնէ, ուրով կը խնդրուի անդամներու 12 թիւը պահել»։

ԳԼԽԱՐԿԻՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս խնդրոյն մասին երկար յօդուած մը գրած է Թրքուհի մը՝ Սաֆիէ Պէյին։ Ստորեւ՝ քանի մը կարեւոր հատուածներ.—

«...Իսկ զայն Քիւլահի նման մեր գլուխը անցընելով գործը կը վերջանա՞յ միթէ։ Ո՛չ, հոգ մի ընէք, կը վերջանայ մանաւանդ դիրքի տէր եղողներու ձեռքը անարգանքի գործիք մը եղաւ։ Ամենակարեւոր գործի տնօրէնութենէն սկսած՝ մինչեւ բարձրագոյն դիրքի մը բարձրացողները անգամ, առաջին հերոսութիւնը՝ հպարտութեան եւ մեծամտութեան երկաթ գանկը գօտելուն եւ դիմացինը մարդու տեղ չդնելուն մէջ կը գտնեն... Օրինակ, մաքուր տիկին մը՝ հին, ազնուական կրթութեան ազդեցութեան ներքեւ, շոգենաւին կամրջակին վրայ ծուռ եկող իր պէյ բարեկամը տեսնելուն ոտքի կ'ելլէ, բայց իր անտաշ ու լայն ուսերուն վրայ մորթէն ծնած անդամի մը նման իր գլխարկը տեղէն շարժելը խելք չընող այս էֆէնտին՝ ակռաներու լայն ցուցադրումով մը եւ իբրեւ թէ դիմացի հանըմին շնորհ մը ըրած ըլլալու համոզումով, կ'անցնի եւ ուսերէն մին քիչ մը կը ծռէ։

...Գլխարկ կրելու առաջին ամիսներուն, ինծ ծանօթ միամիտ տիկնոջ մը հետ կը քալէինք, երբ ան, մեր քովէն անցնող հանըմներուն հեռանալէն վերջ, ըսաւ, վա՜յ, բաւ, մեղք եղաւ, գլխարկս չկրցի հանել... Եւ սիրտը փորը հատաւ։ Այդ կնոջ այս անմեղ միամտութիւնը՝ գլխարկը վար չառած գլուխ շարժող այրերուն վիճակէն չափ ծիծաղելի չէ։ Նախապէս, ժողովի մը մէջ պաշտօնականութեանց հակառակ շարժող մը բերնէ բերան կ'իյնար. հիմա ալ գերութեան նշաններ ցոյց տուողը բերնէ բերան կ'իյնայ...»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԻԼՆԷՕՎ ՏԸ ՊԷՐԿ, 23 Յունուար (Յառաջ)— Վիլնէօվ գիւղը կը գտնուի Օպընայէն 16 ք'իլոմեթր հեռու։ Հոս Հայերը հաստատուած են 1923էն ի վեր։ Ընդամէնը 17ը ընտանիք (53 անձ)։ 7 հոգին ամուրիներ։ Մինչեւ հիմա որեւէ կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի։ Տարի մը առաջ երիտասարդութեան թիւը կը հասնէր 13—15ի։ Քանի մը ատենդրուն մարզիկներ կ'ուզեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը կազմել, բայց տնտեսական տագնապը արգիլեց կ'ըլլայ անոնց ջանքին։

Կ'արժէ յիշել ատենդրուն մարզիկ Ժ. Երամեանը, որ անդամ է ֆրանսական U. S. Villeneuve de B rgի B serie խումբին մէջ կը խաղայ։ Մեծ յաջողութիւններ գըտած է.

Ամէն մէկ մրցումին՝ 2—3 կոլ կը շահի. Ֆրանսացիները մեծ գովեստով կը խօսին հայ մարզիկին մասին։

Վիլնէօվ ունի երեք գործարաններ, — մետաքսի, կիրպասեգէնի եւ աղիւսի։ Հայերու մեծամասնութիւնը, այր թէ կին, մետաքսի գործարանը կ'աշխատին։ Այրերը կը ստանան 17 ֆրանք գիշերուան աշխատանքով. իսկ կիները 6 10 ֆրանք։ Վեց օր կ'աշխատին շաբաթը։ Իսկ աղիւսի գործարանը չորս օր կ'աշխատի շաբաթը. Միայն այրերը կը բանին ստանալով 15 - 20 ֆրանք օրական։

Փոքրիկները տեղւոյս ֆրանսական դպրոցը կը յաճախեն։ Բոլորն ալ հայախօս ծնողքներու զաւակներն են։ Եթէ ուզեն իրենց ծնողքները, կրնան հայերէն կարդալ եւս սորվեցնել իրենց զաւակներուն։ Քիչ մը գոհացութիւն բաւական է առոր համար։ Մինչդեռ, ընդհակառակն, կը ճանչնամ հայեր, որ հաճոյք կը զգան իրենց զաւկին հետ ֆրանսերէն խօսելով։

Ի՛նչ շուտ սկսան մոռնալ իրենց ազգութիւնը։

Արա Սարգիսեան

Խանդավառ ցոյց

ՊՈՐՏՕ. 23 Յունուար (Յառաջ).— Մեր գաղութը տնտեսական այս տագնապալի շրջանին գրեթէ անգործ հայրենակից չունեցաւ։ Երբ կորսնցուցին իրենց յոյսը գործարաններէն, ձեռքը կառք մը առնողը պզտիկ վաճառականութեան սկսաւ։ Իսկ այն որ ի վիճակի էր նիւթապէս, գուլպայի, բուրդեղէնի եւ «քաշքոլ»ի գործին ձեռնարկեց։ Հայրենակիցներու թիւն է 135-140, առնըմէկ հազիւ 10 հոգի գործարան կ'երթան. Յետագայ բոլորը առեւտրական գործերով կը զբաղին։ Իսկապէս Ֆրանսայի նշանաւոր քաղաքներէն ամէնէն բարետաւորը պէտք է համարել Պորտօն, ուր ազատ ձգուած է պաշտամանութիւնը։ Ասոնց արտօնութեան պատճառ ծախսողներու թիւը կը հասնի հազարներու։ Քաղաքապետը, Պ. Մառքէն, չափազանց բարեացակամ է օտարականներու հանդէպ, ըլլալով ընկերվարական։

Իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն վեց տարէ ի վեր գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. կազմը, որ գաղութին միակ շարժիչ ուժն է։ Երկու տարի է «Արարատ» Միութեան կազմուիլը. չէզոք երիտասարդներ համախմբուած են բոլորտիքը։ Դաշտը միշտ տօնած է ազգային եւ կուսակցական տօները իր ժամանակին։

Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը Նոր Տարւոյ առթիւ կազմակերպած էր ընկերական երեկոյթ մը, ընկեր Գ. Հալաճեանի անձնակը։ Նախ քան հաչկերոյթը՝ օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Գ. Ասատեանը։ Խնդացուցինք նախ «Մենք անկեղծ գինւոր ենք»ը։ Ետքը ճաշ, յետոյ զուարճութիւններ, արտասանութիւններ։ Ընկեր Գ. Հալճալեան իր «ֆանթէզի»ներով ու կատակաբանութիւններով ներկաները կուշտ ու կուռ խնդացուց։ Սեղանապետին հրամանով կը թնդացնէինք մարտական եւ յեղափոխական երգեր, ստեղծելով տաք մթնոլորտ մը։ Ընկ. Ա. Բէնտէրեան սրտի կերպով պարզեց Հ. Յ. Դ. անցեալի ու ներկայի կատարած դերը հայ ազատագրութեան մէջ։ Հ. Յ. Դ. 42 ամեայ գործունէութեան մասին արտայայտուեցան ընկերներ եւ համակիրներ։ Եղան հայկական եւ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտ։ Նոր ընկեր մը ունեցանք. ուրիշ թեկնածուներ ալ կան, որ կ'ուզեն Հ. Յ. Դ. վէհի առաջամին մէջ մկրտուիլ։

«Արարատ» միութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր ի նպաստ դպրոցի Bar de Sportի մէջ։

Նախագահ Գ. Շ. Սուքիասեան երկու խօսքով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը եւ ծնողքներու պարտականութիւնը հանդէպ դպրոցին։ Խումբ մը փոքրիկներ երգեցին «Մանկութեան օրեր», «Մարգն եղաւ երկու՝ մայիս», «Ալագեազ», «Զարթիր մանուկ», «Բարի լոյս»։ Գ. Հալճալեան իր ֆանթէզիներով հանդէսին փայլ տուաւ։ Մէջ ընդմէջ արտասանեցին փոքրիկներ՝ Մ. Մարկոսեան, Յակոբիկ Ծովիկեան, Պօղոս Բէնտէրեան, Ե. Վարդանեան, Մ. Մարկոսեան։ Մենախօսութիւններ՝ Մեսրոպ Մարկոսեան եւ Եղիսաբէթ Վարդանեան։ Տրամախօսութիւններ ըրին Օր. Օր. Շ. Բէնտէրեան եւ Ե. Վարդանեան։

Միութեան կողմէ խօսեցաւ Ա. Բէնտէրեան, որ պարզեց Միութեան երկու տարուան անցած գործունէութիւնը։ Միութիւնը, ըսաւ, բոլոր ճիգը կեդրոնացուցած է փոքրերու հայեցի դաստիարակութեան մէջ. Միութեան անդամները հրճուանքի մէջ ենք տեսնելով փոքրերու հայերէն արտասանութիւնները, խմբերգները, մենախօսութիւնները։

Անկից մէկուկէս տարի առաջ Մեսրոպեան տառերը չէին ճանչնար, հայերէն երգերու տեղ ֆրանսերէն կ'երգէին։ Միութիւնը, բացի փոքրերէն, չափահասներու համար ալ դաստիարակչական եւ վիճաբանական ժողովներ կը սարքէ նպատակով ինքնազարգացման։ Եւ հրաւէրը քաջալերել Միութիւնը նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Դպրոցի աշակերտուհիներէն Օր. Ա. Զօլաքեան, Թ. Թաթէոսեան, Ե. Եասեան, Մ. Մարկոսեան ներկայացուցին փոքր կատակերգութիւն մը եւ. Կազմեց պատկեր բոլոր աշակերտներուն ալ յարմար նուէրներ բաժնեց։ Միութիւնը վիճակահանութեան առթիւ շրջաբերութեան հանած էր, նոյն օրը տեղի ունեցաւ, Կ. Վարդանեան իր շահածը նուիրեց Միութեան, որ անուրդի դրուի։ Քառորդ ժամուան մէջ կոկիկ գումար մը գոյացաւ եւ նորէն նուիրատուին շահեցաւ։ Միութեան հասոյթ մնաց 173 ֆր.։

Վերջերս հոս ալ կարգ մը հիւանդներ սկսած են «բուժարդ» խաղալ։ Հեռու, պարոններ մեր որբերէն եւ երիտասարդներէն եւ մի թունաւորէք զանոնք։

Կ. Տօնէրեան

Կեսարացի հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սիրելի հայրենակիցներ,

Կեսարիոյ եւ շրջ. հայրենակցական միութեան Գահիրէի վարչութիւնս Պատմութիւն Հայ Կեսարիոյ գրքին պատրաստութիւնը յանձնած ըլլալով բանասէր Գ. Արշակ Ալպօյաճեանի, մինչեւ 1933 մայիս ձեռագիրը պատրաստ կ'ըլլայ տպարան յանձնելու համար։

Այս առիթով ջերմագին կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի վարչութեանս տրամադրեն յիշատակարաններու արձանագրութեանց պատճէններ, եկեղեցիներու, վանքերու, դպրոցներու, յուշարձաններու, տեսարաններու, նշանաւոր կեսարացի դէմքերու եւ տարազներ եւ բարքեր խորհրդանշող պատկերներ, պատմական հաւաքոյթներու եւ զանազան միութեանց խմբանկարներ իրենց յարակից եւ անհրաժեշտ ծանօթութիւններով։

Վարչութիւնս խնամքը պիտի ունենայ, իրեն ղրկուած լուսանկարներու քլիշէն պատրաստել տալէ վերջ, իսկականը իր տիրոջը վերադարձնելու։

Մեր այս ձեռնարկը անխտիր բոլոր կեսարացի հայրենակիցներու սրտին խօսող պատմական մեծարժէք յիշատակարան մը ըլլալով՝ վստահ ենք թէ մեր հայրենակիցները պիտի փութան սատարել ճոխ եւ բազմաբովանդակ ըլլալուն գրքի մը, որ բովանդակ Կեսարիոյ գաւառի հայութեան դարաւոր կեանքը իր մէջ խտացնող աւելի քան 700 էջնոց պատկերազարդ գեղատիպ ստուար հատոր մը պիտի ըլլայ։

Ատենապետ՝ Բիւզանդ Թէքէեան, ատենադպիր՝ Մանուէլ Պէյլէրեան։

Հասցէ — Union des Compatriotes de Césarie et des Environs, B. P. No. 310, Le Caire (Egypte).

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՓԻ, մանուկներու ամսաթերթը, խմբագիր Տոքթ. Ա. Բաբուեղեան, Բ. տարի, թիւ 1։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, բանասիրական, գրական, գիտական պարբերաթերթ, յունուարի թիւը.

ՄԱՄՈՒԼ

Համակրանքի ցոյց մը

«Յուսաբեր» խմբագրական մը նուիրած է Հայրենիք Ամսագրի տասնամեակին, ուր ի միջի այլոց կը գրէ (17 յունուար).

— «Մեր խօսքը այն հաւաքոյթին մասին է, որ տեղի ունեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի տասնամեակին առթիւ, Գահիրէի «Նաւասարդ» ակումբին մէջ։

Հաւաքոյթը նախապատրաստուած, սովորական հանդէսներու հանգամանքը չունեցաւ, այլ եղաւ պարզապէս ճշմարիտ համակրանքի ու գիտակցական գնահատութեան հրապարակային ցոյց մը, ինքնաբուխ ու ջերմ տօնախմբութիւն մը։ Ցոյց մը՝ հոծ բազմութեան մը կողմէ, ոչ միայն ամսագրի այլ անոր հետապնդած նպատակներուն ու անկէ բխած ոգիին ու շունչին հանդէպ

Տասը տարի է, որ «Հայրենիք» ամսագիրը ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ կը հրատարակուի, ու ամէն ամիս, աշխարհի չորս ծագերուն կը տանի հայ գրականութեան, հայ արուեստի, հայ պատմութեան, քաղաքական մտածողութեան ու հերոսական ոգորումներու ալիքները, անոնցմով ողողելով ու հարստացնելով պանդուխտ հայութեան սիրտն ու միտքը։

Հայ ժողովուրդի լաւագոյն գրիչները հոն են, բազմադէմ ու բազմագոյն, յաճախ տարբեր դաւանանքով, մտածման տարբեր ճամբաներով, բայց միշտ նոյն մտահոգութեամբ — ծառայել հայ մշակոյթին, վառ ու կենդանի պահել հայ գիրը, իբրեւ մէկը ազգապահպանման ամրակուռ պատնէշներէն.

Հոն են երէց գրողները, հայ մտքի պատմութեան մէջ տեղ գրաւած, նըւիրական դարձած անունները, իրենց գրական ստեղծագործութիւններովը, իրենց հայրենասիրական շունչովը, իրենց հոգիի ու մտքի բիւրեղացած խըռովքներովը։

Հոն են՝ մեր ազատագրական պայքարին մասնակից, վարիչ ու զայն հըրահրող դէմքերէն շատերը, ողջերէն մինչեւ նահատակները, որոնք իրենց յուշագրութիւններովը կուտան մեր ժողովուրդի անօրինակ մարտնչումները, տագնապը, տառապանքի հանդէպ ցեղին կողմէ արտայայտուած կորովը եւ դիւցազնական անձնուիրութիւնը, հայրենիքին համար։

Հոն են՝ մեր գեղարուեստագէտ գըրողներէն շատերը, գեղեցիկին, արուեստին հուրքէն բռնկած հոգիներով, չափահաս ու երիտասարդ, որոնք իրենց գերագոյն ճիգը կը թափեն հայ ցեղին առաքինութիւնները քանդակելու՝ տիպարներու ճակտին, ու ժամանակին յանձնելու, կը փորձեն իջնել հայ մարդուն սրտին խորը, անոր վիշտը բիւրեղացնելու, անոր հպարտութեան ու կորովին անհուն գեղեցկութեամբը։ Եւ դեռ հոն են՝ հայ պատմութեան, քաղաքական ու ընկերային մտածման, խուզարկու մտքին ու ստեղծագործ ոգիին լաւագոյն ներկայացուցիչները, որոնք կը պրպտեն մեր անցեալն ու ներկան եւ կը լուսաւորեն մեր ազգային վաղուան ճանապարհը։

Արդարեւ, գրողներու, արուեստագէտներու, ուսումնասիրողներու եւ գործիչներու այս բազմութիւնը, ընտրանին հայ մտքի մշակներուն, միայն գրականութիւն ու գիտութիւն չէ որ կը մշակէ, այլ իր հայրենիքէն բռնօրէն տարագրուած ազգի մը ոգին, ապրելու իրաւունք ունեցող ստեղծագործ ցեղի մը գիտակցութիւնը, կենդանի պահելով անոր հաւատքը վաղուան իր ճակատագրին հանդէպ եւ արծարծելով անոր կորովը.

Այս առաքելութիւնն է՝ որ համազգային նշանակութիւն մը կուտայ այս գրաւոր մեծ յիշատակարանին, որ առանց այս ազգակերտ կոչումին, առանց այն մեծ շունչին՝ որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական բարձունքներէն կը ծաւալի, ու կը զօրանայ անոր աւիշովը, հաստ հատորներու անկենդան շեղջակոյտ մը պիտի դառնար»։

Պոքաչիոյին գանկը

Իտալիոյ կրթ. նախարարութիւնը հրատարակած է բացատրագիր մը, որ յուսախաբ պիտի ընէ բազմաթիւ պատմագէտ — հնախոյզներ, գրական քննադատներ եւ Տէքամէրի հեղինակին հիացողները։

Այդ բացատրագրով կ'ըսուի թէ՝ Չէրթալտոյի Թոսքային մէջ 1921ին գտնուած գանկը անկարելի է ընդունիլ իբրեւ Պօքաչիոյի գանկը։ Անուանի գրագէտին ոսկորները անորոշութեամբ հանգչած էին, մինչեւ 1783, Չէրթալտօ եկեղեցին, երբ Լէօփոլտ Թոսքանայի հրամայեց եկեղեցւոյ մօտակայ գերեզմանէն դուրս նետել ոսկորները բոլոր այն մեռեալներուն, որոնք ծառայած չեն եկեղեցիին։ Իբրեւ հետեւանք այդ հրամանին, փորուած է նաեւ Պօքաչիոյի գերեզմանը եւ ոսկորները նետուած են Չէրթալտոյի եկեղեցւոյ բակը։ 1913ին, նոյն քաղաքի քաղաքապետը իշխանութեանց տեղեկացուց թէ աւրուած գերեզմաններուն մէջ է եղած Պօքաչիոյի շիրիմն ալ, ու լաւ կերպով պահպանուած անոր գանկը։ Մեծ պատերազմը արգելք եղաւ ստուգելու թէ իրապէս անո՞րն էր այդ գանկը, հազիւ 1923ին էր որ յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ այդ նպատակով, որուն կը մասնակցէր նաեւ Փրոֆ. Տոմէյիքօ Թորտի։

Տասը տարուան աշխատանքէ վերջ, յանձնախումբը հաստատեց որ յիշեալ գանկը... կնոջ գանկ է։ Ուրեմն, տաղանդաւոր գրագէտին ոսկորները ցրուած են ու անկարելի պիտի ըլլայ զանոնք գտնել։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի արուարձաններէն, Իսիի քոլէճը ամէն երկու ամիս մէկ անգամ կը հրատարակէ պարբերաթերթ մը, որուն վերջին թիւին մէջ (դեկտ.) յօդուածագիր մը կը խօսի քոլէճին մէջ տրուած ներկայացման մը մասին։

Այդ ներկայացման գլխաւոր դերը կատարած է հայ ուսանող մը, Վրէժ Դէորգեան։

Խաղը առնուած է Շուաններու (Վանտէի ապստամբ արքայականներու) կեանքէն, — Le Noël Rouge des Chouans։ Դերակատարները բոլորն ալ Ֆրանսացիներ են, միակ Հայը Գէորգեանն է, որ կատարած է խաղին հերոսին դերը։ Եւ այնքան յաջող, որ թատերական քրոնիկագիրը կը գրէ —

Գովեստ միայն ունինք Գէորգեանի համար, որ հեղհեղէ առաջնակարգ խաղարկութիւն մը ցոյց կուտայ։ Քիչ մը բնականութիւն եւս, եւ ահա իր խաղարկութիւնը կը դառնայ կատարեալ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պերլին — Շառլոթթենպուրկի Թէքնոլոճիի Քոլէճին փրոֆեսէօրներէն Տքթ. Ք. Քրիւկէր գրած է հետաքրքրական գիրք մը, որ կը կրէ «Քէմալական Թուրքիա եւ Միջին Արեւելք» խորագիրը։

Տոքթ. Քրիւկէր պատերազմէն առաջ սորված է Թուրք լեզուն եւ ծանօթացած Թուրք գրականութեան։

Թուրքիոյ մասին իր կատարած ուսումնասիրութիւնները լրացնելու համար ան յաճախակի այցելած է Թուրքիա։

Տոքթ. Քրիւկէր չի մոռնար յիշել թէ ինք կրնայ ըսել իրեն համար թէ ինք «բարեկամ դիտող մըն է, որ չի բաժներ իր հայրենակիցներու անվերապահ վերաբերումը, այլ կը ներկայացնէ ու կը քննէ որոշ հարցեր, որոնք կրնան վտանգել Եւրոպայի խաղաղութիւնը, եթէ անոնք լրջօրէն չուսումնասիրուին եւ ազդուօրէն չկարգադրուին»։

Թուրք բարձր պաշտօնատարներու հետ ունեցած իր կապերուն մասին, Տոքթ. Քրիւկէր կ'ըսէ.

— «Առանձնաշնորհն ունիմ իմ մտերիմ բարեկամներուս մէջ հաշուելու շատ մը մտաւորական Թուրքեր, որոնք պատերազմի ընթացքին դաստիարակուեցան գերման դպրոցներու եւ համալսարաններու մէջ եւ որոնք այժմ Քէմալական Թուրքիոյ մէջ բարձր պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն»։

Տոքթ. Քրիւկէրի գիրքը Լոնտոնի մէջ թարգմանուած ու հրատարակուած է անգլերէնով, որմէ թարգմանաբար Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ ապագայ յարաբերութեանց վերաբերեալ գլուխը։

I.

Մեր օրերու ամէնէն դժուար հարցն է Ռուսիոյ ապագայի գուշակութիւնը։ Եզական իրողութիւն մըն է թէ, թէեւ Ռուսիա կը պարունակէ աշխարհի հողային տարածութեան մէկ վեցերորդը եւ ունի մօտ 150 միլիոն բնակչութիւն, վերջին հօթանասուն ութսուն տարիներու ընթացքին կարեւոր դեր մը խաղցած է Եւրոպայի ու Ասիոյ ճակատագրի ձեւաւորման մէջ։ Արեւմտեան Եւրոպան, իբրեւ ամբողջութիւն, անոր մասին այնքան տգէտ է այսօր, որքան Իվան Սոսկալիի օրերուն։ Ռուսական միակ արտադրութիւնը, որ ճանչցուած է ու հիացման արժանացած է ամբողջ աշխարհի մէջ՝ անոր գրականութիւնն է։ Քիչ թիւով գրողներու անուններ աւելի ծանօթ են աշխարհին, քան Թոլսթոյի եւ Տոսթոյեւսքիի անունները։ Վերջին տարիներս ալ ռուսական երաժշտութեան ու Փավլովայի պարի առասպելային արուեստը մեծապէս նպաստեցին ռուսական արուեստի ժողովրդականացման։

Սակայն, Արեւմտեան Եւրոպա քիչ կամ գրեթէ ոչինչ գիտէ Ռոմանով գերդաստանի երեքհարիւրամեայ պատմութեան մասին, մինչ ճափոնական պատերազմէն առաջ Ռուսիոյ զինուորական ուժը կը նկատուէր ահռելի, եւ ամէնուն վախ կը պատճառէր։

Վերջին դարու ընթացքին Ռուսիա դարձաւ Եւրասեան կայսրութիւն մը, շնորհիւ այն յարատեւ յաւելումներու ու կցումներուն, որոնցմով Ցարի սիպերիական կալուածներուն վրայ աւելցան ընդարձակ տարածութիւններ՝ կեդրոնական Ասիոյ մէջ։ Սիպերիոյ եւ Մանջուրիոյ ռուսական մասը իր սահմանները հասցուց մինչեւ Խաղաղականի ափերը, մինչ Թուրքիոյ վրայ տարուած յաղթանակները Ռուսիան դարձուցին Սեւ ծովուն տէրը։

Ռուսիոյ աշխարհագրական դիրքը նկատի առնողին ուշագրութիւնը ամէնէն աւելի գրաւող բանն է այն իրողութիւնը, որ Ռուսիա ազատ ելք չունի ովկիանոսներուն վրայ, պարզապէս Ռուսիա մնաց ցամաքներով պաշարուած կայսրութիւն մը։ Իր ելքերէն եւ ոչ մին — Պալթիկ, Ճերմակ ու Սեւ ծովերու միջոցով — զայն ազատ եւ ուղղակի կերպով կը կապէ ովկիանոսին։

Որովհետեւ Ռուսիոյ հիւսիսային ափերը կը գտնուին Սառուցեալ ովկիանոսի սառ ու մշուշի պատնէշին ետին, ցարական Ռուսիոյ ճիգերը ազատ ելք մը գտնելու համար միշտ ուղղուած էին դէպի Նորվեկեան Լափլանտը (որոնց թերեւս կ'ընկերանար քովընտի ախնարկ մը հիւսիսային Շուէտիոյ երկաթի հանքերուն), ինչպէս նաեւ դէպի Տարտանէլը Սեւ ծովէն դուրս գալու համար։

Ցանուն Պալքանի ազատագրութեան 19րդ դարու ամբողջ ընթացքին Ռուսիա ձգտեցաւ Վոսփորը գրաւելու։ Անդր-Սիպերիական երկաթուղիի շինութենէն ետք՝ Ռուսիա որդեգրեց նոր քաղաքականութիւն մը։ Ան վարձեց Մանջուրիոյ երեք նահանգները, եւ երկաթուղիով կարճեցնելով ու ապահովելով Վլատիվոսթոքի հաղորդակցութիւնը, կրցաւ օգտագործել Տայրէնը՝ իբրեւ սառէ ազատ նաւահանգիստ մը ճափոնական ծովուն վըրայ։

1904ի ճափոնական յաղթանակները դարձեալ չըջեցին ակղանները՝ զրկելով Ռուսիան հարաւային Մանջուրիայէն։ Այդ ատեն էր, որ Ռուսիա վերակենդանացուց իր հին պալքանեան քաղաքականութիւնը։ Եւ այստեղ՝ թերեւս պէտք է տեսնել Մեծ Պատերազմի գլխաւոր պատճառներէն մին։

Միւս կողմէն, պոլշեւիկ պարագլուխները, երբ Քրէմլինի մէջ ձեռք առին իշխանութիւնը, Տենիքինի եւ Քոլչաքի դէմ կատարած յաղթական արշաւներով, յաջողեցան կրկին ամբողջացնել Ռուս-Եւրասեան կայսրութիւնը իր հին սահմաններուն մէջ, բացի հողային այն կարեւոր մասերէն որոնք կ'երկարին Ֆինլանտական Ծոցէն մինչեւ Պեսարապիա։ Եւ այս կորուստներն էին գլխաւորաբար պատասխանատու այն բանին, որ Ռուսիա կրկին կեդրոնացուց իր ճիգերը Միջնաւոր, ինչպէս եւ հեռաւոր Արեւելքներու ուղղութեամբ։ Ծաւալման ծրագիրը կը մնայ հին ծրագիրը, եւ միայն անոր իրագործման մեթոտները փոխուած են։

Սովետ կառավարութիւնը, սակայն, կը տառապի քաղաքական երկերեսութենէ մը։ Մէկ կողմէն կը յառի միջազգային յեղափոխութեան վարդապետութեան։ Միւս կողմէն, տնտեսական ազդակներու հարկադրութեան ներքեւ, իր արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ զուտ ազգայնական ուղղութեամբ։

ՏՕՔԹ. Ք. ՔՐԻՒԿԷՐ

(Շար.)

Յ. ...ի

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Բաֆէ տը Սաւրի ներքնասրահը, Մէթրօ Օտէոնի ճիշդ դիմացը

ՎԻԼՎԻՒԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Ռոստոմի Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ՝

Դիւան

ԼԻՈՆԻ անդամական ընդհ. ժողովը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ՝ Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՇԱԼԷԹԻ «Բարգէն Սիւնի» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հասցէին:

ՑԼԵՐՆԻ կոմիտէին ընկերա-ժամակրական ճաշերոյթը տեղի կ'ունենայ այսօր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. ցան մէջ, Պիտի կարդայ ... մաս առ մաս ընկեր Միք. Վարանդեանի «Հ. Յ. Դ. Պատմութիւնը»: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները, ինչպէս նաեւ Պատանեկան Միութեան անդամները:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ դիմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի կողմէ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8ին,

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Կը ներկայացուի երկու զաւեշտներ ՄԵՐ ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ-ՁՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ

Պարեր եւ արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ:

Մուտք 2 ֆրանք:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց Այլասախնամ Ընկերութեան կողմէ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1933ին

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 10էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ,

«ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ»Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

79, Ave. des Champs Elysées

Հովանաւորութեամբ փրոֆ. Ա. ԿՕՍԷԻ, անդամ Բժշկ. Ակադեմիայի եւ նախագահութեամբ Տիկին Փ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

ԿՐԷԿՕՐ եւ իր «ԿՐԷԿՕՐԻԷՆ»ՆԵՐԸ իրենց Փարիզ վերադարձին առթիւ կ'երեւին իրենց բեմական նիւմէռոյին մէջ եւ կը նուագեն մինչեւ լոյս:

ՄԱՆՕԷԼ ԲԻՄԱՐՐՕ իր արժանթինեան նուագախումբով կ'առաջնորդէ պարերը: Կ'երգեն եւ կը պարեն Օրիորդ ԼԻԱՆ ՎԱՐՆԷՋ, աշակերտուհի կրանդ Մուրատոֆի (օփէրայէն), դասական երգեր Օրիորդ ԱԼ. ԳԼՈՒԱ, իր էգզանդրիք պարերուն մէջ: Փ. ՍՈՒՔՐԱՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆ, ռուսական բեմերու մեծահամբաւ երգիչը, Գալէ ցիգանի՝ Մ. Մալումեանի աշակերտներուն կողմէ:

Երկու նուագախումբ, 25 նուագածու, պար երաժշտութիւն, աթրաքսիոններ, Թոմպոլա եւ պրինճ Թուրնուա: Ճոխ պիւֆէ չափաւորագոյն գիներով:

ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին

Petit Journalի սրահին մէջ, **21, rue Cadet**

Բանախօս՝ Փ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ, պատգամաւոր կաթող. ընտրութեան

Նիւթ՝ ԱՄԻՍ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Գիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերժ Սարգիսեան, Ա. Գմբէթեան եւ Դր. Լաքքայ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Salon Colbertի մէջ **7, rue Colbert**

Գեղարուեստական բաժին, պար եւ Թաց:

Տոմսերու գիներ՝ այր եւ կին 20 ֆրանք, այրերու 15, կիներու 10 ֆրանք

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄ, ՌԷՔԼԱՄ ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հագուստներ եւ փալթօներ կարուած լաւ դերձակներու կողմէ, անգլիական կերպասներ: Բոլորը կը պատկանին մնացած եւ ճաշուեյարդարի ենթարկուած տուներու: 700 ֆրանքի ապրանքները կը ծախուին 195-295 ֆրանքի: Ճոխ տեսակներ: Մասնաւոր բրթուշ:

Maison FELDMAN

14, Ave. Bel Air, (Métro: Nation)

Բաց է ամէն օր մինչեւ իրիկուան ժամը 8. ... մինչեւ ժամը 4

ԲՈՒԺԱՆՏԻՍ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Զլոբիայի մէջ: Բարգէն Թէշիշեան կուտայ Սուրիոյ հայ գաղթականներու եւ որբերու կեանքէն տպաւորութիւններ, կը ներկայացնէ վահագնեան ֆիլմը, առնուած Սուրիոյ հայ կեանքէն, իսկ Շ. Նարդունի՝ ներգաղթի քաղաքականութեան քննադատութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ դերձակի աշկերտ մը: Դիմել Փ. ԳՈՐԳԻԿԵԱՆի: 31, Route Choisy, Ivry s/Seine.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ Վէնսէնի մասնաճիւղը վերակազմուած է եւ նորընտիր Վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ Տիկիններէն.

Նազլեփարեան՝ նախագահ, Այրըխեան՝ ատենադպիր, Բարսեղեան՝ ատենադպիր, Աշճեան՝ գանձապահ, Եզգիեան եւ Հաւըլեան՝ խորհրդականներ:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէգէոնականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue Pierre Corneille. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

Արման Կոթիկեան որ պիտի կատարէ (Աթանէս)ի դերը

12 որդ. ներկայացում — 12 որդ. ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Փ. Ս. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

29 Յունուար Կիրակի գիշեր ժամը 8.40ին

Sociétés Savantesի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **8, rue Danton, Paris**

Métro: St. Michel et Odéon

Ի պատիւ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ կը ներկայացուի

Առաջին անգամ Փարիզի մէջ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Դրամ չորս արար: Հեղինակ՝ Շիրվանզադէ: Բեմադիր՝ Ա. Կոթիկեան

Կը մասնակցին. — Տիկ. Տիկ. Լիւսի Գեւորգեան, Գայեանէ, Լուսին, Փ. Շաճ Դարբինեան, Արմենուհի, Պ. Պ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Նիկողոսեան, Շահրամեան, Սանեան, Խաչատրեան

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 5, 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Այս Բացառիկ ներկայացման առթիւ կազմուած յատուկ Յանձնաժողովի անդամներն են՝ Պ. Պ. Հ... Երուանդ, Մկրտիչ Պարսամեան, Լեւոն Մեսրոպ, Ղ. Մելոյեան, Հ. Մամուրեան, Ս. Թէքէեան

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ **CONSTANTINOPLE**

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ ԸՆԿ.

37 Rue Trévise, Métro Cadet — **Tél. Taitbout 56-96**

Յատկապէս ստացած ենք արեւելեան միրգեր եւ ամէն տեսակ նպարեղէններ

Մասնաւորապէս զարկ տուած ըլլալով արեւելեան սուրճի առեւտուրին, յատկապէս կը յանձնարարենք մեր ԱՆՆՄԱՆ եւ ԸՆՏԻՐ ՍՈՒՐՃԸ, կը վաճառենք մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ՝ անմրցելի գիներով եւ մաքուր սպասարկութեամբ:

Livraison à domicile

ՉԱԳՐԵԱՆ եւ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

40, RUE D'ABOUKIR

Tel. Louvre 58-75 — **Métro: Sentier**

Վաճառատունս մեծաքանակի կողքին փոքրաքանակի ճիւղ մը հաստատած է նոյն գիներով, մետաքսեղէնի, բուրդեղէնի եւ Բամպիշի ամենա ճոխ տեսակներու նորոյթի վրայ: Մէկ անգամուան այցելութիւնը կը բաւէ հաստատելու տեղւոյն վրայ մեր անմրցելի պայմանները:

ԾԱՆՕԹ.— Դոնֆէքսիոն շինողներու մասնաւոր գին: Դաւառէն եկած ապսպրանքներու շուտով դրկուածը կը տրուի:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւններ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71 rue du Fbg. St. Martin, Paris (10)

Tél. Botzaris 53-61 — Métro Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին միջոցներով կը բժշկեն՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (Զերմամբիզութիւն, Փրանկախտ եւայլն), մորթի, Լեարդի, ստամոքսի եւ կանանց հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի X ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Ոսկոյ ակռայ 100 ֆրանքէն, պրոտեզ՝ ամերիկեան սիստեմով:

Արժէքները շատ մատչելի, մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4

CABINET Me. V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générale — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9) — Tél. TAITBOUT. 53-32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր: Ան ծամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ ... դատարաններու առջեւ: Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ: Վարչական դիմումներ նախապարաստութեան ... :

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare, Paris (9e) — Tél. Pigalle 67-6...

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխարկումներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutume-ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

E. TER-MINASSIAN

Export und import, Komissionen und Vertretungen

Ցանօն կ'առնէ կատարել Գերմանիոյ մէջ վաճառքը հում նիւթերու (չոր պտուղ, ալիք եւ այլ ապրանքներ), ինչպէս նաեւ գնումը դարձեալ Գերմանիոյ ամէն կարգի ապրանքներու:

Կը ստանձնէ ներկայացուցչութիւնը առեւտրական, վաճառականական եւ արդիւնաբերական հաստատութեանց:

Հասցէ՝ Motzstr 29, Berlin w. 30. Allemagne.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՖՐԱՆՍԱ—1915

ԷՏՈՒԸՐՏԾ ՍՔՈՒԻՐ

— —

Ծօրճ Լը Մըլիւրիէէն զատ ամէն մարդու համար անըմբռնելի էր Լիան Սոնբէլի անյայտանալու կարողութիւնը: Կ'երեւար ան ու կ'աներեւութանար այնպէս արագ ու յանկարծօրէն ինչպէս փախած էր այդ առտուն Լըփիք փողոցի բնակարանէն: Բաց ի Գաթովիոյ Փրանսացի քահանայէն — կապիտն Լափիւզ էր անոր անունը — հաւանաբար Ծօրճ միակ մարդն էր որուն զարձեալ պիտի հանդիպէր Լիան:

Ծօրճ մեկնեցաւ Փարիզէն 1911ին: Իր «Լիան Սոնբէլ» նկարը ցուցադրուած էր նոյն տարուան Սալոնին մէջ ու մեծ ուշադրութիւն գրաւած էր: Որոշ համբաւ մը տիրանալէ յետոյ փոխադրուած էր Լոնտոն ուր վարձեր էր աժան աշխատանոց մը Չէլսիի մէջ Քինկզ փողոցէն քիչ մը անդին:

Իր անկախութեան հոչակումն էր այս, եթէ չըլլենք ազատ օրերը իր Փարիզի ուսանողութեան շրջանին. «Մնաս բարով» ըսաւ մայրիկին ու գընաց աշխատանոցը: Մայրիկը պատուհանէն դիտեց կառքը որուն մէջ տղան էր հեռանար բնատիքին վերջին անգամ:

Տիկին Լը Մըլիւրիէ, այսինքն «առաջին» որուն մասին իմացեր էր Լիան, այն կիներէն էր որոնց փիլիսոփայութիւնը կ'արհամարհէ ժամանակն ու պայմանները: Չէր արտայայտեր իր տառապանքը զոր ծածուկ կը պահէր սրախ — զուարթ տրամադրութեան մը տակ: Վարակիչ ծիծաղ մը ունէր ան: Կը խնդար ամբողջ էութիւնով. էր խնդար ճակատագրին խաղաքանակ հարուածին առջեւ:

Ունեցեր էր չորս զաւակ — երկու տղայ, երկու աղջիկ: Ամէնէն աւելի կը սիրէր Ծօրճը, թերեւս անոր համար որ մեծ ցաւով աշխարհ բերած էր զայն: Տառապանքը խթան մըն էր եղած այդ կնոջ համար եւ թշնամութիւնը զոր ունէր իր ճակատագրին դէմ աւելի եւս կը սաստկացնէր զայն: Չէր գիտեր սակայն նահանջել. ընդհակառակն, կը դիմաւորէր ճակատագիրը ծիծաղով մը ինչպէս զինուորը որ կռուի դաշտը կ'երթայ նուագախումբով:

Ամուսնութենէն երկու տարի վերջը իմացեր էր որ իր ամուսինը նեցուկն էր նաեւ ուրիշ տան մը՝ պատասխանատուութիւն մը զոր կնքած էր ան իրենց սիրահարութեան օրերուն: Սիրտը չէր կոտրած ատոր համար: Ընդհակառակն, անձամբ կ'երթար այդ աղօրէն ընտանիքին մօտը ու կ'օգնէր անոնց կրցածին չափ՝ զօրմանք պատճառելով ամուսնոյն:

Երբ ամուսինը հիւանդացաւ ինչ՞ր չըրաւ, երկու ամիս շարունակ, փրկելու համար անոր կեանքը. իսկ անոր մահէն յետոյ — որ պատահեցաւ Ծօրճի Փարիզ երթալէն անմիջապէս առաջ — իր զաւակներուն ըսաւ որ ամուսիններուն ամէնէն լաւն էր անիկա: Չհաւատացին: Երկու աղջիկները թէեւ զաղափար ունէին ամուսիններուն մասին, իսկ Ծօրճ ու իր եղբայրը չափէն աւելի կը սիրէին իրենց մայրիկը:

Կինը իր էութիւնով կը սիրէր, կ'ըմբռնէր այր մարդուն առեղծուածութեան պահանջը: Այդ էր պատճառը որ Տիկին Լը Մըլիւրիէ կողմնակցութիւն չունենալով հանդերձ մասնաւոր տեղ մը տուած էր իր սրտին Ծօրճին որ արուեստագէտ մը ըլլալու փառասիրութիւնը ունէր, մինչդեռ միւս տղան կը զոհանար առեւտրական ասպարէզով:

Ծօրճ մայրիկէն դրամ կը ստանար երբ Փարիզ էր: Մօրը քաջալերութեամբն ու աջակցութեամբն էր որ վարձած էր Քինկզ փողոցի աշխատանոցը: Մայրը կը բնակէր Էսսէքսի՝ փոքր տան մը մէջ որուն անունը դրած էր «Բարելոնի Մեծ Պարտէզը»: Կրնայ ըլլալ որ այս յորջորջումը փոխ առած էր Արնըլտ Պէնէթի համանուն գիրքէն յայտնելու համար իր հիացումը այդ հեղինակին եւ զուարճալի բան մը գտած էր այդ անունին մէջ:

Թարգմ. Ժ.

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 226.205

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933
27 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՍՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2097 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այս վերջին մէկ քանի տարիներու ընթացքին Թուրքերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին հայկական շարժումներուն, եւ ուշագրաւ հրատարակութիւններ կ'ընեն ընդդէմ հայ ժողովուրդին:

Մասնաւորապէս այս վերջին տարին Թրքական փրոփականտները արշաւասոյր կը ծաւալին, գրքով, մամուլով եւ բերանացի փրոփականտով:

Քիչ մը ուշադրութիւն, քիչ մը վերլուծում՝ յանուն հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան:

Վայրկեան մը մեր աչքերը բանանք սա գաղութահայ կեանքի սովորական ժխորէն, ու նայինք դէպի Թրքական ճակատը:

Հայերս սովորութիւնն ունինք այդ գծոխային հորիզոնին նայիլ երբ սուրը կը շողայ եւ թնդանօթները կը գոռան: Բայց Թուրքը բոլոր ճակատներու վրայ կը գործէ, ծրագրուած արշաւանքներով:

Անցած տասնամեակը քննեցէք: Լօզանէն յետոյ, Թուրքերն իրենց կորզած պատառները մարսելով զբաղեցան: Հայերու մասին գրեթէ չխօսեցան: Կատարեալ լռութիւն մը կը տիրէր: Ընդատրական Թուրքիան պէտք չունէր իր զոհի մասին մտածելու: Հայկական հարցը լուծուած էր: Թուրքիոյ մէջ հայ չկար, եղածներն ալ Թուրք կը նկատուէին...

Այս խորհրդաւոր լռութիւնը, սակայն, մէկ քանի տարիներէ ի վեր խզուած է: Հայկական հարցը որ լուծուած կը հռչակուէր Թուրքիոյ կողմէ, եւ հայ ժողովուրդը ցրուած ու մեռած բազմութիւն մը կը նկատուէր Թուրքերէն, ըստ երեւոյթին անմարսելի պատառներ կը մնային եւ անյայտ ու անորոշ խիթեր կը պատճառէին քէմալական Թուրքիոյ: Թուրքը երբ բան մը կը զգայ ու կը գիտակցի հայութեան մասին, Հայերս պէտք է ընդունինք որպէս ճշմարտութիւն մը: Իսկ Թուրքը ստուգիւ նեղութիւն մը կը զգայ, ու այդ նեղութիւնը փարատելու համար ձեռնարկած է ծրագրուած աշխատանքի մը:

Փոքրիկ յետադարձ ակնարկ մը անցած երեք տարիներու Թրքական գրականութեան եւ խօսքին վրայ, մեզ պիտի համոզէ թէ կեդրոնական ազդանշանի մը հետեւանքներն են այդ բոլորը:

1930ին կը սկսի այս շարժումը եւ կը ծաւալի օր ըստ օրէ աւելի մեծ թափով, աւելի մեծ գրգռականութեամբ:

Նազըմ փաշայի յուշերու հրատարակութիւնը, Արարատի քրտական ապստամբութենէն յետոյ հայ – քրտական յարաբերութիւններուն նուիրուած լրագրական եւ մեծ մասով երեւակայական չափազանցութիւնները, Ֆալիտէ Խոիպ հանըմի ճամբորդութիւններն ու բանախօսութիւնները Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ինքնին նախանշաններ էին գրաւոր ու բերանացի արշաւանքի մը, որ երեք նպատակ կը հետապնդէր:

Նախ, լրագրական հրատարակութիւններով գրգռել Թուրք ժողովուրդը ընդդէմ հայ ժողովուրդին եւ հայկական դատին, ու այս ուղղութեամբ լարուած պահել Թուրք ազգը իր չարագործութեան եւ ատելութեան մէջ՝ հայկական յեղափոխութեան անցեալ եւ ներկայ սարսափը մեծցնելով:

Երկրորդ, հայ տարրերէն ճարել դաւաճան ու ստորնաքարշ անհատներ, նետել հրապարակ եւ Հայու Թունաւոր նետերով հարուածել հայ ժողովուրդը: Ու ջանալ հակամարտութիւնը սրել արտասահմանի հայ հոսանքներու միջեւ, հայ բանբերներով ու... չլացուցիչ խայծերով: ...Լքեալ գոյք, վերադարձ դէպի Թուրքիա, բարեխնամ Թուրքիա: Ալ ի՞նչ կ'ուզէք:

Երրորդ, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Արաբիոյ մէջ վարկաբեկել հայ ժողովուրդը, վարկաբեկելու համար հայկական դատը: Ու նաեւ գրգռել բոլոր այն ազգերն ու պետութիւնները, որոնք հիւրընկալած են հայ գանգուածները:

Եւ ահա այդ նախանշաններէն յետոյ, աւելի արմատական ելոյթներ: Պատմագիտական եւ լեզուաբանական համաժողովները, Թուրք «ազնիւ» ցեղը մարդկութեան հայրը, Թրքական «քաղաքակրթութիւն»ը բոլոր քաղաքակրթութիւններու մայրը:

Բազմակողմանի ծրագիրը բխած քէմալական կեդրոնէն քաղաքակրթական եւ արդի քաղաքական ճակատներուն վրայ կը գործէ համաչափ թափով: Տեղ մը Ա. Նիկոլներ եւ Ս. Թումաճեաններ կը ճարուին, որ հայերէն լեզուով գիրքեր կը հրատարակեն: Տեղ մը Մարթաեաններ, Զէքիներ եւ Ճէպէլիներ լրբնաշուրթն գովեստներով եւ ուրացումներով հրապարակ կուգան: Ուրիշ տեղ մը, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ Ֆալիտէ Խոիպ կը բանի եւ նոյն իսկ գործակիցներ կը գտնէ: Այս տեղ Քլոտ Ֆառէրը Մարսէյլի բեմէն կը ճառէ Թուրքի ազնուական ծագման, Սուլթան Համիտի արդարադատութեան եւ սա անիծեալ հայկական հարցի մասին:

Իսկ Թուրք մամուլը օրը նորութիւն մը աւելի կը բերէ: Ցեղիւրանքի չանմարան Ըսէ ինչ որ կրնաս, սուտ եւ ձեւափոխէ, որքան կ'ուզես: Տարածէ թել մը դէպի Սուրիա, միւսը Պարսկաստան, մէկալը Եւրոպա: Հայկական պառակտումները օգտագործէ չնախանօրէն: Ահա Թուրք մամուլը, որ նստած Վոսփորի ափերուն իր ըրածի մասին դիւային ծիծաղով կը հրճուի:

Ահա ամէնէն թարմ տեսարանը, նոյն տխրահռչակ Սամուէլ Թումաճեանի կողմէ, փռուած «Վագըթ»ի էջերուն վրայ, սուտ, չինծու տեսարաններ ու խօզակցութիւններ, որոնք ամէնէն առաջ ստորնացած հայ մարդու դաւաճանական ողբերգութեան պատկերը կը պարզեն:

Այս բոլորը բաւական են մեզ սթափեցնելու, եւ հայ մամուլին ստիպելու, որ գոնէ այս թունոտ արշաւանքին դէմ մէկ ճակատ կազմեն, ինքնապաշտպանութեան համար:

Հայ մամուլը եւ խօսքի բեմերը միացեալ ճակատ մը, տեսակ մը Ենիատ պէտք է յայտարարեն Թրքական այս կազմակերպուած արշաւանքին դէմ, որ հետզհետէ սպառնական կը դառնայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՆՑ ՎԵՐՆԱԳՐԻ

Թիւրիմացութեամբ Դաշնակցական մկրտուածներ կան նաեւ մեր կուսակցութեան մէջ ալ: Ժամանակը կը գտէ միշտ, սակայն:

Զտումի այս պարագան բացառիկ երեւոյթ չէ: Այսու հանդերձ կարգ մը «կուսակցութիւններ» իրար կ'անցնին երբեմն ու, նստիկ նստիկին պէս, սորւին կտուցին տերեւ մըն էր ինկեր, կը կարծեն թէ «երկինքը փուլ կուգայ».

Աղքատ պառաւ մը, կ'ըսէ պատմութիւն մը, շատ կը նախանձէր իր հարուստ դրացիին ու միշտ կ'աղօթէր որ, իր դրացին ալ իրեն պէս, աղքատ դառնայ: Պառաւը իր աղքատիկ միջոցները կը սպառէ մոմի ու խունկի համար, աղօթելով շարունակ որ իր դրացին սնանկանայ եւ ստարները գան զայն իր սեփական տունէն դուրս նետելու, գրաւելու ունեցած – չունեցածը:

Ու պատմութիւնը կ'ըսէ թէ «ցանկալի օրը» չեկաւ երբեք:

Ալ ինչո՞ւ մեր աղքատ պառաւ դէմի «կուսակցութիւններն» ալ մոմ կը վառեն, խունկ կը ծխեն շարունակ, որ աղքատանան իրենց մեծ դրացին: Չէ՞ որ գիտեն թէ չպիտի տեսնեն այդ «ցանկալի» օրը: Որովհետեւ նիշդ է որ եթէ պարկ մը ցորեն դուրս կ'երթայ՝ ուրախացնելով մեր պառաւ դրացին, միւս կողմէ տասնեակ պարկերով նաշիի կ'ընդունի իր մեծ դրացին:

«Քանի գ'ուզէ քամին տանէ,
Մօվէմէն աւազ չի պակսիր»,

կ'ըսէ հռչակաւոր աշուղը, Սայաթ – Նովան.

ՄԱԼԿԱՐԱՑԻ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ուշադրութիւն:

Տուրքերու համար յայտարարութեան ժամանակը հասած ըլլալով, կը յիշեցնենք Ֆրանսա բնակող մեր բոլոր ընթերցողներուն թէ՝

1 փետրուարէն առաջ ամէն գործատէր պարտաւոր է տեղեկացնել իր վճարումներուն քանակը, (ամսական, եւայլն):

1 մարտէն առաջ՝ առեւտրական եւ ճարտարագործական հասոյթները:

1 մարտէն առաջ՝ գործառնութիւնները (*չիֆըր տ'աֆֆէռ*):

1 մարտէն առաջ՝ հողագործական հասոյթները:

1 մարտէն առաջ՝ ոչ – առեւտրական ապարէզներու շահերը:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՍԻԲԵՐԻԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ԱՊՍՏԱՄԲԻՆ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Փրակայի թերթերուն թէ Սիպերիոյ մէջ, Նովոսիպերսկի գիւղացիները եւ բանուորները ըմբոստացան սովետական իշխանութեանց դէմ: Կացութիւնը իրապէս ծանր է: Զսպելու համար այս ապստամբութիւնը, Մոսկուա հրամայեց Ծայրագոյն Արեւելքի բանակէն զատել 20,000 հոգի: Առանց ամէնէն վստահելի զինուորներն են, որոնց կը հրամայէ զօր. Պլիւխէր: Շոգեկառքով այս ուժերը ղրկուեցան փութով դէպ ի Նովոսիպերսկ:

ՑՈՒՐՏԸ

Տակաւին կը շարունակուի ցուրտը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, աննախընթաց սաստիկութեամբ մը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիա կ'ընդունի Հուվրի հրաւէրը

Բրիտանական կառավարութիւնը պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը հրատարակելով, կը յայտնէ թէ կ'ընդունի Հուվրի հրաւէրը՝ բանակցելու պարտքերու մասին, եւ Մարտի 4էն յետոյ ուրախ պիտի ըլլայ մէկ կամ երկու ներկայացուցիչ ղրկելով Ուաշինկթըն:

Նոյն հաղորդագրութիւնը փափաք կը յայտնէ նոյնպէս այս առթիւ կարծիքներու փոխանակութիւն մը կատարել Րուզվէլթի հետ, համաշխարհային տնտեսական հարցերու մասին, որոնք կը հետաքրքրեն երկու կառավարութիւններն ալ:

Ցետոյ հաղորդագրութիւնը վերապահութիւն մը կը մտնէ, յայտնելով թէ ոչ մէկ որոշում պիտի տրուի բրիտանական եւ ամերիկեան կառավարութիւններուն միջեւ կատարուած խորհրդակցութեանց ընթացքին:

Մաքտոնըլդ նախագահ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Զորեքշաբթի առաւօտ, Ժան Սայմընի ժընեւ ժամանումէն քիչ յետոյ, Տասնրիններու ժողովին անդամները, ընդհատելով իրենց աշխատանքը, խորհրդակցութեան կանչուեցան համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին մասին: Այս խորհրդակցութեան ընթացքին որոշուեցաւ հրաւիրեալ պետութեանց ղրկել խորհրդաժողովին օրակարգը: Բոլորն ալ համաձայն ըլլալով հանդերձ թէ պէտք է փութացնել խորհրդաժողովին գումարումը, կարելի չեղաւ տակաւին վերջնապէս ճշդել բացման թուականը: Այսուհանդերձ յարմար նկատուեցաւ երեք ամիս ժամանակ տալ հրաւիրեալ պետութեանց՝ քննելու համար օրակարգը:

Ժամանակի այս խնդրին մասին տարակարծութիւն մը կը մատնէ բրիտանական կառավարութիւնը, որովհետեւ Մաքտոնըլտ, ինչպէս կը թելադրեն իր գործերը, անձնապէս չուզեր ուշացնել խորհրդաժողովին գումարումը, իսկ Չէմպըլէյն կը փափաքի չփութացնել այնքան առեն որ չէ կարգադրուած պարտքերու հարցը եւ կը կարծէ թէ առ այժմ, այս պայմաններուն մէջ, տնտեսական համաժողովը ոչ մէկ խնդիր կրնայ լուծել:

Բայց եւ այնպէս Մաքտոնըլտ նախագահ նշանակուեցաւ արդէն տնտեսական այդ համաժողովին:

Լոնտոնի քաղաքական կարգ մը շրջանակները, դէպքերու եւ պայմաններու քննութենէն կը հետեւցնեն թէ համաշխարհային տնտեսական սպասուած համաժողովը կարելի է գումարել միայն ամռան վերջը:

Իռլանտա քուէարկեց

ՏԸՊԼԻՆ, 24.— Իռլանտայի ազատ պետութիւնը այսօր ամբողջ քուէարկեց: Այր եւ կին մասնակցեցան քուէարկութեանց: Երկու կուսակցութիւնները բուռն փրոփականտ կը մղէին: Քուէտուփերը փակուեցան եւ սկսաւ քուէհամարը: Արդիւնքը յայտնի ըլլայ դալ հինգշաբթի: Մասնակի քուէհամարներ ցոյց կուտան տեղ տեղ Տէ Վալերայի յաջողութիւնը:

Ստինայիայի քաղաքական տեսակցութիւնը

ՊՈՒՔՐԷՇ, 25.— Եուկոսլաւիոյ թագաւորն ու թագուհին այս իրիկուն Ռումանիայէն մեկնեցան դէպի իրենց մայրաքաղաքը՝ Պելկրատ: Քաղաքական շրջանակները կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան, որովհետեւ Եուկոսլաւ թագաւորին կ'ընկերանար արտաքին նախարարը: Անկասկած երկու երկիրներու արտաքին նախարարները միասին քննեցին մասնաւորապէս զիրենք եւ ընդհանրապէս փոքր համաձայնութիւնը շահագրգռող բոլոր խնդիրները:

Խօսակցութեան առանցքը կազմած պիտի ըլլայ Հունգարիոյ վերաքննական շարժումը եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ Իտալիոյ քաղաքական գործունէութիւնը:

Այն պահուն ուր Հռոմի եւ Պերլինի միջեւ տեսակէտի համախոհութիւն կը տիրէ, փոքր համաձայնութեան պետութիւնները չեն կրնար անտարբեր մնալ եւ Եուկոսլաւ վեհապետին այցելութիւնը Պուքրէշ՝ Ռումէն – Եուկոսլաւ բարեկամութեան փայլուն մէկ ցոյցն է:

Մեկնումէն առաջ երկու վեհապետները ընդունեցին երկու արտաքին նախարարները եւ Ռումէն պատերազմական նախարարը որոնց հետ խորհրդակցութիւնը տեւեց երկու ժամ:

Տուրքերը նեղացնել կը ծանրանան Ֆրանսայի մէջ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Ֆրանսական մամուլին մէջ սովորական բացատրութիւն մը դարձաւ ըսել թէ «իշխանութեան հեղինակութիւնը կը պակսի հետզհետէ»: Տագնապին մէկ նշանն է այս, որ աւելի եւս զգալի կը դառնայ, քանի կառավարութիւնը կը թաւալի դժուարին ճիգերու մէջ երկրին տնտեսական վերականգնումին համար:

Շէրոնի ելմտական ծրագիրը շատ երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, ի բացուց դահլիճը, բայց ահա ամէն կողմէ դժգոհութիւն եւ ցոյց: Մինչ երէկ խորհրդարանին մէջ տեղի կ'ունենային ծանր վիճաբանութիւններ դահլիճին ելմտական ծրագրին մասին, անդին ժողովուրդը եւս սկսաւ ցոյց տալ դժգոհութեան որոշ նշաններ: Ու Մաթէն, այս «նստած» թերթը, ոտքի կը կանգնի եւ իր ճակատը, երեք սիւնակի վրայ, սպառնական տողեր կը գրէ՝ արտնջալով տուրքերու ծանրութեան դէմ: Մաթէն մասնաւորաբար կը յարձակի երեսփոխաններուն վրայ, որոնք կը մերժեն իրենց ամսաթոշակներէն զեղչել պահանջուած հարիւրին տասը զեղչը, ու կը յօժարին զեղչել միայն... 200 Ֆր. իրենց տարեթոշակէն: Մաթէն կը գրէ թէ մինակ «տանձե՞րն» (ապուշ) են, ուրեմն, որ պիտի վճարեն նոր տուրքերը: Սակայն երկար չի կրնար տեւել այս խաբէութիւնը, կ'աւելցնէ նոյն թերթը եւ կը հրաւիրէ տուրք վճարող ժողովուրդը, որ «պաշտպանէ իր շահերը»:

Արդարեւ ընդվզած է նաեւ Ֆրանսայի ժողովուրդը:

Զորեքշաբթի կէսօրին Փարիզ եկած էին 10,000 գիւղացիներ, բողոքելու համար տուրքերու ծանրութեան դէմ: Հողագործական կուսակցութիւնը, որ կազմակերպած էր այս ցոյցը, գիւղացիները նախ միթինկի մը տարաւ Վակրամի սրահին մէջ, յետոյ թափորով մը ծաղկեփունջ մը դնելու Անծանօթ Զինուորին վրայ, յաղթութեան կամարին տակ:

Երբ միթինկն սկսաւ, ցոյցի եկած գիւղացիներուն հազիւ մէկ երրորդը կրցաւ տեղ գրաւել սրահին մէջ, որ նեղ կուգար: Բոլորը ջղագրգռութիւն ցոյց կուտային: Խօսեցան չորս հռետորներ: Ծափերով ընդունուեցաւ բանաձեւ մը: Գիւղացիները յետոյ թափոր կազմած յառաջացան դէպի Էթուալի հրապարակը: Առջեւէն կ'երթային պատերազմի ընթացքին անդամատուած գիւղացիներ, մասնաւորաբար անոնք որ վերջերս գրաւեցին Շարթրի նահանգապետարանը: Թափորը փորձեց շարունակել իր ճամբան մինչեւ խորհրդարան: Ոստիկանութիւնը արգելք եղաւ եւ ուզեց ցրուել: Բոլոր փողոցներուն բերանը փակած էին հեծեալ ոստիկաններ: Գիւղացիները դիմադրեցին, աշխատեցան ճեղքել ոստիկանական շղթան երթալու համար հողագործական նախարարութեան շէնքին առջեւ: Այդ միջոցին ինքնաշարժով հասան ոստիկանական նոր ուժեր: Բախում մը տեղի ունեցաւ եւ վիրաւորուեցան քանի մը հոգի ոստիկաններէն ու գիւղացիներէն: 50ի կը հասնին վիրաւորները, որոնք բոլորն ալ իրենց դէմքին վրայ հարուածներ ստացած էին ցուցատախտակով, բռունցքով, երկաթի ձողիկներով:

Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել բոլորը:

Ցոյցեր կազմակերպած են նաեւ սակարանի միջնորդները, ինչպէս նաեւ առեւտրական եւ ճարտարագործական հաստատութեանց ներկայացուցիչները: Փարիզի հարկատուներու ազգային Դաշնակցութիւնը եւ սէնտիքան եւս իրենց կարգին ցոյցեր կը կազմակերպեն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

«Պրագդենիչնի Վեստի» թերթը կը գրէ թէ «Էլէնի» շոգենաւէն (արդէն հասած է Պաթում) ստացուած ռատիոյէ մը կը տեղեկացուի, որ ցուրտ օդի եւ ալեկոծութեան պատճառաւ երբ հոգի մեռած են շոգենաւին վրայ: Մեռնողներէն մէկը Պուլկարիայէն է, իսկ միւսները Ֆրանսայէն եւ Յունաստանէն ներգաղթողներէն: Ներգաղթողներու ազգականները անհամբերութեամբ կը սպասեն նամակի: Շոգենաւը երբեք այդպիսի բուռն փոթորիկի հանդիպած չէր ուրիշ անգամ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԸ ԳՈՐԾԷ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ թէ «Սթանտարտ Օյլ» մեծ թիւով Հայեր գործէ հանած է: Հայ գործազուրկները, յունուար 18ին, մօտաւորապէս 400 հոգի, առաջնորդարանի վրայ կը խուժեն, իրենց բողոքին հետ միասին, հաց պահանջելով ազգային իշխանութենէն: Այս ցոյցին կազմակերպիչն էր Ղազարոս խօսող անունով մէկը, որ կ'ըսուի թէ շարժած է ուրիշներու դրդումով: Ոստիկանութիւնը ցրուած է գործազուրկներու բազմութիւնը, որ տեղեկ կատակերգութեան մը ձեւն է առած:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ոչ մի տարակոյս այն մասին, որ սովետները հետ ի հետէ եւ տենդագին պատրաստւում են մի նոր պատերազմի: Եւ որպէս զի անմեղ ձեւանան, նրանք անպատկառութիւնն ունին խոլայնօրէն վայնասուն բարձրացնելու թէ իրենք «խաղաղասէրներ» են եւ միայն «իմպերիալիստական բուրժուազիան» է որ յամառօրէն ամէն ջանք թափելով ջանում է արեան նոր խրախճանքներ սարքելու:

Այսպէս է բարբառում Մոսկուայի մամուլը, որի արձագանգը ստրկամիտ հաւատարմութեամբ տալիս են ամէն երանգի թութակները ամենուրեք, որ բառ Ստալինի:

Եթէ կէս տոկոսով ճշմարտութիւն լինէր այս արտառոց և կեղծուպատիր յայտարարութեանց մէջ, եթէ կոկորդիլոսի արցունքներ չլինէին Մոսկովեան մամուլի յայտարարութիւնները վտանգուած խաղաղութեան մասին, այն ժամանակ անիմաստ կը համարուէր գրիչ գործածել այս յայտարարութեանց դէմ, բայց իրականութիւնն այնքան է խեղաթիւրուած, որ անկարելի է հանդուրժել այսպիսի նենգամիտ, մեր հայրենիքի համար խիստ ճակատագրական, եւ յետին նպատակներ հետապնդող այս յայտարարութեանց:

Այո՛, հակառակ Խորհուրդների բոլոր ամպրոպացոռ յայտարարութեանց նրանք ընթանում են դէպ ի նոր արիւնահեղութիւններ, նոր սարսափներ, որոնց քաւութեան նոխազը, դժբախտաբար, դառնալու է մեր կիսաւեր հայրենիքը: Սա գրչի խաղ չէ եւ ոչ իսկ մտացածին ու անամէջ յայտնութիւն, այլ անժխտելի ճշմարտութիւն:

Անշուշտ, տղայութիւն կը լինէր ակնկալել բոլշեւիկներից որ եւ է արտայայտութիւն այս մասին իրենց մամուլում:

Այս ուղղութեամբ նրանք ոչ միայն զգոյշ են եւ վերապահ, այլ եւ վերին աստիճանի խոհեմ եւ փափկանկատ: Եւ ընդհանրապէս այսպէս են նրանք, երբ մտադրութիւն ունեն վտանգաւոր ձեռնարկներ սկսելու: Սակայն թողնենք նրանց ծածկամիտ մամուլը եւ տեսնենք թէ այս մասին ի՞նչ է ասում խորհրդային մելամաղձոտ իրականութիւնը:

Պատերազմի պատրաստման գործում շատ բնորոշ են այն երկարաշունչ ճառերը, ցեկոյցները եւ նախապատրաստական աշխատանքները, որոնք այսօր տեղի են ունենում Խորհրդային Միութեան բոլոր անկիւններում, առանց մամուլում աղմուկ հանելու:

Շատ բնորոշ է այն ուղղամիտ, անկեղծ եւ յանդիմանական ճառը, զոր արտասանեց անցեալ տարուայ ամրանը Երեւանի պետական համալսարանի (այժմ Մանկավարժական Ինստիտուտ) ռազմագիտութեան դասախօս, պատասխանատու կոմունիստ Ղուլեանը՝ ուղղուած համալսարանի ուսանողութեան, վեց հարիւր հոգի:

— Ընկերներ, ահարկու ձայնով գոռում էր Ղուլեանն ի հրաւէր ուսանողութեան, մեր ուսանողութիւնը փախչում է ռազմականպարապմունքներից եւ փորձերից: Փախչողների թիւը քիչ չէ, որ ի նկատի ունենալով մեր կուսակցութեան Կենտ. Կոմը հանել է համապատասխան որոշում այդ մասին: Ռազմական փորձերից փախուստ տուողը համարուելու է դասակարգային թշնամու գործակալ եւ չարաչար պիտի պատժուի: Այսպէս է մեր կուսակցութեան հրամանը: Բաց ի սրանից՝ մեր ուսանողութեան մէջ տարածուած է մեզ համար չափազանց մի վտանգաւոր տեսակէտ, որով երբ թէ մենք չենք ցանկանում պատերազմել, ի՞նչ կարիք կայ ուսանողութեան տանել ամէն օր ռազմափորձերի: Ի լուր բոլորիդ յայտնում եմ, որ մեր կուսակցութիւնը ցանկանում է պատերազմ եւ նոյն իսկ դէմ չէ իմպերիալիստների պատերազմին, որ կարելի է վերածել քաղաքացիական պատերազմի: Բայց դեռ մենք հանդուրժում ենք կապիտալիստների ոտնձգութիւններին, որովհետեւ մենք տեխնիկապէս եւ քիմիապէս յետ ենք մեր դասակարգային ոխերիմ թշնամուց: Երբ մենք կը հասնենք եւ կ'անցնենք պարոնայք բուրժուաներին, այն ժամանակ մենք մէկ վայրկեան անգամ չենք հանդուրժի նրանց իշխանութեան:

Հասնելու եւ անցնելու համար՝ անհրաժեշտ է որ մենք այսօրուանից պատրաստուենք եւ լաւ ուսումնասիրենք ռազմա — քիմիական գործը: Որովհետեւ գալիք պատերազմը գերազանցապէս լինելու է քիմիական պատերազմ թիկունքի վրայ: Դէհ, անմիջապէս հագէք հակակազերը եւ ճանապարհ ընկէք դէպ ի Քանաքեռի եւ Նորքի բարձունքները: Ենթադրեցէք, Դաշնակները գալիս են եւ դուք գնում էք նրանց դէմ կռուելու:

Ընկերներ, շարունակեց Ղուլեանը, միք մոռանա, որ բուրժուազիան նոյն իսկ Ամերիկէից բերելու է թնդանօթ միջատներ մեզ թունաւորելու համար: Մա՛հ բուրժուազիային»:

Ոմանք կարող են առարկել, թէ սա մի անհատի կարծիք է, որ չի ներկայացնում ամբողջ տիրող իշխանութեան կարծիքը: Այսպիսի մտածմունք ունեցողները թող իմանան, եթէ մինչեւ այժմ չգիտեն, որ Խորհրդային Միութեան մէջ անհատ — մտածող չկայ եւ նա ով կը յանդգնի անհատական ազատութեան ջատագովը լինել, նա յանցաւոր է ի մահ:

Սակայն ընթերցողը թող չմտածէ թէ այս ճառը, որ բնորոշ է իր անկեղծութեամբ, եզակի օրինակ է, ընդհակառակն այսպիսի ճառեր սովորական յանկերգներ են, որոնք կրկնւում են ամենուրեք միեւնոյն խոլոտ ձայնով:

Այսօր ամենախուլ գիւղից սկսեալ մինչեւ Մոսկուա, մի հսկայական բանակատեղի է ներկայացնում այդ ընդարձակ երկիրը:

Երեւանի պատերին ամէն տեղ փակցուած են նշանախօսքեր ռազմատենչ բովանդակութեամբ.

«Պատերազմը կապիտալիզմի գերեզմանն է»:

Օրուայ կարգախօսը ռազմապաշտութիւնն է իր ամբողջ այլանդակութեամբ: Ռազմապաշտութիւնը կայծակի արագութեամբ զարգանում է Խորհրդային Միութեան մէջ եւ տակաւին իր զարգացման գագաթնակէտին չէ հասած:

Անվերջ ռազմաշարժեր, որոնց պարտադրօրէն մասնակցում են ոչ միայն կարմիր չեկիստները, այլ եւ աշակերտուհիները, ուսանողուհիները, բանուորները եւ ծառայողները:

Վա՛յ նրան, ով փոքր ծպտուն կը հանի այս մոլեգին ռազմատենչութեան դէմ, նա կորած է Չեկայի զնտաններում: Մի խօսքով գիտութեանը փոխարինել է ռազմապաշտութիւնը: Գրչի տեղը բռնել է զէնքի պաշտամունքը, եւ այն աստիճան առաջ է գնացել, որ որ եւ է օտարականի տպաւորութիւնն այն կը լինի թէ Ռուսիա արդէն պատերազմի մէջ է:

Առանց սեռի եւ հասակի խտրութեան, բոլորը պէտք է զէնք գործածել իմանան Խորհրդային Միութեան մէջ: Դպրոցներում ռազմագիտութիւնը պարտադիր է բոլոր խմբակների աշակերտուհիներին:

Որ եւ է աշակերտ եթէ չկարողացաւ ռազմագիտութիւնից քննութիւն տալ, նա անմիջապէս դուրս է շպրտւում դպրոցից, որպէս խորհրդային իշխանութեան ձեռնարկները «պրավալի» ենթարկողի:

Ընդհակառակն «պարգեւատրւում» են «հարուածային» կոմսոմոլները, որոնք լաւ հրաձիգ են:

Բանուորը, ծառայողը, ուսանողը երբեք ազատ ժամանակ չունեն, նրանք «հանգստեան օրերին» զբաղուած են կամ «օչերեդ» (պոչ) բռնելով, կամ հրաձգութեամբ:

Այս բոլորը կատարւում է «ինքնապաշտպանութեան» անունով, ի հեգնանք այդ նուիրական սկզբունքի:

Միշտ այսպէս է եղել, դաշինքներն աշխատել են արդարացնել իրենց արեան ծրագրերը:

Անտարակոյս պէտք է թուի բոլորին, որ բոլշեւիզմն այլ եւս չի հաւատում իրայ գաղափարի զօրութեամբ առաջացնել «հոկտեմբերեան հրդեհ» համայն աշխարհում: Ի՞նչ է մնում անելու, եթէ ոչ վարել մաքիավելեան քաղաքականութիւն մինչեւ որ հնչէ «հասնել եւ անցնելու» վճռական վայրկեանը

Այս նպատակով նա քէմալականութեան հետ էլ աւելի է ամրացնում իր զինակցութիւնը, ի հարկէ, միշտ վաճառելով մեր հայրենիքը, որ, ինչպէս ասեցինք, լինելու է քաւութեան նոխազը բոլշեւիկների քաղաքականութեան:

Կայ նոր զինակցութիւն քէմալականութեան եւ ստալինեան դիկտատուրայի միջեւ: Այս զինակցութեան համաձայն արեւմուտքում կամ արեւելքում պատերազմի ծագման դէպքում սովետները իրենց բանակը շարժելու են պատերազմով բռնուած վայրերը, իսկ քէմալականութիւնը պէտք է գրաւէ Կովկասը այնտեղի անխուսափելի ապստամբութիւններն արեան մէջ խեղդելու համար:

Այս գրաւումը լինելու է ժամանակաւոր, մինչեւ պատերազմի վերջը: Այս դաշնագիրը կնքել է Վորոշիլովը Ստալինի համաձայնութեամբ: Այս յայտնում է մի կոմունիստ, որ ունի պատասխանատու դիրք կարմիր բանակում:

Հէնց անցեալ տարուայ ամառն էլ տեղի ունեցաւ զօրքի տեղափոխում Լէնինականից դէպ ի ճափոնական ճակատ եւ եթէ սովետները ժողովուրդի ապստամբութիւնից չվախենան, Անդրկովկասում զօրք չեն պահի նոյն քանակով: Առանց ձեւական դաշնագրերի էլ, հասկանալի պարզ է թէ Քէմալի եւ Ստալինի յարաբերութիւնների արդիւնքը լինելու է խիստ ճակատագրական մեզ համար:

Եթէ իրերն իրենց բնական ճանապարհով ընթանան, կարելի է ասել որ սովետներն են լինելու նախայարձակը պատերազմի յայտարարութեան:

Նուիրական սկզբունք է դարձել ասել «օրհնեալ է պատերազմը»:

Միայն հարկաւոր է մի քիչ էլ ժամանակ շահել, էլ աւելի զօրացնելու կարմիր բանակը, ռազմականացնելու երկիրը, իրականացնելու երրորդ ռազմական կոմունիզմը (երկրորդ հնգամեակը) եւ ապա կազմ ու պատրաստ դիմադրաւելու, աւելի ճիշդը յարձակուելու թշնամու վրայ:

Ինչպէս ասում էր Ստալինը, «կամ տասը տարում տասնեակ հասնել եւ անցնել, կամ խորտակուել», մօտիկ ապագայում յայտնի կը լինի թէ ո՞վ է ուզում պատերազմել եւ ո՞վ է խորտակուելու:

ԿԻՊԱՐԵԱՆ

ՄԵՔԵՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
(Ընկերային նոր շարժում մը)

ԽՄԲ.— Այս հարցին անդրադարձած ենք խմբագրականով մը, իսկ Փըրակայի մեր աշխատակիցը, Գ. Շաղակաթ, նուիրած է յօդուած մը: Անգամ մը եւս, այսօր, այս տողերը, որովհետեւ «օրուան հարց» է այլեւս մեքենապետութիւնը.

Ատենէ մը ի վեր ընկերային նոր շարժում մը —մրցակից՝ համայնավարութեան,—չափազանց արագ կերպով կողմնակիցներ կը շահի Միացեալ Նահանգներու մէջ, ու արդէն իսկ կը ստանայ հանրային ընդարձակ շարժման մը բնոյթը: Անիկա մեքենապետութիւնն է (թէքնօքրասի): Ընկերային կառուցման նոր ծրագիր մը, որ հիմնուած է Միացեալ Նահանգներու շարժամեքենաներու ուժին քննութեան վրայ: Այդ ուսումնասիրութիւնը կատարած են աւելի քան 100 ճարտարագէտ մեքենագէտներ, որոնք քանի մը տարէ ի վեր աշխատած են Քոլոմպիա համալսարանին մէջ: Մեքենապետութեան վարդապետները կը յայտարարեն թէ մեքենապետական անգործութիւնը, մարդոց փոխարինումը մեքենաներու կողմէ, ստեղծած են հանրային այնպիսի հարցեր, որոնք չեն կրնար լուծուիլ ներկայիս ծանօթ մեթոտներով: Անոնք կ'ըսեն թէ Ամերիկայի 14 միլիոն անգործներու առնուազն կէսը անպէտ են այլեւս ճարտարագործութեան մէջ, ուրկէ դուրս նետուած են: Իսկ նոր գիւտերը անգործներու թիւը պիտի բարձրացնէ 20 կամ 30 միլիոնի: Մեքենապետութեան կողմնակիցները այն կարծիքը ունին թէ այս կացութենէն դուրս գալու միակ միջոցը «գիներու դրութեան» վերացումն է: Անոնք կը քննադատեն համայնավարութիւնը, իբրեւ հինցած եւ անբաւարար կերպով ծայրայեղ, եւ իբրեւ դրութիւն մը որ կը պահէ դրամի գործածութիւնը:

Մեքենապետութեան սկզբունքին վրայ կառուցուած հանրութեան մը բոլոր անհատները, որ 25—45 տարիքը ունին, տարին շուրջ 600 ժամ կ'աշխատին՝ ելեքտրականացած հսկայ գործարաններու եւ տնտեսութեանց մէջ, եւ իրենց գործունէութեամբ պիտի կարենան յառաջ բերել ամէն տեսակի բաւականաչափ արտադրութիւն Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան համար:

Մեքենապետութեան կողմնակիցները չեն խորհիր որ եւ է յեղափոխութեան մասին: Անոնք կը խորհին թէ արդի դրամատիրական դրութիւնը այլեւս կը քայքայուի, եւ թէ հանրութիւնը ստիպուած պիտի ըլլայ խոստացնել իրենց սկզբունքները իբրեւ միակ միջոցը քաոսէն ու քաղցէն դուրս գալու:

Մեքենապետութեան ղեկավար դէմքն է Հ. Սքոթ, մեծ զարգացման տէր ճարտարագէտ մը, որ բազմութիւնները իր գաղափարներով վարակելու արտակարգ կարողութիւնը ունի: Հազիւ քանի մը ամիս առաջ էր, որ մեքենապետութեան կողմնակից խմբակը թոյլ տուաւ հրատարակել իրենց գաղափարներու կամ գործերու մասին տեղեկութիւններ, իսկ այժմ ամերիկեան թերթերը լեցուն են յօդուածներով, որոնք կը խօսին անոնց տեսութիւններուն ու ընկերային ըմբռնումներուն մասին:

Մեքենապետութիւնը, սակայն, ըստ Սքոթի եւ իր կողմնակիցներուն, կիրարկելի է, առայժմ, միայն հիւսիսային — ամերիկեան շրջանին մէջ, ուր կայ բաւականաչափ հում նիւթ եւ ճարտարագործութեան մէջ զարգացած հասարակութիւն: Վ. Ի.

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ

Ինչն է ահա, որ մանկութեան տարտամ յիշատակներուս մէջէն կը ժպտի հայրաբար: Ես փոքրիկ մէկ անդամն էի երկսեռ մեծ երգչախումբին, կարծես փախցուած կը զգամ մեր ուսումնարանին սրահը, շրջապատուած ընկերներով:

Մեր դիմացը կանգնած է ան, իր բարձր հասակովն ու նիհար կազմուածքովը: Ակնոցներուն տակէն իր խուզարկու աչքերովը նախ կը դիտէ բոլորս, ապա ոսկրոտ ձեռքերը կը բարձրացնէ վեր, տիրաբար նշան կուտայ, որ սկսինք: Այդ պահուն մեր թոքերը կ'ուռին, մեր սիրտերը ուժգին կը բաբախեն եւ երբ ձեռքերը կ'իջնեն՝ կը սկսինք երգել [illegible]:

Էն սեւ գիշերում դուման դարդերին,
Փրփրած ծովում ինկաւ ու մնաց,
Ա՛յ իմ ազիզներ դառուած սրտերի,
Խաման օրերի դուք յոյս երկնառաց:

Յանկարծ մեր երգը կ'ընդհատէ եւ յօնքերը պռստելով կը յառաջանայ եւ մէջտեղ դիտողութիւններ կ'ընէ: Աններդաշնակ է ամբողջութիւնը, որովհետեւ խառնաշփոթ է ան, ամենափոքր սխալն անգամ չի վրիպիր իր վարպետ ականջներէն: Կը պահանջէ որ ընենք որքան հնարաւոր է մաքուրն ու կատարեալը: Իբրեւ լրացում՝ կը ցուցէ բանաստեղծութեան ծալքերը: Կը բացատրէ մեզի անոնց միտքերը եւ խորքի զգացումները: Ապա կը հրամայէ «երկրորդ համարը»:

Ոչ մէկ տրտունջ, ոչ մէկ դժգոհութիւն, յոգնութեան ոչ մէկ արտայայտութիւն մեր կողմէ: Նոյն իսկ ուշ գիշեր մնալու եւ երգելու պատրաստ կը սկսինք երգել:

Ծփուն ալիքներ փրփուր թեւերով
Ինչպէս սիրտ առին ու ծեզ կուլ
տուին...

Մինչ մեր երգը կ'արթնայ փլուսելու հանդիպակաց պատին դէմ, ինք կ'անցնի ջութակի դասարանը աւելի յստակ իմանալու համար անսամպլը: Ներս կուգայ, ուրախութիւնը իր դէմքին վրայ կը պայծառանայ: Կը խորհի որ մեր երգը կրկնուի յաջողապէս մինչեւ կատարելութիւն, կամ մինչեւ որ անոր հոգին ու կառքը մոտիվները երգեան ու հիւսուին արձակուրդի զանգին զօղանջներուն հետ. ու մենք կը ցրուինք դժուարին ամասելով հինգշաբթի օրուան դաշտադնացութեան:

×

Դպրոցէն դուրս փողոցն ենք ու մեր չորս չորս շարքերուն առջեւէն ան կը քալէ գլխիկոր: Երգի կտորներ շրթներուն վրայ, իսկ գիրք մը ձեռքին մէջ, որ դասաւորական երգարան մըն է ապահովաբար: Կը յառաջանայ ու մենք կը հետեւինք իրեն, մինչեւ որ դուրս ելլենք քաղաքին մանուածապատ փողոցներէն. անգամ մը որ «Հնձանակի գըլուխն» երեւնայ, մեզի կը դառնայ ու կը հրամայէ երգել «Լուսա փ բացուելը», «Սանկուխեան օրերը», ապա «Մշակ բանուորը» եւ ուրիշներ: Կ'երգենք. անհոգաբար կը գինովնանք, մինչեւ որ ընդհատելու նշանն ընէ երբ արդէն խաղավայրը հասեր ենք:

Հասած ենք ծառազարդ հարթավայրը. հոգնած ենք, բայց շատ չենտանք կ'աղաչարկէ մեզի: Ազատութի՛ւն, ի՜նչ ցանկալի բառ: Կը ցրուինք մօտակայ բլուրներուն վրայ ու ձորակներուն մէջ. Ոմանք ծաղիկներ կը հաւաքեն, ուրիշներ գոյնզգոյն քարեր: Երբ ուրախ ու կայտառ մեր կուգանք հայրենի պալծառ արեւին տակ, յանկարծ փոքրիկ զանգակի մը զանգիւնը կը լսուի: Հաւաքուելու ազդարարութիւն է: Ահա բոլորս զինուորական կարգապահութեամբ կը խռնուինք իր շուրջը. հասած են նաեւ դպրոցի ուսուցիչները: «Պիտի երգենք» կը ձայնէ, բայց այս անգամ մեր շրթները կը թոթովեն հովուական երգեր եւ կարծես գիւղական ծաղկատանը հոտաւէտ ծաղիկներն են որ կը փրթին ու կ'երթան կազմելու թաւիշ ու գունեղ փունջեր.

Սարերի վրով գնաց,
Եա՛ր, եա՛ր...
Իմ եարը խռով գնաց,
Եա՛ր, եա՛ր...
Արտասուք, արտասուք,
Եարիս կարօտով...

Մենք կ'երգենք իսկ ուսուցիչները նստած ուռենիներու շուքին տակ՝ ականջ կուտան մեզի: Այդ պահուն հայ գիւղն է, որ կը տիրապետէ մեր սրտերէն ներս ու մեր երգը կը շարունակուի աւելի ցայտուն եւ աւելի կենսուրախ:

Հօռօյօ, յօ, յօ, յօ, յօ, հօ՛..
Արի՛, արի՛ քէ մատաղ,
Հօ՛, եզը ջան, հօ՛
Հոռովել հօ՛,
Հօ՛, ջան հօռօյօ..

Կուգայ պահ մը, երբ մեր ուսուցիչը կ'ընդմիջէ սաստիկ երգով.

Հօյ արա, եզը ջան,
Աղբեր ջան,

Մեր խումբը.

Հօ՛... Թօլ արա, եզը ջան,
Աղբեր ջան,

Եւ դէմ առ դէմ, մեր ուսուցիչը եւ մեր խումբը.

Դէհ սիրուն եյ, եյ, եյ,
Դէհ, ծիրան, եյ, եյ, եյ,
Դէհ տղան, եյ, եյ, եյ, հօ՛...

Հոս հայ շինականի հոգին կ'արտացոլայ: Թամբը հոգւոյն կ'երգէ այս գոհարները, մինչեւ ուշ իրիկուն: Վերադարձի պահն է, նորէն չորս-չորս մեր հսկիչներու հսկողութեան տակ, իսկ ինք մեր առջեւէն: Կը յառաջանանք դէպի տուն, դէպի հանգիստ՝ քնանալու եւ արթննալու նոր երգերու, նոր արշալոյսներու համար:

×

Եղեռնի թուականի նախօրեակին էր: Ընկերոջ մը հետ կը ներկայանանք Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբին դուռը, կարգադիր յանձնախումբի մէկ անդամին ու կը յայտնենք, որ երգիչներ ենք: Բացման համար կ'երգենք «Հեծա՛լ արի արքայն Արտաշէսը»: Սիրողներու խումբ մը «Արտաշէս աշխարհակալ» կը ներկայացնէ: Բոլոր միջնարարներուն միշտ նոյն ջղոտ ձեռքերը մեզ կը վարեն, ազգային, յեղափոխական ու գեղջուկ երգերով կարծես սրահը կը շարժի: Այնտեղ են կառավարական եւ տեղւոյն Իթթիհատի յայտնի վարիչները: Մեր երգերը կը խոցեն անոնց սրտերը, ատելութիւնն ու սոսկ ծայրայեղութեան կը հասնի ու այս կ'ըլլայ վերջինը:

Օր մը կը ձգէ մեզ: Իր ծննդավայրը՝ Ծագ կ'երթայ եւ այլեւս չի վերադառնար: Երաժիշտ – ուսուցիչ Մկրտիչ Տէր Պետրոսեանն էր այս մարդը. Երգեցուց մեր մանուկ հոգիները պահ մը եւ ամենայն անձնուիրութեամբ, մինչեւ որ չարաբաստիկ օր մը ձերբակալեցին զայն, նոյնքան անձնուէր անօրէն Պ. Գեղամ Արծրունիին, Պետրոս վարժապետին եւ ուրիշներու հետ: Ու գիշեր մը Ակնայ ժայռերէն վար աղմկահոս Եփրատը նետեցին:

Այսպէսով վերջացաւ անոր կեանքը, բայց կարծես ան ինծի կուգայ այսօր. Հրապարակներու մէջէն. Կը ցցէ իր յաղթ հասակը: Նոյն ջղոտ ձեռքերը, նոյն ժպտուն աչքերը եւ նշան կ'ընէ երգելու: Բայց այս անգամ, բոլորս մէկ ծնրադիր ու արցունքոտ աչքերով, կ'երգենք մեր երգին վերջին համարը միայն, իբրեւ ուխտ:

Էն վառ փարոսը որ դուք վառեցիք
Դարերի ծովում մութ դէմքին վրայ,
Լոյս է տարածում, անցնում են մարդիկ.
Ուր առաջինը դուք բացիք ճամբան,
Մենք էլ, ազիզներ, ծնր ճամբէն ընկանք
Թողած լոյսերնուդ՝ շողերն ենք գըկեր:

Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն Սոխակեան հաւատացէք որ գինով չէի, միայն քիչ մը աւելի խմած էի:

— Ուրեմն մէկ ամսւ տեղ 30 օր բանտարկութիւն դատապարտուած էք:

Տիկինը

— Ցաւալի է որ անցեալ ամիսէն հաշուեցուցակ մը անվճար թողուցած ենք:

— Պարոնը, անպատճառ ատամնաբոյժին ցուցակը ըլլալու է որ ցաւալի կը գտնէք, որուն դարմանումն ալ եւ վճարումն ալ ցաւով կը վերջանայ:

Իտալիոյ Հայոց Ազգային Միութիւնը

ՄԻԼԱՆՕ, 24 յունուար (Ցառաջ) — Յունուար 22ին տեղի ունեցաւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: Եթէ պարտականութիւն մը չըլլար, պէտք էր լուռ անցնիլ գաղութային գործերուն վրայէն, որոնք հրապարակելի չինչ ունին:

Հակառակ ղրկուած 50 հրաւէրներու, ժողովին մասնակցեցան 15 հոգի, մեծամասնութիւնը կը [illegible] լէր իր բացակայութեամբ:

Վարչութեան գործունէութեան մարտուութենէն իմացանք որ [illegible] ծունէութիւնը եղած է բաւական [illegible] նիւթական միջոցներու անբաւա[illegible] նութեան պատճառաւ: Տրուած [illegible] ինքնութեան թուղթ, դիմում կատարուած է Փարիզի Հօկին մօտ, որ [illegible] եօթը հայ բանուորներու մուտք [illegible] տանուի Հայաստան, վարչութիւնը միշտ կապ պահած է իտալական [illegible] տական հաստատութիւններու հետ. նիւթական օգնութիւն եղած է [illegible] ու հիւանդ հայրենակիցներու: Միջոցները կը պակսին, իսկ կարիքները կը շատնան: Միութեան տարեկան մուտքը եղած է 2050 լիրէթ, իսկ [illegible] 2500 լիրէթ:

Հակառակ բուռն վիճաբանութիւններու եւ բողոքներու, իբր պաշտօն[illegible] վրայ վերահաստատուեցաւ նոյն վարչութիւնը: Բողոքողները կը փափաքէին պարզապէս նոր ընտրութիւն կատարել, ինչ որ կարելիութիւն պիտի տար որոշ փոփոխութիւններ [illegible] ցնելու վարչութեան կազմին [illegible] թափով թարմացնելու վար[illegible] կազմը, որ կոչուած է ներկա[illegible] կարեւոր գործունէութիւն մը [illegible] լու:

Ցաղթանակը տարին հնաւ[illegible] որոնք չենք գիտեր թէ ի՛նչ պատ[illegible] ներով (եւ հակառակ ոմանց միին[illegible] պարագային ալ թէ տարիներ [illegible] քաղաքացիական քաջութեան [illegible] ըրած քարոզներուն) կ'ուզեն ան[illegible] նոր, թարմ, երիտասարդ ուժեր [illegible] կը նախընտրեն վարչութեան մէջ [illegible] հել, յարգելով բացառութիւնն[illegible] անհատներ որոնց գործելու ժամ[illegible] կը շատո՛նց անցած է:

Այսպէս, ուրեմն, հին դրութի[illegible] պիտի շարունակուի, վարչութի[illegible] վրայ կայլիացած պիտի դրամ[illegible] բարեգործական գործերով, եւ [illegible] «սեղմ գործունէութիւնը պիտի [illegible] դարձնէ միջոցներու անբաւական[illegible] թիւնը» պատրուակելով, եւ գեռ[illegible] լին՝ երբեք չպիտի հասնի իր գոր[illegible] նէութեան շրջանը ընդլայնելու [illegible] շուրջ հաւաքելու գաղութին բոլո[illegible] դամները:

Այս անդոհացուցիչ վիճակին [illegible] մասամբ պատասխանատու են գա[illegible] թին կլլիացած անդամները, [illegible] միայն գանգատիլ գիտեն, եւ [illegible] ուրախ երիտասարդութիւնը [illegible] կ'երեւի դեռ չէ ըմբռնած թէ [illegible] պայքարով է որ իսկական գործ[illegible] րելի է կատարել:

Մեր գաղութին նիւթական [illegible] լիութիւններուն մասին գաղափ[illegible] տալու համար, պիտի ըսենք որ 19[illegible] ընթացքին միայն Միլանի գաղութ[illegible] բաց ի վերլիչուած գաղութային [illegible] քերէն, 5—6,000 լիրէթով մասնակ[illegible] է նաեւ զանազան հաստատութիւն[illegible] րու ի նպաստ կատարուած հանգ[illegible] կութիւններուն:

Ազգային մարմնին հեղինակութ[illegible] նը բարձրացնելու նպատակով, [illegible] պէս նաեւ կանխելու համար անհ[illegible] դէպքեր, որ տեղի ունեցած են վերջ[illegible] հանգամանքութիւններու ընթացք[illegible] առաջարկեցինք արգիլել որ եւ է [illegible] գանակութիւն, եւ կեդրոնացնել [illegible] գործ Ազգային Մարմնին ձեռքը [illegible] մեր առաջարկը չընդունուեցաւ [illegible] դրութիւնը եւ հին մտածելակերպ[illegible] որ կ'իշխէ, ուրիշ կերպ չէր կր[illegible] լալ արդէն, այս ընթացքով:

ԾԻԾԱՂ

ԾԻԾԱՂ

Պզտիկ Արամ իր հօր կը հարցնէ:

— Հայրիկ ինչու համար [illegible] գունաւոր է եւ արեգական նման [illegible] յուն չէ:

— Տղաս, անքնութեան [illegible] գիշերները չի քնանալուն:

***

— Բարեկամ ինչպէ՞ս մի քանի [illegible] ուան մէջ Ափրիկէ միլիոններ շահեցար մորթի վրայ գործ ընելով, կը զարմանամ:

— Բայց մորթ ընելով զար մորթ[illegible] հասկնամ, մէջը սեւամորթի փորձ[illegible]

— Սըվար գերեվաճառութիւն [illegible] որ հասկնամ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մեծ խանդավառութիւն

— · —

Յունուար 22ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով, Հ. Յ. Դ. Ֆր. Կ. Կ.ը արտակարգ ընդհ. ժողովի էր հրաւիրած Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները։ Ներկայ էին աւելի քան երկու հարիւր ընկերներ, ինչպէս նաեւ Բիւրոյի եւ Ֆ. Կ.ի ընկերները։

Խանդավառ եւ ջերմ ընկերական մթնոլորտի մը մէջ, ժողովը բացուած յայտարարեց ընկ. Գերասիմ Բալայեան եւ ըսաւ.

— «Ընկերներ, ահա երկրորդ անգամ ըլլալով ձեզ կը տեսնեմ խիտ ու խուռներամ հո՛ս, այս յարկին տակ, Դաշնակցութեան խօսքը լսելու։ Ես վստահ եմ, որ, օր մը, երբ գերագոյն ժամը հնչէ, դուք ամէնքդ, դարձեալ պիտի գաք Կ. Կ.ի կողքին կանգնելու։ Սակայն, այսօր, մեր այս ժողովին մէջ, ես կը տեսնեմ սրտապարար ուրիշ երեւոյթ մը։ Հօս, մեր մէջ հիւրաբար նստած կը տեսնեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեր հնաւոր ընկերներու ներկայացուցիչները՝ Գարեգին Նժդեհ, Կոպեռնիկ Թանդրճեան եւ Վահէ։ Յանձին անոնց, ես կ'ողջունեմ մեր բոլոր հնաւոր ընկերները։ (Բուռն եւ երկարատեւ ծափահարութիւն)։

Ապա խօսքը տուաւ ընկ. Վահան Համբարձումեանին։

Ընկ. Համբարձումեան հակիրճ ձեւով տուաւ վերջին մէկ ամսուան ընթացքին. շրջաններու եւ Փարիզի մօտակայ վայրերուն մէջ կատարուած կուսակցական — կազմակերպչական աշխատանքին պատկերը, առանց անդրադառնալու քանի մը խնդիրներու պատերուն տակ արձակած կանչերուն ու «եղոյթներուն», եւ ըսաւ.

— «Մեզի համար այլ եւս մեռած տառ է քանի մը հողմավարներու կողմէ սարքուած վերջին հիւանդագին ու թանագրօտիկ «շարժումը»։ Աւելորդ է անոնց մասին ձեզ հոս ժամավաճառ ընել։ Ուրախալի եւ սրտապնդիչ երեւոյթներ կան, որոնց հրճուանքով կ'ուզեմ ծանօթացնել ձեզ։ Սթափած ու ինքնագիտակից շարքերը եռանդուն աշխատանքի են լծուած ամենուրեք։ Ահա մէկ ամսուան ընթացքին 36 նոր ընկերներ (Շալէթի եւ Մարսէյլի մերձաւոր վայրերուն մէջ), ամէնքն ալ երիտասարդ, մտած են մեր շարքերուն մէջ, ծառայելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ»։

Յետոյ զեկոյց մը տուաւ ընկ. Հր. Սամուէլ «Ազգային միացեալ ճակատի մասին, որ վերջերս շատ կը զբաղեցնէ հանրային միտքն ու մեր մամուլը։

Ընկ. Հր. Սամուէլ տարեկայական կերպով ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութենէն ի վեր կատարուած համերաշխական բազմաթիւ փորձերը եւ ըսաւ.

— «Երկուութիւն մը կայ, հին օրերէն ի վեր, մեր ազգային ճակատին վրայ գործող բոլոր ուժերուն միջեւ։ Եւ այդ երկուութիւնը շատ անգամներ շլացած ու կոտորակած է մեր ուժերը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, տակաւին 1890—92ի օրերուն, այդ հողին վրայ բազմաթիւ ճիգեր է թափած հայ յեղափոխականներու մէկ ճակատ ստեղծելու եւ միասնաբար լծուելու Թրքահայ ժողովրդի ազատագրութեան դատին։ Այդպիսի փորձեր եղան 1903ին, 1905ին, անմահ Ակնունիի առաջնորդութեամբ, Մեծ Եղեռնի նախօրեակին, 1915ի կամաւորական շարժման եւ անկախութեան օրերուն. եւ սակայն այդ բոլոր աշխատանքները ժամանակաւոր արդիւնքներ տուին եւ փոշիացան.

«Այժմ դարձեալ գաղութներու մէջ կ'արծարծուի նոյն հարցը, նոյն առատութեամբ եւ նոյն անհրաժեշտութեամբ։ Եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը համաձայն Շրջանային եւ Ընդհ. Ժողովներու ցանկութեան, դարձեալ առաջքին փորձեր ըրաւ 1921—22ին, 1932ին եւ ոչ մէկ շօշափելի արդիւնք ստացաւ

«Անշուշտ, տարակոյս չկայ, թէ միացեալ ճակատը կրնայ արդիւնքներ տալ որոտաքին ճակատին վրայ մեր դատը միահամուռ ուժերով հետապնդելու, եւ ներքին ճակատին վրայ՝ ազգային — մշակութային խնդիրներուն սատարելու համար, սակայն գործօն ու կենսունակ ուժերու ներդաշնակութիւն դժուար է ստեղծել եւ ժամանակը եկած է որ պիտի հասունցնէ այս խնդիրը»։

Վիճաբանութեան մասնակցեցան, ընկերներ՝ Բենօ, Յովհաննէսեան, Մուրատեան, Դահվէճեան, Գիպէօեան, Գապիկեան, Գոյաճեան, Շիրվանեան, Մասիս, Գորգիկեան, Կարօ Սասունի եւ ուրիշներ։ Ընկ. Սասունի ըսաւ թէ «այս հարցը կուգայ ձեր տարիներու մտածումներէն, ցանկութիւններէն, ձեր բանաձեւերէն, Ընդհ. եւ Շրջ. Ժողովներէն եւ մեր կուսակցութեան առաջադրութիւններէն, սակայն, գործնական կեանքի մէջ մեծ արդիւնքներ պէտք չէ սպասել։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ինքնին ազգային միացեալ ճակատ մըն է, որքան ուժեղ ըլլայ մեր կուսակցութիւնը, նոյնքան ուժեղ կ'ըլլայ այդ ճակատը»։

Խօսք առին նաեւ մեր հիւր ընկերները, Կոպեռնիկ Թանդրճեան եւ Գարեգին Նժդեհ։

Ընկ. Թանդրճեան բերաւ Ամերիկայի մեր հնաւոր ու սիրելի ընկերներուն դաշնակցական ողջոյնները եւ ըսաւ. «Հեռու թէ մօտ, ցամաքով թէ ովկիանոսով բաժնուած, Դաշնակցականին համար ո՛չ մէկ նշանակութիւն ունի տարածքը։ Հոս Դաշնակցութեան ոգին է որ կը թեւածէ բոլորիս վրայ եւ կը տոգորէ մեզ ամէնքս ալ միեւնոյն նպատակներով ու ձգտումներով։ Եւ ահա այդ ոգին է, որ պիտի փոխադրենք մեզի հետ մեր վերջնական հանգրուանը»։

Ընկ. Գ. Նժդեհ մասնաւորապէս կանգ առաւ Դաշնակցականութեան վրայ եւ ըսաւ. «Ընկերնե՛ր, ժողովուրդները իրենք են, որ իրենց ձեռքով կը կերտեն իրենց ստրկութեան շղթաները եւ երկար պայքարներու գնով ձեռք կը բերեն իրենց ազատութեան դափնիները։ Մենք դեռ ունինք տակաւին եւ մեր յեղափոխական հինաւուրց կուսակցութեան գործը դեռ չէ վերջացած։ Յեղափոխութիւնը երկսայրի սուր է. պէտք է կռթնինք մեր ուժերուն ու կռուփին վրայ եւ հետապնդենք ու պայքարինք մինչեւ վերջնական յաղթանակ»։

Մեր երկու ընկերներու խօսքերը յաճախ կ'ընդմիջուէին բուռն ծափահարութիւններով։ Յիրաւի, այս ժողովները եղակի պիտի մնան Եւրոպայի մեր թարմ կազմակերպութեան պատմութեան մէջ։ Որքա՞ն խանդավառութիւն եւ որքա՛ն ջերմութիւն կար ընկերական այս սրտառուչ հանդիպումներուն մէջ։

Ընկերները դժուարաւ կը բաժնուէին իրարմէ եւ քանիցս կրկնեցին «Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը»։

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

— · · —

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ (Մարսէյլ), 24 յունուար — Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Աւոօ» խումբը նոր տարուան առթիւ կազմակերպած էր ընկերահամակրական խնճոյք մը, նախքան հանդէսի նկարագրականը՝ քանի մը բացատրութիւններ։ Ո՞վ է «Աւոօն», զոր կը պանծացնենք։ «Աւոօն անուանի Դաշնակցական Մէջլար Աւետիսն է։ Բնիկ Զարօանճացի։ Երզնկացի Քեռիի, ի վերջոյ Անդրանիկի, Մուրատի, Գէորգ Չաւուշի, Սեպուհի զինակիցներէն։ 1915ին կը բանտարկուի Մասէնի մէջ։ Օսմ. Սահմանադրութեան՝ ներման արժանանալով կ'ազատի կուգայ բնագաւառ եւ անմիջապէս կը կազմակերպէ ամբողջ շրջանը։ Ահա թէ ինչու որբ սերունդը, որ հասակ նետած է այս պաշտամներուն վրայ, կը վերյիշէ Աւետիսը եւ կ'երգէ զայն անոր ճամբով։

Մեր այս հանդէսը բացաւ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, որ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան պահանջները ազգային ու քաղաքական գետնի վրայ։

Ընտրուեցաւ թամադա մը, Զաւէն, որ իր զուարճախօսութեամբ հանդէսին փայլ կուտար։ Յեղափոխական եւ ազգային երգերով անօրինակ խանդավառութիւն մը ստեղծուեցաւ։ Բոլորին սրտաբուխ արտայայտութիւնն ու խօսակցութիւնները կ'ապացուցանեն որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուժեղացումը հայ ժողովուրդի համար անհրաժեշտութիւն մըն է։ Ընկեր եւ համակիր. ողջաղան գործաւորներ, սոյն անզամն չուրջ հաւաքուեցան աղատագրական գաղափարներով։

7 խորոված նապաստակներ, օղի եւ գինի, զանազան աղանդերներ, մէջ ընդ մէջ պարեր ու կատակներ եւ հանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս Դաշնակցականի ջերմութեամբ։

Մ. Գ

ՄԷԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱԼ ՄԿՐՏՈՒԱԾ

— · · —

ԹԸՆԱԺ, 22 յունուար, (Յառաջ). — Անցած շաբթու մէկ երիտասարդ միացաւ Հ. Յ. Դ. Թընաժի Գէորգ Չաւուշ ենթակոմիտէին։ Նորեկը օրինական քննութենէն յետոյ ամսոյս 14ին իր երդումը կատարեց։ Իր ձեռքը բարձրացնելով դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը, ըսաւ.«Կ'երդնում իմ պատուիս, կեանքիս եւ Աստուծոյ վրայ հաւատարիմ մնալ այս դրօշին, մինչեւ անոր գաղափարի իրականացումը»։ Այս արարողութենէն վերջ խօսք առաւ ընկ. Արմենակ Թովմասեան, որ բացատրեց Դաշնակցութեան սկզբունքը եւ գործելակերպը։

Յետոյ դառնալով նորեկ ընկերոջ ըսելով — Դաշնակցութիւնը երկաթէ կարգապահութիւն կը պահանջէ, պարզ ընկերներէն մինչեւ ղեկավարութիւնը եւ գերագոյն ժողովը։ Դաշնակցութեան մէջ եսերը, անհատական շահերը եւ զանազան ինքնահաւանութիւնները գոյութիւն չեն կրնար ունենալ։ Իւրաքանչիւր Դաշնակցական, անհատ թէ խումբ կամ որ եւ է մարմին պարտաւոր է ենթարկուիլ գերագոյն ժողովի կամքին։ Ընկ. Ա. Թովմասեանէն յետոյ խօսք առաւ ընկ. Վ. Խաչատուրեան, որ դառնալով նորեկ ընկերոջ, ըսաւ — Դաշնակցութիւնը շատ դաժան է իր ընկերներուն հանդէպ, նիւթականէն մինչեւ կեանքդ կը պահանջէ ան, եթէ հարկ ըլլայ։ Ընկերը իր մկրտութեան առթիւ 20 Ֆր. նուէր տուաւ։ Այս մէկ ընկերէն զատ ուրիշ քանի մը երիտասարդներ եւս փափաք յայտնած են միանալու մեր շարքերուն եւ կը սպասեն ենթակոմիտէին հրահանգութեան։ Բոլորն ալ վրէժը իրենց աչքերուն մէջ, 22—24 տարեկան երիտասարդներ են, որոնք կը դիմեն դէպի հայ ժողովուրդին հերոսական կուսակցութիւնը։

Վ. Խ.

Հայկական մեծ պարահանդէս

— ։։ —

Այս Շաբաթ գիշեր, 21 Յունուար, ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ, Փլաս տը լա Րէփիւպլիք. Օթէլ Մոտէրնի գեղեցիկ սրահներուն մէջ է, որ տեղի պիտի ունենայ Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան պարահանդէսը, հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի մարմնակրթական նախարար Մ. Մարքանմի։ Փաչտօնի վրայ գտնուող առաջին բարձր պաշտօնատարն է, որ կը հովանաւորէ հայկական հանդէս մը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր երախտագիտութիւնը յայտնած է նախարարին իր ժեծապէս համակրալից ժէսթին համար։

Այդ բարձր հովանաւորութենէն զատ կազմակերպիչ յանձնախումբը հաճոյքը ունի ծանուցանելու թէ Փրէտր Ֆրանսէզի արուեստագիտուհիներէն եւ ֆրանսական սինէմայի գեղեցկագոյն աստղերէն Mlle Edivige Feuillère, որ քառ այս շաբթու Paramountի մէջ ներկայացուող Topaze աշխարհահռչակ ժապաւէնին vedetteն է, ընդունած է ներկայ ըլլալ այս Շաբաթ գիշերուան պարահանդէսին եւ նախագահել այն «մեթակոյթին», որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ մրցական բարոնուռով ծալտնալներու եւ պարի մրցումներուն յաղթանակները որոշելու Գեղեցիկ եւ արժէքաւոր նուէրներ պիտի բաժնուին շահողներուն, մէջեայ արուեստագիտուհիին ձեռքով։

Ամէնէն դժուարահաճ պարասէրները գոհացնելու կարող երկու մեծ նուագախումբերէն զատ, յայտագիրը կը պարունակէ.— Սփարներու ամենէն աալետնականին՝ սեւերամարտութեան մէջ ցուցադրութիւն մրցումը, որ իրարու դէմ պիտի հանէ երկու ժեծարժէք սուսերամարտիկներ, (մին Ֆրանսացի, Տօքթ. Տրլիւժ, իսկ միւսը Ամերիկացի, Տօքթ. Մինէր, որ 1928ին Ասմթէրտամի Միջ. Ողիմպիականին մէջ ամերիկեան խմբակին պետը եղած է), Գ. Գ. Ազաթօնի ղեկավարութեան տակ Ուինկըըութիւն հայ տաղանդաւոր չութակահար Գ. Ֆ. Ազադարեանի կողմէ նուագուելիք երկու երեք կտորներու, եւ երկու ֆրանսացի արուեստագէտներու, մին ֆանթէզիստ Mix'tor, եւ արգիական պարերու ցուցադրութեան Փրոֆէսէօր Գ. Նազմաւրեանի կողմէ, որ անգամ ընդունուած է պարի փրօֆէսէօրներու միջազգային սէնտիքային, եւ վերջապէս ուրիշ անուանիներ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը կը խոստանայ մեծ յաջողութիւն մը ունենալ։

Ք.

ՄԱՄՈՒԼ

Հայկական դատը

— · —

«Նոր Օր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (22 յունուար).

— «Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եւ փոքրիկն Ստալին Աղասի Խանջեանին խօսած ճառը Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ, ընդվզեցուցած է ռամկավար պաշտօնաթերթերէն «Պայքար»ը, որ առանձին խմբագրականով մը (դեկտ. 29) անդրադարձած է անոր։

Իր խօսած ճառին մէջ, Աղասի Խանջեան ըսած է թէ «Հայկական հարցի իսկական լուծումը բերեց այդպիսով պրոլետարական յեղափոխութիւնը»

Այս նախադասութեան դէմ, ռամկավար պաշտօնաթերթը կը հակադրէ իր տեսակէտը։

«Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը ոչ միայն իսկապէս չէ լուծած այդ խնդիրը, այլ գծբախտ պարագաներու բերումով, Արարատեան Հայաստանի կարեւոր մէկ մասն ալ ինկած է Թուրքիայ թաթին տակ»։

Պոլշեւիկները առաջին անգամ չէ որ հայկական Դատի վերջնական լուծման մասին կը բարբառին։ Անոնց համար, Հայկական Դատ, Թրքահայութեան քաղաքական պահանջներ, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան գոյութիւն ունեցած չեն երբեք։ Ներկայ Հայաստանը անոնց կողմէ կը նկատուի յոյսերու եւ փափաքներու լիակատար պսակում եւ Արարատէն դէպի արեւելք գտնուող հայկական թափուր հողամասերը երբեք չեն ներշնչեր զիրենք։

Գալով ռամկավարներու այն պնդումին՝ թէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը չլուծեց Հայկական Դատը, շատ ճիշդ ու պատմական ճշմարտութիւն է։ Տեղի եւ անտեղի, ռամկավարները միշտ կը գրեն ու կը խօսին թէ Թուրքիոյ հետ հայ ժողովուրդին հաշիւը փակուած չէ, թէ նուիրական իրաւունքներ ունինք Թրքահայաստանի մէջ, որոնց համար պայքարը պիտի շարունակուի մինչեւ վերջնական հաշուեյարդար։ Այս տեսակէտին ջերմ ուկատարի պաշտպանը եղած է «Պայքար», որ հայ ժողովուրդի արժանապատուութեան դէմ կը գտնէ մինչեւ անգամ Թուրքերու հետ հաշտեցողութեան գալու ո եւ է փորձ։

«Պայքար»ի պաշտպանած տեսակէտը նաեւ մերն է, Դաշնակցութեան տեսակէտը։ Մենք ալ կ'ըսենք թէ Հայկական Դատը կիսովին լուծուած է եւ թէ անհրաժեշտ է պայքարը շարունակել մեր վատագոյն թշնամիին դէմ, մինչեւ ճանաչումը մեր քաղաքական ձգտումներուն։

Միայն կէտի մը մէջ կը տարբերինք Ռամկավարներէն։ Եւ այդ տարբերութիւնը այն է որ մինչ Ռամկավարները կը խօսին, կը գրեն ու կ'օգտուին Հայկական Դատով՝ առանց գործելու եւ հետապնդելու անոր իրականացումը, մենք խօսելէ աւելի կը շեշտենք գործելու անհրաժեշտութիւնը, ազդուլին ու հաւաքական ուժով։

Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովները գործի ծրագիրներ մշակած եւ կարելիութեան սահմանին մէջ աշխատանք տարուած է հայ ժողովուրդի իրաւունքները արժեցնելու համար։ Յաջողած ենք թէ ոչ։ Խնդիրը հոն չէ։ Եթէ չենք յաջողած երէկ, կրնայ ըլլալ որ յաջողինք վաղը։

Ամէն պարագայի տակ, Ռամկավարներու խօսքի քաղաքականութենէն աւելի բան մը ըրած ենք։ Եթէ իսկապէս, Հայկական Դատը զանգուածներու միամտութիւնը չահագործելու պատճառ մը չէ Ռամկավար կուսակցութեան համար, պէտք է խօսքէն գործի անցնիլ։

Այլապէս, անտեղի ու ծիծաղելի է Խանջեաններու դէմ նիզակ ճօճելը հեռաւոր Ամերիկայէն

Շաղակրատութեան ժամանակը անցաւ։ Ամբողջ տասը տարի զիրար գզեցինք։ Հիմակ ցոյց տանք թէ ազգովին ընդունակ ենք տէր կենալու մեր իրաւունքներուն»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ, ամսագիր բժշկական եւ առողջապահական, հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Դարմանարանական յեղաշրջումներ՝ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ, Գարեջուրը՝ RAOUL LECOQ, Երախաներու առողջապահութիւնը՝ Բժ. Յ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Ի՞նչ է հարուստ ըլլալը՝ Տօքթ. ԽԱՂՈՒԳ. Ցղի կոյսը՝ Տօքթ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, Սունկով թունաւորումի դարմանը՝ Տօքթ. Մ. ՆՈՐԱՑՐ, Կարեւոր հրատարակութիւն մը՝ Տօքթ. Հ. Ե., Հիւանդութեանց ազդեցութիւնը աչքի վրայ՝ Բժ. Յ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Անմեղ խաղին գանը՝ Տօքթ. Յ. ԳԱԼԱՑՃԵԱՆ, Ք. նառազայթներու դերը՝ Տօքթ. Մ. Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, Փոքրիկներու ակռաները՝ Տօքթ. ՀԱՆՁԷՐ, Մառախուղին մասին՝ Տօքթ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ, Ցղութեան ճանաչումը՝ Տօքթ. ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ, Մարմնամարզը ի՞րբ վնասակար է՝ Մ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ, Ցղում ֆիզիքական կրթութիւնը՝ Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ, Ելեկտրաբուժական մեքենա մը՝ Տօքթ. Մ. Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, Տանձը՝ Տօքթ. Տ. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ, Ամերիկան եւ Պէնէժէն՝ Տօքթ. Մ. Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, Շնչերակակարծրութիւն՝ Տօքթ. Մ. ՏԷՐԵԱՆ, Ո՞րքան պէտք է ուտել՝ Տօքթ. Մ. Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, Մայրական կաթնտուութիւնը՝ Տօքթ. Ա. ՍՕՆԱՐ, Ընտրանի մարդիկ՝ ՍԵՊՈՒՀ։

Dr. M. KECHICHIAN, 31, Rue de la Rochefoucauld: Տարեկան բաժնեգին 40 ֆրանք։

ԾԻԾԱՂ

Նորապսակ այր եւ կին իրենց անձնական օթոյով մէկը կոխոտած էին։ Դատաւորը.

— Արկածը պատահած միջոցին ձեր երկուքէն ո՞րը կը վարէր։

— Գրեթէ երկուքս ալ, քանի որ ըստ օրէնքի ամուսնանալէ ետք մէկ մարմին եղած ենք։

— Վեցական ամիս բանտարկութիւն։

— Շնորհակալ եմ, ըսել է նորէն միասին պիտի մնանք։

— Անիկա իմ գիտնալիք բանս չէ, բանտապահին գործն է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռուսական քաղաքականութեան Ցաւնոսի գլուխը կը նշանակէ արտաքին քաղաքականութեան աննահանջ հետապնդման մէկ նոր դիծը, որ անծանօթ էր հին Ռուսիոյ։ Այդ քաղաքերուժն է այն շարժումներուն, որոնց նպատակն է ազատագրել աւխական ժողովուրդները եւրոպական կայսերական իշխանութեանց տիրապետութենէն։

Ռուսիոյ մասնակցութիւնը՝ չին ազգայնական շարժման՝ վնասած է թէ եւրոպական երկիրներու եւ թէ Մ. Նահանգներու շահերուն, եւ, ինչպէս յայտնի է։ Սովետները հրահրած են յեղափոխական կրակը բրիտանական Հնդկաստանի եւ հոլանտական Արեւելեան Հնդիկներու մէջ։ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի մէջ սովետ կառավարութիւնը յաջողած է նշանակելի չափով ազդեցիկ դիրք մը շինել իրեն համար։ Ցնորական է աշխատիլ պոլշեւիկներէն երաշխիք առնելու թէ պիտի հրաժարին թշնամական պրոպագանտ մղել։ Նոյնիսկ Գերմանիոյ նման երկիր մը, որ շատ մը զիջումներ ըրած է սովետներուն, Ռափալլոյի դաշնագրէն ութ տարի ետք կը գտնէ որ ինք նշաւակ եղած է իր ընկերային հիմերը փորող լաւ կազմակերպուած սիստեմի մը։

Որքան ալ որ ընդհանուր աշխարհը շատ վատ ծանօթութիւն ունէր Ռուսիոյ պայմաններու մասին՝ ցարական իշխանութեան ժամանակ, երբ ամէն դիւրութիւն կար ծանօթութիւններ ստանալու, պէտք է ընդունիլ որ այսօրուան Ռուսիոյ մասինգոյութիւն ունեցող ծանօթութիւնը շատ աւելի անորոշ է։

Ամբողջ երկիրը ճգնաւորի մը պէս կղզիացուած է, կտրուած է աշխարհի մնացեալ մասէն, եւ օտարականները, որոնք կ'ուզեն վստահելի, իրական տեղեկութիւններ առնել, մեծ մասով կաշկանդուած են ամէն կարելի կերպով։ Ահա թէ՝ ինչու սովետ սխալմի հաւանական տեւականութեան մասին գոյութիւն ունեցող կարծիքները այնքան կը տարբերին եւ հակասական են։

Մոսկուայի հետ առեւտուր ընողները կ'աշխատին ինքզինքնին համոզել Ռուսիոյ տնտեսական զարգացման կարելիութեան մասին, բայց անոնք միայն բուռ մը եւրոպացի կապիտալիստներ են, որոնք ամէն միջոցով կը ջանան Ռուսիոյ մէջ ապահովել բանուոր նպաստաւոր դաշտ՝ իրենց առեւտուրին եւ շահերկութեանց համար։ Ոչ մէկ ճիշդ գուշակութիւն կրնայ կատարուիլ Ռուսիոյ ապագային մասին, եթէ ան չհիմնէր իր հաշիւները Ռուսիոյ 19րդ դարու ընկերային պատմութեան վրայ։

Այս կապակցութեամբ երեք գլխաւոր ազդակներ նկատի առնուելու են։

Առաջին ազդակն է ամէն բանի տառապանքը հողային (agraire) հարցին, 19րդ դարու երկրորդ կիսու ամբողջ ընթացքին ռուս յեղափոխականները կը ջանային համոզել գիւղացիները, թէ իրենք կրնային տիրանալ հողին, որուն ի զուր այնքան երկար ժամանակ բաղձացեր էին, եթէ միայն տապալէին ցարական կառավարութիւնը եւ անոր հետ կալուածատէրերը։ Բայց, իրականապէս, Հինանեպուրկի հրամանատարութեան տակ գտնուող գերման բանակներու թնդանօթները, քանդելով ռուսական դիմադրականութիւնը երեք տարուան պատերազմի ընթացքին, ինքնաբերաբար պատրաստեցին ճամբան ռուսական կառավարութեան տապալման,— տապալման մը, որ շատ աւելի արմատական էր քան ինչ որ ամէնէն խանդավառ յեղափոխականն անգամ կրնար ակնկալել։ Կերենսկիի կառավարութիւնը չկրցաւ լուծել հողային կենսական հարցը, այն պատճառով որ աւելի շատ տարուած էր պատերազմը շարունակելու գործով, եւ շնորհիւ այդ բանին Լենին ու իր անմիջական հետեւորդները, յաղթահարուած գիւղացի բանակի միլիոնաւոր զինուորներու աջակցութեամբը, շատ քիչ դժուարութիւն ունեցան տապալելու զայն եւ հաստատելու խորհրդային սիստեմը։

Սակայն, սովետական իշխանութեան առաջին օրերուն, մասնաւորապէս 1919—1920ին, երբ անոնք կուռւելու էին Տենիկինի եւ Քոլչաքի դէմ, բոլշեւիկները իրենց գլխին ձգեցին գիւղացիները, եւ մեծ կալուածատէրերու եւ արքայական ընտանիքին պատկանող հողերուն բռնագրաւումը կատարուեցաւ գիւղացիներուն կողմէ անկախաբար եւ այն սկզբունքով թէ «ամէնքն ալ իրաւունքը»։ Հետեւաբար բնական էր, որ գիւղացիներու ամէնէն ճարպիկներն եւ ամէնէն հաւակոտները իւրացնէին հողի ամենալաւ մասերը։ Անիկա յառաջ բերաւ գիւղացիներու որոշ դասակարգ մը, 16,000,000 անդամներով, զորս բոլշեւիկները կոչեցին կուլակներ։

Այն ժամանակ կոմունիստները զբաղած էին կազմակերպութեամբը Չեկային եւ Կարմիր Բանակին, որու զինուորները առնուեցան գլխաւորաբար ճարտարարուեստական բանուորներէն, եւ առանց անունով էր որ դիկտատուրան հաստատուեցաւ։

Նոյն իսկ Լենին ժամանակ չգտաւ հողային հարցը ձեռք առնելու, եւ պայքարը, որ անոր մահուան հետեւեցաւ Ստալին — Զինովիեւի եւ Տրոցկի — Պրոնշտայնի միջեւ, գլխաւորաբար արդիւնք էր հողային հարցի լուծման մասին անոնց ունեցած կարծիքներու տարբերութեան։

Ստալինի հողի համայնացման հակայական ծրագիրը պատճառ դարձաւ գիւղացիներու մեծաքանակ ընդհանրական իրաւազրկման եւ այժմ, երբ ամբողջ հողը կը նկատուի պետական սեփականութիւն, գիւղացիները բռնադատուած են ապրելու շատ աննպաստ պայմաններու ներքեւ։ Տասնըվեց միլիոն կուլակները հալածուած են օրէնքէ դուրս եւ քշուած են իբրեւ գերիներ Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ հիւսիսային մասերը։

Մենք վստահաբար կրնանք ըսել որ սովետներու ներկայ քաղաքականութիւնը այս բարեկարգութեան վրայ է որ օր մը պիտի խորտակուի, այնքան զօրաւոր է անհաւասարական բնազդը ռուս գիւղացիներուն մէջ, թէեւ անոնք երբեք լիովին չեն ճանչցած անհատական սեփականութեան օրէնքները։

ՏՕՔԹ. Ք. ՔՐԻՒԿԷՐ

(Շար.) (2)

ՀԱՅԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Ազատ Խօսք» կը գրէ թէ հնտզինուէ կ՚ուեխնան հայ աշխատաւորներու իբրեւ ստորաեկապատակ գործէ հանուելու դէպքերը Սոֆիայի եւ գաւառներու մէջ:

Թեմական խորհուրդը, հնարաւորութիւն սահղծեր է երկարաձգելու աշխատանքի ժամանակամիջոցները:

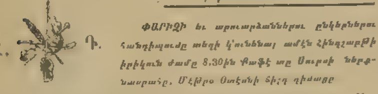

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ՚ունենայ ամէն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուբօն ներքնասրահը, Մէթրօ Օտէօնի հիւղ դիմացը

ԲԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Ռոստոմի Գրադարանը Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 33, Ave Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը:

Գաւառ

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբգէն Սիւնի» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պատանեկան Միութեան սրահը, 49, բիւ Նաւիօնալ: Շրջաբերականի ընթերցում: Խիստ կարեւոր օրակարգ, եւայլն: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէի հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն Փետրուար 19, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ կը տօնէ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»ը: Մարտ 5ին կը ներկայացնէ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»ը: Մանրամասնութիւնները առաջիկայ մասնաւոր յայտագրով: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականները:

■■■■■■■■

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Բէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ դեմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

■■■■■■■■

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» եւ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէները այսօր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՊՈՄՈՆ-ՍԷՆ-ԺԻՐԻԷՆ (Մարսէյլ) «Ջաւարեան» խումբի արտակարգ ժողովը, վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ս. հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» ենթակոմիտէի ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերները այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսիլիոյ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին Պար տը Փըթի Փուսէի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացականները նկատի կ՚առնուին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի կողմէ

ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ին,

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Կը ներկայացուի երկու զաւեշտներ ՄԵԻ ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ-ՋՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ

Պարեր եւ արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ:

Մուտք 2 ֆրանք:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Salon Colbertի մէջ **7, rue Colbert**

Գեղարուեստական բաժին, պար եւ ճաշ.

Տոմսերու գիներ՝ այր եւ կին 20 ֆրանք, այրերու 15, կիներու 10 ֆրանք.

Գ. ԱՐՇԱԿ ՊԱՐՈՆԵԱՆի ընտանիքը եւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն

Պ. ԱՐՇԱԿ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 25 յունուար 1933 ժամը 11ին:

Հոգեհանգիստի արարողութիւնը կը կատարուի, այսօր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 6ին, իր բնակարանին մէջ **11 Square Paté, Paris (11)**.

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, ռիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ:

12րդ Ներկայացում

12րդ Ներկայացում

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Գ. Ս. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

Այս Կիրակի գիշեր ժամը 8.40ին

Sociétés Savantesի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **8, rue Danton, Paris**

Métro: St. Michel et Odéon

Ի պատիւ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ կը ներկայացուի

Առաջին անգամ Փարիզի մէջ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Տրամ 5 արար, Հեղինակ՝ Շիրվանզադէ, Բեմադիր՝ Ա. Կոթիկեան

Կը մասնակցին. — Տիկ. Տիկ. Լիւսի Պետրոսեան, Գայիանէ, Լուսիկ. Օ. Շաք-Պարոնեան, Արմենուհի: Պ. Պ. Գրիգորեան, Թորոսեան, Նիկողոսեան, Շանլըամեան, Սանճագ. Դադաճեան:

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 5, 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Այս Բացառիկ ներկայացման առթիւ կազմուած յատուկ Յանձնաժողովի անդամներն են՝ Գ. Դ. Երուանդ. Մկրտիչ Պարսամեան. Լեւոն Մեսրոպ. Ղ. Մելոյեան, Հ. Մարմարեան, Ս. Թէրզեան

Արման Կոթիկեան որ պիտի կատարէ (Աթանէս)ի դերը

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քասթիա. Յ. Միք.— 100 ֆրանք
Վիէն. Ա. Մազաք.— 70:
Լիոն. Գործ.— 463.10:
Ավինեոն. Ա. Ճ.— 100:
Լըվալուա Փէրէ. Գ. Ա.— 50:
Փարիզ. Լ. Ե.— 35:
Սէնթ Անթուան. Մ. Յ.— 35:
Վիվիէ. Ա. Ք.— 35:
Նիւ Եորք. Հ. Յ. Դ. Ա.— 250:
Վրէնգի. Յ. Գ.— 100:
Մէկնես. Պար.— 30:
Ալֆորվիլ. Ռ. Յ.— 100:
Թուլոն. Կրէ.— 70:
Անուվիլ. Օ. Մ.— 30:
Մարսէյլ. Իշխ.— 70:
Մարսէյլ. Գործ.— 777.50:
Կարտան. Ջ. Գ.— 70:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Թուլ. Մ. Իսկ.— Սկսանք դրկել Յունուար 24էն.

Իսի լէ Մուլինօ. Կ. Թօփ.— Սկսանք դրկել Յունուար 22էն:

Շալէթ. Ք. Փէշ.— Սկսանք դրկել Յունուար 19էն:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ գերձակի աշկերտ մը: Դիմել Գ. ԳՈՐԳԻԿԵԱՆի: 31, Route Choisy, Ivry s/Seine:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէզէնեականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue Pierre Corneille, Բէնտիրեանի ճաշարանը:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

■■■■■■■■

ՖՐԱՆՍԱ—1915

Իսկ «պանդոկի» գաղափարը ձնած էր իր մտքին մէջ այն պատճառով որ իր տղաքը տուն կուգային երբ պէտքը զգային անկողինին կամ յարմար կերակուրի մը:

Տիկին Լը Մըզիւրիէ կը նախընտրէր առանձին ապրիլ. երբեմն ինքն ալ տարօրինակ կը գտնէր իր այդ պահանջը, բայց բաւական ուժեղ նկարագիր ունէր՝ գոհունակութիւն գտնելու համար իր առանձնութեան մէջ:

Անհաւասիկ այս մայրիկէն առացեր էր Ճորճ կարողութիւնն ու ինքնատպութիւնը իր մտքին. Իռլանտուհի էր ան: Ամուսնացեր էր Լը Մըզիւրիէին հետ. խաբուեր էր թէ Ֆրանսացի մըն էր այդ մարդը: Զգացեր էր սխալը Անգլիա դալէն ետք եւ Լը Մէժըրըրի փոխեր էր մականունին արտասանութիւնը:

Ճորճ նկարեց իր մայրը եւ նկարը ցուցադրուեցաւ 1913ի Ակադեմիային մէջ. Որքա՜ն խնդաց Տիկին Լը Մըզիւրիէ երբ տեսաւ զայն: Կ՚ատէր ան արդիական արուեստը առանց բացատրութեան: Իռլանտական գիծ մը կար իր մէջ եւ ինքնատիպ յատկութիւն մը ու հասկացողութիւն մը գեղեցիկին մասին:

Չէր հետաքրքրուած երբեք Ճորճի փարիզեան կեանքով. փորձառութիւն ունէր ու կը ճանչնար այրերը: Գիտէր որ պիտի ամուսնանար անիկա օրին մէկը, բայց փառք կուտար Աստուծոյ որ տակաւին ամուրի էր ան: Կը մտածէր երբեմն իր փորձառութիւնները եւ կը խորհէր որ թերեւս պիտի կրնար իրեն համար պահել զայն:

Եւ սակայն հակառակ իր իմաստութեան, Տիկին Լը Մըզիւրիէ նախատեսած չէր պատերազմը: Տարօրինակ զգայնութիւն մը ունեցաւ երբ 1914ի նոյեմբերին մէջ, օր մը, Ճորճ Բարբելոնի Մեծ Պանդոկը եկաւ ու յայտնեց որ զինուոր պիտի երթար: Իր ամուսնոյն մահը բան մը չէր բաղդատմամբ այդ տարօրինակ: Կը հասկնար մահը որոշ տարիքէ մը յետոյ, բայց այս երիտասա՜րդը... Գիտէր որ հազարաւոր երիտասարդներ գացած էին արդէն. սակայն անոնք զինուորական տարիք ունէին. չկրցաւ տրամաբանել:

— Մինչեւ քսանըհինգ տարեկանները կը կանչեն, չէ՞. իսկ դուն երեսուն ես, ըսաւ տղուն:

— Ի՞նչ տարբերութիւն կ՚ընէ, ըսաւ Ճորճ. քառասուն տարեկան մէկը կրնայ աւելի լաւ զինուոր մը ըլլալ քան թէ քսանըհինգ տարեկան մէկը, եթէ ուզէ երթալ:

— Իսկ դո՞ւն, կ՚ուզե՞ս երթալ:

— Այո՛

— Ինչո՞ւ:

Ի՞նչ պատասխան տար: Պատերազմի յայտարարութեան առաջին երեք չորս շաբաթը, անիկա լծուած էր իր աշխատանքին: Վեց ամիս չի տեւեր, կ՚ըսէին ամէնքը:

Բայց շատ երկարեցաւ այդ «վեց ամիս» Ճորճի համար: Փողոցները լեցուն էին զինուորներով. հայրենասիրական երգեր կը լսուէին թատրոններուն մէջ. կիները արհամարհանքով կը նայէին փողոցէն անցնող երիտասարդներուն վրայ:

Ամէն առտու ու ամէն իրիկուն Ճորճ կը մտածէր ինքն իրեն — «վեց ամի՜ս, ութսուն հարիւր ութսուն օր. ինչպէ՞ս կարելի է պատերազմիլ հարիւր ութսուն օր...»:

Իւրի ճակատամարտին մէջ Գերմանացիները կորսնցուցեր էին երկու հարիւր յիսուն հազար մարդ, իսկ Անգլիացիները հարիւր հազար: Այսքան զինուոր մահացեր կամ վիրաւորուեր էին երեք շաբաթուան ընթացքին:

Այո՛, ինչպէ՞ս կրնար տեւել այս վիճակը: Եւ սակայն տեւեց: Ամէն անհատ իր հոգիին առանձնութեան մէջ զգաց կանչը դիակներու զանգուածին ու նախընտրեց մահը վախկոտ ու վատոգի մեկուսացումէն:

Ճորճ չէր կրնար մերժել հրաւէրը: Կեցած էր իր մօրը առջեւ՝ ուրախ արտայայտութիւն մը դէմքին վրայ:

— Ի՞նչ որոշեցիր, հարցուց մայրը:

— Արձանագրուեցայ այս առտու:

Տիկին Լը Մըզիւրիէ պրկեց շրթունքները:

— Ուրեմն այդպէ՛ս, այո՞. ի՞նչ ըրիր աշխատանոցդ:

— Կարգադրած եմ, վարձու պիտի տրուի:

— Ե՞րբ պիտի երթաս:

— Վաղը չէ միւս օր պէտք է գտնուիմ Սոլզպըրիի զօրանոցը:

Միասին ճաշեցին այդ գիշերը Էտուըրտ Սքուէրի տանը մէջ: Մայրը չխօսեցաւ երբեք պատերազմի մասին. Բայց հրաժեշտի պահուն թեւերուն մէջ առաւ զաւակը:

— Նամակ գրէ, ըսաւ:

Ճորճ մեկնեցաւ:

ՓԱՐԻԶ

1.

1915ի մայիսին Ճորճ Լը Մըզիւրիէ չորս օրուան արձակուրդով եկաւ Փարիզ:

Աժան սենեակ մը վարձեց Լըփիք փողոցին մէջ: Լուացուեցաւ, մաքրեց ոտքերը ու գնաց այն տունը ուր կը բնակէր պատերազմէն առաջ: Այնտեղ էր տակաւին պառաւ դռնապանուհին: Սանդուղներէն վեր վազեց յիշելով այն իրիկունը երբ իր թեւերուն մէջ առած Լիանը սենեակը կը տանէր զայն: Կեցաւ իր նախկին աշխատանոցին դրան առջեւ ու մտածեց: Լիանի երեսին նետուած նախատինքը զարմանած հելլալու իր ապիկարութիւնը բաղդատեց այն տկարութեան հետ որ անկարող կը դարձնէ մարդը հեռացնելու, իրենց բնական պատերազմի ատրնութիւնը:

Փորէլի կապելան գնաց նոյն գիշերը: Որքան փոխուած էր ան: Ուր հոն էին Տէր եւ Տիկին Փորէլը: Հեկայլին սրահին տակ երկարող... ուին ծիծերը. անոնք ալ պատերազմ գացեր էին: Փորէլ որ տեսած էր պատերազմը եւ շատ մօս կեր Փարիզի պաշարման օրերուն... էին կը յուսար զինուոր ըլլալ... տակ իր խոշոր փորին:

Կրէկուար, Տըլէս, Փինէ, ... զինուոր էին հիմա: Զինուորական խանութիւնները պիտի գրաւէին ... պելան իրենց պէտքերուն համար:

Նստաւ անոնց հետ մինչեւ առաւօտ երկուքը: Պատմեցին իրեն թէ ինչ էր Փարիզը Մարնի ճակատամարտէն առաջ երբ կառավարութիւնը փոխադրուեցաւ Պորտօ: Իմացեր էին ... նօթները գիշեր ցերեկ:

Յոգնած էր Ճորճ ու քնաց:

Թարգմ. Ժ. Ի.

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.786

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

28 Janvier 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՍՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2098 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԱՅԻ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Երէկուան խմբագրականով կը թելադրէինք միացեալ ինքնապաշտպանութեան ճակատ մը Թրքական փրովոքասիոններուն դէմ:

Այդ ինքնապաշտպանութիւնը պէտք է ըլլայ նոյնքան ծրագրուած, նոյնքան նպատակայարմար եւ մանաւանդ նոյնքան յարատեւ, որքան կը ներկայացնէ Թրքական գործունէութիւնը: Այս գործին մէջ աղմուկն ու հայհոյանքը դեր չունին, այլ փաստերը, պատմութիւնը եւ գիտութիւնը:

Ինչպէս կը տեսնենք մեր դարաւոր թշնամին, որ գիտէ զէնք գործածել, պատմութեան մէջ չարձանագրուած ջարդեր սարքեց՝ Հայոց ազգային հարցը արմատէն լուծելու դիտաւորութեամբ, այսօր կը դիմէ պատմութեան, գրականութեան, ցեղային նկարագրի վերլուծութեան, հինը կը փառաբանէ՝ նորը ցայտուն դարձնելու համար, հայկական արուեստը, գրականութիւնը, լեզուն եւ ցեղային ծագումը կասկածի տակ կը դնէ, կ'ենթարկէ Թրքական մշակոյթին, որպէս զի մեր ազգային հաւաքականութիւնը եւ մեր ազգային բաղձանքները մահուան դատապարտուած հռչակէ:

Թուրքն այս բոլորը կ'ընէ իր երկրէն ներս, երկրէն դուրս, իր մտաւորականութեան միջոցաւ, օտար վարձկաններով եւ մանաւանդ հայ ստրուկ գործակալներով:

Թուրքը կը ջանայ համոզել Թուրքին, պղտորել եւ պառակտել հայ կեանքը, մոլորեցնել ու սիրաշահել միջազգային հանրային կարծիքը:

Մտիկ ըրէք ձէյլալ Նուրին:

« Հայերուն գլուխը ուտողները կոմիտէներն են: Կը կարծեմ թէ խելօք Հայերը չեն հերքեր իմ այս կարծիքը»:

« Հայը շատ համեղ կերակուր կ'եփէ, Թուրքը մեծ ախորժակով կ'ուտէ...»:

« Այն օրը որ սկսաւ քաղաքականութեամբ զբաղիլ, Հայը փճացաւ: Ամօթ չէ: Ամէն ազգ չի կրնար քաղաքագէտ կամ պաշտօնեայ ըլլալ»:

Թուրքը, այժմ կը հետապնդէ Հայոց բարոյական մահը:

Այս բոլորը ի մի առած, ամբողջական ծրագիր մըն է նախ մեզի համար: Ու մենք պիտի ջանանք, պարտաւոր ենք ջանալ հակահարուածը հասցնել թշնամուն՝ իւրաքանչիւր կէտին վրայ, բազմակողմանի ճակատով:

Այս բոլորը պարտաւոր ենք ընել,

Որպէս զի ... Հայը համոզենք, (այո՛, Հայը համոզենք, որ հաւատայ իր ազգային կարողութեան):

Որպէս զի Թուրքին հոգին բեկման ենթարկենք եւ մեր հնարաւոր միջոցներով հասկցնենք այդ ժողովուրդին որ ժամանակաւոր խանդավառութիւնները, երազային մեծամտութիւնները եւ պանթուրքիզմ մեծխօսիկութիւնները պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան յենարաններ չեն կրնար ըլլալ, որքան ատեն այդ տուիքները չծլին ու չարմատանան նոյն ժողովուրդին մէջ:

Որպէս զի լուսաբանենք միջազգային լայն շրջանակները Մերձաւոր Արեւելքի կորիզը կազմող հայկական խնդրով, ծանօթացնենք Հայոց հին ու նոր պատմութիւնը, հին ու նոր գրականութիւնն ու արուեստը, Հայու եւ Թուրքի հակամարտութիւնը, — ազգային, քաղաքակրթական եւ տնտեսական:

Եւ մանաւանդ տարածել տնտեսական ծանօթութիւններ, պահ մը մէկ կողմ դնելով ջարդերու եւ թշուառութեան պատմութիւնները: Տնտեսական գետնի վրայ կարելի է ցոյց տալ Թուրքիոյ աղքատութիւնները, չահագործուած ազգերուն ու պետութիւններուն ցոյց տալ չահատեսութեան անկարելիութիւնը՝ առանց շինարար տարրի, ցոյց տալ անկարելիութիւնը տնտեսական վերածնունդի մը, որքան ատեն այդ երկիրը մնայ ազգային հակամարտութեան եւ ազգային դատերու թատերաբեմ մը:

Եւ վերջապէս ցոյց տալ, հայկական յամառութեամբ, որ տնտեսական ամէն յանձնառութիւն Թուրքիոյ կողմէ, հայկական հողերու սահմաններուն մէջ՝ պիտի մնայ մեռած տառ, կորսուած դրամագլուխ եւ տնտեսական արկածախնդրութիւն: Այդպիսի յանձնառութիւն կրնայ միայն Հայը ստանձնել եւ Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական վերածնունդով՝ ապահովել Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը եւ տնտեսական ծաղկումը:

Թրքական անբարոյական արշաւանքին դէմ պէտք է կազմակերպել հայկական բարոյական ինքնապաշտպանութիւնը:

Ու այս գործին առաջապահը եւ ղեկավարը պէտք է հանդիսանայ հայ մամուլը: Ան պէտք է խթանէ հայ գործօն բոլոր ուժերը՝ գործելու անվարան ու յարատեւ: Ան կրնայ է հետեւիլ բոլոր անցքերուն. մատնանշել թշնամու արարքները եւ մղել բոլոր ընդունակ ուժերը, իւրաքանչիւրն իր կալուածին մէջ՝ հակահարուած հասցնելու հակառակորդին:

Հայ մամուլը դիրք բռնած աշխարհի կարեւոր կեդրոններուն մէջ, պիտի պայքարի մեր ներքին կեանքը Թրքական ջուրերով պղտորողներուն դէմ. պիտի ստեղծէ հանրային աններող կարծիք մը, որ պիտի դառնայ բարոյական սարսափ մը անոնց համար, որ կը մտնեն սեւ ցանկին մէջ:

Նոյն հայ մամուլը կարող է քաջալերել եւ գործի մղել հայ մտաւորականը, գրագէտը, ուսանողներն ու աշակերտութիւնը միջազգային կեանքին եւ միջազգային մամուլի մէջ հրապարակ գալու յանուն հայկական ինքնապաշտպանութեան:

Ու այս խնդրին մէջ միացած հայ մամուլը կրնայ իր կամքը պարտադրել հայկական բազմաթիւ հաստատութիւններուն ու ունեւոր անհատներուն, որ իրենց մասնակցութիւնը բերեն այս կազմակերպուած ինքնապաշտպանութեան:

Եթէ այսօր թնդանօթներ չունինք Թրքական բարբարոսութեան դէմ կռուելու, կրնանք բարոյական պատերազմը շարունակել անոր դէմ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻ՛ ԽՕՍԻՔ, ԵԹԷ...

Ով չէ լսած հայ կղերականին քարոզը՝ տգէտ, տափակ, անհամ, անիմաստ:

Խօսքս, անշուշտ, մասի վրայ համբուրող բացառութիւններու մասին չէ:

Եւրոպացին եկեղեցի կ'երթայ ընդհանրապէս ոչ թէ անպատճառ երկու ծունր աղօթք ընելու կամ իր մեղքերուն թողութիւն խնդրելու, այլ քանի մը սորվելու կամ գեղեցիկ երաժշտութիւն մը մտիկ ընելու հաճոյքին համար:

Մեր եկեղեցիները զրկուած են երկուքէն ալ:

Եւրոպացի կղերականը քիչ շատ զարգացած մէկն է եւ գիտականօրէն կը մտնենայ կրօնքին ու Աւետարանին: Իսկ շատերը մերիններէն հազիւ թէ նախնական կրթութիւն մը ստացած են գոնէ Աստուածաբանական նիւթերու մասին: Այդպէս էին յիսուն տարի առաջ. այդպէս են նաեւ հիմա:

— Աստուած վեց օրէն ստեղծեց աշխարհը կամ Յիսուս հինգ հազար հոգի կերակրեց մէկ ձուկով... Գիտուն-կղերականը կը խնդայ այժմ այս միամտութեան վրայ:

×

Բայց ձգենք իրենց նիւթը: Հապա՞ հայ քահանային կամ վարդապետին լեզուն, անոր հայերէնն ու քերականութիւնը. կ'ողբաս եթէ չուզես իսկ խնդալ:

Եկեղեցին եմ կիրակի առտու մը: Հոգեհանգիստը կը կատարեն ծանօթ Հայու մը որ մեռեր է քառասուն օր առաջ.

Եւ ահա քահանային անխուսափելի դրուատականը այդ «ազգասէր», «բարեսիրտ» եւ «ազնիւ» մարդուն համար — որովհետեւ մի՛ մոռնաք, ամէն Հայ որ կը մեռնի ազգասէր է, բարեսիրտ է ու ազնիւ:

Քահանան յարմար կը դատէ երկու անուշ խօսք ալ ըսել հանգուցեալին կնոջ հասցէին որ այնտեղ է.

« Անիկա ո՛չ միայն սիրելի եւ անձնուէր կինն էր անոր այլ նաեւ մեր ամենուս...»:

Բարեբախտաբար հայերէն չէր հասկնար տիկինը:

×

Ո՛չ. մի՛ խօսիք եթէ չէք կրնար:

ԴՐՍԵՑԻ

ԽԵՂՃԸ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԱՅՐԵՑ

Տիկին Շամփանեաք, 83 տարեկան այրի մը, որ 40 տարիէ ի վեր կը բնակէր Փարիզ, Րէնի փողոց յարկաբաժին մը, ժամանակին հարուստ էր: Վեց տարի առաջ իր հարստութիւնը կը հաշուուէր հինգ միլիոն ֆրանք: Բայց կարգ մը սպեկուլէցիաներու խորհուրդին անսալով իր դրամը հոս հոն շահադիտական գործերու պատկեցուց, այնպէս որ ամէն ինչ կորսնցուց եւ թշուառ մնաց: Հիւանդանոցը կը մերժէր ընդունիլ զինքը, տղան չէր օգներ. տան վարձքը 7500 ֆր. դիզուած էր եւ տանտէրը կը սպառնար փողոց ձգել զինքը:

Առջի գիշեր, անոր յարկաբաժնին մէկ մասին մէջ բնակող վարձակալը անսովոր մուխ մը կը տեսնէ պառաւին սենեակին կողմը, կը զարնէ, չի բացուիր: Հրշէջները կը փութան, դուռը կը խորտակեն եւ կը տեսնեն որ խեղճ կինը անկողնին ու բարձին վրայ քարիւղ թափելով բռնկցուցած եւ կրակ տալով ինքզինքը այրած է:

Կրակը մարեցին, բայց կնոջ դիակը ածխացած էր արդէն:

ՖՈՐՏ ՓԱԿԵՑ ԴՈՒՌՆԵՐԸ

Տիթրոյթէն կը հեռագրեն թէ Ֆորտ ընկերութիւնը որոշեց անպայման ժամանակով փակել Միացեալ Նահանգներու մէջ ունեցած իր օթօմօպիլի գործարանները ուր 100,000 հոգի կ'աշխատին:

Այս որոշումը տրուած է 5000 գործաւորներու յանկարծական մէկ գործադուլին վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ելմտացոյցի մեծ վիճաբանութիւնը Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ

Ֆրանսայի ելմտացոյցին վիճաբանութեան համար այնքան սպասուած մեծ վիճաբանութիւնը երէկ սկսաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, կառավարութեան անդամներուն ներկայութեան: Քանիցս վիճաբանութիւնները այնքան ջղային հանգամանք առին որ նախագահը ստիպուեցաւ ընդհատել զայն:

Նախ ձեռք առնուեցաւ փետրուար ամսուան առժամեայ ելմտացոյցը: Գ. Ֆլանտէն առարկելով թէ կառավարութեան եւ ելմտացոյցի յանձնաժողովին տեսակէտները անհամաձայն են, առաջարկեց ետ դրկել զայն կրկին քննուելու համար:

Ելմտական նախարար Գ. Շէրոն գոչեց. — Ելմտացոյցի բացին հետեւանքով, այս պահուս ժամը 1,311,000 ֆրանք կը կորսնցնենք: Պէտք է աճապարենք: Ցետաձգում չենք ընդունիր եւ վստահութեան խնդիր կը յարուցանենք:

Կարճ վիճաբանութենէ մը ետք խնդիրը քուէի դրուեցաւ եւ 205ի դէմ 368 քուէով մերժուեցաւ յետաձգման առաջարկը:

Կէս օրէ վերջի նիստին մէջ ելմտական յանձնաժողովի տեղեկաբեր Գ. Լամուրէօ երկարօրէն խօսեցաւ. Ըսաւ թէ 1930էն ի վեր գանձը քիչ – քիչ կը սպառի: Միայն մեր դրամն է որ անվնաս կը մնայ, բայց վերջերս այդ մասին ալ մտահոգիչ նշաններ կը տեսնուին: Քանի մը շաբաթ է ֆրանքը թեթեւապէս տկարացած է, կ'երեւի ոսկի ղրկուած է Ամերիկա: Ոսկեդրամի մուտքն ալ պակսած է:

Ելմտացոյցին վիճակն ալ հետեւեալն է. — Ծախք 52 միլիառ 38 միլիոն, եկամուտ 41 միլիառ 497 միլիոն ֆր. որով բացն է 10 միլիառ 541 միլիոն ֆրանք:

Այս պիւտճէի բացը գոցելու միջոցներու մասին է կարծիքներու տարբերութիւնը: Ընկերվարականները եւ կառավարութիւնը տարբեր կը խորհին, ելմտացոյցի յանձնաժողովին եւ ելմտական նախարարին միջեւ տեսակէտի նոյնութիւն չկայ:

Ելմտական նախարար Գ. Շէրոն խօսք առնելով ըսաւ.

— Երկիրը իր ճարտարարուեստական կազմածքը կը պահէ: Որպէս զի գործերը վերսկսին, պէտք է որ պետութիւնն ալ քաջութիւնը ունենայ, անհատներու պէս, պակսեցնել իր տնական մատակարարութիւնը: Բաւական չէ ըսել՝ տագնապի պահուն նոր բեռներ կը դնէք: Մենք այդ բեռները կը պահանջենք՝ անհրաժեշտ խնայողութիւնները ընելէ յետոյ: Փոխառութեան քաղաքականութիւնը շարունակել, դէպ ի էնֆլասիոն սահիլ է: Էնֆլասիոնը այսինքն թղթադրամի առատացումը ոճիր մըն է զոր կը խորհին ամէն չահագործողներ, խարեբաներ եւ պղտոր ջուրի մէջ որսացողներ: Հաւասարակշռութեան եւ էնֆլասիոնի միջեւ կառավարութիւնը ըրած է իր ընտրութիւնը: Ցանձն առած ենք ելմտացոյցի ամբողջական հաւասարակշռութիւնը կատարել առանց փոխառութեան դիմելու: Հոս եկած եմ ձեզի ապացուցանելու թէ ընտրելիք երկու ճամբայ կայ. կա՛մ ելմտացոյցի բացին իրական փակումը՝ ինչպէս որ կը ներկայացնենք մենք, կա՛մ դրամական տագնապ մը:

« Ուրեմն կամ պէտք է չարիքը դարմանել 1933ի ելմտացոյցէն սկսեալ, փրկել Ֆրանսայի վարկը, վերահաստատել վստահութիւնը եւ կամ փոխառութենէ փոխառութիւն աւելի ծանրացնել կացութիւնը:

« Կառավարութեան ծրագիրն է ուրեմն, ելմտացոյցի բացը իրապէս փակել, գանձը թեթեւցնել եւ յետոյ հրապարակ հանել 15 միլիառի փոխառութիւն մը՝ փոխելու համար ծփուն պարտքը երկար պայմանաժամով պարտքի, յարգել Ամօրթիսմանի սնտուկին ինքնավարութիւնը եւ նոր բեռներ չի դնել Տէփօի սնտուկին վրայ:

Գ. Շէրոնի երկար ճառէն յետոյ խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ վիճաբանութեանց շարունակութիւնը թողուեցաւ այսօրուան:

Խորհրդարանի ձախակողմեան չորս խումբերու պետերը երէկ առտու Երեսփ. Ժողովի շէնքին մէջ առանձին տեսակցեցան վարչապետ Գ. Պօնքուրի հետ, գտնելու համար համաձայնութեան գետին մը՝ ելմտացոյցի խնդրին մէջ: Քննուեցան ամէն կարելիութիւնները եւ որոշուեցաւ միշտ շփման մէջ մնալ կառավարութեան հետ:

Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութիւնը ներկայացնող այս խմբակներուն եւ կառավարութեան միջեւ անհամաձայնութեան գլխաւոր կէտը սա է որ, անոնք կը մերժեն ուղղակի տուրքերու վրայ հարիւրին 5 յաւելումը զոր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ:

Գ. Փօլ Պօնքուր այս տեսակցութենէն յետոյ, յայտարարեց.

— Կառավարութիւնը ճշդած է իր ուղեգիծը, որուն վրայ պիտի պնդէ: Պատրաստ ենք ընդունելու ամէն առաջարկ որ պիտի համապատասխանէ մեր տեսակէտներուն: Երբ հարկատուներէն զոհողութիւն մը կը պահանջենք, նոյնքան զոհողութիւն ալ պետութիւնը պիտի ընէ, զեղչելով իր ծախքերը: Մենք մեր յատակագիծը գծած ենք սապէս, 3+3+3, այսինքն երեք միլիառ տուրք է, 3 միլիառ խնայողութենէ եւ 3 միլիառ փոխառութենէ՝ գոցելու համար ելմտացոյցը:

Կամուրջ մը պիտի միացնէ ՌՈՒՄԱՆԻԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 26.— Երկու երկիրներու վեհապետներուն վերջին տեսակցութեան ընթացքին, ուր ներկայ էին երկու արտաքին նախարարներ եւ ռումէն պատերազմական նախարարը, քննուեցաւ Դանուբի վրայ շինուելիք միջազգային կամուրջին հարցը: Ուսումնասիրուեցան այն արհեստական ու ռազմագիտական պայմանները որով կարելի պիտի ըլլար հաստատել այդ կամուրջը որ երկու երկիրները իրարու պիտի կապէ: Կը հաւաստուի թէ շինութիւնները պիտի սկսին գարնան, Թուրնու – Սէվըրինի շրջանին մէջ:

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԹԷ Ի՞ՆՉ ՏՈՒՐՔԵՐ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻՆ

Հարկատուներու ազգային դաշնակցութիւնն ու սէնտիքան այսօր շաբաթ Մաժիք – Սիթիի մէջ մեծ միթինկ մը կը կազմեն, բողոքելու համար տակաւ իրենց վիճակին ծանրանալուն դէմ: Այս առթիւ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին ուր կ'ըսեն.

— «Անարգ զաւեշտ մը կը պատրաստուի: Նոր տուրքեր պիտի քուէարկեն, եղածները պիտի ծանրացնեն, ծախքերու զեղչը պիտի պակսեցնեն եւ անոնք որ մեզի իբր օրինակ պիտի տային — երեսփոխանները — իրենց թոշակին վրայ որ եւ է զեղչ չեն թոյլատրեր եւ ոչ ալ իրենց թիւը պակսեցնել կ'ուզեն:

« Եւ սակայն, եթէ աչք մը ձգուի այն տուրքին վրայ զոր տանտիկինը կը վճարէ իր գնումները կատարած պահուն, կը տեսնուի հետեւեալը. —

« Մէկ լիդր կարմիր գինիին վրայ զոր կը գնէ 1.80ի, կը վճարէ 0.22 սանդիմ: 3.80 վճարած շաքարին վրայ 1.05 տուրք կայ: Պղպեղի 3.50նոց ծրարի մը վրայէն 0.78, ոսպի մէկ լիդրին 23 ֆր.էն 11.43ը, 8 ֆր.նոց քաքաոյի տուփին վրայէն 2.20, թէյի 4 ֆր.ին վրայէն 1.28, աղին 1.40ին վրայէն 0.63, մէկ լիդր քացախին 1.75 ֆր. գինին վրայէն 0.35, սուրճին 4 ֆր.էն 1.60, շօքօլայի 3.25 արժող ծրարին վրայէն 0.85, զոյգ մը կօշիկի գնման գինին վրայէն 100ին 30 — 40:

« Խորհրդարանի ելմտական յանձնաժողովը չի վախնար նոր տուրք քուէարկելու շաքարի եւ սուրճի վրայ: Միթէ սպառողները, բազմանդամ ընտանիքները, աշխատաւորները պիտի ընդունի՞ն, առանց բողոքի, այս նոր զրկումն ու արհամարհանքը:

« Կործանումը մեր դուռն է հասած. պէտք է շարժիլ միաբան կուսակցական զինադուլով մը: Մաժիք – Սիթիի մեր շաբաթ օրուան ցոյցը պիտի ըլլայ մեր վերջին ազդարարութիւնը՝ փոթորիկ իջնելէ առաջ»

ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԸ

Պուլկարիոյ թագաւորը հրամանագիր մը ստորագրեց որով ցմահ բերդարգելութեան դատապարտուողներուն պատիժը վերածուեցաւ 15 տարի բանտարկութեան:

ԱՆԳԼԻՈ-ՊԱՐՍԻԿ ՎԷՃԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը երէկի իր նիստին մէջ ձեռք առաւ անգլիական եւ պարսիկ կառավարութեանց միջեւ ծագած վէճը, Պարսկաստանի քարիւղի հանքերը շահագործող ընկերութեան պայմանագիրին ջնջման առթիւ:

Խորհուրդը որոշեց յետաձգել այս խնդրին վիճաբանութիւնը որպէսզի տեղեկաբերը ժամանակ ունենայ խնդիրը ուսումնասիրելու, երկու կողմերը լսելու եւ իր եզրակացութիւնը բերելու համար:

ՃԻՆԱՍՏԱՆ ՃԱՐՃԱԿՄԱՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

ԹՕՔԻՕ, 26.— Մուքտէնէն կը հաղորդեն թէ Բէքինի չինական իշխանութիւնները մերժած են բնակչութեան սկսիլ ուղղակի ճամբու հետ՝ տեղայնացնելու համար Շան – Հայ – Քուանի միջադէպը եւ հրաման տուած իրենց բանակի հրամանատարին, յունուար 26ին գրաւել Շան–Հայ–Քուանը: Այս օրը նշանակուած է, որովհետեւ ըստ հին տոմարի, այդ օրը տարիին առաջին օրն է:

Չինացիք պիտի յարձակին Լուան – Չէուի արեւելքը գտնուող իրենց բոլոր ուժերով: Չինացիք ամրութիւններ կը շինեն քաղաքին շրջակայքը:

Ճարոնցիք, իրենց կարգին, այս լուրին վրայ, պիտի աւելցնեն իրենց զօրքը Մանչուրիոյ մէջ:

ԳՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ՀԵՏ

— · —

ԽՄԲ.— Ամբամ արձակուրդին գրագէտ–հնագէտ ծանօթ Օշական վերադարձաւ [illegible] Հայրենիքէն ու Եւրոպայէն մէջ: Այս առթիւ Օշականի տեսակցութիւնը կու տանք:

Փաստաթղթական էջ մըն է այդ, որ կը պարզէ երիտասարդ խմբագրական շարժման ընթացքը գրական ու գաղափարական վտանգաւոր մասին, որ առաւելաբար:

«Անահիտը» կը պատկանի սերունդի մը որմէ երկու դրօշ չունինք այսօր, բառին իսկական տարողութեամբ, բայց ունինք մեծ բազմութիւն մը արբօղներու. տարալին տակ դուռ նուաճող բոլոր այն պարկեշտ նախընտրեալները որոնք իսկական գործով կը տանին նանդէսը մեր գիրին: Աւելի ծողովուրդներու մէջ տարիքը գլխաւոր պատմառներէն է այս բաժանումներուն: Ամէն սերունդ ինքզինքը կ'երկարէ իր պրուհաստին մէջ ու կը փակէ իր չիղերը ուրիշներու: Ծարբանակը մեր մէջ ան է, որ ծերերը կը յամառին երիտասարդ մնալ ու «վարդապետելու», ա՛լ ախտաւորած ընտանութեան մը գինով: «Անահիտը» երբ ժամանակավրէպ մը դառնալու չափ առաջ չեմ երթար, ոչ ալ իրմով մեզի եկած կամ գալիք արժէքներուն, գեղեցկութեան դէմ զիջումով մը, այլ գլխաւոր այն փաստին համար որ «Անահիտի» ընթերցողները թանկագին ծերունիներ են (տարիքէն չէ որ կը խօսիմ այլ ուղեղէն) ու երբ այդ նանդէսը կ'ապրեցնեն: Անոնք նուաստաւոր ճաշակով մը կը բանան այդ մեծադիր էջերը, խորապէս պարա՛պ բոլոր ալ ծէջ խուզարկողներուն համար, բայց խորապէս կենդանի, խայտալից, իր–ենթութեան մէջ մնացողներուն համար որոնք չինուած, ներկուած, կոկիկ պզտիկներու պէտք ունին իրենց ուղեղին մերկութիւնը հագուեցնելու: «Անահիտը» փաստ մըն է մեր միտքին տարբեր մէկ անկումին, որուն՝ ուղեղային սնոբուզումը որակում մը անյարմար պիտի չգար: Անոր ընթերցողները, վայն խմբագրողին նման, կը կարծեն ծառայած ըլլալ մեր գիրին երբ հաճոյքով կը թարթափին նոսսարակութիւն, միամիտ սոփեստութեան, շրջուած հետազօտութեան այն հարիւրաւոր սիւնակներուն մէջ, որոնք պաշտօն ունին Գ. Արշակ Չօպանեանի դատումները տարածելու: Նկատի ունիմ եւրոպական մշակոյթին ոչ թէ մակերեսին այլ անոր որոշ մէկ չերտին մէջ ամբարւած, անդիմադրելի գանգուածը: Անիկա նման է մեր վաթսունական – ութսունական թուականներու իմացական ընտրանիին, որ «Թափառական Հրեայով», «Թշուառներով», «Մարտայով» կամ «Արշակ Բ.»ով կը բաւարարէ ինքզինքը ու հպա՛րտ ալ է ատով: (Յայտնի է թէ այդ շրջանին մեծագոյն բանաստեղծը — կը խնայեմ անունը — հետզհետէ կը լքէ գոլորցական հաւաքածոներէն ալ իր գիրքերը օր մը թնաւ չեղած ըլլալու արդար ճակատագրին դիմելով): Եւ դժուար է ինծի համար շատ տարբերութիւն գտնել ընդմէջ անոր ու ներկայի այն գրուածքներուն, որոնք իրենց հաստատ պրազումները, կենսաթուղթները, վարելքները, պզտիկ ticերը (իմացական) ամբարւել կաղապարած, իրենց սրահներուն մէջ կը հանդուրժեն կանանց այդ հանդէսը, առանց հեդ մը աչք նետելու՝ պատկերներուն կամ այցելուներուն intriguer ընելու տխուր իմաստութեամբ: Ներա՛խտ, որ կ'արգիլէ մեր չիղերուն զօրաւոր ցնցումներ ու արուեստը կը վերածէ քաղցր palliatifի մը սոոր ճակատագրին: Անոնք պիտի ուզեն քիչ մը ամէն բան, սանկ միջակ ու անվնաս, առաւելապէս թարգմանածոյ: Եւ, ուշադրութիւն: Այդ էջերն ալ ըլլալու են դարձեալ չէզոք, միջազգային համբաւին (բայց անոր pédantique երակէն) ամբողջ կշիռովը անդամալոյծ, ու պիտի պատկանին զովուած բայց չհարգացուած գործերու խումբին: Ոչ մէկ հայ ընթերցող կրնայ հաճոյքով ու հոգեկան թրթռացումով հետեւիլ այդ գլուխ – գործոցներուն թարգմանութեան, պարզ այն պատճառով որ, առանց բաւաբար ծանօթացման, նոթի, եւ մանաւանդ գործերը պատրաստող ենթահողին լայնօրէն ուսումնասիրումին, այդ տողերը պիտի ըլլան անարժէք փոխադրումներ: Գործեր կան որ կ'ապրուին: Ուրիշներ որ կը ծամուին. Ուրիշներ որ կը սիրուին: Եւ կան որ կը յարգուին բայց մեր դպրոցական մարզերուն չեն հասնիր: Ո՛վ պիտի ուրանայ հսկայ գեղեցկութիւնը, օրինակի մը համար, Լոգֆելլոյի «Կաբուկներուն» խաղին, պայմանաւ որ դայն թարգմանողը օրինակէ՛ մը չըլլայ, այլ արուեստագէտ մը նոյն ատեն, որ կրօնական երկրորդին գեղեցկութիւնը կարգադասութ ընդ վերլածել իր ոճին ու նոյն ատեն լուսաւորէ բացատրողութ լոյսերովը արուեստին բոլոր ծալքերը, նուաստական խորշերը որոնք ժամանակին փոփոխ դադարած են ու մեռած: Սակայն այդ ատենէն՝ խաղը դիտելու, նոսսին տարած խօսքին որ ամբողջ հոգին է ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, լուսատուղանդիս կրակովը, ու նոր քուրային նուաճած ոսկիը մը նման բանիլ մեր ուղին հին դարերու մարդիկը. — ատա՛ թէ ի՛նչ է ինծի համար թարգմանութիւնը օտար գլուխ – գործոցներու: Գ. Չօպանեան գիտէ՞ թէ կ'ուրանայ, երբ ժխտուած տողեր կը փոխէ «Անահիտի» էջերուն, երբ փանատանդ մարդոց աստղները բարձրաղաղակ պտտելով անոնց հոգին ալ տուած ըլլալ կը յաւակնի: Սխալ թող չհասկնաս զիս բոլոր անոնք որ այս տողերուն մէջ վիրաւորանք կամ յարձակում պիտի տեսնեն: Ես կը յարգեմ անմեն աշխատանք: Կը նեղուիմ երբ ատոր արժէքը գիտնալով կը խեղաթիւրեն, կը չափազանցեն: Եւ կը սիրեմ երբ աշխատողին ուրիշին գովասրին անկեղծ: Կը բաւականանամ դիտել տալով որ, ոտանոր ամէն փոխադրում ենթակայ է որոշ հոգեփոխումի, քանի որ մարդկային հոգին խանելի է ամէն անդայրութեանց: Անոնք երբ մարդ կը փոխեն, կը ծգեն բան մը իրենց իսկութենէն: Ինչ որ Գայլըն Գայլըն կ՚ընէ, Անգլիոյ վերեւ սաստող նախարարական քաղաքակրթութեան մը չամանչաղն է: Փորձեցէք դայն հայացնել. բառ միայն պիտի տաք: Այնպէս որ «Անահիտի» խմբագիրը միջազգային գովեստի պատմութեամբ պատուուած գործերու համար երբ կը բանայ իր էջերը, բաւարարած չըլլար պաւանքը զոր ունի մեր ընթերցողը արուեստի մեծ գործերէն:

«Անահիտի» հրատարակիչը մեր երիցագոյն խմբագիրներէն իր օրը ապրած գրագէտներէն ու իր պատրանքին մէջ նպարտ ու աննահանջ աշխատողներէն մէկն է: Ձեմ գրագիր անոր աշխատանքի միւս երեսովը որ մեր գեղեցկութեանց օտարներուն ծանօթացումը ունի նպատակ: Արշակ Չօպանեան այդ աշխատանքին ամէնէն անյարմար մարդն է, նկատի ունենալով իր խառնուածքին տիրական գիծը որ հասարակական, խմբագրական է, որ հետեւաբար օտար՝ արուեստին: Օրըօրին, թմբաստացական, հայրենասիրական, լրագրական իր զբաղումներու ընթացքին, ախյափոյ յաճախ ալ խաղ, մինչ տաս երբեք հոգի առաջ այդ փոխադրումները առ նուազն կը առաւելեն գեղեցկութիւնը այն արուեստին որուն տարփողը ունի ընտ–լիք, մեծ մշակոյթներու կրկէսին մէջ: Ով որ կարդայ իր Քուչակին Ֆրանսերէնը, պիտի նետէ ձեռքէն երբ անհամ ու անարժէք չտասխօսութիւն: Գիտեմ թէ Արշակ Չօպանեան իր ամէն մէկ թարգմանութեանց համար պահեստի գովեստ մը ունի իր դարանին մէկ անկիւնը, առօրագրուած աս ու ան, երեւելի ու չերեւելի ակադեմականներէն, որոնք հայասիրաբար, առանց աչք իսկ նետելու, գովեստը չեն խնայած քաղցրի վաստակաւորին: Մի մոռնաք Հիւկոն, որ մեծ գովեստներ կը բաշխէր չկարդացած գիրքերուն մասին: Արժէքով աշխատա՞նք: Անշուշտ որ կարելի է: Բայց ատիկա ընողը արուեստագէտ է ըլլալու, ոչ թէ խմբագիրը:

Ձեմ ուրանար կշիռը Գ. Չօպանեանի գիրքերուն ընդհանուր հաշուեցուցակին: Ցունինք մէկը որ արտադրած ըլլայ անոր քառորդին չափ: Անշուշտ որ այդքան մեկան բան մը կ'ապացուցանէ ի վերջոյ: Ձեմ ուրանար արժէքը «Ծաղիկներ» (1890), ինչպէս ոսկի «Անահիտին»: Առաջինին մէջ Արշակ Չօպանեան իր տաղանդին խանդավառ արծակումը կ'ընէ ու մեր գրականութեան մէջ կը բանայ որոշ շրջան: Երկրորդին մէջ անիկա իր տաղանդին լիութիւնը կը գտնէ ու իր շրջանին ընդհանուր ժողովուրդին ալ մէկ եռեսը կը սեւեռէ, դժբախտաբար ամէնէն տկարախտ գործիքով մը, — քննադատօրէն: Բայց շահ է ատիկա նորէն: Գալով ներկայ պարբերաթերթին («Անահիտ», հանդէս արուեստի եւ մտածման, նոր շրջան) դայն կը գտնեմ փաստաթուղթ մը մեր հոգեկան յոգնութեան, մտքին ծերութեան ու նման ամէն ծերութեան՝ տրտունջի, շատ խօսելու, ուզածին հաւնելու, հին երջանիկ օրեր ողբկոչելու մարդկային ակարութեան:

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴՈՒՆԵՐԷՆ

— · · —

— Այստե՛ղ այստե՛ղ, ճեպընթացին այս բաժնին մէջ խցիկ մը կայ պարապ: Բարձրացէք, տեղ գրաւէ, դէմդ աղուոր աղջիկ մը:

— Է՜հ, մնաք բարով Աստուած եւ արեւ… քիչ մնաց Դուրեանի ոտանաւորը պիտի արտասանէի, — մնաք բարով, ընկերներ, չէք հաւատար թէ կը մեկնիմ, բայց աՀա՛ հաւատամ չհաւատամ՝ կը մեկնիմ:

Մեկնումի զանգը կը հնչէ:

'— Երթա՛ս բարով, երթաս բարով…

— Ողջո՜յն տար Սուրիոյ մեր ընկերներուն..

— Վահագնեան ողջո՜յն Զ. Ռ. Միութեան մեր տղոց…

— Գոտուրէն բաէ, թող նամակ գրէ…

— Երբ Հալէպ երթաս, իմ տեղս փախլավա մը կեր…

— Իմ տեղս ալ ԼԷՀՄԷՃԷՆ մը (միսով ու հացով պատրաստուած)…

— Իսկ իմ տեղս օրբանոցին պատերը համբուրէ…

— Իմ տեղս արեւ ծծէ…

— Զմռնոսս ինծի նորաշխարհ (պլուտիւ մը՝ բերելու. վերադարձիդ…

— Այքերս հետդ տար…

— Բարեւներ ու համբոյրներ բոլոր Հայերուն, որ կը հանդիպիս ճամբուդ վրայ, Պէյրութէն անդին

— Բաէ բոլորին, որ չելլեն չգան այս կողմերը: Թող տեղերնին կենան:

Եւ յանկարծ չարժեցաւ ճեպընթացը, փչեց, սուլեց, հեւաց, գոռգոռաց ու փախաւ:

Ընկերներուս աչքերն ու ժպիտը կը տեսնեմ տակաւին, երբ ճեպընթացը կը սուրայ մթութեան մէջէն, թաչուրի պէս փախցնելով ճամբան եզերող լոյսի գունդերը:

Յաջորդ առտու կ'ողջունեմ Մարսիլիոյ կայարանը. մխոր, ձայներ, կանչեր եւ սուլեր իրարու կը խառնուին եւ կ'եռեւեփի կայարանը:

— 20 վայրկեան դադա՞ր, Նիսի ճամբորդները կրնան մնալ իրենց տեղը:

Վար կ'իջնեմ, մտածելով պահ մը, — ի՜նչքան երջանիկ պիտի ըլլայի, երբ օր մըն ալ յանկարծ, ճամբորդութեանս ընթացքին, բաէին ինծի.

— Սանահինի կայարա՜ն, 20 վայրկեան դադար, ճամբորդները կրնան մնալ իրենց տեղը՝ չարունակելու համար ճամբան դէպ ի Երեւան…:

Ա՜խ, Հայաստան…

Ահա Մարսիլիոյ մէջ: Աղտոտ փողոցներով, արեւին մէջէն, կ'երթամ դէպ ի հայկական փողոցները: Ընկերներ կը կեցնեն զիս ճամբուս վրայ:

— Ո՞ւր, դէպ ի ո՞ւր…

— Դէպ ի ծո՛վ, Միջերկրականի վրայո՛վ, կապոյտ թեւերով, դէպ ի դռներն Արեւելքի:

Ձեռքերս ամուր բռնած, ընկերներս կը հրաւիրէին զիս պտոյտ մը կատարել Մարսիլիոյ մէջ:

— Ո՛չ, կ'ուզեմ միայն հայկական գաղթակայանները տեսնել:

Մեր ճամբուն վրայ, կը չուարիմ թէ որո՞ւն պատասխանեմ: Բոլորը հարցումներ ունին Փարիզի մասին, ընկերներու եւ Զ. Ռ. Միութեան լուրջ աշխատանքներուն մասին: Ցաք տղաքներ:

Ահա թիթեղ եւ տախտակէ հիւղակներու աշխէ: Թուրական գաղթակայանն է: Քիչ անդին հայկականը: Ցածլիկ չէնքեր, 2—3 մեդր լայնքով, ծրուրիկ – մուրիկ պատերով: Պատուհաններուն մէջ ու տանիքներուն վրայ վարտիք ու չապիկ: Գլուխս ներս կը կախեմ բաց դուռնէ մը: Պատկերնե՜ր, պատկերնե՜ր: Ցուցահանդէ՜ս է, Մայր Աստուածածին, վարդապետ, նահապետական տան մը խմբանկարը, Լէնին, եւ ինչ գիտնամ դեռ: Մուսթաֆա Քէմալն ալ կա՛յ, չտեսայ, բայց լսեցի լեզուն:

— Նէ՞ իսթիյորսունուզ…

Երբալած, գլուխս կը քաշեմ գլուխս: Կը գառնանք դէպ ի ձախ.

— Հո՞ս ալ Հայեր կան, եւ այսպէս մաքուր հագուած, բարեձեւ: Այս պարոնը հո՞ս կը բնակի:

— Այո՛, իրենց տունն է այս, տե՛ս, մայրն ալ տանն առջեւ կերակուր կ'եփէ:

Եւ ընկերներս կ'ըսեն թէ չատեր վարժուած են այլ եւս բնակելու ապառողջ խցիկներու մէջ, ուրկէց չեն ուզեր բաժնուիլ: Ոմանք դրամ ալ ունին, բայց կը նախընտրեն խռնուիլ, կծկտիլ ինչպէս ձուկը տակառին մէջ: Ասիկա երեւոյթ մըն է, որուն պատճառով անշուշտ Մարսիլիոյ Ֆրանսացիները քիչին ծամոց գարձուցին բառը «աղտոտ Հայեր»:

Յոգնած սիրտով կը հեռանամ ու կը մտածեմ. — Մնաս ինչ այս ժողովուրդին մէջ, այս ժողովուրդին համար, և պէտք է աշխատինք բարձրացնել մեր ժողովուրդը այնքան, որ չկարենան նոյնքան աղտոտ տասարականներ անարգանք ու նախատինք հասցնել մեզի:

— Մ՞րբ խաւ կայ Պէյրութի համար:

Այս է առաջին հոգս, ու երբ ինծի կը տեղեկացնեն թէ վաղն իսկ կրնամ մեկնիլ, հրճուանք կը զգամ:

Հրճուանքս աւելի կը մեծնայ, երբ առտուն հասակս կը ցցեմ հսկայ շոգենաւին հսասկին դիմաց:

— Մնաք բարո՛վ, ընկերնե՛ր, մնաք բարո՛վ, եւ ողջո՛յն քեզ, կապոյտ ծով: Մի՛ խախանձիր այդպէս, Մարսիլիոյ տժգոյն արեւը, եւ մի՛ սահէ նետեր աչքերուս: Կ'երթամ արեւելք, հայրենի հորիզոններուս:

Նաւն է, որ կ'օրօրուի հիմա կապոյտ ջուրերուն վրայ: Արեւը հանդարտ կ'իջնէ ալիքներուն վրայ: Եւ մութը կ'իջնէ՛, կ'իջնէ՛ հետզհետէ:

Առաւօտուն խառնուած են ճամբորդները: Սոտամոքսը չի սիրեր ճամբորդութիւնը ծովուն վրայ: Կը մերժէ, կը տրտնջայ, կը բողոքէ:

Եւ թթուած հոտ մը շոգենաւին կամրջակին վրայ կը մատնէ ամէն բան:

— Անգի՛ն դնա՛, չան զաւակ, վրաս աղտոտէիր պիտի…

Եւ կոկորդի բազմաձայն երգը, ամբողջ օրը, շոգենաւուն մէջ, — ևօ՜…

Եւ թթո՜ւն, անտանելի թթուն քրթին մէջ անոնց, որոնց ստամոքսը խելօք է դեռ բայց խռով:

Ի՜նչքան բարկացած է ծովն այսօր: Իմ տհաճութիւններս կը մոռնամ ամբողջովին, երբ Աղեքսանդրիոյ հարթաքանդակ պատկերը կը պարզուի աչքիս:

Նաւ մը, արագ արագ, կը սահի դէպ ի կողերը մեր հսկայ շոգենաւուն: Ոստիկաններ են եւ բժիշկ մը:

— Ճամբորդները բոլորն ալ թող անցնին ու սպասեն Ա. կարգի սրահին մէջ, պիտի քննուին անցագիրները:

Աչակերտի պէս կը հնազանդինք յոյսաբարութեան: Շատեր «վիզաս» կը պահանջեն, իջնելու համար Աղեքսանդրիա 24 ժամ: Եւ երբ ես ալ կը ներկայանամ ցոյց տալով անցագիրս, պաշտօնեան ինծի կը վերադարձնէ ճամբու թուղթս, կցակի հեղնական արտայայտութեամբ մը օծուած.

— Նանսէնեան անցագի՞ր… կը ցաւիմ, դուք շոգենաւին մէջ կ'անցընէք ձեր ժամերը:

— Բայց, պարո՛ն, կ'ուզեմ իջնել, անպայման իջնել, կը վճարեմ…

— Նանսէնեան թուղթերուն «վիզա» չի տրուիր

«Օրհնեցի» պաշտօնեան Սադահայէլի բարբառով, յետոյ մտածեցի.

— Ես անգամ եմ Զ. Ռ. Միութեան, մեզի համար չկայ արգելք եւ անկարելի բան: Մեր Միութեան անդամները, հայ որբերը, անցան դժուարութիւններու դպրոցէն: Եւ ահէ վերապրեցան, ատիկա եղաւ շնորհիւ միայն իրենց արթնութեան եւ մաքի սրութեան:

Որոշեցի չմնալ շոգենաւուն վրայ, այլ ցամաք ելլել այս անգամ… Վահագնեան անցագրով:

Երկու ժամ յետոյ կը կոխէի Փարաւոններու հողին վրայ:

Հիմա կրնամ այցելել երկիրը Կղէոպատրայի, որուն սիրահարը, դարեր առաջ, ասկից գնաց գերի վարելու Հայոց թագաւորը, Արտաւազդ, նուէր տալու համար անյագ ցանկութիւններով տաչորող թագուհիին: Եւ վերջապէս ասկից էր, որ, դարեր առաջ, Մէմլուքները արշաւեցին Կիլիկիա՝ կործանելու հայկական անկախութեան վերջին օջախը:

Քիչ վերջ կառապան մը, քթին տակէն խնդալով ու մտրակը օդին մէջ բարձրացնելով, քաղաք կը տանէր զիս: Մինչ ես, երբ փողոցներուն մէջ կը տեսնէի բոպիկ լակոտներ, տէրվիշներ, երեսը քօղով ծածկած կիներ, կը սկսէի վերլիշել Արեւելքը, ո՛չ, տեսնել Արեւելքը, այս անգամ ոչ թէ երեւակայութեանս կամ «Ընէմայի» մէջ, այլ… դէմս, առջեւս: Ահա սափրիչ մը, որ դեմին է պատկերացուցեր յաճախորդը եւ կ'ածիլէ գլուխն ու երեսը: Հաստ փորով մարդիկ, որ կ'անցնին կղմինտրի գոյն երկար փէսեր դրած: Եւ երբ կը տեսնեմ ՔԷՖՓԷՑԻՆ, փախլավաճին, տամամաջստ վեր վեր կը ցատկէ: Հապա արմաւնե՞րը, հիմա ուտեմ պիտի…

— Կեցի՛ր…

Մէկը կը պոռայ, հագիւ եռեւս կը դառնամ, ահա որբ ընկեր մը կը ցատկէ կառքէն ներս, երբ կառքը կը սուրայ: Ծանօթ մըն է, համբակառքին մէջէն կը տեսնէ զիս, եւ անմիջապէս դուրս կը նետուի, կը վազէ կառքիս ետեւէն եւ կը ցատկէ ներս:

— Մ՞ր հովը փչեց… պատմէ նայինք, ի՞նչ կ'ընեն ընկերները: Ի՞նչ կայ չկայ Փարիզի մէջ:

— Գեանին տակն անցնի Փարիզ, մենք կը խնդրենանք մեր երկրին կարօտէն, դաք տակաւին Փարիզ կ'երազէք: Փարի՛զ ըսինք, ա՛խ Փարիզ երգեցինք, օ՜հ Փարիզ երազեցինք, գացինք տեսանք… դէմն է կերեր գէծ: Եւ բոլորս հիմա կը խորհինք վերադարձի մասին:

Կարճ է ժամանակս: Մ՞եր է տեսլոյս Հայաստանը, տար զիս ցոյց տալու Աղեքսանդրիոյ Հայաստանը: Ցետոյ կ'ուզեմ տեսնել նաեւ Աղեքսանդրիոյ Զամերը:

Հրամանը կը տրուի կառապանին:

— Հէօ՜ս, հէօ՜ս…

Քիչ յետոյ կանգ կ'առնէ կառքը: Ընկերս երկար սակարկութիւններէ յետոյ կը մաքրէ հաշիւը կառապանին, որ շատ բարկացած կը թուի տեղացի մը միջամտած ըլլալուն համար իր գործին: Մարդը կը խորհէր քիչ մը թեթեւցնել քսակս

Հասած ենք բարձր չէնքի մը առջեւ: Ազգային կալուած է: Երբ վեր կը բարձրանանք խոշոր ու լայն աստիճաններէն, մանկական ձայներ կը հասնին ականջիս, մեղուներու պէս կը բզզան բակին մէջ:

— Այս ի՞նչ է, դպրո՞ց կայ հոս:

— Բա՛ց պատուհանը ու պիտի տեսնես Մելքոնեան մանկապարտէզը եւ Պօղոսեան Ազգ. Վարժարանը:

— Կարելի՞ է չարժանկարիս համար քանի մը տեսարաններ առնել մանկապարտէզէն:

Կը ներկայանանք տնօրէնուհի Տիկ. Ձէյթունցեանին, որ կը զարմանայ թէ ինչո՛ւ կ'ուզենք նկարել մանուկները:

— Տիկի՛ն, չէք գիտեր թէ ի՛նչ մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէ մեր ընկերներուն, երբ ֆիլմս Փարիզ տանիմ եւ ցոյց տամ հայկական մանկապարտէզ մը, լեցուն առողջ ու աղուոր երախաներով, սեւ ու սիրուն աչքերով, մանաւանդ որ Հայերէն կը խօսին բոլորը: Մենք այսպիսի մանկապարտէզ չունինք Փարիզի մէջ եւ հայ երախաները Ֆրանսերէն կը խօսին այնտեղ: Ես հայերէն չեմ կրնար հօսիլ կ'ըսեն ու յանկարծ je suis née à Paris:

Եւ ահա մանուկներուն մէջ, աղաւնիներու նման թրվռացող այս երամին մէջ, գործիքս կը դարձնեմ այս ու այն կողմ: Ցանկարծ կը խռնուին չուրջս, արմաւի ողկոյզներու նման կը կախուին թեւերէս: Կը դարձնեմ մեքենաս, մինչ պզտիկները կը վճճին իրարու հետ:

— Զիս ալ նկարեց, զիս ալ, ես աղուոր եղայ, օ՜խ, օ՜խ..

Քիչ յետոյ անոնք ներս կը վազեն, հնազանդելով ձայնին որ կը հրամայէ դասարան մտնել: Եւ ահա անոնց ձայները, մանուկներու անմեղ չէշտով.

— Հայր մեր, որ յերկինս…

Մինչ ես յուզումով կը մտածեմ այն օրուան մասին, երբ, անապատներուն մէջ, աղօթեցինք լալով, անօթի, վիրաւոր, բայց երբե՛ք չլսեց ան, որ կ'ըսեն թէ «յերկինս է», թերեւս այնքան հեռու, որ չուր իսկ չունի աշխարհքի բաներէն:

ՍԱՐԻ ՏԻՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— · · —

ԽՄԲ.— վերջերս շատ սկսան յոխորտալ Թուրքերը, անպատկառ ճիգինոյք եւ վիրաւորիչ ամբարիներ Հայոց Հօոցէլի Աճօ Ակէլիպոլոլ իրիսփերեան եւ ծանօթ Դրամատիկագիր Ճէլալ Նուրի, «Ըսմ. կայսրութեան մանկուսանը նուիրուած իր յօդուածաշարքին մէջ. Հայերուն մասին կը գրէ.—

«Լեզուական տեսակէտով մեզի ամէնէն մօտիկը Հայերն էին. Մեծ մասը հայերէն չէր գիտեր. փոքր մասն ալ, հայերէն խօսելով հանդերձ, թուրքերէնը իրենց մայրենի լեզու գիտէր Վան, Մուշ, Զէյթուն չեմ գիտեր, բայց անմշապէս չեմ ճանչնար բնաւ թուրքերէն չգիտցող հայ մը:

Ոչ միայն լեզուով. սովորութիւններով ալ, (զգայումի խօսքը չեմ ըներ), մեծ հաղորդակցութիւն կար: Ֆոն Մոլթքէ, որ Սուլթան Մահմուտի օրով բանակի մարզիչ էր, իր յիշատակներուն մէջ Հայերը երբեւ քրիստոնեայ Թուրք կը ներկայացնէ…: Այն ատեն դժուար է եղեր այդ տարրը դանազանել մեծամասնութենէն:

Մանաւանդ կաթոլիկ Հայերը պզտիկութեան կը համարէին հայերէն խօսիլը: Էնկիւրիի բոլոր Հայերը կաթոլիկ էին, եւ գեղի համար մէկ բառ հայերէն չէին գիտեր: Երբ հարցուէր թէ ի՞նչ ազգ են, «Կաթոլիկ ենք» կ'ըսէին: Իր թուրքերէնէն ես անմիջապէս կը հասկնամ Էնկիւրիցի հայ կաթոլիկ մը:

Հայկական աշխարհը ուսումնասիրութեան արժանի է. Օրինակ ուշադրութեան արժանի չէ՞ որ պարապած որ առանց հարցական Թուրքերէն կը խօսին եւ Թուրքերէնին մէջ իրենց յատուկ բառեր, ու նոր որոնք այլ եւս չեն գործածուիր Թուրքերու կողմէ:

Ամէն ազգ. որքան ալ փոքր ըլլայ, չի ծածկեր իր ազգութեան յատկանիշը: Մեծ Հայ կը պարծենայ իր ցեղին ամէն փոքր գործերով: Հայերը բացութիւն չեն կազմեր այս կանոն թէեւ բացառութիւններն ալ ենք: Տիգրանէնիրցի կաթոլիկ Ալպոզ Մէհմ Կաղպեան էֆէ ամէն անգամ որ ինծի հանդի միշտ կ'ըսէր թէ իր տղան, 12 տարեկան ըլլալով հանդերձ լեզու գիտէ: Կաղանդի մը թեան գացի, եւ առաջին տղան տեսնելով բսի.

— Եկուր նայինք, Միչէլ, բնեւ քու գիտցած լեզուներդ հայերէն..

Գաղաղեան էֆէնտի բարկ փրփուր դարձաւ, բողոքեց

Այո, Հայ Միչէլ յաւնարէն ուած էր, բայց հայերէն չէր գիտեր

Ի՜նչպէս եղած է որ լեզուական տեսակէտով Հայերը գրեթէ պէս նոյնացած էին Թուրքերուն: Ահա ուսումնասիրութեան դաշտ մը մեր պատմագէտներուն համար.

Հայերը մօտիկ չէին Թուրքերու միայն: Այս ցեղը, որ Թուրք կան չէ. այլ Թուրքէն բոլոր տարբեր ցեղ մը, ինչպէս որ օսմանեան շրջանին, տուն մը նման միասին Թուրքերուն հետ… Ցեղային չէին նոյնացած: Կղզիներու, Բռամէլիի եւ Արեւելեան Անատոլուի մէջ, ճիշդը ըսելով ներս չէին լրացուցին Թուրքերուն Գարամանքի կոչուածներն կարծեմ թէ բուն յոյն (կրեք համար, լեզուով եւ սովորութեամբ հեռու չէին Թուրքերէն:

Գանք Հայերուն: Ցեղային նոյնութիւն չկայ: Սկիզբները նոյնութիւն չկար: Հայերէնը կերէ՛ք կը նմանի թուրքերէնի, նմանիլ կրնայ նոյնութիւն հակառակ ասոր, սովորութեան տիկուտիւնը մեծ է: Նէէ հիմա չատ թուխ, մազերը սեւ, մորթը՝ շատ կարծր, թուրքերէն խօսիլը առանց հարցական Հայու մը սոտարականութիւնը, հասկցուիր իր ընթացքէն եւ նուածքէն:

Հայերն էին որ կը կատարէին Թուրքիոյ տնտեսական, կան եւայլն գործերը: Հայք Թուրքին էֆէնտին էր, հայուն էր հօն. հարգատ Թուրք չի զբաղիր այդ գործերով: Ոտք է, հրամայող, էֆէնտի շրջանին, Հայը կը տեսնէր նախի, էֆէնտիին, հաշուակ միջնորդի դերերը եւ Թուրք րութեան պակասները կը լր

Հայը պարտաւորուած էր խնդալ Թուրքին Ասոր համար հայկական խառնուածքը մէկ սիրէ կեղծաւորութիւնը, իմացական տարրադաս կը նկատէ: Զի մեծ մարդ ըլլալ, բայց վեր նպատակն է մեծ մարդոց պէտ ըլլալ… Ցեաադային, Հայերը վէզիր եւ պալա եղողներ գտան.— Յակոբ փաշա, Փարհատ Միքայէլ փաշա, Սարրաֆ Սապրկ Յովհաննէս փաշա, Գաբրիէլեան փաշա եւն.:

Հայը դժուար կը հաստատ Թուրքը դիրքին կը հասնայ Հայը բան մը ըմբռնե՞ց, ալ նար… Հայուն գլուխը ուշ նմանի: Թուրքը դիրքին կը շատ կը սառնայ… Թուրքը կուտայ, Հայ պոլսցիէն կ'ըն Հայը շատ համեղ կօրակուր Թուրքը մեծ ախորժակով կ'ու Ցամանեան կերակուրներուն մասը՝ հայկական արտադր է: Հայերն ալ ասոնք սորվա Բիւզանդիոնէն, Բիւզանդիոն Հռոմէն:

Օսմ. պատմութեան մէջ քերը աչքի կը զարնեն բիւր բալխեռող, հրամայող, ք գէտ, հրամանատար, էֆէնտի ներկել է բացառութիւնը

Գալով Հայուն, բնաւ չուզ բաւականող, հրամայող ըլլալ իսկ կայ չունի քաղաքաց թեան եւ հրամանատարութ Այն օրը որ սկսաւ քաղաքակ թեամբ զբաղիլ, Հայը… փ

Ամօթ չէ։ Ամէն ազգ չի կրնար քաղաքագէտ կամ պագիրկեան ըլլալ։

Կարգ մը տագ գլուխներ, ամէն անէծ փրթելով. 1908ին Պոլիս անկուեցան։ Անմիջապէս հայկական ընկերութիւններ եւ ակումբներ կազմեցին, թերթ հրատարակեցին։ Մէկ մասը ընկերվարական էր, մէկ մասը ոչ։

Անոնք քաղաքագէտ չէին, այլ քաղաքական սպանիչներ, որոնք խաղաղ Հայերը տուրքի ենթարկեցին եւ խանգարեցին անոնց հանգիստը, փճացուցին քէյֆը անոնց՝ որոնք նպարավաճառութենէ զատ բան մը չէին գիտեր։ Երէք կոմիտէին մասնակցին, կառավարութիւնը պիտի բարկանար։ Զմասնակցին, իբրեւ դաւաճան պիտի ամբաստանէին։ Մայրն եւ մուրճին միջեւ մնացին։

Պայման չէ որ մեծ բժիշկ մը անպատճառ մեծ քաղաքագէտ ալ ըլլայ։ Հայերը գործնական յատկութիւններ ունին, բայց Աստուած քաղաքապետական առաքինութիւններ չէ տուած իրենց։ Ահա 1000 տարուան ճամբէն բաժնուելուն հետեւանքով. Հայերը ցիր ու ցան եղան։ Հայերուն գլուխը ուտողները կոմիտէներն են։ Կը կարծեմ թէ խելօքիկ Հայերը չեն հերքեր իմ այս կարծիքս։

Հայը համեստ էր, եւ քանի համեստ մնայ՝ հարստացաւ։ Համեստութիւնը Հայուն արեան մէջ անցած է։ Կարճ պատմութիւն մը։

Վենետիկ գացի։ Այցատոմսի մեր հիւ պատոլը Հայ մըն էր, որուն հետ Ս. Ղազար կղզին, Հայ Կաթոլիկ Մխիթարեաններու վանքը գացինք։ Նկարներու սրահը իրապէս գեղեցիկ էր, եւ անգլիացի նշանաւոր փիլիսոփայ Բայրընի գործածած է զայն։ Նաւակով վերադարձած ատեն, հիւպատոսին բսի թէ այդ նկարները իրապէս վարպետօրէն շինուած են։ Ինքը.

— Հայէն բնաւ արուեստագէտ կ'ելլէ՛, ըսաւ։

Ահա այս չափազանց համեստութիւն է, անկեղծ կեղծաւորութիւն։ Հայէն շատ լաւ արուեստագէտ կ'ելլէ։ Արեւելքի եւ արեւմուտքի ամէնէն լաւ ռակիբիչը Հայ է։ Նշանաւոր ծովանկարիչ Այվազովսքի հարազատ Հայ է։ Հայերէն կարեւոր քանատեղծներ հասած են։ Շատ առաջ թարգմանած եւ ժողովուրդին մէջ տարածած են Շէյքսփիրը։ Եկեղեցական երաժշտութեան մէջ. Կոմիտասը իրապէս հանճար մըն է։

Հակառակ ասոր, հիւպատոսին այդքան գետին ձգելը՝ մտայնութեան մը նշանն է։

Օսմանեան աշխարհին այս մասը մարեցաւ։ Բայց եւ այնպէս, նոյն աշխարհին մանրանկարը կը շարունակուի առկայծիլ Բանկալթիի. Թագաւոր եւ Օսման Աղայի կողմերը։ Հայը, ծառաներու, պանդոկներու, գործակալներու, քէհեաներու, արհեստաւորներու ռակիբիչներու ազգ մըն էր։

Հայերը հալածուեցան ազգ մըն են. Տարօրինակ է,— այս ազգը որ յուսաւորչական, կաթոլիկ, բողոքական եւ նոյն իսկ յոյն (հայհռոմ) անունով չորս յարանուանութիւն ունի, ինչպէս կ'ըլլայ իսլամ հայ համայնք մը չէ ունեցած։ Մահուանէ որ կայ իսլամ հրեայ համայնք մը։

ՄԱՄՈՒԼԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ընդհանրապէս տպագրական գործը Պուլկարիոյ մէջ նախանձելի վիճակ մը ունի, համեմատելով, անշուշտ, երկրին տնտեսական պայմաններուն եւ բնակչութեան թիւին։

Պուլկար գրականութեան մասին քանի մը անգամներ գրուած է «Յառաջ»ի մէջ։ Թարգմանական գրականութիւնը եւս մեծ համեմատութիւններ առած է։

1926ին քուէարկուած օրէնք մը որ եւ է հրատարակիչ կամ հեղինակ պարտաւոր կը դարձնէ իր գործէն օրինակ մը տրամադրելու Ազգային Գրադարանին (Սոֆիա, Ֆիլիպէ, Շումէն)։

1930ի ընթացքին Սոֆիայի Ազգային Գրադարանը ընդունած է 394 պարբերական (374ը պուլկարերէն, 7ը ֆրանսերէն, 5ը գերմաներէն, 3ական ռուսերէն եւ թաթարերէն, 1 անգլերէն եւ 1 էսփերանթօ), որոնք տպագրուած են 40 վայրերու մէջ։ Այսպէս, Սոֆիա՝ 281, Վառնա՝ 15, Թըրնովօ եւ Ֆիլիպէ՝ 9ական, Պուրկազ եւ Ռուսճուք՝ 6ական, Վրացա՝ 5 եւ աւելի փոքր քաղաքներ՝ 3—1ական։

Նոյն տարուան ընթացքին Գրադարանը ընդունած է 585 թերթ, որոնցմէ 572ը պուլկարերէն, 1 ռուսերէն, 1 ֆրանսերէն, 2 հայերէն եւ 8 թուրքերէն։

Այս թերթերէն 252ը կը հրատարակուին Սոֆիայի մէջ, Ֆիլիպէ եւ Փլէվէն 19ական, Վառնա եւ Ռուսճուք՝ 15ական, 8 քաղաքներ՝ 13—8ական, 17 քաղաքներ՝ 7—4ական, իսկ 62 քաղաքներ՝ 3—1ական թերթ։

Երկար տարիներու կեանք ունեցած են հետեւեալ պարբերականները. Պատկերազարդ Լոյս (Սոֆիա) 38 տարիէ ի վեր, Զինուորական Թերթ՝ 37, Վէբերինանա Սբիսանիէ՝ 34, Ռոսսրդ եւ Իրաւաբանական Հանդէս՝ 31, Բժնութիւն եւ Երկրաչափական Ընկերութիւն՝ 30, Պուլկ. Խմբագրական Ընկերութիւն եւ Դպրոցական Հանդէս՝ 29, Ուժ եւ Առողջութիւն՝ 27, Ազգ. Տնտեսութիւն եւ Կայծոռիկ՝ 26, Ուսուցչ. Օգնութեան Ձեռնարկ՝ 25, Մյուսական Ձայն՝ 24, Պուլկար Շրջիկ՝ 22, Վերածնունդ՝ 20, Պարտիզպան եւ Վինակագր. Ընդհ. Տնօրէնութեան Ամսաթերթ՝ 17, Մանկական Երջանկութիւն, Անտառային Հանդէս եւ Բնագիտական-Մաթեմաթիքական Ընկերութեան Հանդէս՝ 16, Այգեգործութիւն՝ 15։

Իսկ լրագիրները՝ Պետական Թերթ՝ 50 տարիէ ի վեր, Միր՝ 36, Սրգնանիէ՝ 35, Կնոջ Ձայն՝ 28, Ուսուցչական Թերթ՝ 26, իսկ մօտ 15 թերթեր ալ նուազագոյն 15 տարուան կեանքով։

Պարբերաթերթերու տպաքանակը. — Պուլկար Զինուորը՝ 38,500, Տնտեսական Հանդէս եւ Տնային Տնտեսութիւն՝ 30,000, Մանուկներու Օր՝ 30 հազար, Մանկական Աշխարհ՝ 15,000, Ճակատագիր՝ 15,000, Կարմիր Բեմ՝ 15,000, Ուսուցչական Մտածում՝ 12 հազար, Համագործական Լուսաւորութիւն՝ 12,000, Հողագործական Դաշտ՝ 10,000, Բնութիւն՝ 11,000, Հոգեկան Վերանորոգում՝ 10,000, Մանկական Առողջութիւն՝ 8000, Դաշտ՝ 7000, Հոգեկան Մշակոյթ՝ 6000, Գիտութիւն եւ Կեանք՝ 5200, Մեղու՝ 5000, եւայլն։

Հոս չեն յիշուած այն պարբերականները, որոնք կարճ կեանք ունեցած են։

Թերթերու տպաքանակը. — Ութրօ՝ 60,000, Հայրենիք (Պահեստի Սպաներու)՝ 21,000, Միր (պահպանողական)՝ 20,000, Զարիա (լրագիր)՝ 20 հազար, Ցեղային Պաշտպանութիւն՝ 20,000, Համագործակից՝ 18,000, Կնոջ Աշխարհ՝ 16,000, Պատկերազարդ Շաբաթաթերթ՝ 14,000, Կնոջ Թերթ՝ 14,000, Զօրա՝ 40,000, իսկ մօտ 40 թերթեր 12—5000 օրինակ։

Հոս չեն յիշուած նաեւ այն թերթերը, որոնք կարճ կեանք ունեցած են։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

«Հայրենիք»ի տասնամեակին տօնակատարութիւնը

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Դաշնիքէի Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Նաւասարդ Ակումբի սրահներուն մէջ, տեղի ունեցաւ Հայրենիք ամսագրի տասնամեակին տօնակատարութիւնը, յոգնախուռն բազմութեան մը ներկայութեան եւ մեծ խանդավառութեամբ։

Հանդիսութեան կը նախագահէր ընկ. Համ. Օհանջանեան, որ ջերմ խօսքերով բացաւ զայն ու ողջոյնի ու գնահատութեան խօսքեր ըրաւ այս համազգային ձեռնարկին հանդէպ։

Խօսեցան աւելի քան տասնեակ մը հանդիսականներ, իբրեւ գրող, աշխատակից եւ ընթերցող, որոնք պանծացուցին Հայրենիքի կատարած բարիքար դերը գաղութահայութեան մտաւորական կեանքին մէջ։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը.— երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ խմբերգ,— անցաւ մեծ յաջողութեամբ։

Բազմութիւնը, որուն մէկ կարեւոր մասը ոտքի մնացած էր, ջերմօրէն ծափահարեց բանախօսները եւ գեղարուեստական բաժինի մասնակցողները ու ընդունեց համակրանքի բանաձեւ մը զոր կուտանք ստորեւ, հանդէսի մանրամասնութիւնները յետաձգելով վաղուան —

«Աւոն բազմութեամբ եւ արտակարգօրէն ջերմեռանդ մթնոլորտի մէջ այսօր յունուար 15ին, «Նաւասարդ» Ակումբի սրահներուն մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդ Միութեան եւ նախագահութեամբ ըժ. Համ. Օհանջանեանի, տօնակատարեցինք գաղութահայութեան չքնաղագոյն գործերէն «Հայրենիք» ամսագրի տասնամեակը։

Ցարգանքի սիրոյ եւ երախտագիտութեան ջերմ զգացումներով կ'ողջունենք հայ մեծ ամսագրի խմբագրական եւ վարչական մարմինները, որոնց գլխաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէի, կարողացան մեզ պարգեւել ցեղի կենսունակութիւնը վաւերագրող այնքան չքեղ ու անմեռ գործ մը։

Ամսագրի լաւագոյն վարձատրանքը պիտի ըլլար — անսեւ իր գործին շարունակութիւնը ազատ եւ վերածնած Հայրենիքին մէջ։

Այդ բաղձանքով կը դիմաւորենք ցեղային մշակոյթի լաւագոյն վաստակի երկրորդ տասնամեակի նախամուտը»։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ...

ՄԵԿՆՈՂ ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴԱՐՁԱՆ «ԻՆԹԷՐՆԱՍԻՈՆԱԼ»Ը ՇՈՂՓՈԽԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Վերոյիշեալ վերնագրով, «Պրոլետարիատ» Վեստնիկը յունուար 20ի թիւով հետեւեալը կը գրէ. —

ՊՈՒՐԿԱԶ, 19 յունուար.— Հայերը մեկնեցան Պաթում։ Անոնց մեկնումին շուրջ բաւական մեծ հետաքրքրութիւն արթնցաւ ամբողջ ժողովուրդին մէջ, բայց մասնաւորապէս Պուրկազի մէջ հետաքրքրութիւնը դեռ չէ մարած։ Մեկնումին ներկայ եղողներուն վրայ մեծ տպաւորութիւն ըրաւ շատ կարեւոր փաստ մը։

Մեկնող հայերը այստեղ եկան, իբրեւ զոհ իրենց հայրենասիրութեան։ Պուլկարիոյ մէջ անոնք ամէն տեղ կը ցուցադրէին այդ զգացումները, բայց ի՜նչ մեծ անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար, որ նոյն հայրենասիրական զգացումներով տոգորուած Հայերը, երբ շոգենաւ բարձրացան, ամբողջ շոգենաւը դղրդաց «Ինթէրնասիոնալ»ով։

Արդէօք այս կատարուեցաւ ալ աւելի մօտենալու համար իրենց պոլշեւիկ հայրենակիցներուն, որոնցմէ առաջիկային կը սպասեն գթութիւն եւ շնորհ թէ իսկապէս «միջազգայնականներ» էին. այս կէտը հանելուկ մնաց նաւահանգիստը գտնուող հազարաւոր ներկաներուն»։

ՍԼԻՎԷՆԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սլիվէնի հոգաբարձական ընտրութիւն կատարուած է եւ ընտրուած են ժողովրդական ցուցակի թեկնածուները, Գ. Գ. Գ. Սահակեան, Յ. Գումբուեան, Յ. Սմբատեան, Մ. Գ. Մանուկեան եւ Գ. Ցակոբեան։

Բլոկը հակառակ իր յոխորտանքին, զգալով իր անխուսափելի պարտութիւնը, ընտրութեան օրը, ամչնալով քուէներ յունեցաւ առանձին ցուցակով ելլելու եւ գոհացաւ 11 ալբանակ քուէ ձգելով։

Վայմարեան թատրոնը

Վայմարի ազգ. թատրոնը, որ Կէօթէի նուիրուած հանդիսութեանց առթիւ հռչակ հանեց, շատ հետաքրքրական պատմութիւն մը ունի։ Ան 1791ին հիմնուած է Կէօթէի փափաքով՝ իբրեւ Վայմարի պալատական թատրոն, ու երկար ատեն ղեկավարուած է նոյնինքն Կէօթէի կողմէ։ 1825ին այրած է, բայց, նոյն տարին վերաշինուած եւ Գարոլինա Եակէմոնի ղեկավարութեան տակ մեծ դեր կատարած է։ Անցեալ տարու կիսուն զայն կը վարէր Լիցթ։ Այս թատրոնը կապուած է նաեւ քաղաքական դէպքի մը։ 1917ին, հոն հաւաքուեցաւ գերման նոր հանրապետութեան ազգ. ժողովը եւ պատրաստեց նոր սահմանադրութիւնը։ Այժմ, Վակնէրի 50ամեակին առթիւ, որ պիտի տօնուի 13 փետրուարին, հոն պիտի ներկայացուի հեղինակին «Թրիսթան եւ Իզոլտա»ն Գերմանիոյ ամենալաւագոյն ուժերով։

ՄԱՄՈՒԼ

Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին թշնամիները

«Հայրենիք» վերի խորագրով ուշագրաւ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Խորհրդային Միութեան անպաշտօն շրջանակներու քաղաքական ներկայ տրամադրութեանց եւ մտայնութեան վրայ որոշ լոյս կը սփռեն այն թռուցիկները, որոնք վերջերս գաղտնի ձեռքով մը տարածուեր են Մոսկուայի կարմիր բանակի զօրանոցներուն մէջ։

Ինչպէս կը հաղորդէ ռուսական Դնիւ թերթի լատուիական թղթակիցը, թռուցիկները ուղղուած են եղեր «կարմիր մարտիկներուն»։

Ուշագրաւ են այդ թռուցիկներուն մէջ յայտնուած մտքերը, որոնք բոլորն ալ կը յանգին այն եզրակացութեան թէ Ստալին Վորոշիլովի հետ միասին հող կը պատրաստէ Խորհրդային Միութեան բաժանման ու անդամահատման համար։

Այսպէս, այն հարցին, թէ ինչո՞ւ Մուսոլինին բարեկամ է Ստալինի իշխանութեան, թռուցիկներու հեղինակները պատասխանած են.— «Որովհետեւ Ստալին կը պատրաստէ Օտեսայի եւ Ղրիմի գրաւումը իտալացիներու կողմէ»։

Այն հարցին, թէ ինչո՞ւ Պիլսուտսկին (Լեհաստանի դիկտատորը) սէր կուտայ Ստալինի, անոնք կը պատասխանեն.— «Որովհետեւ Ստալին կը պատրաստէ Լեհաստանի սահմաններու ընդարձակումը մինչեւ Դնիեպր գետը»։

Այն հարցին, թէ գերմանական պարոնները ինչո՞ւ «գթահ են բարձրացուցած Ստալինը», թռուցիկներու հեղինակները կը պատասխանեն.— «Որովհետեւ անոնք կը պատրաստեն Դնիեպր գետէն մինչեւ Ուրալ տարածուող հողերը գերման գաղութ մը դարձնելը»։

Վերջապէս, այն հարցին, թէ ինչո՞ւ Քեմալ կը պաշտպանէ Ստալինը, թռուցիկներու հեղինակները կը պատասխանեն.— «Որովհետեւ Քեմալ կ'ուզէ առնել Պաթումը եւ արեւելեան Անդրկովկասը մինչեւ Կուր գետը»։

Մեծապէս ուշագրաւ է նաեւ Խորհրդային Միութեան այն գաղտնի քարտէսը, զոր, ըստ երեւոյթին, պատրաստած են նոյն թռուցիկները հրատարակողները։

Այդ քարտէսին մէջ ամբողջ Հարաւային մասը արեւելեան Սիպերիոյ մինչեւ Բայքալ լիճը նշանակուած է իբրեւ ճափոնական գաղութ, հիւսիսային ամբողջ Սիպերիան Իրթիշ գետէն մինչեւ Բերինկհով նեղուցը, մէջն ըլլալով նաեւ Կամչատկան, ներկայացուած է իբրեւ Միացեալ Նահանգներու գաղութը, Անդրկասպեան երկիրները՝ իբրեւ անգլիական գաղութ եւայլն։

Կ'ըսուի, թէ ռուս հայրենասիրական գաղտնի կազմակերպութիւն մը կը գործէ այժմ Ռուսիոյ մէջ եւ ան է որ հրատարակած է վերոյիշեալ թռուցիկներն եւ քարտէսը։ Բայց կը խօսուի նաեւ, որ Ստալինի հակառակորդ պոլշեւիկներու մատը կայ հոն։ Երկու պարագային ալ որոշ է, թէ աշխատանք կը թափուի գրգռելու ռուս ժողովուրդի ազգայնական զգացումները եւ յանուն վտանգուած հայրենիքի պաշտպանութեան՝ հայրենասէր տարրերը ոտքի հանել Ստալինի դէմ։

***

Հարկաւ, ոեւէ պարագայի տակ կարելի չէ համաձայնիլ, թէ Ստալին եւ իր գործակիցները գիտակցաբար կը ձգտին բաժան – բաժան ընել Խորհրդային Միութիւնը։ Ընդհակառակը, այն, ինչ որ անոնք կը ձգտին ընել՝ հնգամեայ ծրագիր եւայլն, կոչուած է զօրացնելու Ռուսիան թէ ռազմապէս եւ թէ տնտեսապէս։

Սակայն, բարի ցանկութիւններն ու ձգտումները մէկ բան են, այդ ցանկութեանց եւ ձգտումներուն իրական հետեւանքները՝ տարբեր բան մը։ Արդարեւ, այն՝ ինչ որ այժմ Ստալին ու իր գործակիցները կ'ընեն Խորհրդային Միութեան մէջ, փաստօրէն կը նպաստէ Ռուսիոյ քայքայման, տկարացման եւ իբր հետեւանք ասոր՝ ճամբայ կը հարթէ Խորհրդային Միութեան անդամահատման համար։

Կասկած չկայ, որ Խորհրդային Միութիւնը շրջապատող զանազան պետութեանց մէջ որոշ աշխարհակալ տարրեր կան, որոնք անդուլ կ'աշխատին Մոսկուայի թռուցիկներու եւ քարտէսի մատնանշած ուղղութեամբ։ Ճափոնէն սկսած մինչեւ Գերմանիա, Թուրքիայէն սկսած մինչեւ Անգլիա բաւական ազդեցիկ խմբակցութիւններ տարիներէ ի վեր ամէն տեսակ քաղաքական սադրանքներ ու դաւեր կը նիւթեն՝ Խորհրդային Միութեան հողամասերը բաժան բաժան ընելու համար»։

Վասպուրականցիները

ՏԷՍԻՆ, 23 յունուար.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 22 յունուար, կիրակի, իր սովորական ժողովատեղիին մէջ.

Ժողովին կը նախագահէր Համայեակ Բարսեղեան, քարտուղար՝ Վ. Հիւսեան։ Օրակարգի հարցերը լուծելէ յետոյ, ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով. — Գ. Գ. Վահան Խլոյեան՝ ատենապետ, Վահան Հիւսեան՝ քարտուղար, Համազասպ Օհաննէսեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գ. Գ. Տիգրան Մուրատեան եւ Պօղոս Օհաննէսեան։ Ժողովը որոշեց որ վարչութիւնը մօտերս տօնէ Խրիմեան Հայրիկի մահուան քսանեւհինգամեակը։

Արդի վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Ս. Շամոնի, Վիէնի, Սէն – Մորիսի եւ Լիոնի Վասպուրականցիներուն (որոնց թիւը քիչ է մասնաճիւղեր կազմելու համար), որ ուղղակի անդամագրուելով կապուին Տէսինի, կատարելով իրենց հայրենակցական նիւթական եւ բարոյական պարտականութիւնները։

Կը խնդրուի մեր բոլոր քոյր Միութիւններէն եւ հայրենակիցներէն, որ նամակները եւ թղթակցութիւնները ուղղեն հետեւեալ հասցէին, — Hussian, 41, Maison l'Aurore, Décines (Isère), France:

Վարչութիւն

ՄԻՏԱՂ

Ծովեզերեայ պանդոկի մը մէջ.

— Ինչպէս կ'ըլլայ այս տարի ամերիկացի միլիոնատէր պարոնը չեկաւ։

— Այո՛, այդ պարոնին զաւակները ամուսնացած են, մեծկակ գումար մը պահանջելով հակառակ պարագային մահացնելու։ Մեր միլիոնատէրը յանելով այնչափ գոհ մնացեր է որ ուրախութենէն մեռեր է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռուս գիւղացին կ'երպէ գիշեր ու ցերեկ իր փոքր կալուածներու վերաթուեթերու մասին, կենցուած կառավարութեան գրոհներով, որպէսզի ինք եւ իր ընկերները գիտնան թէ ինչ բանի համար կը գործեն։

Դժուար է կռահել թէ արդեօք երբ եւ ինչու երբեք պիտի յանգին իրենց պարզացման վերջնակէտին, սակայն մթնոլորտը ելեքտրականացած է, որովհետեւ միլիոնաւոր ռուս գիւղացիներ այժմ կը զգան անօթութեան ժանիքը, որ կը խլացնէ գիրենք ընդդէմ ապագայ ընկերվարական դրախտի մը բոլոր խոստումներուն։

Ցառաջ տանելով իրենց ճարտարարուեստականացման ընդարձակ ծրագիրը, պիատիլեթկան (հնգամեայ ծրագիրը), սովետները գիտակցաբար կը մտածեն գոհացնել գիւղացիները՝ մեծաքանակ արտադրութեամբը երկրագործական մեքենաներու եւ գործիքներու, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ գոյքերու, ինչպէս զգեստ, կօշիկ, եւայլն։ Նոյն իսկ այս կէտին մէջ մասնագէտները կը տարբերին, որովհետեւ ոմանց կարծիքով անկարելի է, որ Ռուսիա, իր ներկայ վիճակին մէջ,— թէեւ կրնայ առնել մեքենաներ ու գործարաններ արտաքին աշխարհէն— պիտի կրնայ այնքան աժան ու լաւ ապրանք արտադրել, որքան կ'արտադրեն եւրոպական եւ ամերիկեան ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ, որոնք այժմ կը տառապին գերարտադրութենէ եւ զբաղած են շուկաներ գտնելու համար մղուող պայքարով մը։

Այս ճարտարարուեստականացման ընդարձակ ծրագիրը յառաջ բերած է ելեւմտական տագնապ մը, անխախտելով չափերով, որ պատճառ դարձած է Զերվոնեցի (պոլշեւիկեան դրամ) արժէքի արագ անկման եւ ռուսական արտածութեանց յայտնի վաճառման։

Այսօր, ամէն երեւակայելի նիւթ կ'արտածուի Ռուսիայէն— ոչ միայն այնպիսի կանոնաւոր արտածութիւններ, ինչպէս ցորեն, փայտ, մորթ, տորֆ, հանքային նիւթեր եւն., այլ նաեւ այնպիսի փոքր արտածութիւններ՝ ինչպէս պահածոյ ձուկեր եւ բանջարեղէններ, արտադրած շատ ծախսով մը, ապա՝ պտուղներ, ձուկեր հաւկիթներ եւ, վերջին բայց ոչ չնչին, գանձելի զանազան թանգարաններներու— արժէքաւոր նկարներ, ձեռագործներ, արբազան իկոններ եւն։

Պատմութեան մէջ Ռուսիա ոչ մէկ ժամանակ այնքան յառաջ քշած էր իր արտածութիւնները, որքան այսօր։ Բնական է, որ այսպիսի պայմաններու ներքեւ ռուսական դրամի արժէքը պիտի հաւասարէր զէրոյի, եւ ռուս ժողովուրդը ընդհանրապէս տառապէր կարօտութենէ, անկարող ըլլալով բաւարարելու տարրական անհրաժեշտութիւնները, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ ուտելիքը։

Եւրոպական ամէն մէկ երկրէ ուսանելիք պարունակող հազարաւոր ծրարներ կը ղրկուին Ռուսիա, անձերու կողմէ, որոնք կ'ուզեն ոտքէ պահել իրենց ազգականները։

Երկրորդ հարցը, զոր յեղափոխութիւնը ձգած է անլոյծ, այն է, որ չըկան քաղաքային ազատութիւններ, այսինքն՝ խօսքի ազատութիւն, եւ ձերբակալուած անձերու երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուելու մարդկային իրաւունքը։

Մարդիկ կան, որոնք կը յայտարարեն թէ ռուս գիւղացիները չեն պահանջեր այսպիսի պերճանքներ, բայց հանճարեղ գիտ է մտածել թէ ռուս գիւղացին զուրկ է բնական պահանջներէ եւ բաղձանքներէ, թէեւ անոնցմէ ոմանք կրնան մինչեւ այսօր աւելի կամ նուազ չափով թաքուն մնացած ըլլալ։

Երրորդ կարեւոր հարցերէն մէկը, զոր պոլշեւիկները սկիզբէն իսկ իրենց յատուկ մեթոտով փորձեցին լուծել, կրօնքն է, ինչ յարանուանութեան ալ որ ալ կրէ ան։

Անոնք կը յայտարարեն թէ «կրօնքը ժողովուրդներու ափիոնն է», բայց եթէ ռուս բնակչութիւնը որ եւ է ատեն պէտքն զգաց դիմելու ափիոնի քիչ մը հանգստանալու համար, այդ պէտք էր ըլլար, պոլշեւիզմի տասներեք տարիներու ընթացքին, եւ կրօնքը զսպելու համար կատարուող ամէն փորձ պարզապէս կ'աւելցնէ անոր կոչին ուժը։ Այս առթիւ մարդ չի կրնար չյիշել փորձառութիւնը առաջին քրիստոնեաներուն, որոնք կ'ապրէին Ներոնի ժամանակ։ Ռուսիա իրականապէս կ'անցնի կրօնական զարթօնքի մը մէջէն, եւ երբ փոփոխութիւն մը տեղի ունենայ, շատ հաւանական է, որ հակառակ այս բոլոր տարիներու չարչարանքներուն, ռուս պանդուխտները տակաւին գտնեն մօլեռանդ իրենց կրօնական համոզումներուն մէջ։

Ռուս պետական դէմքերը կրնան յուսալ Թուրքիոյ, իբրեւ միութեան մը, փրկութեան, եթէ դիմեն միակ միջոցին, այն է՝ վերակենդանացնել ազգային ոգին ու Պանիսլամիզմը ժողովուրդին մէջ, եւ չիտակ կամ սխալ, առնել նոր գաղափարներ իմպերիալիստական գծերու վրայ, որովհետեւ պետութեան ներկայ փիլիսոփայութիւնը կորսնցուցած է նորադարձները շահելու իր կարողութիւնը։

Այս նկատողութիւնները նախընթաց են այն տեսակէտին թէ կարելիութիւն մը կայ որ նոր ազգայնական Ռուսիա մը երեւան գայ։ Մենք պիտի ջանանք գնահատել այս նոր Ռուսիոյ հաւանական դիրքը հանդէպ Թուրքիոյ եւ Միջին Արեւելքի երկիրներուն։

Դիտողները մեծ մասով համաձայն են, թէ Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, նոյնիսկ ներկայ ռէժիմի տապալումէն յետոյ, պարտաւորուած պիտի ըլլայ հետեւելու հին ցարական քաղաքականութեան ընդհանուր գծերուն։ Որոշ հիմեր կան չեղելու թէ, որոշ ուղղութիւններով, պոլշեւիկները արդէն գերազանցած են ցարական կառավարութեան ըրածները։ Ուստի ջանանք վերլուծել այն նշանակէտները, որ Ռուսիա ունի Միջին Արեւելքի մէջ, եւ որոնք կրնան ազդել Թուրքիոյ։

Ռուսիոյ համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող երկու մարզեր կան Միջին Արեւելքի մէջ։ Այդ շրջաններն են՝ Անդրկովկաս եւ Թուրքեստան։ Այս երկիրներու ապագան մեծ չափով պիտի վճարուի Մոսկուայի դիրքէն եւ այն յարաբերութիւններէն, զորս Մոսկուա կրնայ ունենալ Թուրքիոյ հետ Անդրկովկասեան մարզին մէջ, որ իբրեւ կամուրջ մը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ, աշխարհագրապէս գերագոյն կարեւորութիւն մը ունի։ Այստեղ 1918ին հռչակուեցան Վրաստանի, Ադրբէջանի եւ Հայաստանի հանրապետութիւնները, որոնք ճանչցուեցան արեւմտեան պետութիւններէն, որոնց շարքին մէջ էր Գերմանիան։

ՏՕՔԹ. Ք. ՔՐԻՒԿԻՐ

(Շար.) (3)

Փարիզ եւ աւատաւարձաններ

Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուրսի ներքնատարր. Մէթրօ Օտէօնի ճիշդ դիմացը:

ՓԱՐԻԶԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ «Թագմիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիարեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Թաչիկ Մկրտիչեան:

Գաւառ

ՇԱԼԷԹԻ «Բարդէն Սիւնի» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գատանեկան Միութեան սրահը, 49, բիւ Նաբիօնալ. Շրջաբերականի ընթերցում, խիստ կարեւոր օրակարգ, եւայլն: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէի հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը պատախօսէ ընկ. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն Փետրուար 19, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ կը տօնէ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»ը: Մարտ 5ին կը ներկայացնէ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»ը: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ մասնաւոր յայտագրով: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականները:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ դեմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէին ընկերական դասախօսական ժողովը այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին «Դուրեան» գրադարանը: Կը խօսի ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ նիւթ ունենալով յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ Հ. Յ. Դ. ծագումն ու պատմութիւնը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՓՈՄՈՆ-ՍԷՆ-ԺԻՒԼԻԷՆ (Մարսէյլ) «Ջաւարեան» խումբի արտակարգ ժողովը, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Մ. հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» ենթակոմիտէի ընկերները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերները վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Գատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին Պար տը Փրթի Փուսէի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

Արման Կոթիկեան որ պիտի կատարէ (Աթանէս)ի դերը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԷՆՍԷՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ԵՐԿՍԵՌ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հայ լեզուի կիրակնօրեայ դասաւանդութիւնները կը սկսին այսօր կիրակի առաւօտ, վէնսէն, ռիւ տը լա Լիպէրթէ. ֆրանսական վարժարանին մէջ (Ecole du Nord) կը հրաւիրենք վէնսէնի եւ շրջակայից ծնողքները որ իրենց կիրակի առաւօտ, ժամը 8էն սկսեալ ներկայացնեն իրենց մանուկները:

Ներկայիս միութիւնս իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ֆրանսական կառավարութեան, որ տրամադրեց վարժարանը վէնսէնի եւ շրջակայից հայ մանուկներուն:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէգէոնականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար վաղը Կիր. ժամը 2.30ին, 40 rue Pierre Corneille, Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՖՐԱՆՍԱ—1915

Փորէլի հետ միասին իջան կայարանին բակը շարունակելով իրենց խօսակցութիւնը պատերազմի մասին

— Այո՛, բոլորն ալ գացին, ըսաւ Փորէլ յուսահատ շեշտով մը, ոչ ոք կուգայ հիմա այստեղ sacré de nom! Prrrom! Pom! Pom!ը երգելու. ո՞վ գիտէ թերեւս մեռան ալ. մեռնիլը շատ հեշտ է այժմ: Մէկ հոգի կայ միայն որուն մասին կը լսեմ միշտ... եւ ի՛նչ յաջողութիւն, սիրելիս...

— Ո՞վ:

— Կը ճանչնայիք օրիորդ Սոնրէլը, չէ՞. հարկա՛ւ, ով կրնայ յիշել եթէ դուք չյիշէք զայն: Ձեր մի՞տքն է երբ այստեղ եկաք այն աստուծ au bout de votre rouleau, վեր վար քալեցիք, հարհոյեցիք, բայց ան գացեր էր արդէն...

— Յետո՞յ:

Հարիւր անգամ մտածեր էր այդ աղջկան մասին ամբողջ օրը. Անոր անունին արտասանութիւնը անշարժութեան դատապարտեց զինքը. չկրցաւ շունչ առնել նոյն իսկ:

— Ձիմացա՞ք պարոն:

— Ո՛չ:

— Օրիորդ Սոնրէլը, մեծ պարուհի Մատա Կարաան է հիմա: Ներկայացումները կուտայ այժմ Ֆոլի – Պէրժէրի մէջ եւ իրն է ամբողջ Փարիզը. հարուստ է եւ գիտէ՞ք ինչպէ՛ս հարուստ... կը բնակի Նէօյլի՝ խոշոր տան մը մէջ. ինքնաշարժ ունի...

— Դուք տեսա՞ք զինքը...

— Այո՛, անշուշտ. Ֆոլի – Պէրժէր գացի. իր արդուզարդի սենեակին մէջ տեսայ զինքը. Աստուած իմ, ի՛նչ ծաղիկներ, պարտէ՛զ, պարտէ՛զ: Օրիորդ, հարցուցի, կը յիշէ՞ք մեր Պէրթ փողոցի ներկայացումները: Աչքին տակէն ինծի նայեցաւ ու ըսաւ. «Ինչո՞ւ մոռնամ Պ. Փորէլ»: «Քանի մը շաբաթ եւս ինծի հետ պիտի ըլլայիք» ըսի. խնդաց, վրաս խնդաց շիտակը. Յետոյ զինքը հագուեցնող կինը կանչեց. պայուսակը բացաւ եւ ինծի դրամ տուաւ. Այսքան պարոն. Ա՛լ չի տեսայ զինքը: Կը լսեմ իր անունը. բոլորը իր մասին կը խօսին, այո՛, այո՛..

Ուրիշ բան չի հարցուց Ճորճ. չկրցաւ խօսիլ կամ մտածել. ի՛նչ կը նշանակէին այս ամէնը. պատասխան չգտաւ

Երամներէն հեռու, մեծ մենակ Փարիզ քաղաքին մէջ, Ճորճ ինքզինքը նմանցուց Թակարդէն փախած անասունի մը: Մինչեւ այդ վայրկեանը ուրախ էր ազատ ըլլալուն համար. հիմա, ընդհակառակն, յեղաշրջում մը յառաջ եկաւ իր մէջ. ազատ չէր թէեւ դուրս ելած էր Թակարդէն: Գարշանք մը ունեցաւ խորհելով վերադարձի մասին: Ուզեց փախչիլ բայց ո՞ւր...

Զննեցաւ ամբողջ գիշերը. երթալիք մէկ տեղ կար միայն — Լիանին:

2.

Ճորճ թափառեցաւ Փարիզի մէջ ամբողջ օրը եւ իրիկունը գնաց Ֆոլի - Պէրժէր: Տուաւ իր անունը դռնապանին ու սպասեց: Լիան պիտի ուզէ՞ր տեսնել զինքը. վստահ չէր: Թերեւս անունն ալ չյիշէր այլեւս անոր. կամ եթէ նոյն իսկ տայլին, պիտի պատասխանէ՞ր: Արուեստագէտ մը չէր ինք հիմա, այլ սովորական մարդ մը: Հայելիին մէջ տեսաւ ինքզինքը՝ զինուորական համազգեստով. Աստուած իմ, ինչո՞ւ ուզէ տեսնել զիս, մտածեց Ճորճ:

Ցանկարծ լսեց ձայն մը որ անհատական թուեցաւ իրեն:

— Այս կողմէն, պարոն:

Հետեւեցաւ ձայնին՝ աղջկան. քալեց շողշողուն լոյսերու մէջէն: Դուռ մը բացուեցաւ ու յետոյ յանկարծ երկու մերկ թեւեր որոնք փաթթուեցան իր վիզին:

Լիան ետ քաշուեցաւ, դիտեց անոր դէմքը, տեսաւ ամօթն ու տարտամը որ դրոշմուած էին այնտեղ ու ծանկեց զայն դարձեալ իր կուրծքին վրայ. քանի՛ անգամ համբուրած էր Ճորճ այդ կուրծքը:

— Ահ՛ղճ տղայ. ի՛նչ են ըրեր քեզի, Աստուա՛ծ իմ:

Լացաւ Ճորճ անոր թեւերուն մէջ:

— Ո՞ւրկէ եկար, հարցուց Լիան:

— Երամներէն:

— Ո՞ւրկէ:

— Ֆրէժիւսէն:

— Ո՞րքան ժամանակէ ի վեր:

— Երեք ամիս:

— Աստուա՛ծ իմ ...

— Օ՛հ ոչինչ:

— Կռուեցա՞ր միշտ:

— Գրեթէ միշտ:

— Ու եկար զի՞ս տեսնելու ամէնէն առաջ:

— Հապա ուրիշ ո՞վ:

— Բարկացած չե՞ս. ինծի չե՞ս ատեր:

Ճորճ նայեցաւ անոր աչքերուն մէջ. ատե՞լ. չկրցաւ պատասխանել. մօտեցաւ երկու քայլ, թեւերուն մէջ առաւ զայն ու համբուրեց երկա՛ր...

×

Ճորճ չհարցուց թէ ինչ պատահած էր Լրիվէ փողոցէն մեկնելէն ի վեր: Կարծես ոչինչ պատահած չէր եւ իրենց բաժանումը տեւած էր միայն մէկ օր:

Ինչպէս միշտ, Լիան բնաւ չխօսեցաւ իր մասին. սակայն Ճորճ ամէն բան պատմեց — աղջկան նկարին ցուցադրութիւնը, մօրը նկարը Լոնտոնի Ակադեմիին մէջ, իր յաջողութիւնները իբրեւ արուեստագէտ:

— Մօրդ նկա՞րն ալ շինեցիր:

Տարօրինակ թուեցաւ Լիանին՝ այդ պարագան. գիտէր որ տուն մը, մայր մը ունէր ան, բայց ի՛նչ պէտք նկարելու պահուած կին մը:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Օ՛հ անշուշտ, լաւ կին է [illegible] պէս. անիկա չէ՞ր որ գիշերապահ դրամը ղրկեց:

Ցիշեց Ճորճի պատմութիւնը [illegible] գաց:

— Սակայն գեղեցիկ չէ ան, չէ՞...

Ճորճ բացատրեց. Անհատ[illegible] թիւն բառը գործածեց բայց չհասկցաւ. նկարագի՞ր ըսել Ճորճ: Ձէր գիտեր տարբեր[illegible] նկարագրին որ մարդուն նկա[illegible] անհատականութեան որ արտայ[illegible] չըն է անոր:

Լիան պատրաստուեցաւ [illegible] Մաքրեց նախ իր դէմքը ու յ[illegible] քի ելաւ: Հանեց թեթեւ վեր[illegible] մերկ էր մինչեւ մէջքը:

Ի՛նչ փոյթ Ճորճ տեսած էր [illegible] այդպէս՝ մերկ նկարած էր զ[illegible] յետոյ, այն գիշերները որ [illegible] անցուցեր էին ձեղնայարկ — [illegible] նոցին մէջ... հո՞ղն էր:

Թարգմ. [illegible]

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

29 Janvier 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2049 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՐՈ՞Զ ԹԷ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Բազմավէպ» իր վերջին թիւով խմբագրական տեսութիւն մը նուիրած է հայ գրականութեան վերջին տասնամեակին մասին:

Անտեղի եւ անիրաւ յարձակումներով լեցուն եւ յոռետեսութեամբ փայլուն այդ տեսութիւնը արժանի է դիտողութեան, մանաւանդ որ այդ տեղի կ'ունենայ բազմամեայ «Բազմավէպ»ի էջերէն:

Այս տարուան տարեկան տեսութիւնները, հայ մամուլի մէջ կ'ընդգրկէին անցեալ տասնամեակը եւ խանդավառութեամբ կ'ողջունէին գրական այն տենդագին ճիգը, որ հայ գրականութեան նուիրուած մշակները, հին թէ նոր սերունդէն, կը բերէին հայ մտքի անդաստանի մշակման:

Ու այս խանդավառ գնահատանքը դուք կը գտնէք զանազան հոսանքներու պատկանող հայ մամուլին մէջ: Եթէ միջակ ուժերը եւ անընդունակները որոշ դիտողութիւններու արժանացան, գուրգուրանքն ու անվերապահ գնահատութիւնը ծաղկած գրականութեան եւ անոր տաղանդաւոր ներկայացուցիչներու մասին անպակաս եղան:

Սակայն տարօրինակ չկամութեամբ եւ գրական անհասկացողութեամբ «Բազմավէպ»ի խմբագրական սիւնակներուն մէջ փռուած Հ. Փէչիկեան պաղ հով մը կը փչէ աջ ու ձախ: Անձնարկութիւններ, կարտուած մէջբերումներ, անուանարկում, տաղանդներու ուրացում, գեղարուեստական ստեղծագործութեանց հանդէպ անմիտ ուրացում: Եւ այս բոլորը ի մի համախմբած՝ կը դառնայ տասնամեայ գրական տեսութիւն մը, ուր տաղանդաւորն ու անտաղանդը իրար խառնած են, ուր գրական երկին քով անիմանալի անդիտութեամբ մը գրական կալուածին չպատկանող երկեր կը յիշատակուին, չըջանի արժէքաւոր գրականութիւնը դատապարտելու համար:

Ու այս բոլորը ինչո՞ւ համար:

Եթէ «Բազմավէպ» զուտ կրօնական ամսագիր մը ըլլար, ներելի պիտի գտնէինք խմբագրութեան կողմէ կրօնական նիւթ մը: Մանաւանդ որ Պապը 1933 տարին հռչակեց Սուրբ տարի, եւ խմբագիր հայր սուրբը կարող էր մեզի կրօնական քարոզ մը կարդալ եւ կրօնական անկիւնէն դատելով՝ դատապարտէր շարք մը գրութիւններ, որոնք իր կրօնական զգացումները վիրաւորած էին: Կրօնքը խղճի գործ է: Այդ պարագային, մենք պիտի կարդայինք «Բազմավէպ»ի խմբագրականն ու անցնէինք:

Բայց իննսունամեայ ծերունազարդ եւ բազմավաստակ «Բազմավէպ»ը հայ բանասիրութեան, պատմագիտութեան եւ գրականութեան պատմութեան բեմը եղած է: Եւ հետեւաբար իրաւունք ունինք սպասելու աւելի լրջութիւն, աւելի առարկայական վերաբերմունք եւ աւելի հասկացողութիւն գրական գնահատութիւններու մէջ, քան յայտ բերած է բանասիրութեան հնօրեայ ամսագրի խմբագրութիւնը: Մանաւանդ երբ տեսութիւնը ամբողջ տասնամեակ մը կը բնորոշէ, եւ գրականութեան պատմութեան մէկ էջը կը կազմէ:

Ըստ «Բազմավէպ»ի այդ տեսութեան (որուն որքան պատասխանատու է Հ. Փէչիկեան, նոյնքան եւ աւելի պատասխանատու կը մնայ Միաբանութեան ամբողջ խմբագրութիւնը, եթէ երբեք այդպիսի մարմին մը գոյութիւն ունի), անցած տասնամեակը արժէքաւոր երկեր չունի, տաղանդաւորներն իսկ՝ անտաղանդ եւ խոտելի բաներու մասին գրած են, որպէս թէ փողոցային գրականութիւնն ամէն կողմ կը ծաւալի: Նոր գրուածքները համ, գոյն եւ ոգի չունին, նրբութենէ եւ նրբազգածութենէ զուրկ են: Այն տպաւորութիւնը կը ստանաք թէ կարելի է ամբողջ տասնամեակի գրականութիւնը հաւաքել եւ վառել:

Ու այս յուսահատ բացագանչութիւններէն յետոյ, կարգ մը արտայայտութիւններ վաթսունական — ութսունական թուականներու հայ գրականութեան: Պարզ բաղձանք մը, յիսուն — եօթանասուն տարի ետ երթալու, նորէն նետուելու միջակութեան եւ տափակութեան գիրկը, այն ժամանակուան յարաբերական արժէքներն իսկ նկատի առնելով:

Այս բոլորէն յետոյ, աւելի քան յանդգնութիւն մը, — նոր գրականութեան լեզուն խեղճ ու ողբալի է եղեր... Ու այս մեղադրանքը անոնց կողմէ, որ լեզու չունին: Ոչ գրաբար է եւ ոչ ալ աշխարհաբար: Մեռած լեզու մը, որ չի քալեր, թեւեր չունի, իմաստ չարտայայտեր: Հնութեան արժէքը չունի, բայց բրածոյ է: Մինչդեռ վերջին տասնամեակի գրականութեան ամէնէն ցայտուն կողմը սահուն, կենդանի ու գունեղ լեզուն է. ջղուտ ու կորուկ ոճը, չեչուած ու իմաստալից: Ի հարկէ խօսքը տաղանդաւոր գրողներու մասին է:

Առով ըսել չենք ուզեր թէ անցած տասնամեակի ստեղծագործութիւնները վերջին կատարելութիւններն են հայ գեղարուեստին: Այս տասնամեակի ստեղծագործութիւնները մեզ կը խանդավառեն իրենց թարմութեամբ, ճկունութեամբ եւ այն յարատեւ կայծկլտումով որ արարչական բան մը ունի իր մէջ, որ իր արուեստի ըմբռնումներով՝ նախնական չէ, որ ազգային ոգի ունի, առանց քարոզի եւ պոռոտախօսութեան, եւ որ, վերջապէս, իր ընդհանուր տարողութեամբ կը գերազանցէ նախանցեալ տասնամեակները: Ու այս յատկանիշերով իսկ՝ ամուր պատուանդան մը կը դառնայ աւելի կատարեալ եւ աւելի ամբողջական գեղարուեստական վերածնունդի մը:

Բաւականանանք այս քանի մը դիտողութիւններով: Այս մատնանշումներով մենք կ'ուզէինք որ «Բազմավէպ»ը վերանորոգուած՝ վերադառնար իր բարձրութեան եւ ժամանակակից վերելքին հետ ինք ալ քալէր դալար ճամբաներէ:

Այդ մօտ հարիւրամեայ բեմը կրնար դառնալ աւելի իմաստուն եւ աւելի բանիմաց՝ գրական խնդիրներու մէջ, եւ իր խօսքը կրնար ունենալ պատմական արժէք մը:

ՔԼՈՏ ՖԱՐԷՐԻ ՃԱՌԻՆ ԴԷՄ

Պ. Զատիկ Խանզատեան, փրանսական ծովային հազարապետ, նամակով մը մեզի կը տեղեկացնէ թէ ծովակալ Տիւֆուր տը լա Թիւյերի, այսօր, ճառ մը պիտի խօսի Բանզրէ քաղաքին մէջ եւ պիտի անդրադառնայ Քլոտ Ֆարէրի ծանօթ ճառին:

Ծովակալը բարեկամ մըն է Հայոց, եւ ծանօթ է իր կատարած բանախօսութիւններով, հայ ժողովուրդին մասին. Ֆրանսայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ: Այս իր բանախօսութիւնը ութերորդն է, որ պիտի արտասանէ հայկական հանդէսի մը մէջ, պատասխանելու համար Քլոտ Ֆարէրին: Հանդէսը կազմակերպած են Բանզրէ քաղաքին փրանսական մշակութային ընկերութիւնները: Հրաւիրած են նաեւ հայկական երգչախումբ մը: Մեր շրջանի թղթակիցն ալ պիտի միանայ խումբին, որ կը մեկնի այս առաւօտ Պէքոն լէ Պրիւյէր արուարձանէն, մասնաւոր օթօքարով մը:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ ժամը 4ին, Salle des Fêtes de l'Institution Notre-Dame-de-Grâce, նախագահութեամբ տակ Շոլէ եպիսկոպոսին: Երգչախումբը կը վարէ Գ. Ալէմշահ: Շարժանկարով պիտի ներկայացուին նաեւ տեսարաններ հայկական կեանքէ:

⁂ Այս առթիւ, մեր թղթակիցը, բնկ. Ս. Փիլիկեան կը նշդէ թէ, իր յօդուածին մէջ, տպագրական սխալի հետեւանքով մը աշուշտ, Մարսէյլ գրուած է փոխանակ Սէնթ Էթիէնի, ուր խօսած էր իր ճառը ծովային բարպայ եւ բրքաւէր փրանսացի գրագէտ Քլոտ Ֆառէր:

ՆՈՐԷՆ ԴԱՇՆԱԿ – ՀՕՑՊՈՒՆ

Գրած էինք թէ քիւրտ ըմբոստ շէյխ մը, Ապտիւրրահման, Շատախի (Վան) լեռներուն մէջ սպաննուեցաւ իր հետեւորդին՝ Նէճմիի կողմէ: *Միլլիյէթ* այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ. —

Մուսուլ եւ ուրիշ տեղեր թափառելէ յետոյ, շէյխը կ'երթայ Այինտիվար եւ հոն Դաշնակ մարդասպան Վահանի ձեռքը կ'իյնայ: Դաշնակները, որոնք ամբողջովին հայկական նպատակներու ծառայող Հօյպունի քանի մը դատարկապորտները գործիք բրած են, շէյխ Ապտիւրրահմանն ալ դրամի փոխարէն էրուի եւ Պէրվարի կը ղրկեն, այդ տեղերը ըմբոստութիւն առաջ բերելու համար:

Անցեալ սեպտեմբերին շէյխը քրտական տարազով չորս Հայերու հետ Շատախի լեռները կ'երթայ, յետոյ իր գիւղը կ'իջնէ: Բայց եղբայրը չի թոյլատրեր, որ հոն մնայ, եւ կը ստիպուի կրկին լեռները ապաստանիլ: Առանձին մնալով շէյխին հետ, անոր ընկերներէն Նէճմի կը սպաննէ զայն, տեսնելով որ ան Հայերէն տարուած է:

ԱՐԱԲ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ ?

Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ գարնան մեծ համաժողով մը պիտի գումարուի Պաղտատի մէջ, մասնակցութեամբ Եգիպտոսի, Իրաքի, Եէմէնի եւ Սուրիոյ: Նպատակն է արաբական մեծ կայսրութիւն մը հիմնել (?):

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԱՋՔԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

*Միլլիյէթ*ի հետեւեալը կը գրեն Միլանոյէն. — Միլանոյի ոստիկանատունը իմացած է որ Պոլսոյ գրաւման շրջանին Ամերիկացիներու կողմէ հաւաքուելով Իտալիա ղրկուած հայ աղջիկներուն մէջ թուրք աղջիկ մը գտնուած է: Այս մասին քննութիւն կատարուելով հասկցուած է, որ այս աղջիկը Քըրքլարը էլիի գաղթականներէն է եւ Հուրիէ կը կոչուի: Որոշուած է նամբայ հանել աղջիկը Լոյտ Թրիէսթինոյի *Վիեննա* շոգենաւով, որ յունուար 29ին Պոլիս կը հասնի:

Աղջիկը շատ դժնդակ ոդիսական մը ունեցած է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈԼ ՊՈՆՔՈՒՐԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԻՆԿԱՒ

193Ի ԴԷՄ 390 ՁԱՅՆՈՎ

Երէկ առտու ժամը 7ին վարչապետ Պ. Փոլ Պոնքուր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին:

Երեսփ. ժողովը ամբողջ գիշերը շարունակած էր ելմտացոյցի օրինագծին վիճաբանութիւնը: Վարչապետը եւ ելմտական նախարարը պահանջեցին քուէարկել օրինագծին 6րդ յօդուածը, որ կը տրամադրէ 5 առ 100 աւելցնել ուղղակի տուրքերը, 500 միլիոն փրանք ապահովելու համար: Ընկերվարականները բոլորովին հակառակ էին այս առաջարկին, եւ բաժնուեցան արմատականներէն, ուրիշ ծրագիր մը ներկայացնելով: Այն ատեն կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դրաւ եւ քուէարկութիւն կատարուելով առտուն ժամը 6ին, դահլիճը ինկաւ 193ի դէմ 390 ձայնով:

Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս խորհրդակցութեանց ձեռնարկեց, նոր դահլիճին կազմութեան համար:

Անգլիա նոր առաջարկ կ'ընէ Զինաթափութեան

ԺԸՆԵՒ, 28 յունուար.—Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը զինաթափութեան հարցին մասին նոր առաջարկներ յանձնեց այսօր Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն, յանուն իր կառավարութեան:

Այդ առաջարկները նոր ծրագիր մը չեն ներկայացներ, սակայն: Այլ աշխատանքի յատակագիծ մը միայն, որուն մէջ նկատի առնուած են պետութեանց ներկայացուցած ծրագիրները եւ 19 դեկտեմբերին ընդունուած մէկ բանաձեւը:

Աշխատանքի այս յատակագիծը, որ պիտի կիրարկուի Ֆրանսական ծրագրին ընդհանուր գիծերուն մասին բացուած վիճաբանութենէն յետոյ, ունի երկու բաժին, — քաղաքական հարցերու եւ փորձագիտական հարցերու:

Առաջին բաժնին մէջ՝

1— Միջազգային վէճերու կարգադրութեան համար չդիմել ուժի եւ բռնութեան

2— Եւրոպական պետութեանց միջեւ հաստատել համաձայնութիւն մը փոխադարձ խնամատարութեան հիման վրայ:

3— Վերսայլի դաշնագրին Ե. գլուխին մէջ զետեղել նոր տրամադրութիւններ:

4— Հաւասար պայմանաժամով զինաթափութեան համաձայնութիւն մը կնքել ստորագրող բոլոր պետութեանց միջեւ. վերափոխութեան տրամադրութեամբ:

5— Ստեղծել օրակային հաւասարութեան դրութիւն մը, որ իրագործուի աստիճանաբար, եւ ընդունիլ ցամաքային բանակի միօրինակ ձեւ մը:

Երկրորդ բաժնին մէջ.

1— Հուվըրի առաջարկները:

2— Ցամաքային զինեղէնի (հրասայլ, ծանր թնդանօթ, եւայլն) որակային կրճատում:

3— Օդային ուժեր ունեցող պետութիւններէն կազմել մասնաւոր մարմին մը, որ պիտի քննէ պատերազմական օդանաւերու ջնջման հարցը եւ պիտի հսկէ քաղաքային օդանաւերու վրայ:

4— Շարունակել նաւային որակային միութիւններու կրճատման հարցին ուսումնասիրութիւնը:

Անգլօ-պարսիկ վէճը Ժընեւի մէջ

Ուրբաթ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջեւ, Անգլիոյ եւ Պարսկաստանի ներկայացուցիչները պարզեցին իրենց կառավարութեանց տեսակէտները՝ քարիւղի մենաշնորհին ջնջման առթիւ:

Անգլիոյ ներկայացուցիչն էր արտաքին նախարար Սըր Ճօն Սայմըն, որ շեշտեց թէ միջազգային սխալ մըն գործուած է եւ թէ մենաշնորհը պէտք է վերահաստատուի: Պնդեց թէ ընկերութիւնը 11 միլիոն ոսկիի վնասած է պարսկական կառավարութեան եւ 22 միլիոն ծախսած՝ շահագործման համար: Թէ պարսիկ կառավարութիւնը կէս միլիոն չունի տրամադրուած դրամագլուխին մէջ եւ ո՛ր եւ է յանձնառութիւն չէ ստանձնած: Եօթը տարուան ուսումնասիրութիւններէ եւ պեղումներէ յետոյ, քարիւղը սկսաւ հոսիլ եւ ապրանք դառնալ 1912ին:

Պարսկաստանի ներկայացուցիչը պատասխանելով, գիտել տուաւ թէ վէճը Պարսկաստանի եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ է, հետեւաբար Անգլիա իրաւունք չունէր դիւանագէտօրէն միջամտելու: Եթէ Պարսկաստան 11 միլիոն ոսկիի ստացած է, պէտք չէ մոռնալ որ անգլիական կառավարութիւնը 40 միլիոն վաստկած է: Պարսկաստանի խորհրդարանին այն բանաձեւը որ կը հաստատէ կառավարութեան որոշումը, օրէնք մը չէ, այլ վստահութեան քուէ մը, եւ ընկերութիւնը միշտ ալ կրնայ դիմել պարսկական դատարանները, իր դատը պաշտպանելու համար:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը գիտել տուաւ թէ իր կառավարութիւնը ոչ թէ 40 միլիոն, այլ միայն ինը միլիոն ստացած է քարիւղի շահագործումէն:

Վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան:

Ճափոն չպիտի ձգէ Կղզիները

Անգլիացի թղթակից մը կը հեռագրէ Թօքիոյէն թէ կառավարական բարձր պաշտօնատարի մը յայտարարութիւններուն համաձայն, Ճափոն երբեք մտադիր չէ ձգելու Խաղաղականի կղզիները, որոնք յանձնուած են իր հոգատարութեան, եթէ նոյն իսկ հրաժարի Ազգերու Դաշնակցութենէն: Ըստ ճափոնական կառավարութեան տեսակէտներուն, այդ կղզիախումբը իրականին մէջ պատերազմական աւար մըն է: Խաղաղութեան համաժողովին մէջ Ուիլսընի ներկայութիւնն էր, որ արգիլեց իրերուն տալ իրենց բուն անունը: Փոխանակ պատերազմական աւար ըսելու, ըսուեցաւ հոգատարութիւն, սակայն այս այլասացութիւնը ոչինչ փոխեց իրականութենէն:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կրկին կը յիշեցնենք թէ հասած է տուրքերու յայտարարութեան ժամանակը:

Վաճառականները, ճարտարարագործները, հողագործները եւ վերջապէս ամէն գործատէր, որ աշխատավարձ կը վճարէ, պարտաւոր են հաղորդել 1932 տարուան ընթացքին իրենց կատարած վճարումները մինչեւ երեքշաբթի, ուղղակի իրենց թաղամասին «Քօնթրօլէօր տէ Քօնթրիպիւսիօն տիրէքթ»ին: Վաճառականները, ճարտարարագործները եւ գործատէրերը պարտաւոր են նոյն ատեն յիշեցնելու թէ ունի՞ն մասնաճիւղեր, որոնցմէ իւս աշխատավարձ կը ստանան իրենց մօտ գործի կանչուած անձերը: Նմանապէս պարտաւոր են հաղորդելու թէ ի՞նչ կը վճարեն նաեւ միջնորդներու, աշխատակիցներու:

Այն ընկերութիւնները եւ հաստատութիւնները, որոնք 1250 փրանքէն աւելի կենսաթոշակ կը վճարեն, պարտաւոր են յայտարարելու նոյնպէս:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

21 յունուարին, ըստ փրանսական պաշտօնական վիճակագրութեան, արձանագրուած էին 306,100 նպաստընկալ գործազուրկներ, 236,954ը այր, 69,146ը կին: Նախընթաց շաբթու, նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 297,306, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 8,794 գործազուրկներ աւելցած են նպաստառաշխութեան ցանկին վրայ:

Անցեալ տարի, նոյն այդ թուականին, արձանագրուած գործազուրկներուն թիւն էր 225,824, տարբերութիւնը՝ 80,276:

⁂ Լիլէն կը գրեն թէ երկաթուղիի կազմածներու շինութեան գործարան մը, ապսպրանքներու նուազութեան պատճառով, ստիպուեցաւ փակել իր դուները: Այս գործարանին մէջ կ'աշխատէին 2800 հոգի:

ԱՄԵՐԻԿԱ ՉՈՒԶԵՐ ՋՆՋԵԼ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ հանրապետական ծերակուտական Բորայինը դէմ արտայայտուած է ոչ միայն պարտքերը սրբելու, այլ նոյն իսկ կրճատելու:

ԱՆԳԼ. ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԻՄՈՒՄԸ

*Սօֆ Փոսթա*յի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական խմբակ մը կարեւոր առաջարկ մը ըրած է թուրք կառավարութեան, հանքերը շահագործելու եւ արտածելու համար: Խմբակին ներկայացուցիչն է Քէնէտի, որ շփումներ ունենալէ եւ կարգ մը քննութիւններ կատարելէ վերջ Լոնտոն մեկնած է արդէն:

Ներկայացուցիչը մօտերս դարձեալ Թուրքիա պիտի վերադառնայ եւ խմբակին անունով վերջնական առաջարկներ պիտի ներկայացնէ կառավարութեան:

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ ՊԱԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

Պաթումէն Ֆիլիպէ հասած նամակ մը կը հաղորդէ թէ ներգաղթողներու *Էլէնա* շոգենաւը հասած է Պաթում, անվտանգ:

ԱԶԳԷՆ ՑՈՒՍԱՀԱՏ՝ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ...

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Սամաթիոյ նիւթական տագնապը շատ գէշ վիճակ մը առած է եւ ուղղակի դպրոցին գոյութեանը կը սպառնայ:

Ուսուցիչները, որոնք ամիսներէ ի վեր թոշակ չեն ստացած, ի զուր դիմում դիմումի վրայ կը կատարեն տրնօրէնին: Թաղ. Խորհուրդը, որ ատենէ մը ի վեր ուղղակի ինքը կը գանձէ աշակերտներու թոշակները, տասնոց մը անգամ չի վճարեր: Անկէ ըլլալով, վիրաւորական պատասխաններ կու տայ:

Ծարահատ, հայ ուսուցիչները դիմած են Կրթական Տեսչութեան որ քննութեան ձեռնարկած է: Թաղ. Խորհուրդը վճարած է թուրք ուսուցիչներուն բոլոր թոշակները, իսկ հայ ուսուցիչներուն սեպտեմբերէն ի վեր որ եւ է գումար չէ տուած...

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ԱՉՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Վերջին տարիներու ընթացքին, Էնկիւրիի վարիչները ամրապնդեցին իրենց երկրին քաղաքական վիճակը, շնորհիւ մօտաւոր եւ հեռաւոր, մեծ ու փոքր հարեւաններու եւ բարեկամներու: Լոզանի դաշնագրով սահղծուած Թուրքիան այս վայրկեանիս ապահով կը զգայ իր բոլոր սահմանները ներքին եւ արտաքին թշնամիներէ:

Անատոլուի Թուրքեւհեյլէն աղխատւոր պատերազմէն ի վեր, արտաքին ո՛չ մէկ թշնամի վրդովեց Քէմալի հանգիստը: Ու անցնող վերջին տասը տարիներու ընթացքին, Թուրքիա նուիրուեցաւ մէկ կողմէ երկրին սահմանները ապահովելու գործին, միւս կողմէ ջանքեր թափեց երկրի վերաշինութեան եւ ընկերային բարեկարգութեան: Միաժամանակ, սահմանակից երկիրներու բարեացակամ օժանդակութեամբ ջախջախեց ներքին ապստամբական շարժումները, որոնք երկու անգամ բուռն կերպով ի յայտ եկան 1925ին եւ 1930ին:

Մեծ պատերազմը դաշնակցութեան մղած է բոլոր պետութիւններն ալ: Ամէնէն ռազմունակ ազգն իսկ այսօր կը ձգտի խաղաղութեան: Որովհետեւ ցնցումը շատ ահռելի եղած էր այս անգամ եւ 15 տարուան խաղաղութիւնը դեռ չկրցաւ ջնջել աշխարհի մէջէն:

Խաղաղութեան այս ձգտումէն օգտուեցաւ նաեւ Թուրքիան, որ ամբողջ 15 տարի, փոքրիկ ընդ հատումներով, պատերազմի մէջ մաշած էր, կորսնցնելով իր յաղթանակ հողամասերուն կէսէն աւելին:

Այսօրուան քաղաքական կացութիւնը հետեւեալն է. իր մեծագոյն թշնամին՝ Ռուսիան՝ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան առաջին օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր բարեկամ ու բարեացակամ է Թուրքիոյ հանդէպ: Նոյն իսկ Թանկաղին օժանդակութիւններ բրած է անոր՝ թախտորոշ ու ճգնաժամային վայրկեաններու մէջ: Միւս կարեւոր թշնամին Բրիտանիան էր: Լոզանէն ի վեր ձգձգուող վէճերը կարգադրուեցան 1930ի հոկտեմբերին, երբ Վենիզելոս Էնկիւրի երթալով սիրալիր ընդունուեցաւ հեյլէն բանակի յաղթականին՝ Քեմալ փաշայի հետ: Այն օրէն տողին երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները նախանձելի շարժելու աստիճան սիրալիր դարձած են:

Միւս հարեւանները խալամ երկիրներ ըլլալով, Էնկիւրի նոյնպէս յաղթութիւն կրեց եւ նոյնպէս գոհացուցիչ պայմաններու ենթարկուեցաւ անոնց բարեկամութիւնը ապահովելու համար:

Իրաքի հետ համաձայնութեան յեղու գալու. երկու երկիրները չահագործող գանոցան խնդիրներու՝ կարգին գլխաւոր տեղը կը կազմէր քրտական հարցը: Այս մասին կարգադրութեան մը յանգեցան՝ անշուշտ ընդդէմ քիւրտ ազգային շահերուն: Արդէն Ֆէյսալ Թագաւորի երկիրը բանակ չունենալով, Քէմալ այդ կողմէ զինեալ միջամտութեան մը վախը չունի բնաւ: Միակ հակաթուրք շարժումը այդ ճակատին վրայ, պիտի գայ Քիւրտերէն: Իսկ այժմ այդ վտանգը չէզոքացուած է, շնորհիւ Թուրքեւիրաք համաձայնագրին, միջնորդութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ:

Պարսկաստանը շատ կարեւոր ճակատ մըն էր թրքական դիւանագիտութեան համար: Վերջին տարիներու ապստամբական շարժումները իրենց սրընթաց կ՚առնէին պարսկական հողէն: Քիւրտերը երբ ապստամբութեան պայքար կը մղէին, իրենց ոտքին տակ հող ունէին Պարսկաստանը հիւրընկալ ապաստանարան մըն էր իրենց համար: Արարատի անմատչելի բարձունքները կասող մարտիկներու արծուեբոյներ էին: Այնքան ատեն որ պարսիկ կառավարութիւնը բարեացակամ չէզոքութեան քաղաքականութիւնը կը հետապնդէր Քիւրտերու հանդէպ եւ աչք կը գոցէր անոնց շարժումներուն, Թուրքերուն համար քրտական ապստամբութեան վտանգ մը կը ներկայացնէր:

Այս ճակատին վրայ թուրք դիւանագիտութիւնը կրցաւ կրկնակ յաջողութիւն մը ձեռք բերել: Մէկ կողմէ չէզոքութեան եւ բարեկամութեան համաձայնութիւն մը կնքեց, միւս կողմէ, քայլ մը եւս առաջ երթալով, պարսկական հողէն մաս մը կցեց Թուրքիոյ, ռազմագիտական կարեւոր կէտեր իր սահմաններուն մէջ առաւ, քրտական շարժման ապագայ կարելիութիւնները միանգամ ընդ միշտ ձախողեցնելու նպատակով: Շուտով Րիզա Շահն ու Մուսթաֆա Քէմալ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան՝ Թուրքեւպարսիկ նոր բարեկամութեան աստիճան մը աւելի ամրապնդելու համար:

Այս բոլորէն վերջ, կը մնար կարգադրել Սուրիոյ հետ ունեցած վիճելի խնդիրները:

Երբ ամէն կողմէ կռնակը ապահոված էր, դժուար չէր այդ հարցերը ի նպաստ իրեն լուծել, մանաւանդ որ դիմացի կողմէն բարեացակամութիւնը չէ որ կը պակսէր: Այս ճակատին վրայ Թուրքերը անդադար գործունէութեան լծուած էին քանի մը տարիէ ի վեր: Սուրիոյ մէջ վխտացող Թուրք լրտեսներն ու գործակալները ամէն ինչ ըրին՝ արաբ տարրը գրգռելու համար Հայերուն դէմ, միեւնոյն ժամանակ ջանալով նպաստաւոր մթնոլորտ ստեղծել Թուրքիոյ եւ Թուրքերու հանդէպ: Ցաւօղեցան արաբ ազգայնամոլ մամուլին մէկ մասին մէջ պարբերաբար հակահայ յօդուածներ հրատարակել: Ասիկա ներքին խաղաղ աշխատանքն էր: Սահմանին միւս կողմը, Թուրքերը սկսան զինուորական համախմբում ընել՝ մարտնչողութիւնը արգիլելու պատրուակին տակ: Մինչ, իրականութեան մէջ նպատակն էր սարսափի տակ պահել Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ հաստատուած հայկական գիւղերը:

Ինչ որ ալ ըսուի, իրականութիւնն է թէ Էնկիւրին կը սարսափի իրեն սահմանակից երկրի մը մէջ ա՛յնքան հոծ հայութեան մը ներկայութենէն: Գող՝ սիրտը դող: Ու կ՚աշխատի վնասել այդ հայութեան, կարելի բոլոր միջոցներով:

Սուրիոյ հետ կալուածական եւ երկաթուղիի վէճերը յաջողեցաւ լուծել ի նպաստ իրեն, անցեալ նոյեմբերին Էնկիւրիի մէջ կնքուած Ֆրանքեւթուրք համաձայնագրով: Հողաւոր պետութիւնը զոհացուց տուաւ Էնկիւրիի բոլոր պահանջներուն: Տարիներ ամբողջ այն յոյսերով օրօրուելէ ետք, վերջին պահուն Հայերը կրկին լքուեցան իրենց չար բախտին: Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակութիւնը ընդունած Հայերը զրկուեցան Թուրքիոյ մէջ ունեցած իրենց կալուածներէն: Ու ո՞վ գիտէ քանի հազար գանգատ պիտի գոց Պաղթահանաց Պերը. Ցանձնաժողովը չկրցաւ իր ձայնը լսելի ընել տալ նոյն իսկ Հողատար պետութեան վարիչներուն մօտ, գոնէ նուազագոյն արդարութիւն մը ապահովելու համար անիրաւուած ազգի մը զաւակներու մէկ մասին:

Երկաթուղիի մասին կնքուած համաձայնագրով, Թուրքերը իրաւունք կ՚ունենան օգտագործելու սուրիական հողէն անցնող գիծին մէկ մասը:

Մաքսային համաձայնագրով Թուրքերը ուրիշ առաւելութիւններ ալ ձեռք կը բերեն: Իսքէնտէրունը, որ օսմանեան կայսրութեան օրով նաւահանգիստն էր Հալէպի, Քիլիսի, Այնթապի, Մարաշի եւ աւելի ներսի գաւառներուն, Զինադադարէն ի վեր դժուարութիւններ կը քաշէին առեւտրական տեսակէտէն. մանաւանդ մաքսային սեղմումները մեծ վնասի կ՚ենթարկէին ներքնամասի առեւտրականները:

Հիմա, ինչպէս կը հաւաստեն, Թուրքերը որոշ առաւելութիւններ ձեռք պիտի բերեն Իսքէնտէրունի մէջ, որ կերպով մը ազատ նաւահանգիստ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ համար: Ներկայիս արդէն Փայասէն (Իսքէնտէրունէն քանի մը մղոն հեռու թուրք նաւահանգիստ մը) թուրք մաքսավարներ, թրքական դրօշ պարզած, ազատ երեւմուտ ունին Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին մէջ: Վերջին անգամ որոշ առաւելութիւններ եւս ձեռք բերած են Հալէպի երկաթուղիի կայարանին մէջ, միշտ առեւտրական նպատակներով:

Ուրեմն, Սուրիոյ հետ եւս վիճելի խնդիրները կարգադրուած ըլլալով, Թուրքիա այսօր բոլորովին ապահով կը զգայ ինքզինք.

Ու այդ ապահովութենէն չիւցած, աչքերը յառած է դէպ ի Հարաւ, դէպի Անտիոք — Իսքէնտէրուն շրջանը, որ Թուրքերու «Ալզաս — Լորէն»ը հռչակուած է առնէ մը ի վեր: Թուրք մամուլը յաճախօրէն կը զբաղի այդ շրջանով. Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ ճառեր կը խօսուին այդ առթիւ: Ու իրապէս Թուրքեր յաւակնեն են այդ շրջանի ազգայինը մասին:

Գալով «Միլլիյէթ Շարք» ամսաթերթի յունուարի թիւին մէջ, նոր բանաստեղծ մը՝ Տալըր օղլու Հէքիմ Թուրքեան քերթուած մը նուիրած է «Գեբի Անտիոքեծ»: Կ՚արժէ կարդալ ամբողջութեամբ, հասկնալու համար Թուրք երիտասարդութեան խանդավառող նոր մտայնութիւնը:

Ահա՛ այդ բախտաորոշութիւնը՝ առանց թարգմանութեամբ.

Օտարներով լեցուած է «Ճէզրայիլ»ի բլուրը,
Դէմքիդ քաշուած է գայրոյթի քօղը.
Հազարաւոր լացողներ ճամբուդ կը սպասեն,
Սրինգները կը ծաւալեն սուգի նուագը:

Փլած պարիսպներդ, դարերէ ի վեր
Կը յիշեն յոր եշանաւոր ներոսամարտը (*):
Չորս կողմդ այնպէս սգաւոր գարուն է,
Որ վարդերը կարօտով կը տռչորին:

Ասրյէն (**) կուգան տառապանքային ձայներ.
Խոխոջացող ջուրը հայրենիքին ձայնն է..
Ցէտայի կտրիճներ վրէժ կը սնուցանեն,
Ազատագրութեան օրուան կը սպասեն նամբորդներ:

(*) Սելճուքներու եւ խաչակիրներու միջեւ մղուած կռիւը:

(**) Անտիոքէն անցնող Որոնէս գետը:

Հազարաւոր զոհեր տուիր նպատակին համար,
Ո՜վ հայրենիքս... դուն պէտք չէ գերի մնաս.
Թուրքիոյ սահմանագլուխ ես. ասկէ շիտակ ի՞նչ կայ.
Ասիկա գիտցիր պատուով աշխարհին:

Ազգին առջեւ երդում բրաւ
Ցեղիս փրկիչը քեզ առնելու.
Հորիզոնները թո՛ղ ներմկին, կը բաւէ քաշածդ
Դեռատի աղջիկներ թո՛ղ սկսին սիրտեր գրաւել:

Զմրուխտ դաշտերը գեղնած են վիշտէն,
Բնութիւնը երբեք չուզեր այս բանը:
Առտու մը հորիզոնին վրայ մահիկն ու աստղը կը ծագին.
Ցրանսա՛, թրքութեան առջեւ խոնարհէ՛...

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Զինադադարէն ի վեր հետապնդուած թոյլ քաղաքականութիւնը ահա՛ թէ ինչե՛ր ըսել կուտայ երէկուան գետնաքարշ Թուրքին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ, ՊԱՏՃԱՌԸ ԵՒ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՆՈՐ ԴԷՄ

Համաշխարհային ներկայ տնտեսական տագնապին պատճառը դրամագլուխի մասնաւորութեան եւ բաժանման անկարգ ու անհաւասար կերպով կատարումն է: Հետեւաբար, կարճ խօսքով կարելի չէ բացատրել բարդութիւնը ներկայ տագնապին, որմէ կը տառապի ոչ միայն ճարտարարուեստը, այլ եւ գիւղատնտեսութիւնը, որուն պատճառաւ այսօր քանի միլիոնի հասնող անգործներու բանակ մը կայ:

Ճարտարարուեստի երկիրներու մէջ, ուր դասակարգային մեծ անհաւասարութիւն կը տիրէ, ինչպէս Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ, տագնապը շատ աւելի սուր եւ անգործութիւնը շատ աւելի մեծ է, քան հողագործական երկիրներու մէջ:

Այն կառավարութիւններուն մէջ, ուր ժողովուրդի մեծամասնութիւնը հողագործն է, ուր բանուորները քաղաքներու մէջ աւելի քիչ են, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, տագնապը տանելի եւ թեթեւ պիտի ըլլայ, քան այն կառավարութեանց մէջ, ուր հողատէրեանները փոքրաթիւ են:

Կրնամ ձեզի առարկել թէ ներկայ համաշխարհային տագնապը ոչ միայն ճարտարարուեստի երկիրները, այլ եւ հողագործական երկիրները կը տառապեցնէ: Այդ այդպէս է, բայց հողագործական երկիրներու մէջ տագնապը չարտադրեց անգործներու բանակը, որ հանրութեան կարգուսարքին համար վտանգաւոր ըլլար: Ասկից զատ ալ պէտք է նկատի ունենալ թէ հողագործական արտադրութիւնները, ամէնէն առաջ հացը, որ շատ աւելի բարպառուած ունի հողագործական քան ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ երբեք պակաս չեղան:

Հողագործական արտադրութիւններու սպառումը ալ աւելի կը շատնայ քան ճարտարարուեստինը: Երբ ժողովուրդին եկամուտը կ՚աւելնայ, անկից ծնունդ կ՚առնէ նաեւ ամէնակարեւոր նիւթերու սպառումը, որ կուտայ դիւղատնտեսութիւնը

Այժմու շահի բաժանումը հեռու է արդար ըլլալէ: Դրամատիրական ճարտարարուեստին եւ վաճառականութեան զարգացումը կը ձգտի դրամները հաւաքելու ժողովուրդի փոքրամասնութեան ձեռք

Ճարտարարուեստական երկիրները իրենց մեծ քաղաքներով հարուստին ու աղքատին միջեւ թշնամութեան վիտանգը աւելցուցին: Այս տարբերութիւնը կը մղէ բանուոր դասակարգը յեղափոխելու, բայց այս չէ այն ձեւը, որ պիտի կարգադրէ ընկերական հարցը: Փորձառութեամբ գիտենք թէ բռնութեան եւ գողութեան արդիւնքը չըլլար բարօրութիւն եւ խաղաղութիւն, այլ հաւասար աղքատութիւն:

Փոքրիկ կալուածատիրական երկիրները, մասնաւորապէս փոքր հողատիրականները, ինչպէս սկանտինաւեան ու պալքանեան կառավարութիւնները, կը ներկայանան իբր իրական խաղաղութեան, ընկերային զարգացման եւ բարօրութեան երկիրներ:

Տնտեսական պատճառներուն հետ համաշխարհային տագնապին մէջ մեծ դեր կը խաղան նաեւ նոյնպէս քաղաքական ու կառավարական հոգեբանական պատճառներ. Մասնաւորապէս Եւրոպայի համար վճառակար է կառավարութիւններու շատ թիւը, որոնք կը ձգտին աւելի եւ աւելի շինական պարիսպներով բաժնուիլ մին միւսէն, բաւական է ճամբորդել քանի մը ժամ եւ պէտքը պիտի զգաս անցագրի եւ բեռներուդ քննութեան: Շատ սահմանագլուխները եւ անվստահութիւնը եւրոպական կառավարութիւններէն մին միւսին հանդէպ, նաեւ ազգամոլութիւնք ու զինման ծախքը չենթարկեր զիրենք: Զինումը կ՚աւելցնէ տուրքերը, որոնք կը խաչաձեւեն ժողովուրդին շահը, եւ ասկից է որ կը նուազի սպառողական կարողութիւնը: Բայց բանակը եւ դրահաւորները չեն միայն, որ ժողովուրդին հասոյթի աղբիւրը կը ծծեն, այլ նոյնպէս դիւանակալութիւնը, որ շատ բազմացաւ ընդհանուր պատերազմէն վերջ: Կառավարական վարչութիւնը շատ բարդացաւ եւ ուռեցաւ, ու շատ մը զանազան պրադումներու նուիրուած անձեր սկսան քաղաքականութեամբ ապրիլ

Դժգոհութիւնը գրեթէ ամէն դասակարգերու մէջ հոգեբանական տեսակէտով մեծ դեր կը խաղայ: Մեր հայրերը մեզմէ շատ աւելի քիչ ունէին, բայց անոնք մեզմէ շատ աւելի գոհ եւ ուրախ էին: Այս դժգոհութիւնը յառաջ չիգար ոչ այնքան կեանքի ծանր պայմաններէն, որքան յառաջացող անհաւասարութենէն եւ խոնջալի շղայլութենէն

Ներկայ գործաւոր դասակարգը. հիւանդութեան, ծերութեան եւ անգործութեան դէմ ապահովագրուած, քաղաքացիի կեանքի ամէն դիւրութիւնները վայելելով հանդերձ, աւելի քիչ գոհ է քան գիւղացին: Ասիկա չի՛ հաստատեր այն թէ ճարտարարուեստը եւ քաղաքի կեանքը կը վնասեն ժողովուրդին: Մարդկութիւնը այժմ ոչ այնքան տնտեսական տագնապէ կը տառապի, որքան բարոյական:

Աշխատող տարրի պէտքէն աւելի ժողովուրդի յաւելումն ալ նոյնպէս տագնապին պատճառ կը համարուի, փոքրիկներու ծնունդ արուած ատեն շատ քիչ կը մտածուի թէ տեղ կա՞յ անոնց համար: Մինչեւ պէտք էր որ տեղ ըլլար ամէնուն համար, բայց մարդիկ չեն խորհիր եւ կը փնտռեն, ամէնէն առաջ, թեթեւ գործեր ու պաշտօններ, — կառավարական պաշտօն, վաճառականութիւն եւ այսպէս սայլարէզ: Անգլիացի տնտեսագէտ Մալթուս կը հաստատէ թէ ժողովուրդին աճումը սնունդի արտադրութենէն աւելի է: Այս հաստատումը ճիշդ չէ, որովհետեւ արտադրութիւնները այնպէս յառաջացած են որ գործարանները կ՚ուզեն նուազեցնել, իսկ երկրագործական արտադրութիւնները վաճառականները կ՚ուզեն, գիները կարողանալ բռնելու համար, մէկ մասը ոչնչացնել, ինչպէս սուրճը, ցորենը եւայլն:

Համառօտ կերպով, տիրող համաշխարհային տագնապին պատճառները թուեցինք, բայց շատ դժուար է անոր դէմ մաքառելու միջոցը գտնել: Այս դժուարութիւնն է, որ հանգուցեալ գաղղիացի տնտեսագէտ Շարլ Ժիտը ստիպած է, որ զայն նկատէ իբր մտնջենական բնութեան երեւոյթ, ինչպէս որ են գարունը եւ աշունը, ամառը եւ ձմեռը, եւ կը յանձնարարէ իբր դարման ապրիլ բաս այնմ եւ չխօսիլ անոր մասին: Որքան քիչ խօսինք անոր համար, այնքան աւելի թեթեւօրէն պիտի անցնի երթայ, կը պնդէ Շարլ Ժիտ իր մէկ գրութեամբ, տպուած համագործակցական իր գործին մէջ:

Շատ մը տնտեսագէտներ, որոնց մէջ նաեւ երկու գերման փրոֆեսորներ Ի. Հէտրէր եւ Ի. Հիբշ, կը յանձնարարեն տնտեսական տագնապին իբր դարման մասնաւոր գործելակերպ: Բայց երբ մեր առջեւ ունինք տնտեսական մասնաւոր գործելակերպը սովետական կառավարութեան, կը յաւելունք թէ այդ կառավարական միջամտութիւնը զօրացնելու կը ծառայէ տնտեսական կեանքին մէջ, որ ինչպէս ալ անուանելու ըլլաք, կոմունիզմ, կառավարական ընկերվարութիւն, կամ կառավարական դրամատիրութիւն, վերջաւորութիւնը կ՚ըլլայ այն ինչ որ գուշակած էր նշանաւոր ընկերաբան անգլիացի Հէրպըրթ Սփէնսըր իր «Ապագայ գերութիւն» գրքին մէջ, որ է դիտանակալութեան աճումը եւ սահմանափակումը անհատական ազատութեան:

Այս վտանգին կը միանայ նաեւ ուրիշ մը, կառավարութիւնը կամ իրեն կամքը գործադրողները, այսինքն պաշտօնեաները մեծամասնութեամբ դէշ մատակարարներ են, ասոր համար երբ ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը անցնի դիտանակալներուն ձեռքը, անոր հետեւանքը կ՚ըլլայ նաեւ մեծ կորուստ կառավարական ելմտակին:

Շատ մը եւրոպական փոքր կառավարութիւններու մէջ, որոնք կախում ունին համաշխարհային ճարտարարուեստէն եւ վաճառականութենէն, կարելի չէ մասնաւոր գործելակերպով գործել, որովհետեւ այդ կառավարութիւնները տնտեսապէս անկախ չեն, եւ անգամ են մէկ ընդհանուր մարմնի մը, որ է Եւրոպան: Տնտեսական մասնաւոր գործելակերպ մը պիտի կարողանար թեթեւցնել կացութիւնը, եթէ ուռնձին կառավարութիւնները կարենային կամքն ունենալ եւրոպական ընդհանուր միացեալ նահանգ մը բաղկացնելու, որով պիտի յաջողէին նուազեցնել կառավարական եւ զինուորական ծախքերը, պիտի կարենային աւելցնել ժողովրդեան շահերը, կարելիութիւն տալով գնելու եւ վաճառելու երկրագործական ու ճարտարարուեստական արտադրութիւնները

Ամէն երկրի կառավարութեանց առաջնակարգ փրկարար դերը պէտք է ըլլայ ոչ թէ ուժովցնել ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը, այլ ժողովուրդին զարգացման եւ հանրային դաստիարակութեան զեկավարումը: Կարեւոր է բոլոր ուժով աշխատիլ գիւղական զարգացում յառաջ բերելու, որովհետեւ միայն քաղաքացիներու զարգացմամբ գործարաններու եւ արհեստներու յառաջդիմութիւնը մարդկութիւնը ոչ միայն շարունակական տնտեսական տագնապի կը մատնէ, այլ եւ նոյն իսկ վիժումի: Կառավարութիւնները պէտք է որ գրադին ոչ աւելի նուազ գիւղերուն հետ քան թէ քաղաքներուն: Պէտք է որ կեանքը գիւղերու մէջ գրաւիչ ընեն, որպէս զի դաղրի անկից դէպ ի քաղաքներ հեռանալը: Պէտք է որ ժողովուրդը առաջնորդեն ընտրելու իրենց համար կարեւոր պէտքերը: Այս ուղղութեամբ անհատական նախաձեռնութիւնները պաշտօնական կառավարականներէն շատ աւելին կարող են ընել: Մինչեւ այժմ հակալքոլականներու եւ բանջարակերներու ընկերութեանց գործունէութիւնը անբաւարար է եղած: Վերջերս կառավարութիւններէն ոմանք այս գործը հիմնական հողի մը վրայ դրին, — ինչպէս իտալական կառավարութիւնը որ սրտեց կիրակին գինիի եւ մեղրի գործածութեան օր յայտարարել, երկրագործական անտեսութիւնը, զարգացնելու մտայնութեամբ եւ ժողովուրդին առողջութեան նպաստելու համար: Աւելի վերջ առանց վճարման հաց տալը-որով պիտի կարելի ըլլար լուծել նաեւ արմտիքի արտադրութեան հարցը: Միացեալ Նահանգներու մէջ պատահած է որ այրած են արմտիքները, քանի որ չէին կրնար զանոնք ծախել: Ասանց դրամի հաց տալը կառավարութեան կամ քաղաքապետութեան հաշւոյն, բաղդատմամբ շատ աւելի աժան օգնութիւն մըն է աղքատ եւ անգործներու, քանի որ անոր մէջ շահ եւ օգուտ պիտի ունենան նաեւ երկրագործները:

Նոյնպէս, ամենայաջող եւ աժան միջոցը տնտեսական տագնապին ոչնչացման կը ներկայանայ համագործակցական դրամատիրական կազմակերպութիւնը, արտադրողականը եւ սպառողականը:

Համագործակցականը ոչ մէկ բան, գրեթէ ոչինչ կ՚առնէ կառավարութենէն: Անիկա չի ոչնչացներ անհատական ձեռնարկը եւ մրցակցութիւնը: Ան կը պայքարի միայն առանձնաշնորհեալ վաճառողներուն դէմ: Անիկա կ՚առաջնորդէ ժողովուրդը խնայողական տնտեսագիտութիւն: Անիկա նոր գ[...] ծնվակերպի կը մղէ համերաշխ[...] ինքնօգնութեան ու փոխադարձ օգ[...] թեան վարժեցնելով: Դրամատիր[...] կան հին ձեւով որ հիմնուած է [...] շահու անկուշտութեան վրայ, համ[...] գործակցականը երբեք առաջնութ[...] չի տար շահուն, այլ կը ջանայ [...] կար ըլլալ ժողովրդական լայն խա[...] րուն: Համաշխարհային տագնա[...] արդիւնքն է անիշխանութեան ար[...] դրութեանց եւ անոր բաշխ[...] բաշխումին, անիշխանութեան, [...] խաւարապէս ծնունդ կ՚առնէ դրա[...] տէրներու շահի եւ չարաշահութեան [...] տագնապումով:

Մինչեւ այսօր մարդկութեան [...] սաւարուած չէր փոխադարձ [...] թեան եւ համագործակցութեան [...] բունքներու մէջ: Համագործակցա[...] ընկերութիւնները գործնական [...] պով կը սորվեցնեն, եւ համագործակ[...] ցութեան մէջ է գլխաւոր դարման[...] տնտեսական տագնապին:

ՓՐՈՖ. Վ. ՏՈՏՈՄ[...]

Թարգմ. Ա. ՀԱԼ

«ԱՄԻՍ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Կաթողիկոսական պատգամ[...] ներէն երկրորդ զեկուցումը Հայ[...] տանի մասին տրուեցաւ Գ. [...] Զօպանեանի կողմէ, Հինգշ[...] գիշեր:

Այս անգամ Փլէթի մուտք[...] սրահը լեցուն էր եւ հարիւ[...] հայրենակիցներ եկած էին [...] կարօտ առնելու հայրենի[...] բախտի երեւոյթ է, որ [...] րութիւնը Հայաստանի [...] մենայ եւ ներքին կամ [...] թաշխարհի եւ երկրի միջեւ [...] րանայ:

Ֆրանսական բանակի Հայ[...] կին Կամաւորներու Միութեան [...] մէ կազմակերպուած հրապարա[...] յին այս բանախօսութեան [...] դութիւնը պէտք է վերագրել [...] այն համակրանքին զոր ունի [...] հասարակութիւնը հանդէպ [...] Միութեան: Բոլորը կը գիտե[...] թէ հայ կամաւորը, ո՞ր ճակա[...] վրայ ալ պայքարած ըլլայ ընդ[...] նուր թշնամիին դէմ, աշխատա[...] յանուն իր հայրենիքի ազա[...] գրման:

Այդ իմաստով ալ արտա[...] տուեցաւ Միութեան ընդհան[...] քարտուղար ընկեր Զ. Վարդ[...] նը, բացատրելով Միութեան [...] տակը եւ կատարած աշխատա[...] Միութիւնը որ մինչեւ այժմ [...] դած է միայն իր անդամներու [...] թական եւ բարոյական օգնու[...] աշխատանքով, որոշած է այժ[...] տեւ հրապարակ իջնել նաեւ [...] բային գետնի վրայ: «Ֆրանս[...] բանակին մէջ ծառայող հայ կա[...] ւորը, արիւն թափելով Սիրի[...] Պաղեստինի եւ Կիլիկիոյ ճակա[...] րու վրայ, իր բաժին մասն[...] թիւնն է բերած հայ-եւրոպ[...] խութեան վերահաստատման [...] բնիք մը որ գոյութիւն ու[...] այսօր, թէեւ ուրիշ անուան [...] տարբեր կարգերով: Ընկեր[...] խօսքերը ընդունուեցան բուռ[...] փերով:

Գ. Զօպանեանը բառն [...] անցնելէ առաջ, քանի մը [...] պատմեց կաթողիկոսական ընտ[...] թիւնը:

Արտասահմանէն շատ քիչ [...] գամաւորներ են մասնակցած [...] որ զարմանք է պատճառած [...] բոլշեւիկներուն: Ընտրութեան [...] ժողովատեղին շրջապատուած [...] հոծ բազմութեամբ, իսկ օժան[...] կայ են եղած էջմիածնէն ու [...] ներէն եկած հազարաւոր մ[...] Էջմիածնի Մայր Աթոռը նո[...] անձկութեան մատնուած է, [...] օգնութիւն կը սպասեն ար[...] մանէն:

Ընտրութենէն վերջ Գ. Զօ[...] եանը մեկնած է Զարագեա եւ [...] կայ եղած անոր բացման: [...] բաղարձած է Երեւան, ուր [...] երեք շաբաթ: Չինի եւ ցա[...] պատճառով չէ կրցած շրջիլ [...] տան եւ իր տպաւորութիւնները [...] վերաբերին միայն Երեւանին [...] ռանձնապէս հետաքրքրուած [...] ւեստով եւ մշակոյթով, որու[...] ային տուաւ մանրամասն [...] թիւններ:

Հայաստանէն բոլոր վերա[...] ձողները կը մատնանշեն [...] տիրապետող ազգային ոգին: [...] տիրող կարգերէն եւ ժամա[...] կաններու վարած քաղաքական[...] թենէն, ժողովուրդը կառչած է

աւանդութիւններուն, կենցաղին ու ազգային մշակոյթին: Թէեւ ինքը, բանախօսը, համաձայն չէ բոլշեւիկներու շարք մը սկզբունքներուն եւ գաղափարներուն, բայց այն համոզումն ունի, որ ժամանակի ընթացքին շատ ծայրայեղութիւններ կը վերնան ու խորհրդային կարգերը կը մեղմանան:

Գ. Զօպանեան Հայաստան եղած է պատերազմէն առաջ: Ներկայիս Հայաստանը բոլորովին կերպարափոխուած է: Նախապատերազմեան շրջանին այնտեղ կը տիրէր ռուսական ոգին եւ ռուս լեզուն, իսկ այժմ հայ լեզուն եւ հայ մտայնութիւնն է, որ կ'իշխեն: Հայ ժողովուրդը ներկայիս ազատագրուած է վերացական հայեցողութիւններէ եւ աւելի մօտեցած իրականութեան: Այս պարագան օգտակար պիտի ըլլայ ապագային, երբ նոր խնդիրներ դրուին իր առջեւ:

Մայրաքաղաքը ամերիկանաբար կը վերաշինուի եւ 10-15 տարի յետոյ, երբ գործադրուի ակադեմիկոս Թամանեանի քաղաքի յատակագծումը, այլ եւս Երեւանն անճանաչելի պիտի դառնայ: Հայաստանի մէջ առանձնապէս չափ կը տրուի բնական հարստութիւններու հետազօտման եւ ամէն տարի նորանոր հանքեր ու ջուրեր երեւան կը հանուին: Լայնօրէն կ'օգտագործուին Հայաստանի ջուրերը եւ ելեկտրական կայաններ կառուցանելով կը լուսաւորուին յետին գիւղերն անգամ: Կը չորցնեն ճահիճները, կը շինեն ճամբաները, կը պայքարին մալարիայի դէմ: Կը գործեն Կարմիր Խաչը, Հօկը եւլն.: Մէկ խօսքով, Հայաստանին մէջ շինարարութիւն է եւ օրհնութիւն:

Մայրաքաղաքի հիւանդանոցներն արդիական ձեւ ունին, կը կառավարուին կարող բժիշկներու եւ մաքուր ու հոգածու խնամք կը տարուին հիւանդներուն: Ժողովուրդը շատ առողջ եւ առոյգ տեսք ունի: Փողոցներու մէջ ոչ մէկ գինովի մարդու չէ հանդիպած: Այցելած է «Արարատ»ի եւ պահածոներու գործարանները, որոնք մեծ տպաւորութիւն են ձգած իր վրայ:

Համալսարանը՝ բժշկական, գրական, քիմիական, գիւղատնտեսական եւ ճարտարապետական ճիւղերով մեծ աջակից կը ներկայանայ երկրի մշակութային եւ շինարարական ապագայ զարգացման համար: Մատենադարանն ունի հարիւր հազար գիրք ունի:

Պետական թանգարանն՝ ազգագրական, հնագիտական եւ մշակոյթի պատմութեան բաժիններով մեծ արժէք կը ներկայացնէ եւ դարեր կուտայ մեր երկրի անցեալ ու ներկայ մշակոյթի պատմութեան ուսումնասիրութեանը: Լաւ հիմերու վրայ են դրուած պետական երաժշտանոցը, թատրոնը եւ հրատարակչական գործը: Պետական թատրոնի դերասանական խումբն այնքան ուժեղ կազմ ունի, որ համարձակօրէն կրնայ եւրոպական բեմերու վրայ երեւալ: Մշակոյթի տանը գրական վիճաբանութիւններու եւ ուսումնասիրութեան կեդրոն է դարձած, ուր կը տիրէ մաքուր հայերէն եւ գրական ոճ:

Խորհրդային թերթերով պէտք չէ դատել հայ լեզուն, որովհետեւ կովկասահայ թերթերը միշտ ալ օտար բառերու «մանի» են ունեցած:

Արտասահմանեան հայութեան օգնութեամբ Հայաստանի մէջ կը շինուին՝ Նուպարաշէնը, որ «Հայկական Վերսայլը պիտի դառնայ», Բարեգործականի տունը եւ Հօկի հիւրանոցը: Մելքոնեան Ֆոնտէն արուած գումարով կը հրատարակուին գրքեր եւ Աճառեանի ստուգաբանական բառարանը: Շինուած են՝ Մարի Նուպարի եւ Դարուհի Յակոբեանի անուններով հիւանդանոցներ, Մարկոսեան վարժարանը, Դպրոցասէրի շէնքը, գիւղատնտեսական վարժարան, Ամերիկայի Հօկի տունը, կառավարական եւ մանրէաբանական հաստատութիւնները, Նոր Արաբկիր, Նոր Եւդոկիա, Նոր Սեբաստիա եւ Նոր Մալաթիա գիւղերը: Հայաստան վերադարձած գաղթականները շատ գոհ են իրենց վիճակէն եւ ուրախ են, որ երկրի մէջ կ'ապրին:

Գ. Զօպանեանը Երեւանի մէջ հանդիպած է Քաջազնունիին, որ իր գոհունակութիւնն է յայտնած Հայաստան վերադառնալուն համար:

Այս առթիւ Գ. Զօպանեան գիտել տուաւ թէ Գ. Կիւմիւշկէրտան սխալ է հասկցած Գ. Երզնկեանի խօսքը՝ հայ ժողովուրդի «անուղղայ աղտոտութեան» մասին:

Ա. Ա.

** Բանախօսութենէն յետոյ, դաշնակի վրայ երկու կտորներ նուագեց Օր. Տիրուհի Ջառափեան: Չարենցէն խառնուած մը արտասանեց Գ. Գմբէթեան: իսկ երեք նոր երգեր երգեց Օր. Պիւլպիւլեան: Արտասանութիւն մը ըրաւ Տիկ. Գ. Մ. Լաքէա:

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին ընկերներ Ա. Ահարոնեան, Մ. Վարանդեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Ջամալեան, Վ. Փափազեան, Հօկի նախագահ Պ. Գրիգոր Վարդանեան, Պ. Պ. Դաւիթ Բէգ, Հրաչ Երուանդ եւայլն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌԱՒ ՀԱՄԼԷԹ

Վերջերս Լուի Ժիլէ դասախօսութիւն մը տուաւ Համլէթի ծագման մասին: Ծանօթ է թէ Շէյքսփիր, բոլոր իր ողբերգութիւններուն իբրեւ առարկայ, օգտուած է ազգային, իտալական, սկանտինաւեան ժողովրդային բանահիւսութենէն: Շէյքսփիր գաղափար չունէր ինքնատպութեան մասին: Կը սիրէր վերահիւսել (refaire) հին աւանդութիւնները:

Մասնաւորապէս Համլէթի պատմութիւնը, որ սկանտինաւեան է ծագումով, Շէյքսփիր քաղած է անգլիացի Թոմաս Քիտէն: Այս հեղինակն ալ իր այդ թատերգութեան նիւթը քաղած էր Ֆրանսացի մատենագիր Պէլֆորէի մէկ պատմուածքէն:

Ահա նիւթը, զոր վերստեղծած են փոխն ի փոխ, իրարմէ ներշնչուելով, նախ Պէլֆորէ, յետոյ Թոմաս Քիտ եւ Շէյքսփիր —

Սկանտինաւիոյ իշխաններէն մին, դեռ շատ երիտասարդ, կը զրկուի իր հօրենական ժառանգութենէն, որովհետեւ ճարպիկ մարդ մը կը սպաննէ իշխանին հայրը, թագաւոր, կ'ամուսնանայ թագուհիին հետ: Վրէժխնդրութեամբ լեցուած, օր մը իշխանը ներս կը խուժէ թագաւորին սենեակէն, սուրի մէկ հարուածով կը թռցնէ ոճրագործ թագաւորին գլուխը, ըսելով.— «Հիմա գնա՛ բարեւէ մը ըրէ հայրիկիս իմ կողմէս»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Շէյքսփիր բնաւ չէ փոխած պատմութիւնը: Սակայն, այդ շրջանին Տանըմարքայի իշխանը, Համլէթ, կը կորսնցնէր իր հայրը: Հաւանաբար Շէյքսփիր ներշնչուեցաւ նաեւ մելամաղձութեան եւ հոգեխախտութեան այն պահերէն, ուր կ'ապրէր իշխանը: Համլէթի այս հոգեկան վիճակը ընդհանուր է հիմա, եւ շատեր, վերլուծելու ատեն ներկայ դարաշրջանի հոգեկան տագնապը, կը յիշեն Համլէթը: Բայց Համլէթ ուրիշ երեսով մըն ալ կը հետաքրքրէ մեզ,— իր մօր նախանձովը բռնուած երիտասարդն է ան, ինչպէս կ'ըսեն անոնք որ կ'ուսումնասիրեն «Համլէթի Փրոյտիզմը»: Եւ վերջապէս հիւանդն է ան, ախտաւոր զգայնութեան ենթական, ինչպէս կը մատնէ իր վերաբերումը հանդէպ Օֆէլիայի: Ահա այս վերջին նկարագիրներն են, որ Շէյքսփիր փոխ առած է ուրիշէն առնուած պատմութեան մը: Եւ ինչպէս հեղինակ մը կ'ըսէ, խօսքը Քիտինն է, երաժշտութիւնը՝ Շէյքսփիրինը: Արդարեւ, խօսքերու երաժշտութիւն մըն է միայն, ամբողջ Համլէթը.

Théâtre d' action International

Յեղափոխական արուեստագէտներու խմբակցութիւն մը կազմուեցաւ վերջերս, ներկայացնելու համար, այս անունին տակ, «Վրդովուած արուեստը», որուն մէջ կը ցոլանան գիտական հոգեբանական եւ գեղարուեստական փորձերու բեմական արտայայտութիւնները: Անոնց նպատակն է փրկել ֆրանսական թատրոնը, որ հոգեվարքի մէջ է, եւ զայն կապել այն շարժման, որ զանազան երկիրներու մէջ [illegible] պատերազմէն յետոյ: Այսպէս Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Ամերիկայի եւ Աւստրիոյ մէջ այդ շարժման կապուած են Th. Dreiser, Waldo Frank, John dos Passos, Elmer Rice, O'Neill, Upton Sinclair: Նոյն շարժումը կը փորձուի նաեւ Ճափոնի եւ Ռուսիոյ մէջ: Գերմանիոյ մէջ այս շարժման կը կապուին Պրեխտ, Ֆրիտրիխ Վոլֆ, մասնաւորապէս գերմանական բանուորական թատրոնները այս վերջին տարիներուն սկսած են տալ խմբական արտայայտութիւններ, մնջկատակային կամ դիմախաղային խմբերգներ, ինչպէս նաեւ ծայրայեղ միտքերու բախումներ.

Ֆրանսայի մէջ ալ հիմա, այս յառաջապահները կը գտնեն թէ արդի թատրոնը մեռելատուն մըն է, ուր ցոյց կը տրուին հին բարքերը, միտքերը, վերջապէս կեանքը, որ, եթէ կործանած չէ տակաւին, շուտով վերջ կը գտնէ: Եւ այս յառաջապահները կը գտնեն թէ ծնած է նոր արուեստ մը, ժողովուրդներու եւ զանգուածներու նոր ցանկութեանց արտայայտութեամբ թրծուած,—թատրոն մը ուժի եւ շարժումի, տենդի եւ կռուի, ելեկտրական սարքերով եւ ինքնատիպ ձեւերով:

ԾԻԾԱՂ

Շուկայի մէջ ոստիկան մը գող մը կը բռնէ յանցանքի մը վրայ:

— Ոստիկանապետ, 50 տոլար տուգանք պէտք է տաս:

— Բայց պարոն ոստիկանապետ, ես վրան խուզարկեցի միայն 30 տոլար գտայ:

— Ուրեմն ազատ թողուր քու հսկողութեանդ տակ, որ վաստկի բերէ:

Պատերազմի գիրքեր

— · —

Պատերազմի գրականութիւնը, որ երեք տարիէ ի վեր արդէն կը յեղյեղուի Ֆրանսայի մէջ, նոյն չափով ընդհանրացած է Անգլիոյ մէջ, նոյն իսկ Ֆրանսայէն առաջ:

Վերջերս լոյս տեսաւ Francis Yeats-Brownի մէկ գիրքը,— Golden Horn: Հեղինակը, նախ Հնդկաստան ապրած, պատերազմի սկզբնաւորութեան կը գտնուի Անգլիա՝ արձակուրդով: 1914 Օգոստոսին Ֆրանսայի մէջ կը միանայ իր վաշտին, յետոյ Պաղտատի վրայ արշաւանքի մը ատեն, Միջագետքի անգլիական օդային ուժերուն 1915 Նոյեմբերին, երբ Քութ-էլ-Ամարայի շուրջի [illegible] կորելով գրաւած էին, Թուրքերը վար կ'առնեն այն օդանաւը, որուն մէջ կը գտնուէր ինք: Այդ բոպէէն սկսած, իր նկարագրութիւնը կը դառնայ կրկնապէս շահեկան: Անիկա մէկն է այն հազուագիւտ «վկաներէն» Թուրքիոյ ներքին կեանքին: Թուրքիա եղած համաձայնական բանակներուն պատկանող գերիներէն շատ քիչեր վերադարձած են՝ այդ մասին խօսելու համար:

Այսպէս 14 հազար Անգլիացիներէն միայն երեք հազար հազի...: Ան, առանց ճարտասանութեան ու նոյն իսկ առանց ընդվզումի կը նկարագրէ այն անանուն տարափը Փոքր-Ասիոյ, ուր ինք եղած է երկու տարի: Մուտալէն Պոլիս, այդ տարափները իրարու կը յաջորդեն՝ մղձաւանջի մը նման:

«Մեզ առաջնորդեցին, կ'ըսէ հեղինակը, սենեակ մը, որուն պատուհանները ունէին խաչաձեւ փայտեր եւ աւելի խռնւած քան մինչեւ այդ մեր տեսածը: Երկու տասնեակներ ցուցեցան հոտուն, — մեր բարեկամներն էին: Սնունդի պակաս, մարզանք չկայ, մութ, աղտոտ, փորհարութիւն կամ թանչը. Վերջապէս ինչ որ կը քայքայէ առողջութիւնն ու կամքը: Կորած անցած է Անատոլուի [illegible] ճամբորդութիւնը այնքան սպառիչ է որ կը նախընտրէ մեռնիլ:

Նոր կայանը աւելի գէշ: Եկեղեցին մէջ իրարու վրայ թխմուած են Անգլիացիներ, Ֆրանսացիներ, Ռուսներ եւ քանի մը Հայեր, որոնք խուսափած էին ջարդերէն: Առողջ մէկուն համար, ամիսը, զոր անցուցինք Հալէպ եկեղեցիին մէջ, պիտի ըլլար հետաքրքրական փորձառութիւն մը: Ֆրանսացի մը, որ 4 օր մնացեր էր Տարսոնի գեհերուն մէջ ու գերի բռնուեր էր՝ երկար չարչարանքներէ վերջ, միշտ կ'ապրէր այդ չորս օրերու մղձաւանջը: Վերջապէս, հեղինակը, բախտի դարձուածքով մը, եւ շնորհիւ պաշտօնեայի մը մեղսակցութեան, որուն հետ ինք ափիոն կը ծխէր, հիւանդ կը ձեւանայ ու կը ղրկուի Պոլիս: Հոն, արկածային վէպերը յիշեցնող ձեւով մը ազնուէն կը գտնէ Անգլուհիի մը, որ խորհրդաւոր ձեւով մը Թուրք կառավարութեան կողմէ արտօնուած էր բնակիլ Սկիւտար, ուր ան կը խաղար Միս Բովէլի նման դեր մը: Կը յաջողի պատսպարուիլ Յոյնի մը տունը: Անոր կը հագցնեն կնոջ զգեստներ ու ան կը դառնայ «Ժոզէֆին», գերման գաւառականուհի մը...:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Նիսի կեանքէն

— · —

ՆԻՍ, 25 յունուար (Յառաջ).— Ամիսէ մը ի վեր կարգ մը երիտասարդներ սովորութիւն են ըրած Նիս վազել, անգործութեան տագնապը պատրուակելով: Կարծես թէ Նիսը անգործներ չունի, խեղճեր չունի: Չեն գիտեր թէ տագնապէն տառապողները դժբախտաբար աւելի շատ են Նիսի մէջ: Մարսէյլէն Նիսի մէջ անգործները զրկուած են գործազրկութեան տագնապի նպաստէն, զոր կառավարութիւնը կը բաշխէ այլ գաւառներու մէջ: Բայց մեր երիտասարդները Նիս կը վազեն, որովհետեւ գիտեն թէ Նիս ունի հարուստ Հայեր, որոնց թիւը 30ը կ'անցնի եւ որոնց հարստութիւնը միլիոններու եւ միլիարներու կը հասնի: Նորեկները կը կարծեն թէ Նիսի հայ գործաւորը երջանիկ է, անգործութեան վախը չունի, շնորհիւ իր առատաձեռն հարուստներուն: Բայց կը խաբուին բոլորը:

Ճիշդ է թէ Նիսը հարուստ ունի, Նիսը պայծառ արեւ ու մաքուր օդ ունի: Սակայն դժբախտաբար ոչ Նիսի հարուստը եւ ոչ ալ Նիսը պայծառ արեւն ու օդը կրնան դարման մը ըլլալ գործազուրկ խեղճ Հայերուն:

Մեր հարուստը կ'ապրի երջանիկ, իր տունէն ներս, շրջապատուած մէկէ աւելի ծառաներով եւ ամէն հաճոյք վայելելով: Իսկ տունէն դուրս՝ գրասենեակներու մէջ, հազարներ կորսնցնելով կամ շահելով: Հայ գաղթականին մասին մտածած չունին:

Ընդհակառակն զանոնք վռնտել տալու սիրոյն ու քաջութիւնը կ'ունենան յաճախ իրենց օտար սպասաւորներուն միջոցաւ, խնդալով եւ ծաղրելով անոնց եռանդէն: Ահա դէպք մը.—

Թոքախտաւոր եւ որբ աղջիկ մը համար, Նիսի յարգելի տիկիններէն ոմանք խորհեր էին հանգանակութիւն մը ընել, չնչին գումար մը ձեռք բերել եւ խեղճ որբուհին մահուան ճիրաններէն ազատել: Կ'երթան Սիմիէ, Երկինքը ամպոտ, օդը անձրեւոտ: Սակայն տիկինները չեն յուսահատիր: Թրջուած հագուստներով ցուրտէն սառած ձեռքերով կը հասնին Սիմիէ: Կը գտնեն մեծահարուստ Հայու մը դուռը: Ինքնաշարժի վարիչ մը կեցած է ապարանքին առջեւ կառքին կողքին ու կը հարցնէ,— Ի՞նչ կ'ուզէք, ո՞վ կ'ուզէք եւ ի՞նչու: Տիկինները նամակ կը յանձնեն մեքենավարին, որ ծառայի մը հետ դրկէ էֆէնտիին: Մեքենավարը, որ Թուրք մըն է եղեր, կը հարցնէ թէ ո՞ր տեղացի են: Երբ Իզմիրցի ենք, կ'ըսեն տիկինները, իրեն հայրենակից, աւելի կ'ուրախանայ եւ կ'ըսէ.— Ես երջանիկ եմ, որ տարին քանի մը անգամ Պոլիս կ'երթամ կուգամ, շնորհիւ մեր էֆէնտիին որուն կառքը կը քշեմ: Խօսակցութիւնը կ'ընդմիջուի, դուռը կը բացուի եւ նոյն ծառան դրան վրայ կ'երեւնայ, նամակը կը վերադարձնէ՝ էֆէնտին այսօր [illegible] չունի այսպիսի բաներով զբաղելու: Միլիոններու տէր հայ պարոն մը, որ կը մերժէ գոնէ 10 ֆրանքնոց մը նուէր տալ հայ թոքախտաւորի մը: Նոյն ընդունելութիւնը Սիմիոյ մէջ ուրիշ հայ մեծահարուստի մը դրան առջեւ: Անոր ծառան չի վարանիր նոյնիսկ հեգնական բառերով ճամբելու տիկինները:

Նոյն դիրքը բռնած են նաեւ շատ մը հայ հարուստներ, հոս չէ, դուրս ե-[illegible]ած է ու կուզայ պատասխանել տալով իրենց ծառաներուն: Եւ այդ հանգանակութենէն դժբախտաբար կարելի եղաւ հաւաքել 50 ֆրանք միայն, 12 ժամուան մէջ: Ոմն վճարած է 25 ֆրանք, Պ. Ալլաթօն ալ 20 ֆրանք, եւ Պ. Կ. Թահմազուտուն 5 ֆրանք, ընդհանուր գումար 50 ֆրանք.

Իսկ «մարշէ»ի գործով զբաղող հայ աշխատաւորները, որոնք չարաչար կ'աշխատին կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, քանի մը ֆրանք շահելու յոյսով, լայնօրէն բացած են իրենց սիրտերը եւ քսակները: Մարշէ Meyerberէն 57 ֆրանք, Մարշէ Իթալիէն 27 Ֆր., Մարշէ Buffoյէն 28 ֆրանք, Մարշէ Tiersէն 27 ֆրանք, ընդհանուր գումար 189 ֆրանք: Արդեօք մեր աղաները 10 կամ 5 ֆրանք չունէի՞ն թշուառ մը ուրախացնելու համար: Բայց իրենց ինչո՞ւն պէտքը, կուշտը ի՞նչ գիտէ անօթիին վիճակը: Բայց երբ օտար դրութիւնով մէկը մօտենայ իրենց դրան, կը բանան ոչ միայն իրենց դուռը այլ եւ քսակը:

Նիսեցի

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յառաջիկայ փետրուար 4ին, շաբաթ գիշեր, տեղի պիտի ունենայ Աղքատախնամի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Շան դ'էլիզէի սալոններուն մէջ, 79, Ave. des Champs Elysées:

Աղքատախնամ Ընկերութիւնը ոչինչ խնայած է այս երեկոյթը [illegible] համար գեղարուեստական շքեղ տօն մը, ուր եւրոպական պարերու եւ երաժշտութեան հետ պիտի տրուին հայ [illegible] արուեստէն հարազատ նմոյշներ: Յայտագիրը կազմուած է ընտրութեամբ, այս հանդէսին տալու համար անհամեմատելի եւ ինքնատիպ հանգամանք մը, որ ապահովաբար յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ մեր հասարակութեան համար:

Հայ արուեստագէտը, Կրէկոր, որ Հար. Ամերիկայէն կը վերադառնայ, իր 15 հոգինոց խումբով պիտի մասնակցի այս հանդէսին: Ինչպէս նաեւ տաղանդաւոր հայ երգիչ մը, որ մօտ ատենէն Մոնթ Կարլոյէն Փարիզ կը հասնի:

Պարահանդէսը պիտի սկսի ժամը 10ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ լոյս:

Փրոֆ. Կոսէ, Սալփէթրիէրի հռչակաւոր բժշկապետը, անդամ Բժշկական Ակադեմիային, հաճած է հովանաւորել այս երեկոյթը, որուն անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ իր բազմաթիւ պաշտօնակիցներուն հետ:

Պէտք է յուսալ թէ Փարիզի հայութիւնը բազմութեամբ ներկայ պիտի ըլլայ այս հանդէսին, որ պիտի ըլլայ ոչ միայն բարեսիրական ձեռնարկ մը, այլ եւ գեղարուեստական մեծ երեկոյթ մը:

Ամէն Հայու պարտականութիւնն է օժանդակել Աղքատախնամին որ ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ ոչ մէկ ճիգ կը խնայէ իր միջոցներուն չափովը սփոփելու համար գաղութիս մեծ թշուառութիւնը:

Հ.

— Ձեր նկարներուն մէջ փոփոխութիւն կը տեսնեմ, առաջ տեսարաններ կը գծէիր, հիմա միայն պտուղներ կը գծէք

— Ինչ ըսեմ բարեկամ ինչ որ գծեմ ձեռքս կը մնայ, գոնէ պտուղ եւ ուրիշ ուտելիքներ գծելէ վերջ զանոնք կը ճաշակեմ մօտել գործածելէ վերջ, տեսարանները փորս չեն կշտացներ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ

ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տէնիքէնի եւ Քոլչաքի նուաճումներէն յետոյ՝ այս երեք պետութիւնները կցուեցան ընկերվարական խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան. Հայերու դիրքը, եւ Պաքուի քարիւղի հարստութիւններուն գոյութիւնը անխուսափելի կը դարձնեն այդ երեք հանրապետութեանց սերտ միութիւնը ռուս պետութեան հետ, քաղաքական ինչ կերպարանք ալ որ առնէ ան

Ռուսերը չափազանցուած վախ մը ունին այն բաղձանքներէն, զորս Թուրքերը ունին Ազրպէյճանի մասին, որուն բնակչութեան մեծամասնութիւնը ցեղով Թուրք է, կրօնքով մահմետական: Անոնք կը վախնան, որ Թուրքերը օր մը գրգռուին, մանաւանդ զինուորական ապստամբութենէ մը ետք, գրաւելու պարսկական Ատրպատականը (Ազրպէյճան), որ Թուրք ցեղին պատկանող երկու միլիոն բնակչութիւն ունի եւ այդպիսով կովկասեան Ազրպէյճանի հետ հողային շփման մտնէ:

Թուրքեստանի պարագային՝ Ռուսիոյ դիրքը շատ աւելի նպաստաւոր է, մանաւանդ բացումէն ի վեր Թուրք-Սիբ երկաթուղիին, որ կը միացնէ Թուրքեստանը Անդրսիպիրեան երկաթուղիին: Թուրքեստան, որուն բնակչութիւնը մեծապէս կը բաղկանայ թրքախօս ցեղերէ, կը նկատուի Թուրք ցեղի սկզբնական հայրենիքի մէկ մասը: Բայց նոյն իսկ պատերազմէն առաջ ռուս գիւղացիներու գաղութներ հաստատուած էին Թուրքեստանի մէջ եւ Ռուսերու այս թափանցումը աւելի արագ ընթացած է սովետներու ներքեւ: Ռուսերը կը վախնան որ Թուրքերու այս շրջաններուն մասին ունեցած բաղձանքները կրնան տարածուիլ մինչեւ Աֆղանիստան: Պէտք է ի մտի ունենալ այն իրողութիւնը, որ Ռուսիա ունի 18 միլիոն Թուրք բնակիչներ: Այս թիւը աւելի մեծ է քան Անատոլեան Թուրքիոյ Թուրքերու թիւը:

Հակառակ այն իրողութեան, որ Քէմալական Թուրքիա, հեռու Թուրքեստանի մասին ոչ եւ է շահագրգռութիւն ցոյց տալէ, վերջերս ապաստանած է Ազրպէյճանէն ու Թուրքեստանէն եկած գաղթականներ: Ոչ միայն բոլշեւիկները, այլեւ բոլոր կուսակցութեանց պատկանող Ռուսերը, մտահոգուած են Թուրքիոյ բաղձանքներու մասին տածած իրենց անվստահութեամբ:

Պատճառ կայ հաւատալու թէ՝ այս հարցը պիտի [illegible] նոր ազգայնական Ռուսիան եւ Թուրքիան, որովհետեւ Ռուսիա պարտաւորուած է զօրացնելու իր զինուորական դիրքը Կովկասի մէջ եւ Կասպից Ծովուն շուրջ: Իր ապագայ զարգացումներուն մէջ, Ռուսիա իբրեւ ընդարձակ ճարտարարուեստականացած երկիր մը, այս երկիրներուն պիտի նայի ոչ միայն անոնց քաղաքական արժէքին համար, այլ գլխաւորաբար անոնց տնտեսական արժէքին, իբրեւ իր ճարտարարուեստին անհրաժեշտ հում նիւթերու,— քարիւղ, պղինձ, մանգանէզ, բամպակ — եւ ենթահասարակածային արտադրութիւններու աղբիւրներ:

Կրնանք որոշապէս ըսել թէ Ռուսիա պիտի կանգ չառնէ մինչեւ Մոսկուայի ենթարկէ Պարսկաստանը, կամ ամէն պարագայի տակ, այդ երկրի հիւսիսային մասերը: Մեծ պատերազմի ընթացքին, ռուս իմպերիալիստները վճռապէս որոշած էին, յաղթութեան պարագային, կցել հիւսիսային Պարսկաստանը, որ ամբողջովին գրաւուած էր ռուս զինուորներու կողմէ, մինչ երկաթուղի մը կը շինուէր Ջուլֆայէն մինչեւ Թաւրիզ, ռուս երկրաչափներու կողմէ: Այսպէս, ուրեմն [illegible]

[illegible] պալթիքեան շրջաններուն, ան երկրամասերուն մէջ, որոնք այժմ կը կազմեն Լեհաստանն ու Չեխոսլովակիան, ինչպէս նաեւ Պալքաններուն մէջ, — այնպէս ալ պանթուրանեան եւ պանթրքական իտէալները գոյութեան եկան իբրեւ հակազդեցութիւն մը ընդդէմ ռուսական իմպերիալիզմին, որու նպատակն էր նախկին Օսմանեան Կայսրութեան կործանումը:

Պանթրքական գաղափարը առաջին անգամ ձեւակերպուեցաւ [illegible] Զիա Կէօք Ալփի կողմէ, 1912-13ի Պալքանեան [illegible]

Կազմակերպուեցաւ հռչակաւոր ընկերութիւնը, որ ծանօթ է «Թուրք Օճաղի» անունով, որու անդամ դարձան Թուրքիոյ բոլոր մտաւորական պարագլուխները, սակայն, մեծ պատերազմը արգիլեց անոր զարգացման ընթացքը: Ռուսիոյ արտաքին նախարարութիւնը եւ Պոլսոյ դեսպանատունը շուտով հասկցան վտանգը, որ կը սպառնար ռուս կայսրութեան ապահովութեան, եւ անոնց կասկածները սաստկացան [illegible]

ՅՈՎՀ. Ք. ՔՐԻԿԵԱՆ

(Շար.) (3)

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուրսի ներքնասրահը, Մէթրօ Օտէօնի հիւղ դիմացը:

ՓԱՐԻԶԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ «Ռազմիկ» խումբի ժողովը վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիարեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան:

ԳԱՆՆԵՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» խումբի ընկերական ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ա. Դարակէօզեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբգէն Սիւնի» խումբի ընկերական ժողովը այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատանեկան Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը, Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

■■■■■■■■

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» ենթակոմիտէի ընկերները այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերները այսօր Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Պատանեկան Միութեան Գրադարան-Ընթերցասրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՑԻ տօնի հանդէսը «ՍԻՓԱՆ»ի նախաձեռնութեամբ Փետրուար 26ին Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին:

Ծախու է տնիպողական մեկնումի պատճառաւ կեդրոն թաղամասի մէջ կօշկակարի խանութ մը՝ բոլոր կազմածներով (մեքենայ, գործիք եւայլն.) միասին: Բնակարան՝ 2 սենեակ, խոհանոց: Վարձք՝ 3000 ֆրանք, պայլ՝ 6 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տէր Յակոբեանի, 14 rue Medéah, Paris (14):

Տիկին Ազաթիւնի եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՊԱՀՈՒՆԻԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 26 Յունուար 1933 ժամը 5ին:
Հոգեհանգիստի արարողութիւնը կը կատարուի կիրակի առաւօտ ժամը 9ին իր բնակարանին մէջ, Շուազի լը Ռուա, 1bis, rue Rouget de L'Isle, եւ ժամը 10ին յուղարկաւորութիւնը Շուազի լը Ռուայի գերեզմանատունը:

ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի Հայ Լէգէոնականները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար այսօր, Կիրակի, ժամը 2.30ին, 40, rue Pierre Corneille, Բէնտիրեանի ճաշարանը:

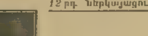

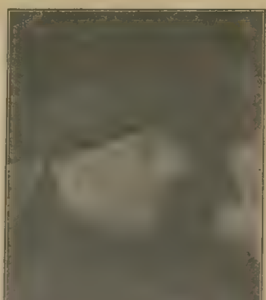

ՎԷՆՍԷՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ԵՐԿՍԵՌ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հայ լեզուի կիրակնօրեայ դասաւանդութիւնները կը սկսին այսօր կիրակի առաւօտ, Վէնսէն, Րիւ տը լա Լիպէրթէ. ֆրանսական վարժարանին մէջ (Ecole du Nord): Կը հրաւիրենք Վէնսէնի եւ շրջակայից ծնողները որ ճամբին այս առաւօտ, ժամը 8էն սկսեալ ներկայացնել իրենց մանուկները:
Նախկայիս Միութիւնս իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ֆրանսական կառավարութեան, որ տրամադրեց վարժարանը Վէնսէնի եւ շրջակայից հայ մանուկներուն:

Imprimerie A. DER AGOPIAN
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

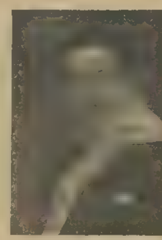
Վ. ՍՎԱՃԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋՆԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1933

31 Janvier 1933

Ը՛Դ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2100

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՈՒՐԸ ԳԱՅ, ՋԱՂԱՑՔՆ ԱՂԱՅ...

Մէկ անգամէն թռաւ այս բացագանչութիւնը, երբ կարդացինք Գ. Ա. Սաֆրաստեանի պատասխանը՝ օրը օրին գրի առնուած խայթոցի մը առթիւ։ (Տես Բ. էջ)։

Մանաւանդ որ, միեւնոյն օրը, կը հասնէր այլապէս շահեկան լուր մը՝ հարեւան Թուրքիայէն — «Պուլկարիոյ հայ յեղափոխական կոմիտէները կը պատրաստուին Թուրքիա մտնել»։ (Տես Վերջին ժամը)։

«Շա՛տ է աւուրն չար իւր»։

Այսօր զբաղինք միայն Գ. Սաֆրաստեանի «հայրենասիրական» իմաստութեան գոհարներով։

Կարել – նետելով ժխտական քաշքշուքներն ու հասարակ տեղիք խրատները, ի՞նչ կը մնայ իբրեւ հիմնական միտք՝ «Մասիս»ի խմբագրին չարադրութենէն. —

1. Անհնարին է յաւիտենական ոխ՝ ազգերու միջեւ։

2. Վտանգաւոր է մեր կղզիացումը եւ ծիծաղելի։

3. «Մարգարայի կամուրջի մէկ ծայրին կանգնած են հայ եւ ռուս միացեալ պահակագունդը, իսկ միւս ծայրին՝ Թուրքեր»։ (Ուրիշ տեղ մը, — «Լէնինականէն մինչեւ Սադարակ կայարանը՝ մօտ 150 քիլոմեթր երկայնքի վրայ, Հայաստանը սահմանակից է Թուրքիոյ»)։

Ի՞նչ է մեր եւ «Հայրենիք»ի գլխաւոր մեղադրանքը. —

Գ. Ա. Սաֆրաստեան, որ իրատեսութեան քարոզ կը կարդայ, վարակուած է չտեսութեամբ եւ ... ջրատեսութեամբ։

Ան, բազմած Լոնտոնի մէջ, կը յաւակնի լուսաբանել Եւրոպայի հանրային կարծիքը, «ղեկավարուելով հայ պետականութեան տիրադոյն շահերի լոյսով»։

Բայց, իրականին մէջ, կը մոլորեցնէ, կը խեղաթիւրէ, կը քնացնէ եւ կը շաղակրատէ, մասնաւորապէս երբ հարցը կը վերաբերի Թուրքիոյ։

Եւ այս բոլորը՝ անգլերէն լեզուով։

Անհրաժեշտ չէ քրքրել «Մասիս»ի ամբողջ հաւաքածոն, ապացուցանելու համար մեր մեղադրանքը։

Կը բաւէ աչքէ անցընել իր ամսագրին 1932 սեպտեմբեր – հոկտեմբեր թիւը, որ երեւի ... Պոլսոյ մէջ խմբագրուած է.

— « Այն առեն, երբ մեր գաղթականներու ընդհանուր վիճակը Սուրիոյ մէջ անփոփոխելիօրէն անստոյգ եւ անորոշ կը մնայ, մեր (հայ) բեկորները հանրապետական Թուրքիոյ մէջ օր աւուր աւելի կը բարելաւեն իրենց կեանքն ու դիրքը։

« ... Վերջին օգոստոս ամսուն մեր (հայ) հայրենակիցները Ֆրանսայի մէջ արքայական ընդունելութիւն մը բրին գեղեցկութեան թագուհի Քէրիման խանըմին։ Այս փոխադարձ հասկացողութիւնը կ'աճի նաեւ Թուրքիոյ մէջ։ Վերջերս մեր եկեղեցիի բարձրաստիճան ներկայացուցիչները պտտեցան թուրք հանրապետութեան զանազան անկիւնները։ Սիոն քահանայ ճամբորդեց Տիարպէքիր, ուր իրարու քով բերաւ քաղաքի եւ շրջակայքի 300 ընտանիքները եւ հոգաց անոնց հոգեւոր պէտքերը։ Հայկական բեկորներուն հանդէպ ցոյց տրուած արդարութեան այսպիսի ապացոյցներ արձագանգ պիտի գտնեն Թուրքիոյ սահմաններէն շատ հեռուները»։

Արդ, միմիայն այս հատուածը կ'ապացուցանէ թէ՝ «Մասիս»ի խմբագիրը ոչ իսկ իր տեսակէտին կը ծառայէ։

Նախ որ, իր մատնանշած իրողութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան կամ իր հանած եզրակացութեան։

Գ. Սաֆրաստեան ի՞նչպէս կը համարձակի աւելի բախտաւոր գտնել Անատոլուի հայ բեկորներուն վիճակը՝ բաղդատելով Սուրիոյ հայ գաղթականներու կացութեան հետ։

Եւ ո՞ւրկէ իմացաւ, ո՞ւր կարդաց որ Անատոլուի հայ բեկորները «օր աւուր կը բարելաւեն իրենց հաւաքական կեանքն ու դիրքը», երբ գիտենք որ, —

1. Անոնք խումբ – խումբ, անօթի եւ թշուառ, Պոլիս կը գաղթեն հետզհետէ։

2. Անոնք ոչ դպրոց ունին, ոչ եկեղեցի, ոչ մէկը կամ միւսը բանալու արտօնութիւն, եւ կը թրքանան խմբովին, խնամութիւններ կնքելով կամ թրքական դպրոցներ յաճախելով։

3. Անոնք, հաւաքաբար, կը պահուին իբրեւ ճորտ, իբրեւ հասարակ փարիաներ, զանազան արհեստներ ծաղկեցնելու համար։ (Մինչեւ որ մեռնին ու հատնին)։

«Մասիս»ի խմբագիրը ի՞նչպէս կը համարձակի սուտ, խեղաթիւրել հրապարակաւ եւ անգլերէն, — Ֆրանսայի Հայերուն վերագրելով «արքայական ընդունելութիւն մը» Քէրիման հանըմին։

Եւ ի՞նչպէս կը մոռնայ որ, եթէ մէկ Սիոն քահանայ հազար աղաչանքով արտօնուեցաւ Տիարպէքիր երթալու, կամ եթէ Գուրմայեան քահանայ մը կրցաւ պտտիլ իր թեմին գիւղերը (Կեսարիա – Եոզկատ), անդին ամբողջ քաղաքներ իրաւունք չունին ոչ հայ հոգեւորականի կամ վարժապետի երես տեսնելու, ոչ ալ Պատրիարքարանը կը համարձակի արտօնութիւն խնդրել։

Այսպիսի վրան – բաց սուտերով եւ անպատիւ ուրացումներով, շողոքորթութիւններո՞վ է որ մթնոլորտ պիտի շինուի, փրկելու համար... Մարգարայի կամուրջը։

Այս անփառունակ գերակատարութեան համար, ինչո՞ւ աւելորդ յոգնութիւն կրել եւ անգլերէն թերթ հրատարակել Մեծն Բրիտանիոյ մայրաքաղաքին մէջ։

Ինչե՛ր, ինչե՛ր ունինք Պոլսոյ մէջ — մանաւանդ այս միջոցին — այդ «ազգօգուտ» ծառայութեան համար։

Նոյն իսկ Թուրք թերթերը ամբողջ սիւնակներ կը նուիրեն, այդ կարգի ցնդաբանութեանց համար։

Գ. Սաֆրաստեան քիչ մը շատ գնաց – եկաւ Հայաստան, եւ կը թուի թէ մոռցեր է որ Մարգարան եւ Սադարակը պաշտպանելու համար, պայման չէ ոտքի տակ առնել ամբողջ ժողովուրդի մը արժանապատուութիւնը, եւ մուրացկանի տոպրակ մը կախել անոր վիզէն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՏԵՍ ԸԼԼԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ վերջերս գրութիւն մը թարգմանած էր պուլկարերէն *Սլովօ* թերթէն։

Յօդուածագիրը դառնութեամբ կը գանգատէր Թուրքերէն ու կ'ըսէր թէ յարատեւօրէն կ'աշխատին Պուլկարները հեռացնել Պոլսէն ու մանաւանդ Թրակիայէն։

Ի՞նչ ցոյց կուտայ ասիկա։

Այն՝ որ Թուրքերը սիստեմադիկ քաղաքականութեամբ մը կ'ուզեն Թուրքիան *ամբողջովին* թրքացնել։ Պուլկարիոյ հետ բարեկամ են, նախկին զինակիցներ։ Ու կը հեռուցեան իրար ...։ Նոյն իսկ, վարչապետ Մուշանով Էնկիւրի այցելեց, ու Թէվֆիք Րիւշտի Սօֆիայէն անցած առեն «հրամեցէք, բաւ, Թուրքիայ մինչեւ միւս ծայրը ձերն է ...»։

Այսու հանդերձ, եղած «ափ մը Պուլկարները» եւս կը վռնտեն։

Ուրե՞մն։

Ըմբռնենք ճշմարտութիւնը իր մերկութեամբը ու չօրօրուինք ... «պէյաննամէ»ներով ու «լքեալ» գոյքերու պատրանքով։

Այնքան առեն որ չպարտադրուի Թուրքիոյ, ան ոչ միայն ներս պիտի չառնէ, այլ եւ եղածն իսկ ցրուելու պիտի աշխատի։

Ու որպէս զի վաղը՝ միւս օր, իրեն պարտադրելու ազդակ մը պակաս ըլլայ՝ արդէն իսկ կը ֆշէ եղած հատուկոտոր օտարը, եթէ նոյն իսկ ան, բարեկամ ու զինակից երկրի մը զաւակն ըլլայ ...։

Մինչ մենք դեռ խեր կը սպասենք։ Ու կը պահանջենք որ լաւ գրեն, անուշ գրեն, սիրալիր ըլլան մեր թերթերը Թուրքիոյ հետ։ Այսինքն՝ ... քաջալերեն իրենց *ա՛յս* քաղաքականութիւնը։

Վ.

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 29 թուականով. — Երէկ հրդեհ ծագեցաւ Պոլսոյ ծխախոտի գործարանին մէջ, պէնզինի մթերանոցի մը պայթման հետեւանքով։ Հրշէջները անմիջապէս օգնութեան հասան, բայց զարմանքով տեսան որ բանուորները փակած են դուռները եւ թոյլ չեն տար անոնց մտնել։ Հրշէջները ստիպուեցան խորտակել դուռները եւ ներս մտան, բայց հանդիպեցան բանուորներու բուռն դիմադրութեան։ Այս վերջինները որոշեր էին իրենք մարել հրդեհը, որպէս զի իրենք ստանան տօնական պարգեւը։ Բանուորներուն դիմադրութեան վրայ, արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան եւ երկու կողմէն ալ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։

Կարելի եղաւ հրդեհը մարել, բայց կռիւը դադրեցաւ միայն ոստիկանութեան միջամտութեամբ։

ԿՐԻՓԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Պրիւքսէլէն կը հեռագրեն թէ կրիփը ծանր վնասներ կը պատճառէ ամբողջ Պելճիոյ մէջ։ Բազմաթիւ դպրոցներ փակուած են։ Պրիւքսէլի մէջ ուր դպրոցները բաց կը մնան, օրական 20—30 դէպք կը պատահի։ Պրիւքսէլի 1200 ոստիկաններէն մէկ երրորդէն աւելին հիւանդ է։

⁂ Անգլիոյ մէջ, թէեւ հիւանդութիւնը մեղմացած է, բայց դեռ բազմաթիւ վայրեր կան ուր առօրեայ կեանքը խանգարուած է, համաճարակին հետեւանքով։ Այսպէս, քաղաքի մը 700 բնակիչներէն 150ը հիւանդ են։ Իսկ նահանգի մը 400 դպրոցներէն 177ը փակուած են անորոշ ժամանակի մը համար։ Լոնտոնի մէջ հիւանդութիւնը մեղմացած է։

⁂ Հիւանդութիւնը տակաւին կը տեւէ Փարիզի մէջ, ուր օդերը նոր մեղմանալ սկսան։

ԹԻՄՈՒՐԹԱՇ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ շուտով կը սկսի դատավարութիւնը պալատական նախարար Թիմուրթաշի, որ պաշտօնանկ եղած էր Շահին կողմէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրք թերթերը կը թխեն ու կը թխեն...

« ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐԸ »

«ԹՐԱԿԻՈՅ ՅԵՂ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑՈՂ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՏՆԵԼ»

«Ժիւմհուրիյէթ» այս վերնագիրներուն տակ կը հրատարակէ Սօֆիայի իր թղթակցին հետեւեալ գրութիւնը (յունուար 23). —

Պուլկար ոստիկանութեան տեղեկութեանց համաձայն, հայ կոմիտէները Պուլկարիոյ մէջ գործի լծուած են, Թուրքիոյ մասին գաղտնի ծրագիրներ ունին, եւ Դաշնակ կուսակցութիւնն ալ գաղտնի յարաբերութիւններ ունի Թրակիոյ յեղափոխական կուսակցութեան Թօփթրանտաֆիլէֆ թեւին հետ։ Թէեւ հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները՝ Ռամկավարները, Հնչակեանները եւ Դաշնակները, պաշտօնապէս ոչ Թրակիոյ, ոչ ալ Մակեդոնիոյ կազմակերպութեան հետ կապ ունին։ Իսկ յիշեալ թեւն ալ Պուլկարիոյ մէջ Եուկոսլաւիոյ դէմ կ'աշխատի։

Թրակիոյ կոմիտէին նոր վարչութեան բոլոր անդամները այդ թեւին պատկանողներէ ընտրուած են։ Թրակիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան եւ Դաշնակ կուսակցութեան միջեւ յարաբերութիւնը պահող ու վարողն է Սօֆիայի Դաշնակ կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան նախագահ Վարդանեան։

Ռամկավար եւ Հնչակ կուսակցութիւնները, Թրակիացիներուն հաճելի ըլլալու համար, Սօֆիայի մէջ Թրակիոյ հայկ. համաժողով մը կազմած են։ Դրամատան տնօրէն մը կ'օգնէ հայկ. յեղափոխական կազմակերպութեանց։ Ռամկավար եւ Հնչակ կուսակցութեանց վերջերս կազմած դաւադրական խումբերը սերտ յարաբերութիւն ունին Թրակիոյ յեղափոխական կազմակերպութեանց հետ։ Այս խումբերը Հօկ կարգախօսը (*փարօլա*) կը կրեն։ Անոնք կազմուած են, առիթը ներկայանալուն որպէս թէ Թուրքիա մտնելու համար։ Թրակիոյ յեղափոխական կոմիտէն շփում կը պահէ հայկ. երկու կուսակցութիւններու հետ ալ եւ ամէն միջոց կը փնտռէ, որպէս զի անոնցմէ օգտուի եւ իր նպատակները իրագործէ։

Նոր դահլիճը պիտի կազմէ Գ. Տալատիէ

Հանրապետութեան նախագահը երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Գ. Տալատիէի (արմատական ընկերվարական)։

Նոր վարչապետը 48 տարեկան է եւ եղած է յաջորդաբար գաղթային, կրթական, հանրօգուտ շինութեանց եւ պատերազմական նախարար։ Վճռական մարդ է եւ երկար առեն վարած է կուսակցութեան նախագահութիւնը։

Գ. Տալատիէի առաջին գործն եղաւ ընկերվարականներուն մասնակցութիւնը խնդրել։ Այս հրաւէրին վրայ, ընկերվարականները բացառիկ ժողով մը գումարեցին երէկ։

Որովհետեւ նախորդ դահլիճը ինկաւ ելմտական օրինագծին հետեւանքով, ամէնէն դժուար գործը պիտի ըլլայ ճարել ելմտական նախարար մը որ թէ ելմտացոյցը հաւասարակշռէ եւ թէ ... բոլորն ալ գոհացնէ։

Գերմանական դահլիճն ալ հրաժարեցաւ

Շաբաթ օր, Փոլ Պոնքուրի դահլիճին տապալումէն յետոյ, հրաժարեցաւ նաեւ Գերմանիոյ դահլիճը։ Անշուշտ մէկը միւսին հետ կապ չունի եւ բոլորովին տարբեր պատճառներ են երկուքն ալ։

Զօր. Շլայխէր լիազօրութիւն խնդրած էր նախագահ Հինտէնպուրկէն, երկիրը աւելի դիւրաւ կառավարելու համար։ Նախագահը չուզեց խախտել սահմանադրութիւնը եւ Շլայխէր հրաժարեցաւ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ նախորդ վարչապետ Ֆոն Փափէնի, որ կը գտնուի մեծ դժուարութեանց առջեւ։ Ամէնէն կարեւոր գործն է ապահովել խորհրդարանին մեծամասնութիւնը։ Կը կարծուի թէ Ֆոն Փափէն պիտի ստիպուի մեծ զիջումներ ընել Հիթլէրականներուն, նոյն իսկ պատասխանատու պաշտօն մը յանձնելով Հիթլէրի։

Անգլիա եւ Ամերիկա կը բանակցին

Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանը կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու նոր նախագահին հետ, օրուան խնդիրներու մասին։ Դեսպանը, որ Լոնտոն պիտի դայ զեկուցում տալու, բաժնուեցաւ լաւ տպաւորութեամբ։ Իր կարծիքով, կարելի պիտի ըլլայ պարտքերու մասին բանակցութիւնները սկսիլ մարտի առաջին օրերուն։

Յոյս չկայ որ Անգլիոյ պարտքերը ամբողջովին ջնջուին, բայց մեծ բարեփոխումներ կը նախատեսուին։

⁂ Բուն խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին։ Բայց, համաձայն քաղուած տեղեկութեանց, անգլիական դեսպանը հասկցուցած է թէ այլ եւս չի կրնար վճարումներ կատարել նախկին հիման վրայ, ոչ ալ սակարկութեան մտնել՝ պարտքերու կրճատման համար։ Իսկ ամերիկեան տեսակէտն այն է թէ միայն խորհրդարանը կրնայ վերաքննել պարտքերը եւ թէ ամերիկացի հարկատուն չի կրնար հաւանիլ կրճատման, առանց հատուցում ստանալու։

20,000 հողագործներու ցոյցը

Մինչ Փարիզի մէջ ելմտական բոլոր հեղինակութիւնները շարժման մէջ դրուած են, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, գաւառներու մէջ բողոքները ու ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն, տիրող տագնապին հետեւանքով։ Ֆինիսթէռի հողագործները վիթխարի ցոյց մը կազմակերպեցին կիրակի օր, Քէմփէռի մէջ, յանուն քսան հազար հողագործներու։ Ահռելի բազմութիւն մը խռնուած էր քաղաքի ամէնէն մեծ սրահին մէջ, իսկ դուրս մնացողները ճառերուն կը հետեւէին ձայնարձակներով։ Ճառախօսները գանգատեցան թէ տագնապը ազդած է գիւղատնտեսութեան բոլոր արտադրութեանց վրայ։ Ցորենը, երկրորդական արմտիքները, արջառը, ձիերը 40 առ 100 կորսնցուցած են իրենց գիները, մինչդեռ պարարտի, անհրաժեշտ իրերու եւ բանուորութեան գիները ո՛չ եւ է նուազում չեն կրած։ Ընդհանրապէս, նոր ծախքեր ու տուրքեր եւ ընկերային ապահովագրութիւնը աւելցուցած են արտադրութեանց արժէքը, մօտեցնելով վաճառման գինին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

52 ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ուրբաթ գիշեր ուշ առեն, Պուքրէշի ոստիկանութիւնը կոխեց գլխաւոր նամակատունը եւ 30ի չափ ձերբակալութիւններ կատարեց։ Կալանաւոր պաշտօնեաները ամբաստանուած են թէ երկար ատենէ ի վեր ամենօրեայ թղթատարէն կը հանէին պաշտօնական թղթակցութիւնները, կը լուսանկարէին եւ կը յանձնէին լրտեսական կեդրոնի մը որ կը գործէ արտասահմանի մէջ եւ որուն գլխաւոր գրասենեակը կը գտնուի Վիեննա։ Լուսանկարները լրտեսական կեդրոնին կը ղրկուէին մասնաւոր սուրհանդակով մը։

Շօշափելի եւ անվիճելի փաստեր ճարելու համար, Ապահովութեան Տեսչութենէն գաղտնի ոստիկան մը հետեւեցաւ մասնաւոր սուրհանդակին, թմրեցուցիչ դեղով մը թմրեցուց զայն շոգեկառքին մէջ եւ քննեց փոխադրուած թուղթերը։ Ցետոյ թոյլ տուին որ սուրհանդակը շարունակէ ճամբան, իր թանկագին կայոցով, որպէս զի կասկած չյարուցանեն։ Միեւնոյն առեն, Ապահովութեան Տեսչութեան գործակալներէն խումբ մը ծառայութեան մտաւ նամակատան մէջ, իբրեւ զաւառէն եկած պաշտօնեաներ։ Լրտեսական կազմակերպութիւնը մեղսակիցներ ունէր նաեւ հեռագրատան մէջ ուր նոյնպէս ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Կալանաւորներու տուներուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց շնորհիւ երեւան հանուեցան պաշտօնական հեռագիրներու պատճէններ։ Ազգային դրամատան թղթակցութիւններն ալ կը հետապնդուէին լրտեսներուն կողմէ, որոնք ոչ միայն քաղաքական եւ զինուորական, այլ եւ տնտեսական եւ նիւթական լրտեսութիւն կը կատարէին։

Կ'ըսուի թէ այս կազմակերպութեան վարիչն է Իվան Տիմիթրով, 32 տարեկան ուսանող մը՝ Պուքրէշի արհեստագիտական վարժարանին մէջ։ Իսկ օգնականը ռումանացի աղջիկ մըն է, Պուլկարիա ծնած։ Առաջին գիշերէն մինչեւ յաջորդ օրը կալանաւորներու թիւը կը հասնէր 52ի։

ՏԷ ՎԱԼԷՐԱՆ ՆՈՐԷՆ ՅԱՂԹԵՑ

Իրլանտայի խորհրդարանին նոր ընտրութիւնները վերջացան Տէ Վալէրայի ջախջախիչ յաղթանակով։ 153 աթոռի վրայ վարչապետը շահեցաւ 77, իսկ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ միայն 48։ Միւս աթոռները շահեցան զանազան խմբակներ։ Տէ Վալէրա, որ կուսակից է Իրլանտայի բացարձակ անկախութեան, այս առթիւ յայտարարեց.

— Միտք չունիմ մեր ընտրական յաղթանակը նկատելու պատգամ մը՝ անմիջապէս իրլանտական անկախ հանրապետութիւն մը հաստատելու համար։ Բայց համոզուած եմ թէ պիտի ստանամ այդ իրաւունքը, կազմակերպելով հանրաքուէ մը։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՃԱՆՉՆԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Մ. Նահանգներու Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը մասնաւոր յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով բացարձակապէս կ'ընդդիմանայ խորհրդային իշխանութեան ճանաչման։ Դաշնակցութեան նախագահը իր կարգին յայտարարեց թէ անոնք որ կուսակից են ճանաչման, պարզապէս առեւտրական շահեր կը հետապնդեն։

ՆՈՐ ՇԱՐԺ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուեցան հիւսիսային Յունաստանի եւ մասնաւորապէս Խալքիտիքիի մէջ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ զոհեր կա՞ն։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր պարբերաբար ցնցումներ տեղի կ'ունենան այդ շրջանին եւ Սելանիկի մէջ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ

(ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ)

Փոքր Ասիոյ գաղթականութեան ժամանումէն առաջ, բոլորովին տարբեր կերպարանք ունէր Յունաստանը: Իսկ անցնող տասը տարուան ընթացքին մեծ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Նախապէս հելլենականութեան ամբողջ ուշադրութիւնը ուղղուած էր դէպի Բիւզանդիոն, հելլէն դրամատիրութիւնը եւ թէ մտաւորականութիւնը երկրորդական կարեւորութիւն կուտային մայր երկրին։

Իզմիրի պարտութեան հետեւանքով, մէկուկէս միլիոն գաղթականութեան խուժումը դէպի Յունաստան, կ'ենթադրուէր թէ նոր աղէտի մը դուռ պիտի բանար։ Մինչդեռ ունեցաւ մեծ օգտակարութիւն մը մայր հայրենիքին։ Գաղթականութեան զետեղման համար, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ կնքուած փոխառութիւնները, գլխաւոր դերը կատարեցին երկիրը դնելու տնտեսական վերելքի մը մէջ։ Աթէնք, Պիրէոն, Սելանիկ, Տրամա, Գավալա, Քանթի քաղաքները, իրենց կողքին ունեցան գեղեցիկ կառուցուածքով նոր եւ հսկայ քաղաքամասեր։ Շինութիւններու յատկացուած մեծ դրամագլուխները, անշուշտ, բարերար ազդեցութիւն մը պիտի ձգէին տնտեսական կեանքին վրայ։ Յունաստան ապաստանող թշուառ գաղթականութիւնը կը գտնէր գործ, որու շնորհիւ, կ'ունենար գնելու կարողութիւն։ Ան պէտք ունէր տունի մը համար անհրաժեշտ ամէն առարկայի։ Հրապարակի վրայ կար դրամ եւ թէ առեւտրական գործերու առատութիւն։

Տեղական ճարտարարուեստը մեծ վարկ ստացաւ։ Այդ ճիւղին մէջ արդէն հնարամտութիւն ունէր Հելլէնը եւ գործարաններու կարեւոր մաս մը կար Պիրէոսի շրջանին մէջ։ Այս անգամ, պահանջը կը թելադրէր նոր ձեռնարկներ կատարել, կրկնապատկել, եռապատկել հինները։ Գաղթականութիւնը իր հետ բերաւ եւ մեծ չափով տարածուեցաւ գորգաշինութիւնը, յախճապակիի պատրաստութիւնը, հիւսուածեղէնի աշխատանոցները, մետաքսեղէն եւ ամէն տեսակ կերպասեղէններ։ Աթէնք եւ Պիրէոն 1922էն, երկու հազար ինքնաշարժեր ունէին, իսկ այսօր երեսուն հազարի կը հասնի այդ թիւը։

Հինգ տարի առաջ, Պ. Վէնիզէլոս, իշխանութեան գլուխ վերադառնալով, իր համբաւին համապատասխան մեծ ծրագիրներ մէջտեղ նետեց։ Ծանօթ է քաղաքական ասպարէզին մէջ իր բերած նոր ուղղութիւնը — հելլէնօ-թուրք համաձայնութիւնը — իսկ տնտեսական բաժնին մէջ ձեռք զարկաւ, — նոր ճամբաներու շինութիւն, Մակեդոնիոյ ճահիճներու չորացում, որոնց շնորհիւ կը ապահովէր երկրագործական վերածնութիւն։ Ձեռնարկուեցաւ նաեւ ամբողջ երկրին մէջ կառուցանելու նոր վարժարաններու ցանց մը։

Ձեռքի տակ եղած գումարները արդէն յատկացուած էին այս նպատակներուն եւ դեռ կիսաւարտ, վրայ կը հասնէր համաշխարհային տնտեսական տագնապը։ Անգլիական ոսկիի անկումը ուժեղ հարուած տուաւ տրախմիին։ Կառավարութեան ճիգերը անզօր եղան պահելու անոր արժէքը, մէկ տոլարը 77 տրախմիէն բարձրացաւ աստիճանաբար 210ի։

Առաջին փոխառութիւններով բացուած էին Մակեդոնիոյ շրջանի արտադրական ձեռնարկները, որոնք դեռ արդիւնքի մը չհասած ընդհատուեցան։ Տագնապի պատճառով, մերժուեցան նոր փոխառութիւններ Յունաստանի, իսկ միւս կողմէ պահանջուեցաւ նախապէս տրուած գումարներուն տոկոսը, ըստ համաձայնութեան։ Այս հարցով է որ ներկայիս կը զբաղին իրարու յաջորդող հելլէն դահլիճները։ Անգլիացի պահանջատէրները, համամիտ գտնուած են այս տարուան տոկոսի վճարումը ընդունիլ միայն հարիւրին երեսուն համեմատութեամբ, իսկ կառավարութիւնը կը ջանայ բոլորովին ընդհատել տոկոսներու վճարումը, ասկէ արտածումով ամբողջովին չկորսնցնելու համար տրախմիին արժէքը։

Տագնապին հետեւանքով, առնուեցան ուրիշ կարեւոր քայլեր։ Կառավարութիւնը արգիլեց անհատ առեւտրականներուն, արտասահման շանժ ղրկել իրենց պարտքերու հաշւոյն, որմէ մեծապէս վնասուեցան Յունաստանի հետ գործ ունեցող առեւտրական տուները։ Երկրորդ, նոյնքան ծանրակշիռ կարգադրութիւն մը — ազատ ներածումը արգիլուեցաւ. պերճանքի առարկաները երբեք չեն թոյլատրուիր։ Ժողովուրդին համար խիստ անհրաժեշտ նիւթերը կը թոյլատրուին սահմանափակ համեմատութեամբ։

Այս արգելքէն մեծապէս դժգոհ մնացին եւ վնասուեցան ներածում կատարող երկիրները, որոնց ներկայացուցիչներուն հետ բանակցութիւններ տեղի ունեցան, փոխանակութեան հիման վրայ կատարելու համար ներածումը։ Այսպէսով, այն երկիրները որոնք համաձայն կը գտնուին գնելու Յունաստանի ծխախոտը, չամիչը, գինին, ձէթը, նոյն համեմատութեամբ արտօնութիւն կը ստանան ապրանք ղրկելու։ Թուրքերը, որոնք չորս անգամ աւելի շատ ապրանք կը ներածէին, այս արգելքէն մեծապէս վնասուեցան ու վերջերս թուրք առեւտրական պատուիրակութիւն մը բանակցութիւններու ձեռնարկեց։ Կ'առաջարկուի նախապատուութիւն տալ հելլէնական ապրանքներուն եւ Թուրքիայէն ներածուելիք ապրանքներու համեմատութեամբ գնումներ կատարել Յունաստանէն։

Հելլէն կառավարութիւնը այս տագնապալի կացութեան մէջ, բացառիկ զոհողութիւններով յաջողեցաւ կենսամթերքներու եւ առ հասարակ ապրուստի գիները նոյնը պահել։ Հազիւ հարիւրին տասը բարձրացում տեղի ունեցաւ։ Ներածումներու սահմանափակումով, տեղական արտադրութիւնները վարկ շահեցան եւ տեղական ճարտարարուեստը նոր թափ մը ստացաւ։ Անգործութիւնը անցեալ տարի աւելի զգալի էր։

Մասնաւորապէս բնակարաններու շինութիւնը զարգացաւ, առեւտրական ասպարէզի մէջ վտանգուած դրամագլուխները այս գործին յատկացուեցան, քանի որ օրավարձերը եւ նախանիւթերը որ եւ է յաւելում կրած չէին։ Հարիւր հազար ֆրանսական ֆրանքով նախապէս շինուած տուն մը հիմա կէս գումարով կը կառուցուի։

Յունահայ գաղութը, որ մեծամասնաբար կը բաղկանայ աշխատող ձեռքերէ, քիչ մը աւելի տանելի վիճակ ունի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ։ Իսկ առեւտրական այն դասը որ կը զբաղէր արտասահմանէն ապրանք ներածելով, ազդուած է մեծապէս։

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՏԸ

Դեկտեմբեր 20ին Խորհրդային աշխարհը մեծ խանդավառութեամբ տօնեց միութենական Պետքաղվարչութեան (Չեկա) 15ամեայ յոբելեանը։ Չեկայի տարեդարձին խորհրդային մամուլը նուիրեց լայն էջեր, պանծացնելով այդ հիմնարկութեան արիւնոտ գործունէութիւնը։ Խորհրդային բոլոր հանրապետութիւնների կառավարութիւններն «աշխատանքի կարմիր դրօշի» շքանշաններով վարձատրեցին այն չէկիստներին, որոնք առանձնապէս աչքի են ինկած իրենց արիւնարբու եւ ոճրային արարքներով։

Անարիւն յեղափոխութիւն պատմութիւնը դեռ չէ արձանագրած։ Եւ ամէն մէկ նոր իրաւակարգ իր հիմքերն ամրապնդելու համար դիմում է յատուկ միջոցների՝ թէ պաշտպանողական եւ թէ յարձակողական։ Յեղափոխական վերիվայրումների շրջանին աւելորդ կը լինէր որոնել արդար դատաստան։ Երբ ընկերային ներհակ ձգտումների եւ դասակարգային շահերի վճռական բախումն է տեղի ունենում, այլեւս գլխաւոր ազդակը հանդիսանում է բռնի ուժը։ Մահու եւ կենաց կռիւը միայն եւ միայն սուրով է լուծւում։

Այս տեսակէտէն խակ չի արդարանում Չեկայի գոյութիւնը։ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը պէտք է որ ունենար իր պահակը, իր «մերկացրած սուրը»։ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը, որի արձակած նշանաբանները մէկուկէս դար է ինչ լուսաւոր փարոսի դեր են կատարում ողջ մարդկութեան համար, նոյնպէս ունեցաւ իր հանրային ապահովութեան կոմիտէն։ Քիչ արիւն չհոսեց 18րդ դարու վերջերին։ Սակայն, Չեկայի 15 տարիների գործունէութիւնն ուրոյն տեղ է գրաւում քաղաքակիրթ մարդկութեան պատմութեան մէջ, որպէս ոճրային երեւոյթ։

Հոկտեմբերի ծնունդ Չեկան իր գործադրած միջոցներով եւ հոսեցրած արեան գետերով գերազանցեց պատմութեան մէջ գոյութիւն ունեցած նըման ձեւի բոլոր հիմնարկները։ Զարափոխելով յեղափոխական տեռորի նշանաբանը, թէ՝ «անհրաժեշտ է ահաբեկչական մաքրագործում, տեղն ու տեղը դատաստան եւ գնդակահարութիւն առանց այլեւայլի», Չեկան չփորձեց անգամ զանազանել արդարը յանցաւորից եւ «երկաթէ աւելով» սրբեց ամէն ինչ ու ամէնքին։ Ցանուն յեղափոխութեան ու ընկերվարական սկզբունքների մղուած պայքարը, բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը վերածեց գոյութեան եւ իշխանութեան պայքարի։ Եւ պէտք է խոստովանիլ, որ խորհրդային հիմնարկների մէջ Չեկան եղաւ միակը, որ կատարեց ու գերկատարեց իր ծրագիրը։ Այսօր, աշխարհիս մէկ վեցերորդ մասը դարձած է մէկ հսկայական բանտ, իսկ Չեկան հազարակ ոճրագործների ու մարդասպանների մէկ որջ։ Միլիոնաւոր զոհեր, միլիոններ բանտերում ու աքսորավայրերում եւ տասնեակ ու տասնեակ միլիոններ ահաբեկման ենթակայ եւ ահ ու սարսափի տակ։

Ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ ստեղծուած է չեկայական մթնոլորտ։ Մի մթնոլորտ, ուր ազատ շնչելն անհնարին է դարձած եւ ուր խեղդւում ու ոչնչանում են այն ամէնը, ինչ որ վեհ է, մաքուր ու գաղափարական։ Խաթարուած են բարոյական բոլոր սկզբունքները եւ վերացած փոխադարձ վստահութիւնը ամէնէն մտերիմների ու հարազատների միջեւ։ Դեռ աւելին. Չեկայի ստեղծած մթնոլորտին չեն հանդուրժում անգամ իրենք բոլշեւիկները եւ նրանցից մաքուր ու գաղափարական տարրերը ենթակայ են նոյն հալածանքին կամ ինքնասպանութեան։

Դժուար է նկարագրել այդ մթնոլորտը լրիւ պատկերացումն ունենալու համար, անհրաժեշտ է անձամբ ապրել ու զգալ։ Չեկան ստեղծած է մէկ դրութիւն, ուր մահը փրկութեան լաւագոյն միջոցն է համարւում։ Որովհետեւ, մահից աւելի սարսափելին՝ մահուան շունչն է, որ կը զգաս ամէն քայլափոխիդ եւ ամենուրեք։ Մահուան յարատեւ սպառնալիքը եւ սպասողական վիճակը շատ աւելի ազդու է քան ինքը մահը։ Ապրելով այդ մթնոլորտում, դու զգում, որ նախքան մարմնապէս մահանալդ, քո մէջ մեռած է հոգիդ, կաշկանդուած միտքդ ու խորտակուած բոլոր խոյանքներդ։ Վախենում ես թէ ուրիշներից եւ թէ միայնակ մնալուցդ։ Եւ ամէնից աւելի հաւուրը՝ սեփական մտածումներդ են։ Երբ օրուայ հոգերից ու տառապանքներից ասանձնացած, ինքնամփոփւում ես, այս անգամ արդէն քեզ հալածում է քո միտքը։ Ոչ մէկ նշան յոյսի ու լոյսի եւ ոչ մէկ ելք ու ազատում։ Առանձնութեան մէջ վերապրում ես անցեալի բոլոր սարսափները ու վաղուայ զալիքը։ Մահուան ուրուականը թառած ուղեղիդ մէջ՝ քայլ առ քայլ մօտեցնում է քեզ դէպի անխուսափելին եւ թուլացնում դիմադրական կորովդ։ Այլեւս պարտուած, անտարբեր ու անզգայ սպասում ես հարուածին։ Միայն թէ ինչ որ լինելու է, թող շուտ լինի։ Ջիղերդ բթանում են։ Ամէն ինչ կատարում ես մեքենաբար, ինքդ դառնալով մարդ մեքենայ։ Այլեւս դու չես, որ գոյութիւն ունիս, այլ քո ուրուականը։

Միլիոնաւոր ուրուականների մէկ երկիր է դարձած խորհրդային աշխարհը։ Խորհրդ. Միութիւնն իր ներքին կառուցուածքով՝ մէկ Չեկա է, չեկայական սիստէմը՝ քաղաքականութիւն, չեկիստի բարոյականը՝ դաստիարակչական սկզբունք։ Հոկտեմբերի «պահապան» Չեկան այլեւս յեղափոխութեան արատն է։ Եւ այն կուսակցութիւնը, որի իւրաքանչիւր անդամի չեկիստ լինելը համարւում է առաքինութիւն, նոյնպէս արատաւորուած է պատմութեան առաջ։

Այսպիսի մէկ կացութիւն է ստեղծուած նաեւ Հայաստանում։ Եւ որքան ահաւոր ու անողոք է Չեկան, նոյնքան աւելի հերոսական ու վեհ է այն ժողովուրդը, որ առանց տկարանալու եւ հոգեպէս պարտուելու, անձնուիրաբար լծուած է պայքարի։ Եթէ բոլշեւիկները կը տօնեն արեան ու ոճիրի յոբելեանը, ապա մենք էլ հպարտութեամբ պիտի արձանագրենք երկրի մեր ընկերների ու եղբայրների տարած պայքարի 12րդ տարեդարձը։ Իսկ յանուն գաղափարի ու արդարութեան մղուած պայքարը միշտ էլ յաղթական է։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ի ԾԱԳԵԼՆ ԼՈՒՍՈՅ

ԽՄԲ.— Խորագիրէն մինչեւ ստորագրութիւնը, ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այս գրութիւնը, վերապահելով մեր պատասխանը։

Յարգելի խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւին մէջ հրճուանքով կարդացի ձեր թղթակցի մարզանքները իմ — այսինքն Massis պարբերաթերթի այսպէս կոչուած «թրքանպաստ քաղաքականութեան» մասին։ Երկու տարիէ ի վեր Պոսթընի «Հայրենիք»ն ալ կը կատարէ միեւնոյն երանելի շարագրութեան փորձերը, բայց աւելի ազգային եւ անանձնական հիմունքներով, եւ ուրեմն ըստ ամենայնի արժանի լուրջ նկատողութեան։ Անկերեւ է որ խմբակէ խմբակ եւ անհատէ անհատ կը տարբերին եւ պիտի տարբերին տեսողութեան անկիւնները միեւնոյն կացութիւնը գնահատելու հարցին մէջ։ Սակայն կայ մի վիհ քաղաքականապէս կազմակերպուած ազգերի ու մեր գաղութների միջեւ։ Դարերի փորձառութիւնը սորվեցուցած է կազմակերպուած ազգերին պատրաստել որակեալ հանրային դէմքեր եւ հրապարակախօսներ, որոնք իրենց մտաւորական պատրաստութեամբ եւ կեանքի փորձառութիւններով՝ կը կոչուին ղեկավարելու այսպէս կոչուած հանրային կարծիքը։ Բարեբախտաբար այժմ միեւնոյն դրութիւնը կը կիրարկուի նաեւ Հայաստանի մէջ։ Իսկ գաղթահայութեան մէջ — այնպէս են մեր դժբախտ պայմանները — որ բառեր կողք կողքի շարել գիտցող բազմաթիւ մարդիկ ինքզինքնին ձեռնհաս կը համարեն կարծիք յայտնել շատ բարդ խնդիրների ու երեւոյթների մասին։ Կը գրեմ այս տողերը ոչ թէ իբրեւ քննադատութիւն քննադատողների, եւ կամ ինքնապաշտպանութեան, այլ միմիայն իրար հասկնալու մտահոգութեամբ։

Մեր ազգի համայնական ողջմտութիւնը եւ կազմակերպեալ մարմինները — ընդ որս «Յառաջ»ի եւ «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնները՝ իրենց պայծառատեսութեան բոպէներին — եկած են այն եզրակացութեան որ մեր միակ հնարաւոր ու էական ծրագիրն է կեդրոնացնել մեր ուժերը Հայաստանի մէջ եւ ուժեղացնել մայր-հայրենիքը բոլոր հնարաւոր միջոցներով։ Ազգային ճիգն ու ուշադրութիւնը մագնիսացնող միակ հնարաւորութիւնն է այդ։ Վկա՛յ ձեր խմբագրականներն ու բազմիցս կրկնուած յուսախաբութիւնը Սուրիոյ մասին։ Ա՛րդ, անոնք որ ունին անձնական փորձառութիւն եւ կամ աշխարհագրական երեւակայութիւն ըմբռնելու իրաց դրութիւնը, գիտեն որ Լէնինականէն մինչեւ Սաղարակ կայարանը՝ մօտ 150 քիլոմեդր երկայնքի վրայ, Հայաստանը սահմանակից է Թուրքիոյ։ Երկու գրացի ժողովուրդներ իրար կը հանդիպին ամ[illegible] օր, առեւտուր կ'ընեն իրար հետ, [illegible] րանցմէ մեծապէս կ'օգտուի եւ պիտի օգտուի հայ պետականութիւնն ու հ[illegible] ժողովուրդը։ Անհնարին է որ երկու դրացի ազգեր յաւերժապէս ոխ պահ[illegible] իրար հանդէպ, եւ իրար երեսին շպ[illegible] տեն անցեալի ոճիրներն ու ոխերը։ [illegible] լապէս տարրական յարաբերութիւններն անգամ կը խզուին։

Պատերազմի ժամանակ Գերման[illegible] ներ սպաննեցին հանդուցեալ Նախ[illegible] գահ Տումէռի չորս զաւակները, [illegible] քայեցին Ֆրանսայի տասը նահանգ[illegible] րը։ Ըստ ձեր թղթակցի տրամա[illegible] նութեան՝ Տումէռ պէտք չէր որ [illegible] կապ ունենար Գերմանացիների [illegible] Սակայն նա այնպէս գլխուկից [illegible] նաւոր մարդ նուիրուած երկրի հ[illegible] քական շահերին, ո՛չ միայն կ'ըն[illegible] նէր գերմանացի ներկայացուցի[illegible] այլ եւ կը պատուասիրէր ու կը [illegible] կամանար անոնց հետ։ Գերման[illegible] րութիւն չէ՛ր այդ, այլ փորձառ[illegible] թեան ներշնչած իմաստութիւն։ [illegible] տեմ թէ համեմատութեան եզր[illegible] շատ տարբեր են մեր եւ Թուրք[illegible] միջեւ, միւս կողմէ նկատի ունեն[illegible] մեր յարաբերական ուժը, մենք [illegible] է լինենք աւելի զգոյշ եւ շրջահայ[illegible]

Անդրկովկասի մօտ երկու մի[illegible] հայութեան ներկայի եւ ապագա[illegible] բարգաւաճման մտահոգութի[illegible] պէտք է դերակշռէ մեր անձնական[illegible] հատուածական բոլոր խօսքերի [illegible] գործերի տեղ։ Կղզիացումը ոչ մ[illegible] վտանգաւոր է, այլ եւ ծիծաղելի [illegible] դարձնէ մեզ միջազգային յարաբե[illegible] թիւնների մէջ։ Երբ դո՛ւ հաշտ [illegible] շրջապատիդ հետ, դո՛ւ կը ներկա[illegible] ցնես արժէք եւ ուժ, եւ հեռա[illegible] տարները նկատի կ'առնեն քեզ[illegible] իսկ երբ կղզիացած ես քու հ[illegible] րայ կամ տան մէջ, դուն կը ներ[illegible] ցնես զանցառելի քանակութի[illegible] իմ կարծիքին սա է միակ եւ [illegible] «հայրենասիրութիւնը»։ Մեծա[illegible] լինէր բռնել թէ այդ ուղեգիծը [illegible] կերպով կ'ենթադրէ անցեալի [illegible] ցումը։

Ամէն անգամ որ կը գրեմ մ[illegible] աչքիս առջեւ ունիմ Երասխի [illegible] խիտ եւ բազմամարդ գիւղերը, [illegible] ղարա, Ղամարլու եւայլն։

Մարգարայի կամուրջի մէկ ծ[illegible] կանգնած են հայ եւ ռուս մ[illegible] պահակազօրքը, իսկ միւս ծայ[illegible] Թուրքեր։

Աչքիս առջեւ կը պարզուի Մ[illegible] րա գիւղի պատկերը, կենդանա[illegible] եւ շինարարութեան այդ կենդա[illegible] համայնանկարը։ Հարիւրաւոր հա[illegible] րախաներ, կայտառ ու ճկլլուն, [illegible] տասնեն թիթեռնիկների պէս, [illegible] չան, կ'աքցին եւ կը թափ[illegible] մանկական տիպար շարաճճիու[illegible] ներով, եւ ... միմիայն մեր [illegible] սքանչ լեզուով։ Մինչդեռ մեն[illegible] ղաքակրթուած մարդիկս այս [illegible] րը, կը ճռուողենք անգլերէն ու [illegible] սերէն եւ դեռ ինչե՛ր ու ինչե՛ր [illegible] զարայի այդ հայ երախաներ[illegible] ու ապագայ ուժեղացման, բա[illegible] րութեան ու ապահովութեան [illegible] պատրաստ եմ լինել ամէն ինչ[illegible] ինձ կը բերէ ո՛չ թէ անձնակա[illegible] ինչպէս կը կարծէ ձեր թղթակ[illegible] հետապնդել ճիգի անսահման [illegible] նակութիւն. իսկ գաղթահայ[illegible] մէջ... յիմար նախապաշարու[illegible] թիւրիմացութիւն։ Այդուամէ[illegible] Մարգարայի երախաները կը [illegible] պիտի մնան իմ ամենակուլ, հ[illegible] եւ խանդավառող նախահոգ[illegible]

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ

ԱՊԱԳԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թաթարական երկդարեան տիրապետութենէն ի վեր, որ այնպիսի խոր հետքեր ձգած է ռուսական կեանքին վրայ, մահմետական հարցը առարկայ եղած է մասնաւոր նկատառութեան։ Ռուսիոյ մահմետական ժողովուրդը գլխաւոր երկու մասերու կը բաժնուի։ Երբեմնի տիրական ցեղի դուստ թաթար մնացորդները կեդրոնացած են Ուրալ լեռներու մարզին, Քազանի նահանգին մէջ եւ Վոլկա գետի ձախ ափին վրայ, որ կը պարունակէ Օրէնպուրկի նահանգը մինչեւ Աստրախան՝ Կասպից ծովու ափը։

Կղզիացեալ թաթար գաղութներ կը գտնուին արեւմտեան Սիպերիոյ մէջ եւ արեւելեան ուղղութեամբ մինչեւ Պայքալ լճի շրջակայքը։ Իսկական Թուրքեստանը, սակայն բնակուած է Թուրք ցեղին պատկանող զանազան ժողովուրդներէ, որոնց գլխաւորներն են Քըրկըզներն ու Իւզպէկները։ Թուրք ցեղին պատկանող մօտ 2,000,000 անձեր կը բնակին արեւելեան Անդրկովկասի մէջ, որ կը կոչուի Ազրպէյճանի հանրապետութիւն։ Պատերազմէն առաջ Ռուսիոյ թուրք թաթարները կը հաշուուէին 20 միլիոն, որոնք բոլորն ալ կը գրուէին «մահմետականներ» ընդհանուր վերնագրին ներքեւ։ Նոյնիսկ ռուսական Դումային մէջ կային ներկայացուցիչները այսպէս կոչուած Մուսլիման Կուսակցութեան, որ կը բաղկանար Քազանի թաթար վաճառականներէն ու կղերականներէն։

Պաշտօնական եւ ընդհանուր նպատակներու համար, մահմետական համայնքը բաժնուած էր Սիւննի եւ Շիի յարանուանութեանց, (վերջինը կը գտնուէր միայն կովկասեան Ազրպէյճանի մէջ), իւրաքանչիւրը ենթակայ մասնաւոր եկեղեցական իշխանութեան մը։

Ռուսիոյ մահմետականները թուրք հետեւորդներն էին Օսմանեան Խալիֆայութեան եւ կարեւոր տեղ մը կը բռնէին Արաբիոյ սրբավայրերը ուխտի գացողներուն մէջ։ Քաղաքականապէս անոնք հաւասար իրաւունքներ կը վայելէին ռուսական կայսրութեան միւս բնակիչներուն հետ, անոնք զուրկ ձգուած էին միայն զինուորական ծառայութենէ, ռուսական զինուորը նկատուելով իբրեւ «Քրիստոսասէր օրթոտոքս ռազմիկ մը»։ Այս «իրաւազրկութիւնը» հազիւ թէ կրնայ ստորնացուցիչ նկատուիլ, աւելի շատ առանձնաշնորհում մըն էր։ Համաթրքական խոշալներու հրապարակումէն հետ մահմետական հարցը, Ռուսիոյ համար, կարեւորեց իր զուտ կրօնական հանգամանքը եւ յետ այնու շեշտուեցաւ կայսրութեան սպառնացող վտանգը։

Ցարական Ռուսիոյ տապալումէն եւ ռուսական զինուորներու թրքական սահմանէն եւ ամբողջ Անդրկովկասէն քաշուելէն ետք, 1918 մայիս 28ին հռչակուեցաւ Ազրպէյճանի հանրապետութիւնը։ Անկէ առաջ Բագուի շրջանը գրաւուած էր Օսմանեան զօրքերով, Նուրի փաշայի հրամանատարութեամբ։ Անիկա առաջին թրքական փորձն էր մահմետական միութիւն մը փրցնելու ռուսական կայսրութենէն եւ պարագայաբար յիշենք որ, Ազրպէյճանը առաջին հանրապետութիւնն էր որ ամբողջ իսլամական աշխարհին մէջ մտցուց կանանց քուէի իրաւունքը։

Թուրքեստանի պետութեանց անկախութիւնը հաստատելու համար Էնվէր փաշայի ջանքերը ձախողեցան, ամէնէն առաջ սպիտակ Ռուսերու ընդդիմութեան պատճառով, եւ յետոյ որովհետեւ բոլշեւիկները արշաւեցին ու տիրացան ամբողջ Թուրքեստանի։ Այս ժամանակէն սկսած կարմիր թէ սպիտակ Ռուսերը սկսան թշնամութիւն ցոյց տալ թուրք-թաթար բաղձանքներուն հանդէպ։

Թէեւ Ազրպէյճան եւ Թուրքեստան անուանապէս ինքնավար են, իբրեւ դաշնակցային պետութիւններ ընկերվարական խորհրդային հանրապետութեանց միութեան մէջ, յարատեւ ջանքեր կը կատարուին Մոսկուայի կարմիր իշխաններուն կողմէ ռուսացնելու երկու հանրապետութիւններն ալ, վերածելու զանոնք զոյգ տնտեսական գոյութեան մը։

Սովետներու այս քաղաքականութիւնը կը վայելէ ռուս տարագիր շրջանակներու կատարեալ համաձայնութիւնը։ «Համաթուրանական վտանգը» խորագիրը կրող գիրք մը, հրատարակուած Փարիզի մէջ, Զարեւանդ անուն Հայու մը կողմէ, (գրքին յառաջաբանը գրած է Կայսերական Ռուսիոյ Կ. Պոլսոյ դեսպանատան առաջին քարտուղար Մանտէլշթամ) մեծ յուզում յառաջ բերաւ ոչ միայն «Վօզրոժտոնիա»յի («Վերածնունդ») ռուս ազգայնականներու մէջ, այլ նաեւ այնպիսի քաղաքական դէմքերու, ինչպիսիք են Միլիուկով եւ Կերենսքի, որոնք բոլորն ալ համաձայնեցան թէ ապագայի Ռուսիան զօրաւոր միջոցներ ձեռք առնելու էր կանխելու ո եւ է անջատողական շարժում՝ Թուրքեստանի եւ Կովկասի թրքական ժողովուրդներու կողմէ, ու թելադրեցին ռուս գիւղացիներ տեղաւորել նոյն շրջաններուն մէջ։ Ոմանք նոյն իսկ այնքան յառաջ գացին որ, յայտարարեցին թէ քանի որ թրքական Անատոլուն այնքան ցանցառ բնակչութիւն մը ունէր, աւելի լաւ կ'ըլլար առիթել որ այս ժողովուրդները գաղթէին Անատոլու։ Հայերու եւ Յոյներու արտաքսումը՝ Թուրքիայէն Լօզանի դաշնագրէն յետոյ՝ այս առաջադրութեանը արդարացման համար մէջ կը բերուի։

Բայց ենթադրեալ «վտանգը» անտարակուսելիօրէն չափազանցուած[illegible] այս չափազանցութիւնը մեծ հա[illegible] կանութեամբ պիտի յառաջ բերէ[illegible] խահաս բախում մը ոչ միայն [illegible] տարկայ ժողովուրդներուն հետ [illegible] նոյն իսկ ապագային՝ Թուրքիոյ [illegible] Իրողութիւնն այն է, որ հիմք [illegible] կասկածելու թէ քեմալական [illegible] քիա որ եւ է արկածախնդրական [illegible] գիրներ ունի։ Ընդհակառակն, [illegible] պատիւ իրենց վարչութեան, [illegible] կանները իրենց միտքը դրած [illegible] ցառապէս Անատոլուի վերա[illegible] թեան վրայ, եւ իրենց նպատա[illegible] կատարելապէս խաղաղասիրակ[illegible] Սակայն, Թուրքիոյ համար գէ[illegible] պարագան այն է որ, բնական [illegible] ձանքները Ազրպէյճանի եւ Թուր[illegible] տանի, որոնք վերջերս գիտակցա[illegible] Թուրքերու հետ ունեցած իրենց [illegible] ղային կապին, Ռուսերուն՝ կ[illegible] ողջունելի եւ համոզկեր պատր[illegible] մը՝ ամբաստանելու Թուրքիան [illegible] թուրքիզմով եւ Պանթուրանիզմով, [illegible] րանցմէ այնքան կը սարսափին [illegible] սերը։

ՏՕՔԹ. Ք. ՔՐԻ[illegible]

(Շար.)

գլխաւոր առարկաները։

Գաղթահայութեան գիտակից հատուածին մէջ «Massis»ի գրած ջերմ ընդունելութիւնը լաւագոյն երաշխիքն է անոր ուղիղ բնոյթին, եւ պարբերաթերթը պիտի շարունակէ իր ուղեգիծը՝ զեկավարուելով հայ պետականութեան տիրապետ շահերի լոյսով, իրաւացի եւ բանաւոր քննադատութիւններ ի մտին՝ գոհացում տալու նաեւ եւրոպական եւ ամերիկեան գիտնականների եւ պատմա – քաղաքական շրջանակների մարդասիրութեան առ Հայաստանն ու ազգը։ Արեւմուտքի այդ շրջանները առանձին խանդավառութեամբ եւ անդադար կը խնդրեն այս պարբերաթերթը որպէս միակ միջոց ծանօթանալու ներկայ Հայաստանին, եւ հայ ազգի անցեալին ու ներկային։ Փոխանակ քաջալերելու այսպիսի մի ձեռնարկ՝ հիմնուած անձնական զոհողութեան վրայ, կը քննադատեն անգիտակցաբար եւ առանց հաշուի առնելու պարբերաթերթին ամբողջութիւնն ու նիւթը։

Հանրային քննադատութեան մէջ պէտք է լինել ուղղամիտ, արդար եւ անշահախնդիր։ Այդ է ազգերի իսկական քաղաքակրթութեան առաջնահացը»։

Յարգանօք
ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Լոնտոն

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԵՐԵԱՆ

Առաջին անգամն է որ հայ մը մուտք կը գործէ Ֆրանսայի Իրաւաբանական համալսարանէն ներս՝ իբրեւ ուսուցիչ-տնտեսագիտութեան։

Գ. Գրիգոր Խերեան, բնիկ Սամսոնցի, պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած է ուսանելու։ Մարսիլիոյ առեւտրական բարձրագոյն վարժարանը աւարտելէ վերջ, անցած է Փարիզ, ուր հետեւած է իրաւաբանութեան։ Licencié en Droitի վկայականը ստանալէ ետք, շարունակած է իր ուսումը եւ 1921ին վկայուած իբրեւ Docteur en Droit։ Իր աւարտական թէզին նիւթն էր՝ Ցուրիի ազգեցութիւնը ապրուստի սղութեան վրայ։

Պահ մը հետեւեցաւ առեւտրական ասպարէզին, իբրեւ իրաւագէտ – խորհրդական արտածումի կարեւոր տան մը, որուն հիմնադիրներէն էր։ Սակայն իր որոնող միտքը չկրցաւ հաշտուիլ առեւտրական գործին հետ։ Ու գիշերը ցերեկին խառնելով, պատրաստուեցաւ իրաւաբանական համալսարանի փրոֆէսէօրութեան քննութիւններուն։ Շատ դժուար էր ընտրած ասպարէզը, մանաւանդ գրեթէ անմատչելի՝ օտարականի մը համար, որքան ալ ֆրանսական քաղաքացիութիւն ստացած ըլլայ։ Սակայն կամքի ուժով ու տքնաջան աշխատանքով, յաղթեց բոլոր արգելքներուն եւ ի վերջոյ, շնորհիւ իր կարողութեանց, ինքզինքը պարտադրեց համալսարանի խստապահանջ եւ դժուարահաճ քննիչ մարմիններու գնահատութեան։

Գ. Խերեան հետզհետէ յաջողութեամբ անցուց Doctoratի բոլոր աստիճանները. 1921ին անցուցած էր Sciences Politiques et Economiquesի ճիւղը. յետոյ անցուց Sciences Juridiquesի ճիւղը, droit romainի բաժինով։ Այս առթիւ հրատարակեց երկու նոր thèseեր։ Իր վերջին հրատարակութեան անունն է Esquisse d'une théorie du Chômage transféré (transfert dans le cadre national et sur le plan mondial)։

Քանի մը տարի առաջ Գ. Խերեան նշանակուած էր օգնական ուսուցիչ (assistant) Փարիզի իրաւաբանական Ֆաքիւլթէին։ Իր այդ հանգամանքով քննիչ նշանակուած էր նոյն համալսարանին՝ վաղեմի փրոֆէսէօրներու կողքին։

Վերջին անգամ, անցեալ Նոյեմբերին մասնակցեցաւ Chargé du Coursի քննութեանց՝ ուրիշ Ֆրանսացի թեկնածուներու հետ, որոնցմէ միայն քանի մը հոգի պիտի յաջողէին, թափուր աթոռներու սահմանափակ թիւին պատճառով։ Գ. Խերեան յաջողածներու շարքին մէջ էր։

Կրթական նախարարութիւնը 27 Յունուարին Գ. Գրիգոր Խերեանը պաշտօնի կոչեց՝ իբրեւ տնտեսագիտութեան փրոֆէսէօր Հանոյի (Հնդկաչին) համալսարանին։ Փետրուար 15ին ճամբայ կ'ելլէ դէպ ի իր նոր պաշտօնատեղին։

ՏԻՍԱՂ

— Բարեկամ, ձիու վրայ խաղալով, դրամ տալով աղքատացայ։

— Ես ալ այդ ձիու գործը կ'ընեմ բայց հարստացայ։

— Խնդրեմ բարեկամ ի՞նչպէս ըրէք որ շահեցաք։

— Դուք ձիուն վազելուն կուտայ ձեր դրամը, իսկ ես միայն ձին կուտամ, ձիու մսավաճառ եմ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

Համաստատած բշուառութիւն

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ թշուառութիւնը անտանելի աստիճանի մը հասած է հիւղաւաններու մէջ եւ բազմաթիւ ընտանիքներ օրերով անօթի կը մնան։ Շատ մը ծնողներ իրենց ընտանիքին քով չեն երթար եւ հոս ու հոն կը թափառին, չլսելու համար իրենց որդահատորներուն «հա՛ց հա՛ց» աղաղակները։

Այս կացութեան դարման տանելու համար խնամատարական մարմին մը կազմուած է, երեք հոգեւոր պետներու հովանաւորութեամբ։ Անդամներն են. — Վեր. Ե. Կէօքչէօղեան, Գ. Գ. Մինասեան Տամատեան, Գասպար Իփէկեան, Նազարէթ Կէրկէրեան, Ջէքի Զատրճեան, Մարտիրոս Ալթունեան, Արամ Շալվարճեան, Նաֆիլեան եւ Տոքթ. Վարդապետեան։

Խնամատարական մարմինը պէտք եղած կարգադրութիւնները պիտի ընէ պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ։ Միւս կողմէ մասնաւոր կոչեր պիտի ուղղուին արտասահմանի մեր Բարեգործական Ընկերութիւններուն եւ բարեսէրներուն, իրենց կարելի միջոցներով միջամտելու համար, Լիբանանի ու Սուրիոյ ժողովուրդին դժբախտ կացութեան։

Երեք հոգեւոր պետերը միասնաբար դիմում պիտի կատարեն Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան, խնդրելով անկէ որ իր լայն աջակցութիւնը բերէ։ Բարեգործականի Տեղական վարչութիւնն ալ առանձին դիմած ու տեղեկացուցած է կացութիւնը Եգիպտոսի եւ Փարիզի մարմիններուն։ Դիմումներ պիտի կատարուին նաեւ հոգատար իշխանութեան։

*** Գրած էինք թէ Պէյրութի մէջ ժամանակէ հայ պաշտօնեաներ արձակուած են Սթանտարտ Օյլի ընկերութենէն։ Այս առթիւ հետեւեալ լուսաբանութիւնները կը տրուին ընկերութեան կեդրոնէն. —

Վերջին քանի մը օրուան ընթացքին գործէ հանուած հայ աշխատաւորներու թիւը 30 է, որոնք բոլորն ալ կ'աշխատէին թիթեղի գործարաններու մէջ։ Նկատի ունենալով որ թիթեղներու պատրաստ մթերքը քանի մը ամսուան բաւելու չափ շատ եղած է եւ այլ եւս լեցուած են բոլոր մթերանոցները, ընկերութիւնը պարտաւորուեցաւ առժամաբար դուրս հանել այդ գործին մէջ աշխատող հայ աշխատաւորները։ Եթէ արձակուած պաշտօնեաներուն մէջ Արաբներ չկան, պատճառը այն է որ այս արհեստը ամբողջովին Հայերու ձեռքը կը գտնուի։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Վերջապէս արեցաւ

Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնական օրկանը, «Սիոն», յունուարի իր թիւին մէջ հետեւեալ կարեւոր զեկոյցը հրատարակած է. —

Զարմանք միայն կը զգանք տեսնելով որ Գարոնիկեանի առաջնորդութեան հարցը տակաւին կը թուի զբաղեցնել հանրային կարծիքը, մինչ այդ խնդիրը վերջնապէս փակուած պէտք է ըլլար «Երիվան Ճեմարանի» հոյակապ տիրոյթին ներքեւ քանի մը, այսինքն հինգ կամ վեց, տղաքներ հաւաքելու միայն յանգած փոքրիկ ձեռնարկին ծանօթ պայմաններու մէջ վերջանալէն ետքը։ — Հրապարակաւ պատասխանելու համար նոյն առթին Լեփասուսի առաջնորդութեան կողմէ Ս. Աթոռիս եւս ղրկուած շրջաբերական հարցումին, ի դէպ կը նկատենք յայտարարել թէ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ոչ մէկ յարաբերութիւն ունի Գարոնիկեանով ներկայացուած այդ գերման – հայ առաջնորդութեան գործին հետ, եւ ոչ ալ որ եւ է յանձնառութիւն անոր հանդէպ։ Ս. Պատրիարքը, Եգիպտոսի առաջնորդ եղած միջոցին, գեռ երկու տարի առաջ, Եւրոպայի մէջ հայ եկեղեցական կրթութեան կայանի մը գոյութեան խղճէն ոգեւորուած, պահ մը շփման մէջ մտած էր արդարեւ Գարոնիկեանի հետ, բայց, յետ տեսակցութեանց եւ բանակցութեանց, այդ գործին մասին իր համոզումը վերջնապէս կազմելէ ետքը խզած է ամէն յարաբերութիւն՝ անոր հետ կապ ունեցող որ եւ է անձի հետ, եւ չի կարծեր որ մեր եկեղեցւոյ ճուիրապետական աթոռներէն որ եւ է մին պիտի ուզէր ճաչակել այդ ձեռնարկը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տնտեսական Բարձրագոյն Ժողովը

Էնգիւրիի մէջ գումարուեցաւ, 5 Յունուարին, Թուրքիոյ տնտեսական Բարձրագոյն Ժողովը։ Ամիկա ինննորդն է։ Օրակարգի վրայ են երեք խնդիրներ. — 1.— 1931ի վճարումի հաւասարակշռութիւնը. 2.— Ճարտարարուեստի հարց, եւ 3.— Հանքերու վերաբերեալ հարցեր։

Տնտեսական գործավար Մ. Ճէլալ պէյ, որ նախագահ այս ժողովին նախագահներէն մին էր, իր տեղը տալու ուրիշին ու ճառով մը բացումը կատարեց։ Անս իր ճառին գլխաւոր կէտերը.— «...Ձեր թոյլտուութեամբը՝ ձեր քննութեան կը յանձնեմ հետեւեալ հարցերը — 1.— Թուրքիոյ մէջ ճարտարարուեստը ի՞նչպէս հիմնաւորել եւ զարգացնել. 2.— Մեր հանքերը օգտագործելու լաւագոյն ձեւը ո՞րն է։ Ճարտարարուեստական շարժումը մեր երկրին մէջ, նախնականութենէն ձերբազատուելով շարժում մը բնոյթը ստացած է։ Ոչ-շուշտ բաժնեցուցակը եւ այլ միջոցներ իրենց ազդեցութիւնը ունին։ Բայց, մեր ուզածը երեւութական միջոցներ չեն, այլ՝ հիմնական ու տեւական միջոցներ։ Զանազան թելադրութիւններ կ'ըլլան։ Մեր պարտականութիւնն է առանցմէ լաւերէն օգտուիլ։ Ձեր որոշումները անմիջապէս պիտի գործադրենք...։ Գալով հանքերուն, դարերէ ի վեր տատի կարգ անցած խօսք մը կայ մեր լեզուին մէջ. — «Մեր երկրին մէջ շատ ու հարուստ հանքեր կան»։ Բայց, երբ անոնց մեզի նիւթական օգուտ մը չունին, քարէ ու հողէ ի՞նչ տարբերութիւն կրնան ունենալ։ Ուրեմն, օգտուելու ձեւը գտնելու է։ Կը տեսնենք որ ուրիշ երկիրներու մէջ հանքի եւ այլ ապրանքներու հայթայթման գինը մերինէն աժան կ'ըլլայ։ Անտարակոյս միջոցները մեզի ապահովելու են անոնցմէ պակաս գին մը»։

«ԱՐՄԱԹԵՂԷՆ ԱՐՏԱԾԵՆՔ»

Արմաթեղէններ շինողները դիմում կատարած են կառավարութեան, ու պահանջած որ թոյլատրուի արտածել զանոնք։ Թուրքիոյ սովի եւ արծաթ արտածել արգիլուած է։ Վերջերս, սակայն, արծաթին գինը իջած է, այդ գործով զբաղողները կ'ըսեն եթէ արտածուի, գինը պիտի բարձրանայ։ «Ներածենք ու հոս շինենք յետոյ արտածենք, շինութեան դրամը մեր քով կը մնայ» կ'ըսեն անոնք։ Հակառակ օրէնքին, արդէն գրօսաշրջիկներ գնեցին արծաթեղէններ կը տանին իրենց երկիրը։ Եթէ չարտօնուի, այս արուեստը պիտի մեռնի երկրին մէջ։

Գոլսոյ նախակրթարանները

Գոլսոյ կրթ. տնօրէն Հալուսր պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է մամուլին.— Գոլսոյ մէջ նախակրթութիւնը կատարել ձեւով մը կ'ընթանայ։ Լիսէններուն եւ միջնակարգ վարժարաններուն եւ ուղղակի կեդրոնին կապուող փոքրամասնութեանց եւ օտար վարժարաններու վիճակը այնքան լաւ չէ։ Ուրովհետեւ, հիմա տուաջուած նման խիստ հսկողութեան ենթակայ չեն Գոլսոյ տնօրէնութեան կողմէ։ Գոլսոյ մէջ, Թուրք նախակրթարաններու յաճախող աղոց թիւը 58000ի հասած է։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք փոքրամասնութեանց եւ օտար վարժարաններու աղոց թիւը, ու նկատի ունենանք որ Գոլիսը 700,000 բնակիչ ունի, կրնանք եզրակացնել որ անոր 10 առ հարիւրը նախակրթութիւն կը ստանայ։ Սահմանադրութեան շրջանին, Գոլսոյ մէջ հազիւ հինգ նախակրթարան նոր շէնք շինուած է։ Իսկ նոր Թուրքիոյ օրով 59։ Երկու տարի վերջ, ստորկաններու միջոցաւ պիտի հետապնդուին այն փոքր տղաքը, որոնք նախակրթարան չեն յաճախեր ու աշկերտութիւն կ'ընեն։

Երկնքան միջս նոյնն է..

Երզնկայէն կը գրեն «Ազգամ»ի (5 յունուար) — ... Հոս, Թաղապետութիւնը մինչեւ այժմ գոյութեան նշան մը ցոյց տուած չէ։ Շինարարական գործը միայն մէկ անձի վրայ ձգուած է։ Քաղաքին մէջ կեանքը արհամարհանքով կը մաշի։ Ձմեռ գիշերները պաշտօնեաները եւ ոստիկանները բնտանիքով կը հսկեն։ Ամէն առաւ, Թաղապետութիւնը 3000 ոսկի վճարեց եւ ելեկտրականութեան մեքենայ մը բերաւ. բայց, պիտանէ չըլլալուն, անգործածելի վիճակի մը մէջ ձգուած է։ Հին գերեզմաննոց մը հանրային պարտէզի վերածեր են։

Ճարտարարուեստը՝ թիւերով

Թուրքիոյ մէջ, համաձայն Վաճառականական Սենեակի տուած տեղեկութեանց, նախնիքներուն մէջ մասը երկրէն, միւս մասը դուրսէն ըլլալու պայմանաւ, թրքական ճարտարարուեստը կը կազմեն հետեւեալները. — Շաքար, բմպելի, չիմէնթօ, բամպակ, կերպասեղէն, մետաքս կերպաս, բուրդ կերպաս, ածուխ, պիսքիւի, պահածոյ, կաշի, շոքոլա, օճառ։ Սորտա՝ խառնուած ծանօթութիւններ։

Բամպակ մանածի ճարտարարուեստ. — Թուրքիոյ մէջ բամպակ մանած պատրաստող ութ գործարան կայ։ Անոնց տարեկան արտադրութիւնը 3,500,000 քիլօ է. Թուրքիոյ տարեկան պահանջը՝ 7,400,000 քիլօ է։

Բուրդի ճարտարարուեստ. — Թուրքիոյ մէջ 16 հատ բուրդ մանածի եւ բուրդ կերպասի գործատուն կայ։ Անոնք տարեկան 850,000 քիլօ կ'արտադրեն։ Եթէ աւելի լաւ կազմակերպուին, կրնան կրկնել արտադրել։ Թուրքիոյ մէջ բուրդի ճարտարարուեստին զարգացումը եւ տեղական պահանջը տեղական արտադրութեամբ բաւարարելու համար 2,500,000 Մերինոս ոչխարի պէտք կայ։

Բամպակ – կտաւ. — Դուրսէն 21 միլիոն քիլօ բամպակ կտաւ կը ներածուի։ Իսկ երկրին մէջ 10միլիոն մեդր քասոթ կը պատրաստուի։ Թուրքիոյ ամբողջ պահանջը բաւարարելու համար ներկայ աշխատանոցներուն երեսուն անգամը աւելի պէտք կայ։

Թուրքիոյ մէջ 7 հատ բրդեղէնի գործատուն կայ։ Անոնք տարեկան 2,500,000 մեդր կերպաս կ'արտադրեն։ Դուրսէն 5,000,000 կուգայ։

Պրուսայի եւ Պոլսոյ մէջ, մետաքսեղէն պատրաստող 60է աւելի մեծ ու պզտիկ գործարաններ եւ 200 աւելի բէզկեռանոցներ կան։ Անոնց արտադրութիւնը երկրին պահանջին գոհացում կրնայ տալ։

Դպրոցականին համար

ԱԹԷՆՔ. — Դպրոցասէրի Տիկնանց Անկէնի մասնաճիւղը, չափով մը օժանդակելու համար Բէնսիի դպրոցի ներկայ տագնապալի կացութեան, ամիսներէ ի վեր կը պատրաստէր երեկոյթ – պարահանդէս մը, Հակառակ օրուան տագնապին, իր այս ձեռնարկը հաւաքած էր սրացաւ բազմութիւն մը։

Պէտք է խոստովանիլ, որ այս տարի աւելի լաւ էր կազմակերպուած այս երեկոյթը, մասնաւորաբար գեղարուեստական մասը։ Եւ ինչ որ մխիթարական է հաս տեղի համար, այս տարի հայկական շունչը աւելի տիրական էր աւելի ջերմ։

Երեկոյթին առանձին փայլ տուին Տիկ. Ընջապապեան — տաղանդաւոր հայ դաշնակահարուհի մը — Օր. Ի. Հօկէն, ինչպէս նաեւ Գ. Գ. Ռոֆայէլեանի եւ Գարթեւեանի ղեկավարութեամբ փոքրիկ նուագախումբ մը։ Տիկ. Սուրաբեանի երգը ջերմ մթնոլորտ մըն է որ ստեղծեց։ Գ. Գ. Տարեանն ու մասուեն, առաջինը՝ արտասանութիւնով, իսկ երկրորդը՝ իր երգեծանքով փառաբանեցին հայ արուեստն ու Հայը։

Բարոյական այս յաջողութեան հետ, կը յուսանք թէ յաջող է եղեր նաեւ նիւթական մասը, ապահովելով չորս հազար ֆրանքի չափ գումար մը։ Այս գումարին մէկ մասը դոյացաւ հայ տիկիններու կողմէ նուիրուած արժէքաւոր մատանիի մը վիճակահանութենէն։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Գաքրէ, Ա. Բ.—Ձեզ ստացած ձեր վիճած Թղթակցութիւնը։

Լա Սիոթա, Մ. Կ.— Նոյնպէս։

Մարսէյլ, Տ. ՄՂ.— Ուշացած ըլլալով չհրատարակուեցաւ։

ՄԱՄՈՒԼ

Անտեսուած պահանջ մը

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (21 յունուար).

— «Մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար Հայութիւն ունինք արաբական երկիրներու մէջ, քանի՞ արաբագէտ հայ մտաւորական կը հաշուէ արդեօք այս զանգուածը իր ծոցին մէջ։ Սուրիան ու Լիբանանը միայն հարիւր քսան հազարէ աւելի հայութիւն ունին, երկիր մը որուն բնիկը արաբախօս է, մշակոյթը նոյնպէս արաբական, տեղական լեզուն, գործառնութիւններ՝ ըլլայ կառավարական ըլլայ առեւտրական, կը կատարուին գլխաւորապէս արաբերէնով, մամուլ, գրականութիւն, քաղաքական կեանք, կը գուժաւորուի արաբերէն լեզուով, արդ այս միջավայրին մէջ մեր հոծ գաղութը քանի՞ արաբագէտ մտաւորական ունի։ Մտածելու եւ հաշուելու պէտք չկայ պատասխանը տալու համար, անվարան կարելի է պատասխանել՝ որ անապատ է այս ուղղութեամբ մեր իրականութիւնը։ Շատ հազուադէպ բացառութիւններէ բաց ի, որոնք մեր քանակին բաղդատելով կարելի է ուրանալ, մեր մտաւորականութիւնը անտեղեակ է արաբերէն լեզուին։ Անկէ, մեր արհեստաւոր տարրը, առեւտրականները, աշխատաւորութիւնը, ամենօրեայ շփման հետեւանքով կեանքի մէջ դէմ աղէկ կը խօսին երկրի լեզուն ու հետզհետէ պիտի տիրանան անոր նրբութիւններուն, մինչ մտաւորական տարրը շնորհիւ իր մեկուսացման շատ անգամ կը դժուարանայ իր միտքն անգամ հասկցնել արաբ հայրենակցի մը։ Պահանջելի մեր մօտիկ աշխատաւորներէն իւրացնել տեղական լեզուն, աւելորդ յոգնութիւն պիտի ըլլար, արաբերէն լեզուն, մանաւանդ գրականը չի բաղդատուիր ուրիշ որ եւ է լեզուի հետ, բացառիկ ճիգ է անհրաժեշտ անոր տիրանալու համար։ Միակ միջոցը այն է որ հասնող սերունդը դպրոցական նստարաններէն սորվի լեզուն, ինչ որ չունինք ներկայիս դէթ մօտենանք մօտաւոր ապագային ունենալու մասին։Եւ այս պէտք է կատարուի ազգային վարժարաններու մէջ, որովհետեւ կարեւորը այն չէ որ ծագումով Հայեր արաբագէտ ըլլան, այլ, Հայու հոգիով, իրենց մայրենի լեզուին ու պատմութեան հմուտ հայ մտաւորականներ գտնուին՝ ծանօթ նաեւ արաբերէն լեզուին։ Մեզ Հայուն արաբագիտութիւնը կը շահագրգռէ այնչափով ինչ չափով որ անիկա իր գիտցածը պիտի ծառայեցնէ սեփական ժողովուրդի շահերուն ու այս երկրին, այլապէս արդէն կան ծագումով Հայեր որոնք բոլորովին արաբախօս են, յաճախ չեն ալ ուրանար իրենց ծագումը, բայց շնորհիւ իրենց հայ իրականութենէն կտրուած ըլլալուն իրենց գիտցածը ոչինչի չի ծառայեր, ու արդէն Արաբն ալ արժէք չի տար անոնց կարծիքներուն ու տեղեկութիւններուն իբրեւ Հայու։ Եւ մեր եւ դրացի ժողովուրդին պահանջն է որ հարազատ զգացումներ ներկայացնող մտաւորականներ եւ առաջնորդներ ելլեն հրապարակ։

Միայն մեր պատմութեան, մշակոյթին եւ գրականութեան ծանօթացումը մեր արաբ հայրենակիցներուն՝ անգնահատելի արդիւնքներ պիտի տար մեզ, նոյնը եւ արաբական մշակոյթին համար. մեր մէջ շատեր անտեղեակ են արաբական մտքի արտադրութիւններուն, երբ անոր մասին հիացում միայն ունին արեւմտեան ազգերը, փոխադարձ այս ճանաչումը պիտի մղէր հայ եւ արաբ ժողովուրդները յաւելապէս հասկնալու զիրար, արգիլել ու թումբ կանգնելով այն պղտոր հոսանքներուն որոնք շարունակ կը փորձեն թունաւորել երկու ուղեկիցներու յարաբերութիւնը»։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

«Դրօշակ»ի մէջ հրատարակուած մանրամասն ուսումնասիրութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

18րդ. դարէն սկսեալ, Լիբանանի եւ Սուրիոյ վաճառականութիւնը սերտ կապեր հաստատած է մէկ կողմէն Եւրոպայի, իսկ միւս կողմէն Միջագետքի, Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի հետ՝ կատարելով տեսակ մը միջնորդ փոխադրողի գործը։ Սուրիոյ Նաւահանգիստները ոչ միայն ապրանք կը ստանային վերոյիշեալ երկիրներու համար, այլ եւ կը ներածէին ամբողջ Արեւելեան Անատոլուի, Կիլիկիոյ եւ Մուսուլի համար։ Դեռ Պոլիս – Պաղտատ գիծը չշինուած, այդ շրջաններու համար Պէյրութի եւ Ալեքսանտրէթի նաւահանգիստներն աւելի մօտ էին։ Միւս կողմէն Պէյրութ – Հալէպ երկաթուղին դիւրեր ցերեկ ապրանք կը փոխադրէր Տիգրանակերտ, Ուրֆայի եւ Այնթապի շրջաններու համար։ Այս բոլոր գործառնութիւնները կը կատարուէին մաս մը եւրոպացի յանձնակատարներու եւ մնացածը ամբողջովին սուրիացի, լիբանանցի իսլամ եւ քրիստոնեայ առեւտրականներու միջոցաւ։

Ընդհանուր Պատերազմէն առաջ, փոխանակուած ապրանքներու գումարը կը հասնէր շուրջ 500 միլիոն ոսկի ֆրանքի։ Եւրոպական երկիրներէն առաջին կարգի վրայ կուգար Անգլիան իբրեւ արտածող եւ ներածող։ Անգլիայէն յետոյ կուգային Ֆրանսա, Աւստրիա – Հունգարիա, Գերմանիա, Իտալիա եւայլն։

Այսօր Սուրիան իր արտաքին վաճառականութիւնը կը կատարէ չորս գլխաւոր նաւահանգիստներու՝ Ալեքսանտրէթի, Լաթաքիոյ, Թրիփոլիի եւ Պէյրութի միջոցաւ։

Ալեքսանտրէթը՝ Հայոց Ծոցի վրայ, փոքրիկ նաւահանգիստ մըն է։ 1912ին, քաղաքը Պաղտատի երկաթուղիով միացած է Հալէպին։ Նաւահանգիստը 1890ին 70 միլիոն Ֆրանքի գործառնութիւն ունեցած է, որուն 34 միլիոնը ներածում, իսկ 36 միլիոնը արտածում։ Ասոր եղած է որ գործառնութիւնը բարձրացած է մինչեւ 96 միլիոն Ֆրանքի։ Հետագային՝ 1900—1910 թուականներուն Ալէքսանտրէթի նշանակութիւնը զգալի կերպով իջած է, միջին հաշուով տարեկան 50 միլիոն ֆրանքի։ Այս նուազումին պատճառը Բեյրութ – Համա եւ Թրիփոլի – Հոմս գծերու բացումն է 1906ին, ինչպէս նաեւ Պէյրութ – Հալէպ գծի միացումը եւ Պոլիս – Գօզանթի–Ատանա–Հալէպ Պաղտատի գծի գործի անցնիլը։ Ալէքսանտրէթի այնքան բանուկ նաւահանգիստը առաջին զոհը եղաւ երկաթուղիներու։

Լաթաքիոյ նաւահանգիստը, մայրաքաղաքը միաժամանակ Ալէվիներու կառավարութեան, երկրորդական դեր ունի արտաքին վաճառականութեան համար։ Հակառակ իր մեկուսացած դիրքին, 1890ին, 10 միլիոն ֆրանք արժողութեամբ ապրանք փոխանակած է։

Տրիպոլսոյ նաւահանգիստը առեւտրական նուազ կապեր ունեցած է Եւրոպայի հետ, որովհետեւ նախ՝ Պէյրութը շատ մօտ է, յետոյ՝ նաւահանգիստ չունենալու պատճառով մեծ նաւեր չեն հանգչիլ։ Ասոր հետ մէկտեղ Տրիպոլսի տարեկան գործառնութիւնը երբեմն հասած է մինչեւ 40 միլիոն ֆրանքի։ Սոյն գործառնութիւնը կը պարտի մասամբ Տրիպոլիս–Հոմս–Հալէպ երկաթուղագծին։

Սուրիոյ ամենամեծ նաւահանգիստը Պէյրութն է, որու արտաքին առեւտրական գործունէութիւնը կըսկսի 15րդ. դարէն սկսեալ։ Ֆրանսական դրամագլուխով շինուած նաւահանգիստ մը, որու մեծութիւնն է 23 հեկտար եւ խորութիւնը 8 մեթր։ Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, 1900 - 1910 թուականներուն փոխանակութեան ընդհանուր գումարը հասած է 140 միլիոն ֆրանքի։

Պէյրութի ներածումները եղած են Ֆրանսայէն, Եգիպտոսէն, Թուրքիայէն, Անգլիայէն, Աւստրիայէն, Գերմանիայէն եւայլն։ Դէպի Սուրիա ներածուած է քարիւղ, շաքար, տապակ, ներկ, քիմիական արտադրութիւն, գեղօրայք, բրինձ, կերպասեղէն, երկաթ, պղինձ, կաշի եւ զանազան շինուածներ։ Իսկ Պէյրութէն արտածուած է բուրդ, ձէթ, պտուղ, ձի, ջորի, այծ, արմտիք, նարինջ, չամիչ, մորթ, օճառ։ Բացի արտաքին վաճառականութենէն, Պէյրութը՝ Սուրիոյ տեղական վաճառականութեան համար ալ կարեւոր կեդրոն մըն է։ Այսպէս, Դամասկոսի, Համայի, Հոմսի, Հալէպի մէջ պատրաստուած կերպասեղէնները ու մետաքսեղէնները կը մթերուին Պէյրութի մէջ։

Պէյրութի նաւահանգիստի ընդլայնումը մեծ նշանակութիւն ունի Սուրիոյ տնտեսական կեանքի զարգացման համար։ Այս օրերս բանակցութիւններ կը կատարուին Պարսկաստանի հետ՝ Պէյրութը պարսկական ապրանքներու համար ազատ նաւահանգիստ դարձնելու։ Շատ բնական է որ նման ծրագրի մը յաջողութիւնը պիտի ապահովէ կրկնակ առաւելութիւններ թէ Պէյրութ քաղաքի եւ թէ ողջ Սուրիոյ համար։ Առաջին գործը պիտի ըլլայ ընդլայնել Պէյրութի նաւահանգիստը, որովհետեւ Անգլիացիները մեծ աշխատանք կը թափեն Հայֆա նաւահանգիստը կատարելագործելու համար։

Անուրանալի է որ Հայֆան լրջօրէն մրցակցութեան մէջ է Պէյրութի հետ։

Միւս բանախօսներն ալ պարզելով կացութիւնը, յայտարարեցին, — «Նոր տուրքեր չենք ուզեր, որովհետեւ չենք կրնար վճարել»:

Ժողովէն յետոյ, հեռագիր մը ուղղուեցաւ հանրապետութեան նախագահին, խնդրելով որ, իբրեւ գիւղացի, լսէ հողին ձայնը:

Երկու միլիոն պիտի տար, մէկով փակեց

Աշխարհահռչակ միլիոնատէր Ռոքֆէլլըրի կրտսեր որդին անկէ առաջ մէկ միլիոն տոլար նուիրած էր, Պաղեստինի Թանգարանին շինութեան համար, երկրորդ միլիոն մըն ալ խոստանալով:

Հրէական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ միլիոնատէրը յայտնած է որ չպիտի վճարէ երկրորդ միլիոնը: Պատճա՞ռը, — Պաղեստինի կառավարութիւնը որ գետինը յատկացուցած եւ յանձն առած էր շինութիւնը, գործը գլուխ չէ հանած որոշուած ժամանակին:

Մակեդոնական արիւնհեղութիւնը

«Իւմանիթէ» հաղորդելով մակեդոնական եղբայրասպանութեան վերջին դէպքերը, որոնց զոհ գնաց համայնավար երեսփոխան մը եւս, կ'ըսէ թէ աւելի քան 2400 (երկու հազար չորս հարիւր) «մակեդոնական սրի մարտիկներ» ոչնչացած են գնդակներով եւ ռմբերով չարչարանքներու հետեւանքով: Համայնավար պաշտօնաթերթը այս առթիւ իր մաղձը կը թափէ Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութեան վրայ, մոռնալով որ անընդհատ եղբայրասպանութիւնները աստիճան մըն ալ հետեւանք են Մոսկուայի գործակալներուն գործունէութեան:

«Լիազօր»ը կը դատապարտուի իբրեւ գող

Գահիրէի Ոճրագատ Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Առաջնորդարանի նախկին քարտուղար Անուշաւան Սահակեանի դատը: Ան ազգային իշխանութեանց որոշումով դատի տրուած էր գողութեան համար:

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դռնբաց:

Գողութիւնը ապացուցուած ըլլալով, ամբաստանեալը դատապարտուեցաւ երեք ամսուան բանտարկութեան եւ դատական ծախքերը վճարելու:

Դատապարտեալը, որ կը կրէ «Սոց. Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Եգիպտոսի ընդհ. լիազօր»ի տիտղոսը, ցարդ չէ վտարուած իր կուսակցութենէն:

Յունաստանի նոր տագնապը

Վերջին լուրերու համաձայն, լուծեալ խորհրդարանին ընդդիմադիր երեսփոխանները, 89 հոգի, որոշած են գերագոյն ատեանի յանձնել հանրապետութեան նախագահը, Պ. Զայիմիս, ամբաստանելով թէ բռնաբարած է Սահմանադրութիւնը:

Բուռն դժգոհութիւն կը տիրէ Պ. Վենիզելոսի դէմ, որ պատասխանատու կը համարուի տիրող տագնապին:

Խորհրդարանին լուծման օրը (23 յունուար), հարիւրաւոր զապտի ոստիկաններ խռնուած էին, մեծ մասով Կրետացի:

Կ'ըսուի թէ բոլոր ընդդիմադիրները պիտի միանան Պ. Վենիզելոսի դէմ, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ:

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու ընկերներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ամէն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը Սուրսի ներքնայարկը, Մէթրօ Օտէոնի ճիշդ դիմացը:

ՓԱՐԻԶԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը:

ԳԱՆՇԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ս. Գարակէօզեանի բնակարանը, 19 rue Ampère, Cachan. Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարմինին ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը 3 Փետրուար, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը, 40 rue Pierre-Corneille, ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ դեմոկրատիա, ֆաշիզմ, տիկտատուրա եւ պոլշեւիզմ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի կողմէ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ին,

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Կը ներկայացուի երկու զաւեշտներՄԵԿ ԹԷ ՃԵՐՄԱԿԱՉՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ

Պարեր եւ արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ:

Մուտք 2 ֆրանք

ՓԵՏՐ. 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց Աղխատախնամ Ընկերութեան կողմէ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1933ին

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 10էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ,

«ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ»Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ,

79, Ave. des Champs Elysées

Հովանաւորութեամբ փրոֆ. Ա. ԿՕՍէի, անդամ բժշկ. Ակադեմիայի եւ նախագահութեամբ տիկին Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

ԿՐԷԿՕՐ եւ իր «ԿՐԷԿՕՐԻԷՆ»ՆԵՐԸ իրենց Փարիզ վերադարձին առթիւ կ'երեւին իրենց բեմական նուագախումբին մէջ եւ կը նուագեն մինչեւ լոյս

ՄԱՆՕԷԼ ԲԻՑԱՐՐՕ իր արժանթինեան նուագախումբով կ'առաջնորդէ պարերը

Կ'երգեն եւ կը պարեն Օրիորդ ԼԻԱՆ ՎԱՐՆԷՋ, աշակերտուհի կրանդ Մուրատոֆի (Օփէրայէն), դասական երգեր: Օրիորդ ԱՆ. ՊԷՐՔԱ, իր էքզանդրիք պարերուն մէջ: Պ. ՍՕԿՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ, ռուսական բեմերու ծանօթ երգիչը: Պալէ քլասիք՝ Մ. Մալուժեանի աշակերտներուն կողմէ:

Երկու նուագախումբ, 25 նուագածու, պար երաժշտութիւն, աթրաքսիոններ, թոմպոլա եւ պրինի թուանշաններ ձրի պիտի գիւրամատչելի գիներով:

ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ:

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

Տարեկան պարահանդէսը MAC-MAHONի շքեղ սրահներուն մէջ 1933 Փետրուար 11ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

տօնի հանդէսը «ՍԻՓԱՆ»ի նախաձեռնութեամբ Փետրուար 26ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ԻՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 7ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ «ՎԱՆՔԸ» — «ԶԵՐՈՍԸ»

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ կամ 1 ՏՈԼԱՐ

M. BARSAMIAN, 121 rue Marcadet, Paris (18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Նիւթը՝ «Քննադատութիւն Մեծն Տիգրանի պատերազմներուն եւ քաղաքականութեան»: Մէկ ժամ սինէմա: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի Տիկնանց Ընկերութիւնը՝ շնորհակալութեամբ կը յայտարարէ թէ Գլէրմոն Ֆէրանի «Հայկազեան Մշակութային» Միութիւնը ինքզինքը լուծուած հռչակած ըլլալով, իր 540 ֆրանքի պատրաստ դրամը եւ 35 հատոր գրքերը նուիրած է Դպրոցասէրին, իր կանոնագրի մասնաւոր տրամադրութեան համաձայն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւմիւլճինայէն (Յունաստան Փրլանթի Եղիաեան, ամուսինը՝ Բոկէնտէր, եւ աղջիկը՝ Արմինէ, կը փնտռեն իրենց ազգականը՝ Գասպար Տիգրանը, կինը՝ Ռուզաննա, աղջիկները՝ Մաննիկ եւ Կիւլիկ (Պրուսայի Քիրմաստի քաղաքէն): Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել H. Beurekdjian, Papeterie, Komotini, Grèce.

(Բարեգործականի Գրասենեակէն)

— Կարապետ Էլլիզեան, Սվիլէնկրատ (Պուլկարիա), Մալաթիացի, կը փնտռէ իր քոյրերը՝ Հռիփսիմէ եւ Շագիկ Էլլիզեան ու հօրեղբօրորդին Թադէոս Էլլիզեան: Հռիփսիմէ 1915ին 14 տարեկան էր, Շագիկ 5 տարեկան եւ Թադէոս 9 տարեկան: 1916ին գտնուած են միասին Մերտին ի շուրջ Էսրպասիէ եւ Թալլէլտւն գիւղերը, Մուսա անուն մէկու մը քով: Թէլարմէն գիւղին մէջ պաշտօնավարող Ֆէթթա անուն ոստիկան մը, իմանալով Հռիփսիմէի տեղը, եկած էր Էրպասիէ եւ պառնալիքով առեւանգած է: Այդ ատենէն ի վեր որ եւ է լուր չէ ստացուած:

— Ոսկի Նահապետեան, փոստարկղ 1079, Պէյրութ, կը փնտռէ Յարութիւն Քեհեաեան, պատերազմէն առաջ հաստատուած Սոֆիա (Պուլկարիա):

— Տիկին Հանճի Փառանձեմ Գարագաշեան (c/o M Varaztad Kupdjian, rue Olimpiu-Diamandi, No. 8, Salonique, Grèce), Ատափազարցի, կը փնտռէ իր աղջիկը՝ Մաքրուհի Կարապետ Գարագաշեան, այժմ 45 տարեկան, որ ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, այժմ կը գտնուի Բաղդադի մօտերը, վաչկատուն Արաբներու քով:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻ

ՖՐԱՆՍԱ—1915

Սակայն նայեցաւ տղուն աչքերուն մէջ ու դարձեալ հազաւ վերարկուն: Լիան ծունկի եկաւ ծորճին առջեւ որ նստած էր աթոռի մը վրայ ու ըսաւ.

— Սիրելիս, չէի գիտեր. հաւատա՛. չորս տարի՜... չէի սպասեր որ կուգաս. ուրախ եմ որ չես ատեր զիս: Լաւ բարեկամներ էինք երբ բաժնուեցանք: Մտածեցի քու մասիդ, չա՞տ. ո՞ր աղջկան թեւերուն մէջն է հիմա արդեօք, խորհեցայ յաճախ ինքնիրենս...

— Ուրեմն կարծեցի՞ր որ կրնայի մոռնալ այդ ամէնը:

— Բայց չո՛րս տարի. այո՛, գիտեմ որ մարդ չուտ չի մոռնար... մեր վերջին գիշերը Լըփիք փողոցին մէջ... սակայն ժամանակն է որ կը սահի. կը հեռանայ նաւու մը պէս, կը կորսուի ու կը տեսնես միայն բիծ մը. աչքերդ անդին կը դարձնես պահ մը, ու յետոյ երբ նորէն նայիս, չես տեսներ այդ բիծն ալ:

— Քեզի համար այդպէս է թերեւս:

— Ձա՛յր:

— Ինչո՞ւ:

— Վիրաւորել կ'ուզես զիս, չէ՞:

— Չեմ կարծեր:

— Միտքս է մեր վերջին գիշերը...

Ծորճ աղջկան ուսերուն վրայ դրաւ ձեռքերը ու նայեցաւ անոր աչքերուն.

— Իրա՞ւ:

Պատասխան չտուաւ Լիան: Աչքերը փակեց: Ծորճ ուժով գրկեց զայն:

— Ուրեմն կրնա՞մ քեզի գալ սա քանի մը օրերը:

— Ո՞րքան է արձակուրդդ:

— Չորս օր:

— Միա՞յն չորս օր. օ՜հ, ի՛նչ անգութ է այս պատերազմը:

— Անհաւատալի է այս բոլորը, անհաւատալի իսկապէս. դժոխքէն կը փախչիս աշխարհ վերադառնալու համար ու ահա ինքզինքդ կը գտնես դրախտին մէջ... Օ՜հ, սիրելիս, եթէ գիտնայի՜ր թէ ի՛նչ երջանկութիւն կուտաս ինծի...

— Այո՛, գիտեմ:

— Բայց ամէն բան պիտի մոռնամ:

— Այո՛:

— Ամէն բան...

— Խե՛ղճ տղայ...

— Ու միայն զգալ քեզ իմ թեւերուս մէջ...

— Կը յիշե՞ս գիշերապզտումը...

— Անշո՛ւշտ:

— Ու կը շոյէր մորթս...

— Աստուած իմ, ի՛նչ յիմար եմ եղեր:

— Ո՞ւն. ինչո՞ւ:

— Չէի գիտեր...

— Ի՞նչ...

— Տեսայ սենեակդ, մեկնելէդ յետոյ...

— Օ՜հ, ափսոս մա՛ն...

— Այն ատեն հասկցայ, բայց ուշ էր:

— Հասկցա՞ր... ի՞նչ...

— Թէ որքան աղքատ էիր:

Լիան զուրս թռաւ անոր թեւերէն ու սկսաւ խնդալ:

— Ուրեմն կարծեցիր որ անոր համար փախայ:

— Այո՛. հասկցայ որ եթէ խելք ունենայի եւ վարագոյրներ գնէի պատուհաններուդ եւ զարդ մը գետինը ծածկելու համար, եթէ վառարան մը առնէի, թերեւս մնայիր. գիտէի այն ատեն, գիտեմ նաեւ հիմա...

— Այսինչե՞ն:

— Թէ կեանքը ինչպէս դառնացուցած էր քեզ:

— Օ՜հ...

Նոյն տարտամ ու անմեկնելի բացականչութիւնը:

— Օրուա՞ն ուր է:

— Վանք մը դրի, Պրիւնէլի մէջ:

— Ուրեմն անոնց ձե՞ռքը անցաւ:

Լիան չհասկցաւ այդ խօսքին իմաստը:

— Գերմանացիներուն ըսել կ'ուզեմ. անշուշտ հանդիստ է. բայց, ի հարկէ, չես կրնար տեսնել զայն...

— Ո՛չ, չեմ կրնար:

Տեսակ մը խուսափում կար այդ պատասխանին մէջ, նոյն խորհրդաւորութիւնը, նոյն հետաքրքրութիւնը: Ծորճ անորոշ կերպով զգաց որ Լիանի մաքին մէջ կար ֆոն Քլայնկարթը ու առանց քաշուելու շարունակեց.

— Ամէն պարագայի ֆոն Քլայնկարթը պէտք եղած հոգածութիւնը ցոյց կուտայ անոր, հարկա՛ւ...

Սթափեցաւ Լիան յանկարծ:

— Օ՜հ, այո՛, այո՛. գիտեմ որ ողջ առողջ է:

— Գիտե՞ս. բայց ի՞նչպէս:

Ոտքի ելաւ Լիան ու գնաց յարդարանքի սեղանին առջեւ:

— Օ՜հ, այնքան ալ դժուար չէ, գիտես, միջոցներ կան ի հարկէ:

Խոյոր ծանօթութիւններ ունեցողի մը ապաւորութիւնը ձգեց Ծորճի վրայ: Ծորճ ամէն ատենէ աւելի զգաց որ ինք հասարակ զինուոր մըն էր, ուրիշ ոչինչ. աղջիկը կարծես գիտմամբ տուաւ այդ պատասխանը չեշտելու համար այդ պարագան: Եւ ակնարկ մը սենեակին չորս կողմը, բաւական էր համոզուելու համար որ Լիան մուտք ունէր այժմ ամէնէն բարձր շրջանակներէն ներս. չքնղօրէն զարդարուած էր սենեակը: Արձակուրդի չորս օրերը այդ աղջկան հետ անցընելու խոստումը դարձեալ անհաւատալի թուեցաւ իրեն: Գնաց Լիանի քովը եւ ըսաւ.

— Իրաւ ըսիր, այնպէս չէ՞:

Թեթեւութիւն մը ունեցաւ Լիան ու ժպտեցաւ: Փոխած էր Ծորճ խօսակցութեան նիւթը որ այնքան ալ հաճելի չէր աղջկան համար:

Ուրեմն Քլայնկարթի խնդիրը լուծուած է, մտածեց Ծորճ: Անշուշտ տերոպը փակած էր զայն, եւ ... քան լաւ որ Լիան անոր մասին խօսիլ չէր ուզեր...

— Կասկա՞ծ ունիս իմ վրաս:

— Երբեք չեմ կասկածիր ... բաղ. ինչ որ ալ ընես:

— Ի՞նչ որ ալ ընեմ...

— Բացարձակօրէն:

— Ինչո՞ւ:

— Չեմ գիտեր. բան մը կայ որ կասկածէ վեր է. կասկածիլ անկարելի է չվստահիլ:

— Այո՛. ուրեմն կը վստահիս ...

— Անշո՛ւշտ:

— Այդ օրէն ի՞վեր ալ:

— Այո՛:

— Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ դուն կը պատկանիս քեզմէ դուրս գտնուող բանի մը, քեզմէ աւելի պատասխանատու է ընդհանրապէս:

Շատ զարմացաւ Լիան:

Թարգմ. Ժ. Ի.

(Շար.)